This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Hosted by Google

A 534150
1905
4658

Hosted by Google

DA
462
.A2
R84

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

IL E DE ER E,

door Gods genade,

KONING VAN

ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK EN IERLAND,

BESCHERMER DES GELOOFS, ENZ. ENZ. ENZ.

In Heldendicht beſchreven

Door L. ROTGANS. 1645-1710

I. DEEL.

T' UTRECHT,

Gedrukt by { FRANCOIS HALMA, WILLEM VANDE WATER, } Boekverkoopers.

1698.

Met Privilegie van Haare Ed. Gr. Mogende.

Hosted by Google

Hosted by Google

OPDRAGT

AAN DEN HOOG-EDELEN WELGEBOREN
HEER

DIDERIK van VELDHUISEN,

HEERE VAN HEEMSTEDE, WILLISKOP, KORTHEESWYK, ENZ. ENZ. KANONIK TEN DOM, GEELIGEERDE RAAD TER VERGADERINGE VAN D' EDELMOGENDE HEEREN STAATEN 'S LANDS VAN UTRECHT, EN HUNNE ORDINARIS GEDEPUTEERDE, HOOGHEEMRAAD DES LEKKENDYKS BOVENSDAMS, ENZ. ENZ.

Yn Zangheldin, beſtuuwt met krygsbanieren,
Met helm en ſpeer en beukelaar bekleed,
Gehult om 't hoofd met WILHEMS veldlaurieren,
Bromt moedig, daar zy 't krygstoneel betreed:
Maar ſchoon zy dus met mannelyke ſchreden
Te veld ſtapt, en geharnaſt zich vertoont;

Hosted by Google

OPDRAGT.

De Nyd heeft vaak der Dichtren roem beſtreden;
En niemant blyft van 't wangedrogt verſchoont.
Tracht dan, o Nimf, een Schermheer op te zoeken;
Wiens hoog gezag, van groot en kleen geviert,
Verheerlykt in een ry van Letterkloeken,
De tanden breek' van 't woedende ongediert.
VELDHUIZENS Naam verſtrekke uw borſt een wapen:
Een Naam, door 't Sticht en Nederland vermaart.
Een Wachter, op wiens wacht het volk mag ſlaapen,
En ruſten, ſchoon 't geweld veel onruſt baart.
Een kloeke Loots, die 't Schip der Nederlanden,
In 't midden van 't verbolgen krygsgety,
Helpt ſtuuren, en de Kiel behoed voor 't ſtranden;
Gezeten aan het roer van Staatvoogdy.
Die 't Staatenhuis, beroemt door Stichtſche Vaders,
Met zorg bewaakt, en ſlaaft ten dienſt van 't land;
Gevoed met room uit Pallas heilige aders:
Dat tuig' 's Mans deugd en onbevlekt verſtand.
Die in zyn hert den Stamboom van Oranje
Gewortelt houd, en 't overoud Geſlacht,

Dat

Hosted by Google

Dat Neêrlands recht beſchermde in ſpyt van Spanje,
Gelyk 't betaamt, om zyn verdienſten acht.
Dat toont zyn Hof, de bloem der Landjuweelen,
Daar 't Vorſtendom, naar 't leven afgebeelt
In marmer, en geplaatſt in luſtprieelen,
't Nieuwsgierig oog, en 't hert der volken ſtreelt.
Zo tracht hy, in 't aanſchouwen, ons te leeren,
De dienſten van dien wydberoemden Stam
t'Erkennen, en ſteets dankbaar te waardeeren
Het Bloed, waar uit myn Vorſt zyn oorſprongk nam.
Als zulk een Heer myn Zangnimf zal verweeren,
En dekken met zyn vlerken, wytgeſpreid;
Durft zy den Nyd in 't aangezigt braveeren,
En ſpotten met haar haters onbeſcheid.
Laat Momus vry zyn bitſche tanden wetten,
En ſlaan den klaauw in 't merg van myn gedicht;
Ik zal geruſt Vorſt WILHEMS lof trompetten:
Een Vorſt, een Held, voor wien d'aaloutheid zwicht.
Door u beſchermt, volg ik de legervaanen,
O HEEMSTEE, van dien grooten Oorlogsheld,

Die

Hosted by Google

Die 't volk verloſte, en Neêrlands onderdaanen,
Geloof en recht kloekmoedig heeft herſtelt.
Zo ſtuift, myn Heer, myn magt van oorlogsvlooten,
Met zyn beleid gewapent, door de zee;
En blaakt de lucht met felle donderklooten,
Of pleit op 't zout voor Neêrlands ruſte en vreê.
Zoo moet uw gunſt myn huuwlykstogt geleijen,
(Een hoofdſtof, daar myn Heldendicht op ſpeelt)
Daar Godsdienſt, en de Deugden 't bruidsbed ſpreijen,
Waar op de Prins Vorſt Jakobs Dochter ſtreelt:
Terwyl het Hof, en Grooten van Britanje,
Op 't hooge feeſt, daar Karels rykdom praalt,
Verlangen naar de daaden van Oranje;
Die, op hun beê, zyn Gunſteling verhaalt.
Zo tracht myn Nimf van verre na te ſtreeven
Virgyl, beroemt door Vorſt Anchizes Zoon,
En vinding van Eneas heerlyk leven;
Zo net verſiert, als hoog van wyze en toon.
Maar moet myn zang de vlag voor Maro ſtryken;
(Wie zal hem ooit in Heldenpöezy,

In

Hosted by Google

In ſchikking, taal en oorlogsſtyl gelyken?)
De waarheid zet myn Dicht weer luiſter by.
Ook gaat myn Held den Trooiſchen Held te boven,
Zo ver myn toon voor Maroos toonen buigt.
Myn Veldheer ruimt geen vaderland noch hoven;
Als Trojes puin van Venus Zoon getuigt.
Laat Lodewyk zyn Franſchen Sinon zenden,
Die, heet op moord, op roof en oorlogsbuit,
De ſteden door de vlammen tracht te ſchenden;
Hy bluſt het vuur. hy dooft de krygstoorts uit.
Eneas zwerve als balling op de baaren,
Van vaderland, van have en erf ontbloot.
Myn WILHEM heerſcht voor Gods vervolgde Schaaren.
Hy voed en queekt den balling in zyn ſchoot.
Eneas minne, in Maroos Heldendichten,
Lavinia, door Jupiters beſluit;
Om Latium aan 's Tybers boord te ſtichten,
En vechte in 't veld met Turnus om de Bruid.
Myn WILHEM huuwt aan 't Pronkjuweel der Vrouwen,
Door 't nootlot van den waaren God bepaalt,

Hosted by Google

Om Jezus Kerk noch hooger op te bouwen;
Hy ſtryd voor 't recht van 't volk, en zegepraalt.
Zo ſtapt myn Held op Stuarts hooge troonen,
Met Jakobs Telg, zyn groote Gemaalin,
Verheerlykt met drie Koninklyke kroonen,
Begroet van 't volk, den raad, en 't hofgeſin.
O Mantuaan, zo hoog door kunſt verheven!
Gy had uw vlyt voor WILHEM aangewend,
Had u de tyd vergunt met hem te leeven;
En uw Trojaan waar heden onbekend.
Ook was myn Held alleen voor u geboren,
Voor uwe pen, ô Roem van Helikon!
Nu heeft myn Nimf dat ruime veld verkoren;
Schoon ſchaars gelaaft uit Pegaas Hengſtebron.
Veel waage ik, door 't vermetel onderwinden
Van zulk een werk, een heldenſtuk, zo zwaar.
Ik ſteeke in zee, maar zal veel klippen vinden,
En ſtrand de kiel, myn Zangnimf loopt gevaar.
De Dichters ſtaan alreê met my verlegen.
Ik word beklaagt van Hollands Hoofdpoëet;

Zyn

Hosted by Google

Zyn vriendſchap wenſcht my op den togt veel zegen,
Doch 't minzaam hert vreeſt ſchipbreuk, ſchroomt myn leet.
Maar neen ik dwaal. wat droome ik van de baaren,
En 't zeilen met een zwakke kiel door 't zout?
Myn yver doet my dwaas ten hemel vaaren,
Met hem, dien eer de dagkoets wierd betrout.
Maar vliegt myn Nimf om hoog, om laag te daalen,
Met Dedaals zoon, en voerman Faëton:
Al word haar oog geblikſemt door de ſtraalen;
Geen nood: zy zengt haar vlerken aan de Zon.
Ik word genoopt, gepreſt, en vlieg dan heene.
Beſpot my niet, ô Dichters in dien nood;
Betreurt my, volgt de dochters van Klimene,
Die 's broeders val beweenden, en zyn dood.
En gy, dien ik myn Heldenzangen wye,
VELDHUISEN, door beleefdheid wyt vermaard,
De liefde van de Stichtſche burgerye
Wel dubbeld door verdienſte en deugden waard;
Ai laat uw gunſt en heuſchheid, my gebleken,
Den hoogmoed van myn trotſe Zangheldin,

Hosted by Google

Haar onmagt, met haar feilen en gebreken
Verſchoonen, uit een toegenegen zin.
En zo myn Nimf uw oor ooit kon behaagen;
Het zy ze ſloeg in 't veld een oorlogstoon:
Of midden in 't gejuich den zegewagen
Geleidde van God Mavors grootſten Zoon:
Het zy ze treurde en mengde met haar traanen
De lykaſch van de Britſche Koningin:
Of vrolyk zong in HEEMSTEES groene laanen;
Daar Filomeel, weleer door Tereus min
Onteerd, den hoon van 't ſchandelyk omhelzen,
't Schoffeeren van den dwingeland vergeet;
Ja, queelende op de kruin der ryzende elzen,
Voor vrolykheid verwiſſelt al haar leet:
Noch eens, kon ooit myn zang uw oor bekooren,
VELDHUISEN, leg een wyl uw ſtaatzorg af,
Om heldendeugd en dapperheid te hooren;
En volg met my Oranjes legerſtaf.
De Dichtkunſt kon myn zinnen lang vermaaken,
Ontſtak myn geeſt met heilig vuur, myn Heer.

d'Aal-

Hosted by Google

d'Aaloudheid nam die goddelyke zaaken
Ter herte, en ſchreef in dicht, met roem en eer:
Dat tuigen ons de Grieken en Latynen;
Daar Latium en 't wydberoemde Atheen
Dat helder licht zag uit haar muuren ſchynen,
En klimmen naar de wolken van beneên.
Nu kan onze eeuw ook ſchrandre Mannen queeken,
Zelf van Apol op Pindus voortgeteelt;
Die aan dat licht hun' vluggen geeſt ontſteeken;
Wier zuivre toon de ziel der Goden ſtreelt.
En Neêrland heeft ook ſtof om hoog te draaven
Op Dichters, door hun zangen wyd vermaard;
Wier lof en eer zal blyven onbegraaven,
Zo lang de zon haar ſtraalen ſchiet op d'aard'.
Ik zie een rei geletterde Poëeten
Ten zangberg treên naar 't heilig offerkoor;
Die voor 't altaar, als Febus Prieſters, zweeten:
En, ben ik 't waard, ik ſtreeve op 't zelve ſpoor.
Ik volg van ver die kloeke Letterhelden,
(Schoon d'onmagt en myn kunſtgebrek my ſmert)

Hosted by Google

OPDRAGT.

Die voor myn toon hun ſchelle ſnaaren ſtelden;
Ik eer die bloem der Dichters in myn hert:
En u, myn Heer, dien, met uw welbehaagen,
Myn Zangeres haar zangen op mag draagen.

Hoog Edele welgeboren Heer,

Uw Hoog Ed. gehoorzaamſte en verpligtſte Dienaar

L. ROTGANS.

Aan

Hosted by Google

Aan den Lezer.

K hebbe my verſtout de wondere daaden van dien grooten Koning, WILHEM DEN DERDEN, *(ſchoon deze hooge ſtoffe de penne van een ervarener Dichter vereiſcht) in Heldendicht te beſchryven, Eenige Grieken en Latynen, bedienden zich eertyds van verdichtſelen, om de Helden op't krygstoneel te voeren. Maar ik hebbe deze waarachtige geſchiedeniſſe, zo vol ongehoorde dapperheden, kloekmoedige herſtellingen van Vryheid en Godsdienſt, en wonderbaare gevallen, die het geloof van den nakomeling in twyfel zullen ſtellen, tot het voorwerp van myne bezigheden uitgekeurt.*

De liefde tot dien wytberoemden Vorſt, de hooge achting van des zelfs ongemeene hoedanigheden, en tedere zuchten voor myn Vaderland, door zyne wapenen in de vorige jaaren vrygevochten, en het geweld van den Franſchen Koning Lodewyk den XIV, *ontrukt, hebben my aangemoedigt. Voeg hier by de gedachteniſſe van die nooitvolpreze Vorſtin*, MARIA DE TWEEDE; *wier zalige ziel zich in d'eewigdurende vreugde verluſtigt; terwyl de ganſche waereld, in rou, haar lykaſch met traanen beſproeit.*

Om nu deze ongemeene ſtoffe niet op een gemeene wyze, en als een Rymkronyk, te verhandelen, hebbe ik, naar myn vermogen, de regels van een Heldendicht gevolgt; daarom begint myn gezang niet met de geboorte van den Held, maar ik voere den verliefden Veldheer eerſt naar de kuſt van Engeland, om Prinſes MARIA *ten huwelyk te verzoeken; daar de Teemsgodin, op't prachtigſt verſiert, den Vorſt tracht te verwelkomen, maar vind den zelven ſlaapende; en verhaalt ondertuſſchen aan haaren Waterſtoet de zeegevechten onder zyn beleid voorgevallen. Ook hebbe ik my van voorzeggingen, het Heldendicht eigen, bedient; zo word Neptunus van my ſpreekende ingevoert, die de Vrede met Engeland, de zeeſlagen, tuſſchen de Hollanders en de Franſſchen by Meſſine, en de dood van den*

Hosted by Google

den Admiraal de Ruiter ſpelt. En om niet hiſtoriſcher wyze en vervolgens te gaan, worden in het tweede boek, na de huuwlyksplegtigheden op het vorſtelyke bruylofseeſt, de gevallen van de voorige jaaren, de Heldendaaden van den Zegenpraalenden WILHEM, *en zyn geboorte opgehaalt.*

Indien krygsbeleid en dapperheid myn Heldendicht luiſter byzetten, niet min heerlyk vertoont zich de Huuwlyksliefde, de hoofdſtoffe van myn Heldendicht; een huwelyk, op de deugden gebout: een huwelyk, dat den waaren Godsdienſt tegens 't geweld der vyanden verzekert. Nooit heeft de bruiloftstoorts der Ouden met grooter glans geſcheenen, als deze, die alle nevelen van vervolgingen, zwarigheden en elenden, den Belyders van den Hervormden Godsdienſt beſchoren, doet verdwynen.

Indien, o gunſtige lezer, myne wapenklanken en krygstrompetten, op den rookenden Oceaan, of in 't midden van het bloedig oorlogsveld geſteeken, uwe ooren verveelen: indien de blikſems der veldkortouwen te fel in uwe oogen ſchitteren; zie de Vredezon met heerlyker glans uit een zee van heldenbloed verryzen, en haar vruchtbaare ſtraalen door ganſch Nederland verſpreijen. Zie de vuurtoneelen, door de geſlaakte ſteden van 't Vaderland ontſteeken, en de vreugdevlammen de burgerlyke traanen, by ganſche beeken onder 't juk van Vrankryk uitgeſtort, van de ſtraaten opdroogen.

Verluſtig u ook met de zoete toonen der liefde, zie den Held, die yder overwint, door de ſchoonheid, en deugden van Prinſes MARIA *verovert. Gelei het Vorſtelyke paar naar den tempel, daar zelf de Godsdienſt het heilig offervuur op 't echtaltaar ontſteekt.*

Volg MARIA *met uwe gedachten, daar zy den zegepralenden Held, na zo veel krygsgevaren uit den Veldſlag wederkeerende, te gemoet treed, omhelſt, ontwapent, en zyn kruin met een krans, van vredepalmen gevlochten, verſiert. Verwonder u ook over d'edelmoedigheid van deze onvergelykelyke Amazoone; die, al zuch-*

Hosted by Google

zuchtende, den dapperen Echtgenoot tot beſcherminge van 't hervormde geloof aanmoedigt, den helm op 't hoofd zet, en 't harnas, met haare traanen bevochtigt, aan de leden geſpt.

Laat de vroomheid, en Godvruchtigheid van dit Koninklyke Paar u leeren, het zelve ſpoor te volgen, en nacht en dag voor Gods Heiligdom te waaken. MARIA *ſlaafde in haar leven, met de kroon op 't hoofd, voor de vryheid van Gods kerk. Vorſt* WILHEM *vergezelſchapte haar; en volherd noch dagelyks in die Godsdienſtige bezigheden. Wat kan u meer opwekken, als het voorbeeld van deze groote Perſonagien? maar ik laate deze pligt van vermaaningen den Leeraaren aan bevolen; en ſpoede my om in weinge woorden u myn oogmerk te verklaaren.*

Ik hebbe het leven van dien Grootmagtigſten Vorſt, voor zo veel d'omſtandigheden my bewuſt zyn, in dit eerſte deel tot des zelfs kroninge toe beſchreven. Nu is myn voornemen in een twede deel, onder Gods zegen, de banieren van den Koninklyken Veldheer te volgen; en myne oorlogstoonen met de Vrede, die alrede met een vriendelyk gelaat Europe toelacht, te beſluiten. Neem genoegen; en vaar wel.

* * *

I N

Hosted by Google

IN

GVLIELMEIDA

Nobiliſſimi Viri

D. LUCÆ ROTGANS.

Emporis ingrati domitrix ROTGANSIA Clio
Æternum nitido pectine pangit epos.
Ferte, Deæ, violas, & lilia ferte, Sorores:
Accendit Clarium ſpiritus iſte nemus.
Qualis in herois exſurgit Muſa cothurnis!
Quantus in attonita pectoris arce ſonor!
Terra vale. Mens alta novo ſubvecta volatu
Lucida Pegaſea tendit ad aſtra via.
Et major vulgi invidia, ſæclique veneno,
Purpureo rapidum lumine ſignat iter.
Ringere, Livor iners, linguæque tonitrua doctæ
Deſpice: gannitus deſpicit illa tuos.
Fulminibus nimirum opus eſt, ac voce Deorum,
Fortia cui magni Principis arma labor.

JANUS BROUKHUSIUS.

Ad

Hosted by Google

Ad Virum Nobiliſſimum & Terſiſſimum,

LUCAM ROTGANS,

Cum æterni operis carmine heroico Belgica Ejus Muſa

GULIELMUM III.

BRITANNICUM, PRINCIPEM OPTIMUM celebraret.

OTGANSI Vatum Princeps, quos Belgica Clio
Æternis meritos vexit ad aſtra modis:
Qui primus patrium ad Vechtam deducere Muſas
Auſus, & heroæ condere vocis epos:
Quam bene purpureis tua ſtat ſubnixa cothurnis
Clio, & regificis intonat arma ſonis!
Hic ſtupeo REGIS GULIELMI maxima geſta,
Bella tot, & forti parta tropæa manu:
Ut veniat, videat, vincat; reddatque ſaluti
Regna, Urbes, Populos, Fœdera, Jura, Sacra.
Ut Bovinda *Illi ſubmiſſo flumine ripas,*
Ac Thameſis *pronas gurgite præſtet aquas:*
Utque tot auſpiciis per plurima geſta ſecundis
Foedifragas Galli conterat acer opes.
Hic comes it Magno REGI *Prudentia, Virtus,*
Et ſancta conſtans cum Pietate Fides.
AURIACUM *legimus manſurum in ſæcula Nomen,*
Heroas veteres, Semideumque Genus:
Fulget inexſtinctum ſidus REGINA MARIA,
Cui pietate parem Sæcula nulla dabunt.
Has veras laudes DIVÆ, REGIque *merenti,*
Æternis cantas Arma Virumque *modis.*
Auguſta, fateor, Tibi dextra Phœbus Apollo,
ROTGANSI, *Aonias ipſe miniſtrat aquas:*

Hosted by Google

Quin etiam Muſis lucem addit Regia Virtus ,
Ut decus a gemma bacca nitente capit.
Nec Tibi nugatrix mendacis fabula ſæcli ,
Ilias aut Dido nec repetenda fuit.
Candida Simplicitas veri Tua Carmina ſacrat ,
Carmina , quæ quondam Dique Deæque canent.
Hæc tamen ut vere cantes , terſiſſime Vatum ,
ROTGANSI , Muſæ dulce decus Patriæ :
Lector utroque Tuos laudet vel pollice verſus ,
Miſtaque purpureis aurea mala roſis :
Pace Tua dicam , GULIELMI *carmina dextræ*
Æmula fulmineæ nulla Thalia canet.
Ille decus Regum eſt , quo nil auguſtius uno
Vel fuit , aut olim , qua patet Orbis , erit.
Non poſſunt claro lucem addere lumina Phœbo ,
Maxima nec verſu creſcere Fama poteſt.
Hæc Magni laus eſt GULIELMI *maxima , quod cum*
Carmina Eum celebrent plurima , nulla ſatis.
Rite tamen cantas , ROTGANSI *candide ,* REGEM ;
Sola decet Muſas Purpura ſacra Tuas.
Pro jure & meritis REX *Regum maximus Ille eſt ,*
Dignus ab æterna poſteritate cani :
Belgarum merito Vatum Tu maximus audis ,
Dignus ab æterna Poſteritate legi.

Honori & Meritis Nobiliſſimi
Auctoris faciebat

HENR. CHR. DE HENNIN,
D. & in Elect. Athenæo, quod
Duisburgi Cliviorum floret ,
Artium ſalubrium & Humanior.
Prof. Publ.

In

Hosted by Google

In Nobiliſſimi Poëtæ

LUCÆ ROTGANSII

GULIELMUM III.

Carmine heroico expreſſum

Elgica ſe dudum magno jactabat Alumno,
Lætaque erat tantum ſe genuiſſe Ducem.
Pellæum Juvenem quid, mendax Græcia, dixit,
Roma quid invicti Cæſaris arma crepas?
Inclytus Auriaco prognatus ſanguine Princeps
Verior eſt Batavi gloria lausque ſoli.
Hic unus veterum Regum monumenta Ducumque
Vincit, & hos ipſos poſt ſua terga videt:
Aſſenſere omnes: & toti, qua patet, orbi
Belgica tam claro viſa beata Duce.
Unica res deerat; Vates, qui Principis acta
Conderet, in magnos ſufficeretque ſonos.
Qui pede Mæonio Mavortia facta referret,
Virgiliique modis grande moveret epos.
Senſit, & erubuit; digno præcone quod orba,
Qui caneret tanti Principis arma, foret.
Et mihi materiem cum det GULIELMUS opimam,
Non deerit Patriæ laus, ait, iſta meæ.

Hosted by Google

Sed neque de medio (nam nulla hinc gloria) vates,
Qui caneret tenui carmine bella, placet.
Laſſaret rerum communes turba Poëtas,
Frangeret infirmas ſarcina tanta manus.
ROTGANSI Clio (nam ſufficit illa labori)
Principis indomiti fortia geſta canat.
Illi Pegaſides ſublimia carmina dictant,
Auratamque dedit flavus Apollo lyram.
Jamque opus aggreditur magni ROTGANSIUS oris,
Nec premit impoſitum nobile pectus onus.
Belgica tolle caput; gemino præſignis honore,
Auriaci cunis nobilitata Ducis.
Nec minus ingenio ſublimis clara Poëtæ
Belgica ſidereum tolle, ſuperba, caput.

PETRUS BURMANNUS.

O P

Hosted by Google

OP

KONING WILLEM DEN DERDEN,

IN NEDERDUITSCH HELDENDICHT VERTOONT

DOOR DEN HEER

LUKAS ROTGANS.

Eximiæ laudis ſuccenſus amore.

At hore ik? ROTGANS geeſt, van hoger drift nu zwanger,
Belooft eerlang ons in hoogdravend heldendicht
Een groter werkſtuk, dan de grootſte heldenzanger
Voor Neêrduitſche oren zong, of ergens bragt in 't licht.
De derde WILLEM uit den huize van Oranje,
Die 't Neêrlantſch Staatſchip redde in onweêr, nooit zo zwaar,
De derde van dien naam ten ryxtroon van Britanje
Geſtegen, om al 't ryk te bergen in gevaar;
Dat wonder van onze eew, die ſpiegel aller vorſten,
Vitdeler van veel gunſt der hemelſche oppermagt,
Bedwinger van gewelt, ten afgront uitgeborſten,
Beſchermer van wat Godt en 't menſchdom dierbaarſt acht;
Herſteller van Euroop, der helden ſchoonſte voorbeelt,
Der volken vryburg, by de Kzaarſche majeſteit
Bezoek en verre reize uit Moſkou waardt geoordeelt;
Is d' eerſtof, daar zyn brein zo ruim en breet in weit.

Wat

Hosted by Google

Wat raat? wie ſtaat met u, ô ROTGANS, niet beladen?
Met volle zeilen ſteekt uw ſchip af van de ree.
Is 't hier niet al te zwak? en kruiſtge wel beraden,
Voor klip noch bank beducht, dees grondeloze zee?
Wat kracht is tegens zulk een kunſtwerk opgewaſſen?
Dit zou de ſchoudren van een Maro, of Homeer
Alleen, of beide, in een geſmolten, naulyx paſſen;
Al kroont d'aaloutheit hen met meer dan menſchlyke eer.
Achilles wrok mag op veel moort en neêrlaag roemen,
Vliſſes dwaaltogt, en Eneas heldenwerk
Te lande en ook ter zee: 't is by geen' helt te noemen,
Die Chriſtus ryk bevryt, verloſſer van zyn kerk.
Wie durft zyn ſnaren op zo hoog een' zangtoon zetten?
Zie, ROTGANS, zie wel toe. De nooit vermoeide Faam,
Die vlugge poſtbodin der werelt, mag trompetten:
Zy blaaſt met al haar magt, bazuint zich uit den aâm.
Verſchrikt de val u niet van hem, die toom en teugels
Der goude zonnekoets durft mennen zonder ſchroom,
Noch Ikarus, daar hy de zon met waſſe vleugels
Te na komt, en zyn ramp vernoemt den zouten ſtroom?
Hoe? raze ik, van den geeſt der poëzy bezeten,
Die dichters buiten 't ſpoor, als redenloos, vervoert?
Of drome ik op Parnas, den dichtberg der poëten,
Door ydle vreze en zorg in mynen droom beroert?
Broekhuizens, Burmans, en Hennynen, brave renners
In 't renperk van Apol, verlichten, ſtellen my
Geruſt, met Monens, en met Branden, kloeke kenners,
Grootmeeſters in de kunſt der eedle poëzy.
Zy moedigen uw' geeſt, ô ROTGANS, die zo vierig
Ten zangberg opſtreeft, van dien arbeit nimmer moê:
Uw lofzucht lovenze, als met ere ook zelfs eergierig,
En juichen u om ſtryt, ô heldendichter, toe.
Vaar voort dan, vaar dus voort; en laat u niet verdrieten
In zulk een eerperk, als Romein noch Griek ooit zag,

Daar

Hosted by Google

Daar elk te kort ſchiet, naar zo ſchoon een wit te ſchieten.
Breng groten WILLEM, zelf dus groter, aan den dag.
Styg uit de laagte om hoog door ſcherpe en ſteile rotſen.
Zo baant Amilkars zoon door d' Alpen zich een baan.
Ikaar en Faeton, die zon en hemel trotſen,
Ontbreekt al heel geen prys, terwylze iet groots beſtaan.
Al wacht hier Neêrlant ganſch volkomen geen gelykheit
Van zang en zangſtof, elk verheft uw eêl vernuft,
Dat in zo ryk een ſtof, met onuitputbre rykheit
Van kunſt en vonden, nooit verlegen ſtaat, noch ſuft.
'k Zie u ten dichter van den grootſten vorſt geheiligt
Door Klioos milde gunſt; een dichtſpoor u betreên,
Op WILLEMS heldenſpoor, voor u alleen geveiligt,
Daar 't niemant anders waagt, of na u, of voorheen.
Gy leeft, waar WILLEM leeft en zweeft op alle tongen,
Onſterflyk met uw' naam: gy blinkt met 's konings glans:
Uw lof wort met zyn' lof op Helikon gezongen.
Hem eert Minerve en Mars, u Febus met zyn' krans.

J. VOLLENHOVE.

* * * *

Aan

Hosted by Google

Aan den Heer

L. ROTGANS,

op zyn Nederduitsch Heldendicht,

WILHEM DEN DERDEN.

Eleefde ROTGANS, die 't Aartsbischoplyke Sticht
Verheerlykt met de bloem der duitsche poëzye,
Wanneer uw vlugge geest, bestraalt van hemelsch licht,
Te speelen vaert, en 't hantgeklap der burgerye
Door heldenzangen wekt, ik volge uw Kallioop,
Die, over zee, vol moets, met 's Prinssen vloot getogen,
Den grooten WILHEM, gansch Europes steun en hoop,
Ter rykstede invoert door ontelbre zegeboogen.
Britanje, een werelt op zich zelf, door Oceaan
En ruime stranden van al 't Christenryk gescheiden,
Schreide, als een krygsslavin, den hoogen hemel aen,
En scheen een' heilant uit den hemel te verbeiden.
Die daegde ook op, toen zy, aen d' Albionsche rots
Met boei en ketens om den blanken arm geklonken,
Een' draek ten doelwit stond, die, Roomsch of bastert Gotsch
Van afkomst, rook en vlam en gloet van felle vonken
Ter snuite uit waessemende, uit zyne golven vaert
Met spitse hoornen, of de zee by gansche stroomen
Ter keele uitbraakt, en met den scherpen slingerstaert
De baren geesselt om dees treurige op te koomen.
Dit staet 's lants Perseus niet (of heet hy Herkules?)
Te lyden: van den noot, den hoogsten noot gedaghvaerdt

Redt

Hosted by Google

Redt hy, gezetelt op zyn zeepaert, de Prinſſes,
En taiſtert reis op reis met zyn onquetsbaer ſlagzwaert
Het ondier op de huit, vol plaeten, dat het kraek',
En, uit de barning hem met gloeiende oogenblikken
Aenſpuwend, bloet en gal en ingewanden braek'.
De Britſche Andromeda, dus vry van dootlyk ſchrikken,
En van haere yzre boei ontkluiſtert, eert den helt
Op vrye voeten, en gezint zyn deugt te loonen,
Een deugt, naer heur verdienſte op geenen prys geſtelt,
Biedt hem heur' haerbant aen en 't recht van twee paer kroonen.
Uw zangeres geleidt 's ryks heilant, toegejuicht
En bly gewellekoomt van duizent duizent monden,
Waer hy, den Godt gelyk, voor wien zich Ooſtlant buigt,
Verſchynt in 't vrye ryk, naer 't zegevierend Londen.
De ryksraet, meeſter, toen gekroonde dwinglandy
Haer hof ter middernacht had met een ſtank verlaeten,
Kroont op Weſtmunſters koor met WILHEM zyn MARY,
Zyne Aertsvorſtin, den bant van Britſche en duitſche Staeten,
't Schenkaedje en onderpant des hemels, hem van Godt
Geſchonken, op 't gejuich van Londens burgerye,
Toen Neêrlants Herkules de wieken had geknot,
Den haviksklaeu gekort van Vrankryks ſtaetharpye;
En, van den oorlogslaſt te torſſen half vermoeit,
In d' eerſt ontloke beemt van leliën en roozen,
Die op MARYES wang, vol dau, vol geuren, bloeit
En blooſt, zyn' arbeit met genoegen quam verpoozen.
Maer och! wat is de vreugt van 't menſchdom kort en kleen!
Wat heeft de luiſter der onſterffelyke vonken,
Die uit twee oogen al den aardkloot over ſcheen.
Met licht en leven, och! te haeſtigh uitgeblonken!
Gy ſterft, MARY, of leeft onendig door de doot;
En 't hof zit ſtom, of ſmelt in ongeveinsde traenen,
Terwyl uw Vorſt, des doots grimmaſſen ſtaag te groot,
Waer zy met vier en ſtael door dichte ruitervaenen

Hosted by Google

En regementen ſpookt, bezwymt op 't ledekant.
Nu ziet ook Londen met zyn volgepropte ſtraeten
Uit andere oogen, dan, toen zy, door WILHEMS brant
In vlam geſtoken, en in blyſchap uitgelaeten,
Met Karel, Karels zoon, de jeugdige erfvorſtin
Der Britſche ſluierkroone, op 't ſpoor der Godsvrucht leidden
Naer 't kuiſche bruitsbed, dat de deugden, eens van zin,
Den trougenooten in de ruime hofzael ſpreidden.
Uw dappre dichtheldin, o ROTGANS, die de ſtreek
Der Mantuaenſche zwaen geleeraert is te houden
In haer verheve vlucht, die nergens ooit bezweek,
Geleidt ons door den helt, den Aertshelt, dien d' aelouden,
Waer hun het zaligh lot van onzen tyt te beurt
Gevallen, kranſten met onſterflyke laurieren,
Van zyne wieg, die vroeg in vorſtlyk lamper treurt.
Gy meldt ons WILHEMS jeugt, en ſtaetſtaf, en banieren
En kruisſtandaerden, die, voor 't Keulſche keurhof Bon
Na Naerdens winſt geplant, of uit zyn torentranſſen
Afwaeiende, den ren van Luidwyks oorlogszon
Dwarsboomden en haer licht verduiſterden en glanſſen.
Gy voert den veltheer, die 't gewelt ten lande uit preſt
(Terwyl hy, ver van huis, met zyne benden tovert)
En zonder ſlag of ſtoot al 't overheert geweſt
Met ſteên en veſtingen op eenen ſprong verovert,
In 't bloedigh oorlogsvelt van 't Henegouſch Senef,
Dat met Kondé getuigt, hoe hy zy opgewaſſen,
(Gunt d' Almagt dat dit hooft nooit loot noch kogel treff')
Om ſlag op ſlag Bourbon met kracht t' ontharrenaſſen.
Gy zingt ons, hoe de Graef, het rykſte plonderneſt
Van omgekocht geſchut, den vyant zy ontwrongen;
Hoe by d' aeloude Abdy en Bergens hooge veſt
De Lutſenburger van Oranje braef beſprongen.
Hier deiſt nu d' overmoet, die dertel aen den diſch
Den Helt beſchimpte; hier verſtuift, hoe juiſt geregelt,

Hoe

Hosted by Google

Hoe dapper, 's vyants maght in ruigte en wildernis,
En laet het vréverbont met heldenbloet bezegelt.
Vaer voort, o ROTGANS; voer met uwen heldentrant
Den tweeden Konſtantyn, den Britſchen Alexander,
Geſtreelt van weêr en wint naer d' Ierſche zeekuſt; plant
Op d' oevers van de Boine Oranjes leeuweſtander,
En triomfeer met hem, van edel ſtof begruiſt,
Die, naer zyn grootvaers wys, de ſtroomen door durft waeden,
Den vyant ſtort op 't lyf en afmaekt voor de vuiſt,
En kroon hem te Dublin met groenende eikebladen.
Verzel zyn rykstriomf met uwen Stichtſchen Graef,
Met Lymerik, het hooft der Ierſche nachtgedrochten,
Door Godarts kling en tong, in ieder even braef,
Tot WILHEMS hulde en trou manhaftigh afgevochten.
Ook zinge uw Kallioop, hoe Namens blaeu arduin
Als waſch ſmelt' voor zyn vier en kogels en kortouwen;
Hoe d' onherwinbre rots met neêrgeboge kruin
't Verwaten poortſchrift ſtae wilvaerdigh uit te houwen.
Zy zinge, hoe de helt, van 't gruwzaem vloekgeſpan
Geveiligt door Godt zelf en d' englelyfwachtbende,
Den kryg zyne affcheit geeve in Chriſtenryk, en van
Verwoede menſchenmoort maeke een gezegent ende,
En gun' twee werelden te ſchryven in haer ruſt:
Door WILHEMS arm herbloeit de heileeu van Auguſt.

A. MOONEN.

Hosted by Google

OP

WILLEM DEN DERDEN,

Koning van Groot Britanje, Vrankryk en Yrlandt, Beſchermer des Geloofs,

enz.

In Heldendicht beſchreven door den HEERE

LUKAS ROTGANS.

— *Famam qui terminat aſtris.*

Ys nu vry hooger, dan uw Domkerk met haar tooren,
O Vitrecht! op den lof van uwen ingebooren,
Uw Zoon, Apolloos Zoon, die door zyn Neêrduitſch dicht
Uw Stadt en Statenhof onendig heeft verplicht.
Hoe bleef haar aandagt vaak als opgetogen hangen
Aan zyn beroemde Lier- zyn Zege- en Herders-zangen!
't Zy hy de dapperheit geleidt in 't oorlogsvelt,
Of op het lantvermaak zyn zachte ſnaaren ſtelt,
Of helpt de Ryksvorſtin bedrukt naar 't graf' geleien,
Een halve weerelt met haar volken aan het ſchreien,
Niet uitgelaaten wilt als 't ongeſtuimig ryk
Van zoo veel dichters, maar zich zelven ſteets gelyk;

Zoo

Hosted by Google

Zoo vloeiende als de gladgekemde Vechterſtroomen
Daar in hun kriſtallyn zich ſpiegelen de boomen.
Men ziet dan endlyk noch zyn uitgewrochte werk
De drieſte onwetenheid en boozen nyd te ſterk.
Nu zweeft de Stichtſche Zwaan, beſt aan zyn wiek te kennen,
Veel hooger dan voorheen op zyn vergulde pennen:
Hy zuivert, daar hy met zyn vlerken klapt, de lucht;
En naakt de zon zelf als een arent in zyn vlucht.
De wakkre dichter is ter goeder uur geboren,
Die zynen toon, op u geſtelt, alom laat hooren
O Groote WILLEM! die alle eeuwen door, uw naam
Verſpreidde, en ſtof verſchafte aan d'onverzaadbre Faam.
Zyn edle zang zal uw bedryf en leven melden,
U eeren als 't juweel van oude en nieuwe helden.
't Zy hy in eene beemt van deugden weiden gaat,
Of uwe ſtrydtbre kruin met lauren overlaat.
Zyn zangheldin volgt zelfs in Yrlant uw banieren,
Terwyl uw vyant vlucht langs 't velt van zyn papieren,
Van ſchrik benepen: daar in 't heetſte van dien gloet
De BOYNE *zelf zich ziet bepurpert met uw bloet;*
En gy in 't open velt den tegenſtrever dagvaart,
Die ziddrend wegdruipt op het zwaaien van uw ſlagzwaart.
Gy kooſt dan deeze ſtof zoo waardig voor uw dicht
O ROTGANS! *om uw licht t'ontſteken aan dat licht,*
En vielt met luſt aan 't werk, om 's Konings krygsbedryven
Door uwe Fenixveer in louter gout te ſchryven;
Den Helt naar 't leven, ruim zoo duurzaam als in prent,
Net af te ſchilderen op eeuwig perkement.
Dit hooftwerk tart den nydt en 't roeſten van de jaaren.
Al wat uw geeſt en vlyt van langer handt kon gaaren,
Uw keurig out en nieu, een onwaardeerbre ſchat,
Ontdekt zich ylinks in het opſlaan van uw bladt.
Een ander oordeel vry, dit raakt kunſtkenners nader.
Hier vloeit een bron, hier ſpringt een onuitputbare ader.

'k Ver-

Hosted by Google

'k Verneem het puikſtuk hier van Neêrlants Poëzy.
Een ander lyme aan een veel hondert regels vry;
Als was'er zelf een prys op Helikon te winnen
Ten koſte van den naam der Helden en Heldinnen,
Gelyk hier af, helaas! getuigen kan de tydt;
Uw werk blyft duurzaam werk en d'eeuwigheit gewyt.
't Is waar, veel waagt gy, die in zee u durft begeven,
In zulk een zee, daar gy zoo groot een Konings leven
Als een Arion op uw zuivre ſnaren ſpeelt,
Op welke klank de vis zich roert, de vogel queelt;
Maar, kon men ergens den bequamen dichter vinden,
Gy waart alleen het die 't u zelf moſt onderwinden.
Wy zien hierop, hoe fel een Scyll' van afgunſt bernt,
Eerlang uw harp om hoog ophangen in 't geſternt;
Terwyl uw glori by den Naneef wort voldongen,
Die d' Agrippynſche Zwaan zoo groots hebt nagezongen,
Dat elk by zulk een ſtof ook roemt de taal en ſtyl.
Zoo leeft ENEAS *door de puikſchacht van* VIRGYL.

JOANNES BRAND.

Aan

Hosted by Google

Aan den Heere
LUKAS ROTGANS;
wanneer zijn Ed. het Léven van
WILLEM DEN DERDEN
In Heldendicht uitgaf.

U zwigte elk een die tragt op maat in 't duits te ſchryven
Hier ziet gy een Tafreel van WILLEMS krygsbedryven.
O Dichters, roemd met my dit weêrgâlooze werk!
Doorziet, doorleeſd het vry. Geen tyd noch nyd zoo ſterk
Zal ooit dit Proefſtuk van de Dichtkunſt konnen ſchaaden.
De Dichter leefd hier door, als WILLEM door zyn' daaden.
Zyn roem zal eeuwig zyn in Neederland bekend;
Zo lang Latonaas Zoon zyn gouden wagen mend,
En rondom 't Aardryk doed zyn vlugge paarden rennen,
Zo word des Dichters Lof verbreid door Fenixpennen.
Geen wonder dat hy lang beroemd was door de Faam:
Want wie is tot zo groot een vorſtlyk werk bekwaam?
Mogt Maroos pen alleen Enéas togt verhaalen,
En moeſt Apéls penſeel Vorſt Alexander maalen.
Gewis 't komt ROTGANS toe te zingen WILLEMS daân;
Mids wy Hem eeren als den Duitſen Mantuaan.
O ROTGANS, 'k ben verrukt door uwe Heldenzangen!
Uw' Vechtnimf houd myn' Ziel en ooren als gevangen.
Vaar voort met d'iever, die vol luiſter in U blaakt.
Uw Dichttafreel, zo ſchoon, zo heerlyk, zo volmaakt
En keurlyk geſchakeerd, doed heel de waereld blyken,
Dat Neêrlands Dichtrenrei voor U de vlag moet ſtryken.
De Dichters zyn verplicht te roemen neevens my,
Eerbiedig eindeloos uw Heldenpoëzy.

S. VANDER-HEIDEN.

*****

Op

Hosted by Google

Op het Leven
VAN
WILHEM DEN DERDEN,
In Heldendicht beſchreven door den
HEER
L. ROTGANS.

Et Britſche Ryksgebied, van Thetis zoute baaren
Rondom beſpoelt, gekuſt, en dat het Godendom
Van Nereus woeſte ryk de kroon zette op de haaren,
Waar door zyn heerlykheid tot aan de ſtarren klom;
Is menigwerf geſchokt door felle burgerkrygen,
Waar door het, half ontzielt, moeſt naar zyn adem hygen.

Wat heeft dat Ryk niet tot een moordtooneel verſtrekt
Van dolle woede, daar de felle Roofharpyen
Haar rolle op ſpeelden? hoe is niet de grond bevlekt
Met Vorſtenbloed, door wraak, geplengt aan allen zyen
Van muytelingen, dien de rykskroon ſtak in 't oog,
Waar op hun moorders hert zyn giftig zwadder ſpoog!

Maar zoo het Koningdom ten doel ſtont van verraders,
Die, ver van hunnen plicht, der Vorſten hoog gezag
Vertraden; en van 't ryk de zenuwen en aders
Afſneden: hoe wierd ook niet vaak de heldre dag
Der Britten, door een drom heerſchzuchtige aartſchtierannen,
Ontſchapen in een nacht, en uit het ryk verbannen!

De

Hosted by Google

De Roomſche Heuvelſtadt, van 't Prieſterſchap beheert,
Die d'armen haars gebieds in alle heerſchappyen
Der waereld ſlaat, en 't al door vuur en ſtaal verteert,
Wat niet, op haaren wenk, eerbiedig zich wil vlyen
Slaafs onder haar gezag en oppermogentheit;
Heeft vaak ook 's Ryks verderf en ondergang bereid.

Hoe heuglyk mag dan 't Ryk d' ontrolde zegevaanen
Nu ſteeken op de ſpits van kerk- en torentraus!
Naardien d' Oranjezon zyn troon en onderdaanen
Zoo lieffelyk beſtraalt met haaren gouden glans;
Dat WILLEM HENDRIKS *arm 't geſlaakt heeft uit de banden,*
Toen zyne jongſte dag en doodsnood ſcheen voorhanden.

Dit is de dappre Vorſt, die, met zyne oorlogsmagt,
By 't guure winterty dorſt bruiſchen door de baaien
Van Vader Oceaan, in ſpyt van Eools kracht,
Op dat hy Brittenland, als Schermheer, zou bewaaren
Voor wettenſchennis en verhaatte dwinglandy,
En 't Ryk ontkluiſterde uit gevloekte ſlaverny.

Praal dan, o Engeland, met recht op zulk een Koning;
Die zich in 't harnas ſtak, om uwen veegen Staat
Te redden. wat gy hem kond ſchenken tot belooning
Houd nimmer d'evenaar van die doorluchte daad.
Wil dan ontrent den Vorſt getrouw en dankbaar blyven,
En met uw goed en bloet zyn Koningszetel ſtyven.

Hy is die Held, die Prins, uit Keizersbloet geteelt,
Wiens dapperheit en deugd klinkt door de bruine wolken;
Die door geen pen volmaakt kan worden uitgebeeld.
De Groote WILHEM, *'t heil, de vreugd van zoo veel volken,*
Wiens naam eeuwe in eeuwe uit alom zal zyn geëert,
By elk die vorſtendeugd en kloek bedryf waardeert.

Hosted by Google

Wien nu ontſteekt de luſt , om WILHEMS *wieg en leven ,*
In zuiver Nederduitſch , op vader Vondels traut
Te zien ! hy lees dit werk , zoo meeſterlyk geſchreven ,
Door ROTGANS *fenixveêr , als of 't Apelles hand*
Naar 't leven had gemaalt : dat niet behoeft te zwigten
Voor Maroos en Homeers beroemde heldendichten.

O Dichter van het Sticht ! ô groote Apolloos zoon !
Parnas lang toegewyt , en van de Zanggodinnen
Zoo hoog geacht , bemint , om uw volmaakten toon :
Kon Orpheus d'aandacht , door zyn zang en ſnaartuig, winnen
Van 't woudgedierte ; uw zang wekt rotz en marmerſteen,
En blaaſt hem 't leven in die half verſtorven ſcheen.

Hoe wonderlyk ſchakeert gy uwe keur van zangen !
Hoe wel paſt elks verhaal op d'uitgekipte zaak ,
En in des ſpreekers mond ! hoe weet gy 't hert te vangen ,
Door zoo verſcheide ſtoff , zoo nut , zoo vol vermaak !
't Werk is zich zelf gelyk , of 't klinkt op oorlogsgalmen ,
Dan of de Liefde prykt met haare zegepalmen.

Doet gy de Zeenimf aan haar watermaagdenſtoet
Verhaalen , hoe het pronk van Hollandſch Admiraalen ,
De dappre Michaël , verft Thetis ſchoot door 't bloet
Zyns vyands ; en zyn arm de zege kon behaalen ,
Op Franſche en Britſche vloot : wie ſchrikt niet voor 't gevecht ?
Maar wie die d'eerkrans niet om 's Dichters haaren vlecht ?

Daar ſchokt de waereld uit haare aſſen , door het donderen
Van 't zwangere metaal , zoo vreeſlyk door zyn kracht.
De hemel kraakt. de kolk des afgronds gaapt van onderen ,
En toond den vlooteling hoe 't zoute graf hem wacht.
O ROTGANS , *gy voert ons met Neerlandſch Waterhelden ,*
In 't heetſte van den ſlag op Nereus pekelvelden !

Maar

Hosted by Google

Maar als gy, moê van kryg, de minnewimpel ſteekt
Op 's Vorſten ſteng, en doet uw zangnimf hem geleiden
Door 't zout, naar Karels hof: hoe ziet men daar gequeekt
De zuivre kuiſche min, van tochten afgeſcheiden,
In WILLEMS *hert! hoe teêr ſtreelt dan uw heldendicht*
Het oor! 't oog ſpiegelt zich in 't aangenaam gezigt.

Doet ge ons de huuwlykspraal en 't bruiloftsfeeſt beſchouwen
Des Vorſten; wat is hier al Koningklyke pracht!
Hoe ryſt uw heldentoon by 't Vorſtelyke trouwen!
Wy voelen ons met V in Withals zaal gebragt:
Wy zien Prins WILLEM *en* MARIA *in den tempel,*
Daar 't blyde heilgeſchal klinkt over trans en drempel.

Maar als gy, in den nacht van 's Vorſten Bruiloftsmaal,
Den braaven Benting doet den droeven ſtaat vermelden
Van Nederland: wie ſchrikt, wie yſt niet voor 't verhaal?
Hoe gilt de naare kreet noch over ſtroom en velden!
Wiens oog herſchept gy in geen brakke traanenvloed,
Daar 't droevig tafereel noch rookt van 't lauwe bloet!

Als gy dan WILHEM *weêr met zyne veldbanieren*
Vertoont, daar hy een veſt of ſterke ſtad beſpringt;
Of daar zyn heldenvuiſt behaalt de krygslaurieren,
Als hy op 't brieſchend ros door 's vyands benden dringt;
Wat ſlaat uw Zangnimf dan geen hooge Mavorstoonen,
En cierd des Vorſten kruin met groene zeegekroonen!

Wanneer uw Klio, na d'orkaanen, 't zonnelicht
Van vreede voor ons oog zoo gloeijende op doet daagen;
Hoe vleit die zuivre glans, door 't luiſterryk gezigt
Ons oog, thans vrygemaakt van oorlogsgloet en plaagen!
Hoe ſchel, hoe lieffelyk klinkt uwe vreêbazuin
Door alle kreitzen van den Nederlandſchen tuin!

Hosted by Google

Maar als ge uw' toon verheft , Cieraad van Neêrlands Dichters ;
Dat gy den grooten Vorſt ter hooger rykstroon voert ;
Dan bralt gy uit den lof van Brittens vryheidsſtichters ,
En geeſſelt hem , die 't ryk in banden had geſnoert.
Hoe klinkt Prins WILHEMS *lof tot 's hemels hoogſte boogen ,*
Als wy hem door uw zang zien op den throon verhoogen !

O ROTGANS , *Utrechts pronk , door hoogbegaaft verſtand !*
Wiert held Achill geacht van Koningk Alexander
Gelukkig , dat Homeer met zyne vlugge hand
Beſchreven had den roem van zynen zegeſtander ,
En leven : 't baart gewis ook in des Koningks hert
Genoegen , dat zyn lof door u gezongen werd.

Dat dan de Hemel u , ô Dichter , ſpaare in 't leven ,
En gy , langs 't eigen ſpoor , 't bedryf van Brittens Vorſt ,
Des Grooten Koningks , ook aan Nederland moogt geeven ,
Daar zynen heldenarm de zwaare rykslaſt torſt :
Terwyl zyn eerbazuin klinkt boven lucht en wolken ,
En hy den ryksſtaf zwaait in ſpyt van d'afgrondskolken.

Maar wyl Europe nu , door 't oorlog afgeſtreên ,
Den glans der Vredezon weêr op haar kim ziet ſtraalen ,
Moogt gy fluks anderwerf op 't groote ſchouwburg treên ,
En door uw zwaaneveêr den heldenlof afmaalen
Der Britſche Majeſteit , van daar hy ſtygt ten troon ;
Tot daar ge uw rol beſluit met Ryſwyks Vreedetoon.

F. HALMA.

KLINK-

Hosted by Google

KLINKDICHT,

Op het Leven van

WILLEM DEN DERDEN,

In HELDENDICHT beſchreven door den Heere

LUKAS ROTGANS.

Ie ſal een kroon voor 't hoofd des Groten WILLEMS vlechten
Een Kroon, die waardig is het brein van ſulk een Vorſt;
Die, ſwoegende, al de ſorg van ganſch EUROPE torſt,
Om haar verwoeſten ſtant uit puin wêer op te rechten:
't Zy met de Twiſt door 't ſtaal heldhaftig te beſlechten,
Die overal haar grond met edel bloed bemorſt;
Of liever door de Vree, waar naar ſy hygt en dorſt,
De breuk, ſchier hopeloos, weer dicht aan een te hechten?
't Is Neêrland, dat hem 't eerſt ontfing in ſynen ſchoot,
En 't Britſe Ryk, door hem verwekt als van de dood,
Gepaart met al den ſtoet der trouwe Bondgenoten:
Dees ſchaffen, elk om ſtryd, het ſlonkrend kroonſieraad,
Wiens glans, den tyd ten duur, hier ſnel en tintlend ſtaat;
Wyl 't ROTGANS in dit werk heeft als in gout beſloten.

D. SMOUT.

VER-

Hosted by Google

VERKLARING

Van de PRINT voor 't I BOEK.

PRins WILHEM HENRIK *geeft, als bruidegom, zyn hand*
Aan Britlands Rykſprinſes, MARIA, *d'eer der vrouwen.*
De Godsvrucht ziet om hoog, om 's hemels troon t' aanſchouwen,
Voor 't heilig offervuur dat op Gods altaar brand.
Kloekmoedigheid, bekleed met prachtige ſieraaden,
Met ſter en ſcepter, ſtrekt een lyfwacht aan den Held.
De Zuiverheid, zo kuiſch gelyk haar duif, verzelt
De ſchoone bruid, en pronkt met zedige gewaaden.
's Lands Algemeene Vreugd word door een vrou verbeeld:
Zy heeft een bloemkrans en een ſcheepsroer in haar handen,
Een kroon op 't hoofd, en juicht om 't heil van zeen en landen.
*De * Ryksbeſchermgod draagt de vrucht die 't aardryk teelt,*
Door Overvloet geſtort in Acheloüs horen:
Hy heeft een offerſchaal in zyne vuiſt gelaân.
De blyde Hymen ziet de plechtigheeden aan.
Gods Alvoorzienigheid kan hier 't gezigt bekooren:
De zon verſiert haar borſt; een oog blinkt op haar ſtaf;
Zy wyſt op 't vorſtlyk Paar, en ſlaat haare oogen neder:
Zy preſt de Luchtbodin van boven op haar veder:
Die daalt, op 't hoog bevel, van haaren wolktroon af.
Hier ziet men aan den diſch het vrolyk trouſeeſt vieren,
Terwyl de deugden, in 't verſchiet, de bruidskoets ſieren.

* Genius Angliæ.

WIL-

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

IL E E III.

EERSTE BOEK.

Y luſt een wapentoon te zetten op myn ſnaaren, *Inleiding.*
D'ontrolde legervaan, door duizend krygsgevaaren,
Op 't roeren van de trom, te volgen, en den Held
Te voeren in triomf uit Mavors oorlogsveld.
My luſt een zeeklaroen te ſteeken, en de kielen
En watertorens, die van zeeſoldaaten krielen,
Te voeren door het zout op 't waaijen van de vlag.
Gy Oorlogsgoden, die God Mavors ryksgezag *Aanroeping.*
Met uw vermogen ſtyft, en ſtreeft als lyfſtaffieren,
Voor 's Opperkonings oog met vliegende banieren,

Hosted by Google

En ſchraagt de krygsas van de moedige Belloon',
Helpt, helptme zingen en geleid myn heldentoon.
Leert my den Oorlogsman afmaalen op myn bladen,
Die 't land van 't ſlaafs geweld verloſte door zyn' daaden:
Die voor den Godsdienſt ſtryd op't brieſchende oorlogspaard,
En gantſch Europe in nood verdedigt door zyn zwaard.

Aanſpraak aan de doorluchte Voorvaders van den Held.

Doorluchte Vader, en Grootvaders van myn grooten
Verwinnaar, ſchoon de dood uwe oogen houd geſlooten,
En 't lichhaam, afgeſlooft door 't oorlog, ſlaapt in 't ſtof,
Terwyl de ziel, om hoog by God in 't Hemelshof
Verheerlykt, gaat ten rei by duizend Cherubynen;
Uw roem zal in myn Held weêr uit uw grafzerk ſchynen,
En ſtraalen ſchieten door de gantſche waereld heen.

Hunnen lof.

Zo veel verwinningen, en ſterkbemuurde ſteên,
Den vyand afgeperſt, op zo veel zegetogten
De krygslaurieren, om de ſtrydbre kruin gevlochten,
In 't Spaanſche bloed geverft: de Vryheid op haar ſtoel
Verheven met haar ſpeer; maar eertyds 't wit en doel
Van Albaas razerny: den Godsdienſt op d'altaaren

in Neêrlands ſlaaking van 't Spaanſch geweld.

Beveſtigt in 't gezigt van zielsgeweldenaaren:
Geboeide ſlaaven uit de ketenen geſlaakt:
De ziel des martelaars, op 't moordſchavot geblaakt,
Gehangen, of onthalſt, bevredigt onder 't wreeken:
De bloedplakkaaten met de vlammen aangeſteeken,
En zo veel heil ten dienſt van Nederland verricht;
Zal nooit de Batavier vergeeten in zyn plicht.

Maar

Hosted by Google

Maar al die zaaken, hoe geviert en aangebeden,
Zyn minder, als myn Held te teelen uit uw leden:
Ja al uw krygstrofeen, eerzuilen, hemelhoog
Uit 's vyands puin gesticht, hoe heerelyk in 't oog,
Min waardig, (schoon de Faam alom hun lof zal melden)
Als dat gy Vaders zyt van zulk een Zoone, ô Helden!
* Heeft Nazo met dien toon Augustus oor gevleit;
Myn Zangheldin, verlieft op eere en dapperheid,
En zo veel deugden, kan haar yver niet bedwingen,
Om zulk een lofzang voor uw Nazaat na te zingen.
Beroemde Vorsten steekt nu 't hoofd ten grafstede uit,
Verheerlykt met uw gunst myn vrolyk krygsgeluid.
't Gaat wel, ô Helden, 'k heb u naaulyks aangesproken;
Of voel myne aders van een edel vuur ontstoken.
Noch eens 't gaat wel: uw gunst ontvonkt myn ingewand.
Vaar voort dan, Zangheldin, maar laat de minnebrand
Uw baak verstrekken om die heirbaan op te streeven;
Maar geen onkuische vlam, als eer de Grieken schreven,
Ontsteeken in de borst van Paris, zal myn blad
Bezoedelen met puin van troon of koningstad.
Een kuische minnedrift, gebout op zuivre gronden,
Gekoestert van de deugd, om zo veel helsche vonden
In hun geboortensuur te smooren, en het quaad
Te keeren, voed myn pen, en stuurt myn heldenmaat.
Het guure Herfstsaizoen, bevrucht van wintervlaagen,
Verloste een korten tyd het land van d'oorlogsplaagen,

Dat hen echter tot minder eer strekt, dan dat Vorst Wilhem de III. hunne zoon is.

Vorst Wilhems Min als de grondslag van dit heldendicht;

hoe ze, na 't eindigen der veldtogt;

* *Ovidius in 't laatste boek van de Herschepping.*

Hosted by Google

zyn hert ontfonkt, En dwong den legerknaap te wyken uit het veld,
In 't heetſte van het woên; als Neêrlands Oorlogsheld,
De derde WILHEM, uit het zegeryke Oranje
Geſprooten, en den echt van 't Koninklyk Britanje,
De minnevonken queekt in 't edelmoedig bloed.
Een zoete hertstogt prangt het vorſtelyk gemoed,
En doet zyn hert, voorheen' onwinbaar, nu bezwyken.
Hy had, niet lang geleên, in d'overzeeſche ryken,
Zyn oog verluſtigt met het aangenaam gezigt
en valt op Maria, Hartog Jakobs dochter, en nicht van Karel den tweden, Koning van Engeland. Van Hertog Jakobs telg, Britanjes Konings Nicht:
De tweede Karel was de broeder van haar Vader.
Maria Stuarts roem ontvonkt Vorſt WILHEMS ader.
Hoe, zegt hy: zal de Min, in zulk een oorlogsgloed,
Niet uit te bluſſchen als door dierbaar heldenbloed,
Nu van de togten van myn boezem zegepraalen,
En doen myn krygsdeugd voor haar heerſchappyen daalen?
Weg laffe liefde, ik ban u eeuwig uit myn zin.
Maar niet te hoog! ik voel een ongeneesbre min
Myne aders quetſen, en een goddelyk vermogen
My dwingen de Prinſes te groeten met myne oogen.
Vaar wel dan voor een tyd verlegen Nederland;
Zo dra de fakkel van myn huuwlyk heeft gebrand,
En my gelukt tot bruid dat Ryksjuweel t'ontfangen;
Zal ik, geprikkeld van het uiterſte verlangen,
Weêrkeeren tot uw hulp, om Vrankryks krygsgeweld
Te ſtuiten, en uw zaak bepleiten in het veld.

Zo

Hosted by Google

Zo ſpreekt de Vorſt, en doet den vloteling beveelen
Zich reê te maaken tot den togt; zyn zeekaſteelen
De watervleugels aan te binden, om het zout
Te klooven: elk verricht den laſt hem aanbetrout,
En yvert om 't bevel met arbeid na te komen.
De Goden van den Staat, van blydſchap ingenomen
Om 't opzet van den Held, genaaken hem om ſtryd.
Elk heeft een gunſtig hert zyn oogmerk toegewyd,
En vergezelſchapt met heilwenſchende gedachten
Den minnaar naar de kuſt, daar hem de ſchepen wachten:
De Hemel, ſpreekenze, geleide u over zee,
En voere u veilig, Prins, aan Koning Stuarts ree;
Wil van Mariaas hert, als d'onze, zegepraalen.

De Vorſt bereid zich, om 't voltrekken zyns huweliyks, naar Britanje over te ſteeken.

Terſtont gebied de Vorſt de zeilen op te haalen,
Eool, de koning van de winden, plaatſt zyn ſtoet
In 't ooſten, en de kiel bruiſt veilig door den vloed.
De doeken zwellen, en de gladgekemde baaren
Bereiden hem den weg. Neptuin, met waterſchaaren
Omſingeld, dobbert op zyn ſchulpkaros voor uit.
De Nimfen naaken, als God Triton 't ſchor geluid
Doet klinken over zee uit zynen krommen horen.
De ſchone Galaté, uit Doris ſchoot geboren,
Voert, borlende uit den grond, de Zeegodinnen aan;
Zy ziet, in 't zwemmen om de kiel, de minnevaan
Door d'ooſtewind geſtreeld, op maſt en ſtengen pronken.
Zy leeſt uit WILHEMS oog een hert vol minnevonken:

Begeeft zich op zee, en word van 't zeegodendom op zyne reis begunſtigt.

en van Galaté.

Hosted by Google

Wy volgen, zingtze, den verliefden Minnaar na,
En zullen u, ô Vorſt, geleiden vroeg en ſpâ,
Ja vlytig dragen op onze armen door de ſtroomen,
Ik weet een minnedrift valt pynlyk in te toomen.
die hare ongelukkige vryaadje zingt, 'k Heb ook in myne jeugd een minnewond gevoed;
En quynde in 't midden van de golven aan dien gloed,
Niet uit te bluſſen als door 't oog van myn verwinnaar.
De zoon van Faunus en Simetis was myn minnaar.
De ſtranden, daar wy vaak liefkooſden zy aan zy,
Zyn noch getuigen van ons aangenaam gevry:
Myn beeltenis ſtond diep in Acis borſt geſchreven.
Maar Polifemus, door een minnenyd gedreven,
(O doodlyk opzet!) verft zyn klaauwen, gantſch verwoed,
En razende van ſpyt, in myn bemindes bloed.
Myn vader Nereus, die de tomelooze baaren
Met zynen drytand kemt, en Doris, die de jaaren
Van zyne jeugd zo trou kon koeſtren met haar min,
Beweenden myn verlies met een verſlagen zin.
Myn onheil wierd beſchreit van alle waterryen.
en den Prins een beter lot wenſcht. 'k Wenſche u een beter lot, verliefde Prins, in 't vryen:
Nooit meng' zo bittre gal uw zoete minnevrucht.
Aanſchouwt, myn' zuſters, hoe die groote Veldheer zucht,
En 't ingewand verlangt, om 't Pronkjuweel der vrouwen,
Het voorwerp van zyn min, in Karels hof t'aanſchouwen.
Dryf, gryze Vader, dryf uw winden ſneller voort.
De kielen ſtuiven door de golven op dat woord,

En

En ankren veilig aan de Brittenlandſe ſtranden.
De witte Krytberg groet de ſchepen onder 't landen;
En zietze vrolyk, want de kryg heeft uitgewoed,
Niet meer als vyand, maar als vrienden in 't gemoet.
De Teemsvoogdes, beluſt den Veldheer met haare oogen
Te naaken, had een rok van purper aangetogen:
De blonde haarvlecht, die zo ſierlyk ſpeelt en krult
Langs borſt en ſchouders, met een krans van wier gehult;
Begeerig met haar ſtoet den Minnaar op te wachten.
Maar WILHEM, afgemat door teedre minneklagten,
Verpooſde door den ſlaap de togten van ſijn hert.
Ik zal, zo ſpreekt de Nimf, ſchoon my 't geheugen ſmert,
O watermaagden, 't geen ik heb gezien voor dezen
Verhaalen; WILHEMS komſt, een Vorſt by elk geprezen,
Errinnert my de zaak, zyn oog ontſluit myn mond.
De Nimfen zitten om haar wagen neêr in 't rond:
Ik ken, zo vaartze voort, dien roem der Oorlogshelden.
Ik heb de Faam voorheen' zyn daaden hooren melden.
De Britſe Kroon, helaas, door droevig misverſtand,
In kryg gewikkeld met den Staat van Nederland,
Kreeg kontſchap in 't begin van al deze oorlogsplaagen,
Dat hem de zeeſtaf en 't gebied was opgedraagen
Van Neêrlands vlooten, om, in 't bloedig zeegevecht,
Door krygskunde en beleid, te ſtryden voor het recht.
'k Zag vierwerf achtereen de hooge zeekaſteelen,
Drie vlooten, op het zout een fellen krygsrol ſpeelen:

De Teemsvorſtin, op 't cierlykſt getooit, koomt den Vorſt te gemoet, maar vind hem ſlapende.

Verhaalt ondertuſſchen de Zeegevechten van de jaaren 1672 en 1673.

Want

Want Vrankryk ſtyfde, trots op 't hooge zeegezag,
(De zaak is u bekent) de Brittenlandſe vlag.
Ik dreef myn ſtroomgeſpan in 't midden van de baaren;
Beluſt den ſtryd van ver t'aanſchouwen, en de maaren,
Indien de zegen ons begunſtigde in den ſlag,
Te draagen naar den Teems op dien gewenſchten dag.
De dubble Koningsmagt daagt op van alle kanten,
Beluſt de Britſe Roos in Neêrlands Tuin te planten,
Of Franſe Leliën te zaaijen door het veld;
Maar Hollands Leeuw bewaakt zyn erf in 't zeegeweld.
Jakob, Hartog van York had toen 't hoofd-gezagh over de Engelſche, Prins Jakob leid vol moed zyns broeders oorlogsvlooten
Als Admiraal, beſtuuwt van Edelliên en Grooten,
Pilaaren van het ryk, ſiraaden van het hof:
Elk ſtrekt een Watergod, en vlamt op eere en lof;
Ja wenſcht de zegekroon te drukken op zyn haaren,
Of eeuwig na de dood te leeven in de blaâren,
En heldenſchriften, die nooit nyd of tyd verſlind.
De roode Vlag vertoont het hoogſte zeebewind.
De rechter vleugel, daar de witte ſcheepsſtandaarden,
Door eedt en krygsverbond, met onze vaanen paarden,
gelyk de Grave d'Eſtré over de Franſche vloot. Word door het Frans bevel geleid van Graaf d'Eſtré.
De dappre Sandwich voert de ſlinker aan in zee.
Maar 't is onnodig al de Helden op te noemen,
Gy hebt de naamen door hun daaden hooren roemen.
De Staat van Neêrland zend den grooten Michaël
De Ruiter, heeft Met zyne vlooten af (hy had noch 't zeebevel

Ter

Ter dezer uure niet uit WILHEMS mond ontfangen.)
De Hoofden, wederzyds ten ſtryd geruſt, verlangen
En dorſten om het bloed te zwelgen onder 't ſlaan.
De ſtryd begint. 't metaal barſt los; en d'Oceaan,
Verſtrekt een moordtoneel. ja beide d'Admiraalen,
Beluſt met doodlyk loot elkanderen t'onthaalen,
Staan pal als leeuwen met een onverſchrokken moed.
De golf van Sowlsbay rookt van 't verſchgeplengde bloed.
De braaven ſneuvelen, en moeten 't leven laaten.
De ſtrydbre Montagu, de roem der zeeſoldaaten,
Die eeuwig ſlaafde voor Vorſt Karels ryksgezag,
Die dubble Troonzuil in den raad en kryg, (o ſlag,
Die Londen eeuwig zal beweenen en beklaagen!)
Word met zyn zoon, helaas! te deerelyk verſlaagen:
De vlammen weiden in zyn waterſlot; de nood
Vermaant den Graaf zyn heil te zoeken in de boot;
Matroos en zeeman volgt, om 't leven te bewaaren,
Maar ſmoort, voor 't vuur bevreeſt, in 't midden van de baaren.
O deerlyk einde van Britanjes Watergod!
Maar Hollands Admiraal ontmoet geen beter lot.
Ik zag een doodlyk loot zyne ingewanden ſcheuren;
En moeſt den braaven Gent, myn vyand zelf, betreuren.
De kaaken van de Faam gezwollen van 's mans lof,
Trompetten lang zyn deugd in Koning Karels hof.
Rocheſter zag voorheen', door onze nederlaagen,
Dat ſtrydbaar waterhoofd de zeelaurieren draagen,

het gebied over de Nederlandſe zeemagt.

Schrikkelykheid des gevechts.

Montagu, wiens lof word opgehaalt, ſneuvelt met zyn zoon.

De Baron van Gent word geſchooten.

zyn lof.

Hosted by Google

En wondren doen, zo kloek door Ruiter aangevoert:
Dat moet ik melden; ſchoon 't verhaal myn hert ontroert,
En 't ſchaadlyk oorlogsvuur noch blikſemt in myne oogen.
't Algierſe roofgeſpuis bezuurde 's mans vermogen.
De Turkſe Maan bezweek voor zulk een Waterzon.
Nu legt hy neêrgevelt die andren overwon.
ô Britten ſtaat my toe dat ik den held mag eeren:
Het is een deugd de deugd zyns vyands te waardeeren.
De ſtryd groeit vreeſlyk aan, men moord, men blaakt, men woed.

De Hertog van York gaat over op 't ſchip Londen.

Prins Jakob, in 't gevaar van 't Godendom behoed,
Verlaat zyn zeekaſteel, doorboort aan alle kanten;
Hy doet zyn hoofdbanier en konings ſtandaardt planten
Op 't zeeſlot, dat zyn naam naar Karels ryksſtad draagt.

Gevecht tuſſchen Herman en de Ruiter.

Held Herman, Schout by nacht, in 't krygsvuur onvertzaagt,
Door 't bloedig ſchuim gevolgt van dappre Brittenlanders,
Beſtookt den Admiraal van Holland met zyn' ſtanders;
Die wacht den aanval van dien grooten Waterheld
Op zynen ſabel af, en trotſt het zeegeweld.
Men ziet de vyantſchap hun beide in d'oogen blaaken;
Zy grimmen tegen een. men loſt de koopre kaaken,
Die ſcheuren 't ſtroomgevaarte, en booren door de kiel.
Hier word matroos gewond, zygt neêr, en braakt de ziel.
De leden vliegen langs 't verdek, door donderklooten,
Van buskruit voortgepreſt, den zeeman afgeſchooten.

Verdere beſchryving van den ſlag.

Men kruiſt van wederzyds met branders door de vloot.
Daar ſtorten maſt en ſteng, getroffen door het loot,

Met

Hosted by Google

Met vreeſelyk gekraak, en ſpoelen op de baaren
De zwavelvlammen af. een heir van waterſchaaren
Dryft zieleloos op 't zout, en verft de zee met bloed.
Daar ziet men 't oorlogsſchip verdrinken in den vloed.
Hier zengt de kiel de lucht, verraſt door brandgaljooten.
Een ſchrikkelyk gekerm verryſt uit beî de vlooten.
De doodelyke pyn ontſluit den bleeken mond
Van 't volk, door bouten, ſchroot, of ſplinters zwaar gewond.
Dat onweêr daverde vervaarlyk in myne ooren.
Ik treurde om 't droevig lot den vloteling beſchoren,
En zag de zon met bloed in d'oogen ondergaan.
De nacht voerde eindelyk de donkre ſchimmen aan, *De nacht ſcheidt het gevecht.*
En bruine ſchaduwen, terwyl de helden ſtreden.
De ſchepen zakken af in orde en in geleden.
Elk voegt zich op zyn poſt, en volgt zyn zeevoogds vlag.
Zo ſcheid de vloot van een op 't ſcheiden van den dag.
Men doet van wederzyds de reddelooze ſchepen,
Van 't barſtende metaal doornagelt, binnen ſleepen.
Men zend de dooden en gequetſten naar het land,
En loſt dat laſtig pak. de vlooten houden ſtand
Elkandren in 't gezigt: een yder vlamt op voordeel,
En ſtyft zyn dapperheid met krygsbeleid en oordeel.
Zo kruiſt men heene en weêr een lange wyl op zee.
De guure winter naakt en voert de ſtormen meê, *De vlooten verlaaten de zee.*
En dwingt den vloteling te zeilen naar de kuſten,
En van zyn arbeid in de havens uit te ruſten.

Hosted by Google

Aanſpraak aan de zeelie.den.

Nu zegt Matroos verheugt: vaar wel, ô ſcheepsgebou,
Ik ſlaap veel veiliger in d'armen van myn vrou.
Ja zeil vry heen', verhaal uw vriend en bloedverwanten
Het onweêr, dat u dreigde aan boort van alle kanten;
Maar wil uw blydſchap wat bepaalen met de dood
Der helden, die ge in 't bloed zaagt wentlen op de vloot,
En ſneuvlen aan uw zy: betrou geen aardſche zaaken:
Hun nootlot is voorby, en 't uwe zal genaaken.
De weiflende oorlogskans, vol wiſſelvalligheid,
Heeft yders uur getelt, en elk zyn deel bereid.
Zo ſpreek ik, en gelei de ſchepen met myne oogen.
Men had de vyandſchap te diep in 't hert gezoogen;
Dat dodelyk venyn, door merg en ingewand
Gekroopen, liet geen ruſt, maar ſtookte brand op brand.
De koude winter kon dien oorlogsgloed niet bluſſen.
Het ſchrandre krygsbeleid ſliep nimmer. ondertuſſen

Het Parlement by een geroepen.

Roept koning Karel, in den aanvang van het jaar,
Den Raad van 't ryk by een: hier bleek de haatluſt klaar:

Rede van den Grave van Schafsbury, Kanceliet van Engeland.

Men moet, zo ſpreekenze, Karthago nu verdelgen,
En 't weêrpartydig bloed der Nederlanden zwelgen:
Zy waren eeuwen lang de vyanden van 't ryk,
Uit eige neigingen en voordeel te gelyk.
Men viſcht naar middelen, om ſchatten uit te vinden:
Een ſterke zenuw, om het oorlog aan te binden.

Wakkerheid van de Staaten en den Prinſe.

Geen minder vlyt betoont de Staat van Nederland;
d'Oranjeboom, zo verſch in dezen hof geplant,

Be-

Begon in 't midden van den winter ſchoon te bloeijen; *van Oranje.*
Men zag zelf op de zee zyn eedle vruchten groeijen
Van zorg en wakkerheid, en in dien krygsorkaan,
Het land beſchaduwt door zyn lommer, veilig ſtaan.
Elk ziet op WILHEMS arm, geſchraagt door Gods vermogen.
De maan had zevenmaal haar horens ront geboogen.
De blyde zomerzon ſteeg hoog aan 's hemels trans, *De vlooten komen weder in zee,*
En ſtreelde 't aardryk met een aangenaamer glans:
Wanneer de golven weêr van zeekaſteelen krielen;
In overvloed bemant met onvertſaagde zielen.
Ik hoor hoe Nederland, op voordeel afgerecht,
En zeevaart uitgeleert, myn ſtroomen laagen legt;
En tracht de monden van myn havens toe te ſluiten *Toeleg op den Teems;*
Met ballaſtſchepen, en heel diepgeladen fluiten,
En 't grove zinkgevaart te booren in myn grond:
Maar wakkerheid belet dien dodelyken vond.
Britanje doet als rook zyns vyands liſt verdwynen; *word voor gekomen.*
'k Had anders aan dien brok wel eeuwig mogen quynen
In d'ingewanden, was deeze aanſlag niet geſtuit.
Maar 't is myn oogmerk niet elks poging en beſluit,
Zo ſchrander uitgedacht, te melden in 't byzonder.
Ik zeg alleen: ik moeſt dien fellen oorlogsdonder
Verdraagen in myn oor noch driemaal achtereen.
Driewerven wierde op zee vervaarelyk geſtreên. *Drie zeeſlagen in de zomer.*
Driewerven dekte Apol zyne oogen op zyn wagen.
Prins Robbert leid de vloot; 't was Karels welbehagen *Prins Robbert ge-*

Hosted by Google

biedt als Admiraal.

Hem 't hooge zeegezag te ſchenken op dien tyd.
De Brittenlander was verzekert van zyn vlyt.

Spreekt zyne vloteingen aan,

Ik hoor hem ſchreeuwen: vecht ô helden voor de kroonen;
De koning zal uw moed in overvloed beloonen;
Ik zie voor u bereid een ryken buit en ſchat.
Dat niemand nu zyn deugd door laffe vrees beklad':
Wy hebben minder magt en kleinder vyand tegen;
De krygskans lacht ons toe en vleit ons met den zegen.
Men zal den Batavier beſtooken op zyn kuſt.
Zo ſpreekt hy; en zyn woord vult elk met heldenluſt.
Men zegt de Ruiter ſteeg op 't hooge ſcheepskampanje;

en de Ruiter de zyne.

Hy zwaait den waterſtaf ter eere van Oranje,
En voert, al ſpreekende, matroos en zeeman aan:
Ik zie de vyanden bereiden zich tot ſlaan,
De dubble magten van twee Koningen gezonden;
Myn zoonen toont uw moed ten trots van Seine en Londen:
Weid met uwe oogen in d'Oranje zeebanier.
En gy, ô Hoofden, volgt uw eed en plicht, zo dier
Gezworen aan dien Held; helpt my zyn krygsbevelen,
Terwyl de Vorſt aan land zyne oorlogsrol zal ſpeelen,
Uitvoeren op de zee. vecht voor het vaderland,
Voor vrou en kindren en 't geloof, ons waardſte pand:
De Lelikoning zou dat kerkjuweel belaagen.
Laat eeuwig Neêrlands ſpeer den hoed van vryheid draagen
Door uwe dapperheid. Zo moedigt Michaël
De Hoofden van zyn vloot, zoldaat en zeegezel.

Daar

Hosted by Google

Daar gaat het dondren aan; daar barſten d'yzere keelen. *'t Gevecht begint met d'Eſtré en Tromp,*
De kogels weiden in den buik der zeekaſteelen.
De ſtranden daveren door 't vreeſlyk zeekrakkeel.
De witte vlag ontſluit het bloedige toneel,
Met Tromp (een Oorlogsman in 't zeebewind ervaren,
Wiens naam, ons lang bekent, zal zweeven op de baaren,
Zo lang Neptunus vuiſt den waterſchepter zwaait.)
Hier ziet men hoe de kiel om voordeel wend en draait,
Dan by de wind, dan ooſt- dan noord- dan zuidwaart heenen.
Zo dra Prins Robbert, en held Sprag in 't perk verſcheenen, *en Prins Robbert en Sprag tegen de Ruiter en Bankert;*
Bereiden Michaël, en Bankert zich ten ſtryd.
Geen leeuwen vochten ooit verwoeder; yder quyt
Zich dapper voor zyn heer, zyn vaderland en erven;
En tracht te winnen, of op 't bed van eer te ſterven.
Prins Robbert ſchreeuwt: vecht, vecht voor Karels ryksgezag.
De Ruiter galmt hem na: ſtryd voor d'Oranje vlag.
Held Bankert zoekt met kracht te booren door de vlooten,
Maar ziet zyn voorſteng en grootmarszeil afgeſchooten; *die in nood van de Ruiter ontzet word.*
Doch Michaël ſtuift met zyn vlugge kiel gezwind
Hem na, gelyk een pyl begunſtigt van den wind;
En red den krygsgezel in 't midden van de branders.
Hier gloeit het oorlogsvuur der dappre Nederlanders.
Daar praalt het zeebeleid van Stuarts landgenoot.
Hier ſticht het zeetoneel, in 't aanzien van de dood, *Getrouheid van de zeehoofden en matroozen.*
Een zetel voor de trou; die heerſcht, in 't bloedig vechten,
Op 't edelmoedig hert van zo veel waterknechten:

Elk

Elk arbeid om zyn vriend te rukken uit den nood,
In 't barſten van 't kanon, in 't gieren van het loot.
de nacht ſcheidt het gevecht. Zo vecht men tot de nacht, ter weſtkimme opgevloogen,
De lucht met zwart bekleed, en dekt god Febus oogen.
Men werpt het anker uit, ſteekt tekenvuuren aan,
Om yders magt by een te zamelen na 't ſlaan.
Hoe lag de zee bezaait met wrakken, maſten, ſprieten,
En wandt en ſtengen, fel gerabraakt onder 't ſchieten,
En door een donderkloot gebonſt van 't waterſlot!
Zo dwaalt de holle romp, door 't nydig oorlogslot
Berooft van leden, op de golven heene en weder;
Of zinkt, te diep in 't hert geboort, ten afgrond neder.
Door zo veel vyandſchap hervat men 't zeegevecht
Noch tweemaal achter een. Elk oorloogt voor zyn recht.
De haat ontſteekt den moed, en arbeid op de zielen:
Dat tuig' de jongſte ſlag, door moorden en vernielen.
Beſchryving van de twee laatſte ſlagen. 't Schynt of de vuurberg op d'ontruſte golven blaakt,
Als 't zwangere metaal ſalpeterdampen braakt,
En blikſemt over 't zout. de rook bekleed de wolken.
Verbaaſde Thetis, in het diepſte van haar kolken
Gedooken, denkt niet meer, gedoodverft door 't metaal,
Om 't minnekoozen van held Peleus, haar gemaal.
Neptuin ontzinkt de moed terwyl zyn zaalen branden.
De ſcherpe zeevork ploft tot driemaal uit zyn handen.
De waterblikſem ſmeult en zengt zyn gryzen baart.
De Nimf verhaalt Ik hoor hem ſchreeuwen met een ſchorren toon: bedaart
O geeſ-

O Geeſſels van de zee, die, razende van toren, *Neptunus rede;*
Zo wreed elkander tracht in 't laauwe bloed te ſmooren.
Breekt af, ô broeders en nabuuren, maakt een endt
Van bloed te mengen met myn waterelement.
Laat af, ô Karel, wil in vrede uw ſcepter zwaaijen;
Gy zult een ryker oogſt, ô Vorſt, van vruchten maaijen.
En gy, ô Lodewyk, al lang genoeg gewoed;
Verlaat den Oceaan: verſchoon 't onnozel bloed.
Hou op, ô Nederland, hou op, en laat uw ſchepen
Uitheemſche koopmanſchap voor uwe paalen ſleepen,
In plaats van doden en verminkten, door het loot
Getroffen, droef betreurt van krooſt en bedgenoot.
Ik hoore, ik hoore alreê de droeve weduw kermen.
Ik zie de zuigeling 't mishandelt lyk omarmen
Van die hem 't leven gaf, en mengen door geween
(O deerlyk ſchouſpel!) bloed en traanen onder een.
De bleeke bruid beweent haar minnaar; en de moeder
Den zoon met ſmert geteelt. de zuſter miſt haar broeder.
Noch eens, ô helden, ſtaakt uw woeden, laat u raân.
Maar al mijn poogen is vergeefs. ô nacht breek aan,
En rol den aardkloot in uw' bruine en donkre vlerken,
Dek met uw' ſchaduwen de bloedige oorlogsperken,
En ſprei de duiſternis weêr over 't marmer heen!
't Gaat wel: de nacht ſtygt op, en Febus daalt beneên;
En dwingt die leeuwen om hun woeden af te breeken.
Men grypt de zeeklaroen, en laat den aftogt ſteeken.

Hosted by Google

O Brit, ô Nederland hoe is uw haat zo groot?
Beſtrydge uw vriend uw broêr en uw geloofsgenoot?
Wat hebt gy helden voor myne oogen neêrgeſlaagen!
Hy beklaagt degeſneuvelde bevelhebbers van de Engelſchen,
Helpt, Zeegodinnen, helpt. help, Thetis, helpme klaagen;
Beween de zoonen van God Mavors, zo beroemd
Geſneuvelt op het bed van glori, waard genoemd
Van heldendichters, om hunne oorlogsſtof te ſieren.
Zy kochten voor hun dood onſterflyke laurieren.
Beſproei de wonden, die noch gaapen, met een vloed
Van traanen. Ridder Sprag, vereeuwigt door zyn moed,
Dryft zonder leven in zyn zeeſlot op de baaren:
Maar eeuwig is zyn ziel ten ſterren in gevaaren,
Van Smithe en Litleton zo heerelyk verzelt.
Hier leggen Fowles, Finch en Worden neêrgevelt.
'k Zag Heyman, Reves en de Neve 't leven laaten.
Al' paerels aan myn kroon, beroemde zeeſoldaaten:
Die Karels hoog gezag handhaafden in den ſtryd.
Zy leeven na de dood als wondren van hun' tyd.
als ook van de Hollanders.
En gy, ô Nederland, wil Schram en Vlug beweenen:
Die Lichten zyn te vroeg, met Liefde en Zweers verdweenen.
En Viſſer, Zwerius, en Gelder, d' eerſte ſpruit
Van haar, die Michaël wel eer omhelſde als bruid.
Ik zie dien ouden Held, met traanen op de wangen,
Beſturven aan het lyk van zyn behoudzoon hangen.
Maar 't is te laat beweent: hy ſterft, vol roem en eer,
Gelyk een zeeſoldaat, in 't midden van 't geweer,

Met

Hosted by Google

Met zo veel helden, die, tot oorlogsramp geboren,
De ziel, maar nimmermeer hun' grooten naam, verlooren.
Ruſt, ruſt in eeuwigheid, na zo veel ſtryd en leet,
Vermaarde mannen, daar ge om hoog op wolken treed;
En in een heldenrei, beroemd door ooreloogen,
Als heldre ſterren blinkt, en ſchittert in myne oogen.
En gy, door 't nootlot meer begunſtigt, die 't gevaar
Ontworſtelt zyt, hoort toe; ik zal u naakt en klaar
't Geheim ontvouwen, in den hoogen Raad beſlooten:
Hy voorzegt de vrede met Engeland.

Verlaat, ô Engeland, met uw geblaakte vlooten
Myn ſtroomen, want ik zie de vredezon alreê,
Met herelyker glans, verryzen uit de zee;
En alle nevelen van vyandſchap verdwynen
Voor 't heldre vrêlicht, dat van Hollands ſtrand zal ſchynen
In Koning Karels hof. maar gy, ô Batavier,
Hebt noch te ſtryden met de Franſche zeebanier;
Gy zult myn' golven door uw' wapens weêr ontroeren,
En naar een andre kuſt de zeekortouwen voeren.
ook de zeeſlagen tuſſchen de Hollanders en de Franſſen,
Hou moed; u ſtaat noch meer te ſtryden; 'k zal myn vloed,
Van lyken opgepropt, zien zwellen door uw bloed.
En gy, ô Watervoogd, ô roem der Admiraalen,
De zon uws levens zal verdwynen met haar ſtraalen.
en de deod van de Ruyter.
Ja beef vry, Ruiter, want het nootlot is geſpelt,
En 't vonnis van uw dood alrede om hoog gevelt.

Een eiland ryſt'er uit de Middelandſche baaren,
Trinakrie, voorheên door woedende oorlogsſchaaren

Hosted by Google

Zo menigmaal ontroert; gy zult, ô Michaël,
D'Oranje vlaggen, door Vorſt WILHEMS zeebevel,
Daar hene voeren, om den Spanjaard by te ſpringen;
En Vrankryks roofgeſpuis, zo 't mooglyk was, te dwingen
Meſſine, tegen recht verovert en verkracht,
Te ruimen; en die plaats te leevren in de magt
Van haaren Opperheer, tot ſchrik der muitgedrogten.
Gy zult de Lelivloot, op twee verſcheide togten,
Beſtooken, in 't gezigt van Etnaas zwavelkolk:
Die vreeſlyk flikkert in het oog van 't watervolk.
Gy zult, (myn zeggen is gegrond) in 't zegepraalen,
Uw jongſte zeetriomf daar met uw dood betaalen.
't Iöniſch pekel, dat Meſſines boorden lekt,
Zal ſchaamrood blyven, door uw dierbaar bloed bevlekt.
De lucht zal weenen, en de golven zullen ſchreijen.
Een algemeene rou zal 't lyk naar 't graf geleijen.
Uw Opperwaterhoofd, en Neêrlands Oorlogsgod
Zal beeven op 't gerucht van uw rampzalig lot;
Hy zal uw grafgewelf met zegetekens kroonen.
Een Heldendichter zal aan 't Y met Roomſche toonen
Uw dood uitgalmen van de hooge plaats in 't oor
Der Batavieren, en elk moedigen uw ſpoor
Te volgen, om vol vuur die heirbaan op te ſtreeven;
En baanen hen dien weg door 't voorbeeld van uw leven,
En braave daaden, vry van ſmette en laſterſchuld.

beſluit van Neptunus rede.

Hier zweeg Neptunus; en 't Orakel is vervult:

Na

Na zo veel zwaarigheên van woeden en verdelgen,
Vermoorden, blaaken, en onnozel bloed te zwelgen,
Verzoent de gulde Vreê, geſtegen van haar troon,
Den Staat van Nederland met Koning Stuarts kroon.
Maar Ruiter ſneuvelde op de Middelandſe plaſſen.
Men zag een doodlyk loot den Admiraal verraſſen.
De dood kroop langkzaam door een voetwonde in zyn hert;
Een dood die Neêrland en de grootſte Vorſten ſmert.

De vrede met England word geſloten, en de Ruiter ſneuvelt.

Terwyl de Teemsvoogdes van haaren glazen wagen
Neptunus godsſpraak meld, en tweepaar waterſlagen,
En ſtreelde d'ooren van de Nimfen door 't verhaal;
Ontwaakt de Vorſt. zy groet den Held, en zegt: ô praal,
En luiſter van deze eeuw, zyt welkom aan myn ſtroomen:
Ik had de tyding van uwe aankomſt niet vernomen,
Of ſchoot uit plechtigheid myn purpre zeerok aan,
En laſte myn geſpan in 't ſtroomgareel te ſlaan,
Om u te groeten met ontſag en nedrigheden.
Ik merke d'oorzaak van uw komſte en weet de reden.
Uw oogmerk en beſluit is op de min gegrond.
Prins Jakobs Dochter heeft uw ingewand gewond.
Gy tracht Mariaas hand als bruidegom t'ontfangen.
Gezegende echt! gy zyt ons uiterſte verlangen.
Wat zal uw bruiloftsknoop, ô Prins, een vaſten band
Van vriendſchap vlechten met ons Ryk en Nederland!
Die broeders zullen dan elkandren niet beſtooken,
Noch doen de golven door hunne oorlogsblikſems rooken.

De Teemsnimf eindigt haar verhaal, en verwelkomt den Prins.

Hosted by Google

Dan blyft het woedend zwaard gezegelt in de ſcheê,
En ik in eeuwigheid verbonden aan de vreê.
Wy zullen dan niet meer, door vuur van wraak aan 't blaaken,
De fakkels ſlingeren in uwe riete daken,
En viſſers hutten en gehuchten, die, geruſt,
Geen vyand wachten, meer verwoeſten aan uw kuſt.
Noch Neêrlands Hektor zal, met toortslicht in zyn' handen,
Myn' havens naaken, en myn' zeegevaarten branden.
Een gloed van vriendſchap zal, ontſteeken door deeze echt,
De herten wederzyds ontvonken. yders recht
Zal ongeſchonden op de woeſte golven bloeijen,
Dan zal de zeevaart door de koopmanſchappen groeijen.
Vaarwel doorluchte Prins, omhels de Rykſprinſes;
Ontdek uw minnebrand. hier zweeg de Teemsvoogdes;
die haar bedankt, En WILHEM groet haar met een oog vol dankbaarheden.
en zyn reis vervordert. De liefde midlerwyl kroop dieper door zyn leden.
't Verlangen om zyn ziel t'aanſchouwen noopt zyn reis.
Hy ziet de kruinen van het Koninklyk paleis,
Ten hemel opgebouwt van verre met zyne oogen,
Komt binnen Londen. En 't prachtig Londen, ryk van aanzien en vermogen.
Hy naakt de Koningksſtad, en ſtreeft ter hofpoorte in,
Word van het hof en daarna van den Koning ontfangen. Verwelkomt van den Raad, en Karels hofgezin.
De Britſe Koning zelf ontfangt hem in zyn' zaalen,
Beveelt den onderdaan den jongen Vorſt t'onthaalen
Met alle waardigheên; gelyk zo groot een gaſt
Een Prins, een Bloedverwant, en Neêrlands Veldheer paſt.

Men

Men ſpreit de tafels in de marmre galleryen. *Vorſtelyk onthaal.*
Het ſierlyk hofbanket, gediſcht aan alle zyen,
Verluſtigde den ſmaak. de hofknaap ſchenkt den wyn.
De nektar gloeide in 't goud, of ſpeelde in 't kriſtallyn.
Men ziet de vrolykheid door 't dierbaar nat ontvonken.
De Koning grypt een kroes ter kimmen vol geſchonken:
Zyt welkom, zegt hy, in myn ryken, braave Zoon
Van Stuarts dochter, eer de luſt van vaders kroon.
Myn ſuſters beeltenis herleeft weêr in uw wezen.
Uw vaders dapperheid is in uw hert verrezen.
Zo ſpreekt de Britſe Vorſt en drinkt den beker uit.
De kamers zwellen van een vrolyk feeſtgeluit.
Elk volgt den Koning na, en leegt de gulde ſchaalen.
D' Oranje Veldheer ſlaat zyne oogen door de zaalen;
Hy ziet een ryk getal van beelden in 't verſchiet, *De Prins ziet eenige beelden,*
En vraagt wie dat ze zyn. d'afbeeldſels die gy ziet,
Zo antwoord Karel hem, zyn Koningen, voor dezen
Beheerſchers van den troon. dit kunſtwerk word geprezen,
Van 't allerkeurigſt oog, voor groot en ongemeen.
Gy ziet hier Vorſten en Vorſtinnen onder een.
Daar pronkt Elizabet, myn neef, aanſchou haar wezen; *Daar onder Koningin Elizabet, voorſtandereſſe,*
Gy zult den Godsdienſt uit haar heilige oogen leezen.
Die Goddelyke Vrou, en groote Kruisheldin
Gaf wetten aan het volk, als Britlands Koningin,
Een lange reeks van viermaal tien en tweepaar jaaren;
En ſlaafde oneindig voor Gods tempels en altaaren.

't Her-

't Hervormde kruisgeloof wys haar begeerte en luſt.
Haar zetel was geſticht op vaſte vrede en ruſt.
Haar wysheid gong den aard der vrouwen ver te boven.
De ganſche waereld moeſt haar liefde en vriendſchap looven.
De dood van die Vorſtin ſleepte yders vreugde in 't graf.

En Jakob den tweeden voorſtander van den hervormden Godsdienſt.

Den ſeſden Jakob wierd in haare plaats de ſtaf,
Door wettig erfrecht, van het Britſe ryk gegeeven.
Gy ziet dien vroomen Vorſt daar afgebeeld naar 't leven.
Hy had de deugden van zyn groote Voorzaatin,
En heerſchte vreedzaam met dien zelven geeſt en zin.
Hy kon de paalen van zyn heerſchappy vergrooten,
En ploegde 't pekel met zyn rykbemande vlooten;
Maar niet om oorlogsvuur t'ontſteeken op de zee.
Hy plant zyn onderdaan op d'Indiaanſche ree,
En ſticht zyn ryksgrens op d'Amerikaanſche ſtranden.
De Roos waſcht weelig door zyn vlyt in vreemde landen.
Maar 't is onnodig al de Vorſten, zy aan zy,
Zo kunſtig afgemaalt in beeld of ſchildery,
Te melden; want gy hebt hun' daaden wel geleezen.
Prins WILHEM antwoord met een neêrgeſlaagen wezen;

als ook Karel den eerſten, zyn Grootvader.

Hy zag zyn Grootvaârsbeeld, die door 't rampzalig lot
Moeſt knielen voor de byl op Londens moordſchavot;
En met onnozel bloed den wrok en haatluſt bluſſen
Van 't wiſpelturig volk, dat Kromwel voerde op 't kuſſen,
En tot Beſchermheer koos; die recht en wetten van
De kroon zo ſchelms verried, gelyk een aardstiran.

Dat

Hosted by Google

Dat denkbeeld perſt den Prins de traanen uit zyne oogen.
Dit merkt de Britſe Vorſt : ik zie uw hert bewoogen,
Myn neef, zo vaart hy voort, door 't aanzien van dien held,
En martelaar van 't ryk zo helſch ter neêr gevelt.
Ik moeſt myn vader zien onthalſt door beulen handen,
En zelf, in ballingſchap en afgelegen landen,
Zyn aſch betreuren, van myn ſtaf en kroon berooft.
My hong een zwaare bui van rampen over 't hooft,
'k Hoor dat myn vyanden verwoet hun vierſchaar ſpannen,
En zweeren 't vorſtlyk bloed voor eeuwig uit te bannen,
En nimmer Koningen te dulden op den troon.
De vader lag vernielt; nu dreigt de haat den zoon.
Wat wierd'er in dien tyd onnozel bloed vergooten,
Om myn gerechte zaak, van Edelliên en Grooten!
Die met ontſag den naam van Koning Karel noemt,
Word van den Raad begrimt, en ſchelms ter dood gedoemt.
Men rooft de middelen en ſchatten van myn vader.
Een ander ſlaat zyn klaauw, gelyk een aartsverrader,
Aan 't vorſtlyk eerebeeld, op markt of beurs geſticht;
Zo holt de razerny, vervreemt van deugd en plicht.
De Schotſe landgenoot ontſloot in 't eind zyne oogen.
De wroeging kon den haat in 't hert niet meer gedoogen,
En ſchennis, tegen recht myn erfdeel aangedaan.
Gerechtigheid daalt neêr en taſt den landzaat aan.
Men zend Gezanten af, en noodme, zonder ſchroomen,
Door tekenen van trou, in 't Schotſe ryk te komen:

Koning Karel verhaalt de dood van zyn vader, en zyn ballingſchap.

Word weder in Schotland ingeroepen.

Hosted by Google

Ik ſta den voorſlag toe; en ſteek van Neêrlands kuſt
Vol moed in zee: doch van myn nootlot onbewuſt.
Ik lande veilig in myn ryk, van d'ingezeten
Met vreugd verwelkoomt, en voor Koning uitgekreeten.
Maar deze plicht was op geen zuivren grond gebout;
My wierd noch kerklyk recht noch godsdienſt toebetrout:
Ik zag myn magt beſnoeit, en moeſt dien hoon verdraagen.
Nu ſliep myn vyand niet, maar Kromwel leime laagen,
En voerde 't leger van zyn muitelingen aan.
Ik ruk myn heir by een, en moedig 't volk tot ſlaan;
Ja trek met minder magt de vloekverwanten tegen.
Te Dumbar viel de ſtryd, maar Kromwel won den zegen.
'k Zag Leith en Edenburg verovert na 't gevecht.
Zo woedde in Ierland ook de krygskans tegen 't recht.
Ik hoor van allen kant de doodelyke maaren
Van nederlaag, en 't lot begunſtigt de barbaaren,
Verraders van de kroon, beſtryders van hun Heer.
'k Wierd eindelyk, myn neef, met alle plicht en eer,
en gekroont. In 't Schotſe ryk gekroont. myne onderdanen zwoeren,
Met goed en bloed voor my het oorlog uit te voeren.
Ik ruk myn benden naar de grens van Engeland;
Maar 't nootlot, tegen 't recht der Koningen gekant,
Beſtooktme met een magt van eindelooze plaagen.
Ik moeſt myn leger zien verwonnen en verſlagen,
En ſchandig wyken voor myn vyand uit den ſlag.
Ik, die voor korten tyd in 't Schotſe ryksgezag,

Met

Met kroon en ſcepter pronkte, en vorſtlyke ſieraaden;
Moeſt nu myn lyfgevaar in ſlechte boergewaaden
Door 't veld ontvluchten, en den koninklyken glans
Verbergen voor myn volk. ô nydige oorlogskans!
Wie zal den wrevel van myn landzaat niet vervloeken?
Ik moeſt behoudenis en heil in Vrankryk zoeken,
En ſchuilen in dat ryk drie jaaren achter een;
Maar ſteeds ontfangen met veel eere en waardigheên.
Ik zal door lang verhaal uwe ooren niet verveelen;
En 't is myn oogmerk niet u alles meê te deelen,
't Geen in myn afzyn wierd verhandelt in myn ryk.
(De zaak is u bekent.) elks drift was ongelyk.
Men vond de herten daar verdeelt. ik moeſtme vleijen
Dat twedragt van 't gemoed hun zou den val bereijen,
En binnelands krakkeel den muiter doen vergaan;
d'Uitheemſche vriend had reeds voor my zyn beſt gedaan.
Ik doolde in ballingſchap door vorſtelyke hoven.
Uw waarde Moeder, Prins, (ik moet haar vrientſchap looven,
Haar liefde erkennen) quam my groeten in dien ſtaat.
My dunkt ik zie haar noch, beſturven in 't gelaat,
Den ſtroom van Agrippyn beſproeijen met haar traanen.
Zy treurde om Vaders moord, en vloekte d'onderdaanen.
Myn vrienden onderwyl verſterkten hun banier.
Ik kreeg de kondſchap dat myn vyand Olivier
De ziel had uitgebraakt; en dat veel Ridders waaken,
Ter liefde van de kroon, voor myn vervallen zaaken.

maar vlucht weder uit het ryk;

naar Vrankryk,

en Duitsland, daar hy te Keulen door de Prinſes van Oranje word bezocht.

Kromwels dood.

Hosted by Google

Ik hoore dat myn magt groeit aan van tyd tot tyd,
En dat rechtvaardigheid de dwinglandy beſtryd.
Gods vierſchaar kan het quaad wel voor een tyd gedoogen,
En zien de boosheid aan met onverſchillende oogen;
Maar eindlyk barſt de wraak in volle maaten uit;
Dan buigt geweld en twiſt voor 't Goddelyk beſluit;
Dan zinkt het onrecht, en gerechtigheid dryft boven.
waar door Koning Karel weder in zyn ryk word geroepen.
Ik word voor Koning weêr geroepen in myn hoven.
Een algemeene vreugd geleidme naar myn vloot.
De Staat van Neêrland, dien myn onheil lang verdroot,
Onthaaltme voor 't vertrek, met eere en plegtigheden.
Ik zag u hand aan hand met uwe Moeder treeden.
Uw levens dageraat beloofde een helder licht.
Ik greep u in myn arm, met traanen in 't gezigt,
En ſprak: ô jonge Prins, nooit moet u 't noodlot plaagen;
Maar 't wiſſelbaar geval in uwe kindſche dagen
U vriendſchap zweeren, met een diergeſtaafden eedt,
Die nooit verbroken worde; en keeren ramp en leet.
My bleek hoe 't ongeluk begrimt de hoogſte troonen;
Beſluit van's Konings verhaal.
Door 't moorden van den Vorſt, en 't zwerven van zyn Zoonen.
Ik ſtort noch dagelyks myn traanen op zyn graf.
Hier breekt de Koning zyn verhaal en woorden af.
Antwoord van den Prins.
'k Heb dikmaal, zegt de Prins, myn Moeder hooren klaagen:
Hoe heeft myn ziel een wyl geworſtelt met de plaagen!
Sloeg ik myne oogen naar 't ondankbaar vaderland;
Ik zag den Koning daar op 't hevigſt aangerand

Van

Van 't brullende ongedierte, en tygers, die verbolgen,
Hun Vorſt en wettig Heer moorddadig doen vervolgen;
Tot hy, op 't moordtoneel geſtegen, met zyn bloed
Den wrok van 't volk verzaad; dat onrechtvaardig woed.
Aanſchoude ik myn paleis en vorſtelyke zaalen;
Ik zag geen muurtapyt, noch hoffiraaden praalen;
Maar wanden, die, met rou behangen, om de dood
Steeds treurden van hun Heer, myn Prins en echtgenoot.
Noch wil 't hartnekkig lot zyn afgunſt niet bepaalen;
Myn waarde broeders en getrouſte vrienden dwaalen,
En zwerven achter lande, als ballingen, ontbloot
Van vorſtelyken ſtaat. in 't midden van dien nood
Schiet my niet over om myn leven te vermaaken,
Als 't drukken van uw mond, en 't ſtreelen van uw kaaken,
En 't oog t'aanſchouwen, daar myn WILHEMS oog in ſpeelt,
O jonge Prins; maar hoor wat u myn hert beveelt:
Indien het ongeluk, na 't einde van myn leven,
(Ik zoek de dood) volherd, en myne broeders ſneeven,
Ik eiſch van u de wraak; verdelg het muitgeſpan,
Tot zoen van vaders ſchim; verniel den aartstiran,
Wanneer de tyd uw kracht doet groeijen met uw leden:
Dan ruſt ik eeuwig in myn grafzerk, wel te vreden.
Zo ſprakze vaak; daar ik, in myne onnozelheid,
De traanen droogde van haar wangen, nat beſchreit;
In 't kinderlyk gemoed door haare klagt bewoogen.
Ik ben myn zuſters ziel, voor 't hertlyk mededogen, *Koning*

Hosted by Google

Karel gaat over tot een andere rede.

Noch dier verbonden, zegt de Vorſt; maar laat ons niet
Meer melden van ons leet, en uitgewoed verdriet.
De jaaren ſlyten meeſt de rampen die ons drukken,
En wiſſen uit het hert geledene ongelukken;
Want zo men eeuwig op zijn tegenſpoed bleef ſtaan,
Men zou verſmooren in 't herdenken, en vergaan.
Wy zyn die donkre bui voorſpoedig weêr te boven,
En hebben beide ſtof om 't Godendom te looven;
Ik, die in zekerheid, na 't ſtuiten van 't geweld,
Sint acht paar jaaren my ten rykstroon zag herſtelt;
Daar ik, zo teêr bemind van al myne onderzaaten,
In volle ruſt bezit myn koninklyke ſtaaten.
En gy, ô Prins, die, met veel waarde en eer verſiert,
Gelyk een Krygsgod, word in Nederland geviert;
En torſt den laſt van ſtaat en oorlog op uw ſchouders;
Ja, draavende op het ſpoor van uw geheiligde Ouders,
Geeft klaare tekenen door heldendeugd en moed,
Dat gy geſprooten zyt uit hun doorluchtig bloed.
D'eertitelen, die gy, door 't zwaaijen van uw degen,
In 't overzeeſch geweſte, ô Veldheer, hebt verkreegen,
Verluſtigen myn ziel; en doenme, wel vernoegt,
Van blydſchap juichen, om de waarde u toegevoegt.
De naauwe band van 't bloed verbindme zo te ſpreeken,
En liefde, die haar vuur doet in myn borſt ontſteeken.
Ik min u, braave Prins, ja hou vry voor gewis,
Dat my uw heil zo waard', als zelf de ryksſtaf, is.

De

Hosted by Google

De ſchrandre WILHEM toont den Vorſt zyn dankbaarheden
Voor zulk een heuſch geſprek, en antwoord op zyn reden
Met zo veel wysheid, dat de bloem van d'adeldom,
En 't diſchgenootſchap zit als ſpraakeloos en ſtom;
Door 't redeneeren van den Veldheer opgetoogen.
De nacht, in 't vaale kleed aan 't bruine zwerk gevloogen, *Scheiding van 't vorſtelyk gezelſchap.*
Had lang de dagtoorts van Latonaas zoon gebluſt.
De Vorſten ſcheiden; en begeeven zich te ruſt.
Een aangenaame ſlaap bekruipt en ſtreelt de leden.
Men leid Prins WILHEM in een zaal vol koſtlykheden,
En prachtig nachtvertrek voor zyne ruſt bereid.
De vorſtelyke koets was ſierlyk opgeſpreit.
Doch liefde gunt zyn oog geen ſlaap, maar doet hem waaken.
Hy voelt de minnegloet zyn boezem heeter blaaken.
Hy woelt. hy klaagt. hy zucht. held Thitons ſchoone bruit
Stak weder op haar beurt de kruin ten golven uit,
En boorde een zoom van goud aan 't zwerk. de zonnewagen
Wierd ſteyl uit Nereus ſchoot ten hemel opgedraagen.
Hy ſpringt van 't ledekant, en wandelt door de zaal.
De koning Karel had, op dat ik recht verhaal, *Beſchryving van de ſlaapzaal, voor den Prins bereid.*
Met voordacht zyn vertrek met wandtapiſſeryen
Bekleed; waar in de min blonk uit aan alle zyen
Door oude dichtſelen; en yder ſchildery
Verbeelde een minneklagt, of aangenaam gevry.
Een opgetooide ſleep van blonde Hofgodinnen,
Volleert en afgerecht in herten t'overwinnen,

En

En 't jeugdig ingewand te zetten in een gloed,
Verſtrekt de Ryksprinſes, Maria, tot een ſtoet;
Daar zy op 't wandtapyt, als door Minervaas handen
Naar 't leven geborduurt, om 't vorſtlyk hert te branden,
't Bekoorlyk ſlaapvertrek doet blaaken door 't gezigt;
En ſchept in 't midden van den nacht een helder licht,
Door duizend ſterren, die ſteeds flikkren uit haare oogen.
De Nimfen leggen voor haar' voeten neergeboogen.
Ook had de Koning, om het oog van dezen Held
Te ſtreelen, wapens op het wandſiraad geſtelt.
Hy wiſt dit voorwerp kon een groote ziel bekooren.
Een rei van helden, uit Gradivus bloed geboren,
En in zyn wapenſchool van jongs af opgevoed,
Geleid zyn krygsgeſpan; daar hy, van 't volk begroet
Met trommelklanken, die zyn hert en ooren ſtreelen,
Den oogſt der velden blaakt met rokende gareelen;
En ſleept de Koningen, geklonken van den troon,
Geketent aan zyn as, in zegepraal ten toon.
Men zag'er tenten, en ontrolde veldſtandaarden,
Zoldaaten in 't geweer, en brieſchende oorlogspaarden.
Hier ſtreden Hektor en Achilles ryk van moed;
De ſtroom van Simoïs zwelt van 't geplengde bloed.
Daar vecht Anchizes zoon, begunſtigt van de Goden,
Met Turnus benden, en bezaait het veld met dooden.
Gins werpt de ſtrydbre maagd Kamille ſchicht op ſchicht,
En ſtreeft den vyand met haar vrouwen in 't gezigt.

Noch

Hosted by Google

Noch volgde een lange ſleep van Vorſten, om hun' daaden
Door Mavors zelf gekroont met groene laurebladen;
Maar in een later eeuw tot ſtryden voortgebragt.
Hier ziet de Vorſt, tot roem van zyn vermaard geſlacht,
De ſabels blinken van de Prinſſen van Oranje;
Die Neêrland rukten uit de tiranny van Spanje.
De ſtormbok beukt den muur. men voert de ladders aan.
Hier naakt een leger, om den vyand op te ſlaan.
Dit alles had door vlyt een levend oog verkreegen;
Dat zelf natuur met kunſt moeſt twiſten om den zegen.
D'Oranje Veldheer ſlaat zyne oogen hene en weêr,
Door 't koninklyk tapyt; maar niets behaagt hem meer
Als 't aangenaam gezigt van zyn Mariaas leden.
Hy zag haar jaagende op de groene zoden treeden.
Zy had een zwynſpriet in de blanke vuiſt gelaân.
De jagtrok plooide om 't lyf; de haarvlecht, los gedaan,
Speelde om de ſchouders heen. ſtaak, zegt hy, ſtaak uw jaagen,
Gy hebt myn hert alreê gevangen weggedraagen;
Ik buig, verwonnen, my voor uwe voeten neêr.
Hy drukt het beeld, gelyk Pigmalion wel eer
D'ivoore maagd omhelſde, en kuſt de zyde draaden.
Hy kan zyne oogen in 't aanſchouwen niet verzaaden.
Terwyl de minnaar zucht, vervolgde Apol zyn reis, *De zon klimt hoger, en de Prins treed ter kamer uit,*
En ſpiegelde zich in de tinnen van 't paleis.
Hy treed ter ſlaapzaale uit. de ſtoet van Edellieden
Verwacht den Prins, om hem de morgengroet te bieden;

Hosted by Google

Elk toont zich tot zyn dienſt volvaardig en bereid,
En draaft op zyn bevel. de Britſe Majeſteit
Word van den Koning geleid in 't vertrek van de Koningin, daar hy Maria vind.
Verwacht hem in zyn hof, en leid hem naar de zaalen,
Om hoofſche jufferen te groeten, daar ze praalen
In 't blinkende gewaad. hy ziet de Koningin,
In 't midden van haar ſtoet en prachtig hofgezin.
Maria zit 'er by; gelyk de maan haar glanſſen
Doet ſchittren boven al de ſterren aan de tranſſen
Van 't hemelſche gewelf; zo munt haar ſchoonheid uit.
Hy dankt den Hemel, en het opperſte beſluit,
Dat zulk een minnares voor hem had uitgekoozen.
Men zag Maria van een eerbre ſchaamte bloozen,
Op d'aankomſt van den Held: zy voelde alreê de ſchicht
Haare aders quetſen door het vorſtelyk gezigt.
Zy trachtte met geweld de minnevlam t'ontveinzen;
Maar 't oog verklikte 't hert en binnenſte gepeinzen.
't Inwendig vuur borſt uit. wanneer 't gezelſchap ſcheid
Vertrektze alleen in 't hof, beluſt op d'eenzaamheid.
Zy had dien braaven Held noch eens gezien voor dezen,
En in haar hert geprent de trekken van zyn wezen.
Zy had zyn oorlogsroem lang van de Faam gehoort:
Door zo veel deugden wierd de Ryksprinſes bekoort.
En ontdekt het geheim van haar hert aan een van haar hofjuffers;
Zy trad in 't ſlaapvertrek met een van haar vertrouden;
En ſprak de juffer aan: ik kan my niet onthouden
Van u te melden 't geen in 't hert beſlooten leit.
Myn kuiſche ziel word door een minnedrift gevleit.

Ik

Ik ken de krachten van de liefde en haar vermogen.
Hoe braaf vertoonde zich Prins WILHEM voor myne oogen!
Hoe ſchoon van opzigt, en bevallig van gelaat!
Hoe komen over een zyn zeden en zyn ſtaat!
Men ziet de deugden in zyn aangezigt geſchreeven,
En waare tekenen van een doorluchtig leven.
Men leeſt den Godsdienſt uit zyne oogen en het recht.
Wie zou niet haaken naar zo wenſchelyk een echt!
Ik heb myn liefde alleen gegrondveſt op de deugden:
Nooit wierd myn hert verlokt door dartle minnevreugden;
Dat tuig' d'alziende God, die daaglyks van om hoog
Myn hert en ingewand doorſnuffelt met zyn oog;
En dien ik eeuwig eere en diene in myn' gedachten.
Al die met God begint heeft niet als heil te wachten, *die haar antwoord.*
Zo antwoord haar de maagd. men kent uw aart, Prinſes,
Gy volgt den regel, en de Goddelyke les;
Gy geeft van godvrucht en geloof ontelbre blyken.
Dat tuige uw ommegang in Koning Karels ryken;
Dat tuige uw zuivre min, die zulk een vroomen Held
Tot bruidegom verkieſt, die zo veel deugden telt:
Hy heeft zyn oogmerk aan den Koning en uw Vader
(De zaak is u bewuſt) ontdekt. de tyd komt nader
Waar in ge uw bruiloftsvreugd zult deelen, wel vernoegt,
Het ſchynt een Godheid heeft u beide aan een gevoegt.
Gezegent Paar, gy zult den Godsdienſt trou beſchermen,
Gy door gebeden, en uw minnaar door zyne armen.

Hosted by Google

Uw heilig leven ſtort den zegen over 't hof.
Uw onbevlekte deugd geeft al de waereld ſtof
Om u te looven. uw verſtand, in top gereezen,
Word van den Koning en zyn onderdaan gepreezen.
Door zo veel gaaven is uw bruigom ook vermaart.
Noch eens, gezegende echt, zelf door Gods hand gepaart!
Zo heilzaam voor u zelf en voor uwe onderdaanen!
Zo ſpreekt de juffer; en een beek van brakke traanen
Beſproeit Marias wang door haare oprechte reên.
De zon trok onderwyl haar' ſtraalen naar beneên;
En Karels hof lag in een diepen ſlaap gezonken.

Godvruchtige bezigheid van de Prinſes, by nacht.

Nu ruſt Maria niet; zy voelt haar hert ontvonken
Van heilig vuur; zy knielt voor haare ſponde neêr;
Zoekt Jeſus, en pleegt raad met hem, haar Opperheer.
Zy zucht om zegen in haar voorgenoome zaaken;
En ſmeekt dat God voor haar, en zy voor God mag waaken,
In 't huwelyksverbond. zo heilig word de nacht,
In Gods gezelſchap, van Maria doorgebragt.

De Prins treed met den dag in den vorſtelyken luſthof, en vind Maria bezig in haar morgengebeden;

Zo dra de dageraat ontſloot haar purpre zaalen,
En ſteeg op d'ochtentkoets, gehult met goude ſtraalen,
En roozen om de pruik gevlochten; trad myn held
Des Konings luſthof in, van Edelliên verzelt.
Hier zag hy by geval Maria, neêrgezeten
By 't ſpringen van een bron; om, met een rein geweten,
Haar God, den Schepper van 't herboren morgenlicht,
Te groeten, naar gewoonte, eerbiedig; en haar plicht

Door

Hosted by Google

Door diepe zuchten aan den Heiland te bewyzen;
En al de weldaân van haar Hemelvoogd te pryzen.
Hy ſtoortze niet, voor dat de Godsdienſt was volendt: *die hy, na 't eindigen van de zelve, aanſpreekt.*
Maar eindlyk treed hy toe, en maakt zyn komſt bekent,
Hy was met voordacht van de hoffleep afgetreeden,
Om haar in eenzaamheid zyn ziels genegentheden
T'ontdekken, en zyn hert t'ontſluiten voor haar oog:
Beroemde Rykſprinſes, zo ſpreekt de Vorſt, gedoog,
Dat ik uw ſchoonheid met een morgenwenſch mag groeten. *den morgen zegen toewenſcht,*
Ik heb u nederig zien knielen voor Gods voeten;
Terwyl uw zuivre ziel van d'aarde naar om hoog,
Op vlerken van 't geloof, by hem ten hemel vloog.
Nu gun' de Godheid, die gy viert en houd in waarde,
U 't allerhoogſte goed, en voorſpoed hier op aarde;
En ſchenke aan my 't geluk, ô Vorſtelyke Vrou, *en zyn liefde verklaart.*
Dat ik in 't echt verbond, vol liefde en ſteeds getrou,
Dien zegen met u deel'. ik heb met luſt voor dezen
Toen ik te Londen quam, ô Schoonheid nooit volprezen!
Om 't moederlyke bloed, uw Vader, en den Vorſt,
Die op 't gezalfde hoofd de Britſe Rykskroon torſt,
Te groeten, met ontſag, en onderdanigheden,
Uw zoet gelaat gezien, en welgemaakte leden.
Ik zag uw levenszon verryzen met veel licht.
Noch eens, ik zag, en wierd getroffen door 't gezigt,
Verovert door uw deugd en Goddelyke zeden.
Myn vaderland, de Staat van Nederland, beſtreden

Hosted by Google

Van Koning Lodewyk, verplichtte, in hoogen nood,
My ſpoedig wederom te keeren met myn vloot,
Om 't vyandlyk geweld te ſtuiten met den degen.
Ik landde, en trok te veld, gewapent met Gods zegen:
Maar midden in 't gewoel, en oorlogsbezigheên,
Wierd ook myn hert door uw volmaaktheid fel beſtreên.
Wie zou een hertstogt zo rechtmatig wederſtreeven?
Die drift wierd meer genoopt, en feller aangedreeven,
Door 't hooren van uw deugd, en ſterke zuchten tot
Het waare Kruisgeloof, en Goddelyk gebod.
Die liefde drongme voort. zo ben ik door de ſtroomen,
Alleen om uwent wil, weêr in dit ryk gekomen.
Noch eens: ſint ik u zag bekoorde gy myn zin.
Uw vroomheid boven al verwon myn ziel, Vorſtin.

De wederliefde vertoont zich in de oogen van de Prinſes; waar door de beelden in den hof ſchynen te leeven, de Echo verlieft te worden,

Mariaas aanſchyn blooſt; zy zwygt, maar d'oogen ſpreeken,
En melden 't minnevuur, in haare borſt ontſteeken.
De luſthof blaakt van min. 't albaſte tuinſiraad,
De beelden ſchynen zelfs te leeven in dien ſtaat;
En lonken tegen een. ja d'Echo voelt in 't herte
Een nieuwe minnevlam, of quynt aan d'oude ſmerte:
Zy zoekt haar lieveling Narcis' den hoftuin door,
En ſchreeuwt uit rots en ſteen: kom hier. waar vluchtge voor?
't Schynt of de bladen aan de dorre boomen groeijen,
En doodſche telgen by den winter jeugdig bloeijen.

en de zon meer glans van

De liefde ontvonkt het al in dezen blyden dag.
Nu ſchynt de zonnekar veel ſchooner als ze plag:

De

De roſſen ſpeelen in de blaakende gareelen. *zich te geeven.*
O tyd, gewenſchte tyd, wat zult gy wondren teelen,
En heil en zegen door dit huwelyksverbond!
Maria zwygt niet meer; de liefde ontſluit haar mond: *Maria verklaart zich; de Koning, en haar Vaderſtaan het huwelyk toe.*
Zy ſtemt den troudag toe. de Koning en zyn Broeder
Bewilligen den eiſch van Neêrlands Staatbehoeder;
En Hertog Jakob ſchenkt zyn dochter aan den held.
Gy hooge Kooren, die godvruchte toonen ſtelt *Aanroeping.*
Op hemelſnaaren, en in Gods volmaakte hoven
Den waaren Bruidegom Vorſt Jeſus looft hier boven,
Leert my dit bruiloftsfeeſt, de blydſchap van Euroop',
De heilbron van Britanje, en Neêrlands luſt en hoop
Beſchryven, naar den eiſch: ô Englen helptme zingen!
En laat myn bruiloftsgalm tot in den Hemel dringen.
Nu vliegt de Faam gezwind te Londen langs de ſtraat; *Vreugde binnen Londen.*
En maalt den onderdaan de blydſchap in 't gelaat.
Weſtmunſter zwelt van vreugde, en ſchatert, onder 't hooren
Van zulk een huuwlyksmaal. de daken krygen ooren,
En vangen 't feeſtgeſchal. paleis en hoftrans juicht.
Elk volgt het Vorſtlyk Paar naar 't hooge koor, en buigt
Zich neder uit ontſag. ja duizend duizend menſchen
Vervullen aarde en lucht met heil- en zegenwenſchen.
Nu krygt d'Oranje Vorſt dat onwaardeerbaar pand, *Het Huwelyk word met Godvruchtige plechtigheden voltrokken.*
En Englands ryksjuweel ten echt door 's Biſſchops hand.
Men ſteekt de vlammen aan op Godgewyde altaaren,
En ſmeekt om zegen aan den Hemel onder 't paaren.

Een

Een heilige yver blaakt Mariaas oogen uit.
De vroome WILHEM volgt het voorbeeld van zyn bruid.
Men roept de Godheid aan. men knielt tot driemaal neder.
Een Engel ſchynt in den tempel neder te daalen, en een Orakel te verkondigen.
't Scheen of een Engel vloog beneden op zyn veder,
En dit Orakel ſpelde in 't midden van de Kerk:
Nu blyft de Godsdienſt door dit Huuwlyk vaſt en ſterk
Gewortelt in myn grond; en gy, getrouwe ſchaaren,
Vreeſt geen gewetensdwang, noch kerkgeweldenaaren;
Ja ſchoon uw vyand grimt, ſtaat pal, betrout op my:
Deze echt bevryd uw ziel en lyf van ſlaverny:
Deze echt zal 't vreemde vuur van myne altaaren bannen,
En breidelen 't geweld van woedende tierannen.
Beſchryving van het Bruiloftsfeeſt.
Nu is de plegtigheid volbragt, de zaal bereid
Met koninklyke pracht, de bruiloftsdiſch geſpreit.
De grootsheid van dit feeſt vertoont zich boven maaten.
Men diſcht het hofbanket in goude en zilvre vaten.
Een ander zwaait een geur van wierook door de zaal.
Die brengt een wynkruik aan. en deze draagt een ſchaal,
Gedreven naar de kunſt, uit louter goud geklonken,
Daar d'oude Koningen wel eer op 't feeſt uit dronken.
De hofknaap toont zyn luſt in 't werk, en woelt met vlyt;
Gelyk een byzwerm krielt, en arbeid elk om ſtryd.
Men plant de fakkels op de gulde kandelaaren.
De maagdegalm geleid de zoete bruiloftsſnaaren.
Het vorſtelyke paar verſchynt;
Daar treed Vorſt WILHEM met zyn bruid ter kamer in.
Hier volgt Vorſt Karel, met zyn ſtoet, en Koningin,

Om-

Hosted by Google

Omſingelt van een ſleep uitmuntende Vorſtinnen,
En juſters opgetooit, als Hemelſche Godinnen,
In ſtaſikleeden, ryk met diamant bezet.
Men roem' geen heerlykheid van Thetis bruïdsbanket;
Daar al het Godendom, van blydſchap ingenomen,
In 't feeſtgewaad verſcheen, als d'oude Dichters droomen.
Daar Hymen 't hofvertrek verlichtte door zyn glans.
Daar Venus 't bed verſierde; en voerde een rei ten dans
Van dartle Minnegoôn, en drie Bevalligheden;
Terwyl de Twiſtgodes, met uitgeteerde leden,
Te voorſchyn trad, en ſtrooide een appel door de zaal,
Gevult met vyandſchap; die 't onrechtvaardig ſtaal,
Deê ſlypen, 't geen weleer de waereld heeft beſtreden,
En Pergamum verwoeſt, en d'Aziaanſche ſteden.
Zwygt, oude Dichters, zwygt; hier vind men beter ſtof.
Men viert een grooter feeſt in Koning Karels hof.
Hier ziet men 't waar Geloof, in onbevlekte kleeden,
En 't witte lyffieraad, de bruiloftszaal betreeden;
Die zwaait de huuwlykstoorts, die door de kamer brand.
Hier ſpreit de Godsdienſt, maar geen Venus, 't ledekant;
Dat na een lange reeks van twiſten en krakkeelen,
De vrede en dierbre ruſt voor Jezus Kerk zal teelen.
Hier daalt de Vriendſchap, nooit van veinzery beſmet,
Met open boezem neêr; zo volgen op haar tredt
De Deugden in 't paleis, en zwermen hene en weder.
Nu zet zich 't Hofgezin op gulde zetels neder,

ook de Koning, en de Koningin, met haar gevolg.

Ongelykheid van Thetis bruiloft.

met dit huuwlyksfeeſt;

waar op de Godsdienſt,

Vriendſchap,

en de Deugden verſchynen.

Hosted by Google

En purper hoftapyt. zo word die groote nacht,
Wiens glans de zon verdooft, met blydſchap doorgebragt,
En vrolyk onderhoud. men ziet de ſterren zinken.
De zilvre maan begint met flaauwer glans te blinken.
de Prins, de Prinſes en de Koning ſcheiden. De Britſche Vorſt vertrekt. de Veldheer leid zyn Bruid
Naar 't eerbre ledekant, en ſtapt ter hofzaale uit.
De Ridders blyven; en elk voelt zyn hert ontſteeken,
De Feeſtgenooten blyven, en de Grooten van Engeland verzoeken aan het Gevolg van den Prins zyne oorlogsdaaden te verhaalen. Om d'oorlogsdaden van den Held, zo verſch gebleeken
Ten dienſt van Nederland, te hooren uit den mond
Van WILHEMS hofgevolg: gy Helden, die den grond
Van deze zaaken weet, en zaagt, als oog-getuigen,
Het heir van Lodewyk voor zyn banieren buigen,
En nooit uw Vorſt verliet in 't veld op 't bloedig ſpoor,
Verbergt niet, ſpreekenze, 't verhaal; maar ſtreelt ons oor
Met WILHEMS oorlogsdeugd, daar Vrankryk voor moeſt
Gy zult het Hofgezin van Karel dier verplichten. (zwichten;
De Heer Bentink, die het woord opneemt, zoekt zich door redenen hier van te ontſlaan; De braave Bentink, die, als Gunſteling, den Prins
Steets volgde, neemt het woord: ik zou zyn roem geenſſins
Verzwygen, zegt hy, maar wat wiltge van my weeten
Een zaak, die lang de Faam door 't rond heeft uitgekreeten;
Daar niemand in uw ryk, zo dicht aan Neêrlands kuſt
Gelegen, van ons leet kon blyven onbewuſt.
Het Schevelingſche ſtrand, door hoogverheven duinen
Verheerlykt, groet van verre uwe oevers en de kruinen
Van 't Krytgebergte, die zich ſpieglen in de zee.
Een dichte buurſchap hecht uw kuſt aan onze ree;

Ver-

Hosted by Google

Verſchoontme dan, en ſtaakt uw eiſch, ô Britſche Heeren.
Maar Karels Hof houd aan : indien gy ons begeeren, *maar de Engelſche Heeren houden aan,*
Beroemde Bentink, volgt, wy zullen met vermaak
Onze ooren leenen aan 't verhaal van zulk een zaak,
Waar van Europe waagt, en 't geen de Faam te vooren
Ons toeblies, uit uw mond met meer genoegen hooren.
Verhaal hoe Neêrland wierd geret, uw Veldheers lof.
Hoe zou men op dit feeſt verhandlen grooter ſtof ?
Terwyl gy 't zo begeert, ô Zuilen, die de troonen *waar door hy w rd bewogen, en hun begeerte voldoet.*
Van Koning Stuart ſchraagt, 'k zal my gehoorzaam toonen,
Zegt Bentink ; maar ſtaat toe, dat ik van Neêrlands leet,
En zo veel rampen, die ons drukten, als gy weet,
Een aanvang maake ; eer ik de zegeryke bladen
Vlechte om myn Veldheers kruin, en zyn manhafte daaden
Leg' voor uwe ooren bloot ; op dat ik in 't geheel
Die af mag maalen in een oorlogstafereel.

Einde van het eerſte Boek.

Hosted by Google

VERKLARING

Van de PRINT voor 't II BOEK.

DEn derden WILHEM *word hier d'opperkrygsvoogdy*
En Stedehoudersſtaf, naar yders welbehagen,
Tot hulp van 't Vaderland, eerbiedig opgedraagen.
Beleid en Dapperheid bekleeden 's Veldheers zy.
De Hoed van Vryheid en Gods onbevlekte altaaren,
En Heiligdommen ſtaan verheven by den Held;
En ſchuilen onder zyn beſcherming voor 't geweld.
Vier Prinſſen ruſten op vier marmere pilaaren,
De Vaders van den Vorſt; die 't heil van Nederland;
Het recht van Kerk en Volk beſchermden door hun daaden:
De Zoon zal volgen op hun wydberoemde paden,
De Vryheid en 't Geloof handhaven door zyn hand.
Dat kan ons 't opſchrift van zyn prachtig ſchild getuigen,
En Vorſtlyk Wapen, dat hier heerlyk ſtaat ten toon.
Neptuin de Zeegod, en Alkmenes dappre zoon
Verbeelden ons dat elk zal voor zyn wapens buigen;
Te lande voor zyn heir, te water voor zyn vloot.
Een eerepoort vertoont de Nederlandſche Steden,
Door Vrankryk overheert, en op de nek getreden;
Maar weer geruimt, en vrygevochten in dien nood.
Men ziet de Blydſchap hier op 't ſchoutoneel verſchynen,
En op haar komſt de Vrees wegvlieden en verdwynen.

WIL-

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

IL E E III.

TWEEDE BOEK.

Lk luiſtert toe ; en hy begint aldus zyn rede : *Bentink begint zyn verhaal,*
Europe plukte een wyl de vruchten van de Vrede , *en pryſt de vrede;*
En zag geen oorlogszwaard tot landbederf gewet.
Men hoorde geen gedruis van trommel of trompet.
De Krygsvoogdes Belloon , gewoon zich zat en dronken
Te zwelgen in het bloed , lag aan den band geklonken.
God Mavors had zyn zwaard geworpen van de zy ,
En ſtreelde Venus met een vriendelyk gevry.
De landman mogt den oogſt van zynen arbeid maaijen ;
En hoorde door zyn veld geen legerhaanen kraaijen ;
Maar leefde vreedzaam van zyn zuuren akkerbou ,
Bevryd van ſtrooperen. geen droeve weduwvrou
Omhelsde 't bleeke lyk , door 's vyands ſtaal geſchonden ;
Noch ſtortte een ruime zee van traanen in de wonden
Van haaren echtgenoot. de kiſten groeiden aan,
Door koopmanſchappen aan een vreemde kuſt gelaân.

Hosted by Google

Saturnus vruchtbre tyd en goude eeuw ſcheen herboren.
Nu kon de ruime beurs den woekeraar bekooren.
Elk leefde vrolyk van zyn inkomſte of gewin.
Nu bloeide Nederland, en groeide weelig in
Deze algemeene vreê, begunſtigt door Gods zegen.
Men mogt geruſt en vry den zuivren Godsdienſt pleegen,
En 't onbevlekte vuur ontſteeken op 't altaar,
Den waaren God gewyd. ô dierbre vrede! maar
Ter quader uur, helaas, tot ons bederf gebroken!

die door Koning Lodewyk den XIV verbroken word.

De Lelykoning doet zyne oorlogstoortſen rooken:
De ſtaatſucht noopt hem, niet te vreên met Vrankryks troon,
Om 't algemeen gebied te hechten aan zyn kroon;
En ganſch Europe in zyn geweld en magt te krygen.
Hy tracht door Neêrlands val dat hoofdpunt op te ſtygen;
En neemt een oorzaak, maar op recht noch reên gegrond.

Aanhang, en Bondgenooten van den zelven.

Veel Vorſten treden met den Koning in 't verbond,
En zweeren ons bederf; ja d'oude Batavieren
Ganſch uit te roeijen door hun' woedende banieren.
De Keulſche Keurvorſt ſterkt met magt de Lelyvaan.
De Myterdrager van Weſtfaalen bied zich aan
Als huurling, omgekocht door geld en goude ſchyven.
En Straatsburg neemt belang in Vrankryks krygsbedryven.
Uw Koning (als gy weet ô Ridders.) ſtemde meê
In ons bederf, en zond zyn vlooten af op zee.

Zyn handeling ontrent de

Veel duitſche Vorſten zien met onverſchillende oogen
Ons nakende onheil aan, door Lodewyk bewoogen;

En

Duitſche Vorſten.

En vliegen zorgeloos met ons in hun bederf.
Hy, die voorzichtig is, bewaakt met vlyt zyn erf,
En put vaſt water uit de beeken, om de muuren
Te redden uit de vlam van zyne nagebuuren;
En arbeid om den brand te ſmooren in 't begin.
Maar anders ging 't met ons. elk trekt, verkeerd van zin,
De handen van ons af, en offert, blind van oordeel,
Met Neêrlands vryen Staat, zyn eigen heil en voordeel
Aan Vrankryks heerſchluſt op. men paait den een door geld.
Een minder ſiddert vaſt, gedreigt met krygsgeweld.
Een derden weet de liſt in diepen ſlaap te wiegen:
Drie waare middelen om Vorſten te bedriegen;
En daar zich Lodewyk van dient op dezen tyd.
Nu tracht hy Spanjen ook te wikklen in den ſtryd,
En zend zyn Afgezant op 't heerlykſt naar de landen
Daar 's Konings weduwe den ryksſtaf met haar handen
Op Karels zetel zwaait. hy tracht door 't huwelyk
In eedt en krygsverbond te treeden met dat ryk;
En bied zyn jongſte telg, en dochter teer van jaaren,
Den jongen Koning aan, om met'er tyd te paaren;
En onze Staat word voor een huuwlyks gift belooft:
Dan word het ketterrot eens van zyn magt berooft;
Dan zullen wy, wanneer die hoogmoed legt gezonken,
De Roomſche altaaren zien in Hollands tempels pronken.
Zo ſprak Villars aan 't hof van Spanje uit Vrankryks mond.
Maar 's Konings moeder, en haar Raaden, die den grond

De Koning tracht Spanjen in zyn belang in te wikkelen;

Wel

Hosted by Google

Wel peilden van zyn hert, en 't heil der onderzaaten
dochte vergeefs. En Kroon toeſchreeven aan 't behoud der zeven Staaten,
Ontſeggen hem den eiſch; en trachten d'oorlogsgloed
Te dooven, doch vergeefs, in 't blaakende gemoed:
Want 's Konings heerſchzucht, nu ten hoogſten top geſtee-
Blyft voor de reden doof, en laat zich niet beweegen: (gen,
Die hertstogt arbeid op zyn geeſt, en ſchokt de ziel;
Gelyk de luchtorkaan een weerelooze kiel
Op 't ſchuimende element, tot haar de golven dekken.
Maar 't is onnodig om uw aandacht lang te rekken,
En op te houden met veel zaaken, u bewuſt;
Te meer dewyl uw Vorſt, ten oorloge uitgeruſt,
En, deelende in 't belang van Vrankryk, uit Britanje
Gezanten afzond naar 't Spaansnederland en Spanje;
Om 't wit te treffen van zyn vriend en Bondgenoot;
Die Neêrlands ondergang in 't nydig hert beſloot.
'k Zal ook niet melden hoe men bezig was in 't Noorden,
En zocht den Staat verdacht te maaken aan deze oorden,
Om zich te dienen van die dubble Koningshand.
Ik zeg alleen: men zocht, ſlechts om een hand vol land
Te dwingen, ganſch Europe op 't krygstoneel te voeren;
En al de waereld, pas bevredigt, weer t'ontroeren.

Staat van de Nederlanden. Wy ondertuſſchen zien, gedreigt van allen kant,
De vonken ſtuiven van dien fellen oorlogsbrand,
En ſchittren op ons erf. de Tuinleeuw ſcheen te ſlaapen:
Die trouwe Wachter, eer zo kloek en braaf ter wapen,

En

En altyd vaardig, als een vroomen krygsheld paſt,
Houd nu zyn pylen met beſturven klauwen vaſt.
Wy hadden zorgeloos den tyd in ruſt verſleeten,
Door lange vreê te lande al d'oorlogstucht vergeeten,
En krygskunde en beleid gebannen uit het land.
Men ſchonk eertitelen aan vriend en bloedverwant,
En krygsvoogdyen, niet bevreeſt voôr oorlogsplaagen,
Maar door de vreê misleid, aan onbedreven maagen.
Men zag de ſteden, eer voor aanval opgebout,
De ſterke veſtingen, waar op men zich betrout
Als 't oorlogs onweêr loeit; de hoogverheven wallen,
Borſtwering en banket van tyd tot tyd vervallen,
En ſmooren in de gracht, door d'ouderdom geſloopt.
's Lands magazynen, eer met voorraad opgehoopt,
En nodig oorlogstuig, kortouwen, koopre kaaken,
En buskruittonnen, om in tyd van nood te blaaken,
Musketten, muskettons, granaaten, fel van kracht,
Kardoezen, kogels, of 't geen d'outheid meer bedacht,
In Mavors wapenſchool, om veſten te verweeren,
En 't vyandlyk geweld van wal en muur te keeren,
Staan ledig, van hun praal en zaalſiraad ontbloot;
Men had nu 't beſte alreê verzonden naar de vloot;
En wierd'er iets; van 't geen ons nodig was, gevonden,
Het lag verwarelooſt, onbruikbaar, of geſchonden.
Men had gelegentheid verzuimt, om oorlogsliên
Te werven, en by tyds naar helden om te zien:

krygstucht door de vrede vervallen.

zorgeloosheid in 't aanſtellen van bevelhebbers,

verval van ſteden en veſtingen,

en magazynen.

Verzuim in zoldaaten te werven,

Hosted by Google

Veel ſteden waren ſchaars van krygsvolk, half verlaaten:
De muuren vechten niet, maar ruiters en ſoldaaten.
Men had geen Bondgenoot of Vorſten aangezocht,
Of hulp van bondgenooten te verzoeken. Noch vrienden in den nood tot byſtant omgekocht;
Of zo men quam, om hulp te vordren van hun degen,
Men vond de herten, reeds vergiftigt, ongenegen.
O groote zorgloosheid, zo ſchaadlyk voor den Staat,
Wat ſleept gy rampen na, wat brouwt gy 't land al quaad!
Prins WILHEM *opperhoofd van 't leger onder bepaalde voorwaarden,* Nu moeſt men, maar te laat, en door de vrees gedreeven,
Het hooge krygsgezag in WILHEMS handen geeven;
Hem wierd de legerbyl, maar naauw bepaalt, betrout.
Ik heb aan u 't verzuim, en ſlechten ſtaat ontvout
Van 't Nederlands geweſte, ô Ridders; leent uwe ooren,
Om Vrankryks wakkerheid, en ons bederf te hooren:
Maar ach wat vyand zou niet ſchrikken voor 't verhaal!
De Koning van Vrankryk trekt op met vier legers. Die groote Koning, nu verlieft op zegepraal,
En reeds verwinnaar in zyn' moedige gedachten,
Verdeelt zyn oorlogsvolk in tweepaar legermagten;
Verdeeling van dezelve. De grootſte en eerſte voert de Koning zelf te veld.
Hy had den Prins Condé tot opperhoofd geſtelt
Van 't naaſte leger, en de heirſtaf opgedraagen.
Crequi, en Luxenburg, gewoon om volk te plaagen,
Zyn d'andre toebetrout. elk ſtrekt een Wapengod,
En dreigt ons vaderland met een rampzalig lot.
Word op den togt van den Hertog De broeder van den Vorſt, Turenne, en duizend Grooten
Geleiden hem ten ſtryd, als trouwe togtgenooten.

De

De bloem van Vrankryk geſpt het ſtaal en harnas aan, *van Orleans en alle Groeten gevolgt.*
Om als een tweede Mars in 't bloedig veld te ſtaan,
En ſtrekt een ſlagpen om zyns Konings wiek te ſtyven.
Men pakt de karren vol met goude en zilvre ſchyven;
Om zich in tyd van nood te dienen van het geld.
De klepper zwoegt voor d'as, in 't zwaar gareel geſtelt.
Hier dreunt trompet en trom, daar waaijen de banieren.
Men zaâlt roopaarden, en affuiten met mortieren
En donderbuſſen, om, met yſſelyk geſchal,
Te barſten door den muur, te dondren op de wal.
De wagens rollen langs de wegen, zwaar geladen
Met ſpys en mondkoſt, om den honger te verzaaden.
De wapenhuizen ſtaan met graan en meel bevracht,
En nodig voedzel, om den krygsman moed en kracht
Te geeven, daar hy op zyn legerpoſt moet waaken,
Om wel gehart den dood te vliegen in de kaaken.
Zo word een os in 't veld gekoeſtert en gevoed;
Tot hy zyns meeſters gunſt betaale met zyn bloed.
Wie kan den toeſtel u beſchryven; wie verhaalen?
Zwyg Griekſche logenmond: hoe Xerxes gantſche dalen
En landen met zyn volk bedekte; zulk een magt
Heeft Meed of Perſiaan nooit op de been gebragt.
Nu loopt de ryksſtad leêg. de heirbaan krielt van menſchen,
Die voorſpoed en geluk aan hunnen Koning wenſchen;
En d'optogt van den Vorſt brengt yder op de been.
Vaar wel, zo ſchreeuwenze, doorluchte Vorſt, ga heen', *Zegenwenſch*

Hosted by Google

van de Franſſe onlerdaanen aan den Koning.

Verdelg uw weêrparty; wil eer op eer behaalen;
En met de gulde zon uw heerſchappy bepaalen.
ô Franſche Alcides, wring den Leeuw van Nederland
Den gorgel toe, en geef den doodſteek met uw hand
Aan 't monſter dat ons tergt: wy hebben lang voor dezen
Zyn hovaardy gewraakt, te hoog in top gerezen.
Verniel de ketters. roei hun godsdienſt uit. ga voor,
En plant ons heiligdom, ô Prins, op 't hooge koor.
Recht onze altaaren op. laat eens onze offerhanden,
Met onbevlekter vlam, in hunne tempels branden.
Wy zullen onderwyl eerboogen en trofeen
Doen ſtichten in uw ryk door alle ſteden heen;
De ſtraaten kroonen om u heerlyk in te haalen,
En Rome tarten met haar trotſe zegepraalen.
Vaar wel, verbrei den glans en luiſter van uw kroon;
En keer verwinnaar van de waereld op uw troon.

De vlugge Faam, gewoon de zaaken uit te breijen,
Schreeude uit haar luchttrompet hoe zich de burgers vleijen;
En quetſte onze ooren met zo haatelyk een maâr.
Nu zagen wy te laat ons nakende gevaar.
Het blinkende geweer verlichtte Neêrlands oogen;
Zo lang verduiſtert en met nevels overtoogen;
En 's vyands krygsgedruis ontruſtte ons in den droom.
Zo dringt op 't onverzienſte een opgezwollen ſtroom,
Door ſtormen voortgepreſt, en bulderende winden,
Op dyk en dammen aan, om alles te verſlinden;

chrik in Nederland over den optogt.

En

En dompelt akkers, vee en ſchuuren in een zee,
Terwyl de landman ſlaapt, en ſpoelt zyn welvaart meê:
Maar als een wakker man, die 't onweêr op ziet dringen,
Zyn buuren aanmaant om hem moedig by te ſpringen,
Met dykgereetſchap in zyne armen treed voor uit;
Dan word de ſtroomgolf, eer die doorbarſt, licht geſtuit.
Maar deze wakkerheid was uit ons hert geweeken.
Nu loeit de krygsorkaan, en arbeid door te breeken.
De vyand nadert vaſt, en dreigt met vuur en zwaard.
Een ryk getal van ſteên, door ſterkte alom vermaard, *Steden aan den Ryn.*
Beſpoelt de Rynrivier met onbekrompe ſtroomen;
En ſchuurt in 't Kleefsgebied langs muur en groene zoomen.
Hier zal God Mavors op zyn krygsas 't eerſte deel
Vertoonen van zyn woede, en 't bloedige toneel
Ontſluiten, twiſt, geweld, en duizend razernyen
Ten ſchouburg voeren, met een ſleep van Moordharpijen,
En roofgedrogten; om, als raazende en verwoed,
Zich vet te meſten met het dierbaar zweet en bloed;
Terwyl de burger zucht; terwyl de vrouwen klaagen;
En Stroom- en Veldgodin, door 't kraaken van zyn wagen,
En knarſſen van 't geweer gedoodverft, aarde en lucht
Met naar gekerm vervult, en in haar holen vlucht;
Terwyl de landman beeft en ſchrikt voor d'oorlogsplaagen:
Hier had de Lelyvorſt zyn tenten neêrgeſlaagen,
Vier ſteden te gelyk omſingelt en bezet. *door Vrankryk belegert.*
Schalmei en trommel klinkt. men ſteekt de veldtrompet,

Hosted by Google

En preſt een ryk getal van landliên, dwingt de boeren
Om ſpa en ſchuppen en handwagens aan te voeren;
En 't heir te dekken voor het vyandlyk geweld;
En ſchans en loopgraaf op te werpen in het veld.
Elk neemt zyn krygsampt waar. men plant aan alle zyen
Kanon en grof geſchut op aarde bateryen,
De ruiter draaft te paard, en torſt den houthoop aan,
Om gracht en diepen ſtroom te vullen, onder 't ſlaan.
De vuurbom vliegt naar't zwerk. de ſtormbok beukt de wallen.
Men recht de ladders op om in de ſtad te vallen;
Te vliegen op den muur met handpiſtool en ſtaal,
Beſturven in de vuiſt. daar baart het grof metaal,
Bevrucht van kogels, ſchroot, ſalpeter, blikſem, donder.
De zilvre maan beſterft, en haalt haar' horens onder,
Ja vreeſt haar zuiverheid te ſmetten met het bloed.
De ſteden weeren zich, maar ſlaauw, en zwak van moed.
Geen krygsman vecht, ontbloot van legertuig of wapen,
Zo ſtryd musket noch kling, berooft van oorlogsknaapen.
en verovert. Men kuſt in 't eind door dwang den degen van Bourbon.

Nu heft de Ryngodin de leden uit haar bron;
Klagte van de Ryngodin. Zy ſcheurt de blonde pruik, met wier en lies bevlochten,
En krabt de blanke borſt: hoe word myn ſtroom bevochten,
Zo klaagtze, en ſlaat verbaaſt haar weenende oogen neêr,
Hoe word myn wettig erf mishandelt door 't geweer!
Hoe ſtroomt het laauwe bloed in myne ontroerde plaſſen!
Hoe doet myn weêrparty myn wettig erf verraſſen!

Men

Hosted by Google

Men ſchend myn ſtroomſiraad, en ſcheurt, verwoed en ſtraf,
De beſte ſlippen van myn feeſtgewaaden af.
Wee my, rampzalige; nu tot'er dood verlegen!
Rynberk en Wezel, eer door Fredrik Henriks degen
Weêr vrygevochten, en gerukt uit ſlaverny
Van Spanje, ſtaan ten doel van Vrankryks dwinglandy;
Daar Orſou, Buderyk, en Rees, ter neêr geboogen,
Den winnaar groeten, maar met traanen in hunne oogen:
En, gy, ô Emmerik, door * 's Konings hand gebout;
Als d'Eburoonſche Vorſt, verrykt met buit en gout,
En koninklyken ſchat, zyns vyands magt ontdraagen,
Hier veilig ſchuilde na de Roomſche nederlaagen;
Stof niet meer op 't gezag van uwen ouden Heer,
Maar ſtort een traanenvloed op uwe ſtraaten neer;
Sloop nu de muuren van uw tempelkoor, voordezen
Door Willebrordus vlyt zo hoog in top gerezen;
En d'oude wallen, door Graaf Ottoos zorg geſticht.
Zoo klaagt de Stroomgodes met traanen in 't gezigt.

over 't verlies van Rynberk,

Orſou, Burik, Rees, Wezel, en Emmerik.

Terwyl vorſt Lodewyk, tot ſchrik der zeven Staaten,
Den Ryn beſtookte met zyn' ruiters en ſoldaaten,
Verliet de Tempelier van Munſter 't hooge koor,
En trok in krygsgewaad 't verbaaſde Twente door:
De myter van de kruin, tot helm en pluim genegen:
De Biſſchoplyke ſtaf verwiſſelt voor den degen:

Togt van den Biſſchop van Munſter door Twente,

En

* *Ambiorix Koning der Eburoonen, nu Luykenaars, zoude, na hy de Romeinen geſlaagen, en zich met hunnen buit verrykt hadde, de beginzelen van Emmerik geleg., en, naar zynen naam, Ambrik genoemt hebben, als breder te zien is by Flor. lib. 3. de geſt. Rom.*

Hosted by Google

En 't heilig offerkleed voor borſt en ſchouderplaat :
Wie kent den wichelaar van Munſter in dien ſtaat?
Aanſpraak aan zyn leger. Men zegt, hy ſprak : 't is tyd de ketters aan te randen,
En 't uitgelaten volk te ſlaan in Roomſche banden,
Te knevelen met magt. is d'aanſlag eens mislukt
Voor driepaar jaaren, toen myn heir, by een gerukt,
Hun' ondergang beſloot; nu zullen myn banieren,
Met Franſche en Keulſche magt vereenigt, zegevieren;
En 't ongelovig zaad verdelgen in zyn neſt.
Zo word de waereld eens gezuivert van die peſt.
Dan zullen wy, beroemd door zulke braave daaden,
Hier na de zaligheid verdienen, en ſiraaden
Verſtrekken aan Gods kroon. elk volgme op 't heldenſpoor,
En toon' zich wel gemoed; ik ſtreeve u dapper voor,
En blyve u eeuwig by. dat zweere, ik, by den zetel
Van Rome, en Klemens ſtoel, zo heilig; maar vermetel
Van 't goddeloos gebroed gelaſtert en verſmaad:
En by 't gekruiſte beeld, dat op myn altaar ſtaat:
En by myn offerkelk, die ik godvruchtig wye:
En eindlyk by uw kroon, ô reine maagd, Marye!
Zyn verrichtingen aan den Yſſel. Hier zwygt de Koorſoldaat; en dekt aan d'Yſſelkant
De landen met zyn volk, en plondert, moord en brand.
De ſteden omgewroet, geblakert en geſchonden
Door blikſems van 't metaal en vuurbom (helſche vonden,
Geſmeed in 't moordhol van Bellone om trans en kruin
Te zengen) treuren op de ſtuivende aſſche en puin;

En

En hygen onder 't juk van Keulen en Weſtfalen;
Of zien de Franſche vaan op hunne ſchanſſen praalen.
De dorpen, uitgerooft, vervloeken 't krygsgeweld.
De graanſchuur ſpyſt de vlam, die vraatig weid langs 't veld:
En 't zweet van d'akkerman verkeert in vuur en vonken.
De veldhut ſmoort in d'aſch. zo moet de myter pronken;
Met zulk een bloedvlak bralt het heilig kerkgewaat.
Gantſch Overyſſel moeſt in 't einde in dezen ſtaat
De wetten vieren van den nieuwen Heer gegeeven,
En onder 't ſlaafsgebied van zyn' verwinnaar leeven.
De Franſche Koning zocht terwyl in 't hert van 't land
Te dringen met een magt van volk, en aan den kant
Van onzen Nederryn, of Yſſel door te breeken.
De Franſche magt dringt verder door.
De lucht, een lange wyl geſlooten, had de beeken
En ſtroomen uitgeput, en 't water, Neêrlands kracht,
Verdroogt, tot voordeel van de Franſche Koningsmagt:
Zo ſcheen de Hemel zelf, tot 's vyands zaak genegen,
Een weg te baanen door 't bepaalen van den regen.
De Prins Condé geleid de troepen herwaart aan.
De wagens ryden voor, of volgen, zwaar gelaân
Condé voert zyn leger
Met yzer, houtgevaart, pontonnen, koopre ſchuiten,
En 't geen de togt vereiſcht, om voor geen ſtroom te ſtuiten.
Men had verſcheidemaal, eer 't werk was vaſtgeſtelt,
Den hoogen Raad by een gedagvaart in het veld;
En goetgekeurt dat zelf de Vorſt aan 't hoofd zou trekken
Van 't leger, met Turenne, om Prins Condé te dekken;

Hosted by Google

En 't krygsvolk van den Staat, dat, onder 't hoofdgezag
naar 't Tolhuis, Van myn beroemden Prins, aan d'Yſſelboorden lag,
Te dwingen, zo men hem den doortogt mogt beletten.
Wy hadden hier een poſt met krygsliên doen bezetten,
En 't opperſte bevel den ſchelm Mombas betrout;
Die, als een landverraâr; of omgekocht door gout,
Of tot de wapens van zyn landgenoot genegen,
't Betroude volk verried, tot ſchande van zyn degen.
Hier dringt Condé op aan met al zyn oorlogsſtoet.
daar by den Ryn door-waad, De paarden klooven 't nat, en waaden door den vloed.
Veel' Vriezen quyten zich, als braave krygsgenooten.
Veel Franſſen ſneuvelen, verdronken of doorſchooten.
gewond word, en Longeville, Hier word Condé gewond; en Longeville ſtort
Ter aarde in 't harnas neêr. de blanke Rynſtroom word
Bepurpert door 't geweer, en zwelt van bloedkoraalen.
en veel Grooten van Vrankryk ſneuvelen. De bloem van Edelliên, daar Vrankryk op mogt praalen,
Braakt hier de ziel voor 't oog van haaren Koning, uit;
Of zygt gewond van 't paard. maar ach wat heirmagt ſtuit
Zo groot een aantal van aandringende oorlogsknechten,
Bequaam om gantſch Europe en d'aarde te bevechten!
Een bos van pieken en ſtandaarden, net geſchaart,
Verheft zich aan den Ryn daar elk zyn poſt bewaart.
De vaanen waaijen langs de groene waterzoomen,
De ſchipbrug, opgebout, bevloert de zilvre ſtroomen,
Zyn komſt in de Betuwe; En baant een overtogt aan 't krygsvolk, om gezwind
En ſnel de Betuwe in te vliegen, als de wind.

Zo

Zo dra die droeve maâr Oranje quam ter ooren:
Op, ſchreeuwt hy, helden op, men vechte of 't is verlooren,
En met den gantſchen Staat en Nederland gedaan!
Noch eens, op, op, elk maak' zich vaardig om te ſlaan!
Men dryf den vyand weêr te rugge of laat'er 't leven!
Ik zal my welgetrooſt aan 't hoofd van 't heir begeeven,
En u geleiden daar de nood ons roept; en gy,
O Legerhoofden, volgt en blyft uw Veldheer by.
De braave Wirts verſtrekke een ſlagveêr aan myn pennen.
Men ſtuit den voortgang van den vyand; want wy kennen
Zyn aart; hy zal 't geloof uitroeijen; vreeſt zyn dolk.

waar op de Prins van Oranje zyn leger aanmoedigt, en zoekt den vyand te rugge te dryven.

Maar ach! hoe zou de Vorſt, ſlechts met een handvol volk
Verzelſchapt, zulk een magt doen keeren? hy, gedwongen,
Zakt met zyn leger af. wat pennen, welke tongen
Zyn nu bequaam, om al d'elenden van ons land
Te melden naar den eiſch? zo dra de Koning plant
Zyn ſtanders op den grond der Betauwe; elk aan 't zuchten.
Beſproeit den akker met zyn traanen onder 't vluchten!
De bleeke vrou, alrede op d'oever van de dood,
Zygt neêr in d'armen van haar vriend of bedgenoot.
Men hoort het naâr gekerm tot in den Hemel dringen.
De voedſters vlieden met de teêre zuigelingen.
Een ander hangt aan 't kind beſturven op haar ſchoot;
Terwyl 't onkundig wicht haar toelacht in den nood;
Of daar 't, zich ſpieglende in de trekken van haar wezen,
Zyn naakende onheil uit haar doodſch gebaar kan leezen.

doch te vergeefs.

Ontſtelteniſſe in de Betuwe beſchreeven.

Hosted by Google

De mannen vliegen langs de wegen, om hun ſchat,
Voor vyandlyken roof, te bergen in de ſtad.
De beemden treuren van den akkerman verlaaten.
De veldoogſt ſtaat ten prooi van ſtroopende ſoldaaten.
Het kouter roeſt op d'aarde; en d'os, van 't ſlaafs gareel
Ontlaſt, bukt voor de byl, en krygt een erger deel.
De blonde Graangodin holt langs haare akkers heenen:
De tarwkrans ſtuift van't hoofd; men hoortze droevig ſteenen,
Als eer om 't ſchaaken van haar dochter Prozerpyn.
De milde wyngaard treurd, en weigert nieuwen wyn
Te ſtorten in de kuip, of jonge moſt te ſchenken.
De gryze landman klaagt: wie zal myn ſchaapen drenken?
Myn knaapen ſchuilen voor 't verſlindende geweer.
De wachthond is gevlucht. ô geitjes, onlangs d'eer
Van 't gantſche vlek, nu zal de wolf uw vacht belaagen,
Terwyl uw herder duikt in dorenen en haagen!
En ik, gewapent ſlechts met zuchten en geklag,
Sta voor den moorder bloot in mynen ouden dag.
Myn' dochters voor haar eer, myn zoonen voor hun leven
Bekommert, hebben my verlaaten en begeeven.
Alleen myn bedvriendin, en uitgeleefde vrou
Bewaakt met my de hut, en blyft uit nood getrou.
Wy zullen bei getrooſt de felle rovers wachten.
Zo galmde 't gantſche land van dodelyke klagten;
Komſt van Turenne voor Aarnhem Maar d'overwinnaar rukt zyn zeegevaanen voort;
En Prins Turenne dringt tot Aarnhem voor de poort.

Maar

Maar 't is onnodig al de veſtingen, en ſchanſſen,
En ſteden, door 't geweld verovert van de Franſſen,
Te melden op een ry. nu moeſt gantſch Gelderland
Zich vlyen onder 't juk, na korten tegenſtand;
En Overyſſel voor den vyand nederbukken;
En 't Sticht van Utrecht zich van Holland af zien rukken.
Zo zag men 't groote deel van dien gevreeſden Staat;
Weleer zo hoog beroemd door krygskunde, en 't ſiraad
Van Mavors wapenſtoel; ja d'oude Batavieren,
Die eer den luiſter van de Roomſche veldbanieren
Verdoofden door hun moed, en ſloegen in den ſtryd;
Die Spanjes tieranny en bloeddorſt zulk een tyd,
En eindelooze reeks van viermaal twintig jaaren
Verduurden, om hun recht en Godsdienſt te bewaaren;
Nu door onachtzaamheid alleen ten gronde gaan:
Eer Febus veertigmaal zich ſpoelde in d'Oceaan.

Gelderland, Overyſſel, en 't Sticht van Utrecht verovert.

Hoe beefde d'Amſtel, met gantſch Holland, op de maâren
Van zulk een nederlaag! hoe reezen nu de haaren
Van d'Opperhoofden, en Beheerſchers van ons land!
Hoe had de Zeeuw en Vries de ſchrik in 't hert geplant!
Een algemeene vrees beſtookte d'ingewanden.
De vrouwen ſcheurden 't haar. de huisvoogd ſloeg zyn handen
Ten Hemel op de ſtraat. de ryke koopmanſchap,
's Lands zenuw, eer door vlyt gevoert ten hoogſten trap,
Bezweek, en niemand dacht om zeevaart of om vlooten.
Men zag de winkelen gegrendelt en geſlooten.

Verſlagentheid in Holland beſchreven,

Hosted by Google

Vrou Themis vierſchaar zweeg en ſlechtte geen krakkeel.
en d'ontſteltenis van de Maagd; De Maagd van Holland ziet dit dodelyk toneel
Met ſchreijende oogen aan : zy legt haar feeſtgewaaden;
En ſtacitabberd af , en purpre lyffiraaden.
Haar hand beſterft. de ſpeer zygt neder ; en de hoed
Van vryheid ſchud en beeft. die zwaare tegenſpoed
Beklemt haar hert en tong. de roozen van haar kaaken
Verbleeken door de ſchrik. haar oog , gewoon te blaaken,
Staat naâr, en d'angſt bekruipt haar edelmoedig bloed.
die wedermoed grypt, de burgers aanſpreekt, Zo blyftze een wyl verſtomt; maar aanſtonds grypt ze moed:
Op, op, zo ſchreeuwtze, op, op, verbaaſde burgeryen!
Geen traanen zullen ons van 't Franſche juk bevryen.
Men recht met laf gekerm en zuchten weinig uit.
De vyand word alleen door dapperheid geſtuit.
Men zoek' naar middelen om grooter quaad te weeren,
En 't naakende geweld van Hollands erf te keeren.
Ons is een Oorlogsheld van noden , om den Staat
Te hoeden voor gevaar door wapenen en raad;
Die , met Uliſſes brein , en Ajax dapperheden
Verſierd, op 't Statenhuis en in den ſtryd zal treeden,
En ſchraagen op de nek het wichtig ſtaatgebou,
Gelyk een Atlas, of Alcides, ſteets getrou.
de dienſten ophaalt van de Prinſſen van Oranje; Errinnert u met my de Prinſſen van Oranje ;
Die ſtrenge geeſſels van de tiranny van Spanje :
Wat zyt gy niet verplicht , ô burgers , aan hun ſtam!
Zy hebben u geſlaakt uit boeijen , en de vlam

Van

Van 't woedende oorlogsvuur geſmoort in uwe veſten.
Zy gaven goed en bloed voor uw behoud ten beſten.
Die Vorſten hebben lang uw tempel, en altaar,
En heiligdom bewaakt in 't uiterſte gevaar.
Dat dapper heldenbloed, gewoon, in vroeger tyden,
Voor vryheid van geloof en recht van 't volk te ſtryden,
Speelt nu door d'aderen van zulk een grooten Zoon.
De tweede Wilhem, die, om hoog op 's Hemels troon
Gezeten, in een rei van duizend heldenſchaaren,
Nu juicht en zegepraalt, na zo veel krygsgevaaren,
Heeft ons die braave telg geſchonken na zyn dood.
De Britſe Ryksprinſes moeſt haren echtgenoot,
Bezwangert van den Vorſt, in 't naare graf zien daalen:
Maar achtmaal zonk de zon, met uitgediende ſtraalen,
Aan d'avondkimmen neêr in vader Nereus plas,
Als deze Fenix quam te voorſchyn uit zyn aſch.
Herdenkt de deugden nu van zyn' doorluchte Vaders;
En laat de dankbaarheid niet ſterven in uwe aders,
Beheerſchers van den Staat! verheft d'Oranje ſpruit.
Dan zullen wy eerlang den vyand zien geſtuit
Op 't punt van zyn geweer. laat hem, aan 't roer gezeten,
Uw ſtaatgeheimenis en handelingen weeten.
Die wakkre Palinuur zal 't ſchip van 't vaderland,
Door onweêrbuijen heen', naar een gewenſchte ſtrand
Geleiden, en van ſtorm en barning zegepraalen;
Door zyn verheffing zal de trots van Vrankryk daalen.

hen WILHEM *den III aanpryſt, en zyn geboorte beſchryft.*

Ik

De Maagd beſluit haar aanſpraak.

Ik zie de pylen, nu ontwrongen door geweld,
Veel vaſter in de klaauw van Hollands Leeuw geſtelt.
Ik zie de nevelen verzwinden en verdwynen,
Wanneer d'Oranjezon met vollen glans zal ſchynen.
Uit had de Mãagd: en elk ſchreeuwt vrolyk langs de ſtraat:
Lang leef, lang leef de Vorſt, tot welſtant van den Staat;
Men dien' zich in den nood van zyn beleid en degen.

Waar op 's lands Staaten

De Hoofden van het land, vergadert, overweegen
De zaak met rypen raade, en openen 't gezigt,
Zo lang verblind voorheen'. nu vind zich elk verpligt
Om d'oude dienſten van de zegeryke Helden,
Uit Naſſauſch bloed geteelt, aan WILHEM te vergelden;
En hem te plaatzen op de trap van eer, voorheen',
Met zo veel zorgen van zyn Vaderen betreên.
Men breekt den eedt, wel eer uit misverſtand gezworen;
En WILHEM HENRIK word tot Opperhoofd verkoren,

den Prins van Oranje tot algemeenen Veldheer

Om 't leger van den Staat te leiden in het veld,
Met onbepaalder magt. men offert aan den Held
't Hoog Admiraalſchap van de Nederlandſche vlooten;
En om zyn aanzien en vermoogen te vergrooten,
Word hem 't Stadhouderſchap van Holland aanbetrout;

en Stadhouder verkiezen.

En Zeeland, dat zo vaſt op zyne deugden bout,
Draagt hem dat eerampt op, en volgt de Staatgenooten.
Zo word het heiltoneel van Neêrland eens ontſlooten,
Door 't Hemelſche beleid, en Goddelyke magt.
Ach! was die groote zaak en pligt voor lang betracht!

Nooit

Hosted by Google

Nooit had men Vrankryks vaan zien waaijen van de muuren.
Nooit waren wy vermant door vyandlyke buuren.
Nooit hadden wy geknielt voor 's overwinnaars ſtaal:
Gelyk 't vervolg u zal getuigen van 't verhaal.
Zo dra de vrome Vorſt, naar waarde, was verheven, *vreugde in Holland over zyne verheffing.*
Begon de veege Staat van Holland weêr te leeven.
De doodſchrik ruimt de ziel. men ziet van allen kant
Op Kerk- en toren-trans d'Oranjevlag geplant.
Men dondert uit metaal en blaakende mortieren,
Den Prins ter eere, om recht dien grooten dag te vieren.
De ſchaalen zwellen van de Rynſche Muskadel.
Men drinkt den Veldheer heil. de mannen vliegen ſnel *Voordeelig gevolg der zelve.*
Naar 't raathuis, die hun ſchat ten dienſt van 't land opofferen,
En leegen, wel gemoed, de langgeſpaarde kofferen.
De ſmeltkroes ſchuimt van 't goud, en zilvre vaten, eer
Tot tafelpracht bereid. de burgers, in 't geweer,
Herſcheppen zich met vlyt in dappere ſoldaaten;
En willen, wel getrooſt, hun ſtad en erf verlaaten;
Om, onder WILHEMS vaan, het dreigende geweld
Te keeren van de grens: elk ſtrekt een oorlogsheld.
De vrouwen quyten zich als moedige Amazoonen;
En yder wil haar zucht voor 't vaderland betoonen,
Met torſſen op den muur, met kruijen aan de veſt.
Het binnelands krakkeel, die dodelyke peſt,
Waar door 't Gemeenebeſt gevaarlyk word beſtreden,
Verdwynt, en ruimt nu plaats voor d'eendracht in de ſteden.

Hosted by Google

De burgerliefde groeit. Men zweert den landgenoot
Te dienen met zyn bloed, in 't aanzien van de dood.
Wakkerheid en krygszorgen van den Prins.
Terwyl het oude vuur der Batavieren blaakte;
Zag elk verwondert hoe de groote Veldheer waakte,
Om Hollands vryen Staat voor Vrankryks legerdolk
Te hoeden door vernuft, en 't overweldigt volk
Weêr vry te vechten, en uit ſlaverny te ſlaaken:
Hy arbeid onvermoeit voor d'algemeene zaaken.
't Getal van 't oorlogsvolk groeit aan van tyd tot tyd,
Den legerhoofden en voorgangers word de vlyt
Van wapenoefening en krygstucht aanbevolen:
Elk volgt het ſtreng bevel. nu bloeijen Mavors ſchoolen.
Nu word op alles, 't geen de nood vereiſcht, gelet.
Men houd de poſten voor den aanval naauw bezet;
En dekt den legerknaap met wal en aarde ſchanſſen.
Men plant de donderbus op d'opgeworpen tranſſen.
Men ſteekt de dyken door. de ſtroomgolf ſchuurt langs 't land,
En vruchtbre beemden heen, en dient voor tegenſtant.
De ſchepen, opgebout om door de woeſte baaren
Naar Ganges paerelkuſt, en Indus ſtrand te vaaren,
Laveeren op rivier, en binnenlandſchen ſtroom,
Met oorlogsliên bemant. nu ſloopt men hof en boom,
En luſtprieelen, en gebouwen, vol ſiraaden,
En 't geen den tegenſtant kan hinderen of ſchaaden.
D'Oranje Veldheer, die nooit ſlaapt, maar dag en nacht
Den welſtant van 't gemeen in 't ſchrander brein betracht,

Be-

Hosted by Google

Bezigtigt overal de veſtingen en ſteden;
En geeft op alles acht: de krygskunde en de reden,
Aan 't moedig hert verknocht, ſtaan eeuwig aan zyn zy.
Hy weegt de zaaken in zyn herſſens naar waardy.
Hier is hy bezig met een oude wal te ſlechten.
Daar ſticht men andere, voordeliger in 't vechten.
In 't kort al 't geen men van een wakker Krygshoofd wacht,
Word hier in 't werk geſtelt, en door zyn zorg volbragt.

die den Koning van Vrankryk ontſtellen,

Wanneer den Lelyvorſt de tyding klonk in d'ooren;
Dat myn beroemde Prins tot Schermheer was verkoren
Van 't Nederlands geweſt, met zo veel waardigheên
Geſchonken aan den Held, ten oorbaar van 't gemeen,
Bezweek zyn fiere moed; hy voelde aan alle kanten
Zyn trotſe ziel benart: (dat kunnen uw' Gezanten,
O Ridders, die zyn heir verzelden op dien tyd;
Getuigen naakt en klaar.) zyn boezem zwol van ſpyt.

en zyn voorſpoet ſtuiten.

Hy zag zyn loop geſtuit; en gaf het oorlogsteken,
Om met zyn benden van de grenzen op te breeken.
Zo wierd zyn zegepraal bepaalt door WILHEMS ſtaf.
Hy trok zyn leger van den Stichtſen bodem af;

Hy vertrekt met zyn leger van 't Sticht, en geeft het opperbevel van de ſteden aan Luxenburg.

Maar hield de ſteden in bezetting met zyn vaanen:
En Luxenburg, de plaag van Utrechts onderdaanen,
Die felle geeſſel van de Stichtſe burgery;
Aanvaarde, uit 's Konings naam, de hooge krygsvoogdy
Van dien verwonnen Staat. nu tracht de Vorſt de wallen
Van Gorkum, of Breda of Heuſden t'overvallen;

Hosted by Google

En dreigt de muuren van den Boſch; maar 't land beſproeit
Van 't water, dat uit poel en veldmoeraſſen vloeit,
Belet den aantogt van zyn dreigende ſtandaarden.
Men had de veſtingen met dappere Spanjaarden
En Neêrlands volk bezet; die, trou en welgemoed,
De vryheid zwoeren te beſchermen met hun bloed.
Zo tracht hy vruchteloos de veſten te beſtryden;
En ſtelt nu al zyn hoop van groter winſt ter zyden;
Vertrek van den Koning naar Vrankryk. Ja trekt, verydelt door Vorſt WILHEMS dapperheid;
In zekerheid naar 't ryk, door 't hofgezin geleid.
De vyand had een ſtad bezet met oorlogsſcharen,
Bekent by Woerden, voor een lange reeks van jaaren
Geſticht op Hollands erf. de braave Veldheer tracht
Die plaats door wapenen te rukken uit zyn magt.
Hy dagvaart in den Raad de hoofden van zyn benden,
En draagt zyn opzet voor aan hen die 't oorlog kenden,
Geſlepen in den kryg; men keurt het oogmerk goed,
En yder zweert den Held te dienen met zyn bloed,
En onvermoeiden vlyt den aanſlag voort te zetten.
De ruiter ſtygt te paard op 't klinken der trompetten.
De voetknecht volgt de trom. men preſt de troepen voort.
Myn Prins geleidze zelf, en plaatſt zich voor de poort:
Woerden door den Prins van Oranje belegert. De vyand, nu zo naauw beſlooten in zyn' muuren,
Geeft tekenen van nood aan Luxenburg door vuuren.
De houthoop, lichtende op den toren, zengt de kruin
Des tempels, in een uur begraaven onder 't puin.

Als

Hosted by Google

Als Vrankryks Maarſchalk zag, van Utrechts hooge wallen,
Hoe Woerden wierd gedreigt of hevig aangevallen,
Beſluit hy om 't ontzet te neemen by der hand;
En trekt op 't lichten aan van kerk- en torenbrand.
Maar onze Veldheer had, om 's vyands hulp te ſtuiten,
En aan de Stichtſe zy de heirbaan af te ſluiten,
Een poſt aan Zuileſteyn betrout; die, welgemoed,
Den trotſen Hertog, op zyn aantogt, dapper groet
Met blikſemſchichten, die, van 't bolwerk afgevloogen,
De voorſten treffen, dat ze ſtorten voor zyne oogen;
En verven de Kruipin (zo heet de plaats) met bloed.
De Maarſchalk barſt van ſpyt, wanneer zyn oorlogsſtoet,
In d'aanval, word gekeert, en van de ſchans geſlaagen:
Hy preſt zyn krygsgevolg noch eens de kans te waagen;
Maar ziet door tegenſtant het veld met doôn gevult;
Daar Vrankryks adel valt. terwyl zyn gramſchap brult;
Gelyk een bosleeuw, die, verlieft om roof te zoeken,
De boſſen doorvliegt, en doorſnuffelt alle hoeken
En wilderniſſen; tot hy eindlyk 't wilt ontmoet
In 't midden van den loop, en naſpoort op den voet;
Hy ſpalkt zyn kaaken op en gulzige ingewanden,
En grimt van ongedult, hy dreigt met klaauw en tanden:
Maar als een jagersrot gewapent, op 't gerucht,
Verſchynt, dan druipt hy door, en ſchuimbekt in zyn vlucht.
Zo drukt de ſpyt het hoofd van Vrankryks legerknechten.
Prins WILHEM doet terwyl de muuren ſterk bevechten;

dat Luxenburg beſtaat te ontſetten.

Word door Zuileſteyn aan de Kruipin geſtuit.

Hosted by Google

En voert met lyfgevaar de ſtormelingen aan
In 't heeſte van den ſtryd, en moedigt ze tot ſlaan;
Of dryft den uitval der belegerden naar binnen.
Vecht, ſchreeuwt hy, helden, vecht, houd moed, en helptme
En waarlyk was de ſtad verovert door den Held; (winnen.
Maar 's vyands leger wierd een ſpoor gebaant langs 't veld,
hervat den aanval over het verdronken land van achteren. Door ſchuim van ſchelmen en troulooze dorpelingen,
Om 't volk van Zuileſteyn van achtren te beſpringen.
't Oneerlyk landgeſpuis, (ô ſchrikkelyk beſtaan!)
Meineedig aan den Staat, wyſt zelf den vyand aan
Een weg hem onbekent; en wil zyn leidsman ſtrekken.
De Hertog doet een deel voor af door 't water trekken;
En volgt van verre op 't ſpoor met al zyn legermagt.
De voortroep ſtreeft gezwind, en nadert onverwacht,
De Schans (ô groot verzuim!) van achtren onbeſlooten.
Men grypt de wapens op. wat wort'er bloed vergooten!
Dapperheid van Zuileſteyn De braave Zuileſteyn, verraſt door ſnood beleid
Van landverraders, toont in nood zyn dapperheid;
Geen vrees beſtormt zyn hert; hy grypt zyn heldendegen,
En vliegt, gelyk een leeuw, de Franſche benden tegen.
Al wie zyn ſabel naakt, van brein en bloed begruiſt,
Stort neêr door ſlag op ſlag, en ſneuvelt door zyn vuiſt.
Gelyk een veege ſtier, in 't vechtperk naauw gedrongen,
En door een lange ſleep van vyanden beſprongen,
Zyn jongſte kracht beproeft; en velt met ſtoot op ſtoot
Al die hem tegenſtreeft, gemoedigt door den nood;

Tot

Hosted by Google

Tot hy zyn horens ziet van 't voorhoofd afgebroken,
En blaaft den doodſnik uit, maar ſterft niet ongewroken:
Zo ſneefde Zuileſteyn in 't blinkende geweer, *en zyn dood.*
En viel, getroffen, op een hoop van lyken neêr,
Zo dapper door zyn arm, tot wraak van 't leet, verſlagen.
Ik moet ter dezer uur 't rampzalig lot beklaagen
Van dien beroemden Heer, met Schimmelpennings dood,
Geſchooten aan zyn zy, myn vriend en landgenoot.
Nu woed men na de dood op d'afgeſtreden Helden.
't Mishandelt lichhaam moet den wrok noch eens ontgelden;
En, tegen oorlogsrecht, gekerft, geſleurt, geſneên,
Den glans beſmetten van zyn vyands krygstrofeen.
Zy ſchrikten voor 't gezigt al die de wreedheid zagen.
De Prins krygt kondſchap van die droeve nederlaagen; *De Prins breekt het beleg voor Woerden op.*
Daar hy op 't moedig ros, in 't midden van het vuur,
't Beſtrydend leger noopt, en dondert op den muur,
Dat aarde en Hemel dreunt. hy overweegt de zaaken;
Beveelt den aanval op de veſten voort te ſtaaken;
't Beleggereedſchap weêr te zamelen by een.
Men voert het grof geſchut van 't bolwerk naar beneên,
En ſleept de ſtukken af met magt van legerpaarden.
Elk volgt in orde na zyn vaanen en ſtandaarden.
Zo word de ſtad ontſet door binnelands verraat;
En Luxenburg beſchiet zyn oogwit wel, maar 't ſtaat
Hem duur, door 't ryk getal van die in 't vechtperk vielen;
Gerekent aan zyn kant op tweemaal duizend zielen.

De

Hosted by Google

De Prins, verſteken van zyn oogmerk, ſlaapt noch ruſt:
Zyn oorlogsvuur word door geen tegenſpoet gebluſt,
Maar gloeit veel lichter in de duiſtere ongelukken
Hy arbeid om den buit de Roofharpy t'ontrukken.
Ik zal verhaalen, hoe myn Held, ten dienſt van 't land,
De buitenpoſten ſterk verziet van tegenſtant;
En draagt, om Holland voor den aanval te bewaaren,
ſtelt bevelhebbers over de Hollandſche buitenpoſten, Het hooge krygsampt op aan mannen lang ervaren,
Als Hornes, Koninksmark, Vorſt Maurits, ryk van moed,
Aan Wirts en Weſterlo; (altſaamen uit het bloed
Van Mavors voortgeteelt) en rukt zyn legerbenden
Naar 's vyands bodem toe, en valt hem op de lenden;
Ontziende geen geweld van ſneeuw, of hageljagt,
en trekt met zyn leger op. Noch guure ſtormen, door den winter voortgebragt.
Elk ſtaat verwondert daar d'Oranjevaanen trekken.
De Veldheer wiſt zo kloek zyn aanſlag te bedekken,
Onzekerheid des vyands over den togt. Dat niemant peilen kon de gronden van zyn zin.
De Keulſche Biſſchop ſtond verlegen in 't begin,
En vreeſde voor zyn erf en vorſtelyken zetel.
De Vorſt van Straatsburg, die zo trouloos en vermetel
Den Franſchen hoogmoed dient, gevoelt, door ſchult geraakt,
Hoe reeds de wroeging met haar toorts zyn boezem blaakt,
En ſmeult in 't ingewand: hy doet zyn lyfſtaffieren
Vergrooten op 't gerucht, dat Neêrlands veldbanieren,
Geleid door WILHEMS ſtaf, in aantogt, 't Keulſche Sticht
Tot brandſchat dwingen. zelf de * Franſche Veldheer zwicht,
En

* *Duras.*

Hosted by Google

En voegt zich met zyn magt van ruiters, over ſtroomen
En veldrivieren, by Turenne; die de zoomen
Des ryken Moezels dekt, en ſtuit den Adelaar,
En 't heir van Brandenburg: hulptroepen, die 't gevaar
Van onzen ondergang tot byſtant kon beweegen.
De vroome WILHEM ſmeekt den Hemel eerſt om zegen,
(Want eeuwig heeft zyn ziel de Godheid hoog geacht)
En trekt voor Charleroy op 't ſpoedigſt met zyn magt.
De Grave van Marcin geleid de regimenten
Van Spanje, als Opperhoofd, te velde, en ſlaat zyn' tenten
Naaſt onze vaanen voor de wallen op. Montal,
Door liſt geſloopen in de veſt, verweert de wal.
Men maakt zich vaardig om de muuren aan te randen,
En ſterke tranſſen te vernielen, onder 't branden
Van 't dreunende kanon. elk houd zyn poſt bezet,
En wacht de toonen af van trom en ſtormtrompet.
Maar 't uur van voorſpoed was, helaas! noch ongeboren.
't Weêrſtrevende geluk had ons te vaſt gezworen
Zyn haat en vyandſchap. de Wintervorſt dringt aan;
Hy doet de beeren in zyne ysgareelen ſlaan,
En nadert onverwacht op zyn bevrozen wagen.
Nu kan geen legerknaap de koude in 't veld verdraagen,
Maar vloekt al bevende des winters ongenâ.
De weeke klay bevrieſt, en weigert ſchup en ſpa
Den doorgang. 't water ſtremt, en houd de legerſchepen,
Die 't nodig oorlogstuig en ſtormgereetſchap ſleepen,

Charleroy door den Prins bereid,

Hosted by Google

Gegyzelt op den rug. de vorſt verkout het bloed,
Daar 't kookt in d'aderen, ontſteeken door den moed.
Soldaat ſtaat roereloos, terwyl hy op de wallen,
Zyns vyands ſchuilplaats, tracht gewapent aan te vallen.
Hier zygt de ruiter, ſtyf van koude, op d'aarde neêr.
Daar ſtort het oorlogsros en ſneuvelt by zyn heer.
Zo moeſt men, door den nood gepreſt, den aftogt ſteeken.
Elk ſtelt zich in 't gelit, en volgt het legerteken.
Men rolt de tenten op. de vyand ziet den grond
En weder verlaaten, Verlaaten en geruimt, daar onlangs 't leger ſtond.
Maar laat ons, om den ſtaat van Holland u t'ontvouwen,
Weêrkeeren, en 't gevaar van 't Vaderland aanſchouwen;
Geraakt in hoogen nood door 't ſtremmen van den vloed.
Hoort hoe de landzaat ſchrikt; hoort hoe de vyand woed.
Aanſpraak van Luxenburg aan zyn Volk. Men zegt, dat Luxenburg, op Utrechts muur getreden,
In 't midden van een drom ſoldaaten, wel te vreden,
En met een lachchend oog, de ſtroomen zag bevloert.
En ſprak: myn zoonen, die zo trou de wapens voert
Van Koning Lodewyk, nu is de tyd geſchapen
VanHollands jongſten nood: elk volgme in 't bloedig wapen;
De Hemel bied zyn hulp, en baant ons door het ys
Een heirbaan om in 't land te dringen, tot bewys
Van gunſt voor onzen Vorſt. nu moet men d'ingewanden
Verſcheuren van den Staat; elk laat' zyn moordluſt branden,
En meſt' zich met den roof; ja toon', door vuur en vlam,
Dat hy is voortgeteelt uit Vrankryks heldenſtam.

Gelyk

Hosted by Google

Gelyk een razend heir verwoede bosgedrogten,
Vereenigt met een magt van wolven, aangevochten
Van dolle wreetheid, en vaſt dorſtende naar bloed,
D'onnoſle ſchaapskooi dreigt: zo toont zich elk verwoed
Op d'aanſpraak van zyn Heer; en volgt zyn moordſtandaarden *Zyn optogt naar Holland.*
(Wie ſchrikt niet voor 't verhaal!) met uitgerukte zwaarden,
Op burgerbloed gewet. nu zou men Hollands praal,
Den Hage, en al de Steên vernielen door het ſtaal;
Maar WILHEMS voorzorg, en de gunſt van God bewaakte
Den felgedreigden Staat, terwyl het moordvuur blaakte.
De Hemel zelf beſchut het Nederlandſche volk;
Hy ſluit zyne oogen in een duiſtre regenwolk,
En ſtort een dichten vloed van water naar beneden.
De blinkende ysbrug ſmelt, en weigert de geleden
Te torſſen op den rug. de Maarſchalk vloekt en ſcheld,
Ja quetſt het Godendom om 't ſtuiten van 't geweld.
Nu zwelgt men 't laauwe bloed van weerelooze ſchaaren; *Wreedheden door de Franſſen gepleegt tot Bodegrave en Zwammerdam.*
Beſtryd den dorpeling, als woedende barbaaren.
De maagdeſchender blooſt, ſchoffeert, en bluſt zyn brand
Op 't ſmookend puin, en brengt een doodwond met zyn hand,
Tot walgens toe verzaad, aan d'eerſtgeſtreelde leden.
De wreetheid holt van 't ſpoor en hoort naar recht noch reden.
Men ſpaart geen kinderen, maar ruktze, fel en ſtraf,
In 't laaven van den dorſt, van moeders borſten af.
Hier zwoegt de wreede beul door knevelen en vangen.
Daar ziet men 't bleek gezigt aan dorre boomen hangen;

Hosted by Google

Dat grynſt den moorder toe. men woed met vuur en vlam:
Dat tuige Bodegrave en Zwadenburgerdam.
Terwyl de felle gloed, ten Hemel opgevloogen,
De dorpen nedervelde, en blikſemde in onze oogen,
Aanſlag op Koeverden, Verquikte een blyde maâr het hert van Nederland.
De Biſſchop had wel eer een veſting overmant:
Den ſleutel van den Vries en Groeningen, voor dezen
Door ſterkte van natuur en kunſt alom geprezen;
Verdronken in moeras en veenen; ryk omzet
Met bolwerk, ravelyns en halvemaanen, net
door Rabenhaupt. Gegraaven voor de wal. held Rabenhaupt, wiens degen,
Den muur van Groeningen verweerde, en d'oorlogszegen,
Weleer door 't ſtuiten van de dubble Biſſchopsmagt,
Had weggedraagen, neemt een aanſlag voor, en wacht
Op voordeel om die ſtad door wapens t'overvallen,
En 't Myterdragers volk te dryven uit de wallen
Van Koeverden: hy kieſt een opperhoofd, wiens vlyt
Hy 't heldenſtuk betrout, en dient zich van den tyd.
De veldmoeraſſen, 't veen en diepgegraven grachten,
Bevroozen tot in 't hert door koude winternachten,
Verſtrekken den ſoldaat een heirbaan, om de veſt
Met weinig tegenſpoed te naaken. yder preſt
Den hoop, hem aanbetrout. men ziet de paardshoef draaven,
Eybergen trekt by nacht op, en komt 's morgens En glippen over 't ys. Eybergen, 't hoofd der braaven,
Deelt zyn' beveelen uit: hy doet by nacht zyn volk
Optrekken naar de ſtad. een dikke nevelwolk

Be-

Hosted by Google

Bedekt de morgenzon, en houd de togtgenooten,
In 't naaken van de wal, voor 's vyands oog beſlooten.
De buitengracht, geſtremt door 't ys, verſtrekt een brug,
En draagt, ten dienſt van 't werk, het leger op den rug.
Men tracht den vyand van drie kanten aan te taſten.
Men kapt met bylen af de diepgeheide maſten,
En ſcherpe paalen, om de ſchanſſen heen geplant.
De buitenwacht waakt op, geeft vuur, bied tegenſtant;
Maar word vermeeſtert, en de poſten uitgedreeven.
Nu doet men 't oorlogsvolk recht naar de wallen ſtreeven;
Maar vind de grachten voor de muuren opgebyt.
Men ſleept het ſtormtuig na met paarden; voert met vlyt
De bieze bruggen aan, om 't water te bedekken.
Men roert de trommels om den moed van 't volk te wekken,
In 't ſtormen op den muur; daar zich de vyand weert,
En met musket en piek den fellen aanvaal keert;
Maar vruchteloos: men ziet de ſtrydende ſoldaaten
Braveeren het geweld van kogels, en granaaten,
Geſlingert van de veſt. zy dringen moedig voort,
En vliegen op de wal. een ander wint de poort.
De mooker breekt de kracht van grendelen en ſloten.
Men loopt de deuren op met balken, onder 't ſtooten.
De veſting word verraſt, terwyl de vyand beeft,
En, ſmeekende om genâ, de wapens overgeeft.
Zo ziet men 't Papenrot verſtrooit en overvallen,
De poorten uitgeſchopt, gedreven van de wallen;

door een miſt begunſtigt, aan de buitenwerken,

die hy inneemt; voert zyn troepen naar de ſtad,

en vermeeſtert dezelve.

Hosted by Google

Ontſteltenis van den Biſſchop van Munſter.

Terwyl 't gemytert Hoofd zyn ongeval betreurt,
En, razende om 't verlies, de koorgewaaden ſcheurt.
Hy plukt de gryze kruin, en prevelt onder 't hooren:
Hy ziet de tyden van zyn tegenſpoed geboren:
Maria, in den mond beſturven, met een rei
Van heiligen, bleef doof, en hoorde geen geſchrei.
In zulk een ſtaat verliet de Biſſchop eer de veſten
Van Groeningen, en gaf zyn ſtormgevaart ten beſten;
Daar hy, door tegenſtant bedrogen in zyn hoop,
De ſtad begaf, en van d'omringde muuren ſloop.
Zo druipt een winterwolf langs 't veld met hangende ooren,
En ingekrompen ſtaart, wanneer de leeuw, vol toren,
Met maanen op den rug gereezen, moedig uit
Zyn hol en ſchuilplaats barſt, en red den veegen buit.

Wederkomſt van den Prins in Holland.

Oranje keert in 't land, en hoort met vreugd' de maaren
Van d'overwinning; en d'ontworſtelde gevaaren
Van Holland ſtreelen 't hert. hy roept den Raad by een;
En ſcherpt zyn ſchrander brein, tot voordeel van 't gemeen.

Zyn toeleg op Naarden.

Daar ryſt een veſting uit de zuiderzeeſche ſtroomen,
Wel eer door Vrankryk met verraſling ingenomen,
Toen 't gantſche land bezweek; en Utrecht, in dien nood,
Te zwak, geen tegenſtant aan 's vyands wapens bood.
De Prins beſluit die ſtad voor Holland weêr te winnen.
Men houd de zaak geheim. men werkt met rype zinnen
En overwegingen op d'uitſlag van den togt.
Men doet de bloem van 't volk, door vlyt by een gezocht,

In

Hosted by Google

In 't harnas opgepreſt, langs Hollands bodem trekken.
Men ziet een ryke vloot de Vecht en Amſtel dekken,
En voeren 't ſtormgevaart, kanonnen groot en kleen,
Met volle doeken naar 't gedreigde Naarden heen.
De winden ſchynen zelfs den aanſlag toegenegen,
En blaazen ſterk in 't zeil. de vyand ſtaat verlegen,
Als Waldek onverwacht de veſten houd berent. *Word door Waldek berent,*
Du Pas, de Stadvoogd, ziet d'Oranje legertent,
Braveeren voor den muur: hy blikſemt van de wallen.
Hy doet de benden uit d'omringde poorten vallen.
En roept de Hoofden t'ſaam': die zweeren te gelyk,
Te waagen lyf en bloed ten dienſt van Lodewyk.
Maar onze Veldheer doet zyn donderbuſſen ſpeelen.
En booren door de kruin van tempels en kaſteelen, *en van den Prins belegert;*
Granaat en vuurbom barſt, en dondert ſlag op ſlag,
Verdryft den nacht van 't zwerk, en ſchept een klaarder dag.
Men ziet de Hoofden door 't bebloede vechtperk ryden,
Met ſabels in de vuiſt, en dwingen 't volk tot ſtryden.
Een ander voert zyn troep ten diepen loopgrave in;
En keert vernoegt weêrom, of ſneuvelt in 't begin.
Men ſchokt de muuren door geweld van donderklooten,
Uit holle buiken van 't bevrucht metaal geſchooten:
De veſting barſt van een. de muurbres gaapt, door 't loot
Zo diep getroffen in het ingewand; en nood
Den legerknecht ten ſtorm. daar loſt men de musketten,
Om den belegeraar den aantogt te beletten.

Daar

Daar rent de ruiter op zyn ros met loſſen toom,
En vat de boſſen voor zyn zadel, om den ſtroom
Te dempen voor de wal; gints doet men landliên ſlaaven,
En hygen op hun ſpa, om 't leger te begraaven,
Luxenburg neemt het ontzet voor, maar ziet de ſtad overgaan.
De Franſche Maarſchalk trekt van Utrecht herwaart aan,
Om Nederlands beleg voor Naarden op te ſlaan;
Hy komt; maar ziet de ſtad na 't ſtryden overgeeven.
Men ſluit een krygsverdrag, van wederzyds beſchreeven.
Men legt de wapenen voor WILHEMS voeten neêr:
En Naarden viert de wet van haren ouden Heer.
Voordeelen van overwinninge.
Nu ſcheen de Heilzon, met bekorelyker glanſſen,
Te ſchynen op ons erf van haar' verheven tranſſen;
En ſtraalen van haar gunſt te ſchieten op den Staat.
O zegenryk begin! ô breidel voor ons quaad!
O land, ô vaderland! gy raakt uw leet te boven,
En moet Oranjes Vorſt, naaſt God uw heiland, looven!
Gy zaagt hem voor den muur (gelyk een harde rots,
Die onbeweegbaar blyft in 't ruime zeegeklots,
En kaatſt de winden af en tuimelende baaren)
In 't bloedig harnas ſtaan in 't heetſte der gevaaren.
En gy, ô volken, die, door 't krygsgedruis ontruſt,
Noch onlangs 't moordgeweer van Vrankryk hebt gekuſt,
Beklimt de toppen van de Nederlandſche duinen,
Hoort toe, en juicht van vreugde op haar verheven kruinen,
Daar ik, aan Karels hof, in WILHEMS bruiloftszaal,
Het einde van uw leet en zwarigheid verhaal!

Ver-

Hosted by Google

Verloſte ſchaaren, volgt met my de zegevaanen,
Die door een bloedrivier uw weg van vryheid baanen;
Volgt met een dankbaar hert den Oorlogsheld, daar hy
De ſtaale boeijens breekt van uwe ſlaverny!
De zegepraal, zo verſch op Naardens muur bevochten,
Ontſteekt zyn groote ziel, om verder heldentogten
Te waagen voor den Staat. de Spaanſche kroon, verplicht
Tot hulp aan Nederland, om reden van gewigt,
Laat nu in 't openbaar hare oorlogstoortſen branden;
En ſchreeuwt haar vyandſchap in alle ſteên en landen
Met koning Lodewyk door volle kaaken uit.
De Staat van Holland juicht op 't vrolyk krygsgeluit,
Verzekert in den nood van Spanjes hulp en degen.
Oranje doet terwyl zyn leger ſterk beweegen,
En trekt te veld daar hem de Spaanſche Landvoogd wacht.
Men treed in krygsgeſprek. men voegt de dubble magt
Te ſaamen, om gepaart den Rynſtroom op te dringen,
En Bon, in weêrwil van den Keulſchen Vorſt, te dwingen.
Het Keizers leger wacht de bondgenooten af,
Daar 't Montekukuli geleidde met zyn ſtaf.
Zy ſneeven die verwaand de wapens weêrſtant bieden.
De Rynſtroom raakt in roer. de bange bouwliên vlieden,
Op 't dreunen van de trom. God Liber vlucht van 't land,
Daar hy den wynſtok met zyn Nachtbachanten plant.
De Stad, belegert, tracht het heir der Bondgenooten,
Gemoedigt door 't ontſet, met kracht voor 't hoofd te ſtooten;

Spanje kondigt den oorlog af tegen Vrankryk.

De Prins trekt met zyn leger, verzelt met de Spaanſche en Keizerſche hulptroepen, naar Bon;

belegert de ſtad.

Hosted by Google

Men had op 't naderen, tot beter tegenſtant,
Reeds huis en klooſter voor de muuren afgebrand.
Men doet de veſten en de poorten naauw bezetten.
Men kryt den onraat uit door tekens van trompetten.
Een dikke ſtofwolk houd de gulde zon bedekt;
Wanneer 't vereenigt heir in orde nader trekt.
Prins WILHEM, onvermoeid in oorlogsbezigheden,
Vermaant zyn legerſtoet, en moedigt de geleden.
Hy ſtelt de ruiters op den aantogt; en neemt acht
Op Prins Turenne, daar de ſtad haar hulp van wacht;
Of andren, die vergeefs zyn wapenen belaagen.
Elk volgt zyn krygsplicht; om den Veldheer te behaagen.
Men arbeid dag en nacht. de loopgraaf naakt met ſpoed
De diepe grachten, die vaſt rooken van het bloed.
Men taſt de ſterktens aan, ontſteekt de holle mynen;
Men plant de vaanen op rondeelen, ravelynen,
En halvemaanen, kloek verovert voor den muur.
Men brand de ſtukken los: de hemel ſmeult van 't vuur.
Men wapent zich om op de veſten aan te vallen,
En d' algemeenen ſtorm te waagen op de wallen.
Elk ſtelt zich op zyn poſt. als dit de vyand zag
Bezweek zyn moed; hy deê de tekens van verdrag,
Op 't rookend puin geſticht, afwaaijen van de tranſſen,
en wint de zelve. En gaf de veſting op. wy trekken in de ſchanſſen,
Naar voorwaarde en beding, met vrolyk krygsgeſchal.
De Duitſche krygsvoogd voert zyn vaanen in de wal.

Nu

Nu juicht de ganſche Staat van Neêrland om dien zegen, *Neder-land ver-heugd, ontfangt Prins* WILHEM *met alle dank-baarheid.*
En ſtreeft met eerbewys den Overwinnaar tegen,
Daar hy verheven op zyn ſtaſiwagen rolt.
De burger ſpringt van vreugd, die langs de markten holt,
En, ſchreeuwende Iö, zaait, van blydſchap uitgelaten,
Vergulde lauren op de grimmelende ſtraaten;
Maar Lodewyk vervloekt, met een verbleekt gelaat,
In 't opgeblaazen hert, den voorſpoed van den Staat.
Hy ziet het oorlogsrad gedraait; hy ruimt de ſteden, *De Koning van Vrankryk verlaat het Sticht van Utrecht en andere ſteden.*
Wel eer bevochten, en verovert tegens reden;
En 't Sticht van Utrecht ziet, geſlaakt van 't Franſch geweld,
Zyne oude rechten weêr herleeven door den Held.
De Ryn, en Vechtſtroom, die den vremdeling bekoorden,
Beſproeijen, vry van 't juk, de rykbeplantte boorden.
De trouwe Burgery, mishandelt en geplaagt,
En door de Roofharpy in 't ingewand geknaagt,
Schud nu de ketens van de vrygevochten leden;
En viert den Hemelvoogd met lofzang en gebeden;
Ja laat de tempelen, weleer door 't Roomſch altaar
Ontheiligt, blaaken na 't ontworſtelde gevaar.
Zo moeſt de Franſche Vorſt het grootſte deel verlaaten
Van 't overweldigt land; en preſte zyn ſoldaaten,
Om Leopoldus magt te keeren, naar den kant
Van Duitſlands bodem; of bedekte 't eigen land,
Angſtvallig voor den troon. de guure winterdagen *de winter genaakt, en de le-*
Begrimden onderwyl de velden; en de vlaagen

gers trekken in de veſtingen.

Van ſneeuw en hageljagt verplichtten d'oorlogsliên
Om naar de ſteden, als hun ſchuilplaats, om te zien.

Voorzorgen van den Prins,

De Veldheer van zyn togt, zo heilzaam voor de Staaten,
Voor Hollands burgers, en mishandelde onderzaaten,
In zegepraal gekeert, ruſt nimmer in zyn hof:
Hy ploegt; hy ſlaaft; hy zweet, en vlamt op grooter lof:
Hy queekt een feller gloed van krygsvuur in zyne aders:
Hy arbeid eeuwig met de Nederlandſche Vaders,
De Zuilen van den Staat, voor 't algemeene beſt.
Elk houd op WILHEMS zwaard, naaſt God, zyn hoop geveſt.

die tot het Erfſtadhouderſchap verheven word.

Het Land, zo dier verplicht, ſchenkt dankbaar aan zyne erven
Het Erfſtadhouderſchap, om nimmer uit te ſterven;
En 't mannelyke zaad zal alle waardigheên,
Op 't huuwlyksbed geteelt, na Vaders dood bekleên.
Die gunſt verplicht zyn ziel, zo dankbaar, voor de zaaken
Van 't worſtelende Euroop' met grooter ernſt te waaken.
Men ſtelt zyn hert geruſt op 't vorſtelyke woord.
Hy zet met allen vlyt zyn wapenruſting voort;
En doet den aantal van het landvolk veel vergrooten.
Men bouwt een ryker tal van ſchepen; mant de vlooten,
Om Lodewyk alleen te keeren uit de zee;
Want uwe Vorſt had ons begunſtigt met de vreê;
Maar Vrankryks vreêbeſluit bedroog ons welgevallen,
En ſmoorde in zyn geboorte in d'Agrippynſche wallen.

De Prins van Oranje

Zo dra de zomerzon met aangenaamer gloed
De beemden koeſtert, en verkoude velden voed

Met

Hosted by Google

Met warme ſtraalen, die de kruiden doen herleeven,
Om ros en oorlogsman weer kracht en moed te geeven,
Neemt WILHEM affcheid van de Vaders, en vertrekt. *trekt met de zomer weder naar Brabant:*
Het Spaanſche Nederland, met magt van volk bedekt,
Verſtrekte een oorlogsſtoel; en zal de heldenſtukken
In 't eeuwig denktafreel, als ooggetuige, drukken
Van Hollands Wapenhoofd, beſtuuwt van Oorlogsliên,
En Helden, die de dood verwoed in d'oogen zien.
Zo dra de vlugge Faam zyn komſt had uitgekreten,
Ontfong graaf Monterey, als voogd aan 't roer gezeten *Word van den Graaf van Monterey, en alle Bevelhebbers ontfangen.*
Van Spanjes Nederland, den Veldheer en zyn ſtoet;
Van 't krygsvolk, hofgeſin, en burgery begroet.
Men zwoer elkander trou, terwyl de vaanen paarden.
Graaf Souches rukt met vlyt zyne Adelaarſtandaarden
By een, en voegt zyn heir met Spanje en Batavier.
Condé gebied, als hoofd, zyns konings veldbanier, *De Prins van Condéleid het Franſche leger.*
Verzeld van Luxenburg, en 't puik der Franſche Vorſten,
Die gulzig naar het bloed der Nederlanden dorſtten.
De legers trekken op in 't blinkende geweer:
Zy ſlaan de tenten voor elkanders oogen neêr,
En grimmen tegen een. elk houd zyn togtgenooten,
Verſterkt door ſchanſſen en rivieren, dicht beſlooten.
De plaats van aanval word verzekert door beleid.
De ryke veldoogſt, van den bodem afgeweid,
Geeft voedſel aan 't gevolg, terwyl de bouwliên klaagen.
Men ſleept het graan van 't land op ros en legerwagen.

Hosted by Google

In 't midden van 't gewoel bereid zich Neêrlands Held
Ten optogt, en verplaatſt zyn legertent in 't veld.
Hy nodigt reis op reis den vyand om te ſtryden:
Maar telkens zoekt Condé den fellen ſlag te myden,
En blyft verholen in zyn ſchuilplaats, blode en bang;
Tot hy op 't leſt (als een te langgetergde ſlang,
Veldſlag van Senef. Die vreeſlyk bieſt, en braakt venyn, het ſarren moede)
De wapens aangrypt, en beſtookt onz' achterhoede.
't Gerucht van onraat vliegt terſtont de legers door.
De Prins verdeelt zyn volk; hy draaft de troepen voor,
En voert ze zelf in 't vuur; hy noopt zyn ros met ſpooren,
En vliegt, ontſteeken van gerechte wraak en toren,
Op Vrankryks heirſpits in. Senef verteert door 't vuur.
De ſtryd vermindert niet, maar groeit van uur tot uur.
Hier ſtaat Prins Maurits, uit de vorſtelyke loten
En 't wytberoemde huis van Naſſau voortgeſprooten,
Gelyk een fiere leeuw, ſchoon hy veel jaaren telt;
Zyn ouderdom blyft ſteets van dapperheid verzelt.
Held Ouwerkerk dringt door met WILHEMS lyfſtaffieren,
En verft met Vrankryks bloed zyn groene krygslaurieren.
Vorſt Kazimier ſtaat pal. de Ryngraaf toont zyn moed,
En volgt den vyand, daar hy aarzelt, op den voet.
Hier ziet men Waldek, met zyn Schoonzoon, de gevaaren
Braveeren in den ſlag aan 't hoofd der legerſchaaren.
De brave Langerak, beluſt op oorlogseer,
Draaft moedig op zyn paard, maar ſneuvelt in 't geweer.

Hier

Hosted by Google

Hier vechten Walenburg, en Weede, dappre helden,
En ſtrydbre broeders, op de rookende oorlogsvelden.
Daar ſtort held Palm aan 't hoofd van zyne vaanen neêr.
De Prins beklaagde zelf de dood van dezen Heer;
Met Stokheim, die, door 't hert geboort, de ziel uitbraakte;
En Turk vol oorlogsvuur; dat uit zyne oogen blaakte.
Gins voeren Birkenfeld en Polens mannen aan,
Met ſcherpe bylen in de ſtrydbre vuiſt gelaân.
Graaf Souches ſtreeft aan 't hoofd van d'Adelaarbanieren,
En pleit in 't oorlogsperk voor 't recht der Batavieren.
Loraines dappre vuiſt doet wondren in den ſtryd:
En yder Bondgenoot geeft tekens van zyn vlyt,
En heldenarrebeid, verlieft op oorlogszegen.
De bloem van Spanje draaft daar Monterey zyn degen
Doet blinken over 't veld, gevolgt van Vaudemont.
Hier ſneuvelt Aſſentar, doorboort met wond op wond.
Wie zou den bloeddorſt van de helden u verhaalen?
De zonnewagen deiſt met dikbeſmookte ſtraalen,
En wend zyn diſſel van 't bebloede vechtperk af.
Hier ſticht de wreede dood op 't veld een gruuwzaam graf.
De moord ontſluit den mond van duizend koopre keelen.
De Sabels knarſſen op bebloede bekkeneelen.
De beemden zwellen van het verſchgeplengde bloed.
De braaven ſneeven, in de wapens opgevoed.
De veldgalm kaatſt den toon te rugge op 't gruuwzaam ſchreeuwen.
Geen heg of braambos ſcheid de felgetergde leeuwen.

Men

Hosted by Google

Men woed in d'engtes en op 't ongebaande veld.
Men moord in wildernis en ſtruiken, die 't geweld
Niet keeren, maar, met bloed beſpat, in eeuwigheden
Getuigen zullen hoe d'Oranjevaanen ſtreden.
Men vecht zo lang de zon met doodſche ſtraalen blinkt,
Tot ze eindelyk vermoeit in 't weſten nederzinkt,
En ſtort al hygende aan de kim, om in de plaſſen
Zo vuil een bloedvlak van haar wezen af te waſſen.
Wanneer de dageraat, gedoodverft in 't gezigt,
Noch treurende verrees, en kroop met flaauwer licht
Als eertyds uit haar kil; doet WILHEM weêr vergaaren
't Verſtrooide lichhaam van zyne afgeſtreden ſchaaren.
Elk groet den Veldheer, voor 't verſlindende oorlogszwaard
En donderklooten door Gods arm zo trou bewaart:
Wanneer hy, al te fel door krygsvuur aangeprikkelt,
Zich vond in 't midden van zyn vyand ingewikkelt,
En onbekend verviel in Vrankryks legerdrom:
Elk, die dit voorval hoort, ſtaat van verwondring ſtom:
Maar hy beklaagt in 't hert de dood van zo veel braaven.
Hy doet de lyken in 't bebloede ſtof begraaven:
Dat houd de leden welgekerkert, maar beſluit
Geen blinkende oorlogsroem, die barſt ten grafzerke uit.
De Helden leefden na de lykaſch op de tongen;
Die onvermoeit hun lof en braave daaden zongen.

Bentink ſpoed zich naar 't

Verwacht niet dat ik in 't byzonder al zyn vlyt
En zorgen voor den Staat verhaalen zal: de tyd

Ver-

Hosted by Google

Verloopt; de middernacht is lange wyl verſtreeken. *einde van zyn verhaal.*
De ſchaduw ruimt voor 't licht, dat werkt om door te breeken.
'k Zal kort verhaalen hoe de Graave (een ſtad vermaard *en beſchryft in 't kort de belegering,*
Door ſterke muuren) wierd verovert door zyn zwaard;
Aan alle kanten van zyn legerbyl beſprongen;
Met zo veel oorlogsbuyt den Koning afgedwongen.
Hier zag men ſchans en wal met grof kanon beplant,
Wel eer geplondert uit de ſteden van ons land,
En 't roofneſt ingeſleept. hier zag men Vrankryks adel
Braveeren op den muur, gezeten in den zadel,
Met pluimen van den helm afwaaijende om de kruin;
Maar door een donderkloot begraaven onder 't puin
Van d'omgewroette wal. hier zag men WILHEM draaven,
Gevolgt van Neêrlands Roem, en d'Eer der Duitſche Braaven,
Als Naſſau, Rabenhaupt, en Koerland, die vol vuur
De tranſſen beukten van den braafverweerden muur;
En nimmer in 't beleg voor ſtormgevaar bezweeken.
Hier borſt de myn, door 't kruit in 't ingewand ontſteken,
En voerde een groot getal van Helden hemelhoog,
Bedekt met wolken van ſalpeter, uit ons oog.
De torens krielden in de veſten van ſoldaaten;
Die brandden op ons los. een bui van handgranaaten
Vloog van de ſchanſſen neer. de loopgraaf ſtond in brand.
Hier brak myn Legervoogd geweld en tegenſtant:
Zyns vyands oorlogseere, en wytvermaarde daaden *en verovering van de Graave.*
Verſierden zelfs zyn kruin met ſchooner laurebladen.

't Hartnekkige gevecht en felle tegenweer
Verbreidden door 't heelal zyn zegen meer en meer.
Zo blinken krygstrofeen met heerelyker ſtraalen,
Wanneer men in den ſtryd den hoogmoed neêr doet daalen
Van zulk een vyand, die beroemd door heldenmoed,
Zyn onbevlekten naam verheerlykt met zyn bloed.
Door zo veel wonderen zal WILHEM eeuwig leven.
O Diſchgenooten 'k heb zyn glori kort beſchreeven;
En zwyg hoe menigmaal zyn ſabel, voor 't gemeen,
Op lyk- en puinhoop van den vyand moe geſtreên,
De krygsgeleden brak van Vrankryks roofgedrogten:
Dat tuige ons St. Omer en zo veel heldentogten:
Dat tuige ons Vaderland, mishandelt en verdrukt,
Maar nu de tanden van 't uitheemſch geweld ontrukt.
Zo zag men 't vrolyk uur van vryheid weêr genaaken,
Na zo veel zwarigheên, en wiſſelbaare zaaken.
Zo word een kiel geſolt, wanneer de winden, uit
Hun donkre nachtſpelonk, met yſſelyk geluit,
Geborſten, door de lucht op onweerpennen ſtuiven:
De gryze Zeevoogd grypt het pekel in zyn kluiven;
Hy kaatſt de golven aan den hemel. 't water zwelt,
Of ſtort ten afgrond neer, gedrukt door 't ſtormgeweld,
De donders loeijen, en de blikſemtoortſen blaaken.
De bange zeeman ſtaat gedoodverft onder 't waaken;
Hy ſlaat zyne armen naar de ſterren, ſmeekt en zucht;
Maar als de Windvoogd dryft de muiters van de lucht,

d'Ont-

Hosted by Google

D'ontſtelde wolken ſtreelt met aangenaamer weder,
En voert de doodſche kiel ten haven op haar veder;
Dan juicht matroos, daar hy d'ellenden van de vloot,
Na 't ſtormgevaar, verhaalt aan krooſt en bedgenoot.
Zo zal in eeuwigheid ganſch Neêrland, tot een teken
Van waare dankbaarheid, van zyn verloſſing ſpreeken;
En melden, hoe de Vorſt den Staathulk, door een zee
Van onweêrbuijen, voerde aan een gewenſchte ree.
De moeders zullen met de zuigeling, in 't ſtreelen
En koeſtren aan de borſt, die dierbre vruchten deelen,
En 't ſpruitje voeden met die honiglekkerny.
Zo zag de Staat het eind van Vrankryks dwinglandy.
De Hemel wil ons voorts begunſtigen met vrede.
Hier zweeg de Kamerheer en ſloot zyn oorlogsrede; *Hy eindigt zyn rede,*
Daar yder luiſterde met aandacht naar 't verhaal.
Het Feeſtgenootſchap ſcheid. men ſluit de bruiloftszaal. *en de Feeſtgenooten ſcheiden.*

Einde van het tweede Boek.

Hosted by Google

VERKLARING

Van de PRINT voor 't III BOEK.

D'Oranje Veldheer draaft, beſtuwt met krygstrofeen,
Met Neêrlands Schild en Hoed en vliegende ſtandaarden,
Langs 't bloedig veld, bezaait met wapenen en zwaarden,
En Heldenlyken, in den veldſlag afgeſtreên.
Zyn Wapendrager voert Meduzaas addervlechten,
En aanzigt, dat, met ſchrik, zich op zyn ſchild vertoont;
Men ziet Alcides, die de monſters nooit verſchoont,
Gewapend met zyn knots, Bedrog en Liſt bevechten:
Hy heeft de Woede voor zyn voeten neêrgevelt.
God Mavors dryvende op zyn krygsas door de wolken,
Verſchrikt, wanneer de Vreê, tot welſtand van de volken,
Te voorſchyn komt, en op haar zetel word herſtelt.
't Gebroken krygsgeweer verbeelt zyn onvermogen,
En afgeſcheurde magt van d'oorlogsheerſchappy.
Hy zwicht en aarzelt met Bellone aan zyne zy,
Terwyl de Vrede, met zyn zegen weg gevlogen,
D'ontweldigde trofeen bewaart, om Neêrlands Held
Die met een ſcepter van Olyven aan te bieden.
Zy ſtrooit van boven op de kruin der oorlogslieden
Haar palmfeſtonnen en bloemkranſſen over 't veld.
De Faam verſchynt; zy ſchenkt den Held haar dierbre panden,
En drukt den vredeſtaf in WILHEM HENRIKS *handen.*

WIL-

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

IL E E III.

DERDE BOEK.

Beſchryvinge van d'aankomſte van den dag.

E blonde dageraat verdryft de bruine ſchimmen;
En ryſt, met klaarder glans verheerlykt, aan de kimmen;
De roozen ſpeelen door de loſſe vlechten heen':
Het purpere gewaat bedekt de blanke leên;
Bezaait met gloeijende ſaffieren en robynen.
Zo zag men eer de bruid voor Thitons oog verſchynen
Op d'inkarnaate koets, om 't jeugdig ingewand,
Reeds quynende aan de min, te zetten in den brand.
Zo prachtig opgetooit genaaktze weêr in 't daagen,
Om 't Vorſtelyke Paar te groeten van haar wagen.
Ja, ſier uw' leeden vry met d'allergrootſte pracht,
Gewenſchte dageraat, na zulk een ſchoonen nacht;
Een nacht, die eeuwig pronkt met goddelyke ſtraalen,
En duizend nevelen van rampen op zal haalen.
Een nacht, die 't ſchoonſte licht verduiſtert door zyn glans.
Maar gy, ô Febus, die zo hoog aan 's hemels trans

Hosted by Google

Uw zonnepaarden ment, en doet de roſſen ſpeelen,
Ter eere van dit feeſt, in blinkende gareelen,
Ik zie gy zwelt van ſpyt, ô Vader van den dag,
Om 't geen de duiſternis met duizend oogen zag.
Maar leg uw afgunſt af, en wil myn toon geleijen;
Leer my de vrolykheid van Londens burger-reijen
Afmaalen op 't papier; terwyl myn yver blaakt,
En 't goddelyke vuur myne ingewanden raakt.
Vaar voort vry, Zangheldin, hy laat u niet verlegen,
De Zanggod lacht u toe van boven met zyn' zegen.

Het Vorſtelyke paar ſtapt ter ſlaapzaale uit, en word van 't Hof begroet.

Zo dra de Bruidegom, Prins WILHEM, hand aan hand
Stapt met de Ryksprinſes van 't Huuwlyks ledekant,
En treed ter ſlaapzaale uit; verſchynen alle Grooten,
Pilaaren van den troon, doorluchte Feeſtgenooten,
En vallen, elk om ſtryd, tot tekenen van eer,
In 't midden van 't gedrang voor hunne voeten neêr.

Zegenwenſch van den Koning.

Men ziet den Koning zelf 't vereende Paar ontmoeten,
En met een gunſtig oog de bloedverwanten groeten:
De Godt des Hemels, zegt de Vorſt, verleene u vreugd
En vrede in uwen echt; groeit aan in eere en deugd:
Zo moet uw bruiloftstoorts, zo heerelyk aan 't ſchynen,
De bruine nevelen van onheil doen verdwynen:
Leeft lang vereenigt, vry van tegenſpoed en ſmert.
Elk ſtemt den zegen van den Koning met zyn hert.
Zo vliegt de huwlykswenſch, van duizend onderzaaten

Plegtigheden bin-

Ten boezem uitgegalmt, langs Karels markt en ſtraaten.

De

De maagden zweeven by de wegen, paar aan paar, *nen Londen.*
In witte klederen, met ongevlochten haar,
En zingen 't bruiloftslied. men doet op ſchoutoneelen
Het vorſtelyke feeſt met hooge vaerzen ſpeelen.
De Britſche dichter zweet, en roept de Zuſters aan,
Die voor Apolloos oor geleerde toonen ſlaan,
En Pindus heiligdom met negen keelen vieren.
Men kroont de ſtraaten met eerpalmen en laurieren.
Men bant den winter van de wegen, groen beſtrooit;
En met lievreijen van de vruchtbre May getooit.
Wanneer de Zon vermoeid haar roſſen neêr doet daalen,
Herſchept men ſchooner dag door heldre zwavelſtraalen,
En vuurtoneelen, die, geſticht aan allen kant,
Ganſch Londen zetten in een aangenamen brand.
Zo doet men dagelyks de ſtaſitekens praalen,
En WILHEM in 't paleis met plegtigheid onthaalen:
Tot eindelyk de Prins met zyn volmaakte Bruid *De Prins en Prinſes beſluiten het vertrek naer Holland.*
't Vertrek uit Stuarts Hof naar Nederland beſluit.
Hem dunkt, hy ziet van ver den gloed van 't oorlog branden.
Hy denkt aan zyn belofte en woorden, aan de ſtranden
Wel eer gegeeven aan de Vaders, die met luſt
Hem volgden, en 't vaarwel uitgalmden van de kuſt.
Hy vreeſt dat Lodewyk den Staat mogt overvallen,
En in zyn afzyn 't vuur ontſteeken in de wallen
Van 't Vaderland; de zorg en liefde noopt zyn reis.
Hy groet den Koning in de zaalen van 't paleis;

En

Hosted by Google

Hy neemt affcheid van den Koning.

En ſpreekt den 'Troonvoogd aan: ô Luiſter van de Grooten
Wat heb ik gunſten van uw Majeſteit genoten!
Door hoe veel weldaân heeft uw heuſchheid my verplicht!
Gy ſchonkt me tot een Bruid uw vorſtelyke Nicht,
Maria, 't Pronkjuweel van uw drydubble kroonen;
De magt ontbreekt me om u myn dankbaarheid te toonen:
Maar uw verdienſten ſtaan geſchreven in myn borſt;
Daar legt uwe achting diep begraaven, groote Vorſt;
Daar zal in eeuwigheid, zo lang de zee uw' ſtranden
En 't Krytgebergte ſcheid van onze Nederlanden,
Uw deugd gewortelt ſtaan; en uwe waardigheên
Met diepe nedrigheid ſteeds worden aangebeên.
Nu bidde ik dat uw gunſt myn affcheid wil gedoogen.
't Naburig Vaderland, geſchokt door oorelogen,
Zucht om myn wederkomſt; ik hoore, ik hoore alreê
't Geſchrei om hulp van verre aanvliegen over zee.
My voegt den Godsdienſt te beſchermen met myn degen,
In 't midden van den nood; en onder 's Hemels zegen,
Met wapenen en raad, den droeven onderdaan,
Door Vrankryks haat gedreigt, kloekmoedig by te ſtaan.
Noch eens vergun me dan uw ryken te begeeven.

Geſprek tuſſchen den Koning en den Prins.

Gy hebt, zegt Karel, zelf door 't waagen van uw leven,
Den Staat zo menigmaal verbonden aan uw zwaart,
En overwinningen, de waereld door vermaart.
Dat tuige 't zwaar beleg van rykbemande ſteden;
Met ſlagen, daar uw kling zo dapper heeft geſtreden,

En

En nachten zonder ruſt met ſtormen doorgebragt,
En ſchieten op de veſt, ten trots van Vrankryks magt.
De Faam vervulde met uw lofbazuin myne ooren:
Gy vielt in 't felle vuur uw vyand aan vol toren,
En waagde, maar te ſterk geprikkelt door uw moed,
Het eenig overſchot van 't zuſterlyke bloed.
Heb ik myn Vaderland geholpen uit zyn lyden,
Zegt WILHEM, Gode alleen behoort al d'eer van 't ſtryden;
Hy heeft my moed en kracht, ô Koning, bygezet;
Hy heeft myn kling geſcherpt, op 't ongeveinſt gebed:
Nu moet zyn gunſt voortaan my, en myne oorlogsbenden
Geleiden, om al 't quaad van Neêrland af te wenden;
En gy, ô Vorſt, ſta toe, dat ik, in 't landkrakkeel,
My in den aandacht van uw voorbede ook beveel.
De Koning antwoord hem: myn zuchten, myn gebeden
En wenſchen, voortgeteelt uit zielsgenegentheden,
En liefde, zullen u geleiden, daar uw hand
De Veldſtandaarden voor uw vyands oogen plant:
Maar 't is eens tyd, ô Prins, om 't woeden af te breeken.
Men heeft al lang genoeg de krygstrompet geſteeken,
Het worſtelende Euroop' door oorlogstoon ontroert,
En legerknaapen door de velden omgevoert:
Het volk, ontſenuwt door het oorlog, zucht om vrede;
Ik zal tot Middelaar verſtrekken op zyn bede;
En, zo myn oogmerk lukt, verſmooren 't oorlogsvuur.
Uw vriendelyke Bruid, zo vreedſaam van natuur,

Hosted by Google

En van haar teêre jeugd bekleed met minzaamheden ,
Verplicht u zelf om 't ſtaal t'ontgeſpen van uw leden.
Aanſchouw Mariaas oog , dat nodigt u tot ruſt.
Indien men , ſpreekt de Prins , de legertoortſen bluſt ,
Tot welſtant van 't gemeen , verzekert voor de laagen ,
De vrede zal my meer als 't krygsgewoel behaagen :
Maar zo Vorſt Lodewyk , ô Koning , in dien ſtaat
Met ſchyn van vrientſchap dekt zyn ingeboren haat ,
En doet in 't heimelyk geweld en liſten ſmeeden ,
Dan is 't gevarelyk in 't vreêverbond te treeden.
Wy zouden , door 't verdrag ontwapent , yder uur
Zyn vaân zien waaijen voor den zorgeloozen muur.
De zucht voor 't vaderland verplicht me dit te zeggen.
Men moet de wapens , maar voorzichtig , nederleggen ,
Spreekt Karel , en zyn hert doorſnuffelen met vlyt ,
En wachten d'uitkomſt van de Godheid en den tyd.
'k Zal ondertuſſen in zyn landen door Gezanten
De rykspols taſten , en de vreê zien voort te planten ,
Om alle Vorſten te verzoenen door myn raad :
Zo ſtuit men 't ſchadelyk gevolg van grooter quaad :
En nu gy ſtaat bereid om uit myn ryk te ſcheiden ,
De hemel wil u met zyne Engelen geleiden ;
De band van vrientſchap binde uw' herten en uw wil.
Vaarwel gezegent Paar. hier zweeg de Koning ſtil.

De Prinſes groet haar Vader en

Prins Jakob drukt terwyl zyn waarde dochters wangen ,
Daar zy beſturven om haar vaders hals blyft hangen.

Zy

Zy groet den Adel en vorſt Karels hofgeſin. *haar Hofgevolg.*
De juffers, treurende om 't vertrek van haar Vorſtin,
Beſproeijen met geween de koninklyke zaalen.
De ſchepen dobberen op d'ankers voor de paalen.
De vorſtelyke ſleep begeeft zich naar de zee, *Vertrek uit Engeland.*
En voert in een gedrang de ganſche rykſtad meê.
Het witte krytgebergt' ſtaat zwart van Londenaaren.
De duinen grimmelen van toegevloeide ſchaaren.
De ſtranden daveren en dreunen op 't geluit:
Vaarwel beroemde Prins; vaarwel volmaakte Bruid!
Gods hand geleide uw kiel, en hoede u voor gevaaren!
De zeilen zwellen aan de maſten op de baaren,
En ſtuiven, uit het oog van Stuarts burgery;
Maar 't hert volgt onvermoeit, en blyft de ſchepen by.
Zo zeilt men veilig voort. de Koning van de ſtroomen
Gebied de baaren haar oplopentheid te toomen;
En ſtreeltze vreedſaam met zyn zeevork; uit ontſag
Voor 't vorſtelyke Paar. God Febus hult den dag
In 't guure jaargety met ongemeene ſtraalen,
En ſchynt met minder ſpoed naar d'avondkim te daalen.
De winden dartlen op hun' pennen over 't zout.
De Nimfen zwemmen om de ſpiegels, root van goud.
Terwyl het pekel krielt van blyde watervolken,
En Doris dochteren; vertoont zich in de wolken
Een heir van Minnegoôn, gepreſt van Citheré,
Om WILHEM met zyn Bruid te volgen over zee.

Hosted by Google

God Hymen doet by nacht zyn' huuwlykstoortſen blaaken:
Die dienen op de zee de vloot voor heldre baaken:
De zwarte duiſternis ruimt plaats voor 't heilig licht.
Zo krygt men eindelyk den oever in 't gezigt.
De blaauwe Triton, uit God Nereus zaad gebooren,
Ryſt uit het zeekriſtal, en ſteekt zyn' waterhoren:
Hy blaaſt den aantogt van d'Oranje zeilen uit.

Aankomſt aan de kuſt van Holland.

Zo dra, de zeêgalm op de kuſt van Holland ſtuit;
Begeeft zich yder, vol verlangen, naar de ſtranden,
En ziet de ſchepen uit de ſtroomen vrolyk landen.
't Gejuich en handgeklap vervult de bruine lucht.
De bergen ſchateren van vreugde op 't feeſtgerucht.

De Opperhoofden van den Staat verwelkomen den Prins en de Prinſes.

Men ziet de Vaders, in hun' plegtige gewaaden,
Met ſtaſitabbers om de leden, vol ſiraaden,
Den Held begroeten van zyn' blyde bruiloftsreis.
Men leid de Ryksprinſes naar 't vorſtelyk paleis;
Dat prachtig opgetooit, met zyde en goud behangen,
De kruin hoogmoedig beurt ten Hemel; door 't ontfangen
Van zulk een groote Vrou verheerlykt en verpligt.
Maria ziet en toont genoegen in 't gezigt.
Ze aanſchout een ryk getal veroverde banieren,
Geklonken aan den muur, de ruime zaal verſieren.
Een van de Vaders ſpreekt de Bruid eerbiedig aan:
Indien gy, ô Vorſtin, uw oog gelieft te ſlaan
Door 't prachtig krygsvertrek, verrykt met veldſtandaarden,
Helmet en beukelaar, en glinſterende zwaarden;

Dan

Hosted by Google

Dan ſtreelt gy uw gezigt met tekenen van eer,
En ryken wapenroof, door uw' beroemden Heer,
Den vyand afgeperſt; die, uit den ſtryd gedraagen,
Afwaaiden in triomf van zynen zegewagen.
Men zwyge dat Auguſt', als roem van Mavors ſchool,
Langs Tybers boorden draafde, en 't Roomſche Kapitool
Met oorlogsbuit betrad. men vier' geen Griekſche Helden,
Wier braave daaden ons d'aaloude letters melden:
De lof van uwen Held, den luiſter van deze eeuw,
Verdooft de toonen van hun ydel krygsgeſchreeuw.
De Staat, zo wonderlyk herſtelt door 's Hemels zegen,
Is zyn behoudenis verſchuldigt aan zyn degen.
Zo lang het zonnepaard aan d'ooſterkimmen praalt,
En 's avonds hygende in de zoute golven daalt:
Zo lang men 't pekel bouwt met rykbemande vlooten:
De lucht den aardkloot in haare armen houd beſlooten:
Zo lang de bergen aan de ſchaarsbeplantte ree
De kruinen heffen uit de grondelooze zee:
Zal eeuwig WILHEMS roem, geviert en aangebeden,
Den horen van de Faam vermoeijen hier beneden.
Hier zwygt de wyze mond. hoe klopt Mariaas borſt
Van blydſchap, op den roem van haar' vermaarden Vorſt!
De ſtraaten opgepronkt, zo heerelyk in d'oogen, *Plegtigheden in den Hage.*
Met eerfeſtonnen en geplantte zegeboogen:
De vlaggen, die, om hoog met wapens afgemaalt,
Zich ſpiegelen in 't zwerk, terwyl de dagtoorts ſtraalt:

Hosted by Google

De ryke wapenſchouw : de blinkende geleden
Van Haagſche burgers , in ſlagordes aangetreden:
All' ſtaſitekens die de vreugde ſtichtte in 't hof :
Bekooren haar veel min dan 't melden van zyn lof.
Zy ziet haar Heer , ten top van Staatbewind verheven,
Zyn burgers onvermoeid de goude leſſen geeven ,
En voeden met een ſchat orakelen ; daar zy ,
Verhongert , gaapen naar die honiglekkerny.
Zy ziet de Goden van den Staat hun welbehagen ,
Den Vorſt , zo dier geſchat , verliefd op d'armen draagen.
Zy ziet met welk een zucht haar 't volk van Neêrland groet,
En dieper wortels ſchiet in 't ongeveinſd gemoed
Van waare liefde en trou : door zo veel klaare blyken
Van achting , denktze niet aan koning Stuarts ryken ;
Maar boven al de min van haaren Prins , zo teêr ,
Zo trou , zo gadeloos , verbind haar meer en meer.
Zy ſcheid zich daaglyks van haar ſtoet,en dankt naar waarde,
Met een vernoegde ziel, de Godheid , die haar paarde.
Geen minder blydſchap toont de Vorſt in dezen ſtaat :
Hy ſtreelt zyne oogen met haar aangenaam gelaat ,
En blyft , door kuiſche min geprikkelt , vol verlangen,
Aan haar albaſten hals en rode lippen hangen.
Hy voertze menigmaal , gezeten zy aan zy ,
Langs markt en ſtraat voor 't oog van Hollands burgery.
De blyde landſaat vliegt de wegen hene en weder ,
En buigt eerbiedig voor de ſtaſiwagen neder.

In

Hosted by Google

In 't midden van de vreugd verpooft de zorg van 't land, *Zorgen van aen Prins voor 't land.*
En Staatbekommering zyn zoeten huuwlyksbrand.
De minnevlam verteert geen krygsvuur in zyn zinnen.
Hy wil de Rykſprinſes, maar ook den Staat beminnen.
Men dagvaart dagelyks den hoogen Raad by een.
Men zend de wyſte van de Vaders uit de ſteên *wakkerheid van den Staat.*
Naar 't woelend' 's Gravenhaag. de Vorſten, 't ſaam verbonden
In 't oorlog, hadden hun' Gezanten afgezonden;
Daar d'Aadlaar, Lunenburg, en Lottharing verſchcen,
Met Munſter, Brandenburg. men arbeid voor 't gemeen.
Men raadſlaagt hoe men beſt de magten zal verdeelen,
En keurt een plaats daar elk zyn krygsrol af moet ſpeelen.
De Maaze, en Moezel beeft. de rykbeplantte Ryn
(Die aan zyn boorden groet de ſtanders van den wyn;
Wanneer God Liber op zyn koets met wyngaartranken
En druivetros bekleed, geviert met Cytherklanken
Van Wynpaapinnen en Bachanten, vrolyk rydt.)
Staat reeds gedoodverft, weêr gedreigt met veldgekryt.
De Britſche Koning, tot een Middelaar verkoren,
Werkt om den oorlogsgloed in 't vreêverbond te ſmooren,
En ſtelt zyn ſtaf te pand voor 't geen men voor doet ſlaan:
Maar Vrankryk blyft te vaſt op zyn begeerte ſtaan;
En trekt in 't midden van een handeling van vrede, *De Franſſen vallen in Vlaanderen.*
Daar Karel 't krygsgeweer wou gyzlen in de ſchede,
Zelf met zyn legers op; en toont zich meer verwoed
Als immer, om den Staat te drukken met den voet.

Het

Hosted by Google

Het Spaanſche Nederland, gemartelt door de plaagen,
Noch bloedende op den rug van ſnerpende oorlogsſlagen,
Zo fel getuchtigt door Bellonaas legerzweep,
En 't ſtaal dat Mulciber voor Mavors handen ſleep,
Ziet weder op zyn grond de Franſche vaanen waaijen;
En hoort den legerhaan geweld en onruſt kraaijen.
De bleeke burgery, beſlooten in de wal,
Vangt met een bevend oor het yſſelyk geſchal
Van 't kraakende geweer. de zwaveltoorts, aan 't branden,
Slokt huis- en kerkgevaarte in gulzige ingewanden.
Optogt van den Prins. De fiere Tuinleeuw, door Prins WILHEM opgewekt,
Volgt moedig in 't gelit daar 't Hollands leger trekt;
Hy ſtreeft vol ongeduld met ſteigerende maanen,
En ſcherpt zyn klaauw tot hulp van Spanjes onderdaanen.
De Britſche Koning, nu wanhoopende aan de vreê,
Had ons tot onderſtant zyn troepen over zee
Gezonden; die, gevoegt met Nederland en Spanje,
Slagveders ſtrekten aan de vlerken van Oranje:
Maar Vrankryk had alreê de veſtingen berent.
Gent door Vrankryk belegert, De Koning plantte zelf zyn krygsbanier voor Gent.
En deê door ſtormgevaart de hooge muuren rammen.
De Spaanſche Stadvoogd had de voorſteên door de vlammen
Verteert, en alles 't geen den tegenſtant belet.
De waterſluizen, in de wallen opgezet,
Verdrinken 't vaſte land, waar langs de golven ſtryken.
De vyand tracht den loop, door opgewurpen dyken,

Te

Hosted by Google

Te ſtuiten van den vloed , en 't bruiſchend ſtroomgeweld,
Door waterleidingen, te perſſen naar de Scheld.
Prins WILHEM , blaakende om den vyand van de wallen
Te dryven , en met magt zyn heir op 't lyf te vallen ,
Roept d'Opperhoofden van zyn benden in den Raad.
Men vind den aanſlag vol gevaar , en vreeſt den Staat ,
Door 't hachchelyk ontſet , beducht voor nederlaagen ,
(Want Vrankryk overtrof ons heir in magt) te waagen.
Zo vaart hy onbelet in 't fel beſtormen voort,
En maakt, na korten tyd, zich meeſter van de poort :
En gy , ô Gent, moeſt u den Winnaar overgeeven. *en gewonnen.*
Nu doet men Yperen door ſtormgereedſchap beeven. *Ook Yperen.*
De ſtad , geblikſemt door het oorlogselement ,
Staat pal in 't heetſt' van 't vuur, maar geeft zich op in 't endt.
't Gezantſchap zoekt terwyl het Staatkrakkeel te ſtuiten, *Handel van de Afgezanten binnen Nimegen,*
En binnen Nimegen een Vreêverbond te ſluiten.
Elk, die gemagtigt , hier Europes ruſt betracht,
Slaaft nu tot voordeel van zyn Meeſter dag en nacht.
O Nimegen , zo hoog door ouderdom verheven !
Gy die de ſtanders van Eneas dappre Neeven
Zaagt waaijen om uw muur , en, midden in 't gewoel,
Den Roomſchen Adelaar verſtrekte een oorlogsſtoel :
Gy die noch onlangs, in onze algemeene plaagen,
Het woedende gewelt van Vrankryk moeſt verdraagen ,
In d'overwonnen muur , verkropt van druk en weê ,
Word nu verheerlykt tot een zetel voor de vreê.

Hosted by Google

Uw ſtraaten, eer beſproeit van brakke maagdetraanen,
En uitgeſtort geween van duizend onderdaanen,
Braveeren nu met goud en rykdom, tot een pracht
Van yders Afgezant; uw zucht en jammerklagt
Verandren in gezang, uw muuren in toneelen;
Waar op de Vreede eerlang een blyde rol zal ſpeelen,
Beſtuuwt van Zegen, en den milden Overvloed,
Die 't algemeen bederf vaſt treeden met den voet.
Hier word de Twiſt verjaagt de Vyandſchap gebannen;
Maar Vriendſchap ſticht haar hof en doet de vierſchaar ſpannen.
De Deugden, voor 't geweld der wapenen gevlucht,
Verſchuiven het gordyn, en daalen uit de lucht.
Verſchyning van de Vrede. De gulde Vrede aanſchout om hoog de bezigheden,
En daalt blymoedig op 't geſticht toneel beneden.
Zy had de blonde vlecht op 't ſierelykſt getooit,
Met paerelen bezaait, en diamant beſtrooit.
De goude tabbert plooit langs d'onbevlekte leden.
De Liefde en Eendracht ſtaan in 't oog vol minzaamheden.
Zy ſleept een koningkryk van ſchatten daar ze gaat.
Haar aanſpraak aan de Gezanten; Ik, ſpreekt ze, die voorheen, in jammerlyken ſtaat,
Moeſt vlieden uit Euroop', door 't krygsgedruis verdreven,
Heb op 't geſchrei van 't volk my herwaarts aan begeeven.
Gy Vorſten, die den ſtaf van 't oorlog zwaait, bedaart;
Legt af de Sabels, die, op 't bekkeneel geſchaart,
Noch druipen van het bloed; het voegt geen Kruisgenooten
Elkanderen vol haat den dolk in 't hert te ſtooten;

En

En door een klein verſchil van voordeel opgemaakt,
Als leeuwen in het veld te ſtryden. Broeders ſtaakt
Het vinnig landkrakkeel ; een peſt die ganſche ryken
Verwoeſt, en delft een graf voor duizend heldenlyken :
Dat tuig de weduw, die, berooft van echtgenoot,
De droeve kinders voed met traanen op haar ſchoot.
Aanhoort de zuchten van uw treurende gemeente:
Het vleeſch is al verteert, nu knaagt men aan 't gebeente.
De beurzen, eer gevult met ryken ſchat en geld,
Zyn reeds, om 't oorlog te verzaden, leêg getelt;
Uw edelliên verarmt, door ſchattingen en laſten.
De koopman klopt vergeefs aan d'uitgeputte kaſten.
De werkman, eer door vlyt en arbeid afgeſlooft,
Om 't klein gewin, loopt met een neêrgezegen hoofd
Langs ſtraat, en hoort zyn krooſt en vrou van honger klaagen,
Maar kan ze niet voldoen. zo voed men d'oorlogsplaagen
Met dierbaar merg en bloed, den burger afgehaald.
De bouman, uit zyn hut verdreeven, zugt en dwaalt,
Langs 't land, en ziet zyn graan geplondert van de velden.
Maar 't is onnodig al de rampen u te melden,
O Afgezanten, daar de kryg van zwanger gaat :
Noch eens: die queekt zyn' vrucht, door vyandſchap en haat
Der Vorſten, met het bloed van quynende onderdaanen.
Verwerpt het moordgeweer : laat uw geſcheurde vaanen,
Met heldenbloed geverft, de blinkende oorlogszaal
Verſieren, met helmet en pluimen, tot een praal,

Hosted by Google

Gehangen aan den muur. dan zal elks zetel bloeijen
In voorſpoed en geluk. dan zal de welvaart groeijen,
En wortels ſchieten door 't verwoeſte Europe heên.
Gy Vorſten zyt verplicht aan 't voordeel van 't Gemeen:
De Godheid heeft den ſtaf gegeeven in uw handen,
Om 't volk in vrede en ruſt te leiden in uw' landen.

Zy beſluit haar rede.

Zo ſpreekt de Vrede, daar ze op 't hooge ſchouburg ſtaat.

Vruchten van de zelve.

Elk voelt zyn hert alreê geſtreelt door 't zoet gelaat
En woorden; yder wenſcht haar altaar op te bouwen,
En eeuwig haar geboôn en wetten t'onderhouwen.
De herten, eer verdeelt, door landgeſchil geſplitſt,
En door belang van Staat tot tweedracht opgehitſt,
Verbinden zich aan een. haar Goddelyk vermogen
Verbant den haat en twiſt door 't opſlag van haare oogen.

God Mars vergramt, tracht de vrede te ſtuiten;

Zo dra God Mavors hoort, dat elk zyn vyandin
Eerbiedig groet, en ſtreelt met een verliefden zin;
Verbleekt zyn nors gelaat; hy ryt zyne ingewanden;
De ſpyt verteert zyn hert, en doet zyn gramſchap branden:
Hoe, zegt hy, zal de Vreê myne oorlogsheerſchappy
Zo ſtout belaagen door haar wulpſche vleijery,
En ſcheuren 't Eedtgeſpan? zal d'Adelaar, en Spanje,
Met Munſter, Brandenburg, en Vrankryk, en Oranje,
In 't harnas opgepreſt, myn aanzien en geboôn
Verſmaân? zal Lothring, en de dubble Noordſche kroon,
(Die eer zo dapper, voor myne oogen op de baaren,
Neptuin braveerde met een heir van waterſchaaren,

En

En donderde op de Zont) van eedlen moed berooft ,
Den eedt verbreeken , aan myn krygsbanier belooft ?
Dat lyd myne achting niet. bloeddorſtige Bellone, *en ſpreekt Bellone aan ; die hem hulp belooft.*
Myn waarde gezellin , ô ſteunſel van myn kroone ,
Help my dit opſet weêr verydelen. ik zal ,
Zo ſpreekt de Krygsvoogdes, uw ſchepter te geval,
Myn zinnen ſcherpen , om Europes ruſt te ſtooren ;
Maar zo de Vorſten , door de Vreê gevleit, niet hooren,
En weigeren myn zin te volgen , moet men 't bloed
Noch eens doen ſtroomen door de velden ; en den moed
Der Legerhoofden weêr ontvonken, om verbolgen,
Onkundig van 't verdrag , elks magten te vervolgen.
Men hits' hen tegens een ; men ſlype 't moordgeweer.
De legers leggen voor elkanders oogen neêr,
En pruilen tegen een. gy ziet aan alle kanten
In 't Henegouws gebied ontrolde vaanen planten.
De Franſche Koning heeft alreê zyn legertent
Voor Bergen opgerecht , en houd de ſtad berent.
D'Oranje Veldheer draaft voor 't heir der Bondgenooten,
En zoekt den Lelivorſt met kracht voor 't hoofd te ſtooten :
Hy zal zyn aanſlag niet gedoogen , maar den muur
Ontſetten met zyn magt. dan zal men 't oorlogsvuur
Zien vliegen naar de lucht. eer Febus aan de tranſſen
Uit Thetis arm verryſt met nieuwgeboren glanſſen ,
En Thitons bruid genaakt met roozen in 't gezigt ,
Zal Mars beſpeuren wat Belloon' heeft uitgericht .

Hosted by Google

Zo moet de bloeddorſt noch voor 't leſt ons oog behaagen.
Hier zwygtze, en vlyt zich by Gradivus op den wagen;
Een dikke nevel dekt de krygskoets, die om hoog
De dunne wolken breekt, en vliegt uit 's aardryks oog.

De Prins van Oranje legt met zyn leger ontrent Bergen in Henegouwen, door de Franſſen beſloten.

De Helden ruſten in de tenten ondertuſſen.
Helmet en beukelaar verſtrekt de kruin een kuſſen.
Men ſluimert veilig op de zorgen van de wacht.
't Is alles ſtil; men hoort geen veldgeſchrei by nacht:
Maar WILHEM HENRIK waakt, terwyl de krygsliên ſlaapen;
Hy woelt op 't paviljoen, gelegen in zyn wapen;
Zyn geeſt blyft onvermoeit; hy roept de Godheid aan,
Om Vrankryks heir met vrucht voor Bergen op te ſlaan.

Zo dra de ſchimmen van de bruine lucht verdwynen,
En d'ooſterſtraalen van de dagkoets helder ſchynen,
En ſpiegelen 't gelaat in 't blinkende geweer,

Met den dag verſchynen Mars en Bellone boven de legers in de lucht.

Daalt ſtraks de Krygsgod met Belloon' weêr vrolyk neêr.
Zy dryven tuſſchen aarde en hemel op hunne aſſen,
De wagen kraakt, bezaait met ſtaal en harrenaſſen.
De Krygsvoogdeſſe recht de leden overend,
En grypt (terwylze naar om laag haare oogen wend)
In d'eene vuiſt een ſchilt, haar door Vulkaan geſchonken;
En d'andre drilt een ſpeer, uit zwaar metaal geklonken;
Zy ziet verwoed en ſtraf de krygsgenooten aan.
Aanſchouw de dubble magt elk in ſlagorde ſtaan,
O Mavors, zegtze, zie de legerknechten draaven
Op 't wenken van hun' Heer: nu moet gy 't hert der Braaven

Ont-

Hosted by Google

Ontſteeken door uw toorts, en ſmeulen 't ingewand,
Om in een bloedrivier de vonken van dien brand
Te laaven, en vol dorſt als ſtroomen in te zwelgen.
Men laat' de broeders nu elkanderen verdelgen.
En meſte 't aardryk met het dierbaar heldenbloed;
Of blikſem' Henegouw' door vuur en zwavelgloed.
Zo ſpreekt ze: en Mavors grypt de fakkels in zyn handen;
Hy ſtrooit ze in 't midden van de legers, onder 't branden.
Een yſſelyk geſchreeuw van moord vervult de lucht; *Veldſlag by Bergen.*
De Helden vliegen toe, als leeuwen, op 't gerucht,
En klooven 't bekkeneel door felle ſabelſlagen.
Geen laffe doodſchrik doet de ziel van 't volk verſaagen.
Elk ſtaat gelyk een rots, gemoedigt door zyn plicht,
Daar hem de Veldheer plaatſt; of vliegt, gelyk een ſchicht,
In 't midden van het vuur door felle donderklooten
En zwavelblikſems, om zyn krygseer te vergrooten,
Op 's vyands heirſpits in. de ruiter noopt zyn paard
Met ſpooren door een hoop van lyken, die, op d'aard'
Getroffen door 't geweer, vaſt ſneeven onder 't zuchten.
De blode zoekt de dood 't ontworſtelen door 't vluchten,
Maar moet, gedwongen door zyn kloeken Hopmans vlyt,
Weêrkeeren by zyn vaân in 't midden van den ſtryd.
De Prins blyft onverſaagt, en moedigt de geleden;
En ſtrekt een voorbeeld aan zyn volk door dapperheden.
Wie zou niet ſtryden die zyn Veldheer voor ziet gaan?
Hy voert de Helden langs een bloedſpoor dapper aan.

Hy

Hosted by Google

Hy rent in 't midden van de ſtrydende ſoldaaten.
De kogels ſnorren om zyn borſt en harnasplaaten,
Gelyk een dichte bui van hagelſteenen; maar
De dood ontſiet het bloed te plengen, ſchoon 't gevaar
Hem dreigt van allen kant. gy trouwe krygsgenooten,
Zo ſchreeuwt hy, heeft Gods raad den zegen ons beſlooten,
Wy zullen 't Frans geweld vernielen door ons ſtaal.
Vecht, vecht myn zoonen, vecht, vervolgt uw zegepraal.
De Lelyſtandaard zwicht. toen zag men Neêrlands troepen
Als leeuwen ſtryden, en, gemoedigt door zyn roepen,
Den voortogt breeken van den vyand door 't geweld.
Elk voelt zyn kling geſcherpt op 't aanzien van den Held.
De ſtraalen van zyn oog verdubbelen de ſlagen.
Gy zaagt zyne oorlogsdaân van uw' metaalen wagen,
O God Gradivus, aan, en zult in eeuwigheid
Den lof verbreiden van zyn krygsdeugd en beleid.

De Faam verſchynt, In 't midden van het woên, terwyl de Helden ſtreden,
Verſchynt de Luchtbodin, en daalt allenks beneden;
Zy had een krans van palm gevlochten om haar kruin;
De rechterhand beſluit de ſchelle luchtbazuin;
De ſlinker voert een ſtaf van opgepronkte olyven:
verkondigt de Vrede, en ſluit het gevecht. Houd op, zo ſchreeuwt ze, ruſt, en ſtaakt uw krygsbedryven.
Ik koom als Gezantin gezonden van de Vreê;
Breekt af, ô Helden, ſteekt de ſabels in de ſcheê,
De Vorſten zyn verzoent. ik brenge u op myn veder
zy begroet den Prins. De maâr: en gy, (zy knielt voor WILHEMS voeten neder)

Be-

Beroemde Waereldvorſt ! o Luiſter van Euroop' !
Die Ceſars roem verdooft ! ô Neêrlands Wenſch, en Hoop
Van 't afgemartelt volk ! aanvaart uit myne handen
Den vredeſchepter ; keer in zegen naar de landen
Daar u de Ryksprinſes , uw' trouwe Gemaalin ,
Vol ongedult verwacht met al haar hofgeſin ;
Terwyl de ganſche Staat zyn Heiland wenſcht te groeten ;
En met een dankbaar hert te knielen voor uw voeten.
D'Oranje Veldheer heft haar leden van den grond ,
Hy drukt haar in zyn arm , en kuſt den blyden mond.
Vaarwel , vervolgtze , Prins , beſcherm de dierbre panden
Van vrede : 't luſt me nu Gradivus aan te randen , *en vliegt naar Marsen Bellone , die zy ſcheld.*
Daar hy in 't midden van de lucht , verheugd en bly ,
Dit treurſpel aanziet met Bellone zy aan zy.
Zy vliegt , en graauwtze toe : ô toomelooze plaagen ,
O monſters , ſteeds beluſt om 't ingewand te knaagen
Van d'arme burgery , verdrukt en afgemat ;
O nachtgedrogten , door 't onnozel bloed beklad ,
Van zo veel helden , die hier ſneeven voor myne oogen ;
De Vrede zegepraalt ; 't is uit met uw vermogen :
Vertrekt ; de Godheid heeft uw woeden afgekeurt ,
Europe lang genoeg uw razerny betreurt.
Zy ſteekt de vreêklaroen met opgezwollen koonen.
De paarden ſchrikken voor den wagen op die toonen ,
En ſcheuren 't krygsgareel ; zy ſchuimen op 't gebit ,
Van gramſchap aangehitſt ; elk ſpat uit zyn gelit ;

Hosted by Google

Geen breidel dwingt den mond. Bellone zit verſlagen.
Gradivus ſchreeuwt : gy hebt den zegen weggedraagen ,
O trotſe vyandin , wy buigen voor 't geweld ,
En dryven 't krygsgeſpan van dit bebloede veld.
Mars voorzegt op zyn vertrek de tockomende oorlogen
Maar gy , ô Vlaanderen , ô Braband leent uwe ooren ;
O Henegouwen 'k zal myn godſpraak u doen hooren.
Gy ziet de Vredezon wel aan uw' hemel ſtaan ,
Verheugt u niet , die glans zal haaſt weêr ondergaan ,
En ſmooren onder 't puin van uw verwoeſtte veſten.
Ik zal eerlang met bloed uw vruchtbre beemden meſten ,
En zaaijen oorlogsliên , in 't blinkende geweer ,
Als eer door Jazons vuiſt , op uwe velden neêr :
De twiſt en vyandſchap zal ſchynen uit hunne oogen ;
Ik zal de broederen , vervreemt van mededogen ,
Zien woeden op uw grond , en in dien krygsorkaan
Zal ganſch Europe , aan een gehitſt , in 't harnas ſtaan.
Zo moet myn Godheid , nu gehoont , weêr zegepraalen ,
De Vrede zwichten , en voor haar vermogen daalen.
Ik zal Neptunus rug met vloot op vloot beſlaan ,
En blaaken 't zeehof van den gryzen Oceaan
Met zwavelvlammen ; eer God Febus op zyn' wagen
Is tienmaal achtereen de waereld ront gedraagen.
Gy weifelende Faam , die nu myn vyandin
Op uwe vlerken dient ; en breekt , als haar ſlavin ,
De wolken met uw borſt , en blaaſt de vredemaaren ;
Ik zal de kranſſen , nu gevlochten om uw haaren ,

En

En vredepalmen, weêr van heldenbloed beſmet,
Doen druipen op uw kruin, en vullen uw trompet
Met wapenklanken, die myn oor en hert behaagen.
Gy donderbuijen voert terſtont myn' oorlogswagen
Op onweerpennen door de wolken; 'k zal dit oord
Eerlang weer naderen. ô ſtormen rukt me voort.
Zo ſpreekt God Mavors op zyn krygsas onder 't vlieden.
De Prins kieſt onderwyl een Hoofd voor d'oorlogslieden; *De Prins van Oranje begeeft zich naar den Haag.*
Hy neemt zyn affcheid van den Bondgenoot, verlaat
Het vechtperk, en vertrekt in vrede naar den Staat.
Hoe juicht nu Nederland, van blytſchap uitgelaaten! *Blydſchap van Holland en de Prinſes.*
Hoe woelt de burgery langs d'opgepronkte ſtraaten!
Hoe ſtreeft de Rykſprinſes, Maria, met haar ſtoet,
Op 't ſierlykſt' opgetooit, den Veldheer in 't gemoet!
De vreugde, in haare borſt ontſteken, ſiert haar wezen
En aangenaam gelaat veel ſchooner als voordezen;
Terwyl haar blaakend oog, door dampen van verdriet
En vreeze ontheldert, weêr gewenſchter ſtraalen ſchiet:
Gelyk de zilvre maan, zo ſchoon en zonder vlekken,
Schoon dikke nevelen haare oogen veeltyds dekken,
Haar luiſter niet verlieſt; maar als de wolk verdwynt
Met grooter heerlykheid, als ooit te voren ſchynt.
Wie leert myn Zangheldin haar blytſchap nu verhaalen
Op d'aankomſt van den Held? gy, die de bruiloftszaalen
Van koning Hymen ſtreelt met orgels van uw mond,
En galmt de wetten uit van 't huwelyksverbond,

Hosted by Google

Daar waare Liefde en Trou, verheven op haar troonen,
Voor 't brandende echtaltaar ſteeds offren op uw toonen,
Daalt neêr, ô Goden; looft in WILHEMS gemaalin
Het waare voorbeeld van een onbevlekte min.

Zy treed den Vorſt in 't gemoet en omhelſt hem. Haar aanſpraak tot den zelven

Zy treed blymoedig om haar' Echtgenoot t'aanſchouwen,
Gelyk een Amazoon, beſtuuwt van hoofſche Vrouwen,
Ter Hofpoorte uit, zo dra de Prins 't paleis genaakt.
Zy valt hem om den hals: hoe heeft myn hert gehaakt,
Zo ſpreektze, om eens in vreê myn bruidegom 't ontfangen.
De laauwe traanen, die afdruipen van myn wangen,
Uit zuivre vlammen van verlangen voortgeteelt,
Getuigen hoe uw oog Mariaas boezem ſtreelt.
Hoe was myn hert beducht, Prins, voor uw dierbaar leven!
't Herdenken van uw moed deede al' myn' leden beeven.
My was uw dapperheid maar altewel bekent.
My dacht ik zag u, onder 't droomen, in uw tent,
Doorboort met wonden, van uw lyfſtaffieren draagen;
Toen ſchoot ik uit den ſlaap al bevende en verſlaagen;
Myn haaren reezen op 't vervaarlyk nachtgezigt.
My dacht ik ſloot u in myne armen vaſt en dicht,
En hong beſturven aan uw leden, om de plaſſen
Van uwe wonden met myn traanen af te waſſen.
In 't midden van de vrees ſcheen my een ſtemme in 't oor
Te luiſteren: hou moed Maria, ſchroom niet voor
Het leven van uw held, maar wil uw traanen droogen.
Ik heb hem met een miſt en dikke wolk betoogen,

En

Hosted by Google

En keerde met myn hand de kogels van zyn leên
In 't heetſte van den ſtryd. de blyde galm verdween,
En ſtelde my geruſt. ik vind me niet bedrogen,
Terwyl gy wederkeert; Gods waarmond ſpelt geen logen,
Die ſchenkt me, na 't gevaar, myn twede leven weêr.
Hier zwygtze, en zwymt van vreugde in WILHEMS armen
Hy ziet ze vriendlyk aan; hy drukt de malſche kaaken. (neêr.
Ze ontſluit haar oog, en ſchynt als uit een droom t'ontwaaken:
De blytſchap, vaart ze voort, vermeeſterde myn kracht
Op uw gezigt, zo lang met zorgen afgewacht.
Nu is myn vrees voorby, de tyd van ruſt geboren,
Myn vredezucht verhoort, myn Lief, myn Uitverkoren:
Laat nu Mariaas hand de wapens van uw borſt,
En 't glinſterende ſtaal, van 's vyands bloed bemorſt,
Ontgeſpen, en uw hoofd met groene palmen ſieren.
Styg dan in zulk een ſtaat, voor 't oog der Batavieren,
Op uwe vredekoets, op dat u Neêrland groet',
En als Verwinnaar van de landplaag vall' te voet.
Zo zal 't verloſte volk uw braave daaden roemen,
En ik in eeuwigheid myn lot gelukkig noemen,
Dewyl ik zorgeloos een bruîgom, zo vermaart,
Mag ſtreelen in myn arm, zelf door Gods hand geſpaart.
De Prins, getroffen door haar minnelyke woorden,
Voelt hoe haar deugden meer als ooit zyn hert bekoorden;
Hy toont zyn dankbaarheid. aanbiddelyke vrou, *Antwoord van den Prins.*
Zo zegt hy, ik beſpeure een gadelooze trou,

Hosted by Google

Een trou, die eeuwig my verplicht om u te minnen,
En drukt uw beeltenis noch dieper in myn zinnen.
Indien my 't krygsgevaar verſchoont heeft, gy alleen
Hebt my beneffens God behouden door gebeên;
Uw vroomheid kon myn borſt een veilig ſchild verſtrekken,
En als een ſterke muur voor 's vyands loot bedekken.
Nu hebt gy door 't gebed de vrede voortgebragt,
Den volken ruſt verwekt: Gods oor verhoorde uw klagt.
Ik zie om uwent wil dit land in voorſpoed groeijen,
En heil en overvloed door uwe deugden bloeijen,
Gods tempels rooken van een onbevlekten brand,
En heilig offervuur, ontſteeken door uw hand.
Gezegent, antwoord hem Maria, zyn de tyden,
Nu ik van u verzeld myn herte aan God zal wyden,
En treeden naar 't altaar daar gy me voor zult gaan!
Zo ſteeken wy te ſaam zyne offerhanden aan.
Zo zullen wy gelyk zyn hooge kooren ſchraagen,
En hoeden 't Heiligdom voor goddelooze laagen.
O Godsdienſt, my zo waard als d'appel van myn oog,
O zuiver kerkjuweel, zelf op Gods troon om hoog
Zo onvermoeit geviert van duizend Cherubynen,
Groei aan, en laat uw glans de waereld over ſchynen!
Verlicht de herten van den afgedwaalden menſch!
Dat Zions heuvel ryze, is myne bede en wenſch.
En gy, ô voedſtervrou, van duizend waare deugden,
O heil van kerk en land, ô moeder van de vreugden,

ô Vre-

Hosted by Google

ô Vrede blyf ons by ! bezegel hand aan hand
Uw trouverbonden met de Maagd van Nederland !
Dan zal het dankbaar volk , door duizend lofgezangen ,
Den Schepper looven , en zyn wet in 't herte ontfangen.
Elk zweeg en luisterde met aandacht naar 't gesprek
Van 't vorstelyke Paar. men keert naar 't hofvertrek
In 't midden van 't gewoel. men ziet ontelbre schaaren
Den Veldheer groeten na zyn togt en krygsgevaaren.
De vrede word geviert met alle plegtigheên. *Plegtigheden over de vrede in Nederland.*
De teervlam klimt aan 't zwerk , als 't daglicht daalt beneên.
Men doet op markt en straat de vuurtoneelen blaaken ,
In 't midden van den nacht , terwyl de burgers waaken.
De vuurpyl vliegt gezwind om hoog naar 's hemels trans ,
En baart een langen rei van sterren , ryk van glans.
Daar ziet men uit de lucht een gulden regen daalen ,
En streelen 't oog van 't volk met glinsterende straalen.
De veldkortou , wel eer bezwangert van de dood ,
Verwelkomt en begroet de Vreê met schoot op schoot.
De leeuw van Holland staat met opgespalkte kaaken ;
Men ziet zyn ingewand de vredevuuren braaken.
Men leest prins WILHEMS naam , geschreven in de vlam ,
Met helden uit wier bloed de Vorst zyn oorsprongk nam.
De Tuinmaagd ziet in 't vuur de groote naamen blinken ,
En drilt een vlammespeer. de veldtrompetten klinken
Met aangenaamer toon als onlangs in den slag.
In 't kort , de vredenacht beschaamt den schoonsten dag.

De

Hosted by Google

De dankbre landgenoot, verloſt van d'oorlogsſmerte,
Vergroot de weldaân van den hemel met zyn herte,
Verheerlykt Jeſus naam, en geeft den Schepper lof,
In 't overtuigt gemoed; elk werpt zich neer in 't ſtof,
En galmt den lofzang uit in Godgewydde Kerken.
Nu dryft de Luchtbodin op d'uitgeſpreidde vlerken,
Zy klooft de blaauwe lucht, en hangende over zeê,
Blaaſt uit de maaren van de Nederlandſche vreê;
En op dat voorbeeld word van alle Bondgenooten,
Noch twiſtende in 't begin, een vreêverbond geſlooten.
De beide Koningen, die 't noorden met hun ſtaf
Beheerſchen, laaten ook in 't eind van 't woeden af;
En ganſch Europe word eerlang verzoent; voordezen
Een moordtoneel: zo kan de Vrede elks hert beleezen.

Heilzaame vruchten van de vrede op de dorpen en velden.

Wel aan myn Zangheldin, gy die in 't bloedig veld
Wel eer de lyken van de helden hebt getelt,
En onverſaagd gevolgt de vliegende banieren,
Verpoos uw' oorlogstoon, om 't vreêverbond te vieren.
Aanſchou de beemden, daar wel eer de krygsmagt ſtond:
Zie hoe de landman zaait zyn graanen in den grond,
En leeſt de ſchinkels en geraamten van de velden,
Of ſtrooit zyn' korenoogſt in 't bloed der oorlogshelden,
Noch onlangs uitgeſtort. geen vyand ſtuit zyn vlyt;
Hy wacht de vruchten van zyn arbeid en den tyd;
En vult zyn ſchuuren, na 't verloop van weinig dagen,
Met korenaaren, eer door ſtropers weggedraagen.

Zie

Hosted by Google

Zie, Zangnimf, hoe verheugd de fruitwaranden ſtaan,
Zy hangen aan den grond met weelig ooft gelaân;
Men moet ze ſchraagen eer de vruchtbre telgen breeken:
En Tytir zal zyn deel voor Amaril beſpreeken,
En ſchudden in haar ſchoot de pruimen, verſch van dou,
En uitgelezen ooft, tot teken van zyn trou.
Geen ſtuure krygsman zal zyn vryeryen ſtooren,
Als hy de zoete maagd zyn minneklagt laat hooren.
Aanſchou, aan d'andre zy, de vette koeijen aan;
Haare uijers ſleepen langs de velden, daar ze gaan,
Gezwollen van den room: de veldmaagd vult de vaten.
De beemden zyn geſchuimt van ſtroopende ſoldaaten.
De landen, eer door 't vuur des oorlogs afgeweid,
Herleeven door de vreê, bekleed met vruchtbaarheid.
De weelde lacht ons toe; en d'Overvloed, herboren,
Stort al haar ſchatten neêr uit Achelöus horen.
Hoe vrolyk ſpringt Silvaan en Sater over 't land!
De Nimfen danſſen om de boomen hand aan hand.
De boksvoet Pan, beluſt een vredetoon te ſpeelen,
Blaaſt leven in het riet, en doet zyn veldfluit queelen.
De blyde Vlietgodin, betovert door 't geluit,
Steekt haare kruin, met wier gekroont, ten veldbron uit.
Men ziet de ſtroomen zich verheugen, en de velden
Elkander mond aan mond den lof der Vrede melden.
En gy, ô Watermaagd, ô Vechtnimf, pronkſiraad
Van 't Stroomgodinnendom, verſchynt in 't feeſtgewaad,

Hosted by Google

Daar gy zo vriendelyk, in deze vrededagen,
Den muur van Utrecht groet van uwen glazen wagen.
Gy Vechtnajaden, die, opborlende uit den grond,
Haar ſtroomgareelen volgt, hoort toe, ze ontſluit haar' mond.
De winden zwygen zelfs. de boomen krygen ooren.
De vogels luiſteren. de groene beemden hooren:
Vrede-zang van de Stichtſe Vecht-nimf. O langgewenſchte Vreê, door 't uitgeſtorte bloed
Der Helden diergekocht, zyt duizendmaal gegroet,
En eeuwig in uw kerk, met neêrgeſtrekte leden,
Van 't Nederlandſche volk eerbiedig aangebeden!
De krygsramp is verkeert in vreugde, 't veldgerucht
Verdweenen, en Belloon' voor uw gebied gevlucht.
Zy erinnert zich de voorgaande elenden. Ik zagze menigwerf (hoe moeſt my dit verveelen!)
Heenſtuiven over 't veld met rokende gareelen;
En weiden 't graangewas met oorlogsſikkels af.
De gryze landman daalde uit hertſeer in zyn graf.
Hier heb ik menigmaal gezien aan alle kanten
In 't midden van 't gewas, de veldſtandaarden planten,
Myn ſtroomen zwellen van de traanen en 't geween,
Of rooken van het bloed der helden, en de leên
Begraaven in myn kil. ik moeſt myn ſtroomjuweelen,
Paleizen, ſloten en verheerlykte kaſteelen,
Luſthoven, tot ſiraad aan mynen vloed geſticht,
Door 's vyands arm geſloopt, betreuren op 't gezigt.
Ik zag myn waterpracht verdwynen aan myn boorden,
En ryzende eiken, die de Veldgodin bekoorden,

En

En d'oogen ſtreelden, van hun wortels afgeknot,
Verdrinken in myn plas, door 't nydig oorlogslot.
Ik, die, zo moedig, al' myn zuſters dorſt braveeren,
En roemen op myn pracht, (hoe kan 't geluk verkeeren!)
Zag al myn heerlykheid en rykdom in 't geweld,
En ſlaafs vermogen van myn weêrparty geſtelt.
Ik, die voordezen in myn kriſtallyne zaalen,
De blyde toonen vong van duizend Nachtegaalen,
Op 't glazen ledekant geſtreelt van 't pluimgediert,
Dat 's morgens op 't geboomte Auroraas aankomſt viert,
Om hem, die 't daglicht ſchept, eerbiedig te bedanken,
Wierde uit den ſlaap gewekt door ſchorre wapenklanken,
En yſſelyk gedruis van trommel en trompet.
Een magt van krygsvolk hield myn ſloten naauw bezet:
En gy, ô Kronenburg, vermaard voor oude tyden,
Ik zag den vyand uw verheven muur beſtryden;
Myne oogen ſchemerden van 't weêrlicht, en den brand
Der veldkortouwen, om uw grachten heen geplant.
Ik zocht de vlammen uit te bluſſen met myn ſtroomen,
En met myn waterkruik haar woeden in te toomen,
Maar al myn yver was vergeefs; ik zag uw muur
Vermeeſtert door 't beleg, te zwak voor 't oorlogsvuur.
Met zo veel rampen moeſt ik worſtlen, zo veel plaagen
En ſchennis en geweld van 't legervolk verdraagen;
Maar gy Oranje Vorſt, ô WILHEM, hebt myn vloed
Weer vrygevochten, zelf door 't waagen van uw bloed.

Hosted by Google

Toen dreef ik veilig op de ſtroomen met myne aſſen.
Ik zag van uur tot uur myn pracht en rykdom waſſen;
En gy paleizen quaamt met uw herboude kruin
Te voorſchyn, en verreeſt weer trotſer uit uw puin.
De landgenoot greep moed en keerde vrolyk weder.
De koopman lei zyn zorg aan myne zoomen neder,
Door geldzucht afgeſlooft op Gysbrechts kooptoneel:
Hem volgde een lange ſleep van vrienden, en 't juweel
Van Amſtels jufferſchap, alle uitgekeurde maagden,
Gevleit van minnaars, die hun minnewonden klaagden;
Zy dryven op myn rug in jachten, opgetooit
Met vlag en wimpelvaan, die om de ſpiegels plooit,
Op 't ſtreelen van den wind. zo zyn de krygselenden
Verdweenen; 'k zie myn oord verloſt van oorlogsbenden.
Maar gy, die, neffens my, na 't einde van 't verdriet,
De ryke vruchten van de milde Vreê geniet,
Vergeet geen dankbaarheid te toonen aan de Helden,
Die zich in 't vechtperk bloot voor uwe vryheid ſtelden.
Men eer' de Braven en de Zuilen van het hof;
En ſticht hun krygstrofeen ten hemel uit het ſtof.
Prins WILHEM boven al, die onze krygsbanieren
Geleidde, als Opperhoofd, verdient de veldlaurieren,
Gevlochten in een krans olyven: hult zyn kruin
Godinnen van het wout. hier zwygtze: berg en duin
Weêrgalmt van vreugd. vaart wel, ô velden en landsdouwen!
Het luſtme nu op zee de vredevrucht t'aanſchouwen.

Kom

Hosted by Google

Kom volg myn Zangheldin, gy zult geen oorlogsvloot
Zien dobberen in 't bloed, door 't woeden van het loot,
Maar koopmans ſchepen, door Neptunus ruime baaren,
Om ryke ſchatten naar uitheemſche kuſten vaaren.
De golven zyn geſchuimt van rovers, en 't geweld
Van zeevrybuiters. zie, elk wiſſelt waar om geld.
Men vreeſt geen vyand; en ſchoon Turkſche roofgalleijen
De zee belaagen, elk zal zich ten ſtryd bereijen,
En booren 't roofgeſpuis ten afgrond. God behoed
Zyn Kruisſtandaard, tot ſchrik van Mahomets gebroed.
De wakkre koopman ſlaaft, beluſt om geld te winnen;
En haalt den rykdom met zyn ſchepen veilig binnen:
Hy ziet de kiſten, eer ontſenuwt, en tot ſtut,
Van 't oorlog, (gulzig in 't verſlinden) uitgeput,
Voorſpoedig groeijen uit de zee. een goude regen
Daalt over Holland neêr, beſproeit van 's hemels zegen.
Zo ſtort ook d'Overvloed haar dierbre ſchatten uit
Door alle ſteden heên, die Vrankryk, heet op buit,
Beſtookte met een magt van woedende ſoldaaten,
Ontmenſchte plonderaars, in roofluſt uitgelaaten.
De blyde burger draaft, en wil zyn huisgezin,
Door vlyt en arrebeid, verryken met gewin.
Men ziet de kopers in de winkeldeuren ſtappen,
En ruilen voor hun geld een ſchat van koopmanſchappen:
Zo word de beurs gevult, de ſchade weêr geboet.
De rentenier, wel eer verſteken van zyn goed,

Voordeeligegevolgen op zee.

Welvaart in de ſteden.

Hosted by Google

Of door een zwaaren laſt van ſchattingen gedrongen,
Leeft van zyn inkomſt, wel vernoegt en ongedwongen.
De werkman, die zyn tyd voor vrou en kind beſteet,
Slaaft onvermoeit op ſtraat, en koopt zyn koſt voor zweet.
Zo bloeit de welvaart in de vrygevochte landen.
Men queekt de kunſten aan. men werkt met brein en handen
En gy, ô Stichts Atheen, ontſluit het Heiligdom
Van Pallas, eer ontruſt door Vrankryks legertrom:
Uw Prieſters gaan ten reije in ryke koorgewaaden,
En maalen onvermoeid Prins WILHEMS heldendaaden,
Met goude letters, op tafreelen, door geen tyd
Noch roeſt der eeuwen te verſlinden, ſchoon de nyd
Kerken, Met volle kaaken brieſcht. Gods onvervalſchte tolken
Betreên in veiligheid de tempels, om den volken
Zyn raadgeheimenis te drukken op 't gemoed,
En voeden 't zwakke hert met Jeſus vleeſch; en 't bloed,
Wel eer aan 't kruishout op den heuvel uitgegooten,
Op Golgotha geplengt voor waare kruisgenooten;
Wanneer die Kruisheld, in het uiterſt' van den nood,
De dood bevocht, en gaf den doodſteek door zyn dood.
Zy leeren ons door 't brood aan 's Heilands leet gedenken;
De wyn beduid zyn bloed. geen vyand kan ze krenken
In dezen vredetyd; zy ſlaan de hand aan 't werk,
En bannen 't bygeloof uit Gods verkore Kerk.
Zo waakt de Leeraar voor de ziel der onderzaaten,
En 't eeuwigdurend heil van 't volk; terwyl 's lands Staaten,

En

Hosted by Google

En d'Opperhoofden van 't verloſte Vaderland
Het tydelyke goed bezorgen door 't verſtand.
De Burgervader, met Minervaas wetenſchappen
En wysheids lekkerny gevoed, beklimt de trappen
Van 't Raadhuis, daar zyn geeſt, zo vriendelyk en zacht,
De Vrede en 't voordeel van zyn burgery betracht.
Hy leert den onderdaan op 't ſpoor van ruſt te treden,
En zoekt geſchil en twiſt te ſtuiten door de reden.
Vrou Themis ſticht haar troon op 't pleithof, hoog geëert
Door wyze mannen, in de rechtkunde uitgeleert.
Gerechtigheid, bekleed met evenaar en degen,
Om onpartydig recht tot ruſt van 't volk te pleegen,
Zit in de vierſchaar van de Rechters boven aan.
Door zulke deugden zal de Staat oneindig ſtaan,
En onder 't opzigt van Prins WILHEM weelig bloeijen;
Door zyn beſcherming zal de vrucht van voorſpoed groeijen.
Hoe vrolyk wandelt nu de huisvoogd met zyn vrou
Langs ſtraat, zo vaſt aan een verbonden door de trou!
De minnaar ſtreelt zyn lief in ſchaduw van de boomen,
Of meld zyn minnebrand, gezeten aan de ſtroomen;
Terwyl de vlietmaagd ryſt te voorſchyn uit den grond,
En met haare ooren zwelgt de klagten van zyn mond.
De vaders ſpreeken met de zoonen langs de wegen:
Hier heeft voor korten tyd de Franſche magt gelegen,
Daar trok het leger op met vliegenden ſtandaard.
Gins heb ik Luxenburg, op 't moedig oorlogspaard

en den burger-ſtaat door de Vreede.

Ge-

Hosted by Google

Geſtegen, door de ſtad zien draaven met myne oogen?
Die felle Landplaag perſte ons, zonder mededogen,
Het merg ten ſpieren uit, en meſtte zich met roof
Van d'arme burgery; hy plantte 't Roomſch geloof
In onze tempelen, ontheiligt door altaaren,
En beelden, dwaas geviert van neêrgebogen ſchaaren:
Maar WILHEM HENRIK heeft ons Heiligdom herſtelt;
De Godsdienſt zegepraalt door dien beroemden Held.
En gy, myn zoonen, wilt de Vrede vierig minnen.
De wapens en de kryg verwilderen de zinnen.
Onthaalt de Wysheid als uw grootſte zielsvriendin.
Geleertheid ſtrekt op aarde een gadeloos gewin.
De Vrede baane u 't ſpoor om uit d'aaloude boeken
De diepe ſchatten van natuurkunde op te zoeken.
Bevlytigt u vooral in Gods verborgentheên.
De waare wetenſchap beſtaat in hem alleen.
In hem te kennen is ons grootſte goed gelegen.
Volgt, volgt uw vaders les: dan zal Gods gunſt en zegen
In dezen vredetyd u volgen, en zyn troon
U openen: zo ſpreekt de vader tot den zoon.

Voorzorge van den Prins, tot 's Lands zekerheid.

De Prins aanſchout met vreugd den Nederlandſchen zegen,
Den voorſpoed van't gemeen, door zweet en bloed verkregen.
Hy, die wel eer den Staat beſchermde door 't geweer,
Werkt nu met wysheid voor 's Lands welvaart meer en meer.
Hy houd zyn legerſtoet in tucht door oeffeningen
En wapenhandel, om in Staatveranderingen

't Ge-

Hosted by Google

't Geweld te ſtuiten door ervaren oorlogsvolk.
Het is den Held bekent ; hoe vaak een donkre wolk
Den glans der zon verdooft ; en ongeſtuime vlaagen ,
De lucht ontroeren by de ſchoonſte zomerdagen.
Hy leert niet zorgeloos te bouwen op de vreê.
Gelyk een zeeman , die , in 't ploegen van de zee ,
De kalmte vaak mistrout der weifelende baaren ;
En wapent , tegens ſtorm en dreigende gevaaren ,
By vreedſaam weêr zyn kiel : de tyd heeft hem geleert ,
Hoe ras een zachte wind in ſtorm op zee verkeert.
Zo waakt Prins WILHEM voor den Staat met duizend oogen.
Zo groeit het Vaderland in aanzien en vermogen ,
Door zyne wakkerheid. zyn vroomheid ſtrekt een ſchild ,
Waar op de Nyd vergeefs zyn ſchichten werpt , en ſpilt.
Hy wekt den burger door zyn onbeſproken leven.
Hy volgt de wetten , door Gods vingeren geſchreven
In ſteene tafelen , en Mozes zorg betrouwt.
Gelukkig die op God en zyn geboden bouwt !
Geen tydelyk vermaak noch aardſche bezigheden
Beletten ooit den Held in Jezus Kerk te treden.
Hy viert den grooten dag , den Godsdag , naar Gods woord.
Hy zit aan Chriſtus diſch , door 't kruisbanket bekoort ,
In 't reine bruiloftskleed. hy leert zyne onderzaaten
De vreê beminnen , en de huisgeſchillen haaten.
Een die beledigt is ſpreekt onbeſchroomt en vry ,
En klaagt zyn nood. hy ſchenkt gezag en heerſchappy

Zyne verdere deugden opgehaalt.

Hosted by Google

Aan mannen, die, begaaft met wysheid, deugd en reden,
Van yder toegejuicht, het wigtig ampt bekleden.
De naerſtigheid verdient beloning in zyn zin:
Maar ledigheid verſtrekt zyn grootſte vyandin.
Onkuisheid, dronkenſchap, en wulpsheid, quaade zeden,
Verbant hy uit zyn hof. zo veel hoedanigheden,
En gaaven die een Vorſt verſieren, geeven ſtof
Om 't ganſche Chriſtendom te vullen met zyn lof.
Gy Waereldvorſten, die, tot heerſchappy verheven,
Uw hoogen ſtaat bevlekt door zorgeloos te leeven,
En volgt op 't aavrechts ſpoor de togten van uw luſt;
Die, met Sardanapaal', op zachte pluimen ruſt;
Of brengt uw dagen door, in opgepronkte zaalen,
Met hoofſche poppen, by gevulde nektarſchaalen,
Op 't dartel hofbanket; uw naam blyft met uw leên
Begraven na de dood: maar arbeid voor 't gemeen,
Een onvermoeide vlyt voor 't recht van volk en landen,
En brandende yver voor Gods heilige offerhanden,
Hoofddeugden, die den glans verſieren van de kroon,
Herſcheppen hier op aard de Koningen in Goôn.
Leert heerſchen, Vorſten, naar Prins WILHEMS wyze en voorbeeld;
Ziet hoe zyn vlugge geeſt naar eiſch de zaaken oordeelt.
Zyn welbeſpraakte tong, vol ſterkgezoutte reên,
Beſchaamt den Redenaar van Rome, en Demoſtheen'.
Hoe galmt de Staatzaal van orakelen, die d'ooren
Van Neêrlands Vaderen verluſtigen in 't hooren! Elk

Hosted by Google

Elk hangt aan WILHEMS mond, en woekert van dien ſtyl.
Zyn goude letters, als geëffent met een vyl,
En zuiver door zyn hand gedrukt op witte bladen,
Verrukken het gemoed van Hollands wyze Raaden.
Indien het land vervalt, wiens Vorſt een kind gelyk,
Het heil verwaarelooſt, door onkunde, in zyn ryk:
Zo groeit in tegendeel de Staat door ſchrandre mannen.
Daar Wysheid en Beleid de hooge vierſchaar ſpannen;
Daar Heerſchkunde, in 't bewint met Wakkerheid gepaart,
In ſtaatorkaanen en in kalmte 't roer bewaart.
Gezegent land, beſtiert door mannen ryk van oordeel!
Maar gy, ô Nederland, trekt boven al dit voordeel;
Uw Stedehouder draaft vol deugd de Vaders voor;
Daar elk zyn ſtappen volgt op 't heilzaam vredeſpoor.

Einde van het derde Boek.

Hosted by Google

VERKLARING

Van de PRINT voor 't IV BOEK.

HIer knielt Prins WILHEM *met* MARIA *voor 't altaar.*
Men ziet Gods offervuur, godvruchtig aangeſtooken,
Op 't hooge feeſt voor 't oog der Britſche Ridders rooken.
De kroon verſiert de kruin van 't koninklyke Paar.
De leden pronken met de plegtige gewaaden,
De troonjuweelen, en den ryksrok, ryk van pracht.
Gerechtigheid, die van den Vorſt haar hulp verwacht,
Bied hem den ſcepter aan, en loont zyn brave daaden.
Men ziet de Wet van 't ryk in 't ſteene tafereel,
Zo heilig en oprecht, haar boven 't hoofd geſchreven.
De Staatregering en de Godsdienſt, hoog verheven,
Verſchuiven het gordyn van 't heerelyk toneel.
Men ſteekt de rykstrompet voor 't oor der landgenooten;
En ſtreelt de herten van den blyden onderdaan.
De beelden, die om hoog op marmre zuilen ſtaan,
Betekenen hoe Recht en Wetten, eer verſtooten,
Met Ruſte en Zekerheid van 't Algemeene-beſt,
Haar nieuwe hoop, naaſt God, op WILHEMS *rykstroon bouwen,*
En op de deugden van dien vroomen Held betrouwen;
Na 't ſtuiten van 't geweld, die doodelyke peſt.
De rook van 't Wierookvat verſtrekt een vreugdeteken,
En toont de blydſchap, in de borſt van 't volk ontſteken.

WIL-

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

IL E E III.

VIERDE BOEK.

U zag men 't vredelicht, zo heerelyk aan 't blaaken,
Met vruchtbre ſtraalen 't hert van ganſch Europe raaken,
En alle nevelen verteeren van verdriet,
En heilloos landkrakkeel. maar wie bedriegt zich niet,
Die zich ſtantvaſtigheid belooft van aardſche zaaken?
De Wiſſelvalligheid, aan 't Nootlot, waard te laaken,
Zo vaſt verbonden van den grondſlag en 't begin
Des waerelds, ſtrekt ons een gezwore vyandin.
De Twiſtgodin, beluſt den ſterveling te plaagen,
En door een valſchen ſchyn van voordeel te belaagen;
De Vorſten, in verdrag getreden, door belang
Van Staat, te preſſen tot elkanders ondergang,
Om woord en eeden, en beloften, dier bezworen,
Te breeken; ſtygt om hoog, genoopt van haat en toren,

Inleiding van 't vierde Boek.

De Twiſtgodin verſchynt om de vrede te breeken.

Hosted by Google

Uit 's aardryks andren nacht, verzelſchapt met een ſtoet
Van razernyen, in den afgrond opgevoed.
haar gedaante, De zwarte haarvlecht krielt van krinkelende ſlangen,
En adders, blaauw van huit, die langs haar ſchouders hangen,
Gezwollen van venyn. de tabberd druipt van bloed.
De gramſchap huisveſt in haar blikken, die verwoed
Steets hene en weder in de diepe winkels draaijen.
Men ziet haar maagre vuiſt het zaad van tweedracht zaaijen.
en gevolg. De nooitverzaade Nyd, gewoon haar ingewand
Te knaagen, ſchraagt de leên van 't monſter met haar hand.
Bedrog, Trouloosheid, Liſt en Wreetheid, in 't verdelgen
Van 't menſchelyk geſlacht, en dierbaar bloed te zwelgen,
Van jongs op afgerecht, verſtrekken de Beulin,
Op haar vervloekten togt, een heilloos Hofgezin.
Haar aanſpraak tot verſtoring der Vrede. Myn zuſters, ſpreekt ze, die, ten afgrond uitgezworen,
Myn ſtappen natreed, om de ruſt van 't volk te ſtooren,
Ik zal myn aanſlag u ontdekken, luiſtert toe.
Ik ben de vrientſchap van 't verzoende Europe moe.
Het heeft myn aanzien aan vermogen nooit ontbroken;
Om door een oorlogsluſt de herten te beſtooken.
Ik heb in vroeger eeuw de ſteden omgekeert,
Het bloeijende Ilium door 't Griekſche vuur verteert,
Den Koning voor 't altaar geſlacht, en al' zyn' Maagen
Geſleept in krygstriomf aan Agamemnons wagen.
Maar 't is onnodig om u 't bloedige toneel
t' Ontſluiten van dien tyd. de gloed van Staatkrakkeel
Smeult

Smeult noch in 't ingewand van d'Europeeſche Grooten.
Men blaze, om weêr de vreê van haren troon te ſtooten,
De vlammen feller aan. gy ziet alreê den brand
Opvliegen naar de lucht in 't Spaanſche Nederland,
Geſtookt door Vrankryk, niet voldaan in zyn begeeren.
Gy ziet aan allen kant de Vorſten ſamenzweeren.
Ik heb de Turkſche Maan in 't harnas opgepreſt.
De paarden brieſchen vaſt voor Leopoldus veſt.
Men hout den Adelaar gekerkert in zyn muuren.
Hy ziet zyn wiek gezengt door d'Ottomanſche vuuren;
En 't heir van Mahomet reeds woeden voor de wal.
Des Keizers zetel beeft, geſchokt door 't krygsgeſchal.
Zo moet men ganſch Euroop' het moordgeweer doen ſlypen,
En dwingen om verwoed de wapens aan te grypen.
En gy, ô Stokebrand, myn trouwe kamerwacht,
Gy Ruſtverſtoorder van het menſchelyk geſlacht,
Vlieg hene, en blaas een gloed van vyantſchap door d'ooren.
In 't hert der Vorſten; vul hun ingewand met toren.
Vooral myn dienaar hits den Godsdienſt tegens een.
Laat haat en vyandſchap, in heilige offerkleên
Geſchoolen, openbaar den Kruisgenoot beſtryden.
Men breng' de waereld door gewetensdwang in lyden.
Men dwing' 't ſtantvaſtig volk door bul en bloedplakkaat.
Die zaak is dienſtig voor ons oogmerk. volg myn raad.
Het luſt me, tot uw hulp en leidslien, uit de hoeken
Van Plutoos kerker al de ſpooken op te vloeken.

Zy vloeks de helſche

Ver-

Hosted by Google

razernyen op,

Verdoemde zielen, gy ontheiligd nachtgebroet,
Vervolgers van de ruſt, (zy ſtampte met haar voet)
'k Bezweere u by den ſtaf van d'onderaardſche ryken;
By Charons zwarte boot bevracht met bleeke lyken;
En by den zetel van uw helſche Koningin;
Dat gy te voorſchyn komt, en volgt myn luſt en zin.

die verſchynen, en verſpreijen zich door de waereld.

Zy zwygt. de hel vliegt leeg; en duizend naare ſpooken
Verſchynen aan haar zy met toortſen, die vaſt rooken.
Zy preſt het vloekgeſpuis de ganſche waereld door;
Die volgen onvermoeid elkanderen op 't ſpoor.
Elk zaait zyn heilloos zaad door alle ſteên en landen.

Vervolging van den hervormden Godsdienſt.

Vervolging gaat in zwang, en woed op d'ingewanden
En vrye zielen; ſticht het bloedig moordſchavot;
Rukt kerk en heiligdom om ver, tot hoon van God.

De vrede verdwynt.

De zoete Vrede ſchrikt; haar vriendelyke kaaken
Verbleeken, als zy hoort haar troonpilaaren kraaken,
Geſchud door 't loeijen van dien fellen krygsorkaan.
Zy ziet Euroop' voor 't leſt met weenende oogen aan,
(Terwyl een dikke wolk haar goddelyke ſtraalen
Beſluit) en vliegt om hoog naar 's Hemels gulde zaalen,
Haar vaderland, waar uit zy eerſt haar oorſprongk nam.
De Twiſtgodes ontſteekt haar fakkel aan de vlam
Van Troon-en Staatkrakkeel, en werkt op 't hert der Grooten;
Herſchept de Vorſten in tirannen; die verſtooten
De deugd; zy ſlaan den klaauw in 't eigen ingewand,
En hoonen, dol van haat, de trouſten van het land.

De

Hosted by Google

De * Godsdienſt, lang geviert van Stuarts onderdaanen, *De Godsdienſt, in Engeland onder de gedaante van een vrou beſchreven,*
Verſcheurde 't feeſtgewaad, en plengde een zee van traanen,
Wanneer gewetensdwang, haar treurtoneel ontſloot;
En heerſchte in 't Britſche ryk na Koning Karels dood.
Zy zag 't rampzalig uur van haaren val genaaken,
Den afgrond uit zyn ſchoot de Razernyen braaken,
Tot haar bederf gequeekt in d'onderaardſchen poel.
Zy zag hoe 't helſch gedrogt den Koning op zyn ſtoel *voorziet haar onheil,*
Den gloed van kerktwiſt blies in 't herte, om 't volk te plaagen,
En 't oude voorrecht van haar tempel te belaagen.
Zy trad op 't hooge koor, en zwaaide met haar hand
Aan God den wierook toe, ſtak 't offer in den brand,
En knielde eerbiedig neêr. zy ſmeekte een wyl om zegen,
En ſtond vernoegd weêr op. wy moeten nu naar wegen
En middlen omzien die ons redden uit gevaar,
Zo ſprakze, ik worde een licht, een Godlyk licht gewaar,
Dat my den weg wyſt om veel rampen voor te komen,
Gewetensbreidel, die myn recht dreigt, zelf te toomen,
Tot voorſtand van myn heil, en ruſt van 't vry gemoed.
Gerechtigheid en Liefde en Waarheid ſtrek' myn ſtoet,
Met al' de Deugden, myn getrouwe gezellinnen;
Uw byzyn moet myn togt geleiden, myn vriendinnen.

* Ik hebbe de vryheid genomen, om den Godsdienſt, onder een vrouwe gedaante hier ingevoert, op deze plaatze in het vrouwelyk geſlacht te beſchryven; ſchoon men wel weet, dat dezelve in onze taal, by de beſte Schryvers, meeſt in 't mannelyk geſlacht genomen word.

Hosted by Google

Met zulk een hofſleep ſtreeve ik veilig over zee.
en beſluit om byſtant naar Holland over te gaan. Het Krytſtrand groet van ver de Nederlandſche ree;
Daar ryſt een Tempe, vol ſieraad en luſtprieelen,
Zo prachtig in ons oog als ooit Natuur kon teelen.
De boſſen ſpieglen zich in 't helder luchtkriſtal,
Daar menſch en pluimgediert, met aangenaam geſchal,
Zyn God, den Schepper, looft, door duizend orgelkeelen.
Daar houd Vorſt WILHEM hof, die moet myn wonden heelen.
'k Weet dat die vroome Prins om myne ellenden zucht,
En ſcheurt de klederen van droefheid op 't gerucht;
Terwyl zyn Gemaalin, uit Jakobs zaad geboren,
Die nu den ryksſtaf zwaait, haar teedre klagt laat hooren.
Zy zyn om mynent wil door Gods beſluit gepaart.
Men vond nooit vroomer noch oprechter Paar op d'aard.
Ik zal eerbiedig voor hun voeten nederknielen,
En WILHEM wapenen, om zo veel duizend zielen
Te rukken uit den nood, terwyl de zieldwang woed.
Zo ſpreekt de Godsdienſt op den oever tot haar ſtoet;
En keert de zeilen naar de Nederlandſche ſtranden.

Word aan ſtrand van de Maagd van Holland ontfangen, en geleid naar 't Paleis van den Prins van Oranje. De Tuinmaagd draaft naar zee, verwittigt van haar landen:
Haar leden pronken met een tabberd ryk van eer.
De Hoed van Vryheid ruſt op 't hoofdpunt van haar ſpeer.
De Tuin van Holland ſierd haar koets en ſtaſiwagen.
Zy ment een Leeuwgeſpan, in haar gareel geſlaagen,
En voert in zulk een ſtaat 't Geloof, haar zielsvriendin,
Naar 't vorſtelyk paleis. zy ſtapt ter hofzaale in.

Het

Hosted by Google

Het Parkement van Gods genade en vreêverbonden,
Nooit door den roeſt des tyds of vraatige eeuw geſchonden,
Ruſt in haar arm, en 't oog bewaakt dat dierbaar pand.
Zy zwaait een Kruisbanier met haare rechterhand,
Bepurpert met het bloed, getapt uit Chriſtus wonden.
De vlechten ſpeelen langs de ſchouders, ongebonden,
En ſtreelen 't onbevlekte en blinkende gewaad.
Een hemelſch licht verſtrekt haar kruin een hoofdſieraad.
Zy werpt zich neder voor Vorſt WILHEM, die zyn leden, *dien zy in den ſlaap verſchynt, en aanſpreekt.*
Door Staatzorg afgeſlooft en oorlogsbezigheden,
Verquikte op 't ledekant. gy ſlaapt, dan zegtze, ô Held,
En ruſt, daar ik ontruſt, moet zwichten voor 't geweld!
De Vorſten hebben in myn ondergang gezworen.
De Franſche Lodewyk vervolgt me, dol van toren.
De luiſter van zyn kroon word met myn bloed bemorſt.
Wat rampen moeſt ik daar aanſchouwen, groote Vorſt!
Myn tempels omgewroet; myn prieſters uitgebannen,
Gekerkert en geboeit door woedende tirannen;
Myn zoons en dochters weggevloden in dien nood, *Zy verhaalt de vervolgingen in Vrankryk,*
Daar 't gaſtvry Nederland haar herbergde in den ſchoot.
Men ſcheurt'er vriend van vriend, de zuſter van den broeder,
Den man van d'echtgenoote, en zuigling van de moeder;
Die met een teedre lach het moederlyk gemoed
Beſtormt, en zo voor 't leſt de waarde voedſter groet.
Gy lacht, onkundig van uw lot en wedervaren,
In uwe ellende, ô wicht, in deze onnooſle jaaren;

Hosted by Google

Ween liever in uw ramp; neen ſpaar die traanen vry;
Tot dat gy kennis krygt van uwe ſlaverny;
Dan zal die zilte bron, door rou om hoog getoogen,
Uw hert ontlaſten van zyn weedom door uwe oogen.
Zo klaagt de moeder in het ſcheiden van haar vrucht.
O teder afſcheid, daar myn ingewand om zucht!
O rampen, die myn ziel bezwaaren, en ontſtellen!
Maar 't is onnodig al' d'ellenden op te tellen;
Uwe ooren wierden lang ontroert door zulk een maar.
Nu loopt in 't Britſche ryk myn vryheid ook gevaar.
Uw Egaas Vader, en de Broeder van uw Moeder,
De Koning Jakob doet, hoe langer hoe verwoeder,
In eedtgeſpan verknocht met Vrankryk, my geweld.
Maar 't melden van zyn naam ontroert uw hert, ô Held.
Ik kan die driften licht aan een gemoed vergeeven,
Waar in de deugd zo diep haar leſſen heeft geſchreeven;
Een hert zo teder, dat om Vaders doling ſchreit.
Maar Godsplicht noopt u, ſchoon natuur hier tegen pleit.
Ter quader uur verloor uw Oom, vorſt Karel, 't leven.
Noch eens uw Vader, in zyns Broeders plaats verheven,
Door Vrankryks raad miſleid, vervolgt het recht van 't land,
en in Engeland. Myn vryheid loopt gevaar, dat onwaardeerbaar pand.
Een opgeraapte zoon, indien men 't mag gelooven,
Zoekt uwe Gemaalin van 't Kroonrecht te berooven,
Maar ſteekt onwetende den Vader zelf naar 't hert.
Men ziet de tempelen van Rome (ô bittre ſmert!)

En

Hosted by Google

En kloosters openbaar braveeren op de straaten.
Men schenkt eertitelen, wel eer by d'onderzaaten,
Belyders van 't geloof met eere en vlyt bekleed,
Den paapschen gunsteling, die in hunne ampten treed.
En wraakt'er iemand door de wet die vreemde zaaken,
Straks doet de tiranny haar vuur van gramschap blaaken.
Het Bisschoplyk gezag kan 't woeden niet ontgaan.
Men taast de Vaders als weêrspannelingen aan,
En houd die Lichten in de duisternis geslooten:
Zo word de wet vertreên, en 't recht van 't ryk verstooten.
O groote Elizabeth, ô Goddelyke Vrou,
Beroemde Koningin, Voorstandereesse aanschou
Al' d'ongevallen die myn Heiligdommen dreigen!
Ai zie uw tempels in den nood, zy zyn uw eigen,
En door uw vlyt .... maar zacht! myn yver holt verkeert:
Gy hoort ons niet, schoon zulks het Roomsche Kerkhoofd leert.
Myn tegenstander dwaalt met averechtse stappen
Van 't waare kruisspoor af. by zo veel eigenschappen,
Die God de Schepper en de Zoon en Geest gemeen
Bekleên, bezittenze ook d'alwetenheid alleen.
D'Aardsvaders zelfs, die door hun onbesproken leven,
En onvermoeid geloof, voor Christus stoel verheven,
Nu triomferen na het einde van 't verdriet,
Zyn eeuwig onbewust van 't geen om laag geschied.
't Dryeenig Wezen kent de rampen die ons drukken;
Dat werkt de plaagen, of bepaalt onze ongelukken.

Hosted by Google

Ruſt dan in eeuwigheid, ô zalige Vorſtin!
Gy hebt op aard geſtreên, gelyk een Kruisheldin!
Maar gy, ô Fenix, uit uw Vaders aſch herboren,
De Hemel heeft uw arm tot zulk een werk verkoren;
De Godheid heeft met u veel wondren in den zin.
Ai droog de traanen, Vorſt, van uwe Zielsvriendin;
Gy hebt my van uw jeugd geliefkooſt, en zo teder
Van kindsbeen af bemint. herſtel myn vryheid weder.
Waak op, doorluchte Prins; draag zorge voor myn recht;
Vaar wel; betracht myn heil. 't is u genoeg gezegt.

Ontwaking van den Prins,

De Vorſt ontwaakt, maar word geſlingert door 't bezwaaGelyk een kiel op zee door 't klotzen van de baaren, (ren,
Of hoogverheven eik, door 't loeijen van den wind.
Hy ſtelt aan d'eene zy de plichten van een kind,
Wyl hy Maria ſtreelt op d'echtkoets, zich voor oogen.
Ook word zyn boezem door den band van 't bloed bewoogen,
Mits hem de Zuſter van den Vorſt wel eer met ſmert
Ter waereld bragt, en had gedraagen onder 't hert.
Hy hoort, aan d'andre zy, 't Geloof om byſtand ſmeeken,
Met traanen in 't gezigt. zyn boezem ſchynt te breeken.
Een dubble hertstogt ſtryd in 't vorſtelyk gemoed.
Hier pleit de liefde tot den Godsdienſt tegens 't bloed.

De Grooten van Engeland verzoeken den Vorſt om hulp.

Nu ziet men dagelyks de Grooten van Britanje
Hun byſtand eiſſchen van de wapens van Oranje,
Om d'oude wetten, door den Vorſt (zo dwaas miſleid
Door helſche tovertaal van Roomſche geeſtlykheid)

Ge-

Hosted by Google

Geſchonden , en verdrukt zo trouloos en vermetel ,
In volle vryheid weêr te voeren op haar zetel.
De Prins aanhoort de klagt , bewogen met hun leet ,
Verfoeit het troongeweld dat Jakobs doling ſmeed ;
Hy ſtelt de herten door zyn dierbaar woord te vreden :
Maar 't ſchrander oordeel vreeſt voor grooter zwarigheden.
Hy merkt de liſten van de Vorſten naakt en klaar ,
En ziet uit hun beſluit zyn Vaderlands gevaar.
Hy ſpeurt dat Lodewyk , met Stuart aangeſpannen ,
't Hervormde Kruisgeloof voor eeuwig zoekt te bannen
Uit Gods gewydde Kerk , en dreigt den vryen Staat
Weêr om te wroeten , tot voldoening van zyn haat.
Deze overweging doet den Held den togt beſluiten ,
Om 't naderende quaad in zyn geboort' te ſtuiten ,
En d'eerſt ontſteken gloed van onheil , door beleid ,
Te dooven , eer de vlam haar vonken verder ſpreid.
De Godsdienſt ſtookt zyn vuur noch feller in zyne aders.
Hy raadſlaagt heimelyk met Neêrlands wyſte Vaders ,
En geeft zyn opzet hen te kennen in den Raad , *Die heimelyk raad pleegt met de Staaten.*
Zo heilzaam voor de Kerk , voor Vryheid , Recht en Staat.
Zy ſtemmen 't oogmerk toe. elk ſtreelt zyn hert met hoope ,
Dat d'aanſlag dienen mag tot welſtant van Europe ;
Voor al van Chriſtus Kerk , wel eer met bloed gekocht.
Men doet al 't nodige bezorgen tot den togt.
Zwygt nu gy Grieken van uw Koninklyke kielen , *Voorbereiding tot den tegt.*
En zoo veel vlooten , die , om Troje te vernielen ,

Heen-

Heenſtoven door de zee, om 't ongelyk en hoon
Te rechten door het zwaard, gepleegt aan Atreus zoon.
Maar haat noch wraakluſt kan vorſt WILHEMS degen wetten.
Zyn oogmerk is om 't hert van Jakob om te zetten.
Geen ſabel dorſt naar bloed, geen krygsknecht vlamt op roof.
Men trekt als vrienden, VOOR DE VRYHEID EN 'T GELOOF.
Dat tuige 't opſchrift van d'Oranje ſcheepsbanieren,
En watervaanen, die de zeekaſteelen ſieren.

De Prins neemt afſcheid van de Staten.

Prins WILHEM groet terwyl de Hoofden van het land.
Hy draagt de Rykſprinſes, zyn allerwaardſte Pand,
Aan hunne zorgen op. indien het lot, verbolgen,
O Vaders, zegt hy, my mogt tot'er dood vervolgen,
'k Beveele aan u alleen myn Vorſtelyke Vrou:
Beſchermt haar in den nood; blyft eeuwig haar getrou.

Aanſpraak van de Prinſes aan den zelven.

Maria ſpreekt hem aan met traanen op haar kaaken,
Vaarwel, myn tweede Ziel, wil voor den Godsdienſt waaken.
Beſchut Gods Heiligdom in zulk een hoogen nood.
Maar geef, om mynent wil, uw zelven niet te bloot.
Gy hebt uw leven my geſchonken voor d'altaaren,
En moet myn eigendom met vlyt en zorg bewaaren.
De band van 't huwelyk verbind u tot uw pligt.
Voor al myn Heer (zy droogt de traanen van 't gezigt)
Verſchoon het leven van myn afgedwaalden Vader;
Ik ben voor hem bevreeſt, ô Prins, niets raakt my nader.
Natuur gebied myn ziel te zorgen voor den Vorſt,
En drukt myn kinderpligt nu dieper in myn borſt.

Ik

Hosted by Google

Ik min hem neffens u ; zyn onheil zou my knaagen;
Behou den Koning, maar vernietig al zyn laagen;
Bedenk maar dat zyn bloed Maria 't leven gaf.
Ik zweere u, antwoord haar de Veldheer, by myn ſtaf, *Antwoord van den Prins.*
En ſcherpe legerbyl, ik zal den Vorſt niet deeren;
Maar 't hoofd, zelf door Gods hand gezalft, eerbiedig eeren.
'k Betuige, dat ik ook zyn Ryksſtaf niet begeer.
Wanneer ik 't recht van 't volk herſtelt heb, keere ik weêr.
Maar laat ons onderwyl, Prinſes, ter tempel treeden,
Om hulp te vergen aan de Godheid door gebeden.
Al die een aanſlag van gewigt met God begint,
Ziet vaak de zaak gekroont met zegen, en verwint.
Nu doed men door het land Gods hooge kooren blaaken, *Gebeden in Holland voor den voorſpoed van den togt.*
Zyn Prieſters offeren voor d'algemeene zaaken,
Den welſtant van Europe, en 't heil van Chriſtus Kerk.
De vroome Prins gaat voor, en ſtrekt in 't heilig werk
Een voorbeeld aan zyn volk. hy knielt voor Gods altaaren,
En zucht om zegen in een aanſlag vol gevaaren.
Maria volgt hem na; ze ontſluit haar hert voor God;
Zy bid om 's Hemels gunſt, en een voorſpoedig lot.
De Vaders leggen in de tempels neêrgebogen,
Met nederig gebaar voor Koning Jezus oogen.
De burgers heffen herte en handen naar Gods troon,
En ſmeeken in den naam van zyn gekruiſten Zoon.
De Hoofden onderwyl vervaardigen de vlooten. *De Prins begeeft zich naar*
De Prins begeeft zich by zyn wakkre togtgenooten.

Hosted by Google

de Vloot, die't zeil gaat.

Wel aan, myn Zangnimf, volg den Held langs d'Oceaan.
De Britſche Torrington zeilt voor, en maakt een baan,
Met zyn gezwinde kiel, op Nereus groene velden.
D'Oranje Zeevoogd volgt met Neêrlands Waterhelden.
Zeshonderd ſchepen en ruim vyftig klooven 't nat,
Bevolkt met oorlogsliên. men voert een ryken ſchat
Van geld uit Holland meê, een zenuw van de krygen.
Men ziet matroozen in de hooge maſten ſtygen,
En volgen 't zeebevel. men ſpant de doeken uit.
De klank van trommen en van zeeklaroenen ſtuit
Op d'oevers, die, bedekt met Nederlandſche ſchaaren,
Veel voorſpoed aan den Vorſt toegalmen onder 't vaaren.
Men voert de paarden, in den hollen buik van 't hout
Beſlooten, vaſt gehecht aan banden, over 't zout.
De Schepen bruiſchen door de golven, zwaar geladen
Met ſtaale wapenen, Vulkanus zaalſieraaden,

Nacht-ſtorm op zee,

In Lemnos hol geſmeed. zo zeiltmen voort. maar ach!
Eool begrimt de vloot na 't ſcheiden van den dag.
Hy geeſſelt Nereus rug met bulderende winden,
Om 't leven van den Held en d'aanſlag te verſlinden.

die de vloot in groot gevaar brengt,

Nu houd geen tuchtſpelonk dat muitgeſpan by een.
De ſtormen ſnorren op hun onweerpennen heên,
En woeden op de vloot. het pekel zwelt door 't loeijen.
De gryze Zeevoogd ziet zyn holle baaren groeijen,
En ryzen hemelhoog, of zinken in zyn kil.
Nu brieſcht geen oorlogsros vol moed, maar houd zich ſtil;

Of

Hosted by Google

Of ſcheld, door naar gezucht, de felle luchtorkaanen.
Hoe ſchrikte Nederland! de vrouwen, nat van traanen,
Verſcheurden haar gewaad, verlegen, en vol ſchroom.
Men zegt de Ryksprinſes ſchoot bevende uit den droom, *Ontſteltenis van de Prinſes.*
Als zy den nachtſtorm hoorde op haar paleistrans kraaken,
En klaagde: welk een ramp, helaas, zal my genaaken!
Hoe word myn vroome Prins geſlingert op de zee!
Zal ik ellendige, gelyk Halcioné,
Die haaren drenkeling, haar Cëix, in de golven
En woeſte plaſſen van d'Egeeſche zee gedolven,
Omarmde aan 't barre ſtrand; myn Prins, myn WILHEM meê,
In zulk een droeven ſtaat, omhelzen aan de ree?
Ai keer dit ongeval, Beſchermer van de vroomen.
O God, die met een woord de winden in kunt toomen,
Beſtraf de ſtormen, die myn Held naar 't leven ſtaan.
Hy ſchoot om uwent wil alleen het harnas aan.
Hy ſtak om uwe zaak van d'oever op de baaren,
Voor Jezus Heiligdom, en zyn vervolgde ſchaaren.
Verhoor... haar tong bezweek; zy wou, maar kon niet meer,
En zeeg al bevende op de zachte pluimen neer.

Apollo ſteeg terwyl in 't Ooſten op zyn wagen *Aankomſt van den dag.*
Uit Thetis ſchoot, ontroert door 't buldren van de vlaagen,
Een zwarte lucht, bekleed met onweêrwolken, ſloot
Zyn heldre ſtraalen op. hoe worſtelde de vloot
Op 't ſchuimend pekel, door de barning hene en weder
Gedreven! ſchip by ſchip zonk in den afgrond neder.

Hosted by Google

't Scheen of Neptunus, in een haatelyk verbond
Getreden met Eool, den Vorſt naar 't leven ſtond,
En zogt de watermagt, en 't puik van Hollands Braaven,
In d'opgezwollen ſtroom voor eeuwig te begraaven.
De Prins word genoodzaakt hunnen te loopen. Maar WILHEM HENRIK keert, in 't midden van den nood,
Aan d'oever, met een groot gedeelte van zyn vloot,
En moet, door ſtorm geperſt, d'ontruſtte zee verlaaten.
De Prinſes en de Staaten begeeven zich by den zelven. De Britſche Ryksprinſes, geleid van Neêrlands Staaten,
Begeeft zich naar de kuſt. ze omhelſt haar Echtgenoot,
En groet hem als op nieuw verrezen van de dood.
Ganſch Neêrland klaagt en weent. de Vaders ſtaan verſlagen.
De mannen zuchten om de felle waterplaagen,
Door 't weêrpartydig lot op 't pekel voortgebragt,
Tot nadeel van den togt, en Neêrlands oorlogsmagt.
De paarden dryven zonder leven aan de ſtranden.
De ſchepen dwaalen op de golven eer ze landen,
Of blyven eeuwig weg, verſtrooit door 't ſtormgeweld.
Wakkerheid van den Vorſt in 't herſtellen van de vloot, Hoe ſlaaft de vroome Vorſt, eer hy de zaak herſtelt!
Geen laffe wanhoop kan zyn groote ziel beſtryden.
Hy wil Gods tempels niet verlaaten in hun lyden.
Hy arbeid nacht en dag. elk vliegt op 't Vorſtlyk woord,
En zet met ſpoed het werk, zyn vlyt bevolen, voort.
Men doet de havens van de ſchepen weêr ontblooten.
Men preſt een nieuw getal bezeilde waterſloten,
Om 't volk naar Stuarts ryk te voeren over 't zout.
Men koopt de paarden in de ſteden op voor gout,

En

Hosted by Google

En voert ze naar de zee. men leegt de wapenzaalen,
En doet het oorlogstuig uit magazynen haalen.
Zo word de vloot voorzien, en weêr in ſtaat gebragt,
Door onvermoeiden vlyt. d'Oranje Veldheer wacht
Naar een gewenſchten wind, om van de kuſt te ſteeken.
Men ziet hem daaglyks met de Burgervaders ſpreeken,
Of krygsraad houden met zyn Hoofden, in 't gezigt
Der vlooten, en 't gevolg vermaanen tot zyn pligt;
Of, afgeſlooft door zorg voor d'algemeene zaaken,
Zich met de Ryksprinſes op 't woelend ſtrand vermaaken,
En treeden hand aan hand. men zegt dat God Neptuin
Kroop uit zyn glaze zaal, en ſtak de gryze kruin
Verliefd ten golven uit, en voelde d'ingewanden,
Zo ſtyf bevroren, door Mariaas ſchoonheid branden:
Terwyl de Zeegodes in 't aanzigt zwol van ſpyt,
En in haar kamer ſloop, ontſteeken door den Nyd.
De braave Prins begeeft zich weder op de baaren. *die zich weder in zee begeeft,*
Eool' de Windvoogd raakt, door 't ſmeeken, aan 't bedaaren,
En ſluit de muiters in hun nachtſpelonken op.
Nu haalt de bootsgezel de zeilen weer in top.
De wakkre ſtuurman wykt geen Palinuur in 't waaken.
Soldaat en Zeeman voert de blydſchap op zyn kaaken;
Zyne oogen tuigen van zyn moed en oorlogsluſt.
De Helden ſtaaren van 't kampanje naar de kuſt.
Een ſnelle voorwind noopt de doeken op zyn veder.
Men werpt het anker voor Britanjes oever neder.

Hosted by Google

en in Torbay land. De kuſt van Torbay ſteekt hare armen vrolyk uit,
Om Neêrlands watermagt t'ontfangen. 't krygsgeluit
Vervult de ſtranden, daar trompet en trommen klinken.
Men ankert aan de ree. Vulkanus wapens blinken,
En ſchittren in de vuiſt van 't blaakende oorlogsvolk.
Gy zaagt de vlooten uit uw grondeloozen kolk,
O gryze Zeevoogd, van verwondring opgetogen,
En twyfelde of gy niet misleid wierd door uwe oogen.
Maar hef uw wierparuik, ô Vader vry uit zee;
Gy ziet geen wapenen van oorlog maar van vreê.
Het krygsvolk word ontſcheept, Nu doet men d'oevers van ontelbre Helden krielen.
Het oorlogsros draaft uit den buik der zwangre kielen,
En groet al brieſchende de lucht en 't vaſte land,
Een bos van pieken groeit aan Koning Stuarts ſtrand.
Een ooſtewind beweegt d'Oranje legervaanen,
en de Prins van de Engelſchen verwelkomt. By 't ruiſchen van de zee. de quynende onderdaanen
Van 't Brittenlandſche ryk verſchynen voor den Held;
Een ſpreekt'er uit den hoop: ô Temmer van 't geweld,
Aartsheiland van dit volk, zyt welkom met uw vlooten!
Gy hebt om onzent wil de wapens aangeſchooten,
Uw vloot met oorlogsliên om onze zaak bemant.
Met vreugde zien we uw vaân op onze kuſt geplant.
Wy hebben u in 't ryk genodigt door Gezanten,
Straf nu de razerny van Jakobs vloektrouwanten.
De dorpelingen brengen Men ziet den dorpeling, met toevoer ryk gelaân,
En voorraat, draaven daar d'Oranje tenten ſtaan,

Om

Om ros en legerman te ſpyzen aan de ſtranden ; *toevoer aan de ſoldaaten.*
En 't hert te moedigen. de blyde galm van 't landen
Snort, als een ſnelle wind, door 't ganſche landſchap heên.
De burgers vliegen uit de bygelegen ſteên,
Door d'Opperhoofden en Beheerſchers voorgetreden ;
Die WILHEM groeten, en verbinden zich met eeden,
Aan zyn ſtandaarden. elk bied zich gewillig aan,
En zweert, tot ruſt van 't ryk, den Veldheer by te ſtaan.

De Britſche Koning was naar 't Noorden met zyn magten *De Koning van Engeland rukt zyn magt van 't Noorden.*
Getogen, om de vloot by Berwyk af te wachten,
En had tot wederſtant zyn ſchepen toegeruſt,
Om 't landen van den Vorſt te ſtuiten aan de kuſt.
Hy preſt verbaaſt zyn heir naar 't Weſten, op de maaren
Dat Neêrlands oorlogsvolk ontſcheept wierde uit de baaren.
Maar d'aantogt valt te traag, ſchoon zich de Koning ſpoed;
Zyn leger legt te ver. de Schoonzoon heeft den voet
Alrede aan land gezet : Gods almagt, hem genegen,
Belooft zyn wapens, zo rechtvaardig, hulp en zegen.
Hy trekt met vliegende banieren ſpoedig voort. *De Prins trekt voort, en 't leger groeit aan.*
De doortogt word gebaant. men opent hem de poort.
't Getal van 't leger groeit door moedige Edellieden,
's Ryks Grooten, die getrou den Prins hun byſtant bieden. *De bevelhebbers vallen den Koning af, en voegen zich by't Hollands leger.*
Kornel en Hopman zweert den ouden Koning af,
Verlaat misnoegt zyn dienſt, en volgt Oranjes ſtaf.
De ganſche krygsmagt mort ; daar duizenden ſoldaaten
't Geweer verwerpen, en Vorſt Jakobs zy verlaaten.

De

De bloem van 't Hofgezin, de zuilen van den troon
Vervloeken 't Roomſche juk, met zo veel ſmaad en hoon;
Verbittert in 't gemoed om 't ſchenden van de wetten.
Men raad den Koning het Parlement te beroepen; De Raaden werken om den Koning om te zetten,
En, op Oranjes eiſch, door 't wettig Parlement,
Het Kerk- en Rykskrakkeel te ſlechten, en bekent-
Te maaken dat de Zoon wierd naar de wet gebooren,
Door klaare tekens en bewyzen, dier bezworen.
Maar Jakobs oor blyft doof, en 't hert verſtokt: die raad
't geen hy weigert, Gevalt den Koning niet; hy brouwt zich grooter quaad.
Hy ziet zyn magt verſtrooit; het leger, vol misnoegen,
Verzwakken, en zich by d'Oranjebenden voegen.
De trouſten vallen af. elk ſchikt zich naar den tyd.
De tegenſpoed verſtrooit de gunſt van 't volk, en ſnyd
Den band van vriendſchap af. hoe ſtaat de Vorſt verlegen!
Hy ziet geen kans dien knoop t'ontwarren door den degen,
Of met een hand vol volks de wapens van den Zoon
en beſluit te vluchten, Te keeren. hy beſluit in 't einde om ſtaf en kroon
Te derven, en het ryk te ruimen met zyn vrienden.
zent de Koningin voor af, Hy zent de Koningin, met vrouwen die haar dienden,
En 't jonge kind voor af, verzelt van Geeſtlykheid,
En ſtokebranden van zyn quaad; wier helſch beleid
Den ouden Vorſt verried: die, afgerecht op ſmeeken,
En vleijen, door een tong met honig overſtreeken,
Zyn hert bewogen, om d'aaloude wet van 't ryk
Zo ſnood te ſchenden, en den Godsdienſt te gelyk

Te

Hosted by Google

Te ſteeken naar de kroon. dat vleijersrot geleidde
De Britſche Koningin naar d'oever, daar ze ſcheidde
Van haaren onderdaan, en 't hoog gezag verliet.
De Koning ſtaat een wyl in twyfel; 't ryksgebied
Bekoort zyn ziel: hy kan den zetel niet verlaaten.
't Staatzuchtig hert, geſtreelt door koninklyke ſtaaten,
En ſchitterenden glans van d'opperheerſchappy,
Weerſtreeft zyn poging, en zet alle krachten by
Om 't vluchten van den Vorſt te ſtuiten. hy, gedreven
Door zulk een hertstogt, om als Opperhoofd te leeven,
Wil nu de Koningin herroepen op den troon,
Met al haar Kerkgevolg, en d'opgeraapten zoon.
Maar ziende zich ontbloot van wacht en oorlogsknechten,
Het leger weigeren voor zyn belang te vechten,
En 't ganſche ryk zyn zy' verlaaten, neemt hy voor
Om weg te vliên, en volgt zyn Gemalinne op 't ſpoor. *En volgt.*
De wroeging noopt hem voort met felle geeſſelſlagen;
En 't overtuigt gemoed vreeſt voor verdiende plaagen.
Hoe juichte Brittenland! hoe beefde Lodewyk!
Als Jakobs watertogt, en toevlucht in zyn ryk
De zaak verydelde, in hun' herſſenen beſlooten.
Hy, die vermetel klimt, word licht ter neêr geſtooten.
Gy aardſche Vorſten heft uw herten niet te hoog;
Gods magt beſpot uw magt; zyn aldoordringende oog
Doorwroet uw ingewand, en zet uw aanſlag paalen.
Al blinkt de rykskroon op uw kruin met heldre ſtraalen:

Hosted by Google

Al meet gy d'aarde met uw gouden Koningsſtaf;
Gods vierſchaar ziet uw hert. op boosheid volgt de ſtraf.
De deugd verdooft den glans van 't vorſtelyk ſcharlaken.
Het voegt een Vorſt voor 't ryk, maar eerſt voor God te waa-
Gods offer met zyn hand t'ontſteeken op 't altaar; (ken;
Maar dooft hy 't heilig vuur, dan loopt zyn kroon gevaar.
Dat tuigt Vorſt Jakobs val, een ſpiegel voor de Grooten;
Een voorbeeld van deze eeuw voor al zyn Troongenooten.

De Prins trekt met zyn leger voort,

Prins WILHEM trekt terwyl door 't landſchap met zyn
Des Konings aanhang, die zyn heir durft wederſtaan, (vaan.
Beklaagt, in 't bloed verſtikt, den wrevel onder 't ſneeven.
Men ziet den muiteling voor zyne wapens beeven,
En 't wederſpannig volk zich buigen voor zyn zwaard.
Men hoort eerbiedig, daar zyn mond den grond verklaart
Van 't herte, en d'oorzaak van zyn komſt in Stuarts ryken.
Elk voelt zyn ziel geraakt, door d'ongeveinſde blyken
Van vriendſchap. yder juicht op d'aantogt van zyn magt,
En kuſt de wapens, daar de kroon haar heil van wacht.
Men ſluit de poorten voor zyn vredevaanen open.
De dorpen vreezen voor geen plonderen noch ſtroopen.
De Bouman, in 't gemeen door 't krygsvolk uitgeput,
Ontfangt zyn vyand nu vol vrientſchap in zyn hut:
Zy drinken hand aan hand als broeders voor de vaten.
De landmaagd ſpreid den diſch voor ruiters en ſoldaaten,
En ſpyſt hen met de vrucht van d'akkers, vleeſch en brood;
Zy ſchrikt voor geen geweld, noch ſchennis van haar ſchoot.

Oran-

Hosted by Google

Oranjes voorzorg houd, door ſtrenge krygsbevelen,
Den legerknaap in tucht. hy doet zyn volk verdeelen,
En trekken, daar de nood zyn hulp vereiſcht. hy ſlaat
Op alle zaaken acht, en dient zich in dien ſtaat
Van 't ſchrander overleg, zyn herſſens aangeboren.
Elk paſt op zyn geboôn. hier gaat geen tyd verloren.
Zoo naakt de Vorſt in 't eind de Koninklyke ſtadt, *en lont voor Londen.*
Den Stoel van Engeland; daar Jakob onlangs zat
Verheven op den troon. 's ryks Edelen en Raaden
Verſchynen in zyn heir. elk roemt zyn braave daaden,
En groet den Veldheer als Beſchermer van de Kroon,
Van 't voorrecht, en 't geloof. nu ryſt een vreugdetoon
Ten Hemel uit den muur van Londen om dien zegen;
Terwyl Prins WILHEM, op zyn ſtaſikoets geſtegen, *Zyn intrede binnen Londen.*
Gelyk een tweede Auguſt', met eere en pleghtigheid,
Naar 't hooge Kapitool van Londen word geleid.
Elk volgt zyn wagen, om den Held in 't hert t'ontfangen. *Vreugde van de onderdaanen.*
De traanen biggelen van blydſchap langs de wangen.
De Maagden, opgetooit in 't witte feeſtgewaad,
Braveeren langs den weg, en zingen op de ſtraat:
Wy groeten u in 't ryk Behoeder van de troonen; *Gezang van de Engelſche Maagden.*
De Hemelkoning zal uw deugden eeuwig loonen.
Wy blyven u verplicht voor al 't genooten goed.
Wy looven uw beleid. wy vallen u te voet.
Men zingt dat Perſeus, op zyn vliegend ros gezeten,
De Moorſche Koningstelg verloſte van haar keten,

Hosted by Google

Daar zy, gekluiſtert aan de ſteenrots, in dien nood
Van 't zeegedrogt begrimt, verwachtte elk uur de dood.
Zwygt oude dichters, 't is verziert in uwe boeken:
Maar WILHEM HENRIK vliegt met opgeſpanne doeken;
Die waare Perſeus ſtreeft met zyn gevleugelt ros
En waterpaard naar 't ſtrand; en maakt de banden los
Van geen Andromeda., beroemt door aardſche gaaven,
Of ſchoonheid van het lyf, waarom de minnaars ſlaaven;
Maar ſlaakt de boeijens van den Godsdienſt, en 't gedrogt,
Gewetensbreidel, word verovert op zyn togt.
Hoe juichte Athene, toen Held Thezeus, na 't vernielen
Van 't monſter, keerde met zyn zegeryke kielen!
De vrouwen vloogen met de kinderen naar 't ſtrand,
Den Winnaar in 't gemoed, en zongen: Thezeus hand
Verdelgde 't monſter, uit Paſifaé geſproten,
In Dedaals doolhof, tot ons onheil, opgeſloten,
Gekoeſtert en gevoed, veel jaaren achter een,
Met blanke ſpieren van de jeugd van 't wyze Atheen:
Maar gy, Britanje, laat uw vreugdegalmen hooren;
't Gedrogt, Gewetensdwang, uit Jakobs brein geboren,
En in den doolhof van uw Konings hert gequeekt,
Daar 't razende naar 't hert van Recht en Godsdienſt ſteekt,
Word door Vorſt WILHEMS hand verovert en verſlagen.
Gy Britſche vrouwen volgt dien Thezeus op zyn wagen.
Geleid zyn zegekoets, ô Moeders, zy aan zy:
Uw kindren zyn verloſt van wreede tiranny;

Zy

Zy zullen u niet meer zien treuren om de plaagen,
Noch, hangende aan de borſt, ſteets weenen op uw klaagen.
En gy ô Vaders leid uw zoonen, elk om ſtryd,
Ter tempel naar 't altaar, den waaren God gewyd.
De Godsdienſt, eer verdrukt, word weêr ten troon verheven:
Maar dankt Oranjes ſtaf voor vryheid, recht en leven.
Zo rolt de vreugdegalm de ſtraaten door. elk meld
De blydſchap van zyn hert, op d'intreê van den Held.
Nu werkt zyn yver, om de rykspeſt uit te roeijen. *Wakkerheid en zorg van den Prins voor de algemeene ruſt.*
't Vermoeden van verraad doet yders magt beſnoeijen,
Den Roomſchen onderdaan ontblooten van geweer.
Elk, die den Koning dient, legt hier de wapens neêr.
Men ſlaat de liſten ga. men waakt met Argus oogen.
De Vorſt betuigt voor 't volk: dat hy, door 't leet bewogen *Zyn verklaring voor de gemeente.*
Van d'onderdaanen, zelf op hun begeerte en beê,
Tot voorſtant van 't geloof, der volken ruſte en vreê,
Handhaving van de wet, en langgevierde rechten,
Zyn vlooten had bemant, om 't rykskrakkeel te ſlechten.
Dat hy van elk verwacht gehoorzaamheid en pligt
En byſtant, om een werk van zulk een groot gewigt,
In weerwil van den nyd, kloekmoedig uit te voeren.
Hy dreigt in tegendeel hen, die den troon beroeren,
Of laagen leggen aan zo Goddelyk een zaak;
En door verſchillentheid van Godsdienſt, heet op wraak,
Een vuur van vyandſchap doen ſmeulen in hunne aders;
Om d'aangenaame ruſt, als ſnoode troonverraders,

Hosted by Google

Te ſmooren in een zee van 't burgerlyke bloed,
En 't eedle Staatbelang te treeden met den voet.
Hy doet het Parlement beroepen. Hy doet, naar 't oud gebruik, den Raad van 't ryk vergaaren,
En yder ongeveinſt den grond van 't hert verklaaren,
Heilzaame middelen beraamen, om het quaad
Met vlyt te ſtuiten, eer de tweedragt verder gaat.
Men geeft hem d'oppermagt eenpaarig in zyn handen.
Men recht verbonden op. men zweert de dierbre panden
Van 't ryk in eeuwigheid, met eigen bloed en goed,
In ſpyt des vyands, te verzeekren, en vol moed
Den Troonbeſchermer met zyn leven by te ſpringen,
In 't uiterſte gevaar en ſtaatveranderingen.
Men toont dat Jakob is verſteken van de kroon,
Door 't recht te ſchenden, en 't verlaaten van den troon.
De genegentheid der Engelſchen tot den Vorſt groeit dagelyks aan, De liefde tot den Vorſt groeit daaglyks in de zinnen.
Zyn vlyt verplicht het volk hem meer en meer te minnen.
Zyn teedre zuchten tot den Godsdienſt, kloek beleid,
Staatkunde, oprechtheid, liefde, en oorlogsdapperheid,
Door God in overvloed aan d'eedle ziel geſchonken,
Doen 't vuur van gunſt in 't hert van 't Britſche volk ontvon-
Gerechtigheid taſt zelf den Ryksraad in 't gemoed: (ken.
Gy zyt aan hem de Kroon verſchuldigt, Vaders groet
Den Prins als Koning, hy beſchermde uw recht en landen.
De Godsdienſt komt'er by, en werkt op d'ingewanden.
Wie zou die driften, zo rechtmatig, wederſtaan?
die hem den Scep- Zy bieden hem te ſaam den gulden Scepter aan,

Ter-

Hosted by Google

Terwyl de landzaat ſchreeuwt. ô Koninksſtad, ô Londen, *ter eindelyk opdragen.*
Verhef uw Heiland vry, gy zyt aan hem verbonden.
Hy gaf aan d'Erfgenaam van Stuarts ryk zyn hand.
Gy zaagt zyn huuwlykstoorts, die noch door 't aardryk brand,
Ontſteeken in uw wal. gy hebt, ô Britſche Helden,
Wel eer op 't bruiloftsfeeſt zyn daaden hooren melden;
En nu zyn wondren met uwe oogen aangezien.
De Godheid heeft den Held geteelt, om hulp te biên
Aan 't onderdrukte volk; om op zyn zegetogten
Den klaauw te korten van verwoede moordgedrogten;
En, op Alcides ſpoor, de monſters, wreed van aard,
Den kop te kneuzen door de ſlagen van zyn zwaard.
Een Koning, door verdienſte en hooge waardigheden
Gekroont, zal met meer roem den Stoel van 't ryk betreeden,
Als die, door 't blind geval verheven, 't volk gebied.
't Geluk deelt vaak zyn gunſt in 't honderd uit, en ziet
Naar deugden noch waardy: maar eeuwig zal Britanje
Verheerlykt blyven door de krooning van Oranje.
Vervolgde zielen, die uit liefde van 't geloof,
In wilderniſſen treurt, en laat uw erf ten roof
Aan uw vervolgers, grypt weêr moet in uwe plaagen;
Droogt af de traanen, want de Koning hoort u klaagen.
Hy ſtryd voor uwe zaak. hy zal uw bittre ſmert
Verzoeten; blyft getrou, ô zielen, en volherd
In blaakende yver voor Gods tempels en altaaren.
Hy zal den troon bekleên, en heerſchen voor Gods ſchaaren,

Voor

Hosted by Google

Voor 't onvervalſcht geloof, en Jezus kruisverbond.
Zo ſpreekt de ganſche ſtad, al 't volk, uit eenen mond.
Men zend gezanten naar Holland om de Prinſes af te haalen.
Men zend Gezanten naar de Nederlandſche ſtranden.
Die ſteeken van de kuſt. men ziet ze ſpoedig landen.
Zy knielen needrig voor Mariaas voeten neêr,
En nooden haar ten troon te treeden met haar Heer.
Maar 't hert, zo vaſt verknocht aan Neêrlands zeven Staaten,
Zo dier verbonden aan de min der onderzaaten,
Verzekert van hun trou en ongeveinſde deugd,
Verzinkt in diepen rou, in 't opgaan van haar vreugd.
De Vaders wenſchen haar eerbiedig heil en zegen.
Maria toont in 't ſcheiden haar genegentheid voor den Staat en de ingezetenen.
O Land, myn hertsvermaak, wy blyven u genegen,
Zo ſpreekt ze, ſchoon Britanje ons uit uwe armen rukt,
Ik heb in Neêrlands Tuin de zoetſte vrucht geplukt
Van 't leven, en myn ziel gevoed met lekkernyen,
My aangenaamer, als de troon of heerſchappyen.
Hier heb ik vrolyk ruim tien jaaren doorgebragt,
Van groot en kleen bemint, geviert en hoog geacht.
Hier heb ik onbeſchroomt, met opgeheven oogen,
In diepe zuchten, voor Gods altaar neêrgeboogen;
Onthaalt op 't heilig feeſt met Chriſtus kruisbanket.
Haar afſcheid aan de Leeraars, en d'Opperhoofden van 't land.
Vaart wel, Gods Tolken, leeft, gedenkt ons in 't gebed:
Bewaakt uw Heilands Kerk, zyn Bruid, zo dier verkoren.
En gy, ô Heeren, die, tot landbewind geboren,
Den volken wetten geeft, ô Zuilen van den Staat,
Verwacht niet dat de ſtaf en 't purpre troongewaad,

Hoe

Hoe ſchoon voor d'oogen, ooit Mariaas hert zal vleijen,
Om haare zinnen van uw vriendſchap af te ſcheijen:
Die banden zyn te vaſt geſlingert om 't gemoed.
Wy blyven u getrou in voor- en tegenſpoed.
De Vaders ſtaan een wyl door 't afſcheid opgetogen
Maar eindlyk ſpreekt'er een van allen: Gods vermogen,
Grootmagtigſte Vorſtin, ontſluit u Stuarts troon.
Wy wenſchen u gelyk veel zegen met de kroon.
Gy zyt geſchapen om dat Ryksjuweel te draagen,
En neffens uw Gemaal het Britſche Ryk te ſchraagen.
De Godheid heeft uw ziel en leven met een ry
Van deugden opgepronkt, om in de ryksvoogdy,
Gevlochten om een kroon, op 't heerlykſt uit te blinken.
Hoe zal uw lofbazuin de waereld overklinken!
Als gy, doorluchte Vrou, ten zetel opgevoert,
Gewetensdwang, die nu der volken ruſt ontroert,
Zult drukken op de nek, en kluiſtren door uw handen
De Troonharpyen, voor uw voet, met yzre banden.
Dan blyft Britanje wel behouden. maar uw volk,
Ons waarde Vaderland, aanſchout een dikke wolk,
Bezwangert van een reeks verwoede ſtaatorkaanen,
Van verre naderen, tot ſchrik der onderdaanen.
De Franſche Koning heeft zyn ſabel reeds gewet.
Hy ſtygt verwoed te paard, en ſteekt de moordtrompet.
De Duitſche bodem beeft, geſchokt door d'oorlogstoonen.
De wreedheid gaat in zwang. men ziet geen kind verſchoonen.

Hosted by Google

Men ziet de ſteden door de vlammen afgeweid.
Dat tuig de Pals, Vorſtin, daar ze op haar puinhoop ſchreit.
Wy vreezen dat dit vuur eerlang zal overwaaijen,
En Vrankryks legerhaan voor onze muuren kraaijen.
De Koning heeft wel eer den vryen Staat verraſt.
Zyn ketens, met geweld, om vrye leên gepaſt.
De lenden bloeden noch door 't ſnerpen van de ſlagen:
En eeuwig had ons volk de boeijen licht gedraagen;
Maar uw beroemde Prins, door onzen nood gedrukt,
Heeft ons bevredigt, en de kluiſters los gerukt.
Wy wachten weder, in de naderende ellenden,
Zyn byſtant, om al 't leet van Neêrland af te wenden.
Ai laat hem keeren, en verwiſſelen een wyl,
Ten dienſt van 't Vaderland, den ſcepter voor de byl.
Maria zal terwyl Britanjes ryksſtaf zwaaijen.
Op uwe zorgen zal de ryksas zeker draaijen.
Uw groote wysheid, aan den landgenoot bewuſt,
Zal vreedſaam heerſchen, en behouden 't volk in ruſt.
Noch eens, ô Koningin, (indien men 't u mag vergen)
Beweeg den Koning om zyn Vaderland te bergen:
Een Vaderland, aan zyn geboorte dier verplicht.
Wy zaagen met ons oog dat Goddelyke Licht,
't Geen door de waereld ſchynt met glinſterende ſtraalen,
Verryzen. ja de Staat zal met dien eernaam praalen,
Daar vruchteloos de nyd zyn tanden op verbreekt,
Dat Neêrland in zyn ſchoot een Koning heeft gequeekt.

Een

Hosted by Google

Een Koning, zo vermaard; die, op zyn troon gezeten,
De ganſche waereld met zyne armen af zal meeten;
En vullen de bazuin van d'onvermoeide Faam
Met zegetoonen van onſterfelyken naam.
Zo ſprak de ganſche Staat, terwyl Maria ſcheidde, *Maria word naar den oever geleid*
Van Neêrland uit een mond. de landgenoot geleidde,
Met traanen in 't gezigt, de nieuwe Koningin
Naar d'oever. yder geeft noch blyken van zyn min.
De jongſte groet beknelt het hert der Batavieren.
Zy treed aan boort. de kiel, getooit met ryksbanieren, *en gaat ſcheep.*
Geſtreelt door zeeklaroen en trommel, blinkt op 't zout,
Gelyk een hooge berg, uit onwaardeerbaar gout
Geklonken, en verdooft de dagtoorts en haar vonken;
Of ſtrekt een ſpiegel om God Febus op te pronken.
Vrou Thetis, op haar ſchulp geſtegen, ryſt om hoog *Thetis verſchynt op haar ſchulpkoets,*
Ter golven uit, en preſt, door 't wenken van haar oog,
De Nimfen van de zee, en alle Watergoden.
Ga heen, zo zegtze, volg, ô Triton, myn geboden. *en zend Triton voor af, om de komſt van de Koningin te bootſchappen.*
Begeef u ſpoedig naar de kuſt van Brittenland,
Daar WILHEM HENRIK heerſcht als Koning. ſteek aan 't ſtrand
Uw zeeklaroen, en blaas Mariaas komſte in d'ooren
Der onderdaanen uit. die maâr zal elk bekooren.
De Vorſt verlangt, en wacht zyn waarde Koningin.
Ga voor. ik volg u met myn Waterhofgezin.
Ik wil Mariaas vloot geleiden door de ſtroomen.
Zy heeft op dezen togt voor geen gevaar te ſchroomen.

Hosted by Google

Ik zal ze ſtuuren met myne armen naar de ree.
Zo ſpreekt de Zeenimf. en God Triton bruiſcht door zee,
Op 't hoog bevel. hy klooft de golven met zyn wagen,
En twee Dolfynen, voor zyn wateras geſlagen.
Hy ſteekt zyn horen aan de kuſt van Engeland, waar op het volk zich naar zee begeeft.
Zo dra de Zeeherout, met ongewoon geluid,
Zyn krommen horen ſteekt, wiens klank op d'oevers ſtuit,
En bromt in 't oor van 't volk; vliegt yder naar de ſtranden;
Om voor de Koningin te knielen onder 't landen.
Wel eer viel 't ſcheiden bang van zulk een dierbaar Pand:
Nu baart de weêrkomſt vreugde in yders ingewand.
Een oud zeeman wyſt de ſchepen van de Koningin.
Men klimt op 't Krytgebergt'. men ſtaroogt op de baaren.
Maria toeft te lang. een ſchreeuwt'er uit de ſchaaren:
O medeburgers, zyt getrooſt, houd moed, aanſchout
Met my de vloot van verre aanſtuiven over 't zout.
Ik kan, indien 't me luſt, de witte doeken tellen,
En zo veel ſchepen, als de Koningin verzellen.
Ik heb een zeemans oog, en van myn kindsheid af
De zee doorkruiſt, ten dienſt van Stuarts waterſtaf.
Ik wierd wel eer gepreſt van Kromwels twiſtgenoten,
En, tegens wil en dank; gewurpen op de vlooten.
'k Heb onder Karels vlag d'Oranje zeebanier,
Die 't recht bepleitte van den vryen Batavier,
Tot viermaal achter een bevochten. laat ons leeren
Uit deze ervarentheid, hoe d'aardſche zaaken keeren.
Hy, die wel eer dit ryk kloekmoedig heeft beſtreên,
Geſpt nu, tot heil van 't volk, de wapens aan de leên.

Die

Hosted by Google

Die dappre vyand, eer zo vreeſlyk in onze oogen,
Word onze grootſte vriend, en red, uit mededogen,
In zulken hoogen nood, den veegen onderdaan.
Zo ſpreekt de zeegezel, en yder hoort hem aan.
Elk ziet, terwyl hy wyſt van verre naar de kielen.
't Gejuich en handgeklap van zo veel duizend zielen
Verſpreid zich over zee. de Teemsvoogdes verlaat
Haar waterhof, en komt in 't plegtig ſtroomgewaad
Te voorſchyn, op 't gerucht, gevolgt van Teemsnajaden,
Die vrolyk om haar koets in 't ſtille water baaden.
Zy rècht de leden op den wagen overendt:
En ſpreekt: my zyn de reên van uwe vreugd bekent,
O burgers, gy verwacht de Koningin der Vrouwen.
Uw oog verlangt om 't oog van uw Vorſtin t'aanſchouwen.
Zy naakt. gy zult ze haaſt geleiden naar 't paleis.
De Wind- en Watergod begunſtigen haar reis.
Juicht, onderdaanen, juicht, wilt al uw leet vergeeten,
Zy heeft zo menigwerf, met oogen, rood bekreeten,
Uw ramp betreurt. gy zult de tekenen van ſmert
Noch leezen in 't gezigt. uw onheil trof haar hert.
Vliegt hene, en meld haar komſt den Vorſt, die, vol verlangen,
Zyn waarde Koningin in d'armen tracht t'ontfangen.
Men vond nooit grooter trou, noch liefde, meer volmaakt,
Als in dit Vorſtlyk paar. zy zwygt. de vloot genaakt.
Men werpt het anker uit voor d'oever van Britanje.
De Koningin vertoont zich boven op 't Kampanje.

Vreugde van de onderdaanen, waar op de Teemsgodin te voorſchyn komt, en het volk aanſpreekt.

De vloot van Maria genaakt de kuſt van Engeland.

Mariaas vloot komt voor de kuſt van Engeland.

d'Aaloudheid heeſt wel eer verdicht, dat Citheré,
Volmaakt van wezen, quam te voorſchyn uit de zee,
En op een ſchulptroon dreef te Ciprus aan de ſtranden.
Hier ziet men aan de kuſt een grooter Schoonheid landen;
Een pronkbeeld der Natuur. elk groet de groote Vrou,
En werpt zich neêr in 't ſtof. men zweert haar liefde en trou.
Lang leef de Koningin. zo ſchreeuwen duizend menſchen.
De bergen dreunen op 't geluit der zegenwenſchen.
Zo vaart Maria voort in 't midden van 't gewoel.
Haar vaderlyke ſtad, de Britſche Koningsſtoel,
Vertoont zich in 't verſchiet. haar boezem word bewogen.
De traanen vloeijen, op 't aanſchouwen, uit haare oogen.
Haar hert gedenkt aan 't leet der vroome burgery.
De kerkvervolging, en haar vaders tiranny

De Vorſtin ryd binnen Londen;

Ontſtellen haar gemoed. zo ryd ze binnen Londen,
Met traanen in 't gezigt. de ſtoet, voor af gezonden,
De bloem van 't Hofgezin ontfangt de Koningin.

word van den Vorſt verwelkomt.

De Koning zelf verwacht zyn waarde Gemaalin
In 't vorſtelyk paleis. hy valt haar om de leden.
Zyt welkom, zegt de Vorſt, gy zult den troon betreeden,
O Goddelyke Vrou. de landplaag legt gevelt.
Ik heb der volken recht, en 't waar geloof herſtelt,
En, onder Gods beleid, den zegen weggedraagen.
Hoe zal de waereld van uwe overwinning waagen,
Zo ſpreekt de Ryksvorſtin. juich, juich, ô Engeland!
Myn WILHEM heeft uw recht verdedigt door zyn hand.

Maar

Hosted by Google

Maar ſta my toe, ô Prins, dat ik om d'ongelukken,
En Vaders rampen, die myne ingewanden drukken,
Mag treuren, eer myn hand zyn gulden ſcepter zwaait.
O Vader, hoe is 't rad van uw geluk gedraait!
Uw blinde kerkdrift, Vorſt, verwekte u deze plaagen.
Wy zullen, maar met ſmerte, uw troonjuweelen draagen.
Hoe kan het menſchdom Gods Voorzienigheid weêrſtaan?
Die bied ons, voor 't belang der Kerk, de Rykskroon aan.
Ik moet Gods Heiligdom behoên: niets raakt my nader.
Ik heerſche als Koningin, maar diene u als myn Vader.
En viere u, als myn Vorſt, myn Opperhoofd, en Heer.
My leert de kinderpligt dat ik myne ouders eer'.
En gy, ô Londen, daar ik 't eerſte licht aanſchoude,
Myn kindſche dagen ſleet, en met myn WILHEM troude
Voor 't heilig echtaltaar, en ſchonk den Prins myn hand;
O Vorſtelyke Wieg, ô Stad, ô Vaderland,
Ai belg u niet, dat ik, voor 't oog der onderdaanen,
Den koninklyken Stoel beſproeije met myn traanen,
En 't leet herdenke van myn Vorſtelyk geſlacht.
Myn Grootvaâr wierd wel eer moorddaadig omgebragt.
Myn Vaders doling heeft hem van den troon geſtooten:
En 't geen des Hemels raad heeft over ons beſlooten,
Is heden onbekend. het wiſſelbaar Geval
Beſpot al 't ſterflyk volk, maar Grooten boven al.
En gy, myn Prins, laat ons volherden in gebeden,
En voor Gods Heiligdom ſteets waaken hier beneden,

God-

Hosted by Google

Godvruchtig leeven naar zyn wet, en 't aardſche lot
Opdraagen aan 't beſluit van dien getrouwen Godt.
Hier zwygt de vroome Vrou. ô voorbeeld der Vorſtinnen,
Zo antwoord haar de Vorſt, hoe zal u 't ryk beminnen!
Hoe zal 't gemeene beſt, der volken heil en vreugd
Voorſpoedig groeijen door uw godsvrucht en uw deugd!
Laat nu de bitſche nyd myn heerſchappy belaagen,
Uw Koninklyken ſtaat begrimmen: 'k vrees geen plaagen.
Alleen uw vroomheid, die Gods oog van boven ziet,
Verzekert ons in dit gevaarlyk Ryksgebiet.
Geen trotſe weêrparty noch muiter zal ons deeren.
Wy heerſchen voor 't geloof. wy zullen triomfeeren,
En onze vyanden verdelgen. ik verlaat
My op uw deugden, en Gods hulp, in dezen ſtaat.
Maar wil ons 't ongeluk, ô Koningin, beſtryden:
Wy zullen, wel getrooſt, voor Kerk en Godsdienſt lyden.
Ja ſneeven voor 't Altaar. zo zal Gods groote Zoon
Ons kroonen in zyn Ryk met een volmaakter kroon.
Hoe ſtaat de Ridderſchap verrukt en opgetoogen,
Door 't deugdſaam onderhoud. de Hoofſche Juffers droogen
De traanen van haar wang: elk voelt haar hert geraakt.
't Gezelſchap ſcheid van een. de tyd van ruſt genaakt.

Plegtigheden van de krooning.

Straks word de plegtigheid bereid, naar d'oude wetten,
Om 't Vorſtelyke Paar de kroon op 't hoofd te zetten.
Men treed eerbiedig naar den tempel, in 't gewoel
Van duizend ſchaaren; daar de Koninklyke ſtoel,

Met

Hosted by Google

Met diamant verſiert, zo heerlyk blinkt in d'oogen;
En onbeweegbaar ruſt op twee paar marmre boogen.
Het Hofgezin verſchynt in 't prachtig feeſtgewaad.
Men ziet de Ridderſchap, de Grooten, en den Raad
Van 't Brittenlandſche ryk, verſiert met ſtaſikleden,
Langs d'opgepronkte ſtraat, en vloertapyten treeden.
Men voert de tekenen van 't ryk, de goude kroon,
Den koninklyken ſtaf, voor 't oog van 't volk, ten toon.
De Kouſſeband verbeelt de Ridderlyke waarde.
Het heilig Parkement, dat Gods gebod verklaarde,
Wel eer beſchreven door Profeeten uit zyn mond,
Dat vaſte zegel van 't genade- en vreê-verbond,
Word door den Biſſchop langs de wegen omgedraagen.
Een anders vuiſt beſluit den Kruiskelk, door 't behagen
Van d'Oppermajeſteit gevult met Chriſtus bloed.
Elk munt op 't heerlykſt uit in 't midden van zyn ſtoet.
De ſtraaten krielen van trompetters en tamboeren.
Men ziet'er 't zwaard van Staat, en andre wapens voeren.
Daar ſtapt Vorſt WILHEM, met MARIA, zy aan zy,
Naar 't hooge tempelkoor, om 't recht der heerſchappy
t'Aanvaarden, in 't gezigt der juichende gemeente.
't Gehemelte, bezaait met paerlen en geſteente,
Zo kunſtig geborduurt door d'eedle maagdeſchaar,
Bedekt de kruinen van het koninklyke Paar.
Zo ſtreeft de Hofſleep voort, en naakt allenks den tempel. *De Godsdienſt ontfangt den*
De Godsdienſt zelf verwacht den Koning aan den drempel,

Hosted by Google

Koning aan den Tempel: ſpreekt hem aan,

Verwelkomt met een kus de koninklyke Vrou,
En ſpreekt : zyt welkom in myn heilig kerkgebou
Doorluchte zielen , die myn rechten zult verweeren,
Van myn vervolgers , door Gods zegen, triomfeeren,
En doen hun' aanſlag door uw vlyt in rook vergaan.
Hier ſtak de Godheid zelf uw bruiloftsfakkel aan;
Verknocht , om mynent wil , uw herten voor d'altaaren;
Om Jezus Heiligdom, in 't midden der gevaaren,
Te rukken uit den muil van 't woedende ongediert.
Wy hebben eer met vreugd dien grooten dag geviert:
Dien dag , zo heilzaam voor de waare Kruisgenooten.
Nu zietmen 't ganſche ryk, al d'Edelliên en Grooten,
De Britſche burgery , den Raad , de Ridderſchap
Den tempel naderen , met vrolyk handgeklap ,
Om u den ſcepter en de rykskroon op te draagen.

en voorzegt zyn aanſtaande wedervaren.

Maar gy, ô Koning, moet noch worſtlen met de plaagen;
En hebt voor eerſt geen ruſt te wachten op uw troon.
Gy moet noch menigwerf langs 't veld, bezaait met doôn,
Op 't moedig oorlogsros, voor myne vryheid , draaven,
En in uw Koningsſtaat voor myne altaaren ſlaaven.
Gy zult de veldrivier met uw doorluchtig bloed
Bepurperen , ô Vorſt. ik hoor uw oorlogsſtoet
En helden , door uw wond getroffen, deerlyk klaagen;
Den vyand ſchreeuwen : juicht; Oranje legt verſlagen.
Maar neen , hy lach vry om uw ingebeelde dood,
De Godheid zal uw ziel behouden in den nood,

En

Hosted by Google

En om myn kerkbelang en 't ryk uw dagen lengen.
Zy zal geen laagen noch verradery gehengen,
Maar u bevryden op uw zetel voor 't geweld.
Dit heeft Gods Waarmond, zyn Orakel, my geſpelt.
Ik melde aan u 't geheim, in 's Hemels Raad beſlooten.
Zo ſpreekt de Godsdienſt, en geleid de Troongenooten, *De Godsdienſt eindigt het geſprek.*
In 't midden van 't gejuich, naar 't Godgewydde altaar.
Men galmt den lofzang uit. men roept in 't openbaar
Den Opperkoning aan, wiens Goddelyk vermogen
De grootſte Vorſten kan verneedren of verhoogen:
Die 't aardſche Godendom, verheerlykt met de kroon,
Leert vreedſaam heerſchen, naar zyn wetten en geboôn.
Zo trekt men 't vorſtlyk Paar, na 't einde der gebeden, *Het koninklyk Paar word gekroont.*
Het purpre troongewaad, den ryksrok, aan de leden.
d'Aardsbiſſchop kroont de kruin, en bied den ſcepter aan.
Nu ſchreeuwt de ganſche ſchaar: uw ryk moet eeuwig ſtaan.
Leef lang, MARIA. leef, ô WILHEM, voor Britanje. *Toejuiching van de gemeente.*
Zo bloei de Roos in 't veld van 't ſchaduwryke Oranje.
Gy, die den kroondag viert, en juicht, aanſchouwt met my
Den Hofſtoet, die zich voegt aan Koning WILHEMS zy,
Door Gods Almogentheid gezonden naar beneden.
Men ziet Godvruchtigheid zyn rechterhand bekleden. *Godvruchtigheid,*
De deugd vertoont zich in haar aangezigt. zy waakt
Voor 't heilig offervuur, dat op Gods altaar blaakt.
Haar volgt Gerechtigheid, wel ſchoon, maar blind van oogen; *Gerechtigheid,*
Zy loont milddadig, of ſtraft zonder mededogen.

Hosted by Google

Zy ſchenkt haar evenaar en degen aan den Vorſt.
Vrientſchap, De Vrientſchap ſtaat'er by, die toont in d'ope borſt
Haar hert, zoo vreedſaam, maar voor Veinzery geſloten,
Aan 't oog van 't Hofgezin, en alle Feeſtgenooten.
Mildadigheid, Milddadigheid (de deugd, die Koningen in Goôn
Herſchept) vertoont zich naaſt de Liefde by den troon.
Dapperheid Ter ſlinker zyde praalt de Dapperheid in 't wapen,
Zorg, Met Zorg en Wakkerheid, wier oogen nimmer ſlaapen.
Wakkerheid, Staatkunde en Krygsbeleid verzellen dezen Stoet.
Staatkunde, en Krygsbeleid verzellen den Koning. Met zulk een Hofgevolg betreed Oranjes voet
De trappen van den troon. nu vluchten alle plaagen.
Hier legt de Woede voor den zetel neergeſlagen,
De Woede, Zieldwang, en Geweld leggen verſlagen. De Zieldwang aan den voet van 't hooge altaar gevelt.
De breidel knelt den muil van 't overheert Gewelt.
De Vryheid duuwt haar ſpeer het monſter in de lenden.
O Heerlyk ſchoutoneel! hoe zal uw lyden enden,
Gelukkig Engeland! de nacht van rou verdwynt
Voor 't heldre vreugdelicht, dat aan uw Hemel ſchynt.
Zo ſchuimt de Zon de lucht van donkre regenvlaagen;
En pronkt, met grooter glans verheerlykt, op haar wagen,
Na donderbuijen en orkaanen. menſch en vee
Herleeven. veldgewas en kruiden, in een zee
Verdronken, ryzen door de koeſterende ſtraalen.
ô Zegenryke dag! wie kan al 't heil verhaalen,
Dat uw geboorte teelt voor ganſch Euroope? ô tyd!
Die zo veel vreugden queekt, in weerwil van den nyd,

Zyt

Hosted by Google

Zyt driemaal wellekoom ! ô kroonfeeſt , waard te vieren!
Gy ſluit al 't Nachtgeſpuis , bekleed met moordbanieren ,
En helſche wapenen , geſmeed in Plutoos poel ,
Met yzre boeijen aan den koninklyken ſtoel.

Aanſpraak aan de zalige Koningen.

Gy Vorſten , die wel eer de rykskroon hebt gedragen,
En wetten gaaft aan 't volk in uw beroemde dagen ,
Maar moede en uitgeleeft in dezen tempel ruſt ,
Ontwaakt op 't feeſtgeluit. en gy , die eer , met luſt
En onvermoeiden vlyt , de Britſche kerk bewaakte ,
Als Jezus Prieſterin , rys uit den ſlaap , volmaakte ,

Koningin Elizabeth.

Beroemde Elizabeth ; ô trouwe Voedſtervrouw
Van 't waare kruisgeloof , uw zielsvermaak , aanſchouw
Uw allerwaardſte pand , door Jakobs haat beſtreden ,
Vervolgt , verſmaad , verdrukt , en tegens recht en reden
Mishandelt , door de vuiſt van Neêrlands Oorlogsheld ,
En Gods Voorzienigheid in 't Britſche ryk herſtelt.
Een helſche Kerkplaag zocht Gods tempel om te wroeten;
Maar legt door 't vuur van wraak geblikſemt voor zyn voeten.
Gelei den Koning , die den Britſchen troon betreed ,
Verheerlykt met den ſtaf , en 't vorſtelyke kleed ;
Begroet van duizenden , die op zyn byſtand hoopen.
Bedriege ik my ? of barſt de marmre grafzerk open ?
ô Neen , zy gaapt , ik zie Elizabeth in 't licht ,
De wangen bleek en naar weêr bloozen op 't gezigt.
Slaap nu geruſter in uw onderaardſche woning ,
Geloof beſchermſter , na 't aanſchouwen van de kroning.

Hosted by Google

en de Moeder van den Vorſt.

En gy, Maria, die, verheerlykt, voor 't gezigt
Van uwen Heiland juicht in 't eeuwigſchynend licht.
Verwaardig u, o Ziel, uit Gods verheve zaalen
Dit Feeſt t'aanſchouwen; laat uwe oogen nederdaalen.
Gy hebt den Koning zelf gedraagen onder 't hert.
Gy zaagt den dageraat zyns levens, tot uw ſmert,
Door dikke nevelen van haat en nyd ontluiſtert;
Die heldre Morgenzon door ſmaad en hoon verduiſtert,
En vroege ſtraalen haaſt door afgunſt uit gedooft.
Begroet hem nu, maar met uw Vaders kroon op 't hoofd.
Die ſchittert van zyn kruin met Goddelyke glanſſen.

Beſluit.

Zo klimt dat groote Licht op d'allerhoogſte tranſſen,
En breekt door onweerwolk, en duiſtre dampen heên;
En koeſtert met zyn gloed de zielen hier beneên.

Eynde van 't eerſte Deel.

Drukfeilen aldus te verbeteren.

Pag. 7. lin. 26. ſtaat, fellen. lees, felle. p. 21. l. 10. meld. l. meldde. l. 15. purpre. l. purpren. p. 24 op de kant, Jakob den tweden. l. Jakob den zeſden. p. 31. l. 15. Thiton. l. Tithon. p. 34. op de kant, en ontdekt. l. die ontdekt. p. 39. l. 18. huuwlyksmaal. l. huuwelyksmaar. p. 50. l. 21. de heirſtaf. l. den heirſtaf. p. 56. l. 19. die ik l. dien ik. p. 61. en 62. l. 20. en 8. de ſchrik. l. den ſchrik. p. 64. l. 2. de klaauw. l. den klaauw. l. 13. de trap. l. dien trap. p. 77. l. 16. aanvaal. l. aanval. p 80. op de kant, van overwinninge. l. van deze overwinninge. p. 88. l. 26. verhaalen. l. beſchryven p. 93. l. 6. Thiton. l. Tithon. p. 144. l. 18. uw zelven. l. u zelven. p. 162. l. 6. vrye leên. l. onze leên. p. 166. 15 de eerſte kanttekening overvloedig. andere geringe misſtellingen gelieve de gunſtige lezer te verſchoonen.

Hosted by Google

IL E DE ER E,

door Gods genade,

KONINGK VAN

ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK EN IERLAND,

BESCHERMER DES GELOOFS, ENZ. ENZ. ENZ.

In Heldendicht beſchreven

Door L. ROTGANS.

II. DEEL.

t'Amſteld. t'Utrecht. { by FRANCOIS HALMA, WILLEM VANDE WATER, } Boekverkoopers.

1700.

Met Privilegie van Haare Ed. Gr. Mogende.

Hosted by Google

Hosted by Google

AAN DEN

LEZER.

ie hier, goedgunſtige lezer, de voldoeinge myner beloften, het vervolg van myn Heldendicht, en de daaden van den grootmagtigſten Monarch, Wilhem den derden, tot de vrede, in het jaar 1697 te Ryswyk geſlooten, beſchreeven. Lang ſchyne dat vruchtbaar vredelicht, tot heil van Staat en Kerk, en voorſpoed der ingezetenen, aan onzen hemel: maer indien het nootlot den gekerkerden Mars mogt ontſluiten, en de verzoende Vorſten tegens den anderen weder in vyantſchap ontſteeken, dat God verhoede! ben ik van meninge in een derde deel, de heldentogten van den koninklyken Veldheer te volgen. Neem genoegen, en vaar wel!

Hosted by Google

VERKLARING

Van de PRINT voor 't V^de BOEK.

De Nimf der Boyne voert den Britſchen Vorſt ten toon,
Na Jakobs nederlaage, op haaren waterwagen.
Twee ſteuren klooven 't nat, in 't ſtroomgareel geſlagen.
De koninklyke kruin pronkt met de zegekroon;
De Nimf met waterlis. de God der Ierſche baaren
Vereert een broeineſt met ysvooglen opgevult
Voor 't Schip waar op de Leeuw van Naſſau moedig brult.
Het viſchnet dekt zyn lyf, en d'oeſterſchulp zyn haaren.
Hy voert Sint Joris in zyn watervat. op 't veld
Legt d'oude Schomberg aan de Boyne neêrgeſlagen.
Men ziet den zoon by 't lyk zyn vaders dood beklaagen.
De Vlietmaagd waſcht en droogt de wonden van den Held.
Een Triton blaaſt uit zee de koninklyke daaden,
En 't lyfgevaar. hy toont een kogel, zwaar van wigt;
Terwyl zyn makker zich verwondert op 't gezigt.
De tent van Jakob pronkt met beeldwerk en ſieraaden,
Door 't Roomſche bygeloof geſticht: maar 't wraakgeweer,
Geklonken in de vuiſt des Engels, houwt altaaren,
Gekapte Paapen, en 't geſpuis der wichelaaren,
Met wykruik, offerkelk, en wierookvaten neêr.
Het heir der Britten ſloopt de legerplaats der Ieren;
Daar Vrankryks ſtander duikt voor WILHEMS *krygsbanieren.*

WIL-

Hosted by Google

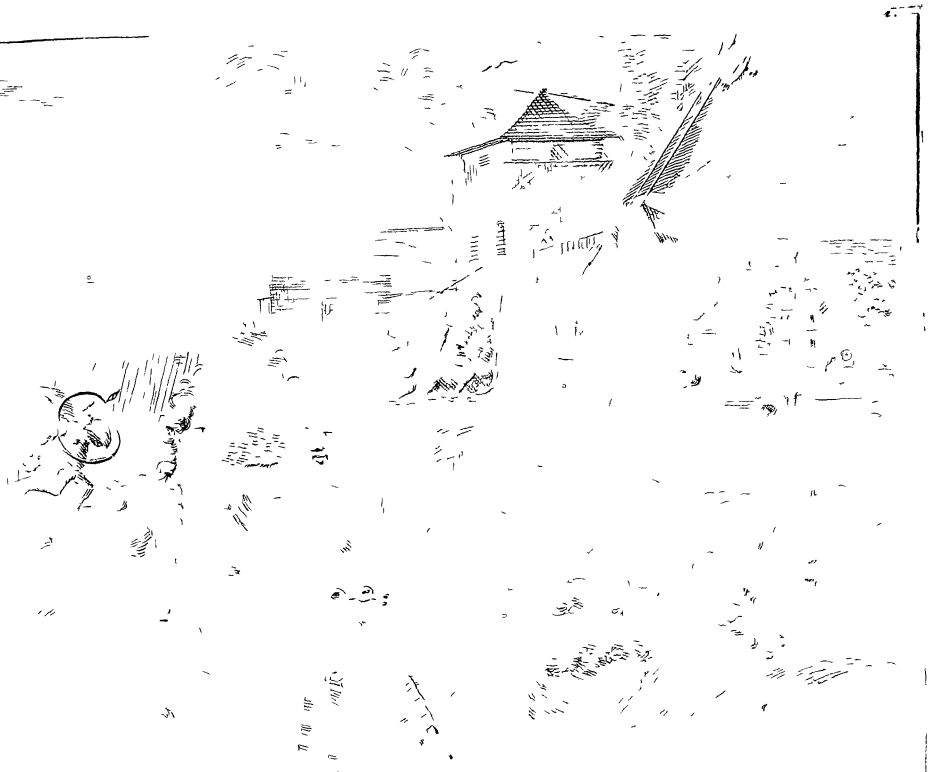

R. e .J.Y.D.et : .R:Com.inv.: : t.

Hosted by Google

Hosted by Google

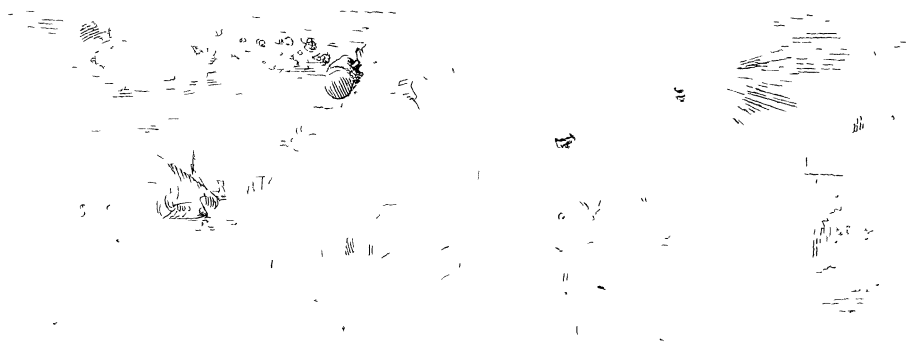

IL E E III.

VYFDE BOEK.

Yn Zangnimf, die wel eer de vaanen van Oranje
Op Neêrlands bodem volgde, of d'oevers van Britanje
Door 't bruiſſchen van de zee genaakte met een vloot
Vol helden, om al 't ryk te bergen in den nood:
Zy, die den Held geleidde op Stuarts goude troonen
Met Englands Erfprinſes, verheft weêr hooger toonen;
Nu zy de daaden van een Koning, die door 't zwaard
Het recht van 't volk herſtelt, verdedigt en bewaart,
In heldendicht voor 't oor van Neêrland op zal zingen.
Euroop, gezolt, geſchokt door ſtaatveranderingen,

Oogmerk des Dichters;

Hosted by Google

Door wiſſelvalligheên des nootlots ſteets geplaagt,
En van de Twiſtharpy in 't ingewand geknaagt,
(Dat tuigen d'oevers en de rootgeverfde baaren,
Met bloed bepurpert van ontelbre waterſchaaren:
Dat melden veſtingen en ſteden, die op 't puin
Den val betreuren van haar neêrgeſtorte kruin)
Verwekt myn Klio ſtof en rekt haar heldenzangen.
Die zyn zanghelden aanmoedigt de baniéren des Britſchen Konings,
Vaar voort dan, volg den Held, de Toevlucht en 't Verlangen
Van 't afgeſtreên Euroop, den Temmer van 't geweld,
Den Heiland van Britanje in 't rookende oorlogsveld.
Gelei zyn ſtormgevaarte in 't dondren op de ſchanſſen,
In 't beuken van den muur en d'opgeworpe tranſſen:
Verzel de blikſems van zyn zwangere metaal
In 't bloedig veldgevecht, daar 't glinſterende ſtaal
De bekkeneelen kneuſt der ſtrydende ſoldaaten,
En blutſt de ſchilden en den rug der harnasplaaten;
tot het einde des oorlogs te volgen.
Tot daar de Krygsvoogdes Bellone raakt aan band,
En Mars in boeijen word geklonken door zyn hand,
En volgt, ſchoorvoetende, met neêrgeſlagene oogen,
Zyn zegewagen door ontelbre marmre boogen
En eerepoorten, voor de dierbre Vreê geſticht;
Terwyl al 't nachtgeſpuis voor haare vaanen zwicht.
Aanſpraak aan de Nederlandſche en Engelſche ingezetenen.
O Vaderlanders, ô beroemde Batavieren,
Zo dier verbonden aan d'Oranje veldbanieren;
En gy, ô Britten, die, verloſt van 't ſlaafs geweld,
Uw recht en godsdienſt ziet herleeven door den Held,

Be-

Hosted by Google

Begunſtigt myn gedicht ! doorluchte nagebuuren,
Laat alle uwe oevers, die de Noordſche golven ſchuuren;
En 't witte krytgebergt' dat vader Nereus groet,
Wanneer zyn zeegeſpan, omſingelt van zyn ſtoet,
Den ſleep der Watergoôn, en zwemmende Najaden,
De bruine baaren klooft, op 't maatgezang der daaden
Van dezen Oorlogsgod, den Atlas van uw' troon,
Eerbiedig ſchaatren en weêrgalmen op myn toon!

Koning Jakob word, na 't verlaaten van zyn ryk, met alle blyken van genegentheid aan 't Franſche hof ontfangen. Lodewyk de XIV beklaagt zyn ongeval,

De Koning Jakob, die zyn vorſtelyke ſtaaten,
Het Britſche ryksgezag, lafhertig had verlaaten,
Was met een klein gevolg aan Vrankryks kuſt geland.
De groote Lodewyk ontfangt den eedtverwant,
Den medeſtander van zyn zaak, met alle blyken
En tekenen van eere en achting in zyn ryken.
Uw ongeval, zo ſpreekt de Franſche Vorſt, uw ſmert,
Doorluchte Troongenoot en Broeder, treft myn hert.
Ik hoorde, doch met leet, uw rampen, die my drukken:
Maar ſchoon het nootlot ons beſtormt met ongelukken,
Het voegt geen eedle ziel te ſuffen in dien nood;
O neen! een moedig held, beledigt, ſchroomt geen dood,
Maar waagt zyn leven om zich van dien hoon te wreeken.

en belooft hem by-ſtant,

Ik zal u hulpzaam zyn: myn trou is u gebleeken.
Myn heir, myn oorlogsvloot, myn geld, myn onderdaan,
De bloem van Vrankryks volk biede ik u willig aan.
Wy zullen u de kroon weêr drukken op uw haaren,
En dwingen 't Britſche volk, door magt van oorlogsſchaaren,

Hosted by Google

Om ſnel te vliegen op uw wenken en geboôn :
Dat zweere ik by myn ſtaf, myn zetel en myn kroon.
Verlaat u op myn woord, myne eeden en myn degen.
Maar laat ons t'zamen raad in zulk een voorval pleegen,
En ſcherpen ons vernuft. 't gewigt van deze zaak
Eiſcht keurig overleg. ik vlam met u op wraak.
Wy moeten u voor eerſt weêr op den rykstroon voeren,
En ſtraffen die de ruſt van uw gebied ontroeren,
Rebellen, die, door twiſt en ongehoorzaamheid,
Zich ſchuldig maaken aan gequetſte Majeſteit.
Onze aanſlag is door hen geſtuit : zy zullen lyden,
En wy vereenigt voor de kerk van Rome ſtryden.
Gy ziet, ô Broeder, dat Europe, aan allen kant
Geblikſemt, door de vlam der oorlogstoortſen brand.
Myn Heirvoogd zegepraalt in Duitſchland, daar de ſteden
En ſterke veſtingen, met recht en reên beſtreden,
Hy beroemt zich over 't onderbrengen van den Palts, en dreigt de Spaanſche Nederlanden.
De wapens kuſſen, en zich buigen voor myn magt.
'k Heb onder 't Franſch gebied alreê de Palts gebragt.
Nu trekt myn leger op om Neêrland aan te vallen.
Het ſtormgevaarte dreigt vorſt Karels hooge wallen,
Die Don Antonio als Opperhoofd bewaakt,
Geſterkt met Hollands magt. hou moed; de tyd genaakt,
Vervolgde Vorſt, dat ik uw zaaken zal herſtellen,
En door myn ſabel uw beſtryders nedervellen.
Stel u geruſt: myn hof, myn vorſtelyk paleis
Verſtrekke uw toevlucht in den nood. ik zal naar eiſch,

Ge-

Hosted by Google

Gelyk 't een Koning voegt, uw Majeſteit onthaalen,
Uw hert vervrolyken en ſtreelen in myn zaalen,
En trachten 't kroonverlies te bannen uit uw zin.
Gy zyt my welkoom met uw Prins en Koningin.
Uw edelmoedigheid, zegt Jakob, verft myn kaaken, *Jakob betuigt zyn dankbaarheid aan den Franſchen Koning,*
Grootmagtig Koning, die, van heilig vuur aan 't blaaken,
De Roomſche kerk beſchermt door wapens en beleid:
De Faam heeft lang uw lof door 't aartryk uitgebreid;
Gy ſtort uw vyand als een blikſem op de lenden, *ſtreelt zyne ooren door lofuitingen, en haalt zyn oorlogsroem,*
Wanneer gy draaft aan't hoofd der ſtrydende oorlogsbenden.
Wat ſterkte beeft niet voor uw ſtormgeweld? wat muur
Word niet verſlonden door uw alverterend vuur?
Gy blyft onſterflyk, Prins, door duizend groote daaden:
Maar boven al uw deugd verſiert uw laurebladen.
Uw yver, die zo trou ons heiligdom verweert: *en andere byzondere deugden en hoedanigheden op.*
Uw zuiver kerkgeloof, dat ketteryen keert,
En arbeid om dat kaf te wannen uit uw ſteden,
Tot ſchrik van 't ongeloof: uw zuivere gebeden
Voor 't Roomſche kruisaltaar: uw edelmoedigheid,
Uw mededogen, dat voor 't recht der volken pleit,
En ſchenkt den vluchteling uw prachtig hof tot woning;
Zyn waare tekens van den Chriſtelykſten Koning;
Een eernaam eigen aan den grooten Lodewyk.
Een Godheid heeft my zelf gezonden naar uw ryk.
Hoe zal myn dankbaar hert, ô voorbeeld aller helden,
Uw gunſt erkennen, en uw weldoen weêr vergelden!

Hosted by Google

Gy bergt my in den nood met gemalin en zoon.
Maar wat vermag, helaas, een Koning zonder kroon?
Hier zwygt de Britſche Vorſt; terwyl de Franſche heeren,
De Prinſſen van het bloed, hem, als hun Koning, eeren,
Met al zyn hofgevolg, door Lodewyks geboôn.

De dichter beſchryft de pracht der franſche Hofpaleizen.

Nu wordge, ô Jakob, na 't verlaaten van den troon,
Onthaalt in 't Franſche ryk, verheerlykt door kaſteelen,
Door hoofdgebouwen, die 't gezigt der volken ſtreelen,
En hofpaleizen, van Vorſt Lodewyk geſticht.
De zaalen melden wat haar bouheer heeft verricht.

De ſchilderkunſt vertoont de ſtaat en krygsbedryven des Konings;

De kunſt vertoond alom zyn ſtaat- en oorlogszaaken,
Gemaalt op doeken, die van goud en zilver blaaken.
Daar ziet men 't borſtbeeld van den Koning op 't panneel,
Als Alexander door Apelles kunſtpenſeel,
Naar 't leven afgebeeld, gehult met laurekranſſen;
De zon beſchijnt zyn kruin met ſchitterende glanſſen.
Hier draaft hy voor zyn heir op 't moedig oorlogspaard
In 't blinkend krygsgewaad met uitgetogen zwaard.
Gins beukt zyn ſtormgevaart de rykbemande muuren
En ſterke ſteden van zyn dappre nagebuuren.

die by Apollo,

Om hoog vertoont de Vorſt Apol, die Pithon dood,
De landplaag velt, en rukt de waereld uit dien nood;
Hy rekt de taaje pees vol gramſchap met zyn handen,
En jaagt het monſterdier den ſchicht door d'ingewanden.
Aan d'andere zy verbeelt hy 't Hoofd der Watergoôn,

Neptunus,

En zwaait den drytand op zyn ſchulp, Neptunus troon.

D'ont-

Hosted by Google

D'ontroerde zee bedaart en legt haar hoogmoed neder.
Eool de Windvoogd dryft eerbiedig op zyn veder
Met al zyn hofgezin ; die Koning leeſt zyn pligt,
En wat hem ſtaat te doen , uit Lodewyks gezigt.
De ryksvloot ſtuift door zee en ploegt de zoute baaren.
Daar werpt hy , als Jupyn , beſtuuwt van Hemelſchaaren, *en Jupiter vergeleken word.*
Den blikſem uit zyn vuiſt ; hy rolt den donderkloot ,
En treft zyn weêrparty : zo word zyn roem vergroot,
Door 't vleiende penſeel der hoofſche kunſtenaaren.
De gulde rykstroon ruſt op marmere pilaaren *De Koninklyke troon beſchreven.*
In 't midden van de zaal , bezaait met diamant
En eêl geſteente , dat de kamer ſteekt in brand.
De zetel kraakt van goud : hier zit de Vorſt verheven,
Als hy 't Gezantſchap , naar 't gebruik, gehoor wil geeven,
Of vreemde Prinſſen in zyn heerſchappy verwacht.
De milde Rykdom zaait haar koſtlykheên en pracht
Door 't koninklyk paleis. het goud bekleed de daken. *De daken blinken van goud.*
De bruid van Tithon ſiert de roodgeverfde kaaken,
En hult haar vlechten in de tinnen van 't gebou.
Hier ſchuiltge , ô Jakob , met uw koninklyke vrou,
Dit prachtig hof verbeelt een herberg van de Weelde: *Vermaaklykheden van 't Franſche Hof,*
Die hier van tyd tot tyd haar blyde reien teelde :
Een woonplaats van de Vreugd ; een hof dat nimmer treurt,
Maar eeuwig vrolykheid voor ſufferyen keurt :
Daar Welluſt en Vermaak ontſluiten hun toneelen:
Het vleiende muziek der hoofſche maagdekeelen, *in muziek ,*

Haar

Hosted by Google

Haar zoete toeverzang en vriendelyke toon
Verzetten hier den rou om 't derven van uw kroon.
danſſe-ryen, De dans en 't ſnaareſpel verluſtigen de zinnen.
Prinſſeſſen, opgetooit als hemelſche Godinnen,
Verſchynen hier ter feeſt, en dryven door 't paleis
Op vlugge voeten, daar zy volgen naar den eiſch
De toonen van de ſnaar: elk toont om ſtryd haar gaaven;
Maar laat ons niet te hoog, ô hoofſche poppen, draaven;
Nooit is de kunſt volmaakt, 't ontbreekt of hier of daar;
Elks oordeel te voldoen in d'oefening, valt zwaar.
Een Momus zal vol ſchimps uw dansgebaarden laaken,
Indien hy by geval uw ſchoenen maar hoort kraaken;
Gelyk hy Venus zelf beſpotte op 't feeſt der Goôn.
en toneel-ſpelen. Toneelſpel ſtreelt hier herte en ooren, dat zo ſchoon
En heerlyk zich vertoont, en elk met recht moet looven;
Want Vrankryks ſchouburg gaat alle andre ver te boven.
Hier word de Dichter door Apollo zelf gekroont:
't Zy hy de driften van een blaakend hert vertoont
En leert een minnaars tong de minnewonden klaagen,
Of geeſtig vryen, om zyn ſchoone te behaagen:
Die voelt haar ingewand reeds door zyn zucht ontroert.
't Zy hy de Dapperheid op 't hooge ſchouburg voert;
Of geeſſelt het gemoed der woedende tirannen;
Of d'Edelmoedigheid in hooggebore mannen
Met grootſe vaarzen roemt. maar ach! wat ſchrik ontſtelt
De ziel, wanneer een Vorſt, een Koning, door 't geweld

Van

Hosted by Google

Van 't wisselbaar geval, ten spiegel aller Grooten,
Word van den troon gebonst, en in zijn graf gestooten!
Zo sneuvelt Mithridaat, gewond door 't moordgeweer:
En Agamemnon stort in 't bloed voor 't altaar neêr.
Doch 't is onnodig door toneelspel u te leeren,
Hoe 't rad van voorspoed draait, hoe d'aartsche zaaken keeren:
Dat heeft uw levensloop, ô Jakob, afgebeeld,
En gy hebt ook uw rol van Koning uitgespeelt:
Verzet uw troonverlies in deze vreugdezaalen.
Maar laat ons niet, o Nimf, in Vrankrijks hof verdwaalen;
Verstout u niet te ver dat doolpad in te slaan:
Geen Ariadnes draad wyst u den uitweg aan.
Begeef u weer te veld, by 't steeken der trompetten,
By 't roeren van de trom, by 't baldren der musketten,
By 't barsten van 't metaal, en 't knarssen van 't geweer.
Gelei myn wapentoon, ô Vader Febus, leer
Myn Klio naar den eisch den lof der helden maalen,
De wondre daaden van haar Oorlogsman verhaalen.

De dichter vermaant zyn Nimf het hof te verlaaten, om weder tot haar oorlogsstof te keeren,

En roept den Zanggod aan.

De Vorsten pleegen raad. de Lelykoning tracht
Prins Jakob weêr in 't ryk te voeren door zyn magt.
Hy mant zyn schepen met de bloem der oorlogslieden
En Grooten van zyn ryk, die Stuart zal gebieden,
Als opperhoofd, in 't veld. de zeeman toont zyn vlyt,
En maakt de zeilen klaar. elk wapent zich ten stryd.
De stranden krielen van matroozen en soldaaten:
Men ziet ze wel gemoed hun vaderland verlaaten.

Lodewyk vervaerdigt zyn vloot,

Hosted by Google

Zoo gaat het leger t'ſcheep gemoedigt door de trom.
Neemt afſcheid van Jakob Vaarwel, zegt Lodewyk, vecht voor ons heiligdom,
Uw recht en kroonbelang; begeef u op de baaren.
Maar laat ons 't offer eerſt ontſteeken op d'altaaren,
ô Broeder, en ons heil bevordren door gebeên:
Dan geſpen wy te zaam de wapens aan de leên.
En raad hem naar Ierland te zeilen. Gy moet uw kielen naar de kuſt van Ierland wenden,
En ik naar Neêrland my begeeven met myn benden.
Vervolg den muiter die uw wetten wederſtaat,
Terwyl ik d'oorzaak zal verdelgen van dat quaad.
Zo ſpreekt de Franſche Vorſt, om Jakobs moed t'ontſteeken.
Roomſche godsdienſtplegingen der Vorſten, De Vorſten treeden naar den tempel om te ſmeeken.
De ganſche hofſleep volgt, en werpt zich op den grond.
De Biſſchop grypt den kelk, geheiligt door zyn mond,
Hy ſlaat zyne oogen door de kerkzaal heene en weder.
Hy kruiſt de borſt. hy zucht, en knielt eerbiedig neder
Voor 't opgepronkte altaar, waar op 't gekruiſte beeld
voor 't vertreck des Konings, Van God, den Heiland, ruſt. de tempelzanger queelt.
Men hoort de kooren op de gallery van boven
Den naam der Heiligen en Jezus moeder looven.
De lofgalm klinkt door 't koor. nu ſtaat de prieſter op;
Hy keert zich om, en bied den gulden offerkop,
En Chriſtus leden, in 't gewyde goud beſloten,
Aan bei de Koningen, gezwore kerkgenooten.
dit na 't eindigen der plegtigheden, De dienſt word eindelyk voltrokken door 't geluid
Van heilig kerkmuziek. men ſtapt ten tempel uit;

En

En d'oude Koning maakt zich vaardig met zyn knechten
En lyfwachtbenden om den ſchoonzoon te bevechten,
En naar het Ierſche ryk te zeilen met zyn vloot.
Hy kuſt voor 't leſt den zoon. hy groet zyn echtgenoot: *zijne gemalin begroet.*
Terwyl de Koningin met traanen in haare oogen
Hem aanſpreekt, door 't vertrek van heur gemaal bewogen.
Doorluchte Prins, doordien het nootlot ons beſtryd, *Affcheid der Koningin.*
Het woedende ongeluk myn vreugde, uw ruſt, benyd,
En dwingt u voor ons recht de wapens aan te vatten,
Om voor de ryksvoogdy, de koninklyke ſchatten,
De kroon, en ſchepter, ons ontwrongen door geweld,
Uw dierbaar heldenbloed te waagen in het veld,
Moet ik in zulk een ſtaat uw afzyn wel gedoogen:
Gy gaat, maar laat uw hand voor 't leſt myn traanen droogen;
Zy zyn getuigen van myn droefheid en verdriet:
En ſchoon gy my begeeft myn hert verlaat u niet:
Uw ega volgt u met haar zuchten en gebeden:
Vaarwel, betriomfeer de wederwaardigheden,
Ons door de vyantſchap van 't nootlot opgelegt:
Vecht voor den godsdienſt, voor ons ryksgebied, en 't recht
Van uwen zoon: aanſchou de trekken van zyn wezen,
Gy zult het vorſtlyk bloed noch uit zyne oogen leezen
Van Stuarts ouden ſtam, beroemt door deugd en eer:
Hy is uw waare telg en echte zoon, myn Heer.
Hier zwygt de Koningin, zy zucht en droogt haare oogen:
Maar of de mond niet veinſt, en waarheid ſpreekt of logen,

Hosted by Google

Dat weet d'alziende God, die 't hert der menſchen ziet,
En onzen handel uit zyn hemeltroon beſpied.
Jakob verlaat het hof, De Vorſt begeeft zich naar den oever, daar de ſchepen,
Gereet om 't oorlogsvolk naar d'Ierſche kuſt te ſleepen,
Met volle doeken hem verwachten aan de ree.
ſteekt in zee, Men wind het anker op. de Koning ſteekt in zee,
Begunſtigt van den wind. men ploegt de pekelvelden
En Nereus akkers met een vloot vol oorlogshelden.
De ſteven bruiſcht door 't zout, en klooft den Oceaan.
Men zeilt by 't zonnelicht en 't ſchynen van de maan.
De wakkre vlooteling, begunſtigt van de baaren,
en land in Ierland: Ziet eindelyk de kuſt van Ierland onder 't vaaren.
Men groet de ſtranden met een vrolyk krygsgeluit
Van 't klinkende metaal. men werpt het anker uit.
De krygsknecht word ontſcheept. men loſt de legerpaarden.
De kielen raaken leeg. men plant de veldſtandaarden
Op d'oevers van de zee voor 't oog van God Neptuin.
Blyſchap der Ierſche rebellen over zyn aankomſt: De wederſpanneling beklimt de hooge kruin
Van 't Ierſche ſtrandgebergte om Jakobs vloot te groeten.
Een ander kuſt aan zee de koninklyke voeten.
En knielt eerbiedig voor den ouden Stuart neêr.
Men grypt de wapens aan. ganſch Ierland, in 't geweer,
Verbind zich door den eedt aan Vrankryks Lelyvaanen.
Tyrkonel, wiens hoedanigheden hier beſchreven worden, De Landvoogd Tyrkonel, het hoofd der onderdaanen,
Van 't wederſpannig ryk, die felle ſtokebrand
Van 't vinnig landkrakkeel, de kracht, de rechte hand

En

En ſtut van 't muitgeſpuis, door yver aangedreven
Voor 't Roomſche bygeloof, verpand zyn goed en leven
Ten dienſt van Stuarts ſtaf: hy arbeid op 't gemoed
Der Ierſche Grooten, en vermeerdert Jakobs ſtoet
Door kuiperyen en beloften van beloning,
Hy roemt den ouden Vorſt, en vloekt den nieuwen Koning.
De Roomſche tempelier zet ook zyn krachten by,
En krygt het domme volk door droomen op zyn zy.
't Ontbreekt zyn herſſens aan geen vonden, om de zinnen
Van 't bygelovig volk door logentaal te winnen.
Hy vliegt in 't midden van de grimmelende ſchaar.
Ontwaakt, zo ſpreekt de paap, de vryheid loopt gevaar
Van ons aaloud geloof, ô Roomſche kerkgezinden,
Ik zal u wonderen verhaalen, hoort myn vrinden.
Zo dra de dageraat het blyde morgenlicht
Aan d'Ooſterkimme ontſtak, ontſloot ik myn gezigt;
Ik ſtapte van de koets, en ſchoot met plegtigheden
Myn heilig misgewaad eerbiedig aan de leden.
'k Begaf my naar de kerk, en knielde voor 't altaar:
Maar wierd een vreemde zaak, terwyl ik bad, gewaar.
Ik heb de Heiligen, ons kerkſieraad, zien weenen,
Mariaas beeltenis tot driemaal hooren ſteenen;
Haar traanen rolden langs myn heilig offerkleed.
Maar 't bleef hier noch niet by: een galm, een naare kreet
Ontroerde 't heiligdom, en klom allengks van onder
Naar 't koor: 't gewyde ſtof, de doodbus klaagde; (o wonder!

zweert hem trou, en vermeerdert van dag tot dag zynen aanhangk.

Bezigheden en verrichtingen der Roomſche geeſtelykheid;

die door logenvertellingen en verdichte wonderen.

Hosted by Google

De lyken looſden in de graven zucht op zucht.
Ik vloog al bevende uit den tempel op 't gerucht.
Dit voorſpook ſpelt geen goed. de Godsdienſt is in lyen.
Bevryd ons Roomſch altaar voor ſnode ketteryen.
Verdient uw zaligheid door zulk een heilzaam werk.
Bevecht het ongeloof; ja ſneuvelt voor de kerk.
de lygelovigen misleid, en in Jakobs belang wikkelt.
Zo weet de wichelaar den menſch in ſlaap te wiegen,
En door verdichtſelen d'onnooſlen te bedriegen.
Elk zweert den Koning trou. men houd de ſteden met
Den Ierſchen gunſteling en Vrankryks magt bezet.
Men paait den legerknaap met geld en Franſche ſchyven,
Om door die zenuwen den moed van 't volk te ſtyven.
Men woelt, men draaft, men werkt, en yvert voor 't belang
Der kerke en Jakobs zaak. men zweert den ondergang
Van WILHEM en die 't recht verweeren van zyn kroning.
Beſtryders van uw Heer, wat reden, wat verſchoning
Rechtvaardigt uwe zaak, uw doen, dat elk beſpot?
Uw brein beſluit het werk, maar d'uitſlag hangt van God
En zyn beſtiering af: zyn oog bewaakt de vroomen.
De Koning WILHEM hoeft voor geen gevaar te ſchroomen;
Een wacht van Engelen beſtuuwt dien Oorlogsheld;
Beſchut hem voor verraad, voor laagen en geweld:
Zyn kroonrecht ruſt op 't recht van Gods gewyde altaaren.
De dichter begeeft zich met zyn Zang-
Wel aan myn Zangnimf bruiſch nu moedig door de baaren
Van Ierlands oevers naar 't geweſt van Albion.
Een Godheid preſtme voort. hoe heerlyk ſchynt de zon!

Hoe

Hoe gunſtig blaaſt de wind in myn gezwolle doeken! *heldin naar Engeland,*
Geen vogel vliegt zo ſnel. wy moeten 't eiland zoeken,
Waar op de ſchoone ſtad van Londen zich vertoont,
Daar WILHEM HENRIK heerſcht, door Gods beſluit gekroont.
't Gaat wel: ganſch Ierland is verdwenen uit myne oogen.
Ik zie Britanjes kuſt, en duizend zegeboogen,
Eerpoorten en tropeen, van 't volk door 't ganſche land,
Ter eere van den Vorſt, die 't ryk behield, geplant.
Myn Klio ſtap aan land, begeef u naar de zaalen
Van 't koninklyk paleis, daar duizend Ridders praalen
In 't blinkende gewaad, hoofdzuilen, die den troon
Van WILHEM ſchraagen, en de koninklyke kroon *en beveelt haar de daaden van Koning WILHEM op te zingen.*
Hem ſchonken, om zyn deugd naar waarde te vergelden:
Gy moet de daaden van dien grooten Mavors melden:
Steek, ſteek de krygstrompet van 't een aan 't andere oord,
Braveer de toonen van de vlugge Faam, vaar voort.

De Koning WILHEM had gezanten afgezonden, *De Vorſten van Europe wenſchen door brieven den Koning veel zegen met de kroon, en beloven hem byſtant tegens zyne vyanden.*
Om zyn verheffing aan Europe te verkonden:
Elk hoort eerbiedig en verheugt de tyding aan,
En zweert met goed en bloed den Held ten dienſt te ſtaan,
En Lodewyks geweld te ſtuiten door den degen:
Zo ſchryft men aan den Vorſt, en wenſcht hem heil en zegen.
Hy bout de gronden van zyn nieuwe heerſchappy
Op miltheid, en beloont zyn hofſtoet naar waardy.
Hy ſchenkt eertitelen aan mannen die 't verdienden:
De ryke gift vermeert den aantal zyner vrienden. Hy

Hosted by Google

Hy neemt door geen geweld het hert der menſchen in;
Maar yder pleegt geruſt den godsdienſt naar zyn zin.
Hy arbeid om den twiſt te bannen uit de kerken,
En door eendrachtigheid het waar geloof te ſterken.
Verrichtingen van den Koning in 't ryk. De ſchattingen, wel eer van Jakob ingeſtelt,
Om door de beurs van 't volk en 't burgerlyke geld
Zyn ſnode tiranny te ſtyven in de ryken,
Schaft ſtraks de Koning af. hy doet zyn oordeel blyken
Door 't ſpreeken in den raad. elk roemt zyn eêl vernuft,
Dat in zo groot gewigt van zaaken nimmer ſuft,
Maar altyd wakker, door beleid en ſchrandre vonden,
Zyn zetel voor 't geweld verzekert. duizend monden
Gewaagen van zyn lof. men roept in 't openbaar
Den kryg met Vrankryk uit. men zend de ſchepen naar
De kuſten, om in deez' gevarelyke tyden
Den Franſchen onderſtant aan Jakob af te ſnyden;
En Herbert word die laſt, als zeevoogd, opgelegt:
De Ryksraad viſcht naar geld en middelen, om 't recht
En 't Britſche kerkgeloof door wapens te verweeren.
Men ruſt de vlooten uit op 't koninklyk begeeren,
Om zich te voegen by den ſtrydbren Batavier,
En trou vereenigt door die dubble zeebanier
De ruſt van ryk en ſtaat in 't kruiſſen op de baaren,
Ten trots van Lodewyk, kloekmoedig te bewaaren.
De Schotſche landgenoot, zo ſtrydig in 't begin,
Verklaart zich ook in 't einde, en haalt den Koning in.

De

Hosted by Google

De muiter, die den Vorſt tracht tegens 't hoofd te ſtooten, *Muitelingen gevangen.*
Betreurt zyn wrevel, in den kerker opgeſlooten.
Het achterdenken wyſt de trou of ontrou aan,
En leert recht taſten hoe de burgerpolſſen ſlaan:
Want Jakob had in 't ryk veel vrienden nagelaaten,
Zyn eensgezinden, die den waren godsdienſt haatten:
Zyn gunſteling brout noch in 't heimelyk verraad.
't Bedrog, zo liſtig, momt het vyandlyk gelaat
Met ſchyn van vrientſchap, om zyn boosheid te verrichten,
Maar 't ſchrander oordeel werkt om 't masker af te lichten.
De ſchennis word ontdekt. het quaad ontfangt zyn ſtraf,
En ſchopt, in plaats van loon, den meeſter in zyn graf.
Een ander ſlingert aan een galgkoorde, onbegraven, *en verraders aan den lyve geſtraft.*
Gebraden in de zon, tot ſpys van gier en raven:
Maar die zyn ſchuld bekent, en zich ter aarde buigt,
Door WILHEMS deugden van zyn ſchelmſtuk overtuigt,
En voor den Koning zich verklaart, behoud zyn leven:
Zyn zachte geeſt ſchept luſt in feilen te vergeeven.
Zo ſtuitmen 't ryksgeweld, en alles raakt in ruſt.
De gloed van ſtaatgeſchil word door den tyd gebluſcht.
De Vorſt beſluit in 't einde aan 't hoofd der oorlogsknech- *De Koning beſluit naar Ierland over te ſteeken;*
In 't wederſpannig ryk te ſtryden voor zyn rechten: (ten,
De ſchrandre geeſt heeft lang ten dienſt van ſtaat, van kerk
En burgerheil geſlaaft; nu zoekt zyn ſabel werk:
De nood vereiſcht zyn hulp. men kan 't geweld niet keeren.
De ryksrebellen, die vorſt Jakobs wreetheid eeren,

Vermeerdren in getal. het oproer groeit gezwind :
Gelyk de Noordzee, die, geſlingert van den wind,
In eenen oogenblik met opgezwolle baaren
Tot aan 't geſternte ryſt, tot ſchrik der waterſchaaren.
Hier dient geen tyd verzuimt. het leger wacht den Held :
De zaak word door zyn komſte en byzyn beſt herſtelt:
en neemt afſcheid van de Koningin en Ryksraaden. Hy groet de Koningin : hy ſpreekt de Britſche Raaden :
De Vaders, in 't gemoed van droefheid overladen
Om 't hachchelyk vertrek, een optogt vol gevaar,
Staan wel zyn aanſlag toe, maar elks gezigt ſtaat naar :
De vrees ontroert den geeſt : het waagen van zyn leven,
De ziel van 't ganſche ryk, doet yders leden beeven.
Gemeente en Adel zucht. Maria boven al
Beſterft, haar boezem klopt, beducht voor ongeval.
Wie hoort haar leſte rede en afſcheid onbewogen ?
Wie ziet den jongſten kus, en blyft hier droog van oogen ?
Mariaas klagte over 't vertrek. Gy geſpt de wapens aan, zo ſpreekt de groote Vrou;
Gy gaat dan weêr ten ſtryd, en laat my hier in rou.
O koninklyke ſtaat, ô hooge waardigheden,
Hoe word uw ruſt ontruſt, uw luiſter ſteets beſtreden
Van 't nydig nootlot, dat ons vorſtelyk geſlacht,
Gelyk een ſchaduw, volgt ! de kroon, zo hoog geacht,
Zo dierbaar in ons oog, valt laſtig om te draagen.
Een hooggeſticht paleis moet worſtlen met de plaagen
Der felle winden ; daar een laage boumans hut
De luchtorkaanen trotſt, voor 't ſtormgeweld beſchut.

Ver-

Hosted by Google

Vergeefme, waarde Prins, indien ik, tot een teken
Van ongeveinſde min, in zuchten uit moet breeken.
De klagten, die men looſt verlichten ons gemoed:
Gy wapent u voor 't volk, maar waagt uw eigen bloed.
Ach, mogt ik, neffens u op 't moedig ros geſtegen,
't Geweld bevechten, of, begunſtigt door Gods zegen,
De lauren aan uw zy wegdraagen uit den ſlag,
En deelen in uw roem op dien gewenſchten dag!
Vergunme dat ik zelf aan 't hoofd der lyftrouwanten
Uw lyf beſcherme voor 't gevaar aan alle kanten
Van 't rookende oorlogsperk: maar word uw borſt door 't
Getroffen, of door 't loot van 't dodelyk metaal; (ſtaal
Dan zal ik, in 't gezigt van alle uw ruitervaanen,
Uw wonden zuiveren door 't plengen van myn traanen,
En op uw legerkoets verbinden met myn hand:
Myn hert, zo vaſt verknocht aan 't uwe door den band
Van 't huuwlyk, en den knoop der liefde, kan niet ſcheiden:
Maar mag ik u, myn lief, in 't vechtperk niet geleiden,
Vergun my eene beê, hebt gy my ooit bemint:
Denk dat ik ben uw vrou, maar Koning Jakobs kind:
Ik vrees voor uw gevaar en 't vaderlyke leven:
Gy moet in dezen ſtaat my blyk van liefde geeven:
Verſchoon u zelven doch, myn Prins, en Stuarts bloed:
Natuur en huuwlyksmin ontruſten myn gemoed:
Indien ik u verloor ik zou myn boezem ſcheuren,
En, zo myn vader bleef in 't ſtryden, eeuwig treuren:

Hosted by Google

Maak dat ik geen van beî beklaage in zulk een nood :
Draag voor myn vader zorg, en geef u niet te bloot.
De Vorst vertrooft haar, Stel u geruſt, zo ſpreekt de Koning, ſtaak uw klagten.
Het vorſtelyke woord ſpeelt noch door myn gedachten,
Dat ik u gaf, eer 't lot ons voerde op Stuarts troon ;
Toen zwoer ik by myn ſtaf, nu zweere ik by myn kroon:
belooft den Vader in 't ſtryden te verſchoonen, Ik zal uw vaders ziel behouden, kan 't geſchieden.
Gy ondertuſſchen zult, als Ryksvoogdes, gebieden
Met negen Raaden, door beleid en geeſt vermaard :
Wincheſter, Devonshiere, en Danby, trou van aard,
kieſt negen Ryksraaden voor de Koningin, Penbroke, en Nottingham, en Monmouth, braave mannen,
Die zullen onder u den hoogen ryksraad ſpannen,
Met Lowther, Ruſſel, en Marleborough, al t'zaam
Pilaaren van myn troon, my waard en aangenaam.
Zy zullen ongeveinſt u trou en byſtant zweeren,
In nood beſchermen, en de ruſt van 't volk verweeren,
Het recht handhaven, en 't geloof, ons waardſte pand,
Voor 't Roomſche kerkgeweld beſchermen door verſtand.
Vaar wel myn tweede ziel : de Goddelyke zegen
Beſproeije dit geweſt, gelyk een vruchtbre regen,
Op dat de kerke en 't ryk gewenſchte ſpruiten ſchiet :
Gods geeſt geleide uw geeſt, terwyl gy 't volk gebied :
Zo moet door zyn beſluit myn degen zegepraalen,
Myn vyands hoogmoed voor zyn almagt nederdaalen,
En ik, weêrkeerende na 't einde van myn reis,
Maria welvernoegt omhelzen in 't paleis.

Zo

Hosted by Google

Zo ſcheid de vroome Vorſt, geleid van Britſche Grooten,
Krygshoofden, Edelliên, manhafte togtgenooten,
Trouwanten en ſtaffiers. Maria zoekt geen ruſt,
Schoon moeder Thetis bron 't vermoeide daglicht bluſcht:
Zy waakt, daar yder ſlaapt, met onvermoeide leden:
't Godvruchtig hert barſt uit in vierige gebeden:
Zy ſmeekt den waaren God om hulp; zy knielt in 't ſtof.
O ſpiegel van de deugd, hoe melde ik beſt uw lof!
Volgt, volgt haar voorbeeld na, gy hooggebore zielen,
Zy leert u voor 't altaar eerbiedig nederknielen.
En gy, beroemde Prins, begeeft u naar de zee,
En voert den zegen door Mariaas vroomheid meê.

By Cheſter legt de vloot, voorzien van zeegezellen,
Van voorraad, vracht en geld. de witte doeken zwellen.
De maſten pronken met de Britſche watervaan.
Men ſteekt de zeeklaroen. men doet de trommen ſlaan.
De Koning treed aan boord. de vlootelingen woelen, *en gaat by Cheſter 't ſcheep.*
En ſlaan de hand aan 't werk, terwyl de winden koelen,
En wakkeren in 't zeil, op Eolus bevel.
't Gezigt verlieſt de kuſt. men zeilt gezwind en ſnel.
Maar 't nootlot ſchynt myn Held den zeetogt te benyden,
Met voor een wyl zyn hoop van voorſpoed af te ſnyden.
Een donkre nevelwolk verſpreid zich onverwacht, *Miſt op zee;*
In 't vaaren, over 't zout, voor 't naaken van den nacht, *die de vloot in groot gevaar brengt.*
En houd de ſtraalen van de dagtoorts opgeſloten:
Men leert de ſtuurliên in dien nood door tekenſchooten

Hosted by Google

De t'zaamgevoegde vloot te myden op 't geluit.
De miſt verblind elks oog. het ziet'er deerlyk uit.
Men kan het wezen van zyn makker niet beſchouwen.
Men werpt het anker uit, Men voelt, men taſt, men kruipt langs 't ſchip om d'ankertou-
Te zoeken, en de kiel te hechten aan den grond. (wen
blyft den nacht over leggen, De nacht verſchynt. elk wacht met ſmert den morgenſtond.
Zo dwaalt d'Oranje Zon in 't duiſter op de baaren;
Tot Gods voorzienigheid de dampen op doet klaaren.
gaat met het aanbreeken van den dag weder 't zeil, De purpre Dageraat, gehult met rozeblaân,
Kruipt vrolyk uit den ſchoot van vader Oceaan.
De blyde zeeman groet de verſchgebore ſtraalen.
Elk ſpoed zich om op nieuw de zeilen op te haalen.
Een ander wind met vlyt het anker uit den vloed.
De vloot gaat weder 't zeil na ramp en tegenſpoed.
en land na drie dagen te Karikfergus. Driewerven had de lucht haar nachtkleet aangetogen,
En d'avontſter geplaatſt aan 's hemels zwarte boogen;
Driewerven had Apol in Thetis arm geruſt;
Als koning WILHEM landde aan Karikfergus kuſt.
De Hertog van Schomberg, Wirtemberg, Kirke, en andere bevelhebbers verwelkomen den Koning. De dappre Schomberg treed den Vorſt eerbiedig tegen,
Verzelt van Wirtenberg en Kirke, die den degen
In 't ſtrydig Ierſch geweſt kloekmoedig droegen, om
De vryheid van 't gemeen, Gods kerke en heiligdom
Te rukken uit den klaauw der helſche dwingelanden.
Het ganſche leger groet den Held aan d'Ierſche ſtranden,
En ſchreeuwt uit eenen mond: zyt wellekoom, leeflang,
Het leger bewyſt Doorluchte Veldheer, tot uw vyands ondergang:

Wy

vreugde-tekenen, en zweert trou aan den koninklyken veldheer.

Wy zweeren u getrou tot in de dood te blyven,
En zullen met ons bloed deze eeden onderſchryven.
Nooit wierd een legerhoofd met grooter liefde in 't veld
Ontfangen, en begroet van 't krygsvolk, als myn Held.

Hy monſtert zyn troepen,

Hy ſtygt op 't oorlogspaard. hy monſtert de geleden,
En laat ze net verdeelt voorby zyne oogen treeden.

en oefent dezelve,

De wapenoefening, de handel van 't geweer,
Door vlyt aan 't volk geleert, behaagt hem meer en meer.
Hy loont de wakkerheid der mannen door geſchenken.
Hy pryſt de legertucht: zy vliegen op zyn wenken.

Oorlogs-bezigheden.

De veldheer ſcheid vernoegt: hy roept den hoogen Raad
In 't open veld by een. men arbeid vroeg en laat,
Op 't koninklyk bevel. de legerhoofden waaken
En werken, om, tot heil der algemeene zaaken,
De vyandlyke magt een voordeel af te zien.
Men dreigt de ſteden, die, door Jakobs oorlogsliên
Verdedigt, weigeren naar WILHEMS wet te leeven.

Ierland, in oude tyden vermaard door geleerde ſchryvers,

En gy, ô Ierland, voor veel jaaren hoog verheven
Door wyze geeſten, die gy koeſterde in uw ſchoot;
Verlieft, verſlingert op verſtanden, die de dood,
In weerwil van den nyd, door 't parkement braveerden;
Beroemd door mannen, die Minervaas prieſters eerden;
(Maar lang is deze kroon gevallen van uw hoofd)

wordt een ſchool des oorlogs, daar Mars, op

Verbeeldt een oorlogsſchool, daar Mavors leerling ſlooft.
De wapenklank ontruſt het ſtof der Letterhelden:
Gradivus voert den toom op uw ontroerde velden.

Hoe

Hosted by Google

zynen krygswagen gezeten, zich op 't vreesselykst vertoont.

Hoe kraakt de dissel van zyn krygskaros! hoe blaast
De klepper vuur en vlam ten neuze uit! hoe verbaast,
Hoe angstig vluchten vee en hoeders in spelonken!
Elk zwicht, elk aarzelt voor de schitterende vonken
Der oorlogsblikscms, die de dolle Krygsgod zwaait:
De donder schokt zyn koets in 't hollen, dat ze draait
En slingert heene en weer. een hofgevolg van spooken,
Door duizend eeden uit den afgrond los gebroken,
Door vloeken opgepreft naar boven, treed voor uit,
Of volgt den wagen na met yssselyk geluit.
In zulk een staat verschynt god Mars. wie zou niet schroomen?

Het leger van den koning Jakob legt aan de rivier de Boyne ontrent drie uuren van Drogeda:

Dicht by Drogeda schuurt de Boyne met haar stroomen,
Het vruchtbaare Ierssche veld: hier legt het leger van
Den ouden Britschen Vorst, versterkt door 't muitgespan.
Hier staan de tenten van de bloem der Fransche mannen,
Met lelien bezaait, en sierlyk opgespannen.
Hier blinkt de beukelaar beschenen van de zon,
En spiegelt zich in 't nat der kristallyne bron.
De sabels glinstren in de vuist der oorlogsknaapen,
De helmen op de kruin; en yder praalt in 't wapen.
De veder waait langs 't hoofd. de wind beweegt de vaan
En veldstandaarden, die langs 't klaare water staan.
Hier gaapt de donderbus die Jakobs vloektrouwanten,
Bezwangert van de dood, op Ierlands bodem plantten.
Daar briescht het moedig ros, op stryden afgerecht.
Gins klinkt de krygsklaroen. 't wacht alles naar 't gevecht.

De

Hosted by Google

De gryze Stuart rent in 't midden van zyn troepen,
Die hoofd voor hoofd, lang leef de Koning Jakob, roepen.
Wy kennen hem alleen voor onzen Opperheer.
Bepleit dan, zegt de Vorst, myn rechten door 't geweer, *Zyn aanspraak aan het zelve.*
Indien gy my bemint: de veldslag moet ons scheiden:
Slaat doot, vermoort, vernielt; ik zal u zelf geleiden,
Getrouwe mannen, met myn heirbyl in de vuist:
Wreekt, wreekt myn ongelyk; ja keert, van bloed begruist,
Verwinnaars uit den stryd: ik zal my dankbaar toonen,
Uw dienst erkennen, en uw braave daaden loonen:
Ik zal uw laagen staat verhoogen naar waerdy,
Myn hoonder stooten uit gezag en heerschappy,
En gunnen u die plaats: gy zult de schatten deelen
Van hem die Jakobs gunst verwaarloost door krakkeelen,
Door hulp te bieden aan den schoonzoon, dien ik haat:
Schenkt my den schepter weêr, ontbloot hem van myn staat
Door uwe dapperheid. 't gaat wel, myn waarde zoonen,
Uw oog belooft uw moed. wy zullen Jakob kroonen
Zo schreeuwt het ganssche heir, of sneeven onder 't slaan.

De Koning WILHEM voert terwyl zyn benden aan. *Optoge van Koning WILHEM.*
Hoe praalt de braave Prins aan 't hoofd der veldbanieren,
Geleid van Britten en beroemde Batavieren,
Bestryders van 't geweld, voorstanders van 't gemeen!
De wapenrok bekleed de koninklyke leên;
Zelf door Mariaas hand gestikt met goude draaden,
Ter eere van haar Heer; verheerlykt door zyn daaden,

Hosted by Google

Op purpre zyde door borduurkunſt afgebeeldt.
Hoe moedig treed zyn ros, dat op den breidel ſpeelt,
En ſchuimbekt op 't gebit! hoe glinſtert 's Konings wapen,
Hoe ſluit het om de borſt, als waar 't aan 't lyf geſchapen!
Zo trekt hy naar den ſtroom der Boyne wel gemoed
Den vyand in 't gezigt. hy ſpreekt zyn oorlogsſtoet,
Zyn hoofden hert in 't lyf door prikkelende woorden.
die zyne benden aanmoedigt. Indien de laureblaân uw kruinen ooit bekoorden,
ô Nederlanders, die voordezen blyk op blyk
Van uwe vroomheid gaaft, en hielpt my 't ongelyk,
Den landzaat aangedaan, door uwe wapens wreeken:
Gy die 't uitheemſch geweld, toen Neêrland, half bezweken,
Moſt hygen onder 't juk van Vrankryk, hebt gekeert,
Ter landgrenze uitgejaagt, in 't veld getriomfeert,
En vechtende aan myn zy de zege weggedraagen,
Herroept uw ouden moed; ik zal myn leven waagen,
Verzekert van uw trou, u voorgaan, volgt in 't veld.
En gy, ô Britten, die, gedrukt van 't ſlaafs geweld,
Myn byſtant eer verzocht door zuchten en gebeden;
Gy, die my dwongt het ſtaal te geſpen aan de leden,
Toont dat gy dankbaar zyt, ſtryd voor uw Koning, vecht
Voor 't waare kruisaltaar, voor vryheid, wet en recht:
Nu is de dag van heil, of uw bederf geboren:
Beſchermt uw ruſt door 't zwaard, of alles gaat verloren:
Bevryd uw tempels voor uytheemſche kettery,
Uw haardſteên voor geweld, uw krooſt voor ſlaverny:

Uw

Hosted by Google

Uw vrouwen hebben u gemoedigt door haar traanen,
Uw dochters door geween; en duizend onderdaanen
Van 't Albionſche ryk al zuchtende u verzelt
Naar d'oevers van de zee, wanneer gy trokt te veld:
Zy ſteunen op uw moed, ô helden, en myn degen.
Zo ſpreekt de dappre Vorſt, en trekt den vyand tegen: *en den vyand onder d'oogen trekt.*
Hy zwaait den legerſtaf tot driemaal met zyn hand:
Hy ſtelt zich zelf in 't ſpits: hy naakt den waterkant, *Slag by de Boyne.*
En Jakobs leger, door den veldſtroom afgeſcheien.
Des Konings wacht, gedoſt met blaauwe lievereien, *De lyfwacht bende te voet begeeft zich eerſt te water,*
Ontziende geen gevaer, doorwaad den diepen vloed,
Waar in de vuurbal ſiſtt. het water kan den gloed
Van 't blakende oorlogsvuur, in 't heldenhert ontſteeken,
Niet bluſſchen. yder peilt, gewekt door 't legerteken,
De Boyne met zyn voet. elk ploft in 't water neêr,
Met wapenen bekleed, beladen met geweer.
De ruiter noopt zyn ros met ſpooren door de plaſſen.
Held Schomberg ſchreeuwt: vaart voort, zo moet men 't heir *De Koning word getroffen, maar ſchielyk verbonden, ſtelt zich weder aan 't hoofd van 't heir.*
En 't vyandlyk geſpuis beſtooken op zyn grond. (verraſſen,
Maar ach, ik beef van ſchrik! de Koning word gewond;
Zyn ſchouderblad, door 't loot getroffen, verft de ſtroomen:
Hy ſtygt van 't paard, en ruſt zyn leden aan de zoomen
Der vloeijende rivier: men ſtelpt het bloed met vlyt,
Verbind de wonde, en hy begeeft zich weêr ten ſtryd.
Maar d'oude Schomberg ſneeft in 't harnas voor zyne oogen. *Schomberg ſneuvelt.*
Dit treurſpel wekt zyn moed: hy, door de dood bewogen

Van zulk een Oorlogsheld, vliegt als een fiere leeuw,
Verhit op eedle wraak, gevolgt van veldgeſchreeuw,
In 't midden van den drom der ſtrydende Ierſche benden:
Zyn ſabel kerft de kruin, en boort door borſt en lenden.
Zo wreekte Eneas kling Prins Pallas dood, door 't bloed
Te ſtorten over 't veld van Turnus oorlogsſtoet.
De Bevelhebbers gruyten zich elk om ſtryd,
Een ry van helden volgt den Koning op zyn togten,
Vermaart, als Herkules, door temmen van gedrogten,
En monſters, helſch van aart: elk voert zyn troepen aan.
Doorluchte mannen, die, verheerlykt door uw daân,
De waereld ſtof verſchaft om uw beleid te roemen,
Wie zal ik eerſt of leſt in myn gezangen noemen?
Hier munt elks dapperheid, elks moed op 't heerlykſt uit.
Daar ziet men Wirtenberg, die 's vyands aanval ſtuit,
Den ſtroom doorwaden met zyn Deenſche krygsbanieren:
Hier Ouwerkerk, het hoofd van 's Konings lyfſtaffieren,
Den muiter over 't veld vervolgen, daar hy vlied:
Gins Kirke, die de bloem van 't Britſche volk gebied,
Met Taalmitſch voor de ruſt van 't ryk kloekmoedig ſtryden:
Men ziet ze reis op reis door Jakobs vaanen ryden,
Den vyand vellen die hun ſabels wederſtaat.
Heer Bentink, op wiens trou de Koning zich verlaat,
Zo diep in 't vorſtlyk hert geſchreven, zwaait den degen,
En vliegt, gelyk voorheen, de Leliſtanders tegen;
Zyn onverſchrokke moed, met krygsbeleid gepaart,
Maakt hem van tyd tot tyd de gunſt des Konings waard.

Held

Held Ginkel, uit het bloed geteelt van 't aadlyk Reede,
Een ſtam voor lang vermaard in oorlog en in vrede,
Beroemt door ſtaatgezag en hooge krygsvoogdy,
Vecht midden in den gloed aan 't hoofd der ruitery.
De brave Doeglas houd zyn veldpoſt naauw beſloten.
En Solms braveert de magt der Ierſche twiſtgenooten.
De ſtrydbre Sgravemoer en Naſſau, nooit verſaagt
In 't vechten, volgen daar de Vorſt zyn leven waagt:
Daar hy zich zelf vergeet in 't midden der gevaaren,
En denkt alleen om 't recht der volken te bewaaren:
Daer hy zyn eigen bloed, zo waard, min dierbaar acht
Als 't heil van Jeſus kerk. laat Romulus geſlacht
Hoogmoedig ſtoffen op zyn helden, die voor dezen,
Hun vaderland in nood den jongſten dienſt bewezen;
Die 't leven offerden voor 't voordeel van 't gemeen,
Of d'ingebeelde ruſt van Rome: hy alleen
Verdooft de krygsbazuin van zo veel dappre zielen,
Die ſtreden voor den Staat of onder 't ſtryden vielen:
Want bygeloof, noch drift van wanhoop noopt zyn hart,
Daar hy in 't heetſt van 't vuur al d'oorlogsrampen tart.
Ganſch Ierland ſtaat in brand. de vruchtbaare akkers rooken,
Als Etnaas bergſpelonk, in 't ingewand ontſtoken
Door zwaveldampen, van den zouten grond geteelt.
Het groene veld, bezaait met wapenen, verbeeldt
Het eiland van Vulkaan, daar grofgeſpierde reuzen
Met hamers in de vuiſt metaale bergſtof kneuzen;

En volgerden Veldheer die zyn eigen leven verwaarlooſt, om het recht van 't volk, en den Godsdienſt te behouden.

Verder beſchryving van 't geveght.

Terwyl de blaasbalg zwoegt, de ſchoorſteen rookt, de damp
Den glans der zon bezwalkt. d'een ſneeft, tot oorlogsramp
Geboren. d'ander treurt om 't derven van zyn leden,
Door ſchroot van 't lyf gerukt, door ſabels afgeſneden.
De moord, ontkerkert, holt langs 't vechtperk hene en weer.
Daar ſtort de voetknecht by zyn ſpies of vuurbus neêr,
Gerabraakt door den ſlag der barſtende granaaten.
De kogels booren door de gladgeſchuurde plaaten
In 't drabbig ingewand. (ô dodelyk gezigt!)
De ruiter kuſt den grond, ten zadel uitgelicht,
Omarmt het purpre veld, en braakt zyn bloed en leven
Door d'ope wonden uit. Drogedaas muuren beeven.
Al 't omgelegen land beweegt zich op 't gedruis.
De bergen ſcheuren van hun wortels. 't muitgeſpuis,
Door Vrankryks magt geſterkt, valt moedig aan in 't ſtryden.
Men ziet Lauzun aan 't hoofd der Franſche benden ryden;
Hy voert de ruiters aan, en gaat hen dapper voor.
De paardshoef draaft in 't ſtof, of glipt op 't bloedig ſpoor.
Men houwt, men ſtoot, men loſt piſtoolen en karbynen.
Men ziet den dag door damp en buskruitſmook verdwynen.
Een wolk van ſtof bekleed het wezen van de zon.
Hoe loeit de donder van 't vernielende kanon!
De waereld ſlingert van haar losgeborſtene aſſen,
En zwelgt het laauwe bloed in 't lyf by ganſche plaſſen.
Het weerlicht reis op reis. de blikſem van 't metaal
Verdort de groene ſpruit, en zengt de velden kaal.

De

Hosted by Google

De bodem legt bedekt met trommen en trompetten,
Met pieken, klingen, met piſtoolen en musketten,
In 't vlieden over 't veld geſlingert, of door 't loot
Geklonken uit de vuiſt. hier ſpookt de naare dood.
De lyken groeijen door de ſabels op de velden.
Hoe rolt de doodkreet uit den bleeken mond der helden!
De groote WILHEM rent in 't midden van den ſlag, *De Vorſt bevint zich in 't heetſte van den ſlag,*
En geeft zyn troepen moed door 't koninklyk gezag.
De liefde tot den Vorſt ontvonkt de legerknechten:
Zy winnen aan zyn zy, of ſneeven onder 't vechten.
Vervolgt uw zege, roept de Vorſt, de vyand wykt; *ziet den vyand allenks wyken, en ſpreekt zyn volk weêrmoed in 't lyf.*
Verzuimt uw voordeel niet, terwyl zyn moed bezwykt:
Ik zie den ſlag in 't kort gewonnen, vecht als leeuwen.
Straks vliegt het leger toe: elk taiſtert onder 't ſchreeuwen
Den tegenſtander, die zyn heldendraf genaakt.
Held Menard, Schombergs zoon, door vaders dood geraakt, *Graaf Menard van Schomberg hoort de doot van zyn vader, en doet wonderen in 't verſtrooijen der vyanden.*
Een vader hem zo waard, verſtrooit de Franſche vaanen,
En 't Ierſche nachtgeſpuis: hy mengt zyn brakke traanen,
In 't ſtryden uitgeſtort, met Vrankryks rookend bloed,
Verſchoont geen vluchteling, maar volgt hem op den voet,
En wreekt den ouden Held: zyn naam zal eeuwig leeven,
Op duurzaam perkement in 't heldenboek beſchreven.
De Koning ziet van ver de daaden van den Graaf; *De Koning aanſchout zyne dapperheid, en pryſt dezelve.*
Hy roemt de deugden van dien Krygsheld, die zo braaf
Den luiſter van zyn huis, door 's Hertogs dood aan 't zinken,
Weêr voert ten hoogſten top en heerlyk uit doet blinken.

Noch

Hosted by Google

Noch eens, ô mannen, ſchreeuwt de Veldheer, 't is gedaan
Met Jakobs hulpgenoot; wy moeten 't heir verſlaan.
Elk grypt weer nieuwen moed. men loſt de donderbuſſen
De Ieren begin. en te zwichten, en Jakob vlucht. Voor 't leſte op 's vyands rugge in 't zwichten. ondertuſſchen
Vlucht Jakob uit den ſtryt: hy vliegt, van ſchrik gepreſt,
Langs berg en hooge duin, om, ſchuilende in de veſt,
Of ſterkbemuurde ſtad, zyn lyfgevaar t'ontwyken.
WILHEM De Koning WILHEM noopt zyn paard langs duizend lyken,
en zyne helden volgen de vluchtelingen. En volgt den vluchteling; hy kluiſtert met zyn hand
Hem die genade ſmeekt, of boort door 't ingewand
Der muitren die zyn magt door tegenſtant braveeren.
De ſoldaaten keeren met ryken buit, en allerhande krygstropeen, den vyanden in hunne legerplaats ontweldigt. De benden volgen na: men zietze vrolyk keeren,
Na 't ende van den ſlag, met krygstropeen belaân,
Met paarden, wapenen. een ander torſt een vaan
Of ſtandaard, door geweld uit 's vyands vuiſt gegrepen:
Men groet de makkers die den ſchat in 't leger ſleepen,
Op ros of kar gepakt, en deelt den ryken buit.
Men draagt de tafelpracht, de zilvre vaten uit
De koninklyke tent, in 't vluchten nagelaaten,
Verwaarlooſt door de vrees. de feeſtgalm der ſoldaaten,
't Gejuich, de zegezang vervult de lucht. de vreugd
Ziet elk ten oogen uit. de Koning loont de deugd,
Den dienſt der mannen, en begunſtigt elk naar waarde:
Hy dankt den Hemelvoogd, wiens zorg zyn leven ſpaarde,
Zyn wonden zalfde, en 't lyf beſchermde in 't krygsgevaar.
Men loſt het kanon Nu ſchreeuwt het grof kanon de zege in 't openbaar

Door

Door 't ganſche leger uit. men ziet de koopre kaaken *over de zeze.*
Geen vuur dat quetſt of moord, maar vreugdevlammen braa-
O groote zegepraal ! ô wondren, door geen tyd (ken.
Te wiſſchen uit het hert der volken ! laat de nyd
Zyn tanden wetten, en zich zelf te barſte knaagen,
Uw roem, ô WILHEM, ſtygt door Jakobs nederlaagen
Tot aan de ſterren, daar uw ſabel blinkt ! en gy,
Stantvaſte Zuilen van zyn oorlogsheerſchappy,
Gy blyft onſterfelyk door uwe deugd, ô Helden !
De nazaat zal uw lof met duizend tongen melden,
De nooit vermoeide Faam uw eer verbreiden door
De ganſche waereld heen; zo lang de blonde Auroor
De morgenroſſen wekt, en praalt aan d'ooſtertranſſen,
Tot vreugd van menſch en vee, met verſchgebore glanſſen.
En gy, ô veldrivier, ô Boyne, meer vermaard
Door WILHEMS degen, als de Simöis door 't zwaard
Van Hektor of Achil; uw naam, zo hoogverheven,
Zal met de daaden van dien Koning eeuwig leeven;
Met roode letteren op 't heldenparkement,
Om dat gy 't vorſtlyk bloed zo gulzig dronkt, geprent:
En gryze Schomberg ſneefde aan uwe waterboorden:
Wiens deugden eer de ziel van Lodewyk bekoorden;
Een Veldheer, die zoo trou, ten dienſt van Vrankryks kroon,
Den ſabel zwaaide in 't veld, en waakte voor den troon;
Maar door gewetensdwang tot afſcheid wierd bewogen,
Om dat zyn zuivre ziel, geraakt van mededogen,

Hosted by Google

De tiranny verfoeide, en treurde om 't ongelyk,
Den waaren kruysgenoot beſchoren in dat rijk.
Beroemde man, hoe zal Europe uw dood beweenen!
De zon uws levens heeft ontydig uitgeſcheenen.
O Stroomgodinnen trekt voor eeuwig 't roukleed aan;
Gy zaagt die ſtraalen aan uw boorden ondergaan.
Graaf Menard omhelſt het lyk van zynen Vader, en betreurt den ouden Held.
De droeve zoon omhelſt de vaderlyke leden,
Met bloedig ſtof beſmet, verplettert en vertreden
Door paardevoeten, en mishandelt van 't geweer.
* 'k Moſt giſtren ſtryden voor de rechten van myn Heer,
Zo ſpreekt hy, en myn pligt gedoogde toen geen klaagen,
Schoon my gebootſchapt wierd dat vader lag verſlagen;
Nu zal ik ſchreyen, en zyn ſchim voldoen. (ô ſmert!)
Het loot, dat u doorboorde, ô vader, trof myn hert:
Moet ik den dooden mond nu kuſſen, die voordezen
My d'oorlogspligten in myn jeugd heeft voorgelezen,
En plag te leeren, hoe men 't aangevoert geweld
Voor wal en poorten ſtuit, of ſtryd in 't open veld,
Of dringt ter veſting in door d'opgeſchoote breſſen?
Gy voedde dagelyks myne ooren met die leſſen,
O welbeſpraakte tong! nu zwygtge in eeuwigheid;
Terwyl uw zoon, uw vriend, ja zelf uw vyand ſchreit.
O tegenſpoed, zo zwaar als duizend ongelukken!
Nu zal ik, maar voor 't leſt, uw bleeke handen drukken:

Zy

* My is gezegt door Bevelhebbers van 't leger, dat Graaf Menard, toen hem de dood van zynen Vader wierd geboodſchapt, zou geantwoord hebben; *Batons aujourd'hui & pleurons demain.*

Hosted by Google

Zy leerden my de kunſt der wapenoefening,
Den handel van 't geweer, van ſpeer, musket en kling.
Ach heeft de wreede dood dat groot gezigt geſloten,
Die arendsoogen, die, aan 't hoofd der krygsgenooten,
Slagorden in den ſtryd aanvoerden met een wenk!
Hoe zal ik beſt zyn zerk verſieren? Mavors ſchenk
My zegezuilen, door de Goôn, uw hoftrouwanten
Gehouwen, om op 't graf des grooten mans te planten;
En dien my met uw gunſt, die ons voorheene bleek,
Op dat ik recht de dood van zulk een vader wreek:
Dan zal ik wel vernoegt met hem ten grave daalen,
En by zyn eedle ziel hier boven zegepraalen.

Terwyl graaf Menard klaagt, verheft zich uit den vloed *De Stroomnimf der Boyne, met haaren ſtoet uit het water te voorſchyn komende, vertroost den Graaf,*
Een aangenaam geruiſch. de Vlietnimf, door haar ſtoet
Verzelſchapt, dobbert op de roodgeverfde ſtroomen:
Zy ziet den braaven held, van droefheid ingenomen,
Het vaderlyk gebeente omarmen op den grond,
En traanen plengen in de verſchgeſchote wond.
Ik moet uw ongeval, zo ſpreekt ze, ô held, betreuren,
En om uw vaders dood myn blonde vlechten ſcheuren,
En ſchreijen rood van ſchaamte, om dat ik 't edel bloed
Zag druipen in myn kil. de dappre man, wiens moed
Aan myne zoomen bleek, legt wel berooft van 't leven;
Maar eeuwig zal zyn lof door lucht en wolken zweeven,
En ik met myn gevolg oprechten hier beneên,
Ter eere van den man, eerzuilen en tropeen:

Hosted by Google

Zo blyft myn waterkant verheerlykt door zyn daaden.
Verheerlykt de overwinninge des Konings. En gy, ô WILHEM, die, bekranſt met laurebladen,
Uw zegevaanen plant aan d'oevers van myn ſtroom,
De landplaag geeſſelt, en de monſters houd in toom,
De Faam had lang uw naam dit eiland rond gedraagen:
Nu komt gy zelf; gy ſtryd, en ment uw zegewagen,
Beſtuuwt van vyanden geklonken aan uw as,
Na 't ende van 't gevecht: gy zegepraalt, zo ras
De blikſem van uw zwaard den vyand ſchynt in d'oogen:
Ga ſleep uw oorlogsbuit door duizend groene boogen,
In 't midden van 't gejuich en vrolyk handgeklap,
Drogedaas muuren in: uw voet ſtygt langs een trap,
Van heldenlyken, door uw vuiſt in 't veld verſlaagen,
Ten top van glori door uw vyands nederlaagen:
Dat kan dit bloedig veld, bezaait met doode leên,
Getuigen, daar uw kling zo moedig heeft geſtreên.
Wy zullen jaar op jaar uw oorlogszege vieren,
De Nimfen op dat feeſt den blanken hals verſieren
Met roode ketenen en bloedkoraalen, uit
Uw wonden in den vloed verzamelt, of uit ſpruit
En vochtig gras geperſt; de beemden zullen bloeijen,
Beſprenkelt door dien dau, en purpre bloemen groeijen
Uit WILHEM HENRIKS bloed, tot prachtig haarſieraad
Van 't Watergodendom, als elk ten reie gaat,
En danſt om 't veldaltaar, terwyl de vlammen rooken:
Zo word in eeuwigheid van uw triomf geſproken.

Maar

Hosted by Google

Maar hoor de dwaasheid van uw vyand, die, misleid
Door uwe wonde, alreê door 't leger heeft verſpreid
De maaren van uw dood, en luitkeels uitgekreeten.
Ganſch Vrankryk zal eerlang die logentyding weeten,
En juichen op 't gerucht. de burger zal zyn haat
Betuigen, en uw beeld op markt, op brug, of ſtraat
Verteeren door de vlam, en vreugdevuuren ſtichten.
Een ander zal uw doot door ſchimp- of laſterdichten
Verbreiden onder 't volk, dat, los en dom van hoofd,
Zyn oor voor waarheid ſtopt, en logens licht gelooft.
Maar laat de Franſche kroon zich in uw dood verblyden,
Wy willen haar die vreugde, ô Koning, niet benyden,
Noch 't ingebeeld vermaak misgunnen; want de tyd
Zal haaſt haar feeſtgejuich veranderen in ſpijt,
Van elk beſchimpt, beſpot om d'ingebeelde droomen.
Gy leeft, doorluchte Prins, voor 't ryk en 't recht der vroo-
Leef eeuwig in dien ſtaat. gy zult dit ganſche land, (men;
Zo wederſpannig, haaſt veroovren door uw hand.
Ik zie de muuren door uw ſtormgevaerte beeven,
Den tegenſtander zich vrywillig overgeeven,
En zweeren hulde en trou met diergeſtaafden eedt
Aan u, als Opperhoofd van 't Ierſche ryk: zo weet
De waereld dat gy leeft: zo moet uw vyand zuchten,
Die nu van hoogmoed zwelt op d'ydele geruchten
Van uw gewaande dood. hier zwygt de Stroomgodes.
De koning WILHEM hoort de Waterprofetes,

en voorzegt de vreugd van Vrankryk over zyne ingebeelde dood.

De Nimf eindigt haar rede, en WIL-

Hosted by Google

HEM begeeft zich weder tot zyn krygsberoep.

En lacht om 't lichtgeloof van Jakobs hulpgenooten:
Hy maakt zich vaardig om de vyandlyke ſloten
Kaſteelen, veſtingen, en ſteden, ryk bemant,
Te dwingen, om 't geweld te bannen uit het land,
Of t'overvallen die zyn rechten tegenhouwen.
Hy rent den ganſchen dag te paarde om't heir t'aanſchouwen.
Hy tuchtigt reis op reis den legerknaap. hy ſlaaft
Voor 't heil der waare kerke, en 't recht van 't ryk. hy draaft
Door heete zonneſchyn, door wind en regenvlaagen:
Zyn ſchrandre geeſt ontdekt zyn tegenſtanders laagen,
Verydelt al zyn liſt en poging door beleid.

Een bode, door de Koningin gezonden, verhaalt het zeegevecht tuſſchen de Engelſche Hollandſche en Franſche vlooten voorgevallen,

Terwyl de Koning tot den optogt zich bereid,
Verſchynt een bode in 't heir met tyding uit de vlooten:
Hy naakt de veldtent, door de lyfwacht afgeſloten,
En zoekt gehoor. men maakt de zaak den Vorſt bekent;
Die doet den afgezant verſchynen in zyn tent.
Grootmagtig Koning, zegt de bode, aanhoor de maaren.
Zy die den ryksſtaf zwaait, en onze burgerſchaaren,
Terwyl gy 't leger leid, als Ryksvoogdes gebied,
Zond my naar deze kuſt, om 't geen'er is geſchied
Met alle eerbiedigheid uw majeſteit te melden.
De vyandlyke vloot, gelyk uw zeeliên telden,
Ruim tachtig ſchepen ſterk, door Vrankryk uitgeruſt
Met land- en zeeſoldaat, kruiſte op de Britſche kuſt;
Met inzigt, als men giſte, om in uw ryk te landen,
En in uw afzyn 't volk t'ontſchepen aan de ſtranden.

De

Hosted by Google

De Koningin, hier van verwittigt, geeft ſtraks laſt
Aan Herbert door geſchrift; om, eer men wierd verraſt,
Den trotſen vyand ſlag te leevren op de baaren,
Het land te hoeden voor de dreigende gevaaren
En d'aangevoerde magt van d'oevers af te ſlaan.
Hy volgt het hoog bevel. men taſt de ryksvloot aan.
De Nederlander neemt den voortogt met zyn kielen,
En tracht de blaauwe vlag van Vrankryk te vernielen,
Het eerſte hooftdeel, dat zich opdoet in den ſtryd.
Men loſt de zeekortou. elk toont zyn pligt, en quyt
Zich als een Watermars, door krygseere aangedreven.
De zeeman houd zyn roem in waarde, en ſchroomt geen le-
Men krygt veel voordeel in den aanvang van den ſlag. (ven.
De vloot van Vrankryk deiſt op 't midden van den dag:
De ſtilte dwingt haar om met ſtryden voort te vaaren.
Elk zoekt de glori van zyn meeſter te bewaaren.
Het oorlogsvuur ontvonkt voor al den Batavier:
Maar d'ongelyke magt verſtrekte uw zeebanier
Tot nadeel, door 't getal der Franſche waterſloten.
Het ty ſcheid eindelyk de woedende oorlogsvlooten.
Uw ſchepen hebben veel geleden in dien nood,
Doornagelt van 't geſchut, van maſt en ſteng ontbloot.
Ik zag op 't bed van eere uw zeeſoldaten ſneeven.
Held Brakel, Noorthey, Dik zyn in 't gevecht gebleven.
Maar ſchoon de zeeſchade en 't verlies uw ſchepen drukt,
Des vyands aanſlag is hem echter niet gelukt,

Maar

Hosted by Google

Maar al zyn krygslift, die Britanje zocht t'ontruften,
Zo fnel verdweenen, als zyn fcheepsmagt van uw kuften.
De fchrandre Koningin, uw waarde bedgenoot,
Herftelt door wakkerheid de reddelooze vloot:
Haar onvermoeide vlyt, haar zorgen, die de zaaken
Van 't algemeene befte in hoogen nood bewaaken,
Befchermen 't Britfche ryk voor overzeefch geweld,
Of binnenlands verraad, zo fnood in 't werk geftelt
Door trouweloozen, die uw heerfchappy belaagen,
En werken om de kroon uw vyand op te draagen.
en 't verraad tegens de regeeringe van hare majeftei-ten gefmeed.
Verraders in uw ryk, tot Jakobs dienft gereed,
(O fchennis!) hadden zich verbonden door den eedt,
Om Vrankryks watermagt in 't landen by te fpringen,
Den fchepter uit de vuift der Koningin te wringen,
En haar tot Stuarts komfte te boeijen in de zaal
Van 't koninklyk paleis; dan zou men u door 't ftaal,
Door magt van wapenen en vloektrouwanten keeren,
En elk met nieuw ontzag den troonverlater eeren.
Maar God, door wiens befluit gy 't Britfche volk gebied,
Die met zyn oog in 't hert der muitelingen ziet,
Ontdekt de boosheid van 't gemoed en helfche driften.
De laagen lekken uit door brieven en gefchriften,
Gevonden in 't vertrek des fchenders, die zo fnood,
Verbaftert van de deugd, uw ondergang befloot.
Een ander, door de fchuld van hoogverraad gevangen,
En voor den rechterftoel gefleept om ftraf t'ontfangen,

Be-

Hosted by Google

Bekent d'omſtandigheên van 't ſchelmſtuk in dien ſtaat,
En meld de monſters, daar uw ryk van zwanger gaat.
Veel ſchelmen hebben zich reeds op de vlucht begeven,
En andre zyn gevat. de Hemel ſpaare uw leven,
En hoede d'eedle ziel van uwe Gemaalin.
'k Betrou de zaaken aan de zorg der Koningin,
Zegt WILHEM; haar beleid verzekert ons voor laagen.
Ga heen; verhaal haar: hoe de vyand legt verſlagen:
Hoe 't leger door myn volk verſtrooit wierde aan den vloed
Der Boyne, die noch rookt van 't verſchvergoten bloed:
Hoe d'oude Koning, uit het vechtperk wechgevlooden,
Ons d'overwinning liet, en 't veld, bedekt met dooden.
Zeg: dat ik optrek, om de muiters in hun neſt
Te volgen, en myn vaan te planten voor de veſt
Van 't wederſpannig volk: ga; breng haar deze maaren;
Zeil heene: een ſnelle wind geleide u door de baaren
Voorſpoedig aan de kuſt; op dat myn krygsgeluk
Mariaas teedre ziel verlos' van vreze en druk;
En 't vloekgenootſchap, door 't aanhooren van myn daaden,
Zich voor haar nederbuige, en aflaat' van verraaden.
Hier ſluit de Britſche Vorſt zyn rede; en d'afgezant
Begeeft zich, op 't bevel, ſtraks naar den waterkant.

De Koning zend den afgezant te rugge, om zyn overwinninge aan de Koningin te verhaalen.

Einde van het Vyfde Boek.

Hosted by Google

VERKLARING
Van de PRINT voor 't VI BOEK.

DE groote WILHEM *keert verwinnaar uit het veld.*
Maria groet haar Heer voor d'opgepronkte zaalen
Van 't prachtig hof. Men ziet twee Minnegoden daalen:
D'een wond de Koningin, en d'ander kroont den Held;
Terwyl Maria hem den helm heeft afgenomen,
Dien ze aan een Juffer van haar hofstoet overgeeft.
De Vrou, half naakt, en haast geschonden, die beleeft
Den Koning volgt, verbeelt hier Ierland, door dien Vroomen
Verlost van 't Paapsche juk en Jakobs slaverny:
Heur Harpsnaar speelt de zege, in 't Iersche ryk bevochten,
En eert den Veldheer en zyn heldenryke togten:
Zy stapt met Engeland en Schotland aan haar zy.
Het moedig Zegepaard vertreed hier lasterschriften,
Gebroke breidels, zwaard en knots en moordersdolk
Van Jakobs hulpgenoot, en 't wederspannig volk,
Dat WILHEM *steekt naar 't hert, vervoert door helsche drif-*
Men ziet verraders in triomf by 't krygsvolk gaan, (ten.
En volgen strenggeboeit den koninklyken wagen:
Terwyl de dienaars naar 't banket de spyzen draagen.
De Lyfbeschermgeest van den Vorst spreekt Eool aan:
O Windvoogd, hou zo lang de stormen opgeslooten,
Tot WILHEM *veilig lande in Neêrland met zyn vlooten.*

WIL-

Hosted by Google

Hosted by Google

J.Y.D. et :Brit.R:Com:inv: del:fecit.

Hosted by Google

IL E E III.

ZESDE BOEK.

E Vorſt beveelt aan 't volk de veldtrompet te ſteeken; *Koning* WILHEM *breekt met zyn leger op van de Boyne,*
Om van de Boyne met zyn leger op te breeken.
Men rukt de ſtokken van de tenten uit den grond,
En ruimt den bodem daar de Britſche krygsmagt ſtond.
De paarden hygen op de gladgebaande paden,
En ſleepen 't grof kanon langs d'akkers op zyn raden.
De legerwagens, zwaar geladen, drukken 't veld.
Men paait den krygsknaap voor den optogt eerſt met geld,
En loont den trouwen dienſt, in 't jongſt gevecht gebleken.
De ruiter wapent zich, op 't eerſte legerteken;
Hy legt den zadel op zyn ros, en ſtygt te paard.
De voetknecht, door 't beleid des hopmans net geſchaart
In orde, volgt de trom. zo trekt men naar de wallen
Der naaſte veſting, om den muiter t'overvallen.
De Veldheer WILHEM preſt een deel van 't leger voort,
Recht naar Drogéda toe. de Stadvoogd ſluit de poort, *berent Drogéda;*

Hosted by Google

En weigert, op den eisch, den voortogt in te laaten:
Hy zend zyn Hoofden naar de muuren met soldaaten,
Om elk naar krygsgebruik te plaatsen op zyn wacht:
Hy vleit zich met ontset, en hoopt op Jakobs magt.
Maar WILHEMS Heirvoogd houd Drogéda naauw besloten,
En dreigt de wallen met een buy van donderklooten
Te schokken, zo men lang zyn eisch durft wederstaan.
Hy zweert by vuur en vlam: maar tweemaal had de maan
De bruine nacht gelicht aan 't zwerk met flaauwe straalen,
Wanneer de muiteling zyn hoogen moed liet daalen:
en maakt zich meester van de stad. Hy geeft de vesting op naar 't voorschrift en verdrag,
Dat hem zyn meester gunt. men plant de zegevlag
En ryksbanieren, voor 't gezigt der onderdaanen,
Op d'overwonne wal, geschuimt van Fransche vaanen,
En nachtstandaarden van den Ierschen twistgenoot.
Nu beeft de ryksrebel, die WILHEMS gunst verstoot;
Terwyl zyn vrienden om zyn voorspoed zegevieren,
En schudden van den hals het juk der woedende Ieren,
En ketens, helsch gesmeedt door Jakobs tiranny;
Die vrye zielen dwingt, en vreemde kettery
Den waaren kruysgenoot zoekt in 't gemoed te planten,
Naar 't voorbeeld van zyn vriend, door Roomsche kerkgezanten,
En eige drift misleid: maar 't quaad beloont zyn heer
Met schande en schade in plaats van voordeel en van eer.
Terwyl de troepen van den Vorst de stad bezetten;
Schryft hy de burgery zyn welgegronde wetten En

En vrederegels voor, vermaant elk tot zyn plicht,
En leid zyn leger naar Dublin. Prins Jakob zwicht,
Verſlagen door de komſt der koninklyke benden.
Waar zal ik, ſpreekt hy by zich zelf, my hene wenden? *Jakobs verbaaſtheid.*
Hier is geen ſchuilplaats meer te vinden in myn ryk.
Ik worde alom vervolgt, waar hene ik vluchte of wyk.
D'ontaarde zoon belaagt myn vryheid en myn leven.
Ik zal wy weder naar de Franſche kuſt begeven,
En zoeken heul en trooſt by Lodewyk, myn vriend.
't Geluk verraad myn hoop. myn kans heeft uitgedient.
O Ierland blyf getrou, en help myn recht verweeren;
Of eens de blyde dag van voorſpoed weêr mogt keeren:
Vaarwel; ik zal uw dienſt erkennen, zo 't geluk
My op den rykstroon voert, na 't ende van myn druk.
Hy ſtelt Lauſun tot Hoofd van al' zyne oorlogslieden,
Hy ſpoed zich voort, en naakt den oever onder 't vlieden,
En ſteekt bedrukt in zee, om 't geen'er is geſchied
Te melden aan den Vorſt die 't Franſche ryk gebied, *en vlucht naar Vrankryk.*
En zelf zyn nederlaage, als bode, aan hem te klaagen.
De Ryksbeſchermer naakt, geſtegen op zyn wagen, WILHEMS *intrede en verrichtingen te Dublin.*
In zegepraal, Dublin, daar elk den Winnaar groet,
En nodigt in de ſtad te treden met zyn ſtoet.
Hier blykt geen vyantſchap maar vrientſchap in 't onthaalen.
Schoon veelen noch, uit zucht voor koning Jakob, dwaalen,
En zien den voorſpoed van Vorſt WILHEM aan met ſmert;
De vrees voor lyfgevaar bedekt de drift van 't hert:

Hosted by Google

Maar haat, door dwang gekropt, in 't ingewand beſloten,
Verniſt met valſchen ſchyn van vrientſchap, treft de Grooten
Op 't alleronvoorzienſt; indien Voorzichtigheid,
Gepaart met Achterdocht, verzelſchapt van Beleid,
Geen wakende oogen houd, om 't zielsgeheim t'ontdekken,
En 't ſchuilende venyn te leezen uit de trekken
Van 't veinzende gelaat, uit zorg voor 't vorſtlyk bloed.
Dat weet myn Held; hy polſt de gronden van 't gemoed:
d'Ervarentheid heeft hem die kunſt geleert voor dezen:
Hy wiſcht de Veinzery 't blanketſel van haar wezen,
En zift den ſchynvriend uit den trouwen onderdaan.
't Vermoeden taſt het hert der landgenooten aan,
Doorſnuffelt overal de hoeken van 't geweten.
De Roomſche altaargenoot, verbittert en bezeten
Van kerkdrift, legt terſtond door dwang de wapens neêr,
En moet zyn wooningen ontblooten van geweer.
Men ſlaat den handel van den paapſchen huisvoogd gade:
Hy houd zich ſtil, bevreeſt voor WILHEMS ongenade.
Zo ſlaaft de Koning voor zyn ryk en Jeſus kerk:
De zaak, zo zeer verwert, geeft vaak zyn oordeel werk.

Vreugde der belyderen van den hervormden godsdienſt binnen Dublin.

Nu juichen in Dublin de ware kruisbelyders,
Getrokken uit den klaauw der beulen, en beſtryders
Van 't ongedwongen hert. de burger, eer gevlucht
In wilderniſſen en ſpelonken, daar de zucht,
Ten boezem uitgegalmt door d'onderdrukte volken,
Het ganſche land vervulde, en ſteigerde aan de wolken,

Ver-

Hosted by Google

Verlaat zyn ballingſchap en keert vervrolykt weêr.
De zuſter groet den broêr. de huisvrou kuſt haar heer,
De bruid den bruidegom. de kerker word ontſloten,
En ſlaakt het volk, wel eer ten moordhole ingeſtoten
Door Jakobs kerkgeſpuis. elk nadert met ontſag
Den koning, en begroet op dien gewenſchten dag
Den Ryksverloſſer, voor zyn voeten neêrgeboogen.
De traanen biggelen langs 't aangezigt, ten oogen
Door blyſchap uitgeperſt. men ziet de maagden gaan
Met kranſſen in de vuiſt, en glimmende eikeblaân,
Zo kunſtig opgeſiert met goude en zilvre zoomen.
Men plukt de lauren af, ontkleed de groene boomen,
En vlecht hun kruinſieraad om WILHEM HENRIKS hoofd.
Men paart de ſchelle ſnaar, die zyne daaden looft,
Aan 't vleiende muziek der hoofſche maagdekeelen.
Dublin, zo verſch onteert door bloedige toneelen,
Waar op Gewetensdwang het moordgordyn ontſloot,
Verbeelt, (hoe keert de tyd!) in 't midden van den nood,
Een ſchouplaats van de vreugd. de vaders, d'oude mannen,
Gedrukt door 't ſlaafsgeweld van jonge kerktirannen,
Onteert, beſchimpt, gehoont in hoogen ouderdom,
Genaaken, hangende aan hun krukken, ſtyf en krom,
Den zetel van den Vorſt, hun Heiland en Verlangen:
De blyſchap ſlecht de vore en rimpels op de wangen:
't Geplooide vel ſtaat glad en jeugdig door de vreugd.
Elk juicht den Veldheer toe: elk roemt zyn heldendeugd.

De

Hosted by Google

De voedſters vliegen met haar kindren langs de wegen:
't Onnooſle ſpruitje lacht, en ſchatert, door den zegen
In 't ingewand geraakt. de borſten, eer door ſchroom
En doodſchrik uitgedroogt, maar nu van verſchen room
Gezwollen, laaven 't hert der teedre zuigelingen.
Men ziet de ſchaaren naar de tempeldeuren dringen,
Wel eer met grendelen geſloten door 't geweld:
Zy volgen zy aan zy de ſchreden van den Held,
Die 't Heiligdom ontſluit. de verſchherboude altaaren,
Verbryzelt door den haat der kerkgeweldenaaren,
Vertreden met den voet, verlichten 't hooge koor
Met heilig offervuur. de koning zelf gaat voor,
En knielt eerbiedig in den tempel voor Gods oogen;
Terwyl de Kruistolk dankt, en 't Opperſte Vermogen
Den God, die wondren doet door koning WILHEMS ſtaal,
Met hooge toonen looft. zo galmt de tempelzaal
Door lofgezangen en godvruchtige gebeden.

De wakkre Vorſt begeeft, na 't end der plegtigheden,
Zich weêr te velde, en grypt de heirbyl in zyn hand,
Om 't volk te leidèn daar de nood hem roept. men plant
D'ontrolde ſtanders voor de muuren der rebellen:
Wexfort, En Wexfort, opgepropt met Ierſche muitgezellen,
Verwacht den aanval niet van WILHEMS krygsbanier,
Maar zet de poorten op voor Brit of Batavier.
't Getal van 't leger groeit door toegevloeide ſchaaren.
Water-fort, Men trekt naar Waterfort, dat, grenzende aan de baaren,

Den

Hosted by Google

Den gryzen Zeemonarch, gewiegt door 't zwalpend zout,
Hoort ronken op zyn koets; of Thetis weelde aanſchout,
Wanneerze, omſingelt van haar blanke waterreien,
En blonde dochtren, die de ſchulpkaros geleien,
Door Peleus arm geſtreelt, zich bakert in de zon.
Men ſticht de batery. men plant het grof kanon,
De koopre keelen op den top der aarde tranſſen,
Om 't ingezwolgen loot te braaken op de ſchanſſen.
De torenwachter van de ſtad aanſchout in zee
Een t'zaamgevoegt getal van zeilen naar de ree
Laveeren, en ontdekt zyn Opperhoofd die zaaken:
Die vleit zich zelf met hoop dat Vrankryks ſchepen naaken,
Om hulp te bieden aan Vorſt Jakob in den nood:
Hy wacht zyn byſtant van deeze ingebeelde vloot;
Maar ſchrikt, wanneer hy ziet de wapens van Britanje
Op zyde wimpelen afwaaijen van 't kampanje:
Dat voorval toomt zyn moed: zyn opzet word geſtuit:
Hy geeft de veſten op, en trekt verſlagen uit.
De Britten ſtreeven in de muuren met hun vaanen,
Verwelkomt door 't gezang der juichende onderdaanen.
't Naburig Dunkannon, dat ook de koningsvlag, *en Dunkannon gewonnen.*
Door Shovel aangevoert, voor 't ſtrandgebergte zag,
Legt ſtraks de wapens neêr, en zet de poorten open.
Men pleegt geen krygsgeweld. geen legerknaap mag ſtroopen.
Op lyfſtraffe en de dood is d'overlaſt verboôn.
Zo hecht de dappre Prins de ſteden aan zyn kroon.

Hosted by Google

De Vorſt, verheven door een reeks van krygsgelukken
En zegepraalen, die zyn tegenſtanders drukken,
De hoop verteeren van zyn trotſe weêrparty,
Die tegens reden ſlaaft voor Jakobs heerſchappy:
Hy, die, ten top van eer geſtegen door zyn daaden,
't Schuimbekkende gedrogt, met ketenen belaaden,
En, bloedende op den rug, gemuilband ſleept ten toon,
Op 't ſpoor van Herkules, die monſters temde, een zoon
Des grooten Dondergods, als eer d'aaloutheid droomde:
Hy, die voor donderbus, voor ſpeer noch ſabel ſchroomde,
Maar zelf de dood trotſeerde in 't brandende oorlogsperk,
(Dat tuig de jongſte ſlag) blyft onvermoeid in 't werk.

Daar ryſt een ruime ſtad in Ierland uit haar muuren,
Door ſterkte en kracht vermaart ver boven haar gebuuren,
Lymerik, vermaard voor de ſterkſte veſting van ganſch Ierland,
Door veſtingboukunſt en natuur tot tegenweer
Naar oorlogseiſch geſticht: een ſterkte, die wel eer
Het heir van Olivier, den rykstiran, braveerde,
En lang de bloedbanier des vorſtenmoorders keerde,
Den waaren erfgenaam van 't Ierſche ryk getrou;
Maar nu verandert in een bloedig moordgebou,
Waar in 's lands Hydra heerſcht, tot ſchrik der kerkgezinden:
Daar 't wangedrogt, beluſt op moorden en verſlinden,
De malſſe ſpieren knaagt van 't uitverkoren volk,
En ſlypt de punten van den ouden Konings dolk.
word door den Koning gedreigt,
't Is tyd, zo ſpreekt de Vorſt, die Twiſtharpy te toomen,
En binnen Lymerik haar woeden voor te koomen,

Met

Hosted by Google

Met uitgetogen zwaard te grypen by de keel,
En 't bloed te plengen op 't moorddadige toneel,
Eer ze alles wonde en dood' met ſcherpgewette klaauwen.
Op, op, myn Helden, laat uw krygsmoed niet verflaauwen;
Ontdekt den nachtſpelonk van 't woedende gedrogt.
Hier zwygt de Prins, en maakt zich vaardig tot den togt.
't Geloof verſiert zyn vaan, de Vryheid zyn ſtandaarden,
Door zinnebeelden, die zyn oogmerk naakt verklaarden,
Op 't purper afgebeeld. het leger trekt door 't land,
Langs klaverbeemden, langs gebergte of waterkant,
En naakt den Schannon, die zyn groenbewaſſe zoomen,
En vruchtbre weien ſchuurt met kriſtallyne ſtroomen;
Hier had de twiſtgenoot zyn tenten opgerecht,
Om 't koninklyk gevolg te ſtuiten door 't gevecht;
Maar ſiddert, als zyn oog den glans van 't ſtaal ziet blinken:
De moed, door vrees geraakt, begint in 't hert te zinken:
Hy geeft, op 't naaken van den voortogt, vuur; maar ſpilt
De vlammen van 't metaal. de kogel vliegt in 't wilt.
't Gezigt, benevelt door verbaaſtheit, miſt in 't mikken.
De nacht bekleed de lucht, terwyl de muiters ſchrikken,
En voert de duiſternis op vaale wieken aan:
Zy laaten op de plaats hun legerhutten ſtaan,
En vlieden, door den nacht begunſtigt, langs de wegen.
Zo ras Latonaas zoon, ter dagkoets opgeſtegen,
De zonneroſſen mende uit Nereus ruimen ſchoot,
Ontfing de Vorſt de maar dat Jakobs leger vlood.

Hosted by Google

Hy ziet den bodem leêg, 't beſchanſte veld verlaaten,
De tenten onbewoont van ruiters of ſoldaaten.
De Heirvoogd wil geen tyd verliezen; hy bedekt
Den ſtroom met bruggen, daar zyn krygsmagt overtrekt,
Om 't opgevloekt geweld in Lymerik te dwingen,
en belegert. En 't muitgenootſchap in zyn ſchuilplaats naauw t'omringen.
Men werpt de ſchanſſen op. men wroet in 't ingewand
Der aarde, ontſluit den grond, en ſpit aan allen kant,
Om 't krygsvolk in 't gezigt der veſting te begraaven.
Men ziet door 't ganſche heir de metgezellen ſlaaven.
Elk bied zyn vriend de hand, en ſtaat den makker by.
De ſtukken gaapen op de kruin der batery.
't Is alles vaardig om den vyand aan te vallen:
De Stadvoogd en belegerden beſluiten het uiterſte te waagen. Maar hy, gemoedigt door de ſterkte van zyn wallen,
Van voorraad, krygsbehoefte, en mannen wel voorzien,
Bezwykt niet, maar beſluit om tegenſtant te biên;
Ja, ſchoon hem 't noodlot dreigt met duizend oorlogsram-
Zelf tot den leſten man voor Stuarts zaak te kampen: (pen,
Dat zweert hy by 't altaar van Rome. elk ſtemt den eedt,
En maakt zich tot zyn dienſt, op 't hoog bevel, gereedt.
Maar WILHEMS leger volgt den toon der ſtormtrompetten.
Hier loſt men het geweer. daar laad men de musketten.
Gins barſt de veldkortou, en dondert ſlag op ſlag
Op kerk of torentrans. het blikſemt nacht en dag.
Men dryft de muiters uit rondeelen of reduiten,
Die weêr aan d'andre zy den fellen aanval ſtuiten,

En

En ſlaan 't beſtrydend heir van ſchans of bolwerk af.
De groote WILHEM zwaait vol moed den legerſtaf
In 't midden van den brand, en waagt te ſtout zyn leven,
Daar zo veel mannen voor zyne oogen deerlyk ſneeven,
En ſmooren in hun bloet: zo word de ſtad beſtreên.
Maar 't wankelbaar geluk, den dappren Held voorheen
Zo gunſtig, draait zich om, en dient de ſtad met regen,
Met waterbuien, die, neêrſtortende op de wegen,
Al 't omgelegen land verdrinken door den vloed.
De mannen zwemmen in de loopgraaf, daar de voet
Den vaſten grond verlieſt, door 't opgezwollen water.
Op d'eene ſtortvlaag volgt ſtraks d'andre met geklater.
Een zwarte ſluijer dekt de zon en 't bruine zwerk.
De natte weſtwind voert den regen op zyn vlerk,
En zet, op Iris laſt, de hemelſluizen open,
Die, door de zee geſtopt met water, overloopen,
En bruiſſchen nacht en dag. de luchtſtroom plaſt op 't veld,
Spoelt wapens, legertuig en tenten door 't geweld
Der watergangen langs den akker. d'oorlogsroſſen,
Bevracht met ſtormgevaart, met hout, en takkeboſſen,
Om voor de wal den vloed te dempen, waaden door
De regenplaſſen, en vergeeten 't rechte ſpoor.
Het water breekt de kracht van 't vuur, en bluſcht de vonken.
't Salpeter zwelgt het nat. de heirſchans legt verdronken.
De krygsman krimpt van koude, en beeft met natte leên.
Het vochtig element dringt door de ruſting heên.

De zwaare en lang-duurige regen veroorzaakt den belegeraar groot nadeel.

Hosted by Google

Het wapen druipt aan 't lyf. de vederboſſen hangen
Verſlenſt, gelyk een bloem, die giſtren, op 't ontfangen
Der zonneſtraalen, al haar verwen, door 't penſeel
Van vrou Natuur gemaalt, zag blinken op haar ſteel;
Maar heden, door een bui getroffen, heur ſieraaden
Verdrinkt op 't vochtig land, en treurt met loſſe bladen.
De blanke borſtplaat roeſt aan 't lichhaam door den damp.

De Vorſt door oorlogsbezigheden afgemat ruſt in zyn tent,

De Vorſt, beſtreden van dien droeven oorlogsramp,
Ruſt, afgemat door zorg voor d'algemeene zaaken,
Door draven heene en weêr langs 't heir, vermoeit van 't
Op 't legerpaviljoen geharnaſt in zyn tent. (waaken,

daar de Vryheid hem in den droom verſchynt,

De Vryheid, die den Held voor haar beſchermer kent,
Genaakt de bedſponde en de vorſtelyke leden:
Zy had haar ouden rok, van boven tot beneden
Geſcheurt, geſchonden, en door Jakobs tiranny
Met burgerbloed beklad, verwiſſelt voor de zy
Die blyder verwen draagt: een helm met witte veêren
(Want rood, dat bloed gelykt, zou 't vreedzaam hoofd ontee-
Verſiert de blanke kruin: zy ſluit in d'eene hand ren)
Een lans, waar op de Hoed, haar wapen, ſtaat geplant:
De linke vuiſt omvat een bondel van plakkaaten,
Voorrechten, eer, tot ruſt der vreedzaame onderzaaten,
Door d'oude Koningen zo heilig ingeſtelt:
Zy buigt haar kniën voor den koninklyken Held,
En ſpreekt: doorluchte Prins, myn heil, myn welbehagen,

haar dankbaarheid

Voorſtander van myn recht, hoe moſt ik onlangs klaagen,
Wan-

Wanneer ik, door 't Geweld, myn vyand, aangevat,
Beſtreên en overheert, in yz're banden zat.
't Geloof, myn zielsvriendin, lag aan myn zy gebonden,
En treurde om 't zelve lot. wy wierden bei geſchonden,
Mishandelt en verkracht: maar God verdroot die zaak;
Hy nam door uwe vuiſt, grootmagtig Koning, wraak:
Gy landde om mynent wil gewapent uit de baaren;
Gy hebt den dwingeland bevochten met uw ſchaaren,
En zelf uw zegepraal getekent met uw bloed:
Uw vyand nam de vlucht: gy volgde met uw' ſtoet,
En bandde 't landgedrogt gekluiſtert uit de ſteden:
Zo hebtge in 't Ierſch geweſt voor myn belang geſtreden:
Gy ſloot myn boeijen los: noch blyft gy onvermoeit
In heldenarrebeid: uw vlyt, uw yver groeit
Van dag tot dag, en waakt voor myn vertreede rechten:
Nu wilt ge in Lymerik de Moordharpy bevechten:
Uw tenten ryzen uit haar ſchanſſen voor de veſt:
Gy houd myn vyandin gekerkert in haar neſt,
Om wraak te neemen van d'elenden, die my drukken.
Maar, Prins, deze aanſlag zal u heden niet gelukken,
Verſchoon u zelf, en 't volk, dat op uw wenken draaft:
Gy hebt op dezen tyd genoeg voor my geſlaaft:
Ik ſmaake alreê de vrucht van uw manhafte daaden:
Breek op, verlaat den muur, 't vertoeven zal u ſchaaden:
De wolkſtroom breekt uw kracht, en ſterkt het muitgeſpan:
Noch eens verplant uw tent, en voer de ſtanders van

over 't herſtellen van hare oude voorrechten, dooor koning Jakob geſchonden, betuigt.

en hem raad het beleg voor Lymerik op te breeken,

D'om-

D'omringde wallen af: maar laat den moed niet daalen:
Een kleine krygsramp kan uw glori niet bepaalen:
Dit vrugteloos beleg verdooft haar luiſter niet:
Gy zult na korten tyd dit ganſche ryksgebied,
En Lymerik, hoe ſterk, verbinden aan uw wetten:
't Rechtvaardige geweer zal 't landgedrogt verpletten,
En ik den oorlogsgloed gedooft zien door uw hand;
Eer Ceres weder maait haar korenoogſt van 't land.
Dit heeft een Godheid my van boven ingegeeven;
Haar adem bliezme in 't oor. ai wil niet wederſtreven:
Gy ſtelde u ſteets geruſt in Gods voorzienigheid;
Die wil dat gy terſtont van dezen oever ſcheid,
en weder naar Engeland te keeren. En naar Britanje zeilt: de landzaat wacht den koning:
Het ryk, door u herſtelt, verheerlykt door uw kroning,
Schreeuwt om uw wederkomſt: de ruſt, de burgerſtaat,
En 's lands gemeene beſt verwachten u, om 't quaad,
Dat noch in arbeid gaat, eer 't vruchten teelt, te ſmooren.
Gehoorzaam, groote Vorſt, vertrek, en leen uwe ooren
Aan 't goddelyk beſluit, dat voor uw welvaart waakt;
Verheug de Koningin, die naar uw byzyn haakt.
Vaar wel: ik ga: beſcherm myn rechten als voorhenen.
De Koning, ontwakende, meent de Vryheid te omhelzen, maar beklaagt zich over De vroome Prins ontwaakt. waar zyt gy daar verdwenen?
Zo ſpreekt hy; keer weerom, ô ſchoone, ontvluchtme niet,
Ik minne u als my zelf, ô Vryheid, gy gebied
Myn herte; ik zal voor u myn bloed en leven waagen,
Ja ſneeven voor uw zaak; gy zult my ſteeds behaagen.

Twee

Hosted by Google

Twee zuſters houden my verbonden aan haar min: *haare verdwyninge.*
De Vryheid en 't Geloof ſtaan eeuwig in myn zin.
Hy treed naar buiten door de wacht der lyftrouwanten, *Hy begeeft zich in 't leger,*
Die 't legerpaviljoen omringt aan alle kanten.
Zyn oorlogsklepper wacht gezadelt voor de tent,
En brieſcht op 's konings komſt: hy ſtygt te paarde, en rent
Van 't eene regement naar 't ander langs de velden,
Bevochtigt door den vloed der wolken, daar de Helden
Het water kneden met hun voeten in de ſchans.
De plaſſen ſtorten neêr, en vloeijen van den trans
Der bateryen, die de veldkortouwen draagen.
Myn legerhoofden, roept de Vorſt, de regenvlaagen *en belaſt den aftogt te blaazen, en de ſtad te verlaaten.*
Beſtryden ons beleg, en vechten voor de ſtad.
De lucht, gezwollen door de druppels, giet haar nat
Met volle kruiken uit: wy moeten 't opzet ſtaaken:
De loop van 't water ſtuit den voortgang van myn zaaken.
Elk voer' zyn troepen af in orde en net geſtelt.
Men ſla de bruggen, eer de Schannon hooger zwelt.
Men ſleep de ſtukken van het bolwerk naar beneden.
Men ſpan de roſſen voor 't kanon, of laatze treden
Met legertenten op den ſterken rug gelaân.
Men voer' de wagens aan. hy ſpreekt en 't is gedaan.
Zo trekt men van de ſtad met loſſe krygsſtandaarden.
De ſchipbrug torſt den laſt der hygende oorlogspaarden,
Die Schannons waterboord betreden met hun vracht,
En baant de wegen voor de koninklyke magt.

Hosted by Google

Men ſlaat de hutten neêr op drooge en vaſte gronden.
Men plant de vaanen, van de ſtengen los gewonden,
Al waaijende in de vuiſt, voor yders legerſtraat.
Zo ras het ganſche heir op 't veld in orde ſtaat,
De krygsraad vergadert: Laat Koning WILHEM, om zyn oogmerk te verklaren,
Zyn legerhoofden en den hoogen raad vergaâren.
De mannen treden in de veldtent zy aan zy.
Aanſprak van den Vorſt aan den zelven: Zit neder, zegt de Vorſt, in 't ronde, en hoort naar my,
O metgezellen, die my gaaft doorluchte blyken
Van vroomheid op den togt. de ſtaat der Britſcheryken,
Myn plicht, myn troonberoep vereiſchen dat ik weêr
Naar Londen zeile, en van den Ierſchen bodem keer';
Ik blyve u dankbaar voor uw hulp en braave daaden:
Gy hebt myn aanſlag ſteets, als ſchrandere oorlogsraaden,
Met oordeel in den nood gedient, de zaak met kracht
Van armen uitgevoert, en 't krygsbevel volbracht.
Nu zoude ik yder in 't byzonder, kon 't geſchieden,
Den heirſtaf ſchenken, om een leger te gebieden;
Maar dat ontbreekt myn magt. ik moet op dezen dag,
Eer ik de kuſt verlaat, het opperſte gezag
Aan een van allen (laat myn keur u niet mishaagen,
En niemand belge zich, elk neem geduld) opdraagen.
Hy verkieſt den Baron Godart van Reede tot Opperbebber Gy brave Ginkel, die het vaderlyke bloed,
Den overouden ſtam van Reede door uw moed
Verheerlykt, en dien naam u waardig maakt, tree nader.
Ganſch Neerland is verplicht aan uw beroemden Vader,

Bri-

Britanje aan uwe deugd. gy hebt my dienſt gedaan,
Myn rechten op de grens van Schotland voorgeſtaan,
En Edenburg verplicht te knielen voor myn wetten.
Ik heb u menigmaal, op 't klinken der trompetten,
Zien vliegen in de vlam: ik kenne uw oorlogsſtyl:
Ontfang dan uit myn hand, tot loon, de legerbyl.
Bevecht het landgedrogt naar eiſch. gebruik uw oordeel.
Neem zachte middelen, kan 't wezen, tot uw voordeel,
En breng den muiteling door reden tot verdrag:
Maar zo geen goedheid geld, moet aanſtonds ſlag op ſlag
Het vinnig landkrakkeel op dezen grond beſlechten.
Beſluit de wallen van myn vyand met uw knechten:
Ik laate een ryk getal van mannen tot uw dienſt.
Neem krygsliſt by de hand, en val op 't onvoorzienſt,
Eer 't iemand word gewaar, in ſteden of kaſteelen
Den twiſtgenoot op 't lyf; gy moet zyn magt verdeelen,
Den hulptroep ſtuiten, waar gy kunt, in 't open veld:
Sny hem de wegen af. keer toevoer, graan, en geld,
Of 't geen den moed van 't volk kan ſterken, uit de wallen.
Bezet uw poſten wel. draag zorg voor overvallen.
Bewaar de ſteden, die myn ſabel won. geef acht
Op alles, en bezet den muur met dubble wacht.
Bezorg 't geen dienſtig is om tegenſtand te bieden.
Vul magazynen op met koſt voor d'oorlogslieden,
Met voêr voor 't legerros. ontdek van tyd tot tyd
Uw vyands krygsgeheim. betaal, beloon den vlyt

van zyne troepen in zyn afwezen, en houd hem zyn oorlogsplichten voor.

Hosted by Google

Der heirverſpiederen door ryke en milde gaaven;
Zy zullen op uw laſt met groter yver draaven:
Voor alles handel zacht de burgers in de ſteên,
Den akkerman op't veld laat Roomſch noch Onroomſch reên
Noch oorzaak vinden om van overlaſt te klaagen,
Maar yder naar zyn luſt en eigen welbehagen
Den Godsdienſt pleegen: dwing 't gemoed der menſchen niet.
Hou 't legervolk in toom, op dat'er niets geſchied
Het geen den landzaat drukt; gy moet hem ſteeds verſchoonen.
Pleeg ſtraf naar krygsgebruik, maar laat verdienſten loonen.
Zo word het quaad geſmoort, zo queekt men deugden aan.
Volg, volg myn oorlogsles. 'k laat alles op u ſtaan.

Reede neemt, onder betuiginge van dankbaarheid, het hooge kryzsgezag aan.

De dankbre Ginkel buigt zich voor den Vorſt ter aarde:
Dewyl ik uit uw hand den legerſtaf aanvaarde,
Zo zegt hy, en uw gunſt myn plicht zo hoog waardeert,
Grootmagtig Koning, zal myn arm 't geen gy begeert,
En van myn degen eiſcht, ſteeds zoeken na te komen.
'k Zal trachten, naar uw les, de landplaag in te toomen,
En 't monſter op den hals te treden met den voet.
Ik zal myn dankbaarheid betuigen door myn bloed,
Dat ik u ſchuldig ben: dat bloed, door u verheven,
Door u met heldendeugd gekoeſtert, doet my leeven,
Maar tot uw dienſt; en 't zal nooit grooter eere, ô Held,
Genieten, als wanneer 't om uwe zaak langs 't veld
Met ruime plaſſen ſtroomt: dan zal ik zegepraalen,
En, ſtervende in myn plicht, uw gunſten eerſt betaalen:

Maar

Hosted by Google

Maar zo my 't krygslot ſpaart, en ik verwinnaar keer',
Gy draagt de zege wech, u komt alleen al d'eer.
Elk wenſcht den Held geluk, en zweert voor WILHEMS
Op Ginkels krygsbevel, met allen vlyt te waaken.
De krygsraad ſcheid van een. de Koning ryd naar 't ſtrand.
De vloot legt zeilrede, en de voorwind rekt en ſpant
De doeken aan de ſteng. de legerlieden draaven,
Met krygsbuit in den arm geladen, naar de haven.
Men leid de paarden naar den oever by den toom.
Men ſleept den wapenroof, den vyand aan den ſtroom
Der Boyne ontweldigt, naar de Britſche zeekaſteelen.
De dochters van de zee, die Nereus ooren ſtreelen,
De Nimfen ſteeken 't hoofd verheugd ter golven uit,
En ſchatren over 't zout met aangenaam geluit,
Zo ras de Koning naakt op zynen zegewagen.
Dit 's geen Sirenezang, bedekt met valſche laagen,
Waar voor Laërtes zoon met waſch zyne ooren ſloot,
Om 't doodelyk gevaar te myden van zyn vloot;
Maar zuiver feeſtmuziek, dat WILHEMS heldendaaden
Verheerlykt door de ſtem der juichende Najaden.
Men plant de vaanen, kloek verovert voor de vuiſt,
De witte Lelien, van purper bloed begruiſt,
Door zwaveldamp beſmet, op 't hooge ſcheepskampanje,
En zeilt in zege naar den oever van Britanje.
Wat ſtoft d'aaloudheld op haar Jazon, die, tot ſpyt
Van Kolchis, 't Gulde Vlies, Gradivus toegewyd,

De Koning vertrekt naar de zeekuſt. (zaaken:

Hosted by Google

Den wachter van den boom, en ſterke bosgedrogten
In 't heilig offerwoudt ontweldigde op zyn togten,
En ſleepte Frixus gift van Faſis naar Atheen!
Gy roemt dit werk zo hoog, ô dichters: neen, ô neen,
Ik ſtem niet in dien lof, noch pryze Jazons degen:
Myn Held heeft grooter eer op dezen togt verkregen:
Hy zocht geen ryksjuweel 't ontvoeren over zee;
Maar landde, en bragt zyn ſchat, de Gulde Vryheid, mee,
En breidels, om geweld en zieldwang in te toomen:
Deze aanſlag is gelukt; nu keert hy door de ſtroomen
Verwinnaar naar den troon; terwyl het volk, verblyd,
Den Ryksbehouder looft, van 't ſlaafſche juk bevryd:
Zo zal eerlang al 't land, na Jakobs nederlaagen,
In voorſpoed bloeijen, en van zyn verloſſing waagen.
en ſteekt in zee. De grijze Windvoogd dient den Koning op de zee,
En draagt de zeilen op zijn vlerken aan de ree.
Vreugde in Engeland over zyne wederkomſt: De ſtranden grimmelen van duizend onderdaanen. (nen.
Elk groet den Troonmonarch, en uit zyn vreugd door traa-
Elk ſchreeuwt: doorluchte Vorſt, zyt welkoom aan uw kuſt;
Uw zorg, die nimmer ſlaapt, verwekt ons vrede en ruſt.
Gy gaat voor ons ten ſtryd, en keert verwinnaar weder,
Wy vallen uit ontſag voor uwe voeten neder.
Gy dwingt de Lelivaan, en Jakobs muitgeſpuis.
De bergen galmen na, en kaatſen 't feeſtgedruis
Elkandren vrolyk toe. de ganſche Ryksſtad, Londen.
Juicht als de Vorſt genaakt; en tienmaal duizend monden

Gaan

Hosted by Google

Gaan zwanger van zyn lof. de blyſchap vliegt op ſtraat,
En dartelt by 't gewoel in dien gewenſchten ſtaat.
Geen huys beſluit de vreugd. de vuurtonelen branden,
Ontſteken door den gloed der blakende ingewanden
Van 't zegevierend volk. de Britſche Koningin,
Die goddelyke vrouw, die zelf als Prieſterin,
Het offervuur ontſteekt op Jeſus dankaltaaren,
Treed uit haar hofpaleis, beſtuuwt van maagdeſchaaren,
Den Koning in 't gemoed. de tabbert, ryk beſtrooit
Met helder diamant, bezaait met paerlen, plooit
Om 't levendig albaſt, en dekt de blanke leden,
't Bezielde marmer, net van boven tot beneden
Op 't kunſtigſt door natuur gevormt. de borſt, half naakt,
Ontdekt twee heuveltjes, ſneeuwwit en ganſch volmaakt,
Die, door de kracht der liefde en haare vreugd bewogen,
Steeds zwoegen op en neêr. de lonken van haare oogen
Verdoven 't eêl geſteent', dat uit haar vlechten ſtraalt.
Geen Juno, die wel eer, ten wolktroon afgedaalt,
Langs groene velden vloog (als d'oude Dichters loogen)
Met paauweveeren, die, bezaait met Argus oogen,
Haar voerden op 't banket naaſt Thetis bruidegom:
Noch Pallas, die de kruin van Pelion beklom,
En trok ter feeſt, daar haar de trouverwanten noodden,
Vertoonden zich zo ſchoon voor 't oog der Oppergoden.
Het prachtig troonſieraad, de rykskroon, ryk van glans,
Beſchynt haar kruin. zy draagt in d'eene vuiſt een krans,

De Koningin ontfangt den Koning.

Haar ſchoonheid en prachtig feeſtgewaad beſchreeven.

Zy ontwapent den Held,

Door

Hosted by Google

en kroont hem met een laure-kroon.

Door hoofsche Jufferen gevlochten van laurieren,
Om 't zegepralend hoofd van heur gemaal te sieren.
Ze ontgespt de borstplaat van zyn schoudren met haar hand.
Zy licht den blanken helm van 't vorstlyk hoofd, en plant
De groene zegekroon op WILHEM HENRIKS haaren.

De koninklyke personaadjen begeven zich naar het hof-banket.

Zy leid hem naar de zaal, gestreelt door schelle snaaren
En klinkend feestmuziek; daar 't prachtig hof banket
In goude vaten op de tafels word gezet.
Zy vlyd zich aan zyn zy. terwyl de Ridders eeten,
Verzoekt de Koningin zyn krygsbedryf te weeten,
En d'overwinning zelf te hooren uit zyn mond.
De Vorst voldoed haar eisch, en voed haar minnewond
In d'aadren door zyn tong. haar boezem klopt van binnen:
Het hert, door 't oor gestreelt, gevoelt de kracht van 't min-
Zo zag men Dido door Eneas krygsverhaal (nen.
Van liefde blaaken in Karthagoos ruyme zaal.
De schoone gemaalin valt onvermoeit in 't vraagen,
En Koning WILHEM, om haare ooren te behaagen,
Ontvout haar alles 't geen zyn fabel heeft verricht.
't Genoegen van haar hert verklaart zich door 't gezicht.
Heb ik in 't Iersch geweest, zo spreekt de Vorst, gestreden;

Gesprek tusschen de zelve.

Gy hebt dit ryk verplicht aan uwe dapperheden:
Gy hebt de Fransche vloot, ô moedige Amazoon,
Van deze kust gekeert: gy hebt de Britsche kroon
De rust van kerk en staat, 't gemeene beste, en 't voordeel
Der burgery beschermt door uw beleid en oordeel.

Gy

Hosted by Google

Gy hebt meer eer als ik, ô Krygsheldin, beſtreên :
Uw oorlogswakkerheid, de vrouwen ongemeen,
(Want mannen zyn alleen tot krygsbedryf geboren)
Zal elks geloof eerlang verrukken onder 't hooren.
U voegt den ſtaf van 't ryk te zwaaijen op den troon,
De legerbyl in 't veld: uw ſtaat- en krygsgeboôn,
Vol wysheid, gaan 't verſtand der vrouwen ver te boven.
Ik moet uw dienſten, met onze onderdanen, looven.
Verdenk my niet dat ik u ſtreel met vleiery ;
Ik ſpreek van uwe deugd, ô ſchoone, naar waardy.
Toen 't nootlot my vergunde, ô Held, met u te leeven,
En teikende ons verbond, in 's hemels raad beſchreven,
Zegt Koningin Mary, hebt gy myn ziel gevoed
Met wetenſchappen, en het vrouwelyk gemoed
Uw ſtaatles ingedrukt : gy toonde my door woorden,
Door redeneeringen, die ſteets myn hert bekoorden,
Den ſtyl der heerſchappye, en hoe men 't volk regeert:
Ik heb van u, myn Prins, al 't geen ik weet, geleert.
Zo ſpreekt men aan den diſch. men vult de nektarſchaalen,
Die, ſchuimende van wyn, met goude boorden praalen.
Men drinkt den voorſpoed van het koninklyk geſlacht.
Het feeſtgenootſchap ſcheid in 't midden van den nacht.
De blyde morgenſtond, bezaait met purpre roozen,
Begint, na 't zinken van 't geſternte, om hoog te bloozen,
En ſtraalen op 't paleis te ſchieten van zyn trans.
De voerman van den dag, verſchynt met ſchooner glans

Hosted by Google

Hoogmoedig op zyn kar, om 't zegefeeſt te vieren.
Men hangt den wapenbuit, de vaanen en banieren,
Den vyand in den ſtryd ontweldigt, aan den wand
Van Londens wapenzaal. de Leli houd geen ſtand:
De Britſche Roos verdooft den luiſter van haar bladen.
De Koning WILHEM zit, beſtuuwt van hoofſche Raaden,
Gemeente en Edelliên, verheerlykt met de kroon,
Den ſtaf en 't ryksgewaad, verheven op zyn troon.
Aanſpraak van den Koning aan het Parlement.
Hoort toe, gy Heeren, die my helpt den rykslaſt ſchraagen,
'k Heb zaaken van gewigt u heden voor te draagen;
Zo zegt hy. (yder zwygt en luiſtert naar zyn woord.)
Hoe zeer uw ruſt, uw heil, uw vryheid my bekoort,
Is elk genoeg bekent. 'k heb, Heeren, maar met ſchroomen,
Alleen op uw verzoek, den ſchepter aangenomen:
En zocht my van dien laſt, doch vruchteloos, t'ontſlaan.
Ik heb uw rechten naar vermogen voorgeſtaan,
En 't binnenlands krakkeel in 't Britſche ryk bevredigt;
Den Godsdienſt, door 't geweld mishandelt en beledigt,
Ten tempel uitgejaagt, op 't hooge altaar herſtelt.
Ik zeilde om uwe zaak naar Ierland, trok te veld,
En ſloeg den vyand aan de Boyne met myn vaanen.
Ik heb veel veſtingen, beſproeit van burgertraanen,
Uw kerkgenooten, vrygevochten door myn ſtaal.
Nu keere ik uit den ſtryd te rugge in zegepraal.
Gy ziet wy weder, maar met krygstropeen beladen.
God ſterkte, om uwent wil myn arm: van al myn daaden

Komt

Hosted by Google

Komt hem de zege toe; zyn gunſt verdient deze eer.
Maar ſchoon ik op den troon, als overwinnaar, keer,
Wy zyn daarom 't gevaar, ô Ridders, niet te boven:
De nood vereiſcht noch meer, zo gy my wilt geloven.
Wy ſtryden met een Vorſt, befaamt door oorlogsmagt:
D'ervarentheid gebied dat ik dien vyand acht.
De koning Lodewyk is groot en vol vermogen:
Gy hoort, hoe Duitſchland, voor zyn voeten neêrgebogen,
Zyn zegeſtanders af ziet waaijen van de kruin
Der overheerde wal, en klaagt op 't ſmookend puin:
Hoe Karels erfgebied, door zo veel oorlogsplaagen
Geſlingert, ſtaat ten doel van krygsgeweld of laagen;
Maar bied kloekmoedig door de wapens tegenſtand:
Die ruime landſtreek grenſt dicht aan myn vaderland;
Daar trekt myn Legerhoofd de Franſche benden tegen,
En dient den Landvoogd met zyn oorlogskunde en degen,
Om 't aangevoerde volk van Neêrlands grond te ſlaan.
Wy hebben, maar met leet, den uitſlag klaar verſtaan
Van 't jongſt gevecht, waar in de bloem der mannen ſneefde:
Daar 't nydig krygsgeluk myn wapenen weêrſtreefde,
En d'ongelyke magt den vyand ſterkte in 't veld;
Schoon Waldeks hoofdgezag, (gelyk 't gerucht ons meld)
Geſtyft door dapperheid, de veldpoſt kloek verweerde;
En Kazimier, myn neef, 't geweld van Vrankryk keerde;
En zo veel helden, lang verheerlykt door hun vlyt,
Zich queeten voor den Staat, als leeuwen, in den ſtryd.

Hosted by Google

Dit droevig voorval maakt ganſch Nederland verlegen.
Nu voegt aen yder in 't byzonder t' overweegen,
Wat dienſten dat hy heeft genooten van dien Staat:
Die heeft zich zelf ontbloot van krygsvolk, om uw quaad,
Uw onheil, uw bederf, en ſlaverny te weeren:
Ik landde met die magt in 't ryk op uw begeeren.
De Nederlander heeft uw rechten met zyn bloed
Bezegelt, en uw kerk behouden door zyn moed.
Nu zucht in hoogen nood de Staat om oorlogslieden.
Gy moet den Batavier, ô Britten, byſtant bieden,
Die 't alles waagde voor uw troon- en kerkbelang:
Want Vrankryks Koning zweert, door Neêrlands ondergang,
Door ſchennis, door geweld, en bloeddorſt (ons gebleeken
Voor weinig jaaren) zich van uw bedryf te wreeken.
Dat dodelyk beſluit, dat opzet moeten wy
Kloekmoedig ſtuiten, en de ruſt der burgery,
De zekerheid van 't ryk op 't heil der zeven Staaten
Stantvaſtig bouwen, en ons dienen van ſoldaaten.
Wy hebben oorlogsvolk van nooden in den nood:
Te land voor 't leger, en te water voor de vloot.
Wy moeten ons voorzien van ſchepen, om de ſtranden
Van d'een tot d'andre kuſt te veiligen voor 't landen:
Want Vrankryks watermagt groeit aan van dag tot dag.
Wy moeten Lodewyk het hooge zeegezag
Betwiſten, en uw recht beſchermen op de baaren.
Ik kan u, Heeren, met een vry gemoed verklaaren;

Dat

Hosted by Google

Dat my uw voordeel meer behaagt als 't ryksgebied.
De naam van Koning, noch de kroon bekoortme niet;
Indien ik in dien ſtaat, hoe heerlyk, hoe verheven,
Geen klaare blyken van myn zucht voor 't ryk kan geeven.
Ik zoek my zelven niet, maar uw belang alleen.
Al 't geen ik heden eiſch, dat eiſch ik voor 't gemeen.
Om dan met grooter ernſt het oorlog voort te zetten,
Al d'ondernemingen van Vrankryk te beletten,
En onzen onderdaan te hoeden voor 't geweld;
Is 't nodig, dat gy zoekt naar middelen om geld
Te lichten, en voldoet de ſchult der legerknaapen:
Want geld in oorlogsnood is 't allerſterkſte wapen:
Dat moedigt den ſoldaat, dat wet zyn krygsgeweer,
Dat geeft zyne armen kracht. denkt, Heeren, dat uw eer,
De glori van myn ryk dit eiſcht van uw gedachten:
Uw overweging moet den ſtaat van 't land betrachten.
't Gevaar, de nood vereiſcht een ſpoedig raadbeſluit,
D'uitvoering boven al, op dat men 't onheil ſtuit'.
Veel Prinſſen hebben zich in ons belang gewikkelt,
Door liefde tot uw Vorſt en zucht voor 't ryk geprikkelt:
Elk houd zich tot uw dienſt, ô Britſche Raad, bereid,
En wacht den ſpoed van 't werk uit uwe wakkerheid.
Laat dan de toeſtant van onze algemeene zaaken,
ô Ridders, ô Gemeente, uwe ingewanden raaken:
Maakt dat my niets ontbreeke. elk geeve in overvloed:
Dient my naar eiſch met geld: ik diene u met myn bloed.

Hosted by Google

Maar om myn raadgeſprek, ô Heeren, te beſluiten,
Moet ik u noch in't kort myn ongenoegen uiten.
De leſte zeeſlag, dien ik hoorde met verdriet,
En my gebootſchapt wierde in 't veld, behaagt me niet.
Veel hebben daar zo laf hun' oorlogspligt vergeeten;
Ik moet door uwe hulp d'omſtandigheden weeten.
Ik zal niet ruſten, maar gebruiken al myn macht,
(De zaak is van gevolg) om die men houd verdacht
Te raaken in 't gemoed. zo word de ſchult veroordeelt,
Het krygsverzuim geſtraft, tot yders leſſe en voorbeeld.
Indien men 't quaad niet ſtuit, noch voorkomt in 't begin,
Zo loopt het ſpoedig voort, groeit aan en kankert in.
Hier is de glori van den landzaat aan gelegen.
Men moet met rypen raad de zaaken overweegen. (aan,
De vierſchaar ſchreeuwt om recht, ziet vriend noch vyand
Maar vonniſt naar den eiſch. gy hebt myn zin verſtaan:
Ik zwyge, en laat de zaak uw yver aanbevolen.
Die heden recht beſluit, hoeft morgen niet te doolen.
De koſtelyke tyd, verwaarlooſt, keert nooit weêr.
Waakt op, beſchermt uw heil, uw voordeel, en uw eer.

De Rykſraad belooft den Koning in alles, 't geen hy eiſcht ten dienſt van 't ryk, behulpſaam te zyn.

Na dat de Vorſt aldus zyn aanſpraak had beſloten,
Wierd hy in 't raadvertrek begroet van alle Grooten.
De Britſche Ridderſchap, de bloem der burgery
Betuigt haar dankbaarheid: elk roemt zyn heerſchappy,
Zyn zucht en yver voor de ruſt der onderzaaten.
Elk geeft zyn ſtem om 't heir te ſterken met ſoldaaten,

En

Hosted by Google

En volk in overvloed te brengen op de been :
Om geld te lichten voor den oorlogsman, en 't geen
De nood vereiſcht in deez' gevarelyke tyden,
Om met een grooter vloot den vyand te beſtryden.
Al 't geen de Koning wil keurt hier de Ryksraad goed.
Men dankt hem boven al voor 't waagen van zyn bloed,
Voor d'overwinning, met zyn lyfgevaar verkreegen.
Elk looft zyn dapperheid, zyn gunſt en 's hemels zegen.
Hoe neemt uw voorſpoed aan, gelukkig Albion!
Hoe keert uw ramp in vreugd! hoe zal d'Oranje Zon
Met ſtraalen van geluk uw Britſche Roos beſchynen,
De nacht des oorlogs voor dat vredelicht verdwynen,
En 't kerkgeloof, beſnoeit door Jakobs vloekverbond,
Zyn wortels meer en meer verſpreiden in uw grond!
Hoe zal de welvaart van uwe onderdaanen bloeijen,
De rykdom, door dien gloed gekoeſtert, weelig groeijen!
Maar gy, ô muiters, die noch dolende en verblind,
Uw eige vryheid haat, en Stuarts dwang bemint,
'k Wenſch dat die heldre glans, ô afgedwaalde ſchaaren,
De miſt van dwaasheid in uw zinnen op mag klaaren:
Gy tracht vergeefs den Vorſt te ſtooten van den troon,
En Jakob in zyn plaats te ſieren met de kroon:
Het zy uw haatluſt werkt door heimelyke liſten,
Of vrientſchaps valſchen ſchyn, gy zult uw tyd verquiſten,
Uw koſten ſpillen, want de waarheid, ſnel ter been,
Vervolgt en achterhaalt de logen in 't gemeen.

En bedankt hem voor de zege in Ierland door zyne wapenen bevochten.

De

Hosted by Google

De ſchrandre Ryksraad waakt voor 't koninklyk vermogen,
Voor WILHEMS troongezag met meer dan Argus oogen:
Het zy uw boosheid ſtaat door openbaar geweld,
Ten dienſt van Jakobs zaak, naar 't kroonrecht van den Held;
Gy ſlaaft, gy woelt vergeefs als krachtelooze wormen.
Een rot van reuzen tracht den hemel te beſtormen,
De magt der Oppergoôn te dwingen: Tifon, trots
Op honderd hoofden, bouwt en ſtapelt rots op rots,
Maar moet, zo ras Jupyn de blikſemtoorts laat blinken,
Met al zyn muiters in den afgrond nederzinken,
En onder 't ſtormgevaart verſmooren door den ſlag.
Zo ſtort hy in een poel van rampen, die 't gezag
Der hooge mogentheid vermeetel durft braveeren.
Maar laat ons tot de zaak van 't ryk, ô Klio, keeren,
bezigheden binnen Londen, En zien met welk een vlyt de Britſche landzaat draaft,
En voor 't belang der kerke en 't recht der volken ſlaaft:
Wy zullen, maar met vreugde, elks bezigheid aanſchouwen.
in 't ſtichten van ſcheepstimmerwerven. Men ſticht'er plaatſen om de kielen op te bouwen,
Scheepstimmerwerven, naar den eiſch van 't werk verdeelt.
De wakkre werkman, dien zyn arbeid nooit verveelt,
bouwen van ſchepen, Hakt met de byl in 't hout, en klooft de Noordſche boomen,
Om met een waterheir te zwemmen door de ſtroomen,
En 't zeevolk in den buik te ſluiten op de reis.
De houte veſting ryſt, gelyk een hofpaleis,
Of hooggebout kaſteel, of ſteenrots uit de baaren.
Het woelt aan allen kant van hygende arbeidsſchaaren,

Men

Hosted by Google

Men houwt, men bonſt, men klopt op yzer of metaal.
Een ander ſchildert vlag en wimpel, om, tot praal
Op maſt en ſteng geplant, te waaijen van de ſchepen.
Men ziet'er die naar boord de zeekortouwen ſleepen,
Om 't holle ſtroomgevaart, de ſchuilplaats van de dood,
Te vullen met hun vracht. daar voert men kruit en loot,
Kardoezen, kogels, ſchroot, gevulde handgranaaten,
Piſtoolen, muskettons op wagens langs de ſtraaten.
Men leegt de wapenzaal, en 't magazyn van 't land.
Men ryd met ankertou, met kabels, lopend want,
Genaaide zeilen naar de werf der zeekaſteelen.
De werftrom dreunt langs 't land, om't oor van't volk te ſtree- *en werven der ſol-*
Het hert te moedigen, om vry en ongepreſt, (len, *daaten.*
Door eigen luſt gewekt, voor 't algemeene beſt,
Ten dienſt van 't vaderland, te trekken op de vlooten.
Een ander wil te land zyn oorlogsroem vergrooten,
En tekent op de rol des hopmans, welgemoed
En onbeſchroomt, zyn naam. zo groeit de waterſtoet,
En landmagt dag op dag door 't klinken van de ſchyven.
De koning WILHEM ziet de wakkre krygsbedryven,
Den yver van zyn volk, de voorzorg van den Raat,
De drift der burgery, en arbeid vroeg en laat
Om door zyn kroongezag de zaaken voort te zetten:
Dat geeft den handel klem, dat kan de geeſten wetten,
De krachten van den arm verdubbelen onder 't werk:
De luſt en yver maakt zelfs krachteloozen ſterk,

Hosted by Google

En ſtyft de zenuwen der ſlaavende arbeidsmannen.
Hoe veel verſcheelt de ſtaat der woedende tirannen
Van vroome Vorſten, die, zachtzinnig in 't gebied,
Den burger en zyn ruſt beminnen! het verdriet
Den onderdaanen nooit op hun bevel te draaven;
Men zietze uit zuivre liefde, uit zucht, uit vrientſchap ſlaaven
Voor 't heil des Konings, dat elk hoog waardeert en ſchat:
Maar hy, die 't purpre kleed met burgerbloed beklad,
Het recht der volken ſchend, en, tegens alle wetten,
Den voet tracht op den nek der burgery te zetten,
Word zonder luſt gedient, maar ſlechts uit vreeze en ſchrik:
Men ſiddert onder 't juk en beeft elk oogenblik;
Men arbeid, maar met angſt, beducht voor dood of keten;
Daar d'ander zingt en queelt, geruſt, en nooit bezeten
Van ſchromende achterdocht. ô groot verſchil! maar gy,
Die dwaas uw zetel bouwt op ſnode tiranny,
Uw zuil zal ſtorten, door dien grondſlag nooit beſtendig:
Maar heerſchappy, op deugd gegrondveſt, ſtaat onendig.
Juich dan, ô Engeland, gelukkig door een Vorſt,
Die ſteets uw heil betracht, en liefkooſt in zyn borſt!
Volherd in uwen plicht, verloſte landgenooten:
Zo blyve uw heiltoneel voor ewig opgeſlooten:
Zo werde uw rykstroon nooit gedreigt met ondergang:
Dat wenſcht myn Zangheldin, die met haar heldenzang
Uw Koning volgt op 't ſpoor, en maalt zyne oorlogsdaaden,
Zyn ſtaatkunde, en beleid in 't heerſchen, op haar bladen:

Die

Die met vermaak uw vlyt en bezigheid aanſchout,
Uw deugden looft, waar op de Koning zich betrout.
Nu ziet men dagelyks gezanten binnen Londen
Verſchynen, naar den Teems door Vorſten afgezonden,
Die WILHEM op den troon begroeten met ontzag :
Elk offert aan zyn dienſt al 't geen zyn ſtaat vermag.
De Deenſche kroon vooral belooft hem hulp te bieden,
Zyn magt te ſterken door getal van oorlogslieden,
Indien 't de nood vereiſcht : zo word aan allen kant
Zyn ryksrecht voorgeſtaan, de ruſt van Engeland
Verdedigt, om Europe in deez' verwerde tyden
Voor 't ſmertende oorlogsjuk van Vrankryk te bevryden.
Maar bovenal de Staat van 't ganſche Nederland
Betuigt hier, door den mond van zynen Afgezant,
De vreugd der Hoofden en de zucht der onderdaanen.
Die Staat, geſlingert door een buy van krygsorkaanen,
Gedreigt door 't Franſche zwaard, dat, blinkende uit de ſchee,
Den band van vrientſchap en de burgerlyke vreê
Aan ſtukken ſnyd en kerft, doch tegens recht en reden,
Neemt toevlucht tot den Vorſt in zo veel zwarigheden,
En ſmeekt zyn byſtant in dien hoogen nood : dat raakt
De koninklyke ziel, die reeds van yver blaakt
Om 't vaderlyk geweſt te dienen met zyn leven :
Hy, door verdienſte als Hoofd van 't Britſche ryk verheven,
Slaaft wel voor 't voordeel van den landzaat in 't gebiedt,
Maar 't heil van Nederland vergeet zyn vrientſchap niet.

Gezanten van de Duitſche hoven,

en de Deenſche kroon binnen Londen.

Nederland verzoekt door zynen afgezant byſtandt van den Koning.

Hosted by Google

Hy hoort hoe d'oorlogstoorts, door Vrankryks haat ontſto-
De dorpen legt in d'aſch: hoe Karels velden rooken, (ken,
En 't Spaanſche Nederland de vonken van dien gloed
Moet leſſchen door een ſtroom van 't burgerlyke bloed:
Hoe Wreetheid, uit haar hol of kerker losgebroken,
De ſtaale kluiſters breekt van duizend naare ſpooken,
En ſleeptze van beneên gewapent voor den dag:
Dat onheil deert zyn hert: hy hoort van ver 't geklag,
De naare zuchten der mishandelde onderzaaten:
Hy vreeſt voor 't vaderland en Neêrlands zeven Staaten,
Nabuuren van 't geweſt, daar 't monſter, helſch van aart,
Zyn moordbazuinen ſteekt, en vrou noch kinders ſpaart,
Maar zwaait den dolk aan 't hoofd der onderaardſche ben-
Die dodelyke maâr, vol rampen en elenden, (den.

De Koning beſluit naar Nederland over te gaan, en maakt zyn oogmerk aan 't Parlement bekent, dat het zelve toeſtaat, en belooft in zyn afwezen de Koningin in alles behulpzaam te zyn.

Beweegt den Britſchen Vorſt, in zulk een hoogen nood,
Naar d'overzeeſche kuſt te zeilen met zyn vloot,
Om 't volk met raad en daad kloekmoedig by te ſpringen,
En 't opgevloekt geweld, eer 't zegepraalt, te dwingen.
Hy treed in 't raadpaleis, en maakt aan 't Parlement,
Den hoogen Raad van 't ryk zyn overtogt bekent.
Elk keurt zyn oogmerk goed, en zweert by Gods altaaren,
Zyn kroonrecht voor den roof des vyands te bewaaren;
De ſchoone Koningin te dienen met beleid
In 't wigtig ryksgebiedt, terwyl de Koning ſcheid;
Maar boven al 't verraad, dat Jakobs vrienden ſtichten,
T'ontdekken, en 't bedrog zyn masker af te lichten.

Elk

Hosted by Google

Elk ſteld zyn goed en bloed voor WILHEMS zaak te pand.
De rykseed word geſtaaft, bezegelt hand aan hand.
De Koning maakt terwyl zich vaardig met zyn Grooten,
Met al zyn Edelliên, zyn hoofſche togtgenooten,
Pilaaren, die, al t' zaam tot ſtaatlaſt opgegroeit,
Den rykstroon ſchraagen ſchoon het onweer raaſt en loeit;
De bloem der Ridderſchap, der Hertogen en Graaven,
Verheerlykt door hun moed en ongemeene gaaven;
Zelf Ormonds Hertog maakt zich tot den togt gereet, *De Engelſche,*
Met Nortfolk, die voor 't recht op 't hooge raadhof zweet,
Met Dorzet, Devonshire, en duizend eedle Heeren;
En hy, wiens kerkgezag de Londenaaren eeren,
De Biſſchop, volgt den Vorſt; met Bentink, door zyn deugd
De gunſt des Konings waard; en Ouwerkerk, de vreugd *en Nederduitſche*
En luiſter van zyn ſtam, uit Naſſauſch bloed geſproten. *Grooten*
Elk munt op 't prachtigſt uit. de jonge Britſche loten, *maaken*
Beroemde telgen van den vaderlyken ſtam, *zich tot*
Wier deugd, als dierbaar goud, geloutert door de vlam *den overtogt gereedt.*
Des oorlogs, heerlyk ſchynt, en flikkert uit hunne oogen,
Verzoeken, voor den voet des Konings neêrgebogen,
Zyn gunſt, om neffens hem te zeilen van de kuſt:
Elk pronkt in 't hofgewaad, op 't ſierlykſt uitgeruſt.
Elk groet zyn minnares, en plukt voor 't leſt de roozen
Van haar albaſte wang: de hoofſche juffers bloozen,
Of 't aangezigt verbleekt op 't ſcheiden van den vriend,
Die wel haar ſchoonheid eert, maar ook zyn Koning dient.

Hosted by Google

Zo ſtreelt de Vorſt zyn lief, de roem der Koninginnen,
Het voorwerp, al de luſt van zyn verliefde zinnen.
Affcheid-rede van de Konmgin. Maria kuſt haar Heer, en zegt: vaar wel myn Prins,
Myn lief, myn Troongenoot, trek hene, ik zoek geenſins,
Nu gy naar Neêrland zeilt, uw opzet om te ſtooten:
Ik min dien vroomen Staat en al zyn landgenooten;
Hun vrientſchap ſtaat noch verſch geſchreven in myn hert:
Hun ruſt bekoort myn ziel: hun onruſt baart my ſmert.
Verdedig burgerrecht en vryheid door uw ſtanders,
Beſcherm den tempel en uw trouwe vaderlanders,
En 't zuivre kruisaltaar, door Jeſus bloed gewijdt:
Verydel 't oogmerk van den vyand, die, door ſpyt
Gezwollen, 't heiligdom des Heilands durft belaagen;
Ja keer in zulk een ſtaat op uwen zegewagen
Naar Londens hofpaleis; dan zal ik, wel gemoed,
Vervrolykt door uw komſte, omſingelt met een ſtoet
Van hoofſche jufferen, met fluiten en ſchalmeien,
En ſtreelend feeſtmuziek, u naar den troon geleien.
Wy zullen onderwyl door zuchten, door gebeên
En heilig koorgezang, met neêrgeboge leên
Voor 't brandende offervuur in Godgewyde kerken,
Den voorſpoed van uw togt ſteets zoeken uit te werken.
Zo ſpreekt de Ryksvorſtin. de Koning drukt haar mond,
Terwyl een zuivre vlam zyne ingewanden wond,
En blaakt de groote ziel: hy wil, maar kan niet ſcheiden.
Al het noodige De mannen werken om den toeſtel te bereiden.

De

De ſchepen zeilen door den Teemsſtroom met hun vracht.
Al 't geen de reis vereiſcht word naar de kuſt gebracht,
De ryksvloot toegevoert met volgelade ſloepen.
Vorſt WILHEM ryd naar zee. de Britſche burgers roepen,
En ſchreeuwen overluit : Vaar wel, ô wettig Heer,
Vecht voor den nagebuur, en keer verwinnaar weêr.
De huizen loopen leeg; daar kinders, mans en vrouwen,
Begeerig om 't vertrek des Konings aan te ſchouwen,
De grimmelende ſtraat betreden in 't gewoel.
Zelf d'oude gryzaart kruipt op krukken van zyn ſtoel,
En voegt zich by 't gedrang met loome en manke ſchreden.
Veel' volgen zelfs naar ſtrand, om hun genegentheden
Te toonen aan den Vorſt. daar vliegt de bootsgezel.
Hier toont matroos zyn vlyt, en klimt gezwind en ſnel
Langs touwen in de maſt, om 't zeildoek vaſt te binden.
De Britſche Koning naakt den oever met zyn vrinden,
En prachtig hofgezin. de ryksvloot ſteekt in zee.
De Windvoogd blaaſt in 't zeil, en 't oog verlieſt de ree.
't Was winter als de Vorſt den togt had voorgenomen :
Dan buldert Eolus, en geeſſelt Nereus ſtroomen
Met onweerbuijen, dat de zeegolf ſchuimt en bruiſt,
En ſchokt de waterveſt, daarze op de baaren kruiſt.
De norſſe gryzaart bonſt de bergſpelonken open,
En ſlaakt de muiters, die de zeekaſteelen ſloopen,
Wanneer zyn gramſchap raaſt. de holle waterrots,
Geſlingert, ryſt of daalt door 't felle zeegeklots.

sot de reis word naar de vloot gezonden.

De Koning ſteekt in zee.

Winterſtorm op zee.

Dan

Hosted by Google

Dan ſtort de Noordewind, door 't zinken van zyn veder,
Met yſſelyk geloey, op 't zwalpend pekel neder:
Hy roert het water om, en jaagt de zee, verwoed,
Op ſtrand of ſteenklip aan. die zwaare tegenſpoed
Beſtryd den Britſchen Vorſt, in 't zeilen op de baaren,
Gelyk Anchiſes zoon, gezolt door zeegevaaren.
D'Opperkoning ziet van boven, Maar d'Opperkoning, die voor WILHEMS leven waakt,
Gezeten op zyn troon, die van ſaffieren blaakt,
En dierbaar diamant, vol ſchitterende glanſſen,
Van d'englewacht beſtuuwt, ziet neder uit de tranſſen
Van 't heilig hofpaleis, terwyl de wind zo fel
en belaſt Michaël den Vorſt tegens het zeegeweld te beſchermen. Den vroomen Held beſtormt: hy ſpreekt tot Michaël,
Zyn bode, en opperhoofd der hemelſche ſtaffieren.
Gy moet van ſtonden aan op vlugge pennen zwieren,
En zweeven door de lucht, myn Michaël, vlieg heen,
Schiet ſtraks uw vlerken aan, daal vaardig naar beneên:
Myn zoon, myn lieveling zwerft op d'ontroerde plaſſen,
Beſcherm den Koning, eer de ſtormen hem verraſſen;
Eer 't opgezwollen zout hem en zyn waterſtoet,
De bloem van 't ryk verſlinde, en dompele in den vloed.
Gy zult hem door myn magt een trouwe leidsman ſtrekken,
En met een hemelwacht van Cherubynen dekken,
Ja voeren op uw wiek den Held naar Nederland,
Den Staat, daar 't heilig vuur op myne altaaren brand,
Waar voor zyn vroomheid ſlaaft: gy hebt hem ſteeds voor de-
Uw gunſt, ô Michaël, door myn gezag beweezen, (zen,

Voor

Hosted by Google

Voor waterſtorm, voor vuur, voor loot, en oorlogszwaard,
Of 't geen zyn leven dreigde, op 't hoog bevel, bewaart.
Ik wil door zynen arm myn tempelkooren ſtichten :
Zyn yver ſtrekt een zuil, waar voor 't geweld zal zwichten
Van hem, die redeloos myne uitverkore Bruid
Schoffeert, en na dien hoon in ſtaale banden ſluit:
Die 't heiligdom verwoeſt door kerkgeweldenaaren,
En vrolyk danſt op d'aſch van myn verbrandde altaaren.
Gy moet myn gunſtgenoot geleiden naar de ree.
Maar als gy d'oevers naakt van Neêrland, zal de zee,
Geſlingert door 't gedruis der felle Noordſche buijen,
De ſchots van 't blinkende ys als hooge bergen kruijen:
Ik wil voor al myn vriend behouden in dien nood,
Als hy door nevels dryft, en waggelt in zyn boot.
Zo ſpreekt de Majeſteit, die 't al beheerſcht, hier boven.
De Kooren juichen voor den oppertroon, en looven
De goddelyke gunſt. Gods hoftrouwant ſtreeft voort, *Michaël daalt naar beneden,*
Op 't ſteeken der bazuin, uit 's hemels ruime poort,
Met duizend Engelen, getrouwe en dienſtbre zielen.
Een heilig licht beſchynt de koninklyke kielen,
Zo ras de hemelwacht, die voor den Koning waakt,
D'ontroerde golven, daar de ryksvloot dwaalt, genaakt.
Vorſt Michaël beſtraft de winden, ſtreelt de ſtroomen, *en beſtraft de winden.*
In 't bruizen, met zyn ſtaf, om 't woeden in te toomen,
't Geweld te breeken, en den onverſchrokken Held,
Wiens moed geen water ſchroomt, noch vuur in't oorlogsveld,

Hosted by Google

Te voeren naar de kuſt, op 't goddelyk behagen.
De matroozen krygen den oever in 't gezigt. De Koning gaat over in een boot, en ſtapt eindelyk, na lang ſukkelen door miſt en yſſchotſen, aan land:
Zo krygt de zeegezel, geſchokt door wintervlaagen,
Den ſtrandberg in 't gezigt, maar word door 't ys geſtuit,
Dat aan den oever dryft. de braave Vorſt beſluit
Van boord te ſtappen, en, in 't midden der gevaaren,
Door kracht van riemen 't ys te breeken op de baaren.
De trouſten volgen in de boot. een dikke damp,
Een nevel dekt de lucht, en baart weêr ramp op ramp,
Terwyl de zeeman roeit. men ziet de zonneſtraalen,
Ontluiſtert door de miſt, bedroeft in 't pekel daalen.
De druppels druipen van God Febus pruik in zee.
De bruine nacht verſchynt, maar voert geen ſterren meê,
Noch hemellichten, die den vaalen nachtrok ſieren.
Zo doolt het Licht der kerke aan 't ſtrand der Batavieren
In 't duiſter door den vloed: maar 't hemelheir geleid
Na zo veel zwarigheên, door Gods voorzienigheid,
De boot door ys en miſt behouden aan de ſtranden;
Daar WILHEM HENRIK en zyn rampgenooten landen.
Hy warmt zyn koude en natte leden in een boerenhut,
Hier ſtaat een boumans hut, een arm en ſlecht gebou,
Daar treed de Koning in, doornat en ſtyf van kou.
De huiswaerd ſprokkelt hout en ſpaanders by de wegen,
En legt zyn dragt aan 't vuur, tot WILHEMS dienſt genegen.
Hier draagt geen gulde ſtoel het lichhaam van den Vorſt;
Maar ſlechts een oude bank, vergaan en vuil bemorſt,
Vernoegt den Troonmonarch in 't droogen van zyn leden.
Men ziet geen wandtapyt, noch hoofſche koſtlykheden,

Maar

Hosted by Google

Maar kouter, ſchup en ſpa. hier word geen hofbanket,
Maar boere mondkoſt, op den manken diſch gezet
In houte nappen, door den ouderdom verſleten.
Zo zag men God Merkuur met Jupiter gezeten,
Al ſpyzende, onder 't dak van Baucis, door haar man
Met riet en ſtro gedekt: die geeft al wat zy kan,
Schaft moes voor Goden in gebrokene aarde vaten,
In ſteene ſchotelen, en 't ſmaakt hun boven maaten.
De Koning WILHEM dankt den landman als hy ſcheid: *en begeeft zich, door zyn lyf-wachtbenden ontmoet, naar den Haag.*
De blyde tyding van zyn overkomſt verſpreid
Zich ſtraks door 't ganſche land, en brengt aan alle kanten
Den burger op de been. de troep der lyftrouwanten,
Voor af gezonden, rent den Troonvoogd in 't gemoet.
Geleerde Zuſters, die myn heldenveder voed
Met ſtroomen uit de bron van Helikon; Godinnen,
Die door uw zangen ſtreelt God Febus oor en zinnen,
Begunſtigt hier myn toon, op dat ik recht verhaal
't Gejuich der burgerye, en Hollands zegepraal.

Eynde van het zeſde Boek.

Hosted by Google

VERKLARING
Van de PRINT voor't VII BOEK.

Hier praalt de Zegeboog, tot Koning WILHEMS *eer,*
In's Gravenhaag geſticht: de dappre Vorſt, gedreven
Door oorlogsluſt, wil zich te paard naar 't heir begeeven:
Hy zwaait, geperſt tot wraak, 't gevreeſde krygsgeweer.
Voorzichtigheid beſtiert den toom, terwyl haare oogen
In 't ſpiegel ſtaaren op der Ouden heldendaân.
De Maagd, zo ryk met geld en oorlogstuig belaân,
Verbeeld hier Nederland, zyn miltheid en vermogen.
Een Vrou van Staat, bekleed met zeven Pylen, bied
Den Vorſt zyn ſtormhoed aan. Alcides velt gedrogten,
En baant de wegen voor de koninklyke togten,
Terwyl de Rover, met zyn wolfsvel, duikt en vlied.
Een Dwingeland beſtryd, naar 't voorbeeld der barbaaren,
Een eedle Vrouw: (hy draagt een pook en beurs met geld)*
Terwyl haar †ſchoonſte Maagd geſchaakt word van 't Geweld,
Rooft hy haar Stedekroon, en ſcheert heur Korenaaren.
De Reuzen werken in de ſmis van God Vulkaan:
Bellone moedigt hen in 't ſmeeden van haar wagen.
God Eolus beſtraft om hoog de Wintervlaagen,
En ſleept den Hoofdſtorm by zyn gryze pruyk gevaân.
De zee bedaart. men ziet de Watergoden queelen,
En WILHEMS *zeetriomf op 't gladde pekel ſpeelen.*

* *De Spaanſche Nederlanden.* † *Bergen.*

WIL-

Hosted by Google

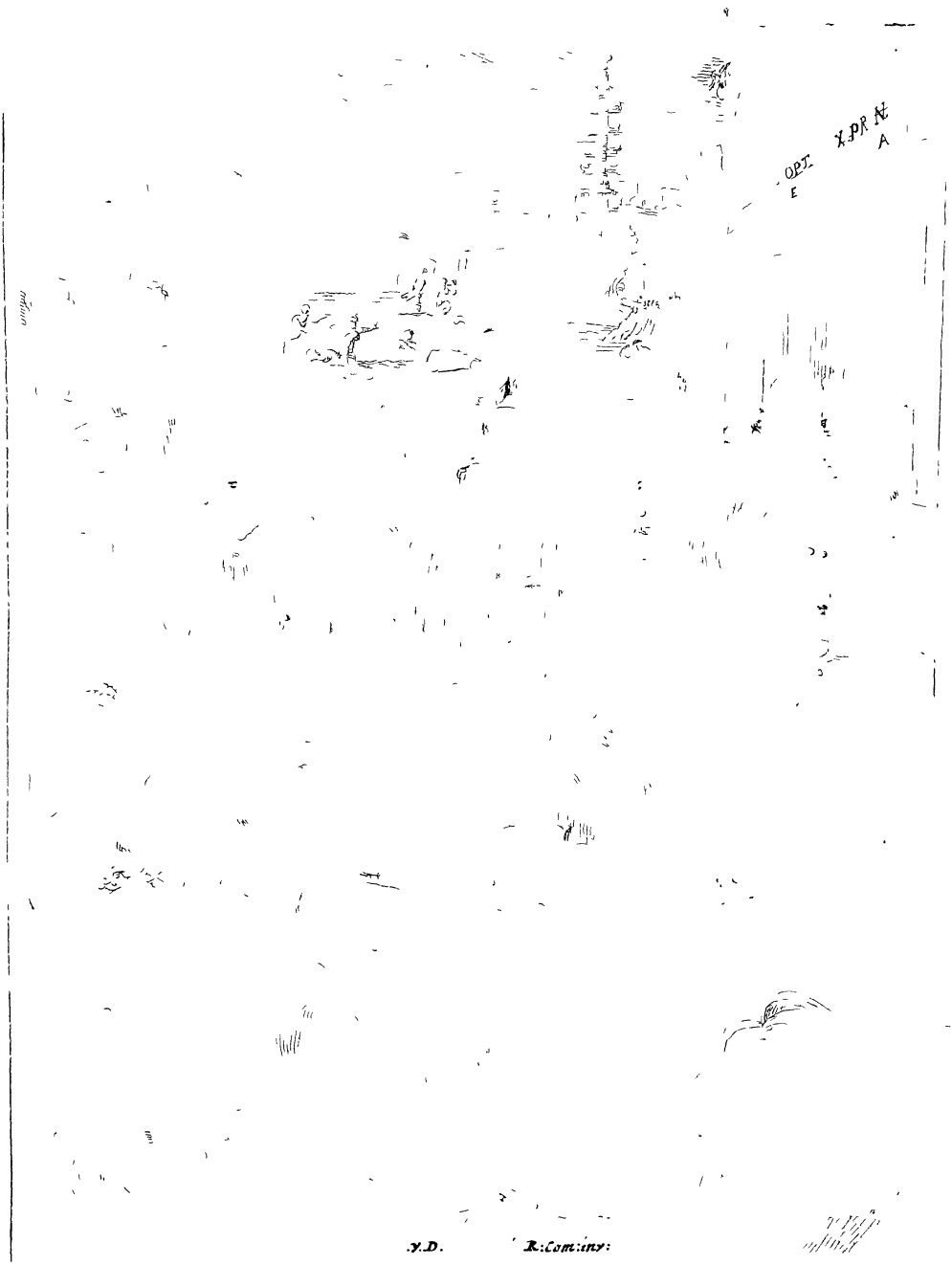

Hosted by Google

Hosted by Google

IL E E III.

ZEVENDE BOEK.

E Vorſt genaakt den Haag, verſiert met zegeboogen. *Inhaling van Koning* WILHEM *in den Haag.*
De Maagd van Nederland (een juffer ſchoon van oogen,
En welgemaakt van leên, wiens aangenaam gelaat
Den Koning lang beviel) verſchynt in 't feeſtgewaad,
Verzelſchapt met een ſleep van knechten, en ſtaffieren,
Een hofgevolg bekleed met ſchilden en banieren,
Waar op de wapens van den Keizerlyken Stam
Der Vorſten, uit wier bloed de Prins zyn oorſpronk nam,
Op 't heerlykſt pronken, met hun ſtaat- en krygsbedryven,
Die 's lands kronyken ons in overvloed beſchryven.
Men ziet twee WILHEMS, elk naar 't leven, in heur vaan.
Men leeſt wat Frederik, wat Maurits heeft gedaan,
En d'overwinningen van yder in 't byzonder.
Maar boven al den Held, die, als een oorlogswonder,
Zyn ſtrydbre Vaders volgt, vergeet de Tuinmaagd niet.
Zy draagt de vruchten van zyn groeizaam krygsgebied

Hosted by Google

In haaren ſtanderd om, voor 't oog der onderzaaten.
Zo ſtaptze in 't feeſtgewoel hoogmoedig langs de ſtraaten.
De ſtaatrok ſleept van 't lyf. d'Oranje bloeſem hult
Haar blonde vlechten; en de tabberd, ryk vergult
Aan alle zoomen, pronkt met applen van Oranje,
Naar 't leven geborduurt. de Koning van Britanje
Omhelſt de ſchoone Maagd, en licht haar van den grond,
Terwylze nederknielt. hy kuſt den blanken mond.
Zyt welkom zegtze, ô Held, myn lief, myn welbehagen,
Ik groete u, brave Prins, op uwen zegewagen.
Gy nadert in triomf, als Heiland van Euroop,
Behouder van den Staat, door zulk een vaſten knoop
Verbonden aan dit land: gy ruimt uw heerſchappyen,
Drie ryken, om de ziel van Neêrlands burgeryen
Te ſtreelen door uw komſte. ô tyd, ô dag, ô uur
Zyt driemaal wellekoom! uw byzyn ſtookt een vuur
Van ongeveinſde vreugde in 't herte, en ſtreelt onze aders.
Hoe zuchtte uw vaderland! hoe treurden d'oude Vaders,
Wanneêr gy, door den nood van Albion gepreſt,
Van dezen oever zeilde, om voor 't gemeene beſt,
De vryheid en 't geloof uw leven op te zetten,
En 't al te waagen voor de burgerlyke wetten!
Gy hebt voor 't recht van 't volk geſtreên, gewoelt, geſlooft:
Nu keert gy weêr, myn Prins, maar met de kroon op 't hoofd:
Nooit moet de bitſe nyd uw troongebied beſtryden,
Noch 't weifelende lot uw hoogen ſtaat benyden:

Maar

Hosted by Google

Maar voorſpoed en geluk groeije aan van dag tot dag;
En blyve aan u gepaart in 't koninklyk gezag:
Zo moet uw vyand voor uw wapenklanken beeven,
En gy in ewigheid Europe wetten geeven:
Dat wenſcht uw vorſtenwieg, den Hage, en 't ganſche land,
Wel eer in 't krygsgevaar verdedigt door uw hand.
Zo ſpreekt de Maagd: terwyl de landgenooten praalen
In ſtaſikleeden, om den Koning in te haalen.
De Haagſche burgery, in ryen net geſchaart,
Beſluit de zegekoets: 's lands Adel draaft te paard,
Met diamant geſiert, en goude wapenrokken,
Met veders op den hoed: men trekt de tempelklokken;
Die brommen in 't gewoel, en juichen uit haar trans
Den Stedehouder toe. de Vryheid drilt haar lans,
Verheven op haar kar: zy ſleept de Moordharpyen,
De Wreetheid, het Geweld en alle Razernyen
Gekluiſtert aan haar as. de Godsdienſt volgt de vreugd
In 't zedig kerkgewaad, verzelſchapt van de Deugd,
Van Vroomheid, Eendragt, Liefde, en al haar ſpeelgenooten,
In 't hemelhof geteelt, Gods uitverkore loten.
De Vaders leggen nu den laſt der ſtaatzorg neêr,
En ryden door den drom, daar 't blinkende geweer
De zon in d'oogen ſchynt. den Haag verheft haar kruinen.
De trommen klinken met ſchalmeien en bazuinen.
De zwangere kortou barſt los met ſlag op ſlag,
En groet den Koning op dien zegenryken dag.

Men

Hosted by Google

Men ziet de daken van ontelbre menſchen krielen,
De wegen zwart van volk, van oude en jonge zielen.
De praal van Nederland, de Haagſche jufferſchap,
Door minnaars voortgeleid, ſtygt vrolyk langs den trap,
Om 't zegefeeſt te zien, op hooge galleryen;
Voorheen' tot elks gerief gebout aan beide zyen
Der grimmelende ſtraat; en yder groet beleeft
Den Heiland van Euroop, die met zyn wagen ſtreeft
Naar 't opgepronkt paleis, gevolgt van burgerſchaaren,
Door zegepoorten en uitmuntende eerpilaaren.
De jonge maagden treên, verſiert met laureblaân,
En heffen, elk om ſtryd, een vrolyk feeſtlied aan,
Tot WILHEM HENRIKS roem, die op zyn heldentogten
De ſcherpe klaauwen brak der woedende gedrogten;
Die 't ryk bevredigde, 't geweld ten lande uitjoeg,
En Jakobs leger aan den ſtroom der Boyne ſloeg.
De Rykdom, door den Vorſt gehandhaaft in de ſteden
Van Neêrland, volgt den ſtoet met opgetooide leden:
De tabbert blinkt van goud, de vlecht van diamant.
De Scheepsvaart ment haar koets, aan allen kant beplant
Met vlaggen, wimpelen, met ankers, ſcheepskortouwen,
En 't geen de zeetogt eiſcht: zy veſtigt haar betrouwen
Op WILHEMS zeebanier, en eert hem, als een God,
Wiens arm den drytand zwaait, hem toegedeelt door 't lot.
De Leeuw van Holland viert den Krygsvoogd, die voordezen
Zyn klaauwen heeft gewet, en 't bloed, verkoelt door vreezen,

Op

Hosted by Google

Op niew ontvonkte in al zyne aadren door den gloed
Van zyne dapperheid, en vorſtelyken moed:
Dat moedig Dier geleid met opgereze maanen
Den grooten zegeſleep, en voegt zich by de vaanen
Der oorlogsmannen, die, geplaatſt voor 't hofgebou,
Afwaaijen van de borſt. daar bralt de wapenſchou.
Hier geeft de burger vuur, en groet uit koopre kaaken,
Bezwangert van de vreugd, den Veldheer, in 't genaaken.
In 't kort den Haag verſtrekt een heerlyk ſchoutoneel.
't Geſpan van Febus ſpeelt in 't brandende gareel,
En huppelt vrolyk voor den ſchitterenden wagen:
Hy ziet de pracht, en ſchynt zyn dagreis te vertraagen,
Door Neêrlands vreugd verrukt; tot endelyk de glans
Van 't albeſtralend licht ſtort neder van den trans,
En ſpoelt de wielen van de dagkoets in de ſtroomen.
Men ziet in 't zwarte kleed den nacht te voorſchyn komen:
Noch wykt de blyſchap niet, maar tart de duiſternis.
Men ſteekt het vuurwerk aan. een ander ſpreid den diſch.
Men banketeert. men ſchenkt den wyn in goude ſchaalen;
Daar 's Konings Edelliên zyne oorlogdaân verhaalen.
De tafel danſt van vreugd. het ſierlyk hoftapyt
Krygt ooren door 't verhaal. al 't beeltwerk ſtaat verblyt,
En ſchynt te juichen door de wondren aan te hooren.
Geen nachtruſt vleit het hert. geen ſlaap kan 't oog bekooren.
Men zegeviert, tot dat de purpre dageraat
De morgenpaarden wekt, en voor hunne aſſen ſlaat.

Hosted by Google

Zo word het prachtig feeſt op 't herelykſt beſloten,
En WILHEM in 't paleis onthaalt met al zyn Grooten.
Elk treed ter hofzaale uit naar 't ledekant, beluſt
Op ſlaapen, en verfriſcht zyn leden door de ruſt.
De middagzon beſchynt de vorſtelyke daken,
Terwyl de hoveling en 't burgervolk ontwaaken.
D'Opperhoofden van 't land begroeten den Koning.
De Goden van den Staat verſchynen in 't paleis,
En elk verwellekoomt den Koning van zyn reis.
Elk looft zyn vriendſchap, die hem voerde aan deze ſtranden,
Zyn zorg, en yver voor de ruſt der Nederlanden,
Zyn zucht voor 't heiligdom, en 't recht der burgery,
Gedreigt met ſchennis en uitheemſche tiranny.
Aanſpraak van den zelven.
Schoon 't nootlot, zegt de Vorſt, beroemde Burgerheeren,
My kroonde in 't Britſche ryk; ik kan u heilig zweeren,
Dat my geen eigebaat noch ſtaatzucht dwong de kroon
t'Aanvaarden, maar alleen myn yver om den troon
Te dienen met myn bloed in d'algemeene elenden;
Den godsdienſt voor te ſtaan, en met myn Britſche benden
Ons bondgenootſchap, en uw landen, door den haat
Van Lodewyk gedreigt, in dien verwerden ſtaat
Myn hulp te bieden, en uw legers met myn vaanen
Te ſterken in den nood, tot heil der onderdaanen.
'k Heb van myn kindſchheid af myn vaderland bemint:
Maar toen gy my de magt van 't wigtig krygsbewint,
En 't ſtedehouderſchap, ô Heeren, hebt geſchonken,
Zaagt gy van dag tot dag myn oorlogsgloed ontvonken,

Myn

Hosted by Google

Myn yver groeijen, om op 't vaderlyke ſpoor
Uw vryheid en het recht der landgenooten door
Myn wapenen den muil der Moordharpy t'ontrukken:
Gy hebt myn poging door Gods byſtant zien gelukken:
Dat zelve vuur, die liefde ontſteekt myn ingewand.
Ik heerſche, als Koning, maar ten dienſt van 't vaderland.
Indien myn arbeid kan Europes ruſt verwerven;
Dan zal ik welvernoegt voor Jeſus altaar ſterven.
De Vaders ſtaan verſtomt. elk hoort het vorſtlyk woord,
Dat yders boezem ſtreelt, en 't hert door 't oor bekoort.
Men raadpleegt in 't vertrek. men overweegt met oordeel
De zaaken van den Staat, en 't algemeene voordeel.
Men ſpreekt van 't leger, van den bondgenoot en vriend,
Die om zyn eigen zaak 't belang van Neêrland dient.
Want yder word door 't ſtaal van Vrankryk aangegrepen.
Men overweegt de magt der vloote en oorlogsſchepen;
Kieſt Hoofden voor den togt, Zeehelden, vol beleid,
Neptunus zoonen, lang vermaard door dapperheid.
Men zweet in 't raatgeſtoelte. elk overlegt met reden
Zyn woorden, eer hy ſpreekt. de nood eiſcht bezigheden.
't Gevaar ſtaat voor de deur. de felle krygsſtorm loeit,
En dreigt den hulk van 't land. het Franſche leger groeit.
De magt van Lodewyk, in roofluſt uitgelaaten,
Belaagt aan allen kant de ruſt der zeven Staaten.
Dat opzet tracht de Vorſt te weeren door vernuft,
En heldenarrebeid. zyn geeſt, die nimmer ſuft,

Raadplegingen en bezigheden in den Hage.

Hosted by Google

Blyft onvermoeid in 't werk. hier gaat geen dag verloren.
Hier word geen uur verzuimt. men woelt om 't quaad te
En 't onheil, eer 't genaakt, te ſtuiten in zyn vlucht. (ſmooren,
Veel Prinſſen van Euroop, verwittigt door 't gerucht,
Dat Koning WILHEM ſtak van d'overs op de baaren,
Om met zyn watermagt naar Nederland te vaaren,
Verſchynen hier ten hove, op 't heerlykſt uitgeruſt,
Met hofſtoet en gevolg van knechten: yder kuſt
De handen van den Vorſt, en zweert zyn magt te ſtyven.
De Keurvorſten van Beyeren, en Brandenburg, de Marquis de Gaſtanaga, en verſcheide Afgezanten verſchynen in den Haage.
Men ziet 'er Beyeren, vermaard door krygsbedryven;
Met Brandenburg, wiens lof de Faam alom verbreid;
En Gaſtanaga, die voor 't recht van Karel pleit
In 't Spaanſche Nederland; en meer doorluchte mannen,
Die met de Britſche kroon en Holland t'zamenſpannen.
Ja ganſch Europe vloeit in 's Gravenhaag by een,
Door Afgezanten, die de zaal van 't hof betreên.
ô Vorſtelyke wieg, ô Tempe ryk van weelde,
Daar vrou Natuur, met kunſt gepaart, haar ſchatten teelde,
Haar rykdom zaaide, beur uw kruinen aan de lucht!
Braveer, ô 's Gravenhaag, ſtof ewig op de vrucht,
In uwen ſchoot gequeekt! hier wierd een Prins geboren,
Maar nu door deugden en verdienſten uitverkoren
Tot Koning, om den ſtaf te zwaaijen voor 't altaar
Van d'Oppermajeſteit, en Gods geliefde ſchaar,
Door zielsgeweld geprangt, verdreven en verbannen,
Uit have en erf geſchopt door 't woeden der tyrannen;

Te

Te trooſten in haar leet; den hoon en 't ongelyk
Te wreeken, en haar ziel te ſtreelen in zyn ryk.
Noch eens, ô luſtprieel, 's lands Eden, hoog van waarde,
Verhef uw toppen aan den hemel, ſtyg van d'aarde
Veel hooger dan de zon; 't Euroopſche Godendom
Verſchynt van allen kant in uwe kreitſen, om
De wysheid van uw Vorſt, uw zoon, en ingeboren,
(Een eer die nimmer zal verſterven) aan te hooren!

Nu bloeit de Dichtkunſt door de Nederlandſche ſteên. *De komſt des Konings geeft den Dichteren ſtof.*
De komſt des Konings noopt der Dichtren bezigheên.
Men ziet Apollo zelf van Pindus heuvel daalen, *Apollo daalt neder in een wolk,*
Verheven op een wolk, bekleed met hemelſtraalen:
De harp ruſt in zyn arm: de lauwerkroon verſiert
De goddelyke pruik, die om zyn ſchoudren zwiert,
Bewogen door de lucht: de rei der Zanggodeſſen,
Die 't heilig ſpeeltuig roert naar vader Febus leſſen,
Gelaaft, gevoedſtert met Parnaſſus lekkerny,
Zit neder voor den troon der wolken aan zyn zy.
Ontwaakt myn zoonen, zegt de Zanggod, hoort myn reden. *en beveelt zyn zoonen de daaden van* WILHEM *den 3den te beſchryven.*
Ik ſloeg myne oogen van den Zangberg naar beneden,
Op Hollands vreugdetoon. ik hoorde, bly van geeſt,
't Gejuich der burgren, en 't gedruis van 't zegefeeſt;
Toen Koning WILHEM, op zyn ſtaſikoets geſtegen,
Wierd plegtig ingehaalt langs d'opgepronkte wegen.
Op, op, ô Dichters, laat uw kunſtig dichtpenſeel
Nu maalen voor den Vorſt een levend tafereel:

Hosted by Google

Verbreid de wondren van zyn arm, beſchryft de kroning;
Verewigt door uw pen de deugden van den Koning,
Die, waar zyn ſabel blinkt, in 't ſtryden zegepraalt.
Heeft Griekenland den lof der helden afgemaalt,
Vrou Thetis zoon gevolgt, en Hektors oorlogstogten
Beſchreven; en die voor of tegens Troje vochten,
Die 't ryk beſtreden, of verdedigden, wel eer
Zoo hoog verheven door de dichtſchacht van Homeer!
Heeft Maro, door myn gunſt van heilig vuur aan 't blaaken,
't Geſlacht van Dardan, uit den brand van Priaams daken,
Gezolt door Junoos wrok en 't woeden van de zee,
In heldendicht gevoert aan Vorſt Latinus ree;
En daar Eneas moed, zyn ſtryd, en oorlogsdaaden,
Tot Turnus ſtortte in 't bloed, verheerlykt op zyn bladen!
Deeze eeuw verſchaft een Held, ô Neêrland, voor uw dicht,
Voor wien Anchizes zoon, Achil en Hektor zwicht:
Die Agamemnon trotſt, het Hoofd der Griekſche vlooten,
Met al zyn heldenſtoet en koninklyke loten.
Men roem' geen Jazons moed, die Kolchis gulde vacht
Naar 't oud Teſſalien in 't zeeſchip Argo bragt:
Noch Ajax die den gloed uitbluſchte met zyn handen,
Als Hektors toorts de vloot in brand ſtak aan de ſtranden:
Noch Held Alcides, die 't geweld der monſters breekt:
Noch Pirrus die de dood van zynen vader wreekt
Op Priaam, door zyn vuiſt voor 't hoog altaar verſlagen:
Al d'eer der helden, daar myn zoonen van gewaagen

Word

Word door de lofbazuin van dezen uitgedooft.
Wel aan dan, telgen van Parnaſſus, zingt, en looft
Zyn daaden door uw zang; ik zal uw geeſten ſterken
Met ſtroomen uit myn bron, en op uw zinnen werken.
Maar gy, Onwetenheid, die, dolende en verblind,
U zelve liefkooſt, uw gebrek en dwaasheid mint,
Verlieft, verſlingert op de ſmetten van uw wezen;
Uw onvolmaaktheid heeft my lang gewalgt voordezen:
'k Verbiede u dan dit werk 't ontluiſtren door uw wys
En ſtamelenden toon, en nimmer naar den prys
Of d'eer te dingen der uitmuntende Poeëten:
Maar is u reeds de ſtraf van Marſias vergeeten,
Den Sater, dien ik vilde in Frigie, om den hoon,
Myn zangkunde aangedaan; en wilt gy naar de kroon,
ô Aterlingen, van myne echte zoonen ſteeken?
Ik zal my, als voorheen, ook van uw hoogmoed wreeken.
Dat zweere ik by de bron, die 't oor der Goden vleit,
En by 't gevleugelt paard, dat op myn heuvel weid.
Hier zwygt Latonaas zoon. de negen Zuſters queelen,
En zingen voor den troon van Febus onder 't ſpeelen.
Kaliopé, gewoon den heldentoon te ſlaan,
Gaat voor, en ſteekt den luſt der Zanggodinnen aan:
Zy roemen te gelyk Vorſt WILHEM op haar ſnaaren,
Terwylze in 't midden van de vreugd ten hemel vaaren.
De wolk verdwynt, en voert den rei naar Helikon.
De Dichters drinken uit de zuivre Paardebron,

De Zanggod verdwynt, en de Dichters ſlaan

Door

de hand aan 't werk.

Door Febus miltheid voor zyn waarde gunſtgenooten,
Om WILHEMS krygsbedryf te zingen, opgeſlooten.
Zo weid de dichtkunſt ruim in zulk een ruimen ſtof.

De geleerde redenaars ſpreeken in 't openbaar de Koninklyke overwinningen uit.

Een ander volgt den toon van Cicero (wiens lof
Onendig leeven zal in ſchrandere gedachten,
Zo lang men wysheid in de waereld hoog zal achten)
En ſteekt de lofbazuin in onrym voor elks oor;
Dan dreunt de marmre zuil in 't hooge tempelkoor.
Hier kan myn Zangheldin haar yver niet bedwingen,
Om uw geleertheit in 't voorbygaan op te zingen,
Doorluchte Grevius; ô zon van ons Atheen!
ô Luiſter van deze eeuw! de Stichtſche Domkerk ſcheen
Te leeven, als uw mond met hoogverheve toonen
Uitbromde WILHEMS roem in 't oor van Pallas zoonen.
Men zag den tempeltrans verryzen uit zyn puin,
En ſteigren naar de lucht met zyn geſloopte kruin.
Zo wierd door 't ganſche land de krygstrompet geſtoken,
En 't heldenwerk in rym of onrym uitgeſprooken:

Miltheid des Konings.

Daar d'Edelmoedigheid des Konings zich vertoont,
Als zy den arbeid met een vorſtlyk pand beloont.
Hoe dikmaal zal ik, van verwondring opgetogen,
Uw beeltenis, ô Vorſt, aanſchouwen met myne oogen,
U en uw Koningin, wel diep in goud geprent,
Maar dieper in myn hert; daar word uw gunſt erkent
Met alle dankbaarheid; daar word uw deugd verheven:
Gy ſchenkt u zelf aan ons. wat kunt gy grooter geeven?

Maar

Hosted by Google

Maar rek uw toonen niet te lang, myn Zangheldin;
De zucht voor Febus en zyn kunſt verrukt uw zin:
Keer weder, om den vlyt des Konings aan te ſchouwen;
Die Karels grenzen, zyn kaſteelen, en gebouwen,
Voor tegenſtant geſticht, bezet met oorlogsvolk;
Daar Vrankryks Legerhoofd, gewapent met zyn dolk,
Verwoeſt, verdelgt en moord de Spaanſche Nederlanders.
Daar Bergen in dien nood, omringt van Leliſtanders,
De vlam ziet blaaken voor den muur, en vecht vol moed
Op 't neêrgeſtorte puin der daken, door dien gloed
Geblikſemt, en geſloopt door felle donderſlagen.
Verhoog uw heldentoon, myn Klio, volg den wagen,
De krakende aſſen van Gradivus, die, verwoed,
Zyn roſſen dryft op 't ſpoor, beſpat met heldenbloed:
Gy moet een lange ry van oorlogsplaagen tellen,
Verwoeſting, en geweld op uwe ſnaaren ſtellen:
Want ganſch Euroope ſtaat in 't harnas. yder grypt
De wapens aan. Vulkaan, aan 't werken, ſmeed en ſlypt
In winkelholen, daar de ſchoorſteenvlammen rooken.
De knechten beuken 't ſtaal op 't aanbeeld, onder 't ſmooken,
En jaagen 't klamme zweet uit ſpieren en gewricht.
Hier houd de Wreetheid met heur Bloedraad hof. hier ſticht
De Dood haar zetel, en belaagt de ſtervelingen.
De muur van 't ſmidshol pronkt met dolken, ſpieſſen, klingen,
Met bylen, fyn van ſtaal, en 't geen de moord bedacht
Veel jaaren, tot bederf van 't menſchelyk geſlacht.

De Dichter vermaant zyn Zangheldin den Koning naar de Spaanſche Nederlanden te volgen.

Bezigheid van Vulkaan in 't ſmeeden van wapenen.

Bellone begeeft zich by Vulkaan, De woedende Belloon bezoekt de nachtſpelonken
Van Mulciber, en ſtapt, op 't ſtuiven van de vonken,
En 't klinken van 't metaal, recht op zyn woning aan:
Zy ziet de reuzen naakt voor 't gloeijend aanbeeld ſtaan,
En zwoegen in de vlam. ik heb uw hulp van noden,
Vulkaan, zo ſpreektze, die wel eer voor 't Hoofd der Goden,
Den grooten Jupiter, den blikſem hebt geſmeed;
Den drytand voor Neptuin, wiens arm de golven meet,
En peilt de diepte van den Oceaan. de tyden
Van ooreloogen en afgryſſelyke ſtryden
Zyn nu geboren. 't volk is tegens een gekant.
en preſt hem tot ſmeden van wapenen: 'k Eiſch moordgereetſchap, ſtaal en wapens van uw hand.
Ik wil in Vlaanderen myn oorlogszetel ſtichten:
Daar ik wel eer door dwang met Vader Mars moſt zwichten,
En ruimen voor de Vreê den bodem, tot myn ſmert.
Ik heb dien hoon gekropt veel jaaren in myn hert.
Nu barſt myn wraakzucht uit, en werkt op d'ingewanden
Van Koning Lodewyk: ik zie zyn krygsvuur branden:
Hy loert op Karels erf, en Neêrlands Staatgebied.
My is bewuſt al 't geen in 's Konings raad geſchied:
Gy hebt alreê met my zyn woeden aangekeeken,
En hoorde by Fleury de bloedbazuinen ſteeken:
Nu houd hy 't hoofdſieraad van 't Henegouſch geweſt
Beſlooten, en verdeelt zyn vaanen voor de veſt:
Zy voorzegt de verove- Hy voert zyn ganſche magt voor Bergen, om de wallen,
Die Prins de Berghes trou verdedigt, aan te vallen;

En

En zal den ſterken muur verovren, eer de zon
Haar paarden twintigmaal ververſcht in Nereus bron.
Door deze zege zal zyn hoogmoed hooger ſtygen,
En werken om Euroop in zyn geweld te krygen:
Dat zal de Koning, die den Britſchen ſchepter zwaait,
(Een as waar op 't belang van ganſch Europe draait)
Nooit dulden, maar, aan 't hoofd der trouwe krygsverwanten,
Zich tegens 't opzet van den Franſchen Troonvoogd kanten.
Dan zal men 't edel bloed van menig dapper held,
Gelyk een ruime zee, zien vloeijen over 't veld.
Ik zie met vreugde alreê den ſtorm vol oorlogsvlaagen
Verſchynen, bloeddorſt, moord, en vreeſſelyke plaagen.
De ſabels breeken in de ſterke vuiſt door 't ſlaan,
De buſſen barſten door den gloed. werk, werk, Vulkaan,
Schaf oorlogstuig, en laat Bellone niet verlegen.
Ik ben, ô Krygsvoogdes, zegt Mulciber, genegen
Om u ten dienſt te ſtaan, en reeds, op 't hoog gebod
Van Mavors, dien ik volge, in Neêrland met myn rot
Van reuzen aangeland. ik heb voor uw ſoldaaten
Myn ſchoorſteen hier geſticht, en Lemnos kuſt verlaaten.
Myn dienaars hygen door den arbeid nacht en dag.
Gy ziet hier wapentuig van veelerhande ſlag,
Al vaardig om aan 't volk in 't ſtryden uit te deelen:
Zo kunt gy, naar uw zin, Bellone, uw krygsrol ſpeelen.
En gy, myn knechten, ſlaaft voor 't oog der Krygsgodes,
Verdubbelt ſlag op ſlag in 't ſmeden, volgt myn les;

ring van Bergen,

Vulkaan belooft byſtant aan Bellone,

en bied haar wapens aan.

Hosted by Google

Elk moet zich voor 't belang van God Gradivus quyten.
Zo ſpreekt hy; en men ziet de zwarte gevels ſplyten,
De muuren waggelen door 't klinken op 't metaal.
De vonken vliegen door de ſmis, gebeukt uit ſtaal
Of yzer, door de vuiſt der grove winkelknaapen;
En d'ongevormde ſtof herſchept zich ſtraks in 't wapen.
De winkel ſtaat in brand. geen Etna gloeit zo fel,
Noch Plutoos jammerkolk, de vuurpoel van de hel.
Myn Zangnimf tree te rug, verlaat de naare holen,
Maar vryf uw leden niet aan roet of doove koolen,
En zwarte wanden van Vulkaan, den wapenſmit:
De dikke damp heeft reeds uw ingewand verhit,
Uw gorgel uitgedroogt. helaas! waar wil dit heene?
Haar ſtem bezwykt. Apol, ai, ſchenk haar Hipokrene;
Of anders blyft haar keel tot zingen onbequaam.
't Gaat wel, myn ſmeeken is den Vader aangenaam;
Hy hoort myn bede, en laaft myn Zangheldin van boven.
Ik zal in ewigheid uw gunſt, ô Febus, looven,
En, door uw hoevenat geſterkt, myn heldentoon
Voltrekken, naar uw wil en hemelſche geboôn.

Het Orakel van Bellone word vervult,

Men zag 't orakel, dat Belloon had uitgeſproken,
Door d'uitkomſt waar gemaakt, en Bergen, door 't beſtooken,
En fel beſtormen van den grooten Lodewyk,
Zich vlyen onder 't juk van 't Franſche koninkryk.
De Berghes had zyn plicht, als Stadvoogd, waargenomen,
De poſten kloek verweert, en 't Franſche bloed by ſtroomen,

Door

Door fellen tegenſtant, vergooten op den grond
Van Henegouwen, daar 't beſtrydend leger ſtond.
Zyn oogmerk was voor 't recht van Karel 't al te waagen.
Als dit de burger zag, begon hy laf te klaagen,
Door paapen opgehitſt: wy zien, helaas! de ſtad,
Zo gy den Koning tergt, met burgerbloed beklad.
De vlammen weiden in de tempelen, en daken
Van onze woningen. de heiligdommen blaaken,
En ſmooren onder 't puin. wy hooren uur op uur
Het donderend gekraak der bommen in den muur.
De vrouwen weenen, en de zuigelingen kermen.
Geef op de ſtad, indien gy 't leven wilt beſchermen
Der weereloozen, die, gedrukt door hoogen nood,
Vaſt beeven in 't gevaar, en ſchrikken voor de dood.
Maar Prins de Berghes zocht hun moed in 't lyf te ſpreeken:
De nood, waar van gy rept, is ons noch niet gebleeken,
ô Burgers, zyt getrooſt, houd moed; ik zal met luſt
Myn bloed opoffren voor uw algemeene ruſt.
Indienge u overgeeft, ai zegt, wat zult gy winnen?
Wilt gy uw dochters, en uw vrouwen, als ſlavinnen,
Uw zoons, als ſlaaven, zien geketent wechgerukt,
En volgen langs de ſtraat, al weenende en bedrukt,
Den zegewagen van uw vyand? wiltge u zelven
Door moordersklauwen zien in graffſpelonken delven,
Of, opgeſloten in den kerker, ſteeds, vol rou,
't Verlies betreuren van uw kindren en uw vrou?

Hosted by Google

Wat my belangt, ik zal de ſtad niet overgeeven,
Maar in de wapenen voor uwe vryheid ſneeven.
Wy hebben voorraad, en noch volk in overvloed.
Ook wachte ik byſtant van Vorſt WILHEMS legerſtoet:
Die groote Koning zal eerlang de veſt ontſetten,
Om 't dreigende geweld van Vrankryk te beletten.
Staakt dan uw klagt, en geeft myn redenen geloof.
Zo ſprak de Stadvoogd; maar de burgers bleeven doof.
en Bergen door laf-hertig-heid der burgery van de Franſchen verovert. Al 't geen men ſtelde in 't werk, of voorgaf, mogt niet baaten:
Zy dreigden met geweld den vyand in te laaten,
De poort t'ontſluiten, (want hun magt en tal was groot)
Indien men langer toefde, en Vrankryk weêrſtand bood.
Zo wierd de ſterke veſt van Bergen onbezonnen
Door burgerlyke vrees gegeven, niet gewonnen.
Dat voorval trof den Held, die op zyn krygsros zat
Voor 't leger, om 't beleg te dryven van de ſtad.
Koning WILHEM legt zyn heir weder in de omgelege ſteden en dorpen. Hy laat zyn oorlogsliên weêr in de ſteden trekken,
Of legtze op 't platte land in d'omgelege vlekken,
Om ſtraks gereed te zyn op 't eerſte krygsgeſchrei.
De landen droegen noch geen graanen, noch de wei
Geen gras voor 't legerpaard. de tyd was niet geſchapen,
Om onder 't paviljoen in 't open veld te ſlaapen.
Men houd de veſten in. maar Vrankryks Legerhoofd
Beſtryd den dorpeling; zyn heirſtoet brand, en rooft,
Verwoeſt, ſchoffeert, en ſchend de teedre maagdeſchaaren,
Verſchoont geen heiligdom, geen kloofter, noch altaaren.

Zo

Hosted by Google

Zo ras de zomerzon van 't hoofdpunt ſchynt, en ſtreelt *De legers trekken te velde.*
De beemden met haar glans, wiens kracht de kruiden teelt,
Preſt elk zyn heir te velde, en legt de regementen
Van ruiter en ſoldaat in d'opgeſpanne tenten.
De Brandenburger, Brit, en Spanjaard voegt zich by
De Nederlandſche magt, door WILHEMS krygsvoogdy
Verheerlykt. Luxemburg gebied de Franſche vaanen;
Wel dapper, maar tot ramp van Karels onderdaanen,
En plaag van 't Vlaamſche volk door 't nootlot voortgebragt.
Elk draagt zich in 't bewint omzigtig, en betracht
Zyn voordeel, in de plaats voor 't leger af te ſteeken.
Elk ſnyd zyn weêrparty den aantogt af door beeken,
Door kreupelboſſen, en verſterkt zich aan dien kant
Van 't veld, daar 's vyands heir de krygsſtandaarden plant.
Men zend de ruiters af om 't graan van 't land te haalen
Voor ros en legerman in d'omgelege dalen:
Zy vliegen op 't bevel; terwyl een ander trekt
Te velde, en met zyn volk de heirbezorgers dekt.
Zo boet de legerknecht zyn honger met de vruchten
Des akkers, lacht en queelt, daar d'arme bouliên zuchten.
Men zet van tyd tot tyd de buitenwachten uit,
Op dat men overval, geweld, of laagen ſtuit.
Men dient zich, om den ſtaat des vyands te beſpieden,
Van ſtrydbre mannen, trouwe en onverſaagde lieden,
Wier oorlogsdapperheid, ten dienſt van haaren Heer,
't Vergangklyk leven wyd aan d'ewigdurende eer.

De

De magten leggen by elkander neêrgeſlagen,
En grimmen tegens een. de vruchtbre zomerdagen
Verloopen. yder vlamt op voordeel. 't krygsbeleid
Houd ſteeds een waakend oog, en wacht gelegentheid,
Om, van de kans gedient, de vyandlyke benden
Met klingen in de vuiſt te ſtorten op de lenden.
De Bondgenoot trekt op; en Luxemburg belaſt
Zyn volk den achtertogt te volgen. yder paſt
Op 't hoog bevel. een miſt bekleed de zonneglanſſen,
En dekt de legervaan der naderende Franſſen.
Het huis des Konings valt met ſabels in de hand,
Veldſlag by Leuſe. Op 't oorlogsteken, aan. de Bondgenood houd ſtand.
Elk arbeid om de kroon der zege te verwerven,
Of in de wapenen voor 't vaderland te ſterven.
Men keert den aanval van den Franſchen Adel af;
Die 't leven heiligt aan den koninklyken ſtaf,
En d'eer van Lodewyk. de Duitſche mannen vechten,
Als leeuwen. yder voert zyne aanbetroude knechten
In 't midden van den brand. het naare moordgerucht,
De ſchorre wapenklank, het veldgeſchrei, de zucht,
De jongſte doodkreet der zieltoogende Oorlogshelden
Verſpreid zich door de lucht van d'omgelege velden. [woed)
Ganſch Leuſe (dit 's de naam der plaats daar 't krygsvolk
Verteert door't zwavelvuur, of ſpoelt door't ſtroomend bloed
Van zynen wortel af. de Legerhoofden roepen,
En kittelen den moed der aangevoerde troepen

Door

Hosted by Google

Door 't klinken van hun ſtem : valt aan , dat gaat u voor,
ô Strydgenooten , volgt op 't heerlyk heldenſpoor.
De krygskans, in 't begin de Franſche magt genegen,
Valt in den aanval 't heir der bondgenooten tegen:
Men ziet'er veel gewond , gevangen , of gedood:
Maar elk grypt niewen moed, en wreekt door ſtoot op ſtoot,
Door ſabelſlagen , en door 't ſlingren der granaaten,
Het uitgeſtorte bloed der ſnevende ſoldaaten.
Een ander held geeft vuur, en blikſemt door de vlam
Den trotſen vyand , die zyn makker 't leven nam.
De ruyterbende vliegt met uitgetrokke zwaarden
Recht op den voetknecht aan, en breekt door magt van paar-
Zyn krygsgeleden, en ſlagorde; of keert vol ſchroom, (den
Door ſterken tegenſtant , te rugge , en zwenkt den toom.
De klepper plaſt in 't bloed. de bondgenooten leggen
Een deel van 't legervolk in dichtgegroeide heggen,
Waar uit men op den drom der Franſche mannen ſchiet.
Zo vecht men tot de zon, die 't bloedig treurſpel ziet, *Het gevecht eindigt met den dag.*
En voor het woeden ſchrikt, al treurende en verſlagen,
In 't weſten neêrzinkt met haar dikbeſmookten wagen.
Men houd van wederzyds het veld in. niemand ſtrykt,
Begunſtigt door het lot , de zege wech , noch wykt
Voor d'overwinners met verſtrooide veldbanieren:
Maar Mars verſiert het graf der helden met laurieren,
Die ſtreden voor 't gemeen , en ſneefden in den ſtryd:
Hun naamen blyven aan d'onſterflykheid gewyd.

Hosted by Google

De legers trekken uit het veld naar de winter-poſten.

De gryze winter dwingt de legers op te breeken,
Het veld te ruimen. elk geleid, op 't legerteken,
Op 't dreunen van de trom, op 't ſteeken der trompet,
Zyn aanbevole magt ten velde uit, en bezet,
Naar 't uitgegeven woord, de bygelege ſteden.
Hier ruſt de krygsgezel zyn afgematte leden,
Door togt op togt verzwakt: maar WILHEM HENRIK waakt
Voor Neêrland, voor zyn ryk, ja ganſch Euroop, geblaakt,
Geſchonden en verwoeſt door Mavors blikſemſtraalen.
De Vaders van den Staat verſchynen in de zaalen
Van 't Haagſche hofpaleis, en volgen paar aan paar,
Gedagvaard door den nood, den Stedehouder naar
't Geheime raadvertrek, om alles t'overweegen.
Zo ſtryd de Vorſt voor 't volk, in 't vechtperk met den degen,
Met oordeel in den raad: ſteeds vind zyn yver ſtof.

Een bode, uit Ierland gezonden, verſchynt in den Hage,

Terwyl men zweet voor 't land, verſchynt een bode in 't
Hy was van d'Ierſche kuſt naar Nederland gezonden, (hof:
Om d'overwinning aan den Koning te verkonden.
En had, als Hoofd in 't heir van Reede, voor zyn Heer
Geſtreden als 't betaamde, en ſteets gedient met eer.
Grootmagtigſte Monarch, ik brenge u blyde maaren,
Zo ſpreekt hy; ſta my toe om alles t'openbaaren,
Dat ik in Ierland zelf gezien heb of gehoort.
De Koning geeft verlof: en d'afgezant vaart voort:

en verhaalt de zege door de wapen-

Na dat uw Majeſteit, door 't kroonbelang gedreeven,
Zich uit ons leger naar den rykstroon had begeeven,

Wierd

Wierd Kork en Kingſale verovert in 't begin.
Men dreef den muiter uit, en nam de veſten in.
Men zag aan allen kant de woedende rebellen
In 't ſchermutſeeren door uw helden nedervellen;
En 't ſchuim der rovers en bandieten, die de zy
Der Ieren koozen, en uw opperheerſchappy
Betwiſtten, om genâ van Jakobs gunſt t'ontfangen,
Verſtrooijen door uw magt, vernielen, of gevangen,
Met ketenen belaân, wechſleepen over 't veld.
Men eiſcht de ſloten op, wint Bahan met geweld,
En Rea buigt voor 't zwaard: ja 't ſtrydig eiland Allen,
't Oproerig Fullimore, en Killoks veſten vallen,
Met Ragham, in uw hand. de Landvoogd Tyrkonel
Was onderwyl geland uit Vrankryk, door 't bevel
Van Koning Lodewyk, met rykgelade kielen
Gezonden naar de kuſt, en zesmaal duizend zielen,
De bloem van 't Franſche volk, tot ſtryden uitgezocht:
Ook bragt hy leeftogt, geld, en kleden, opgekocht,
En reeds vervaardigt voor de naakte huurelingen,
En krygsgereetſchap, om uw legermagt te dwingen;
Dat gaf den muiteling, uuw vyands aanhangk, moed.
Elk zwoer voor Jakobs zaak, vergat den tegenſpoed,
En vleide zich met hoop van zege in d'oorlogszaaken.
Men zag hun krygsluſt door een tweede voordeel blaaken:
St. Ruth verſcheen, als Hoofd van 't leger, aan de kuſt,
Met mannen, naar den eiſch ten oorloge uitgeruſt.

nen van den Koning onder 't beleid van den Heer van Ginkel, bevochten.

Hosted by Google

Nu zou men al uw magt van d'Ierſche grenzen jaagen,
En hem, die 't ryk verliet, door onze nederlaagen
Weêr voeren op den troon; dat zweert de ryksrebel,
Door Vrankryks Legervoogd gemoedigt, die zo fel
Uw kroonrecht wederſtond, en Stuart bleef genegen:
Maar Ginkel, door uw gunſt verheven om den degen
Te zwaaijen voor uw zaak, en 't opperſte gezag
Te voeren over 't heir, belette dag op dag
Den aanſlag, uitgedacht door 't Hoofd der muitgezinden:
Hy ſtak den yver aan van uw getrouwe vrinden,
Of won de zinnen van den Ierſchen twiſtgenoot
Door vriendelyk onthaal: hy ſtrafte 't quaad, en ſloot
Zyn gunſtige ooren nooit voor burgerlyke klagten:
Die groote deugd verhief den held in elks gedachten.
De zomer opende den veldtogt. Ginkel trekt
Zyn krygsgezellen uyt de ſteden, en bedekt
De landen met zyn Britſche en Nederduitſche vaanen:
Hy preſt de landliên om den weg voor 't heir te baanen,
Ballymore belegert, En wend zyn leger naar de wal van Ballymoor.
Het ſtormgevaarte word op 't gladgewerkte ſpoor
Door paarden nageſleept. de krygsgeleden branden
Van luſt om d'Ieren in hun ſchuilplaats aan te randen,
En door de wapenen te dwingen tot hun pligt,
Tot reden en beſcheid. wy planten in 't gezigt
Van 't wederſpannig graauw uw ſtanders, en bereiden
Ons ſpoedig om uw volk tot ſtormen aan te leiden.

Men

Men dondert op den muur. uw Veldheer eiſcht de veſt:
Dat ſlaat de vyand af; doch word in 't end gepreſt
Om 't opgeſtelt verdrag te vordren, maar te ſpade:
Hy geeft zich over op genade of ongenade; *en op genade of ongenade overgegeeven.*
Ja ſmeekt, gebogen voor held Reedes legerbyl,
Om 't leven. Wirtenberg verſterkt ons onderwyl
Met Deenſche troepen, brave en uitgeleze mannen,
Gemoedigt om 't geweld ter landgrenze uit te bannen.
Daar ryſt een veſting, (als de Koning weet) genaamt
Athlone, een ruime ſtad, door ſterkte in 't ryk befaamt,
Uit Shannons watervloed met haar verheve wallen:
Hier zoekt men onvoorziens den Ier op 't lyf te vallen.
Heer Godard dagvaart al de Raaden in zyn tent,
En maakt zyn aanſlag, en zyn krygsgeheim bekent
Aan d'Opperhoofden van zyn aanbevole benden,
Ervaare mannen, die den grond des oorlogs kenden.
Men overweegt de zaak met oordeel. yder hoort
Den held en geeft zyn ſtem na 't uitgeſproken woord.
Wy ſmeeken voor den togt den hemel eerſt om zegen,
En trekken ſpoedig naar Athlone langs de wegen; *Ginkel trekt met zyn leger naar Athlone;*
Elk volgt zyn veldbanier, gewekt door 't krygsgeſchal.
De Shannon ſtuit ons heir in 't naaken van de wal.
Hier houd ons leger ſtant. men hoort uw Veldheer ſpreeken
Aldus aan 't hoofd van 't volk: uw trou is ons gebleeken,
ô Ruiterbenden en ſoldaaten, die voorheen'
Zo dapper voor de zaak des Konings hebt geſtreên: *hy moedigt zyn volk,*

Hosted by Google

De vloed der Boyne kan getuigen van uw daaden:
Wy zaagen u vol vuur door waterplaſſen waaden,
Ja vliegen door den ſtroom, gezwollen van uw bloed,
Op Jakobs benden aan in 't midden van den gloed:
Die proef van dapperheid, ô ſtrydbre togtgenooten,
Zal uw beroemden naam van eeuw tot eeuw vergrooten;
Indien die zelfde drift van heldenmoed, gequeekt
Van d'eedle glorizucht, uw ingewand ontſteekt,
En nooit verflaauwt, maar groeit in 't heetſte der gevaaren,
Die 't oorlog met zich ſleept. hy, die zyn lyf wil ſpaaren,
Verwarelooſt zyn eer, en leeft in zulk een ſtaat
Onwaardig, ſteets veracht, van groot en kleen gehaat:
Maar die geen ſterven ſchroomt in 't ſtryden, word verheven.
Hoe ſnel verdwynt de vreugd van 't menſchelyke leven,
Een ſpeeltuig van de dood, vergankelyk en broos!
Maar d'eer, die 't marmre graf verduurt, leeft eindeloos.
ô Metgezellen, laat myn reden u bewegen,
En ſtreeft, gelyk wel eer, den Ier door 't water tegen.
Daar legt Athlone voor uwe oogen. hier beſproeit
De kriſtallyne beek, die langs de wallen vloeit,
Met hare waterkruik de velden aan uw voeten.
Op, op, myn zoonen, vat de wapens aan, wy moeten
Den hoogen wapenburg beklimmen, zwemt door 't nat;
Beſtryd de ſchanſſen van 't kaſteel, beſtormt de ſtad,
In Koning WILHEMS naam: hy zal uw dienſt vergelden,
De Faam van zee tot zee uw krygsbedryven melden;

Zo

Hosted by Google

Zo moedigt Reede 't heir. Kolnel en Hopman voert
Zyn troepen aan. men ſteekt de veldbazuin. men roert
De ſtormtrom : op dien toon begeeft zich 't volk te water.
De bergen galmen door 't geluid en veldgeſchater.
Daar geeft de vyand vuur van bolwerk of rondeel,
En weert zich dapper uit de torens van 't kaſteel.
Wy ſtygen uit den ſtroom, en vliegen, onder 't preſſen
Van 't krygsvolk, dat ons volgt, naar d'opgeſchote breſſen:
Hier werpt de granadier zyn handgranaat, en wond
Den ſtadbezetteling, of vult den open grond
Der wal, gemuurbreſt door 't kanon, met doode lyken.
Wy dringen door, terwyl de muitelingen wyken, *en wint de ſtad.*
En planten op de veſt uw koninklyke vaan.
Het Ierſche leger ziet onze overwinning aan,
Ja moet, aan d'andre zy gelegen, voor zyne oogen
Der vrienden nederlage, en uw triomf gedoogen.
Na deze zege vaart held Reede, ô Koning, voort,
En zoekt, door 't gunſtig lot der oorlogskans bekoort,
St. Ruth, uw vyand, op : hy lag, van veldmoeraſſen
Omſingelt, en verſterkt door ruime waterplaſſen,
Beſchanſt, bebolwerkt, op zyn heirpoſt, in 't gezigt
Van Aghrim, net geſchaart. een aanſlag van gewigt
Staat u te waagen, zegt Heer Ginkel, laat ons vechten,
En 't ſchadelyk krakkeel op dezen dag beſlechten;
Of ſneuvelt, helden, voor den Koning, dien gy dient.
De ruiter baant terwyl den doortogt voor zyn vriend,

Den

Den voetgezel, en draaft met losgelaten teugel
Langs waterpaden naar des vyands rechte vleugel.
De Franſche Veldheer zit aan 't hoofd van 't heir te paard,
En moedigt den ſoldaat door 't zwaaijen van zyn zwaard:
Een oorlogsteken, om den krygsluſt op te wekken.
Wy ſtreeven zy aan zy door enge en diepe plekken,
Doorweekt van 't water, met de ganſche legermagt,
Den Ier in d'oogen, die vol moed den aanval wacht,
Of optrekt, door St. Ruth tot ſtryden aangedreven.
Veld-ſlag by Aghrim. Het bloedige gevecht, daar zo veel mannen ſneeven,
Begint aan allen kant. men loſt het krygsgeweer.
Men woed met vuurbus, zwaard, met handgranaat, of ſpeer.
De veldkortou verſtrooit ſlagorden en geleden.
Twee uuren hong de kans in tweifel; en wy ſtreeden
Met weinig voordeel van weêrzyde: uw vyand bleef
Hartnekkig, hield zyn poſt geſloten, keerde en dreef
Ons reis op reis te rugge. als vaſtgegroeide rotſen,
Die 't yſſelyk geweld der onweerwinden trotſen,
En ſtuiten 't woeden van den woeſten Oceaan;
Zo ſtond de twiſtgenoot in 't vechtperk, onder 't ſlaan.
Elk queet zich dapper in 't beſtryden of verweeren.
Maar 't krygsgeluk begon ter goeder uur te keeren,
En vleide ons in den ſtryd met een voorſpoedig lot.
St. Ruth ſneuvelt. St. Ruth, de Heirvoogd ſneefde; een kogel trof zyn ſtrot,
En ſlingerde den kop ter aarde van zyn leden:
De mond, door bloedig ſtof beſprenkelt, gaapt beneden,

En

Hosted by Google

Ja ſchynt uw Majeſteit te vloeken op den grond,
En noch te ſtemmen in uw haters muitverbond.
Wy prikkelen terwyl den moed der metgezellen;
En breeken de geleên der wykende rebellen.
Uw ruiterbende legt den voetſoldaat in 't zant,
Of jaagt den vyand na, die, vluchtende over 't land,
De neêrlaag teikent met zyn bloed uit d'ope wonden.
Veel worden neêrgevelt in 't vlieden, veel gebonden
In zege nageſleept. men rooft den ryken ſchat,
Al 't goud en zilver, dat St. Ruth in 't heir bezat.
Men voert de tenten, en veroverde ſtandaarden,
Trompet en keteltrom, en afgedwonge paarden,
Na d'overwinning, wech. zo diende ons 't krygsgeluk,
En kroonde uw Veldheer, Vorſt, na zulk een meeſterſtuk.
De vyand, door dien ſlag gedoodverft, en vol vrezen,
Verlaat veel veſtingen en ſloten, die voordezen
Hem ſterkten om ons volk te ſtuiten op den togt,
En vlucht naar Limmerik of Galloway, verknocht
Aan 't vloekgenootſchap van uw ſnoden tegenſtander.
Wy rukken in der yl de troepen by elkander,
Om binnen Galloway den Ier op 't onvoorzienſt
T'omringen, en door 't zwaard te dwingen tot uw dienſt.
Men maakt na korten ſtryd zich meeſter van de veſten.
De muiter geeft de ſtad, naar 't krygsverdrag' ten beſten.
Nu moeſt men 't ganſche ryk door Limmerik alleen
(Een veſting wel voorzien van krygsnootzaaklykheên;

Het Ierſche leger neemt de vlucht.

Galloway verovert.

Limmerik, een ſterke

Hosted by Google

veſting, Door ſterkte van natuur en boukunſt boven maaten
Verheven, opgevult met ruiters en ſoldaaten,
Veel duizend in getal) verplichten om uw wet
En koninklyk gebod te vieren. Reede zet
Zyn zinnen ſchrap, om 't werk, zo wigtig, uit te voeren,
Ten trots van hun die 't land door ſtaatkrakkeel ontroeren:
Hy leid den legerſtoet langs 't gladgebaande pad,
Op 't klinken der trompet, kloekmoedig naar de ſtad:
Hy ſlaat de voorwacht der bezetting door zyn degen,
Beklimt den heuveltop, in 't oog der wal gelegen,
En ziet de plaats van verre en haar gelegentheid:
Hy deelt zyne orders uit. 't geſchied eer 't is gezeid,
Al 't geen uw held gebied. want eendragt houd de zinnen
Van 't volk, beluſt op eere, op ſterven of verwinnen,
Zo vaſt aan een verknocht; daar d'Ier in tegendeel
Zyn oorlogsvoordeel zelf verwaarlooſt door krakkeel:
Gelyk wy uit den mond der overloopren hooren.
De maar van tweeſpalt klinkt den Veldheer blyde in d'ooren;
Die zoekt hier uit gewin te trekken op zyn tyd.
word be- De muur word eindelyk omſingelt, en door vlyt
legert, Der Wapenhoofden naauw beſloten door hun knechten.
De troep der Ieren ruimt de ſterkten zonder vechten,
En landkaſteelen, dicht om Limmerik geſticht.
Veel Hopliên, door den eedt aan Jakobs dienſt verplicht,
Verlaaten hun banier, om trou aan u te zweeren,
Als wettig Hoofd van 't ryk, door 't goddelyk begeren,

Ver-

Hosted by Google

Verheven tot hun Vorſt. wy werpen voor den muur
De bateryen op, en ſloopen door ons vuur
Den brug die d'eene zy der veſting voegde aan d'ander,
En bei de deelen gaf gemeenſchap met elkander.
De lichte ſchepen, door den Zeevoogd uit de vloot
Gezonden, om ons heir te dienen in den nood,
Verſtrooijen door 't kanon de ruitery der Ieren,
Gelegen aan den zoom der naaſte veldrivieren.
Uw held zend dagelyks partyen om den ſtaat
Der vyandlyke magt, en hoe 't in 't leger gaat
T'ontdekken, of den Ier in 't veld op 't lyf te vallen.
Wy ſchieten uur op uur de bommen in de wallen,
En ſtichten grooten brand in kerk, in wapenhuis,
En burgerwooningen, tot ſchrik van 't muitgeſpuis.
De kogel wroet in 't hert van 't bolwerk, ſlecht de ſchanſſen,
En opent voor den ſtorm een weg door aarde tranſſen
Of ſteene muuren, van 't verwerend heir bemant.
Duſſone (die was 't Hoofd) bied moedig tegenſtant:
Hy wil zyn leſte bloed voor Jakobs zaaken plengen,
(Gelyk hy voorgeeft) en geen overgaaf gehengen:
Hy vleit zich met ontſet, en keert, gelyk een held,
Die d'eer veel hooger acht als 't leven, ons geweld
In 't ſtormen, met granaat, met kogel, piek en ſteenen:
Maar Ginkel legt hem 't vuur wat nader aan de ſcheenen,
Verdubbelt reis op reis den aanval, voert de magt
Der ſtorrembenden aan langs d'opgevulde gracht,

Hosted by Google

en eindelyk, na voorgaende krygsverdrag overgegeeven.

En dwingt den Stedevoogd, Duſſone, om't vredeteken,
Den witten ſtanderd uit de veſting op te ſteeken.
Men zent de gyzelaars van beide zyden uit.
Zo word het krygsverdrag getekent, en men ſluit
Den vredehandel naar heer Godards welbehagen,
Om u de heerſchappy van Ierland op te draagen.

De gezant eindigt met een zegenwenſch zyn verhaal.

Geluk, ô Koning, met uw zege en krygsfortuin:
De goude kroon verſiere uw vorſtelyke kruin
Veel jaaren achter een, tot heil der onderzaaten:
Bezit in ruſte en vreugde uw koninklyke ſtaaten:
Verbryzel met uw ſtaf de ſnoode tiranny,
't Geweld van kerke en ſtaat: zo moet uw ryksvoogdy
Den vyandlyken haat in eeuwigheid verduuren,
En 't recht verdedigen van uwe nagebuuren.
Met dezen wenſch beſluit de bode 't krygsverhaal.

Vreugde in den Hage,

De blyde zegegalm verſpreid zich door de zaal.
Elk wenſcht den Vorſt geluk, en looft de dapperheden
Der Legerhoofden, die zo braaf in Ierland ſtreden,
En, onder 't krygsgezag van Reede, door hun moed
De magt ontzenuwden van Jakobs oorlogsſtoet.

en dankplegtige aan den Koning.

Maar Koning WILHEM, door zyn krygstriomf bewogen,
Betuigt zyn dankbaarheid aan 't Opperſte Vermogen,
Aan Gods voorzienigheid: hy ſteekt de vlammen aan
Op 't heilig dankaltaar; daar Neêrlands onderdaan
Den lofzang uitgalmt, en, met neêrgeboge leden,
Den hoogſten Troonmonarch verheerlykt door gebeden.

Ja-

Hosted by Google

Ja looft den hemel vry om zulk een zegepraal,
O burgers, want die vocht door WILHEM HENRIKS ſtaal
Op 't eiland, van uw kuſt geſcheiden door de ſtroomen,
Om 't dreigende geweld des vyands in te toomen,
Die 't recht der volken en uw heiligdom belaagt.
En gy, ô Ierland, eer getaiſtert en geplaagt
Door oorlogsrampen, en door dwinglandy beledigt,
Maar door de wapens van uw Koning nu bevredigt,
Pluk lang de vruchten van dat heilzaam heldenwerk:
Zo bloeije uw burgerſtaat en vrygevochte kerk
Een eindelooze reeks van vruchtbre vredejaaren.
ô Winden, luiſtert naer de toonen van myn ſnaaren,
En voert myn zegengalm en heilwenſch over zee
Op ſnelle vleugelen van hier naar d'Ierſche reê:
Ja bootſchapt aan die kuſt de vreugd der Nederlanden:
Vliegt met den blyden toon der juichende ingewanden
Naar 't verſchverloſte ryk; op dat de kerkgenoot
Zyns broeders blyſchap hoore: ik volge u met de vloot,
Die WILHEM HENRIK wacht, om Albion te groeten.
Hoe zal myn Zangheldin in 't ryk haar zangluſt boeten
In 't midden van 't gejuich der Britſche burgery!
Zo ſtap ik naar de zee, en blyf den Koning by.
De ſchepen danſſen voor den oever op de plaſſen. WILHEMS *vloot legt zeilrede;*
De zeetrompetter klooft de golven met zyne aſſen, *en Triton blaſt*
En ment den wagen van den gryzen Watergod:
Hy ſteekt den horen door Neptunus zeegebod;

Hosted by Google

de Zeenimfen de zelve te geleiden.

En preſt den waterſtoet naar boven door zyn toonen,
De dochters van de zee, die 't ſtroompaleis bewoonen.
Hoort, Nimfen, zegt hy, God Neptunus, dien gy eert
Als vorſt en vader, die den Oceaan regeert
Als Opperkoning, zond my herwaarts met zyn wagen,
Om u zyn wetten en bevelen voor te draagen.
Ga Triton, ſprak hy, roep myn hofgevolg by een.
De Britſche Koning keert, verrykt met krygstropeen,
Naar 't Albionſche ryk, gelei hem door de ſtroomen.
Belaſt aan Eolus de winden in te toomen,
Te ſluiten in de rots; ja zeg dien Vorſt, dat my
* De waterſchepter en het recht der zeevoogdy
By loting viel te beurt; indien hy weer door vlaagen
Myn waterhof ontruſt, 'k zal over onrecht klaagen,
Of toonen, als voor heen, myn magt, toen Junoos haat
Hem opruide, en de vloot van Troje op bank of plaat
Verſtrooide, en ſmoorde in 't zout door opgepreſte winden.
Ik dwong dien bulderaar de muiters vaſt te binden,
Ja brak de ſtormvlucht van die felle waterplaag,
En voerde den Trojaan, Eneas, naar Karthaag,
En 't niew gebout paleis in Didoos opene armen:
Zo wil myn gunſt den Vorſt der Britten ook beſchermen,
En tegens 't zeegeweld beſchutten door myn magt;
Tot hy den oever naakt, daar hem Maria wacht.
De Koning heeft wel eer geſukkelt op de baaren,
Geworſtelt met den wind, en duizend zeegevaaren;

My

* *Virgil, in 't eerſte boek van Eneas.*

Hosted by Google

My deert zyn ongeval : een Vorſt, zo vroom van aardt,
Maakt door zyn deugden zich de gunſt der Goden waardt.
Vlieg hene, ô Triton, laat uw trou en yver blyken.
Zo ſprak de Troonmonarch der kriſtallyne ryken :
En ik begaf my met zyn zeegeſpan naar 't ſtrand,
Daar WILHEM HENRIK met de ryksvloot ſteekt van land.
ô, Nimfen, helpt my, naar Neptunus welbehagen,
De koninklyke kiel door zee op d'armen draagen.
En gy, ontroerders van den ruimen Oceaan,
Gy, die voorheen den Held naar 't leven hebt geſtaan,
Daar zo veel ſchepen van zyn vloot in 't pekel zonken,
ö Winterſtormen, vlucht in rotſen en ſpelonken,
Vertrekt terſtont van hier op 't koninklyk bevel.
Hier zwygt god Triton. en de winden vlieden ſnel
Naar 't ryk van Eolus in afgelege hoeken.
Maar d'ooſtewind alleen blaaſt gunſtig in de doeken.
De zon beſchynt de vloot met aangenaamen gloed,
En zaait heur ſtraalen op den gladgekemden vloed.
Zo zeilt de Koning naar den oever ; daar de volken
Van 't krytgebergt zyn roem verheffen aan de wolken.
Daar 't ganſche koninkryk met Londen vloeit by een,
En groet met handgeklap den Heiland van 't gemeen.
De Ryksvoogd ſtapt aan ſtrand. en Triton, bly van zinnen *Landinge van den Vorſt.*
Om 't landen van den Held, ſpreekt tot de zeegodinnen:
Wy hebben op 't bevel de koningsvlag verzelt. *Triton vervolgt zyn rede*
Nu zal ik melden wat Neptunus heeft geſpelt,

En

Hosted by Google

en verhaalt aan zyngezelschap het orakel van Neptunus, behelzende de bloedige nederlaag der Fransche en de zeetriomf der Engelsche en Hollandsche vlooten.

En openbaarde, eer my zyn Godheid zond naar boven:
Hy zat verheven op zyn zetel, die de hoven
Van 't Watergodendom verheerlykt door zyn pracht:
Hy wenkte driemaal met zyn zeevork. elk gaf acht,
Zweeg stille, en hoorde scherp op 't goddelyke teken.
En hy begon aldus van zynen troon te spreeken:
Hoe ganſch Europe, door den Oorlogsgod ontrust,
In 't bloedig harnas woed, is elk van u bewust.
Het staatbelang ontsteekt een vuur van haat en toren
In 't hert der Koningen. wy zien de vlam. wy hooren
't Gedruis der wapenen. het dodelyk gezucht,
't Geschrei der stervenden verspreid zich door de lucht.
Myn golven slurpten 't bloed der afgestrede schaaren,
Vernielt, gerabraakt en geblikſemt op de baaren
Door zeekortouwen voor de kust van Engeland.
De zwavelblikſem stak myn zeepaleis in brand.
Nu houd de wintertyd de vlooten in de haven
Gegyzelt: maar zo ras het zonnepaard zal draaven
Naar 't hoofdpunt, en den grond verwarmen door zyn straal,
Zult gy de vlammen van 't vernielende metaal
Op nieuw zien blaaken, en de magt der Batavieren
En koningsvlooten met ontrolde bloedbanieren
Laveeren op myn rug, en klampen, heet op moord,
Verbittert door den haat, elkanderen aan boord.
Hoe yslyk zal de galm der koopre keelen loeijen,
Het inkarnaate bloed door 't witte zeeschuim vloeijen,

En

Hosted by Google

En nederplaſſen in myn grondelooze bron,
Of ſpatten van beneên in d'oogen van de zon!
Tourville zal de vloot van Lodewyk gebieden,
Omſingelt met een wacht van duizend edellieden,
En Ruſſel 't Britſche volk aanvoeren in den ſlag,
Zo trou vereenigt met de Nederlandſche vlag.
Die dubble zeemagt zal voor Koning WILHEMS rechten,
Voor ruſt van Albion, en Hollands vryheid vechten,
Ja zegepraalen van de Franſche watervaan.
* De Koninklyke Zon zal treurende ondergaan,
En zinken in de zee met haar vergulde ſtraalen,
Om nooit weêr op te gaan na zulk een ſchandig daalen,
En ſleepen ook te grond den luiſter van haar Heer.
Heel anders daalt de zon, de ziel der waereld, neêr:
Zy dooft haar Fakkel in myn diepe waterkolken,
Om weêr met ſchooner glans in 't oog der aardſche volken
Om hoog te ſchynen, en met herelyker pracht
De lucht te kleden, na 't verdwynen van den nacht.
Men zal een lange ry van Vrankryks oorlogskielen,
Met al haar watervracht en krygsgeweer, en zielen,
Haar Zon zien volgen, en, ontſteeken door den gloed
Van zwavel, 't felle vuur afſpoelen in myn vloed.
Schrikt, Nimfen! als gy ziet een heir van drenkelingen,
Door kogel, handgranaat, door enterbylen, klingen,
Of ſplinters neêrgevelt, gebonſt van 't zeekaſteel,
Op 't pekel worſtlen met de dood. dit moordtooneel,

Hosted by Google

Dit treurſpel zal eerlang uw ingewand ontzetten.
Ik hoor den wapentoon en 't ſteeken der trompetten.
De ſabels glinſtren in myne oogen. 't grof metaal
Treft reeds myne ooren, en ontruſt myn waterzaal.
Daar blaakt de Batavier de koninklyke ſchepen,
Of arbeid om den buit in zege wech te ſleepen,
En 's vyands ſtroomgevaart, door 't nypen van den nood
Tot overgaaf gepreſt, te voeren naar de vloot.
Hier volgt de Britſche magt de Franſche vluchtgenooten,
En houdze tuſſchen rots en ſteenklip naauw beſlooten.
Een ander onderhaalt den vyand, en doorboort
Met ſchoot op ſchoot de kiel, tot ze in de golven ſmoort.
God Febus zal, vermoeit van 't woeden aan te ſchouwen,
Tot tweemaal 't miſtig kleed voor 't glansryk aanzigt hou-
Maar als de wolk verdwynt, die 't godlyk oog beklad, (wen.
Dan word de waterſtryd met grooter ernſt hervat.
'k Zie wrakken, maſten, en omvergeſchote ſtengen,
Noch rookende van 't vuur, myn waterhoven zengen,
En ſiſſen in den ſtroom, en ſchip by ſchip vergaan.
Zo zal men woeden op den ruimen Oceaan.
Hoe zal vorſt Lodewyk dit zeeverlies beklaagen!
Hoe zal zyn onderzaat, door deze nederlaagen
Getroffen, vol misbaar verſchynen aan de ree,
Wanneer myn Stroomherout de tyding blaaſt uit zee!
Hoe zal de Koning, die zyn rykstroon heeft verlaaten,
En ſchuilt in Vrankryks hof, ontbloot van eere en ſtaaten,

De

De ſchâ betreuren van zyn trouwen hulpgenoot,
En ſuffen in 't verlies, van alle hoop ontbloot,
Na zulk een tegenſpoed, om ooit ten troon te treeden.
Maar gy, ô zuilen van myn zeepaleis, die heden
Voor dezen zetel ſtaat, beroemde Watergoôn,
Myn Godheid wil, dat gy op 't heerlykſt ſtelt ten toon,
Na 't einde van den ſlag, voor 't oog der waterſchaaren,
Op 't bygelegen ſtrand, twee marmere pilaaren,
Tot Koning WILHEMS eer: op dat de vremdeling,
Die myne golven klooft, ſteets met verwondering
De daaden leeze, door zyn krygsbeleid bedreven,
Met goude lettren op de zegezuil geſchreven.
Dan zullen de tropeen, voor Herkules geſticht,
Van afgunſt barſten. maar gy, Nimfen, toont uw plicht,
O Stroomgodeſſen, en vrou Thetis kamenieren,
Gy moet met zeegewas de heldenlyken ſieren,
En droogen 't purpre bloed van hunne wonden af,
Die 't leven laaten voor Vorſt WILHEMS waterſtaf.
Zo klonk 't orakel van Neptunus door de zaalen
Van 't prachtig zeepaleis. dit moſt ik u verhaalen,
O zuſters: laat ons, na 't verrichten der geboôn,
Den Vader groeten, en ons buigen voor zyn troon:
Want Koning WILHEM landde op 't goddelyk begeeren,
Voorſpoedig aan de kuſt der Britten. laat ons keeren.
Hier zwygt God Triton: en de ganſche waterſtoet
Verdwynt uit elks gezigt, en dompelt in den vloed.

Triton ſtaakt zyn rede, en de Zeegodinnen verdwynen.

Hosted by Google

Vreugde binnen Londen over des Konings wederkomst.

De Vorst genaakt terwyl de hoofdstad, daar de menschen,
Vervrolykt door zyn komst, de straat met zegenwenschen
Vervullen: daar 't gejuich en vrolyk handgeklap
Tot aan de wolken ryst. gemeente en ridderschap
Verschynen elk om stryd. het grimmelt op de daken
Van Britsche burgeren. de vreugdevuuren blaaken.
Men plant de toortsen voor de glazen, daar de gloed
De minnevonken toont van 't burgerlyk gemoed,
En strekt een zinnebeeld van vrientschap, trou en liefde.

De Koningin verwelkoomt haar Gemaal.

Vooral de Koningin, wiens borst de Mingod griefde,
Omhelst haar Echtgenoot in 't hof: die schoone bruid
Trekt weêr zyn wapenrok en oorlogsrusting uit.
De Ryksraad nadert om den Voogd van 't ryk te groeten.
Elk werpt zich neêr, en kust de koninklyke voeten.
Elk roemt zyn heldenwerk, en zege, in 't Ierisch gewest
Verkregen, daar geweld, en doodelyke pest
Van oproer en krakkeel most zwichten voor zyn degen.

De Vorst beveelt den Ryksraad de algemeene zaaken van Europe te overweegen.

De Vorst gebied den Raad de zaaken t'overweegen,
En 't algemeen bederf, dat in dien oorlogstyd
d'Euroopsche landen dreigt, door wakkerheid, door vlyt,
Door onderstant van geld, en magt van volk te keeren.
Zyn aanspraak raakt het hert der mannen, en zy zweeren,
In 't geen de Koning eischt, Euroop ten dienst te staan,
En bieden hem hun hulp, hun goed en leven aan;
Om alles voor 't geloof, de rust, en d'oude wetten,
Door zynen arm, naast God, behouden, op te zetten.

De

Hosted by Google

De Koning was niet lang gekeert in Londen, of
De ſtad en 't ganſche ryk ontfangt gewenſchte ſtof
Tot juichen, want de dag, de ſchoonſte van de dagen,
Die hem ter waereld bragt, wierd op God Febus wagen *De geboorten-dag des Konings,*
Door 't aardryk omgevoert. elk groet den morgenglans,
En Tithons echtgenoot, terwylze aan 's hemels trans
Uit Nereus ſchoot verſchynt met ongemeene ſtraalen,
Gehult met gloeijende robynen en koraalen,
En roozen in de pruik gevlochten tot ſieraad.
Die dag, voor 't Britſche ryk en Neêrlands vryen Staat
Zo heilzaam, word geviert van alle Londenaaren.
't Was op dien zelven dag, dat ſchelmen en barbaaren, *en d'ontdekking van 't buskruit-verraat*
Door 't helſche nachtgeſpuis gemoedigt, werkten om
De koninklyke ſtad, paleis en heiligdom
Te ſmooren in den gloed van buskruit: maer Gods oogen
Ontdekten 't ſnood verraad, tot Londens hulp bewogen.
De ſtraf, die vaak op wraak van gruwelſtukken loert,
Verraſchte 't vloekgeſpan, eer 't werk wierde uitgevoert.
Die dag word jarelyks door 't Britſche ryk, en Londen *binnen Londen geviert.*
Op 't herelykſt geviert: daar zo veel duizend monden,
Bezwangert van 't gejuich, in dien gewenſchten ſtaat,
Gods goedheid looven voor het ſtuiten van 't verraad.
Gy zaagt ook op dien dag, ô Londen, in uw muuren
De bruiloftstoortſſen en God Hymens offervuuren *WILHEMS geboorten-dag is ook zyn trou-dag.*
Ontſteeken, toen den Vorſt, uw dierbaar Troonjuweel,
De ſchoone Ryksprinſes, Maria, viel ten deel.

Hosted by Google

Geboorte- en huuwlyksdag, in 's hemels raad beſchoren,
De ruſt van 't Britſche ryk wierd met uw vrucht geboren;
De Godsdienſt, die door dwang der kerktirannen ſtond
Gekluiſtert, losgemaakt door zulk een trouverbond.
Verheerlykt jaar op jaar met alle plegtigheden
Den dag, die WILHEM teelde, en ſiert uw blanke leden,
Beroemde maagden van 't gezegende Albion!
Juicht, Britſche burgers, juicht! ik zie de morgenzon
Uw hooge zegepoort beſchynen van de kimmen,
En deelen in uw vreugde, ô Londen, onder 't klimmen
Aan 't hemelſche gewelf! God Febus aangezicht
Staat blyde, en zaait een gloed van ſtraalen, ryk van licht.
Eerpoorten voor den Koning binnen Londen opgerecht. De marmre boog vertoont de vrygevochte ſteden
Van Ierland, eer verdrukt, mishandelt en beſtreden
Door 't Roomſche kerkgeweld; wanneer Gewetensdwang
In 't ryk den ſchepter voerde, en zwoer den ondergang
Van Jeſus waare kerk, en haare altaargenooten.
Men ziet aan d'andre zy de Nederlandſche vlooten,
Gelaân met oorlogstuig, en legervolk bemant,
Door 't pekel bruizen, daar de Vorſt in Torbay land.
Het beeld des Konings, door de kunſt gewrocht naar 't leven,
Verſiert de zegezuil van Londen, hoog verheven
Aan 't hoofdpunt; daar de glans dier groote Majeſteit
In 't heerlyk wezen blinkt, en zich alom verſpreid.
D'Oranje wimpel waait van boven, en de ſtander
Van 't Britſche ryk, gepaart, vereenigt met elkander.

Zy

Hosted by Google

Zy vlechten zich in een op 't ſpeelen van den wind.
Een Herkules, wiens beeld den Vorſt gelykt, verſlind
De ryksgedrogten en verwoede Moordharpyen,
Uitvoerders van geweld, en Jakobs tirannyen.
God ſpaar den Koning, en de ſchoone Koningin.
Zo roepen op de ſtraat de burgers, eens van zin.
Een ander ſchenkt den vocht van Liber, onder 't ſchreeuwen:
Leef, WILHEM HENRIK leef, een lange ry van eeuwen.
Leef lang, Maria, met uw Echt- en Troon-genoot:
Verduur uw vyanden, Vorſtin, braveer de dood.
Zo word met wenſch op wenſch het jaarfeeſt van den koning *Het jaarfeeſt eindigt in den nacht,*
Beſloten. yder keert weêr vrolyk naar zyn woning,
Gelicht door 't vreugdevuur, in 't midden van den nacht,
Daar hem zyn bedgenoot met opene armen wacht.

Einde van het Zevende Boek.

VER-

Hosted by Google

VERKLARING
Van de Print voor 't VIII BOEK.

Een koningsmoorder, of die toeleide om den Vorſt
Te dooden, word op 't rad, door helſchen gloed ontſteeken,
Gedraait. Gerechtigheid wil zulk een gruwel wreeken.
Een gier doorpikt de long en lever in zyn borſt.
Een Moordharpye ſlaat haar klaauwen in zyn leden.
De Ryksraad treurt by 't graf van WILHEMS *Gemaalin,*
En zwaait de lyktoorts voor die groote Koningin.
Een Arend voert haar ziel naar boven van beneden,
Om by 't Godinnendom te plaatſen in de lucht.
De Koning wandelt met de Vrede langs de wegen.
Hy toont haar Namen op de ſteenrots met zyn degen;
Een veſting door natuur en boukunſt hoog berucht.
Wy moeten eerſt die ſtad voor Karel weder winnen,
Zo zegt hy, eer ik u door 't aardryk voer ten toon.
Een Engel kroont den Vorſt met eene zegekroon.
De Godsdienſt en 't Gerecht geleiden, bly van zinnen,
De Vrede op haren togt, daar zy in 't witte kleed,
Gevolgt van Bachus, die den doffen geeſt kan ſtreelen,
En Ceres, mild in graan en vruchten uit te deelen,
Met WILHEM *hand aan hand voor Janus tempel treed.*
De krygsknecht vlucht van 't veld met ſlepende banieren:
Daar Moeſel, Maas, en Rhyn, en Sambre zegevieren.

WIL-

Hosted by Google

Hosted by Google

. J. . et : rit. : om : iny : : .

Hosted by Google

IL E E III.

ACHTSTE BOEK.

't Ernielend krygsgeweld, dat woed in alle landen
Van 't uytgeteerde Euroop, daar d'oorlogsfakkels branden,
Vergunt den Vorſt geen ruſt, maar wekt van tyd tot tyd
Zyn heldenarrebeid. hy wapent zich ten ſtryd.

De Koning ſteekt weder over uit Engeland.

Hy moet al weêr door zee met opgeſpanne doeken
Laveeren, om de magt van Vrankryk op te zoeken
In Karels Nederland, den krygsſtoel van Belloon,
Daar hem zyn leger wacht. pas treed hy op den troon,
Of word gedwongen om naar 't heir der Bondgenooten
Te keeren met zyn Britſche en Nederduitſche Grooten,
Doorluchte mannen, die, van Mavors opgevoed,
Steets blyken gaven van hun oorlogskunde en moed.
Hoe menigmaal zal ik door Nereus watervelden
U volgen, en uw vloot, ô voorbeeld aller Helden,
Geleiden van de kuſt der Britten naar het ſtrand
Der Batavieren, uw geboorte- en vaderland?

Hosted by Google

Myn Zangheldin, gewekt door ſchorre krygsbazuinen,
Begeeft zich weder 't ſcheep, daar 't krytgebergt zyn kruinen
Tot aan de wolken beurt, en ſteekt van d'oevers af
Met WILHEMS zeebanier, en volgt zyn legerſtaf.
Men licht een groot getal van mannen, die voor dezen
In 't Ierſche koninkryk hun oorlogspligt beweezen,
En zendze naar de kuſt van Vlaandren, om de magt
Van 't Bondgenootſchap, daar de Vorſt zyn hulp van wacht,
Te ſterken, en 't geweld der Franſche roofgedrogten,
Dat ganſch Europe ontruſt, te keeren op hun togten:
Want Karels erfland word gedreigt aan allen kant,
De dorpeling verwoeſt, en ſchuur en hut verbrand.
De Koning Lodewyk, door oorlogsluſt gedreven,
Had zich in 't leger met zyn hofgezin begeeven,
En Namen, lang vermaard door ſterkte, wechgerooft.
en begeeft zich naar zyn leger. De Britſche Troonmonarch, en Neêrlands Legerhoofd
Neemt afſcheid van den Staat, daar duizend onderdaanen
Hem voorſpoed wenſchen, en begeeft zich by zyn vaanen.
De dappre Beyervorſt, tot Landvoogd aangeſtelt,
Bereid zich, als 't gerucht de komſt des Konings meld,
Om hem naar waarde met zyn hofſtoet op te wachten.
Zy treên in krygsgeſprek, en ſcherpen hun gedachten,
Om 't heir van Lodewyk een voordeel af te zien,
En Luxenburg in 't veld kloekmoedig 't hoofd te biên.
De legers trekken door de landen hene en weder,
En ſlaan de tenten voor elkanders oogen neder.

Het

Hosted by Google

Het Bondgenootſchap vlamt op ſtryden. 't oorlogsvuur
Ontvonkt den legerknecht, en groeit van uur tot uur
In 't edelmoedig hert van ruitren en ſoldaaten.
Elk wil op 't bed van eer zyn dierbaar leven laaten,
Of zegepraalen van den vyand in den ſlag.
Zo word de moed van 't volk door WILHEMS krygsgezag
Ontſteeken, en 't getal der ſtrydbre hulpgenooten
Vermeerdert dagelyks in 't leger, om dien grooten
En onverſaagden Held, die voor Europe waakt,
Te dienen in den nood, terwyl de tyd genaakt
Om 't heir van Lodewyk, zo groot en vol vermogen,
Met uitgetogen zwaard te trekken onder d'oogen.
De Britſche Veldheer ſpreekt zyn metgezellen aan: *Hy moedigt zyn benden.*
't Is tyd, ô mannen, om den vyand op te ſlaan,
En over het verlies van Namen ons te wreeken.
Hoe Luxenburg 't gevecht ſteets weigerde, is gebleeken.
Nu moeten wy zyn heir verraſſen, en, in ſpyt
Van zyn voorzigtigheid, hem dwingen tot den ſtryd.
Grypt moed myn helden, die, bekranſt met laurebladen,
In 's vyands bloed geverft, door uw manhafte daaden
Uw naam onſterflyk maakt, en ſtreeft hoe langs hoe meer
Door oorlogsdeugd ten top der ewigdurende eer.
Ik zag u menigmaal uw dierbaar leven waagen,
De dood braveeren, en op 's vyands nederlaagen
In 't bloedig veldgevecht of zwaar beleg der ſteên
Uw zege ſtichten en vermaarde krygstropeen.

Hosted by Google

Bewaart de glori door uw wapenen verkregen.
Zo blinke in ewigheid de luiſter van uw degen
Hier boven aan 't geſternt. zo roem' van eeuw tot eeuw
De nazaat uw bedryf. valt aan op 't veldgeſchreeuw,
Op 't oorlogsteken, dat myn krygsgezag zal geeven,
En dient my als voorhene, ô helden, met uw leven.
Ik zal uw trouwen dienſt erkennen, en uw moed
Beloonen naar waardy in voor- of tegenſpoed.
't Is my genoeg, als elk zyn pligten zal betrachten:
Want van Gods gunſt ſtaat ons de zege alleen te wachten.
Zo ſpreekt de Koning voor zyn heir op 't oorlogspaard.
Daar elk hem byſtant zweert, en zwaait het glimmend zwaard
Tot driemaal achter een. de magt der Batavieren
Treed naar den vyand toe met vliegende banieren,
Met wapentaſſen, ryk gevult met kruit en loot.
De Brittenlander, Spaanſche en Duitſche bondgenoot
Bezet de poſten, door den Veldheer aangewezen,
En yvert om zyn pligt te toonen als voordezen.
Gevecht by Sseenkerken. Daar valt de krygsknecht aan, en loſt aan allen kant
De donderbuſſen, dat de lucht en 't vechtperk brand,
Dat aarde en hemel dreunt. de Franſche benden leggen,
Bebolwerkt van een berg, begroeit met dichte heggen,
En kreupelboſſen, tot haar heirpoſt uitgezocht,
Om WILHEMS krygsgevolg te ſtuiten op den togt;
En, van een ſchans gedient, bezet met bateryen,
Den fellen aanval af te keeren onder 't ſtryen.

Een

Hosted by Google

Een diepe veldmoeras omringt de linke zy
Van Vrankryks heir, en zet den vyand voordeel by.
Doch 't werk, hoe zwaar in 't oog, valt licht om uit te voeren,
Als een ſtantvaſte wil zich nimmer laat ontroeren
Door laffe vrees, maar vaart met luſt in arbeid voort.
Dan treft de ſchutter, door zyn glorizucht bekoort,
Het voorgeſtelde wit. zo ſtreeft men, nooit verlegen,
Noch voor gevaar beducht, langs ongebaande wegen
Ten top van eere, en blyft onſterflyk door 't beſtaan.
Zo taſt de Britſche Vorſt zyn tegenſtanders aan,
En wint den heuvel, dien de Franſſen kloek beſchermen,
Na dapper vechten, door beleid en kracht der armen.
De mannen ſtorten van den bergtop naar beneên,
Door kogels, ſabels en granaaten afgeſtreên,
Ontſielt of zwaar gewond. het laauwe bloed der helden
Druipt neder van de kruin des heuvels op de velden.
De Bondgenoot houd lang zyn aangewonne poſt
Door moedig ſtryden in, ſchoon 't werk veel mannen koſt,
En maakt zich meeſter van kortouwen en mortieren,
Op Vrankryks legerplaats geplant. de Batavieren
Beſchermen lang den buit, (terwyl de ſtrydgenoot
Hun moedig byſtant bied) en ſchieten ſchoot op ſchoot
Op d'aangedronge magt en vyandlyke benden,
Die zich op d'orders van den Veldheer derwaarts wenden,
Om 't noodig oorlogstuig, door moed en dapperheid
Verovert, hun geweld t'ontrukken. yder pleit

Hosted by Google

In 't harnas voor zyn Heer, voor 't recht en d'eer der landen.
Zo vliegt elks glori, daar de zwavelvuuren branden,
In 't midden van de vlam ten hemel. 't grof kanon
Verheft der helden deugd veel hooger dan de zon,
En galmt hun daaden uit met donderende toonen,
Dat dal en heuvel kraakt. zo ſtryden Mavors zoonen.
Zo ſtaat de Bondgenoot in 't ſmookend vechtperk pal,
Maar 't heir van Lodewyk, veel grooter in getal,
Verpooſt van tyd tot tyd zyne afgeſloofde knechten,
En ſterkt elk ogenblik zyn vaanen, onder 't vechten,
Met verſche mannen, met kanon en krygsgevaart.
't Schynt of hier 't aartryk, weêr bevrucht, ſoldaaten baart;
Als Kolchis grond, wel eer bezaait met draketanden,
(Gelyk d'aaloudheid dicht) door koning Jazons handen.
Niet anders groeit op 't veld de magt van Lodewyk
Eindevan den ſtryd. Van alle kanten aan. de Vorſt van 't Britſche ryk
Beveelt zyn krygsgevolg in orde en met geleden
Te rug te trekken, en den fellen ſtryd op heden
Te ſtaaken. yder voert, op 't koninklyk gebod,
Zyn legerknechten af, en wenſcht een beter lot:
Dewyl de krygskans gunt de zege aan geen van beiden.
Zo eindigt het gevecht, en bei de legers ſcheiden.
Maar 't vechtperk legt bezaait met lyken, in den ſlag
Van wederzyde ontſielt. ô dodelyke dag
Voor veelen, die hun bloed vergooten, en hun leven
Op 't yſlyk krygstoneel, daar zo veel mannen bleeven,

Ver-

Hosted by Google

Verruilden voor de dood! ô gruwelyk gezigt,
Gy toont ons klaar wat haat en vyantſchap verricht!
God Febus zelf (wien zou dit ſchouſpel niet verveelen?)
Beſterft, en ſpoelt zyn as en ſmookende gareelen
In Nereus plaſſen af. de Vader ſtaat verzet,
En dryft de roſſen van zyn zonnekoets te wedt
Veel vroeger als voorheen. de Boſchgodinnen klaagen,
En treuren op de doôn, door droefheid neêrgeſlagen:
Zy mengen 't heldenbloed met traanen op den grond,
En kuſſen een voor een den bleekbeſturven mond.
De Koning WILHEM kieſt een heirpoſt voor zyn mannen,
En geeft bevel om ſtraks de tenten op te ſpannen.
Hier dankt de legerknaap den hemel, die den Vorſt
Beſchermde, en 't doodlyk loot afkeerde van zyn borſt:
Want zyne dapperheid ontzag geen krygsgevaaren
In 't midden van 't gedrang der vyandlyke ſchaaren.
Hy waagde in 't veldgevecht zyn leven onverſaagt:
Dat leven, zelf door God verdedigt, word belaagt
Van ſchelmen, omgekocht door Vrankryks goude ſchyven, *Verrædelyk toeleg op het leven van den Koning.*
Verraders, die hun loon voor ſnoode moordbedryven
Verwachten van den Vorſt, die 't Leliryk gebied.
Hoe zal myn Zangheldin het geen in 't heir geſchied
Verhaalen zonder ſchrik? ik zie de zonneglanſſen
Verbleeken aan 't gewelf en hun verheve tranſſen.
De waereld ſiddert op haar as. de hemel beeft.
En 't reedlyk ſchepſel, dat die gruwelen beleeft,

Staat

Hosted by Google

Staat doots. de tong verſtyft, en weigert om te ſpreeken.
Hoe kan een menſchenhert zo ſnood een opzet queeken,
En baaren, van de hel bezwangert, zulk een vrucht,
't Bederf van ganſch Euroop, daar God en menſch om zucht?

Grandval, aanleider van 't ſchelmſtuk,

Grandval, een edelman, maar van de deugd verbaſtert,
In Vrankryk voortgeteelt, met ſchelmen, waard gelaſtert,
In 't vloekverbond getreên, beſluit Vorſt WILHEMS dood,
En maakt zich ſchuldig aan een gruwelſtuk, zo groot
Als ooit wierde uitgedacht. men had een jaar te voren
Alrede 't moorduur in den veldtogt uitverkoren;
Maar 't werk wierd door 't vertrek des Konings toen geſtoort.
Dien aanſlag zal men nu hervatten. 't loon bekoort
Den meeſter; die zich vleit met rykdom, hooge ſtaaten,
En titelen van eer. maar neen, de Grooten haaten
d'Uitvoerders van 't verraad, ſchoon 't ſchelmſtuk word bemint.
En of de zaak gelukt, het loon, dat u verblind,
Verwoede monſters, zal niet volgen. uw verwachting
Zal u bedriegen, en vervloeking en verachting
De prys verſtrekken van uw gruwelyk verraad:
Ja wroeging, die de ziel met geeſſelroeden ſlaat,
't Gewiſſe brandmerkt, en met ſcherpgewette tanden,
Tot wraak van 't laſterſtuk, ſteets knaagt aan d' ingewanden,
U beulen nacht en dag. dan zult gy grooter ſmert,
Onlydelyker pyn gevoelen in uw hert,
Als eer Prometheus, om 't ontrooven van de vonken
Der zonne op Kaukaſus met ketenen geklonken,

Moſt

Hosted by Google

Moſt dulden, daar hy wierd door Jovis adelaar
In d'ope borſt gepikt. maar gy, ô moordenaar,
Vervloekte koningsbeul, gy ſtaat naar WILHEMS leven,
Door zucht voor Lodewyk en Jakob aangedreven,
En ſchrikt niet voor de ſtraf, die volgen zal. de tyd
Is reeds beſtemt: wanneer de Vorſt langs 't leger ryd,
Of zich op weg begeeft om Vrankryks magt t'ontdekken,
Dan zal men 't edel bloed vergieten; en voltrekken,
In een bedekten weg gelegen, 't gruwelſtuk,
Door moordroers, op zyn borſt geloſt; en, zo 't geluk
't Vertrek begunſtigt, naar de Franſche tenten vluchten
Te poſt in zegepraal, en deelen de geruchten
Van Koning WILHEMS dood aan 't ganſche leger uit,
Ja roemen in dien moord. dit 's 't oogwit. dit 's 't beſluit.
Maar God, die lang den Held beſchermde in lyfgevaaren,
Bevryd hem voor 't geweld der woedende barbaaren.
Het opzet word ontdekt; Grandval gevangen voor *gevangen,*
Den rechterſtoel geſleept: hy geeft den Raad gehoor,
Die naar de waarheid vorſcht, en openbaart met ſchanden
De voorgenome zaak, zelf buiten pyn en banden.
Hy word ter dood gedoemt, en ſneuvelt op 't ſchavot *en met de dood geſtraft.*
Door handen van den beul. dit is der ſchelmen lot.
Verraders, ſpiegelt u, en laat zyn ſtraf u leeren,
Nooit naar der Vorſten bloed te dorſten, noch te zweeren,
Op hoop van loon, 't bederf van 't koninklyk geſlacht.
Tirannen worden zelfs met oneere omgebragt.

Hosted by Google

Het heir van Vrankryk zoekt terwyl door donderklooten,
Charleroy gebombardeert, Door bomben, voortgeſtuuwt van buskruit, en geſchooten
Uit yzre buiken der mortieren ; door geweld
Van zwaare ſtukken en kortouwen , op het veld
Voor Charleroy geplant , die veſting te beſpringen,
En onder 't rookend puin met haar bezettelingen
Te ſmooren door dien gloed. twee werven word de zon
Gewekt door 't dreunen van 't verſlindende kanon,
En door den dikken damp van zwavel, onder 't klimmen
Uit Nereus pekelbron , verduiſtert aan de kimmen.
Twee dagen word de ſtad beſchoten , en geblaakt
Door blikſems van't metaal: maar Vrankryks Heirvoogd ſtaakt
en weder verlaaten. Zyn opzet , en geeft laſt om aanſtonds, onder 't roeren
Der trommen, 't leger van de wallen af te voeren:
Want Koning WILHEM houd een waakend oog in 't zeil:
Hy ſlaat zyn handel gade, en ſlaaft voor Neêrlands heil.
De legers trekken uit het veld. Het herfſtſaizoen , gevolgt van ongeſtuime vlaagen,
En regenbuijen , die de legerknaapen plaagen ,
En dwingen 't open veld te ruimen , naakt in 't end.
De legers trekken af. elk voert zyn regement
Naar d'aangeweze ſtad : daar ruſten d'oorlogslieden
Zo lang tot eindelyk de noordſche ſtormen vlieden,
De ſomer opent den veldtogt : En aangenamer lucht de beemden voedſel geeft.
Dan preſt de Britſche Vorſt zyn heir te velde, en ſtreeft
Den Franſchen vyand met zyn Bondgenooten tegen.
Zyn krygsbeleid verkieſt een heirpoſt, wel gelegen,

En

En veilig voor zyn volk. zo doet de Veldheer van
Den Lelikoning ook. hier draaft de legerman,
En ſlaat de tenten op. daar zweeten d'akkerlieden,
Die 't heir beſchanſſen en begraaven, door 't gebieden
Der hopliên aangezet tot werken. yder wroet
Met ſchuppen in den grond, en dekt den oorlogsſtoet.
Elk woelt. elk toont zyn vlyt, en volgt de krygsgeboden.
daar Vulkaan,
De manke Mulciber brengt wapens om te dooden,
En deelt zyn moordgeweer aan beî de magten uit.
Hy word verwelkomt in de tenten door 't geluit
Der legertrommen, en de toonen der trompetten.
Mars,
God Mavors, die wel eer, gevangen in zyn netten
Met Venus op de koets, een ſchouſpel voor de Goôn
Verſtrekte in 't hemelhof, denkt niet meer aan dien hoon;
Maar eert hem, als een vriend, en looft zyn bezigheden
In 't ſlypen van het ſtaal en oorlogstuig te ſmeden.
Zy treden zy aan zy, als broeders, over 't land,
Daar elk zyn vaanen voor hun woedende oogen plant.
en Bellone zich vertoonen.
Bellone ſtapt'er by. de rode pluimen hangen
Van heuren blanken helm. de haarlok krielt van ſlangen.
Het lichhaam, grof van leeſt, verſiert het krygsgewaad.
Zy laat een bloedvlak op den bodem, daarze gaat.
De linien der Franſſen
De Franſche Luxenburg, in oorlogskunſt ervaren,
Had, om 't verovert land voor brandſchat te bewaaren,
Het open veld beſchanſt, omgraaven en bemant,
Reduiten opgerecht, en, 't geen de tegenſtant

Hosted by Google

Vereiſchte, door zyn vlyt bevordert naar behoren.
worden door den Hertog van Wirtenberg De Wirtenberger, door den Koning uitverkoren
Om die beſchanſſingen te dwingen, trekt vol moed
Te velde, en naakt de poſt van Vrankryk met zyn ſtoet.
De mannen zwemmen door de gracht, en overvallen
Den vyand, daar hy zich verweert in d'aarde wallen,
Of uit zyn ſterkten vecht; doch vruchteloos: de kans
overweldigt, Begunſtigt Wirtenberg, en d'opgeworpe ſchans
Moet buigen voor 't geweld met haar bezettelingen.
Het Franſche leger deiſt. men volgt met bloote klingen
De vluchtgenooten na. veel ſneeven door 't geweer,
Of ſtorten, zwaar gewond, op 't purper vechtperk neêr.
en de landen onder brandſchatting gezet. Deze overwinning zet de ganſche landſtreek open;
En yder moet voor geld zyn erf en vryheid koopen,
En ſchattingen aan 't heir betaalen, naar waardy
Van 't goed, dat hy bezit: doch zonder tiranny.
Men geeft de reden plaats in 't ſchatten en waardeeren.
Maar laat ons weêr naar 't heir der Bondgenooten keeren,
Daar Neêrlands Wapenhoofd met zyn gepaarde magt
Den Franſchen Maarſchalk en zyn ryksbanieren wacht:
Optogt van Luxenburg, Want Luxenburg trekt op met al zyn legerknechten,
Om koning WILHEM met zyn helden te bevechten,
En aan te grypen op de poſten, daar hy leit.
Dien aanſlag neemt hy voor. 't geſchied, als 't is gezeit,
En door den Legerraad in 's Hertogs tent beſlooten.
ô Zanggodinnen, die, als Febus ſpeelgenooten,

Den

Hosted by Google

Den godgewyden berg, Parnaſſus, door den toon
Van uwe gorgels ſtreelt, daar yder naar de kroon
Der eedle zangkunſt dingt, begunſtigt my, ziet neder;
Ik heb uw byſtant weêr van noden ſtuurt myn veder:
Op dat ik dezen ſtryd, daar elk, door d'eer bekoort,
Geen loot noch ſabel ſchroomt, mag zingen als 't behoort.
De Britſche Veldheer, dien de tyding word gedraagen, *dien de Koning van Engeland afwacht.*
Dat Luxenburg genaakt, om 't leger te belaagen,
Stelt al zijn troepen in ſlagorde, en wacht aan 't hoofd
Van 't Bondgenootſchap, dat zyn heirbyl trou belooft,
De Franſche benden af. de Legerhoofden ryden
Door 't heir, en moedigen hun knechten om te ſtryden.
Elk ſtaat gelyk een rots. daar naakt de lelivaan.
Men ſteekt van wederzy de veldkortouwen aan, *Veldſlag van Landen.*
En groet elkander met een ſtem uit koopre kaaken.
De Vlaamſche bodem beeft. de korenakkers blaaken.
De graanhalm druipt van bloed. vrou Ceres prieſter vlucht.
't Geſpan van Febus raakt aan 't hollen in de lucht.
De voerman waggelt op den wagen onder 't mennen.
Merkuur daalt neder uit den hemel op zyn pennen,
Zo dra God Jupiter 't gedruis van 't klinkend ſtaal
Gewaar word, en 't kanon hoort dondren in zyn zaal.
De bode keert, en meld aan 't Hoofd der hemelſchaaren,
Hoe fel de legers woên. de Boſchnimf rukt d'altaaren
Van Faunus uit den brand, en aarzelt voor 't geweld.
De groote WILHEM draaft langs 't leger over 't veld,

Hosted by Google

Daar duizend kogels en geſlingerde granaaten
Door 't vechtperk ſnorren. daar zyn ruiters en ſoldaaten
Den aanval ſtuiten van den vyand in den ſtryd.
Elk toont zyn kracht en moed, daar zich de Veldheer quyt,
Gelyk een Oorlogsgod, en voorgaat zonder ſchrikken.
Men loſt aan allen kant de vuurroers, onder 't mikken,
Wanneer de hopman ſchreeuwt: geeft vuur. hier dreunt de trom.
Gins klinkt de krygsbazuin: terwyl de legerdrom,
Gemoedigt door dien toon, ſlagorden en geleden
Der tegenſtandren breekt. de paardevoeten treeden
Op manneſchinkels, op den buik en 't ingewand,
En delven arm en been en bekkeneel in 't zand.
De koppen rollen langs den grond, door yzre klooten
Geſlingert van den romp, vermorzelt en doorſchooten.
De Dood, geborſten van haar keten, voert een ry
Van moordtrouwanten aan, de Woede en Razerny,
De Wreetheid en 't Geweld. de bloedbanieren waaijen.
Men hoort den legerhaan moord, roof en onraad kraaijen.
De bruine zwaveldamp benevelt elks gezigt.
Het omgewroete ſtof verdooft het zonnelicht,
En ſchept een naaren nacht. de veldrivieren groeijen,
En zwellen van het bloed. al d'oorlogsſtormen loeijen.
Een deel van 't voetvolk word geplaatſt in ſtruik, in heg,
En kreupelboſſen, om te ſchieten op den weg,
Waar langs de vyand trekt, en naakt om door te dringen.
Veel ſtryden dapper in 't verweeren. veel beſpringen

De

Hosted by Google

De poſtbeſchermers, dat hun bloed en arbeid koſt.
De moede krygsknecht word door verſchen afgeloſt,
En elk moet op zyn beurt door vuur en kogel ſtreeven.
De brave Beyervorſt, door heldendeugd verheven,
Een ridder, welgemaakt van lichhaam, wiens gelaat
Naar Mavors wezen zweemt, munt uit in 't krygsgewaad
Aan 't hoofd van Karels heir, op 't brieſchend ros geſtegen.
De rechte vleugel word verdedigt door zyn degen,
De Franſche ruiterbende in 't naadren afgekeert,
En d'aanval reis op reis geſtuit. hy triomfeert,
En houd zyn legerplaats voor Luxenburg geſlooten.
En gy, ô Prinſſen, die de magt der Bondgenooten,
Hanover, Brandenburg hier aanvoert, uw beleid
Verſterkt den Britſchen Vorſt: uw moed en dapperheid
Staat Vrankryks leger dier: uw roem zal nimmer daalen,
Maar ewig ryzen met de dagtoorts en heur ſtraalen.
En gy, ô Neêrlands volk, beroemde Batavier,
Myn Zangnimf zal u nooit verzwygen op 't papier;
Dat, door uw oorlogsgloed ontſteeken, raakt aan 't branden!
Gy, die hier 't leven laat, gy blyft in d'ingewanden
Van uwen landgenoot begraaven; en de tyd
Verewigt uwe deugd, in weêrwil van den nyd!
Athlone, en Suyleſteyn, en Portlant, d'eer der braaven,
Obdam, en Sgravemoer (die eer zyn heldengaaven
In 't wederſpannig ryk, door Stuarts dwang ontroert,
Op 't heerlykſt heeft getoont, van Ginkel aangevoert:

Dat

Dat tuige ons Ierland, en zyn vrygevochte wallen)
Staan pal en onverſaagd, daar duizend helden vallen.
Daar Zolms zyn been verlieſt, waar door hy 't leven liet.
De Vrieſche Kazimier, die 't ſtrydend volk gebied,
Als Maarſchalk van den Staat, verliefd op krygslaurieren,
Beſproeit de lelien van Lodewyks banieren
Met purper heldenbloed, vergooten door zyn zwaard.
Die Prins, een bloedverwant des Konings, hem zo waard,
Dringt dieper in de ziel van WILHEM door zyn daaden.
Zyn oorlogsklepper draaft langs ongebaande paden,
Met lyken opgehoopt, en drukt in 't bloedig ſtof
De tekens van zyn draf. de vyand zal uw lof,
O Vorſtelyke Telg van Naſſau, zelf verheffen,
En ewig melden hoe uw ſabelſlagen treffen.
Prins Naſſau Saarburks arm, op ſtryden afgerecht,
Door ſterkte alom vermaard, doet wondren in 't gevecht,
En drukt het lemmer, dat gebeente en ribben kraaken,
In 't hert der Franſſen, die zyn legerpoſt genaaken.
Nojel, en Birkenfelt, en Weede, die den Staat
Steets dienden in den nood, en waakten vroeg en laat
Voor 't heil van 't vrye volk, ſtaan moedig voor hun benden,
In 't midden van 't gevaar en d' oorelogs elenden.
De koning WILHEM ziet de krygsbedryven aan,
En moedigt overal zyn leger onder 't ſlaan.
Zyn byzyn kan den moed der bloden zelf ontſteken.
Zy ſtryden onvermoeid, die eerſt in 't ſtryden weeken,

En

En aarzelden door vreeze of doodſchrik aangevat.
O deugd! ô dapperheid! die al den aardſchen ſchat
Door uwen glans verdooft, gy trotſt de goude kroonen!
Een laffe Vorſt onteert zyn koninklyke troonen;
Die, als een vrouw, gedoſt met purper hoffatyn,
By dartle maagden zich verluſtigt in den wyn,
En 't ryk verwarelooſt door ongebonde luſten:
Maar zy, die op den grond in 't glimmend harnas ruſten,
Door ſtryd op ſtryd vermoeit; en vliegen voor 't altaar,
Den Kruisgod toegewyd, door 't uiterſte gevaar:
Die voor de ruſt van 't volk, de vryheid en de wetten,
Bezegelt door hun bloed, den voet in 't vechtperk zetten,
Verdienen eer op eer, en worden hier beneên
Geviert, verheerlykt, en, als Goden, aangebeên.
Die lof komt WILHEM toe. dat tuigt zyn ganſche leven;
En zo veel wondren, door zyn ſtrydbre vuiſt bedreven,
Verkonden overal de glori van zyn naam,
Door 't ront gedragen op de vlerken van de Faam.
Dat meld ons Landen, daar zyn felle blikſemſchichten
Door 't harnas booren: daar de ſtoutſte mannen zwichten
Voor 't woeden van zyn kling: daar grooter oorlogsmagt,
En d'eer van Vrankryks Huis, verheerlykt door 't geſlacht
Der Lelikoningen, voor zyn geweld moet buigen.
En gy, ô Jakobs zoon, ô Berwyk, zult getuigen,
Dat u de braafſte Prins ontwapende in den ſtryd,
En met zyne armen greep. maar hoe! gy zwelt van ſpyt,

Hosted by Google

Daar gy den ſabel werpt voor zyne voeten neder.
Bedaar, en ſchroom geen leet; de Vorſt bemint u teder,
Schoon gy zyn leven haat, en toelegt op zyn dood.
Zyn vrientſchap kan die drift verſchoonen, daar ze ſproot
Uit kinderlyke min, door kracht van 't bloed bewogen.
Verban uw vyantſchap, en zie met andere oogen
Den aangehuwden zoon, den vriend, en bloedverwant
Van uwen vader aan: hy bied u zelf de hand,
En zal u in zyn heir, gelyk een Prins, onthaalen.
De zonnekar verdwynt met haar vergulde ſtraalen.
De ſtryd eindigt. De vaale nacht klimt op. elk voert zyn troepen af,
Op d'orders, en 't bevel dat hem de Veldheer gaf.
God Mars daalt neder, De Krygsgod, in de lucht gezetelt op zyne aſſen,
Ziet met een vrolyk oog de leden in de plaſſen
Van 't uitgeſtorte bloed verdrinken op den grond;
Terwyl de ziel verhuiſt, en vliegt uit d'ope wond.
en ſpreekt tot Bellone, 't Gaat wel: (dus ſpreekt hy tot Bellone, in 't nederdaalen)
Zo word onze oorlogstroon geſticht. wy zegepraalen
Van ganſch Europe, daar de Vrede, onteert, verdrukt,
Geboeit, mishandelt, voor myn zegewagen bukt;
En volgt ſchoorvoetende myn bloedige gareelen
Langs 't blakend veld, geſchokt door felle landkrakkeelen.
Myn moordklank word alleen in Vlaandren niet gehoort:
O neen! die dondert vaſt van 't een aan 't ander oord.
Indien ik naar den Rhyn myne oogen ſlaa: ze aanſchouwen
Verwoeſting, moord en roof; en ſteden en gebouwen

Af-

Hosted by Google

Afweiden door de vlam, met aſſche en puin bedekt:
Daar Vrankryks Erfgenaam met zyn ſtandaarden trekt,
Dien Prins van Baden, 't Hoofd der Duitſche krygsverwanten,
Met zyne volken wacht, en ſtuit aan alle kanten
Den aantogt van dien Vorſt, den zoon van Lodewyk,
Die voor zyn vader ſtryd, en d'eer van 't Franſche ryk.
Gins trekt de Savojaard langs d'Alpen met zijn benden,
En valt in Pignerol den vyand op de lenden.
Hy blikſemt nacht en dag de veſt: maar Katinat
Trekt voor zyn Koning op, en red de veege ſtad.
't Beſtormend leger wykt met bomben en mortieren.
De Turkſche Maan, geleid van Baſſaas en Vizieren,
Beſtookt den Adelaar. in 't kort, myn gezellin,
Bellone, elk ooreloogt, elk woed, en volgt myn zin.
O vrolyk ſchoutoneel! ô langgewenſchte tyden!
Zo ſpreekt Gradivus tot de Krygsgodes na 't ſtryden.
De Veldheer Luxenburg herſtelt zyn leger, dat
Veel ſchade door verlies van volk geleden had;
Waar van'er veel verſtrooit omdwaalden langs de wegen;
En trekt voor Charleroy: een veſting, dicht gelegen
Aan 't Henegouſch geweſt; verheerlykt door den naam
Van Spanjes Troonmonarch: een wapenburg, bequaam
Om tegenſtant te biên. men houd de ſtad beſlooten,
Omſingelt en berent; om toevoer, hulpgenooten,
En 't geen verwering eiſcht, te ſtuiten voor den muur.
't Kanon, ontſteeken door den lontſtok, braakt zyn vuur

Charleroy door den Hertog van Luxenburg belegert.

Hosted by Google

Met ſchroot en kogels uit, en dondert op de wallen.
Men ziet de gevels door 't geweld der bomben vallen,
En ſtorten op den hals van burger of ſoldaat.
Het bloed ſpoelt van de wal, en golft langs markt en ſtraat,
Gelyk een ruime zee. de torenſpitſen beeven.
De ganſche veſting, op haar heuveltop verheven,
Bezwykt en waggelt door de ſlagen van 't metaal.
De bleeke weduw treurt op 't lyk van heur gemaal;
Terwyl de zuigeling de vaderlyke leden,
Door 't loot gerabraakt, en van boven tot beneden
Met bloedig ſtof beklad, in d'armen ſtreelt, en kuſt.
De Spaanſche Stedevoogd, op oorlogseer beluſt,
Bezigtigt over al de poſten op de ſchanſſen.
Hy ſlaat de ſtormen af, en valt op 't heir der Franſſen
Door d'opgeſlote poort met ſtrydbre mannen uit.
Veel blyven in 't gevecht. veel keeren met den buit,
Noch rookende van 't bloed des vyands, op hun poſten.
De verſche wacht bezet de plaats der afgeloſten;
En elk trekt beurt om beurt, daar hem zyn hopman preſt,
Op bolwerk of reduit, en quyt zich voor de veſt,
Gelyk een dapper held, uit ſchanſſen en rondeelen,
En halvemaanen, daar de ſtormkortouwen ſpeelen.
't Belegerend geweld vermeerdert dag op dag.
Men waagt 'er ſtorm op ſtorm, en wint door ſlag op ſlag
De buitepoſten en bezette ravelynen.
Men ſlecht het horenwerk door 't ſpringen van de mynen.

De

Hosted by Google

De Franſche Veldheer eiſcht de veſting op, en zweert,
Indien hy van de ſtad in 't ſtormen triomfeert,
En vechtende de wal verovert, alle zielen,
Zo oude als jonge, door zyn ſabel te vernielen.
De Stadvoogd, geen ontzet verwachtende in dien ſtaat,
Pleegt met de Hoofden der bezettelingen raad.
Zy ſtemmen een voor een, om grooter quaad te weeren,
De ſtad in Vrankryks hand te geeven, op 't begeeren.
Men ſlaat de vredetrom. men plant de witte vlag,
En vordert met geſchrift een eerlyk krygsverdrag:
Dat tekent Luxenburg. men geeft de wal ten beſten, *en gewonnen.*
En trekt met vliegende banieren uit de veſten,
Op 't roeren van de trom, en 't ſteeken der trompet:
Daar Vrankryks magt de ſtad, met bloed gekocht, bezet.
De veldtogt eindigt, en de Legerhoofden leiden
Hun troepen uit het veld. de Bondgenooten ſcheiden;
En koning WILHEM zeilt naar d'Albionſche kuſt: *De Koning vertrekt naar Engeland.*
Daar 't lichhaam, afgemat door oorlogsarbeid, ruſt:
Gelief kooſt en geſtreelt van d'eer der Koninginnen,
De ſchoone gemaalin, Maria, trou in 't minnen.
O gadelooze liefde! ô kuiſche minnebrand! *liefde tuſſchen Wilhem en Maria.*
O onverbreekbre trou! bezegelt hand aan hand
Voor 't heilig echtaltaar, door Hymens toorts ontſteken,
Hoe zal de waereld ſteets van uw volmaaktheid ſpreeken!
O bruiloftsledekant! geen Venus, noch haar zoon
Verſierde uw zwaanendons met bloemen, verſch en ſchoon

Hosted by Google

Uit Ciprus hof geplukt; geſtikt uit groene zoden
In 't oude Idalie door dartle Minnegoden:
O neen! de Godsdienſt heeft u heerlyk opgeſpreid.
De waare Deugd alleen, die 't hert der vroomen vleit,
Verſtrekt uw nachtſieraad, en ſchittert met heur ſtraalen
Door 't huwelyks vertrek en d'opgepronkte zaalen
Van 't vorſtelyk paleis. hier ruſt de Koning met
Het voorwerp van zyn min. hier ſtoort geen krygstrompet
Deze aangenaame ruſt. zo dra de morgenglanſſen
Den nacht verdryven, en het licht aan d'ooſtertranſſen
Ontſteeken door hun gloed; dan wekt Mariaas mond
Met lofgezangen, die den blyden morgenſtond
Begroeten, en de gunſt van God, den Schepper, looven,
Den Koning uit den ſlaap. ô pronkjuweel der hoven!
O herberg van de Deugd! door 't vorſtelyke Paar
Gelukkige ſtaat van Engeland door de tegenwoordige regering.
Zo vriendelyk onthaalt! ô tempel! daar 't altaar
Van Jeſus ewig blaakt door heilige offervuuren,
Gy ruſt onwankelbaar, tot vreugd van uw gebuuren,
Op zulke zuilen, als uw Vorſt en Koningin;
Door Gods voorzienigheid, ô landgenooten, in
Den allerhoogſten nood gezonden aan uw ſtranden,
Tot berging van 't geloof, uw recht en dierbre panden.
Dit hof, wel eer begroeit met dorenen, die pyn
Door 't ſteeken van hun punt verwekten; door 't venyn
Der hoofſche ſlangen ganſch vergiftigt en bedurven,
Waar door de Britſche Roos, verſlenſt en bleek beſturven,

Aan

Hosted by Google

Aan 't quynen ſloeg, verbeeld (hoe vrolyk keert de tyd!)
Een Tempe, een luſtpaleis, de Blyſchap toegewyd.
Mariaas goetheid ſtreelt de ziel der eedle vrouwen
En hooffche Jufferen, die haar gezelſchap houwen,
Verzekert van haar gunſt door 't vriendelyk onthaal.
Haar liefelyk geſprek, haar ongeveinſde taal,
Haar redeneringen, vol ſchrandere gedachten,
En vredeleſſen, die de ruſt van 't ryk betrachten,
Verluſtigen 't gemoed van yder, die haar hoort.
De Raad, de Ridderſchap, de Burgery, bekoort
Door haar volmaaktheid, eert haar deugden boven maaten.
Elk toont haar in 't bewint der koninklyke ſtaaten
Gehoorzaamheid, gelyk een vreedzaam onderdaan,
Uit liefde en niet uit dwang. elk ziet haar vroomheid aan,
En woekert van die deugd. haar voorbeeld ſticht de zinnen
Der landgenooten, die Gods kerkbevel beminnen.
Gerechtigheid verſtrekt haar ſpeelgenoot in 't hof,
En wandelt aan haar zy. indien'er iemand ſtof
Tot klaagen vind, zy helpt den lyder in zyn quaalen.
Haar miltheid ſchept vermaak in d'armen wel t'onthaalen.
Voor al de vluchteling, die om den godsdienſt lyd,
Van erf en huis en goed berooft, door haat en nyd
Der kerktirannen uit zyn vaderland verdreven,
Daar veel, om 't waar geloof gemartelt, deerlyk ſneeven,
Word door de Koningin gekoeſtert en gevoed,
Geliefkooſt en vertrooſt in al dien tegenſpoed.

Byzondere deugden der Koningin.

Haar

Hosted by Google

Haar hert en ſchatkiſt ſtaan voor d'onderdrukten open.
Zy hoopen niet vergeefs, die op haar byſtant hoopen.
Geen hovaardy beheerſcht die ſchoone in 't ryksgebied:
Een hertstogt, dien haar ziel, zo needrig, haat en vlied.
Geen wulpsheid, overdaad, noch ongebonde zeden,
Onkuisheid, dronkenſchap, die 't ſchepſel van de reden
Verbaſtert, worden in haar hofpaleis geleên.
Zo pronkt die groote ziel met zo veel waardigheên
In 't ſchoonſte lichhaam, dat natuur op 't aartryk teelde.
Die deugd, die vroomheid, die't gemoed van WILHEM ſtreel-
Voor zo veel jaaren, voed zyn liefde meer en meer. (de
Hy mint zyn gemalin: en zy bemint hem weêr.
Zy wandlen hand aan hand voor 't oog der hovelingen,
Eerzangen der hoofſche Jufferen. En eedle maagden, die Mariaas wysheid zingen,
En WILHEMS dapperheid verheffen door haar toon:
Twee zuilen van het ryk: twee paerlen aan de kroon.
Een ander ſtelt den lof van 't huwlyk op heur ſnaaren,
En zingt: hoe d'offervlam van WILHEMS echtaltaaren
Den nacht van onheil in 't beledigd Albion
Verteerde door haar glans, gelyk een heldre zon.
Dan volgt, hoe 't vorſtlyk Paar den gulden ſtaf aanvaarde,
De troonjuweelen en de rykskroon, hoog van waarde,
Door 't ſmeeken van den Raad en Londens burgery.
Zo zingt de maagdeſchaar, als WILHEM zy aan zy
Met zyn Maria treed. zo juicht men langs de ſtraaten,
Blyſchap. Daar 't volk, by een gevloeit, van blyſchap uitgelaaten,

Al

Hosted by Google

Al knielende om de koets, met een genegen zin
Den Ryksbeſchermer groet met zyne Koningin.
Wanneer de Vorſt, vermoeit van ſtaat- en oorlogszaaken,
Wier bezigheden 't heil van ganſch Europe raaken,
Zich naar 't paleis begeeft, na 't ſcheiden van den Raad,
Dan ſtapt de ſchoone vrou met een verlieft gelaat
Hem vrolyk in 't gemoet, en leid hem naar de zaalen,
Daar zilvre vaten, en vergulde nektarſchaalen
Den koninklyken diſch ſtoffeeren. daar 't banket,
Dat oog en tong bekoort, word ſierlyk opgezet.
Men ſpreekt van 't ryksbelang, en 't nut der onderdaanen,
Van Vrankryks kerkgeweld, daar 't volk verdrinkt in traanen.
Men pryſt de lydſaamheid van Gods vervolgde ſchaar.
Men handelt aan den diſch van 't oorlog, dat zo zwaar
D'Euroopſche volken drukt. zo word de tyd geſleten
Met redeneringen vol wysheid, onder 't eeten.
Wanneer de Koning zich vervaardigt tot de jagt,
(Een oefening van outs by Vorſten hoog geacht;
Die voor een wyl verpooſt hun hoofſche bezigheden)
Dan trekt de Ryksvorſtin den jagtrok aan zyn leden,
En wenſcht hem met een kus veel voorſpoed in het woudt.
O teedre bruilofts-min! geen ſchat, noch dierbaar goudt,
Dat Midas keur beviel, kan by uw vruchten haalen!
Ik zie de Minnegoôn van boven nederdaalen,
En vliegen om de kruin van 't koninklyk gebou.
God Hymen zwaait zyn toorts ter eere van de trou,

en eerbiedigheid der burgery.

Maria bewijſt vrientſchap aan den Koning in't komen uit den raad.

en ryden naar de jagt.

Hosted by Google

Gezetelt op een wolk, voor 't oog der Londenaaren.
De zon, vervrolykt door 't gejuich der Hemelſchaaren,
Beſchynt de koningsſtad met herelyker licht
Dan ooit, van dag tot dag, en ſchittert in 't gezigt
Van 't omgelegen land met ongemeene glanſſen.
De boſſen ſchateren. al d'eikeboomen danſſen,
En gaan ten reije, als eer op Orfeus ſnaareſpel.
De Nimfen dartlen op de golven, door 't bevel
Van Godt Neptunus uit zyn hof gepreſt naar boven,
Om WILHEMS heerſchappy door 't zeegezang te looven,
En 't ryk, gezegent door Mariaas troongezag,
Te groeten reis op reis in 't klimmen van den dag.
De baaren luiſteren. de winden krygen ooren,
En zwygen om dien toon eerbiedig aan te hooren.
Zo waagt het al van vreugde in dien gewenſchten ſtaat.
Zo bloeit de voorſpoed van den Britſchen onderzaat
Wiſſelvalligheid der waereldſche zaaken. Van jaar tot jaar. maar, ach! hoe keeren d'aardſche zaaken!
O lot! den ſterveling beſchoren, waard te laaken,
Hoe ſnel verdraait gy 't rad van 't wankelbaar geluk!
De Blyſchap vlucht, zo dra de Tegenſpoed en Druk
Het waereltſche toneel beklimmen, en verſchynen
In 't zwarte treurgewaad na 't oopnen der gordynen.
Voortekens van rampen in 't hof. Een voorſpook, dat veel ramps betekent, waart door 't hof.
De nachtuil kryt op 't dak. de zwarte ravens, grof
Van keelen, knarſſen op de koninklyke tranſſen.
Een uitgeteerd geraamt, gehult met dorre kranſſen

Van

Van dodelyk cypres, vliegt met een naar geluit
In 't midden van den nacht de zaalen in en uit,
En ſtoort den zoeten ſlaap van WILHEMS hoftrouwanten.
De huwlyksfakkel, die 't paleis aan alle kanten
Met heldre vlammen licht, brand flaau. de hofwacht ziet
De ſterren aan de lucht verbleeken, door 't verdriet,
Dat koning WILHEM en zyn ryken dreigt, bewoogen.
Latonaas dochter houd een ſluyer voor haare oogen,
En weigert aan de lucht haar aanzigt in den nacht.
De blonde Auroor verwerpt haar tabberd, ryk van pracht,
De roozen uit haar pruik, en bloozende ſieraaden,
En klimt bedrukt uit zee, bedekt met rougewaaden.
Een dikke en zwarte wolk hangt over Engeland,
En ſpreit haar duiſternis van 't een aan 't ander ſtrand.
De rykstroon waggelt, en de marmre zuilen beeven.
Zo ſtort een donderbuy, door ſtormen voortgedreven,
Een zee van water neêr op 't ſchoonſte van den dag;
Terwyl de donder loeit, en 't woudt door ſlag op ſlag
Van zyn ſieraad berooft, en ſloopt de veldgebouwen.
Dan treurt de dorpeling en bouwman, door 't aanſchouwen
Van zo veel rampen, in dien fellen luchtorkaan:
Hy ziet zyn akkervrucht door blikſemvuur vergaan,
Of zwemmen in den ſtroom, door 't onweêr neêrgeſlagen.
Zo ſchielyk baart de tyd in voorſpoed druk en plaagen.
O Zangheldin! wie leert uw pen dit ongeval,
Dat ganſch Europe, maar Britanje boven al

Hosted by Google

Zal treffen, naar den eiſch beſchryven op haar bladen?
O Nimf, Melpomené, die ſteets van rou beladen,
Het klaaglied uitgalmt op den top van Helikon,
En ſtort uw traanen in de kriſtallyne bron,
Terwylge uw ſnaaren roert voor vader Febus ooren,
En vier paar zuſtren, die uw treurgezangen hooren,
Daal neder van den berg, en voeg u aan myn zy:
Bedek uw luit met floers: kom, klaag en ween met my.
Nu is de ſtoffe en tyd geboren voor uw zangen.
Maar hoe! gy laat uw hoofd, bedroefde zuſter, hangen,
Terwyl uw ſtem bezwykt, en in haar gorgel ſmoort.
Verſtomt uw tong, Godin? noch vaart myn zangſter voort.

Maria word door een zwaare krankte overvallen.

De Britſche Koningin (maar ach! hoe beeft myn veder!)
Die goddelyke vrou ſtort op het krankbed neder.
Een heete koorts bekruipt haar teder ingewand.
Het quaad groeit uur op uur, en neemt vaſt d'overhand
In 't lichhaam, en braveert den arts en d'artſenyen.
De heeldrank, die tot haar genezing moſt gedyen,
Beſtryd de quaalen, maar vergeefs. de dood, verhit
Op moorden, vliegt verwoed van 't een in 't ander lit.
De roozen van haar wang verbleeken door de pynen.
Het blanke vleeſch verteert aan 't lichhaam onder 't quynen.
Het bloed, door koorts op koorts ontſteken, zied in 't lyf,
Verdwaalt, en houd geen ſtreek in 't vloeijen, of word ſtyf
In d'aderen. 't gezigt ſtaat naar; en 't ganſche wezen,
Wel eer zo levendig, zo ſchoon en uitgelezen,

Zo

Zo vriendelyk, zo bly, en minzaam voor elk een,
Waar in de Majeſteit met al haar ſtraalen ſcheen,
Verlieſt zyn eerſten glans, door ſmert op ſmert ontluiſtert.
Zo legt die groote vrou, door doodsgeweld gekluiſtert,
Bevochten en gevelt op 't naare ledekant,
Waar voor de Dood alree haar zegeſtander plant.
Hoe klaagt de koningsſtad! hoe ſchreien d'eedle vrouwen, *Algemeene verſlagentheid.*
En hoofſche mannen, die dit routoneel aanſchouwen!
Zy ſtaan verſlagen voor de bedſponde. yder ſcheurt
De vlecht en 't blanke vel. de ganſche kamer treurt.
De traanen vloeijen langs de vloeren uit elks oogen.
De Koning boven al, geraakt van mededogen
Om 't leet der Koningin, ziet met een doodſch gelaat
Zyn waarde bedvriendin in dien bedroefden ſtaat.
Hy valt haar om den hals. hy kuſt de bleeke kaaken,
En barſt in klagten uit: ach! moet ik u genaaken *Klagte des Konings.*
Op 't krankbed, daar gy word beſtreden van de Dood,
Doorluchte Koningin, myn troon- en echtgenoot!
Zal 't nootlot, ons voorheen zo gunſtig, nu gehengen
Dat ik myn lauren moet met lykcypreſſen mengen?
Ter quader uur heeft my het oorlogslot geſpaart
In 't laatſte veldgevecht voor Vrankryks loot of zwaard.
Zal ik de doodbus van myn lief ten tempel leiden,
Daar Karels Edelliên ons huwlyksfeeſt bereidden,
En ſtookten 't echtaltaar, naar onzer Vadren wet?
Daar ons de Britſche kroon wierde op het hoofd gezet,

Hosted by Google

Daar ik haar op den troon in 't ryksgewaad zag praalen,
Zal daar die ſchoone voor myne oogen nederdaalen,
En zinken in het graf? ai keer dit ongeval,
Ai ſtuit dien zwaaren ſlag, Beheerſcher van 't Heelal.
Of is haar dooduur in uw hemelraad beſchoren?
Gy had haar tot myn bruid in 't leven uitverkooren,
Vergun my dat ik haar in 't ſterven ook verzel.
Dan vaare ik vrolyk heene, en zeg den troon, vaar wel.
Zo klaagt de droeve Vorſt, en zygt, gelyk een ceder,
Getroffen van den ſtorm in 't woudt, ter aarde neder.
De Koningin moedigt hem. Maria ziet haar Heer met ſtervende oogen aan.
Myn hert is meer met u, als met my zelf, belaân,
Zo ſpreektze, ô Koning, nu gy wenſcht met my te ſneeven.
O neen! gy moet voor 't ryk en voor Gods kindren leeven.
De waereld heeft uw hulp van noden. Jeſus kerk
Ziet naar uw byſtant om, en geeft uw ſabel werk.
De vyand woed, en ſloopt de tempels en altaaren.
De ſtraaten ſlurpen 't bloed van duizend martelaaren,
Mishandelt om 't geloof. hou moed, en leef myn Held,
Om Neêrland en uw ryk te hoeden voor 't geweld,
En ganſch Europe door uw wapens te beſchermen.
Hoe zou de zuigeling door al de waereld kermen,
En ſchreien aan de borſt in zyne onnozelheid,
Wanneer uw lykaſch in de doodbus wierd geleit!
Hoe zou de Godsdienſt, door uw vuiſt gehandhaaft, treuren!
Hoe zou uw dood den band der Bondgenooten ſcheuren,

En

En 't Chriſtenryk, met u, door landkrakkeel vergaan!
Leef dan; om kerk, en recht, en wetten voor te ſtaan.
Die vruchten van onze echt beveele ik in uw handen:
En ſterf geruſt, myn lief, nu gy die waarde panden
In uw beſcherming houd. beween myne uitvaart niet.
De dood volmaakt myn vreugde, en eindigt myn verdriet.
Ik zal om hooger goed myn vorſtelyke ſtaaten,
De ſchatten van deze aarde, al ydelheid, verlaaten.
De rykstroon walgtme, met zyn ſchynſieraad en pracht.
Dit hof, daar ik wel eer myn jeugd heb doorgebragt,
Daar my, als Koningin, 't gebied wierd opgedraagen,
Toen vader 't ryk verliet, kan my niet meer behaagen.
Een herelyker hof, dat vloed noch vuur verteert,
Daar Jeſus lieveling na 't ſterven triomfeert,
Daar d'Englen juichen, voor Gods zetel neêrgebogen,
En zingen 't heilig lied, vertoont zich voor myne oogen.
Ik zie de poorten van Gods wooning opengaan.
Myn waarde Bruidegom, wat ſtort gy traan op traan?
Verheug u in myn lot. ik laat de waereld vaaren
Voor 't hemelſch Kanaän. niets kan myn hert bezwaaren
In 't ſcheiden, als alleen dat ik u derven moet.
Ik heb een zuivre min in myne borſt gevoed,
Uw beeld geliefkooſt, ſint ons 't nootlot t'zamen paarde.
Gy waart myn welluſt, al myn hoop en vreugde op aarde.
Maar grooter Bruidegom verheerlykt nu myn lot,
En rukt my van u af. het is de Zoon van God,

Die

Hosted by Google

Die naar myn huuwlyk ſtaat. hy roept. wie zou niet hooren?
Hy reikt my d'armen toe. vaarwel myn uitverkoren.
De Godheid hoede uw ziel voor 's vyands moordgeweer.
Zyt vrolyk, waarde Prins. helaas! ik kan niet meer.
Overgroote droefheid van WILHEM. De koning WILHEM (ach! wiens boezem zou niet breeken,
Die zulk een afſcheid ziet?) bereid zich om te ſpreeken;
Maar telkens ſmoort de rou de klagten in zyn keel.
Ten leſte vaart hy voort: myn allerwaardſte deel,
Van God my toegevoegt, ô Koningin der vrouwen,
Hoe wilt gy dat myn hert zyn zuchten in zal houwen,
Daar ik uw lyden zie? gy worſtelt met de dood,
En vergt my blyſchap af in 't uiterſt van dien nood.
De quaalen woeden in uw jeugdige ingewanden.
De koorts verteert uw bloed, en al uwe aders branden.
De doodquaal eet uw vleeſch, en knabbelt aan uw hert.
En zou myn droevig oog niet weenen om uw ſmert?
Die ſchoone leden, die zo lang myn ziel bekoorden ....
Hier valt de Koningin den Koning in zyn woorden,
Mariaas leſte rede. Maar met een flaauwe ſtem: myn waarde bedgenoot;
Bedaar, en ſtaak uw klagt. 't is waar, myn leet is groot.
Maar word myn lichhaam hier gemartelt en beſtreden:
Myn Heiland Jeſus heeft noch meer voor my geleden
Op Golgotha, in 't oog van ganſch Jeruſalem:
Toen d'afgevalle ſchaar met een verwoede ſtem,
Men kruis', men kruis' hem, riep. hy droeg dat kruis geduldig
Voor Adam, aan dien moord, met al zyn kindren ſchuldig.

Ik

Ik heb dien Heiland zelf verraaden. myne fout
En zonden hebben hem genagelt aan het hout.
Zyn lyden moedigt my dat kruisſpoor na te treden.
Neem dan gedult met my, en voeg u naar de reden,
Myn lief, en heb ik u in 't leven ooit misdaan,
Vergeef het my. en gy, (zy ziet den Biſſchop aan)
Eerwaarde Vader, die, als Kerkgezant, den drempel
Van 't heiligdom betreed, en leert in Londens tempel
Gods vrêverbonden naar ons kerkgebruik en wet,
Verſterk myn ziel voor 't leſt met Chriſtus kruisbanket. *Zy neemt het H. Avondmaal,*
Schenk my den beker, om den brand van 't hert te laaven,
Dat naar Gods heilbron dorſt. ô zegenryke gaaven!
O tekens van gena! gy ſtelt myn ziel geruſt.
O kruiskelk! die de vlam van Vaders gramſchap bluſt,
Ik groete u met een kus. ô wyn! die bloed betekent,
En Gods vergoten bloed, onze erfſchult toegerekent,
Hoe word myn ingewand vervrolykt door uw kracht!
O brood! uw voetſel houd ons ſterfelyk geſlacht
In 't leven, nu verbeeld gy Gods verbroke leden,
En ſpyſt de ziel met hoop, om, na veel zwarigheden
En aardſche rampen, als myn Kruisheld heeft gedaan,
Langs naauwe paden naar den hemeltroon te gaan.
Gy, die myn dood aanſchouwt, leert naar myn voorbeelt ſter-
De vorſt der helle tracht uw zielen te bederven, (ven.
En ſtreelt uw zinnen door 't genot van 't aardſche goed,
Maar geeft hem geen gehoor. behoud een rein gemoed

Hosted by Google

In 't lichhaam, door Gods hand gevormt. gebruikt uw leden
Tot zyner eer. blyft ſteets in wederwaardigheden
Geduldig, en verheft uw herten niet te hoog
In voorſpoed, die wel eer den ſterveling bedroog.
Doet niemand ongelyk, ô rechters, laat uw oordeel
De reden volgen, vry van gunſt of eigen voordeel:
Op dat gy, als de dag van Gods gerecht genaakt,
En elk door 't klinken van de luchttrompet ontwaakt,
Daar d'Opperrechter op zyn wolktroon zit verheven,
En rekening begeert van 't geen gy hebt bedreven,
Met een geruſt gemoed moogt ſtygen uyt uw graf,
En ſtappen voor zyn ſtoel. ſchrikt rechters voor de ſtraf.
Vooral bemint uw Vorſt. erkent, o Britſche Heeren,
Zyn daaden, die uw recht en burgerheil verweeren.
Volherd in uwen plicht, en blyft den Held getrou.
Wanneer hy traanen ſtort, vertrooſt hem in den rou.
Ik ken zyn hert. hy zal myn dood noch lang betreuren.
Kom nu, myn Heiland, kom, ontſluit uw hemeldeuren.
Hy komt. ik voel dat my de levenskracht begeeft.
Vaarwel, beminde Prins. leef lang. ik heb geleeft.
en ſterft. Zo ſterft de Koningin. Gods troonwacht daalt van boven,
En voert haar ziel door 't zwerk naar Koning Jeſus hoven
In 't midden van de vreugd: terwyl de rou beneên
Met ſchreiende oogen ſtaat by d'uitgeteerde leên.
De hofſtoet treurt voor 't bed. de Britſche juffers klaagen.
De Koning valt De Koning, door 't geweld der droefheid neêrgeſlagen,

Hangt

Hangt roereloos aan 't lyk. die dappere Oorlogsheld, *in onmagt.*
Onwinbaar in den ſtryd, legt nu ter neêrgevelt.
Zyn moed en krachten, lang beproeft in 't ooreloogen,
Zyn met Mariaas geeſt, door liefdes magt, vervloogen.
De hovelingen, die den rou des Konings zien,
Zyn bezig om zyn leên in 't zwymen hulp te biên.
Men zet hem neder op een purpren ſtoel, ter zyden
De koets, waar op Mevrouw den doodſnik gaf. zyn lyden
Baart vreeze in yders herte. elk is voor hem beducht.
Men trooſt. men ſpreekt hem aan. hy antwoord met een zucht.
Een dubbeld voorwerp wekt den rou der Britſche Grooten.
Hier heeft de Dood alreê Mariaas oog geſlooten.
Daar dreigt het zelve lot den Koning, dien dat leet
Zo diep de borſt doorgrieft. ô nootlot, al te wreet!
O Ryk! ô Albion! hoe gaat uw heilzon onder!
Dat elk treft in 't gemeen, dat raakt u in 't byzonder.
De ganſche waereld trekt met u het roukleed aan.
De lucht bedaut uw veld met traanen. d'Oceaan
Beſchreit uw ongeval, en Nereus dochters weenen.
Die heldre Flonkerſter, ô Londen, is verdweenen
Die uw hervormde kerk beſtraalde met haar licht.
De Vorſt bekomt, en ziet met een verbaaſt gezigt *hy bekomt,*
Zyn rampgenooten aan, terwylze traanen ſtorten.
Ach! klaagt hy, moſt de dood den draad uws levens korten, *en ſtort zyn klagten.*
O koninklyke telg! ô luiſter van uw ſtam!
En eenig voorwerp van myn kuiſche minnevlam!

Hosted by Google

Beroemde Kruisheldin, hoe zullen onze altaaren
Uw dood betreuren, met Gods uitverkore ſchaaren!
Gy hebt voor 't heiligdom gewoelt, gewaakt, geſlooft,
In 't opgaan van uw jeugd, en met de kroon op 't hoofd.
Gy hebt in 't ryksgebied den kerkdienſt waargenomen,
En yder voorgegaan, ô ſpiegel aller vroomen!
Betreur, ô burgery! de dood van uw Vorſtin:
Beklaag myn leet. ik mis myn grootſte zielsvriendin.
Maria leeft niet meer, de welluſt van myn dagen:
Gods lyfwacht voert haar ziel, op Jeſus zegewagen,
Bepurpert met zyn bloed, naar 't heilig vaderland,
Terwyl ik hier om laag beween myn waardſte pand.
O Teems! die voor 't gezigt van Londens onderzaaten,
De ſteene boorden ſchuurt van myn beboude ſtraaten,
En, ruiſchende langs 't veld, met klaare golven vliet,
Tot daarge in 't ruime zout uw waterkruiken giet,
Gy zaagt die Morgenzon verryzen aan uw zoomen:
Stof ewig op dat lot, braveer alle andre ſtroomen:
Maar leg een korten tyd, ô Teems! uw hoogmoed neêr:
Dat licht, waar op gy roemt, verdwynt, en ſchynt niet meer
Op d'aarde, maar om hoog in Gods gewyde zaalen.
O zalige Vorſtin! bekleed met hemelſtraalen,
O ziel! die nu by God en d'Englen gaat ten rei,
Gy juicht en zegeviert, terwyl ik zuchte en ſchrei.
O Londen! daar wel eer myn bruiloftsfakkel brandde:
O Londen! voor wiens heil myn vloot in Torbay landde:

O Lon-

Hosted by Google

O Londen! daar myn lief het eerſte levenslicht
Aanſchoude, ſtort een zee van traanen, toon uw plicht
Aan 't lyk der Koningin. en gy, myn troonſieraaden
Verwiſſelt al uw pracht voor zwarte treurgewaaden.
O zetel, zwaar van goud! ô koninklyke ſtaf!
O ſchitterende kroon! legt al uw luiſter af.
Britanje ſmoore in rou met al zyne onderdaanen.
En gy, ô Ierland! vrygevochten door myn vaanen,
Verdedigt door myn zwaard voor 't woeden van 't geweld,
Uw Harpſnaar, die wel eer myn daaden loofde in 't veld,
Speel' nu een andren toon, en klaag' met rou behangen.
Elk hoort den Koning aan met traanen op de wangen. *De Hovelingen leiden den Koning uit de zaal.*
Men leid hem uit de zaal. hy ſtruikelt onder 't gaan.
Men ſchiet, na zyn vertrek, Mevrouw het doodkleed aan,
En tooit naar 't ryksgebruik met alle plegtigheden
(O dodelyke plicht!) de verſchontzielde leden.
De tyding van haar dood verſpreid zich door de ſtad. *Algemeene rou binnen Londen.*
De vroome burgery, van droefheid aangevat,
Vliegt zinneloos langs ſtraat met opgehevene armen.
De maagden ſcheuren 't haar. de bleeke voedſters kermen:
Terwyl haar zuigend wicht in zyne onnozelheid
Het ryksverlies beſeft, daar zelf natuur om ſchreit.
's Lands Adel, door de dood der Koningin bewogen,
Valt ſtraks aan 't jammeren met roodbekretene oogen.
Gods Prieſters ſchrikken op die dodelyke maar,
En ſchreeuwen overluit: de kruiskerk loopt gevaar,

Hosted by Google

Nu zulk een Hoofdzuil valt. wie kan den rou verhaalen?
De ramp ontroert elks brein, en alle zinnen dwaalen.
Bedrukte Zangheldin, breek, breek uw treurſtof af:
Verhoog uw laagen toon, Maria daalt in 't graf.
Weſtmunſters tempel houd haar kout gebeent' beſlooten.
Zy ruſt. verlaat den zerk, myn Klio, volg den grooten
Verwinnaar, die vol rou naar 't krytgebergte ſtreeft,
En door den Oceaan zich weêr naar 't heir begeeft:
Want Mars ontſluit alreê zyn bloedige toneelen,
En nood de Vorſten om hunne oorlogsrol te ſpeelen.

Namen In 't Spaanſche Neêrland beurt een wapenburg zyn kruin
Om hoog, gegrontveſt op een rots van blaauw arduin.
Beneden legt een ſtad, onwinbaar door haar muuren,
Bebolwerkt, en geſticht om ſtormen te verduuren,
't Vermaarde Namen, door zyn ſterkte alom bekent.
De Franſche Koning had wel eer die plaats berent,
wel eer door de Franſſen gewonnen, en verſterkt. Belegert, en door magt in zyn geweld gekregen.
Die veſting, voor zyn heir zo dienſtig en gelegen
In aantogt of vertrek, wierd hoog geacht aan 't hof
En in zyn raadvertrek. hy ſpaarde geld noch ſtof,
Noch kunſt, noch arbeid, om, tot voorſpoed zyner zaaken,
De ſtad onwinbaar voor den Bontgenoot te maaken.
Hier zwol zyn hovaardy veel hooger dan voorheen:
Dat tuigde 't * poortſchrift, zo verwaant gewrocht in ſteen.
Een talryk leger, en veel Edelliên en Grooten,
En Ridders, uit het Huis van Vrankryk voortgeſprooten,

* *Reddi non vinci poteſt.*

Be-

Hosted by Google

Bezetten Namens wal en 't hooge rotsgevaart.
Bouflers, een Maarſchalk, door zyn dapperheid vermaard,
Verwittigt dat de Vorſt der Britten, met zyn mannen
In aantogt, voor den muur zyn tenten zoekt te ſpannen,
Werpt zich behendig, van zes duizend oorlogsliên
Verzelſchapt, in de ſtad, om tegenſtant te biên.
Die groote Krygsheld zweert het alles op te zetten,
Om d'ondernemingen van WILHEM te beletten;
En moedig tot de dood zyn benden voor te gaan,
Om 't naakend leger van de veſten af te ſlaan.
Hy deelt de poſten uit, beveelt aan elk te waaken,
En paait de dienſten met belofte en groote zaaken,
Die menigmaal in wind verdwynen met het woord.
Hy zend zyn troepen af naar bolwerk, wal en poort.
Men ziet'er die de deur van 't wapenhuis ontſluiten,
En haalen kruit en lont en ſchroot en kogels buiten.
Een ander ſleept zyn vracht naar wal of batery.
Elk arbeid onvermoeit. de nood zet krachten by.
De ſtad en veſting krielt van woelende oorlogsknaapen,
Door hopliên aangeport, en door gekruinde paapen
Gemoedigt in den dienſt: want zelf de Geeſtlykheid
Begunſtigt het gebied der Franſche Majeſteit.
De voorzorg van Bouflers, in oorlogsſtoffe ervaren,
Zyn wakkerheid, zyn moed en krygsbeleid, veel jaaren
Geoefent in den dienſt van Vrankryk, geeven ſtof
Aan al de waereld om te ſpreeken tot zyn lof.

Bouflers werpt zich, op 't naderen der Bontgenooten, in de ſtad,

en vervaardigt alles tot tegenweer.

De

Hosted by Google

De Koning van Engeland zend zyn troepen af om de veſting te belegeren.

De groote WILHEM zend zyn voortogt naar de wallen,
Het heir van Brandenburg door 't lot te beurt gevallen:
Een volk, dat Heide, als Hoofd, te veld voerde uit zyn land.
Athlone nadert met zyn ruiterſchaare, en plant
De Leeuweſtanders in 't gezigt der Lelivaanen,
Die in de ſtad, tot ſpyt van Karels onderdaanen,
Van kerk- en torentrans afwaaijen, en zo trots
Het hoofdpunt van 't kaſteel verſieren op de rots.
De Beyervorſt, bereid voor Spanjes kroon te vechten,
Genaakt de Sambre, en trekt met al zyn legerknechten
Den veldſtroom over recht voor Namen, daar 't getal
Van 't volk elk ogenblik vermeerdert, en 't geſchal
Van 't vrolyk krygsmuziek den vyand klinkt in d'ooren.
De Batavier, van ouds tot krygsbedryf geboren,
Geloutert door de vlam des oorlogs, voert zyn magt
Van voetſoldaaten aan naar d'opgezwolle gracht,
Die 't buitenwerk beſchermt, en ſchanſſen en reduiten
En halve maanen, die den eerſten aanval ſtuiten, (bloed
Verſterkt, wanneer men ſtormt. elk wenſcht in 't Franſche
(Een bloed, door moord en roof gemeſt) zyn heldenmoed
Te koelen voor de ſtad. de Britſche Legerhoofden,
Die met geſtaafden eedt hun Koning trou beloofden
Op 't Albionſche ſtrand, (dat tuigen God Neptuin,
En 't witte krytgebergt met zyn verheve kruin)
Geleiden naar 't beleg hunne uytgekeurde benden:
Die torſſen 't zwaar geweer kloekmoedig op de lenden,

Met

Hosted by Google

Met rykslievreien, als hun landaart voegt, gedoſt,
En ſtappen in 't gelit, als leeuwen, op hun poſt.
Men hoortze reis op reis, lang leef de Koning, roepen.
De Vorſt beveelt terwyl Prins Vaudemont zyn troepen, *De Koning beveelt zijn leger aan den Prins van Vaudemont,*
Om 't heir van Villeroy, zo talryk, gâ te ſlaan.
Hy neemt den legerſtaf in WILHEMS afzyn aan,
En zweert de Franſche magt, in Vlaanderen gelegen,
Ruim honderdduizend ſterk, te ſtuiten met den degen,
En tegens oorlogsliſt in 't wigtig hoofdgezag,
Daar 't eer en leven geld, te waaken nacht en dag.
De groote WILHEM met zyn ſtoet der lyftrouwanten *en begeeft zich naar het beleg.*
Vertrekt te poſt, en naakt de ſtad, aan alle kanten
Omſingelt van zyn volk. hy rent te paarde in 't rond,
Bezigtigt overal de werken, en den grond,
Met wallen opgehoogt, om 't ſtrydend volk te dekken.
Men zweet, men arbeid om de loopgraaf te voltrekken. *Bezigheid der belegeraaren.*
Men ſticht de batery, daar 't zwangere kanon
Een gloed van zwavel braakt in d'oogen van de zon.
De boeren hygen op hun ſpaden onder 't graaven.
Men queekt den yver aan door heene en weêr te draaven,
En elk te moedigen. men woekert van den tyd.
Men maakt een end van 't werk, en reikhalſt naar den ſtryd.
De Hopliên treeden met hun mannen naar de veſten, *Dapperheid in 't bevechten der ſtad.*
En geeven 't dierbaar bloed voor 't vaderland ten beſten.
Zy keeren vrolyk weêr, of ſneeven aan de wond.
Die giſtren 't licht aanſchoude, en in de wapens ſtond,

Hosted by Google

Legt heden op den grond met toegeſlootene oogen,
En uitgerekte leên. de geeſt, door 't loot vervloogen,
Verlaat zyn vleeſchlyk deel, het ſterflot toegewyd.
De ſtormtrom wekt den moed der helden en hun vlyt.
Men vliegt de ſchanſſen op, maar dompelt in de grachten,
Met ſpieſſen van den top geſtooten door de wachten,
Die toren of reduit bewaaken in 't beleg.
Een ander vecht om laag, en graaft in d'aarde een weg,
Om, ſchuilende in de klay, te ſchieten op de muuren.
D'een wil alleen 't geweld door tegenſtant verduuren,
Verweert zyn legerpoſt kloekmoedig door zyn hand;
En die den aanval doet, vecht om 't bezette land,
Rondeel of halve maan, den vyand af te dwingen:
Maar vliegt in rook en vlam, terwyl de mynen ſpringen,
Gezengt, geblaakt, gekneuſt, gerabraakt naar de lucht;
En ſtort, van ſtof begruiſt, na zulk een hooge vlucht,
Onkenbaar op den grond. de magazynen blaaken,
Wanneer de vuurbomb ſtort van boven op de daken,
En boort door zolders en gebinten met gedruis.
Het zwavelvuur verteert in 't kruit- of wapenhuis
Al 't krygsgereetſchap, ſpys en noodruft der ſoldaaten.
De kogels hagelen van boven op de ſtraaten.
Het vrouwelyk geſlacht, onweerbaar in den nood,
Verbergt zich onder d'aarde, angſtvallig voor de dood,
In kelder of ſpelonk, en vecht met brakke traanen.
De naare jammerkreet der kermende onderdaanen,

Word

Hosted by Google

Word door den dondertoon van 't grof metaal geſmoort.
Zy ſchreeuwen, door de vreze ontroert, maar niemand hoort.
De dappre Vorſt, beſtuuwt van trouwe lyfſtaffieren,
Woont zelf de ſtormen by, daar duizend kogels gieren,
En ſnorren om zyn kruin. hy wyſt de muurbreſſe aan:
Terwyl de ſtormeling door d'opgeſchote baan
Met ſabels in de vuiſt de veſten tracht te winnen;
Maar Vrankryks Stedevoogd geeft dapper vuur van binnen, *Tegenſtant der belegerden.*
Staat pal, gelyk een rots, en keert het ſtormgeweld
Kloekmoedig reis op reis. de diepe muurgracht zwelt
Van 't uitgegoten bloed, en ſpoelt de purpre plaſſen
Van 't bleeke lichhaam, dat, tot krygsramp opgewaſſen,
Zich wentelt in het bloed, en ſmoort de ziel in 't nat.
Een ander keert te rug, na 't ſtormen op de ſtad,
Door 't lot begunſtigt, van de muuren naar zyn tenten.
Geen nederlaag kan ſchrik in groote zielen prenten.
De Dapperheid, in 't hart geherbergt, en gevoed *De Dapperheid als een dochter van de Eerzucht beſchreven.*
Door eedle driften, vreeſt geen dood, hoe fel ze woed,
Hoe naar ze ſpookt in 't veld met kogels en granaaten:
De Glorizucht bemint haar dochter boven maaten!
Zy prikkelt haar met loon, met titelen van eer,
Verhoogingen van ſtaat, en wet haar krygsgeweer.
Geen tegenſpoed noch ramp in 't ſtryden ſtompt haar degen.
Zy grypt vaak niewen moed, ſteets vaardig, nooit verlegen
Om middelen van wraak, en treft in 't end haar wit.
Hy, die moſt deizen, ſtelt zyn volk weêr in 't gelit.

Hosted by Google

Hervat met grooten ernſt den ſtorm, en wint de poſten,
Die door den tegenſtant hem bloed en arbeid koſten.
Terwyl het oorlogsvuur voor Namens wallen blaakt,
Daar 't zwangere metaal zyn donderklooten braakt,
Die hof en kerkgebou en torentranſſen ſchenden,
Villeroy tracht Vaudemont te overvallen; Dreigt Hertog Villeroy met zyne Franſche benden
Den Prins van Vaudemont. hy zoekt hem onverwacht
Te vallen op den hals, en met zyn ganſche magt,
Eer hy zyn vaanen in ſlagorde ſtel', t'omringen;
Om na dien zegepraal den landſaat by te ſpringen,
Die in den muur zyn hulp met ongeduld verbeid:
doch vruchteloos. Maar Vaudemont verkloekt den dreiger door beleid.
Hy pakt zyn oorlogstuig en al zyn legertenten,
En trekt behendig met geſchaarde regementen
Voor Vrankryks oogen af. 't getal was ongelyk,
Drie mannen tegens een, ten dienſt van Lodewyk,
Bragt Villeroy te velde. ô roem van Karels hoven!
Doorluchte Vaudemont! men zal uw aftogt looven:
Een aftogt, die zelf d'eer van 't ſtryden overtreft.
De Koning WILHEM hoort dit voorval, en verheft
Vervolg van 't beleg. Zyn Veldheers krygsbedryf. hy vreeſt geweld noch liſten,
Nu d'aanſlag is mislukt. hy wil geen tyd verquiſten,
Maar zet van uur tot uur door vlyt de zaaken voort.
Men ſloopt het buitenwerk van ſint Niklaüs poort
Door donderſlagen der mortieren. halve maanen,
Rondeelen, ravelyns, bezet met Franſche vaanen,

Re-

Hosted by Google

Reduiten, baſtions verdrinken, door de kracht
Der bomben neêrgeploft, in 't midden van de gracht.
Men heeft van outs gedicht, dat Hektors toorſſen brandden
De koninklyke vloot der Grieken aan de ſtranden
Van 't magtig Ilium: hier gaat de zaak verkeert.
Bouflers benyd den buit zyn vyand, en verteert
Door vlammen op de Maas zyn Konings legerſchepen.
De voorſtad Jambe, ſteets door wapens aangegreepen,
Smoort onder 't rookend puin, door 't eigen vuur geſloopt.
De braave Stadvoogd, die 't ontſet verwacht, en hoopt
Op 't heir van Villeroy, verduurt de Bondgenooten;
Maar word van dag tot dag in enger kring beſlooten,
En ziet door ſtorm op ſtorm de poſten afgeſneên,
De werken voor den muur, de ſchanſſen groot en kleen,
Verovert door 't geweld van WILHEMS legerknaapen;
Die zelf de Vorſt gebied in 't glimmend oorlogswapen.
Hier vliegt de Batavier, verhit op oorlogslof,
In 't midden van den brand, en ſchryft met bloed in 't ſtof
Zyn heldendaaden, door geen eewen uit te veegen.
Het veld zal ſpreeken, ſchoon de tongen ewig zweegen.
Daar blyft het Britſche volk hartnekkig, en hervat
Den aanval reis op reis. de kogel baant het pad,
En ſlecht de wallen voor den troep der ſtormelingen.
Gins ziet men Brandenburg naar d'ope breſſen dringen.
De bruine Spanjaard vecht voor Koning Karels eer.
Het Beyerſch leger woed voor d'oogen van zyn Heer.

Hosted by Google

Hoe zal myn Zangheldin, uw daân, ô helden looven,
Uw wondren gaan de faam der ouden ver te boven.
Uw vyands tegenweer verheft uw' oorlogsroem.
Bouflers, en graaf Guiſcar, en Megringi, de bloem
Der Franſche mannen, en veel duizend ſtrydbre helden
Zyn ooggetuigen van uw werken, nooit te melden
Door dichterstongen, ſchoon 't myn Zangnimf zich verſtout.
Ik maale u op 't papier, een ander drukke in goud
(Uw deugd verdient deze eer) de trekken van uw wezen,
Den blikſem van uw oog, dien uw beſtryders vreezen.
En gy, o Britſche Vorſt! men prente in diamant
De vruchten van uw brein, de krachten van uw hand.
Gy baant den weg, waar langs uw Legerhoofden draaven,
Naar bolwerk, ſchans, of poort, bezet met Franſche braaven.
Hier voert prins Holſteyn Pleun uw krygsbevelen uit,
En volgt, terwyl uw kling den fellen uitval ſtuit,
Als eerſte Maarſchalk van den Staat: hy ziet uw daaden,
En vliegt op 't bloedig ſpoor, langs omgewroete paden,
Gebroken door 't kanon, den vyand in 't gezicht;
Die, aangegreepen in zyn ſterkte, beeft en zwicht,
En ruimt de poſt, hem door den Stadvoogd aanbevolen.
Hier ziet men Koehorn, die wel eer in Mavors ſchoolen
De veſtingboukunſt met haar aanhang heeft geleert,
(Een krygsgeheim, waar door men aantaſt of verweert)
Zyn zinnen ſcherpen, om door kracht van aarde werken
De ſtad te dwingen en 't beſtrydend heir te ſterken.

Door-

Hosted by Google

Doorluchte Kolonels en Hopliên, gy verſtrekt
Alle oorlogsblikſems daar gy met uw vaanen trekt:
Schoon u myn Zangeres verzwygt op haar papieren,
Men zal met uwen naam ons landkronyk verſieren.
De Maarſchalk Villeroy, die d'opgerechte vaan *Villeroy geenkans ziende om Namen te ontzetten,*
Der Bondgenooten van de ſteenrots zoekt te ſlaan,
Of WILHEMS zegepraal door oorlogsliſt te ſtuiten,
Vervloekt het nydig lot, na 't vruchteloos beſluiten
Der zaaken, die zyn hoop bedriegen, als de tyd
Door ondervinding leert. hy raaſt. hy zwelt van ſpyt,
En wil zyn leet op 't bloed der weereloozen wreeken,
En Bruſſel, Brabands hof, door zwavelgloed ontſteeken.
Hy had voor dezen togt (gelyk 't gerucht ons meld,
Ik onderzoek niet meer) Dixmuyden door zyn geld
Vermeeſtert, en de ſtad met goud kanon beſchooten.
Het goud ontgrendelt poort en venſter, breekt de ſloten,
En maakt de wachters blind, wanneer Jupyn, beluſt
Op ſnoepen, Danaé, gekerkert, ſtreelt en kuſt.
De Franſche Legervoogd trekt raazende en verbolgen *trekt op,*
Met zyn ſtandaarden op. de vlammeſtichters volgen
Met wagens, opgevult met kogel, bomb, karkas,
En brandgereetſchap, dat de ſteden ſmoort in d'aſch.
Zo randen wolven, door den boſchleeuw afgebeeten,
Een heir van ſchaapen aan, door drift van wraak bezeten:
Ze ontvluchten ſterker klaauw, maar koelen hunnen moed,
Het vuur van vyandſchap in 't weerelooze bloed.

Het

Hosted by Google

en bombardeert Bruſſel.

Het leger naakt de ſtad. men plant de brandbanieren,
En blikſemt Karels erf door bomben en mortieren,
En kogels, die de vlam ontſteeken door hun gloed.
De bleeke burger treurt, terwyl de vyand woed.
Men ſchokt kaſteel en hof door donders der kortouwen.
Men ſpaart geen klooſtertrans, kapel, noch kerkgebouwen,
Mary, Sint Jan, Niklaas, of Magdaleen gewyd.
De werkman ziet zyn huis, zyn rykdom, voor den vlyt
Des arbeids en om zweet gekocht, door 't vuur verſlinden,
En ſmeekt om herberg voor zyn huisgezin by vrinden,
Die 't woedende element verſchoonde by geval.
De winkels ſtaan in brand ruim duizend in getal.
De ſtoffen t'zaamgevoegt van goude en zilvre draaden,
Door kunſtenaars gewrocht tot feeſt- en praalgewaaden
Ten dienſt der hovaardy, verdwynen in de lucht,
Terwyl de koopman om zyn winkelſchade zucht,
En weent op 't ſmookend puin van zyn vernielde daken.
Zo zag men Sinons toorts paleis en tempel blaaken;
En Agamemnons heir de huizen overal
Vernielen door de vlam in Koning Priams wal.

De Koning beſtormt, na 't winnen der ſtad, het kaſteel van Namen.

De Bondgenoot vaart voort met ſtormen op de ſchanſſen
Van 't rotskaſteel, en breekt den tegenſtant der Franſſen
Door d'aangevoerde magt. de ſtad was overmand,
De poort ontgrendelt door Vorſt WILHEMS ſterke hand:
Nu word de rots beſtreên, en dag op dag beſchooten.
Men blaakt. men wond. men moord. wat word'er bloed vergooten

Van

Van legerhoofden, en ſoldaaten, die vol vuur
Den hoogverheven trans beklimmen, en den muur
Beſpringen, of de ziel uitbraaken onder 't vechten!
De dappre Landgraaf naakt uit Heſſen met zyn knechten,
Ruim vyftien duizend ſterk, al ſtrydbaar volk, vermaard
Door kracht en dapperheid, geſchapen om het zwaard
Te voeren, en God Mars te volgen op zyn togten.
Zy vinden 't werk alreê begonnen dat ze zochten,
En haalen het verzuim, veroorzaakt door de reis,
Met ſtryden dubbeld in. elk quyt zich naar den eiſch
Der zaaken, en vergroot zyn glori door den degen:
Zo word de prys door moed en dapperheid verkregen.
Wie preſt myn Zangnimf hier te weiden in zyn lof?
't Is Keppel, 't pronkjuweel van Koning WILHEMS hof, *Onvergelykelyke Heldendaad van den Heer Keppel.*
En door zyn deugd zo diep in 't vorſtlyk hert geſchreeven.
Hy ziet den ſtormeling, ten ſtormtrans afgedreeven,
Verſtrooit, verbaaſt, den ſtryd ontvluchten over 't land.
Hy grypt, op dat gezigt, een ſtander met zyn hand,
En plant hem op den grond, en ſchreeuwt: houd moed myn vrienden.
Staat mannen, die weleer zo trou den Koning dienden;
Herroept uw ouden plicht, ai, nadert deze vaan.
Ik biede u, keert weêrom, myn hulp en leven aan.
Hervat met my den ſtorm. wy zullen zegepraalen,
Of ſtervende onze ſchuld den Legervoogd betaalen.
Zy heffen, op dat woord, de wapens van den grond,
En vliegen naar de plaats daar 't oorlogsteken ſtond.

Hosted by Google

En ſpreeken: legt ons Hoofd Rivéra doodgeſchooten,
Wy volgen uw banier, als trouwe hulpgenooten.
Gebied ons in zyn plaats: wy trekken daarge ons leid,
En ſchrikken voor geen dood, tot WILHEMS dienſt bereid.
Held Keppel ſtelt zyn volk in ryen en geleden,
En moedigt door zyn ſtem de mannen, daar ze treeden
Gewapent naar de veſt. gelyk een boſchleeuwin,
Geplondert van haar buit, met een vergramden zin,
En oogen, die in 't hoofd als heete koolen branden,
Den rover najaagt, vind, en aangrypt met haar tanden
En ſcherpen klaauw, tot wraak van 't leet en ongelyk:
Zo geeft heer Keppel met zyn benden blyk op blyk
Van onverſchrokken moed, en wreekt de nederlaagen,
En 't bloed der helden, in den fellen ſtorm verſlaagen.
Hy wint de ſterkte, die 't belegerd volk verweert.
Hy ſteekt zyn ſtander in den grond, en triomfeert.
O groote gunſteling van zulk een grooten Koning!
O jonge Mars! ô roem der helden! geen beloning
Van goud of diamant, noch hoogverheven ſtaat
(Een gift die herten ſtreelt) voldoet uw heldendaad.
Leef lang tot WILHEMS vreugde, en eer van uwe maagen,
Die roem in 't vaderland op uw geboorte draagen.

Het Kaſteel word door de Bondgenooten verovert.

De rots word dagelyks met grooter ernſt beſtreên.
Men ziet van tyd tot tyd de werken afgeſneên,
En den bezetteling de poſten uytgedreeven.
De Maarſchalk moet de veſt gedwongen overgeeven;

En

En Hertog Villeroy, die Vrankryks grootſte magt,
De bloem van 't volk, alom vergaârt, te velde bragt,
Slechts ooggetuige van Vorſt WILHEMS roem verſtrekken,
En hoopeloos met al zyn krygsgevolg vertrekken.
Nu juicht de Bondgenoot. nu ſiddert Lodewyk.
De Rotsverwinnaar zeilt in zege naar zyn ryk: *Koning WILHEM vertrekt naar zyn ryk.*
Terwyl de Watergoôn, opborlende uit de baaren,
De lauren vlechten om zyn koninklyke haaren.
Hy land, en trekt te poſt naar Londen met zyn ſtoet,
Daar 't volk op markt en ſtraat den Zegepraler groet.
Hier waakt hy als voorheen voor 't recht der onderzaaten.
Hier ſlaaft hy in 't bewint der vorſtelyke ſtaaten
Voor Gods verkore kerk, zyn allerwaardſte pand. (hand!
Maar, ach! hoe klopt myn hert van ſchrik! hoe beeft myn
Wat droevig voorwerp dwingt myn Zangeres tot klaagen!
O gruwelyk beſluit! ô nooitgehoorde laagen!
Die groote Vorſt, die roem, dat voorbeeld van zyn tyd; *Verraad tegens het leven van den Koning*
Die Neſtor in den raad, Alcides in den ſtryd,
En zo veel helden als d'aaloutheid heeft beſchreeven,
Beſchaamt en overtreft door zyn doorluchtig leven,
Die zuil van Jeſus kerk, Europes toeverlaat,
Dat wonder, word gedreigt door laagen en verraad.
Beneden gaapt een poel, verſmoort in diepe kolken, *in de hel geſmeed.*
Daar Plutoos yzre ſtaf een heir van helſche volken,
Verdoemde zielen, dwingt: een ryk, daar nooit de nacht
Voor 't helder daglicht ruimt: daar Charons bleeke vracht

Hosted by Google

De zwarte poort beſtormt, gepreſt door geeſſelſlagen:
Daar Jammer en Elend, verzwakt door eeuwig knaagen,
Met waggelende ſchreên in dien vervloekten ſtaat
Den helſchen Vorſt, als wacht, geleiden waar hy gaat;
Of, als hy ſlempt op 't feeſt, daar duizend naare reien
Zyn oor verluſtigen door ſchor gekerm en ſchreien,
Den zwarten nektarkelk toereiken aan den diſch,
Waar op zyn wiltbraadt rookt: die Prins der duiſternis,
Verheven op zyn ſtoel, beſtuuwt van vloekgedrogten,
Die lang den ondergang der vroome zielen zochten,
Wenkt driemaal met zyn ſtaf. elk zwygt, en hoort zyn reên:
Getrouwe knechten, die ons aanbid hier beneên,
En viert de monarchy, door 't lot ons opgedraagen;
De Deugd, een hertstogt, die my nimmer kon behaagen,
Wiens aanhang door myn magt en liſten wierd beſtormt,
Zo dra de waerelt uit den bajert was gevormt,
Zag na dien tyd het vuur ſteets van myn gramſchap branden,
Wanneer ze vluchtte voor gekroonde dwingelanden,
Myn vrienden, tot myn dienſt door vleiery bekoort.
Ik heb heur vaak vervolgt van 't een aan 't ander oord,
En haar gevolgen in den ſterveling beſtreden.
Nu voertze, tot myn ſpyt, met al heur waardigheden
De kroon in 't hert van hem, die 't ryk van Engeland
Beheerſcht. hy ſtreelt haar met zyn zinnen en verſtand.
Hy heeft het Kerkgeweld, myn gunſteling, verdreven,
En Vryheid, die ik haat, weêr in zyn plaats verheven.

Hy

Hosted by Google

Hy ſtut Gods tempel, daar hy wankelt, met zyn hand.
Zo ſnood een werk eiſcht wraak. de Koning moet van kant.
't Is meer als eens miſlukt. men zal de zaak hervatten,
En ik met vreugde 't bloed zien uit zyne aadren ſpatten.
Myn lyfwacht, vlieg terſtont naar boven met een ry
Gedrogten, zoonen van myn wreedſte Moordharpy.
Verbreek hun banden. maak hen wakker, daarze, dronken
Van bloed te zwelgen, in myn zwarte kerkers ronken.
Ga ſleep hen voor den dag. myn trouwe Stokebrand,
Myn hofraad, dien ik min, gy zult, als hoofdgezant,
Myn Razernyen op de reis naar d'aard geleiden.
Britanje, een eiland, door den Oceaan geſcheiden
Van andre ſtranden, moet gy zoeken op den togt:
Daar heb ik vrienden, die, door ſchyven omgekocht,
Of door een eige drift van vyantſchap bewoogen,
In 't heimelyk den Vorſt belaagen. uit hunne oogen
Zult gyze kennen, en in 't veinzende gelaat
Gemaakte vrientſchap, die den dodelyken haat
Verbergt, beſpeuren. let met aandacht op hun wezen:
Gy zult'er 't moordgeheim, in 't hert gedrukt, uit leezen.
Blaas dan dat vuur, daar 't ſmeult van binnen, wakker aan.
Beloof hun rykdom, ſtaat en ampten na 't beſtaan
Van 't heerlyk opzet, dat myn jammerkolk zal roemen,
Schoon het myn vyanden, Gods hemelgeeſten, doemen.
Voor al verblind hen door beloften van de zaak
Geheim te houden, en hun lichhaam voor de wraak

Hosted by Google

Te hoeden. maar als 't werk volbragt is naar myn wenſchen,
Dan groei ik in de ſtraf, en lach om 't leet der menſchen.
Zo ſpreekt de helſche Vorſt: terwyl zyn lyfwacht keert
Met monſters, in de kunſt van moorden uitgeleert.
Zy ſtygen uit den poel met toortſen in hun handen,
Die, aan den helſchen gloed ontſteken, yſlyk branden.
De leidsman baant den weg, en voert hen naar de ſtad,
Wel eer door Olivier met Karels bloed beklad,
Nu zwanger van verraad en koningsmoordenaaren,
Die 't leven van hun Heer belaagen, als barbaaren,
Om Stuart weêr in 't ryk te kroonen door zyn dood.
De troonverlater wacht, vaſt zeilreede op zyn vloot,
Den uitſlag van 't verraad met al zyn kerktirannen
En gunſtelingen, die met ſchelmen t'zamenſpannen,
Door Plutoos nachtgeſpuis tot woeden aangezet.
Het moorduur is beſtemt, de dolk alrê gewet.
De helſche Stokebrand, het hoofd der vloekgezanten,
Werkt op 't verbaſtert hert der Britſche moordverwanten,
En blaaſt de vlammen aan in 't ſmeulende gemoed,
Niet uit te bluſſchen als door Koning WILHEMS bloed.
Het ſchelmſtuk word ontdekt, Maar een van 't eedtgeſpan, door naberou gedreeven,
Ontdekt de zaak ten dienſt van 't vorſtelyke leven,
En brengt het moordgeheim omzigtig aan den dag.
De Hofraad ſchrikt. zo word die dodelyke ſlag
Zelf door Gods hand geſtuit, en ganſch Euroop behouden.
Men taſt de huizen aan van jongen en van ouden,

Van

Van burgers, edelliên, en die men houd verdacht.
Men ſleept de ſchelmen wech, gekluiſtert door de wacht,
Gevleugelt arm aan arm, en ſluit de kerkers open.
Men ſticht de galgen om de monſters op te knoopen, *en de aanleiders geſtraft.*
Die in de vierſchaar 't ſtuk bekennen voor den Raad.
Men vierendeelt de leên, ten ſpiegel van het quaad,
En zetze op ſtaak of rad, met touwen vaſtgebonden,
In duurzaam teer gekookt, ten toon voor 't oog van Londen.
Terwyl die donkre wolk de lucht van Albion
Bedekte, brak allenks de heldre vredezon
Met gulde ſtraalen door. de krygstroon, hoogverheven
In alle landen van Euroop, begon te beeven;
De zuilen waggelden. de Vrede daalde neêr
In 't witte feeſtgewaad, en greep de ſcherpe ſpeer
Uit vrou Bellones vuiſt, en brak God Mavors degen.
Zy reiſde door Euroop, en ſtrooide langs de wegen
Vergulde palmen en olyven, waarze trad.
Zy zag de velden aan, met heldenbloed beklad,
En weende op dat gezigt. de lonken van haare oogen,
De trekken van 't gelaat, zo vriendelyk, bewoogen
Het hert der Koningen en Duitſche Vorſten om
De vredevlammen op 't altaar in 't heiligdom
t'Ontſteeken, en Belloon met al haar moordtrouwanten *d' Algemeene Vrede word te Ryswyk*
Te kluiſteren in haar hol. de plaats der afgezanten
Word eindlyk naar den zin van yder uytgekeurt:
En u, ô Ryſwyk! valt dat heerlyk lot te beurt.

Hier

beſloten. Hier word die groote zaak met yver voortgedreeven:
Het heilzaam vreêverbond getroffen en beſchreeven
Op 't huis te Nieuwburg, daar 't muziek van 't pluimgediert,
Dien zegenryken dag op groene telgen viert.

Beſluit. Grootmagtigſte Monarch! ô Zuil van Gods altaaren!
O Vryburg van uw volk! die met uw lyfgevaaren
Op zo veel togten voor de vryheid hebt geſtreên,
Het Chriſtenryk beſchermt, en 't recht van 't Algemeên:
O wonder van uw eeuw, tot heil van 't volk geboren!
De Vorſten komen, om uw wysheid aan te hooren,
Uit vreemde landen u begroeten in uw hof:
Der Ruſſen Kaizer zelf, gekittelt door uw lof,
Bezoekt uw Majeſteit: ô WILHEM, groot van daaden!
Men vlechte olyven om uw groene laurebladen:
Gy ſchenkt de Vrede aan ons, legt Mavors aan den band,
En ſluit de tempelpoort van Janus met uw hand.

Einde van het Tweede Deel.

Drukfeilen aldus te verbeteren.

P. 27. l. 12. ſiſtt. l. ſiſt. p. 36. l. 26. word. l. werde. p. 40. l. 15. komſte l. komſt. p. 54. l. 21. linke l. ſlinke. p. 61. l. 26. gulde l. gulden. p. 74. l. 26. ſtaatkunde l. krygskunde. p. 91. l. 14. eigen l. eige. p. 101. l. 10. en andre voor bommen. l. bomben. p. 160. l. 26. dien moord l. die moord.

Hosted by Google

JOHAN. GEORG. GRÆVIUS 1602 – 1703

LYKREDE

Over de Dood van den Doorluchtigſten en Grootmagtigſten

ILEDEN III.

Koning van GROOTBRITANJE, VRANKRYK en IERLAND.

Vertaalt door DIRK SMOUT.

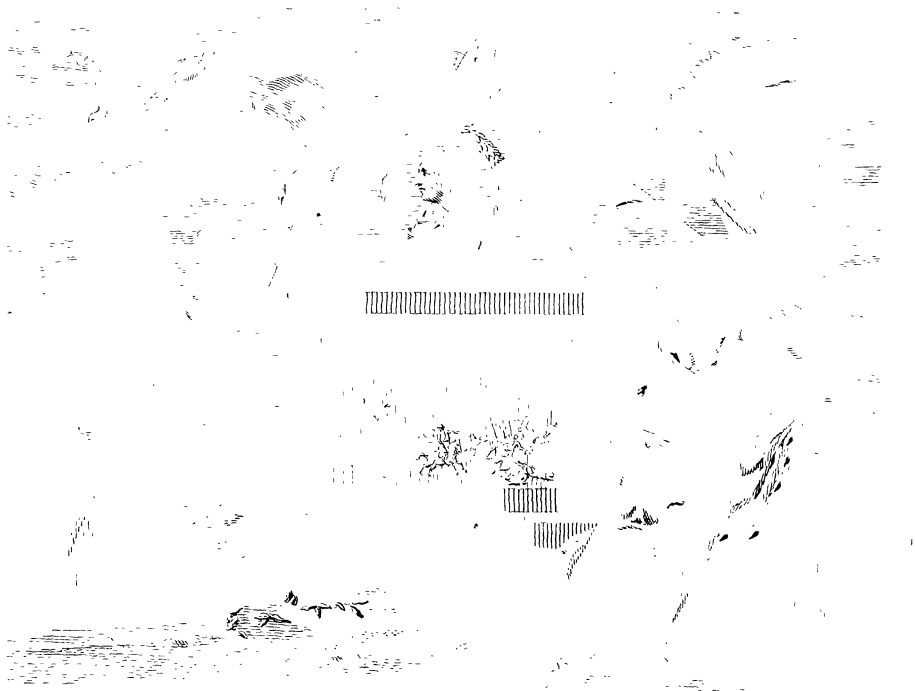

Tot Utrecht, by WILLEM vande WATER, Druk-van de Academie, Anno 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

AAN DE

EDELE MOGENDE

HEEREN STATEN

'S LANDS VAN UTRECHT,

DE

GEELIGEERDEN,

RIDDERSCHAP,

BORGEMEESTERS EN RADEN

DESER STAD;

ALS MEDE DE ANDERE

MAGISTRATEN DESES STICHTS,

WORD

DESE LYKREDE OVER

DE DOOD VAN DEN

GROTEN

IL E DEN III.

KONING VAN GROOT BRITANJE,

VRANKRYK EN IERLAND,

STADHOUDER, EN KAPITEIN GENERAAL

DER VEREENIGDE NEDERLANDEN,

Hosted by Google

OP HAAR ED. MOG. BEVEL EN GESACH
UITGESPROKEN,
DOOR

JOHAN. GEORG. GRÆVE,

HARE ED. MOG. ONDERDANIGSTEN
EN GEHOORSAAMSTEN DIENAAR,
OPGEDRAGEN.

JOAN-

Hosted by Google

JOANNES GEORGIUS GRÆVIUS

LYKREDEN.

EDELE MOGENDE HEEREN STATEN VAN HET STICHTZE VOLK, GEELIGEERDEN, RIDDERSCHAP, MAGISTRATEN DER STEDEN.

WELEDELE, GROOTACHTBARE BORGEMEESTEREN EN RADEN, OPPERBESORGERS DER AKADEMIE.

VOORTREFFELYKE RAADSHEEREN VAN HET HOF DESES STICHTS.

AANSIENELYKE VOORZITTER VAN DEN AKADEMISCHEN RAAD.

WYDVERMAARDE HOOGLEERAARS DER AKADEMIE, MYNE NAUW VERBONDENE AMPTGENOTEN.

EERWAARDE VERKONDIGERS DES GODDELYKEN WOORDS.

WELGEOEFFENDE LEERAARS IN ALLE KONSTEN EN WETENSCHAPPEN.

VOORDS GY MYNE GUNSTIGE TOEHOORDERS VAN ALLERLEY RANG EN STAAT.

EINDELYK GY UITGELESENE KRONE DER JONGELINGSCHAP.

oet ik dan anderwerf dit rouwgeſtoelte beklimmen? Moet ik wederom in tranen, daar de eerſte noch niet waren opgedroogt, beginnen uit te barſten? Mijn verſtand ſtaat ſtil, mijn tonge, als door een ſchielijke beroerte getroffen, is beklemt, en mijn

Hosted by Google

ſtem kan geen geluyt ſlaan. Wy hadden noch niet uitgetreurt, en onſe rouwklagt over het afſterven van de allerbeſte, en die onvergelijkbare Koninginne was noch niet ten einde. Pas hebben wy onſe rouwgewaden uitgetogen, alhoewel met deſe onſe droefheid, die ons ſo diep in het herte ſteekt, dat ſy 'er tot noch toe niet heeft konnen uitgerukt worden, niet is afgelegt. Terwyl ſe echter, gelijk het ſo gaat, door de tijd wat begon te ſlyten en te verlichten, ſiet daar! een veel ſwaarder wonde, dan de eerſte, ja die ſelfs dodelijk is, word ons toegebragt: een wonde die niet alleen Groot Britanje, niet alleen ons Nederland, maar dat gedeelte van Europa, dat het met de goede ſaak houd, niet ſlechts ontſtelt, verſchrikt en verſtomt, maar ſelfs ter dood toe te neer geſlagen heeft. Hy is gevallen, hy is gevallen, die GROTE WILLEM, de Vader en Behouder des Vaderlands, de Beſchermer van den Godsdienſt, de ſchrik der vyanden, de liefde der Koningen en Vorſten, de welluſt van alle welmeenende volkeren, de Uitwerker der vrede, de Beveſtiger van de veiligheid en ruſte van den Staat, de Bewaarder der algemeene vryheid, de Schutsheer van eerlijke luiden, de Toeverlaat der elendigen, en de Toevlugt der ballingen. Op de eerſte tijding van ſo bitteren ongeval waren de gemoederen van alle Volken ſo neer geſlagen, dat ſe door gene moedgevingen, noch eenige troofstredenen tot bedaren gebragt, noch uit hunne droefheid weder opgebeurt konden worden. Steden, Landen, Markten en Straten weergalmden van rouwklagten, misbaar en geween. Alles ſag naar, doods, en in een akelig en haveloos gelaat, ſo dat niet alleen de menſchen, maar ſelfs de huyſen ſchenen te treuren, ſo ſterk drong het gevoel van ſo groot een ſwarigheid tot het binnenſte merg van menſchen van allerley jaren, ſexe, en ſtaten door. In het mid-

Hosted by Google

midden van deſe ongelooflijke en algemeene droefheid, heeft ook my een oneindige verſlagentheid ſodanig aangedaan en getroffen, dat ik mijne gedachten van ſo ongelukkig een tijd, als wy beleven, niet kan afwenden, ja het heeft mijn geheele verſtand ſo ſeer belemmert, dat ik niet wete wat te doen of te ſeggen, of ik ſpreken of ſwijgen ſal. De bitterheid van mijne overgrote droefheid ſluit my den mond, en het geſag der Eedele Mogende Heeren Staten, van wiens wenk en behagen mijn wil afhangt, gebied my te ſpreken. Ja ook mijne ſchuldige verplichting aan den Koning, aan wien ik boven andere mannen van mynen rang en ampt, die hy kweekte en veel gunſte bewees, op het hoogſte verbonden ben: en noch veel meer, de gedachtenis van ſo vele oneindige dienſten, die hy aan het Gemeenebeſt betoont heeft, welke, ſonder ons ſchuldig te maken aan de hoogſte ondankbaarheid, niet toelaat, dat wy het Lijk van ſo groot een Vorſt ſtilſwijgende ſouden ter aarde brengen. Derhalven beure ik my ſelven weder op, en wende mijnen geeſt, ſo veel my mogelijk is, van de beſchouwing ſulker ſware rampen af, en, om ſo wel te voldoen aan de eere van onderdanigheid, als aan de plichten van de laatſte eere, en de betuiging van een dankbaar herte, make ik my gereed tot het gene, daar toe ik tot mijn herten leet verbonden ben, om naar mijne bekwaamheid, die ſeer gering is, de uytvaart te vieren van dien GROTEN WILLEM. Uwe beveelen, Doorluchtige Heeren, en het ontſag, mijne Toehoorders, dat gy den Koning in ſijn leven toedroegt, en de eerbied, die gy voor den Overleden ſelfs na ſijne dood noch hebt, ſal, ſo ik hope, mijne ſwakheid te hulpe komen. 't Gene my ook kracht byſet, is, dat ik meer gemoedigt, dan met verſtand en bekwaamheid om te ſpreken voorſien, my deſen laſt op myne ſwakke ſchouderen heb laten leggen, ter-

Hosted by Google

wijl gy overvloedig bewuſt ſijt, dat 'er geen menſch in de wereld, al ware hy de welſprekentſte, gevonden ſal worden, die magtig is om de heerlijke deugden van deſen Koning met ſijn verſtand te beſeffen, ik late ſtaan met woorden uit te ſpreken. Hierom, Eerwaarde Vaders, indien ik aan uwe verwachting geen voldoening kan geven, ſal ik nochtans mijn uyterſte beſt doen, dat ik immers mag gerekent worden aan den laatſten plicht ontrent den Koning, en aan uwe beveelen, voldaan te hebben. God ſelve ſchat een ſuiver gemoed, en de godvruchtige en eenvoudige gebeden en loſſeggingen, die'er uit voortkomen, hoger, dan een opgeſmukte rede, en den toeſtel van een deel gemaakte woorden en gebeerden. Moet men daarom verſtommen, en ſtil ſwijgen ontrent de manhaftige deugden van onſen Held, om dat ſe niemant, door de grootſte welſprekentheid, naar eyſch verheffen kan? God ſelve, wiens betamelijke eere geen ſterveling op aarde naar waarde kan begrijpen, verontwaardigt ſich niet, dat ſijn lof door de kleynſte ſuigeling verheven word.

De waardye van een menſch hangt van ſijnen geeſt af, daar van het lichaam alleen het opperkleed is. Maar een goede geeſt is een gave van den hemel, die de Schepper den menſchen, in wat ſtreek van de wereld geboren, mededeelen kan. Niet alleen worden in Koninklijke hoven, en paleyſen, die van goud, elpenbeen, en marmer blinken, grote mannen geboren; maar ſomtijds ſijn'er uit kleyne hutjes voortgekomen, die Koninkrijken geregeert, de grootſte daden uitgevoert, en eeuwige gedenktekenen van hun vernuft opgerecht hebben. Dat echter de edelheid des vaderlands niet te verachten is, maar dat ſe onder de wenſchelijke ſaken geſtelt moeſt worden, was het gevoelen van Simonides. Voorwaar Themiſtocles bekent, dat hy, indien hy een

Hosted by Google

een Serifier geweeſt ware, tot ſo groot een vermaartheid niet ſoude hebben konnen opſtijgen.

WILHEM is ſijn wiege aan dat ſelve Holland ſchuldig, dat ſijne vrijheid en vermogen aan ſijn Overgrootvader WILHEM den EERSTEN had dank te weten. Want het heeft, onder ſijne dapperheid en beleyt, uit kleyne beginſelen het hooft tot boven de ſterren verheven, ſo dat de naam en roem van Nederland, van den opgang der Sonne en Mane tot haren ondergang, bekent is, en ſich uitgeſtrekt heeft; gelijk het ook gene Republijk in de wereld in magt en aanſien behoeft te wijken, en geen kleyn gewigt toebrengt, om by na alle de ſaken van Europa te eevenaren. 't Is dat Neerland, dat een burgt is van de vrijheid, en een toevlucht voor Koningen en Vorſten, voor elendigen en ballingen, die of door geweld van anderen, of door tegenſpoeden, of door boſe tijden, vervolgt ſijn, en hun vaderland hebben moeten verlaten; ſijnde te gelijk de ſchuur en het pakhuys van allerhande waren, die ergens in de wereld het aardrijk of de zeën, voor ſo veel ſe by menſchen bekent ſijn, voortbrengen. Doch in Neerland, is het den Hage geweeſt, alwaar de Koning het eerſte licht aanſchouwt heeft, dat, in het midden van ſo groot een getal der allerbloeyenſte ſteden, het luſtprieel van Holland is; de teelſter der Helden, die de Nederlanders als ſo vele beſcherm engelen vereeren, en andere volkeren met verwondering aanſien, als mannen, ter verdediging der vrijheid van den hemel geſonden. Den Hage is de leermeeſterſe van allerley welgemaniertheid, en van alle Staat- en Oorlogskunde, en als de algemeene ſchouwplaats van de Geſanten aller Koningen en Vorſten van Europa, die aldaar gedurig hen onthouden; en alwaar menigmaal de ſulke geſien worden, die nu en dan uit de uiterſte geweſten van Aſia en Africa herwaarts afgeſonden worden. Doch het

Hosted by Google

Vaderland van een Vorſt breedſprakig op te vijſelen, is by na den ſelven ongelijk doen. Want, gelijk men ſegt, dat een dapper man de geheele wereld tot ſijn Vaderland heeft, ſo moet men rekenen dat alle landen, die een Vorſt regeert, beſtiert, en voor gevaar en overlaſt bewaart en beſchermt, ſijn vaderland ſijn. Ook is het hier de plaats niet om van de vermaartheid van ſijn geſlacht te ſpreken, dat voor niemant in aloudheid, en voortreffelijke daden behoeft te wijken: daar van men met meer recht ſeggen mag, 't gene die vermaarde Schrijver eens van Carthago ſeyde, dat het beter was daar van te ſwijgen, dan door een laffe lofredening haren roem te verminderen. Wiens oogen heeft de glants van het huys van Naſſau niet beſtraalt, dat niet alleen praalt door den luyſter van vele Vorſtelijke Hoeden, en ſo groot een getal van Wapenſchilden, als'er door de geheele wereld verſpreyt ſijn, door ſo veele altijd durende gedenktekenen van bevochte ſegens, maar ſelfs door Keyſerlijke en Koninklijke kronen; ſo dat geen geſlacht in de wereld doorluchtiger is, dan dat van Naſſau, en dat meerder preuven van een ongemeene dapperheid in Italien, Vrankrijk, Spanjen, en Duytsland, ja tot in de afgelegenſte geweſten van de andere wereld, tot in de Weſtindien toe, nagelaten heeft. Om nu van de oude Naſſauſche Helden niet te gewagen, daar van men een lange reeks, beginnende met Graaf Adolf van Naſſau, die in de ſevende eeuw na de geboorte van Chriſtus een Ruard der Catten geweeſt is, afleyden kan; waar is'er een verſtandiger, waar een volſtandiger, of waar is'er een dapperder Prins geweeſt, dan WILLEM de EERSTE, de Overgrootvader van deſen WILLEM de DERDE, de Opbouwer van onſe Republijk, en de Vaſtſteller van onſe vrijheid? die de onverdraaglijke heerſchappye van een Koning, die toen de allermagtigſte van de

Hosted by Google

de geheele wereld was, niet ſo ſeer door ſijne krijgsbenden, die hy maar weynige, en op ſijn eygen beurs geworven had, als wel door een onverwinnelijke manmoedigheid, en een ongelooflijke volſtandigheid geknakt heeft; waar door hy ſo wel den toorn en de dreigementen van den vergramden Koning, als den aanval van de fortuin, die in de eerſte beginſelen van de Republijk WILLEM den EERSTEN niet al te vrolijk toelachte, gebroken en bedwongen heeft. Waar vind men een volk, dat ſo ruuw en woeſt, of ſo ſeer vervreemt is van den menſchelijken omgang, dat niet kent en een hoge achtinge heeft voor MAURITS, den Soon van WILLEM den EERSTEN, en den Oudoom van den DERDEN, dien oorlogsblikſem, dien ſtichter en leermeeſter van de kunſt en het beleyd van den Krijg, wiens legers en Veltheerstent een ſchool van Mars waren, alwaar met een groten toeloop uyt geheel Europa niet ſlechs gemeene rotsgeſellen en ſoldaten, maar ſelfs Koningen en Prinſen de eerſte beginſelen kwamen leeren, en tot het Veltheerſchap bekwaam gemaakt wierden: dien Herſteller van de vervalle Republijk, in dien allerelendigſten en ongelukkigſten tijd, die'er tuſſchen de dood ſijnes Vaders, die tot Delft door den dolk van den allervervloektſten Vorſtenmoorder geſneuvelt was, en dien tijd, dat hy ſijne gelukkige en onverwinnelijke hand ongedwongen aan het roer van den Staat ſlaan konde verlopen was. Van de dapperheid, en het verheven en onverſettelijk gemoed ſijnes Vaders en Broeders ontaarde FREDERIK HENDRIK, de/~~Oom~~ van onſen WILLEM, niet, die grote belegeraar en verwinnaar van ſteden, die niet alleen den luiſter der Naſſauſche Helden voortgeſet, maar ſelfs, door oneindige dienſten, ontrent de Republijk veel groter glants toegebraght heeft, door het wijder uitſetten van hare landpalen, en het inneemen van ſo vele

1 Grootvader

vele ſterke Steden, waar door hy, als met een allerſterkſten wal, hare grenſen omtuint, en eindelijk den vyand, die gelooft wierd ontrent ons onverſoonlijk te weſen, en voor wiens magt de ganſche wereld verbaaſt ſtond, ſodanig heeft geſleten en verſwakt, en tot ſo grote engtens gebragt, dat hy met afſweringe van alle het recht, dat hy ſich beroemde op deſe ſeven Provintien te hebben, de Nederlanders billijke voorwaarden van vrede aanbood, en de ſelve voor vrye landen, en die volgens hunne eige wetten leven mogten, verklaarde.

WILLEM de TWEDE, Soon van FREDERIK HENDRIK, de vader van WILLEM de DERDE, heeft in ſulke jonge jaren ſo vele preuven van ſijnen verheven inborſt gegeven, dat de Nederlanders ſich van hem, indien hy in het leven gebleven ware, niet minder beloofden, dan 't gene ſijne Voorvaderen voor de ſelve gedaan hadden. Doch deſe, ons in de eerſte bloem ſijner jongelingſchap door de dood ontnomen ſijnde, heeft de hemel alleen den volke laten ſien.

De edelheid van het geſlacht ſijner Moeder heeft den vermaarden ſtamme ſijnes Vaders een groten glants bygeſet. Want wie kent den luiſter van het Huys van STUARD niet! Wie is 'er onkundig van des ſelfs godvrucht, godsdienſtigheid, dapperheid, vermogen, ſegepralingen, ſegetekenen en van de dienſten, die het niet alleen aan ſijne Koninkrijken van Engeland, Schotland en Ierland, die hy geregeert heeft, maar aan de geheele Chriſtenheid heeft gedaan, terwijl ſe de ganſche wereld door oirkundig, en in de gedenkſchriften van alle volkeren, ter eeuwiger geheugenis, aangetekent ſtaan. Uit dit Huys, dat tot ſo hoog een top van eeren onder de menſchen geſtegen was, is MARIA, de Moeder van WILLEM, en een Dochter van CAREL

de

Hosted by Google

de EERSTE, en MARIA HENRIETTA, die een Dochter was van HENRIK de VIERDE, de Groote, Koning van Vrankrijk, geboren, in welke de natuur en het geluk te ſamen gebragt hadden, alles wat 'er vereiſt wierd, om een volmaakte Prinſes op te maken, daar noch by kwam, dat ſy met uitſtekende gaven des gemoeds verziert was. Deſe allerbegaafſte en deugdſaamſte Prinſes is inden Jare Duiſend ſeshondert en vijftig, den veertienden November nieuwen ſtijl, in den Hage van deſen WILHEM bevallen, des avonds even na acht uuren; doch in een ſeer rouwigen tijdt. Want negen dagen voor WILHEMS geboorte, die de ſesde was dan die ſelve maand, op dat ſelve uur, als deſe geboren wierd, was ſijn, en te gelijk des Vaderlands Vader overleden, ſo dat het 'er alles naar en bedroeft uitſag, en vervult was met gekarm en rouwklagten, en een ieder de tranen in de oogen ſtonden. In het midden van deſe duiſtere dagen der Republijke, rees 'er weder een ſchielijk licht op, en komt 'er een onverwachte vreugde in het midden van ſo groten droefheid te voorſchijn. O verwonderlijke ſchikking Gods! O ongelooflijke verwiſſeling der menſchelijke ſaken! Na den ſmertelijken ondergang van ſo helderen ſterre, waar door een ieder de grootſte ſchrik en vreſe op het lijf geſmeten was, verſchijnt 'er een nieuwe en gelukkige ſter voor ſo vele volkeren, die de vrees wegneemt, de tranen afvaagt, en de verflage gemoederen, na ſo groot een miſmoedigheid, tot een blijder hope weder opbeurt, ſo dat de weſens, die over al wegens de doodt des Vaders ſo bedroeft en betrokken geſtaan hadden, door de geboorte van een Soon weder in een vrolijke ploy geraakten; als dit goede te voren beduidende, dat dit Kind groot geworden ſijnde, de Republijk, wanneer ſy door den inbreuk der vyanden geheel verloren weſen, en in den grootſten rouw ſitten ſoude, op het on-

verwachtſte in een beteren ſtaat, tot een ieders blijdſchap, ſoude herſtellen. De Staten van den Lande, ſo haaſt de tijding van den nieuw geboren Prinſe aan hunnen Voorſitter geboodſchapt wierd, want ſy kregen die ſo haaſt de Prinſes gelukkig verloſt was, vergaderden midden in den nacht, om alle aan ſo groot een vreugde deel te hebben. In deſe vergadering wierd beſloten aanſtonts aan alle de Vereenigde Provintien en Steden deſe tijding af te ſenden, om haar alle deel te geven aan die vreugde, welke ſy genoten. De Vaders van het Vaderland hebben daar op in den Hage, om, ſo veel ſy konden, op die tijdt van hun nieuw ontfangen geluk betuiginge te doen, de Koninklijke Kraamvrouw, en de Grootmoeder van den Prins geluk gewenſt, en niet alleen voor deſe reeds ontfange weldaadt, maar ook voor de vermeerdering van deſe God opentlijk gedankt en gebeden, en hen ſelven aangeboden om als Gevaders over den Doop te ſtaan, die aan den Prins als een heilige waſſinge ſtond bedient te worden. Welke aanbieding ſo wel gevallig is aangenomen, als de ſelve met hartelijkheid aangeboden wierd, en op den twintigſten Januarii des Jaars Seſtienhonderd een en vijftig uitgevoert is.

Gelijk de Moeder, die nu haren Man verloren had, niets meerder vertroóſtte dan ſijn afbeeldſel, de jonge Prins, die ſy ter wereld gebragt had, alſo wies dagelijks de ſorge, die haar allermeeſt ter herte ging, aan, om dit dierbaar pand des Hemels te bewaren, terwijle ſy alleen dien laſt op hare ſchouderen dragen moeſt, op dat het kind voorſpoedigh tot de hoop en luiſter van ſijn geſlacht, en het Vaderland mogte opwaſſen, als of ſy in haar gemoed voorſpelde, dat haar Soon, als hy groot ſoude geworden ſijn, de beſcherming en van dit Vaderland, daar in hy geboren was, en van dat, alwaar ſijn Moeder de allereerſte levens lucht geſchept had-

Hosted by Google

hadde, van ſijnen beſchermheer berooft ſijnde, op ſich ſoude nemen. Ook betoonde Koning CAREL, dat ſijn Suſters Soon hem ſeer aan het herte lag, dewijle hy hem, pas twee jaren oudt geworden ſijnde, in de Ridder ordre van den Kouſeband aannam, hebbende een Heraut afgeſonden, om de Orders tekenen, als een bewijs van ſijne liefde tot WILHEM, den ſelven op te dragen De Heraut bond den Kouſeband om het been van den Prins, en hong hem den ſnoer, dat den Ridders omgedaan word, om den hals, gebruikende de gewoonlijke plechtigheid en bewoording, terwijl men al vorens den Godsdienſt in de Franſſe Kerk, die aan het Hof in den Hage is, verricht hadde. Is dit ook niet een blijde voorſpelling, dat WILHEM in ſulke jonge jaren met de Ridder ordre van den Kouſeband vereert ſijnde, te met de magt ſoude hebben om ook andere Vorſten tot ſulke Ridders te maken. Maar in deſe ſijne jonge en Kindſe jaren blonk in hem uit de kracht van een verheven, en gauwen geeſt, en dat hy geboren was tot de grootſte ſaken, ſo dat ſijn verſtand ſijne jaren verre te boven ging, en preuven gaf, dat hy met ter tijdt, indien hy in 't leven bleef, de grootſte en volmaaktſte Prins ſoude worden. Want toen hy vijf jaaren oud was, was hy met geen poppegoed, of ander ſpeeltuig van kinderen van die jaren, vermaakt, maar hy ſpeelde altijd met de wapenen, die naar ſijn lijf gemaakt waren, voor Overſte en Veldheer. Hy oeffende gedurig marmere paarden, daar van hy een goed getal uit Duitsland gekregen had, en maakte ſlagordens van lode ſoldaten, en ſtelde al ſijn tijdverdrijf in ſulke en diergelijke leger-en krijsgſpelen. Hy hield ſeer veel, en hoorde niemant liever, dan die deſen of genen byſonderen veldtocht, of het een of het andere heldenſtuk ſijner voorouderen verhaalde, dat hy ſijne vrienden dan weder vertelde. Want hy was

Hosted by Google

niet wel te vreden, en klaagde by na alle dagen al ſuchtende daar over, dat hy altijd in het vrouwen geſelſchap, en onder het wijvengeklap moeſt ſitten, tot een ſeer klaar bewijs, dat deſe Prins in ſijne Kindſe jaren niet minder door den roem van ſijne bloedverwanten wierd ontſteken, dan eertijds Themiſtocles, noch een jongeling ſijnde, door de ſegetekenen van Miltiades opgewekt wierd. Hier uit beloofde ſich een ieder ſekerlijk, dat WILHEM niet minder dan iemand van ſijne Voorvaderen worden ſoude, en eenmaal den bekommerlijken ſtaat ſijnes Vaderlands ſoude beſchermen en behouden tot vreugde van een ieder. Wonderlijk betoogde hy in dien tijdt de uitmuntentheid van deſen voordeftigen inborſt aan ſijnen Oom, die door brieven van ſijne Vrienden in Engeland verſocht ſijnde (als of de Engelſchen den tegenwoordigen ſtaat, en Kromwel al moede waren, en op het hoogſte na des Konings komſte verlangden) van Keulen, alwaar hy ſich toen ophield, tot Breda gekomen was, met de hoop om naar Engeland over te ſteken, alhoewel de dag die 'er van den Hemel toe beſchoren was, noch niet was aangeloken. De Suſter haaſtte ſich om haren Broeder te omhelſen, hebbende haar Soontie met haar genomen, door wiens ſchranderheid en levendigheid des verſtands de Oom wonderlijk aangedaan wierd.

Ondertuſſchen was Maria met alle hare gedachten alleen daar op uit, dat deſe ingebore kracht des gemoeds, die in haren Soon was, door een goede opvoeding ſoude verſterkt worden, op dat 'er ſulk een Prins uit groeyen mogte, als hy beloofde. De ſchoonheid en luiſter, die een diamant van de natuur ontfangen heeft, verrukt het oog niet, noch word geſchat naar ſijne waarde, ten ſy ſe door de hand van een konſtenaar naar eyſch geſlepen, en uitgewerkt word. Hoe de gaven des gemoeds meerder uitmunten, inſonderheid in de gene,

Hosted by Google

gene, die van een hoge geboorte ſijn, ſo veel te meer arbeid word'er vereyſt om ſe wel te vormen en te beſchaven, op dat ſe door te groten weelde, de verlokſelen van hoofſche welluſten, en de vergiftigde vleyerye der pluymſtrykers niet worden afgetrokken en verleyd. 't Welke de doorluchtigſte MARIA, een Prinſes, verſtandig boven hare ſexe en jaren, niet onbekent ſijnde, liet niet na van hare kant alles toe te brengen, wat de plicht van een moeder ontrent haren Soon konde vorderen. Sy gaf aan WILHEM al vroeg, en noch maar ſes jaren oud ſijnde, den uitmuntenden Godgeleerden Cornelius Trigland, een ſeer geleerd en godvruchtig dienaar van Gods woord in den Hage, die hem in ſijne jonge jaren in de eerſte beginſelen der Chriſtelijke godsdienſt en leere, onderwijſen, en den weg voorſtellen ſoude, om God recht te kennen, en hem ſuiver en in waarheid te dienen. Ook ſijn hem ſulke Meeſters toegevoegt, die de beginſelen der letterkunde aan den Prinſe leren ſouden, die van tijdt tot tijdt door anderen wierden vervangen, naar de vordering, die hy deede in de beſte wetenſchappen, en aangroey van jaren, die hem aanmoedigen ſouden, om het eerlijke te beminnen, en de ondeugden te haten, en leren de ſaken naar hare rechte waarde te ſchatten, op dat hy gene kleyne en geringe dingen hoog, noch grote en voortreffelijke ſaken kleyn achten mogte, verleyt ſijnde door valſche namen, en de vooroordeelen des gemeenen volks. Polyander was de eerſte, die geſtelt wierd om ſijn gedrag en ſeden te beſtieren, aan wien de Heer van Vlied is gevolgt. Maar gelijk de Prins in de oeffening der letteren wierd onderweſen, wierd hem ook de rijkonſt, en op den vechtbodem de wapenhandeling, voor ſo veel ſijne jaren lijden konden, geleert, blinkende in hem in dit alles een wonderlijke kracht des gemoeds en des lichaams, voor

Hosted by Google

ſo veel het tot alle de oeffeningen van deſe jonge jaren bekwaam was, uit. Dat hy op ſijn ſevende jaar niet onbedreven is geweeſt in de rykonſt, getuigen hoogeedele Mannen, die nu noch leven, en toen onder WILHEMS gevolg waren, als wanner hy op het Hof in den Hage alle dagen twee uuren, voor het ooge van alle menſchen, in de rijkonſt geoeffent wierd. Vele ſagen den Prins ſo wel te paard ſitten, het ſo verſtandig berijden, met het dan eens in een kring te doen lopen, en dan weder met een ruimen teugel te laten rennen, dat, tot een ieders verwondering, het niemant, al ware hy al lange jaren in die konſt geoeffent geweeſt. beter en netter ſoude hebben konnen doen. Uit Marocco waren eenighe Ambaſſadeurs van den Prinſe van Salé in den Hage gekomen, om met den Staat op nieuw een verbond te maken, welke aan de Heeren Staten een geſchenk deeden van twee ſchone paarden, die in hun landt gevokt waren. Deſe vereerden de Staten aan den Prins. Als hem die met vele dienſtbiedingen overgelevert wierden, deed hy de ſelve bedanken, en, ſonder dat het hem iemand te voren geſegt hadde, den Staten wederom boodſchappen, dat hy verhoopte deſe paarden in het korte ten dienſte van de Republijk te ſullen gebruyken. Dit antwoord, daar over ſich de allergauwſte mannen niet behoefden te ſchamen, en dat na geen Kinderachtigheid ſmaakte, gaf Hy noch maar een Kind ſijnde, voor de vuiſt. De Prins was negen jaren oudt, wanneer de ſorg, om ſijne ſeden te beſtieren den Eedelen Heere van Suyleſtein wierd opgedragen, en om ſijne ſtudien te vorderen, aan Henricus Bornius, Hoog Leeraar der ſedeleer tot Leyden. Van welke hy in die konſten ſoude onderweſen worden, die den Prinſen gemeenlijk geleert worden, om hen tot allen Prinſelijken luyſter, en tot ſteun van ſulken groten geluk en ſtaat daar in

ſy

Hosted by Google

ſy geboren ſijn, bekwaam te maaken Maar de Voogden hadden nu beſloten den Prins van der vrouwen zamenwoning, die de mannelijke geeſten, en de lichamen doet verſlappen, en verwijft maakt, te nemen. De Borgemeeſters en Raden der ſtad Leyden dit verſtaan hebbende, deeden een beſending aan den ſelven, om hem de Hogeſchool in hunne Stad, onder het beleyt van WILHEM den EERSTEN geſticht, aan te bieden, als mede het Huys, het Prinsſen Hof genaamt; dat MARIA, en den anderen Voogden niet onaangenaam geweeſt is. Kort daar aan begaf hy ſich naar Leyden, dien allervermaarſten winkel van alle geleertheid. Terwijl WILHEM in deſe ſtad, vol ruſte en ſekerheid, beſig was om de vrye konſten der vrede te leeren, ontſtaat 'er in Vrankrijk een onweer, alwaar een fellen blikſem, op ſijn hooft geſmeed, door de lucht wierd geworpen. Het Prinsdom van Oranje was op WILHEM vervallen. De hooftſtad Orangie wierd toen in twee partyſchappen verdeelt, door twiſten, die 'er gereſen waren tuſſchen den Grave van Dona, die uit den naam van WILHEM het gebied over het geheele volk had, en de Overheden der Stad, wegens het onfangen van den tol, die op de Rhone geheven wierd, beweerende de beyde partyen, dat de vordering en bewaring daar van hun toekwam. Op de ſijde van Dona, was des Prinſen Grootmoeder, en aan de kant der Overheden, ſijn Moeder. Wanneer den Koning van Vrankrijk de klagten wegens deſen twiſt aangebragt waren, matigde hy ſich het recht aan, om van die ſake kenniſſe te nemen, blijde ſijnde, dat hy een dekmantel gevonden hadde, om het ganſche landſchap van Orangie aan ſich te trekken. Daar op hy de ſtad en het kaſteel in beſit genomen, en met ſijne krijgsbenden beſet heeft, en belooft, dat hy het ſo lange bewaren ſoude, tot dat de Prins ſelve ſijne ſaken waarne-

nemen konde, op dat hy in deſe ſijne weerloſe jaren, door binnenlandſe onluſten, geen naadeel lijden mogte, dat ook de inkomſten, die men den Prinſe van ORANGIE ſchuldig was, en hy jaarlijks uit deſe landen trok, niet het minſte ſouden vermindert worden. Gy ſiet, mijne Toehoorders, hoe groot een bitterheid des noodlots den Prinſe van ſijne jonge jaren aan geſtadig ontruſt heeft. Naulijks konde ſich iemant verbeelden, dat deſe aloude beſitting, die alleen byna den wijduitgeſtrekten Franſſen bodem in de weg leyt, en onrichtig maakt, en die het hartſeer was voor het ooge van de gene, die van de Roomſche Kerke ſijn, weder uit ſulke vaſthoudende handen ſoude konnen gehaalt worden. By na vijf jaren lang had de Koning van Engeland, en de Heeren Staten te vergeefs de wedergeving geëyſt. Tot dat eindelijk de Koning LODEWYK, door de gedurige betuigingen van deſe, den negentienden December des jaars ſeſtienhonderd vierenſeſtig, dit Prinsdom aan ſijn eigen Heer heeft wedergegeven. Orangie weder aan den Prinſe gekomen ſijnde, wierd op den ſeventienden May des volgenden jaars, een algemeene vergeting van alle het voorhenen gebeurde afgekondigt, en den borgeren den eedt van Getrouwheid aan WILHEM den DERDEN op het theater, dat ſy op een ſeer groot pleyn, dat het perk genoemt werd, hadden opgerecht, onder een ongelooflijken toeloop en gejuig van volk, afgenomen. Het is niet te begrijpen hoe groot de vreugde geweeſt is, wanneer die van Orangie ſchenen als herboren te weſen, om dat ſe weder onder het gebiedt van de Naſſauwers gekomen waren. Het was op dien dag ſchoon en ſtil weer, daar den hemel acht dagen achter een met wolken beſet was geweeſt, en het een ſwaar onweer had gemaakt. Het was des middags ten twaalf uuren wanneer de Overheden en het volk den eed in handen van

van den Hoog-Edelen Heere Conſtantijn Huygens, Heere van Zulichem, en Raadsheer van den Prins, en van hem naar Orangien afgeſonden, om den Staat van dat volk weder op den ouden voet te brengen, afleyden. Na dat ſy geſworen hadden, en de Borgermeeſter en Penſionaris Serreau aangevangen hadde over deſe hunne gelukkige herſtelling een Reden te voeren, ſag men boven deſe ſchouplaats, een half uure lang, een ſeer helder licht in de gedaante van een halve kring. Al de wereld ſloeg het ooge naar deſe ongewone hemelſe vertoning, inſonderheid op dien tijdt. So vele als'er tegenwoordig waren ſagen, in plaatſe van den heer Serreau te horen, naar den hemel toe: en de Rede van den ſelven wierd door het geroep des volks, dat ſy een Kroon in de lucht ſagen, verhindert, ſo dat hy, genoodſaakt die af te breken, niet eerder weder gehoor konde krijgen, dan na dat die lichtende Kroon, die als een regenboog met verſcheiden verwen beſchildert was, in de lucht was verdwenen; ſo groot was de verwondering, en ſo groot de vreugde en het gejuich onder de gene, die deſe kroon met ſegenwenſchingen, als voor den Prinſe alles goeds beduydende, achtervolgden. Ook heeft men'er naderhand niet aan getwijfelt, wanneer hy vele jaren daar na geroepen wierd om het Koninkrijk van Britanje te aanvaarden, of deſe Hemelkroon is een voorbeduidſel geweeſt van die Krone, die hem Engeland heeft op het hooft geſet. Want alhoewel den Wijsgeeren niet onbewuſt is, dat uit de dampen der droge en ſwavelachtige lichaamtjes, die het aardrijk uitwaaſemt, en die door de kracht der Sonne naar boven gedreven worden, vuurballen, fakkels, banken, kronen, en andere diergelijke vuren, die ſomtijds in den hemel worden geſien, geboren worden; nochtans dat deſe Kroon op den middag ſelve, ſo lange, en op dat ſelve oogenblik als de wet van algemeene vergeting afgekondigt, en den eed aan

den Prinſe gedaan wierd, geſien is, ſcheen een ieder op het hoogſte aanmerkens- en verwonderenswaardig, gelijk het ook, in openbaar geſchrifte geſtelt ſijnde, ſo wel in de Secretarye van die Stad, als van den hogen Raad bewaart word.

In dit Land ontmoette deſe brave Prins geen beter, maar noch ſlimmer geluk, als buiten, terwijl het vele met hem niet hielden, en hem alle de toegangen, om tot de waardigheden ſijner Voorvaderen te geraken, affloten, ja, eenigliijk toeleyden, om hem voor altoos buiten alle bedieningen der Republijk te houden, die nochtans alles wat ſe is, dat ſe noch ſtaat, dat ſe groeyt, en bloeyt aan ſijne Voorouders dank te weten heeft. De meeſte Bondgenoten, als die van Gelderland, Seeland, Utrecht, Vriesland en Groeningen, riepen hier wel heftig tegen, en poogden het met alle krachten te beletten, beweerende dat men den Prinſe van Orangie het Stadhouderſchap over de vijf Provintien, en het gebied over alle de Krijgsbenden opdragen moeſte: of, indien men dit van de Verwanten niet erlangen konde, dat men hem, buiten het Stadhouderſchap, tot Veldheer maken ſoude; of ſo dit noch van hunne goedkeuring niet mogte weſen, dat men hem alleen Generaal over de Ruiterye ſoude maken; of indien ſy noch dit van ſich niet verkrijgen konden, dat men hem in den Raad van Staten ſoude nemen, om aldaar, als op de eenigſte ſchool, in alle die ſaken onderweſen te worden, die de gene moeten weten, die dienen willen om het Gemeene beſt te beſchermen, als om te kennen den ſtaat van 's Lands inkomſten, hoe veel de koſten en laſten van de Vloot, en de Legers, die in dienſt ſijn, ſo te Lande als te Water, en van andere noodwendigheden, bedragen, als ook om kennis te krijgen van alle ſaken, daar de welſtand van den Staat in gelegen is, naar het voorbeeld van ſijnen Grootvader FREDERIK HENDRIK, en ſijnen Vader

Hosted by Google

Vader WILHEM, die langs de ſelve trappen, met aller toeſtemming, gevordert ſijn. De oorſaak van alle de rampen, daar de Republyk toen jammerlijk door geplaagt wierd, en van die ſchandelijke verontwaardigingen, die de ſelve heeft moeten lijden, is geweeſt, het miſſen van den goeden raad, het beleyt, en het geluk der Prinſen van ORANGIE. Al de wereld was verſtoort, en morde over ſo groot een hoon, als de Republyk van de Munſterſen, die te voren de ſelve nauwelijks hadden durven aankijken, en nu hunne wapenen met de Engelſen, toen onſe vyanden ſijnde, gevoegt hadden, was aangedaan, want ſy waren in het Drentſe, dat hun het naaſte lag, gevallen, en eenige weerloſe Stedekens weg genomen hebbende, verwoeſtten ſy het platte land; dat de ſmaat, die men leedt, ſo groot was, dat men genootſaakt was hierom hulpbenden uit Vrankrijk, die ſe wel door verdrag ſchuldig was, te verſoeken; en dat wy nu van een muys gebeten wierden, die de leeuwen verſmaad en gemuilband had; en dat men dit alles moeſt verduwen, om dat'er niemant was, die de ſchande van de Republyk wreekte. Evenwel konden door dit alles de vyanden van ORANGIE niet bewogen worden, noch de geſtadige verſoeken hunner Bondgenoten, noch de geleden hoon der vyanden, noch de aanprijſingen der Koningen en Vorſten hunne vrienden, noch de klagten van alle de Volken, konden ſo veel uitwerken, dat ſy het minſte ampt in de Republyk den Prinſe wilden laten bedienen, ſulk een onverſoenlijken haat hadden ſy, niet ſo ſeer tegens den ORANGIE VORST, dan wel tegens het Vaderland opgevat, welkers achtbaarheid op 't ſchandelijkſte beſmeurt wierd, ſo dat het de ganſche wereld ten ſpot verſtrekte. Met ſo grote wederwaardigheden heeft WILHEM moeten worſtelen, by na van dien tijdt aan, dat hy maar een kind was, tot den jare ſeſtienhonderd twee en ſeventig toe.

Hosted by Google

Want wie weet niet op hoe onbillijke Voorwaarden men met Cromwel heeft moeten vrede maken, dat men den Prins noyt tot eenige bediening van de Republyk ſoude toelaten?

De hemel hadde toen de twee magtigſte Koningen, van Vrankrijk en Engeland, en twee naburige Biſſchoppen, van Keulen en Munſter, tegen ons gewapent. Alles was gedaan, en buyten eenige hoop. De Koning van Vrankrijk beſtuwt van een magtig heyr, uit verſcheide volkeren verſamelt, en voorſien van een ongelooflijken toeſtel des oorlogs, had als met eene ſlag alles verovert, wat wy aan den Rijn in het Cleefs- en Keulsland, eertijds den Spaanſen ontweldigt, beſaten, en in weinig dagen drie van de Vereenigde Provintien, onder welke ook wy en deſe Stadt getelt worden, en meer dan eene ſtadt in Holland, ſo dat des vyands Veldtekenen tot Amſterdam geſien konden worden, ik ſchrikke als ik'er aan gedenke, met eenen ſtorm ingenomen; ſo dat de Franſſen niet dan met de Landen onder water te ſetten, en met eige handen de dijken door te ſteken, gekeert wierden, waar door die van Holland hen ſelven meer door het water benauwden, dan ſy wel van de vyanden belegert wierden. Menſchen van allerley ſlag, jaren en ſexe, door ſo groot een ſwarigheid ontroert en te neergeſlagen ſijnde, riepen uit eene mond om den Prins van ORANGIE, als het eenigſte geneesmiddel tegens het kwaad, tot Stadhouder van Holland. En in deſe hope ſijn ſy niet bedrogen geworden. Want als WILHEM dat aangenomen had, wierden van binnen de ontruſte gemoederen geſtilt, van buiten raakte de moed der vyanden aan 't ſakken, en door het herwinnen van Naarden en Bon, in hun geſicht, hunnen trotſen hoogmoet bedwongen, ſo dat ſy niet een voet verder durfden gaan, alleen dat ſy Maſtricht, op de uiterſte grenſen van het Vereenigde Neder-

Hosted by Google

Nederland gelegen, in het volgende jaar belegerden en veroverden; eindelijk bragt hy de vyanden ſo verre, dat de Engelſen met ons een vrede maakten, en de Franſſen van onſe landpalen gedreven wierden, ſo dat ſy ſo haaſtig verlieten 't gene ſy hadden ingenomen, als ſy het verovert hadden, behalven de Grave, en Maſtricht, daar van ik geſproken hebbe; waar van het eerſte niet lange daar na, door geweld en wapenen, en het andere by verdrag, op de vredehandeling tot Nimmegen, wederom onder ons gebied gekomen is. Na dat WILHEM deſe ſaken met de hoogſte dapperheid en het grootſte beleyd had uitgevoert, ſloeg al de wereld het oog op hem, ſo dat ſy hem alle als den eenigen Verloſſer van den Godsdienſt en der vryheid, en Herſteller van de ruſte en veyligheid van Europa, aanſagen en eerden. De vyanden ſelve begonden den Prins, die ſy te voren (eer ſy beproeft hadden, hoe groot ſijne dapperheid was in den oorlog te velde, en hoe groot eene voorſichtigheid hy van binnen in het herſtellen en beſtieren van de Republyk gebruikte, hoe groten noeſtigheid hy aanwendde om tegens de ſwarigheden, die ons over het hooft hongen, te voorſien, hoe geſwint en vaardig hy was om het kwaad, dat ons op den halſe lag, af te keeren) als een jongen en onbedreven leerling veracht hadden, na ſijne gegeve preuven in 't korte voor den volſtrektſten Veldheer te houden, en de verachting ſijner jonkheid in een grootſte verwondering te verkeeren, ſo dat ſy nu den Jongeling met den grootſten Veldoverſten gelijk, en niemant boven hem ſtelden. Wie ſoude ſich dan verwonderen, dat de Engelſen, kennende des Prinſen vroomheid in het verdedigen van den Godsdienſt, die in het grootſte gevaar was, en ſijnen verwonderlijken yver, ſorge, en bekommering ontrent onſe Republyk, die hem niet al te wel gehandelt had-

de, te beſchermen, als mede ſijn verheven moed, en ongelooflijke dapperheid, om de ſelve uit die gevaren, daar uit men naulijks geloven konde, dat ſy te redden was, tot WILHEM hunnen toevlugt namen, als tot een Held, die onder de ſterre van Hercules geboren was, om de gedrogten te temmen, de volkeren van een onrechtmatige ſlavernye, en vreeſe voor de ſelve te verloſſen, en om de behoudenis der talrijkſte volkeren met ſijn ſweet, nachtbrakingen, en bekommeringen, door de grootſte gevaren heen, die hy moeſt uitſtaan, uit te werken. Voorwaar noch de Engelſen ſouden een beter Koning, noch wy een bekwamer Beſtierder van onſe Republyk hebben konnen vinden, ſo om het belang van die beyde volkeren, als om hare verlore ſaken door ſijne dapperhied weder te herſtellen, de herſtelde door wetten en goede tucht te beveſtigen, de beveſtigde met goeden raad ſtaande te houden, al ware het, gelijk de Poëten ſpreken, dat hem de Sonne ſelfs had moeten uitſoeken. Want wat is'er dat men, om dit alles uit te voeren, in den Prinſe van ORANGIE ſoude konnen wenſchen? Van alle tijden her ſijn'er weinige gevonden, die te gelijk in de Staat- en Krijgskunde uitgemunt hebben. Van hoe vele grote Veldheeren leeſt men, die door verſcheide overwinningen en ſegepralingen ſijn vermaart geweeſt, doch die in het beſtellen van de Republyk hunnen roem verdwenen is, en geenſints die, welke ſy in den oorlog behaalt hadden, beantwoorde. Maar van WILHEM twijfelt men altijd, of men ſich over ſijne dapperheid en onverwinbaar gemoed in oorlogen te voeren, dan over ſijne wijsheid en gematigtheid in het beſtellen van de Republyk, meer te verwonderen heeft. Want ſijne bedreven Heldendaden ſijn ſo groot en menigvuldig, dat de nakomelingen de gedenkſchriften daar van voor verdacht hou-

Hosted by Google

houden ſullen, terwijle wy ſelve, daar die ſaken by onſe tijden gebeurt ſijn, naulijks onſe oogen en ooren geloven konnen. Hy heeft ſo veel in de Republyk te beſorgen, en luiſter by te ſetten, met ſo groot een beleyt uitgevoert, dat het ſchijnt, dat hy tot dit werk ſijn ganſche leven beſteed heeft, en nergens anders ſijn werk af gemaakt hadde; inſonderheid wanneer, by de regeering van deſe onſe Republyk, noch de ſorge gekomen is der drie beroemtſte en grootſte Koninkrijken, die hy alleen torſſen moeſt. In deſe ruime ſtoffe der ſaken, moet ik my langer bedenken, wat ik voorby gaan, of wat ik vervolgen ſal, voorwaar men ſal'er in deſe engte des tijds maar eenige voorname hooftſtukken van konnen aanroeren.

De voortreffelijkheid van WILHEMS verſtand, en hoe vele en ſchone preuven hy daar van, al in ſijne eerſte jaren, gegeven heeft, hebben wy met weinig woorden aangeroert. Maar welk de aart van ſijn verheven gemoed, om de grootſte ſaken uit te voeren, geweeſt is, daar van heeft hy, naulijks een en twintig jaren oud geworden ſijnde, aan alle de wereld de heerlijkſte preuve gegeven in Overyſſel met het leger der Vereenigde Nederlanden, daar van het bevel weinig dagen te voren hem was opgedragen. Onder het geſag van Prins Maurits, was des winters van den jare 1672. de boort van den Yſſel met werken verſterkt, daar mede men verhoopte de magt der vyanden te ſullen konnen wederſtaan, op dat ſy den naaſten ſomer in het hert van Neerland niet mogten indringen; terwijl de Franſſen in de ſteden van het Keulſe gebied, die aan den Rhijn gelegen ſijn, grote beſettingen gelegt, en de Magaſijnen, die ſy in de ſelve hadden opgerecht, met allerhanden voorraad, en krijgs-gereedſchap opgevult hadden. Doch in de maand van Mey liep de boeſem van den Yſſel ſo ledig, dat die ſterktens, die ſy gemaakt hadden,

hadden, niet ter wereld konden helpen, om den aanval, en doortocht der vyanden te ſtuiten. Dit ſchreef men naar den Hage aan de Staten Generaal, die geſchikt waren tot de beſorging der ſaken van oorlog te velde, volgens het oude gebruik van deſe Republyk, die altijd een of meer uit hare voornaamſte leden den Veldheer in het veld toevoegt, daar hy mede raadpleegt, en niets van eenig belang ſonder der ſelver raad en toeſtemming onderneemt. Deſe brieven in den Hage ontfangen ſijnde, wierden'er uit den Raad van Staten ſeven Heeren naar Overyſſel geſonden, om den toeſtand der ſaken te beſichtigen, met volmagt, om daar ter plaatſe te overleggen alles, wat ſy ſouden achten oorbaar te weſen, even als ware het aldaar by den ganſchen Raad der Seve Provintien beſloten geweeſt, waar toe hun ook van hoger hand het ſegel der Staten Generaal vertrouwt wierd. Wanneer men nu in den Raad der afgeſondene Heeren aan den Yſſel, in de tegenwoordigheid van den Prinſe van ORANGIE, die de ſtemmende met ſtilſwijgen aangehoort, en ſelve geen vonnis gevelt hadde, in overweginge bragt, of men den Yſſel verdedigen, dan of men den ſelven verlaten ſoude, om dat men den vyanden den overtocht niet beletten konde, indien hy aldaar wilde doorbreken; ſo wierd eindelijk by alle beſloten, en eenſtemmelijk verklaart, dat men den Yſſel niet verlaten moeſt, ſchoon de onſe de ſelve tegens ſo groten magt niet verdedigen konden; dat men echter hare beſcherming niet moeſt opgeven, ſo om de ſchrik en vreſe, die het over de ganſche Republyk brengen ſoude, als om de buitenlandſe Vorſten, onſe Bondgenoten, die ſich vaſtelijk ſouden laten voorſtaan, dat men den vyand aan deſe rivier gemakkelijk ſtuiten konde, en dat, wy die verlatende, ſy alle ſouden achten, dat wy ſelve alle hoop verloren gaven, als of het met de Republyk gedaan

Hosted by Google

daan was, en dat ſy derhalven aan deſe vervalle ſaken geen byſtand noch hulpe konden bieden. Dit beſluit voor goed gekeurt ſijnde, maakten ſy hen gereed om wederom te keren. De Prins, gevraagt ſijnde wat hem hier van dachte, gaf ten antwoord, dat het hem ook toe ſcheen, dat men de Franſſen aan den Yſſel, ſo als ſe toen was, niet ſoude konnen ſtuiten, doch dat hy echter 't gene de Heeren Staten beſloten hadden, werkſtellig maken ſoude. Dat, wanneer hy ſag den vyand te willen overkomen, dat hy den aanval afwachten, en hem wel gewapent tegen trekken, en ſo lang hy ademtoogde, het hooft bieden ſoude, en liever dulden, dat hy hem door het lijf henen drong, dan dat hy de tyding van de ramp, indien men 'er een krijgen mogte, in Holland ſoude brengen. O groot en onvertſaagt gemoed! O Woorden, waardig den Naſſauſen bloede, in ſulke jonge Jaren! Ik ben verſekert, mijne Toehoorders, dat gy verſtaat dat WILLEM hier mede wilde te kennen geven, dat hy beſloten had op die plaats, daar hy aan den Yſſel met de vyanden ſoude moeten ſlag leveren, of te overwinnen of te ſterven: en hy ſoude het ook hebben uitgevoert, indien hem de Staat niet alleen van den Yſſel, maar ook van deſe Stad, alwaar hy, van den Yſſel komende, met een hand vol volks was blijven ſtaan, in Holland te rugge geroepen had, om hare toegangen te ſluyten. Dat die van Athenen op hunne Codren, de Romeinen op hunne Decien, die hun leven voor de Republijk opofferden ſtoffen, die waren oud van jaren, en door een ydel bygeloof ingenomen, daar door ſy aangeſet ſijnde, meinden, dat ſy de plagen, die het vaderland over 't hooft hingen, konden verſoenen, en op hun doen nederdalen, indien ſy beſluyert, en met offerkruit gebonden, door een plechtelijk formulier, dat de Prieſter eerſt aanhief, de Goden

ernſtelijk baden, dat ſy de ſtraffe op hunnen kop wilden nederſtorten. Maar WILHEM in de eerſte bloem van ſijne jonge jaren, door gene ſotte bygelovigheid verdwaaſt ſijnde, maar met rede en een goed overleg, en enkel door den yver om ſijn Vaderland te behouden ontſteken, waagde ſijn leven voor den welſtand des ſelfs, alhoewel ik het daar voor houde, dat de Hemel het een en het andere, uit aanmerkinge van des Prinſen godsvrucht, bewaart heeft. En konde hy voor de eerſte preuve van ſijne Veldheers waardigheid, die hem met gemene ſtemmen weinig maanden te voren was opgedragen, met een groter dapperheid van een gemoedigt herte betonen, wat wy van deſen Krijgsoverſten te hopen hadden? Noyt heeft iemant meerder en eerder de hope, die men van hem opgevat hadde, beantwoord, ja hy heeft veel meer gedaan, dan men van hem verwacht hadde, gelijk hy ook in de dapperheid en voorſichtigheid hoger uitmuntte, dan ſijne jaren medebragten. Van Overyſſel te rug gekomen ſijnde, om de grenſen van Holland te verſekeren, wierd hem van de Hollanders, en de Zeeuwen, die hen volgden, het Stadhouderſchap opgedragen; en heeft hy den ſtaat van de Republijk, die overal in roeren, en ſeer verwart ſtond, terwijl alles niet ſo ſeer voor den roof en de woede der vyanden, als wel van een deel oproerige borgers, openlag, niet alleen in ruſte gebragt, maar ook de magt der vyanden geſtuit, ſo dat ſy naulijks een voet in Holland verder durfden ſetten, dan ſy reeds ingenomen hadden; behalven dat ſy, by het afweſen van den Prinſe, wanneer hy verre van onſen bodem naar dien der vyanden, met het grootſte gedeelte van ons voetvolk en ruiterye, vertrokken was, in Holland ſijn gevallen, doch ſo, dat ſy alleen ſchenen gekomen te ſijn om weder te vertrekken. Want, na het verbranden van twee dorpen, keerden

ſy

ſy in haaſt weder derwaarts, daar ſy van daan gekomen waren, en vluchtten ſnellijk weder naar hunne vaſte plaatſen. Ja, wanneer de Prins, in dat eerſte jaar van ſijn Stadhouderſchap en regering, dien veraf gelegenen veldtocht, en dat in een onbekwamen tijdt, wanneer alles bevroſen lag, naar Charleroy ondernomen had, ſchoon ſe, of wegens de traagheid, of de trouwloosheid van ſommigen, niet naar wenſch uitviel, ſo heeft die nochtans den vyanden ſo groot een ſchrik aangejaagt, dat 'er Parys van beefde, en ſy bedacht wierden, om de legers, die in deſe landen lagen, weder te rug te roepen, ſiende en bekennende, dat ſy met genen jongeling, maar met een Veldheer, die voor den allererervarentſten niet behoefde te wyken, te doen hadden. Over deſe ſchielijke verandering van ſaken ſtond de gehele wereld verwondert. Want daar wy in het begin van den ſomer den moed verloren gaven, om de overblijffelen van de Republijk te verdedigen, daar deden wy midden in den winter een inval op den bodem der vyanden, die ſo wijd van ons afgelegen was. En wanneer in het volgende jaar Naarden, ſterk door ſijne gelegentheid, werken, en beſetting, buiten aller verwachting, in het geſicht van Luxemburg, een wakker Veldheer, en voor het ooge van ſo vele legers, daar van de onſe aan alle kanten omringt waren, en die alles in het werk ſtelden, om de hunne te ontſetten, na een beleg van vier dagen, wierd ingenomen; was dit ook niet een voordeftig bewijs van ſijne grote dapperheid, en verwonderlijke krijgskunde? Deſe overwinning heeft als de eerſte baniere opgeſteken, om goede hoop te ſcheppen, dat men het overige, dat noch in de magt der vyanden was, in het korte wederom vermeeſteren ſoude. Voorwaar Naarden herwonnen ſijnde, begonden de Franſſen hunne ſpillen te pakken, en verlieten allereerſt Woerden; en

Hosted by Google

de maand daar na Bon weder met geweld hernomen ſijnde, kregen wy aanſtonts, onder den raad en het beleyd van WILHEM, alles wederom, behalven de Graaf en Maſtricht. Want als de Franſſen bemerkten, dat ſy, 't gene ſy in die bedwelmtheid en nacht des voorleden jaars te ondergebragt hadden, niet konden behouden, trokken ſy hals over kop dien weg, die ſy gekomen waren, weder te rug, en verlieten alle de Vereenigde Provintien, de ſelve op vrije voeten varen latende. Deſe overwachte verloſſing bragt de dapperheid en het beleyt van den Prinſe van ORANGIE den Republijke, die by na twee jaren in een dikke duiſternis geſeten had, in ſo korten tijd toe, die den Nederlanden niet alleen hare vrijheid wedergegeven, maar ook het allerbitterſte jok van ſlavernye van den halſe des Rhijns, om ſo te ſpreken, afgenomen heeft, op dat wy van achteren niet afgekort mogten worden. 't Gene noch klaarder was blijkende in dien ſcherpen en bloedigen veldſlag van Senef, daar men al voorttrekkende vechten moeſt. Dit duurde van 's ochtents tot in den nacht, ſonder dat men wiſte wie de overhand ſoude hebben, terwijl de eene hier en de andere daar meeſter was, en een groot getal van Officieren en ſoldaten van wederſijde ſneuvelde. Want de gelegentheid van de plaats, alwaar de ſlag geſchiedde, was door ſtruellen, heuvels, grachten, holle en gebroke wegen, ſeer hinderlyk, ſo dat het leger nergens naar behoren konde worden in ſlagorde geſtelt, en uitgebreyd. Naulijks kan men geloven hoe groten dapperheid de Prins in deſe batalie betoont heeft, en met hoe groot een beleyd, en volſtandigheid hy ſich ſo wel als een verſtandig Veldoverſte, dan als een kloek ſoldaat gekweten heeft, hoe ſeer hy de ſijne door ſijn geſicht, gelaat en woorden heeft aangemoedigt, hoe hy de wijkende verſterkt, de vallende op-

ge-

Hosted by Google

gehouden, en de deijnſende ruiterije, en het voetvolk herſtelt, en ſelve in het midden van den drom der ſijnen ſo kloekmoedig gevochten heeft, dat hy in het heetſte van het gevecht ſo op den vyand aan- en indrong, dat hy onder de ſelve verviel, en een geruimen tijdt voor een Fransman onder hen vertoefde, tot dat hy gelegentheid vond óm tot de ſijnen weder te keren. Voorwaar het was als een wonderteken, dat de Prins, die lang genoeg onder de vyanden geweeſt was, van hun niet gekent wierd, als of hem de Beſchermende God met een duiſtere wolk omringt, of der Franſſen oogen verblind hadde. Teweten, gelijk God de ſinnen en het beleyd van den genen, dien hy wil verderven, bedwelmt, alſo bewaart hy die, welke hy, ten beſte van het menſchelijke geſlacht, tot grote ſaken geſchapen heeft, in het midden van de allergrootſte gevaren. Eindelyk heeft de Grave de Souches, Generaal der Keyſerlijke benden, een Heer, die noch opſchikker noch ſchoonprater was, by brieven aan den Staat verklaart, dat de Prins van ORANGIE in deſen veldſlag ſo voorſichtig en verſtandig alles verricht hadde, dat hy een oud Veldheer, ſo kloekmoedig als Ceſar, en ſo wel by ſijn ſelven in het midden van de grootſte gevaren als een twede Marius, ſcheen te weſen. Voorwaar deſe overwinning, door ſo veel bloed en ſweet verkregen, heeft men inſonderheid aan hem dank te weten. Want ſchoon de vyanden des voormiddags de overhand hadden, en ſy van de onſen vele hadden gedood, en, op de plaatſen, daar ſy beſet waren, gevangen genomen, alhoewel'er van de vyanden geen minder getal geſneuvelt was, ſo namen echter de ſaken des achtermiddags eenen anderen keer. Want ſy ſtonden, onder het beleyd van den Prinſe van Conde, de onſe wel dapper en kloekmoedig tegen, doch eindelijk wierd van de Franſſen den aftocht geblaſen,

Hosted by Google

die het veld verlieten, en ſich naar hunne legerplaatſen keerden, terwijl de onſe, op de plaats, daar ſy gevochten hadden, tot laat in den nacht bleven ſtaan. En dit is, van alle tijden her, by alle volkeren voor het allerſekerſte en een ontwijfelbaar bewijs van overwinning gehouden geweeſt. De tijdt laat niet toe, dat ik gewag make van den ſlag by Montcaſſel, en van vele andere, waar in, alhoewel de uitkomſt den wenſch niet beantwoorde, de Prins echter geen gevaar ontweken noch ontſien heeft, ſijnde altijd voor in de ſpitſe, en in het heetſte van het gevecht, ſo dat ſijne Generaals en hovelingen meermalen verwondert waren, dat hy niet gedood, of gevangen was, en dit de byſondere goedertierentheid Gods toeſchreven, die ſy ſagen, dat voor ſijn leven ſo nauwen ſorge droeg. Doch ik kan alhier niet met ſtilſwijgen voorby gaan, een byſonder en gedenkwaardig voorbeeld van een dapper en onverwinbaar gemoed. De Franſſen hadden Bouchain in Henegouwe belegert, in 't by weſen, en onder het beleyd van Koning LODEWYK ſelve. Doch de tegenwoordigheid, en magt van LODEWYK belette WILHEM niet, dat hy ſijnen ſtander in het by gelegen veld, in het geſicht van den Koning, met acht duiſend man plantte. Want met deſe was hy het overige leger voor uit getrokken, dat langſamer volgde, ſo dat het naulijks in een dag reyſens den Prinſe inhalen konde. De Franſſen, van ſijne komſte verwittigt, ſetten, door het openen der ſluiſen van Condé alles rondſom onder water, ſo dat de kracht van het ſelve alle de bruggen, die over de rivier geſlagen waren, deed wegdrijven, en de overige benden der Bondgenoten op gene wijſe by den Prins konden komen. Hem wierd geboodſchapt, dat de Franſſen aan 't bewegen, en niet verre van ſijn leger af waren. Dit verſtaan hebbende, nam hy vaſtelijk voor ſlag te leveren, ſonder ſijn leger af

Hosted by Google

te wachten, dat door de kracht van het water van hem afgeſcheyden was; echter hadde hy de magt der Franſſen noch niet verſpied, welkers geſicht door een berg, die tuſſchen beyde de legers lag, belet wierd. De Prins fond den voortreffelijken Heer van Dijkveld, op wiens raad en trouwe hy ſich in geheime en wigtige ſaken inſonderheid verliet, naar Valencien. Deſen gemelden berg moeſt hy over, van den top van welke, als Dijkveld ſag, dat de Koning van Vrankryk aan de andere kant met een ſeer talrijk leger lag, keerde hy in aller yl te rug, en boodſchapte dit den Prinſe. De ſelve wierd door deſe tijding ſo weinig ontſet, daar hy ſelve ſo ſwak was, en ſo groot een magt naby lag, dat hy niet eens dachte om te rug te wijken, en met ſijn leger op te breken. Wat dunkt u, mijne Toehoorders? Gelooft gy wel dat eenig menſch in de wereld kloekmoediger en dapperder het allerverſchrikkelijkſte ſoude konnen afwachten? WILHEM was in ſo groot een gevaar van ſijn leven, en uitſlag van ſaken, geruſter, dan de vyand met ſo groten magt van volk. Want de Koning van Vrankrijk vernomen hebbende, dat het leger van den Prinſe ſo na aan het ſijne lag, gebood aan Schomberg des ſelfs gelegentheid en grootheid te gaan beſichtigen. Ondertuſſen riep de Koning ſijne Veldoverſten by een, waar in men beraadſlaagde, of men op de Nederlanders los gaan ſoude. De meeſte Generaals oordeelden, dat men ganſch niet dralen moeſt, terwijl ſy volkomen verſekert waren, dat het leger van den Prinſe ongelijk ſwakker was, dan dat van den Koning, echter wilden ſy voor de wederkomſt van Schomberg niets beſluiten. Deſen wederkerenden, is Louvoi, die eerſte Staatsdienaar des Konings, en ſijn geheime Raad was, te gemoet gereden, hem vermanende, indien hy in den haat van het Hof niet vervallen, en ſich ſelven verderven wilde, dat hy den Koning

ning niet raden ſoude om te ſlaan, en den Prins van ORANGIE tot een veldſlag uit te dagen. Schomberg, de ſtreken van het Hof kennende, wedergekeert, en van den Koning gevraagt ſijnde, wat hem van des Prinſen leger en het ſlaan dachte, antwoorde voorſichtig en loos, dat hy volkomelijk van het ſelve oordeel ſoude weſen met de gene, die vaſtgeſtelt hadden, dat men de Nederlanders aanſtonts moeſt aangrijpen, indien de Koning ſelve niet tegenwoordig was; doch dewijl de behoudenis van ſo groot een Koninkrijk, en van ſo vele volken van den perſoon en het leven des Konings afhing, dat hy derhalven van gehele andere gedachten was; dat de Koning ſonder eenig gevaar dat alles konde bereyken, daar om hy ſijn leger aldaar hadde neergeſlagen, en men de geheele ſaak niet behoefde in gevaar te ſtellen. Dat de Koning in het geſicht van den Prinſe van ORANGIE Bouchain wegnemen konde, 't gene hem tot groter roem ſoude ſtrekken, dan of hy met ſo magtig een leger het ſwakke legertien van den Prinſe van ORANGIE geſlagen hadde. Dit antwoord keurde LODEWYK voor goed, en volgde het op. Doch WILHEM konde ſich niet laten overreden en bewegen om af te trekken, en ſich na elders te wenden, terwijl de Franſſen, uit vreſe voor den Prins, hun leger, om van den ſelven niet aangetaſt te worden, ſterk verſchanſten.

Hoe vele preuven van dapperheid, en oorlogs beleyt heeft hy in de belegering van Namen, die in den volgenden oorlog ondernomen wierd, gegeven? In Europa legt geen ſtad, die wegens ſijne buitewerken vaſter en ſterker is. Maar dat het noch ſterker maakte, was de beſetting, beſtaande in veertien duiſend mannen, een genoegſaam leger, daar over een der voornaamſte Veldheeren van Vrankrijk, Bouflers, het gebied hadde, die als een leger ſelve was; rondom de beſchan-

Hosted by Google

ſchanſing, die de onſe tegens een ſchielijken aanval dekte, lag een ander van honderd duiſend mannen, onder Villeroy, om de belegering op te ſlaan. De Prins wierd door ſo groot een meenigte niet afgeſchrikt, maar ſtond twee dagen voor ſijne omſchanſingen in ſlagorde, gereed ſo wel om een oorlogskans in 't vlakke veld te wagen, als binnen de ſelve dat reuſen gevaart weg te nemen. WILHEM begaf ſich over al in het gevaar, en ſtond onverſchrokken en pal daar de kanon- en musketkoegels door de lucht henen ſnorden, ſo dat'er twee, die by na rakende aan ſijne ſijde ſtonden, want ſy waren maar vijf voeten van hem, met een kanonkoegel ter neer geſchoten wierden, die den eenen het leven, en den anderen den arm wegnam. Hy week daarom niet van ſijne plaatſe, veilig ſijnde onder de hoede der Koninklijke Engelen, die de doorluchtige perſonagien van Koningen en brave Vorſten beſchermen. Wat de nederlage der Franſſen betreft, die ſy in Henegouwen by Sint Denijs gekregen hebben, wanneer de Prins van ORANGIE, om de belegering van Mons op te ſlaan, op hun leger inbrak, aldaar heeft hy de ſelve, terwijle ſy door boſſchen, een rivier, en diepe enge wegen, ſo verſchanſt lagen, dat ſy ontoegangkelijk, en onverwinnelijk geacht wierden, met ſo groot een geweld, en ſulken beleyt aangegrepen, dat de Nederlanders en hunne Bondgenoten, na een grote bloedſtorting, het veld, daar de Franſſen gelegen hadden, in korten tijd meeſter waren, ſo dat ſy des nachts de vlucht namen, met achterlating van hunne tenten, bagagie, en oorlogstuigen. Sy waren op het hoogſte verſtoort, dat ſy deſen oorlog door geen beteren uitſlag konden ten einde brengen. Want in die volgende nacht kwam van Nimmegen de tijding in 't leger, dat de vrede op billijke voorwaarden getroffen was, met wedergeving van Maſtricht, ſo dat de Staat van alle het gene ſy in deſe oorlogs

buyen, en in dit onweer verloren hadde, niets meer vermiſte. De vrede beveſtigt ſijnde, was het aanſien van den Prins van ORANGIE ſo groot, dat alle Volkeren hem als den Verloſſer van Europa aanſchouwden en aanbaden.

Engeland verſocht ernſtig, en door het affenden van eedele mannen, en door brieven, aan hem geſchreven, ſijne hulpe om hunnen Godsdienſt, Wetten en Vryheid te verloſſen, die door de onverdraaglijke heerſchappye van Koning JACOB ſo onderdrukt wierden, dat ſy by na in het uiterſte gevaar waren van die te verlieſen.

Een geruimen tijd te vergeefs aangeſocht ſijnde, drongen de Engelſen daar op van dag tot dag meer en meer aan, dat hy, die nevens ſijne Voorouderen de vryheid en Godsdienſt der Nederlanden, door de Spaanſen verdelgt ſijnde, gehandhaaft hadde, niet ſoude gehengen dat ſulke grote goederen van hun Koninkrijk verloren gingen, die hy alleen magtig was te behouden. Dat, Engeland verloren ſijnde, Nederland ook in 't korte ſoude te gronde gaan, welker vryheid, ſo wel als die van Engeland, door twee magtige Koningen belaagt wierd, die ter onderbrenging van beyde de volkeren, en ter uitroeying van den geſuiverden Godsdienſt, herten en wapenen t'ſamen gevoegt hadden. Eindelijk heeft WILHEM ſulke grote ſmekers niet langer willen afſlaan, maar, als door een Goddelyke aanblaſing aangeſet, terwijl andere ſtil ſaten, als of ſy door een ſlaapdrank geheel bevangen waren, aangenomen ſich ter hulpe van die ellendigen te ſpoeden, ſijne krijgsbenden by een te ſamelen, een vloot gereed te maken, andere Vorſten aan te ſetten, om verbonden met de ſelve aan te gaan, en als ter leſſing van een gemenen brand, t'ſamen toe te ſchieten, en onſen Staat te bewegen, dat ſy tot deſen tocht hunne Benden en Scheepsvloten lenen wilde, achtende

achtende, dat ſy, als des naaſtens huys in den brand ſtaat, mede in gevaar waren. Ook konden ſy hier van door gene dreigementen van dien magtigen Koning, die opentlijk hun deed aanſeggen, dat hy het vyandelijk ſtaal trekken ſoude tegens alle, die ſich in de ſaken van Engeland ſteken wilden, worden afgetrokken. De vloot met manſchap, paarden, wapenen, en oorlogstuig voorſien ſijnde, maakte ſich de Prins, om dit alles naar Engeland over te voeren, gereed, na dat hy al vorens de Staten vermaant hadde tot de onderhouding van eendragt, en aller gemoederen tot lijdſaamheid beveſtigt, indien'er de eene of de andere ſwarigheid mogte opkomen; dat hy naar dat eyland niet overſtak uit heersſucht, maar ontvonkt door den yver om den gemenen Godsdienſt, en de vryheid te beſchermen; en dat wel op de nodiging, die geheel Engeland onlangs met een algemene ſtem ootmoedig aan hem gedaan hadde, om de verdrukten voor hunnen ondergang te verloſſen, in welkers behoudenis niet alleen het heyl van Nederland, maar ſelfs van geheel Europa gelegen was. Dat, deſe behouden en herſtelt ſijnde, hy ſpoedig en tijdig genoeg wederom komen ſoude, om ons en der gemene ſake ter hulpe te komen. Den Staten vaarwel geſegt hebbende, wierd hy van alle, niet ſonder tranen, met toewenſching van een goeden uitſlag, gevolgt. Als de beſtemde dag om te ſeylen gekomen was, lichtten de oorlogs ſchepen hare ankers; want daar was zeyn gegeven, dat men met den vloet over de droogtens in ſee ſoude ſteken. Geen ſchip vertoefde, dan alleen, 't gene den Prins van ORANGIE voeren ſoude, bleef voor ſijn anker verder van de haven van den Briel leggen, daar over alle verſtoort waren, en over des Kapiteins ſukkeling of nalatigheid vloekten en tierden, door wiens ſchuld het ſchip, dat den Prins ſoude overvoeren, van wegen de invallende ebbe, niet ſoude

Hosted by Google

konnen over den droge in ſee geraken, dat dus een gehele dag van de reys verſpilt wierd, ja dat dit dralen den gehelen tocht ſoude konnen vruchteloos maken. O verblindheid van het menſchelijk verſtand! O kracht der beſluiten Gods! voor het menſchelijk begrip ondoorſoekelijk. De ſukkeling, daar ſy alle ſo om vloekten, en die ſy riepen, dat den Kapitein ſijn kop moeſt koſten, heeft den Prins, en de vloot behouden. Want in dien volgenden nacht rees'er ſo grouwelijk een ſtorm op, dat de vloot door de vreeſlijke winden wierd van een verſtroyt, en verſcheide ſchepen geheel in het Noorden weggeſleept wierden, doch niet een daar van verging, maar alle, de ſee bedaart ſijnde, in de haven by den Briel weder ten anker kwamen. Gy ſiet, dat het gene ſy meinden, een oorſaak te ſullen weſen van een vruchteloſe tocht, de eenigſte geweeſt is van ſijnen gelukkigen uitſlag. Want indien het ſchip van den Prins met de overige was in ſee geraakt, ſoude de gehele vloot, die nacht hare reys vervolgende, het verder dan ter halver ſee, tuſſchen onſe en de Engelſe kuſten, gebragt hebben. Want daar was beſloten, dat indien de vloot, verder dan ter halver ſee, van een ſtorm belopen wierd, ſy het alle naar Jarmout ſouden wenden, maar indien ſe minder gevordert was, dat ſy op de rede van den Briel weder ſoude ten anker komen. Indien de ſchepen te Jarmout waren aangeland, had men het krijgsvolk aldaar beſwaarlijk konnen uit ſetten, terwijl het leger van den Koning JACOB, dat veel talrijker dan het onſe was, alle de kuſten daar om heen beſet hadde, ſijnde het gehele land daar ontrent verwoeſt, en alle de voorraad voor menſchen en beeſten in verder afgelege en ſterker plaatſen gebragt, op dat de onſe niets ſouden hebben om van te beſtaan. Want het was uitgelekt dat de onſe in Jarmout landen ſouden. En dat ſulks niet geſchiet is, moet men het

Hosted by Google

het ſchip, dat den Prins voeren ſoude, toeſchrijven. De vloot, aldus in den Briel te rug gekomen ſijnde, heeft, met het veranderen van de wind, ook ſijn koers verandert, en is gelukkig in Torbay, in het Graafſchap van Devonshire, ten anker gekomen.

De Prins trok door Exon, met grote toejuichingen, en tekenen van vreugde over den ganſchen weg, naar Londen, en wierd over al, daar hy ſijn voet ſette, verwelkomt. JACOB, van ſijn leger, vloot, en borgers verlaten, en overtuigt ſijnde door meewuſtheid, van de ſaken kwalijk te hebben behandelt, van eedſchending, van het vertreden der wetten, en ſijnen drift om de Koninklijke magt, door wetten omtuint, in een onbepaalde heerſchappye te veranderen, ontdeed ſich van ſijne Koninklijke waardigheid, en, dit ſijn Rijk geruimt hebbende, dat hy al lange voor dat hy'er uit vluchtte, verlaten hadde, terwijl hy den Godsdienſt, de vryheid, en de wetten den oorlog had aangeſegt, en alle aan de ſlavernye onderhevig maakte, vluchtte, ongedwongen van iemand, naar Vrankrijk. Het Volk van Engeland droeg ondertuſſchen aan WILHEM, als mede aan ſijne Koninklijke Vrouwe MARIA, ter vergelding van het herſtellen der vryheid, met volle toeſtemming der grootſte Heeren, Edellieden, en aller Borgeren, het Rijk op, dat van JACOB verlaten was. Want WILHEM had het volk van Engeland op ſijne ſijde gekregen, behalven de aanprijſing van ſo vele andere deugden, door de verwantſchap van het bloed, want hy was van moeders ſijde uit de dochter van den Koning van Engeland geboren, door ſijn huwelijk, als ſijnde met de dochter van den Koning van Engeland getrouwt, en de gemeenſchap van Godsdienſt tuſſchen het Engelſe en Nederlandſe volk. Al de wereld was verwondert en ſtond verbaaſt, gelijk ook alle de nakomelingen ſullen doen, dat ſulke

Hosted by Google

grote ſaken in ſo korten tijd, en met ſo weinig krijgsbenden, die niet boven de veertien duiſend man uitmaakten, konden uitvoert worden. Voorwaar het ſoude door gene magt hebben konnen geſchieden, ſchoon de vloot ſo wel als het leger veel ſterker geweeſt was, ten ware de gemoederen van het ganſche Volk ſo ſeer tot WILHEM geneygt, en van JACOB afkerig waren geweeſt. WILHEM op den troon geſet ſijnde, droeg voor alle dingen ſorge, om het wankelende en het vervallene weder te herſtellen, het bedorve te verbeteren, de Godsdienſt vaſt te ſtellen, de wetten, die geſchonden waren, te doen herleven, alles op den vorigen voet te brengen, en het Rijk weder ſijn oude luiſter te doen erlangen, de vuiligheid, daar het mede beſwalkt was, afgevaagt ſijnde. Ook herbloeyde alles in Engeland, doch Ierland wierd door nieuwe beroerten geſchud. JACOB, ſijn ballingſchap moede, daar mede hy hem ſelven geſtraft hadde, had uit Vrankrijk een leger derwaarts overgeſcheept, en ſpeelde door het wegnemen van eenige ſteden, wijd en ſijd den meeſter, tot dat WILHEM, de ſaken in Engeland vaſt geſtelt hebbende, insgelijks naar Ierland, om het ſelve te verloſſen, en in een goeden ſtaat te brengen, overſtak; en JACOB aan de Boine aantreffende, aanſtonts is op het lijf gevallen, die op de andere kant van de rivier ſijn leger had in ſlagorde geſtelt, daar het leger van WILHEM wierd overgeſet, onder het beleyd van Schomberg, den grootſten Veldheer, die onſe eeuw geſien heeft, die naar de overkant, daar de vyand lag, doorgeſet ſijnde, door een piſtool koegel geſneuvelt is; en die, nu oud geworden, ſo vele ſegetekenen, die hem onder ſo vele volkeren, als in Spangie, Portugal, Vrankrijk, Neerland en Duitsland, waren opgerecht, door geen heerlijker dood luiſterrijk maken konde. Koning WILHEM mede, ſo na aan de rivier gekomen ſijnde, dat hy binnen het bereyk

bereyk van 's vyands Kanon was, was by na door een koegel, uit een veldſtuk geſchoten, gedood, die hem voorwaar in ſijnen ſchouder wel geen diepe, maar een brede wonde gemaakt heeft. Deſe verbonden ſijnde, keerde hy aanſtonts weder tot de waarneming van ſijn vorige Veldheers ampt, niet eens tonende, dat hy pijn hadde, die echter niet klein was, of dat hy in het minſte ontſtelt was, maar het over de rivier geſet hebbende, viel hy op de weerſpannelingen aan, en ſloeg de ſelve, ſo dat ſy over hals en kop ſich naar de ſteden, en op de bergen vluchtten, maar JACOB, ſo ſnel als hy konde, ſich te ſcheep begaf, om naar Vrankrijk over te ſteken. De Koning op de ſelve tijd, eer hy met JACOB geſlagen hadde, van de nederlage der Hollandſe vloot verwittigt, viel even onverſaagt en kloekmoedig op de vyanden aan, ſloeg en overwon de ſelve; maar gaf het eyland, na de verkrege ſege, aan den dapperen en heldhaftigen Heer van Ginkel over, om het geheel te temmen, waar van daan hy daar na, tot beloning ſijner dapperheid, Grave van Atlone gemaakt is. Maar de Koning keerde weder naar Engeland, alwaar hy met de grootſte gelukwenſchingen ontfangen, en ſijne dapperheid ten hemel toe verheven wierd, doch God gedankt en gelooft, voor dat hy het grootſte gevaar was ontkomen, daar in hy ſoude geſneuvelt zijn geweeſt, indien hem de ſcheut een vingerbreette lager getroffen had. Te Londen weder te rug gekeert ſijnde, droeg hy ſtraks ſorge voor onſe Republyk, alwaar hy ſulke grote ſaken uitgevoert heeft, dat hy den vyanden anderwerf den vrede afparſte. Van vele en de grootſte oorlogsbedrijven heb ik een weinig opgehaalt. In vrede heeft hy niet minder gedaan, doch mijn ſtem, noch leden, noch de tijd laten toe, dat ik die ſelfs als ter loops aanroere. Niet minder was de wijsheid van WILHEM om ſijne Rijken en de Republyk in een tijd van vrede te regeeren, als

ſijne

Hosted by Google

ſijne dapperheid, om roemruchtig den oorlog te voeren, dat weinigen gegeven is. De roem van Scipio, Hannibal en andere grote Veldheeren, die ſy door den oorlog verkregen hadden, is in vredens tijd weer verdwenen.

Maar niemant is waarlijk verſtandig, die niet met eenen Godvruchtig is, 't welk de bron is van alle wijsheid. Men ſiet ſeer ſelden, dat de altaren van menſchen, die het geluk dient, roken, gelijk het ſpreekwoord aardig luyd. Maar WILHEM was ſo opgevoed en onderweſen, dat hem niets ſo ſeer, dan de betrachting der Godvrucht, ter herte ging, en dierbaarder was, en niets achter liet te verrichten ter uitvoering van alle der ſelver plichten. Want hy ſelve was neerſtig om op plechtelijke dagen de heilige dingen opentlijk by te wonen, en ſich t'huys op geſette uuren tot den Godsdienſt te verledigen, en niets ſonder God by der hand te nemen. Met hoe groot een yver droeg hy ſorge, dat'er niets in den Godsdienſt verandert, noch de waarheid der rechte bevattingen vervalſcht mogte worden, noch de verſcheidentheid der gevoelens ontrent ſommige hoofdſtukken van den Godsdienſt, daar van de eeuwige ſaligheid niet afhangt, geen twedragt of haat onder de geloofsgenoten baarde, waar in ook de Staten van Holland en Utrecht, weinig jaren voor des Konings dood, onder ſijne beſtelling by placcaat voorſien hebben. Hoe dikwils heeft hy gewilt dat'er bede- en dankdagen ſouden ingeſtelt worden, om in bekommerlijke tijden van de Republyk Gods gunſte te erlangen, of om den ſelven voor de overwinningen, en gelukkigen uitſlag der ſaken, en andere weldaden, te danken? Maar hoe groot een ſorge hy voor den Godsdienſt droeg, daar van is inſonderheid een voornaam bewijs geweeſt, dat hy, ter verdediging van den waren, de wapenen opvatte, en de gene, die om den ſelven gedwon-

Hosted by Google

gedwongen waren hun vaderland en aangename woningen te verlaten, en die als ballingen jammerlijk op land en ſee moeſten omſwerven, vriendelijk en mildelijk ontfing, en ſeer vele weldaden bewees. Want hoe vele ballingen van allerley ſtaat en rang, hoe vele eerlijke en aanſienlijke vrouwen en maagden, die, door den yver tot den onvervalſten Godsdienſt ontſteken, om niet gedwongen te ſijn den ſelven af te ſweren, dat kwaad ontvlucht waren, had hy uit ſijn eigen inkomſten een jaarlijks onderhoud toegelegt, op dat ſy hare ballingſchap met te meerder lijdſaamheid dragen, en, ontſet van alle het hare, haar ellendig leven niet in de hoogſte armoede doorbrengen ſouden.

Niet minder is des Konings mildadigheid geweeſt ontrent de Studien in de allerberoemtſte wetenſchappen, en der ſelver Voorgangers. Ten bewijſe, van ſijne grote toegenegentheid tot de ſelve, konnen verſtrekken, om gene andere op te halen, de goude en ſeer net geſchroefde penningen, die in veler handen ſijn, met ſijn en des Koningins beeltenis, en dit opſchrift, *Liberalitas in eruditos, mildadig ontrent geleerde mannen.* Ja de Koning heeft ſelfs een nieuwe Hogeſchool der beſte leeroeffeningen en konſten in het Graaffchap Lingen opgericht, aldaar uitſtekende leeraars beroepen, en door goede beloningen en voordeelen, welke hy daar toe geſtelt hadde, en niet waren af te wijſen, derwaarts genodigt, die de Jeugd van dat en het naburige landſchap in de letterkunde, en de betrachting van alle geleertheid, ten nutte van de Kerke en den Lande, onderwijſen ſouden.

En wie ſal naar waarde verheffen de byſondere en buitengemene, en deſe onſe eeuw te boven ſtijgende, voorſichtigheid, en het ſchrandere beleyd van WILHEM, daar op by na alle ſaken van ganſch Europe, die ergens verhandelt wierden, ruſtten? Hoe groot was ſijne wijsheid in tegen-

Hosted by Google

woordige dingen vaſt te ſtellen, hoe groot ſijne ſcherpſinnigheid in ſorge te dragen voor het toekomende, en uit de ſulke, die als tot een ander eynde ſchenen geſchikt te weſen, te giſſen, wat de vyanden heymelijk by hun ſelven ſmeedden? hoe vaardigen en gereden ſnelheid gebruikte hy in werkſtellig te maken 't gene hy wel en kloekſinnig bedacht hadde? hoe groot een noeſtigheid en geſwintheid wendde hy aan om te herſtellen 't gene, nu of dan, gelijk het in den oorlog gaat, misdreven, en buiten ſtaat geraakt was? ſo dat hy meer gemoedigt door de rampen, indien men deſe of gene gekregen hadde, ſich in 't korte herſtelde, en weinig tijd daar aan altijd, met groter wakkerheid, en den vyanden vervaarlijker, te velde en in de ſpitſe kwam. Geſtadig, als ware hy op een hogen toren geſtelt geweeſt, ſag hy rondom naar alle oorden van de wereld uit, ſo wel die naby, als die verre af gelegen waren, en had gedurig ſijn oog ſo wel op der vyanden aanſlagen, als mede op de handelingen en raadſlagen der bondgenoten en der onſijdigen. In het midden van ſulke onſekere pogingen der menſchen, daar van de meeſte alles als naar hunne eige belangen afmeten, en in ſo groot een wiſſelvalligheid der ſaken, wiſte WILHEM alles byeen te houden, en door ſijne raadgevingen te beſtieren, ſo dat hy de twiſtende en flauw gemoedigde in trouwe en tot hunnen plicht hield, of de ſelve meer beveſtigde, en aan de gemene ſake meer genegen en toegedaan maakte, en alles met wakkerheid waarnam, ſo dat wy en andere op ſijne beraadſlagingen veylig konden ruſten, terwyle hy de man was, die nacht en dag voor onſe behoudenis op de wacht ſtond. Dit ontkenden die Koningen en Vorſten ſelve niet, daar mede hy in het verbond getreden was, die aan ſijnen raad ſo veel toeſchreven, dat ſy, wetende dat de ſelve vol van trouwe en voorſichtigheid was, en dat hy niets anders, dan aller gemeenen

meenen welſtand op het ooge had, geheel en al van ſijnen wenk, ſonder iemant te na te ſpreken, afhingen, dat is, dat ſy 't gene hy aanraadde en porde, als een Delfiſe godſpraak, opvolgden. Dat hy noyt onder ſo vele, die van ſulke verſcheide gevoelens waren, ſoude hebben konnen erlangen, indien ſy met der daad niet ondervonden hadden, dat hy de ſaken verder inſag dan andere, en met het hoogſte overleg, en oprecht, door geen eigenbaat weggeſleept, het gemene beſte van vrede en oorlog behandelde, allen tot een toevlucht verſtrekte, en de voorſichtigheid van WILHEM over al boven allen nijd geweeſt ware. Echter, ſchoon hy van ſo grote ſchatten van voorſichtigheid opgelegt was, vertrouwde hy ſich ſelfs de ſaken ſo niet, dat hy niemant raadpleegde. Ja hy ondernam geen ſtuk van groot belang, dat hy niet al vorens met ſijne Raden, onder de welke hy'er van ſeer grote voorſichtigheid by ſich hadde, overleyde, en hun oordeel ondervraagde, om mogelijk niet te ſchijnen meerder aan ſijne eige driften, terwyle niemant geſegt word ter aller uuren wijs te ſijn, dan aan het gewigte der rede, toegegeven te hebben; alhoewel dat, wanneer ſy hun gevoelen geſegt hadden, en het oordeel des Konings van het hunne verſchilde, en hy het ſijne nader verklaart hadde, het ſelve altijd bovenſloeg, niet ſo ſeer door het voorrecht van het Koninklijk geſag, dan wel van de waarheid, en dat ſy door de kracht der ſelver overtuigt ſijnde, verſtonden, dat hy de ſaak dieper, dan ſy, ingeſien hadde. En hier over ſal ſich niemant verwonderen konnen, die en de doordringende en uitmuntende kragt van ſijn verſtand kent, en weet dat hy altijd, ſelfs wanneer hy minder beſet was, alle ſijne gedachten over ernſtige ſaken liet gaan, een vyand ſijnde van hofnarren en bootſemakers, en andere plaiſiertjes, daar ſelfs de grootſte heeren, doch welker gemoederen van de beſte alloy niet ſijn toegeſtelt, vermaak in ſchep-

Hosted by Google

pen. Wanneer de Koning, of in tijd van vrede, of na dat het leger in de winterquartieren getrokken, en de veldtocht voor dat jaar geeindigt was, op ſijne luſthuiſen vry, en ontſlagen van de ſorgen ſijner dagelijkſe beſigheden, alleen was, dan was hy nochtans het minſte alleen, en ſleet ſijnen tijd noyt met nietige tijdverdrijven, of met boertende praatjes, maar hy overleyde altijd met ſijne gedachten ernſtige ſaken, en bedacht by ſich ſelven wat der gemene ſake te ſtade konde komen. Hoe dikwils heeft men hem op Honslaardijk, het Loo, en andere Luſthuyſen, daar hy ſomtijds gewoon was ſijn verblijf te nemen, na de avondmaaltijd in de waranden en groene galeryen met gedurige peinſingen, en overleggingen van ſwaarwigtige ſaken, die den gemenen welſtand betroffen, tot laat in den nacht ſien wandelen; ſo dat'er naulijks iets voorkwam, dat hy by ſich ſelfs niet begrepen, en overleyd hadde, hoe het konde uitvallen, of in voorſien worden.

Hier door was het geſag des Konings ſo groot, als het van eenig menſch in de wereld weſen konde. Want WILHEM wierd van Koningen geëert, van Keyſers hoog geacht, en van Vorſten met verwondering aanſchouwt, die ſijne vriendſchap ſochten, en over hoogwigtige ſaken met hem raadpleegden. Voorwaar alle de verbonde Prinſen gedroegen hen aan den raad van WILHEM. Hy ſtelde de raadſlagen op, die ſy alle in tijden van vrede en oorlog achtervolgden, niet alleen ſo lang hy ſelve in 't leven was, maar ook na ſijne dood, ſo dat het gene tegenwoordig tegens den gemenen vyand word ondernomen, volgens ſijn voorſchrift geſchied, en de wereld vele eeuwen herwaarts geen uitmuntender held, dan deſen onſen, gedragen heeft. Sijn geſag vermogte ſo veel by den Rooms Keiſer, en den Koning van Spangien, om van gene andere Vorſten te ſpreken, dat 't gene hy aanried, by de ſelve wierd goedgekeurt, tot verwondering van de vyanden;

Hosted by Google

den ſelve; want ſy hadden ondervonden dat hy genen raad gaf, dan die, uit het binnenſte kabinet van een diepe voorſichtigheid gehaalt, vry van eigen belang, en voordelig voor allen was. Gelijk de ſiel in het lichaam alles beweegt, en de leden koeſtert, alſo beſielde de wijsheid en het geſag van WILHEM het gehele lichaam van het welmenende Europe.

Des Konings geſag, dat hy ſich en door ſijne wijsheid, om tuſſchen partyen voorſichtigen raad te geven, en door ſijne dapperheid om het beraadſlaagde uit te voeren, verkregen hadde, wierd door ſijn wonderlijk geluk verſterkt en vermeerdert. Want, alhoewel hy lange met de boosheid der tyden en menſchen heeft moeten worſtelen, ſo om ſijne dapperheid te beproeven, of WILHEM ſo groten geluk als hem te beurt viel, ſoude konnen dragen, als om ſijn gemoed te verharden tot het torſſen van alle tegenſpoeden, ſo is dit alles nochtans vergoedet geworden door ſo vele ſaken, die ſo gelukkig ſijn uitgevallen, als men ſoude konnen wenſchen of begeren. Onder het gene den menſch gelukkig maakt, is voor eerſt een goede trouw, een behaaglijke Huisvrouw en een vreedſaam huwelijk, 't welke hoe het ſeldſamer gevonden word, ſo veel te meerder is te achten. Want onder alle maatſchappyen is'er gene die nauwer en ſterker bind, als ſijnde een deelgenootſchap van ons ganſche leven en geluk, in het welke, als de herten niet wel over een ſtemmen, de allervoorſpoedigſte ſaken bitter ſijn; maar indien'er een goede overeenkomſt der gemoederen, en een wederſijdſe liefde gevonden word, dat ſelve maakt alle de bitterheden ſoeter, immers verdraaglijker. Kan'er, mijne Toehoorders, iets gelukkiger bedacht worden, als dat onwaardeerlijke huwelijk, wanneer de Koningin MARIA ſo gelukkig met WILHEM trouwde, die allervolmaaktſte Prinſes, daar

Hosted by Google

van men recht mag twijfelen, of'er ergens in de gedenkſchriften een weergade van te vinden is, 't ſy men het ooge ſlaat op de ſuiverheid van hare ſeden, 't ſy op de liefde, die ſy den Koning toedroeg, 't ſy op hare wijsheid in de regering van het Rijk, als de Koning buiten het ſelve, en jaarlijks vele maanden achter een te velde was, 't ſy op hare vaardige bereidwilligheid, om by de wederkomſte des Konings, hare volmagt af te leggen, wanneer ſy ſich van alle die ſorge weder ontdeed, als of ſy noyt het roer van de regering hadde aangeraakt, en al haar leven als een vrouwe, buiten eenig bewind van ſaken, geleeft hadde. Hoe ſeldſaam en moeyelijk dit is, getuigen de geſchichtſchriften van alle tijden en volkeren, waar in wy ſien, dat van wegen de heersluſt de huwelijks bedden geſchonden, de mannen door lagen, vergift, ſtroppen, en door het ſtaal ſchendig vermoort ſijn; en dat ſelfs in deſen geen maat gehouden is tuſſchen ouders en eige kinderen, en dat de ſoetigheid en de gewoonte om te regeren de allerſedigſte en deugdſaamſte mannen, en eerlijke vrouwen, weggeſleept heeft, ſo dat ſy van den weg, dien ſy lange met groten lof betreden hadden, ſijn afgeſlagen. Doch van deſe grootſte der Koninginnen heb ik op een andere tijd geſproken. Immers het huwelijks bedde is alhier wederſijds onbevlekt bewaart, en de trouwe en eed van deſen echtenſtaat, niet door het minſte kwade vermoeden, geſchonden.

Wat ſal ik van dat geluk ſeggen, dat, wanneer WILHEM door dagelijkſe verſoeken van Engeland, onderdrukt ſijnde door een onverdraaglijke heerſchappye, wierd moeyelijk gevallen, om die ellendigen ter hulpe te komen, hy met ſo kleyn een leger tegens ſo groten magt te water en te lande, en dat in ſo korten tijd, het ſelve ſijnen wenſch heeft doen erlangen, den Godsdienſt en de Vryheid reddede, de Wetten vaſt ſtelde, en tot een prys van deſe verloſſing de Koninк-

Hosted by Google

minklijke kroon, die JACOB hadde afgeworpen, verkreeg? Was dit ook niet een uitmuntend bewijs van ſijn overgroot geluk, dat de allerſchelmachtigſte aanſlagen van ſo vele vervloekte menſchen, en van alle ſchelmſtukken en feyten t'ſamengegroeyde moordenaars, die, door een Koningsmoorderſe onmenſchelijkheid, ſo menigwerf tegens ſijn geheiligde perſoon t'ſamengeſworen hadden, dikwils by na op die ſelve ſtond, als ſy hem om het leven gebragt ſouden hebben, ontdekt en verſtroyt ſijn geworden. God, namentlijk, voor WILHEM ſorge dragende, die ſo vele moortpriemen, en ſlagen, te huys en in den oorlog, van hem afgekeert heeft, om dat ook God, en ſijn heilige dienſt WILHEM aan het herte lagen. Want die hem eeren, worden weder geëert, gelijk de Dichter ſegt. Wat ſal ik ſeggen van den arbeid, die hy verdragen heeft, die, op dat wy een geruſt en ſtil leven ſouden leyden, hem ſelven, als het de ſaak vorderde, alle ruſte benam? In het leger en te velde lag hy dikwils vele dagen achter een maar op een legerſtoel te ſlapen, terwyl'er de vyanden rondom ſwerfden, als of ſy door den wal heen breken wilden, en door achtereen volgende boden verwittigt ſijnde, dat men vermoedde, dat de vyanden daar op aan vallen ſouden, gaf hy ſonder de minſte onſteltenis bevel, wat'er gedaan moeſt worden, of ſpoedde ſich ſelfs, indien hem dachte dat'er groter ſwarigheid op handen was, of het leger der vyanden te na aan het ſijne kwam, derwaarts heen. En als die verder afweken, begaf hy ſich weder tot den ſlaap, daar men hem van gewekt hadde, en dat deed hy meer als eenmaal op eene nacht. Dikwils bleef hy een ganſchen nacht op, of bragt den ſelven door met het ſchrijven van brieven aan Koningen, Vorſten, Generaals van de legers, of aan de Staten van de Republyk, en dat niet in korte regulen, maar van verſcheide bladen lang, als het gewigte van de ſtoffe ſulks vereyſte.

Sijne

Sijne goedaardigheid en ſachtmoedigheid was ſo groot ontrent de gene, die ſeer ſwaarlijk tegens hem misdreven hadden, dat ſe velen toeſcheen al te verre gegaan te ſijn. En wie moet ſich niet verwonderen over de gematigtheid des Konings, en ſijne verdraagſaamheid ontrent kwaadſprekende menſchen, hunne laſterlijke woorden, en dertele pasquillen, daar in ſy alles verachtten wat de onbeſchaamde tongen of pennen ondernemen konden, om wakkere mannen vuilaardig te vervolgen, en de allervoortreffelijkſte daden verhaat te maken, voor vaſt ſtellende, dat het gebaf van ſulke honden edelmoediger veracht, dan gewroken word. Want daar worden altijd menſchen gevonden, welke de gene die beter ſijn dan ſy, laſteren, en niets liever doen, dan kwalijk van Prinſen en Overheden te ſpreken, of wegens een inklevende laſterſiekte, en ſucht om te ſchelden, of door een verdriet dat ſy in het tegenwoordige hebben, en naar verandering ſtaan, of om dat ſy opgeblaſen ſijn door een inbeelding van wijsheid, waar door ſy alles verkleinen en verminderen, wat andere met recht roemen en verheffen. Wien ſtrekt ook des Konings gemakkelijkheid, om ieder een by hem toe te laten, en ſijn vriendelijk gelaat, om de verſoeken van de allergeringſte menſchen te horen, en ſijne byſondere goedertierentheid tegens al de wereld, niet tot een hoogſte verwondering? wat eerlijk man is ooit van hem droevig, na dat hy hem geſien of geſproken hadde, geſcheiden? Maar wie ſal ſijne verachting der welluſten naar waarde verheffen, terwijl hy in ſo groten overvloed van geluk, en ſo vele gelegentheden om ſijne luſten op te volgen, ſich door gene verlokſelen liet verleyden, om die ſoetvleyende heeren, daar voor de kloekſte mannen hebben moeten beſwijken, ten dienſte te ſtaan, ſo dat de gene, die van gene vyanden konnen overwonnen worden, en den hemel ſelve laſteren,

Hosted by Google

laſteren, in ſijne ſeden en manier van leven niets vinden konnen, daar ſy met reden iets op te ſeggen hebben, terwijl hy, byna alle de vermakelijkheden deſes levens aan een ſijde geſtelt hebbende, altijd in ernſtige ſaken, en die het gemeen te ſlade konden komen, beſich was; alleen dat hy in ſijnen ledigen tijdt het vermaak van de jagt nam, welke oeffening, indien men Horatius geloven mag, loffelijk, en goed voor onſe geſontheid, en het lichaam is, inſonderheid voor WILHEM, dien het ſeer tot verſterking der ſelver verſtrekte. In ſijne kleding, ſpijſe, huysſieraden, en voorts in alle het andere was hy gematigt, of liever wat beneden ſijnen ſtaat. Echter als de waardigheid en tijdt ſulks vorderde, en ontbrak'er de ſierlijkheid, en de betamelijke luiſter en pracht niet aan. In timmeragien was hy gantſch niet koſtelijk. Hy heeft eenige Luſthuyſen gebouwt, als Soeſtdijk, het Loo, en andere, doch die men niet om haren overgroten omtrek en koſtelijkheid, maar om de ſchoonheid van plantagien, tuinen, ſeldſame vogels, en een grote menigte van vremde beeſten, hem uit andere oorden van de wereld toegeſonden, moet gaan ſien.

Maar ach! hoe vele ſaken ſijn'er noch overig, die wy met ſtilſwijgen moeten voorby gaan, en nochtans bekent, en op het hoogſte gedenkwaardig ſijn. Och of ik ook die voorby gaan mogte, daar van ik niet ſwijgen kan, of aan een ander mijn beurt, om die op te halen, konde overlaten! Tong, ſtem en herte ontſinkt den ſpreker. De Koning is byna altijd ſwak geweeſt, echter heeft hy niet al te groten ſorge gedragen om op ſijne geſontheid te leven. Van ſijne Kindſe jaaren aan was hy wat aanborſtig, daar een hoeſt mede verſelt was, inſonderheid als hy des ochtens opſtond: nochtans voelde hy verlichting van deſe moeyelijkheden, door het jagen, als ook, ſo de Koning ſich inbeelde, door het eeten van karſſen, aardbeſien, perſiken, meloenen, en druiven, daar van hy gemakkelijker ademtoogde, doch wijn dronk hy ſeer weinig. Evenwel nam dit kwaad in het voorlede jaar ſeer toe. Sijne voeten, die eenige jaren herwaarts dikker als naar behoren waren geweeſt, ſwollen noch meerder, niet ſonder bekommering dat'er water onder ſchuilde, alhoewel t'onrecht; hy at ſo graag niet dan te voren, en de ſpijs, die hem voor heen wel geſmaakt hadde, nuttigde hy nu niet, dat meeſt gemene koſt was, daar hy meerder mede was

gedient, dan met vele lekkernyen en keurlijk toegemaakte gerechten. Als de Koning in de maand van November weder naar Engeland keren moeſt, ſcheen hy op die reys, door een braking, die hem het ſlingeren van de ſee veroorſaakt hadde, waar door hy veel gal en fluimen kwijt geraakt was, wat verlichting gekregen te hebben, alhoewel hy, eer hy noch aan land kwam, ſieker was. Want eenige dagen na dat hy in Engeland was gekomen, wierden ſijne voeten dunder, hy at ſmakelijker, haalde ſijnen adem ſonder moeyte, ſliep geruſt, en was vrolijker en beter te vreden, ſo dat'er alle de tekenen van geſondheid mede verſelt waren. Echter kwamen'er nu en dan dagen tuſſchen beyden, dat hy ſwakker was, minder luſt tot eeten hadde, beſwaarder adem haalde, en ſijne voeten dikker waren, doch doorgaans was hy geſonder. Den vierden Maart deſes jaars, beelde hy ſich ſelven in ſo ſterk te weſen, dat hy ter jagt ging, doch als hy het paard, dat op het vlakke veld op ſijne koten gevallen was, weder wilde doen oprijſen, ſo viel het geheel onder de voet, ſo dat'er de Koning ſelve van af geraakte, hy op ſijnen rechter ſchouder viel, en ſijn ſleutelbeen brak, dat evenwel door de hulp der Geneesmeeſters, ſonder veel pijn of moeite ſo wel geſet wierd, dat men geloofde, dat het in 't korte, ſonder eenige vreſe van verſwakking, weder herſtelt en geneſen ſoude ſijn. De naaſt aan volgende dagen ging het den Koning en den Artzen, met ſlapen en eeten, met ſtoelgang, en het aangroeyen van het gebroke beentje, naar wenſch: hy had geen koorts, voelde geen pijn in ſijnen ſchouder, en de ſelve was niet geſwollen noch ontſteken. Hy had gedurig Biſſchoppen, en de voornaamſte Groten van 't Rijk, en onder deſe den Biſſchop van Cantelberg, by ſich. Maar als hy den 14. van deſe maand, in de galerye, daar in hy had gaan wandelen, in ſlaap geraakt was, gevoelde hy, wakker geworden ſijnde, eenige trilling, en begaf ſich met een koortsje naar ſijn bed toe. s' Anderen daags nam de koorts toe, en wierden ſijne krachten ſwakker, alwaar in 't eerſt een buikloop by kwam, doch die niet lang duurde, en daar na een braking en walging tegens alle ſpijſen en geneesmiddelen op volgde, tot dat hy eindeling den eenentwintigſten van Maart, des ochtens ten acht uuren, tot den laatſten ſnik ten vollen ſijn verſtand en ſprake magtig ſijnde, geruſtelijk ſijnen groten geeſt gaf. Des nachts te voren 's ochtents ten vijf uuren,

als

als de tijdt van ſijn verſcheyden ſcheen naby te weſen, heeft de Biſſchop van Cantelberg, in de tegenwoordigheid van die van Salisbury, de heilige bondſegelen van Chriſtus lichaam en bloed, als ten voorraad tot die hemelſe reyſe, den Koning toegedient. Hoe begerig hy naar deſe Goddelijke ſpijſe geweeſt ſy, hoe ſeer hy ſijne ſiele van de ſorgen der vergankelijke dingen tot de eeuwige gewend heeft; hoe groten vernedering des gemoeds, en gevoel over ſijne ſonden, daar door hy God vertoornt hadde, en berouw over de ſelve, hy vertoonde, met hoe brandend eene begeerte hy om ſijne genade bad, alle ſijne gedachten op de verdienſten van den Saligmaker Chriſtus geveſtigt hebbende, en daar op door den gelove alleen vertrouwende, gaven ſijne ſielſuchtingen en vurige gebeden, die hy onder het gebruik van deſe Goddelijke ſpijſe uitſtortte, te kennen. Alle, die'er tegenwoordig ſtonden, ſiende dat de Koning na by aan ſijn einde was, waren ontroert, ſuchtten ſwaarlijk, wrongen hunne handen, en weenden bitterlijk, doch de Koning was goeds moeds en onbevreeſt, en verwachtte met kloekmoedigheid, en volſtandigheid de uure ſijnes doods af. De Groten, die by ſijn bedde ſtonden, als de Hertogen van Ormond, Queensburi, den Grave van Albemarle, Ouwerkerk en andere hovelingen, die hy hadde doen roepen, ſeyde hy, met een vrolijk en wel gemoed gelaat, vaarwel, daar onder ook was de Grave van Portland, die wat later was gekomen, ſo dat hy maar eenige weinige woorden, wegens de ſwakheid van des Konings ſtem, die hem nu begon te begeven, ſchoon hy ſijn oor aan ſijn mond leyde, verſtaan konde. Drie minuten daar na ſloot hy ſelve ſijne oogen, en gaf, naar drie ſnikken, den geeſt. Ach allergrootſte Koning! ach allerbeſte Vorſt! ach Vader des Vaderlands, word gy ſo van ons weggerukt, en word gy weggerukt in ſulk een ongelegen tijdt, die in ſulke duiſterniſſen van de Republijk alleen ons licht en behoudenis toebrengen, en onſe vervalle en hopeloſe ſaken herſtellen konde? Wie was u in ſucht tot het vaderland, in raad, in dapperheid, en in geſag gelijk, of konde nevens u geſtelt worden? Op U hadden ſy alle het ooge, als den Bewaarder der algemene Vryheid, U eerden ſe als den Redder van onſen Staat, en den Herſteller van onſe vrede en veyligheid. U bewèſen ſe alle eerbied, als den ſcheidsman in de allergrootſte ſaken, die de

gemoederen der twiſtende Vorſten en ſtrijdigſte volkeren, ſamen hechtte, en in het verbond hield, die gy ieder in 't byſonder ſo nauwe aan u verplicht had, dat, wanneer ſy uwen raad opvolgden, gelijk ſy doch alle deeden, ſy ten vollen verſekert waren, hun eigen welſtand, en dat van 't algemene Vaderland, te bevorderen. Eindelijk waart gy, WILHEM, het roer, 't welk dat grote ſchip, in ſulke gure tijden, en ſtormen beſtuurde. O onſterfelijke God, hoe groot een wonde is ons toegebragt! Wie, en op wat wijſe, ſal die geneſen? God, mijne Toehoorders, God, die ons geſlagen heeft, ſal ons weder helen. Op God alleen, en op gene menſchen, moet onſe hope geveſtigt ſijn. Herdenken wy aan dien tijdt, dat WILHEM de EERSTE, de Grootvader van onſen WILHEM, door een godvergeten ſchelm moordadig wierd omgebragt, ſtonden toen de ſaken van onſe Republijk niet veel erger, of liever buiten eenige hope? God heeft nochtans het kwaad en 't uiterſte verderf, dat tot in onſe ingewanden verſpreyt was, van ons afgewend. Dit moet ons mede ten trooſt verſtrekken, dat de ſtam van ORANGIE, aan de welke wy deſen gelukkigen ſtaat, daar in wy, na de moord van WILHEM den EERSTEN geſtelt ſijn, dank weten, noch niet verſtorven is. FREDERIK, de Grootmagtigſte Koning van Pruiſſen, en Keurvorſt van Brandenburg, leeft noch, boven wien deſe Republijk, ſo om het bloedverwandſchap van ORANGIE, de gemeenſchap van den Godsdienſt, en de nauwe en aaloude verbonden, die 'er tuſſchen den Koning, het Huys van Brandenburg, en de Vereenigde Nederlanden gemaakt ſijn, als om de nabuurſchap der volkeren, die onder ſijn gebied behoren, aan niemand nader verbonden is. Ook leeft 'er noch een JOHAN WILHEM FRISO, Stadhouder van Vrieſland, Groeningen en Drente, de andere hoop van het Vereenigd Nederland. Daar is noch eene LEOPOLDUS, doorluchtig Prins van Anhalt Deſſau, overig. Deſe alle, uit de Dochters van FREDERIK HENDRIK geſproten, ſullen den luiſter en roem der Helden van ORANGIE noch voortſetten. Dit is onſe hertelijke wenſch en bede, God ootmoedig ſmekende, dat hy onſen Staat wil beſchermen, en ſijne vryheid lange ongeſchonden en in ſijnen vollen bloey bewaren.

EINDE.

Hosted by Google

JUDA ONTKROONT,

OFTE

TREURPREDIKAETSIE

Over Jeremiaes Klaegliederen Cap. 5. *v.* 16.

Gepaſt op de overdroeve Doot van de Doorluchtigſte

PRINCESSE

MARIA STUART,

Koninginne van *Engelant*, *Schotlant*, *Vrankrijk* en *Ierlant*,

Beſchermſter des Geloofs:

DOOR

HERMANNUS WITSIUS, 1636—1708

Doctor en Profeſſor der H. Theologie en Predikant tot Utrecht.

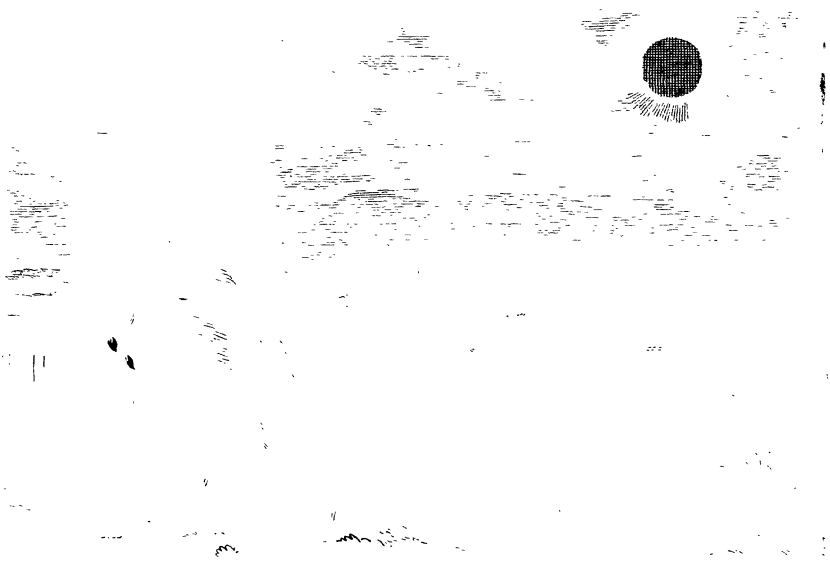

Tot Utrecht, gedrukt by FRANÇOIS HALMA, Drukker van de Academie, Anno 1695.

Hosted by Google

Hosted by Google

AEN

DE EDELE MOGENDE HEEREN

STATEN

DES LANTS VAN UTRECHT:

MITSGADERS

DE EDELE GROOTACHTBARE HEEREN

BURGEMEESTEREN EN RADEN

DER STAT UTRECHT,

WORT

DESE TREURPREDIKAETSIE,

MET

HET TREURDICHT

DAER AEN GEHECHTET,

IN DIEPE EERBIET

OPGEDRAGEN

VAN

GODS KNECHT,

HAER ONDERDAEN,

H. WITS.

Hosted by Google

JUDA ONTKROONT,

OFTE

TREURPREDIKAETSIE

OVER

Jeremiaes Klaegliederen

CAP. V. VERS XVI.

De Kroone onſes hoofts is afgevallen: o wee nu onſer dat wy (ſoo) geſondigt hebben.

Pred. 3. 4. *God beſtelt de wiſſelbeurten van voor en tegenſpoet:*

Aer is een tijt om te wenen, en een tijt om te lachen: een tijt om te kermen, en een tijt om van vreugde op te ſpringen. Dus luidde de wijſe aanmerkinge van de wijſte aller Vorſten, die te gelijke Prediker was en Koning over Iſraël te Jeruſalem. *God verandert* veelſins *de tijden en de ſtonden*: ſoo ten opſichte van elck menſche in het bijſonder, als ten aenſien van een gehele Staet, of van de ganſche Kercke.

Dan. 2. 21.

Voor elck byſonder menſch.

Daer was een tijt voor Job, dat God hem bewaerde, en dat de verburgentheit des Almagtigen over ſijnne tente was, dat hij ſijnne gangen in boter wies, en dat de rotze bij hem olibeken uitgoot, dat hij geacht was bij jongen en ouden, bij Overſten en Vorſten ſelve; met een woord, dat hij de grootſte en magtigſte man was van

Hosted by Google

van het ganſche Ooſten. Maer daer quam een tijt in plaetſe, dat hij berooft wierd van al ſijn rijckdom en have, van al ſijn ſoonen en dochteren, van al ſijn eere en aenſien; en dat hij, van ſijn hooftſchedel af tot ſijn voetſolen toe geſlagen met booſe ſweeren, op een meſthoop met een potſcherf ſat, beſpottet van ſijn vrouw, en hardelick gehandelt van ſijn vrienden, buiten hope van eenige herſtelling. Hoewel die tegen hope noch quam, en, de tijt der beproevinge ten einde zijnde, hij al ſijn goet, ſijn ſtaet, ſijn agtinge, dobbel weder kreeg.

Gelijke verwiſſelingen van tijt beſpeurtmen ook in de *voor Staet* Staet van Landen en van Koninckrijcken. Daer is een tijt van vrede en voorſpoet, dat men malkanderen tot het genot van des Heeren weldadigheden geruſtelick mag uitnooden, *elk onder ſijn wijnſtok en vijgeboom:* om dat *de winkelen, vol zijnde, den eenen voorraat na den anderen uitleveren: dat de kudden bij duiſenden werpen, ja bij tienduiſenden op de hoeven vermenigvuldigen: dat de oſſen wel geladen zijn: datter geen inbreuke, noch geen uitval, noch gekrijſch en is op de ſtraten:* invoegen dat ſelfs de vremde ſeggen moeten, *welgelukſalig is het volk dien het alſoo gaet, welgelukſalig is het volk diens God de Heere is.* Daer is oock een tijt van oorlog en verſtooringe: ſoo dat'er *geen vrede en is voor de geene die uitgaan, en voor de gene die inkomen; maer vele beroerten over alle inwoonderen des Lands, dat volk tegen volk, en ſtat tegen ſtat in ſtukken geſtoten worden, om dat God ſe verſchrikt.* Zach. 3. 16. Pſ. 144. 13. 14. 15. 2 Chron. 15. 5. 6.

Even ſoodanige tijtveranderingen is de Kerke mede *en Kerck.* onderhevig; daar in de mane gelijck zijnde, ſoo lange ſij onder de mane is. Somwijlen geniet ſij een vrije en openbare verkondinge van het zaligh Euangelium, met

een rijcke mate des Heiligen Geeſtes: en dan ſiet ſij'er
Jeſ. 54. 11. 12. ſeer bevallig uit; als een pragtig paleys, *wiens ſteenen ganſch cierlick gelegt zijn, en dat op ſapphyren gegrondveſt is, welkers glaſe venſters kryſtalinen zijn, en de poorten van robijnſteenen, en het* ganſche opſtel *van aengename ſteenen:* dan gaet'er een name uit van wegen haere
Jeſ. 60. 14. heerlickheit, ſulx dat *ſich buigende tot haer komen de kinderen der gener die haer te voren onderdrukt hadden, en alle die haer gelaſtert hadden ſich buigen aen de planten haerder voeten; haer noemende de ſtat des Heeren, het Zion des Heiligen Iſraëls.* Lucas in ſijn Apoſtoliſche geſchiedeniſſen heeft ons ſulck een tijt der Kercke
Hand. 9. 31. eenvoudig, doch niettemin levendig, beſchreven: *de gemeinten dan,* ſegt hij, *door geheel Judea en Galilea en Samaria hadden vrede, en wierden geſticht, en wandelende in de vreeſe des Heeren, en de vertrooſtinge des Heiligen Geeſtes, wierden vermenigvuldigt.* Somwijlen in tegendeel ſit de Kerke als offe van God verlaten, en haere vyanden ten prooje overgegeven was, ver-
Hooghl. 2. 14. bergende ſich ter nauwer noot *als een duive in de klooven der ſteenrotze, in het verburgene eener ſteile plaet-*
Pſ. 102. 7. *ſe: een roerdomp der woeſtijne, of een ſteenuil der wil-*
Jer. 12. 9. *derniſſe,* gelijck geworden zijnde; of ook als *een geſprikkelde vogel, tegen welke de vogelen ſich rontomme vergaderen,* om haer te ſcheuren en te plukken; van
Openb. 12. 14. buiten vol ſtrijt en van binnen vol vreeſe; achter nageſet van de draeck, die, om haer te verſwelgen, een geheele riviere van vervolgingen uitſpouwt.

Voorſpoet geeft ſtof tot juichen: Na dat nu deſe verſcheidentheit van tijden is, daer na moet oock geſchikt zijn de verſcheidentheit der zielgeſtalte en der hartsbewegingen: en die konnen qualick ſoo verburgen blijven of ſij uiten haer door gebeerden en andere

dere blijckbare teeckenen. Gaet het den Staet, of de Kerke, of die beide tevens, op een sonderlinge wijse wel; dan is het tijt dat men lache en van vreugde opspringe, dat men *den Heere vrolik singe, en juiche den rotsteen des Heils: dat de hemelen haer verblijden, en de aerde haer verheuge, dat de zee bruise met haer volheit; dat het velt huppele van vreugde met al dat daer in is, en dat alle boomen des wouts juichen.* Ps. 95. 1. Ps. 96. 11. 12.

Maer indien haer groote rampen drucken, dan komt te pas 't geen God eens seide door Jeremiaes mondt: *merckt spoet tot daer op, en roeppet klaeghvrouwen, dat se komen; en sendet henen na de wijse vrouwen, datse komen, en haer sien, en een weeklage opheffen: en leeret uwe dochteren weeklagen, en elck een haer medegeselle klaegliederen.* Tegenspoet tot treuren. Jer. 9. 17. 20.

Sulke tijden beleefde Jeremias. De Godvrugtigheit der Aertsvaderen en oude helden was vergeten; de sonden hadden hof en tempel en al het landt verontreinigt; de trouwe Profeten bromden, als uit metalen mont, de bedreigingen van Gods alderverschrickelixte oordelen; het verderf ruste vast toe, en quam ten laesten; soo vervaerlick, dat lant en stat en hof en tempel het onderste boven wierden geworpen; en ten besluite van alles de kostelicke kinderen Zions, tegen fijn goud geschattet, by na gelijck als beesten, de geblinde Koning in kopere boeijen voor aen, gevanckelik henen gevoert wierden na Babel toe. Dit perste den teerhartigen Profeet, na oneindige suchtingen, seer erbarmelicke treurliederen af: waer van de Goddelicke voorsienicheit enige tot aen dese eeuwe toe heeft doen overblijven. Een klein staeltje daer van heb ick, Mijn lieve toehoorders, u. l. aendagt soo aenstonds voorgelesen; op dat het ter deser uere de stoffe *Sulke treurtijden beleefden Jeremias.*

van

van onſe heilige overdenckinge weſen ſoud. Hoe tijdig of ontijdig, heb ick liever dat het vervolg van dit geſprek doe blijcken, als dat ick het in den aenvang ſegge.

Wiens klaeglie-deren ons nu een text op geven.

De Profeet voert het Godvrugtig overſchot der Joodſche natie met deſe klachte in: DE KROONE ONSES HOOFTS IS AFGEVALLEN: O WEE NU ONSER DAT WY [SOO] GESONDIGT HEBBEN.

Woorden welckers inhout is, Juda om haer ſonden wille erbarmelick ontkroont.

Dickwils wort een volck bij het lic-haem van een dier,

Tot *drie* hooftſtucken kan alles bequemlick gebragt worden. *Eerſt* doet ſich op, de elende die betreurt werd: *dan*, de verdienende oorſaek van die elende: en *ten laeſten*, de beweeglicke weeklage over het een en het ander.

De elende wort aldus uitgedrukt: *De kroone onſes hoofts is afgevallen.* Als gij het overſchot des Joodſchen volx van haar *hooft* hoort ſpreecken; ſoo dient gij te gedenken, datter niets gemeenſamer is bij allerlei ſchrijvers, als dat een volck en ſtaet bij het lichaem van eenig levendig dier vergeleecken wort: om dat gelijck een lichaem uit vele leden beſtaet, die door een ziele te ſamen, en elck tot ſijn werck, gehouden worden; ſoo beſtaet oock een volck uit veele en veelerlei perſoonen, die door eene Politie, in welke ieder ſijn order en bedrijf heeft, aen malkanderen verknocht zijn. Daniel ſagh vier groote Koninckrijcken, onder de gelijckeniſſe van vier woeſte dieren die met de winden des hemels uit de groote zee te voorſchijn quamen; mogelick om af te beelden de loffelicke of lakelicke hoedanigheden waer van de dieren zinnebeelden zijn.

Dan. 7.

of menſch geleken.

Aen Nebucadnezar wierden de vier Monarchien vertoont onder het fatſoen van een groot menſchenbeeldt:

Dan. 2.

miſ-

misschien om dat sij door menschelicke staet-en krijgskunde bestuurt worden.

In de Schrifture komt het Joodsche volk voor onder de benaminge van de *dochter Zions*, en de gelijkenis van een statelicke *jonckvrouwe:* die wel in haer eerste jaren als een haveloos kint was geweest, veragtelik weggeworpen en versuimt; maer, grooter geworden zijnde, bekleedet wierd met gestikt werck, geschoeit met dasse vellen, omgordet met sijn linnen, bedekt met zijde, verciert met cieraet; en, 't geene ons hier oock sonderling te passe komt, vereert *met een kroone der heerlickheit op het hooft.* *De Joodsche natie by een jonckvrouwe,* Jes. 37 22. Ezech. 16. 10. vers. 12.

Dusdanigh verbeelde sich het volck haer voorgaende heerlickheit: en sij waren in der daet een grootachtbare vrouwe gelijck geweest, die uit de Egyptische dienstbaerheit verlost, tot vrijheit geroeppen, overwinster van haer vijanden, besitster van Canaän, boven alle de volken die God gemaekt heeft, hoog geset was, tot lof, en tot een naem, en tot heerlikheit, groot onder de heidenen, een Vorstinne onder de lantschappen. *Met een kroone op het hooft.*

Het eerste dat wij door die *Kroon* te verstaen hebben, en het welke sich van selve aen den toehoorder opdoet, is de Koninklicke heerschappije van het huis Davids, met soo veel uitmuntenheit van lofredenen soo menigmael in de Heilige bladeren gemeldet. Elk een weet hoe God David verkooren, en van achter de schaepskoije genomen heeft, om te weiden Jacob sijn volk en Israel sijn erfenisse: hoe hij hem *majesteit en heerlikheit heeft toegevoegt, en een kroone van sijnnen goude op sijn hooft geset.* Die oock nimmer luisterrijcker geblonken heeft als op het hooft Davids, en sijn soons Salomons; onder wien het Koninkrijcke Israels ten hoogsten top van magt en glori verheven was. De eerste, als een *Waer door beduit wierd.* 1. *De Koninclicke heerschappije van het huis Davids.* Ps. 21. 4. 6.

Hosted by Google

dapper Oorlogshelt het rijcke uitgebreit hebbende door de oeffeninge der wapenen: en de andere de bloeij van rijkdom en weelde daer in brengende door de kunſten der vrede.

2. *De Achtbaerheit der Staet in vryheit en vermogen.*

Doch boven die perſonele macht en weerdigheit des Koningdoms in de nakomelingen Davids, ſoud de Kroon van Juda hier beduiden konnen de vrijheit en onafhanckelijckheit, mitſgaders het vermogen, rijckdom, en achtbaerheit van den gantſchen Staet. Als Jeſaias beſchrijven wilde de groote voorſpoet en heerlikheit van het geeſtelik Iſraël, die de vreemde ſelfs in de oogen ſlonkeren ſoude, diermaten dat de heidenen de gerechtigheit Zions ſouden ſien, en alle de Koningen haer heerlikheit; ſoo drukt hij het dus uit: *gij ſult een cierlicke kroone zijn in de hant des Heeren, en een Koninklicke hoet in de hant Gods.* En in tegendeel wanneer hy voorſeide, dat de ganſche ſtaet der tien ſtammen Iſraels, met al dat fatſoen het welke ſij gemaekt hadden in de weerelt, t'eenemael vervallen ſoude, bedient hij ſig van deſe ſpreekwijſe: *Wee de hoveerdige kroone der dronckene van Ephraim, welckers heerlicken cieraat is als een afvallende bloeme, die daer is op het hooft der ſeer vette valeije, der geſlagenen van den wijnne. De hoveerdige kroone der dronckene van Ephraim ſullen met voeten vertreden werden.* De kroon van Juda dan is de vrijheit, het vermogen, en de aenſienlikheit van haer Republijk; vergeleken bij een moedige Leeuw, van niemant te wecken noch te tergen.

Jeſ. 62.3.

Jeſ.28.1.

Gen.49.9.

3. *Het Koninckrycke Gods in Iſrael.*

Boven dit alles quam'er bij een Kroone van veel grooter heerlickheit; hier in beſtaende, dat hare regeeringe eene *Theocratie* was, al de klem der heerſchappije bij God zijnde. *De Heere der heirſcharen ſelve was haer*

tot

tot een heerlike kroone, en tot een cierlicke glans. Dit hadde Gideon wel opgevat; die wanneer de Iſraëliten hem de hoogſte erfregeeringe wilden opdragen, ſulx heuſchelik affloeg, en ſeide: *Ik en ſal over u niet heerſchen, ook en ſal mijn ſoon over u niet heerſchen; de Heere ſal over u heerſchen.* Ook waren alle dingen in de Joodſche Republike ſoo geſchikt, dat ſe op een ſeer betaemlicke wijſe de forme van een Godheerſchappije vertoonden, Het land Canaän was des Heeren erfland: Jeruſalem, de hooftſtat, de ſtat des grooten Konings: de tempel, Gods paleis: het Heilige der Heiligen, het Koninklicke Kabinet: het gouden verſoendekſel op de arke tuſſchen de vleugelen der Cherubinen, de troon der Majeſteit: de Hooge-prieſter, des Konings eerſte dienaer, en ſijnne broeders de overige prieſters, de mindere bediende: de Koningen ſelfs van het huis Davids, niet meer als Gods ſtedehouders: en dat was de hoogſte glori Iſraëls, ſulck een Koninckklik Prieſterdom te weſen, onder de beheerſchinge van den Hemelkoning Hoe waſſer onſe Jeremias me opgenomen, als hij ſeide: *Een troon der heerlikheit, eene hoogheit van den eerſten aen is de plaetſe onſes heiligdoms.* En de ganſche Kercke, als ſij ſich dus hooren liet: *De Heere is onſe Richter, de Heere is onſe Wetgever, de Heere is onſe Koning.*

Jeſ. 28. 5. Richt. 8. 23. Jer. 17. 12. Jeſ. 33. 22.

Alle deſe drie kroonen had de Dochter Zions veele eeuwen achter een, dan in meer dan in minder blinck van heerlikheit, op het hooft gedragen. Maer helaes! nu was de eene met de andere jammerlik *afgevallen.*

Niet weinig wierd de glans van Davids kroon verminderd, wanneer, door de ongeſeggelijke bruskheit van Rehabeam Salomons ſoon, tien ſtammen van het huis Davids wierden af geſcheurt, die een ander Koning over ſich

De kroon Davids is na veel wankelens met Zedekia gevallen.

Hosted by Google

ſetteden. Ten tijde van Jeremias was de Kroon aen het waggelen; en de Koningen die ſe droegen beſatenſe als ter bede van uitheemſche Vorſten. Na dat *Joſias* ten
2 Kon. 23 krijge tegen Pharao Necho, Koning van Egipten, reu-
30. keloos opgetrocken, al te jammerlijk geſneuvelt was in de ſlagh bij Megiddo, nam wel het volk des lants *Joahas* ſijn ſoon, en ſalfde hem ten Koning in 's Vaders plaetſe: maer de Monarch van Egypten verſtond het ſoo niet. Na een kortwijllige regeeringe van drie maenden, ſtiet hij hem van den troon, liet hem binden te Ribla, nam hem mee na Egypten, en leide den volcke eene boete op. In ſijn plaetſe ſtelde hij *Jojakim*, die eerſt den
2 Kon. 24. Egyptenaer, daer na den Babylonier had op te paſſen: en ter nauwer noot ſijn kroon tegen de Chaldeen en Syriers, tegen de Moabiten en Ammoniten, verdedigen kon. Na hem quam *Jojachim*, ſijn ſoon, tot het rijk: maer binnen Jeruſalem belegert zijnde door Nebucadnezar, ging hij, met ſijn moeder, en vorſten, en hovelingen tot den Koning van Babel uit: die hem gevangen nam in het achſte jaer ſijnner regeeringe. Wat dunckt u, Mijn lieve toehoorders, ſchudde toen de kroone, en wanckelde ſij niet wel ter dege op het hooft van Judaes dochter, wanneer ſij onder het beſtel van uitheemſche vorſten was geraekt, dan de Egyptenaer, dan de Babylonier, die daer over ſchikten na haer welge-
2 Kon. 25. vallen? Maer ſe viel ganſchelik ter aerde, na dat *Zedekias* haer tot in het elfſte jaer ongeluckig gedragen hadde. Want deſe wierd, als Jeruſalem door de Babyloniers vermeeſtert was, in ſijnne vlugt gegrepen, en voor den Koning van Babel tot Ribla gebracht: die een oordeel tegen hem uitſprak; en ſtak hem wredelick bei de oogen uit, die hij hem maer een weinig tijts had laten

ten houden om de droevige dodinge der Koninclicke Princen, ſijnne ſoonen, te ſien, welke als beeſten voor ſijn aengeſichte geſlacht wierden. En dus wierd hij geblindt, en, met twe kopere ketenen gebonden, na Babel heen geſleept. Dit is de laeſte van het huis Davids geweeſt die deſe beroemde kroone op het hooft gehad heeft. En ontwijffelik had de klagende gemeente hier het ooge op, wanneer ſij in haer treurliedt ſeide, *De Kroone onſes hoofts is afgevallen.*

Met die ſelve ſlagh viel al het aenſien van Judaes Republijk; al het fatſoen van eigen regeeringe raeckten ſij quijt: *al het cieraet der Dochter Zions was wegh; daer en was geen wet meer: de ſtat die groot was onder de heidenen, een Vorſtinne onder de landſchappen, was cijnsbaer geworden:* en ſij *daer men van ſeide, is dit die ſtat die volkomen van ſchoonheit was, een vreugde der ganſcher aerde? was nu in die ſtaet gebracht, dat de vyanden haeren mond daer over opſperden, en fluitten en knerſten op de tanden; ſeggende, wij hebbenſe verſlonden, dit is immers de dagh die wij verwacht hebben, wij hebben hem gevonden, wij hebben hem geſien:* alle welke jammeren door dit klaegliet onſes Profeets hier en daer geſaeit zijn. In ſomma, alle gedaente van een volk hadden ſij verlooren: ſij waeren geen volk meer, maer een deel verſtrooide ſlaven, die van knechten overheerſcht wierden: *een berooft en geplondert volck, verſtrikt in de holen, en verſteken in de gevangenhuiſen: tot welker ziele men ſeide, buigt u neder dat wij over u gaen; en ſij leiden haere rugge neder als aerde, ende als een ſtraete den geenen die daer over gaen.* Een deel elendelingen daer het dus mede geſtelt was, hadden die geen reden om te ſeggen, *de Kroone onſes hoofts is afgevallen?* Maer

en met een de vrijheit der Republike.

Jeſ. 42. 22.

Jeſ. 51. 23.

Ten laeſten oock hare Theocratie.

Maer met de kroon van Davids huis, had Juda ook de kroon des Prieſterdoms, en de kroon des Wets, (na het onderſcheit dat de Joodſche meeſters maecken) altemael des Heeren kroonen, op een ſeer erbarmelicke wijſe tevens verlooren. Des Heeren erflandt was den heidenen ter beſittinge geworden, de ſteden van Juda ingenomen en verwoeſt, Jeruſalem en de Tempel met den viere verbrant, de Godgeheiligde vaten in het huis Bels tot Babel neergeſet, de Prieſteren buiten ſtaet geſtelt om in een vremt landt haer reukwerk, en ſpijsoffer, en ſond- of dankoffer, den Heere toetebrengen, de Leviten hoonlick gevergt, hun onderdruckers ten geval, een van de liederen Zions te ſpeelen: 't geen haer hun ontſnaerde harpen aen de wilgen deed hangen, en met des te meerder droefheit aen Jeruſalem te denken. Dit was het grootſte verlies van alles; en de voornaemſte oorſake om Juda te doen klagen, *de kroone onſes hoofts is afgevallen.*

Alle welke rampen door haer ſonden verdient waren. Deut. 29. 24. 25.

Maer waerom zijn haer alle deſe groote rampen overgekomen? Moſes heeft, veel eeuwen te vooren, die grouwſame verwoeſtinge des lants en volx geprofeteert; en met eene voorſeit, dat de volkeren vragen ſouden, *waerom heeft de Heere deſen lande alſoo gedaen? wat is de ontſteeckinge deſes grooten toorns?* en het antwoord ſoud' weſen: *om dat ſij het verbond des Heeren, des Gods harer vaderen hebben verlaten.* Dit erkent nu oock het elendig overblijfſel van Juda: 't is, ſeggenſe, *om dat wij geſondigt hebben.*

Voornamelik door de ſonde der Koningen,

Het was ſoo vreemt niet geweeſt, indien ſij het verlies der kroone de godloosheit harer Koningen geweten hadden: want al die Koningen, die we flus hebben opgetelt, op wiens hooft de kroone heeft gewanckelt, en die laeſte, van wiens hooft ſij is afgevallen, zijn alle met dit brandt-

merck

Hosted by Google

merck getekent; *ſij deden dat quaet was in de oogen des Heeren.*

't Was *Jojakim* voor wiens ooren Jehudi, een van ſijn hovelingen, las de rolle waer op Baruch uit Jeremias mondt des Heeren koſtelicke woorden geſchreven had: en het geſchiedde als Jehudi drie of vier ſtucken had geleſen, ſoo verſneed hijſe met een ſchrijfmes, en wierpſe in het vier dat op den heert was, tot dat de ganſche rolle was verteert. *En ſij en verſchrickten niet, noch verſcheurden haere kleederen niet, de Koning, noch alle ſijnne knechten die alle deſe woorden gehoort hadden. Hoewel ook Elnathan, en Delaja, en Gemaria bij den Koning daer voor ſpraken, dat hij de rolle niet en ſoude verbranden: doch hij en hoorde niet na hen.* Kon'er wel wiſſer proeve weſen van de aldergrootſte verſmadinge der Goddelicker majeſteit? Kon'er wel iets gedaen of bedacht werden, dat met meerder baldadigheit die opperſte rechtveerdigheit ter wrake tergde? *Jojakim,* Jer. 36. 23. 24. 25.

Maer voor al moet *Zedekia* het niet beter hebben gemaeckt, indien wij, gelijck het behoort, de redenkavelinge der ſchriften plaets geven. Bovenmaten grof moet het gaen, eer men een Prins of Koning ſijn grouwelen ſonder bewimpeling van woorden in ſijn trooni ſeggen ſal. *Soude men tot een Koning ſeggen, gij Belial; tot de Princen, gij godlooſe?* vraegde eertijts Elihu, de wijſte van Jobs vrienden. Maer dat en ſchroomde Ezechiel niet te doen aen den Koning Zedekia; hem met een verwijtende, dat dit de oorſaeck ſijns verderfs, en der omkeeringe ſijner kroone was. Want dus ſpreeckt hij hem uit Gods name aen: *En gij o onheilig, godloos vorſt Iſraels, wiens dagh komen ſal, ten tijde der uiterſte ongerechtigheit. Alſoo ſeit de Heere Heere, doet dien hoet wegh,* *en Zedekia,* Job 34. 18. Ezech. 21. 25. 26. 27.

Hosted by Google

wegh, en heft die kroone af. Ik ſalſe omgekeert, omgekeert, omgekeert ſtellen, ja ſij en ſal niet meer zijn. Het was dan de Godloosheit der Koningen toe te ſchrijven, dat Davids kroon van niemant ſijnner nakomelingen meer gedragen wierd. Ook was het des Profeten meninge geenſins om haer in deſen te ontſchuldigen.

Hoe wel ook alle ſoorten van menſchen ſchult hadden. Jer. 2, 26.

Maer hij wil het liever in ſijn ruimte nemen: en al het volk hun ſonden doen bekennen, ſelf de Heilige ordre der Prieſters en Profeten niet uitgeſloten, tot welke beide hij behoorde. *Gelijk een dief beſchaemt wort wanneer hij gevonden wort, alſoo zijn die van den huiſe Iſraëls beſchaemt: ſij, hare Koningen, hare Vorſten, en hare Prieſters, en hare Profeten.* Niemant waſſer die ſich ſelfs hier vrij kende. Ook en waſſer geen ſlagh van ſonde waer mede men ſich niet verontreinight hadde.

En die bekennen moſten, als de oorſaek des verderfs. Klaegl. 1. 8, 9.

Die algemene verdorventheit nu was de waeragtige oorſaek van het algemene verderf. *Jeruſalem heeft ſwaerlik geſondigt, daerom is ſij als eene afgeſonderde vrouwe geworden: alle dieſe eerden achtenſe onweert. Hare onreinigheit is in hare ſoomen; ſij en heeft niet gedacht aen haer uiterſte; daerom is ſij wonderbaerlik om laegh gedaelt, ſij en heeft geen trooſter.* En hier in regtveerdigde ſij God, met veroordeelinge hares ſelfs. *De Heere,* ſeide ſij, *is rechtveerdig: want ick ben ſijnnen monde wederſpannig geweeſt.* Dit was nu ook haer bekenteniſſe; *De kroone onſes Hoofts is afgevallen, om dat wij ſoo geſondigt hebben.* verſ. 18.

Hier van was Juda ſeer gevoelig.

Maer dit en waren geen ſaken om'er met een koele overdenkinge af te ſcheiden. Beide deſe dingen, het afvallen van haer kroon, en de grouweldaden waer mede

ſij

Hosted by Google

ſij ſulx verdient hadden, troffen haer ſeer gevoelig aen het harte, en derhalven roeppen ſij op een heel klagelicke toon het wee over haer ſelve uit: *ô wee nu onſer.* Met recht ook: want gelijk het verlies in ſich ſelfs ſeer groot was, ſoo wierd het niet weinig daer door verſwaert, dat ſij het haer moetwillig op den halſe gehaelt hadden.

En bejammerde het verlies van Davids kroon.

Droevigh was het, dat de Kroone Davids ſoo ontheiligt wierd tegen de aerde. Hoewel ſommige koningen, als men enkelik op haer perſoonen ſagh, niet veel betreurens weerdigh waren: en Gods Geeſt van Jojakim voorſeit hadde, Jer.22.18. *ſij en ſullen hem niet beklagen, och mijn Broeder; ofte och Suſter! ſij en ſullen hem niet beklagen: och Heere, ofte, och ſijnne Majeſteit!* Het was echter ſmertelick voor alle trouwe patriotten, haar eigen en gewettigde koningen, hoedanig ſij ook waren, mishandelt te ſien. Veel beter is het ſoo een onvroom koning te hebben, als geen. Altoos blijft hij noch een bandt die het volck bij een hout. Hoe qualik 't Zedekias bij Jeremias en de Joodſche gemeente verdient hadde, nochtans betreurden die beide ſijn ongeval met woorden van de grootſte hartelikheit. *De adem onſer neuſen, de geſalfde des Heeren is gevangen in hare groeven: van welken wij ſeiden, wij ſullen onder ſijnne ſchaduwe leven onder de Heidenen.* Klaegl.4. 20.

Noch meer de ondergank van hare Politie.

Noch ſmertelicker wee was'er in de ondergang van hare ganſche Politie. De Jordaen had nauw waters genoeg om tranen op te geven. Bijſter was Jeremias daer me aengedaen. *Och*, riep hij, *dat mijn hooft water ware, en mijn ooge een ſprinkader van tranen! ſoo ſoud ick dagh en nacht bewenen de breuke der dochter mijnnes volx.* Het volk hield de Profeet in 't jammeren geſelſchap. *Onſes harten vreught hout op, onſe reij is in treurigheit verandert. Daerom is ons harte mat: om deſe dingen zijn onſe oogen duiſter ge-* Jer 9. 1. Klaegl. 5. 15. 17.

worden: dus ſpraken ſij even voor, en even na die woorden, die wij nu verhandelen. En haer ſelve in haer klachten noyt voldoende, ſouden ſij wel man en maegt ter hulp
Klaegl 1. 12. geroeppen hebben *En gaet het u lieden niet aen,* ſeiden ſij, *gij alle die over wegh gaet? ſchout het aen, en ſiet of'er een ſmerte zij gelijk mijnne ſmerte, die mij aengedaen is, daer mede de Heere mij bedroeft heeft ten dage der hittigheit ſijnes toorns.*

Vermeerdert het gemis van het Rijcke Godes.

Het ſmertelixte in alle hare ſmerten was dit, dat behalven het onttroonen harer koningen, behalven de ondergang van hare Republike, ſij de kroone des Goddelicken rijx, en het oeffenen van haer Godſdienſt miſſen moſten. Indien het ander eenigſins was over te komen, dat nochtans ſeer beſwaerlik viel, dit brak het harte van al Zions lief hebberen te morſel. Ter nauwer noot hoorde de oude Aertspriester Eli aen, dat Iſraël geſlagen was van de Philiſtijnen, dat ſijn twe ſoonen Hofni en Pineaz geſneuvelt waren in den ſtrijdt: terwijl hem dat gebootſchapt wierd bleef hij noch ſitten op ſijnnen ſtoel: maer toen de bode daer bij
1 Sam. 4. 17. 18. deed, *en de Arke Godes is genomen,* ſoo geſchiedde het als hij van de Arke Godes vermelde, dat den Ouden Heer van ſijn ſtoel afſtortende de nek brak. Soo ſeer ging hem Gods Arke, het dierbaer onderpand van Gods Koninkrijk in Iſraël, ter harte: ver boven goed, en boven bloed. Dit
Klaegl. 2. 7. was het ook dat Juda ſoo bejammerde: *De Heere heeft ſijn altaer verſtooten: hij heeft ſijn heiligdom te niete gedaen, hij heeft de muren harer paleiſen in des vijands hand overgegeven: ſij hebben in het huis des Heeren eene ſtemme verheven, als op de dagh eenes geſetten hoogtijts.*
Jeſ. 64. 11. *Ons heilig en ons heerlick huis, daer in onſe Vaders u loofden, is met vier verbrandt, en alle onſe gewenſchte dingen zijn tot woeſtheit geworden.*
Jeſ. 63. 18. 19. *Onſe wederpartijders*

Hosted by Google

tijders hebben Uw Heiligdom vertreden. Wij zijn geworden als die over welke gij van outs niet en hebt geheerſcht, en die na uwen name niet en zijn genoemt.

Boeteloos klagen ſoud dit altemael geweeſt zijn, indien haer niet boven al getroffen hadde een pijnlik gevoel van hare Godtergende ongerechticheden. *Wat klaegt een levendig menſche? een yeder klage van wegen ſijne ſonden.* Soo onderwees haer onſe klaegprofeet: ſij namen ook de onderwijſinge aen. *Aenſiet Heere*, riepen ſij, *want mij is bange: mijn ingewant is beroert, mijn harte heeft ſich omgekeert in het binnenſte van mij, want ick ben ſeer wederſpannig geweeſt; daerom en hebt gij ons niet geſpaert.* *Doch boven dat alles haer Godtergende ſonden.* Klaegl. 3. 39. Klaegl. 1. 20. Klaegl. 3. 42.

En dit is ſoo in 't lang, 't geen Judaes droevigh overblijffel met kragtige en ſinrijcke woorden in 't kort ſeyde: *De Kroone onſes hoofts is afgevallen: o wee nu onſer, dat wij ſoo geſondigt hebben.*

Laet ons deſe klaegreden met een vers ooge nogh eens beſchouwen, om met vernieuwde graegheit die nuttige bedenkingen op te ſamelen, die wij ter zieleſtichtinge daer in vinden ſullen. En voor eerſt wel, wanneer wij hier van het afval eener kroone hooren gewagen, ſoo is het billik dat wij daer bij ons ſelven op het levendigſte te binnen brengen de ongeſtadigheit, verganckelikheit, en broosheit aller weereltſcher ſaken; ook der gener die de aenſienlixte, en hoogſt geachte zijn, en de beſt geveſtigde ſchijnen te weſen. De ganſche weerelt en is niet anders als een *voorbijgaende gedaente*; ſonder weſen, ſonder beſtendigheit. En 't geen het grootſte in de weerelt is, de Koninklicke weerdigheit, dat is ſoo wel ſijn wiſſelvallicheden onderworpen als de gemeene burgerſtaet. De Kroonen wanckelen op de hoofden der Tijrannen: 1. AENMERKING. *Alle dingen des weerelts, ook de Koninckrijcken, zijn verganckelick.* 1. Cor. 7. 31.

rannen: de troonen ſtaen op raderen, en verwiſſelen van beſitter ſoo menigmael als het den Opperkoning gelieft. Pſ. 107. 40. *Hij ſtort verachtinge uit over de Princen, en doetſe dwalen in het woeſte daer geen wegh en is. Hij ſet Koningen af, en beveſtigt Koningen.* Dan. 2. 21. En dewijle hij de *Alderhoogſte* is, ſoo *heeft hij over de Koninckrijcken der menſchen heerſchappije, en hij geeft ſe aen wien hij wil*: Dan. 4. 32. als Nebucadnezar uit eigen ondervindinge beleed. Geen Monarchien ſoo groot, ſoo magtig, ſoo wijſlik geregeert, ſoo kloeklik verdedigt; of ſij hebben moeten ſwichten voor de tijt, en de voorgaende plaetſe maken voor de volgende. 't Geen men van oude tijden in de Babijloniſche, Perſiſche, Grieckſche en Romeinſche rijcken heeft aengemerckt: dat heeftmen in deſe eeuwe aen ſoo veel verſche exempelen geſien, na bij en verre, in deſe en in de andere weerelt. En 't is al te bekende ſake, als dat ſe verder uitbreidinge behoeve.

Dezhalven is het dwaes dat men ſijn harte daer op veſte. Spreu. 23. 5. Daer komt het op aen, dat wij ons ſoo onbetwiſtbaer een waerheit te nutte maken. Zijn de wereltſche dingen ſoo onbeſtendig, gelijckſe zijn, waerom hechten wij dan ſoo dwaeſlick ons edel harte aen de ſelve; daer ſij het opſlagh onſer oogen pas waerdig zijn? *Sult gij uwe oogen laten vliegen op het geene dat niet en is? want het ſal ſich gewiſſelik vleugelen maken gelijk een arent die na den hemel vliegt.* Is het met der Koningen en Princeſaken ſoo veranderlik, gelijk het is, hoe onvaſt ſtaet dan de qualik beraden hoveling, en al wie na 's hofs gunſte omme ſiet, als ſij haer vertrouwen daer op grondveſten, en menigmael, om de Grooten deſer aerde te believen, God tergen; en haer eigen gemoet gewelt aendoen? Rechtdraets tegen Koning Davids leſſe aen: *En* Pſ. 146. 3. 4. *vertrouwt niet op Princen; op's menſchen kindt, bij't welke*

welke geen heil en is. Sijn geeſt gaet uit, hij keert wederom tot ſijn aerde: te dien ſelven dage vergaen ſijnne aenſlagen. Hoe ſottelick handelen ſij, die ſich in ſoo een ſtantvaſtige veranderlikheit, een onveranderlicke ſtantvaſtigheit beloven; *wiens binnenſte gedachte is, dat hare huiſen in eeuwigheit ſullen zijn, en hare woningen van geſlachte tot geſlachte?* Na de onfeilbare uitſprake van Gods Geeſt, *is deſe hare wegh eene dwaesheit van hen;* maer hoe dwaes ſij ook weſen mogte, *nochtans hebben hare nakomelingen een welbehagen in hare woorden,* Of ſchoon de ondervindinge, der ſotten leermeeſterſe, haer duiſentmael overtuigt heeft, dat'er op geen rijkdom, geen eerampten, geen kroonen ſelf, ſtaet te maken is; nochtans ſeit elk in ſijn rang, als de Dochter Babels in de hare, *Ik ſal Koninginne zijn in der eeuwigheit.* Wonderbaerlicke betooveringe; tegen welke ook de wijſte werck hebben om genoegſaem op haer hoede te weſen: ſoo gereet worden de gemoederen begoochelt door de toonſchijnicheit der wereltſche aentreckelikheden. Hoe veel duiſenden zijn'er ſelfs onder de kloekſinnigſte der menſchen, die om dat broſſe glas van de aerde het beſtendig goud des Hemels verſuimen?

Pſ. 49. 12. vers 14. Jeſ. 42 7.

Het edelmoedige Chriſtendom behoorde ons hoger op te beuren, om al dat veranderlicke voor bij, 't welk onſe ſin noch min niet waert en is, eeniglik na het onveranderlicke te ſtaan; dat *duerachtige goet*, dat *beſtendige weſen*, 't welk de opperſte wijsheit den oprechten heeft weg-geleit, dat *blijvende goet*, dat in de Hemelen is. Dit is bij Jeſus en in ſijn gemeinſchap te vinden: die'er niet anders voor begeert, als dat men het bedrieglick ſchijngoet verſakende, het waerachtige en eeuwigdurende danckelik uit ſijnne handen ontfange. Dus

Maer wijsheit is het na een duerſaem goet, en onbeweeglik Koninkrijck te ſtaen. Spr. 8. 18. en 2. 7. Heb. 10. 34.

verre voedt hij ſelfs de eerſucht van de ſijnne ; hij mach lijden dat ſe na een Koninkrijk ſtaen , ja hij gebiedt het haer , ook belooft hij ſijn dienaers en dienareſſen niet minder als een Kroon : maer het is *een onbeweeglijk Koninkrijcke :* het is *een onverwelkelicke kroon*, die ten geenen tijde verſlenſen, noch immer van den hoofde vallen ſal. Die aen dit rijk deel krijgen, ſullen het *beſitten in eeuwigheit , ja in eeuwigheit der eeuwigheden.* Hoe goet en ſoet is't, dat, bij gelegentheit van een omgekeerde en afgevalle aerdſche kroon , ons ſoo een onverderflicke , en onontvremdelicke Hemelſche voor 't ooge en in 't herte gekomen is ? Ach quamen wij ſelfs ook tot het genot daar van !

Heb. 12. 28. 1 Pet. 5. 4. Dan. 7. 18.

II. AENMERKINGE. *'t Geen op Gods beloften ruſtende onvergancklick ſchijnt te weſen, kan door de ſonde ondermijnt worden.*

Maer ſoo wij noch eens wederkeeren tot onſen Text, en die met nauwkeuriger opmerkinge overdenken; ſullen wij daer uit konnen afnemen, dat ſelfs die dingen die op de Goddelicke beloften gegrontveſt zijn, en daerom na allen ſchijn onvergankelik weſen moſten, door de ſonde ondermijnt en 't onderſte boven geworpen worden. Want wij hooren hier , dat, om de ſonden van Juda, de kroone van het hooft der dochter Zions, hoe ſchoone beloften van eeuwigduerentheit ſij hadde , evenwel was afgevallen.

Ten bewijſe ſtrekt de kroon Davids ; Pſ. 89. 4. 5. 22. 23.

Het ſal de moeite waert zijn , dat wij dit wat hooger op halen. God hadde met ſijn uitverkooren een verbont gemaekt , en David ſijnnen knecht geſworen , dat hij ſijn ſaet in eeuwigheit beveſtigen ſoud, en ſijnnen troon opbouwen van geſlachte tot geſlachte. *Mijn hant*, had hij geſeit , *ſal met hem vaſte blijven : ook ſal hem mijnnen arm verſterken. De vyant en ſal hem niet dringen : en de ſoon der ongerechtigheit en ſal hem niet onderdrucken. Ik hebbe eens geſworen bij mijn heiligheit,*

ſoo

Hosted by Google

ſoo ik aen David liege! ſijn ſaat ſal in eeuwigheit zijn, en ſijn troon ſal voor mij zijn gelijk de ſonne. Hij ſal eeuwiglik beveſtigt worden gelijk de mane, en de getuige in den Hemel is getrouw. Kon een troon vaſter ſtaen, als die op Gods belofte, ja verbont, ja eedt, geſtichtet is? Evenwel heeft de ſonde hem omgekeert; en die daer op ſaten van Koningen tot ſlaven gemaekt, tot dat'er niemant overig was om hem te beſitten. Dat heeft Ethan de Ezrahiter, ſoo wel als het voorgaende, aengemerkt. Want dus vervolgt hij in ſijnne onderwijſinge: *Gij hebt*, 40. ſegt hij, al klagende tot God, *het verbont uwes knechts te niete gedaen, gij hebt ſijnne kroone ontheiligt tegen de aerde. Gij hebt ſijnne ſchoonheit doen ophouden: en gij* 45. *hebt ſijnnen troon ter aerde nedergeſtoten.* Van waet quam dat? 't was om der ſonden wille. Want Davids nakomelingen hadden Gods wet verlaten, en in ſijn rechten niet gewandelt: ſij hadden ſijnne inſettingen ontheiligt, en ſijn geboden niet gehouden. Alle belofte nu van de duurſaamheit des rijx ruſte op de bedongen voorwaerde van de Godsvrucht en gehoorſaemheit. Dus ſtond het met Davids troon en kroon.

Op gelijcke wijſe waſſer een belofte van de beſtendigheit des Goddelicken Koninkrijx te Jeruſalem: Want *de Heere had Zion verkooren, en begeert tot ſijn woonplaetſe, ſeggende: dit is mijnne ruſte tot in eeuwigheit, hier ſal ik woonen, want ik hebbeſe begeert.* Hier op was David, en gans Iſraël geruſt: en ſij ſongen 'er met luſtiger herten van: *God is in het midden van haer, ſij en ſal niet wankelen; God ſal ſe helpen in het aenbreeken des morgenſtonts. God is in hare palleiſen, hij is'er bekent voor een hoog vertrek. Gelijk wij gehoort hadden, alſoo hebben wij geſien in de ſtat des Heeren der heir-*

Het Koninckrijcke Gods te Jeruſalem. 2 Sam. 7. 14. Pſ. 132. 13. 14. Act 46. 6. Pſ. 48. 4. 9.

Hosted by Google

heirſcharen, in de ſtat onſes Godts. God ſal haer be-
Pſ. 79. *veſtigen tot in eeuwigheit.* Maer des onaengeſien, zijn de heidenen in Gods erffeniſſe gekomen: ſij hebben den tempel ſijnner heiligheit verontreinigt, en Jeruſalem tot ſteenhopen geſtelt. De Heere ſelve is geworden *als een*
Klaegl. 2. 5. 6. *vijant; en hij heeft ſijnne hutte met gewelt afgerukt, als eenen hof heeft hij ſijn vergaderplaetſe verdurven: de Heere heeft in Zion doen vergeten de hoogtijdt en de ſabbat: en hij heeft in gramſchap ſijnnes toorns den Ko-*
2 Chr. 36. 13. *ning en den Prieſter ſmadelik weggeworpen.* Van waer dit alles? De Heilige hiſtorie geeft'er bericht van. 't Was om dat de Koning ſijn necke had verhardt, en ſijn harte verſtockt; en dat de overſte der prieſteren, en het volk der overtredingen ſeer veel hadden gemaekt, en het huis des Heeren, dat hij te Jeruſalem geheiligt hadde, verontreinigt. Toen was het uit; en geen beloften konden haer langer bewaren. Al haer vertrouwen daer op was
Jer. 7. 13. 14. enkel ydelheit. *En nu, om dat gylieden alle deſe werken doet, ſpreekt de Heere; ſoo ſal ik aen dit huis dat na mijnnen name genoemt is, daer op gij vertrouwet, en aen deſe plaetſe, die ik u en uwe vaderen gegeven hebbe, doen, gelijk ik aen Silo gedaen hebbe.*

En het erflant Canaän. Even ſoo was het gelegen met de erfbeſittinge van het lant Canaän. God had een verbont met Abraham gemaekt, en een eedt gedaen aen Iſaac, en een inſettinge geſtelt aen Jacob, aen Iſraël een eeuwig verbont: ſeggende, *ik ſal u geven het lant Canaan, het ſnoer van ulieder erfdeel.* Dit nu was een woort, ingeſtelt *tot in*
Pſ. 105. 8. 9. Mat. 1. 17. *duiſent geſlachten.* En nochtans zijn 'er, na Matthæus reeckeninge, van Abraham tot aen de Babijloniſche overvoeringe toe, maar twemael veertien geſlachten geweeſt, die het toegeſeide land erflik beſeten hebben. Wat magh

magh doch de oorſaeck zijn, die deſe beëdigde belofte Gods ſoo vruchteloos gemaekt heeft aen Abrahams nakomelingen? 't Was om dat ſij het lant verontreinigt hadden door hare grouwelen, en het ſelve tot een laſt waren geworden, die het niet dragen en konde, maer als ter nodiger verlichtinge moſt uitſpouwen. 't Welck alle Profeten t'allen tijde haer verweten hebben. God nu en hadde de toeſegging van de eeuwige erfeniſſe des lands niet gedaen, als onder beding van trouwe onderhoudinge ſijns verbonts. Soo verklaert hy ſijn eigen woorden: *Ik ſal niet voortvaren te bewegen den voet Iſraëls uit dit lant dat ik haren vaderen gegeven hebbe: alleenlik, ſoo ſij waernemen te doen na alles, dat ik hen geboden hebbe, en na de ganſche wet die mijn knecht Moſe hen geboden heeft.* 2 Kon. 21. 8.

Hier komt het dan op uit: ſchoon Gods beſluit in eeuwigheit beſtaet, en ſijn beloften vaſter zijn als de bergen en eeuwige heuvelen, ſoo en iſſer doch niemant die ſich met die beloften trooſten kan, als die de voorwaerde nakomt, welke ſij of uitdruckelik, of ſtilſwijgende vorderen. Geen toeſegginge van dat ſlagh kan ſoo ſterk aengedrongen weſen, of de ongehoorſaemheit der menſchen ſteltſe buiten uitvoeringe. Dit is het bericht dat God ons door Jeremias geeft: *In een oogenblik ſal ik ſpreken over een volk en over een Koninkrijk, dat ik het ſal bouwen en planten: maer indien het doet dat quaet is in mijnne oogen, dat het na mijnne ſtemme niet en hoore: ſoo ſal ik berouw hebben over het goede met welk ik geſeit hadde het ſelve te ſullen wel doen.* *Niemant kan ſich dan met de vaſtigheit der Goddelicker belofte troo-ſten, als die de voorwaerde nakomt.* Jer. 18: 9, 10.

De aenmerkinge is van groot belang: en ſtrekt tot ontdeckinge van veler verwaende en ongegronde geruſtheit. Gods heilige bladen, en die bijſonderlik die ons den *'t Welck tot ontdecking van veeler dwaes-*

heit dient. inhout des genadigen verbonts opleveren, zijn vol dierbare beloften, elk troostelicker als andere. Beloften die, beſworen zijnde bij Gods leven en heiligheit, in eeuwigheit wijcken noch wankelen konnen. Menig onbeſonnen menſche, dien ſij niet qualik in de ooren klincken, is ſeer gereet om ſich de ſelve aen te matigen, en gaet 'er geruſt op henen, leeft en ſterft daer bij; min noch meer dan of hij Gods hant en ſegel van ſijn eeuwige ſalicheit bij ſich ommedroeg: en hij en denkt niet eens, dat alle die beloften ruſten op voorwaerde van geloove, en bekeeringe, en een wandel die den Euangelio Chriſti betamelik zij. 't Welk doch het minſte is daer hij werk van maekt. Niemant, mijnne Vrienden, bedriege ſijn ziele met ſulke dwaſe inbeeldingen. Alle de beloften Gods ſullen in haer ſelve ja en amen blijven, Gode en Chriſto tot heerlikheit: maer al wie het beding, op welke ſij gedaen zijn, verwaerlooſt, die en ſal 'er in de ure der beproevinge geen toeverlaet, geen ruſt, geen trooſt in vinden: hij ſal ſe door ſijn eigen boosheit hem ſelve tot leugen en bedriegerije maken.

't Is vergeefs dat men ſich behaege in diepſinnige overdenkingen van de onveranderlikheit der eeuwiger verkieſinge, van de onuitwiſſelikheit des genadigen Teſtamentes daer geen kladde in en komt, van de onverliesbaerheit der waeragtige genade, van de verſekertheit der ſaligheit. Alle deſe dingen gaen te ſamen gepaert met een ſorgvuldige vlijt om ſich ſelve te bewaren in de liefde Gods. Soo men deſe verwaerlooſt, ſal het vertrouwen op die, onaengeſien alle hare vaſtigheit, niet beter weſen als het leunen op een rietſtok, die breken, en de hant des leunenden met ſmerte doorboren ſal.

Hooret dan gij alle die mij tegenwoordig hoort, en laet het

het woort deſer waarſchouwinge tot uwe oren ingaen: en vertrouwt u niet op valſche overleggingen, denkende dat gij vaſte verbonden, toeſeggingen en eden Gods hebt. Die ſullen wel altoos onverbrekelik en onſchenbaer blijven; uw trouloosheit ſal Gods trouwe nooit te niete doen: maer, bij toeval van uwe onchriſtelikheit, en qualik beradene verwaentheit, ſullen ſij u worden tot een ſteen des aenſtoots, en een rotze der ergerniſſe; en met al u reukeloos vertrouwen daer op, ſult gij nederſtorten in een afgront van helſche rampſalicheit. *Ter waerſchouwing, om niet bedrogen uit te komen:*

Zijt gij wijſer, mijn uitverkooren Chriſtenen, bouwet uw huis op een rotzſteen, even op dat ſelve verbont, die ſelve beloften, die ſelve eden Gods: maer ſoo, dat gij te gelijk ſorgvuldiglik betrachtet het geloove, en de liefde Gods en des naeſten, met een onverſettelicke ſtantvaſticheit in die beiden; en dat gij, de name Gods noemende, afſtaet van alle ongerechticheit. Dan ſullen alle die weldadigheden Gods voor u getrouwe zijn, en noot nog doot ſal u van ſijn onbeſwijkelicke liefde ſcheiden. *Beneerſtigt u om uwe roepinge en verkieſinge* op deſe wijſe *vaſt te maken: want dat doende ſult gij nimmermeer ſtruikelen: en* alſoo *ſal u rijckelik toegevoegt werden den ingank in het eeuwig Koninkrijcke onſes Heeren en Saligmakers Jeſu Chriſti.* *en ter vermaninge, om, voornamelik in 't geeſtelike vaſt werk te maken.* 2 Pet. 1. 10. 11.

Noch levert Judaes klaegliet een ander bedenckinge op: deſe te weten, indien men ſijn elende te recht betreuren ſal, ſoo moet men boven al weeklagen over ſijn ſonden. Minder moeſt het ſmerten dat men ſulke bitterheden leed, als dat men ſelfs de oorſaek daer van was. Eigen rampen gaen een teer Godvrugtige ziele ſoo ſeer niet ter harten, als dat ſij door haer ſonden, Gods ma- III. AENMERKINGE. *in alle betreuringe der elende moet men meeſt weekla-*

Hosted by Google

gen over de ſonde.

jeſteit geſchonden, ſijn wet verbroken, ſijn gunſte verbeurt, ſijn toorn getergt, ſijn goetheit misbruikt, en tegen de warme ingewanden ſijner meer als vaderlicker liefde ſoo baldadiglik aangeſchupt heeft. Als haer dat te binnen komt, dan weet ſij met haer ſelfs geen raet; dan iſſe beſchaemt en ſchaemroot, en derft hare oogen niet opheffen voor God; dan ſoud ſij wel wenſchen weg te ſmelten in tranen van boetveerdigheit; dan ſoud ſij haer ſelfs ſchier aentaſten, en wrake over haer oeffenen. Wee mij elendige, roept ſij, wat heb ik gedaen! Soo oneerbiedig te weſen, ſoo ongehoorſaem, ſoo trouwloos, ſoo wederſpannigh, ſoo ondankbaer, tegens ſoo majeſtueuſe, ſoo ſouverainen, ſoo getrouwen, ſoo weldoenden God! Wat ſchijn heb ik van verſchooninge, wat vijgeblat voor die ſchande, wat verontſchuldiging voor dat misdrijf? 'k en hebſe niet, 'k en ſoekſe niet. 'k En wil niet, gelijk Adam, door eigen liefde mijn miſdaet verbergen. Heer, gij kent mijn ſonden. Ik ken ook mijn ongerechticheit, en mijn overtredinge is ſteets voor mij. O ondragelicke laſt, gy zijt mij veel te ſwaer geworden. Erbarm u mijnner, goede God; gena, gena, vriendelicke Koning Jeſus, bevrij mij dat ik in het verderf niet nederdale. *O wee mÿ! wee mÿ dat ik ſoo geſondigt hebbe.* Om de ſtraffen maer te krijten verveelt God als het gehuil van hongerige of geſlagene honden: maer ſulk beklag van ſonden is het gekir der lieve tortelduive, dat bevallig is in de ooren des Hemelkonings

Waer toe wÿ nu ook ſeer groote reden hebben.

En iſſer ook voor ons geen oorſaak toe? De droeve ſtant van lant en kerke in 't gemeen, en onſe eigene ziele in 't bijſonder, verdienen gewiſſelik onſe tranen wel. 't Lant is bedraeit in ſoo een kommerlicken oorlog, daer van

van wij reets ſoo veel bittre vruchten verſwelgt hebben, en wie ſiet'er noch het einde van? De Kerke, Jeſus dierbare bruidt, onſe lieve moeder, wort op ſoo veel plaetſen verdrukt, vervolgt, verjaegt, en alleſins hardelik gehandelt. Daer ſij het noch na het uiterlicke wel heeft, iſſe doorgaens mager en dor na den inwendigen menſche, geeſteloos en trooſteloos, ſeer ontaerdet van het oude, oprechte, Apoſtoliſche Chriſtendom. Waer vint men langer dat voortreffelicke, dat ſeldſame, dat verhevene, 't welk eigentlik een Chriſten maakt; en dat men voor het gevolg van Jeſus verdienſten, het ſegel van ſijn Geeſt, en het merk van ſijn verkregen volk, ſoud moeten erkennen? De eigen ziele-ſtaet behoorde elk voor ſich ſelf te weten. Maer iſſe niet, ten aenſien van de meeſte, ſoodanig, als of ſij van God verlaten, aen haer luſten en aan de ſatan overgegeven waren; en ten aenſien van de beſte, buiten de gemeenſame ommegang en vrientſchap met God? Waer wil dit ten laeſten heen? ſullen wij niet haeſt bij ſulk een voortgang al quijt raken, wat na Gods rijk en heerlikheit in het midden van ons gelijkt? En ſoo'er iets klagens weerdig is, is het dat niet? ſekerlik ja. Maer dit noch meer, dat we niet ontgaen en konnen de verwijtinge Gods en onſes eigen gemoets, van ons ſelve ſulx alles op den halſe gehaelt te hebben. Ja, wij hebben de fonteine der Goddelicker genade door onſe ſonden opgeſtopt: wij hebben tuſſen hem en ons een ſcheidinge gemaekt: wij hebben hem in een vijand verkeert, en gedwongen tegens ons te ſtrijden. Want wij hebben eerſt tegen God onſe hant uitgeſtrekt, en tegen den Almagtigen ons geweldelik aengeſtelt: wij zijn tegen hem aengeloopen met den hals, en met onſe hooge dikverhevene ſchilden. Daarom is ons dit quade over-

Job. 15: 25, 26.

Hosted by Google

gekomen, en wij ſtaen in verwachtinge van noch meer. *O wee dan onſer, dat wij ſoo geſondigt hebben.* Smelt, breek, wordet vergruiſt, o helaes! al te ſeer verhardet harte, dat wij meeſt alle in onſen boeſem ommedragen.

Deſe gantſche weeklage mogen wij overnemen, en op de doot van haer Britanniſche Majeſteit paſſen.

Mogelik heb ik ulieden al te lange na uw ſin met deſe gemene aenmerkingen opgehouden. Gij gaept, en gij ſiet uit om noch vrij wat anders te hooren, dat deſer tijt meer eigen zij. Mijn geſprek in tegendeel ſchroomt'er voor, en komt'er niet als ſchoorvoetende aen. Soo ik het evenwel ſeggen moet, dewijl het niet geſwegen en kan worden; en ſoo gij het hooren wilt, hoort het dan: maer het ſal een droeve mare zijn: welke alle dieſe hooren de ooren ſal doen tuiten en de harten krimpen. Heden en ſal ik geen Euangeliſt weſen, die men met een vrolike toejuichinge te gemoete kome ſeggen: *hoe lieffelik zijn de voeten des genen die het goede bootſchapt, die de vrede doet hooren, des genen die een goede bootſchap brengt van het goede, die heil doet horen,* ik ſal een waerachtige *Kuſchi* zijn, die de ſaken ſoo alſſe leggen ontvouwen, en een harde tijdinge, ſonder bewimpelinge, kont ſal doen: en dan ſal het weſen, als Jeſaias eens ſeide: *Ik kromme mij van hooren. Ik worde onſtelt van aenſien: mijn harte dwaelt; grouwen verſchrikt mij.* In der waerheit mogen wij de gehele weeklage van het jammerende Juda wel overnemen: en mee op onſe beurte kermen: *de kroone onſes hoofts is afgevallen: o wee nu onſer dat wij ſoo geſondigt hebben.* Daer quam eens een Amalekitiſche bode tot David met geſcheurde kleederen, en aerde op ſijn hooft, en met dit bericht daer bij; *dat het volk uit den ſtrijt gevloden was, en vele gevallen, dat ook Saul en ſijn ſoon Jonathan doot waren.*

Jeſ. 52.7.

2 Sam. 18. 31. 32.

Jeſ. 21.3. 4.

2 Sam. 1. 2. 4.

Hosted by Google

ren. Van een ongeluckige ſtrijt en weet ick, God dank, nu niet quaets. Maer daer is een ſwarte bode van over zee gekomen, met deſe droevige tijdinge: *dat de Doorluchtigſte en Grootmachtigſte Princeſſe MARIA STUART, Koninginne van Engelant, Schotlant, Vrankrijk en Ierlant, in het drie en dertigſte jaer hares Ouderdoms, het ſeſte harer regeeringe, na ſeven dagen ſiekte, op den 28. December 1694. ouden ſtijl, deſe weerelt overleden is.* Een Princeſſe die met alle recht de *Kroon van groot Brittanje* niet alleen, maer ook van *Nederlant*, en van de ganſche *Proteſtantſche Kerke* magh genaemt worden. Een Princeſſe aen welke de Nature en de Genade mildelik beſtedet hadden al wat vereijſcht wierde om haer de grootſte Vrouwe onſer eeuwe te maken, en de verwonderinge, mitſgaders de luſt en liefde aller der gener die de eere hadden van haer te kennen. Een Princeſſe, wiens verlies te groter is, hoe haer perſoon uitmuntender was, en de ongevallen, die men uit haer gemis, na alle waerſchijnlikheit, te verwagten heeft, te ſwaerder zijn. Een Princeſſe derhalven waerdig, dat ſe, niet ſlechts van haer Onderdanen, maer ook van alle trouwe Patriotten in Nederlant, en van alle liefhebbers der Euangeliſcher waerheit en heilicheit, hartelik betreurt worde.

Brittanjes kroone waſſe, om dat ſe haer wettige koninginne was, door erfrecht de naeſte aen het rijk, en van beide de huiſen des Parlaments, te gelijk met haer Doorluchtigſte Gemael, de Redder van de onderdrukte Godsdienſt en vrijheit der natie, onder het blijde toegalmen van al het volk, geroeppen tot de beſittinge van den Troon: die op een ſeltſame en al de weerelt verbaſende wijſe ledig geworden was. Ook heeft ſij haer in de Rijxregeering ſoo gequeten, dat ſe met recht de roem en pronk der

Die waerlik de Kroone was 1. van Britanje:

der Koninginnen mocht gerekent worden. Weinig zijn 'er die de Kroon van Engelant gedragen hebben, welke men haer in alle Koninklicke hoedanigheden gelijk magh ſchatten: miſſchien geene, die haer daer in te boven ging. Soo Plutarchus noch leefde, en van ſins was ſijn begonnen paeren van Doorluchtige perſonaſien te achtervolgen, en tot deſe ſexe uit te breiden, hij ſoud moeite hebben om een voeglik wederpaer voor onſe MARIA te vinden. Of het mochte ELISABET weſen: van welke haer tijdtgenooten getuigden, dat ſij door haer deugden en minlicke regeeringe de *Koninginne der harten* was, en tot aen die eeuwe toe geene haers gelijcke op de Troon van Engelant geſeten had. Maer die de laeſte uit de hiſtorien, en de ander uit haer ſelve en door ondervinding kennen, gelooven dat MARIA in burgerlikheit, ſachtmoedigheit, goedheit, ELISABET, die het hart ruim hoog genoeg droeg, overtroffen heeft; en veel meer genegen is geweeſt om elk een oorſaek van blijdſchap, en, ſoo veel het heilig en onkreukbaer recht toe liet, niemant ſtoffe van ongenoegen en van droefheit te geven. Soo was ſij dan in allerlei ſin de *Kroone van Brittanje:* de Koninginne, de roem, en het pronkjuweel der geheele natie.

II. Van Nederlant.

Nederlants Kroone moghte ſij ook, hoewel in een ander aenſien, gerekent worden. Want, eigentlijk te ſpreken, en was ſij *Neerlants Koninginne* niet. God heeft ons onder een ſoorte van heerſchappije geſtelt, met ons lant en lantaert ſoo wel overeenkomende, dat wij geen reden en hebben de ſelve om enige andere te verwenſchen. Maer ſij was ons de *kroone onſes hoofts*; om dat ſij, terwijl ſe in het midden van ons woonde, de eere was van alle de Nederlantſche Vrouwen; onder welke ſij uitblonk gelijk de mane onder de mindere ſterren. Al wat van die ſex ſchoon,

a's zijnde de eere der Neder-

Hosted by Google

ſchoon, bevallig, verſtandig, deugtſaem was, en bequaem om aller harten na ſich te trecken; bevond ſich in al die loffelikheit ſoo ver beneden de volmaektheden deſer Princeſſe; dat ſe gewillig voor haer ſwichten, en de eerekrans eerbiediglik opdroegen. Ik en weet niet of ik der waerheit en iemants verdiende roem te kort ſal doen, ſoo ik twijffele of Neerlants gront wel ooit van grooter Vrouwe voeten betreden is. *lantſche Vrouwen;*

Sij was ook de *Kroone onſes hoofts*, om dat ſij de echtgenoot was van WILLEM VAN ORANJE, de Erfſtathouder van meeſt alle de Vereenigde Neerlantſche Provincien, en de Algemeene Veltheer van den Staet. Een Prince van God verkoren om het lant van ſijn, anderſins onvermijdelicke, ondergank, te redden: gelijk ſijnne Doorluchtige Voorvaderen, onſterffelicker gedachteniſſe, de gront hebben geleit van 's Lants vrijheit, en van die hoogheit waer toe het is opgeklommen. Sij dan aen een Prince getrouwt, die, hoe jong van jaren, verdient hadde *Vader des Vaderlants* te heeten, was met eene *een Moeder in ons Iſraël* geworden. *en echtgenoot van den Statthouder,*

En dewijl ſij alles met hem gemeen hadde; ſoo waren 'er de belangen van den Staet niet uitgeſloten. In deſe geſegende echt, daer de huwelixliefde ſich vertoonde bijna ten onnavolgelicken voorbeelde van alle Princen hoven, had ſij haer ganſche harte aen haer uitverkooren Gemael overgegeven; en 't ſijnne weer over genomen: en daer mede alle die teerhartige liefde tot 's lants welweſen; dat die Roemruchtige Vorſt altoos geſtelt heeft boven het hoogſte ſijnner blijdtſchap. *en deelgenoot van ſijn ſucht tot 's Lants welweſen.*

Getuige zij daer van haer verblijf in de Nederlanden, 't welk gedurig ſoo veel uitdrukkingen en wiſſe blijcken gegeven heeft, van ongeveinſde genegentheit die ſij onſe *gebleken in haer verblijf alhier,*

natie toedroeg, dat ſij eerder in het harte van Hollant ſcheen gebooren te weſen, en van jongs af die ſucht uit 's voeſters borſt geſogen te hebben, als van over zee gekomen, en geſproten uit een huis dat deſe Staet niet ſeer was toegedaen.

en affcheit van hier

Getuige daer van zij ook haer vertrek van hier, en dat beweeglik affcheit van de Hooge Regeeringe, toenſe overſchepen ſoud om beſittinge der Rijcken te nemen, die God haer beſchooren had. Met wat een hartelikheit verklaerde ſij toen, de tranen over die ſchoone wangen biggelende, het groot genoegen dat ſij altoos in de Hollantſche rondtheit en openhartigheit geſchept had, de verplichtinge die ſij, na hare Princelicke beleeftheit, achte te hebben aen de vriendſchap en eere van allerlei ſtantsperſoonen haer beweſen, en de danckbare erkenteniſſe die ſij al haer leven lang in 't harte houden ſoud; betuigende dat ſij met regret uit Hollant ſcheide, en met te minder ongeneigtheit de aengebodene Rijcken ſoud aennemen, om dat ſij hoopte daer door in ſtaet te ſullen zijn om deſen Staet weſentlicker goet te doen, en, 't welck een overgroote ſake is, de bant van vereeninge te weſen tuſſchen beide de natien.

III. *Van de gehele Proteſtanſche Kerke: niet ſoo als de Roomsgeſinde Maria de Koningin der Kerke maken.*

Ten laeſten mogtmen haer ook de *Kroone van de Proteſtantſche en Gereformeerde Kerke* noemen. Niet in dien verſtande als die van de Roomſche Godſdienſt haer naemgenoot MARIA, de geſegende en begenadigde Moeder onſes Heeren, aenbidden als de Koninginne der Propheten, der Euangeliſten en der Apoſtelen, die beide in het rijcke der genade en der heerlikheit met Chriſtus haren Soone deelt, ſoo ſij niet het meeſte hebbe overgenomen; en die, uit kracht van een moederlik recht, ordres geven magh aen's weerelts Heilant. Indien die ſalige Maria noch

Hosted by Google

noch verkeerde onder de menſchen, en ſulke uitſpori-cheden vernam, ſij ſoud ſe met verontweerdinge van ſich weeren, en elk toeroeppen, dat al de glorie Godes en ſijnnes Chriſti moſte zijn, dat ſij wel de moeder van des menſchen ſoone, maer de nederige dienſtmaegt van Gods Soone was; de moeder des Konings, maer een onderdane in het Koninkrijk: de moeder van 's werelts Saligmaker, maer een van de geſaligde; dien het een voornaem gedeelte van haer hemelglori is, met de vier dieren en vierentwintig ouderlingen, hem die op den troon ſit, hulde en eere te doen. Soo iemant ook ſoo dwaes had konnen worden, om deſe onſe *Maria* iets toe ſchrijven dat de Godtheit te na quam, ſij ſoud het voor een heiligroof gerekent, en als een Godslaſteringe verfoeit hebben: betuigende, dat ſij niet meer en was als Jeſus nedrige dienareſſe, bereit om de voeten van de knechten hares Heeren te waſſen.

Maer als wij haer de *Kroone der Kerke* heten, is het om dat ſij een Chriſtenvrouwe was, tot Jeſus roem en heerlikheit, in ſoo uitnemende deugden uitblinkende: *Maer voor ſoo veel ſij een Trouwe Voorſtantſter daer van was.*

Op dat niemant dencke dat ik het gevoelen der Roomſche Kerke ontrouwelik voorſtelle, ſal ik hier de eigen woorden uit bekende ſchrijvers en boecken optekenen. Viegas in Ap. XII. De Beat. Virg. Comment II. Sect. II. num. III. ex Arnoldo Carnoto. *Maria lingua Syriaca Domina dicitur, Chriſtus Dominus. Conſtituta quippe eſt ſupra omnem creaturam, & quicunque Jeſu curvat genu, matri quoque pronus ſupplicat: & filii gloriam cum matre non tam communem judico, quam eandem.* Gabriel Biel in Cano. Miſſæ Lect. LXXX. *Confugimus primo ad Beatam Virginem, cælorum Reginam, cui Rex Regum, Pater cæleſtis, dimidiu:a regni ſui dedit.* In Miſſali & hæc inveniuntur: O *felix puerpera, Noſtra pians ſcelera, Jure matris impera Redemtori.* In Antidotario animæ ſecundum chorum Auguſtini, in commemoratione Beatæ Virginis, hic hymnus legitur. *Gaude matrona cælica, Tu ancillam Jeſu Chriſti, Te vocare voluiſti: Sed ut docet lex Divina Tu illius es Domina. Nam lex jubet & ratio Matrem præeſſe filio. Ergo ora ſuppliciter, Et præcipe ſublimiter, Ut nos in mundi veſpera, Ad regna ducat ſuprema.* Infinita id genus brevitatis cauſſa omitto. Hæc ſufficiant ad amoliendam ſuſpicionem calumniæ,

Hosted by Google

en voornamentlik om dat sij haer soo een kloekmoedige en yverige Beschermster, Voorstanster, en Voortsetster van het Christen geloove, en ware Godsaligheit, en soo een mewarige, trouwhartige Verdedigster van de vervolgde onnoselheit, tot allen tijde betoont heeft. Jesaias heeft voorseit, dat eens de *Koningen Voesterheeren van* de Kerke, *en hun Vorstinnen hare Soogvrouwen* wesen souden. In de vervullinge deser Profeetsie verdient onse Koninginne een seer aenmerkelicke plaetse.

Jes. 49. 23.

waerdig bij Helena geleken te worden.

De Outheit gewaegt veel tot lof van de Keiserinne HELENA, moeder des grooten *Constantijns*, de eerste der Weereltmagtige Vorstinnen die hare heerlikheit in de Christen kerke gebragt heeft. Het verdroot haer dat het rijk van Jesus soo weinig aensien op aerden hadden meende dat geen schatten nutter bestedet wierden, als tot vermeerderinge van des selfs luister. Sij reisde na het Oosten, om die plaetsen devotelik te besoeken, daer onse Heere Jesus verkeert hadde; sij boude twee kostelicke Tempelen; een te Betlehem, daer hij geboren was, een op den Olijfberg, van waer hij ten hemel voer: beide verciert met al wat bequaem was om getuigenis te geven van de Grootdadigheit der Keiserinne, en eerbiet te verwecken in het herte der aenschouwers. Sij deilde milde aelmoessen aen den armen uit: sij verloste gevangens: herstelde ballingen: sij was vlijtig in den openbaren Godsdienst; in een zedig gewaet, onder de gemeene Christenen, de verkondinge des Euangeliums bijwoonende. Alle welke saken de Hoofsche *Eusebius* met een net besneden penne, in sijn boeken van Constantijns leven, cierlik heeft opgeschikt. 't En soude mij geensins betamen de voortreffelicke daden deser beroemde Keiserinne door een al te viese siftinge te verkleinen, om die van onse

3 *Boek. 42. Cap. en vervolg.*

Ma-

Maria grooter toon te geven: ſulke ſtreken, gelijkſe niet over een en komen met oprechte edelmoedigheit, daer ik belijdeniſſe van doe; ſoo ſouden ſij hier ook ſeer qualik geplaetſt zijn. Helena hebbe, en houde al haer lof.

Maer niemant verbiede mij aen te tekenen, dat Koningin MARIA ſig min aen het uitwendig vergapende, meer op het inwendige geſet was. Haer verſtant, door een hemelſche beſtralinge van bijgeloof geſuivert, oordeelde dat de geheele aerde des Heeren is, en ſij in *Londen*, of op *Kenſingtон*, al ſoo na aen den Hemel, als in *Betlehem*, of op den *Olijfberg*. Sij boude ſoo geen ſtenen Tempelen: daer waſſer overvloet in haer rijcken van. Maer de woonſtede Gods in den Geeſte, trachte ſij op te cieren met duidelicker kenniſſe der waerheit, en netter oeffeninge der heilicheit. Dit achtte ſij haer Koninklicke ſorge ſonderling weerdig te weſen, dat de verdeeltheden en ſcheuringen der Kerke, om min weſentlicke gevoelens der verſchillende Godsgeleerden, en ſommige uiterlikheden des Godsdienſtes, door den heilſamen balſem van vrede en liefde geheelt mogten worden. Yver had ſij genoeg om Jeſus rijcke uit te breiden: maer ſij wilde daer toe geen andere als recht Euangeliſche middelen gebruicken; beſorgende dat de waerheit, door Godvrugtige mannen, klaer en duidelik, in ſachtmoedige wijsheit, aen de conſcientie openbaer gemaekt wierde: en de heiligheit en heiligmakende kracht der Religie vertoonende in haer koninklik voorbeelt. Seer wel bevroede ſij, dat geweldenarije te vergeefs geſpilt wort op het dwangeloos geweten: en dat niemant meeſter van 's menſchen harte is, als die het gemaekt heeft. Daerom verſtrekte haer rijk tot een veilige toevlucht voor alle die om

doch meer geſet op het inwendige.

Hosted by Google

des geloofs en der conſcientie wille vervolginge leden: welke ſij met ſoo veel gunſte bejegende, dat ſommige het miſſchien beter hadden in het lant harer ballingſchap, dan in haer eigen vaderlant. Die ſich ſoo in de kerke heeft gedragen, is die niet weerdig, dat ſij, ſonder verkortinge van koning Jeſus onmededeilbaer recht, de *kroone der Kerke* genoemt worde?

Geluckig die, op wiens hooft ſoo een kroone pronkt.

Geluckig *Britanje*, geluckig *Nederlant*, geluckig de *Proteſtantſche Kercke*, ſoo lang ſij met ſoo cierlick een kroone op hun hoofden pronkten! Wien ſoud het niet geluſt hebben te ſeggen: duure dat vry eeuwen lang? of wie ſoud niet hebben willen vernieuwen de oude groete der Ooſterſche volkeren, en ſulk een Princeſſe met mont en harte toewenſchen; *de Koninginne leve in der eeuwigheit.*

Maar s' is helaes, door de doot afgevallen.

Maar helaes! die eerkrans is verwelkert. Die kroone is afgevallen. Die Koningin is doot. 't Is alle menſchen geſet eenmael te ſterven. Alle vlees is gras, en alle des ſelfs heerlikheit als een bloeme des velts. Rijk en arm, jonk en out, Koningin of onderdaen; dat gelt hier even veel. Het graf is de plaetſe der ſamenkomſte van alle levende. *Daer zijn de Koningen en de Raetsheeren der aerde; die voor hen woeſte plaetſen bebouwden. Daer zijn de Vorſten die gout hadden, die hare huiſen met ſilver vervullen. De kleine en de groote is daer, en de knecht vrij van ſijnnen heere.* Geen lijfwagt noch trawanten konnen de doot afweeren: geen rijkdom kanſe afkoopen: geen jonkheit kanſe uitſtellen: geen geſontheit kanſe ontworſtelen. Als God de menſchen opeiſt, als hij haren adem wegneemt, ſoo ſterven ſij, en keeren weder tot haren ſtof. Als 't hem maer belieft, *ſnijt hij de geeſt der Vorſten als druiven af.* Daer ſtrekt ons deſe

Job. 3. 14. 15. 19.

Pſ. 76. 13.

deſe Doorluchtigſte Koninginne ten voorbeelde van. Nog haer friſſe jeugt, noch haer ſchoonheit, noch haer wijsheit, noch haer deugt, noch de liefde van haer Gemael, noch de wenſchen van haer onderdanen, noch de gebeden der vromen, hebben haer een ogenblik langer op der aerde konnen houden, toen haer uer gekomen was. Onder de tranen van haer nockende Hofgeſin, uit de armen van haer beſwijc kende Echtgenoot, is ſij weggerukt, uitgegaen, ontvloden. Men ſach'er achter na: maer ſij en waſſer niet meer. Men ſach hare doode lichaem: maer, hoe lief wel eer, ſij was het niet. De ziele was Maria. Het lichaem was haer huis en hutte. Wat kan ik'er meer toeſeggen? *De Kroone onſes hoofts is afgevallen: o wee nu onſer dat wij ſoo geſondigt hebben.*

Maer, mijn Toehoorders, ik en ben noch aen het rouklagen niet. Dit moſt'er evenwel nu uit. En wie kan ſulk een doot van ſoo eene verhalen, ſonder dat het hart beklemme, en opening tot ſuchten ſoeke? Ik wil Uw droefheit noch verder opwecken; indien ſlechs de mijnne mij tuſſchen beiden niet overſtelpe: en ik wil u de onwaerdeerlicke grootheit van dit verlies enigermaten doen beſeffen, eensdeels door de overweginge van de *uitmuntentheden der glorieuſer perſonaſie* die wij quijt zijn; anderdeels door overdenking van de *kommerlicke gevolgen*, die wij uit dit verlies ogenſchijnlik te verwachten hebben. *'t Welk een o vergroot verlies is, wegens de uitmuntentheden der overledene.*

Verbeeld u eens in uw gedachten haer perſoon, ſoo als wij die hebben mogen kennen, 't zij door eigen ondervindinge, 't zij door welgegronde berichten. Wat was ſij ſchoon van aenſicht en van leeſt? God die des menſchen lichaem op eene *heel vreeſſelicke wijſe wonderbaerlik maekt, en als een borduerſel werkt in de benedenſte* I. *Inſchoonheit des lichaems.* Pſ. 130. 14. 15.

nedenſte deelen der aerde; had het hare ſoo geſchikt, dat ſij, als een aerdſche ſonne, aller oogen na ſich trok. Ik beken dat dit een van het minſte was van hare loſlikheden, evenwel ſoo klein en is het niet, of Gods Geeſt heeft het in Eſters hiſtorie willen aentekenen, dat ſij was
Eſt. 2. 7. *een jonge Dochter ſchoon van gedaente, en ſchoon van aengeſicht.* Men ſegge wat men wil: nooit hebben de wijsheit en deugt ſchooner dag, dan wanneer ſij ſonder gemaekte toeſtel, in haer natuurlicke ſwier, op het ſchoon aengeſicht van een welgemaekt lichaem ten toon ſtaen. Maer te weinig werk maekte onſe Koninginne ſelf hier van, als dat wij'er op ſtaen ſouden. Met haer beſturven mont roept ſij ons op een zieloverredende wijſe toe:
Spreuk. 31. 30. niemant vergape ſich aen ſulk een blos; *de bevalligheit is bedrogh, en ſchoonheit is ijdelheit:* een belroos, een deel pokjes, die geen Koninginnen troonie ontſien, bedecken al dat brooſe ſchoon met een onaengename korſt: en ſoo die wat overlieten, de doot ſtroopt het alles weg. Elk trachte na het onverganckelicke ſieleſchoon, daer de Engelen op verlieven, en daer het hart van Koning Jeſus mê gewonnen wort. Soo is het, Doorlugſte Koningin! Het ſoud mij haeſt berouwen, dat ik van dit lichamelicke gewaegt hebbe.

II. In heldendeugden, Daer is ook, Mijnne Toehoorders, wat weſentlickers te ſeggen. Wat woonde daer een Edele ziele in dat ſchoone lichaem? God had haer tot groot bedrijf beſchooren: en daerom met een verſtant begaeft, dat nergens voor ſtaen en bleef. Ook ſulke ſaden van deugtſaemheit in haer herte geſtrooit, die, opgequeekt door de dauw en ſtralen ſijnnes Geeſtes, groeiden tot ſoo een hoogte van voortreffelikheit, dat ſe haer een naem en plaetſe onder de eerſte Heldinnen maekten. Hier toe behooren die wijs-

Hosted by Google

wijsheit, grootmoedigheit, dapperheit, mildadicheit, goedertierenheit, onvermoeitheit des geeſtes, en wat meer van dat ſlag is, die ſij in hare Rijxheerſchappije ſoo helder heeft doen uitblinken.

Uit eigen aert en was ſij niet minder als heersſuchtig: een hoedanicheit, die anderſins edelmoedige Vrouwen bij na ſchijnt aengeboren, en die meermaels de oorſaek van veel beroerten geweeſt is. Maer hoewel ſij een onbetwiſtbaer recht tot de hoogſte regeeringe hadde: niet te min, als haer Koninklicke Gemael binnen 't Rijk was, ontſloeg ſij haer aenſtonts van alle Staetsbeſtier, en liet het aen die handen, die ſij verſekert was dat haer weerga in dit werk niet hadden. Dog ſoo ras Hoogſtgedachte haer Gemael door de gemeene belangen van Europa over zee geroeppen wierde, vaerde ſij wederom de Rijxregeeringe aen, en droeg ſich daer in met ſoo veel moet, en wackerheit, en majeſteit, en voorſichticheit, en goetheit, met ontſaggelikheit getempert, datter geen Koning in het rijck gemiſt wierde, hoewel de grootſte aller Koningen afweſigh was. Deſe dingen ſouden beter door een Staetkundig Redenaer uitgebreidet worden, als door een Predikant; die niet voorgenomen heeft iets te weten buiten het Euangelium Chriſti.

Ik haeſte mij dan tot haer Chriſtendeugden, die haer niet min uitſtekende gemaekt hebben in de Genade, als ſij verheven was in de Politie. Het *geloove* der uitverkoorne Gods is de grontſlag van al de reſt. Hoe ſuiver, eenvoudig, en oprecht was dat in haer? enkelik ruſtende op de Heilige Schriften, die ſij als uit den Hemel nedergedaelt, en uit loutere orakelen beſtaende, met de diepſte eerbiedigheit omhelſde: niet konnende dulden de vermetelheit van ſommige waenwijſe en diſputeerſiecke

III. *In Chriſtendeugden,*

A. *ſuiver en ſtantvaſtig Geloof.*

vernuften deſer eeuwe, die ſig onderwinden Gods wijsheit met een verdoemelicke ſtouticheit te meeſteren. Sij ontfing het koninkrijke Gods als een kindeke: en leid gewillig al haer gedachten gevangen onder de gehoorſaemheit der opperſte waerheit. Gods voorſienicheit moet hier dankelik van ons allen aengebeden worden, die ſorge gedragen heeft, dat, tegen alle ſchijnbaerheit aen, de grondwaerheden des ſuivren Euangeliums het tedere gemoet der Princeſſe van haer eerſte jaren af zijn ingeboeſemt. Die ſedert ſoo dieppe wortelen geſchoten hebben, dat geen verleidinge des werelts, noch door vleien, noch door drieſchen, noch door beloven, noch door dreigen, al ſoud 'er ook een Kroon aen hangen, die konden doen waggelen. En wat wonder? Sij hadder de rechte ſmaek van weg gekregen: waer tegen te vergeefs gediſputeert wort. Sy had die hooftſaken niet bij menſchen onderwijs alleen gehoort; maer bij het zielovertuigende licht des Geeſtes geſien: en de kracht daer van tot heiligmakinge, tot vertrooſtinge, en ten voorproeve der Hemelſcher heerlikheit, by haer ſelve ondervonden. Dit maekte haer ſoo ſtantvaſtig in het geloove; en gereſolveert om alles daer voor op te ſetten: op dat ſij aen die ene parel niet verlore, 't geen duiſent weerelden niet konnen goed maken.

B. *Heyligheit en Godsvrucht.*

Sulck geloove en kon van *Heiligheit* en *Godsvrucht* niet geſcheiden weſen. Die hadden haer ſitplaets in het innichſte des gemoets, en vertoonden hare glans in al de handelingen der Koninginne; maer ongemaekt, en ſonder toeſtel: niet in uiterlikheden, kleinicheden, en van ſelf verſonnen eigenheden, maer in een blakende liefde Gods en Chriſti, in een navolginge van haer volmaektheit, in een ſchroom om iets te doen 't geen God mishage,

hage, in een ſorgvuldige werkſaemheit ontrent alles, van het meeſte tot het minſte, daer de Heilige Majeſteit een welgevallen in hebbe. Dit bleek aen haer eigen perſoon, die in alle Godsdienſtoeffeningen de eerſte was, en t' allen tijde met een goede conſcientie voor God en voor de menſchen wandelde; wonder teder van gemoet, en al haer ſaken verrichtende als in Gods tegenwoordigheit. Dit bleek aen haer Hofgeſin, op een Chriſtelicke wijſe ſoo net gereguleert, dat het voor Theodoſius hof, in de Kerkelicke hiſtorien befaemt, niet behoefde te wijcken. Dit bleek in de verſamel-plaetſen der Heiligen, ſoo vlijtig van haer beſocht, daer de aendacht, de eerbiet, de opgetogenheit in haer aengeſicht te leſen was, en ſelf de bedienaers des Heiligdoms beſchamen konde. Dit bleek in de liefde, die ſij recht vrome menſchen toedroeg; van wat rang ſij ook waren; en in dien afkeer van alle heilooſe, die God verſmaden, en alle geveinſde, die hem beſpotten en doen dienen aen haer averechtſe inſichten; aldermeeſt als haer ſoodanige voorquamen onder de verkondigers van waerheit en deugt.

C. *Stille en eenſame Devotie.*

Dit bleek ten laeſten, ook als het aen geen menſch en bleek, in hare ſtille *devotioeffeningen*, wanneer ſij aller oogen ontſchuilt, in haer eenſaem kabinet, ſich uitliet in heilige overdenkingen, en gemeenſame onderhandelingen met haer Zielekoning Jeſus: 't zij dat ſij ootmoedige belijdeniſſe van haer ſonden deed; 't zij datſe met innerlicke ſuchtingen genade voor haer ſelf, voor de Koning, voor het Rijk, voor de Kerk verſocht; 't zij dat ſij opgetogen in den Geeſt, God verheerlikte in het beſchouwen, beminnen, prijſen ſijnner eindelooſe volmaektheden, of dat ſij heilſamelik dolende in de liefde Jeſu, verſmolt in het genot van de ſijnne t'haerwaerts, of in

Hosted by Google

de vlammen van de hare t'ſijnwaerts. Sulke uren waren haer de ſoetſte die ſe hebben kon, en de eerſtelingen der volſalige eeuwigheit.

D. *Nedrigheit.* Kon het oock wel anders weſen, of bij de glans van ſulk een onſichtbare heerlikheit, die ſij in dat heiligdom aenſchout hadde, moſt ſij klein, ja niet worden by haer ſelve, om als een wormpje te kruippen om de voetten van die Hoogſtgeduchte Majeſteit, verwondert dat de Koning des Hemels ſoo veel gemeenſaemheit vergunde aen ſoo gering een ſchepſel als ſij was? Dan dacht ſij aen kroon noch ſcepter: maer wetende datter geen aenneminge des perſoons by God en is, ſach ſij haer ſelve aen als een onweerdige ſondareſſe, in 't hemels gericht niet beter te rekenen als de minſte haerder dienſtmaegden. Moſt ſij onderwijlen haer Koninklicke Staet, met dat grootſe en blinckende 't welk daer aen vaſt is, bij de menſchen bewaren, gelijk ſij moſt, dat was haer meer tot verveel, als tot genoegen: en ſchoon ſij paerlen en diamanten van grooten prijſe ſomwijlen om of aen hadde, nooit maekteſe werk daer van. Het cieraet daer ſe opgeſet was, was het inwendige vercierſel eenes ſachtmoedigen en ſtillen geeſtes, die koſtelik is voor God. Al de reſt ſag ſe voor kindertuig van lage en laffe zielen aen. Geen geluk, geen lofreden, geen eerbewijſingen deden haer ooit de boeſem ſwellen; en wel degelik hiel ſij ſich verbelgt, als ſomwijllen iemant in deſen te hoog ging.

E. *Effenbaerheit van gemoet.* Wonder groote magt had ſij over haer hartstochten. Nooit ſag men haer uitgelaten in voor- of tegenſpoet, in hope of vreeſe, in blijdſchap of droefheit: alderminſt in oplopenheit en toorne. Daer zijn'er die haer jaren gedient, en nimmer een gramſtorig woort uit haren monde gehoort hebben: ſelfs of ſchoon de ſaken anders uitvielen

Hosted by Google

len als ſij gaerne geſien, anders gedaen waren als ſij geboden hadde. Sij wiſt dat tijt en toeval in alles plaetſe hebben: en wanneer ſij het daer niet op leggen konde, ſchold ſij het der gemeene menſchelikheit quijt. Was het van die natuur, dat het ſonder opmerkinge niet mogt voorbij gegaen worden, het geſchiedde met die ernſthaftigheit, die haer Majeſteit voegde, maer te gelijcke met die ſchickinge, die haer goetheit eigen was. Soo ſeer beſatſe haer ſelve; niet min meeſterſe van haer ſielsbewegingen, als van haer hof bedienden. Altijt haer ſelve gelijkformig: even als de hemelſche lichten die hun geſetten loop houden, hoe ſeer het in de lager lucht ſtormt en buldert. O ſchoone effenbaerheit des gemoets! vruchtbare moeder van inwendige en uitwendige vrede!

Maer wat tong kan na weerde melden, wat pen kan afmalen, die recht *Chriſtelicke Liefde*, die ſij niet in de mont, maer in 't harte hadde, en ſoo ſtantvaſtelik in alle hare werken blijcken dee? De weeſen was ſij een milde moeder, de weduwen een trooſt, de verdrukten een beſchermſter, de verdrevene een wijk en toevlucht, de arme een rijkke beſorgſter van ſpijſe en kleedinge, ſoo veel grootdadiger dan Dorkas, als de ſchatten eener Magtige Koninginne het vermogen van een gemeene Burgereſſe te boven gaen. Dit ſal altoos met onuitwiſſelicken inkt geſchreven, of met ſterk water geëtſt blijven, in de harten der geener die de vruchten harer liefde genoten hebben, ſommige openbaerder, ſommige meer in 't verburgen, en dieſe mogelik te hoger waerderen ſullen, na dat ſij haer prijs door het gemis geleert hebben. F. *Chriſtelicke Liefde.*

Onmogelick is het, dat die ſoo wel geleeft heeft qualik ſterven ſoud. Ware deugt is onſterfelik; niet alleen om dat ſij de gedachteniſſe der deugtſame vereeuwigt; G. *Heiligen ſalige doet.*

maer ook, om dat sij het voornaemste harer kracht in de doot betoont. Menig draegt het momaensicht soo lang hij leeft, en 't wort hem niet als op de laeste ure afgescheurt. Dan komt te voorschijn, wat'er in het hart school,'t en ware, door een verschrickelick oordeel Gods, de heerschende veinserije de rampsalige ziele bijbleef, en heenen leide tot de plaetse der geveinsde. Maer in het sterven heilig, dat is waerlick heilig zijn. Hoe kan iemant in sijn staet gerust, in God getroost, der saligheit seker wesen, en met een onbeteuterde vrijmoedigheit sijnne ziele Gode den Schepper overgeven, dan die sich te voren aen God door ware Godsvrugt gewennet heeft? En hoe kan iemant die in sijn tedere vreese en liefde stantvastiglick heeft geleeft, sonder geloove, en hope, en liefde, en welgemoetheit sterven? Soodanig als het leven der Koninginne geweest is, soodanig was haer doot: en die had soo veel te meer van het hemelsche, hoe sij haer nader aen den hemel bracht. 'k En kan met u niet indringen in de Betkamer der sieke Princes, om te sien en te hooren al wat daer ommegaet. Veel min durf ick een deel redenen versieren, die tussen haer en haer Koninklike Gemael verwisselt souden zijn, of die sij met haer siel, en de hemelkoning Jesus gehouden hebbe. Dat mogt verschoonlik zijn in het geswets van Poëtische gesangen, daer niet soo seer op de juiste waerheit der sake, als op de kunstige verbeeldinge des dichters gesien wordt. Maer 't soud noch mij, noch dese plaetse betamen, rook en wint voor goede ware te venten, en u met het begapen eniger printen op te houden, daer niets in te sien en was als de kunst des tekenaers. Dewijl de Koninginne wijs en goedt en heilig is geweest, en dat sij haer verstant, door Gods genade, tot na bij haer

haer ſterfure ongeſchonden heeft gehadt, ſoo leert ons de nature der ſake ſelve, dat alle die hoedanigheden op de edelſte wijſe werkſaem tegen haer uiterſte geweeſt zijn, als de genade pleeg haer laeſte kracht te toonen, ſoo veel des lichaems ſwakheit toelaet. Men mag ſich dan, ſonder ſchroom, in het gemeen verbeelden, hoe ſij nu uit eigen gevoelen, en het vermaen van andere, de doot te moete ſiende, met al haer harte ſich daer toe geſchikt hebbe, de ziele aftreckende van alles wat haer lief op aerden was: hoe ſij, na het naukeurig overdenken hares bedrijfs, hare ſonden voor God ootmoediglik beleden, en haer Richter vieriglik om genade gebeden hebbe: hoe ſij de Goddelicke goetheit verheerlikt hebbe voor al de onverdiende gunſte haer beweſen, byſonderlik die geeſtelicke en hemelſche in Chriſto Jeſu: hoe ſij haer door vernieuwde werkſaemheit des geloofs aen dien grooten Heilant hebbe vaſt gehecht, ſijn kruisverdienſten en Hoogeprieſterlicke voorbede tot de eenige gront harer hope leggende: hoe ſij afſcheit hebbe genomen van haer uitverkooren Koninklick Gemael, met die dankſeggingen, vertrooſtingen, aenbeveelingen, tederheden, die het vermetel ſoud weſen ſoo iemand onſer ſich onderwond om ſe op ſijn fatſoen te beſchrijven: hoe ſij eindelik, haer werk afgedaen zijnde, ſich na Jeſus hebbe gewent, om in ſijn alderlieffelixte liefde te beſwijcken, en te beſwijmmen, tot dat de ziel des ſtervenden lichaems moede, ſich als in een kus van Jeſus mont uitaeſſemende, onſienlik ten hemel vloog. O ſalige doot, het einde van een heilig leven! Mijn ziele ſterve de doot ſulck eener rechtveerdige, en mijn einde ſij als het hare! Vergeef my, Lieve Toehoorders, dat een ſtoffe gelijk deſe, verwerringe in mijn tochten eerſt, vervolgens in

mijn

Hosted by Google

mijn geſprek maekt, en dat de eene zielsbeweginge de andere verdringt. Kan men van ſulk een doot hooren, of men moet'er mee opgenomen weſen, men moet'er ſin aen krijgen, men moet'er na verlangen, men moet'er geluk mee wenſchen den genen die ſe geſturven is? Maer dit was nu de ſake, dat wij uit allen deſen ſouden afnemen, wie wij verlooren hadden, en hoe groote oorſaek ons ſulx weſen moſte van de alderſmertelixte droef heit. 't Geen David eens van Abner ſeide, mogen wij met kleine veranderinge hier te paſſe brengen: *Weet gij niet dat ten deſen dage een Vorſtinne, ja een Groote in Iſraël gevallen is?* Kent gij'er wel een, hebt gij wel van een gehoort of geleſen, in welke ſoo veel uitnementheden, in ſoo rijken mate, of ſoo hoog een trap te ſamen quamen?

2. Sam. 3: 38.

Alle deſe deugden waren nochtans niet ſonder onvolmaekthe-den.

Evenwel en wil ik niet, dat men onſe Heldinne voor ſoo volmaekt een voorbeelt aller deugtſaemheit aanſie, als of ſij van alle feilen en gebreken vrij geweeſt ware. Sij was een menſche, en hadde derhalven hare menſchelikheden. Sij was een ſondig menſche: en daerom hadde ſij ook in ſich het beginſel van alle verdurventheit, en het ſaet van alle boosheit, dat ſoo volkomentlijk niet uitgeſuivert was door de heiligmakende genade, of het quam noch altemet boven, en beſmette de ziele, en ontcierde ten deele hare deugdeoeffeningen, en verhinderde haer alles na haers harten wenſch uit te voeren. Maer dat was de ſtoffe harer vernederinge, het voorwerp harer belijdeniſſe, en haer grootſte partij in het worſtelperk deſes levens Daer ſette ſij haer tegen aen: en beneerſtigde ſig haer ſelve te reinigen van alle beſmettinge des vleeſches en des geeſtes, om hare heiligmakinge te voltrecken in de vreeſe Gods, tot dat de doot quam, en, alle overblijffelen der ſonde te niet doende, de ziel in volle

le vrijheit ſtelde. *Soo is het lichaem dan nu doot, om der ſonden wille; maer de geeſt leven, om der gerechticheit wille.* Rom. 8. 10.

Doch haer winſte is ons verlies: terwijl het licht der heerlikheit voor haer opging, is het licht harer heiligheit bij ons ondergegaen. En hoe kan dat anders als een onwaerdeerbare ſchade, en een kommerlicke voorſpellinge van noch meerder rampen, aengemerkt worden? Als *vrome lieden* der aerde worden ontrocken, iſſer gemeenlik ſwaricheit op handen. *De rechtveerdige komt omme, en daer en is niemant die het ter harten neemt: de weldadige lieden worden weggevoert, ſonder dat'er iemant op let dat de rechtveerdige weggeraept wort voor het quaet.* 't Is ook een quaet voorteken, als *wijſe en kloecke Regeerders* den Staet ontvallen; en de Heere van den volke *wegneemt den Helt, en den Krijgsman, en den Richter, en den Ouden, den Overſten van vijftig, en den Aenſienlicken, en den Raetsman, en dien die kloek ter tale is.* Noch meer, als het hooft der Regeeringe, de *Koning* wort ter nedergevelt. Dit beſefte David ſeer wel, ſelfs in de doot van ſulk een Koning als Saul was: daer hij een konſtige weeklage over maekte, en de droefheit der dochteren ſijnnes volx opwekte: *Gij dochteren Iſraëls weent over Saul: die u kleede met ſcharlaken, met weelde, die u cieraet van goud deed dragen over uwe kleedinge.* Wanneer dan alle deſe dingen, uitmuntende deuchtſaemheit, wijſe beradenheit, en Koninklicke achtbaerheit in een perſoon te ſamen komen, en die met eenen ſlagh tevens worden afgehouwen: wat is dat een klaer bewijs van Gods groote ongenade, een voorbode van rampen, en een oorſake van jammeren! Dan is het tijt om uit te roeppen: *O Heere, behout:* Jeſ. 57. 1. Jeſ. 3. 2. 4. 2 Sam. 1. 24. Pſ. 12. 2.

Het gemis van een ſoo uitnemende perſonaſie dreigt veel quaet.

want de goedertierne ont breekt.

Verdient derhalven groot beklag.

Dus ſtond het toen Juda haer Joſia quijt was: ſij miſte aen hem, een Godvruchtig man, een deftig Politijk, een Edelmoedig Koning, en vermerkte wel haeſt dat ſijn val het heele Rijk deed dreunen: billik dan, dat ganſch Juda en Jeruſalem een ſware rouwe over hem bedreven: dat Jeremia een klaegliet over hem maekte, en alle ſangers en ſangerſſen in hare klaegliederen, noch jaer en dag daer na, van hem gewaegden, en ſulx gegeven wierde tot een inſettinge in Iſraël. En is't met ons niet even ſoo, nu die onvergelijckelicke Koninginne, dat patroon van vroomheit, dat voorbeelt van ware Staetkundige wijsheit, dat pronkjuweel der Koninginnen, in ſoo kommerlik gewricht van ſaken, ſoo onverhoopt, ons is ontvallen? Wie ſal nu onder alle de Vorſtinnen die wij kennen in de ganſche Chriſtenweerelt, ſulk een ijverige, magtige, en krachtdadige Voorſtantſter van het Proteſtantſche weſen zijn? Wie ſal het belang van ons lieve Vaderlant ſoo ter harten nemen? Wie ſal den Grooten WILLEM, na al dien ongelooflicken arbeit, die hij ſich, ten beſten van geheel Europa, ſoo edelmoediglik getrooſt, met hare ongeveinſde liefdetroetelingen verquicken, verfriſſen, vervrolicken, en door dat aengenaem onthael, ten algemeene nutte, ſijn koſtelicke jaren recken? En om veel en groote dingen met weinige woorden te ſeggen; wie iſſer in de wijde weerelt ſoo bequaem om bij verloop van tijt in vrede en vrientſchap te ſamen te houden de Engelſche en Nederlandſche Natien; welkers vereeninge voor beide ſoo dienſtig en nodig is? Daerom moet ten deſen dage *de rouwklage groot zijn, gelijk die rouwklage van Hadadrimmon, in het dal van Megiddon.*

2 Chro. 35. 24. 25.

Zach. 12. 11.

Van den Koning.

GROOTMOEDIG KONING, indien ik de eere hadde

hadde van uwe Majeſteit onder mijnne toehoorderen te ſien, ſoud dit vaſt tot u mijnne tale zijn : wij behoeven uwe droefheit en rouw niet op te wecken ; ſij is groot genoeg, wij wettigen uw treuren, al ſcheen het de mate wat te boven te gaen ; niemant kende uwe Koninginne ſoo als gij, en al de weerelt gelooft u wanneer gijſe beſchrijft als uw gadelooſe gade, aen welke gij een verlies gedaen hebt dat niet als door de Goddelicke algenoegſaemheit vergoedet kan worden: wij prijſen ondertuſſchen uwe Heilige gelatenheit, en onderwerpinge aen de wille des Souverainen Gods, die elk ſijns levens pale ſtelt. En indien wij een woort by uwe Majeſteit te goede hebben, wij bidden u ; en alle uwe Rijcken, en alle trouwe Batavieren, en de ganſche Proteſtanſche Kerke bidt het met ons ; matig niet alleen uw droefheit, dat doet gij alrede op het enkel aenmanen van uw eijgen wijsheit, maer ſpaer, bewaer, verſchoon dog uw overdierbare perſoon op allerlei wijſe, op dat de ganſche lampe Iſraëls in u niet worde uitgebluſt.

En allerlei Staets perſoonen.

En gij, geduchte Overheden, dien het beſtier van Staet en Stat is aenbevolen, weeſt niet karig met uw tranen: indien ooit, ſoo paſſenſe u nu in het oog en op de wangen: trekt niet ſlechs een treurgewaet aen, maer hangt de rouwbaei in het harte op. Gij miſt een Princeſſe, die, boven alle andere, uw Staet en onderdanen hartelik genegen was, en volveerdig om uwe heilſame beſluiten ten algemeene oorbare voort te ſetten en klem te geven. Pronkſiecke Vrouwen en Jonkvrouwen, legt die uitheemſche, verwaende, dartele cieraden af ; ſit neder in ſak en aſſche, verwiſſel uwe dagelixſche weelde met geween, uw ſpelen met rouwklagen: gij miſt de ſlonkerbag van uwe ſex. Dienaers Gods, Oppaſſers des Hei-

ligdoms, laet over al uw klaegreden hooren, bij God en bij de menſchen: gij miſt de trouwhartige Voorſtantſter van uwe heilige ordre, ſoo gij maer ſelfs die niet ontheiligdet door uwe fouten. Vluchtelingen, weduwen, weſen, armen, onderdrukten, weenet vrij, en laet uwe oogen afvlieten van water, om dat de Trooſtereſſe, die uwe ziele pleeg te verquikken, verre van u is: gij miſt de hanthaefſter van uw recht, de beſorgſter van uw nootdruft; wiens bete u geſpijſigt heeft, en wiens lammrevellen u verwarmt hebben. Dochter Zions, Proteſtantſche Kerke, *laet dagh en nacht tranen afvlieten als een beke; en geeft u ſelven geen ruſte, uwen ogenappel en houde niet op, maekt u op, maekt geſchrei des nachts, in den beginne der nachtwake, ſtort uw harte uit voor het aengeſicht des Heeren als water:* Gij miſt uw Koninklicke Voeſtervrouw, de Beſchermſter uwes geloofs, de Voorgangſter in uw Godsdienſt, en dat Doorluchtige Voorbeelt van heiligheit. Soo het my vrij ſtond een hooger regiſter tot een Profetiſche klaegtoon te trecken, ik ſoud haer op hun voorſang naſchreijen: ontſettet u hier over gij hemelen en zijt verſchrikt, wordet ſeer woeſte gij aerde, de mane worde verdonkert, de ſonne worde ſwart als een hairen ſak, dat de hemelen toegerolt worden als een boek, en al haer heir uitteere; om dat ſoo helder een licht, ſoo blinkende ſterre, de luſt van aller vromen ogen, ſoo ſchielick in een tranen zee verdronken is. *De kroane onſes hoofts is afgevallen: o wee onſer! de kroone van ons hooft is afgevallen.*

Klaegl. 2. 18, 19.

Elk betreure ſijn ſonden, de oorſaek van deſe rouw:

Wat ſtaet ons nu te doen? ſullen wij tieren tegen de nijdige doot? ſullen wij uitvaren tegen het nootlot? ſullen wij murmureren tegen de Opperſte voorſienicheit, die aen ſoo veel

veel onnutte ballaſten der aerde de dagen verlengt: *die den elendigen het licht geeft, en het leven den bitterlik bedroefden van gemoede; welke verlangen na de doot, maer ſij en iſſer niet, en graven daer na, meer dan na verburgene ſchatten, welke blijde ſouden zijn tot opſpringens toe, en ſich verheugen, ſoo ſij het graf vinden mochten?* Job 3. 20. 21. 22.

Verre, verre moet het van ons zijn, dat wij ons eniger maten beklagen ſouden over God. Die *beſchikt nooit iets ongerijmts. Hij is de rotſteen wiens werk volkomen is, alle ſijnne wegen ſijn gerichte. Sijn doen is majeſteit en heerlikheit, en ſijnne gerechticheit beſtaet in der eeuwigheit.* Soo wij klagen ſullen, gelijk wij mogen, en moeten; het moet over ons ſelf, en over onſe ſonden zijn. Wij, wij hadden ons ſulk een Princeſſe onweerdig gemaekt: onſe Atheiſterije en heilloosheit, die ſoo bandeloos doorbreekt; onſe huichelarije en ſleurgodsdienſt, onſe ontheiliginge van Gods naem en dagh, onſe wrevel tegen ouders en overheden, onſe haet en nijt en alle liefdeloosheden, onſe onbetamelicke dartelheden, onſe trotz en hovaerdie, ons liegen en bedriegen, en al die grouwelſtucken die onder ons in ſwange gaen; die hebben de Goddelicke lankmoedigheit getergt, die hebben de kroone onſes hoofts afgeſtooten, die hebben, ik moet het ſeggen, hoe hart het ook klinken mochte, die hebben, ſeg ik, de Koninginne vermoort. *Onſen wegh, en onſe handelingen hebben ons deſe dingen gedaen: dit is onſe boosheit dat het ſoo bitter is dat het aan het harte raekt. O mijn ingewant, mijn ingewant! ik hebbe barenswee, o wanden mijnes harten! mijn harte maekt getier in mij, ik en kan niet ſwijgen. O wee nu onſer, dat wij ſoo geſondigt hebben!* Job 24. 12. Deut. 32. 4. Pſ. 111. 3. Jer. 4. 18. 19.

Maer, Mijnne Vrienden, met tranen alleen en mogen wij *Elk volge de deug-*

den der overledene na.

wij de uitvaert der Koninginne niet vieren. Wij hebben ook beeltenissen haer ter eere op te rechten. Niet juist, gelijk haer onderdanen tot Londen, van marmer of metael: veel min gelijk die van de Roomsche Kerke gewoon zijn voor hare afgestorvene Heiligen te maken: maer levendige beelden, beter als net geschilderde, en kunstig uitgehouwene, die wij te pronk te setten hebben in ons harte. Ik meen de navolginge en uitdrukkinge van haer deugden. Bewaert dog in den sin uwer gedachten het geene ik flus ten ruwsten heb afgemaelt van dat oprecht Geloov, die Godsaligheit, die Ootmoedigheit en Sachtmoedigheit, die werksame Liefde, en al die bevallige trecken van Gods eigen gelijckenis: en bespiegeltse soo dickwils in herhaelde overdenkingen, dat gij daer op verlievet, en hoe langs hoe meer een sweemsel krijgt van dat suivre zieleschoon.

Elk leer sterven na haer voorbeelt.

Leert soo leven van de Koninginne, en doetse herleven in uw verbeterde zeden. Maer leert ook sterven na haer voorbeelt. Al zijt gij sterk en fris, al zijt gij jonk en schoon, al zijt gij rijk en machtig: 't sal ook uw uur eens worden. Stelt het niet te lang uit. Mogelik is het seer na bij. Maekt 'er vroeg staet op: en uw harte los van de dingen deser weerelt. De tijt is kort: gebruikt de weerelt, als niet misbruikende; hebtse, als niet hebbende. De tijt is kostelick, besteetse tot uitwerkinge van een salige eeuwigheit. Versoent u met God in den bloede Jesu, aengenomen door het geloove. Tracht na een welgegronde versekertheit van uw aendeel in de genade. Maekt uw reekeninge dagelix effen, door vernieuwing van boetveerdigheit, en versoek van vergiffenis. Staet soo op uw wacht, en siet den Heere te gemoete: want gij weet noch dagh nog ure wanneer hij komen sal. Salig

Hosted by Google

lig die man, ſalig die vrouwe, wien de Heere, als hij komt, vinden ſal ſoo doende. Indien wij dus onſe Doorluchtigſte Koninginne gelijk worden in haer leven en in haer ſterven, hoe ongelijk wij haer weſen mochten in macht, en ſtaet, en andere uitwendige hoedanicheden: ſoo ſullen wij beneffens haer die onverwelkelike, onafſtotelicke kroone der heerlickheit dragen in het Koninkrijke hares en onſes Vaders; daer wij, al het onderſcheit deſes tegenwoordigen weerelts weg, te ſamen gemengt onder de kooren der Engelen, in plaetſe van treurliederen, gelijk nu, vleckelooſe Hallelujas ſullen ſingen tot in onverdrietelicke eeuwigheden. Amen.

TREUR-

Hosted by Google

TREURDICHT.

Educhte mannen, kloecke helden,
Onwrikb're ſtutten van het lant,
Handhavers van het dierbaer pant,
Daer d'ouders goed en bloed voor ſtelden:
Die met een effenbaer gemoet
Gewoon zijt 't ſchip des ſtaets te ſturen,
Het zij de ſterren lieflik gluren,
't Zij 't barnen van een hete vloet,
En 't vinnig buldren der tempeeſten,
En 't ſchittrend' blixemen geblaek,
En 't ſchettrend' donderen gekraek,
Vertzagen zoud de ſtoutſte geeſten.
Hoe kan een ſchielik oogenblik
Uw heldenhoofden dus doen hangen,
En 't moedig hart met angſt bevangen,
En 't aenſicht bleecken doen van ſchrik?
Wat 's dit, dat d'eerſte ſtoel der Staten,
Geſtijft door DYCKVELTS hoog vernuft,
Dat voor geen ramp noch kommer ſuft,
Nu ſchijnt van raet en moet verlaten,
En beeft en ſchudt hem onder 't lijf,
Dat in de dreigenſte gevaren,
En 't ſchuimend ruiſſchen van de baren,
Stond als een rotz ſoo pal en ſtijf?

Ick

Hosted by Google

Ick hoor een naer geluit alomme
Van al de klokken, niet gewoon
Op ſoo een ſware en holle toon
Als om een Vorſtlick lijck te brommen.
Mijn God! wat Vorſtlick lijck is't doch?
Is WILLEM dood? Wat woort ontvaltme?
Mijn hart verſtijft. Mijn bloedt beſtaltme.
Neen. God ten prijſe leeft hy noch,
En leeve tot in eeuwigheden.
Maer zijn Doorluchſte Koningin,
En overdierbre Gemalin,
Zoo eel van geeſt, zoo ſchoon van leden,
Zijn ruſt, zijn trooſt, zijn toeverlaet,
Zijn weerhelft in 's rijx heerſchappije,
Zijn tortelduyve, zijn MARYE,
Het ſteunſel van zijn hart en ſtaet,
Is door de doodt hem, laes! ontzoncken;
Dat helder licht, zijn oogenluſt,
Is op zijn middagh uitgebluſt,
En in een tranenzee verdroncken.
Die maer zinkt in de ziel als loot.
's Lants Vaders, ſcheurt dan vry uw harte.
Schreeuw over bergh en dal met ſmarte,
De braefſte Koningin is doot.
Zijt vry in droefheit uitgelaten.
Waerom de Theems meer als de Rijn?

Hosted by Google

Hier magh geen maet van treuren zijn
Als treuren boven alle maten.
Vergun ook Gods en uwen knegt,
Dat hy op Jeremiaes toonen,
En niet om kunſt maer hart te toonen,
Zijn klaegliet aen het uwe hegt.
Maer 'k voel my 't hart als overſtelpen,
Komt vrienden, maeckt my ruimer lucht,
En opening voor zucht op zucht:
Ay wilt my doch aen 't ſchreyen helpen!
Ontſchroef de pars van zulk een noot,
Een nagels om de borſt te rijtten,
Op dat ick luidts keels uit magh krijtten,
O God, de Koningin is doot!
Die Koningin der Koninginnen,
Die ſchoonſte loot die ſpruiten quam
Uit Stuarts oude en edle ſtam,
Die pronck en eere der Vorſtinnen,
Des grooten WILLEMS rijxgenoot,
Die prael om 't Britſe rijck te ſieren,
Die luſt en liefd der Batavieren,
O God die Koningin is doot!
Die rouw en is niet ſtil te dragen:
Hef weeklag op en treure dan
Wat dichten en wat jammren kan,
Help Land en Kerck en Koning klagen.

Wat

Hosted by Google

Wat miſt de Koning aen de min,
En minſame bevallicheden,
En tedere genegentheden
Der ſchoone en kuiſſe Koningin!
Hoe pleeg zy aen zijn mond te hangen,
Wat dronk zij wijsheit uit die bron!
Wat ſtak ze een toorts op aen die zon!
En raepte ſteeds met vers verlangen
Een ſchat van ware ſtaetkunde op,
Daer al't Toskaanſche voor moet wijcken:
Om door dat deugdlik wijs haer rijcken
Te vijzelen in voorſpoets top.
Wanneer de Koning wierd geroeppen
Om over zee te velt te gaen;
En voor 't gemeen belang te ſtaen
Aen 't hooft van duiſent heldetroepen,
Tot ſtuiting van het fors gewelt
Der dart'le Franſche dwingelanden,
Dat heel Europe ſchier met handen
En ſlaefſche boejen dreigt of knelt?
Hoe pleegz' hem dan op 't nodig ſcheijen
Met aengenaem en wijſe reên,
Met zegenwenſchen en gebeên,
Na 't jacht en ſtrandewaert te leijen!
En in zijn afzijn, met wat raet,
En moet, en Majeſteit, en goetheit,

En ſtrengheits tempering met zoetheit,
Bezorgde zij den ganſchen ſtaet?
Hoe voegd' de Rijcksſtaf in haer handen?
Hoe moedig droeg haer hooft de kroon?
Hoe ruſtig zat zij op den Troon,
Bezitſter van's volx ingewanden?
Maer als ten eynd van 't krijgsſaiſoen
Haer Helt, met lof en roem beladen,
En glori van veel dappre daden,
Quam weder na Britanje ſpoen:
Hoe reed zij brandende in verlangen
Haer echt- en Rijcksgenoot te moet,
Om na een heuſche en zeed'ge groet
Met open armen hem te ontfangen?
Dan ſmolt hij weg. En 't lievend hart
Verdolend' in de kuiſſe minne
Der minnelicke Koninginne
Vergat al zijn geleden ſmart.
Tot dat de doodt die vreugde ſtoorde,
En ſcheidde het beſt gepaerde paer,
En met een ſlagh ſoo fel en ſwaer
De braefſte Koningin vermoordde.
Nu quijnt de Koning aen die ſlagh.
Hij die de doot zoo fier braveerde,
En ſtael, kannon, mortier trotſeerde
En ſchroomloos onder d'oogen ſagh,

Valt

Valt nu aen 't jammeren en 't weenen,
Tot dat hem 't hart van angſt beſwijkt,
Hij zellif ſchier een lijk gelijkt,
En murwt al ſteenende de ſteenen:
Te diep gezoncken in 't verdriet;
Als eener die in blixemvlagen
Van hemels vier is neergeſlagen,
En twijffelt of hij leeft, of niet.
Grootmoedigh Koningh, eer der Vorſten,
Beſchermer van het Chriſtendom,
Wij dragen mee u droefheit om,
In opgekrabde en bloedge borſten.
Gij zijt ons eijgen vlees en bloet,
Gij zijt het merg van ons gebeente,
De ziel der quijnende gemeente,
U druk ook d'onze wezen moet.
Wij voelen d'onvergoedbre ſchade,
Die Staet en Kerk en Weerelt lijt,
Door 't miſſen in dees bange tijt
Van uw weergadelooze gade.
Wij kenden van nabij haer deugt,
En onbeſproken zuivre zeden,
En Hemelſche bevalligheden;
Der menſchen en der Eng'len vreugt:
En al haer vroomheit, waerdt te loven,
Waer in zij met een ſwier'ge ſtap,

Op zoo verheven eeretrap,
Haer ſex, ja 't menſchdom ging te boven.
't Aeloude eenvoud'ge Chriſtendom,
Zoo als het Jeſus eerſt quam planten,
En door zijn nijvre Kruisgezanten
Voerde in ſijn goude Rosbaer om,
Wanneer de kracht en glans des Geeſtes
In leer en werck en leven blonck,
En elk geloover kreeg een vonck
Van 't vuur des zael'gen Pinxterfeeſtes:
Dat Chriſtendom, zoo dier en waerd,
Maer in deſe eeuwe ſchier vergeten,
Heeft zij, met hooger Geeſt bezeten,
Van d'Hemel weer gebragt op d'aerd:
In Godsvrucht, ootmoedt, en geloove,
Zachtmoedige verdraegzaemheit,
Beſcheidene gelatenheit,
En 't hart altijdt gekeert na bove,
Des morgens vroeg, en 's avondts ſpa.
Zoo volgtze d'uitverkooren moeder
Van 's weerelts Heiland en Behoeder,
Haer naemgenoot, MARYE, na.
Zoo ras de voorſorg voor drie Rijcken,
Van d'Hemelheer haer opgeleit,
En al die noeſte bezigheit,
Haer tijdt gaf om 't gewoel t' ontwijcken;

Zoo

Zoo koosz' haer ſtille kabinet,
Daer, heel de weereldt uitgeſloten,
Haer ziel voor God wierde uitgegoten
In 't nedrig en devoot gebet.
Dan quam zomwijl een gloet van ſtralen
Uit 't heilig ongenaekbaer licht,
Daer alle de zonneglans voor ſwicht,
Op 't biddend harte nederdalen;
En ſcheen Gods dienſtmaegd om en om:
Die, ſtrax door ijver aengedreven,
Zagh, boven 't ziennelik verheven,
D'onzienlicke in het heiligdom.
Hier op verdween al 's weerelts luiſter.
Het goud, de paerl, en diamant,
Aen hooft, en hals, en borſt, en hant,
Met al haer blink wierd enkel duiſter.
En niets haer meer vermaken kon
Als Koning JESUS hemelglori,
Door wiens befaemde kruisvictori
Ook zij de weereldt overwon.
En moeſt zij noch haer rang bewaren
In 's weerels hoogheit, eer en magt;
En hoofſche rijkdom, ſtoet en pragt;
Dat kon haer ziele niet bezwaren.
Zij leid het voor Gods voeten neer.
En wijdde nedrigh al haer troonen?
Haer ſcepters en haer goude kroonen

Aen.

Hosted by Google

Aen JESUS haeren opperheer.
Zijn rijke zogt zij te vermeeren:
Niet met gewetens dwinglandij,
Noch ſnoode zielentijrannij;
Veel min door buld'ren, vloecken, ſweeren,
En ijſlik tieren van een drom
Dragonders, die ter deur in breeken:
En 't Roomſche Evangeli preeken
Op 't raſen van trompet en trom.
Dat magh de Lelikroon betamen,
En 't Wijf met Martelbloet beklat,
En 't roode beeſt waer op ſij ſat,
MARYE komt die al beſchamen:
En JESUS Kerk zachtmoedig ſticht,
Door 't ſtil ontdecken van de klaerheit
Der rechte Evangeliwaerheit,
En eigen voorbeelts helder licht.
Sij was der weeſen trouwe moeder,
Der weed'wen wijk en toeverlaet,
Der onderdruckten hulp en raet:
Den armen gaf ſij kleedt en voeder;
Wel ruim ſoo mild als Tabitha.
Waer maer 't geloof in 't harte woondde,
En wie ſlechts JESUS beeld vertoonde,
Vond in haer oogen veel gena.
De weereld, grouwelik boosaerdig,
En 's hemels wegh moetwillig mis,

In

Hosted by Google

In liefde tot de duiſternis,
En was dit licht niet langer waardig.
Dat had zijn kring haeſt omgerent.
Nu blinkt het in veel hooger tranſſen,
En flonkert met veel ſchooner glanſſen
Gelijk een zon aen 't firmament.
O driemael ſalige MARYE!
Wiens padt zoo ras was afgetreen,
Wiens ſtrijt zoo vroeg was uitgeſtreen,
Geen menſch u dit geluk benije.
Wij doen het niet. Hoe lief g'ons waert,
Gij zijt nu d'Hemel opgedragen:
Wij buigen onder 't hoogſt behagen,
En wenſchen u niet weer op aerdt.
God wil uw Groote WILLEM ſparen,
En onder Michaëls gebiet,
Door benden die men niet en ſiet,
Voor alle noot en doot bewaren.
Lang leev die uitverkooren Helt,
Naeſt God ons toeverlaet en hope,
De Redder van 't verward Europe,
De ſtutter van het Frans gewelt.
Hij help zijn trouwe Batavieren,
En brengh haer haeſt victori mee,
En doe haer in een veil'ge vree
Cypreſſen wiſſ'len voor Laurieren.

Hosted by Google

GELUKWENSCHING

AAN DEN

Eerwaarden, Godzaligen, Hooggeleerden Heer,

HERMANNUS WITS,

Hoogleeraar der H. Godgeleertheit in de Wijsheids-School, en Predikant der Kerke van Utrecht:

Als zijn Eerw. (na eenige weeken zwakheit) de Lijkdienst over haare Voortreffelijkste Majesteit van Grootbritanje, in een Leerreeden, aflei, *den 27 van Loumaand 's jaars 1695.*

Erwijl de bleeke Dood haar verf spreid op de wangen
Van Neêrlands borgerij, dat rouw-op rouwgezangen
Zich opdoen, waar meê elk de Dood en Uitvaart viert.
Der Grootste Koningin, en met cipresloof ciert
Het Pronkgraf en de Bus die de Assche staan te sluiten,
En 't koud Gebeent' der Vrouw, wiens Lof geen zang kan uiten:
Terwijl de Doodklok luid, en elk roept tot geween,
Om 't zwaar verlies dat elk heeft bij dees' Dood geleên;
Komt noch een gunstig licht verscheenen uit den hoogen,
Voor Utrechts Kerk en School, die beide in 't stof gebogen,
Door klagten afgematt, vast schroomden erger quaat:
Men hoord, door 't snel gerucht, hoe wankellos het staat
Met geest-en ligchaamskracht van een der Hemeltolken,
Wiens deugdroem, door verdienst, steeg boven d'hemelwolken,
Die beider hooge Stoel met zoo veel eer betrat,
In wiens verheeven geest een gadelooze schat
Van hemelwijsheid en verstand leid opgesloten:
't Is WITS, bemint, geacht bij kleinen en bij Grooten,
Dien Wachter Israëls, die op den Tempeltrans
Gesteld, door pen en mond, met zoo veel luisterglans,
De zuivre Waarheidsleer in Kerk en School laat hooren.
Die van de Godheid zelf blijkt tot zijn dienst gekooren:
Een Leeraar van zijn Volk, zoo rijk'lijk overstroomt
Met Gaven van zijn Geest, die door zijn Leer betoomt
En snoode ketterij, en booze ontaarde zeeden.
Dees' grooten Man, die schier ons' hoop al was ontgleeden,
Zien wij door 's Hoogstens hand voor 's Doods geweld bewaart,
In kracht herstelt, voor School-en Tempeldienst gespaart.

Ge-

Hosted by Google

Gedankt zij d'Hemelheer, die ſlaande ook weêr kan heelen:
Die zijn Genaa-verbond zijn Kerk noch toe komt deelen
Door zulken Vreegezant; wiens mond thans ook de plicht
Der Lijkdienſt afleid' van Euroops verlooren Licht,
In Brittens Rijksvoogdes: die op zijn zilvre toonen
De alom beweende Deugd met deugdlof ging bekroonen,
Haar zuivre Leevenstrant van ſtuk tot ſtuk ontvoud.
Wiens net beſneede taal, *als appel-ooft van goud*
In zilver ſchaalwerk, al de Reedenaars doed zwigten.
't Is WITS, wiens gulde tong dees Lijk-en Godsvruchtplichten,
Aan WILLEMS Weederhelft, naar eiſch verrichten kon.
Hoe treft' hij haaren Lof! hoe daald' die Middagzon!
Hoe *viel die Kroon!* als nu haar ſterfuur ſcheen te nadren.
Hoe ſpeeld' welſpreekendskonſt door zenuwen en adren,
En al de geeſten heen, als hij MARIAAS Deugd,
Zoo vol van hemelglanſch; waard eeuwiglijk geheugd,
Geroemt, gevolgt te zijn; ten voorbeeld uit ging beelden!
Godvruchte woorden, die zoo zagt de herten ſtreelden,
En de aandacht wekten; duurd, duurd uur en dagen lang!
't Is nu recht treurenstijd; dit heilig Rouwgezang,
Schoon na geen Dichters trant, met opgeſmukte vonden,
Van Dichtkonſt opgecierd, maar op der Waarheids gronden
Zoo konſtiglijk bewrocht, maald ons het laatſte woord
Der Rijxvorſtin beſt af, als 't toen mogt zijn gehoord.
't Komt ons, doch met een woord, des Koningks rouw vertoonen,
Wanneer zijn Koningin nu ſcheid' van Rijk en Kroonen,
Als zij nu ſpraakeloos, en met gekrenkt gezicht,
Haar geeſt heeft afgewendt van 't aardſch na 't hemelſch licht.
Men ziet des Vorſten moed nu als ter aard' bezweeken;
Dat hij looſd zucht op zucht, en nauw een woord kan ſpreeken,
Door droefheid overmant; dat hij zich wendt na God,
En zoekt JEHOVAS troost in dit zijn zwaarſte lot.
Het toond' hoe 't zondgedrocht is de oorzaak van dees' ſlagen:
Hoe 't gruwel-ſnood-bedrijf ons doed zoo bitter klagen:
Eilaas! *de* Luiſter*Kroon*, van Brit en Neederland,
Is van ons beider *hoofd gevallen* in het zand!
Wee ons! dat ons misdrijf ons zulk een rampwell baarde,
Die als bezwangerd gaat met rampen, en die de aarde

Hosted by Google

En Kerk doed zitten in het zwartſte rouwgewaat.
Wee ons ! dat Brittens Throon en Neêrlandſch Vryen Staat
Moet zulk een Koningin het Pronk der Vrouwen derven:
Dat groote Voorbeeld van wel leeven en wel ſterven.
De kroon, de glorykroon *is van ons hoofd gerukt*,
Nu 's Werelds Rijksvoogdes is in het graf gebukt.
Maer zwijg mijn Zangheldin: wat neurd gij van dees' reeden?
Zoeck door uw dichtpen hier geen tolkplaats te bekleeden;
't Is boven u bereik; ook buyten nood 't gezicht
Een kaers te ontſteecken bij het ſlonker-zonnelicht.
Wie, wie is doch bequaam iets van dees' zaak te melden
Naar eiſch, aan 't Kriſten volk, dan WITS? 't puik van Gods helden,
Die hij heeft in zijn dienſt, ter opbouw van zijn Kerk:
Dees' Man had God bewaart voor zulken Luiſterwerk:
Hoe lofflijk heeft hij zich ook niet in 't werk gequeeten?
Niets is zijn tong ontſlipt, niets is bij hem vergeeten
Van 't geen dit Treurvertoog vereiſchte op deeze tijd:
Hoe ſprak hij van het Rijk, zijn *Kroon* en glanſch nu quijt.
Hoe krachtig leerd' hij om dees' Dood recht op te vatten!
Hoe drukt' hij 't volk in om 't verlies na waard te ſchatten
Der Grootſte Koningin! hoe ſprak hij de Ovrigheid
De rouw ten boeſem in! Wat heeft hij niet gezeid
Om elk uit deeze Dood tot waare plicht te leiden!
Getuige zij de kerk daar hy 't Stuk uit ging breiden!
Getuige zij het volk dat hem heeft aangehoord!
Ten tuige ſtrek dit Schrift van 't toen geſproken woord.
O waarde Kruistolk! nu op nieuws als weêr geſchonken
Aan Chriſtus Kruiskerk; hoe vol tintelende vonken
Van 't hemelſch geeſtvuur was uw reeden niet doorzaaid!
Hoe hebt gij God, en menſch na waard' niet toegezwaaid
De lof die elk toekomt! hoe ſterkt gij uwe Reeden
Nu niet door Treurdichts toon, op dichtmaats wakk're ſchreeden!
Die, als ten toemaat, 't ſchoon Geſprek is aengehecht.
Weêrhouw mij niet dat ik uw kruin ook lauwren vlecht,
En U bekrans als een van Febus braaſſte Zoonen:
Uw Zang klinkt boven al der Dichters ſchorre toonen.

F. HALMA.

Hosted by Google

Geen Heyl in het vertrouwen op

STERFLYKE PRINSEN,

Maer op den

J BS.

Zijnde

Een predikatie uyt Pſalm 146. vers 3, 4, 5.

Gedaen tot Hindeloopen / op een Woensdag avond / den 29 Maert / 1702.

By gelegentheyd van de dood en het ſterven van dien grooten VORST,

WILLEM DE DERDE,

Koning van Engeland, enſ.

Door

DOMINICUS GOLTZIUS,
Predikant aldaer.

1644 - 1720

Ook zijn hier achter eenige Treurgedichten, van verſcheyden Dichters, over het affterven van de voornoemde Grootmachtigen Prince, WILLEM de III. bygevoegt.

T'AMSTERDAM,
Gedruckt ter Druckkerye van JACOBUS VAN HARDENBERG; Boekverkooper / in de Stilſteeg / by 't Stadhuys, 1702.

Hosted by Google

Gunſtige Leſer:

ALſoo die ganſch droevige èn onverwachte tijdinge, van den dood van dien Doorluchtigen, Hoogbegaefden en Weergalooſen Prins WILHELMUS de derde, Koning van Groot-Brittannien, enſ. alle Inwoonders des Lands wonderlijk onſtelde; het welk ik ook, ſoo in my ſelve, als in mijn Gemeynte, bemerkte; vond ik niet ondienſtig, maer oordeelde het noodig te zijn, om uyt Gods Woord iet in 't openbaar voor te ſtellen, het welk tot ſtichtinge, geruſtſtellinge en moedgevinge, in dit droevig voorval, konde dienen. Tot welken eynde ik dan verkoos deſe nevensgaende text, en dede daer uyt deſe nevensgaende predikatie; dien ik door deſen aen anderen mede-deele, op hoope en verwachtinge, dat de Leſer des ſelfs daer uyt noch eenige ſtichtinge en trooſt ſal ontfangen; tot verheerlijkinge Gods, en tot ſijn eygen godſaligheyd en ſaligheyd: 't welk ik wenſche.

Word uytgegeven volgens Kerken-ordre.

Hosted by Google

Text,

Psalm 146. vers 3, 4, 5.

En vertrouwt niet op Prinſen, op 's menſchen kind, by 't welke geen heyl en is.

Sijn geeſt gaet uyt, hy keert wederom tot ſijne aerde: te dien ſelven dage vergaen ſijne aenſlagen.

Welgelukſalig is hy, die den God Jacobs tot ſijn hulpe heeft: wiens verwachtinge op den Heere ſijnen God is.

Inleydinge.

Et is het redelijk ſchepſel (ik ſwijge van het onredelijk ſchepſel) van natuuren ingeplant / om ſijn wel-zijn te begeeren en te bevorderen. Daer van is d' uptroep en het ſeggen: wie ſal ons 't goede doen zien? Pſ. 4: 7. jaa / al is iemand niet meer als met een natuurlijk verſtand begaeft / ſoo ſal hy ten eerſten daer op upt zijn / om hem gelukkig te maken.

Maer de redelijke menſch ſlaet in dit opſicht / ſomtijds jaa al meeſtentijds / den verkeerden weg in; ſich begevende tot ſulke dingen / in welker verkrijginge ſijn rechte geluk niet te vinden is / noch die hem het ware heyl konnen aenbrengen. Een wereldling ſoekt ſijn deel in dit leven; Een rijke en gierigaert in de groote ſchatten en rijkdommen deſer aerde; Een grootſch en hovaerdig menſch in de groote ſtaten en eerampten deſer wereld; Een mindere van ſtaet acht hem gelukkig / als hy de groote en aenſienlijke menſchen tot ſijn hoope en verwachtinge mag ſtellen en van die gunſte ontfangen / enſ. Maer dit alles is de rechte weg niet / om gelukkig te zijn. ſiet Pſ. 49: 7, 8, 10, 11. en 62: 10, 11.

Allwaerom die menſch noodig heeft / om daer in en daer van beter onderweſen te worden; beſonderlijk / dat hy heen geweſen wordt tot ſulk eene / van welken alleen alle onſe heyl en gelukſalighеyd moet afkomen: welke niemand anders is als d' algenoegſame en ſalige God / die een algenoegſaemheyd en ſaligheyd in hem ſelven onderanderlijk beſittende / ook ſoodanig is voor den menſch: dat is / algenoegſaem en ſalig. Hier van is het / dat de H. Mannen Gods / Propheten en Leeraers haer werk hier van gemaekt hebben / om den menſchen dit in te prenten / namelijk / om af te zien van de dingen deſer aerde / om daer in geen geluk noch heyl te ſoeken noch te vinden / maer alleen te zien na God / om alle goet / na lichaem en na ziele / tijdlijk en eeuwig / van hem af te wachten:

ten. Soo doet immers de Propheet en Psalmist in onsen tegenwoordigen text; niet willende / dat iemand sijn vertrouwen stelle op het schepsel / al was het ook het alderheerlijkste; maer alleen op Jehova, op dien grooten God / om soo welgeluksalig te zijn. Seggende: En vertrouwt niet op Prinsen, ens. En dan / welgeluksalig is hy, die den God Jacobs tot sijn hulpe heeft, ens.

d'Onverwachte droevige boodschap voor eenige weynige dagen van den beklaeglijken dood van dien grooten en doorluchtigen Koning van Engeland / WILHELMUS de Derde, heeft ons gelegentheyd gegeven / om voor dese uure de historie van den lijdenden en stervenden Vorst des Levens te laten staen / en onse gedachten te brengen tot dit droevig voorval van sulk een Vorst, die het leven verlooren heeft / en te zien / wat nuttigheyd voor onse ziele daer in te vinden is: tot welken eynde wy dan verkoren hebben de tegenwoordige textwoorden / die duydelijk van den dood der Prinsen spreken / en wat men diensvolgens niet moet doen omtrent de soodanige; en in het tegendeel / wien men tot sijn hulpe moet nemen.

Na dat de Psalmist in het eerste vers van desen Psalm vermaninge hadde gedaen en opwekkinge tot den lof des Alderhoogsten: Halelujah, ô mijne ziele! prijst den Heere: met gelofte voor hem selven / om daer in / geduurende sijns levens tijd / te willen continueren: Ik sal den Heere prijsen in mijn leven: ik sal mijnen God psalmsingen terwijl ik noch ben: soo doet hy daer op een noodige vermaninge / van sich niet op groote menschen te verlaten / maer op God alleen: tot welken eynde hy krachtige redenen bybrengt; tot dat hy desen Psalm besluyt met dese woorden van vers 10. De Heere sal in eenwigheyd regeeren; uwe God, ô Zion! is van geslachte tot geslachte. Halelujah.

Voor-af mogen wy in bedenkinge nemen / hoe de Psalmist terstond na vermaninge / om den Heere te loven / dit waerschouwt: En vertrouwt niet op Prinsen, ens. Dat wy aldus konnen opvatten; Om dat het vertrouwen op God en hem aen te roepen of te loven dingen zijn / die te samen moeten gaen: als willende de Propheet dus seggen: Op welken alleen men vertrouwen moet / (namelijk / ter godsaligheyd en saligheyd /) die moet ook / als het eenige en eygen voorwerp van onsen Godsdienst / geroemt en gepresen worden. Maer nu / God alleen is de geene / op welken men soo vertrouwen moet: Diensvolgens moet Hy ook alleen geroemt en gepresen worden. Dat nu God alleen de geene is / op welken men vertrouwen moet / toont de Psalmist door een klare en krachtige tegenstellinge / waer in hy de weerdigste en aensienlijkste menschen op aerden noemt op welke men niet mag vertrouwen / en daer tegen overstelt hy den God Jacobs, die alleen onse verwachtinge is / met belofte van geluksaligheyd. Soo dat wy twee voorname deelen in onsen text hebben: I. Een noodige afmaninge of waerschouwinge. vers 3, 4. II. Een gansch troostelijke toesegginge. vers 5.

I. De afmaninge of waerschouwinge heeft / 1. Een korte voorstel. 2. Een nadere aenwijsinge / bevestinge en uytbreydinge.

1. De voorstel is in dese woorden: En vertrouwt niet op Prinsen. Hier noemt de Propheet David Prinsen: en dan wil hy / dat men daer op niet vertrouwen sal.

a. Het grondwoord נָדִיב hier en elders meer Prins vertaelt / (ook wel Edel,) komt af van נָדַב / dat betekent tot vrywillig geven aengeport te worden: en in

Hith-

Hithpahel, vrywilli geven. vergelijkt 2 Chron. 29: 31. om soo aen te wijsen / dat in Koningen en ...insen weldadigheyd en mildadigheyd moet plaetse hebben: daer op de Sali ...er ook ziet / Luc. 22: 25. De Koningen der volkeren --- die macht over haer hebben, worden weldadige Heeren genaemt. Edoch / om daer op niet staen te blijven / het is ons genoeg te weten / dat David hier door een aensienlijk persoon verstaet / die in eere / weerdigheyd / bedieninge enſ. boven alle andere uytmunt; gelijk daerom dit grondwoord ook gebruykt word van Vorsten, die den stoel der eere be-erven. 1 Sam. 2: 8. De Psalmist dan eene soodanige noemende / verstaet daer onder alle andere diergelijke / self ook Koningen, die noch hooger zijn / en by welke macht / authoriteyt en ontsag is. Het is niet sonder reden / dat hier Prinsen of Vorsten genoemt worden: want onder de menschen / op welke men gemeenlijk vertrouwt / zijn de groote en aensienlijke menschen / als Prinsen / Vorsten / Koningen / enſ. En als men dan hoort / dat men op die niet moet vertrouwen / soo volgt van self / dat men op mindere menschen niet mag vertrouwen: vergelijkt hier mede Pſ. 118: 8, 9. daer David eerst spreekt van op den menſche te vertrouwen, en daer na van op Prinsen te vertrouwen. Doet hier by: als hier Prinsen genoemt worden / dat hier dan wel eerst hare persoonen verstaen worden / (gelijk de volgende woorden in onsen text daer op zien /) doch ook alles wat sy hebben / (hare macht) en wat sy doen / (hare groote verrichtingen na voorgaende raedslagen) en wat van haer mochte afkomen / (hare gunst.)

b. Dese dan soo genoemt hebbende / wil hy / dat men op de selve niet vertrouwen sal. En vertrouwt niet op Prinsen, segt hy. Om niet veel van dit woord te seggen / soo laten wy dat alleenlijk hier aenmerken / dat het grondwoord נדב ook wel bertaelt gevonden word / door seeker zijn. Jeſ. 32: 9, 10, 11. en sich op iet of iemand verlaten. Jeſ. 42: 17. daer upt dan af te nemen is / wat eygentlijk door dit vertrouwen moet verstaen worden: namelijk / soodanig een daed of werkinge van de krachten des gemoeds / waer door iemand sich soo verlaet op een Prins / dat hy meent veylig en seeker te zijn. Of / willen wy het met andere woorden seggen / het is met de krachten sijns gemoeds te leunen of te steunen (vergelijkt Jeſ. 50: 10.) op Prinsen / Vorsten / enſ. om van haer / wegens hare dapperheyd / wijsheyd / macht / couragie en beleyd / dat noodige goet af te wachten / dat ons tot het algemeen en besondere welvaren van Land / Kerke / enſ. mochte noodig zijn. Nu / sulk een vertrouwen op Prinsen verbied hier de Psalmist; niet willende / dat het by iemand sal gevonden worden: verbolgens will dan David ook niet (soo hy de autheur van desen Psalm is) dat iemand van sijn onderdanen op hem / als Koning / vertrouwe. Of noch eens: Dewijl hy vers 1. sijn ziele aenspreekt / soo will hy sijn eygen ziele van sulk een vertrouwen op andere Koningen en Vorsten aftrekken: daerom hy ook eens seyde / Pſ. 121: 1. Heffe ik mijne oogen op na de bergen, (soo konnen die woorden daer bequaemlijk bertaelt worden) van waer mijne hulpe komen sal? als of hy seyde / Neen / maer mijne hulpe is van den Heere, gelijk het volgende vers seyd.

2. Dus de hoste voorstel gezien hebbende / laet ons nu zien de nadere bevestinge / in d' overige woorden van vers 3 en 4. Hy neemt daer toe op / soodanige redenen / die opsicht hebben soo op het leven / als op de dood van Prinsen.

a. Want in opsicht van het eerste / seyd de Psalmist / dat een Prins, geduurende sijns levens tijd hier op aerden / is eenes menschen kind, by 't welke geen heyl is. Onderscheydentlijk konnen wy dese woorden aenmerken: a. Hy is eenes menschen kind. Daer door wil de Psalmist uytdrukken de gemeenschap / die een Prins of Vorst met andere menschen heeft / in opsicht van de gemeene menschelijkheyd. Hy zijnde een kind van een mensch, en alsoo een swak / elendig en sondig mensch / gelijk de rest der menschen. Het is anders wel gebruykelijk in de H. Schrift / om groote en aensienlijke lieden te noemen / Mans soonen of Mans kinderen, in tegenstellinge van kinderen der menschen, waer door de gemeene slechte lieden verstaen worden; maer de Psalmist ziet daer op hier nu niet / maer getuygt / dat yder groote en aensienlijke mensch is maer eenes menschen kind: niet anders gevormeert in 's moeders lichaem / niet anders ter wereld gebracht / geen sterkere banden des lichaems hebbende / als alle andere menschen. Sy mogen Goden genaemt worden / in opsicht van hare weerdige ampten / sy sullen nochtans in opsicht van hare sterflijkheyd niet anders gerekent worden / als menschen. Ps. 82:6,7. Soo dat ook op haer past / 't geene Salomon eens seyde / Pred. 6: 10. Wat ook iemand zy, alrede is sijn name genoemt, en 't is bekent, dat hy een mensche is. En als men hier dan noch by voegt / Dat hy is een sondig en verdoemelijk mensch, dat verklepnt een Prins en Koning noch meer. Weeg nu dit tot des Psalmists oogemerk. Waerom mag men en moet men niet op een Prins vertrouwen? Om dat hy niet meer als een mensch is / en 's menschen kind. En nu / Vervloekt is de man, die op een mensche vertrouwt en vleesch tot sijnen arm stelt. Jer. 17: 5. 8. Hy is sulk eene / by welke geen heyl en is. Door heyl moeten wy hier verstaen alle geluk en welvaren / dat men noodig heeft: of allerley hulpe in nood en verlossinge uyt de selve. Nu / seyd de Psalmist / dat is niet by een Prins of Koning: verstaet / door soo verre hy niet anders als een mensch of 's menschen kind is: (want soo / dunkt my / moeten dese woorden te samen genomen worden) anderssins moeten wy weten / dat Koningen / Prinsen / enz. gezegende werk-tuygen in Gods hand zijn / waer door veel heyl en verlossinge den volke Gods kan worden toegebracht: als te zien is in het begin van Sauls Koninklijke bedieninge; naderhand in David, Salomon en andere: en selfs / onder de regeeringe van dien Koning en Prins, aen welkes dood en wegnemen wy nu niet sonder tranen gedenken konnen. Maer buyten God / en als bloote menschen aengemerkt zijnde / is by haer geen heyl: het welk soo waerachtig is / dat een Koning niet behouden word, self door een groot heyr, en een held niet gereddet word door groote kracht: sijn peert feylt ter overwinninge, en bevryd niet door sijne groote sterkheyd; volgens Ps. 33: 16,17. Dit is nu weder een krachtige reden / om Davids oogemerk te bevestigen: want tot wat eynde vertrouwt men op Prinsen, anders / als om heyl van en door haer te verwerven? maer nu / sy zijn menschen kinderen, by welke geen heyl en is. Of / om Davids woorden te gebruyken / uyt Ps. 60: 13. 's Menschen heyl is ydelheyd. jaa / uyt Ps. 62: 10. De groote lieden zijn leugen: in de weegschale opgewoogen, souden zy te samen lichter zijn dan de ydelheyd. Het welk daer ook aengemerkt word / als een reden / om niet op haer / maer op God te vertrouwen. vers 9.

b. In

b. In opsicht van het tweede / seyd de Psalmist / dat de Prinsen ook onderwerpen zijn de gemeene sterflijkheyd der menschen / in vers 4. Daer in hy twee dingen toont: α. Waer in hare dood bestaet. β. Wat het gevolg daer van zy.

a. De dood bestaet in twee dingen: en dat na de twee wesentlijke deelen des menschen / ziel en lichaam. * In opsicht van de ziele seyd hy: Sijn geest gaet uyt. Om niet op het woord geest staende te blijven / soo seggen wy hoortelijk / dat door het selve hier verstaen word de ziele des menschen / en vervolgens sijn leven. Als dan hier staet / sijn geest gaet uyt, soo is dat soo veel gesegt / als / sijn ziele gaet of verhuyst uyt het lichaem / en daer door geschied het / dat sijn leven ophoud / en hy sterft. Siet dit soo uytgedruckt / om Rachels dood te beschrijven / Gen. 35: 18. Het geschiedde, als hare ziele uytging: Want sy stierf, enz. Mor is dese uytdruckinge: want dit uytgaen siet op een voorgaende ingaen of inkomen: waer door God des menschen geest in sijn binnenste formeert, Zach. 12: 1. en de ziele voor eenige tijd in het lichaem doet zijn als in eene woninge; en wanneer het God belieft / dat dese inwooner verhuysen sal / soo gaet die uyt. En waer heen toch? De geest keert weder tot God, die hem gegeven heeft. Pred. 12: 7. Dit uytgaen van den geest is somtijds met wille en somtijds tegen wille / na dat de mensch of godsalig of godloos is: En daer van is het ook / dat die uytgaende geest God ontmoet en vind / of als een versoende vader / of als een rechtveerdige richter / die de selve brengt tot de staet of van gelukssalighevd of van rampsalighevd. ** In opsicht van het lichaem word hier by gedaen: Hy keert wederom tot sijne aerde. Of schoon de Psalmist dit wel segt van den geheelen mensch / hy, soo moet het nochtans verstaen worden van dat deel des menschen / dat eygentlijk sterflijk en uyt een aerdsche stoffe is / namelijk / het lichaem. De ziele onsterflijk zijnde / en het lichaem verlatende / blijft het lichaem een doode romp / dat in het graf gelegd zijnde / daer verrot / en ontdaen word tot aerde en stof. Daer op siet hier de Psalmist; gelijk ook de Prediker in die voortge plaets: dat het stof wederom tot aerde keere: dat is / het lichaem / het welk voorspronkelijk uyt stof is. Dit is ook in die Apocrypha spreuk van Jesus Syrach, cap. 40: 10. Al wat van de aerde is, keert wederom tot aerde. siet ook Job 10: 9. en 34: 15. en Ps. 104: 29.

Het moet niet sonder opmerkinge zijn / dat hier niet staet / blootelijk / hy keert wederom tot aerde, maer met een bygevoegt woordeken / tot sijne aerde. Want daer mede word gesien op den eersten oorspronk des menschen / welk aerde is. Dus vinden wy het ook Ps. 104: 29. Neemt gy haren adem weg, sy sterven, en sy keeren weder tot haren stof; dat is tot het geene daer van sy gemaekt zijn. Soo dan hier ook / hy keert wederom tot sijne aerde: dat is / tot de aerde / daer van hy oorspronkelijk gemaekt is. En dit heeft sijn waerheyd niet alleen in den gemeenen mensch / maer ook in aensienlijke menschen / Koningen en Prinsen / op welken de Psalmist het hier past. Als willende seggen: Hoewel sy Koningen / Prinsen en Vorsten zijn / soo zijnse nochtans ook menschen en menschen kinderen, en vervolgens moetense sterven / (vergelijkt Ps. 89: 49. en Hebr. 9: 27.) en tot haer aerde wederkeeren. Men soude ook door hare aerde eenvoudig konnen verstaen / het graf of graefplaets / die voor een oder / selfken

een Prins, verordineert is / en daer in ſijn dood lichaem gelepd zijnde / verrot en tot aerde word.

Dus leert dan de Pſalmiſt / dat ook Koningen en Prinſen den dood onderworpen zijn en ſterven moeten. Ik achte het onnodig / om hier toe een wijdloopig bewijs by te brengen / de natuure leert het: want ſy zijn ook ſoodanige menſchen / die leemen huyſen bewoonen, welker grondſlag in het ſtof is. Job 4: 19. De ſondelijkheyd die in haer is / eyſcht dit / zijnde de dood een ſtraffe der ſonde / en ter oorſaek van de ſonde in de wereld gekomen. De H. Schrift beveſtigt dit in ſoo veel exempelen; en beſonderlijk in Pſ. 76: 13. Die, namelijk God / den geeſt der Vorſten als druyven afſnijd. en 82: 7. Nochtans ſult gy ſterven / als een menſche / en als een van de Vorſten ſult gy vallen. De dagelijkſe erbarenthepd roept ons dat toe; en nu ſoo verſch in het exempel van dien hooglofliſten Koning / Vorſt en Prins / WILHELMUS DE DERDE, Koning van Groot-Brittannien / enſ. van welke de droevige boodſchappers over al gehoort worden met deſe ſtemme: Koning WILLIAM is geſtorven.

Om dit nu te brengen tot het oogemerk des Pſalmiſts / ſoo moeten wy weten / dat in deſe woorden gevonden word een ander reden / om te bewijſen / dat men niet op Prinſen vertrouwen moet: namelijk / om datſe ſterflijk zijn en ſterven. En daer in lepd de kracht van het bewijs: Die ſterflijk en vergankelijk zijn en haeſt konnen ſterven / op ſoodanige moet men niet vertrouwen. (want dan word men in ſijn hoope en verwachtinge bedrogen / jaa / dikwils eerder / als men daer op ſtaet maekt.) Maer nu / Koningen en Prinſen zijn ſterflijk en ſterven; verbolgens moet men op haer niet vertrouwen.

§. Het gevolg hier van is: Te dien ſelven dage vergaen ſijne aenſlagen, of / ſijne gedachten en voornemens. Indien het waerheyd is met den menſch in 't gemeen / dat hy / geduurende ſijn leven / deſe of geene ſaken voorneemt / om upt te richten / en tot dien epnde ſijn gedachten daer omtrent laet gaen / (ſiet Jac. 4: 13.) ſoo is het ſoo veel te meer waerheyd met Koningen en Prinſen / die hare gedachten laten gaen omtrent hare onderdanen / om die te beſchermen / als ſe van by anden t' onrechte onderdrukt worden / omtrent hare heerſchappye / om die upt te breyden: omtrent de voorrechten van haer volk / om die te bewaren / enſ. En na dat dan die Koningen en Prinſen zijn / of vroom of godloos / ſoo zijn ook hare voornemens en raedſlagen, rechtveerdig of onrechtveerdig. Nu / hoedanig of hoe veel die ſijne raedſlagen en voornemens of gedachten zijn / die alle vergaen: dat is / houden op en worden vernietigt te dien ſelve dage, namelijk / ſijnes ſterbens. Niet alleen / om dat hy dan dood is en niet meer kan doen of uprichten / maer ook / om dat de dood hem dikwils eerder overvalt / als hy ſtaet gemaekt hadde; meenende noch ſoo veel te verrichten / daer in hy / als in een oogenblik / verhindert word. Misſchien / David hier ſoo ſpreekende / heeft het ooge op Saul en ſijne booſe aenſlagen / van welke hy onderrichtinge gehad hadde; of op ſijn eygen ſoon Abſolom; of op iemand anders / van welke hy vernomen hadde / dat met hare dood alle hare woelinge een epnde hadde. ſiet Job 3: 17. vergeleeken met vers 14, 15. En na dat dan die aenſlagen en voornemens zijn of waren / ſoo is ook het gevolg van het vergaen van de ſelve: dat is / men is bljde / dat een Koning of Prins ſterf / als hy godlooſe aenſlagen

wil-

wilde maken tot onderdrukkinge van andere; maer men is droevig / dat hy sterft / als hy heylsame voornemens noch hadde / om die upt te voeren tot welstand van het gemeene beste. Hoe het zy / dit moet al weder tot het voorgaende gebracht worden: Waerom mag men niet op Prinsen vertrouwen? en waerom is hy haer / als menschen hinderen / niet heyl? Daerom / om dat men op haer vertrouwende / te gemoete ziet / dat men door hare raed en daed sal geholpen worden; maer nu / seer haest konnense komen te sterven / en daer mede is alles te niete. En dit geschied soo niet by geval / maer by Gods H. en wijse bestieringe / die door middel des doods alle aenslagen der Groote doet vergaen.

Het sal niet noodig zijn / om alle de besondere waerheden op te stellen of te noemen / die in dese dus verre verklaerde woorden begrepen zijn: maer het sal ons voor tegenwoordig genoeg zijn / de somme of het hoft begrijp daer van dus te noemen: Dat de gemeene menschelijkheyd en sterflijkheyd, die ook Koningen en Prinsen onderworpen zijn, een genoegsame en krachtige reden is, om op haer niet te vertrouwen noch te steunen. De Psalmist sepd by wege van afmaninge en waerschouwinge: vertrouwt niet op Prinsen. Hy geeft daer van de reden: sy zijn menschen, en daerom is by haer geen heyl. Sy zijn sterflijke menschen / en daerom / hare raedslagen en voornemens konnen seer haest gebroken worden. Meer sal ik hier niet by doen / maer dit brengen tot ons tegenwoordig oogemerk / en dusdanig een gevolg / by wege van Onderwijsinge, hier upt trekken: Dat dan God wel somtijds Koningen en Prinsen doet sterven / om den mensch dit niet-vertrouwen op haer dies te kragtiger te leeren.

Indien wy hier onse gedachten wilde brengen tot de tijden onser Voorvaderen / als wanneer onse Republijk of het vereenigde Nederland gelukkig was in den Spaensen oorlog / door het wijs beleyd en de dappere daden van de Prinsen van Orange, van heerlijke en gezegende gedachtenisse / dan sullen wy bevinden / dat die of door natuurlijke / of ongelukkige of wreede dooden / zijn weggenomen / in sulke tijden / als het onse Voorvaderen en Vaderen des Lands toescheen / dat hare tegenwoordigheyd en verlenginge van hare dagen noch hoognoodig was: als ook bleek upt de laetste woorden van dien Prins / die te Delft in sijn woninge doorschooten wierde: ô God! erbermt u mijner en over dit volk. Maer de Godlijke voorsienigheyd wilde het anders / en leerde doe / het geene in onse text staet; En vertrouwt niet op Prinsen -- sijn geest gaet uyt, enz.

En souden wy hier ook spreken van andere doorluchtige Vorsten upt het Huys van Nassau / en andere voornaeme Helden / die het Vaderland sonderlinge dienst hebben gedaen te water en te lande / in oorlogs voorvallen / de tijd soude ons ontbreeken; en die alle d' eene na den ander den geest gegeven hebbende / leerden ons al wederom / niet te betrouwen op Prinsen, Vorsten en Helden. Maer de tegenwoordige droevige gelegentheyd roept ons / om te denken aen een ander Prins Wilhelm, de derde van dien naem / gebooren Prins van Orange, die geboorte-dag gehad heeft acht dagen na sijn Heer Vaders dood / op den 14 ber / 's jaars 1650. Die / als verlosser na Engeland overgegaen is / den 11 November 1688. daar / nevens sijn Gemalinne / voor Koning / en sy voor Koninginne uptgeroepen / den 23 Febvuarp / des jaars 1689. en

gekroont / den 11/21 April / des selven jaers: en na dat hy den tijd van ruym twaelf jaren die drie Koninkrijken / met alle wijsheyd en verstandig beleyd hadde geregeert tot vergenoeginge van sijn onderdanen / die hooren wy / eylaes! dat op den 19 Maert deses jaers 1702. op des Heeren dag / omtrent acht uuren des morgens / tot groote droefheyd van het gemeen / is overleden. En wy zijn genoodsaekt met de woorden onses texts te seggen: Die Prins, die Koning, eenes menschen kind zijnde / heeft den geest gegeven: Sijn geest is uytgegaen, hy keert wederom tot sijne aerde, en met dien dag zijn vergaen sijne aenslagen. Een voorval / dat besondere opmerkinge verdient / en daer op wy wel met bedaerde sinnen hebben te letten; om dat het wegnemen van sulke Helden als een oordeel gedreygt word / Jes. 3: 2. Laet ons dan zien / in den dood van desen grooten en byna weergaloosen Koning / op God / op hem selven / en op het Land / met des selfs Inwoonders / en wy sullen wat goeds daer in bemerken en daer uyt leeren.

1. Zien wy op God, door wiens voorsienigheyd dit is geschied / (gelijk die over alle dingen gaet in de wereld /) dan sullen sich hier openbaren sijn H. wegen. Men siet Gods souveraine macht, die hy heeft over de grootste der aerde; met haer handelende sonder aenneminge des persoons / en haer wegnemende van alle hare groote heerlijkheyd op aerden / die se laten moeten / sonder iets mede te nemen. Gelijk hy voor eenige weynige jaren soo gehandelt heeft met de Koninginne Maria, die den Koning in dit lot was voorgegaen / en welken Hy nu gevolgt is. *Mors sceptra ligonibus æquat.* dat is: De dood maekt gelijk hem, die de scepter swaeyt, en die de spade gebruykt. En gelijk Gods souveraine macht sich hier in vertoont / soo moeten wy ook seggen / dat sijn toorn sich hier in laet zien. Wy willen niet seggen / dat Hy den Koning in sijn toorn heeft doen sterven / (verre moeten sulke gedachten van ons zijn /) maer dat sijn toorn daer in kan vernomen worden / dat hy schijnt Land en Volk door des Konings dood / te willen straffen; hem wegnemende in sulke gevaerlijke tijden / in welke het Koninkrijk van Groot-Brittannien en het vereenigde Nederland en andere Vorsten / sijn tegenwoordige raed en daed / sonderlinge schijnen van nooden te hebben / en tot welker beste sijne raedslagen souden moeten in't werk gestelt worden: maer sijn geest uytgegaen zijnde / zijn te gelijk soo verre sijne heylsame aenslagen en voornemens vergaen. En dit komt hier by / dat / gelijk dese dood den vroomen een oorsaek van groote droefheyd is / (besonderlijk den staet van de Protestantsche Godsdienst /) die in het tegendeel is oorsake van blijdschap voor het Pausdom / en voor die vyanden / die meer als eenmael sijn dood ondernomen en menigmael in haer herte gewenscht hebben; dat God t' elkens na sijn goedheyd belet heeft.

Dus kan men niet anders afnemen / of deses Konings dood is een sware slag van de hand Gods voor Engeland / Nederland / en self ook voor het doorluchtig Huys van Oostenrijk; immers in desen tijd: Vervolgens / een bewijs van Gods toorn, door welke hy ons te meer sijn oordeelen doet gevoelen / doende dit oordeel noch by de voorgaende / die ons reeds drukten. Niet-te-min moeten wy ook seggen / dat Gods goedheyd hier in merkelijk sich geopenbaert heeft. Namelijk / als wy aenmerken / dat God desen Koning en Held eerder hadde kon-

konnen wegnemen/ voor veele jaren herwaerts / maer het is nu eerst geschied / na dat het God believt hadde / hem te gebruycken als een voornaem werckuyg in sijne hand; besonderlijk/om Engeland te verlossen uyt haer grootste gebaer/en hare vyphepd te herstellen/ en vast te maken hare Godsdienst en de Koninklijke successie; na dat hy / soo in Engeland / als het vereenigde Nederland / gelukkig d'oorlogen des Heeren geboert hadde; soo dat hy een schyn was voor sijne en onse vyanden / het grootste gebaer niet ontziende / en sijn leven niet te dierbaer houdende / maer gewillig dat willende verliesen voor Land en Kerke / als vast bouwende op de godlijke voorsienighepd ; waer in daerom d'almachtige en goede hand Gods hem bewaert heeft. Soo dat wy reden hebben / om Davids woorden hier te gebruycken / Ps. 21: 4, 5, 6, 7, 8. Gy quaemt hem voor met zegeningen van het goede ; op sijnen hooft settet gy eene kroone van sijnen goude. Het leven hadde hy van u begeert , gy hebt het hem gegeven ; lengte van dagen. Groot was sijn eere door u heyl; majesteyt en heerlijkheyd had gy hem toegevoegt. Want gy settet hem tot zegeningen in eeuwigheyd ; gy vervrolijkte hem door vreugde met u aengesicht. Want de Koning vertrouwde op den Heere en door de goedertierenheyd des Alderhoogsten heeft hy niet gewankelt. Siet / dus moeten wy Gods wegen bemerken.

2. Zien wy op den Koning, wiens geest nu uytgegaen is; dan moeten wy seggen / dat hy verlost is uyt en van alle moeyten en sorgen deses lebens / die hy niet weynige gehad heeft ; en dat die rechtveerdige en weldadige weggeraept is voor het quaed, en midden uyt het quaed. Wy hoopen en wenschen dat van herten / dat hy met Maria het goede deel uytgekoren, jaa / met sijn Maria het alderheerlijkste deel in den hemel verbregen heeft / dat in eeuwigheyd niet van haer / gelijk ook niet van eenige heylige / sal weggenomen worden. uyt Luc. 10: 42. En dat hy uyt Engeland verhuyst is na der Engelen land, en in plaets van een gouden bepaerelde kroon / die verderfelijk was / ontfangen en geërft heeft d'onverwelkelijke Kroone der heerlijkheyd. 1 Pet. 5: 4. Soo mag men op goeden grond gelooven / dat sijn dood geweest is als eene van Gods gunstgenooten, dierbaer en kostelijk in sijne oogen. volgens Ps. 116: 15. Voornamelijk / als hy blijken van sijn geloove op de verdiensten van den eenigen Saligmaker / soo in sijn leven als in sijn dood gegeeven heeft : dat wy hoopen en wenschen.

3. Zien wy het Land aen en des selfs Inwoonders / soo sijn nagelatene dzie Koninkrijken met sijn onderdanen / als ons Vaderland / het vereenigde Nederland / en het volk des selfs ; dan sullen wy moeten seggen (en het kan van verstandige en liefhebbers van Land en Kerke niet geloochent worden/) dat een groot verlies hier door ontstaen is. Engeland heeft niet blooteljk haren Koning verlooren / maer ook hare verlosser, naest God / haren beschermer des geloofs, jaa / haren vader: Beyde Hupsen des Parlements hebben verlooren haer Opperhoofd, haer lievende / geliefde en verstandigen Raedsman, enf. Het vereenigde Nederland heeft verlooren haren wijsen / moedigen en by elk-ontsaglijken Held en Hooft en Voorganger in d'oorlogen. Nederlands Opper-regenten sullen voortaen moeten in hare grootste Staets-vergaderingen missen hem / op welken sy in de grootste voorvallen wachteden , gelijk na den regen ; en sperreden

haren mond op, als na den ſpaden regen. upt Job 29: 23. Mindere Helden in den oorlog ſullen hem niet meer voor haer heen zien gaen / noch wijslijk gelepden noch dapper aenmoedigen. Nederlands Inwoonders verliesen haren inboorling en geliefde Vorſt. En mag ik ook hier niet by doen / dat onſe Vriesche Stadhouder en Naſſauſche Prins op nieuw ſijn Vader en Procurator verlooren heeft / die hem als ſijn Soon beminde? enſ. In allen gevalle / dit verlies treft ons Nederland in 't beſonder. Wy verwachteden des Konings overkomſte / om met raed en daed onſe Hooge Machten des Lands by te ſtaen; maer ſiet / hy is uyt de wereld verhuyſd / en allen heeft hy verlaten. Soo dat het met ons in deſen is / als van de moeder van Sifera ſtaet: Sy keek uyt door de venſter en ſchreeuwde door de tralien: waerom vertrekt ſijn wagen te komen? waerom blijven de gangen ſijner wagenen achter? Richt. 5: 28. ofte als ſtaet Jeſ. 59: 9. Wy wachten op 't licht, maer ſiet daer is duyſterniſſe; op eenen grooten glans, maer wy wandelen in donkerheden. Wy wachteden op het goede / maer dit groote quaed is ons overgekomen. In ſoo verre mogen wy ook met de klagende Kerke ſeggen; De kroone onſes hoofts is afgevallen, ô wee nu onſer! dat wy ſoo geſondigt hebben. Klaegl. Jer. 5: 16. Hadde eens David reden / om een klaeglied te maken over de dood van een godlooſen Koning Saul, wy nu veel meer; en in waerheyd mogen wy dus ſijn klaeglied ook beginnen: O ſieraet Iſraels, enſ. 2 Sam. 1: 19, 20, 24, 25. Jaa / gebood eens deſelve David / by gelegenthеyd van Abners dood / het volk; Scheuret uwe kleederen en gordet ſakken aen en weeklaget voor Abner henen. en indien de Koning David ſelve ging achter de bare en ſijn weenende ſtemme ophief en maekte eene klage over hem / 2 Sam. 3: 31, 32, 33. wy dan veel meer over Koning WILLIAM, wiens dood wy mogen en behooren in ons herte te beklagen en te betreuren.

Maer om hier van af te ſcheyden / (te meer / om dat'er al veele ſullen zijn / die dit verlies en den dood deſes Konings ſoo veel niet rekenen ſullen /) ſoo moeten wy het bzengen tot het oogemerk onſes texts / en ſeggen / dat God ons hier door nu heeft willen leeren / om op Koningen en Prinſen niet te vertrouwen. Boven ſpraken wy van Gods wegen, maer dat komt hier weder te pas; by ſoo verre als wy Gods wijsheyd en H. oogemerk moeten leeren kennen; daer in beſonderlijk beſtaende / om ons vertrouwen van de ſchepſelen / ſelfs de grootſte en heerlijkſte / af te trekken / en op hem alleen te ſtellen. Mogelijk dat wy wel te veel hebben gegaept na deſen Koning / en al te grooten vertrouwen op hem hebben geſtelt; om 't welk ons te benemen / God gewilt heeft / dat ſijn geeſt ſoude uytgaen en hy tot ſijn aerde ſoude keeren. Immers God doet alles wijslijk en heylig en rechtveerdig / tot goede eynden. En hoewel wy voor tegenwoordig niet weten / waerom God ſoo doet / laet ons ſtille zijn en wachten op het heyl des Heeren. Klaegl. Jer. 3: 26. Laet ons uytzien na den Heere, en wachten op den God onſes heyls. Mich. 7: 7. Wel toeſiende / dat wy in deſen God niet beſchuldigen van onbillijke of onrechtveerdige handelingen. Hy is immers de Heere, die doet, wat goet is in ſijne oogen. 1 Sam. 3: 18. en Niemant kan tot hem ſeggen, wat doet gy? Dan. 5: 35. Vervolgens / voor ſoo verre God dit gedaen heeft / moeten wy oordeelen / dat het wel gedaen is. Mogelijk dat ons dat wel meeſt ſmelt en op het herte ſwaer lept / dat Engelands Koning wegge-

Hosted by Google

nomen word door de dood / die onses oordeels noch langer diende geleeft te hebben / en dat Vrankrijks Koning noch al in 't leven blijft en nu soo veel te krachtiger woeden sal / ens. maer laet ons gedenken / dat / schoon die een machtig en glorieus Koning is / hy evenwel ook maer eenes menschen kind is / by welken geen heyl is, en dat wat vroeger of wat later sijn geest ook eens sal uytgaen en hy tot sijn aerde sal wederkeeren; ten welken dage alsdan ook vergaen sullen alle sijne aenslagen. Voor wien wy daerom ook niet te seer te vreesen hebben. 't Kan ook soo haest met dien Koning gedaen zijn. Gods wegen sijn veele / wonderlijk en voor ons onbegrijpelijk; derhalven hebben wy reden / om voortaen van alle schepselen af te zien / selfs op Prinsen niet vertrouwende, (om geen afgoderye te bedrijven /) maer op den Heere onsen God alleen: te meer / om dat dit ons al te veel aengeaert is; men wil soo ras op een gebroken en swakken rietstok van Egypten leunen en vleesch tot sijn arm stellen, byna in allerley voorval en ongelegentheyd; doch dat moet by ons niet zijn. Op schepselen te vertrouwen is te vertrouwen op menschen kinderen, by welke geen heyl is; en niet alleen geen heyl, maer ramp en vloek, volgens Jer. 17:5. daer-en-tegen zegen en saligheyd is te vinden in het vertrouwen op den Heere onsen God / gelijk dat daer vers 7. te zien is; en in 't vervolg onses texts / daer in de Psalmist segt: Welgeluksalig is hy, ens.

II. Het tweede deel onses texts bevat in sich een troostelijke toesegginge van geluksaligheyd aen sulke / die op God vertrouwen. Daer in hebben wy / 1. De korte voorstel. 2. Een nadere aenwijsinge van die persoonen / dien dit geluk of dese saligheyd geworden sal.

1. De voorstel is: Welgeluksalig is hy. Dit woord of dese uytsprake komt ons 22 mael voor / alleen in de Psalmen Davids. Eygentlijk is het geluksaligheden; om soo uyt te drukken allerley geluksaligheyd, soo des lichaems als der ziele / soo des tegenwoordigen als des toekomenden levens; gelijk de godsaligheyd de belofte heeft des tegenwoordigen en des toekomenden levens. 1 Tim. 4: 8. Saligheyd of geluksaligheyd begrijpt in sich allerley heyl en het wenschelijkste goed / dat de mensch noodig heeft tot sijn tijdlijk en eeuwig wel-zijn. En dat is 't / dat hier ook genoemt en toegeseyd word. Het welk daer uyt nader blijken kan / om dat dit vers is een tegenstellinge van het voorgaende vers; daer in onder anderen geseyd was / Prinsen, 's menschen kind, by welken geen heyl is. Is nu by haer geen heyl, geen saligheyd, wel daer is evenwel heyl en saligheyd te vinden / voor hem / die op God vertrouwt; gelijk nu nader volgt.

2. De nadere aenwijsinge raekt de persoonen / die aen dit heyl en saligheyd sullen deel hebben; en dat door een dubbele uytdrukkinge / die / ten opsicht van de sake self / op een uytkomt:

a. Hy, die den God Jacobs tot sijne hulpe heeft. Hier word God niet blootelijk genoemt / maer met byvoeginge de God Jacobs: dit geschied en vinden wy meermalen. Dat Jacob geweest is de soon van Isaac, en een soons-soon van Abraham, en een voornaem Patriarch / is uyt de Goddelijke historie bekent. Van desen Jacob (die ook Israel genaemt wierde) word God de Gods Jacobs of de God Israels genaemt; en dat / om dat Hy Jacob tot een God was / en op welken Jacob vertrouwde; het welk gezien word in de verschijninge Gods aen

Jacob in een droom / doende God aen hem / en hy ontfangende van God / heerlijke beloften. ſiet Gen. 28: 12. en volg. Nu / van deſen God Jacobs wordt niet blooteliik gerept / maer een godſalig menſch wordt ſoo beſchreven / dat die deſen Gods Jacobs tot ſijne hulpe heeft. God wordt geſeyd tot hulpe van iemand te zijn / wanneer hy hem dadelijke hulpe toebrengt / reddende uyt ſijn noot / of beſchermende tegen het quaed / enſ. Anders wordt geſeyd / dat de Heere is een hulpe en ſchild voor Iſrael / voor het Huys Aarons en voor alle die hem vreeſen. Pſ. 115: 9, 10, 11. Daer op ſag ook Moſes in de naem Eliezer, dien hy een van ſijn twee ſoonen gaf / Exod. 18: 4. Want ſeyde hy, de God mijns vaders is tot mijner hulpe geweeſt, en heeft my verloſt van Pharao's ſweert. Doet'er noch by deſe uytdruckinge Davids / Pſ. 70: 6. O God! haeſt u tot my: Gy zijt mijn hulpe en mijn bevrijder. Men reeknt ſich ſomtijds gelukkig / als men andere menſchen / en beſonderlijk / vrienden / tot noodhelpers heeft; veel meer gelukkig dan / als men den God Jacobs tot een helper heeft / die alleen meer hulpe en trooſt kan toebrengen / als alle Koningen / Prinſen / en Grooten in de wereld met alle hare macht / jaa / als alle ſchepſelen in hemel en aerde.

b. Wiens verwachtinge op den Heere ſijnen God is. Verwachtinge is hier ſoo veel te ſeggen als hoope. Gelijk het ſoo vertaelt wordt / Pſ. 119: 116. Laet my niet beſchaemt worden over mijn hoope. Hoope en verwachtinge zien op een toekomend goed / Rom. 8: 24, 25. als dan hier een godſalig menſch beſchreven wordt / wiens verwachtinge op den Heere ſijnen God is, ſoo is dat ſoo veel te ſeggen / als dat hy in geloove en lijdſaemheyd afwacht het goede / dat hem ontbreekt en nodig is na lichaem en ziele / van hem / die Jehova is / de Heere, en ook ſijn God / in wiens verbond hy ſtaet / en die hem als een algenoegſame God en geber van alle nodige verbonds-zegeningen / aen den rampſalige ſondaer geopenbaert heeft; en in't gemeen eerſt aen Iſrael / als ſijn verbondsvolk.

Als wy nu deſe twee dingen eens te ſamen nemen / dan moeten wy ſeggen / dat daer in begrepen is een beſchrijvinge van het vertrouwen op God; zijnde niet anders / als een verwachtinge van de godlijke hulpe; of / welk ſich onder anderen ook daer in openbaert / dat men noodige hulpe van God afwacht; gelijk als men op Prinſen vertrouwende, van haer hulpe en heyl verwacht: hoedanige dingen hier tegen malkander geſtelt worden. Het welk meer van God kan verwacht worden / om dat God en Prinſen hier ſoo tegen malkander geſtelt worden / dat de laetſte met de eerſte niet kan vergeleeken worden. Prinſen zijn menſchen kinderen en ſondig; maer God is God, en geen menſche, de Heylige in't midden van ſijn volk. Hoſ. 11: 9. Prinſen zijn ſoodanige / by welke geen heyl is; maer God is de God onſes heyls, een God van volkomene ſaligheyd, enſ. Prinſen ſterven / hare geeſt gaet uyt en ſy keeren tot aerde; maer God blijft de ſelve, ſijn jaren ſullen niet geëyndigt worden, Pſ. 102: 28. en de Heere ſal in eeuwigheyd regeeren. text-Pſalm, vers 10. Der Prinſen aenſlagen ſullen eens vergaen; maer Gods raed beſtaet in eeuwigheyd, en ſal eeherlijk daer ſtellen en uytvoeren de gedachten ſijns herten. Jer. 23: 20. en 30: 24. ſiet ook Job 42: 2. Daer uyt kan nu wel beſlooten worden / dat hy (wie het ook zijn mag in't beſonder) welgelukſalig is, die den God Jacobs tot ſijn hul-

hulpe heeft, en wiens verwachtinge op den Heere sijnen God is. Siet dese gelukſalige ſtaet ook aengewesen / Pſ. 2: 12. en 34, 9. en 40: 5. en 84: 13. Spr. 16: 20. Jeſ. 30: 18. Jer. 17: 7. en elders meer.

Laet ons nu sien / met wat oogemerk Dabid dit voegt aen het voorgaende. Aldus: Hy hadde daer afgemaent van het vertrouwen op groote en aenſienlijke Koningen / Prinſen / enſ. En dat daerom / om datſe ſterven, als andere menſchen. Nu mochte iemand daer op gedacht hebben: Soodanige perſoonen zijn evenwel nut voor het volk / door welke God ſomtijds al veel goeds sijn Kerke en volk toebrengt; (vergelijkt hier mede Jeſ. 32: 2.) en wanneer die dan komen te ſterven / ſoo mist men dat goede / die zegen / en die gezegende werktuygen; het welk droevig is en mogelijk een oorſaek van hulpeloosheyd en troosteloosheyd in het toekomende. Daer op antwoord nu de Pſalmiſt: Laet het soo zijn / datſe ſterven / en dat met hare dood hare goede aenſlagen / beſtieringe / enſ. ophouden / wetet nochtans / dat de God Jacobs nopt en ſterft / wiens hulpe nopt hulpeloos word / en op wien ſoo iemand bouwt / die ſal nopt in ſijne verwachtinge bedrogen worden. De Heere der heyrſcharen is met ons: De God Jacobs is ons een hoog vertrek. Pſ. 46: 8, 12. Dus han Gods volk evenwel gelukſalig zijn door God / ſchoon hy ſulke gezegende werktuygen door den dood wegneemt / als dat volk Gods ſiecht door een vaſt vertrouwen op dien God ſteunt / hare toevlucht tot hem nemende.

En dit is 't / dat wy ons in dese tegenwoordige tijd / in onse droefheyd / ook moeten voorſtellen. Is Koning William dood? dat gezegende Inſtrument in Gods hand; wel / God selve / d' Opper-Koning / leeft noch. Heeft die Koning sijn volk en ons verlaten; wel God seyd / Ik ſal u niet begeven noch verlaten. Hebr. 13: 5. Heeft hy met God veel heyl en saligheyd Land en Kerke toegebracht; wel / soo han God het ſonder hem of sijns gelijke noch wel doen / die aen geen ſchepſelen of middelen gebonden is. Is hy door de dood weggegaen / ſonder opt weder te komen; wel / God han noch boven onſe verwachtinge / andere diergelijke Mannen verwekken / in welke hy de ſelve wijsheyd en bequaemheden leggen han. De godlijke fonteyne word nopt ledig of uytgeput; word de eene kruk voor een ſwak lichaem gebroken / ſoo ſiet men om na een beter en ſterker: wy hier ook soo: God is het beſte ſteunſel voor sijn volk.

Dit is 'er alleenlijk overig / dat wy ons vertrouwen van God niet afrekken en tot het ſchepſel brengen; maer in het tegendeel / van het ſchepſel afrekken en op God brengen. Het is immers beter tot den Heere toevlucht te nemen, dan op den menſch te vertrouwen. 't Is beter tot den Heere toevlucht te nemen, dan op Prinſen te vertrouwen. Pſ. 118: 8, 9. Wy dunkt / ik han geen krachtiger noch troosteliker woorden gebruyken tot onſer opwekkinge / als die Dabid ons geeft / Pſ. 62: 6, 7, 8, 9. Doch gy, ô mijne ziele! ſwijgt Gode: want van hem is mijne verwachtinge. Hy is immers mijn rotzſteen: mijn hoog vertrek, ik en ſal niet wankelen. In God is mijn heyl en mijn eere: de rotzſteen mijner ſterkte, mijne toevlucht is in God. Vertrouwet op hem t' aller tijd, ô gy volk! ſtortet u lieder herte uyt voor sijn aengeſichte: God is ons eene toevlucht.

Mochte het ondertuſſchen gebeuren / dat de ſaken van ons Vaderland soo gelukkig niet waren / als voorheen / (dat God genadelijk gelieve te verhoeden /) en dat

dat in het tegendeel de Koning van Vranckrijk gelukkiger wierde/ ſoo moeten wy noch al ſtille zijn/ op God zien en op hem ſteunen/ die de verwachte hulpe aen ſijn volk niet terſtond geeft; maer wanneer hy dat noodig en nuttig oordeelt. Overdenkt tot dien eynde het geene wy vinden/ Mich. 7: 7,8. Maer ik ſal uytzien na den Heere; ik ſal wachten op den God mijnes heyls: mijn God ſal my hooren. En verblijd u niet over my, ô mijne vyandinne! wanneer ik gevallen ben, ſal ik weder opſtaen: wanneer ik in duyſterniſſe ſal geſeten zijn, ſal my de Heere een licht zijn. Summâ: Dit komt al weder daer op uyt/ dat wy in het toekomende den God Jacobs tot onſe hulpe nemen en onſe geloovige verwachtinge bouwen op den Heere onſe God/ Die hemel en aerde gemaekt heeft, de zee en al wat in de ſelve is; die trouwe houd in der eeuwigheyd: volgens text-Pſ. vers 6. Dan ſullen wy niet twijfelen/ of wy ſullen welgelukſalig zijn: (want ſoo God voor ons is, wie ſal tegen ons zijn? Rom. 8: 31.) en tegen alle troubelen en ſwarigheden/ die ons mochten overkomen/ ſtaende blijven: want die op den Heere vertrouwen, zijn als de berg Zion, die niet wankelt, maer blijft in eeuwigheyd. Pſ. 125: 1.

Ik ſal eyndigen met deſe hertelijke ſuchtinge en wenſch tot God/ dat die Engeland en het vereenigde Nederland voortaen gelieve te nemen in getrouwe opſicht en bewaringe; ſijn Kerke op beyde (jaa op alle) plaetſen bewaren/ als het ſwart eenes oogappels; Beyde/ Engeland en Nederland wil doen vereenigt blijven in goede eenigheyd en vrede/ gelijk ſy door den ſuyveren hervormden Godsdienſt vereenigt zijn; Dat Hy de nieuwe Koninginne Anna wil begaven met ſoodanigen bequaemheyd in wijsheyd/ voorſichtigheyd/ regeeringe/ enſ. datſe een lupſter en cieraet mag zijn onder der Koningen Vrouwen; en voornamelijk datſe mag zijn een rechte Debora, een Prophetiſſe, en een moeder in Iſrael; op dat alſoo te meer hare regeeringe gelukkig en voorſpoedig mag zijn. Dat God niet minder onſe Hooge Machten van Nederland, voornamelijk in deſe bekommerlijke dagen/ wil aendoen met den Geeſt der wijsheyd en des verſtands, de Geeſt des raeds en der ſterkte, de Geeſt der kenniſſe en der vreeſe des Heeren. Hy make onſe ſoonen te zijn als planten, welke groot geworden zijn in hare jeugd: onſe dochters als hoekſteenen, uytgehouwen na de gelijkeniſſe van een palleys. Dat onſe winkelen vol zijnde, den eenen voorraed na den anderen uytgeven. Dat onſe kudden by duyſenden werpen, jaa by tienduyſenden op onſe hoeven vermenigvuldigen. Dat onſe oſſen welgeladen zijn: dat geen inbreuke, noch geen uytval, noch gekrijſch en zy op onſe ſtraten. Op dat wy een welgelukſalig volk mogen zijn/ dien het alſoo gaet; jaa noch eens/ welgelukſalig, wiens God de Heere is. Pſ. 144: 12, 13, 14, 15. Amen.

EN-

Hosted by Google

ENGELAND en HOLLAND in ROUW,

Over het ſchielyk en ontydig afſterven van

WILLEM DE DERDE,

Koning van Engeland, Vrankryk, Schotland en Ierland: Beſchermer des Geloofs. &c.

In den Heer geruſt, den 19 *Maart*, 1702.

God! wat tyding ſlaat ons' ooren,
Gelijk een donderſlag? Te hart
Om onderſchidentlyk te hooren;
Door dien zy het gehoor verwart,
En ons doet ſtaan als opgetogen,
Als roereloos, en ganſch verſet,
Niet wetend, wat ons heeft bewoogen,
Wat ons gevoelen als verplet,
Soo dat men, om wat te bedaaren
Nootſaak'lyk tyd van noden heeft,
Om weer ſijn ſinnen te vergaaren,
Dan om te weten dat men leeft.
Wy leven, ja! O ja! wy leven,
Maar ach! Vorſt WILLEM die is dood,
En heeft ſijn groote geeſt gegeven,
En uitgeſtort in Scheppers ſchoot;
Soo kom dees droeve tyding melden:
Daar leit nu, door des doods geweld,
't Cieraat van de Naſſouſe Helden
In't duiſt're graf ter neergeveld:
Daar leit de Stamboom van Oranje,
Wiens loof nog ſtrax ſoo heerlijk ſtont,
Dat Holland, en het Groot-Brittanje,
Hier onder ruſt, en ſchuylplaats vond.
Had Engeland oit ſtof tot treuren,
Had Holland immers klagens reên,

Hosted by Google

ENGELAND en HOLLAND in ROUW.

Nu, nu is 't tyd, 't Cieraad te ſcheuren,
En zig in 't treurig rouw te kleên.
Ween Engeland, ſtort een beek van traanen;
En gy, ô Holland! met gezucht,
Maak van uw oogen vry twee kraanen,
Tot teeken van uw ongenucht:
Toon, door uw droetheyd, door uw ſmerte,
Toont, door een brakke traanen-douw,
Hoe 's Konings dood, u gaat ter herte,
En uwe ziel vervult met rouw:
Te meer, wijl ſijn ontijdig ſterven,
Op dees bekommerlijke dag,
't Groot Bondgenoodſchap hem doet derven,
Daar 't oog van yder een op ſag,
Soo ſiet m' een ſchip in guure vlaagen
('t Geen aan ſijn ſtuurman ſchaade lee,
Van 't roer, en overboord geſlagen)
Als redd'loos ſling'ren op de zee.
Maar weent gy met de grootſte reden,
Bekleed gy uw met Rouw-gewaat,
Stelt u nogtans in God te vreden,
En laat u droetheyd ſijn met maat;
Hoe ſeer dat u dees dood komt raaken,
En hoe gevoelig aan het hert,
Denk ook, 't ſijn menſchelijke zaaken,
En daarom, matigt deſe ſmert:
Dees Vorſt, hoe hoog van ſtam geboren,
In wys' en dapp're daân, na wenſch,
Was echtet mêe ſijn tijd beſchoren:
Wat wonder? Hy was ook een menſch:
Hoe! is niet Salomon geſtorven?
Schoon hy de wyſte was geweeſt:
Is David niet in 't graf verdorven?
Een Veldheer, vol van Godes Geeſt?
Is Alexander niet vervaaren,
En uit dit leven weg-gerukt?
Schoon, ſlechts een bloem van dertig jaaren,

Als

Als hem de dood heeft afgeplukt.
In 't kort, soo ging 't met alle Helden;
Gods Geest blaast wel haar daaden uit,
Of andere Schryvers, diese melden;
Maar, *sy*, *sy stierven*, is 't besluit.
Vermatigt dan niet slechts uw weenen,
Maar staak uw traanen t' eenemaal;
En, in de plaats van meer te steenen,
Soo kom, verandert eens uw taal:
En dank God voor die groote zegen,
Dien hy u gaf door desen Held.
Hoe? vind gy noch uw selfs verlegen,
Mits gy sijn wysheyd mist in 't veld?
Wild uw gebeên na boven strekken,
En u met 's Hemels Vorst beraân,
Hy sal u weer een Held verwekken,
Die voor uw legers heen sal gaan.
Laat vry uw vyand zig verblyden,
En juichen in uw Konings val:
Laat vry, al die u heyl benyden,
Haar vrolyk maken, met geschal:
Soo juichte ook eer het nydig Spanjen,
Als 't door een moorder, snood en vals,
Prins Wilhem d' Eerste, van Oranje,
Bracht in sijn eigen hof omhals;
Maar pas, als Spanjen dat vermaaken
Bequam, kon 't dese mee wel gaan:
't Geen haast sijn blydschap weer sag staaken:
Want doe quam eerst haar droefheyd aan.
Maar sagt, om niet te ver te dwaalen,
Meent nu ons vyand, heel verheugt,
Zyn vrolyk hart wat op te haalen,
En stof te hebben tot geneugt;
Gy Holland hebt geen minder reden,
En gy, ô moedig Engeland!
Want na u traanen en gebeden,
Soo overweeg eens met verstand,
Hoe lang u God het dierbaer leven

Hosted by Google

Van deſe Vorſt wel heeft vergunt,
En wat hy u beid' heeft gegeven,
Door hem, waar op gy roemen kunt.
Hoe Holland! is het uw vergeten?
't Is nu omtrent de dertig jaar
Dat gy, in ſtof en aſch geſeten,
En met de handen in het haar,
Niet dacht, of het was omgekomen
Met uwe vryheyd, eer, en geld:
En noch, noch ſchijnend ons als dromen,
Hoe deſe Vorſt u heeft herſteld,
Hoe weer in luiſter doen herleven,
Soo dat g' uw ſtaat en vryigheyd
Op heden ziet in top verheven,
Door WILLEMS ſchrandere beleid.
Niet beter was 't met uw drie Ryken
Geſtelt, ô droevig Engeland!
Als Koning Jacob dee beſwyken
Uw Staat en Kerk, als Dwingeland;
't Was uyt geweeſt met Parlementen,
Met Hoger en met Lagerhuys:
Uw Kerk, door 't raadsbeſluyt van Trenten,
Lag tans ten puynhoop, en tot gruis,
Soo WILLEM niet na uw gebeden
Geluiſtert had, en groot van moed,
Syn dapperheid had gaan beſteden,
Om u te vryen door ſijn bloed;
Gelyk hy dan, door Gods genade,
U Ryk en Godsdienſt heeft gevryd,
En vaſt geſtelt door ſijne daden,
Als gy bevind te deſer tijd.
't Is waar wy ſien Euroop in roeren,
En WILLEM noch onlanx bereid
Dat groote voorneem uyt te voeren,
Tot ruſt der ganſche Chriſtenheid,
Had hem de dood niet doen ontſlapen.
Maar ſwyg, geen Held, hoe wys, hoe koen,
Word hier onſterffelyk geſchapen:

Een

Hosted by Google

ENGELAND en HOLLAND in ROUW.

Een kan 't, een mag 't niet alles doen.

Dees', deſe heeft genoeg bedreven,
Om in Brittanje en Nederland
Zyn naam voor eeuwig te doen leven,
Als gegraveert in diamant.
Dat and're zyne lof vermelden,
't Zy dan in onrym, of gedicht,
Dewyl hy voor geen oude Helden,
Noch nieuwe in oorlogsdaden ſwicht;
Maar laat dit ſlechts ſijn Graffchrift weſen,
En 'k meen, die hier voorby komt gaan,
Gewis zal zeggen na het leeſen
Dees Koning heeft genoeg gedaan.

GRAF-SCHRIFT.

HIer leit de groote WILH'M, *de derde van Oranje,*
Steedhouder, Admirael van 't Vrye Nederland,
Grootmagtigſt Koning van het machtige Brittanje.
Hy ſtierde niet alleen dees Ryken met verſtant,
Maar heeftſe beid' gered in de verwarſte tyden:
Als yder dacht dat Staat en Kerk te grond moſt gaan,
Wiſt hy ſe met beleyt ſoo dapper te bevryden,
Dat en Gods Kerk en Staat in beide bleven ſtaan,
Ja tot meer luiſter, door ſijn hand zijn opgereſen.
Neêrland en Engeland, denk aan dien Held altyd,
En laat ſijn heug'nis noit by u vergeten weſen:
Hy heeft uw Staat en Kerk van ſlaverny bevryd.

JOHANNES ULÆUS, *Predikant tot Tilborg en Goirſe, Meyery van's Hartogenboſch.*

Hosted by Google

ROUWKLACHTE,

Op het ontydig overlyden van

WILLEM DEN DERDEN,

Koning van Groot-Brittanje; enz. enz. enz.

Levis eſt dolor, qui conſilium capere poteſt. Seneca, Troad.

It ſnyd my door het hert. ô overwreede plichten!
Myn droefheid is te groot om naar de konſt te dichten.
Hy quijt ſich alderbeſt, die maatloos ſteent en treurd,
Zijn hoofthair affnijd en zijn klederen verſcheurd.
Ach ENGELAND! zeg, hoe ſal ik uw' Vorſt beklaagen?
'T is immers niet genoeg dit rougewaad te draagen,
Te kloppen op de borſt, te ſchreeuwen dat het klinkt,
Terwijl uw *Hoofdſtad* in een' traanenvloed verdrinkt?
En gy, gy NEERLAND ſchijnd van hertſeer te verſtommen,
Terwijl de klokken, in uw toorens, deerlijk brommen,
En doen ons hooren, op haar wijze, een naar geſucht,
Verſmoorende in een duiſtre en nevelige lucht.
Vorſt WILLEM dood! ach, laet de Faam dit toch verſwygen,
Laat toch ſijn vyanden hier af geen tijding krijgen:
Sy hebben, meer als eens, ſich met ſijn dood gevleid,
En, al te vroeg verheugd, een valſche maar verbreid.
Vorſt WILLEM dood! daar wy, aan onſe legertenten,
Hem reeds verwachten met ververſchte regimenten;
Daar reeds ſijn oorlogspaard afgrijſlijk blaaſt en brult,
En krabbeld in het ſand, uit enkel ongeduld.
Vorſt WILLEM is dan dood! helaas, hy legt verſlaagen,
En heeft voor 't Vaderland ſich niet weêr mogen waagen.
Waarom, ô Hemel! hem niet op de Jagt bewaard,
En tot een heet gevecht, in 't oorlogsveld, geſpaard?
Daar ſou hy willig, op een' rooden berg van lijken
Verwinnaer ſtervende in ſijn wapentuyg beſwijken,
En ſeggen: Ik heb al het geen ik kon gedaan,
Om u van boeyen en geweetensdwang te ontſlaan!
Maar, waarom ook ſoo dicht aan Gods beſluyt te treden,
Dat door het menſchelijk vernuft niet is te ontleden?
Keer liever weder tot de doodbaar van dien Held,
Door wien de BRITTEN zijn geveiligd, wy herſteld.
't Word tijd, ſijn uitvaard op het heerlijkſt te vieren,
Beſtrooi tot aan het graf de ſtraaten met laurieren,
En pallemtakken: doe den krijgsman treên voor uit;

't Ge-

Hosted by Google

ROUWKLACHTE.

't Geſleep der ſpieſſen geeve een jammerlijk geluit;
Het rouſloers dek de trom; men ſteeke geen trompetten,
Of laat een' doffen toon op 't kopre mondſtuk zetten:
Vertoon ORANJEN, in een losgerolde vaan,
Gelijk een Boom, geknot van takken, ſonder blaân;
NASSOUWEN, als een Huys, dat deftig ſtond te brallen,
Maar nu, door 't miſſen van een Zuil, dreigd in te vallen:
Maak dan een lange ry van Edlen, paar aan paar;
Set zelfs ook Graven en Baronnen aan de baar;
En ſluyt die ſtaatzy met een drom van onderdaanen,
In 't zwart gedompel en verſtikkende in hun traanen:
Voer dit zoo langzaam naar het marmre grafgewelf.
Hier ſtaat myn Dichtnimf en valt ſchielyk van haar zelf,
Schoon zy haar oogen voor dit treurſpel meend te ſluiten,
De droefheyd boeit haar tong; zy kan geen woord meer nyten.

LUDOLPH SMIDS. M. D.

LYK-TRAANEN,

Geſtort op de tijding van het ontijdig doch zalig affterven van dien groten en allermeeſt vermaarde vredelievenden Koninк,

WILLEM DE DERDE,

Door Gods zegen geweeſt Konink van Engeland, Schotland, Vrankrijk, Yrland, &c. &c. &c.

Salig in den Heere geruſt den 19 *Maart*, 1702.

HOe dus ontroert, in mijn gemoed,
Ik ſmelt in zilten traanen-vloed;
Jaa, die maar hert heeft voor 't gemeen, helaas! die hoort men klaagend klaagen,
Hy zygt met my in onmacht neêr, door droefheyd die niet is te draagen.
Noch komt men hier met my te kort,
En niet genoegſaam traanen ſtort:
En vraagt gy wat de oorzaak is, van al 't gehoor der treur-gezangen,
En dat men zoo veel pekelnat ziet biggelen over bleeke wangen?
Men weent en klaagt nu laat en vroeg,

En

LYK-TRAANEN.

En noch en treurt men niet genoeg:
Neen, neen, ô neen! ſchoon dat Gods volk hier over is geheel verſlagen,
Zoo ziet men dat 'er veele zijn, die 't met gemak, ja blijdſchap dragen.
Wel hoe is dit verſchil zoo groot?
Het ſpruyt uyt Koning WILHEMS dood:
In deeze tyd een Pronk-juweel, in luyſter boven alle Vorſten,
Die Jezu Kerk in liefd' en trouw op zijne ted're ſchouders torſten.
O dood! moſt gy u prikkel ſlaan
Aan hem die in de bres wil ſtaan?
Moſt gy Oranjes laatſte ſtam, door uwe macht ter neder vellen,
Daar duyzenden door Mars vernielt, het algemeen ſoo niet onſtellen?
Hy, die met yver en met luſt
Het Babels vuur heeft uytgebluſt,
Ter tyd als zy door raad en liſt, malkander klapten in de handen,
Om woedend met haar moord-geweer, te rooven, moorden en te branden,
Die vuur noch vlam, noch dood ontzag,
Maar was in 't heetſte van den ſlag.
Bouflers moet tot zijn ſpijt en hoon dit ook tot WILHEMS roem betuygen,
Dat hy en Namen voor zijn ſwaart tot ſpijt van Lodewijk moſt buygen.
Hy was een Held in daad en kracht,
Hy heeft zijn eer en eed betracht.
Maar ach! dien Vorſt, dien dapp'ren Man, kan nu geen wijzen raad meer geven,
Door dien de dood zijn pijlen ſchoot, en zoo verſlind dat dierbaar leeven.
Een leeven voor 't gemeen zoo nut,
Voor Brit en Batavier een ſtut;
Die door zijn wijs en kloek beleyd, den vyand dikwils heeft doen beeven;
Wiens dood aan Babel adem geeft, waar door zy ſchynt in vreugde leeven.
Maar ſtaak u blydſchap Babels Hoer,
Een ander Koninк zit aan 't roer;
Een Koning, die u door zijn kracht noch eenmaal zal ter neêr doen vallen,
Waar door Gods Volk haar vreugde zal door alle wolken heenen brallen.
Ey klaagers buyg met my u wil,
Weeſt over dit verlies doch ſtil.
Ey, ey, verblyd u in zijn vreugd: want hy is nu in volle vreden,
En in het groote heyl-genot van alle ruſt en zaligheden.

GRAFSCHRIFT.

Hier ruſt d' Oranje Stam; hier legt dat lichaam onder,
Die in zijn daaden was de waareld tot een wonder:
Die door het loos gedrog veel laagen zyn geleyd,
Nu ruſt zyn ed'le ziel in volle zaligheyd.

A. V. HELDERSBERG.

NAARE

Hosted by Google

NAARE ROUKLACHT,

Op het ontijdig doch zalig afſterven van een der grootſte en beſte der Koningen,

WILLEM DE DERDE,

Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk, en Yerland. Beſchermer des Geloofs.

Prince van Orangie: Erf-Stadhouder van Holland: Capiteyn Admiraal Generaal, &c. &c. &c.

Seer Chriſtelijk in den Heere ontſlaapen, den 19 Maart, 1702.

ACh wat een droeven maar komt in ons Land, ik ſchrik,
Om dat ik hoor een ſtem van naare klacht mijn ooren
Genaken: want nu is als in een oogenblik
Verduyſtert 't helder licht der Son, die ſcheen geboore
Tot redding van Gods Kerk: het licht is uytgebluſt
In 't opgaan van zijn kracht. Moet WILJAM hier zijn leven
Verlaaten, tot droefheyd van Kerk, die anders ruſt
Genieten zou, en die de Vyanden dee beeven?
Wat is 't, is WILJAM dood? is nu zijn levens kracht
Hier afgeſneeden, en heeft hy zig moeten buygen
Onder des doods geweld, en heeft die onverwacht
Het leven afgemaeyt? zoo mag men wel getuygen
Dat die ſlag droevig is, die ons zoo hard nu treft,
Die alles ſteekt in rou, en die ons 't hert doet beeven;
Bezonder als men dit ten rechten maar bezeft,
Hoe dat wy zijn berooft van zulk een dierbaar leeven:
Want immers was hy meer dan duyzend onzer dien
Hier leefden: want hy was een zeegen voor het weezen
Der Proteſtanten Volk: want immers al ons zien
Was neffens God op hem: hierom is 't dat wy vreezen,
Het Vyands boos gebroed zal klappen in haar hand,
En ſpringen op van vreugd, en rooken haar afgoden,
Tot ſmaad van Zions God, om dat gy zoo ons Land
In rouwe ſteekt: want ziet het moorden is doch moden
By 't Papendom: zy zijn verblijd om dat nu is
De grootſte Koning dood van die op aarde leeven.
Hoewel dat God nu toont, dat zijn tijd heel onwis
Hier is, en dat hy kan veranderingen geeven.
Men miſt een Salomon, die wijs in volle kracht
Hier was, jaa Joſua en hoefd' hy niet te wijken
In dapperheyd en deugd. De Vyand wiſt hy zacht

Hosted by Google

Onder gehoorſaemheyd te brengen, ook drie Rijken.
Een vroome Enoch heeft hier onder ons geleeft,
Van wien men dacht, hy zou Gods Kerk van angſt bevrijden;
Hoewel de uytkomſt leert dat God't niet geliefft heeft
Te zegenen het werk, om ons zoo te verblijden
In't leeven van dien Held. Och had men niet geſteunt
Te veel op vleeſch en arm, maar God de eer gegeven:
Want God en lijd het niet dat men op een rietſtaf leunt;
En daarom doet hy ons door zijn kaſtijding beeven.
Och leert u Kinders maar, te ſtaan na hunne plicht,
En buygen haaren wil, op dat zy met gebeden
U zoeken mogen, tot gy haar eens in het licht
Zult leyden door u Geeſt: vermeerdert hunne zeeden,
Gelijk gy hebt gedaan dien grooten Koning, dien
Gy hebt neêr-geveld, en, die gy ons hebt ontnoomen,
Tot droefheyd van u Kerk: Ach! doet ons op u zien,
Dat gy weer heelen kan, de breuk die is gekomen:
De breuk die wonder groot is. Heer, gy hebt't gedaan:
Sult gy toelaaten dat de Vyanden u laſteren,
Jehova, zoo u naam: gy bent immers bequaam
Om te verbreeken, zy die zoo van u verbaſteren.
Och leer u Kinders doch, dat het is haar misdaad,
Waarom uw tooren hard is tegen haar ontſteeken,
En geef dat wy te zaam ons zond' belijden quaad,
En om vergeving u gedunriglijk aanſpreeken.
O God! g'hebt nu de lamp van Iſr'ël uytgebluſt,
In't flonkeren van't licht gaat gy de kracht uytdooven,
Van dien vermaarden Vorſt, die zuyverd' d' Engelſ' kuſt
Van alle quaad geſpuys: een yder moeſt hem looven:
Een Vorſt was hy gelieft van alle die God vreeſt:
Die waarheden bemind', en die leyd op zijn herte.
Gods Kerk die hy ook ſocht te redden van het Beeſt,
Die woed, om Zions Volk hier aan te doen veel ſmerte.
Daar leyd dien Held, dien Vorſt, dien Zions Flonker-ſter
Ter neêr-geveld, verloſt van alle moeylijkheden:
Wie weet wat deze tijd'ng ons brengen zal van ver
Veel droef en naar geſchrey: ô God! g'hebt hier toe reden,
Om ons te tuchtigen: ô Heer! geef doch dat wy
Gebetert mogen zijn, en dat wy onze zonden
Belijden voor u troon, op dat die ons niet zy
Tot noch meer ongeval, en doch geen wond by wonden
Ons werden toegebracht, al hebt gy nu de kroon
Doen vallen van ons hooft, jaa tot der aerde neder.
Gy hebt hem lief gehad, en hebt hem in u troon
Verheft in heerlijkheyd: gy kunt ons voor hem weder

Een

Hosted by Google

NAARE ROUKLACHT.

Een ander in zijn plaats verleenen, die u eer
Bevord'ren kan; gy kunt de herten daar toe neygen,
Om dat g'een Koning bent en ook een machtig Heer,
Voor wiens doen dat hier ook de Koning' moeten swijgen.
Geeft gy, ô Heer! dat doch de Eendracht by ons woont,
En dat in liefde wy malkanders best bezorgen,
Dat heylig ook 't Verbond gehouden werd, en loont
Den geenen die trouw is, wil dien u heyl bezorgen.
Vervul met wijsheyd, die d'regeering heeft in hand,
En wilt gy haar hier dan met uwe Geest begaaven,
Op datz' het goede werk uytrechten met verstand:
Zoo zal u volk daar door een weynig haar weer laaven,
Tot dat gy eens u Kerk zal hebben vry gemaakt,
En eens in ruste zult gebracht hebben daar booven,
In zalige heerlijkheyd, daar zy de volheyd smaakt
Van Jezus liefd', die haar hem eeuwiglijk doet looven.

J. VERSTRATEN.

BITTER ROUWKLAAGE

Over de dood van de beste der Koningen van onzen tijd,

WILLEM DE DERDE,

Gewezene Koning (door Gods genade) van Engeland, Schotland, Vrankryk en Yrland.

Erv-Stedehouder, Capiteyn, Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden, &c.

Overleden den 19 *Maart*, 1702. *in 't* 52*ste Jaar zijns ouderdoms.*

Oest dan dien grooten Vorst, nu men hem minst kon derven?
Moest dan dien sterken Zuyl nu dus ontijdig sterven?
Moest onzen WILHEM? moest ons nabuurs WILLIAM
Dus bukken voor de dood, schoon hy ontijdig quam?
Moest hy, op wien de Nijd zijn vuyl en felle schichten
Zoo dikwils zijn gemist, nu voor de dood dus swichten?
Moest hy, die dwers door 't staal en 't dondrend oorlogs-vuur;

Hosted by Google

Al wat hem dierbaar was, noyt achten ooyt zoo duur,
Of waagden't willig ree, voor 't algemeen welweezen?
Moeſt hy, die grooter Man, wel billijk dede vreezen,
Als hy was in perzoon, (ik meen *Louis le Grand*,)
Voor wien zijn vuyle luſt hem Godes wijze hand
Zoo dikwils heeft gedekt? Moeſt hy, die 't zoo dorſt waagen
Op Gods voorzienigheyd, dat hy noyt dulden 't vraagen
Van 't onverſtandig rot, hoe hy zoo zijn perzoon
In 't openbaar geweld in 't veld dorſt ſtellen ſchoon,
Om al zijn ſtrijdbaar volk door zijn perzoon te ſterken?
Moeſt hy, door wien Gods hand zoo veel heeft willen werken
Ten beſten van Gods Kerk en 't algemeen welweezen?
Moeſt hy, wiens groote geeſt de Vorſten dede vreezen
En duchten voor zijn raad en wijſſelijk beleyd?
Moeſt hy, die yder-een door zijn beſcheydenheyd
Althans heeft overtuygt? (de Nijd zelv is getuygen;)
Moeſt hy, voor wiens gedrag de Vorſten moeſten buygen,
Dus bukken voor de dood, daar Batavier en Brit
Ganſch overſtelpt bedroeft, beducht nu neder zit,
En ſchreijen om dien Vorſt, het puyk der Majeſteyt?
Is dit JEHOVA'S wil, is dit Gods wijs beleyd?
O ja! ô ja! hy was maar Knecht van Godes raad:
'k Geloov, hy door 't geloov' dit achten zijn çieraad;
Dit was zijn kroon, dit was zijn kleed van majeſteyt,
Dit heeft hy door de dood nu willig afgeleyt.
Gods volk ſchreyd achter na, ſchoon hy nu hooger zit,
Als eertijds Capiteyn en Koning van den Brit.
Daarom ten paſt ons niet, die Gods voorzienigheyd,
Die Gods alwijs beſtier, die Gods alwijs beleyd
In dit doen moeten zien, zoo droevig neêr te zijgen:
Gods hand heeft het gedaan, 't betaamt ons ſtil te ſwijgen:
Zijn hand is niet verkort, al miſt men Joſua.
Die Gods alwijs beſtier en handel gade ſla,
Die paſt het wel, dien Vorſt ten goeden te gedenken.
'k Derv tarten al die geen, die zijn reſpect wil krenken,
Dat niemand zeggen kan, als hy was zoo een Vader
Van dit ons Vaderland, en van zijn Rijks te gader,
Het beter in den haak zou werken als hy deê:
Wel moedig in den ſtrijd, maar in zijn hert was vreê.
Wat heeft hy niet gepoogt Europaas Huysgezin
In onderlinge vreê te ſtellen. Geen gewin
Was voor zijn hoog Perzoon in deezen te verwachten:
Alleen op Gods bevel zijn plicht wel te betrachten,
Was al zijn wijs gedrag. Daar hoeft niet meer gezeyd:
Die anders ſpreeken wil, 't is enkel nijdigheyd.

Zijn

Hosted by Google

TER ZALIGE UYTVAART,

Zijn lichaam is gevelt, zijn ziel is opgeſteegen ;
Hy heeft zijn loop volënd; hy heeft een Kroon verkreegen
Veel beter als hy kreeg doe hy eerſt wierd bezitter
Van 't nabuurs Koninkrijk. Nu is hy heen, 't valt

BITTER.

TER ZALIGE UYTVAART

Van den Grootmagtigſten Vorſt,

WILHEM DE DERDE,

Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland: * Beſchermer des Geloofs, &c. &c. &c.

Overleden den 19de van Lentemaand, MDCCII.

Rijks-Zon, daald, ô Brittenland! dan onder,
En treft byna de ziel van yder-een;
Mijn Zang-heldin gevoeld de ſlag byzonder:
Staat léveloos, gelijk een marmorſteen.
Doch raakt, ô Landgenooten! op u weenen,
En kermen weêr bewoogen, vol van ſmert;
Aan 't klagen, (ſoo dat zelv' de ſteenen ſteene,
Als of de dood haar digte lag aan 't hert.
O WILLEM! och! naaſt God, ons heyl en hope,
Soo roeptſe: en het Hooft-zieraad der Mans;
Herſtelder van de Vryheyd van Europe,
Hoe daald, helaas! u Koninklijke Glans.
Gy daald in 't graf, daar men u wachte en beyde,
Om in het veld, met donderend geluyt,
Van veld-geſchut, de Heyrkracht te geleyden,
Op dat 't geweld geen Vryheyd ſteurd of ſtuyt.
Doorluchte VORST! t' ontijdig neêrgeſlagen,
Men heyligt u een graf in yders hart,
Dat tijd, noch eeuw', door roeſte mag afknagen:
U roem, de roem der beſte PRINCEN tart.
Waarom dan HEER (met eerbied zy 't geſprooken,)

Hosted by Google

Heêm niet geſpaerd? die voor u Kerke ſtrê,
(Door wien wy, voor u Altaar konden rooken,)
Tot dat hy ons beſteld had vaſter vrê.
Maar zagt: waar laat mijn drift zig toe vervoeren?
'k Erken, ô God! uw arm is niet verkort,
Gy kunt weer Deboraas en Gidions roeren
In 't herte, als een JOSUA neêrſtort.
Men kuſſe dan uw lang getergde roede,
En ſwijge: Doch, ô God! ey laat de Hoer
Van Babel, met haar Dochters van den bloede,
Niet trippelen, en danſen op de vloer.
Behoed u Kerk, ziet hoe de Tempels rooken
Van 't lieffelijke reukwerk der gebeên,
Door Heylige, met mond en hert geſprooken,
Laat Nederland, uw licht en haarde-ſteên
Noch lang, wat ſeg ik? eeuwiglijk genieten;
Vertrooſt u Volk, en geeft zieraad voor as,
U gramſchap wild de booſe overgieten,
En ſtroom by ons met een genade-plas.
Want ziet, ze zijn al lang geweeſt ſmoor-dronken
Van 't bloed der Heylige, die voor u Leer,
En Waarheyd, door u Geeſt aan haar geſchonken,
Hun halſen boogen voor het moord-geweêr.
Wel aan, ey neem het wraak-geweer, ontwrongen
Uyt WILLEMS vuyſt, en voert ons rechtzaak uyt;
Zoo zal uw Kerk, u lof, noyt moe gezongen,
Een blijde toon ſlaan, door de orgels uyt.
Hier ſweegze, als de droev' en blijheyd t' zamen
Vermengd, haar 't hert beſtremde; ik ſprak, Amen.

H. v. SCHERPENZEEL.

Hosted by Google

ROUKLACHT,

Over 't droevig affterven van zyn Brittanniſche Majeſteyt,

WILLEM DE DERDE,

Beſchermer des Geloofs.

Prins van Oranje : Erfſtadhouder van Holland : Capiteyn Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden, &c.

Overleeden den 19 van Lentemaand, 1702.

IS dan de Oranjezon gedooken?
Dat helder Oog 't gezicht gebrooken?
De Britze Koning uyt 'er tyd?
De Stutpylaar, die 't Rijk moeſt draagen,
Is die geveld en neêrgeſlagen?
Is Neêrlands Maagd haar Bruygom quijt?
Zo mag z' 'er wel verlaaten keuren:
En eeuwig om haar WILLEM treuren.

Zy heeft 'er heul en heyl verlooren:
Wiens dienſt zou haar doch weer bekooren?
Ze en heeft geen zucht voor 't vreemde bloed,
Haar heugt wat ſmaad ze heeft geleeden,
Wat Anjou en Liceſter deeden,
Toen de eerſte WILLEMS 's Vryheyds Hoed
Met ſtaale ſchouders onderſchraagden;
En MAURITS goed en bloed voor waagden.

Zy weet hoe trouw die oude Helden
Zich altoos in de breſſe ſtelden:
Hoe FREDRIK voor haar Vryheyd ſtreê;
Hoe WILLEM noch voor weynig jaaren
Met veel gevaar ging overvaaren
Naar 't Britze Rijk, om zoo de vreê

Voor

Hosted by Google

Voor Staat en Kerk, aan alle kanten,
Op een onwrikb're rotz te planten.

Nu miſt ze, en zal voor eeuwig miſſen,
Hem die haar ſmaad wiſt af te wiſſen:
Die in het ſchriklijk ſchrikkeljaar,
Toen alles was in 't war geſmeeten,
En Neêrlands Tuyn van een gereeten,
Haar redden uyt zoo groot gevaar:
Die met zyn vuyſt en ſtaale klingen
De trotze Lodewijk kon dwingen.

Nu ruſt de Redder van Europe,
Hy heeft zijn renperk afgeloope:
Nu ruſt dat overdierbaar pand
In Abrams ſchoot, in 's Hemels wijken;
Daar vind hy beter Koninkrijken;
Daar vind hy 't rechte Engeland:
Daar zal geen nijd zijn roem bedekken,
Noch laſtertong zijn deugd bevlekken.

Hy was tot Neêrlands heyl gebooren,
Geen onluſt kon zijn yver ſmooren:
Gods Kerk lag hem te na aan 't hart,
Hy was de Zuyl der Proteſtanten,
De naaſte hunner bloedverwanten,
Hun Bond- en Disgenoot. O ſmart!
O ramp! Wie bouwd nu Zions wallen,
Nu Neêrlands Esra is gevallen?

Wie zal nu Neêrlands Maagd omërmen?
Wie haar voor overlaſt beſchermen,
Nu dat zy miſt zoo dapp'ren Held?
Nu de eêlſte Stamboom der Naſſouwen
Is by de Wortel afgehouwen,
En zo ontijdig neêrgeveld?
Wie zal nu 't Frans geweld verduuren,
En 't Schip van Staat zoo veylig ſtuuren?

Wie

ROUWKLACHT.

Wie zal de krijg des Heeren voeren?
Wie 't allerwoeſtend Ondier ſnoeren?
Wie 't Monſter leggen aan de band?
Dat Woord en Trouw trapt met de voeten,
En Neêrlands Tuyn dreygt om te vroeten.
Waar krijgt ons lieve Vaderland
Weer Willems, en weer Henderikken,
Daar Phlips en Lodewijk voor ſchrikken?

Brittanje mag weer trooſt erlangen,
En heyl van Stuarts Huys ontfangen,
Nu Naſſouws luyſter is vedoofd;
Maar zeg beroemde Batavieren,
Wie zal uw Staaten-Hof nu çieren?
Waar krijgt gy weêr zo glansrijk Hoofd?
De Kroon, waar op gy plag te brallen,
Is ſchielijk van uw hoofd gevallen.

Die ſlag, ô Hemel! was te vreeſlijk,
Die breuk te groot en te ongeneeslijk,
Wy zijn tot aan de ziel geraakt.
Wat kan ons droever overkomen?
Ons Landjuweel is weggenoomen:
Wie weet wat onheyl ons genaakt!
Nu dat wy miſſen 't Hoofd der Helden,
Die Neêrlands Staat in Vryheyd ſtelden.

HERKULES BOUMAN.

Hosted by Google

ROUWKLAGT,

Op het droevig affterven van zijn Koninklijke Majeſteyt van Groot-Brittanje,

WILLEM DE DERDE,

Beſchermer des Geloofs, &c.

In den Heere geruſt op den 19 van Lentemaand, Ao. 1702.

At tijding quam 'er ooyt dat meer ons Land ontſtelde,
Als deeze die vermeld, als dat dien Held der Helden
Van ons is weggerukt, door middel van de dood,
In 't midden van de vlam, in 't midden onzer nood.
Wat menſchen dat men ziet, rijk, arm, kleyn, en grooten,
Zy zijn op deeze tijd met droetheyd overgooten,
Vermits de Vyand ons omcingeld en bezet,
En dat zijn Oorlogs-ſwaard ſchijnt tegen ons gewet.
Al heeft de droetheyd ſchoon my tot in 't hert gegreepen,
Zoo moet ik, eer de rouw my komt in 't graf te ſleepen,
De lof van deezen Held verbreyden door ons Land,
Zoo lang ik noch een pen kan houden in de hand.
Dien Held, dien dapp'ren Held, die nooyt ontzag te waagen
Zijn lijf voor 't Vaderland, hy heeft des Vyands laagen
Zoo menigmaal geſtut, verſlaagen door zijn hand,
Ter tijd, als men benauwt, geen hulpe ſchier en vand.
Hy was een Held en Prins, in hem had God behaagen,
Dies hy hem gaf de Kroon van zoo een Rijk te draagen.
O Rijk! ô machtig Rijk! waar in nu werd getreurt,
Zoo dat nu haar geluyd byna den Hemel ſcheurt,
Om hem, die Koning was van drie verheeven Rijken,
Voor welkers dapperheyd de Vyand ſteeds moſt wijken.
Hy was voor haar en ons een trouw Beſcherm-Heer,
Voorvechter van 't Geloof der Proteſtantſche Leer.
Helaas! ik ondervind dat my zal zeer ontbreeken
De kracht hier toe vereyſt, om recht te konnen ſpreeken
Van zijn Heldhaftigheyd, ja wonderlijke kracht.
Och! mocht my zulk een tong en pen zijn toegebracht!
Waar mee ik ſprak en ſchrijf in zijne volle leeden,
Hoe hy alhier wel heeft voor 't Vaderland geſtreeden,
Door kracht des Opper-Vorſt, die hem ſteeds heeft gered
Uyt 's Vyands liſt en laag en zijn geſpannen net.

Doch

Hosted by Google

Doch ik ben onbequaam om ooyt daar toe te raaken,
Dies ik onmachtig hier een eynde van moet maaken:
Ja nu ik hier te ſwak zijn lof niet recht en tref,
Zoo is ook zijn verlies ons meer als ik bezef.
Helaas hoe meer ik ook zijn daaden werd indachtig,
Te meerder ſmelt my 't hert, ja werd geheel neerſlachtig,
Als ik denk, hoe de dood quam treffen deezen Held,
Eer hy door u, ô God! ons weder heeft herſtelt:
Nu hy tot 's Vyands ſchrik het ſwaard had opgeheeven,
Om hem door Godes hulp de nederlaag te geeven:
Want gy almachtig God hebt hem ſteeds bygeſtaan,
Dies hy nu leeft in 't hert van yder Onderdaan.
O Dood! gy waart te ſtraf. Doch waarom dus geſprooken,
't Is Gödes wil geweeſt, zijn ziel is nu gebrooken
Uyt dees' bedroefde tijd, en kluyſters van het vlees,
Op dat zijn ziel in 't Rijk van meerder glori rees:
Daar hy, als Koning nu in eeuwigheyd zal leeven,
Verzadigt van de vreugd en wonderlijk verheeven.
Al is 't dat ons dan nu dien Held begeeven heeft,
Wy weeten echter noch dat gy, ô Koning! leeft:
Die in den hemel woont, en macht heeft om op aarde
Onſ' Vyand te verſlaan, te breeken ſpiets en ſwaarde.
Ik weet, God zal nu zijn onſ' hulpe en byſtand,
Indien 'er vreê met God gemaakt werd in ons Land.
Gy zijt een God, die ſlaat, maar die ook weêr kan heelen,
Wanneer wy minnaars zijn van alle uw beveelen:
't Is onzer zonden ſchuld dat uwe hand ons drukt,
En dat die groote Vorſt van ons is weggerukt:
Ziet ons nu aan, ô God! in onze bangigheden,
En doet weêr zulk een Held voor ons te velde treeden,
Die gy begunſtigt hebt door uwe rechterhand,
Ja die in uwe Naam de Vyand overmant:
Op dat wy in dit Land in vryheyd blijven leeven,
En zoo ons leeven lang een dankbaar herte geeven,
Aan u, ô groote God! als gy, die eeuwig leeft,
Den Vyand wederom in onze handen geeft.

JAN VALK.

Hosted by Google

TREURDICHT,

Over het afſterven van

WILLEM DE DERDE,

Koning van Groot-Brittannie, Vrankrijk, Schotland, Yerland. &c. &c. &c.

Overleden den 19 *van Lentemaand*, 1702.

Elaas! moet Holland nu in brakke traanen zuchten!
O bitter lot! ach! ach! gy doet my droevig duchten:
Mijn tong die beeft en trilt, nu ik de woorden meld,
Hy is geſtorven, ach! hy is ter neêr geveld,
Die Eedle brave Stam, en Koning van Brittanje.
Ween Britten, Yer en Schot; maar lach vry weeldig Spanje,
Nu gy de Stuurman van het Godlijke Schip
Siet ſtranden op den oever van 't droeve doodſe klip,
En nu de Eedle ziel het lichaam heeft verlaaten.
Treurt Engeland in rouw, de Kerk, Stad en Staaten.
En al wie ooyt dees Held zijn trouwheyd heeft getoont,
Blijkt datter droefenis en weeklagt in haar woont;
Nu dat zy zien hun Vorſt en Opperhooft der Helden,
De dood ontmoeten, die zijn lijf en leeven ſtelden
Voor Vryheyd, en voor Land, en voor zijn Onderzaat;
Die nu op 't droevigſte, en in een treur-gewaad,
Beſchouwen hare Zon, nu van zijn glans verduyſteren:
O droefenis! het graf dat moet zijn lichaam kluyſteren.
Maar wat is dit, de ziel die ruſt in 't hemels land,
Daar ſtraaten zijn van goud, van peerlen, diamant,
En eedle geſteent', gewelfſels en daaken
Van koſtelijk robijn, en hel kriſtalle blaaken.
Ey ſtaak dan droevig Engeland u rouw,
Nu gy Princes ANNA, de God-gewijde Vrouw,
Siet weder tot de Kroon van Engeland verheeven:
Den Hemel ſtiert haar doen, en wil haar wijsheyd geeven.

F. LUBLINK.

TREUR-

Hosted by Google

TREUR-GALM,

Over 't droevig affterven van

WILLEM DE DERDE,

Koning van Engeland, Vrankryk, Schotland en Ierland: Beſchermer des Geloofs. &c.

In den Heer geruſt, den 19 *Maart*, 1702.

Et dal van Hadradrim was vol van naar geweên,
Megiddon bedrijft rou: men hoort daar naar geſteên
Over Jozias dood, die vroomen Held, en Koning:
Elk treurde om het meeſt, en druk vervuld' haar wooning,
Om zulk een groot verlies, van zoo een vroomen Held,
Die tot des Vyands vreugd, nu lag ter neêr geveld.
Dit gaf den Vyand ſtof, om 't Te Deum te zingen,
Vol vrolijkheyd zeer bly, met vreugd zy t'zaam opſpringen.
Dit noodlot treft ons mee, men hoord een naar geſteên;
O! wat een droeve boô, mijn hert dat ſcheurd van een:
Hy komt uyt 't Britze Hof, dat heden is ontkroond,
Door-dien de wreede Dood haar Koning niet verſchoond.
Daarom treurt nu het Land der Britten niet alleen,
Maar Neêrland is vol rou, en droefheyd ongemeen;
Om dat WILJAM is dood, die Vorſt en Held der Helden;
Die Koning, trouw en wijs, die Staat en Kerk herſtelde.
Hy was als Gideon, kloek, dapper in den ſtrijd,
Oprecht als David, en was vol van wijs beleyd:
De godvrugt van Hiski dat was zijn levery.
Hy was geruſt in God, en die raad diende hy:
Hy was een Yvergeeſt, ontzag ook niet zijn leeven,
Voor Staat, voor Land en Kerk, ten dienſte ſteeds te geeven:
Hy was een magtig Vorſt, tot ſchrik van zijn Vyand:
Een çieraad in Gods Kerk, een puyk van 't ganſche Land.
Een regte Proteſtant: zijn Naam zal nooyt vergaan,
Om dat hy 't Land en Kerk veel dienſten heeft gedaan.
Mijn pen is niet bequaam, ik kan 't niet al verhaalen,
Zijn deugd en dapperheyd, ik kan die niet afmaalen,
Om dat mijn hert beſwijkt, het ſtikt byna van rouw,
Als ik daar aan gedenk, en van naby beſchouw,
Hoe dat d'Oranje-Vorſt, dat Wonder van de wereld,
In ſtilte neder leyd, en word met ſtof bepeereld.

Hosted by Google

TREUR-GALM.

Dat Babel nu ſtof geeft, om haar triumph te zingen,
Men hoort haar vreugde-galm door Koor en Kerke dringen.
Maar wilt u Babels volk verblijden niet te zeer,
Dewyl onſ' Koning leeft, ik meen den Opper-Heer.
Die heeft die Vorſt wat groots en beters willen geeven:
Voor al des Vyands ſmaad', zoo zit hy nu verheeven:
Hy is in 't Hemels Hof, en blinkt daar vol genaden,
Pronkt met een Glory-kroon; daar kan hem niemand ſmaaden.
Wijs is u doen, ô Heer! gy hebt hem zoo verheeven;
Maar 't Land is als een Wees, en in den druk gebleeven:
De weg van Zion treurt, daar hoort men naar geweên:
Elk zegt; wat ſlag is dit! ô Heer! waar wil dit heen?
Wat hebt gy met het Land, en Kerke doch beſchooren,
Dat gy die Vorſt neemt weg, en ons zulk wee doet hooren?
Nu zult gy over ons, licht haaſt dat oordeel brengen,
Aan ons zoo lang gedreygt: gy kund het niet gehengen,
Den grouwel in ons Land, de laauwheyd in de Kerk,
De trotze hovaardy: men ſpot met 't heylig werk.
Rechtveerdig zoud gy zijn, en reyn, Heer, in u weegen,
Wanneer u ſtraf-roe komt: ſta by, wy zijn verleegen.
Gy toont hier, dat u raad, is anders als der menſchen:
Want alles ſcheen ons toe, te zullen gaan na wenſchen,
Tot voordeel van het Land, en beſte van de Kerk;
Verydeld gy dien raad, en breekt haalt menſchen werk:
Zoo dat op menſchen doen is weynig ſtaat te maaken;
Wilt u op Vorſt, Monarch, noch Koning noyt verlaaten.
Maar wilt gy veylig zijn, vertrouwt ſteeds op den Heer;
Leer hier vergankelijkheyd, van rijkdom ſtaat en eer:
En wend u ſteeds tot hem, hy heeft het albeſtier:
Val voor God ſteeds te voet, die zal 't wel maaken hier.
Gaat veel tot het gebed, wild uwe zonden laaten;
Smeek, dat God wijsheyd geef aan onze Heere Staaten,
En dat hy haar vervul met eendragt, liefd' en trouw,
Met moed en dapperheyd, tot ons vryheyds behouw:
En ook handhavers zijn van waarheyd, recht en deugd,
Tot ſchrik van haar Vyand, en tot ons Neêrlands vreugd.
O Heer! verlaat ons niet, ſchoon Neêrlands Vorſt is dood,
Wy hoopen noch op U, en vlieden tot uw ſchoot:
Weeſt gy doch Neêrlands Vorſt, haar ſchild, haar hulp en woning,
Beſcherm-heer, Borg en Vriend: weeſt gy doch onze Koning.

Mr. GYSBERT GRENDE.

TREUR-

TER UYTVAART

Van den Grootmachtigſten PRINSE,

WILLEM DE DERDE,

Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland, &c. &c. &c.

Overleeden den 19 van Lentemaand, 1702.

Ier voert men in het graf een Koning van drie Rijken:
De wereld zag nooyt Prins in eeuwen zijns gelijken.
Der Britten Majeſteyt, der Staaten rechterhand:
Een David voor 't gemeen, een Salomon in 't verſtand;
In rijkdom wonder groot, als Crezus was voordeezen;
In nedrigheyd ſcheen hy Diogenes te weezen.
Beſpraakt als Cicero: als Scipio een Soldaat:
Een Herk'les onverzaagt, een Cato in den Raad:
Een Held der Helden-ſpoor, den grootſten Held van allen,
Dien Eng'lands Recht en Kerk beſchutten voor het vallen.
Een vreedelievend Vorſt, en van een reyn gemoed,
Die ſtaag een afkeer had te ſtorten menſchen bloed.
Bedroefde Withal treurt, treurt Londen en wilt weenen;
Ganſch Engeland dat treurt, ook Schot en Yer met eenen.
't Is reeden dat gy treurt: Ja treurt op deezen tijd,
U Heer, u wettig Vorſt, u Koning zijt gy quijt;
Die u een Jozua, een Gidion verſtrekte,
Die u, gelijk een arend, met zijne vleugels dekte;
Die u gebrooken recht zoo loflijk heeft herſtelt,
En Chriſti waare Kerk beſchermde voor 't geweld.
Stadhouder van den Staat, Prins WILLEM VAN ORANJEN,
Geſprooten uyt Naſſouw, dien Koning van Brittanje.
Dien Nederlands Romeyn heeft Vrankrijk voor gebeeft;
Die was hem in de weeg zoo lang hy heeft geleeft:
Dien had hy graag van kant: hoe dik en menig werven,
Is moeyten aangewend; om door ontijdig ſterven
Te helpen hem van kant door eenig ſnood bedrijf:
't Verraad is nooyt volbracht aan dat gezegent lijf.
Dien Koning WILLIAM was van zijn jonge daagen
Een minnaar van de Jagt, geneegen om te Jaagen:
Die treft nu 't ongeluk, het Paart daar hy op zit,
Dat valt, en zijn Perzoon breekt 't ſleutelbeen by 't lit.
In 't eerſt men ſchept noch moed, men hoorde met verblijden,

Dat

TER UYTVAART, &c.

Dat het wel was gezet, men hoopt in korte tijden,
Dat zijne Majeſteyt zal wezen buyten nood;
Maar ziet, door koorts op koorts treft hem de wiſſe dood.
Daar barſt de droefheyd uyt, die over al laat hooren,
Die Eng'land, Schot noch Yer, ja Neêrland niet kan ſmooren:
Het Roomſche Keyzerrijk, de Pool, de Sweed en Deen,
De Zax, en Brandenburg, Hanover, Zel met een.
De rouw-klagt is te groot in allen Vorſten Hoven:
Een rouw-klagt, die de rouw in alles gaat te boven.
Europa ſmelt in rouw door al te groot verdriet:
Alleen het Huys Bourbon hier door zijn vreugd geniet.
Want Vrankrijks Lelyvorſt wil als een Alexander,
Het Spaans en 't Franſche Rijk nu hechten aan malkander:
De deeling van 't Tractaat die ſtoot hy met de voet:
Porte Carero maakt dat hy nu anders doet.
't Bedrijf van zoo een man mocht wel niet beter wezen,
Als Pater Peters liſt, of als Pater la Cheſe:
Want door haar ſnood practijk, bedrieglijk en vals,
Was Eng'land nu verdrukt door zoo een Prins van Wals.
Dan was ons Nederland noch meer in droevig ſuchten,
Dan proefdent, als voorheen, elendig van die vruchten.
Dat door dien grooten God genadig is verhoed:
Daar yder een zijn God dient met een vry gemoed.
De Heer die zy gedankt, en 't loflijk Huys Naſſouwe,
En Patriotten, daar den Staat op mocht vertrouwen,
By onſ' Voorvaders tijd, die 't lieve Vaderland
Bevrijd' van 't Spaans geweld, brachten in goeden ſtand.
Heeft door de dood dien Vorſt ontijdig ons begeeven,
Schept moed, ô Bataviers! de Heer is noch in 't leeven:
Dat is de grootſte Vorſt, die ons zoo meenig jaar,
Doen menſchen hulp ontbrak, gered heeft uyt gevaar.
God dank, t' ontbreekt ons Land ook niet aan zulke Mannen,
Die voor 't Gemeene-beſt haar kracht te ſamen ſpannen;
Om zoo een groot Monarch, indien het moet geſchiên,
En zoo het oorlog word, het hoofd te zullen biên.
Daar is byna geen Vorſt, die Vrankrijks doen mag lijden,
Die 't heele Chriſtenrijk ontruſt heeft nu ten tijden.
Het heylloos wapentuyg dat is alree gewet;
Hy wou wel meeſter zijn, zoo 't hem niet word belet.
Ruſt WILLEM, ruſt voortaan, gy hebt genoeg geſtreeden:
Uw ziel die ruſt by God, het lichaam hier beneeden.
Beſchermer van 't Geloof: ruſt machtig Majeſteyt,
Gy hebt genoeg gedaan, ruſt nu in eeuwigheyd.

GYSBERT van LEEUWEN.

Hosted by Google

'T ONTLUYSTERD NEERLAND.

Door de onverwagte Dood

Van den

Grootſten Land-Genoot, Erff-Stadhouder,
En Allgemeynen Veld-Heer,
der VRIJE BATAVIEREN.

ILLI de III^de

Koning van Groot-Brittannien, Vrankrijk
en Yerland. Beſchermer des Geloofs.

In een LIJK-REDEN aan de Gemeynte van ALKMAAR
over KLAAG-LIEDEREN V. vers 16.

Op den XXVI MAART Anno 1702. vertegenwoordigt.

DOOR

JOHANNES VAN STAVEREN.

Tot LEYDEN,
By FREDERIK HAARING, Boekverkooper op 't
Rapenburg, nevens de Academie. 1702.

Hosted by Google

ord uytgegeven na
Kerken-ordre.

Hosted by Google

VOOR-REDEN

Aan den Beſcheyden

E S E .

anneer ik in *de alder eerſte predik-beurt*, na dat de tijding van het aff ſterven *des grooten Williams* tot *ons* was doorgedrongen, ſonder verwittiging van iemand, en bygevolg geheel onverwagt, met deſe *Lijk-Reden* te voorſchijn quam; wijl ik een Godvrugtige, immers alleen den gewoone, en geen nieuws-gierige, *Toehoorder* ſogt, bevond ik naderhand, dat mijn ſtilſwijgen, ook aan *ſulken*, *die my waarlijk in Chriſto lieff hebben*, ongenoegen gebaart had.

Hosted by Google

Het gunſtig oordeel, dat 'er *mijnen Toehoorder* (ſelff geraakt door het aff-ſterven van *ſo gadeloos een Vorſt*) over velde, deed de nieuwsgierigheyd der geener, die my niet gehoort hadden, des te meer aanwaſſen; ſo dat ik my *door veeler aanloop, verſoek*, en *betuyginge*, geperſt vond; om mijne gedagten eens wederom by een te brengen; en niet alleen *de ordre der ſaaken*, die ik, ſo veel de tijd toeliet, had opgeſtelt, en in alles de ſelve is, maar om ook, ſo veel mogelijk, *de eyge ſpreekwijſen*, weer te vinden, 't geen ik, na een ernſtige herdenkinge, ook ſo verre meen volbragt te hebben, dat *den hoorder*, dit leſende, ſeer weynig verandering ſal gewaar worden.

Ik brenge dit niet by, om mijn ſtoutmoedigheyd, dat ik my in deſe kieſe, en laſterſieke, eeuw in 't openbaar vertoone, ten koſte van

Hosted by Google

van ſulke *verſoekers* te billijken. Want dat kan my niemand *na een vijftien-jaarige predikdienſt* ten argſte duyden; en ten waare, dat ik door *het uytgeven der Vaderlijke ſchriften* (waar van *het laatſte* nu onder de Drukpers is) mijn tijd te veel opgekort had, en door de beſigheden van *een moejelijke Kerk-dienſt*, en *andere voorvallen*, was verhindert geweeſt, all lang ſoude ik aan de wereld hebben doen ſien, dat ik mijn tijd in geen ydelheeden doorbreng.

Maar ik melde dit alleen, om my te verondſchuldigen, dat ik *een Leer-Reden*, die alleen *ter Predik-ſtoel* geſchikt was, en byſonder dat ik *deſe Lijk-Reden*, in het ligt geve; want had ik my dat gevolg verbeeld, mogelijk dat ik het hadde nagelaaten, maar die ſig in ſulke gevallen ſo verre uytlaat, ſchijnt het laaſte niet te kunnen ontworſtelen.

Hosted by Google

Dit is maar mijn eenige bede : dat *geen gunſteling van Koning William* my verdenke , als off ik te weynig van *ſo gedugt een Vorſt* geſegt hadde ; en dat ook *geen nijdige* met een ſcheeff geſigt den roem ſijner deugden tragte te verguyſen , nog te beſwalken. Een edelmoedige geeſt *prijſt de deugd ſelff in een vyand.* Geen grooter teeken is 'er van laff-hertigheyd, als iemand na ſijn dood te na te ſpreken. Onder *de ſinſpreuken van het Heydendom* is dat tot hier toe vereeuwigt ; *van de affgeſtorve niet als goed te ſeggen.* En wat *de Chriſtus Sions burgeren* geſtaadig toeroept , weet hy, wiens ſiele door de leer, en het voorbeeld, van ſijn Heyland , die ſijn Soen-bloed voor *ſijn vyanden* geſtort heeft, regt geraakt is. In alle gevall, ik meene, als *een vrygebooren Hollander*, geſegt te hebben , dat met de aard van *een Lijk-Reden* over een quam.

Want

Hosted by Google

Aan den Beſcheyden LESER.

Want op dat *geen vrije Batavier* ſig aan 't opſchrift ſtooten, nog het ſelve averechts opvatten, ſoude; wijl ik ſelff oordeelde, dat het woord *ontkroond* niet wel met het woord *Neerland* t'ſamenpaard; hebbe ik het woord *ontluyſterd* uytverkooren: hoewel het egter waarheyd is, gelijk ik in *deſe Reden-voeringe* ſelff nader toon, dat in veel opſigten door *den vall van deſe Grooten Chriſt-gereformeerden Koning*, en *dapperen Veld-Heer*, *dit Vrije Volk* mag *ontkroond* genaamt worden.

Ontfang dan *mijnen LESER!* die ik met nadruk onder de naam van *Beſcheyden* aanſpreek, ten vertooge, dat ik my aan *een onbeſcheyden* niet en kreune, *deſe Lijk-Reden* in *een Chriſtelijke lieffde*, *die*, na de les van *Paulus*, *geen quaad denkt*, maar *alle dingen bedekt*, *gelooft*, *en hoopt*. Lees, en (keurt gy het ſo veel waardig) herlees, het;

en

en word opgeſpoort, om u ſelven voor God te verdemoedigen, *uwe ſonden*, en die van *Vaderland*, en *Kerke*, te beweenen, te verfoeijen, en te laaten; Op dat *onſe ſo diergekogte Vryheyd*, en *Vrede*, voor *u*, en *uwe Nakomelingen*, beſtendig; en alleſins geſegent, ſy!

'T ONT-

Hosted by Google

'T ONTLUYSTERD NEERLAND

Gods Gemeynte in een Lijk-Reden vertoont.

Over

Klaagliederen V: vers XVI.

DE KROONE ONSES HOOFDS IS AFFGEVALLEN; O WEE NU ONSER! DAT WY (ſo) GESONDIGT HEBBEN!

Uyt de diepte der tegenſpoeden bitterlijk te kermen, is voor den keurelingen Gods geen genoegſaame vernederinge voor den Heere; als die byſonder verſchuldigt ſijn, na te vorſchen, en te beweenen, de grond-oorſaake van haar ongevall.

Niet, dat wy, met *de Stoïſche Wijs-geeren*, tegen *het onbuygſaam nood-lott* gehart te ſijn, en 's werelds rampſpoeden met een onverſchillig gemoed, en tay gedult, te veragten, voor een Chriſten beſaadig-en lijdſaamheyd uytroepen, als 't geen veel meer ſweemt na ongevoeligheyd, waar over *de Propheet Ieremias* klaagswijſe uytſugt tot God, aangaande ſijn volk, *gy hebtſe geſlaagen, maar ſy hebben geen pijne gevoelt.* Waarlijk, 't is billijk, dat men kerme, en weeklaage, als'er weenent ſtoff, en tijd, gebooren word.

Maar dat keuren wy voor den gunſtgenooten Gods onbetaamelijk, dat men *ſig weygert te laaten trooſten*, off waant, dat een uytwendige vernederinge, off bit-

Hosted by Google

ter ſiels-gekerm, een genoegſaame verootmoediginge voor God ſy; wijl ſulks den godlooſen, en geveynsden, ſo wel, als den regtveerdigen, eygen is. Ja! wat ſweemt'er meer na vertwijffeling, en wanhoop, en gevolgelijk, wat ſtrijd'er meer met *het geloove*, *en de lijdſaamheyd der heylige*, als even dat? dat doch is niet anders, als *een klaagen over ſijn ſtaat*, en een onbehoorelijke murmureeringe tegen God, en ſijn heylige voorſienigheyd.

Noodig dan boven all, dat men het geſchrey, en misbaar, ten tijde des ongevalls, door het navorſchen, en beweenen, van de waare oorſaake des ſelffs maatige, en heylige. Sulke rampſpoeden doch gebeuren noit by gevall; off *ſoude 'er een quaad in de ſtad ſijn, dat de Heere niet en doet?* en bygevolg, ſo leert ſulk eene, God aanbidden in 't wys beleyd van ſijn albeſtierende voorſienigheyd, en ſig ſelve onder ſijn heylige wille buygen. Ook ſal hy dus ras ontdekken, dat *ſijn ſonden, en overtredingen, hem alle die dingen gedaan hebben*, en dat *die de oorſaaken van ſijn traanen ſijn*, als die de oogen der heerlijkheyd, en heyligheyd, ſijnes Gods verbittert hebben; en by gevolg dus leert hy, *God regtveerdigen in ſijn rigten*, en hem ſelve in de ſchuld leggen, voor God verdemoedigen, en hem om genaade, en verhooringe, ſmeeken; die hy ſekerlijk *ter bequaamer tijd* vind by een goedertieren God. Soo dan, *wat klaagt een levendig menſche? een yeder klaage van wegen ſijne ſonden.*

Daar toe immers rigt *de klaag Propheet dit treurlied* aan *het overblijffſel van Gods volk*, en even dit legt *hy haar* in de mond, om het uyt de diepte van haare benauwtheyd voor Gods aangeſigte uyt te ſchreeuwen.

Hy wil niet, dat *ſy* in ſoo deerlijk een ongevall ſullen on-

ongevoelig ſijn; neen, *hy* ſtaat *haar* toe, dat *haar weergaalooſe ſmerte*, en de onuytſpreekelijke *elende*, *die ſy ſien*, *haar roepen tot geween*, *en rouwklaage*, hy heft ſelffs *dit klaaglied* op, *hy* legt *haar* in dit vijffde Capittel naare ſielſugtingen in de mond, en wil, dat *ſy* ſe *hem* ſullen nagalmen, ja! dat *ſe* geſamentlijk haare ſtemmen ſullen paaren met den anderen. Het blijkt ook even voor onſe text, dat 'er een allgemeene rouwklaage, en een bitter gekerm, was; want, *de Ouden hielden op van de poorten*, *de Jongelingen van haar ſnarenſpel*; ja! *haares herten vreugd hield op*, *en haare rey was in treurigheyd verandert*. En dat *ſy* daar toe reden hadden, toonen *ſy* door de grootte van haare tegenſpoeden, want DE KROONE VAN HAAR HOOFD WAS AFFGEVALLEN. Maar wijl *ſy* wiſten, dat ſulk een uytwendig gekerm, nog geen ſiel-ſmerten, voor den kinderen Gods een genoegſaame vernederinge voor den Heere is, ſo lang *ſe* de grond-oorſaake van haar quaal niet navorſchen, en beweenen, ſo toonen *ſy*, dat *ſy* gekomen ſijn, tot kenniſſe, en erkenteniſſe, van *haare ſonden*, en *die* merken *ſe* aan als de regte *waarom*, en *oorſaake*, die *Jeruſalem heeft doen worden als een affgeſonderde Vrouwe*, immers, *God regtveerdigende in ſijn oordeelen*, ſo *leggen ſy* eenſtemmelijk *de hand op de mond*, en haar ſelve in de ſchuld. Uytberſtende in deſe klaagswijſe ſielſmeekinge. DE KROONE ONSES HOOFDS IS AFFGEVALLEN; O WEE NU ONSER! DAT WY (ſo) GESONDIGT HEBBEN!

Wy hadden niet gedagt, *Chriſten Volk*! doe wy malkanders aangeſigten de laaſte reyſe in Gods heyligdom ſagen, dat wy *op heeden* met ſulke bedrukte oogen, en

Hosted by Google

beklemde harten, den andere ontmoeten ſouden. Die onbeſchrijvelijke droeve maare, dat over Seeſche onheyl, dat, *nog geen tweemaal vier en twintig uuren geleden*, onſe ſtraaten vervulde, en *de onverwagte dood van dien weergaalooſen Koning* uytriep, heeft u, en my, het hart geraakt. En ſchoon ons doe nog de ingebeelde hoope van een leugen-boodſchap vleyen mogt, ſo is *giſteren middag* na 't aankomen van onſe poſt-bode door de openbaare tydinge dit ſo allgemeen beveſtigt, dat wy moeten uytroepen, O Bitter woord! *Vorſt William heeft geleeft*!

Den wyſen Salomo heeft van ouds all in Gods Kerk gepredikt, dat *'er is een tijd van lachen, en van weenen*; en hy heeft door de ſelve geeſt in Gods heyligdom vereeuwigt, dat *een reden, op ſijn pas geſprooken, is als goude appelen in ſilvere gebeelde ſchaalen.* En daarom houd het ons ten goede, dat wy, in plaats van dat gedeelte van *de hiſtorie van Ieſu lyden*, dat gy heden verwagte, in deſe allgemeene rouw, *ſo groot een Vorſt* ter eere, en nagedagtenis, een klaaglied ſingen ſullen. Koningen te vleyen, als ſy leeven; Vorſten na de mond te ſpreeken, als ſy op den throon ſitten; hebben wy altijd gelaaten voor hoofffe vleyers, voor menſchen van ydelheyd, en eygenbaat. Maar haare deugden te melden na haar dood, haare daaden uyt te roepen, als 'er geen 's werelds voordeel van te wagten is, dat ſtemt, met *den Hollandſen aart*, die noit vleyers geboren wierden, beter over een. Wy weten wel, dat het van welbeſnedener pennen, en welſprekender tongen, ook van andere ſtoelen, genoeg geſchieden ſal; maar niemand ſal het ons, geloven wy, in de tijd, veel min in een hartelijke, en door geen byſondere weldaaden verſchuldigde, genegentheyd, affwinnen. Wel

Hosted by Google

Wel aan dan, *Toehoorders*! hoor ons met aandagt het leven, en de daaden, van *den Grootſten Hollander* uytroepen, en laat *de gedagteniſſe van deſen Regtveerdige by u in ſegeninge ſijn.*

Terwijl wy aan de plaatſe, daar wy ſtaan, gedenkende, ſullen tragten *te ſpreeken, gelijk het ons betaamt te ſpreeken, de woorden Gods*; Immers, wy ſullen alles bouwen op de affgeleeſe text-woorden; en daar toe, in verwagtinge van den ſegen Gods, in de ſelve aanmerken.

ℵ Het ongevall, dat *Gods Volk*, met eenpaarige ſielſugtingen beweent voor *Gods aangeſigte*; DE KROONE ONSES HOOFDS IS AFFGEVALLEN.

ב De waare reden daar van, die *ſy* in demoedigheyd haares herte erkennen voor *den Heere*; als *ſy*, *God regtveerdigende*, en haar ſelve in de ſchuld leggende, uytberſten in deſe klaag ſtemme, O WEE NU ONSER! DAT WY (ſo) GESONDIGT HEBBEN!

Om dus reden te geven, waarom dat *de Ouden ophielden van de poorten, en de Iongelingen van haar ſnaarenſpel*; ja! waarom, dat *haares herten vreugde ophield, en haar rey in treurigheyd verandert was*; en gevolgelijk, om God dus te bewegen tot genaade, en verhooringe.

Over het eerſte ſtaat ons nader te onderſoeken (*a*) wie hier DE SPREEKERS ſijn; en (*b*) wat *ſy* verſtaan door DE KROONE HAARES HOOFDS; waar van *ſy* (*c*) in de herdenkinge van het voorledene klaagswijſe tot God uytſugten; *Sy* IS AFFGEVALLEN.

Hosted by Google

Ontwiſtbaar is het onder ons, dat *de Geeſt Gods* ſig in *dit klaaglied* bedient heeft van de perſoon, en penne, van *Ieremias*, *de ſoone van Hilkias;* die, benevens de eere, die hy hadde, van uyt prieſterlijken bloede geboren te ſijn, ook *van God, eer hy uyt de baarmoeder voortquam, geheyligt, en* vervolgens *den volke ten Propheete geſtelt*, gelijk hy in het geopenbaarde van Gods waarheyd onder *de vier groote Propheeten* nog bekent, is. *Deſe groote Man Gods* dan, die ſo veel grouwelen, en elenden, in *de Ioodſe Kerke* geſien heeft, ſchijnt, door *de dood van den Godvrugtigen Koning Ioſias* wonderlijk geraakt ſijnde, van doe aff aan all in den Geeſt *dit klaaglied* off geheel, off ten deele, geſongen te hebben. Siet 2 Chron. 39: vers 24, 25. Voorſpellende dus in *den Geeſt der prophetyen* all die doodelijke rampen, die *de Ioodſe Kerke* ſo kort daar na ſtonden over te komen, en in de monden van *het overblijffel des ſelffs* leggende deſe weeklaagen. Gelijk het niet te twijffelen is, off *hy* heeft onder *het overgebleve volk in Canaan*, na de vernielinge van *Ieruſalem*, en des ſelffs Tempel, en vervolgens in *Egypten*, dit treurlied dikmaal opgeheven, en ſy het nagegalmt. Ja! wie twijffelt, off het is ook *den weggevoerde in Babel* geweeſt tot een ſtoffe van haare rouw-en wee-klaagen. Immers dat is ſeeker, dat *Ieremias* hier niet en ſpreekt in ſijn naam alleen, maar uyt naam van *de gantſche Ioodſe Kerke*, ſo als ſy van God ten alleruytterſte vernedert, en door *de Koning van Babel gevankelijk was weggevoert;* want dat dit klaaglied daar ſijn opſigt op heeft, blijkt uyt Cap. 1: 3. en 2: 2. &c.

Wy menen ook, dat *dit vijffde Capittel* niet alleen *een klaaglied*, maar ook *een ernſtig gebed tot God*, is, 't geen

de

Hosted by Google

de Propheet de Joodſe Kerke heeft voorgeſchreven, om in die uytterſte nood, en benauwtheyd, dikmaal uyt te ſugten voor Gods aangeſigte. So lang dog als'er geen redenen ſijn, die ons verpligten, om een prophetiſche, off ſinnebeeldige, uytlegginge te ſoeken, houden wy ons by de letter; en wijl ſig, *onſes bedunkens*, in dit vijffde Capittel niets opdoet, dat ons van de letter afftrekt; ſo menen wy, dat *de overgeblevene*, en byſonder *de gelovige*, en *bekeerde Jooden*, die *de Babyloniſche wegvoeringe* beleeft hebben, hier, te gelijk met *Ieremias*, DE SPREKERS ſijn.

Op dien grond ſal het ras kunnen bepaalt worden, wat *ſy* verſtaan door DE KROONE HAARES HOOFDS.

Het Grond-woord עטרת hier EEN KROONE vertolkt, trekt ſijn aff-komſt van een woord, dat allereerſt betekent *omringen*, en *omcingelen*; dus word het gebruykt van *Saul*, en *ſijne mannen*, *die David*, *en ſijne mannen omcingelden*, *om die te grijpen*. 1 Sam. 23: 26. En wijl EEN KROONE is een vercierſel, dat in *de ronte* dat geene, dat het optoyt, als *omringt*, ſo betekent in een andere buyging dat woord vervolgens KROONEN, waar van dit woord, dat EEN KROONE vertaalt is, ſijn aff-komſt heeft. Siet Cant. 3: 11.

In ſijn volle nadruk (weten wy) betekent EEN KROON een *hooftpronk* der opper-gebiedvoerende Vorſten, en byſonder van Koningen, 't geen ſy, ten vertooge van haar koninklijke majeſteyt, luyſter, aanſien, en magt, boven haare onderdaanen, en mindere Vorſten, draagen; en wijl ſe *dit cieraad der heerlijkheyd* alleen dragen op haare HOOFDEN, ſo rijſt daar van daan die ſpreekwyſe van *de kroone* DES HOOFDS;

ge-

Hosted by Google

gelijk daarom de Koningen boven andere praalen met de naam van *gekroonde* HOOFFDEN. So leeſt men 2 Sam. 12: 30. van *de Koning der Ammoniten*, dat *David de Kroon van ſijnen* HOOFFDE *affnam;* en wederom, *ende ſy wierd op Davids* HOOFD *geſett.* Even als ſo *de Kerke* juycht in de heerlijkheeden van den Meſſias, *op wiens* HOOFD *God ſettede een kroone van fijn goud.* Pſalm 21: 4.

Evenwel en komt dit woord altijd niet voor in die eygentlijke ſin, maar dikmaal ook wel in een oneygentlijke; te kennen gevende de koninklijke waardigheyd ſelve, en all die magt, en hoogheyd, die daar mede verſelt gaat. Dus dondert *Ezechiel* 't Goddelijk bevell, en oordeel, aan dien *onheyligen, en godlooſen, Vorſt van Iſrael* uyt, Cap. 21: 26, 27. *Doet dien hoed weg, en heft die* KROONE *aff; deſe en ſal de ſelve niet weſen; ik ſal verhoogen dien, die nedrig is, ende vernederen dien, die hoog is, ik ſal die* KROON *omgekeert, omgekeert, omgekeert, ſtellen* &c. So ſijn wy ſelff dikmaal gewoon te ſpreeken van *de Spaanſche*, off *Franſche* KROON, en daar door te verſtaan de koninklijke waardigheyd, en gebiedvoeringe.

Hier van daan is het, dat het woord KROONE dikmaal gebruykt werd van een geheel volk, dat koninklijke magt, eer, en aanſien, in de wereld heeft; ja! ſelff van alle byſondere menſchen, die maar in eenig aanſien, eer, en achting leven. Want die in eere leeft in de wereld, off groot, aanſienelijk, en magtig is, munt alſo wel onder de kinderen ſynes volks uyt, en heft alſo vrymoediglijk het hoofd boven 't gemeen op, als de grootſte Koning onder de mindere Vorſten uytmunt. Waarom ook by *de Romeyncn*, en andere volken, van

Hosted by Google

van ouds verſcheyde *eere* KROONEN wierden uytgedeelt. En, om nu alleen te blyven by *'t Goddelijk getuygenis*. Is niet ſelff *een kloeke huysvrouw* DE KROONE *haares heere?* Siet Proverb. 12: 4. heeft *Salomo de gryſtigheyd* all voor ſo veel eeuwen niet uytgeroepen voor *een cierlijke* KROONE. Gantſch aanmerkelijk is het, dat de ſelve *Salomo* getuygt van *de wijsheyd*, Proverb. 4: 9. *Sy ſal uwen hooffde een aangenaam toevoegſel geven, eene cierlijke* KROONE *ſal ſe u leveren. De Joodſche Leeraars* ſeyden, dat DE KROON *der wijsheyd* DE KROON *des Koninkrijks* te boven ging. *De Man Gods Iob* verklaart ſelff het woord KROONE in den ſin van eer, aanſien, en luyſter, in de wereld, als hy, ſchoon noit een Koning geweeſt, echter klaagswijſe uytſugt, *myne eere heeft God van my affgetrokken, ende* DE KROONE MYNES HOOFDS *heeft hy weggenomen.* Job 19: 9. *Paulus* ſal *de gelovige Philippenſen* Cap. 4: 1. noemen *ſijn blijdſchap, en* KROONE. En wild gy het eens van een geheel volk getuygt ſien? ſo noemt *Jeſaias Tyrus die* KROONENDE *ſtad* Cap. 23: 8. niet alleen, om dat het *een Koninklijke ſtad* was, maar om dat ſe haare kooplieden, en inwoonders, met eer, aanſien, en magt, KROONDE. Want daarom verklaart het *Jeſaias* ſo, *welkers kooplieden Vorſten ſijn, welkers handelaars de heerlijkſten in den lande ſijn.*

Dit alles leggen wy tot een grond, om daar op na te vorſchen, wat *het overblijffſel van de Joodſe Kerk* hier verſtaat door *de kroone* HAARES *hoofds*; hoe wel 't van ſelff ſpreekt, dat *ſy* hier oogen op die wonderlijke luyſter, geſag, en magt, met welke dat *ſy*, ſo in het wereldlijke, als geeſtelijke, het hooſd boven alle volken hadde opgeſtooken.

Hosted by Google

(*a*) Sy waren het, die uyt kleyne beginſelen gantſch wonderlijk tot een groot, en machtig, volk geworden waren, ſijnde *vermeniqvuldigt*, na *de Goddelijke toeſeggінge aan Abraham, gelijk de ſterren des hemels in menigte, en het ſand, dat aan den oever van de Zee is.* In de wonderdaden des Almagtigen, en door de regterhand des Alderhoogſten, waren *ſe uytgevoert uyt Egypten, geleyd door de woeſtyne*, en *gebragt in Canaan, daar God haar de poorten haarer vyanden gaff tot een erffelijke beſittinge*; ſiet Pſalm 44: 2-4. *In de dagen der Regteren* had God haar dikmaal ſo Goddelijk uyt haare benauwtheyd gered, dat ſelff haare verdrukkers verbaaſtheyd, en ontſettinge, aangreep; en dat'er ook doe all een naam van haar uytging over de gantſche aarde.

(*b*) Byſonder wierden ſe beroemt, en gevreeſt, *in de dagen Sauls*, en allermeeſt *ten tyde van David*, en *Salomo*, *Hiskias*, *Joſias*, en andere Godvrugtige Vorſten; want off *haar God* wel *een Koning gaff in ſijn toorn*, ſo wierd het haar echter in Gods genaade in *David* byſonder tot een ſeegen, roem, en volkome verloſſinge. Doe wierd *Juda*, te voren *een leeuwen-welp*, maar nu *van den rooff opgeklommen*, gelijk *als een koninklijke Leeuw, die ſig kromde, en neder lag*, ja! *als een ouden Leeuw*; wie ſal hem doen opſtaan? roept *den ſtervenden Aardsvader* uyt Gen. 49: 9. Wat ging'er *ten tyde van Salomo* een gerugte van haar uyt; ſelff *Koninginne van het Suyden hoorden het, en quam van het eynde der aarde, om Salomons heerlijkheyd te ſien*; doe *is Ieſchurim* all *vett, en dik, geworden.*

(*c*) Voeg hier eens by, hoe *God haar* op een majeſtueuſe, en plegtige, wyſe (*uyt alle volkeren der aarde uytverkoren hebbende*) *heeft aangenomen tot ſijn Volk*, en

bond-

Hosted by Google

bondgenooten van 't genaade Verbond der Vaderen; die haar *'t land Canaan* als *'t erffgoed des Ouden Teſtaments* uytdeelde, *die haar ſijn woorden, inſettingen, en regten, bekent maakte, en ſo niet en deede aan andere volken, die hy liet wandelen in haare wegen.* Die haar gaff ſijn heerlijk *Ieruſalem*, Goddelijken Tempel, en daar in het hoogſtaatelijke van een plegtige Godsdienſt, ſo voll van geeſtelijke, en hemelſche, beduydeniſſen.

Kortom, *ſy waren* in deſen allen *een cierlijke* KROONE *in de hand haares Gods*; *de Ioodſe Meeſters* roemen daarom van een driedubbele KROON, die God haare Vaderen gegeven had. Namentlijk, *des Altaars*, daar ſy 't Prieſterſchap door verſtaan; *des Taafels*, daar ſy het Koninkrijk door uytdrukken, om dat de taafels der Koningen van alle lekkernyen, en pracht, overvloeyen: en eyndelijk *der Arke*, ſiende op de Bondkiſt, met welke, door 't Goddelijk affſchrift van ſijn wett, daar in opgeſlooten, ſy wonderlijk vereert waren. *De Heydenen* ſelff riepen uyt, *dat 'er geen volk was op den aardbodem, dat de Goden ſo na by quam;* leeſt eens na, dat 'er God ſelff van getuygt Eſech. 16: vers 7-14. En gy ſult ras gewaar worden DE KROONE, die *Iuda*, als *Gods volk*, heeft op 't HOOFD gehad; want God gebruykt daar ſelff die ſpreekwyſen, *ik ſette u* EEN KROONE *der heerlykheyd op u* HOOFD, *gy wierd een Koninkrijk*; ja! *uwe ſchoonheyd was volmaakt door myne heerlykheyd, die ik op u geleyd hadde. Ieremias* gedenkt ook in *dit Klaaglied* Cap. 1: 6. *aan all' het cieraad van de Dogter Sions.* en Cap. 2: 1, 2. ſpreekt hy ook *van de heerlykheyd Iſraels*, en van *het Koninkryke, en de vaſtigheden der Dochter Iuda.*

So dan *de Ioodſche Kerke* mag hier wel dankbaarlijk

erkennen de goedigheyd Gods, aan haar beweſen, als die eeuwen lang een cierlijke, aanſienlijke, en magtige, KROONE gedraagen had op het HOOFD; en ſo daar in wonderlijk *verhoogt* geweeſt was.

Maar hoe los de beſittinge der aardſche throonen is, wat wankelingen alle ondermaanſche dingen onderhevig ſijn, blijkt ſonneklaar in *het ontkroonde Iuda*, die hier wel gewaagt van *de kroone haares hoofds*, maar in de bitterheyd haarer ſiele voor God uytroept, *ſy* IS AFFGEVALLEN. *Sy* klaagt hier niet, dat *ſy* wankelt, off den vall dreygt, *ſy* beweent niet het minderen van haar luyſter, aanſien, en macht, na de wereld; maar *ſy* roept volmondig uyt; *ſy* IS GEVALLEN, AFFGEVALLEN; all mijn heerlijkheyd, wil ſe ſeggen, is ter aarde nedergeworpen, en vertreden, gelijk op dees tijd waar was.

Denk egter niet, *Toehoorderen*! dat dit een ſchielijk, en onverwagt, oordeel influyt; 't is waar, *God ſnijd* wel dikmaal *de geeſt der Vorſten als druyven aff*, en doet de bloeyenſte Koninkrijke, geſegenſte volken, en machtigſte ſteeden, gelijk als in een ogenblik, verwelken, verſtooren, en te onderſte boven keeren; maar met ſulke oordeelen ſijner verbolgentheyd ſtort hy ſijne vyanden byſonder plotſeling ten verderve; waar van *Sodomah*, en *Gomorrha*, de levendigſte getuygen ſijn, gelijk het ook *het geeſtelijke Babel* van God gedreygt is. Doch *ſijn volk* laat hy eerſt, na *de rijkdom ſijner goedertierentheyd*, lange waarſchuwen voor het verderff, en *gedenkt ook in den dag des toorns des ontfermens*.

Van *Iudaas Kroon* immers hadde God all lange getoont, dat ſe was *gelijk een affvallige bloeme*, die eens verwelken ſoude. De ſegen-rijke *Salomo* was nauwlijx geſtor-

Hosted by Google

geſtorven, off *in de dagen van Rehabeam, ſijnen ſoon*, kreeg *Davids Koninkrijk* een doodelijke flag, *doe ſig tien ſtammen van Iſrael* te gelijk *van Davids huys affſcheurde*, en *Ieroboam de ſoone Nebaths over haar ten Koning opwierpen*, die, *ſijn eygen huys*, en *gantſch Iſrael, tot een valſtrik*, die *affgodiſche kalveren te Dan, en te Bethel, oprigte*, en dus ſijn volk van den Tempel, en ware Godsdienſt, onttrok; en doe immers kort daar na, ſou *Davids Kroon* all *ter aarde nedergeworpen ſijn geworden*, ſo *God* niet *om Davids wille een lampe in Ieruſalem hadde willen overig behouden.* Vergelijk 1 Reg. 15: 1-5. En na die tijd is *Iuda*, ſo wel als *Iſrael*, ook dikmaal tegen den anderen aanſtootende, hoe langer hoe minder geworden. Doe heeft *Iuda*, nu, en dan, beginnen te vlieden, en te vallen, voor het aangeſigte van haare vyanden; ſommige van haare Koningen ſijn voor haar eyge onderdaanen veragtelijk geworden, en van de ſelve gedood: ten tyde van *de tyrannige Athalia is all het koninklijke ſaad*, uytgeſondert den ſuygeling *Ioas*, *uytgeroeid.* Anderen ſijn in veldſlaagen benauwt, vervolgt, ja! ook gevangen geworden, ſelff *den Godvrugtigen Ioſias* is in een veldſlag doodelijk gewond, en omgekomen. Kortom, van *Salomons* dood aff heeft den ſegen all beginnen van haar te wijken. Hoewel ſy nu en dan onder *haare Godſaalige Koningen* het hoofd wederom wonderlijk hebben opgebeurt. Maar alles van ſo veel wiſſelvalligheeden verſelt, en gevolgt, dat all haar cieraad, en heerlijkheyd, dikmaal verwelkerde, en *haar kroon* DEN VALL dreygde; die haar God byſonder na de dood van den yverigen *Ioſias* bedreygen, en als naby verkondigen, liet. Men mogt doe ſeggen van *Iuda*, 't geen *God* van *Ephraim* ſegt Jeſ. 28: 1. 3. *Wee de hovaardige kroone der dronkene*

van Ephraim, welkers heerlyken cieraad is een AFFVALLENDE *bloeme; de hovaardige kroonen van Ephraim ſullen met voeten vertreden worden. Ieremias* immers riep in die tijd all uyt, Cap. 13: 18. *Segt tot den Koning, ende tot de Koninginne, vernedert u, ſettet u neder: want u gantſche haofd-cieraad, de kroone uwer heerlykheyd is nedergedaalt.*

Byſonder egter is het in het eynde van *Zedekias* regeeringe, en door ſijn hartnekkigheyd waarheyd geworden, dat *Iuda ontkroont*, ja! dat *haar kroon* na de Goddelijke bedreyginge Ezech. 21: 27. *omgekeert is:* want doe is door *Nebucadnezar* all haar magt, en luyſter, na de wereld haar t'eenemaal benomen; want die heeft *het land Iuda* met ſijn magt overſtroomt, en dat magtig volk, en haar omwinbaare ſterkten, en ſteeden, ten gronde toe verdelgt, en uytgeroeit, *die heeft Ieruſalem ingenomen, haar Koning gevangen, gebonden, gedood*, haare Vorſten, en Edelen, geboeit, en geſlagt, en *het elendig overblyffſel van het berooft, en geplundert, volk* ten deele *na Babel gevankelyk weggevoert*, en ten deele in *Canaan* gelaaten by de ruinen van haar Stad, Tempel, en Godsdienſt; om daar in een bitter-ſielsgeween haar gekerm ten hemel op te heffen, gelijk ſy hier voorkomen, uytſchreeuwende, *de kroone onſes hoofds* IS AFFGEVALLEN. Luſt het u de ontluyſtering van *Iuda* breder na te vorſchen, ſo ſlaat na *de Goddelyke gedenk-ſchriften*, en 't geen 'er *Ieremias* ſelff van geboekt heeft, en gy ſult 'er een klaar vertoog van gwaar worden.

Iudas overblyffſel immers, in *Babel* onderdrukt, en in *Egypten*, en elders, ſig ontſchuylende, komt hier geſamentlijk voor, deſe haare veragte ſtaat voor God beweenende,

Hosted by Google

nende, want in dit Capittel rigten ſe haar gebed tot God; niet als off ſe dit aan den Heere voorſtelden, om dat hy 't niet wiſt; *hy weet alle dingen*, en hy ſelff was die geene, die haar dus geſlaagen, en vernedert, had. Maar ſy willen door het vertoog van haar erbarmelijke ſtaat de ingewanden van Gods goedertierentheyd als gaande maaken, en over haar doen rommelen. Sy toonen ſoo ook, dat *ſy haare oogen niet opheffen na de bergen, off van daar haar hulpe komen ſou, maar dat haar hulpe is in de naame des Heere, die hemel, en aarde, gemaakt heeft.* Ja! dat ſe van de ſelve hand, die haar geſlaagen heeft, de geneſing wagten. Gelijk in waarheyd *God* alleen *vernedert*, en *verhoogt*.

So dat hier *Gods onderdrukte volk uyt de diepte haarer benauwtheyd* te regt *roept tot den Heere*, en ſo betuygt, dat, *all doode haar de Heere, ſy egter op hem hoopen ſouden* Want dat dit een taale is, niet van murmureeringe, off *klagte, over haar ſtaat*, maar een berouw-hebbend volk, dat ſig voor God verdemoedigt, om *by hem te vinden genaade, en barmhertigheyd, om geholpen te worden ter bequaamer tyd*, dat blijkt uyt het geene ſy in het tweede deel onſer text-woorden als de reden van haar ongevall erkennen, die ſy alleen ſoeken in haar ſelve, want *God regtveerdigende*, en haar ſelve in de ſchuld leggende, roepen ſe klaagswyſe uyt. O WEE NU ONSER! DAT WY (ſo) GESONDIGT HEBBEN.

Sy erkennen immers dus volmondig (*a*) *haare* ſwaare, en allgemeyne SONDEN, WY HEBBEN (ſo) GESONDIGT. En die (*b*) merken *ſy* aan als DE OORSAAKEN *van alle die plagen* Het welk ſy (*c*) dus uytroepen voor den Heere, om ſo God te regtveerdigen, en haar ſelven in de ſchuld te leggen.

De

Hosted by Google

De Ioodſche Kerke dan erkent hier *haare ſonden*, en *overtredinge*, *ſy* roept eenſtemmelijk uyt, WY HEBBEN GESONDIGT. Het woord חטא, hier *ſondigen* overgeſett, beteekent eygentlijk een affdwaalen, misſen, en uytvallen, van ſijn eynde, en oogmerk, ſo ſegt *Salomo* in een ſijner Goddelijke ſin-ſpreuken; *die met de voeten haaſtig is*, SONDIGT Proverb 19: 2. Eygentlijk, *hy ſtruykelt*, *hy miſt*, en *feylt*, *in ſijn oogmerk*. Het word Jud. 20: 16. van *die ſeven hondert uytgeleſene onder de kinderen Benjamins* gebruykt, *die* wel *ſlings waren*, maar *ſlingerde met een ſteen op een hayr*, *dat het hen niet en* MISTE. En waarlijk, te regt word het SONDIGEN met ſulk een woord van de Geeſt Gods uytgedrukt, want *een ſondaar ſtruykelt*, *feylt*, en *dwaalt aff van het regte ſpoor der wett Gods*; *een ſondaar miſt het regte doelwitt*, *de eere Gods*, *en ſijn eygen ſiele-ſaaligheyd.* Het behaagt daarom ook *Gods Geeſt* wel, met *dit woord* ſeer ſwaare, en verfoejelijke, *ſonden* voor te ſtellen. So ſegt *Ezechiel* Cap. 18: 4. *De ſiele*, *die* SONDIGT, *die ſal ſterven*; die *affdwaalt* van God, en ſijn wett, en *het regte doelwitt miſt*, en daar in voortgaat, namentlijk; ſo ſpreekt *Salomo* Eccleſ. 8: 12. van EEN SONDAAR, *die hondertmaal quaad doet.* Maar eygentlijk ſtaat 'er met dit grondwoord, dat *een affdwaalende*, off *miſſer van het regte oogmerk*, *hondertmaal ſondigende is*, wijl in *ſijn affdwaalinge* alle ſonden omvatt is. Want ſulke *ſondaaren* hebben een eygen *weg*, die van *den weg der regtveerdigen* verſchilt, en ſekerlijk *vergaan ſal*, volgens Pſalm 1: 1, 6. Dienvolgens dan, als *de bekeerde Iooden* hier met *dit woord* belijden, dat *ſy* GESONDIGT HEBBEN, ſo willen *ſy* niet enkel *haare ſtruykelingen* beweenen, off dat *ſy* aan deſe, off geene, SONDEN ſchuldig

Hosted by Google

dig ſtonden, maar dat *ſy* van het regte ſpoor t'eenemaal ſijn *affgedwaalt* geweeſt, en *in wegen der verkeertheyd gewandelt hebben*, dat *ſy* niet hebben *bedoelt het regte oogwitt*; kortom dat *ſy haar leden geſtelt hebben tot wapenen der ongeregtigheyd, om* DE SONDEN *te dienen.* Waarom dat *onſe Godgeleerde* 'er hebben by gevoegt het woordeken *ſo*, wy hebben *ſo* geſondigt, *ſo* groote, *ſo* gruwelijke, *ſo* menigvuldige ongeregtigheeden, en dat als met een opgeheve hand, gedaan.

En waarlijk, ſo wy *de Joodſe Kerke* in het gemeyn, maar byſonder onder *haare laaſte Koningen van de Babyloniſche gevankenis*, aanmerken; wy vinden *Gods land* en *volk*, met alle grouwelen verontreynigt, ſijn Wett, ſijn Tempel, ſijn Godsdienſt, ontheyligt, en vertreden; en het alleſins verfoejelijker gemaakt ſelff als de Heydenen. Die *Jeremias*, en *Eſechiels*, ſchriften, die die tyden beleeft hebben, na leeſt, die moet t'ſidderen, en de hayren hem als te bergen ryſen, want het ſijn byna ongelooffelijke dingen, ſo als *ſy godlooslijk godloosheyd betragt hebben.* God ſelff roept 'er over uyt. *Ontſettet u hier over, gy hemelen! en ſijt verſchrikt, wordet ſeer woeſte, want mijn volk heeft twee boosheeden gedaan, my, den ſprink-ader des levendigen waters, hebben ſe verlaaten, om haar ſelven bakken uyt te houwen, gebrokene bakken, die geen water en houden.* Jer. 2: 12, 13. Wat dunkt u, moet het niet verre gaan, als *God tot Jeremias ſegt, gy dan en bid voor dit volk niet, ende en heft geen geſchrey, nog gebed, voor hen op, nog en loopt my niet aan, want ik en ſal u niet hooren?* En dat heeft God niet eens geſegt Jer. 7: 16. maar dikmaal ernſtig herhaalt.

En wat word die *ſonden* verſwaart uyt aanmerkinge van de perſoonen, tijd, en plaatſe, het was *Gods volk*,

dat met ſo veel ſegeningen van God overlaaden was. WY, ſeggen ſe daarom, *hebben geſondigt.* En dat in die tijd, dat *God haar ſijne Propheeten ſond*, en voor het verderff liet waarſchuwen, daar hy haar reeds kaſtyde. Doe God *den Godvrugtigen Joſias* ſo ſchielijk wegraapte, behoorden ſe aan de woorden van *Ieſaias* niet gedagt te hebben, die haar leerden, dat 'er tyden komen, in welke *de weldaadige lieden worden weggeraapt voor het quaad, en dat men daar op letten moet.* Siet Jeſ. 57: 1. Doe God *Ioahas, Eliakim, Iehojachin*, liet *ontkroonen*, en ſo veel volk doe all *na Babel wegvoeren*, behoordenſe niet opgemerkt te hebben, terwijl ſy nog in *Canaan* waren? en daar haar de doodelijke ſlag dreygden.

Ja! byſonder verſwaart het *haar ongeregtigheyd*, dat de grouwelen ſo allgemeyn geworden waren, want *deſe bekeerde Iooden* erkennen hier eenpaarig; niet; die van u gedood, en uytgeroeit ſijn, maar WY ſelff, O God! WY *alleen hebben geſondigt.* En waarlijk, *de ſonden* hadden het gantſche land overſtroomt, van den Koning tot de minſte onderdaan toe, ſy ſtonden alle ſchuldig aan de verfoejelijkſte ongeregtigheeden; is 't niet ten uytterſte geſteygert met de godloosheyd van een land, als wy die taale Gods leſen. Jer. 5: 1. *Gaat om door de wijken van Ieruſalem, ende ſiet nu toe, ende vernemet, ende ſoeket op haare ſtraaten, off gy iemand vind, off 'er een is, die regt doet, die waarheyd ſoekt; ſo ſal ik haar genaadig ſijn.* Ieremias was 'er ſodaanig over aangedaan, dat hy in deſe naare klagte uytberſt Cap. 9: 2. *Och dat ik in de woeſtyne een herberge der wandelaars hadde! ſo ſoude ik mijn volk verlaaten, ende van hen trekken; want ſy ſijn alle overſpeelders, een trouwlooſen hoop.* &c.

Gemerkt nu *het kennen*, en *belijden*, *der ſonden* nood-

noodſaakelijk vereyſt word ter bekeering, ſo *verbergen* ook *deſe* hier *haar misdaaden niet door eygen lieffde*, maar *ſy* erkennen, belyden, en beweenen ſe; 't is doch, als *Salomo* van ouds all uytgeroepen heeft, *die ſijn overtredingen bedekt, ſal niet voorſpoedig ſijn, maar die ſe bekent, en laat, ſal barmhertigheyd verkrijgen.* Proverb. 28: 13. en daarom ſo *maaken* ook *deſe bekeerde ſielen haare ſonden God bekend, en haar ongeregtigheyd en bedekken ſe niet, maar ſy doen belijdeniſſe van haare overtredinge, op dat God haar vergaave de ongeregtigheyd haarer ſonden.*

Dat dit het oogmerk is van *dit overblijffſel van Gods volk*, blijkt nader, wijl *ſe haare ſonden* aanmerken als de oorſaaken haarer plagen, daarom roepen ſy uyt, *O wee onſer!* DAT, off, gelijk het woordeken כי ook kan vertaalt worden, OM DAT *wy ſo geſondigt hebben.* In waarheyd, de ſonden ſijn de oorſaaken van alle plaagen, de overtreedingen van Gods volk ook de gronden van alle kaſtydingen, en *oordeelen Gods over ſijn huys.* En bygevolg dewijl *Iuda ſo* ſwaarlijk *geſondigt hadde*, en 'er *ſulk een grouwel gedaan was in Ieruſalem*, ſo mogen ſe te regt de grootte van die ongeregtigheyd aanmerken, als de reden van de uytroeyinge van haar ſtad, en volk; klaarlijk toonen ſy dit ook Thren. 1: 8. als ſy ſeggen: *Ieruſalem heeft ſwaarlijk geſondigt, daarom is ſy als een affgeſonderde Vrouwe.*

Maar nog is het dit niet all, maar als *de Ioodſe Kerke* dit dus uyt het midden van haar benauwtheyd uytroept, O WEE NU ONSER DAT WY *ſo geſondigt hebben!* ſo regtveerdigen ſy God ook in ſijn oordeelen, en ſy erkennen, dat dat tydelijke WEE, en ſo ſwaare beſoekingen, als haar overgekomen ſijn, na verdienſten op haar ruſte; ja! als ſy aan haare gruwelen ge-

Hosted by Google

denken, ſo keuren ſe haar ſelve waardig ſelff *een eeuwig* WEE, en ſo God haar nog harder wilde tuchtigen, en *bitterder dingen tegen haar ſchrijven*, ſy willen 't Goddelijk vonnis geern billijken, want ſy roepen ſelff met verbaaſtheyd uyt, uyt aanmerkinge van Gods heyligheyd, en de grootte van haar misdaaden, O WEE NU ONSER! ſo gy, O God! willen ſy ſeggen, *onſe ſonden* na uwe grimmigheyd gedenkt, en *treed* dog *niet* verder *in 't gerigte met ons*! want *het ſijn* enkel *uwe goedertierentheeden, dat wy niet vernielt en ſijn, en om dat uwe barmhertigheeden geen eynde hebben.* Thren. 3: 22.

Dus dan, ſy leggen haar ſelve in de ſchuld, ſy verfoeyen haar ſelve, en haare overtredingen, en dus vernederen ſy haar ſelven voor den Heere, *berouw hebbende in ſak en aſſe;* ſulk een eyge ſchuldbekentenis eyſt God dog van ſulke, die de verloſſinge hoopen; *ik ſal henen gaan*, ſegt God daarom by *Hoſeas* Cap. 5: 15. *Ende keeren weder tot mijne plaatſe, tot dat ſy haar ſelve ſchuldig kennen, ende mijn aangeſigte ſoeken.*

Het oogmerk, dat *het overbrijffſel van de Joodſe Kerk* in deſe woorden voorheeft, blijkt ras hier in voldaan te ſijn. Want wat wonder, dat *de ouden ophielden van de poorten, en de jongelingen van haar ſnarenſpel? wat wonder, dat haares herten vreugd ophield, en haar rey in treurigheyd verandert was?* daar *haar de kroon was van het hoofd gevallen*, en ſy all haar eer, aanſien, en magt, in de wereld verlooren hadden, en nu als geen volk meer en waaren; en byſonder daar *haar eyge ſonden*, en grouwelen, hier van de oorſaake waren; waarlijk, het was nu tijd, om haar by uytnementheyd te vernederen voor haar God. Want dat was het regte middel, gelijk ſe ook daar toe dit alles in dit gebed aan God voordragen, om

Hosted by Google

om *by God te vinden genaade, en verhooringe*, als *die geen luſt heeft in den dood des ſondaars, maar dat hy ſig bekeere, en leeve*, immers *die noit geſegt heeft tot den ſaade Iacobs, Soek my te vergeeffs.*

Maar de tijd, en gelegentheyd, in welke wy *heden* ſpreeken, roept ons tot wat anders.

Men leeſt in *de Goddelijke gedenk-ſchriften*, die ons de daaden *der Koningen van Juda*, en *Iſrael*, uytroepen, wanneer *den Godvrugtige Ioſia, in het dall Megiddo gewond, tot Jeruſalem overleeden was*, dat niet alleen *gantſch Iuda, en Ieruſalem over hem rouwe bedreven*, maar dat ſelfs *de Propheet Ieremias*, ja! *alle Sangers, en Sangerſſen, klaagkliederen over hem maakten, en de ſelve gaven tot een inſettinge in Iſrael.*

Wel voegelijk dan ook voor *my*, die als een dienaar onſes Heylands ſtaa voor uwer aller aangeſigten, dat *ik*, ter toepaſſinge van het geſeyde, *het klaaglied over den Godvrugtigen William*, God ten Voorſter! opheffe!

Op de geboorte van *dit wonder der Koningen* kan *Holland*, en wel byſonder *den Haag* ſijn roem dragen, want in die *Koninklyke* luſt-en hoff-plaats (van wyle *Graaff Willem de twee van Holland*, en *Koning der Romeynen*, uytverkooren, en gebouwt) heeft *William de derde*, op den 14 November Anno 1650, doe 't gantſche Hoff in diepe rouw gedompelt lag, het levens-ligt eerſt aanſchouwt, beſchreyende, als *een agtdaagſe nageboorte*, in ſijn wieg, en bakermatt, ſijnes Vaders ontydige dood. Sijnde een teder rijske van *den affgehouwen Oranjenboom*, het eenig uytſpruytſel, om de ſtam, en naam, van *Naſſauw-Dillenburg Orange* te doen herleven.

Hy trok ſijn aff-komſt van *overouden, Graaffelijken. Vorſtelijken,*

ſtelijken, *Hartoglijken*, *Koninklijken*, en *Keyſerlijken*, *ſtamme*, ſo wel van Vaders, als van Moeders, ſijde.

Sijn Vaderlijk geſlagt is voortgeſprooten van *den Hoog-Vorſtelijke*, en *Keyſerlijken* huyſe van *Naſſauw*. Een ſtam van een byna onnaſpeurelijken ouderdom, ouder dan de eeuwen, die men na *de geboorte Chriſti* telt.

In het eerſte der geſchied-boeken van *dien beroemden Roomſe Veld-heer Iulius Cæſar*, dat hy na *de Franſe oorlogen* benoemt, leeſt men van twee gebroeders, *Naſua*, en *Cimberius*, die met hondert dorpen *der Sueven*, waarſchijnelijk, met hondert duyſend mannen van die volken, die by *Tacitus Catti* genaamt worden, na den oever *des Rijns* waren opgetrokken, om over de ſelve in het land van *Trier* te vallen, gelijk die daar over aan *Cæſar* haar beklag deeden. Van welken *Naſua* dan vele willen, dat *de Naſſauwers* haar oorſprong trekken; ſijnde ſo haar ſtam meer als 1750. jaaren oud.

Andere echter begrypen het een weynig anders, en willen, dat met die ſelve *Iulius Cæſar* onder andere *Roomſe Helden* ook *twee jonge Ridders*, *gebroeders*, na *Vrankrijk*, en *Duytsland*, affgekomen ſouden ſijn, die, tot erkentenis van haar helden-dapperheyd, en wonderlijke verdienſten, van den ſelve *Veld-heer* met deſe, en geene, landgoederen der overwonne volkeren ſouden vereert ſijn; en dat den eene ſou tot ſijn eygendom gekregen hebben dat landſchap, dat nu onder den naam van *Burgundien* bekent is: en den andere met een ſtuk lands omtrent *Coblents* begiftigt ſijn, 't geen uyt de nader omſchryvinge, die 'er de gedenkboeken van geven, klaarlijk blijkt, het eyge *Graaffſchap van Naſſauw* ſelve te ſijn.

Eeuwen lang ſouden ſy bekent geweeſt ſijn met de naam

Hosted by Google

naam van *Graaven van Lebharten.* Dus genaamt na ſeeker Kaſteel, door haar gebouwt. Naderhand ſouden ſy gevoert hebben de naam van *Graaven van Lurenburg*; een Slott, 't geen ſy aan *de Rivier de Lane* tot haar verblijff geſtigt hadden. Waar na 't gebeurt ſou ſijn, dat ſeekeren *Graaff van Lurenburg* op de jagt (HELAAS DE JAGT!) door de aangenaamheyd van ſeekeren berg, daar hy een Hart op gevangen had, verrukt wierd, en aldaar een Burcht timmerde, die hy noemde *Naſſgauw*, off *Naſſ-auw*, om *de Naſſen-gauwen*, off *Naſſenauwen*, dat op ſijn *oud Hoogduyts Natte-velden*, off *Natte-landen*, beteekent, die daar rontſom waren. Gelijk ſo van 't woord *Gauw*, off *Auw*, dat *land* te ſeggen is, veel plaatſen, en Vorſtendommen in *Duytsland* benoemt ſijn; als by voorbeeld *Thirgauw*, *Rhijngauw*, *Brisgauw*, *Wetterauw*, ja! ſelff *Bat-auw*, nu noch *de Betuwe* genaamt &c. En wijl gemelde *Graaven* de naam van *Naſſauw* beſt geviel, is dit *de Stam-naam* van die Vorſten geworden.

Over elff hondert jaar melden de oude gedenkſchriften all van eenen *Graaff Walrave van Naſſauw, Sonnenberg, en Liborn.* En hondert jaar daar na van eenen *Graaff Gerold*, die men wil de eerſte van die Vorſten *het Chriſten geloove* te hebben aangenomen.

Verder blijkt uyt oude Gebouwen, Gedenk-ſtukken, en Graff-ſchriften, dat in den jaare 800, 900, en nog lange daar na, *de Graaven van Naſſauw* veeltijds haar verblijff gehad hebben in, en omtrent, *de beroemde Rijks-ſtad Neurenburg.*

Na den jaare 1000 ſijn de heldendaaden *der Naſſauwſche Graaven* onder de regeeringe van *de Keyſeren Hendrik de Derde, Vierde*, en *Vijffde*, ſeer groot, en wijdberoemd, geworden.

Maar

Maar boven all wierd *dit Oud-Graaffelijk geſlagt* ten toppunt van majeſteyt opgeheven Anno 1292. door *Graaff Adolph van Naſſauw*, die wettelijk tot *Rooms Keyſer* verkooren wierd, en, ſig *ſes jaaren* lang dapperlijk in die hooge waardigheyd gehanthaaft hebbende, in de held-haftige verdeding deſſelffs het leven liet.

In den jaare 1404. trouwde *Graaff Engelbrecht van Naſſauw* de erffdochter van *Heer Iohan*; *Heere van de Leck*, *Polanen*, *en Breda*; door het welke *deſe tak der Graaven van Naſſauw* (naderhand *Naſſauw-Dillenburg* genoemt) in *de Nederlanden* geraakt ſijn. Daar ſy in *Vorſtelijken ſtaat*, *en hoog-aanſienelijke eer-ampten*, ook met die van *Ridderen van den Gulden Vlieſe* ſijn roemrugtig geweeſt; in ſo verre, dat *Graaff Engelbrecht de tweede*, ten tyde, doe *Keyſer Maximiliaan* hier 't gebied voerde, is geweeſt *Gouverneur*, en *Generaal*, *der Nederlanden*. Sijnde deſe held wonderlijk, en over all, beroemt door ſijn oorlogsdaaden. En wanneer hy Anno 1504. tot *Breda* kinderloos geſtorven was, heeft ſijn broeder, *Graaff Ian van Naſſauw*, all ſijn landen, en heerlijkheeden ge-erft. Welke *Graaff Ian* wederom twee ſoonen naliet, namentlijk *Graaff Hendrik*, en *Graaff Willem*; welke laatſte de Vader was van den beroemde *Prins Willem de eerſte*.

Ter deſer tijd was *dat Keyſerlijk geſlagt* wonderlijk vrugtbaar, want de Hiſtorien melden, dat *Vrouwe Iuliana*, dochter van *den Graave van Stolberg*, *en Koningſteyn*, *Prins Willem de eerſte ſijn Moeder*, geſien heeft *hondert*, *en ſeſtig*, *Graaven*, *en Graavinnen*, uyt haar, haare kinderen, en kinds-kinderen, en ſo uyt haaren lyve, geſprooten. En *'s Princen broeder*, *Graaff Ian*, gebynaamt *de Oude*, heeft *vijff-en tagtig Graaven*, *en Graavinnen*, geſien,

Hosted by Google

geſien, daar hy Vader, Grootvader, en over-Grootvader, van was. Maar wonderlijk boven allen van ſijn geſlagt heeft de Goddelijke voorſienigheyd opgeheven tot groote Staaten, den laaſt genoemde *Willem.*

Prins Philebert de Chalon, die met *den held-haftige Bourbon Romen* innam, en naderhand voor *Florence* bleeff, had *ſynes Suſters Soon*, *Rene de Naſſauw*, naderhand na ſijn Oom genaamt *Rene de Chalon*, tot ſijn erffgenaam verklaart. Doch wanneer *deeſe groote Vorſt* in den oorlog van *Picardyen den Keyſer* volgde, is hy voor *St. Deſtr* in de bloey van ſijn jeugd geſneuvelt, hebbende by uytterſte wille tot ſynen eenigen erffgenaam geſtelt ſynen Neeff *Graaff Willem*, doenmaals nog maar omtrent twaalff jaaren oud, die dan genaamt is *Prins Willem*, *de eerſte van die naam*: namentlijk onder *de Princen van Orange* (want ſijn Vader was ook *Willem*, *Graave van Naſſauw.*) 'T is namentlijk *die groote Vader des Vaderlands*, die op lijffs-gevaar, en met verlies van ſijn meeſte goederen, *het lieve Vaderland* uyt de klauwen van *dien wreeden Bloed-hond*, *Duc D'Alba*, gered heeft; en de grondveſtinge van onſe Vryheyd met ſijn dood beſuurt, en verſegelt; ſijnde door eenen *Balthaſar Gerards* op den 10 Jul. Anno 1584. tot *Delff* doorſchoten.

Graaff Maurits van Naſſauw was wel ſynen tweeden Soon, by ſijn tweede Vrouw, de Dochter van *dien grooten Ceurvorſt Maurits van Saxen*, gewonnen. Maar vermids *Philips Willem*, ſijn oudſten Soon, door *Duc D'Alba*, met verkragting van de Voorregten van *de hooge School van Leuven*, geligt, en na *Spanjen* geſonden, en daar verder opgevoed, ende 28 jaaren lang gevangen, en voorts aan *de Roomſche Kerk-leer* verknogt, bleeff; ſo is die niet als maar ter loops in deſe landen

Hosted by Google

geſien, en Anno 1616. tot *Bruſſel* kinderloos geſtorven, en in ſyne ſtad van *Buuren* begraaven; waar na *Graaff Maurits* ook geworden is *Prince de Orange*. Welke, ſig in ſyne Stad-houderlyke Regeeringe, van ſijn eerſte jeugd aff, wonderlijk roemrugtig gemaakt, en het land met veele overwinningen uytgebreyd, hebbende, den 23 April Anno 1625. ſonder wettige kinderen geſtorven is.

Frederik Hendrik, *Prins Willem de eerſte* gebooren uyt *de dochter van die grooten Admiraal van Vranrijk*, *Coligny*, ten tyde van *Carel de 9.* in *die bekende Paryſche Bruylofts-moord* geſneuveld, erffde niet alleen alle de Vorſtendommen, en Landen, van *ſijnen Vaderlijken broeder*, maar volgde hem ook in *het Stadhouderſchap*, en *ſijne heldendaaden*; de dapperheyd van *deſe Vorſt* bragt *Spanjen* tot bedaaren, volgende kort na ſijn dood, die op den 15 Maart Anno 1647. voorviel, de eeuwige Vrede met *Spanjen*, op den 30 Jan. Anno 1648. tot *Munſter* geſlooten.

Sijn eenige Soon, *Willem de tweede*, is hem in all ſijn Vorſtendommen, en Ampten, gevolgt, dog in den ouderdom van 24 jaar, en 6 maanden Anno 1650. overleeft, en agt dagen na ſijn dood, byna op 't ſelve uur wierd *Vorſt William* geboren.

Van 's Moeders ſyde ſtamde hy aff uyt *den koninklijke huyſe van Stuart*, all van overlang *Koningen van Schotland*, en, na de dood van *Koninginne Eliſabeth*, wierd *Iacobus de Sesde van Schotland* ook *Koning van Engeland*, die, de naamen van deſe *twee Koninkrijken*, tot vermyding van alle nayver, in het eene woord van *Groot-Brittannien* omvattende, bekent is met de naam van *Koning Jacob de eerſte van Groot-Brittannien*. Sijn

ſoon

Hosted by Google

ſoon was die ongelukkige *Karel de Eerſte*, welkers oudſte dochter *Maria* de Moeder was van *Koning William.*

Ook was hy na vermaagſchapt aan *den huyſe van Vrankrijk*, want *ſijn moederlyke Grootmoeder* was *de eyge moeye van deſe Franſche Koning*, *Lodewijk de XIV*, die dus, gelijk men ſpreekt, ſuſterling over deſe *Prince* ſtond. Miſſchien daar van daan die groote dienſten, en bloedverwants-pligten, die hy hem van jongs aff beweſen heeft!

So dat hy waarlijk van *Hoog-Graavelijken*, *Vorſtelijken*, *Princelyken*, *Hertoglyken* (want ook ſijn onder *Vorſten van ſynen huyſe* eeuwen lang *Hertogen van Gelderland* geweeſt) ja! van *Koninklyken*, en *Keyſerlyken*, ſtamme gebooren is.

Ydel was het daarom, dat ſommige qualijk wilde duyden, dat 'er, als *deſe jonge Vorſt* door den Doop *de Chriſten Kerk* ſou worden ingelijft, Hellebardiers ter ſyde van ſijn koets gingen, en dat hy ſelve gedekt was met bond van Armyne ſwart op witt, als *all te Koninklijk*, daar hem doch de Goddelijke voorſienigheyd tot *de Koninklyke*, ja! *Keyſerlyke*, *Kroon van Engeland* verordent had; en wilde, dat na dit wonder *de Koningen*, en *Keyſeren* ſelff, ja! *alle Vorſten van Europa*, ſouden omſien, gelijk het was te deſen dage.

Op den 15 Januarii Anno 1651. op een Sondag na de middag, is hy in *de groote Kerk in den Haage* door het Sacrament des Doops in de gemeynſchap der Kerke ingelijft; ten overſtaan van *de Gecommitteerde van de Heeren Staaten Generaal*, *die van Holland*, *en Seeland*, en *van de Steeden*, *Delff*, *Leyden*, *en Amſterdam*, als mede ten overſtaan van *de Koninginne van Bohemen*, *de Princeſſe Douariere Grootmoeder*, en *de Princeſſe Louiſe* &c.

Waar van ſig *den Hertog van Iork*, op dat pas ook in *den Haag*, echter ontrok. Mogelijk ook, om dat het kind niet en wierd gegeven de naam van *Carel Willem*, maar tot genoegen van *de Princeſſe Grootmoeder* de naam van WILLEM HENDRIK.

Sijn opvoeding, onder het beſtier van *ſijn Vrouw Moeder*, en *Vrouw Grootmoeder*, mitsgaders *den Heere Frederik Willem*, *Ceurvorſt van Brandenburg*, als, uyt hoofde van ſijn Vrouw, de naaſte bloedverwant, en Oom, van 's Vaders ſyde, is geweeſt Vorſtelijk; hoewel niet in die hoogheyd, tot welke hy in Gods voorſienigheyd gebooren was.

In ſijn eerſte jeugd gaff hy all de blyken van de ſchranderheyd van ſijn vernuft, en vertoonde alleſins, van wat *Vorſtelijk helden-bloed* dat hy gebooren was; van all het welke daarom te meer goeds voor *Vaderland*, en *Kerke*, te wagten was, om dat hy met een Godvrugtigen Geeſt ook in de kenniſſe van den waaren God, en Godsdienſt, groot wierd.

In *den Ouderdom van tien jaaren*, als hy tot *Leyden* ter ſtudie lag ſtierff den 3 Jan. Anno 1661. *ſijn Vrouw Moeder*, na *Engeland* overgeſtooken, om haar in de tegenwoordigheyd van *haaren op den throon helſtelden broeder*, en verdere bloedverwanten, te vervrolyken: waar over als by *den Prince* door *affgeſondene van den Staat* op den 15 Jan. het rouwbeklag wierd affgelegt, antwoorde hy in die jonge jaaren met een wonderlyke nette, vlugge, en beleeffde taal.

Sijn Vrouw Moeder had by uytterſte wille haar *heer Broeder*, *Koning Karel de II van Engeland*, geſtelt tot Voogd over *den jongen Prince*; maar wijl *die Vorſt* voor *Vaderland*, en *Kerke*, geboren was, hebben *de Vaderen*

des

Hosted by Google

des Vaderlands, *haar Ed: Gr: Mog:*, die haar reeds te vooren de opvoedinge van *den jongen Prince* hadden laaten ter harte gaan, op nieuw ſulks op haar genomen; doe ſy namentlijk op den 13 en 15 Aprill Anno 1666. in *den Engelſchen oorlog*; met eenpaarigheyd van alle haare leden tot genoegen van *de Princeſſe Douariere Grootmoeder*, en *den Prince* ſelff, hem *in den ouderdom van* 15 *jaaren* hebben toegevoegt *den Heer van Noortwijk*, *uyt de Ridderſchap*; *de Heeren*, *van Blyenburg van Dordrecht*; *Valkonier van Amſterdam*; en *Foreeſt van Alkmaar*, om Beneven *den Heere Raad-Penſionaris de Witt*, de verdere opvoedinge van *den Prince* te beſorgen, en hem in alle Staats-ſaaken, byſonder van ons Vaderland, en boven all in de gronden van *de waare Gereformeerde Godsdienſt*, te onderwyſen. En met wat vrugt ſulks geſchied ſy, heeft de uytkomſt geleerd.

Dus naderde vaſt de tijd, die de Goddelijke voorſienigheyd *in de uyterſte nood van ons Vaderland* geſchikt had tot heerlijkheyd, en luyſter, van *den Vorſtelijken Oranje-tak*, ik mein het droevig jaar van Anno 1672. Doe, waarlijk doe, heeft God getoont, dat hy *dien jongen Vorſt* verordent had tot een voormuur, en Redder, van *het gedrukte*, en *ontluyſtert*, *Vaderland*. Wonderen, wonderen, ſegge ik, ſijn'er doe in die allgemeyne verflagentheyd, en nood, door ſyne regterhand, God ten Voorſte! uytgewrogt: men mogt hem doe wel aanmerken als *onſer tien duyſenden*; Hy was als *Hollands Wagenen*, en *Ruyteren*; daar hy was, off quam, greep ontſettinge, en bevinge, den vyand aan.

De gelukkige gevolgen van dien oorlog, de heldendaaden van *deſe Vorſt*, in ſo jonge jaaren uytgewrogt, het inneemen van *Naarden*, *Bon*, *de Graave* &c. en ſo

veel dappere Veldſlaagen, te melden, maakte my deeſe dag, ik laat ſtaan deeſe uure, te kort. Daar moeten andere uytroepers van ſijn daaden te voorſchijn komen, als wy, die aan ſo kort een tijd bepaald ſijn.

Wanneer het in dien oorlog alles ſig begon te ſchikken na de vrede, liet *den Prince* in de vreeſe Gods ſijn gedagten gaan over een eerlijk huwelijk, en ſchoon men reden had, te twyffelen, off de regte weder helft voor *ſo groot een Vorſt* te vinden was, ſo bepaalde hy, in Gods voorſienigheyd, ſijn keur op *het puyk, en cieraad, der Vrouwen*, MARIA STUART; over welkers weergaalooſe hoedaanigheeden, en onvergelykelyke deugden, de Redenaars, en Digters, van deſe tijd, by haar ſo droevig overlyden, haar meer verwondert, als dat ſy de ſelve na waarde ſouden geroemt, hebben, gelijk men de ſelve nog niet anders, als opgetoogen, kan nadenken.

Dit Vorſtelijk wonderpaar heeft van den 14 November Anno 1677. in een ongelooffelijke overeenſtemming van gemoederen, vrede, en lieffde, geleeft, dat, na dat ſe *Rijksgenooten* met den anderen geworden waren, niet vermindert, maar veel eer (ſoo het vermeerderen kon) vermeerdert is; tot dat de Goddelijke voorſienigheyd *Vorſt William die droeve dag van haar dood* ontmoeten deed Anno 1695. den 7 Jan., op dat ſijn koninklyke deugden, en onderwerping aan ſijn God, deſ te meer uytſchynen ſou.

Aan ſo geſegent een huwelijk heeft egter 't Goddelijk welgevallen geen kinderen gegeven; een ſoon doch, van minder geeſt, en deugden, ſoude veel eer de verkrege luyſter van *den Oranjeboom* hebben ontciert, als verheerlijkt; en was hy met vaderlyke, en moederlyke,

Hosted by Google

ke, deugden, begaaft geweeſt, het ſou boven de menſchelyke onvolmaaktheyd opgeſteygert ſijn. Sulk een wonder was een affgod geworden ſo wel voor *Engel*- als voor *Neder-landers*.

Dit ſal te meer blyken, als wy eens de verdere daaden van *Vorſt William* nadenken; want dat wy tot nog toe gemeld hebben van de oorlogen van den jaare 1672, en de volgende, tot dat hy in den jaare 1678. *den Franſen Koning* een eerlyke, en veylige, vrede affperſte; dat ſijn maar de beginſelen van ſijn wonder-ſtukken, en ſegepraalingen.

Want het geene in den jaare 1688. in *de onderneminge op Engeland*, ter redding van dat volk, gebeurt is, dat gaat alle gedagten te boven, de naneeff ſal het in twijffel trekken, het nageſlagt het ongelooffelijk keuren: wijl wy ſelff, die 't beleeft hebben, 'er met verbaaſtheyd aan gedenken. Met een hand vol volks *drie Koninkrijken*, gelijk als in een ogenblik, in all haare oude wetten, Godsdienſt, en vryheyd, te herſtellen: *een wel gewapent Koning*, ter Zee ſo wel, als te Land, door de magt, en gunſt, ook van *'t nabuurig Vrankrijk* gedekt, *ſo groot een Land* aanſtonds *te eng* te maaken; en door *de ſtemme Gods*, en *des volks*, ſo onverwagt *de koninklijke Kroon* te ontfangen; dat is meer als *Cæſars* werk; het was hier waar; HY QUAM, HY SAG, HY WON!

De luyſter van alle ſyne koninklyke daaden, *Toehoorderen*! tot welken ik nu moeſte overgaan, verblind my 't geſigt, vermenigvuldigt my de gedagten, en maakt mijn tonge ſpraakeloos. Vergenoeg u, *Gelieffde*! dat ik (een weynig tot my ſelve gekomen) van de een, en ander. wonderdaad gewaage, terwyl ik het geene hy verder

verder als *Koning* deed voor de *Engelſche* welſpreekentheyd overlaate.

Wat roept dat halſterrig YERLAND, rookende nog van het bloed van *ſo veel duyſend vermoorde Proteſtanten*, de naam van *deeſe verloſſer* uyt? Wat roemt, ja! vereeuwigt DE RIVIER DE BOYNE ſynen heldenmoed, daar *twee Koningen* in eenen ſlag om *drie Kroonen* te gelijk ſtreeden? Daar was het, OVERWINNEN, OFF STERVEN; CÆSAR, OFF NIETS. Daar vertrad hy, met God! als de wateren, en, kogelen, en klingen, ten trots, ſtond hy aan de ſpitſe; hy mogt daar van tot God juychen, *ik vervolgde myne vyanden, ende troffſe aan, ende ik en keerde niet weder, tot dat ik ſe verdaan had: ik doorſtakſe, dat ſe niet en konden weder opſtaan; ſy vielen onder myne voeten. Want gy omgorde my met kragt ten ſtryde: gy deed onder my nederbukken, die tegen my opſtonden, ende gy gaaft my de nekken myner vyanden, ende myne haaters die vernielde ik. Sy riepen, maar daar en was geen verloſſer; tot den Heere, maar hy en antwoorde ſe niet. Doe vergruysde ik ſe als ſtoff voor de wind; ik ruymdeſe weg als ſlijk der ſtraaten.* Hoe weynig ſig *deſe koene krijgsheld* in deſe ſtrijd verſtooken, en hoe wonderlijk God hem ten dage deſer wapeninge gedekt heeft, dat riepen *de bebloede koninklijke kleederen*, en *het geraakte lichaam van deſe dapperen Vorſt*, uyt.

Het jaar van 1695. heeft aan *de helden-kroon van deſe ſegen-rijken Veld-heer* niet minder eeren-tak uytgelevert. Dat beroemde NAAMEN ſal hem doen leven onder de Volken der aarde, ſo lang men NAAMEN noemt. *Den Fieren Lodewijk*, trots op all ſijn overwinningen, had met gulde letteren op de Voorpuy van die vaſte, en byna onwinbaare, ſterkte laaten graveeren. RED-

DI,

Hosted by Google

DI, VINCI NON POTEST. HET KAN WEL WEDERGEGEEVEN, MAAR NIET GEWONNEN, WORDEN. Hy had'er het puyk van ſijn helden, en de keur van ſijn manſchap, ter menigte van een kleyn heyrleger in beſetting geſonden. *Een Mareſchal de France*, die ſig, ſelff overwonnen ſijnde, vermeten dorſt, *de gantſche aarde te ſullen doen beven*, had op *'t ongenaakbaar Kaſteel*, ten hemel toe geſterkt, en verhoogt, het oppergebied. En nogtans *de Stad*, *het Kaſteel*, en all die *Sterktens* hebben moeten bukken niet voor 't geld, nog bedrog, maar voor de krijgskunde, en dapperheyd, van *Vorſt William*. Ik laat van die ongelooffelijke daad voor den nakomeling *den Mareſchal de Villeroy* met *ſyne hondert duyſend mannen* de getuygen ſijn, welkers getuygenis, als aanſchouwers, en ooggetuygen, noit te wraaken is.

Het ontſette diermaaten het onbuygſaam hart van *Koning Lodewijk*, dat hy het van die tijd aff onmogelijk gekeurt heeft, om door geweld van wapenen ſijn ſaak goed te maaken, en het tegen *den dapperen William* uyt te houden. Sulks, dat hy, eens, en andermaal, de trouwloosheyd, en verraderye, tegen den geene, die God bewaarde, verydelt ſiende, eyndelijk hem ſo laag heeft moeten vernederen, om niet alleen, gelijk voormaals, tot *Nimwegen*, maar om ſelff in *Holland*, de vrede te moeten komen ſoeken, die eyndelijk, tot ontſterffelijke roem van *Koning William*, ende *ſyne hooge Bondgenooten*, op den 20 September Anno 1697. tot *Rijswijk*, in de Nabuurſchap van *den Haag* geſlooten is.

Een vrede evenwel, met weynig vrede vergeſelſchapt, een vrede, die all van den beginne onvaſt was, en welkers toegedekte vier uyt de aſſe ſelff op nieuw ſcheen

te ſullen ontbranden tot verderff van gantſch *Europa*, byſonder, tſedert de dood van *den laaſten Koning van Spanjen*.

Tegen het welke terwyl *den beſchermer van de vryheyd van Europa* met *den Keyſer*, *Batavier*, en *andere Koningen*, en *Vorſten*, *de groote Alliantie* maakt, en ſluyt; ja! terwyl nu tot ſchrik van *Lowys*, en allen, die met hem waren, het beſlootene den uytvoer dreygt; ſo word *die groote Vorſt*, ten toppunt van eere opgeheven, O wankel Rijks-cieraad! tot verbaaſtheyd, en ontſetting van gantſch *Europa*, in een ogenblik ter nedergeworpen.

Een affſterven, waar over wy te meer ſullen worden aangedaan, als wy 's *Mans* onvergelijkkelyke deugden, tot een kort hooft-ſommier gebragt, met ſyne daaden gepaart ſien.

Den beroemde *Franſen* gedenk-ſchryver *Cominæus* roept voor een ſettregul van Staat uyt, dat een Koning, die minder ondeugden, als deugden, heeft, ſekerlijk te pryſen is, om dat hy, in den overvloed van 's werelds goederen, in het midden van hooffſe vleyingen, en alle welluſten, gebooren, ende opgevoed, word. Maar wat naam, wat loff, ſal dan *den Grooten Willem* waardig ſijn, die, ſelffs ſyne vyanden regters ſijnde! met ſo weynig wandaaden gedrukt, en door ſo veel groote deugden verheerlijkt, is. Waarlijk, konden wy ons hier na waarde uytlaaten, wy hadden ſeer heerlyke dingen van *deſen deugd-ryken Koning* te verkondigen.

In een ſwak, en teder, lighaam droeg hy om een ſterke, en Koni ke, geeſt.

Hy was der Vo geen, die ſig aan *de welluſt*, en *weelde*, overgaff, geen *Sardanapalus* gelijk, die, onder

de

Hosted by Google

de Wyven ſittende, over Mannen 't gebied voerde. Geen *Abraham*, all was hy 'er gekomen met *de ſchoonſte der Vrouwen*, had aan het Hoff *deſes Konings* te vreeſen, noch wierd genoodſaakt, duchtende, *dat de vreeſe Gods aan die plaatſe niet was*, te ſeggen, *ſy is myne ſuſter*; neen, niemand behoeffde *uyt ſijn Hoff te gaan*, *om Godſaalig te ſijn.*

Wat was hy in all ſijn doen *beſaadigt*, *voorſigtig*, *wijs?* Een regte naneeff van *die Groote Swyger*, niet gewoon, breed op te geven, en ſlegt uyt te komen, maar alles door de ſchranderheyd van ſijn oordeel eerſt wikkende, en wegende, en met verre gedagten voor uyt ſiende dingen, daar anderen over geſtruykelt ſouden hebben.

Wat was hy *megaande*, ende *ſagtmoedig*, om een ſtoute daad, off ongeſoute taal, te kunnen verdraagen? het geen men by uytneementheid, gelijk als all ſijn deugden, heeft ſien uytblinken, na dat hy met *de koninklijke Kroon* praalde. Dat by anderen voor misdaad van gequetſte hoogheyd wierd uytgeroepen, en ſonder aanſien van perſoon geſtraft, wiſt hy voorby te gaan, te verduuren, en te boven te komen. *De Voorpoort van Londens-wonder-Brug* ſo dikmaal door *Vorſten Hooffden* ontciert, en door de bekkeneelen van *ongelukkig omgekome Edelen* affſchuwelijk gemaakt, heeft op hem geen roem. De galgen heeft men ten ſijnen tijde niet, gelijk voormaals, met *de grootſte des lands* gevult geſien.

Dit alles was *geen laffheyd van gemoed*, ſijn aart was niet, gelijk die *der durffnieten*; maar in hem ging *ſagtmoedigheyd*, met *grootmoedigheyd*, en *dapperheyd*, gepaard; waar van hy, als het daar op aan quam, de blyken, maar byſonder in den oorlog, gegeven heeft. 'T en was hem niet genoeg, als een krijgs-kundige uyt *ſijn*

Hosted by Google

Paleys, off *Tente*, ſijne bevelen te geven, en ſijn bevelhebberen te ſenden na de krijgs-heyren, off te doen ſtaan aan de ſpitſe; maar in het midden van het heyrleger was ſijn luſt, in de wapenen ſijn vermaak, in het heetſte van den ſtrijd ſijn yver, en onverſchroktheyd. Het geen ook den beſoldeling, ſo wel als ſijn hopman, ja! alle de bevelhebberen des heyrs, die moed byſette, dat niemand de minſte ſchreum had, wen hy maar in de legerplaatſe tegenwoordig was. Wat heeft hy menigwerff alles van naby beſogt, en beſchouwt? en, 't ſy dat hy in belegeringen, off veldſlagen, ſig bevond, altijd geweeſt, daar men *een dapper*, en *held-haftig*, *Veldheer* ſoeken moeſt, ſonder de gevaarlijkſte plaatſen te ontſien.

Gebeurden het, dat hy, door 's vyands magt overſtroomt, off niet getrouw gedient (gelijk de heldendapperheyd niet altijd na de overwinninge kan gerekent worden) ter hertred genoot-drukt wierd, men ſag hem niet, als een vertwijffelde, verſuft, off, als een verſchrokken blood-aart, vlieden onder de voorſten, maar eerſt met een wonderlijke beſaadigtheyd, alles ter afftrek beſorgen, en onder de laaſten 's vyands woede, en overmoed, ſtuyten, en hem ſelff in ſijn overwinninge de ſegenvieringe betwiſten, immers ſijn gejuych bloedig, en treurig, maaken.

Maar 't geen hem in all die deugden boven de meeſte Vorſten roemrugtig maakt in Gods Kerk, is *het Chriſten hart*, daar ſe in Gods genaade uyt gebooren wierden, dat was *de kroon* van alle de ſelve; gelijk ſe ook ten vertooge daar van met veele Chriſten deugden, en vrugten van de geeſt der heerlijkheyd, verſelt waren.

Wie

Wie twijffelt aan *'t geloove* van *deſen Grooten Vorſt*, waar van hy voor God, en voor de menſchen, heeft belijdenis gedaan? Wie twijffelt aan *de opregtigheyd van ſijn gelooff*, daar hy nimmer omtrent menſchen ſijn trouw brak? Men twijffele aan de opregtigheyd des gelooffs van ſulken, die, 't geen ſy met geſtaaffden eede ſweeren, na haar welgevallen breeken, en op wiens koninklijke woord geen ſtaat te maaken is; maar die omtrent ſijn minder ſijn trouw niet en krenkt, moet ten minſten voor ſijn God getrouw geagt worden. De Goddelijke Schriften, het geopenbaarde van ſijn Geeſt, hield hy alleen voor rigtſnoer van ſijn gelooff, en daaden; ſoo vaſt daar aan gehegt, dat hy ſig liever *de erffvolging van drie Kroonen* ontſteelen liet, als in het minſte daar van aff te wijken. Het gevaar van lijff, en leven, tot heyl van *Engeland*, en redding van Gods ondrukte volk, ondergaan, roepen ſijnen yver voor de waarheyd Gods, en ſo dan ſijn gelooff aan de ſelve voor all de wereld uyt.

Sijn gelooff was ook op *de regte kenniſſe ſijnes Gods* gebouwt, als die *God* in *het wonder van ſijne voorſienigheyd* met een volkomen overgeeventheyd in alles aan de ſelve aanbad, en eerde. Het levendig gevoel daar van voerden hem, kogelen, en klingen, ten trots, aan de ſpitſe van het krijgsheyr, en deed hem met een in 't ſtaal geklonken hart 't gevaar, en alle raadſlagen van ſijne vyanden, veragten. Een levendig vertoog van de vaſtigheyd ſijnes vertrouwen in deeſen komt my te binnen, doe hy in den jaare 1688. na een geleden ſtormwind, die hem genootſaakt had weder te keeren, in de bekende TORBAEY ſo gemakkelijk, en ſonder de minſte tegenſtand, geland was, daar hy het te vooren

Hosted by Google

elders ſcheen gemunt te hebben, en van ſijne vyanden verwagt wierd. Want doe ſeyde hy tot een van *de Kerkelijken*, die omtrent hem waaren, off hy nu niet ſag *de Goddelijke Voorſienigheyd*, die hem als met ſijn hand aan ſo veylig een plaatſe aan land geſett had, en met ſo uytgelaaten toejuychinge deed verwellekomen; en wanneer den andere *ja*! antwoorde; hervatte *Vorſt William ſijn gelooffs-taal*, ſeggende, *predik dan voor my, dit is van den Heere geſchied, en het is wonderlijk in onſe oogen*! gelijk tot genoegen *des Konings* gebeurden.

Dit gaff hem de regte *Chriſten geduldigheyd* in dagen van tegenſpoed, men hoorden hem niet murmureeren tegen ſijn God, hy ſprak geen vloekdreygingen tegen ſijn evenmenſche, maar onderwierp ſig met lijdſaamheyd aan 't Goddelijk welgevallen.

Bleek dit niet overtuygende, doe *ſijn tweede ſiel*, DIE GODVRUGTIGE MARIA, hem uyt de armen ſijner lieffde ontrukt wierd; doe alleen *de Goddelijke Voorſienigheyd*, en de daar uyt ſpruytende *Chriſten lijdſaamheyd*, hem opbeurde, en met *den geduldigen Job* deed uytroepen, *de Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naame des Heere ſy gelooft*!

Daar dit dus gevonden word, wie twijffelt aan ſijn *Godvrugt*, die hy, met ſulke overtuygende bewijſen van Godsdienſtigheyd, ſo dikmaal beveſtigt heeft, dat het alle nagedagten uytdooft. De agting, die hy had voor Gods Dienaars, de eere, die hy haar aandeed, als ſy tot hem naderde, maakt het ontwiſtbaar. Sijn maniere van leven, en hoff-houdinge, beveſtigen het: de toonneel-ſpeelen van ydelheyd, en de ſo genaamde tijd-verdrijven der wereld-wigten, en hovelingen, waren onaangenaam, en walgelijk, by *deſe regt Chriſten*

Opper-

Hosted by Google

Oppervorſt; en ſchoon hy ſig, om ſtaatkundige redenen, van alle godlooſen niet ontlaſten, hy dulden haar egter in haar godloosheden niet voor ſijn aangeſigte. Met wat ijver heeft hy geſtaan na *de Reformatie van ſijne Koninkrijken*, en om alle de godloosheeden uyt ſijn volk uyt te roeijen? Waar van de onder ſijne regeeringe gemaakte wetten, en ſijn geheyligde drift in het voortſetten van de ſelve de getuygen ſijn,

Op ſo veel deugden was hy in het alderminſte niet hoogmoedig, maar *nedrig*, *de nedrigheyd* van ſijn gewaad, aan welkers ydelheyd hy ſig noit vergaapte, ſtemde waarlijk met *de nedrigheyd* van ſijn gemoed overeen; niet alleen alle menſchen als ſijn medemenſchen, alle gelovige even dierbaar by God, agtende, en eerende, maar nimmer ook met vleijerijen gedient, walgende van alle ijdele lofuytingen, byſonder de ſelve verfoeijende, wanneer ſe te hoog draaffden. Hy was geen *Herodes Agrippa*, die het welgevallig was, de juychende menigte op *ſijn redenvoeringe tot Cæſareën* te hooren roepen, *een ſtemme Gods, en niet eenes menſche*! Gelijk hy daarom alle ydele praal te mijden voor een gewoonte had, en by nagt, en ontijde, off daar hy niet verwagt wierd, na ſijn Hoff te komen. Na veel ernſtig aanhouden heeft hy eens gedult, dat men hem, na de wijſe *der Romeynſche Veld-heeren* ſegevierende, met koninklijke pragt, en luyſter in de plaatſe van ſijn hoffhoudinge in ons Vaderland verwelkomde, maar hoe weynig hy 'er mede voorſien was, weten die geenen, die de eere gehad hebben, hem van naby te kennen. Wy weten, dat een van *ſijn lieff-hebbers* ſig wonderlijk meende te hebben uytgeſlooft, als hy hem op dat pas een eerendigt ter hand ſtelde, met dit opſchrift. *Ter*

eere

eere van Jehovah, en ſijn knegt William de derde (gelijk wy het dus geſien, en geleſen, hebben.) Maar dat hy, hem ſelve nevens God gepaart, en ge-eert, ſiende, ſig aan dat trotſe opſchrift (hoewel *in eenvoudigheyd geſtelt*) ſodaanig ergerde, dat hy het ſmaadelijk van ſig wierp.

Nedrig dog was hy boven all voor ſijn God, voor welkers hoogheyd dat hy in diepe eerbied bukte. Men hoorde hem met geen *Phariſaiſche*, en voor God verfoejelijke, *hoogmoed ſijn God danken, dat hy niet was gelijk andere menſchen, rovers, onregtvaardige, overſpeelders* &c. Neen, voor God kende, en 'erkende, hy ſig *een armen ſondaar*, en bad hem om genaade; *Hy ſogt niet in Chriſto gevonden te worden, hebbende een regtveerdigheyd, die uyt de wett was, maar die door 't geloove Chriſti is. Namentlijk de regtveerdigheyd, die uyt God is door het geloove. Jeſus* was *ſijn ſchatt, ſijn kruys, alleen ſijn roem*, het deelgenootſchap aan ſijn verdienſten ſijn heerlijkheyd, en boven Kroon, en Scepter, te waardeeren. De bewuſtheyd daar van deed hem juychen in ſijn God, en met vrymoedigheyd beſluyten, dat *geen inſtrument, tegen hem bereyd*, verder, als 't God gehengde, *gelukken ſoude;* Immers *alle tonge, tegen hem in het gerigte opſtaande, kon hy, in* Gods kragt, en genaade, *verdoemen, want dat is de erve der knegten des Heere, en haare geregtigheyd is uyt my; ſpreekt de Heere.*

Die het ſal mogen gebeuren, van *het affſterven van deſe Man in Chriſto* te ſpreeken; waar van ons de omſtandigheden op dit eerſte gerugte van ſijn dood nog onbekent ſijn. Wat ſal hy die Chriſten-deugden van hem op 't heerlijkſt kunnen uytroepen! Een Chriſten ſiel, als hy op ſijn uytterſte begint te gevoelen de vrymaakinge van *het lighaam deſes doods*, word (in de voorſmaak

Hosted by Google

ſmaak van de eeuwigheyd, en ſaalige ontſterffelijkheyd, van all het ondermaanſche affgetrokken) dikmaal van ſo hooge gedagten aangedaan, dat hy door de Geeſt Gods wonderſpreuken uytt, en, in de kragt van ſijn gelooff met geeſtelijke Arends-oogen boven het ſterrendak ſwevende, verborgentheeden der ſaaligheyd, en regt hemelſche ſaaken, uytboeſemt. Het verſierde *ſwanen-geſang* der Heydenen heeft geen ſchaduwe van deſe verhemelde ſielen. Wie twijffelt dan, ſo God aan *den Godvrugtigen William* verſtand, en ſpraak, in ſijn uytterſte vergunt heeft, off het is voor die bitterlijk bedroeffden, die rontom ſijn ſterff koets ſtonden, een ſiels-vermaak geweeſt, *een Koning*, die God *ontkroonde* na de wereld, te ſien praalen met *de kroon der hemelingen*, die God hem in ſijn ſterff uur ter onverderffelijke heerlijkheyd uytreykte, gelijk dat het ſaalig lott is van *het uytverkooren geſlagte*, en *koninklyk Prieſterdom. Mijne ſiele ſterve den dood der opregten, en mijn uytterſte ſy gelyk het ſijne*!

Wat dunkt u, *Chriſten Toehoorder*! mag ik hem niet aanmerken als *'t Cieraad der Batavieren*? Kan my iemand betwiſten, dat ik hem noem *de kroone onſes hoofds*? niet, dat gy my ſo dwaas keurt, gelijk veelen, die *haar eyge Souvereyne* niet en kennen, dat ik hem ſou uytroepen voor *onſe Koning*. 's Lands vryheyd, op het bloed, en heldendaaden, der Voorvaderen gegrondveſt, en door ſijne onverſchrokke dapperheyd ſo vaak verdaadigt, en in gevaar van lijff, en leven, tot hier toe, met God!, behouden, getuygt het anders. Het was een aardig ſeggen, van den ſchrandere Staatkundige, en Dichter, *de Heer Cats*, op dat pas nog *Loontrekkend Raadsheer van Holland*, als hy, de overmaatige droeffheyd van veelen over de dood van *Prins Willem de tweede* Anno

Hosted by Google

1650. maatigende, seyde, *dat men den Staat moest aanmerken, gelijk een Kerk, off Paleys, waar in waaren Pilaaren, en* KROONEN, *off groote Kandelaars, dat de Pilaaren waaren de Provincien, en Staaten van dien, dat de Prins was* EEN KROON, *off groote Kandelaar, geweest, die veel lichts en ornaments, had gegeven, maar dat het verlies van dien luchter te ligter konde worden versett, dewijl alle de Pilaaren bleven, en die so wel den Kandelaar, als de Kaarssen, konden, en moesten, bybrengen.* En so seggen wy in diergelijk een opsigt ook, dat *William* was DE KROON *van 't Vrye Nederland.* Was 't niet, en sal 't niet EEN KROON *voor den Haag, een eer voor Holland*, sijn, *so groot een Vorst* ten *burger*, en *inboorling*, gehad te hebben? Is 't geen KROON *der Batavieren* geweest, op so *staatkundigen Stad-houder*, so *grooten Admiraal*, so *dapperen*, en *krijgskundigen, heyrtogts-leyder, dertig jaaren lang* veylig te hebben kunnen rusten. Was 't geen KROON *voor Neerlands Krijgs-helden, desen onverschrokken Capiteyn* tot *een hoofd* te hebben, en als men in Gods naam de Vaandelen ontwond, en de oorlogstrompetten blies, *dese manmoedigen Koning* so volveerdig te sien, als de minste soldaat?

Geloost my *Toehoorderen*! hy was het, die *Holland* eer, aansien, en roem, bysette in de wereld, om synent wille, ja! om synent wille, was het, dat ons *de Keyseren* des te meer agten, *de Koningen* vleyden, *de Vorsten* ontsagen, en dat 'er des te grooter naam van ons uytging onder de Volken van de aarde.

Nog eens, was het geen eer, was het geen aansien voor de strydende Kerk op aarde, en yeder gelovig lid des selfs, tot *so groot een Koning* te mogen naderen, en te seggen, gy sijt onse broeder? Dit sullen met my erkennen so velen, als 'er God in geest, en waarheyd, dienen.

Daar

Hosted by Google

Daar was meer te melden van *deſe hooft-pronk van Neerland*, de luyſter van *deſe Bataviſe eere* KROON was in ſijn wonderlijke heerlijkheyd tot verbaaſtheyd toe, wen het de tijd dulde, aff te ſchetſen; Erinner u maar dat weynige, dat wy geſegt hebben. Hier is *ſo groot een Cieraad van majeſteyt*, dat het ſelffs vermeerdert is, nu deſe KROON verwelkert ſchijnt.

Dat doodelijke woord dog, O ydelheyd van all het ondermaanſche, ook van 's werelds heerlijkheyd! *dat doodelijke woord*, helaas! moet 'er uyt; *dat cieraad der heerlykheyd* is ons *ontvallen*, GEVALLEN, ſegge ik met nadruk, Toehoorderen! *de kroone onſes hoofds is* AFFGEVALLEN! Van *wylen ſijn Hoogheyd, 's Princen Vader*, leeſt men, dat hy in October Anno 1650. ſig drie weeken lang op *de Veluwe* in een ſeer windig, en regenagtig, weer met *de jagt* verlugſtigt, en wel byſonder op den 27 October ſeven uuren lang te paard geweeſt, hebbende, 'sanderendaags genootſaakt wierd, het bed te houden; en negen dagen daar na, den 6 November, was hy in den bloey van ſijn jaaren gelijk als in een ogenblik weg-gerukt. Maar niet min onverwagt moeten wy van *Koning William* ſeggen, *dat hy op Saturdag* (ſijnde giſteren voor veertien dagen) *op* HONSLOWEATH *op de jagt ſijnde, het koninklijke paard ſtruykelde, op de kniën viel, en ſijn Majeſteyt voor over ſtorte, en het ſleutel-been van de regter ſchouder brak.* En terwyl wy ons vermaakte met, ja! God dankten over, de voorſpoedige gevolgen van *ſo groot een vall*; ſo wierden wy eergiſteren onverwagt door ſo doodelijk een boodſchap ontruſt; en wy moeten uyrroepen, *die groote Hollander, die weergaalooſe Vorſt, dat puyk der Princen, 't cieraad der Koningen*, en veel meer, als voormaals *Keyſer*

Hosted by Google

Titus, te noemen, *de luſt, en het vermaak, van 't menſchelijk geſlagte*, heeft geleeft!

Hy is op den 19 Maart geſtorven in den Ouderdom van 51 jaaren, vier maanden, en ruym vier dagen.

Den Koning William, dat groote Hollands wonder,
Ging's Maandag's avonds op, en Sondags's mergens onder.

Op *een Maandag avond ten agt uuren* ſag hy eerſt het ligt, en op *een Sondag ochtent ten agt uuren* is hy overleeft. Hy is maar weynig weken ouder geworden als *ſijn over Grootvader, Willem de Eerſte*, die ook ter ſyner een en vijftigſte jaar, en niet wel drie maanden, ſo ongelukkig het leven liet. Maar ſchoon *Vorſt William* maar een halve eeuw, en weynig meer, geleeft heeft; ſo ſullen alle de eeuwen van de wereld van hem genoeg te denken, te ſchryven, en te leeſen, ja! ſig over hem te verwonderen, hebben.

Beſchrey dan *Vrygevogte Batavier! het Stad-houderlijke Lijk;* betreur *Neerland! uwen Heyrtogts-leyder;* betreur hem, *ontkoningt Engeland!* ja! *gantſch Europa!* en boven all *gy Koningen!* en *Vorſten! die ſo groot een Alliantie ter inteugeling van Vrankrijks heers-ſugt, en overmagt, tot heyl van ſo veel volken, ſo vers met hem geſlooten had.* Maar boven all, *gy Volk Gods!* en *gy allen, Grooten* ſo wel, als *kleynen, die God in Geeſt, en waarheyd, diend!* heft naare ſielſugtingen, heft bittere weeklaagen, hem ter eere op! *off en weet gy niet, dat te deſer dagen een Vorſt, ja! een Groote, in Iſraël gevallen is?* Men mag *hem* wel *beklaagen*, en *uytſuchten, Och mijn Broeder! Och Heere! Och ſijn Majeſteyt! Och dat ons hoofd water ware, en onſe oogen een ſprink-ader van traanen, ſo mogten wy dag, en nagt, beweenen dit groot verlies der dogter onſes volks! En verkon-*

Hosted by Google

kondigt het niet te Gath, en boodſchapt het niet op de ſtraaten van Askelon; op dat de dogters der geeſtelijke Philiſtynen haar niet en verblyden, op dat de dogters der onbeſnedenen niet op en ſpringen van vreugde, om dat *dit Cieraad Iſraels,* en *ſo groot een Held, gevallen,* is!

Maar *Chriſten Toehoorder*! beween hem egter niet als *de Heydenen, die geen hoop hebben.* Hier de dood, off 't wreede nood-lott, te beſchuldigen, de dag van die onguure maand, die ons in ſijne heldere ſonneſchijningen te jammerlijk misleyd, *den Koning* als ter jagt uytgelokt, en ſo groot een ligt uytgedooft, heeft, te vervloeken hem ſelve dood te vaſten, off by *het koninklijke Lijff*, en Graff, te ontſielen, off, als des levens ſatte, ſig onder den anderen dood te vegten, en wat dier ydelheeden meer ſijn, laat dat voor de Heydenen. Wy beweenen het affſterven van *een Vorſt*, die het vaſt beperkte van Gods voorſienigheyd de grondſteun van ſijn hoop, en ſiele-trooſt was. Kon *die koninklijke ſiel* ons van voor Gods throon toeroepen ſijn volle vergenoegen, ſegepraal, en heerlijkheyd, die hy in de gemeynſchap van den Koning der Koningen geniet; wat hoorden wy een nadrukkelijke gejuych-taal, en hemelſchen loffſang? ontwijffelbaar ſprak hy onder anderen: *Spaar u traanen, Neerlanders! ik ben ontkerkert van het lichaam des doods; van ſo veel moeite, verdriet, en quellinge des geeſtes, vry gemaakt, de haat, de nijd, de vervolginge, en trouwlooſe verraderyen, ontrokken, verluſtig ik my in mynen God. Wat beklaagt, wat betwilt, gy als met u geween mijn ſiels-vermaak? juycht veel eer met my, dat ik, na een dertig-jaarige verdeedinge van de vryheyd van u Staat, voor het quaade weggeraapt, en, in ſo groote toeberey dſelen van den verdervenden oorlog, in vrede tot myne Vaderen verſamelt, ben. Doet aan den ouden helden*

moed, Batavis Volk! en ſtaat; met God! en, in de vreeſe van ſijn naam! met eendragt als muuren, en yvert voor Vaderland, en Kerke, en uw' laaſte ſal heerlyker worden als uw eerſte!

In waarheyd, *Chriſtenen!* daar valt nog wat anders te beweenen, als 't groot verlies van *deſe Vorſt*, ik moet hier ſeggen met de woorden van *de Klaag-Propheet*, *wat klaagt een levendig menſche? een yeder klaage van wegen ſijne ſonden. Laat ons onſe wegen onderſoeken, en doorſoeken, ende laat ons wederkeeren tot den Heere.*

Wat ſtaat *lieve God!* wat ſtaat *Neerland* niet ſchuldig aan verſoejelijke *affdwaalingen*, wat ſijn 'er niet *ſtoute ſondaars* onder ons, die *de ſonden trekken met koorden der ydelheyd, en de ongeregtigheyd als met dikke wagenſeelen?* en hoe veele, quanſuys uytwendige leden van de Kerke, die *haar leden ſtellen tot wapenen der ongeregtigheyd?* Is'er wel een van de Goddelijke Geboden, dat ongeſchonden blijft, *affgoderye, beelden-dienſt, ontheyliginge van Gods Naam, en van den uyt-en in-wendigen Godsdienſt, onteeringe der Ouders, overſpeelen, dieffſtaalen, laſteringen*, off *vals getuygeniſſen*, en *alle onreyne bewegingen en begeerlykheyd*, ſijn ſe niet alle onder ons? Ja! daar word niet alleen *geſondigt*, maar daar word *ſo* grouwelijk *geſondigt*. Wat *hebben wy*, en *onſe waarde mede-Amptgenooten*, lang *uyt der keele geroepen, en niet in gehouden, maar Gods Volks haare overtreedingen verkondigt, en den huyſe Jacobs haare ſonden?* Wat hebben wy vermaant, beſtraft, en verſoeit, de grouwelen, die onder ons doorbreken? Wat hebben wy gebeden, geſmeekt, en in Gods Naam betuygt, gelijk wy nog heden doen, *ſoek den Heere, terwyl hy te vinden is, roep hem aan, terwyl hy naby is, de godlooſe verlaate ſynen weg,*

en

Hosted by Google

en de ongeregtige man ſijne gedagten, ende hy bekeere ſig tot den Heere, ſo ſal hy hem ſijner ontfarmen, en tot onſen God, want hy vergeeft menigvuldig? en tegen all dat roepen, ja! tegen alle Gods kaſtijdingen, aan, ſo hebben de ſonden, de ydelheden, en de flauwheyd in den Godsdienſt, alleſins de overhand genomen, ik ſegge met nadruk *alleſins*, onder alle ſtaaten van perſoonen namentlijk; Grooten, en Kleynen, Leeraars, en Leerlingen; den een min, den andere meer &c. Denk gy wel *onſaalig ſondaar*! dat gy dus *Neerland* DE KROON VAN HET HOOFD neemt? Wat was *het cieraad der Voorvaderen*, wat was de eer der geener, die in *dit Land* doe God gedient hebben? Was het niet haar gelooff, door lieffde, en alle Chriſten-deugden, verciert, *door het welke dat ſy nog leven, na dat ſy geſtorven ſijn?* Verbeeld gy u wel, dat alle tydelijke plaagen, en beſoekingen, die *Vaderland*, en *Kerke* drukken, uyt uwe ſonden, en gruweldaaden, in Gods heylige voorſienigheyd geboren worden? Off wat? meent gy? dat dat WEE, en die groote benauwtheden, die ons NU overkomen, geen regtveerdige kaſtijdingen, en oordeelen, Gods ſijn? ja! ja! Sondaar! *hier van daan alle deſe traanen;* Gods Soon-Gods Soen-en Son-dag, ſo vaak verſpilt, verſpeelt, en verſpelt, in ſonddag, is ons ook daarom door de dood van *deſe groote Koning* ſo bitter geworden. En valt *gy*, *Godvergetene*! God niet te voet in demoedigheyd, en in waare bekeeringe, regtveerdigt *gy* hem niet in all ſijn doen, daar is nog, *O ongelukkige*! *een eeuwig* WEE! en daarom laat u dog *bewegen door den ſchrik des Heeren*, eer dat de ſcorpioenſlagen van Gods grimmigheyd u aantreffen, want het ſal namaals te laat ſijn, met een eeuwige knaaging des geweten

weten te moeten uytjammeren, O WEE NU ONSER! DAT WY SO GESONDIGT HEBBEN!

Wel dan, *Gelieffde in Chriſto*! en wel byſonder *gy, O onſe Broederen, en Suſteren*! *die even dierbaar gelove met ons ontfangen hebt*! ey! dat wy *de ſonden-ſtaat van Vaderland*, en *Kerke*, bewenen, de ongeregtigheyd der dogter onſes volks verfoeyen, en God, in waare demoedigheyd onſes herte, om genaade, en vergevinge, aanroepen. Boven all, dat wy ook onſe eyge ſonden, en ongeregtigheden, hoe langer hoe meer van ons wegdoen. All ſtaat ons 't hart daar in blank voor God, dat wy hem met een opregten Geeſt dienen, *wy ſtruykelen* evenwel *dagelijx in veelen*, en wy worden nu, en dan, en niet dan maar te veel, door 's werelds ydelheeden, en de wandaaden der godlooſen, verrukt. Het gebeurt all, dat *den Tempel Gods* ook te veel *t'ſaamenvoeginge heeft met den affgoden, de geregtigheyd eenige gemeynſchap met de ongeregtigheyd, het ligt met de duyſternis, en een gelovige met de ongelovige*, en ſo als *een ander jok aantrekt met de ſelven*. Ach! dat wy dit niet ſo dikmaal ſagen, en hoorden! Behoorden ONSE KROONE ons niet dierbaarder te ſijn? *dat onverdeffelijk vercierſel van een ſagtmoedigen, en ſtillen geeſt*, en van een levendig gelooff, ſo *koſtelijk*, en aangenaam, *by God*, behoorde dat niet onſe ſielen te raaken? Byſonder, daar wy weten, dat *God* ook *geen ongeregtigheyd in Jacob aan en ſchouwt, nog geen boosheyd in Iſrael*, ſonder de ſelve te kaſtijden, en t'huys te ſoeken? moeten wy niet erkennen, dat wy in alle ſwaare land-plaagen van de hand Gods geraakt, en gekaſtijd, worden? Wel dan, dat wy ook *in dit ongeval* gedenken aan onſe overtreedingen, de ſelven voor God erkennen, en God in dit oordeel regtveer-

Hosted by Google

veerdigen, en ſo ons ſelven in de ſchuld leggen. Galm my vry na, *Chriſt-gelovige ſiel*! gelijk ik u allen voorroepe: DE KROONE ONSES HOOFDS IS AFFGEVALLEN; O WEE NU ONSER! DAT WY SO GESONDIGT HEBBEN!

Byſonder ook, laat ons *by deeſe gelegentheyd* eens indenken, off *wy gelovigen ſelffs* niet all wat te veel op den vleeſchen-arm, en op een wereldſe magt, geſteunt hebben. Gods Geeſt roept ons wel toe, *wee die geenen, die in Egypten afftrekken om hulp, en vertrouwen op wagenen, om dat'er veele ſijn, en op ruyters, om dat die ſeer magtig ſijn, ende en ſien niet op den Heyligen Iſraels, ende en ſoeken de Heere niet.* Maar ſou in het byſonder dat ook niet all een ongeregtigheyd ſijn onder ons, dat wy te veel geroemt hebben op *ſo groot, wijs, en dapper, een Koning, en Veldheer?* op *onſe hondert duyſenden van Helden*, die voor *ons*, en *onſe Bondgenooten*, nu ſtonden uyt te trekken? Hebben wy ons van dat alles niet all wat te groots verbeeld? Hoe veelen, die waanden, dat *deſe Grodvrugtigen Vorſt* het ſijn ſoude, die *Gods Iſrael* ſoude redden, en die in deſe dagen het heyl voor Gods Kerke ſou uytwerken, en ſo veel *ter dood gegrepene, benauwde ſielen*, en *kinderen des doods* in *Vrankrijk*, en elders, vry maaken. Wy geloven ook ja! indien 't aan hem alleen geſtaan had, dat hy na all ſijn vermogen dat werk ſou bevordert hebben, en als wy ons in ons vervolg van *Exodus* ſo dikmaal over traage *Moſeſſen* beklaegt hebben, en *die Proteſtanſche Vorſten* aangemoedigt, om immers vryheyd van gewiſſe voor Gods Volk te beſorgen, wy hebben noit aan ſijn yver getwijffelt, wy hebben hem aangeſien voor een *der Koningen*, van welke *Gods Geeſt* by *Jeſaiam* ſegt, *Koningen ſullen uwe Voedſter-*

Heeren ſijn. Maar evenwel wy hebben ons noit derven verbeelden, dat God juyſt deſen Koning verordent had, om de laaſte hand aan de ſlagtinge van Gods vyanden te leggen, en ſo groote wonderen uyt te voeren. Dat het heyl van Gods Kerke met harde ſchreden nadert, ſtellen wy ten hoogſten waarſchynelijk, maar *'t is* altijd *beter, tot den Heere toevlugt te nemen, dan op Princen te vertrouwen.* Immers als *Babels verderff* voor de deure is, ſal ſe moeten *juychen*, en *roemen, ik ſitte als een Koninginne, en ben geen weduwe, ende en ſal geen rouwe ſien.* Sy ſal ſpotswijſe moeten ſeggen van *Gods Volk; heah! wy hebben ſe overmogt. Als de vyand ſal komen gelyk een ſtroom, ſal de Geeſt des Heere de baniere opregten.* Als *Gods Volk* ſal ſijn gelijk als *een weeſe*, dan *ſal ſy by God ontferminge vinden, die dan haarlieder affkeeringe geneeſen, en haar vrywillig lieff hebben ſal.* Siet Deut. 32: 36-43. Jeſ. 59: 16-20. Hoſ. 14: 4, 5. Openb. 18: 7, 8. &c.

Wel dan, ſchoon *ſo machtig een Vorſt*, en *Godvrugtig Koning*, ons, en Gods Kerk op aarde, *ontvallen* is; niemand onſer *ontvalle* daarom het hart. *God Soon, de Koning van Sion*, ja! *de Koning der Koningen, en Heer der Heeren, leeft nog*, en *ſitt aan's Vaders regterhand;* die kan, die wil, die ſal, ſijn Kerke, en gelovigen, vergaaderen, beſchermen, en bewaaren, en *de poorten der helle en ſullen de ſelve niet overweldigen*! maar die ſal, *als de beſtemden tijd, om Sion genadig te weſen, ſal daar ſijn*, het wonder van ſijn mogentheyd tot heyl van ſijn Volk uytvoeren, en, alle geweld der vyanden ten trots! daar ſtellen. Laat dan, *O Vaderen des Vaderlands! deſe magtige God*, en *rotſteen des heyls*, in deſe dagen eendragtig uw' toevlugt, en vertrouwen, ſijn! Staat *O onſe Helden!*

en

en ſtrijd ten dage der wapeninge, in de naam van deſe onſe God, als leeuwen voor altaaren, en voor haart-ſteden! Bid, *gy, Dienaaren des Heyligdoms*! in den yver-geeſt uwes Gods, en ſoek in demoedigheyd ſijn aange-ſigte! En gy, *O Volk Gods*! *bekeeret u tot den Heere uwe God, op dat hy u genaadig ſy*! Wie weet, wat *eere kroon*, wat ſegeninge, dat God, in plaats van deſe tegen-ſpoeden, voor *Vaderland*, en *Kerke*, bereyd heeft? God immers, *die ons in ſes benauwtheeden verloſt heeft, ſal ons in de ſevende niet verlaaten.*

Maar eyndelijk, op dat ik ſluyte! daar wy ſien, dat *het alle menſchen geſett is, eenmaal te ſterven, en daar na het oordeel*, en dat geen deugden, geen ſtaaten, nog eer-ampten; ja! geen Kroon, nog ſchepter, iemand bevrijden van *de dood*, als die *ſo wel klopt aan de paleyſen van de Vorſten, als aan de hutten van de armſten*; dat wy ons by tijds tegen ſo ſekeren, en dikmaal onverwagten, vyand wapenen, ons daar toe met God verſoenen in Chriſto Jeſu, en door ſijn Geeſt *na de beſte gaven yveren*; immers, *ons ſelve hoe langer, hoe meer, van alle beſmettinge van vleeſch, en geeſt, gereynigt hebbende, onſe heyligmaakinge in des Heeren vreeſe volbrengen.* Op dat wy eens *den goeden ſtrijd geſtreden, den loop ge-eyndigt, en het gelove behouden, hebbende*, in het geſelſchap van *den geſtorve William*, en alle *Gods uytverkorene, de kroone der regtveerdigheyd ontvangen mogen.* Want *die over-wint, die ſal ik* (*ſegt de Amen, de trouwe, en waaragtige, getuyge, het begin der ſcheppinge Gods*) *geven met my te ſitten in mijnen throon, gelijk als ik overwonnen hebbe, en ben geſeten met mynen Vader in ſijnen throon.* Amen.

Hosted by Google

Eenige misſtellingen aldus te verbeteren.

Pag. 1. lin. 4. van onder weenent ſtoff. l. weenens ſtoff.
Pag. 4. en 14. boven aan, ontluyterd. l. ontl
Pag. 10, lin. 26. Koninginne, leeſt; de Kor
- - lin. 28. Jeſchurim. l. Jeſchurun.
Pag. 14. lin. 5. van onder, gwaar. l. gewaar.
Pag. 15 lin. 18. maar een. l. maar van een.

So 'er ook in de overige blaaden eenige letterfauten ſijn, ſo gelieve den Leſer de ſelve in het leſen ſelff te verbeteren, en te verſchoonen, alſoo ik die blaaden hier niet hebbe.

Hosted by Google

D E

ROUWE VAN GANSCH JUDA,

over de

DOOD van den Godvrugtigen KONING

J [redacted] S I ,

[redacted] en naader *uitgebreid* op het *overdroevig afsterven* van zijn MAJESTEID,

ILLE DE ER E

KONING van ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK en YERLAND, ERFSTADHOUDER, &c. &c. &c.

Ende tot *Opwekkinge* van het

NEDERLANDS JUDA,

In deze tijden voorgesteld uit 11 Chron. xxxv vers 23, 24, 25.

DOOR

1668 – 1711.

JOHANNES DOESBURG

Bedienaar des H: Evangeliums tot ROTTERDAM.

Tot ROTTERDAM,

By REYNIER van DOESBURG Boekverkooper, op de groote Vismarct. 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

DEN EDELEN GROOT AGTBAREN

HEEREN

De Hr. en Mr. JOHAN vander HOEVEN.
Voorſittende.

De Hr. ABRAHAM ELSEVIER, Bewindhebber van de Ooſtindiſche Maatſchappy.

De Hr. DIRCK MEESTERS.

De Hr. JOHAN DE MEY, Heer van Yſelmonde, Bewindhebber der Weſtindiſche Maatſchappy.

Regeerende Borgermeeſteren der Aanſienelyke Koopſtad

ROTTERDAM.

Erden deze Bladeren (in haar bevattende de *Rouwe* van *Juda* en *Jeruzalem*, over den Godvrugtigen Koning *Joſia*, en toegepaſt, op de Overgroote *Rouwe van* gantſch *Nederland*, over de Overdroevige dood van *William* de III Koning van groot *Brittannien*, en onzen zoo gewenſchten *Stadhouder*) te gelyk met hem zelven, in alle behoorlyke eerbiedigheid opgedragen, van hem: Die niet zal nalaten den God der Goden hertelyk

Hosted by Google

te ſmeeken, dat Hy, die des Geeſtes volheid heeft, in deze zoo bekommerlyke dagen, een dobbele mate van zijn H. Geeſt over haar Agtb: wil uitſtorten: Dat de Heere de Stoelen des Gerigtes, in deze Stad, wil beveſtigen: Haar Perzoonen en Familien wil Zegenen: Haar Regeeringe wil voorſpoedig maken in lengte van dagen: Dat Godsdienſt en Ware Godsvrugt, in deze hare Stad, mitsgaders alle uiterlyke Zegeningen mogen toenemen, op dat de Heere luſt mag hebben in het midden van haar te woonen: En als Haar Gr. Agtb: den Raad Gods zullen hebben gediend, dat de Heere Haar, in den laten Avond harer dagen, in Vrede, met *Joſia*, wil verzamelen tot Hare Vaderen.

Zoo bid en wenſcht van gantſcher herten Haar Ed: Gr. Agtb: Onderdanigſte Dienaar in den Heere.

Rotterdam den 14 April
1702.

JOHANNES DOESBURG.

Hosted by Google

DE ROUWE van ganſch JUDA

OVER DE

Dood van den Godvrugtigen Koning

JOSIA.

Toegepaſt op het overdroevig afſterven van

WILLEM DE DERDE

Koning van groot Brittannien, ERFSTADHOUDER, &c. &c.

Voorgeſteld uit 2 Chron. XXXV vers 23, 24, 25.

Ende de Schutters ſchooten den Koning *Joſia, doe zeide de Koning tot zijne Knegten, voert my weg, want ik ben zeer gewond,*

Ende zijne Knegten namen hem weg van den wagen, ende voerden hem op den tweeden wagen, ende bragten hem te Jeruſalem, ende hy ſterft, ende werd begraven in de Graven zijner Vaderen, ende ganſch Juda en Jeruſalem bedreven rouwe over Joſia.

Ende Jeremia *maakte een Klaaglied over* Joſia, *desgelijks alle Zangers en Zangereſſen ſpraken in hare Klaaglieden van* Joſia *tot op dezen dag; want zy gavenze tot een inzettinge in Iſrael, ende ziet zy zijn geſchreven in de Klaaglieden.*

INLEIDINGE.

Ok liefde, ook haat, en weet de menſche niet uit het geene dat voor zijn aangezigte is. Alle ding wedervaart hen gelijk allen anderen: Eenerlei wedervaart den regtveerdigen en den godloozen, den goeden ende

Hosted by Google

den reinen, als den onreinen, zoo dien die offeren als die niet en offeren, gelijk den goeden alzoo ook den zondaar: zoo ſprak *Salomo Prediker* IX. v. 1, 2. Hy onderſcheid de weereld in tweederley ſlag van menſchen, hy wil de *godlooze* verſchrikken met haar te leeren, dat zy op het uiterlijke niet moeten geruſt wezen, of *God* haar dikwils *wel doet*, hy wil de *Godzalige* trooſten tegens het quaad dat haar overkomt, dat zulks zijnde in de hand des *Heeren*, zy niet moeten bewogen worden, ziende dat haar zomtijds dezelve quaden met de *godlooze* treffen. Men mag uit het uiterlijke quaad niet oordeelen dat iemant *godloos*, of uit het uiterlijke goed, dat iemand *Godzalig* is. De *Godzalige kaſtijd God dikwils tot haren nutte, op dat zy zijner Heiligheid deelagtig worden, gevende de kaſtijdinge een vreedzame vrugt der geregtigheid, den geenen die door dezelve geoeffend zijn.* Heb. XII: 10, 11, daar en tegen zal de *voorſpoed der zotten haar bederven.* Proverb. 1: 32. de Zonne van voorſpoed meenigmaal haar *zonden en oordeelen* ryper makende: dus genieten godlooze, gelijk *Bernardus* zeid, *miſeri-cordiam omni indignatione crudeliorem. Een barmhertigheid die wreeder is als alle toorn.*

Het murmureerend *Iſrael* heeft de Heere in de *Woeſtijne* doen omkomen, en zeid *Paulus, wy zien dat zy niet en hebben konnen ingaan van wegen haar ongloove.* Heb. III: 19. Men zag ook *Moſes* en *Aaron* buiten *Canaan* geſloten, de Heere zeide tegen haar, *om dat gy my niet geloofd en hebt dat gy my Heiligdet voor de oogen der kinderen Iſraels, daarom en zult gy lieden deze Gemeinte niet inbrengen in het land het welk ik haar gegeven hebbe.* Num. XX 12. Het zelve *lot* quam over haar, hoewel met een byzondere uitkomſte.

Saul die godloos was, en zijn vroomen zoon *Jonathan*, vielen beide *op de bergen van Gilboa.* 1 Sam. XXXI: 6. en

Da-

Hosted by Google

David zeide daar van, in zijn *Klaaglied*. 2 Sam. 1: 23. *Saul en Jonathan, die beminde en lieflijke in haar leven*, (zoo spreekt *David*, ziende op de borgerlyke deugden, en op eenig uitwendig goed dat in haar was, van zijn Godzaligheid en ware deugd spreekt hy niet) *zy zijn ook in haar dood niet geſcheiden*. Men ziet de Zonne zoo wel ſchijnen op doornen en onkruid, als op koſtelyke bloemen en boomen, maar ook valt hagel en ſneeuw zoo wel op koſtelyke bloemen, als op netelige doornen.

Van twee *groote Koningen* leezen wy, *Achab* de Koning van Iſrael en *Joſia* de Koning van Juda, zeer verſcheiden in haar leven, *Achab* een *beroerder Iſraels*, die zoo Godzaligen Propheet als *Elias was*, voor zijn *vyand* hield 1 Reg. XVIII, *die de geboden* des *Heeren verliet en de Baalim navolgde*. vers 18, *die Naboth zijn Wijnberg ontrukte*. 1 Reg. XXI. tot wie *Elia* zeide, *hebt gy doodgeſlagen, en ook* een *erffelijke bezittinge ingenomen*. vers 19. die zig *verkogt had om quaad te doen in de oogen des Heeren*, vers 20. die de *Vroome Propheet Micha hatede*. 1 Reg. XXII: 8. die hem liet *zetten in het gevangen huys*, en dede hem *ſpijzen met brood der bedruktheid, ende met water der bedruktheid*, vers 27. hy gaat in den ſtryd *na Ramoth in Gilead, een man ſpande den boge in zijn eenvoudigheid, en ſchoot den Koning Iſraels tuſſchen de geſpen en tuſſchen het pantzier, doe zeide hy tot den Voerman keerd uw hand, ende voerd my uit het Leger, want ik ben zeer verwond, en de Koning ſterft des avonds, ende het bloed der wonde vloeide in den bak des wagens, hy wierd gebrogt na Samaria en aldaar begraven*. vers 34. &c.

Dog wat komt ons in dit *Capittel*, niet een *ander* Koning voor! *Joſia*, van wie ſtaat cap. XXXIV: 1. *Hy was agt jaren oud en hy dede dat regt was in de oogen des Heeren, hy wandelde in de wegen zijnes Vaders Davids, ende hy en week*

niet af ter regter of ter ſlinkerhand. In het agtſte jaar zijner regeeringe, doe hy nog een jongeling was, begon hy den God zynes Vaders Davids te zoeken &c. en hoe heerlyken *Godzaligen* Koning hy geweeſt is zien wy, in het voorgaande, en in dit cap. vergeleken met 2 *Koningen* XXIII, en XXIV. *Voor hem en was geen Koning zijns gelijk, die zig tot den Heere, met zijn gantſche herte en met zijn gantſche ziele, en met zijn gantſche kragten, na de Wet Moſe bekeerd hadde, ende na hem en ſtond zijns gelijke niet op.* Zommige brengen dit alleen tot die Koningen, die na de ſcheuringe der Stammen, onder *Rehabeam*, zijn opgeſtaan, gelyk *Joas*, *Aſa*, *Hiskia*, *Joſaphat*, andere brengen het zelfs tot *David en Salomo*, hebbende noit zulke groote zonden begaan, als men van *David* en *Salomo* leeſt, zijnde in de uitroeijinge der Afgoderije haar alle te boven gegaan.

Zoo grooten man, daar verhaald ons nu onze text van, hoe hy dien godloozen *Achab* in zijn dood by na gelyk geweeſt is.

Ende de Schutters ſchooten den Koning Joſia, &c. *Eenderley wedervoer den regtveerdigen* Joſia, *met den godloozen Achab.*

Ik ben der woorden vol, de geeſt mijnes buyks benaauwt my, ziet mijn buyk is als de wijn die niet geopend is, gelijk nieuwe lederzakken zou hy berſten. Ik zal ſpreken op dat ik voor my lugt krijge, og! dat ik niemands aangezigte aanneme, en tot den menſchen geen bynamen en gebruike. Want ik weet geen bynamen te gebruiken, in korten zoude mijn maker, my wegnemen. Zoo moet ik ſpreken met *Elihu*. *Job* XXXII: 18. &c. *op dezen dag.* Een *dag*, van welke wy zeggen mogen met *Joël* II: 1. *blazet de Bazuine te Sion, ende roepet luide op den berg mijner Heiligheid, laat alle inwoonders des Lands beroerd zijn, want de dag des Heeren komt, want hy*

hy is naby. Een dag van duisterniſſe en donkerheid, een dag van wolke en dikke duisterheid. Een *dag* op welke wy mogen zeggen, gelyk *David* tot zijn knegten zeide *Weet gy niet dat te dezen dage een Vorst, ja een groote in Israel gevallen is.* 2 Sam. III: 38. Een *dag* waar op de Heere ons *roept* tot *geween*, tot *rouwklage*, tot *kaalheid, en tot omgordinge van een zak.* Jesaia XXII: 12. Een *dag*, daar op wy moesten Prediken van Christi lijden, maar *Vrydag* morgen komt ons zoo *onverwagte*, zoo gantsch *droevige tydinge* aan, niet als wy met *Eli* zaten aan de zijde des wegs uitziende na tijdinge 1 Sam. IV. maar als wy ons verbeeldden dat alles wel met den *Koning van Engeland* stond, en als wy hoopten dat wy hem haast zouden zien in ons lieve Vaderland, WILLEM *de* III *Koning* van *Engeland, Schotland Vrankryk* en *Yrland is den* 19 Maart 1702 *in zyn Koninklyk Paleis op Kensington gestorven!*

O Cieraad Israels! op Kensington is hy verslagen, hoe is dien Held gevallen? en verkondigt het niet te Gath en boodschapt het niet op de straten van Askelon, op dat de Dogters der Philistynen haar niet en verblyden, op dat de Dogters der onbesnedene niet opspringen van vreugde. Gy Nederlanders *weend over den Koning, die u kleede met Scharlaken, met weelden, die u Cieraad van Goud dede draagen over uwe kleedinge. Hoe is dien Held gevallen.* 2 Sam. I: 19, 20: 24.

Deze *dag* wilden wy niet laten voor by gaan, of wy moesten daar over een *woord* spreken, tot *ons* en tot het *Land* dat de *Heere* zoo zwaar geslagen heeft, met een *slag*, daar van wy mogen zeggen, uit Amos IX: 1. *Slaat dien knoop dat de posten dreunen.* Wy, al kunnen wy niet gaan in het Klaaghuys des Konings, zijn verpligt het *als levendige te leggen op ons herte:* volgens *Salomons* raad Eccles. VII. 2.

Hosted by Google

In onze woorden van den Godzaligen *Joſia* ſprekende, komen ons voor.

I. Zijn *wonde* ontfangen door de ſchutters vers 23.

II. Zijn *dood* en *Begraaffenis.* vers 24.

III. Het *rouw* bedrijff over hem. 1 Van gantſch Juda en Jeruſalem. 2. Van *Ieremia* 3. Van de Zangers en Zangereſſen.

I. *Joſia* wonde. *En de ſchutters ſchoten den Koning Joſia.* *Joſia* was de Zoon *Amons.* Matth. 1: 10. een *Godzalige* Zoon van zoo *godlooze* Vader, *die dede dat quaad was, in de oogen des Heeren.* 2 Reg. XXIII: 20, 21.

Godzalige Vaders hebben dikwils *godlooze* kinderen, *Abraham* had *Iſmael. Iſaak, Eſau. Noach, Cham. Eli godlooze Zoonen, David* een *Abſolom*, zoo kan de kern van een weldragende plante veranderen in een wilden Boom.

Maar ook *godlooze* ouders hebben dikwils *Godzalige* kinderen, *Jerobeam had een zoon, daar wat goets in was voor den Heere* 1 Reg. XIV: 13. *Achaz* ſchrikkelyk godloos. 2 Chron. XXVIII: 22. *Als de Heere hem benaaude, zoo maakte hy des overtredens tegen den Heere nog meer, dit was de Koning Achaz*, had nogtans een *Godzalige* zoon *Hiskia.* 2 Chron. XXIX. zoo hier *Amons* zoon was *Joſia.*

En diend zulks tot *verheerlykinge* Gods, die ons daar mede toond, dat de genade en deugd, niet van ouders, maar van den *Hemel* afkomen moet. Gelyk een ſchoone Bloem wel uit een meſt-hoop voortkomt, zoo vroome kinderen van godlooze Ouders.

En was het tot lof van *Joſia*, zijnde zulks d'opregte en zuyvere *vreeze Gods* in quade Huysgezinnen en plaatzen, *God* te vreezen, zoo blijkt het wezen van de ware genade, ge-

Hosted by Google

gelijk zoete visschen in een zoute Zee, zoo vond men *Heilige in het Huys* van *Nero*, Phil. IV: 22.

Goazalige Kinderen moeten nooit navolgers zijn van godlooze Ouderen, haar noyt nemen tot een exempel, al zouden wy zeggen met *Elia*. 1 Reg. XIX. *ik heb geyverd voor den Heere, en ben alleen overgebleven.*

Van dezen *Iosia* had dien *jongen Propheet* gepropheteert drie honderd en meer jaren te vooren. 1 Reg. XIII: 2. *Ziet een Zoon zal den Huize Davids geboren werden, wiens naam zal zijn Iosia, die zal op u offeren de Priesters der hoogten, en men zal menschen beenen op u verbranden.* Even gelyk te vooren van *Cores* was gepropheteert. Jesaia XLIV en XLV, en gelyk men zulks in *Simson* Jud. 13: 17. *Johannes de Dooper*, en *Jesu* naamgevingen zien kan.

יאשיהו Joschiahu een *Vier Gods*, hebbende als een Goddelijk *vier* alle Superstitien en Afgoderijen als een *Vier* verteerd. Ziet 2 Reg. XXIII: 10. *Hy verontreinigde ook Tophet, dat niemant zijnen Zoone of zijn Dogter den Molog door het vier dede gaan, de Afgodische Altaren brak hy af, de opgeregte Beelden, en hy roeide de Bosschen uit, en hy vervulde hare plaatze met menschen beenderen.*

Ofte een *Vier-offer Gods*, hebbende zig van zijn kindsheid Gode *opgeoffert, tot een levende Heilige en Gode welbehagelijke Offerhande.* Rom. XII: 1. Ziet 2 Chron. XXXIV 1, 2.

Jesus Syrach zeid van hem cap. XLIX: 1. *De gedagtenis van Iosia is als een te samen gemengt reukwerk, toebereid door de konste des Apothekers, zy is zoet in de mond van een ygelijk als Honing*, &c.

Of *Salus Domini*, de *Zaligheid* of het geluk *des Heeren*, hebbende *geluk* en *welvaard* den volke Gods toegebragt.

2 Reg.

Hosted by Google

2 Reg. xxiii: 26. ſtaat, *nogtans keerde zig de Heere van den brand zijnes grooten toorns niet af, om alle de tergingen daar mede Manaſſe hem getergt hadde.* Hoewel zy zulken heerlijken *Koning* hadden, *Iſrael* bleef godloos: dat heeft *Ieremias* die in zijn tijd gepropheteert heeft, doorgaans getoond, zoo ſpreekt hy Jer. v: 1. *Gaat om door de wijken van Jeruſalem en ziet of gy iemand vind, offer een is die regt doet, die waarheid zoekt, gy hebtze geſlagen, maar zy hebben geen pijne gevoeld, &c.* Zoo ſprak *Zephania* over het Joodſche volk. *Wee de yſſelijke, de bevlekte, de verdrukkende Stad, zy en hoord na de ſtemme niet, zy en nemen de tugt niet aan.* cap. iii: 1, 2. *Zy veinsden* maar haar bekeeringe, ja men meindt, dat zy heimelijk na de dood van den *Koning* verlangden, om alzoo haar Afgoderijen en grouwelen weder te bedrijven Vremd ſchijnt het dat het volk onder zoo een Koning niet beter is geweeſt.

Zommige zeggen dat het geen wonder was, om dat het *Wet-boek* verlooren was. 2 Reg. xxii: 8. dat zommige brengen tot het *Authentijcque Wet-boek van Moſes* zelfs geſchreven, geleid was aan de zijde van de *Arke des Verbonds*, ziet Deut. xxxi: 24-26. andere zeggen het boek *Deuteronomium*, in welkers xxviii cap. verhaald werden, die vloeken over de Joden, zoo zy der Wet Gods ongehoorzaam waren. En meint men zulks te zijn geſchied door de nalatigheid van *Manaſſe* en *Amon*, andere zeggen uit boosheid, gelyk men naderhand leeſt van den godloozen Koning *Ioiakim*, de zoone van *Joſia*, *dat hy die rolle van Baruch geſchreven, in het vier liet ſmyten*, 2 Chron. xxxvi: 22, 23. En dat, op dat uit de Wet haar godloosheden en Afgoderijen niet zoude ontdekt werden, hatende de godlooze het Woord van God, ende de Propheten. De Schriftuur nu weg zijnde, wat kan daar te wagten wezen

Hosted by Google

zen, volgens Jer. VIII: 9. *Zy hebben des Heeren Woord verworpen, wat wijsheid zouden zy dan hebben.*

II. *Josias* doende wat hy konde tot reformatie, geholpen door den Propheet *Jeremias* en *Zephania*, en konde het zoo niet te boven komen, gelyk het was ten tijde *Davids*, *de Zoonen van Zeruiah waren hem te sterk. Het volk had geen lust.* Zeph. III: 1. *De Vorsten waren brullende Leeuwen de Rigters Avond-wolven, de Propheten ligtveerdig, ganssch trouwlooze mannen, de Priesters verontreinigde het Heilige, doende de Wet geweld aan.* cap. III: 3, 4, zijnde het quaad zoo ingekankerd, door de boosheid zijner Voor-vaderen, dat het naderhand niet te herstellen was.

Des volks godloosheid nu blijvende, is ook des Heeren toorn over haar gebleven, wegens haar tergingen, willende zy met geweld (daar kome af wat wil) in hare zonden voortgaan,

a. *Tegen Gods uitgedrukt Woord.*
b. *Tegen alle teekenen en oordeelen.*
c. *Tegens het geroep van haar eigen conscientie.*

Zoo zeiden zy, Jerem. XLIV: 16, 17. *Aangaande dat woord, dat gy tot ons in des Heeren naam gesproken hebt, wy en zullen na u niet hooren.*

De Heere nu die tergingen niet langer willende verdragen, zoo komt hy en haald dezen *godzaligen* Koning weg, op dat hy, voor het verderff zijnde weggenomen, de Heere te meer zijn geheelen toorn over haar mogt uitstorten. Van dezen *Josia* werden groote dingen verhaald.

I. Zyn wegdoen van Afgoden.
II. Het herstel des Tempels
III. Zyn Heilig gedrag ontrent het Wet-boek.
IV. Het maken van zyn Verbond met God.
V. Zyn heerlijk Pascha houden.

Hosted by Google

Van zyn onnoodigen ſtrijd tegen *Pharao Necho*, ziet 11 Reg. xxiii: 29. en 11 Chron. xxxv: 20, 21, 22.

Ioſia, ziende, dat *Pharao Necho* optrekt na *Carchemis* aan den Euphrat, daar van Jerem. xlvi: 2, meld, 't welk de Koning van Aſſyrien de Syriers had afgenomen, gelyk hy daar van roemde. Jeſ. x: 9, wilde zulks afkeeren, en verhinderen dat hy met zijn Leger door zijn Land niet zoude trekken, op dat hy Judea niet mogt innemen, want men weinig goeds en weinig trouwe van Afgoden-dienaars verwagten kan, of op dat zijn Koninkrijk van Juda door die doortogt geen ſchade mogt lyden, of willende daar mede den Koning van Syrien vriendſchap doen.

Pharao Necho, zond boden tot hem, zeggende God heeft gezegt dat ik my haaſten zou, houd u af van God die met my is, op dat hy u niet en verderve. 11 Chron. xxxv: 21. Maar *Ioſia* luiſterde niet.

I. Zommige meinen dat *Ieremias* zulks tegen *Pharao Necho* zou hebben gezeid, gevende de Heere door zyn Propheten zelfs, wel beveelen aan Koningen, die van de ware Godzaligheid vervreemd zijn. Ziet ontrent *Iehu*. 11 Reg. ix: 7. Hoewel andere wel zeggen, dat zulks niet waarſchijnelyk is, om dat *Ieremias* zelfs zulks aan den Godzaligen Koning *Ioſia* wel zou hebben te kennen gegeven, aan wiens raad men niet mag twyfelen, of *Ioſia* zoude daar aan gehoor gegeven hebben. Of *Ioſia* moeſt hier ontrent, in niet daar na te luiſteren zijn ſwakheid getoond hebben, gelyk men leeſt van dien Godzaligen *Aſa*. 11 Chron. xvi: 10. *dat hy toornig wierd tegen den Ziender Hanani.*

II. Andere zeggen dat d'een of d'ander *Propheet* buiten *Ieremia* zulks aan *Pharao Necho* zou hebben gezeid, welke gelegentheid de Heere zou hebben gebruikt om alzoo

Ioſia

Hosted by Google

Ioſia te doen omkomen, en alzoo zijn dood te laten wezen een ſchrikkelyk oordeel over Juda,

III. Of dat zulks aan hem is geraden door zijn Waarzeggers en valſche Propheten, 't welk *Pharao Necho* als Gods mond gehouden heeft, gelijk de Heere *Achab* liet overreden door een leugen-geeſt in de mond aller Propheten, die hem zeiden, *hy zou optrekken na Ramoth in Gilead.* 1 Reg. XXII.

IV. Of dat de Koning van Egypten zulks heeft gelooogen, gelyk *Rabzake* zeide in zijn Belegeringe van Jeruſalem. *Nu ben ik zonder den Heere opgetogen tegen deze plaatze om die te verderven, en de Heere heeft tot my gezeid, trekt op tegen dat Land, en verderfd het:* II Reg. XVIII: 25. Hoewel hy zulks valſchelijk ſprak, door vermeteiheid, om Gods volk verſchrikt en verbaaſt te maken, hoewel zulks door Gods verborgene voorzienigheid is geſchied, hem nogtans onbekend.

Ioſia nu, ſtaat in het voorgaande, *en hoorde niet na de woorden van Necho, uit de mond Gods:* Dat de oorzaak van zijn dood was.

En bleek hier in de byzondere voorzienigheid Gods, daar in alle zaken haar tot het vaſtgeſtelde einde van God, ſchikken moeten, gelijk in de handelinge van *Ioſephs Broeders* ontrent hem blyken kan, *de Heere en niet zy hem hebbende na Ægypten gezonden, om Iſrael by het leven te houden, door een groote verloſſinge.* Gen. XLV: 7. *Ioſia* had in dezen de mond des Heeren moeten raad vragen, gelyk *David* en andere zoo meenigmaal hebben gedaan, ziet II Sam. V: 19. *Zal ik optrekken tegen de Philiſtynen, zult gyze my in de hand geven?* de Heere zeide eens: *Wee die, die gaan om af te trekken na Ægypten, en vragen mijnen mond niet,* Jeſ. XXX: 2.

Hosted by Google

Ioſia dan komende in den ſtrijd, zoo zeid onze text, *de Schutter ſchooten den Koning Ioſia*, namelyk de Schutters van *Necho* hem ſchietende met een Pijl, Bogen en Pijlen wierden in die tiden onder de Krijgswapenen geteld, Schilden, Rondaſſen, Bogen, Pylen, Handſtokken, Spieſſen. Ezech. xxxix: 9, zoo ſtaat van *Saul de mannen die met den Booge ſchieten treften hem aan, en hy vreeſde zeer voor de Schutters* 1 Sam. xxxi: 3, en van *Achab die met een pijll geſchooten wierd* 1 Reg. xxii: 34. De Heere zeide van den Koning van Aſſyrien, *hy en zal in Ieruſalen niet eenen pijl ſchieten.* 11 Reg xix: 32. *Iehu ſpande den Boge en ſchoot Ioram tuſſchen zijn armen, dat de pijle door zijn hert uitging.* 11 Reg. ix: 24.

Zoo was het hier met *Ioſia*, *doe zeide de Koning tot zijn Knegten, voerd my weg, want ik ben zeer gewond*, eigentlyk ik ben *krank* geworden, dat is zoo verwond, dat ik daar van ganſch krank en flaauw geworden ben.

Hoe accordeerd dit nu, met het geen de Heere aan *Ioſia* had laten zeggen. 11 Reg. xxii: 19, 20. door de *Propheteſſe Hulda, dat hy met vrede in zijn Graff verzameld zoude worden?* daar van kan men zeggen.

I. Dat men door die vrede kan verſtaan de gunſte en genade Gods aan *Ioſia* bewezen, die *Vreede Gods* Pil. iv. *die Vrede der conſcientie.* Rom. v: 1. Gelyk *Simeon* wenſchte *laat u Knegt henen gaan in Vrede.* Luc. ii.

II. Of deze *Vreede* zied op de uiterlyke *Vreede* van het Koninkrijk van *Joſia*, hebbende de Heere voor *Ioſia* dood zijn geheelen toorn over het Koninkrijk van *Juda* nog niet uitgegooten. Het was voor *Ioſia* Vrede, in opzigt van de algemeene plagen, die van de Chaldeen over het geheel Koninkrijk komen zouden, die *Ioſia* niet beleeft en heeft. Men leeſt van *Judaas* ondergank eerſt. 11 Reg. xxv.

Onder

Hosted by Google

Onder den Koning *Zedekia*. Hy is nog in Vrede geſtorven, en t'huys begraven.

De grootſte Martelaaren, al zijnſe, door een geweldige dood geſtorven en omgekomen, zijn in *Vrede* geſtorven, in de *Vrede van binnen* daar Jeſus van zeid Joh. XIV. *Mijnen Vrede geve ik u, mijnen Vrede laat ik u*, gelyk uit het exempel van *Abel*, van de *Propheten*, *Apoſtelen*, *Martelaren* en andere blyken kan. *Het Koninkrijke Gods dat binnen in ons is* Luc. XVII: *is vrede, vreugde, blijdſchap door den H. Geeſt* Rom. XIV: 17.

Daar op *zijn Knegten hem wegnamen, van den Wagen*. Koningen gebruikte haar *Wagens*, haar *eerſte* en *tweede Wagens* Gen. XLI: 43. *Achab wierd in den ſtrijd met de Wagen ſtaande gehouaen tegen over de Syriers.* 1 Reg. XXII: 35. Zy nemen *Joſia* van den *eerſte*, en voeren hem op de *tweede Wagen*, die na de gewoonte van de Koningen in den ſtrijd ordinair plagt te volgen, op dat zy van de een, zoo die reddeloos wierd, op de ander moeſten overgaan, dat hier ook de reden kan zijn geweeſt. Immers zyne Knegten deden dat.

Een gezegende *Godvrugt* en *deugd* in zijne Knegten, niet willende dat haar Koning en Heer zou vallen in de handen harer vyanden de Ægyptenaren, gelyk *Saul* niet wilde vallen in de handen van *die onbeſnedene*. 1 Sam. XXXI, zeer wel deden de mannen van *Jabes in Gilead*, *die de beenderen Sauls en zijner Zoonen begroeven onder het geboomte te Iabes* 1 Sam. XXXI: 13. Waar over *David* Boden tot haar zond zeggende, *Gezegend zijt gy den Heere, dat gy deze weldadigheid aan uwen Heere gedaan hebt.* 11 Sam. I: 5. Gelukkig was *Ioſia*, dat de Heere hem zulke getrouwe Knegten gegeven had, gelyk wy het als een geluk moeten rekenen, met *Abraham*, als wy hebben een

Hosted by Google

getrouwen *Eliezer* Gen. xxiv, een getrouw *Krijgs-knegt*, gelyk *Cornelius* Act. x. Prijſelyk is het in knegten ontrent hare Heeren, inzonderheid Godzalige, gelyk *Joſia* was, getrouw te zijn, dat is regt te zeggen, *ik heb mijnen Heere lief.* Exod. xxi. dat is regt, *zijn Heere alle goede trouwe te bewijzen* Tit. ii: 10, zulken zullen eens hooren, wanneer het geſchied uit grond van gehoorzaamheid aan God, *komt gy getrouwe Dienſtknegt, over weinig zijt gy getrouw geweeſt, over veele zal ik u zetten, gaat in de vreugde uwes Heeren.* Volgens Matth. xxv,

Zijne knegten bragten hem te Ieruſalem, ende hy ſterft. ii Reg. xxiii: 30. ſtaat, *zijne knegten voerden hem dood op een Wagen, van Megiddo, en bragten hem te Jeruſalem.* Dat men dus moet t'zamen brengen. Of dat hy nog levendig op de Wagen is gezet, en dat het ryden en bewegingen van de wagen zijn dood hebben verhaaſt, en hy op den wagen is geſtorven, of dat hy half dood zynde, gelyk men zulke doode noemd, nog levende met de wagen te Jeruſalem gekomen is, en aldaar geſtorven.

O *droevige dood!* die wy, door een pijll hem toegekomen, niet moeten aanmerken, als een bewijs van zijn quade Ziels ſtaat, daar ſtaat tegen zijn groote Godzaligheid en alle die groote dingen die van hem werden verhaald: Het ſchielijk en geweldig ſterven door zoo een zeldzame dood is geen bewijs van de Goddelijke ongunſte. *Eli* de Prieſter, als hy hoorde, dat de *Arke Gods was genomen van de Philiſtijnen, hy viel agterwaarts van den ſtoel daar hy op zat, uitziende aan de zijde der poorte, en brak den nek, ende ſterft.* i Sam. iv: 18. Die Zoone des Propheten, die den ander niet wilde ſlaan, die door het Woord des Heeren zeide *ſlaat my dog, wierd van een Leeuw geſlagen.* i Reg. xx: 36. gelyk mede die Propheet van Juda, die door

door den ouden Propheet verleid zijnde wederkeerde om brood te eten, *Een Leeuw vond hem op den weg en doode hem.* 1 Reg. XIII: 24. Haaſtige en zeldzame dooden moet men geenzins als voorboden van verdoemenis opnemen, 't is waar wy mogen en moeten daar wel op letten tot onzer opwekkinge, gelyk *David* dede over dat haaſtig oordeel Gods over *Uſa*, *die zijn hand uitſtrekte aan de Arke Gods*, waarom de Heere hem ſloeg om deze *onbedagtzaamheid, en hy ſterf aldaar by de Arke Gods: David vreeſde den Heere ten zelven dage, en hy zeide: Hoe zal de Arke des Heeren tot my komen:* II Sam. v: 6. 9. Maar over die, wiens Godzaligen wandel wy te voren hebben gezien, moeten wy geen averegts oordeel vellen. Wat anders als wy zien de zeldzame en haaſtige dooden van *Korah, Dathan* en *Abiram*, van *Abſolom*, *Nabal*, van welke men geen goede gedagten hebben kan, maar haaſtige dooden van Gods Kinderen, voeren haar, al is het als in een *onweder* met *Elia* II Reg. II. *Haaſtelijk na den Hemel.*

Vraagt men, waarom de Heere *Joſia* op zoo een wijze, en zoo haaſtig heeft weggehaald?

I. In opzigt van hem, men ziet dat de Koning zig deze oorlog heeft op den hals gehaald, hebbende of niet geluiſterd na de mond des Heeren, of immers den Heere niet raad gevraagd, gelijk Godzalige en die de alderbeſte zijn geweeſt door haar ſchuld tot het een of ander zwaar oordeel gekomen zijn, ziet van *Aaron* en *Moſe*, *David*, *Salomo*, *Eli* en andere: Dat ons de verdorvendheid onzer nature zelfs in de alderbeſte Kinderen Gods moet aanwyzen. Hoewel men aan de ander zyde, in dit uittrekken van *Joſia* ziet zijn ongemeenen yver voor de welſtand zynes Koninkrijks. Een zake in alle Vorſten ten hoogſten prijzelyk. *Eſther* de Koninginne nam voor haar volk, haar leven

Hosted by Google

ven in de hand, gaande ongeroepen tot den Koning, met die betuiginge, *Wanneer ik dan omkomme, zoo kome ik om* Eſther. v: 16.

II. De Heere had voor, ſchrikkelyke oordeelen over Juda en Jeruſalem te brengen. Ziet van zijn Zoon *Ioahaz, die van de Koning van Ægypten, te Ieruſalem wierd afgezet, die het Land opleide een boete van honderd talenten Silvers, ende een talent Gouds*, die zijn Broeder *Ioiakim* in zijn plaats Koning maakte en *hem* na *Ægypten voerde.* 1 Chron. xxxvi: 3, 4. *Ioiakim* wierd van *Nebucadnezar* de Koning van Babel, met twee kopere ketenen gebonden, om hem te voeren na Babel: Hy bragt ook van de Vaten van het Huys des Heeren na Babel, en ſteldeze in zijn Tempel te Babel, vers 6. *Zedekia* de Broeder van *Ioiakim* Koning werdende, heeft de Heere, zijn *grimmigheid tegen Iuda uitgegoten datter geen heelen aan en was: de Heere dede tegen hem op komen den Koning der Chaldaeen, die haar jongelingen met den zweerde in het huys hares Heiligdoms doode, de Vaten van Gods Huys na Babel voerde, het Huys Gods zelfs verbrande, met alle de Paleizen van Ieruſalem, die overgebleven was voerde hy ook weg na Babel.* 11 Chron. xxxvi: 17. &c. Wat zoude zulks *Ioſias* niet geſmert hebben, zulks te moeten zien. Van *Iudas Macchabeus* ſtaat 1 Macchab. iii: 59. *Het is beter dat wy in den ſtrijd ſterven, als dat wy zouden aanzien de ellenden onzes volks en onzes Heiligdoms.* Voor alle deze dingen haalde de Heere *Ioſia* weg, volgens het zeggen Jeſaia lvii: 1. *De regtveerdige komt om, en daar is niemand die het ter herten nemen, ende de weldadige lieden worden weggeraapt, zonder datter iemand oplet, dat de regtveerdige weg geraapt werd voor het quaad.*

III. Wat het volk aanging, over welke *Ioſia* Koning was, zy waren zoo *Godzaligen* Koning niet weerdig, zoo zeid

zeid Paulus van de Geloovige, *zy zijn gesteenigd, in stukken gezaagd, verzogt, door het zweerd ter dood gebragt, welker de weereld niet werdig was.* Heb. XI: 37, 38. Onze Zaligmaker zeide eens, als hy zijne Apostelen uitzond en zy in de huyzen zouden ingaan, *onderzoekt wie daar in weerdig is*, en *blijft aldaar, en uwe vrede kome over dat zelve, maar indien het niet weerdig en is zoo keere uwen vrede weder tot u.* Matth. X: 11. 13. Zoo staater van die groote gemeinschap met den *Koning Jesus*, Matth. XXII, *De Bruiloft is wel bereid, maar de genoode en waren het niet weerdig.* vers 8. *daarom zoo gaat op de uitgangen der wegen.* Het volk te dezen tijde was godloos, zy tergden den Heere, *Josia* dede zoo groote dingen aan haar ten goede, de Heere gaf haar zoo heerlijken *Koning*, dat erkenden zy niet, nu handelde de Heere met haar, als hy met zyn Koorn en Most dede. Hosea II: 7. *Zy en bekend niet dat ik haar het Koorn, ende de Most, ende de Olie gegeven hebbe, daarom zal ik myn Koorn wegnemen op zijnen tijd, ende mijn Most op zijnen gezetten tijd, ende ik zal wegrukken mijn Wolle, en mijn Vlas, dienende om haar naaktheid te bedekken.* Des Weerelds onweerdigheid berooft haar van de gemeinschap der Heiligen, gelyk de onweerdigheid der *Gadarenen*, haar beroofde van *Iesu* tegenwoordigheid. Matth. VIII. *Potiphar* miste zulken heerlyken Man in zijn huys, als *Joseph* was, door wiens hand de Heere alles by hem voorspoedig maakte, wegens zijn snoode gedrag ontrent hem. Gen. XXXIX, en daarom was *Iosiæ* dood niet zoo zeer een oordeel over hem, als wel over het volk, 't welk van God met zijn dood gestraft wierd. De Heere nam hem van haar weg, in zijn verbolgendheid.

Na zijn dood staatter nu, *hy wierd Begraven*, men kan wel denken met veel luyster, gelyk Koningen begraven

worden, men zag zoo zolemneele Begraaffenis van *Abner*: *De Koning*, als zy hem begroeven te Hebron, *hieff zijn ſtemme op, en weende by Abners Graff*, *David* zeide tot *Joab*, en tot al het volk dat by hem was, *ſcheuret uwe Kleederen, en gordet zakken aan, ende weeklaagd over Abner heenen, ende de Koning David ging agter de bare.* II Sam. III: 31, 32. zoo ook hier, *hy wierd Begraven Iob* van zijn zelven ſprekende zeid, *ik weet dat gy my ter doodbrengen zult, en tot het Huys der t'zamenkomſte aller levendigen.* Job. XXX: 23. Verſtaat door het laatſte het *Graff*, daar van hy zeide cap. XVII: 13. *Het Graff zal mijn Huys wezen, in de duiſterniſſen zal ik mijn Bedde ſpreiden.* Het *eeuwig Huys* genaamd Eccleſ. XII: 5, daar de menſch zal blyven leggen tot de dag der Opſtandinge. Welk Begraven buiten twijfel van het begin van het ſterven der menſchen zijn aanvank heeft genomen. Ende geſchied

I. Om daar mede uit te drukken haar liefde die zy hadden tot de doode. II Sam. II: 5.

II. Zelfs ziet men in de natuur, dat de menſch ſchrikagtig is van doode lighamen, waarom men die ging begraven.

III. De lighamen van de Godzalige zijn *Tempelen van den H. Geeſt* I Cor. VI, Die men dan met de Begraaffenis vereerde.

IV. Daar komt by de hope der Zaliger *Opſtandinge*. *Het lighaam word gezaaid in oneere, het werd opgewekt in heerlykheid.* I Cor. XV: 43.

V. Behalven het exempel van de Heilige, die de hare begraven hebben, zien wy het zelfs in God de Heer ontrent *Moſes*. Deut. XXXIV: 5, 6, *Die hem Begroeff in een dal, in den Lande Moabs*, zijnde het een ſchrikkelyk oordeel, niet begraven te werden, ziet Deut. XXVIII: 26. *U doode lig-*

ligbaam zal allen gevogelte des Hemels, ende den beesten der Aarde tot spijze zijn. Dat heeft men gezien in *Ioiakim*, Zoone van *Iosia*, Koning van Juda, *met een Ezels Begraaffenisse zou hy Begraven worden, men zou hem slepen, en daar henen werpen, verre weg van de poorten Ieruzalems.* Jer. XXII: 19. Dat is, men zou hem onbegraven als een Ezels aas wegwerpen. Hy die zoo schoonen Paleis had in Jerusalem, zoude geen Graf hebben na zijn dood, tot een huys.

Anders was het hier met *Iosia*, hy wierd *Begraven.*

Men vind in Gods Woord, verscheidene zaken ontrend de doode gepleegd, Gen. XLVI: 4. staat. *Ioseph zal zijne hand op uwe oogen leggen*, beteekende het toesluiten van de oogen der doode, 't welk van de Hebreen tot de Grieken en Romeinen en daar na tot de Christenen gebragt is, zoo verhaald *Augustinus* ontrend zijn gestorvene Moeder *Monica*, *premebat oculos ejus.* Hy sloot haar oogen: zoo verhaald *Eusebius*, sprekende van de Pest die binnen *Alexandrien* was, hoe getrouwelyk de Christenen malkander bystonden, zy namen de lighamen in haar armen en in haar schoot, zy slootenze de oogen en mond, zy droegenze, zy wiesschen haar, zy deden haar Dood-kleeden aan. Men vind in Gods Woord dat zy wierden *gewasschen.* Act. IX: 37. Dan wierden zy *Gezalfd*, inzonderheid was dit zoo by de Egiptenaren, *Ioseph gebood zijne Knegten, ende de Medicijn meesters, dat ze zijnen Vader Iacob Balsemen zouden.* Gen. L: 2, Zoo sprak *Jesus* van *Maria*, dat zy ontrend hem met haar Zalve gedaan hadde. Matth. XXVI: 7. 12, Zoo naderhand ontrend hem geschied is van *Ioseph* van *Arimathea* en *Nicodemus*, Joh. XIX: 39, 40, Dan dede men de doode een *Dood-kleed* aan, by de Joden leest men van *linnen doeken.* Joh. XIX: 40,

Hosted by Google

Dan bragten zy het lighaam in de *Opperzale*, gelijk van *Dorcas* ſtaat. Act. IX: 37. Waar op dan het uitdragen ter begraaffenis volgde, ziet van de Zoon van de *Weduwe* te *Nain*. Luc. VII: 12.

Zomtijds vind men het *branden der lighamen*. By de Hebreen ſchijnd het nu en dan eens geſchied te zijn, maar niet uit een gemeene gewoonte, nog op die wijze als by de Heidenen. Men leeſt van de lighamen *Sauls* en zijner Zoonen, *zy brandenze te Iabes*. 1 Sam. XXXI: 12, Of om dat de lighamen, hebbende eenige tijd onbegraven gelegen nu ſtonken, of op dat zy naderhand van de Philiſtijnen uit het Graf niet mogten werden uitgehaald, of dat zy alleen de ſtinkende deelen en ingewanden verbrand hebben, *haar beenderen Begroeven zy* vers 13.

Of zy namen *ſpecerien en welriekende Kruiden, ende branden die over haar*, ziet ontrend *Aſa*. II Chron. XVI: 14, *Zy begroeven hem in zijn Graff, zy leiden hem op het bedde, het welk hy gevuld hadde met ſpecerien, ende dat van verſcheide ſoorten, na der Apothekeren konſte toebereid, ende zy brandden over hem een groote brandinge*, hem in zyn Begraaffenis vereerende met het branden van koſtelyke ſpecerien. Van *Ioram* ſtaat II Chron. XXI: 19. *Zijn volk en maakte hem geen brandinge als de brandinge zijner Vaderen*. By de Heidenen wierden de doode Lijken in het vier gezet, dan wierden beenderen en aſſche by een gezogt en in potten gedaan, of aardene, of kopere, en wierden dan in het Graff gezet. Maar te regt is die gewoonte by de Chriſtenen uitgeroeid, die de lighamen begraven.

Ioſia dan wierd Begraven. II Reg. XXIII. Staat *in zijn Graff*, hier ſtaat *in de Graven zijner Vaderen*, dat is een van die, gelyk van *Loth* ſtaat. Gen. XIX: 29, *In welke Steden Loth gewoond hadde*, dat is in een van die: Koningen

Hosted by Google

gen van Juda wierden Begraven in de *Staa Davids*, verſtaat de *Burgt*, alwaar *David* zijn Huys hadde, zijnde *Davids* Graff daar nog ten tijde der Apoſtelen. Act. 11: 29. Daar is ook *Salomo* begraven. 1 Reg. XI. *Rehabeam.* 1 Reg. XIV, En zoo vervolgens, hoewel men van zommige Koningen leeſt, die godloos waren, dat zy in andere Graven zijn geleid. *Manaſſe.* 11 Chron. XXXIII: 20, *In den Hoff zijnes Huyzes*, 11 Reg XXI: 18, Daar men meend, dat hy zyn zelven een Tombe had opgeregt, of om dat hy van de zijne onweerdig is gerekend de Begraaffenis van de Koningen, of om dat hy zijnde zoo grooten zondaar geweeſt, zig zelven zoo heerlyken Begraaf-plaats, by zyn Vaderen, onweerdig gerekend heeft. *Amon* de Zoon van *Manaſſe* wierd ook begraven *in zijn Graff in den Hoff van Uzza.* 11 Reg. XXI: 26. *Aſa* wierd begraven *in zijn Graff, dat hy voor zig gegraven hadde* 11 Chron. XVI: 14, Zommige zeggen in een nieuwe Kelder of Kluis dat hy zig naaſt de Graven van de Koningen gemaakt hadde. *Ioram* die godloos was, wierd begraven in de *Stad Davids*, *maar niet in de Graven der Koningen.* 11 Chron. XXI: 20, Het laatſte wegens zijn grouwelen en zonden, in de Stad evenwel om zijn vroome Vader *Ioſaphats* wille, zoo was het met *Ioas* die *Ioiada* had laten dooden 11 Chron. XXIV. *Achaz.* 11 Chron. XXVIII. Maar tot een byzondere loff werd verhaald van den Godzaligen Prieſter *Ioiada. Zy begroeven hem in de Stad Davids by de Koningen, want hy hadde goed gedaan aan Iſrael, beide aan God en zijnen Huyze.* 11 Chron. XXIV: 16.

Maar wat geſchiede nu na de *Begraaffenis* van *Ioſia? ende gantſch Iuda en Ieruſalem bedreven rouwe over Ioſia*, dat is alleen de meeſte inwoonders van *Iuda* en *Ieruſalem*, van Steden en Dorpen, het gantſche Land en Koningrijk, waar

over hy regeerde, zy *bedreven rouwe*, het woord in de grond-text werd overgezet *Treuren*. *Iſraël* als zy van den Heere of met de Peſtilentie, of met een haaſtige en ſnelle dood, die Gods Woord een plage noemd, geſtorven waren, *treurden zeer* Num. xiv. Zomtijds *leet dragen* gelyk *Samuel* dede over *Saul* 1 *Sam.* xv. en 16. *Ephraim* droeg leet, wanneer zijn Zoonen waren gedood. 1 Chron. vii: 23. Zomtijds *rouwe bedrijven*, gelijk *Jacob* over *Joſeph* dede. Gen. xxxvii. *David* over *Abſolom*, ii Sam. xix: 1. Vergeleken met het laatſte van ii Sam. xviii. Daar de Koning werd ingevoerd, dat *hy weende*, *en in zijn gaan zeide mijn Zoon Abſalom, mijn Zoone, mijn Zoon Abſalom og dat ik, ik voor u geſtorven ware, Abſalom mijn Zoone mijne Zoone*! Zomtijds *rouwe dragen*, ii Sam. xiv: 2. Steld u als of gy *rouw draagd*, en trekt u Rouw-kleederen aan.

Het woord beteekend eigentlyk, droefheid te toonen, door geſten, gelaad, kleederen, en werd tot menſchen gebragt, wanneer over het verlies van het alderweerdigſte droevig zijn, het word ook gebragt tot Landen, als die onbewoond of woeſt leggen, welke dan gezegd worden te *treuren*. Jeſ. xxiv: 4. Van dit woord vind men een plaats *Abel* genaamd. Jud. xi: 33. Men weet dat het nu de gewoonte is over doode rouwe te dragen, over *Jacob* wierd gehouden een groote en zware *Rouw-klage*, en *Joſeph* maakte zijn Vader een *rouwe van zeven dagen*, de Cananiten dat ziende zeiden *dit is een zware rouwe der Ægyptenaren*, daarom noemde men haren naam *Abel Mizraim* dat is rouwe der Ægyptenaren, Gen. l. Buiten twijfel heeft *Joſeph* en de zijne haar rouwe daar in geopenbaard, dat zy hebben gevaſt en geweend, tegen malkandere van den Vroomen *Iacob* geſproken, zijn exempel, Heiligen wandel

wandel en trouwe Vaderlyke zorge, en den laatſten uitgeſproken zegen voorgeſteld, in het gemeen malkander geleerd haar ſterffelijkheid, en de oorzaken daar van, ende de te verwagtene opſtandinge.

Eſau zelfs ſprak van de *dagen der rouwe zijnes Vaders Iſaax*, Gen. xxvii: 41, zoo leeſt men van de *dagen des weenens, ende der rouwe over Moſe.* Deut xxxiv: 8. En zoo over *Ioſia*, geen wonder.

I. Hy was haar *Vader*, *een Vader in Iſrael*, gelyk *Debora* wierd genaamd een *Moeder in Iſrael.* Jud. v. een regten *Abimelech*, beteekenende mijn Vader is de Koning. Hoe Vaderlijk had hy over haar gezorgd, haar ſtaad vaſtgeſteld, en tot zulken hoogte gebragt, gelyk de Hiſtorie aanwijſt.

II. Hy was nog *jong*, hy was nog geen veertig jaren oud, hy was *agt* jaren doe hy Koning wierd, en regeerde *een en dertig jaren*, te Jeruſalem. 11 Chron. xxxiv: 1, wat had hy nog in zijn verdere jaren goeds kunnen doen.

III. Van zijn Kinderen konden zy niet goeds wagten, met zijn dood begon het alles te vervallen, gelyk in de volgende Hiſtorie blykt. Ondankbaar had Juda geweeſt zoo zy geen rouwe hadde gedragen over zoo een Koning.

Men kan denken dat deze rouwe begonnen is van de Hoofden en van daar tot mindere nedergedaald, of vrywillig daar toe te zamen gekomen, of door een gebod en bevel, gelyk van *Samuel* ſtaat, *hy ſterfd, en gantſch Iſrael vergaderde zig en bedreeff rouwe over hem.* 1 Sam. xxv: 1. Wat is deze zoo openbare Rouw-klage een uitroep geweeſt van de *Godvrugtigheid*, *opregtigheid* en *getrouwigheid*, van dezen Koning *Ioſia*: Die ongewenſcht ſterfd, zeid het ſpreekwoord, die ſterfd onbeklaagd. Dit was *Herodes* zulken

zulken ſpijd in zijn leven als hy voorzag dat men hem in zijn dood niet zoude beweenen, dat hy laſt gaff, zoo ras hy den geeſt gegeven had de principaalſte der Joden om te brengen, en alzoo een ſchrikkelijken moord aan te regten, op datter ten tijde zijnes ſtervens geween zou zijn.

Godzalige Koningen als *Ioſia* was, hebben zulke onmenſchelyke middelen niet van nooden, om droefheid in het hert en tranen in de oogen der overgeblevene te veroorzaken, haar ſterven zelfs is daar bequaam genoeg toe, immers by de *Godzalige*.

In het byzondere ſtaat hier aangeteekend, dat de Propheet *Jeremia*, die in de tijden van *Joſia* gepropheteerd heeft, *van den* 13 *jaren Ioſiæ*, zeid hy *tot dezen dag*, *dit is het* 23ſte *jaar* of drie en twintig jaren. Jer. xxv. Hy maakte een *Klaaglied*. Dien vroomen *Ieremia*, zoo bekend in Gods Woord die, *van God verhoogde* of *Hooge Gods*, gelyk zyn naam medebrengd, van *Athanaſius* werd hy geroemd, dat hy van alle fauten in zijn leven vry was, van andere genaamd *udæorum integerrimus* een man van byzondere *opregtigheid en Heiligheid*, *goed van zijn jeugd af aan*. Jer. 1. Een wonderbaar Prediker, van zommige regt genoemd en aan Leeraren voorgeſteld, als een volmaakt *patroon en voorbeeld van alle Leeraren*. Dien bewegelyken *Ieremia*. *Prophetarum omnium ad commiſerationem propenſiſſimus*. De medelijdenſte der Propheten, gelyk blijkt uit cap. ix: 1. *Og dat myn hoofd water was, ende myn ooge een ſprinkader van tranen*. Die zeide, *zult gy lieden dan nog dat niet hooren, zoo zal myn Ziele in verborgen plaatzen weenen, en myn ooge zal bitterlyk tranen, ja van tranen nederdalen, om dat des Heeren Kudde gevankelyk is weggevoerd*. Jer. xiii: 17. *Ieremia* die meer te doen had met het onbeſneden volk te zijnen tijde, en met de hardnekkige Joden, als

Hosted by Google

als Mozes met haar in de Wilderniſſe, zijnde het volk verhard in de zonde, *gewend quaad te doen*, Jer. XIII: 23. onder *Manaſſe* en *Amon*: Die *Propheet* die de Heere verwekte, om zig te zetten tegen de ſtroom van godloosheid, om haar te roepen tot bekeeringe en haar te verkondigen de gevankeniſſe in Babel.

Dezen *Jeremias* maakte een *Klaaglied* over *Ioſia*. Het woord werd overgezet. Een *Klage klagen*. II Sam. I: 17. *David klaagde deze klage over Saul en Ionathan*, beginnende vers 19. *O cieraad Iſraels, op uwe hoogten is hy verſlagen, hoe zijn de Helden gevallen*. Zomtijds een *klage maken, de Koning maakte een klage over Abner*. II Sam. III: 33, Waar van den inhoud was, *is dan Abner geſtorven als een dwaas ſterft?* Van dit woord קִינָה komt af Κινέω beteekenende, ik *bewege of verroere, ſchudde*, zijnde dit een Klaaglied geweeſt uit *beroeringe* en *ſchuddinge* voortkomende.

Een *Klaaglied* is eigentlyk een Rouw-klagte of Rouwdigd, waar in wy onze ſmerte en ellende, en die van andere met veel tranen, gehuyl en geſchreeuw beſchreijen byzonder was dat gemeen by de Ooſterſche volkeren, die met Klaag-liederen haar droefheid toonden, gelyk zy ter contrarie met Muſijk gezang, Trompetten en gerey haar blydſchap vertoonden, zoo hoorde men *Vrouwen Ieſum volgende, hem beklagen*, Luc. XXIII: 1. Zoo belaſte de Heere aan *Ieremias* over zyn oordeelen, *merkt daar op, en roept klaag-vrouwen dat zy koomen, ende zendet heenen-na de Wijze Vrouwen dat ze komen, en haaſten, en een Wee-klage over ons opheffen, dat onze oogen van tranen nederdalen, en onze oogenleden van water vlieten. Daar is een ſtemme van Wee-klage gehoord uit Sion: Hoe zijn wy verſtoord, gy Wijven leerd u dogteren Wee-klagen, en elk een met haar medgezelinne Klaagliederen*. Jer. IX: 17. &c. Deze Vrouwen gebruikten wee-

nende ſtemmen, ſloegen in hare handen, en wekten alzoo het volk tot klagen op.

Bezonder kan men de manier van rouwe te bedrijven by de Ooſterſche Volkeren vinden. Eſech xxiv: 16, Als de Heere de *luſt van Ezechiels oogen, zijn Huys-vrouw zou wegnemen*, hy verbood hem, *gy en zult niet Rouw-klagen, nog weenen, nog u tranen zullen niet voortkomen, houd ſtille van kermen, gy en zult geen dooden rouwe maken, bind uwen hoed op u, en doet uwe ſchoenen aan uwe voeten, ende de bovenſte lippen en zult gy niet bewinden, nog en zult der liedeu brood niet eten.* Zy riepen *ag mijn Broeder!* ofte *og Zuſter!* Jer. xxii: 18, *Zy ſneden zig in, en maakten zig kaal.* Jer. xvi: 6, Dat God de *Prieſteren* de Zoonen *Aarons* verboden hadde. Levit. xxi: 5. Hoewel men ter vertroofting van de vrienden ſpijze en drank gaf, waar op ziet Jerem. xvi: 7. Gelyk de Heidenen haar maaltijden hadden, *ad mortuorum memoriam* tot de gedagtenis der geſtorvene, en *ad amicorum ſolatium* tot vertroofstinge der Vrienden.

Ieremia nu maakte een *Klaag-lied* over *Ioſia:* Zommige meenen dat men door dit Klaag-lied moet verſtaan de *Klaag-liederen* van *Ieremia.* קינות genaamd van ons Hebreeuſche Grond-woord, daar van de Joden zeggen, dat hy dezelve zoude hebben gemaakt in een zeker *Hol*, digt by *Akeldama*, daar hy zat in het gezigt van de verwoeſte Stad Jeruzalem, daar had hy zijn איכר, zijn Hoe, van het eerſte woord zijn de Klaag-liederen zoo genaamd, en de eerſte letter van dat woord, de eerſte letter van het Hebreeuſch A B C, zeer lamentabel ingeſteld, byzonder blijkende in het v. cap. vers 16. *Oi na lanu, ci chattanu. Wee onzer dat wy, zoo gezondigd hebben. Want de Kroone onzes hoofds is afgevallen.* Waar onder behalven het Prieſterſchap ook het Koninkrijke moet geteld werden. Of men moet verſtaan

Hosted by Google

ſtaan het een of ander *Klaag-lied* dat *Ieremias* heeft gemaakt, en dat, hebbende niet behoord tot Gods Woord, niet meer te vinden is.

I. Hy maakte een *Klaag-lied*, buiten twijfel, dewijl *Ioſia* een *Godzalig* Koning was iſſer veel liefde, en zoete omgank en gemeinſchap tuſſchen den Koning ende de Propheet geweeſt, veel toegank tot malkander, en veel raad plegen met malkander, ter voortzettinge van het werk van *Reformatie*. *Ieremias* zal veel agtinge hebben gehad voor *Ioſias* Godzaligheid, yver tegen Afgodendienſt, herſtel van den zuiveren Godsdienſt, en wederom de Koning, voor *Ieremias* gaven, yver, getrouwigheid, gelyk *David* veel herte hadde voor *Gad* en *Nathan* en andere Propheten: Men meind dat *Ieremias* onder dezen Vroomen Koning, wel de tijd van agt-en-twintig jaren heeft gepropheteerd.

II. *Ieremias* zag wel te gemoed, hoe weinig na de dood des Konings *Ioſiæ*, (getrouwe Propheeten) geagt zouden werden.

III. *Ieremias* zag meer zwarigheid in de dood des Konings als andere, daarom hy doorgaans in zijn Prophetie zulke zware oordeelen verkondigd heeft. *Zephanias* ſprak van het *beſluit van God* dat het *baren zoude*. Zeph. II. 2. Alles was nu wel geſteld, maar hy zag dat zwarigheden te wagten waren, geen wonder dat hy een *Klaag-lied* maakte.

IV. *Jeremias* konde ook beſluiten, zoo de Heere zoo *Godzaligen* Koning, met zoo een ongewoone dood uit de Weereld haalde, wat over een zondig Land als *Iuda* was, komen zoude, zoo zeide *Ieſus* tegen de *klagende vrouwen*, als hy na het Kruys ging, *indien zy dit doen aan het groene hout, wat zal aan het dorre geſchieden*. Luc. XXIII: 31.

V. Hy konde te gemoet zien, dat de vyanden van *Re-*

formatie na dat van *Joſias*, weder zouden opſtaan, en zoo grooten werk, of verhinderen of weder afbreken, daar toe de Koning met zijn yver en Authoriteit, en de Propheet met zijn Prediken, zoo veel hadden toegebragt.

Hier ſtaat niet hy klaagde, maar *maakte een Klaag-lied*, buyten twijfel, dat hy beſchreven heeft, op dat het van die van *Juda* en *Jeruſalem* gelezen mogt werden, gelyk men de *Klaag-liederen* van *David* over *Saul* en *Jonathan*, en over *Abner* beſchreven vind.

I. Om wel te overleggen den droevigen en ellendigen ſtaat van het Koninkrijk van Juda, die hy daar in zal hebben voorgeſteld, gelyk hy doorgaans in zijn Prophetiſch Boek gedaan heeft, byzonder in zijn *Klaag-liederen.*

II. Om de oorzake van dit groote oordeel, namelijk *Juda's* zonden haar voor te ſtellen, zoo zeide hy. *Wat klaagd dan een levendig menſch, een yder klage over zijne zonden.* Thren. III: 39.

III. Om haar daar in op te wekken tot *bekeeringe.* Ziet Thren. III: 40. *Laat ons onze wegen onderzoeken en doorzoeken, ende laat ons wederkeeren tot den Heere.*

IV. Om haar aan te zetten tot het zoeken van Gods *aanzigte*, met ernſtige en boedveerdige Gebeden. *Laat ons onze herten opheffen mitsgaders onze handen, tot God in den Hemel: Wy hebben overtreden, en wy zijn wederſpannig geweeſt, daarom en hebt gy niet geſpaard.* Thren. III: 42.

Desgelyks alle *Zangers en Zangereſſen ſpraken in hare Klaag-lieden van Joſia.* Het woord *Zangers* overgezet, komt af van שור *zingen*, beteekende zingen met de ſtemme, of met of zonder kunſt, zijn ſtemme uitlaten. Men leeſt van Zangers, *Heman*, *Aſaph* en *Ethan die haar hooren lieten met kopere Cymbalen.* 1 Chron. XV: 19, Gelijk ook in dit cap. vers 15. *De Zangers de Zoonen Aſaphs.* Zoo leeſt men

Hosted by Google

men van *Zangereſſen*, men vond onder de gevangene Joden die met den Vorſt *Zerubbabel* en andere Hoofden na *Jeruſalem* zijn opgetogen, *twee honderd Zangers en Zangereſſen.* Eſra. II: 65. *Salomo* beſtelde zig zelven *Zangers ende Zangereſſen.* Eccleſ. II: 8. Die wierden gebruykt of op Feeſt-dagen of op Rouw-dagen en Begraaffeniſſen, welke dan *Klaag-liederen* zongen tot loff der geſtorvene, daar in zaken van groot gewigt verhaald wierden, gelyk men de gewoonte had in die tijden heerlyke en gewigtige zaken in Liederen te begrijpen, op dat die in de mond van yder een mogten wezen, en alzoo een gedurige gedagtenis van zulke mogt levendig gehouden werden, ziet van het *Lied* van *Moſes.* Deut XXXI: 19. *Schrijft u lieden dit Lied ende leerd het den Kinderen Iſraels, legd het in haren mond, op dat dit Lied my ten getuige zy tegen de Kinderen Iſraels:* ende vers 21. *Het zal geſchieden, wanneer veele quaden en benauaheden haar zullen treffen, dan zal dit Lied voor zijn aangezigte antwoorden tot getuige, want het zal uit de mond zijnes zaads niet vergeten worden*

Men leeſt Matth. IX: 23. Als *Ieſus* in het huys des *Overſten* quam, en zag de *Pijpers en de woelende Schare.* De *Pijpers*, die met treurig fluiten, de lieden tot weenen en klagen over de doode, zogten te verwekken, welk gebruik de Joden van de Heydenen ontleend hadden, na het oordeel van zommige, om dat zy geloofden dat de Zielen na het Gevangenhuys des lighaams, na de oorſprong van de zoetigheid van het Muſijk, namelyk den *Hemel* heen gingen, de Joden deden ook zoo, daar op ziet, Jerem XLVIII: 36, *Mijn herte zal over Moab getier maken als de fluyten of pijpen.* Buiten twijfel verſtaande de *Pijpen* die men gebruikte in het zingen van Klaag-liederen in de Begraaffeniſſen. De *woelende Schare* meent men dat die ge-

Hosted by Google

weeſt zijn, die op het hooren van de pijpen Klaag-liederen zongen, daar in het leven, de zeden de loff en de deugden der geſtorvene begrepen waren, welke dan een naar geſchrei ophieven, al te maal aangewend.

I. Om rouwe te verwekken in het gemoed der aanſchouwers.

II. Op dat alzoo de gedagtenis van die geſtorvene mogt overblijven.

III. Op dat het goede van de overgeblevene mogt werden nagevolgd.

IV. En het quade van haar mogt werden vermydet.

Die *Zangers* en *Zangereſſen* nu, ſpraken in haar Klaaglieden van den Koning *Joſia:* Van zijn Godvrugtigen wandel, van zijn heerlyke daden ontrent het Land en de Kerke, van zijn ongelukkige dood.

En dat *tot op dezen dag*, in welke de *Chronijken* beſchreven zijn. De Hebreen zeggen van *Eſra*, en wel na de *Babiloniſche Gevankeniſſe*, daarom me zeid dat *Ezras* begind met dit woord, met welke het 2de boek der *Chronijken* beſloten werd.

Ja zy gavenze tot een *Inzettinge in Iſraël.* Zy, namelijk *Jeremias*, en met een de *Zangers* en *Zangereſſen*, door ordre van den Koning en de Vorſten, en tot een *inzettinge*, anders overgezet *orden, hy heeft ze een orden gegeven, die geen van hen zal overtreden*, Pſalm CXLVIII: 6. *Gezette order, als hy den regen een gezette order maakte.* Job. XXVIII: 26, Te weten hoe, waar, wanneer en waar toe hy den Regen, Donder en Blixem zou laten vallen.

Inzettinge, dat is dan een gewoonte door een Wet ingeſteld en voorgeſchreven, op dat het gedurig mogt onderhouden werden, zoo ſtaat, *blaaſt de Bazuyne in de nieuwe mane, ter beſtemder tijd op onzen Feeſt-dag, want dat*

is

Hosted by Google

is een Inzettinge in Iſrael. Pſalm LXXXI: 4, 5. Zoo was dit een *Inzettinge*, op dat die Klaag-lieden jaarlyks mogten gezongen werden, op dat alzoo de Heere de gedagtenis van dien Godvrugtigen *Joſia* mogt vereeuwigen. Want de *gedaagtenis des regtveerdigen zal tot zegeninge wezen* Proverb. X: 7.

Ende *zied, zy zyn geſchreven in de Klaag-lieden*, of van *Jeremias* daar in, niet alleen de finale verwoeſtinge *Ieruſalems* beklaagd werd, maar ook al het verdried, ende de ellenden over *Ieruſalem* en *Iuda* gekomen, daar van de dood dezes *Godzaligen* Konings een beginzel was. Of in andere Klaag-lieden.

Het was een zeer oude gewoonte de groote daden en voorvallen van groote mannen in Liederen te begrijpen, en die dan te zingen, *Miriam* Moſes Zuſter, *Debora*, *Maria Ieſu* Moeder, *David*, *Zacharias* de Vader van *Johannes* de Dooper, en andere hebben Heilige Liederen gemaakt en gezongen. Nu heeft men of Vreugde-liederen, of treur-gezangen, welke zelfs van de nakomelingen in volgende tijden gezongen wierden. En zoo was het ook hier.

Verſcheide zaken zouden wy nu uit deze woorden tot onze nuttigheid kunnen aanmerken.

In het gemeen kunnen wy hier zien.

I. De text van *Aſaph* bewaarheid. *Ik hebbe wel gezeid gy zijt Goden, en gy zijt alle kinderen des Alderhoogſten, nogtans zult gy ſterven als een menſch, en als een van de Vorſten zult gy vallen* Pſalm 82. 'T is God, die ook zelfs den *Geeſt der Vorſten als druyven afſnijd.* Pſalm LXXVI: 13. Ligtelyk en haaſtig gelyk men in *Joſia* ziet, *de Koning van Samaria*, ſtaat'er *is afgehouwen, gelijk ſchuim op het water*, dat zig in het bruyſchen of kooken der wateren opgeeft

geeft en verheft, als of het iets ware, dog zijnde nietig en haaſt verdwijnende. Hoſea. x: 7.

Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas
Regumque turres. dat is:

De bleeke dood klopt zoo wel aan de Paleizen der Koningen, als aan de hutten der bedelaars.

Laat iemand wyzer zijn als *Salomo*, ſterker als *Simſon*, Rijker en Magtiger dan *Iob*, getrouwer in zijn ampt als *Samuel*, dien getrouwen Rigter van Iſrael, dit is het ſlot: *Ende hy ſtierf*: *Alexander*, wanneer hy van zijn vleijers, een God genaamd was, vergat dat hy als een menſche ſterven moeſt, tot dat hem, door een vergiftige pijl, zijn ſterffelykheid werd te binnen gebragd, doe beleed hy dat hy gevoelde een *menſch* te zyn. De dood werd genaamd *de weg der ganſcher aarde*, die *David*, hoewel hy een Koning was zelfs gaan moeſt 1 Reg. 2. Het *Graf is het Huys der t'zamenkomſte aller levendige.* Job. 30. *Iob* ſprekende van de dood, zeid, de *kleine en groote is daar.* cap. 3. *Ik zag de doode klein en groot, ſtaande voor den Throon Gods,* ſtaat'er Apoc. 20. In haar leven mogen Koningen wezen, gelyk *Saul*, hooger dan het volk, nogtans zijnze in haar dood alle gelyk, men ziet zoo wel groote als kleine keerzen verteeren, en zoo wel de hoogſte *Cederen* en de ſterke eiken van *Baſan* omvallen, als de laagſte tronken en zwakſte telgen. *Iob* vraagd, *waar is het Huys van den Prince, eindelijk werd hy na de Graven gebragt, ende hy is gedurig in den aardhoop.* Job. xxi: 28. 32. *Morgen zult gy en uwe Zonen by my zijn*, zeit de Duyvel tegen *Saul.* 1 Sam. xxviii: 9. Het was wel gezeid van *Ambroſius. Quisexceptum ſe putet a conditione moriendi, qui non ſit exceptus a conditione naſcendi.* dat is: Wie meend zig vry tekunnen zijn van ſterven, die niet vry en is van geboren te werden.

Daar

Hosted by Google

Daar is geen menſche, die heerſchappie heeft over den geeſt, om den geeſt in te houden, en hy heeft geen heerſchappie over den dag des doods, ook geen geweer in dezen ſtrijd zeid *Salomo.* Prediker VIII: 8.

En geen wonder, dat ook Koningen ſterven moeten.

I. De verdienende oorzaak van de dood is de zonde, zonde en dood, zijn gelyk *Jacob* en *Eſau* in een geboorte voortgebragt, *de bezoldinge der zonde is de dood.* Rom. VI: 23, Die nu zijnde in Koningen zoo wel als andere, moeten zy ſterven.

II. Koningen en groote, hebben met ons eenderley afkomſte, zy werden wel genaamd *Schilden der aarde, ſcuta terræ*, maar zy zyn ook *ſcuta terrea*, *Schilden van aarde.* Pſ. XLVII: 10.

In het derde cap. van *Geneſis*, lezen wy aller menſchen *Exodus, gy zult tot aarde wederkeeren, dewijle gy daar uit genomen zijt, want gy zijt ſtof, ende gy zult tot ſtof weder keeren. Eliphas* ſprekende van alle menſchen zeid van haar, *welker grondſlag in het ſtof is, zy worden verbrijſeld voor de motten* Job. IV: 19. en Jeſaias *alle vleeſch is gras, en alle zijne goedertierendheid als een Bloeme des Velds.* Jeſ. XL: 6.

III. De banden van Lighaam en Ziele zijn zelfs in Koningen niet vaſter en ſterker, als in andere, zy hebben geen meer heerſchappie over haar geeſt op haar Sterfdag, om die in te houden als andere, een klein ongemak kan haar zoo veel leed doen als andere. *Fabius*, Raads-Heer binnen Roomen ſtikte aan een *hairtje*, dat hy met melk in kreeg, Paus *Adrianus* de IV ſtierf aan een *vlieg* die in de Drinkbeker lag, *Hendrik* de II Franſche Koning, ſtierf van een ſplinter, die van de lancy, des geenen die in een Tournoi-ſpel met hem ſpeelde, in 's Konings ooge ſprong, het oog van het Helmet, daar zijn hoofd mede bedekt

Hosted by Google

was, niet wel geſlooten zijnde. *Ahazia de Koning van Juda viel door een tralie in zijn Opperzaal te Samaria, en hy werd krank en hy ſtierf.* II Reg. I: 2. 17.

I. Wat moeſten Koningen en Groote van de Weereld *Pauli* leſſe practizeren. I Tim. VI: 17, *Den rijke in deze tegenwoordige Weereld beveeld, dat zy niet hoogmoedig zijn.* Geen beter dink in den Oorlog om het Canon te dooden en om een kogel te ſmooren als een aardhoop, maar ook geen beter middel om hooge gedagten te verſmooren, zelfs in Koningen, als de overdenkinge van haar ſterffelijkheid. Onder de beveelen die de Heere door *Moſes* aan Koningen gaf, was *dat hy zig niet verheffe boven zijne Broederen.* Deut. XVII: 20. Groote moeten zeggen, ziende op mindere, *heeft hy niet, die my in de buyk maakte, hem ook gemaakt, ende een ons in de Baar-moeder bereid.* Job XXXI: 15, Zied Gods oordeel over den Vorſt van Tyrus, *om dat zijn herte zig verhief* Ezech. XXVIII: 3. 6. *Daarom zal ik vreemde over u brengen.*

II. Wat moeſten Koningen met *David* meenigmaal bidden, *maakt my mijn einde bekend, en welke de mate mijner dage zy, dat ik wete hoe vergankelijk ik ben.* Pſ. XXXIX: 5. *Philippus* de Vader van den grooten *Alexander* had een, welke hem dagelyks, ook in zijn meeſte overwinninge, zijnes ſterfdags quam vermanen. De Keizer *Severus* liet hem by tijds een dood-pot maken, daar in zijn aſſche na zijn dood begraven en bewaard zou worden, die hy meenigmaal handelde, zeggende daar by, gy zult een man begrijpen, welke de ganſche Weereld niet begrijpen kan. Diergelijk onderhoud de *Turkſche Keizer* in zijn Krooninge, als in welke hoogſte ſtaty een fabrijk komt, hem toonende verſcheide ſoorten van ſteenen, uit welke de Keizer dan kieſt, waar van men hem een Graf-ſtede bouwen zal.

Hosted by Google

zal. O dat *Koningen* en wy alle *wijs waren wy zouden dit vernemen, wy zouden op ons einde merken*! Deut. XXXII: 29.

III. Het moet *Koningen* en Groote leeren tegen de uure harer ontbindinge ook voorbereydinge te maken, *geeft bevel aan uwen huyze zeide Jesaias, want gy zult sterven*, Jesaia 38, Zy moeten met *Joiada goed doen aan God en zijnen Huyze.* II Chron. 24. Koningen moeten des *Kerks Voedster-Heeren zijn.* Jes. 49. *Nu dan gy Koningen handeld verstandelijk, laat u tugtigen gy Regters der aarden, dient den Heere met vreeze, en verheugt u met bevinge, kusset den Zoone op dat hy niet en toorne*, Ps. 11: 10, 11, 12. Dat zy eens met de Koning *Hiskia* op haar dood-bedde mogen en konnen zeggen. *Og Heere gedenkt dog, dat ik voor u aangezigte in waarheid, en met een volkomen hert gewandelt, en dat goed is in uwe oogen gedaan hebbe.* Jesaia XXXVIII: 3. En met *Asaph.* Psalm LXXIII: 26. *Bezwijkt mijn vleesch en mijn herte, zoo is God de Rotsteen mijns herten, en mijn deel in eeuwigheid.*

IV. Het moet ons leeren, dat de *Psalmist* zeid, *en vertrouwt niet op Princen, op des menschen kind, by welke geen heil is, zijn geest gaat uit, hy keert wederom tot aarde, te dien zelven dage vergaan zijn aanslagen.* Ps. CXLVI: 3, 4, En uit Ps. CXVIII: 9. *'T is beter tot den Heere toevlugt te nemen, dan op menschen te vertrouwen, 't is beter tot den Heere toevlugt te nemen dan op Princen te vertrouwen.* Zijn de *gemeine lieden ydelheid, de groote zijn leugen, in de weeg schale opgewogen zijn zy ligter dan ydelheid. Vertrouwt op den Heere t'aller tijd ô gy volk.* Ps. LXII: 9, 10. *Welgelukzalig is hy die den God Jacobs tot zijn hulpe heeft.* Ps. CXLVI: 5.

V. Het moet ons leeren geloften te doen, ende die den Heere te betalen, *wy moeten dien die te vreezen is geschenken brengen, die den Geest der Vorsten als druyven afsnijd, die de Koningen der aarde vreesselijk is.* Ps. LXXVI: 12, 13.

Hosted by Google

Maar. Ten 2 zag men hier den Godzaligen *Ioſia* ſterven, wy zien ook de dood den *Godzaligen* overkomen: *de regtveerdige komt mede om.* Jeſ. LVII: 1. *Abraham gaf ook den geeſt,* Gen. 25. *Een Propheet Gods, een Vorſt Gods, een Vriend Gods, een Vader der geloovige,* egter zeiden de Joden van hem Joh. VIII: 53. *Abraham is geſtorven, ende de Propheten. David* een *man na Gods herte, als hy in zijnen tijd den raad Gods gedient hadde, is ontſlapen.* Act. XIII: 36. *De Zoon van Ierobeam ſtierf, om dat in hem wat goeds voor den Heere, den God Iſraels gevonden wierd.* 1 Reg. XIV: 13.

A. Immers zijn de *Godzalige* zoo wel als andere, begrepen onder dat *gezet* daar *Paulus* van ſpreekt, Heb. IX: 27. *het is den menſche gezet eenmaal te ſterven, en daar na het oordeel. Ieſus* heeft wel de dood voor de Godzalige ontwapend, en *hem te niete gedaan, die het geweld des doods hadde, dat is de Duyvel.* Heb. 2. Maar de dood is voor haar als *die Adder die nog bleef hangen aan Pauli hand, maar zonder ſchade.* Act. XXVIII.

B. Zouden zy niet ſterven, zoo waren zy de *ellendigſte van alle menſchen,* 1 Cor. XXV: 13, *Zy ſterven,* om haar *loon* te ontfangen. II Tim. IV. *Ik heb den goeden ſtrijd geſtreden, voorts is my weggeleid de Kroone der regtveerdigheid.* Zy moeten ſterven, *op dat het ſterffelijke van het leven mag verſlonden werden, zy moeten uitwoonen van den Heere, om by den Heere in te woonen.* II Cor. V, Zy ſterven *om met Chriſto te wezen.* Phil. I: 23.

Het moet ons leeren.

I. Veel agtinge te hebben voor de *Godzalige,* terwijl wy haar hebben, *Eliſa* wetende dat zyn meeſter *Elia* haaſt na den Hemel zoude varen, *wilde hem niet verlaten,* II Reg. II: 2. 4. 6, Wy moeten wandelen in, en met het ligt van des Heeren gunſt-genoten, terwijl dat ligt nog by ons is.

II. Des

Hosted by Google

II. Des Heeren gunſt-genoten moeten ook veel hier zoeken te doen, terwijl zy nog hier zijn, zoo daar droefheid in den Hemel konde plaats hebben, dit zoude ook de reden van haar droefheid wezen, dat zy niet meer voor den Heere *Jeſus* hebben gedaan, en daarom *al wat u hand vind om te doen, doet dat met al u magt, want daar is geen wijsheid, nog verzinninge, nog weienſchap in het Graff, daar gy na toe gaat* zeide *Salomo.* Eccleſ. IX: 10. *Paulus* vermaande *Timotheus, weeſt wakker in alles, doet het werk van een Euangeliſt, maakt dat men van uwen dienſt ten vollen verzekert zy, want ik worde tot een Drank-offer geſtelt, ende de tijd mijner ontbindinge is aanſtaande.* II Tim. IV: 5, 6. En *Petrus* zeide, *ik agt het regt te zijn, zoo lang ik in dezen Tabernakel ben, dat ik u opwekke door vermaninge, alzoo ik weet dat de aflegginge mijnes Tabernakels haaſt zijn zal* II Petr. I: 13, 14.

III. Wy moeten leeren niet te ſchrikken voor de *dood*, die van van zoo veel Godzalige is ondergaan, wy hebben voor ons *zoo grooten Wolke der getuigen*, die voorgegaan zijn. Hebr. XII. Was de dood alleen voor godlooze, wy mogten vreezen, maar nu is de weg ook betreden van des Heeren Vrienden, en by gevolge niet *ſchadelijk* nog verſchrikkelyk voor u.

3. De ſtaat van *Joſiæ* Koninkrijk was heerlyk, gelyk in het voorgaande, en in dit Capittel aangeteekend ſtaat, maar wat is'er met zijn dood veranderinge gekomen. Wat zien wy daar niet in, hoe wiſſel-vallig alle de dingen van de Weereld zijn: Hoe kan Vrede, Gezondheid, Voorſpoed, Rijkdom, Overvloed in weinig tijd weggenomen werden:

Wat hebben wy zulks gezien in 't bekende jaar van 1672 wanneer ons Land dat van onze vyanden was een *Eden*,

Hosted by Google

valt en ſterfd, het zelve alleen blijft, maar indien het ſterfd zoo brengt het veel vrugt voort, Joh. xii: 24. Dat wel eigentlyk op *Chriſtus* ziet, maar ook op alle de lighamen der Heilige is toepaſſelyk.

Hoe grouwelyk doen dan zulke menſchen, welke ontrent de lighamen der menſchen wreedheden bewijzen, en haar niet ten Grave brengen, gelyk zulke het deel was van Gods volk, Pſ. lxxix: 2. *Zy hebben de doode lighamen uwer Knegten aan het gevogelte des Hemels tot ſpijze gegeven, het vleeſch uwer Gun-genoten aan het gedierte des Lands, ende daar was niemand dieze begroef:* Gelyk van die *twee getuigen ſtaat, haar doode lighamen zullen leggen op de ſtrate der groote Stad*, Apoc. xi: 8. Gelyk men nu nog hier en daar onder de Vervolginge doet. By zommige Heidenen ſmeet men de lighamen voor de vogelen, of ook wel voor de honden, die expres daar toe gevoed wierden.

Te beſtraffen zijn ook zulke, welke meenigmaal weynig werk van *Godzalige* maken, na dat zy geſtorven zyn, inzonderheid van arme, die men meenigmaal zoo weinig ten Grave gaat vergezelſchappen.

Wy anders, laat ons het exempel van *Godzalige* volgen. *Iohannes* Diſcipulen, zelfs in die booze tijden *namen het lighaam weg, en begroeven het zelve*. Matth. xiv: 12. Wanneer *Stephanus geſteenigt* was, *eenige Godvrugtige mannen, droegen Stephanum te zamen ten Grave*, Act. viii: 2. Hebben wy de Godzalige bemind in haar leven, was onze *luſt tot de Heilige en tot de heerlyke die op der aarden zijn*, volgens Pſ. xvi: 3, Laat ons dit Godvrugtig werk mede aan haar doen, dat wy na haar dood, haar ook ten Grave brengen: Nuttig zal voor ons haar Begraaffenis wezen.

I. Dan kunnen wy ons onze eigene ſterffelykheid te binnen brengen, die doode, die wy begraven, roepen ons toe,

Hosted by Google

toe, *hodie mihi, cras tibi. Van daag ik, morgen gy;* daarom had *Ioseph van Arimathea een Graf in zijn Hof*, Matth. XXVII. Om zijnes doods, daar zijnde, meenigmaal te gedenken, *de Voeten der gener* die onze Vrienden *Begraven* hebben, *ſtaan dikwils voor de deur, en zullen ons uitdragen.* Act. IV: 9.

II. Dat kan ons aanzetten tot dankbaarheid aan God, dat hy ons nog tijd geeft van bekeeringe, dat wy nog *werken kunnen, terwijl het dag is, daar de nagt al over die doode gekomen is, en zy niet meer werken kunnen.* Joh. IX: 4.

III. Dan kunnen wy denken, hoe begravene, en wy haaſt eens uit dat Graf zullen opſtaan: *het Graf zal zijn doode geven.* Apoc. XX. Wanneer die *laatſte Bazuine blazen zal.* 1 Cor. XV: 52. Gelyk Chriſtus eens na het Graf van Lazarus gaande, tegen *Martha* zeide, *u Broeder zal weder opſtaan.* Joh. XI.

IV. Dat kan ons dan leeren, *onzen ouden menſche te begraven*, die als iets ſtinkende en afſchouwelyks weg te doen, daar tegen zeggende, *heenen uit.* Jeſaia XXX.

En of het de Heere eens geliefde ons dat geluk niet te geven, dat wy met *Joſia* begraven wierden *in de Graven onzer Vaderen*, of het ons eens gebeurde dat wy, of de onze onbegraven wierden weggeſmeten, of zoo ſlegt en agteloos begraven, dat men het qualijk een Begraaffeniſſe noemen kan, of men u met *Uria de Propheet wierp in de Graven der Kinderen des Volks.* Jerem. XXXVI: 23, Of men u met de Zalige Martelaren wierp op *Galge-velden, en u Graf by den godloozen ſtelde.* Jeſ. LIII: 9. Of men u wierp voor de Vogelen des Hemels en voor de beeſten des velds, *cælo tegitur, qui non habet urnam. Hy word van den Hemel bedekt, wiens aſſche niet begraven werd. Luther* plagt te zeggen, *ſi non ſub cælo, ſaltem in cælo, wil men my onder den*

Hosted by Google

Hemel niet hebben, het zal in den Hemel wezen, het zal ons aan de ſtaat onzer Gelukzaligheid niet ſchaden, dan zal naderhand ontrent ons te meer blyken des Heeren Almagt, in alle onze beenderen en ſtofkens te vergaderen. *Wy zijn al met Chriſto begraven door den Doop in den dood.* Rom. VI: 4. En het zal ons niet verhinderen, dat de Heere onze Ziele zal opnemen, en laten die dragen *door zijn Engelen in de Schoot van Abraham*, met *Lazarus*, van wiens *Begraafſenis* niet geſproken werd, Luc. XVI.

V. Staat hier, dat *ganſch Juda en Jeruzalem rouwe bedreven over Joſia*, en dat *Jeremia een Klaag-lied over hem maakte*, wy zien hier noodig, *rouwe te hebben en te vertoonen over de dood der Godzalige. Paulus* wil, dat wy niet onwetende zullen zijn van de gene die ontſlapen zijn. 1 Theſſ. IV: 13. Hy ſpreekt van *droefheid*, die hy zoude hebben gehad over de dood van *Epaphroditus*, zoo hy was geſtorven geweeſt. Phil. II: 27, Als die Godzalige *Sara* geſtorven was, *Abraham quam om* haar te beklagen *en te beweenen.* Gen. XXIII: 2. Over *Iacob* maakte *Ioſeph* met de Ægyptenaren *een zeer groote rouwe.* Gen. L. Over *Aaron*, doe de gantſche vergaderinge zag, dat *Aaron* overleden was, zoo *beweenden zy Aaron dertig dagen, het gantſche Huys Iſraels*, Num. XX: 29, Zoo ook van *Moſe* Deut. XXXIV: 8, *Ende de Kinderen Iſraels beweenden Moſe in de vlakke velden Moabs, dertig dagen ende de dagen des weenens, der rouwe over Moſe, wierden voleind. Samuel ſtierf, en gantſch Iſrael vergaderde zig, en zy bedreven rouwe over hem.* 1 Sam. XXV: 1. Wy vinden de Rouw-klage van *Eliſa* over *Elia.* II Reg. II: 12, En van de *Koning Ioas*, over *Eliſa* II Reg. XIII: 14.

En geen wonder, om dat Godzalige zyn de *Wagenen en Ruyteren Iſraels.* II Reg. II, *Gelijk de Eike ende de Haag-eyke, in dewelke na de afwerpinge der bladen nog ſteunzel is, alzoo zal*

Hosted by Google

zal het Heilige Zaad het ſteunſel daar van zyn. Jeſ. VI: 13. *Omder uitverkoorne wil, zeid Jeſus, zullen die dagen verkort werden*, Matth. XXIV: 22. *Zoo de Heere ons niet een weinig overblijfzels liet, als Sodom zouden wy geworden zyn, wy zouden Gomorra gelyk zyn geworden.* Jeſ. I: 9. *Godzalige* zijn groote *Voorbidders* voor het Land. *Loth* bad voor *Zoar.* Gen. XIX. *Moſes* zoo meenigmaal voor *Iſrael*, de *Heere* zeide *laat my toe, dat mijn toorn tegen haar ontſteke.* Exod. XXXII: 10. De Heere zeide, *dat hy haar verdelgen zou, ten ware dat Moſe zijn uitverkoren, in de ſcheure voor zijn aangezigte geſtaan hadde, om zijn grimmigheid af te keeren, dat hyze niet en verdorf.* Pſ. CVI: 23, Dus is waar dat *Salomo* zeid, *de wijze keeren den toorn af*, Prov. XXIX: 8, *En gelijk wanneer men Moſt in een bos Druive vind, men zeid, en verderftze niet, want daar is een Zegen in, alzoo zal ik het om mijner knegten wille doen, dat ik ze niet alle en verderve.* Jeſ. LXV: 8.

Laat dit onze betragtinge wezen, behoudens, dat het niet zy als die, die geen hoope hebben, op een Heydenſche wijze.

I. Dat de bewegingen van het hert niet te ongeregeld zijn, zoo namelyk, dat die met *murmureeren*, of met *weigeren van getroost te werden*, zouden gaan vergezelſchapt, wy moeten in onze rouwe ons in ſtilheid buigen onder Gods Hand, en *ſtilzwijgen* met *Aaron.* Levit. X, Gelijk *Job* na de dood zijner Kinderen zeide, de Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen, de naam des Heeren zy geprezen. Job. I.

II. Dat de Gebeerden niet uitgelaten zijn, de Joden bedreven in hare rouwe altemet een misbaar, van te *ſcheuren haar kleederen, een zak aan te doen, en aſſche of aarde op haar hoofd te werpen*, Gen. XXXVII: 34. Somtijds deden

zy daar andere dingen by, van de Heydenen gehaald. Lev. xix: 28. 13.

III. De Rouwe moet niet te lange duuren, op dat de Heere niet zegge. *Hoe lange draagt gy leet.* 1 Sam. xvi: 1.

Wy moeten denken.

I. Der geloovigen dood is een *ſlaap*, na veel moeite, zoet en verquikkelyk, zy ruſten op haar *ſlaap-ſteden.* Jeſ. lvii: 2. *Melchior Adam* verhaald van een Duitſch Gods-Geleerde *Rhodingus*, dat wanneer hy gevoelde dat hy ſterven zoude, zoo wilde hy op een ander bedde werden geleid, dat hy noemde zijn *Ruſt bedde*, daar op hy lang te voren dit vers geſchreven hadde

Ut ſomnus mortis, ſic lectus imago ſepulchri.

Dat is: gelyk de ſlaap is een afbeeldzel van de dood, zoo ook een bedde een afbeeldzel van het Graf. Daarom noemden de oude haar *Begraaf-plaatſen* Κοιμητήρια, van Κοιμάομαι ik ſlape, daar uit zy eens naderhand, als uit een bedde zouden opſtaan, en op welke de lighamen verrottende, en tot ſtof keerende, zullen werden gezuiverd, om voorbereid te werden tot de Zalige onſterffelijkheid.

II. Geloovige hebben verwagtinge van een Zalige *Opſtandinge*, daar mede matigde *Jeſus* de rouwe van *Martha* over haren Broeder *Lazarus*, met te zeggen. *U Broeder zal weder opſtaan.* Joh. xi.

III. De dood doet ons de Godzalige niet verliezen, maar voorgaan, *præmittimus, non amittimus.* Wy zenden haar voor uit, maar verliezen haar niet.

IV. Haar *weggaan* is *tot God gaan*, haar *Sterven* is haar *Leven*, uit de *duyſterniſſe* komen zy in het *Ligt*, uit de *Nagt* in de *Dag*; uit de *Ellende* in de *Gelukzaligheid*, zy zijn in de *Ruſte*, daar wy nog ſlingeren in een *Tranendal.*

Maar

Hosted by Google

Maar om nader te komen tot ons oogmerk. Wat zien wy niet heden, deze text in onze ooren vervuld.

Wat groote dingen de Heere heeft gedaan aan ons *Vaderland*, door *Prins Willem de* I, daar zijn de Nederlandsche Hiſtorien vol van: Die door onverdrietelyke zorge, en ongemeine trouwe, door opzettinge van goed en bloed, ook duyzend periculen zijnes levens, de naam van *Vader des Vaderlands* heeft gedragen: Zoo geagt en geliefd in Nederland, dat wanneer hy in den jare 1577 door *Holland* trok, de meenigte met blijdſchap, en dankelyke erkentenis, deze woorden uitgalmde. *Prins Willem Vader is gekomen*, en dat met zoo een toegenegendheid, dat het ten aanſchijn uitblaakte. Ider hield hem, naaſt God, de eenige te zijn, die haar uit de ſlavernye van *Spangien* redden zoude. De *Staten Generaal* gaven hem dezen lof: *Dat hy als een Vader des Vaderlands, den dienſt dezer Landen, meer heeft geagt als zijn eigen welvaren, en voorſpoed van hem en van de zijne, en over zulks meeſt uit zijn eigen middelen heeft bekoſtigd en op de been gebragt, tot twee reizen toe, twee magtige Heirlegers, daar mede hy door ordre en hulpe van de Heeren Staten de Tyrannie der Spanjaarden heeft verdreven en afgeweerd.*

Wanneer onze dood-vyanden ons omringd hadden, en over onze Voor-Vaders, aan hare mannen des Bloeds, de Inquiſitie-meeſters uitriepen, *ontblootze, ontblootze tot haar fondamenten toe*, wanneer Nederlands geſchrey tot den Hemel opging, en alles met *bloed geverwt* was, heeft dezen *Vorſt*, vol zijnde van des *Heeren Geeſt*, zijn Ziele verſmaad ter dood, en is opgekomen ter verloſſinge van Nederland, wanneer elke dag de Bloed-klok luide over het hangen en branden der Geloofs-genoten, heeft de Heere, met dien Vorſt ons te geven, onze zake de zijne gemaakt.

Hosted by Google

Dien *Held*, in den jare 1582, van een Spanjaard zynde door het hoofd geſchoten, onder zijn regter oor ingaande en weder zijn ſinker kake uitgaande, riep, *dood hem niet ik vergeve hem mijn dood*, en zijnde mirakuleuſelijk genezen, is eindelyk in den jare 1584 tot Delft doorſchoten, zeggende zoo als hy op de trappen, van de wonde nederviel. *Heere God, weeſt mijne Ziele genadig, ik ben zeer geſquetſt. Heere God weeſt mijn Ziele, en dit arme volk genadig.* Gevraagd zijnde van zijn *Zuſter*, de *Gravinne van Zwartzenburg*, of hy niet zijn Ziele ſtelde in de handen Chriſti, zeide *ja*, hebbende nooit meer geſproken. Dus is dezen Vorſt geſtorven, zijnde maar oud 51 jaren, en 2 maanden en een half: In welke jaren des ouderdoms ook Koning *William* geſtorven is.

Dog geliefde het de Heere de hoope onzer Vaderen te verlevendigen in des zelfs *Zoon. Mauris van Naſſau*. Hem geboren uit zijn tweede Huysvrouw *Anna*, de eenige Dogter van den Keurvorſt Hertog Mauritz van Saxen: in wie een ſtrijdbaar gemoed, en alle Oorlogs deugden hebben uitgeſteken, die met zoo veel *overwinninge* van den *Heere* is Gekroont, van wie zelfs zijn vyanden moeſten getuigen, *dat hy geheele nagten zonder ſlaap heeft overgebragt*, op dat het *Vaderland* geen ſchade liden zoude. Ouder zijnde geworden, heeft hy getoond, dat hy een Erfgenaam was van zijn *Vaders deugden*, en hoewel hy nog jonk was, als zyn Vader ſtierf, zynde maar ontrent 18 jaren oud, nam hy voor zyns Vaders voedſtappen te volgen, en des Lands zaken uit te voeren, hy nam aan een *Devijs*, ſchilderende *een afgehouwen boom*, uitwelke een of meer ſpruiten uit ſpringen, die metter tijd boomen worden, daar by ſtond, *tandem fit ſurculus arbor, ten laatſten werd een ſpruite een boom.* Hoe hy in dagen van onruſt in Kerk-en-Staat, het

het Land in ſtilte en ruſte heeft gebragt, is bekend, tot dat hy in den jare 1625 van den *Heere is weggehaald*, zijnde zoo wel geweeſt een *Chriſten in zijn dood*, als een *groot Vorſt in zijn leven*. Op zijn Ziek-bedde hadde hy belaſt en ordre gegeven, *dat men hem dog met geen weereldſche dingen meer bemoejen zoude* (doende als de Godzalige Koning *Hizkia*, die zijn aangezigte op zijn Krank-bedde leide na de Wand, Jeſ. XXXVIII.) Veelmalen heeft hy betuigd van zijn *bereidheid tot de dood*, en van zijn *Gelooff op Gods barmhertigheid in Chriſto*. Dan *beklaagde* hy, met groot gevoelen *zijne zonden*, zeggende: *Ik hebbe gezondigt*, ja wel, *ik hebbe zwaarlijk gezondigt*, *dog ik neme mijn toevlugt tot de genade en groote barmhertigheid Gods*, *gelooovende*, *dat Jeſus Chriſtus voor my aan het Kruis geſtorven is*, *en daar in ſtelle ik al mijn vertrouwen*. Dan *beklaagde* hy, *dat hy God niet meer*, *en niet beter gedient en hadde*, en *daarom*, zeide hy, *was dit zijn eenige zorge*, *welke hem op het herte lag*, *of de droefheid over zijn zonden wel genoeg was*, en derhalven *bad hy God*, *dat die hem berouw wilde geven*, *ende meerder dan hy nog in hem gevoelde*. Het laatſte 't welk zijn Excellentie ſprak, voor dat hy klaagde dat hy niet meer ſpreken en konde, was op den inhoud van de eerſte *vrage* en *antwoord des Heidelbergſchen Catechiſmi* hem van *Bogermannus* voorgehouden, zeggende: *Ende dit is mijn eenigen troooſt*, *andere kenne ik niet*, *dit is mijn toevlugt ende daar in ruſte ik*. Namelyk in die goudene woorden. *Dat ik met lijf en Ziel*, *beide in leven en ſterven*, *niet mijns*, *maar mijns getrouwen Saligmakers Jeſu Chriſti eigen ben*. En alzoo ſtierf hy, oud zijnde 58 jaren, nalatende een *onſterffelijke naam* by de Weereld, en aan het vereenigd Nederland een *Heilige gedagtenis*.

Daar op is gevolgd *Frederik Hendrik*, geboren uit *Willems*

vierde

vierde Egt-genoot, *Louiſa* de *Coligny*, Dogter van *Caſpar de Coligny*, *Admiraal van Vrankrijk*, een man zonder weerga in ſtandvaſtigheid en yver tot den Godsdienſt, deerlyk vermoord en omgebragt in de *Parijſche* Bloed-Bruyloft. Dien *Frederik Hendrik*, in wie de Vader gezien wierd te ſpreken, te handelen en te leven, 't zy dat men hem hoorde in den *Raad*, 't zy dat hy ſtond onder de *Krijgs-lieden*, of het zy dat hy *Gezanten* gehoor gaf, waarom hy ook te regt het *Orakel en Wonder van zijn eeuwe is geagt geworden*. Van wie *Spinola* dit oordeel velde, dat de *Vader Willem in hem herleefde, en Mauritz ſchranderheid by hem gevonden wierd*. Dien *Prins*, die de Heere, ten ſtrijde uittrekkende, veel groote *overwinningen* heeft gegeven, voor wiens aangezigte niemand kon beſtaan, die veele Steden gelukkiglijk heeft aan den *Staat* gebragt, en alles zoo wyſſelyk geſtierd, dat de Nederlanders in een *woonplaatze des Vredes* hebben gewoond, *in veel verzekerde wooningen* in ſtille en geruſte plaatzen: Zoo dat men alsdoe wel mogt zeggen, gelyk *Moſes* van *Iſrael*. Deut. XXXII: 29. *Wel Gelukzalig zijt gy ô Nederland, wie is u gelijk, gy zijt een Volk, verloſt door den Heere, den Schild uwer hulpe, en die een zweerd is uwer hoogheid: Daarom zullen zig uwe vyanden u geveinſdelijk onderwerpen, en gy zult op haar hoogten treden.*

Dien *Vorſt* door arbeid voor *Nederland* afgemat, begon Anno 1647 in *Lentemaand*, te gevoelen gewiſſe voorboden van de dood. Hy ſprak zijn Zoon *Willem* aan: *Ik beſpeure dagelijks de aanwaſch der verzwakkinge, die my eerlang na het Graf ſlepen zal, men kan, nog mag de onwederſtandelijke wille des Almagtigen niet wederſtaan. Ik ben bereid mijn Ziele aan hem over te geven, ik krijge door deze tegenwoordige toeſtand de ervarendheid van de ydele nietigheid der weereldſche dingen, als welke, te onmagtig tot de minſte vertroo-*

Hosted by Google

troostinge in de ure des doods, my bewegen om u waarder panden, en heerlijker zaken voor te dragen, namelijk: de vreeze des Heeren, behoorlijke eerbiedigheid aan u Moeder, liefde, eendragt en Vreede onder malkander.

Hy erkende op zijn ziek-bedde, *dat* te zijn de *grootste weldaat Gods 't zyn waarts*, dat *hem van God tijd gegund wierd, om hem ter dood bequamelijk te bereiden. Hy dankte God in zijn bezoekinge, dat hy zoo genadelijk met hem handelde, hy bekende dat hy een groot Zondaar was, en dat het hem leet was, dat hy God zoo meenigmaal en zoo zwaarlijk vertoornd hadde.* Maar ook was *dit zijn geloof, ik houde*, zeide hy, *Christus Jesus alleen voor myn Zaligmaker, en verlate my op zijn verdiensten. Ik gevoele, dat mijn herte hoe langer hoe meer van de aarde werd los gemaakt, en tot God boven in den Hemel opgetrokken.*

Wanneer de *Staten Generaal* en de *Staten* van *Holland* hem *Staats-wijze*, weinig dagen voor zijn dood bezogten, gaf hy nog met een diep opgehaalden adem, uit zijn benaauwde borst, en met een belemmerde tong te verstaan, *de liefde tot het Vaderland. Voor het laatste verzoekende, dat Hooggedagte Heeren den Godsdienst geliefden hoog te agten, den heerlijken en geknoopten band der zeven pijlen vast te houden, en voor lief te nemen zijn diensten, daar in hy altijd zijn Heer Vader had gepoogd na te volgen, die zijn bloed gestort, en zijn Broeder, die zijn leven voor het Land afgesloofd hadde.* Het *antwoord* van haar Edelheden was, dat het *blijken zoude aan de teedere liefde en hertelijke genegendheid tegens de loffelijke Stam Oranje. Zy baden den Almagtigen om verlenginge van zyn leven, aan welke het Land een onwrikbaar steunzel vond, in alle voorvallen.* Maar hy stierf:

Daar op is gevolgd *Willem de tweede*, aan wie het *Stadhouderschap* is opgedragen: Hy gebooren Anno 1626, maar

Hosted by Google

vroeg weggehaald in den jare 1650, van een ſchielyke koorts, *tuſſchen de gebeden eenes Leeraars, in de bloeſem zynes levens*, niet uitmakende 25 jaren. *Wiens dood, het vereenigd Nederland, met herhaalde ſnikken heeft beſchreid.* Het beliefde de Heere, het geluk van dit bloeijende Huys voor een tijd te matigen, en over die glinſterende *Zonne* een droevige verduiſteringe te brengen, als hy dezen eenigen *Zoon*, de hoop en ſteunzel der Illuſtre Familie, *nu ryp en bequaam om den Staat zoo groote dienſt te doen*, door een ſmertelyke dood ons ontrukt heeft: *Het cieraad van ons Land, een treffelijke band van onze Unie, een ſchrik voor onze vyanden.* De *Heeren Staten van Holland*, in haar propoſitien, gedaan doenmaal in de Provincien, getuigden, dat dit is geweeſt een *overdroevig verſcheiden.*

Dus zag men dien jongen *Vorſt*, als een *verſche roos* en *jong uitſpruitzel* verdorren en verwelken, in de kragtige bloeytijd zijner jaren, wanneer die *Zonne*, die zoo heerlijk uitging uit zijn Kamer zoo *ſchielijk ſtilſtond*, op *Ruſtdag* den 6 November des avonds ontrent 9 uuren, nalatende zoo bedroefde Moeder, en een Koninklyke *Weduwe*, die nu by haar droeg een *Kind*, dat zy geerne haar man in de armen gegeven hadde.

Daar op de Heere, naauwelijks agt dagen na het overlyden van dien *Held Willem de* II, ter weereld brengd, een *Mannelijke ſpruit*, een *rijsken uit den afgehouwen tronk van Naſſau*, daar op by alle welmeenende een geluig opging. *Lang leve den nieuwgebooren Vorſt van Oranje:* den wenſch was van die van *Jacob* over *Joſeph.* Gen. XLIX: 25. *Van uwes Vaders God, die u zal helpen, en van den Almagtigen, die u zal Zegenen, de Zegeningen uwes Vaders gaan te boven de Zegeningen uwer Voor-Vaderen.*

En daar men te dien tijd de Klokken hoorden bommen over

over de dood van zoo grooten *Vader*, daar ſpeelden de andere over de geboorte van zoo lang verwagten *Zoone*, een regten *Moſes* in zoo bekommerlijke tijden gebooren tot een *Verloſſer van des Heeren Volk:* maar, helaas! van welkers overdroevige en onverwagte dood ons nu de tijdinge uit Engeland is toegekomen.

Een regten *Joſia*, een *Vier des Heeren*, op wie te regte paſte het geen van *David* ſtaat. Want den *yver uwes huyzes heeft my verteerd.* Pſalm. LXIX: 10.

Een *Offerhande Gods*, die zijn zelven *van zijn Kindsheid* af den *Heere* heeft *opgeoffert.*

Die zoo veel *Heil* en *Zegen* den Volke Gods in het gemeen, en byzonder in zyn Koninkrijken, en in Nederland heeft toegebragt. Een *Vorſt* die het de Heere belieft heeft, na zoo zware vernederinge te verhoogen, niet alleen hem brengende tot de weerdigheden zijner Voor-Vaderen, maar *hem*, die tot zijn Egte-deel bezat *Maria* een *regte Begenadigde*, te zetten op den Throon van het Koninkrijk van *Engeland*, *Schotland*, *Vrankrijk* en *Yerland:* In den jare 1689. *Dit is van den Heere geſchied, en het is wonderlijk in onze oogen.*

Wanneer de *Religie* in *Engeland* ſtond uitgeroeid te werden, en Koningen te zamen beraadſlaagd hadden om ons Land op het onvoorzienſte te overweldigen, en den *Afgod op te regten in de heilige plaatze.* Wanneer in *Engeland* de gronden wierden gelegd tot een algemeene omwendinge, en de *Doorlugtigſte* onder de Engelſche *Proteſtanten* hier over aan haar *Hoogheden* de *Prince* en *Princeſſe van Oranje* haar klagte deden, zoo heeft zijn *Hoogheid* op dat aandringende verzoek, na dat te vooren een *Declaratie* had uitgegeven, waar in vertoond wierden de onheilen van *Engeland*, goed gevonden na *Engeland* over te gaan, en zoo-

Hosted by Google

danigen magt met hem te nemen, die onder *Gods Zegen* bequaam was hem tegen het geweld te beſchermen, tot vaſtſtellinge van de *Proteſtantſche Godsdienſt*, en tot herſtellinge van de Wetten en vryheden van *Engeland*, *Schotland* en *Yerland*. Zoo betuigde den *Koning* Anno 1691. aan de Gedeputeerde van de ſynoden van Zuyd en Noord-Holland, zyn *overtogt na Engeland, niet ondernomen te hebben, als uit drang van zyn gemoed, in de vreeze des Heeren, en tot grootmakinge zynes Alderheiligſten Naams.*

Hoe wonderlyk nu die *optogt* van den Heere is gezegend geweeſt, is bekend. Den 27 October 1688, was het *Vaſt-en-Bededag*, des *Ruſtdags* te voren gaf de Heere de *Wind* uit het *Ooſten*, daar op met magt alles wierd gereed gemaakt, de Peerden ingeſcheept, &c. en ziet als men in Zee was, gaf de Heere de Wind uit den *Zuid-Weſten*, vergezeld met een heftige Storm, die eenige dagen aanhield, waar door zijn *Hoogheid* met de Vloot moeſt wederkeeren, en in Hellevoed en elders inloopen, tot dat den 9 *November* de Wind Ooſtelyk loopende, den 12 dito de *Vloot* uitliep, en de *Wind haar diende* tot den 15. Wanneer tot *Torbaey* aanlanden, aldaar zig zonder tegenſtand van Soldaten gelukkig hebben nedergezet. Waar op zulken *omwendinge in Engeland* gevolgd is, *een omwendinge van den Heere*. Werdende zijn Hoogheid over al met de hoogſte toejuichinge van de zoo zeer gedreigde en gedrukte *Proteſtanten* ontfangen. En na dat *haar Hoogheid* op den 20 February 1689 met een *Zuydelyke Wind* en met zoo uitnemenden zoeten weer en Zonneſchijn, of het Zomer was geweeſt, haar in Zee hebbende begeven, met zulken voorſpoed Dingſdaags den 22 in *Engeland* aanquam, gevende de Heere even na haar Arrivement een heftige Storm uit den *Noord-Weſten* eenige dagen aan malkander, dat yder zig zeer

Hosted by Google

zeer bekommerd maakte, tot dat tydinge quam, dat *Haar Hoogheid*, voor die Storm, in *Engeland* wel was aangekomen. Zoo hebben den 22 February, *de Geeſtelyke en Weereldlyke Heeren en Gemeentens tot Weſtmunſter vergadert, William en Maria verklaart voor Koning en Koninginne van Engeland*, gelyk dan ook onder het geſchal van Trompetten de uitroep daar van geſchied is. Daar zagen wy vervuld, het geen van *David* ſtaat. *O Heere de Koning is verblyd over uwe ſterkte, en hoe zeer is hy verheugd over u heil, gy komt hem voor met Zegeningen van het goede, en op zyn hoofd zet gy een Kroon van fyn Goud.* Pſ. XXI: 2. 4.

Was van *Joſia* honderden jaren te voren gepropheteerd, gelijk in de verklaringe gezeid is, het is opmerkelyk dat ontrent dezen Koning *William* gebeurd is. Wanneer Anno 1665, in het *Prinsdom* van *Oranje*, op de plaats genaamd de *Cirque*, de *Amneſtie door zyn Hoogheid aan de Inwooners geaccordeert, gepubliceerd wierd, onder het aanſteken van een groot Vreugde-vier, door de Heer van Suilichem, in de lugt boven het Tonneel en Verhemeld een Kroon van gemengelde Couleuren, van geel, blaauw en wit zig vertoonde, dat zommige dede uitgalmen, een Kroon, een Kroon, dat andere zoo diverteerde, dat zy op de Oratie, die doenmaals gedaan wierd, weinig agt gaven, en van alle voor een voorbeduidinge van grooter zaken gehouden wierd.* Een wonder dat wy daar na in haar vervullinge hebben bewaarheid gezien.

Wat nu dien *Vorſt* van het jaar 1672 al heeft gedaan voor *Nederland*, aanſtonds na zijn *Stadhouderſchap*, kan in ordre niet verhaald werden, onze geheugenis is daar nog verſch van.

Wie kan ooit vergeten het jaar 1672, in het welke de Heere *Koningen* en *Vorſten* tegen ons verwekt heeft, en ons

Hosted by Google

t'huys gezogt met zoo een ruineuzen oorlog, van de *Koningen* van *Vranckrijk en Engeland, ende de Biſſchoppen van Munſter en Keulen*, een Oorlog, die alle voorgaande te boven gink, wanneer van ons waar was, dat van Iſrael ſtaat, *hy heeft over haar uitgeſtort de grimmigheid zijnes toorns, ende de magt der Oorloge, ende hy heeft ze rontomme in vlamme* gezet, Jeſ. XLII: 25, Wanneer men moeſt roepen, *De vyand! en dat rontom het Land.* Amos III: 11, *Als een engen band om onze lendenen geleid was, en wy in het vier en in het water waren gekomen.* Pſal LXVI, Over ons quam dat de Heere dreigde, Deut. XXVIII: 49, 50. *Een volk, welkers ſprake wy niet verſtonden, dat ſtijf was van aangezigte, dat het aangezigte des ouden niet aannam, nog de jongen genadig was.*

Ondertuſſchen was onze *magt* zeer *klein*, onze couragie vervallen, de confuſie zoo groot, dat het niet anders ſcheen of wy waren verlooren: Wie kan uitdrukken, wat een ſchrik, verwerringe en alteratie in het Land was, wanneer men in Julio het *Avondmaal* des Heeren hield in veele plaatzen, hoe veele dagten, het was de laatſtemaal.

Elke dag bragt ons nieuwe zwarigheden toe, de eene *Jobs bode quam op de ander: de afgrond riep tot den afgrond*, naauwelyks wierden ſmorgens de deuren geopend, of het was; *De vyand is daar doorgebroken, die Stad is over, die Schans is ingenomen*, des morgens zeiden wy. *Og of het avond waar, ende des avonds, og of het morgen waar.* Deut. XXVIII: 66. Elk ſtond als bedwelmd en ſtom, elk was zyn huys te klein, men hoorde niet anders als gekerm en miſerie. Het was of een anderen *Jeremias* ons toeriep: *vlugtet met hoopen, gy Kinderen Benjamins, uit het midden van Jeruzalem.* cap. VI: 1. En gelyk over het geluyd van *Edoms* val, de *Aarde heeft gebeefd*, zoo ſtond de gantſche

ſche weereld verzet over *Nederlands* nederdalinge.

God de Heere ſloeg ons Land met een ongehoorde *droogte:* Van September 1671 tot in Auguſtus 1672, gaf de Heere weinig of geen water, hy ſtelde ons *Ninive* gelyk. Zeph. II: 13. *Hy zal Ninive ſtellen tot een verwoeſtinge, drooge als een Woeſtijne.* Hier door wierden onze *wateren ondiep*, waar door de vyand het gemak kreeg van onze *Rivieren* te kunnen paſſeren. *Droogte quam op onze wateren* Jer. L: 38.

God de Heer ſloeg ons met ſchrikkelyke *verbaaſtheid*, met veel tegenſpoed in den Land-oorlog, affcheurende *drie Provincien, Gelderland, Overyſſel* en *Utregt*; behalven zoo veel *Kleefſche Steden* en *Forten*, ook *Naarden* en *Woerden.*

Veel Kerken hadden haar vryheid verlooren, moetende miſſen de Verkondiginge des Euangeliums, men moeſt den Afgod der *miſſe zien ſtaan in de Heilige plaatze*, en de *Afgodendienaars ingaan in onze Heiligdommen.* Thren. I: 10.

Dus was *Nederlands heerlijkheid als een Vogel weg gevlogen.* Hoſea IX: 11, En onze *vaſte Steden, op welke wy vertrouwd haaden, wierden arm gemaakt door het Zweerd.* Jer. V: 17.

Dit dede den *Koning van Vrankrijk zwellen van hoogmoed*, men zag *Medalien* en munten in Vrankrijk, met deze woorden.

Ut vidi, vici. Men zag *Medalien*, daar de *Koning* ſtond op een *Schild*, dat *Jupiter* in de hand houd, met dit omſchrift, *magis ipſo fulmine terret*, willende zeggen, dat de *naam van de Koning meer vreeze en ſchrik gaf als den Blixem.*

Dog in allen deze dede de Heere onze *duiſterniſſe opklaren.*

Hosted by Google

ren 2 Sam. xxii: 29. Het beliefde de Heere onzen vyand te ſtutten, het Leger van den *Prince van Oranje* was naauwelyks *ſes duyzend man ſterk*, vijf poſten van *Holland* moeſten daar mede worden bezet. De Heere zettede den Koning van Vrankrijk een *perk*, zeggende tot hem als tot de *wateren van de Zee*, *zoo ver en niet verder*, de Heere leide hem, tot ontrent Utregt zijnde genadert, *een gebit in de mond, ende een ring in zijn neuze, als eertijds Sanherib.*

Hoe nu Koning *Willem* in die tijden onzen *Staat bewaart*, en *herſteld* heeft, is *bekend*, willende *zig liever laten inſtukken kappen, als zig aan Vrankrijk overgeven*: het Stadhouderſchap aan dien Vorſt zijnde opgedragen op den 3 July 1672, heeft hy zulks, met betuiginge van genegendheid om het Vaderland ten uiterſten te beſchermen, aangenomen, en heeft onder zoo grooten gewigt van een by na nedergeſtorte *Republijcq* zijn ſchouderen gezet: zoo haaſt de Koning van *Vrankrijk* hoorde, dat zijn *Hoogheid* den 9 July als *Stadhouder* den *Eed* had gedaan, zag men hem met zyn Leger van de Hollandſche Frontieren opbreken. Men zag den jongen Vorſt voor ons en voor de *Steden onzes Gods* voeren de *Oorlogen des Heeren*: Daar op zulke groote veranderingen quamen, inzonderheid na het optrekken en innemen van *Bon*, waar op de vyanden reſolveerden, *Woerden*, *Utregt*, *Bommel*, en andere mindere plaatzen te verlaten, wanneer den *Ouden*, en *nu Zalige Voetius* in den *Dom*, de eerſte Predikatie weder dede over Pſ. cxxvi, *Als de Heere de gevangene Zions wederbragt, waaren wy, gelijk de geene die droomen, doe werd onze mond vervult met lacchen, en onze tonge met gejuich, doe zeide men onder de Heydenen: de Heere heeft groote dingen aan deze gedaan, de Heere heeft groote dingen by ons gedaan, dies zijn wy verblijd.*

Daar

Daar op Anno 1674 de *Vrede* met *Engeland* gemaakt wierd, gelyk ook met de *Biſſchoppen van Munſter* en *Keulen*, en de Steden van *Overyſſel* weder aan dezen *Staat* herſteld, gelyk van Iſrael ſtaat 1 Sam. VII: 14. *De Steden welke de Philiſtijnen van Iſrael genomen hadden, quamen weder aan Iſrael.*

De Heere gaf zijn *Hoogheid* de Stad *Grave* in handen, een Stad wel drie maanden berent en geblocqueerd, maar wegens den *zwaren Regen* niet bemagtigd, zoo ras de *Prins* daar voor quam, *wierden de Sluizen van den Hemel geſlooten*, en *Wind en Weer ſtonden hem ten dienſte.* Werdende de Stad in *drie weken* tijds overwonnen. Daar op alle onze vyanden die het Land, *als ſprinkhanen hadden vervuld*, als met een bezem uit den Lande zijn weggejaagd, de *Provincien* die geſcheurd waren, zijn wederom *t'zamen gebonden*, de Nederlandſche *Thuyn* die open lag *geſlooten*, en de *vervallene hutte Davids weder opgeregt.*

Wat *zijn dat zaken*, wat *zijn dat wonderlijke veranderingen*! Wel te regt mogen wy *Koning Willem* noemen, *de Behouder en herſteller onzer vryheid*, gelyk *Prins Willem* de eerſte de naam mogt dragen, van *Grondlegger onzes geluks.*

Wat nu den *Koning William* al heeft gedaan, na zijn komſte tot de Kroon, byzonder in *Yerland*, daar zijn d'*Hiſtorien* vol van. Alle de *Addreſſen* aan den Koning zoo veelmalen gepreſenteerd, hebben hem in het algemeen voor haar *Verloſſer van Paperie, en Slavernie uitgeroepen.*

Hoe meenigmaal heeft hy, zijn Koninkrijken voor een tijd verlatende, alhier gevoerd de Oorlogen des Heeren, gelyk *Joſia* ten nutte van Juda in den Oorlog uittoog. Hoe dikwils heeft den Koning zig ingewikkeld in het uiterſte gevaar, eer hy Koning wierd, *voor Woerden, Charleroi, Audenaarde*, de *Grave*, *Naarden*, in de ontzettin-

Hosted by Google

ge van *Maſtrigt*, daar hy zig meer als de minſte Soldaat in perijkel heeft geſteld, en daar na in andere voorvallen meer, in die heete en hevige Bataille van *Senef*, zag men hem met de Degen in de vuyſt, verwerd onder de troupes zyner vyanden, daar het *Kogels ſcheen te hagelen*, hoewel de Heere hem wonderlyk bewaarde, en als in een *hoog vertrek ſtelde*. In de Slag van St. *Omeer* zoude hem een Pool het *dierbaar hoofd geſabelt hebben*, indien niet, als het grouwelijk geweer wierd opgeheven, de *Heer van Ouwerkerk* tydelyk door een Piſtool den Ruyter had uit de Zaal geligt, en alzoo het dierbaar leven van den Prince bewaard. Waar over zyn Hoogheid reden had, met *David* te zeggen. *Heere Heere, ſterkte mijnes heils, gy hebt mijn hoofd bedekt, ten dage der wapeninge.* Pſ. CXL: 8.

Hoe groote dingen heeft hy op den *Throon van Engeland* gezeten, uitgerigt, van alle moet hy erkend zijn als dat groote *ſteunzel der Proteſtantſche Kerken*, als de *Band der Bondgenooten:*

Byzonder in het voorleden jaar, en in het laatſte zynes levens, waar in hy zoo buyten als binnen zijn Koninkrijk, tegen die overheerſchende magt van vyanden onzer Gereformeerde Godsdienſt, zoo grooten zorge heeft gedragen, daar van Engeland en Nederland, nu nog de bevindinge hebben.

Wat waſſer in ons Vaderland, en over al niet een algemeene wenſch voor des *Konings* welſtand, byzonder, 't zedert dat het de Heere gelieft heeft, hem eenige tijd herwaards met zwakheid te bezoeken, wat zijnder niet *Gebeden* dagelyks opgezonden, *De Heere wilde den Koning nog lang ſparen*, inzonderheid in deze zoo bekommerlyke dagen.

Maar de Heere heeft *gerookt* tegen de Gebeden van Neder-

derland, en ſteld ons nu in ſtaat, van te moeten uitroepen.

Willem de III. *Koning van Engeland en Erfſtadhouder van by na onzen geheelen ſtaat, is na het ontfangen van een Wonde, wegens het vallen zijnes Peerts, zeer zwak zjinde geworden, op den Ruſtdag den* 19 *Maart* 1702, *in de Ruſte ingegaan.* Een *Koning weerdig* van ons *beweent* te worden, gelyk eens de Ouderlingen van den Hoofdman over honderd zeiden: *Hy is weerdig dat gy hem dat doet, want hy heeft ons volk lief.* Luc. VII. En by gevolge is hy *dierbaar geweeſt in onze oogen.*

Een *Wijs* Koning, van wie wy met regt moeten zeggen, dat eens de *Thekoitiſche* zeide van den Koning *David*, *gelijk een Engel Gods, alzoo is mijn Heer de Koning om te hooren het goede en het quade, mijn Heer is wijs, na de wijsheid van een Engel Gods, om te merken alles wat op der aarden is.* II Sam. XIV: 20. Dit hebben nog onlangs de Heeren Staten erkend, *dat door de dood van den Koning, zy nu ontzet waren, niet alleen van dat aanzienlijk Credijt en Authoriteid, maar ook van het Hoog-wijs en voorzigtig beleid, waar door zoo veel Princen en Potentaten aan den Staat zijn geallieerd geworden.*

Een *wakker* en *arbeidzaam Koning*, die met zoo grooten ernſt de zaken van de Proteſtantſche Kerke in het gemeen, de zaken zyner Koninkrijken, en byzonder ook van dit Nederland heeft waargenomen, dat hy zig als *verteerd* heeft, en zynde nog niet hoog van jaren zoo *zwak* is geweeſt, wegens zijn *yver voor het gemeen*, of hy een Oud man was, welkers Devijs met regt wezen mogt, *aliis inſerviendo, conſumor. Door een ander te dienen werd ik verteerd.*

Een zoo *genegen* Koning voor onzen Staat, wanneer hy *Koning* was geworden wilde hy den 22 April 1689, dat

Hosted by Google

den *Afgezant* van onzen *Staat tot Londen*, ſchrijven zoude: *Dat hy nooit zoude verliezen of verminderen, zijn affectie voor den Staat, ende de goede ingezetene van dien: Dat hy ook altijd zal waken en zorge dragen voor derzelver welſtand, en na vermogen alles zal contribueeren, wat ſtrekken kan ten beſten van ons lieve Vaderland, en tot handhavinge en bevorderinge van de ware Chriſtelyke Gereformeerde Religie, ende des zelfs Belyders en Voorſtanders.* Dus miſſen wy, *zoo ſpraken* de *Staten* onlangs, *een Opperhoofd zoo wel te Water als te Lande die haar onder Gods genadigen Zegen tot nog toe, zoo meenigmaal tegens onze vyanden met perijkel van lijf en leven heeft beſchermd.* Ende het is het getuigeniſſe, van *Anna tegenwoordige Koninginne van Engeland*, in haar *Brief* onlangs aan den *Staat* geſchreven, *dat des Konings dood een groot verlies is voor ganſch Europa, en in het particulier voor onzen Staat, welkers intereſt hy altyd met zoodanigen valeur, voorzigtigheid, zorge en beleid heeft voorgeſtaan. Ja dat hy is geweeſt het grootſte ſteunzel niet alleen van de Koningrijken van Engeland, Schotland* en *Yerland*, *maar ook van geheel Europa.* In haar *aanſpraak* aan het *Parlament.*

Een *Godzaligen* Koning is hy geweeſt met *Joſia* van *zyn jeugt af aan*, wiens gemoed van zijn Kindsheid zelfs noit in de ondeugd heeft gewoond, en daar de Koningen van deze aarde meeſt Profaan zyn, gelyk ook vele groote, en beſpotters van het Heilige, van welkers Hoven en Huyzen men zeggen mag, dat *Abraham* van *Gerar* zeide. Gen. xx. *Alleenlyk, de vreeze Gods is in deze plaatze niet. Hier in dezen Koning was het geheel anders.* Men heeft hem gevonden afkeerig van de zondige vermakelijkheden van de *Jeugd*, inzonderheid was hy vry van die vier *Princelyke* zonden, *Hoererie*, *Dronkenſchap*, *Vloeken* en *Zweeren*, onnutte propooſten, *vuile redenen*, en dan *Dobbelen* en *Spelen.*

Hoe

Hoe de *Religie* en *Godsdienſt* hem op het herte heeft gelegen, weten die geene, die gelegendheid hebben gehad van verſcheide malen daar over met den *Koning* te ſpreken: veele betuigingen heeft hy by alle gelegentheden daar van gedaan, inzonderheid in zijn gevaarlyke *Krankheid* Anno 1675, *wanneer hy zeer hertelijk ſprak van de Euangeliſche Waarheid, en de grond van zyn Leven en Sterven openbaarde.*

Zijn *yver* en *devotie* in den openbaren *Godsdienſt* is bekend, *een ding begeerde hy van den Heere, dat hy alle de dagen zijnes levens mogt woonen in het Huys des Heeren, om de lieffelijkheid des Heeren te aanſchouwen, ende te onderzoeken in zijnen Tempel* met *David* Pſ. XXVII: 4.

Zijn *gemeinzaamheid met God*, in het Gebed, weten die, die zijn perſoon en omgank gekend hebben: Doe onze en de Spaanſche Vlooten voor Zeeland Slaags waren Anno 1574 en *Prins Willem* over den uitſlag zeer bekommerd was, *ging hy alleen in zyn Kamer, en bad den Alderhoogſten om een goede uitkomſt*, 't welk van dat gevolg was, dat hem onder het bidden de *Nederlage* der vyanden wierd bekend gemaakt. Zoo is het ook met dezen Koning geweeſt. Van den vroomen Koning *Hiskia* ſtaat, dat hy in benaaude tijden, den Propheet *Jeſaia* zeggen liet, *heft een Gebed op voor het overblijfſel dat gevonden werd*, II Reg. XIX. Wanneer *Koning Willem* met de Gedeputeerde van de Zuyd en Noord-Hollanſche Synoden ſprak Anno 1687 over de *gevaarlyke* ſtaat der Gereformeerde *Kerke* in die tijden, *meerder in nood zijnde, als die 't zedert de Reformatie was geweeſt*, zoo wekte hy haar op, *dat dog de Predikanten allezins den gemeinten zeer ernſtig en zonder ophouden, zouden voordragen het gevaar der Gereformeerde Kerken, op dat zy daar ten vollen van mogten zijn geimbueerd,*

Hosted by Google

ten einde de Heere op onze Gebeden de Gereformeerde Kerke wilde beveſtigen.

Zijn *Dankzeggingen* aan God: die betuigde hy Anno 1691 *Hy dankte*, zoo ſprak dien Koning *uit grond zijnes herten, de Heere der Heirſcharen, wiens Name is Krijgsman, dat hy onder zijn goedheid en door zijn mogendheid zyn regtveerdige ondernemingen, met zijnen Goddelijken Zegen dus verre zoo genadelijk, hadde gelieven te agtervolgen, dat de Heere zijne wapenen tegen zijne vyanden in Ierland, met Zegen en overwinninge had gekroond.* Regt, gelyk men van *Maurits* Prince van Oranje verhaald, dat *wanneer de Heere hem de overwinninge gaf, in de bekende Slag van Vlaanderen* 1600, *Hy op zijn Knien in het zand nederviel en God dankte, dat hy haar arme zondaren zoo genadig was geweeſt.*

Zijn *teederheid* en *Godvrugt* in het aanhooren van de *nodiginge* van hem tot des Heeren *Heilig Avondmaal*, en hoe hy op die tijd over zyn *gemoeds behandelinge* geerne wilde geſproken hebben, alle andere zaken aan een zyde gezet, weten wy van *goeder hand*, heel anders als veele menſchen onder ons, welke niet ernſtig zijn, als van zoo ernſtige zaken met haar door Leeraren geſprooken werd.

Zijn *yver*, met *Joſia* tot het werk der *Reformatie* van alle godloosheden, en zedeloosheden, is en hier en in Engeland bekend. Wanneer de Gedeputeerden van de Synoden Anno 1698 aan den *Koning* voordroegen, *het droevig vermeerden van de Atheiſterie in ons Land, en andere grouwelen, Rememorende de loffelijke ordres die daar tegen onder zijn Majeſteids Koninkrijke, en zoo Godvrugtigen directie in Engeland geſteld waren*, en ootmoediglyk verzogten zijn Majeſteids ernſtige devoiren, om *Atheiſterie*, en andere

Hosted by Google

andere grouwelen tegen te ſtaan: Antwoord *zijn Majeſteid met vertoon van een teder gevoelen, dat de Hooge Overheid zoude recommanderen alle noodige ordres te ſtellen, tegen den grouwel der Atheiſterie, gelyk in zijn Koninkrijken reeds gedaan hadde.*

Wat was in den Koning niet een yver voor de *Verdrukte Kerken*. Wanneer meer als eens aan hem is voorgedragen de uitnemende bedroefde toeſtand van de *Kerken* buytens Lands, inzonderheid in *Vrankrijk*, *en elders*, betuigde zijn *Majeſteid*, *dat hem die verdrukkinge der Broederen zeer leet was, en dat door alle bedenkenlyke middelen, zoo veel hem mogelyk was, de noot van die Kerken zoude tragten te hulpe te komen. Dat hy niets zoude onderlaten, het geen in zijn vermogen zoude zijn, en het welk ſtrekte tot grootmakinge van den Naam des Alderhoogſten, tot welſtand van zijn Koninkrijken en van ons lieve Vaderland: En wel byzonderlyk ten goede van Gods diergekogte Kerke, en voorſtand, beſcherminge en uitbreidinge van het Koninkrijke Chriſti: Ja dat hier toe zijn goed en bloed, en alles wat hem anders dierbaar in de weereld was, met al zyn vermogen wilde beſteden, met alle biddinge, en ſmeekinge, dat de Heere zyn voornemen, en al wat hy in de hand zoude nemen, in zynen Name wilde Zegenen en voorſpoedig maken. Verzoekende, dat dog alle Predikanten voor hem, ende de Koninginne in het vervolg hare gebeden wilden uitſtorten voor den Heere.*

Dezen *Koning* is, gelyk hier van *Joſia* ſtaat, *geſtorven*. Een *funeſt*, *ongelukkig* en *ontijdig afſterven* (zoo ſpreken de Heere Staten van Holland) *het geen met de uiterſte ſmerte en droefheid van hare Zielen verſtaan hebben, herinnerende haar aanſtonds het overgroot verlies, dat den Staat der Vereernigde Nederlanden, en ſpecialijk haar Provincie,*

daar

Hosted by Google

daar door was overgekomen, in deze dangereuze conjuctu-re van tijden. Dat de Staten van Holland en Weſt-Vrieſland die qualen en gevolgen, die daar uit ſtaan te ſpruiten zoo hoog hebben aangezien: dat by na als gedeſpereerd hebben, om daar tegen volkomelijk te kunnen voorzien. Hoewel dezelve hand die ons had geſlagen, ons weder konde genezen.

Wat zullen wy van deze dood van zoo grooten *Koning* zeggen.

I. De Heere wil hier door ook onze *onweerdigheid* van zoo *Godzaligen*, *Goedertierenen* en *nederigen* Koning, ons te binnen brengen. Nederland blijft ook hangen aan hare *tergingen* tegen den Heere, gelyk het was ten tyde van *Joſia, gelyk een kouwe vol is van gevogelte, zoo is ons Nederland vol boosheden.* De Heere mag ook van ons wel zeggen, als van *Juda* te dier tijd, *zal men vallen, ende niet weder opſtaan, zal men afkeeren en niet wederkeeren, waarom keerd dan dit Volk te Jeruzalem af, met een altoos durende afkeeringe*, Jer. VIII: 4, 5. Regte *tergingen*, daarom de Heere zulken oordeel over ons heeft gebragt: Daar *leid* nu dien *Vorſt*, tegen wie wy zoo *ondankbaar* zijn geweeſt, of op wie zommige te veel haar *vertrouwen* hebben geſteld. Wanneer het vertrouwen op de *Overgroot-Vader* van dezen *Koning, Willem de* I, in deze Landen op het hoogſte was, heeft de Heere hem den Lande onttrokken Nu komt de Heere, en zoekt met de dood van dezen *Koning* t'huys Nederlands, *Afgoderijen welke veele zijn, na het getal onzer Steden.* Jer. II: 28.

Onze ongodsdienſtigheden, waar door wy *ſpotten met de Boden Gods, en veragten zijne Propheten, het geen* ook in Juda geſchiede, *tot dat de grimmigheid des Heeren opgink tegen zijn Volk, dat'er geen heelen aan en was.* II Chron. XXXVI: 16.

Hoe

Hosted by Google

Hoe is de *Gereformeerde* Kerke, *Gedeformeert*; in zeden en leven, zoo dat de *Heere* van ons mag zeggen, dat hy ten tijde van *Josia* zeide. *Ik hebbe u geplant eenen edelen Wijnstok, een geheel getrouw zaat, hoe zijt gy dan verandert in verbasterde Ranken eenes vreemden Wijnstoks.* Jer. II: 21.

Onze *ondankbaarheden* in het niet beantwoorden van alle de Goddelyke weldaden.

Onze *zorgeloosheid* en *Vleeschelyke gerustheid*, daar de Heere een Wee over spreekt, Amos VI: 1. *God heeft ons geslagen, maar wy hebben geen pijne gevoeld, hy heeft ons verteerd, maar wy hebben geweigerd de tugt aan te nemen, wy hebben onze aangezigten harder gemaakt dan een steenrotze, wy hebben geweigerd ons te bekeeren.* Jer. V: 3. Tegen zoo veel kragtige *genade middelen*, tegen zoo veel *teekenen* aan den Hemel, tegen zoo veel *oordeelen* van *Stormwinden*, *Hagel*, *Donder*, *Aardbevingen*, aan eenvolgende *Oorlogen*, *Armoede* der inwoonderen. Een zonde van ons met *bloedige tranen* te beklagen.

Onze *sleur-Godsdienst* en *geveinsdheid*, om dar *wy tot God naderen met den monde, ende hem eeren met onze lippen, maar ons herte verre van hem doen, daarom ziet, ik zal voortaan wonderlijk met dit Volk handelen, wonderlijk en wonderbaarlijk.* Jes. XXIX: 13, 14.

Onze *hoovaardye* en hoogmoed, willende de Heere verderven de *hoovaardye* van *Juda*, *ende die groote hoovaardye van Jeruzalem.* Jer. XIII. 9.

En zoo allerley ongeregtigheden,

II. De Heere heeft dien *Koning* willen weghalen *voor den dag van het quaad*, gelyk hy *Josia* heeft gedaan: De dood van *Godzalige* is ordinair een voorbode van veel onheil: *David* riep eens uit *Behoud ô Heere, want de goedertierene ontbreekt: Want de getrouwe zijn weinig geworden,*

Hosted by Google

onder de menſchen kinderen Pſ. xii: 1 *Ay my, riep Micha, want de goedertieren is vergaan uit den Lande.* cap. vii: 1. Het woord der *Joodſche Rabbinen* is veeltijds waar bevonden: *Het is een quaad teeken aan de weereld, als de ligten geſlagen of verduyſterd werden.* En wederom *als de Zonne ondergaat, werd uitgebluſcht de dag.* Zoo lang als *Loth* nog was in *Sodoma*, konde het niet werden omgekeerd. *Haaſt u zeide de Heere tot Loth behouwd u derwaards* (na Zoar) *want ik zal niets konnen doen tot dat gy daar heenen ingekoomen zijt.* Gen. xix: 22. En zoo ras en was hy daar niet ingegaan, *of de Heere regende zwavel en vier over Sodom en Gomorra.* vers 24. De *Rabbijnen* merken aan op Num. xx: 1, 2. Dat als daar ſtaat *Miriam ſtierf*, dat daar met een woordeken *Ende* byſtaat, *daar was geen water voor de vergaderinge.* Wat al droevige zwarigheden zijn ontſtaan na de dood van *Joſia* ende de *Oudſte* die den Heere vreesden, en hoe zy *voor het quaad zijn weggeraapt*, kan in het boek der *Rigteren* gezien worden. *Eliſa* ſtierf, *en zy begroeven hem. De benden nu der Moabiten quamen in het Land.* ii Reg. xiii: 20. Na de dood van de Godzalige Prieſter *Jojada*, wierd de Afgoderye opgeregt door de Koning *Joas*, daar op de *Heirkragt van Syrien tegen hem op toog, zy quamen tot Juda en Jeruzalem, en verdorven uit het Volk, alle de Vorſten des Volks.* ii Chron xxiv: 17 23, Na de *dood* van den Godzaligen *Hiskia*, wierd *Manaſſe* zijn Zoon van den Koning van Aſſyrien *gevangen genomen onder de Doornen*, (verſtaat, daar in hy hem verſteken hadde, wanneer hy op het Veld door deze roovers is verraſcht geworden, gelyk *Iſrael* zig verbergde in de Doornboſſchen voor de Philiſtijnen i Sam. xiii: 6.) *Ende hy wierd met twee kopere ketenen na Babel gevoerd.* ii Chron. xxxiii. 11. *Paulus* toonde, hoe droevig het na zijn dood gaan zoude, *daar zouden zware Wolven koomen, die de kudde*

Hosted by Google

kudde niet en zoude ſparen. Act. xx: 29. Wanneer de wreede Vandalen de Stad *Hippo* belegerd hadden bad *Auguſtinus*, dat of de Heere hem vroeg wilde weghalen, of dat de vyanden de Stad mogten verlaten: De Heere hoorde hem, en haalde hem door de dood weg, waar op de Stad wierd ingenomen. *Luther* ſchrijvende over Jeſ. LVII: 1. De *regtveerdige komt omme &c.* zeide dat de Heere na zyn dood groote verdrukkingen zoude brengen over Duydſchland, en twee jaren na zyn dood is zulks gebeurd. Zoo wierd van *Ambroſii* des Biſſchops van Milanen, zijn dood voorſpeld, dat die zoude zijn de voorlooper van de verwoeſtinge van *Italien*. *Heidelberg* wierd ingenoomen na de dood van dien Godzaligen *Pareus*. En *Philippus Pareus* verhaald in de voorreden van zijns Vaders Werken, dat, wanneer Anno 1576 *Frederik* de III, Keurvorſt van de Palts geſtorven was, aanſtonds een zeer droevige ſtaat en der Kerken, en der Schoolen in de *Palts* daar op gevolgt is. Hoe zwaren ellende, vervolginge en verſtrooijinge der Kerke gevolgd is op de ontydige dood van den jongen Koning *Eduward* de VI (van wie *Ridley* de Martelaar zeide, dat *gelijk hy was de hoogſte, hy ook was de Heilig ſte in het heele Koninkrijk*) getuigen de Hiſtorien der *Martelaren*, die naderhand met haar bloed in *Engeland* het Euangelium verzegeld hebben.

Wat hebben wy dan niet regtveerdige reden, ziende op de gewoone handelinge van God, van bekommeringe en vreeze voor aannaderende oordeelen, inzonderheid om en op zulke doorbrekende *Godloosheden* als nu in *Nederland* gevonden werden,

I. Tegen zoo veel oordeelen van *God Almagtig* aan, zoo over andere Kerken, daar wy met onze gedagten kunnen en moeten na toe gaan; gelyk ons de Heere wijſt na *Silo*. Jer.

Hosted by Google

vii. *Jam proximus ardet U calegon. De brand is nu in ons buermans hitys.*

II. Tegen zoo veel *Wonderteekenen* in den Hemel, zoo veel een zware *Storwinden*, die de *Heere uit zijn Schatkameren voortbrengd*, tegen zoo veel Watervloeden, waar door de Heere het Land hier en daar ſteld tot een *zoute grond*, *wegens de boosheid der inwoonderen*: Wat heeft de Heere nog onlangs op den 26 February en vervolgens, met zijn Noord-weſten winden de wateren opgejaagd, waar door veele Koopmanſchappen verdorven wierden, veele Dijken overliepen, veele Schepen vergingen, gelyk van alle kanten zulke tijdingen quamen.

Op den 11 Maart, had men op veele plaatzen een zwaar onweer met *Wind*, *Hagel*, *Donder* en *Blixem*, waar door de Heere hier en daar *Torens* van *Kerken* in de brand ſtak, waar van zommige gebluſcht wierden, ander afgebrand: Als of de Heere, zeggen wilde, *doet haar ſpitzen weg, want zy en zijn des Heeren niet.* Jer. v: 10. En dat hy *een vier in onze Poorten zal aanſteken, 't welk de Paleizen van Jezalem verteeren zal.*

III. Tegen zoo veel *mindere plagen* en oordeelen, daar mede de Heere ons bezogt, en tegen het uiterſte verderf gewaarſchoud heeft. Eerſt ſloeg God *Sodoma* met blindheid, daar na met het *Vier* van den Hemel. Eerſt ſloeg *God*, ten tijde van *Amos* het Land met *Sprinkhanen*, daar na twiſtede de Heere met *Vier*, daar na quam de Heere met een *Paſloot*, ende zeide, *ziet ik zal het Paſloot ſtellen in het midden van mijn Volk Iſraels, ik en zal het voortaan niet meer voorbygaan.* Amos vii: 1, 4. 7. Zoo heeft God Nederland veel jaren bezogt, en dreigd ons nu, dat hy *zeven voudig zijn oordeelen zal verdubbelen.* Levit. xxvi.

IV. Inzonderheid daar de Heere zijn *Geeſt* zoo zigtbaar van

van ons onttrekt, en met de heerlykheid van des zelfs werkinge *verhuyzen* gaat, gelyk de Heere zeide, Gen. VI: 3. *Myn geeſt en zal niet in eeuwigheid twiſten met den menſch, dewijl hy ook vleeſch is.* Ja dewijl de Heere over ons zend den *geeſt des diepen ſlaaps*, Jeſ. XXIX: 10. Verhuyſende met een met zyn *heerlijkheid* van ons, gelyk de Heere dede Ezech. IX: 3. Als hy den eerſten Tempel den Chaldeen ten viere wilde overgeven, doe hief zig de *heerlijkheid des God Iſraels van den Cherub* daar op *zy was, tot den Dorpel van het huys, daar na ſtond zy boven de deure van de Ooſt-poorte*: cap. X: 19. En eindelyk *verliet zy de Stad.* cap. XI: 23. En daar op kreeg de Propheet laſt om zig *gereedſchap ter vertrekkinge te maken.* cap. XII: 3. *Weet ons, als de Heere van ons zal geweken zijn* Hoſea IX.

O Land, Land, Land hoord des Heeren Woord, Jer. XXII.

Laat ons nu de gantſche Text tot onze byzondere Nuttigheden gaan aanleggen.

I. Wagt u dat iemand van de maniere van des *Konings* dood verkeerd en qualyk zou oordeelen, van zijn *Val* en van zijn verkregene wonde: zoo komt de Heere de *Godzalige* meenigmaal bezoeken, gelyk in de verklaringe gezeid is.

II. Laat nu gantſch *Juda en Jeruzalem* zig in den Rouwe begeven, *Rouwklagen klagen, rouwe dragen, Klaagliederen zingen.*

O Kenſington, in u *Paleis is den Koning gevallen.*

Grouwelyke menſchen, die zig hier over verblyden zouden, gelyk zommige deden over des *Konings Vader*, die met haar goud, dat zy rijkelyker aan den armen gaven, haar blydſchap toonden met dit verſje.

Hosted by Google

Des Princen dood!
Mijn gaaf vergroot,
Geen blijder maar
In tagtig jaar.

Liever, dat wy op de tydinge van des Konings dood, ons aangezigt met tranen bemoddelen, gelyk van dien grooten Godsgeleerde *Rivet* verhaald werd, dat hy dagen aan malkander weende wanneer hy de tijdinge van des *Princen* dood kreeg.

Ziet den *Koning* met naare oogen na, gelyk als *Eliſa Elia* dede. 11 Reg. 11. *Mijn Vader, mijn Vader, Wagen Iſraels en zijne Ruyteren.*

Draagd rouwe over een *Koning*, in zyn 52ſte jaar omgekomen, daar hy nog veel goeds aan Land en Kerke hadde kunnen doen. Een Koning van wien nog voor weinige dagen, haar Hoog Mog: getuigden. *Dat zy het ongeluk hebben van haar gepriveerd te vinden van het beleid ende de directie van een Prins, wiens wijsheid, moderati een dapperheid geroemd zullen werden, zoo lang de weereld zal ſtaan, wiens daden en verdienſten voor haren Staat nimmeermeer vergeten nog nitgewiſcht zullen konnen werden, en wiens dood alhier beweend werd van de minſte tot de meeſte: Dat den Raad en daad van Hoogſt gedagte Koning altoos geſtrekt hebben, om dezen Staat te conſerveeren by haar vryheid en Religie.*

Een *Koning* zonder Kinderen en Nazaten, met welkers dood, dat Huys nu een *einde* neemd.

Een Koning, in deze tijd ons zoo nuttig, als de *Band van zoo grooten alliantie.* In het *Voorjaar*: Daar wy den Koning haaſt in welſtand hadden gewagt in ons Vaderland, daar wy zulke magtige Volkeren, vyanden van des Hee-

Hosted by Google

Heeren Kerke hebben rontom ons leggen. Alle welmeenende en verreziende hebben moeten zeggen. De Heere beware den Koning van *Engeland* in deze dagen. *En ziet*, in deze tijd haald de Heere hem weg.

En weend niet over hem, maar weend over u zelven en over uwe Kinderen, de Heere brenge die dagen niet over ons, daar in men zoude moeten zeggen, *Zalig zijn de onvrugtbare, de buyken die niet Gebaard, en de Borſten die niet gezoogd en hebben.* Luc XXIII: 28, 29.

III. Laat inzonderheid (*Jeremiæ*) getrouwe Propheten en Leeraren Klaag-liederen maken. Wie kan als met ſmerten gedenken die hooge agtinge die den Koning voor *getrouwe Leeraren hadde*, die *toegank* die zy meenigmaal, voor en boven andere, tot den *Koning* hadden, dat uitſtorten van den ſtaat van de *Kerke* zoo binnen als buytens Lands, zoo in Vervolgingen als nog in Vrede, in zyn ſchoot, en die *Goavrugtige antwoorden*, die den *Koning* daar op gaf. *Og dat ons hoofd water was.* Jer. IX: 2. Dat wy *Klaagliederen* maakten.

I. Waar in de *zwarigheid* van Land en Kerke werde vertoond en voorgeſteld, om het Volk af te drijven van haar vleeſſelyke geruſtheid.

II. De oorzaken van Gods oordeelen de *zonden.* Die *een ſcheidinge maken tuſſchen God en ons.* Jeſ. LIX: 1.

III. Om het volk op te wekken tot *bekeeringe*, dat zy hare *wegen onderzoeken en doorzoeken, en wederkeeren tot den Heere.*

IV. Om ons aan te zetten tot ernſtige Gebeden dat wy den Heere mogen *aanloopen als een Waterſtroom.* Pſalm XXXIV: 6.

De Heere beware *Nederland* voor de zonde van *Juda*, ten tijden van *Joſia* en *Jeremia. Zy en hebben het aangezig-*

te

Hosted by Google

te der Prieſteren niet geëerd. Daarom heeftze des Heeren aangezigte verdeild, hy en zalze voortaan niet meer aanzien. Thren, IV: 17. *Zy ſpotteden met de Booden Gods &c.* II Chron. XXXVI.

IV. Dat wy de *dood des Koning* mogen ter *herten nemen.* Jeſ. LVII: 1, Hoorende die Roede, en wie dezelve beſteld heeft. Micha VI: 9. Beſtaande zulks daar in.

I. Dat wy dit *oordeel* aanmerken als een *ſlag* van den *Almagtigen*, zoo dede de Kerke in de Klaag-liederen. Thren. III. *Iſſer wel een quaad in de Stad dat de Heere niet en doet, gaad niet uit den mond des Alderhoogſten het goede en het quade:* Dat zal ons leeren *ſtille te zyn met Aaron.* Levit. X: 3. En met *David* Pſ. XXXIX: 10. *Ik ben verſtomd, ik en zal myn mond niet op doen, want gy hebt het gedaan.* Woorden, die de *Heere* van *Pleſſis* gebruykte, wanneer de Heere hem zyn eenigen *Zoon*, een *Jongman* van zoo groote *hoope* weghaalde. Zijn Huysvrouw ſtierf wegens heftige droefheid, maar als Gods roede was op zyn rugge, leide hy zyn hand op zijn mond.

II. Dat wy dit aanmerken als een *vrugd* van onze *zonden.* Zoo zeide de Kerke, *de Kroone onzes hoofds is afgevallen. Wee onzer dat wy zoo gezondigd hebben* Thren. V. Dat zal ons aanzetten tot een hertelyke droefheid, dat wy met onze zonden het Vier van des Heeren grimmigheid zoo zeer ontſteken hebben.

III. Wy moeten dit oordeel aanmerken als een *teeken* van Gods ontſteken toorn, en voorbode van onzen ondergank, indien Nederland zig niet bekeerd.

Hoe ſchrikkelyk word in dezen gezondigd. *Veele letten niet op de daden des Heeren, nog op het werk zyner handen*, Pſ. XXVIII: 5. *Daarom zal God ons afbreken en niet bouwen.* De Heere klaagde daar over. Jeſ. V: 12. *Zy en aan-*

Hosted by Google

aanſchouwen het werk des Heeren niet, en zy en zien niet op het maakzel zijner handen. Even of de Heere *nog goed nog quaad dede.* Zeph. 1: 12, *Of hy het Land had verlaten* Ezech. VIII: 12. En *in de ommegank der Hemelen wandelde.* Job. XXII: 14. Zonder hier in zyn hand te hebben.

Of men let niet op de *reden* waarom *God* zulks doet, zy en zien niet dat het hare perzoneele *boosheden zijn die haar kaſtijden, en haar overtredingen die haar ſtraffen.* Jer. II: 19. De Heere klaagde Jer. VIII: 6. *Daar is niemand die berouw hebbe over zijn boosheid*, zeggende *wat heb ik gedaan.* Wie ziet in hooge Watervloeden de Vloed onzer zonden. In plas regenen het gebrek onzer boedveerdige tranen, in droogte onze dorre onvrugtbaarheid, in Stormwinden onze winderige opgeblaazendheid, in Donder en Blixem, het klein ontzag, dat wy hebben voor *Gods* ſchrikkelyke Majeſteid, in diere tijd en ſchaarsheid onze brootdronkenheid en onbarmhertigheid. In de Oorloogen onze liefdelooze wrevel tegen den *Almagtigen*, in bloedſtortingen onze krijtende bloedſchulden. Heerlijk was het van dien Zaligen Martelaar *Bradford*, als Koning *Eduward* geſtorven was. *Ik*, zeide hy, *heb tegen u gezondigd, mijn ambitie, geveinſtheid, begeerlijkheid hebben verdiend dat ons ontrukt is dien goeden Koning Eduward.*

Wie ziet dit oordeel aan, als een *teeken* van Gods ontſteken toorn. De Heere mag wel tegen Nederland zeggen: *Wie onder u lieden neemt zulks ter ooren, wie merkt op en hoord, wat hier na zijn zal.* Jeſ. XLII: 23. *Gy en hebt deze dingen niet ter herten genomen, gy en hebt aan het einde van dien niet gedagt* zeide de Heere tegen den *Koning van Babel.* Jeſ. XLVII: 7. *Men vertrouwd op valſche woorden*, zeggende *des Heeren Tempel, des Heeren Tempel, des Hee-*

Hosted by Google

ren Tempel zijn deze Jer. vii: 4. Daar nogtans de Heere aan dien Tempel heeft gedaan, gelyk hy aan *Silo* gedaan heeft vers 14.

Inzonderheid, wat bekeeringe volgt hier op? Geheel Nederland was ontſteld over de tydinge van des *Konings dood*, maar het is voor een korte tijd, gelyk een koortze die haaſt ophoud, *zy vergaten haaſt zijn werken* ſtaat'er van *Iſrael* Pſ. cvi: 13. De Heere mag zeggen, ik heb *zoo* en *zoo* met u gehandeld, *nogtans en hebt gy u niet bekeerd.* Amos iv: 6, 7, 8. *Een yder keerd zig om in zijnen loop, gelijk een onbeſuisa Peerd in den ſtrijd.* Jer. viii: 5, 6. Wy worden geſtraft, maar niet verbeterd: geſlagen, maar niet gebogen, en nu *Gods oordeelen op aaraen zijn de inwoonders der Weereld leeren geen geregtigheid.* Jeſ. xxvi: 9.

Og dat *Nederland* eens tot inkeer quame, en haar zonden en tergingen tegen den Heere nu weg dede: *Verſtaat dit* dog *gy Godvergetende, op dat de Heer niet en verſcheure, ende niemand en reade.* Pſ. l: 22. *Gevet eere den Heere uwen God, eer dan hy het duyſter make, ende uwe voeten zig ſtooten aan de ſchemerende bergen.* Jer. xiii: 16. De *Bijl leid aan de Wortel van de Boom, alle boom die nu geen goede vrugt draagd zal uitgehouwen en in het vier geworpen worden.* Matth. iii: 10. Zegt nu met de *Schenker van Pharao. Ik gedenke heden aan mijne zonden,* Gen. xli: 9. *Doorzoekt u zelven naauw, doorzoekt u zelven naauw, gy Volk dat met geen luſt bevangen werd, eer het beſluit bare.* Zeph. ii: 1, 2. Waren eens de ontſteltenis en tranen over des Konings dood, *heete tranen* over u zonden, *tranen* van ware *bekeeringe, klaagt den Heere nu agter na.* 1 Sam. vii: 2, En doet met Iſrael de *Baalim* en de *Aſtaroths weg.* vers 4. *Wie is nu,* met Nederland, *Wie*: roep ik met Jehu als hy te Jiſreel quam inrijden, ſtoot u zonden van boven neder, gelyk

lyk de Kamerlingen *Iſebel* deden, II Reg. IX.

V. Leerd uit aanmerkinge van de dood des Konings *God te vreezen.* Dit was het dat *Aſaph* zeide Pſ. LXXVI: 12. *Laatze dien die te vreezen is geſchenken brengen, die den geeſt der Vorſten als druyven afſnijd.* De Heere zy nu *onze vreeze en verſchrikkinge.* Jeſ. VIII: 13. *Wie zoude hem niet vreezen, want het komt hem toe.* Jer. X: 6, 7, Dan zullen wy ons te regt ontrent dit oordeel dragen, wanneer ons in de ooren klinkt, het geen den Engel met het *eenwig Euangelium*, vliegende door de Lugt, met luider ſtemme riep: *Vreeſt God, en geeft hem heerlijkheid, want de uure zijns oordeels is gekomen:* Apoc. XIV: 6. 7. Doet als *David*, wanneer de Heere *Uſa* door de dood had weggehaald hy noemde dezelve plaatze *Pereæ Uſa*, dat is de ſcheure of breuke, of rete van *Uſa*, ende *David vreeſde den Heere ten zelven dage*, ende zeide, *hoe zal de Arke des Heeren tot my komen.* II Sam. VI: 8, 9.

VI. Leerd uit de dood van zoo grooten Koning die *Heilige Sterfkunſt. Og dat wy nu wijs waren, wy zouden dit verſtaan, wy zouden op ons einde merken.* Deut. XXXII, Zegd nu met den Koning *David*, *Heere maakt my bekend mijn einde, ende welke de mate mijner dagen zy, dat ik wete hoe vergankelijk ik zy: Ziet, gy hebt mijne dagen een hand breed geſteld, ende mijn leeftijd is als niets voor u: Immers is een yder menſch hoe vaſt hy ſtaat enkel ydelheid, Sela.* Pſ. XXXIX: 5, 6. En met *Moze, leerd ons alzoo onze dagen tellen dat wy een wijs herte bekomen:* Pſ. XC: 11. Denkt, door wat wonderlyke wegen de Heere u ter dood brengen kan, op een *Peerd*, in u *Karoſſen*, door een *Val*, gelyk *Ahazia.* II Reg. I. Hoe groot gy ook wezen mogt in deze weereld.

Wanneer *Philippus* de II. *Koning van Spangien* Anno 1598 geſtorven was, vertoonden de *Staten van den Lande* op een

Penning *de dood*, onder haar voeten tredende een Koninglijken Scepter, ende een Landbouwers Spade, met deze woorden. *Mors Sceptra ligonibus æquat, verbum tuum Domine, manet in æternum.* Dat is: *de dood maakt geen onderſcheid tuſſchen een Koning en een Akkerman. dog u woord Heere blijft in der eeuwigheid.*

De *Koning van Engeland Jacobus* ſchreef aan zijn Zoon, in zijn Koninglyk geſchenk, onder anderen ook deze leſſe. *Bid dat God u wil verleenen genade om alzoo te leven, dat gy t'aller ſure uwes levens tegen de dood moogt bereid wezen: Auguſtinus* van een *Godzalige Vrouwe* gevraagd zijnde, wat zy wel byzonderlijkſt van *God* bidden zoude ſchreef haar, dat hy dat met weinige woorden zeggen zoude. *Ora beatam vitam. Bid om een Zalig leven.* Hierom moeten wy bidden, hier na moeten wy ſtreven, hier im moeten wy ons oeffenen, op het Zalig affſterven van andere, die ons voorgaan, dat wy ter Zaliger ure mede mogen volgen. En daarom *weeſt gy ook bereid: Want in welke ure gy het uiet en meint zal de Zoone des menſchen koomen.* Matth. XXIV: 44. *En waakt dan, want gy en weet niet wanneer de Heere des Huyzes koomen zal, des avonds late, of ter middernagt, ofte met het Hanen-gekraay, ofte in den morgenſtond, op dat hy niet onvoorziens en kome, en u ſlapende vinde.* Ende *het geene ik u zegge, dat zeg ik allen:* Waakt. Marci. XIII: 37.

VII. Laat ons in dit geval egter niet *hoopeloos* wezen: Nooit moeten wy met de vertwijfelde *Joden* zeggen: *het is buiten hope, en daarom zullen wy na onze gedagten wandelen, ende wy zullen doen een ygelijk na het goeddunken zijnes boozen herten.* Jer. XVIII: 12, Dat was de weg om Land en Kerk Ziel en al wat'er is, in de grond te bederven. Wy zeggen u, gelyk *David* zeide tegen de mannen van *Jabez* in *Gilead: Laat uwe handen ſterk zijn, ende weeſt dapper dewijl uwen Heere Saul*

Hosted by Google

Saul geſtorven is. 11 Sam. 11: 7. Wy hebben nog een *Koning*, tot wie wy zeggen kunnen, *Merkt op de ſtemme mijnes geroeps, ô mijn Koning.* Pſ. v: 3, *Gy zelfs zyt mijn Kooning, ô God, gebied de Verloſſingen Jacobs.* Pſ. XLIV: 5. Door *u zullen wy onze Wederpartijders met hoornen ſtooten, in uwen Name zullen wy vertreden, die tegens ons opſtaan.* vers 6. *Heere der Heirſcharen, mijn Koning en mijn God*, zeide de Propheet Pſ. LXXXIV: 4. Als *Rabzake* meinde dat hy meeſter was, *voer de Engel des Heeren uit, en ſloeg in het Leger van Aſſyrien honderd en vijf en tagtentig duyzend.* Jeſ. XXXVII: 39.

De Propheet zeide tegens den Koning *Aſa.* 11 Chron. XVI: 8. *Doe gy op den Heere ſteundet, heeft hy de Mooren, en de Lubiers, een groot Heyr met zeer veel Wagenen en Ruyteren, in u hand gegeven. Als de tichelſteenen verdubbeld worden, dan komt Moſes: Zoo de Heere voor ons is, wie kan, wie zal tegen ons wezen.* Rom. VIII. En daarom wanhoopt niet, en zegd waar zal ons nu het heil van daan koomen: Met *Iſaac* tegen zyn Vader *Abraham, hier is het houd wel, en het mes, maar waar is het Lam ten Brand-offer, Abraham* antwoorde. *God zal hem zelven een Lam ten Brand-offer verzien*, mijn *Zoone.* Gen. XXII: 7, 8. Ende *Abraham noemde de naam van die Plaatze.*

יהוה יראה. *De Heere zal het voorzien.* Een *Heilig ſpreekwoord. Hieronimus* zeid daar van, dat het een *ſpreek-woord* is geworden by de *Joden*, dat wanneer zy, in benaudheid zijn, en van den Heere hulpe verzoeken, zy zeggen. Op *den Berg des Heeren zal het verzien werden*, waarom zy tot een teeken van dien *Ram*, gewoon zyn op *Rams hoornen* te blazen. *Ziet de hand des Heeren is niet verkort, dat zy niet en zoude kunnen verloſſen, en zijn oore is niet zwaar geworden, dat zy niet en zoude kunnen hooren.* Jeſ. LIX: 1. *Te vergeefs verwagt men 't wel van de heuvelen, ende de menigte*

der bergen, waarlijk in den Heere onzen God is Iſraels heil. Jer. III: 23. Laat Nederland maar zeggen: *Ziet hier zijn wy, wy komen tot u, want gy zijt de Heere onze God.* vers 24.

Wanneer Nederland voor veeljaren over het verlies van *Haarlem* zeer zwaarhoofdig was, en haar bekommernis, met een brief aan *Prins Willem* de I bekend maakte, zoo antwoorde hy haar *cordaat, dat hy over haar kleinhertigheid zeer verwonderd was, dewijl hy uit haar ſchrijven merkte, dat zy de zaken als verlooren ſtelden, even als of aan het verlies van Haarlem de geheele behoudenis des Lands gelegen was, daar nogtans verſcheide middelen by de hand waren, ende de Heere magtig was haar regtveerdige zaken te handhaven: En dewijl zy hadden voorgeſlagen met een of ander een Verbond aan te gaan: Zoo antwoorde hy daar op. Met een groot Heer in een verbond te treden om de Landen te beſchermen, dat heb ik gedaan. Want ik ben met den alder Opperſten Heer der Heeren in een verbond getreden, zoo dat ik verzekerd ben, dat ik en alle die daar op vertrouwen, door zijn geweldige hand, nog ten laatſten tot ſpijt der vyanden zullen werden verloſt, zonder dat ik de middelen die ons de Heere der Heirſcharen heeft verleend wil laten verloren gaan.*

Godvrugtige, *Kragtige* en *Wijze* woorden: Daarom ook zijn *Devijs* was, *ſævis tranquillus in undis, als een Rotze geruſt in het midden van de Baren.* Wanneer een *engen band om onze Lendenen* geleid was, wanneer wy meenigmaal in het *Vier en in het Water zijn gekoomen*, heeft de *Heere ons uitgevoerd in een overvloeijende ververſchinge.* Pſ. LXVI: 11 12. En daarom: *Nederland hoope op den Heere van nu aan, tot in der eeuwigheid.* Pſ. CXXXI: 3.

VIII. Laat Nederland ook des *Konings* gedenken, na zijn dood, zoo was het hier met Juda, *zy ſpraken van Joſia tot dezen dag.* Laat de *gedagtenis des Konings tot Zegeninge*

Hosted by Google

ninge wezen Prov. x: 7. Gedenkt zynes *naams* en zyner *daden*, want hy heeft, met *Jojada goed gedaan in ons Israel, aan God en aan zijnen Huyze.* II Chron. XXIV: 16. Gedenkt zijner *deugden* en volgd die na, ziende op de *uitkomste* zijner *wandelinge:* Het word als een Brand-merk aangeteikend van *Joas, hy en gedagt niet der weldadigheid die de Prieſter Jojada aan hem gedaan hadde.* II Chron. XXIV: 22. Laat ons anders doen:

IX. Laat ons nu veel bezig zyn in *boedveerdige Gebeden* tot onzen God. *Laat ons onze herten opheffen, mitsgaders de handen tot God in den Hemel*, zeggende: *Wy hebben overtreden en wy zijn wederſpannig geweeſt, daarom hebt gy niet geſpaard.* Thren. III: 41, 42. *Deze dag is een dag van benaaudheid, heft een Gebed op voor het overblijfzel dat gevonden werd.* Jeſ. XXXVII: 3, 4. Ziet nu op den Heere en laat ons hem *aanloopen als een Waterſtroom.* Pſ. XXXIV: 6. Worſteld nu met den Almagtigen, en *laat hem niet gaan voor dat hy Nederland Zegend.* Anno 1582 lieten de *Staten* van den *Lande* Penningen ſlaan waar in teedere Boomen gepoot ſtonden, tot welkers veſtinge en onderhoudinge een *hand* wierd uitgereikt uit den *Hemel*, met deze omſchreve-ne *Bede: Confirma Domine opus tuum:* Heere beveſtigt u werk Een Gebed in dezen dagen zoo noodig. Laat nu de Prieſters des Heeren, en wy alle roepen, *ſpaard u Volk ô Heere.* Joël II. De Heere *zoekt nu een man uit ons, die den muyr mogt toemuren, ende voor zijn aangezigte in de breſſe ſtaan voor het Land, op dat hy het niet en mogt verderven.* Ezech. XXII: 30. *Vloekt, Meroz*, zeid de *Engel* des Heeren, *Vloekt hare inwoonders geduirigljk, om dat zy niet gekomen zijn tot de hulpe des Heeren, tot de hulpe des Heeren met de Helden.* Jud. v: 23. Verzuimd niet publyke nog particuliere *Bede-ſtonden*, doet niet als den godloozen Koning

Joja-

Jajakim, die bleef zitten in zijn *Winterhuys*, al *Baruch* en andere Godzalige een *Vaſt-dag* hielden. Jer. xxxvi. 6. 22. Inzonderheid moeten dit doen *Godzalige*, met *Moſe zijn uit-verkooren*, in de *ſcheure gaande ſtaan voor des Heeren Aangezigte, om zijn grimmigheid af te keeren, dat de Heere ons niet verderve.* Pſ. cvi: 23. Neemd met *Aaron* het *Wierookvat* van Gebeden, en *haaſtelijk* doet verzoeninge. Num. xvi: 46, 47. Om der *uitverkorenen wil, wil de Heere nog de dagen verkorten*, Matth xxiv: 22.

Bid God, voor onze *gedugte Overheden*, voor de *Soeverainen van den Lande*, dat de Heere haar in deze dagen een *dobbele mate* van zyn *Geeſt* wil geven: Dat de *Geeſt des Heeren op haar ruſten mag, de Geeſt der Wijsheid en des verſtands*, de *Geeſt des Raads ende der Sterkte*, de *Geeſt der kenniſſe ende der Vreeze des Heeren.* Jeſ. xi: 2.

Dat de Heere haar wil geven een Heilige *Eendragt.*

Eertijds hebben de *Staten* Penningen laten ſlaan. Daar op ſtond. *Communis quos cauſa movet, ſociat. Die de gemeene zaak aangaat, verbindze:* Het eenige middel onzer behoudenis, behalven de *Goddelijke hulpe*, is dat de *Staten van de Provincien, en Leden van yder van dezelve de handen in den anderen ſlaan, en met den anderen cultiveeren een volkomen eenigheid liefde en vertrouwelijkheid, om daar door den band van de Unie der vereenigde Nederlanden by den anderen te houden, ende de zake van den Staat in deze zware conſtitutie van tijden, met een goede en naauwe Correſpondentie, mitsgaders onderlinge harmonie, zoo binnen als buyten's Lands, ten gemeenen beſte te handhaven:* Zoo ſpreken onlangs de *Heeren Staten zelfs.* Wy zeggen daar met ons gantſche herten *Amen op. Het zy alzoo.*

Bid God, dat hy haar wil geven een *dapperen Geeſt*, een *cou-*

Hosted by Google

couragieus gemoed, een *Leeuwen* herte: *Hoofd* verhaald, dat onze Vaderen Penningen hebben laten slaan, op welkers eene zyde stond: Het *Schild van Vianen*, op de andere zyde deze woorden. *Par flammes & par feu.* Dat is: *door vlammen en door vier*, willende te kennen geven dat ze nog vier, nog vlammen ontzagen, om aan de goede zaak de hand te houden. Wy moeten de Heere bidden, dat deze *onvertzaagde Vroomigheid* nu mag rusten in den boezem onzer *Hooge Magten.*

Bid God, dat hy wil zijn een *vierige muur rontom ons, en tot heerlijkheid in het midden van ons.* Zach. II: 5. *Dat de Heere onze God met ons zy, gelijk als hy geweest is met onze Vaderen, hy en verlate ons niet, ende en begeve ons niet.* Zoo bad Salomo 1 Reg. VIII: 57, Zegd met *David, scheld het wild gedierte des Rieds, de vergaderinge der Stieren, met de Kalveren der Volkeren, ja Heere verstrooid de Volkeren, die lust hebben in oorlogen.* Ps. LXVII: 31. En met dien heerlyken Propheet *Jeremia* cap. XIV: 20. *Heere wy kennen onze godloosheid, en onzer Vaderen ongeregtigheden, want wy hebben tegen u gezondigd, en versmaad ons niet om uwes naams wille, en werpt den Throon uwer heerlijkheid niet neder, gedenkt en vernietigd niet u verbond met ons.*

Zoo doende, zoo zou dit overdroevig voorval van des *Konings dood* ons ten nutte wezen. Og dat des Konings dood ons een beginzel en een middel was, van en tot ons Geestelyk leven, gelyk die man levendig werd die de doods-beenderen van *Elisa* aanraakte. II Reg. XIII.

Dit zoude de eenige weg zijn om de gedreigde en wel verdiende oordeelen onzes Gods van ons *Land* en *Kerke* nog af te weeren. Dan zoude de Heere nog een *lust hebben om by ons te wonen. Dan zoude Nederland nog een cierlijke Kroone zijn in de hand des Heeren, en een Koninklijke hoed in de hand onzes Gods, wy zouden genoemd werden, mijn lust is aan haar, en ons Land het getrouwde.* Jes. LXII: 2, 3. Dan zoude de *Heere ons als een daauw zijn en doen bloeijen als een Lelie.* Hos. XIV: 3. 6. Immers hoe het gaat, de Heere *zou ons dan onze Ziele tot een buyt doen wegdragen*, en ons dan eens *daar* brengen, *daar de dood niet meer zijn zal, nog rouwe, nog gekrijt, nog moeite, want de eerste dingen zijn weggegaan.* Apoc. XXI: 3, 4.

Heere, word, en zijt, en blijft de onze, en der onze, van nu tot in der eeuwigheid. Amen.

L

Hosted by Google

OP HET

Droevig Afſterven van zyn

KONINKLYKE MAJESTEYT

Van groot BRITTANNIEN.

SChreyd Nederlanders Schreid, en maakt een groot geklag:
Want God heeft weggerukt daar al uw hoop in lag.

Hy heeft dien grooten Held en deugdenrijken Koning
Van hier gehaald, helaas! in's Hemels groote Wooning?

En heeft dien wijze Vorſt van ons nu weggenomen:
Wy zullen wel by hem, maar hy by ons niet komen.

O God! ey ſtaat ons by, in deze droefheyd groot:
O Heer gy laat dog noyt, uw Kind'ren in den noot.

Schep moet bedroefde Kerk, God zal u niet begeven:
Maar zal altyd in uw, zyn wezen doen herleven.

Bekeerd uw maar tot God, en valt hem dog te voet:
Ey bid hem om genaad, met een opregt gemoet.

Syn magt is niet verkort, hy kan weer heil beſchikken:
En ons bedroefde Volk, weer trooſten en verquikken.

THEODORA P. van H.
Oud elf Jaren.

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

ZALIGE NA-GEDAGTENIS,

VAN

Davids Leven en Sterven,

Toe-gepast op het Zalige,

Dog Ontijdige Afsterven

Van de Doorlugtigste der Vorsten,

I DE III.

Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk, en Yrland, Erf-Stadhouder en Capitein Generaal der Vereenigde Nederlanden, enz. enz. enz.

BESCHERMER DES GELOOFS,

Zalig Ontslapen, den 19. van Lentemaand's Jaars 1702.

DOOR

THEODORUS UBINK,

Predikant tot HOUTEN.

TE UTRECHT,

Gedrukt by WILLEM VAN POOLSUM, Boekverkoper, 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

AAN DE

EDELE MOGENDE

HEEREN

STAT

DES LANDS VAN

UTRECHT,

MITSGADERS

DE GROOTACHTBARE

HEEREN

BURGERMEESTEREN

EN

RADEN

DER STAD

UTRECHT,

Hosted by Google

WORD DESE

LYK-REDEN,

MET ALLE EERBIED EN
SCHULDIGE ONDERDANIGHEID
TOEGEWYD

DOOR HAAR E. E.

VERPLIGSTE EN ONDERDANIGSTE
DIENAAR

T. UBINK.

Hosted by Google

ZALIGE NA-GEDAGTENIS
VAN
Davids Leven en Sterven,

Toe-gepaſt op 't Zalige, dog

Ontijdige Affterven van

ILLE de III.

Koning van Engeland, Schotland,
Vrankrijk, en Yrland, Erf-Stadhouder
en Cap: Generaal der Vereenigde
Nederlanden.

HANDEL: XIII: vers 36.

Want David, als hy in zijnen tijd de raad
Gods gediend hadde, is ontſlapen ——

E gedagteniſſe des rechtvaardigen zal tot zegeninge zijn. Zoo ſprak de wijze Koning, en gaf elk die zoo heylzame les, Spreuk. 10: 7. De begaafde Vorſt wil ons leeren, dat men nooid aan de rechtvaardige 't zy in zijn leven, of na zijn dood zal gedenken, of men zal zijn naam en werken met zegeninge en behoorlijke lofſpraak vermelden: de na-gedagtenis van de rechtvaardigen zal zegenrijk- en loflijk zijn, en men zal zijn roemrugtige daden zelden vergeten; maar met *zegeninge* en

Hosted by Google

lof lange naa zijn dood herdenken. De H. Schrijvers gebruiken dog dikmaal 't Woord *Zegeninge*, in de plaatze van lof en roem die men iemand geeft: gelijk Job in dien zin betuygde, dat *de lendenen der nooddruftige hem hadden gezegent*, dat is, geroemt, geprezen. Dus wil ook Salomon, dat men de *rechtvaardigen* zijn naamen lofrijcke daden, met behoorlijke lof-spraak zal vereeuwigen. Gewis, gelijk een laf en eerloos gevly by alle edelmoedige Zielen walgelijk is, zoo vond men altoos de ondankbaarheid by alle menschen niet min gehaat: en wat schandelijker, als dat men met de *rechtvaardige* zijn dood ook zijn deugden begraaft; daar zulke voorbeelden als zoo veele prikkels tot deugd zijn? Men segge vry met Vorst Salomon, dat *een goede naam beter is dan olie*, of de dierbaarste schat, 't alderheerlijkste gedenkteken dat men kan nalaten. Geen aaloude gedenk-naald, al teldenze een oudheyd van drie duizend Jaren met die van *Memphis*, kan by zulk een na-gedagtenis ophalen, geen tijd of nijd kan die verslinden. En wat doed een eerlijke ziel niet, terwijl zy hier in deze werelds loop-bane zig afflooft, om een onstervelijke nagedagtenis te verkrijgen? En wie zal dan zoo verbastert, wie zulk een geslagen vyand van eer en deugd zijn, dat hy de naam van zulke niet in *zegeninge* houd? De Joden hebben een bekende stok-regel, die haar oorspronk aan deze spreuk van de wijste der Koningen schuldig is: *Al, wie* (zeggenze) *gedenkt aan de rechtvaardigen, en hy zegent hem niet, of die gewag maakt van de goddelooze, en hy vloekt hem niet, die overtreed 't gebod.* Derhalven zullenze nooid of zelden van zulke spreken, die by hun voor wijze, eerlijke, en deugdzame te boek staan, of zy voegen by hun naam deze woorden van Salomon.

Job 31: 20.

Niet betaamelijker dan, als dat men naa de lesse van Vorst

Hosted by Google

Vorst Salomon, voor alle dingen, de namen van zulke, die of in Kerke of Staats bestier zig wel gequeten hebben, met lof en eer gedenke: billijk dat men de onstervelijke verdiensten, van getrouwe *Voorstanders*, dappere *Helden*, *Beschermers van Geloof* en *Vryheyd*, *Handhavenaars* van *recht* en *gerechtigheid* altoos in *zegeninge* houd, betamelijk roemt: nodig dat men het verlies van zulke *Zuylen* erkent, en haar geen tranen op de uitvaard wijgert; byzonder, dat men haare deugden nooit uit 't geheugen laat slijten, op dat de *rechtvaardige* in *eeuwige gedagtenis* zy, volgens Davids uyt-spraake Ps. 112: 7. Aanmerkelijk en deftig zijn de woorden van Jezus Syrach in dit geval. Hoor eens, hoe hy elk tot die nagedagtenis der *rechtvaardigen* opwekt? *Laat ons nu de heerlijke Mannen prijzen ende onze Vaders van geslagte? de Heere heeft door haar voor zyne Majesteyt veel eere te wege gebragt van der eeuwen af.* Daarop geeft hy haar alle de betamelijke Eernamen, vers 3, tot 11. en daarop besluit dien Schrijver, vers 14, 15, 16. *Tot in der eeuwigheid blijft haar zaad, ende haare heerlijkheid en zal niet uitgedelgt worden: hare lichamen zijn in vrede begraven, ende hare naam leeft van geslagte tot geslagte: de Volkeren zullen hare wijsheid vertellen, en de Gemeente zal haar lof verkondigen.* De Edelmoedigheid van Grieken en Romijnen (volkeren die voor de deugd en loffelijke daden 't hoogste eerbied hadden) heeft ons hier van proefstukken nagelaten, die in de Oudheid doorstralen. De Grieken, en voor al die van Athenen, zouden nooid toelaten, dat men de dappere Mannen die van 't gemeene best wel verdiend hadden ter aarde bragt, voor al eer men haar lof en doorlugtige daden in een plegtige *Lijk-reden* (die men jaarlijks herhaalde) had uytgeroepen. En die loffelijke gewoonte vond zoo veel ingank by de Edelmoedige Romeynen,

Syrach 44: 1--16.

Cicero de oratore.

dat 't by hen als een ſtaale wet was, de daden der doorlugtige Mannen, die of den Tabbaard, of 't Wapentuig met lof en eer gedragen hadden, met een lof-reden te vereeuwigen. Men zegt dat *Valerius Publicola* de eerſte was, die *Brutus* lof in een lijk-reden opvijzelde. Altoos men bragt 't lijk in de groote gehoorplaats daar dan de lijk-reden wierd uitgeſproken, eer dat men 't lijk of begroef, of naa de gewoonte van die tijd verbrande. Ja zelfs waren de oude Kerken-Leeraars niet vreemd van die loffelijke gewoonte, wanneer zy de uitvaarden van den grooten *Conſtantijn*, den vromen *Ceſarius*, of van de godzalige en doorluchtige vrouwen *Pulcheria*, *Fabiola*, en *Paula*, met een lijk- en lof-reden vereerden. Trouwens, wat wonder! daar men zoo veel gedenktekenen van deze plegtigheyd al van ouds onder Gods volk vond? want, om nu geen lijk-klagten, over byzondere perzonen uytgeſtort, op te haalen; men zag zelden dat de zulke, die zig in Kerk- of Burger-ſtant wel gequeten hadden, zonder tranen-geklag, en roem van deugden ter graave daalden: Zekerlijk, men volgde daar de leſſe van Salomon, men hield haar *gedagtenis* in *zegeninge*.

Num. 20: 29. *Deut.* 34: 5--8. De Aartsprieſter Aaron word 30 dagen van gants Iſrael beweend. En de roem, die de getrouwe dienſtknecht Moſes verdiend had, word na zijn dood niet vergeten: en men twijfele niet, of de dappere Helden Joſua, Gideon, Jeftha, Simſon, &c. wierden met tranen en geklag ter aarde gebragt. Van Samuel, Samuel zeg ik, dat voorbeeld van Gods vrugt en dapperheid, getuigt de H. Schrijver, *2 Sam.* 25: 1. *dat geheel Iſrael te zamen quam om hem te begraven, en rouw over hem te bedrijven.* Davids lijk-digt en rouw-klagte over de dood van een Koning, die zijn dood vyand was, is bekent: als ook, dat hy over de dood van Vorſt Abner uitboezemde. En welken Jammer-geklag verneemt men in Judaas Rijk, wanneer de godzalige Vorſt,

die

Hosted by Google

die groote en gadelooze Kerkhervormer Josias door een bloedige dood word weggerukt? *Geheel Juda bedrÿft rouw*, en de bergen die 't dal van *Megiddon* omringen, kaatzen de naare rouw-kreet te rug. Jeremias maakt een droevige *rouw-klagt*, desgelijks *spraken alle Zangers en Zangeressen van Josia nog lange na zÿn dood, tot op dezen dag:* want *zy gavenze tot een jaarlÿks gebruik in Israel, en zy zÿn geschreven in de klaagliederen.* Men meent, dat Jeremias hier op ziet, wanneer hy klaagt, *den adem onzer neuzen, de gezalfde des Heeren, is gevangen in haare groeven*, Klaagl. 4: 20. Altoos Josephus verseker ons, dat Jeremias klagt-gezang over Josias dood, by zijn tijd nog gezongen wierd. Zoo lang bleef de gedagtenis van die *rechtvaardige Vorst* in *zegeninge*.

Zach. 12: 11. 2 *Chron.* 35: 24, 25. *Joseph Antiqu. Lib.* x: *cap.* 9.

Langer Voorreden lijd 't wigtig onderwerp van mijn Redenvoeringe niet; gy kunt haast bemerken waar henen de draad van mijne woorden Uwe aandagt wil lijden; te weten, een Voorreden als deze heeft haar betrekkinge en op de voorgeleezene woorden, en op de stof die 't voornaamste gedeelte van deze *Leer-reden* zal uitmaaken. De groote Kruis-gezant, schoon hy niet voornam van Davids deugden te spreken, (als dat zijn vertoog niet vorderde, dewijl hy 't overlijden van die Koning maar aantrok om een deftige Godspraak haar klem en kragt te geven,) kost echter aan zoo godvrugtigen Koning naa zoo veel eeuwen niet gedenken, of hy moest hem met een loflijk getuigenis vereeren. Dog behalven deze waarheid, kunt gy, mijne Toehoorders, lichtelijk denken, dat ik Uwe aandagt met zoo lange Voorreden niet zoude ophouden; was 't niet om een woord ter gelegener tijd te spreken. Wie dog is zulk een vreemdeling in Neerlands Israel, die niet weet dat onlangs een *Vorst*, *een groote in Israel gevallen is?* zoo mag ik met David vragen. Helaas! een zwarte boode komt al te schielijk van de Britze

Hosted by Google

krijt-ſtrand, door 't pekel-nat vliegen, om de naare tijding te brengen, dat de *grootſte der Koningen*, al te ontijdig voor ons en onze Bond-genooten, al wat hy ſtervelijk had, heeft afgeleit, en naa een ziekte van weinig dagen, de loop van zijn dierbaar leven geëindigt. Terwijl wy de groote Joſua eerlang te gemoed zagen om in deze benaude tijd ons by te ſpringen, krijgen wy de droevige boodſchap van zijn dood, om zoo alles dat aan Neerlands rampen ontbrak, te vervullen. Helaas! de zalige *Koningin* (niet te gedenken als met *zegeninge*) wort nog beklaagt, haare vrienden ſtorten nog tranen als op haar koud gebeente; en ziet daar! de vyand van 't menſchdom, breekt in Kenſingtons Paleys, en rukt de groote *Kerk-* en *Rijks-pylaar* door de dood weg: latende beide die volkeren geen klijne oorzaak van droefheid en rouklagte; waar van men alom de bewijzen ziet. De Vaderen des Vaderlands gaan in 't treurig rouw-gewaad. 't Gebrom der Klokken vervuld de lucht met naar geklank. Groot en klijn is van deze ſlag geraakt. Met een woord, overal ſiet men rouwtekenen. Wat wonder! nauwlijks geeft den Hemel ons wat hoop in deze zoo zeldzame dagen. Nauwelijks begon een klijne *Sonne-ſtraal* Europa te begluuren, of dit onweder komt ſchielijk opſtuiven, en die ſchielijke donder-ſlag doed ons herte trillen. Elk is getroffen door dit ſmertelijk verlies. Lijk-klagten, treur-digten zijn de ſtoffen van Neerlands Redenaars en Digteren. Gods Boedgezanten brengen haare klagten op de gewijde Stoel, elk maakt gewag van deze ſwaare ſlag. Al wat kunſt of oordeel heeft, tragt de *gedagtenis* van de zalige Vorſt in *zegeninge* te houden by de nakoomelingſchap.

En waarlijk, indien de Oude die eere aan de doorlugtige Mannen nooid wijgerden; waarom zouden wy die de nu Zalige Vorſt, en alderbeſte der Koningen niet aan-

Hosted by Google

aandoen? die zig voor Kerk en Land zoo deftig heeft gequeeten, onze oorlogen met zoo veel belijd en dapperheid gevoerd, en door onſtervelijke verdienſten bijde de volkeren niet wijnig verplicht. Men geve dien *Joſias* de eere die hem toekomt, en dewijl hy voor onze oogen in 't duiſtere graf zal verborgen zijn, men richte als Dankbare en Edelmoedige Batavieren, een eeuwig *gedenkteken* op in 't herte.

Niemand zal 't my ten quaadſte duiden, dat ik (alhoewel gantſch onbequaam tot een werk dat men naauwlijks de grootſte Redenaars toebetrouwt) heden mijne gedagten de Zalige Vorſt heb toegewijd, om zijn deugden en helden-daden alleen te doodverwen. Ik had my van deze moeyelijke poſt kunnen ontſlaan, als die hier toe geen ander bevel heb, als 't gemeene belang dat ons alle raakt: en daar is niet dat my verplicht, als de onſtervelijke verdienſten van de godvrugtigſte der Vorſten. Men behoeft my ook niet tegen te werpen, dat deze plaatze en Predikſtoel, dit *hylig Land* daar ik tegenwoordig ſta, enkel geſchikt is om de goddelijke lof en daden van de onſtervelijke *Hemel koning* te roemen: ik zal mijn onderneminge genoegzaam verdedigen met een lengte van goddelijke Schrijvers die de deugden en heldendaden van de Helden Gods met uitnemende loffſpraken vereeuwigt hebben. En waarom zoude men zulke Vorſten, die 't voet-ſpoor van de Helden Gods volgden, niet van een plaatze als deze is, mogen roemen; daar zulke Vorſten, als Noordſtarren van de deugd zijn? Trouwens, ik onderneem my niet om de onſtervelijke deugden van deze Vorſt in haar luiſter te vertoonen, ik laat dat voor geoeffender verſtanden, en welſprekender tongen, (zoo 't egter ook in de ſulke haar macht is die na vereyſch van zaken te roemen) neen, mijn toeleg is alleen, om de *gedagtenis* van dien *rechtvaar-*

digen

digen in *zegeninge* te houden, en een ruwe ſchetz van dat Koninglijk afbeeldzel, een klijne ſtraal van die groote Zon te geven.

Verwacht niet, dat ik aandagt en opmerkinge zal verzoeken: de liefde tot de zalige Vorſt, 't belang dat bynaa geheel Europa in zijn dood heeft, verzekeren my, dat elk begeerig zal zijn, om mijne gedagten van een Koning te hooren: *mocht mijn tonge maar zoo vaardig en vlug zijn, als de penne van een vaardig Schrijver!*

Indien ik niet wiſt, dat elk, die van een plaatze als deze is, *ſpreekt*, moet *ſpreken met de woorden Gods*, en die altoos tot een grondſlag van ſijne verhandelinge moet leggen; ik had mijn Predicatie in een enkele Lijk-rede verandert: zonder my met de verklaaringe van een Text op te houden. Dog dat is 't werk van de Redenaars, en niet van de Dienaaren des Evangeliums. Nodig dan, dat ik een bequaam onderwerp zogt. Egter eer ik de keur deed, liepen mijne gedagten op verſchijdene Texten. Ik dagt om *Davids rouwklagte* over *Sauls dood*, dan nog quam my te binnen die hy over *Abner* uitriep: ik bleef al wat ſtaan op 't heerlijke getuigenis dat de H. Schrijver van de gadelooze Vorſt Joſias geeft, 2 Koning. 23: 25. De groote *rouwklagte* weegens zijn dood ſcheen ook een gevoegelijke preekſtof. Egter vond ik vry wat, of in 't levens bedrijf, of in de dood van de een en ander, dat mijne gedagten aftrok. Maar als ik Davids *leven* en *dood* wat nader beſchouwde, wierd ik aanſtonds te raade, de afgeleezene woorden tot een grondſlag van mijn Leerreden te nemen. Immers, of ik een goede keure gedaan heb, zal by de toepaſſinge van dien blijken. Nu zal ik die in haar t'zamenhang, zoo als onze Kruisgezant die gebruikt, voorſtellen, en dan maar kortelijk open leggen zonder my met een uitvoerige verklaringe op te houden, dewijl ik ver-

Hosted by Google

verzekert ben dat mijn Toehoorders wat anders verwachten, en 't onze gewoonte is (volgens de ſtokregelen, van haar, die een volmaakte Preek-ordre opſtelden) in zulke gevallen de Text-woorden maar eenvoudig te verklaaren.

De groote Kruis-gezant nevens andere van de H. Geeſt tot 't *werk der bedieninge afgezonden*, was eindelijk gekomen tot *Antiochien een ſtad in Piſidien.* Hy die overal 't talent hem toebetrouwt zogt aan te leggen, gaat op den *Sabbath-dag* in de *Synagoge.* Niet lang is hy daar geweeſt of de Overſte van de Synagoge verzoekt hem om een *woord der vertrooſtinge te ſpreeken*, vers 15. Gereed is onzen Apoſtel; hy die wel wiſt met welke hy te doen had, brengt haar een reeks van weldaden Gods te binnen, en doorloopt kortelijk de huishoudinge Gods met zijn oude volk Iſrael, van haare vreemdelingſchap in *Ægypten, tot op Koning Davids tijd*, vers 17. tot 22. 't oogmerk van Paulus word ontdekt vers 23. te weten, hy wilde bewijzen, dat de *Zaligmaker Jeſus, na de belofte uit dat zaat verwekt was.* Dit was 't groote doelwit, hier op moeſt 't uitkomen. Die *Jeſus* was *gekruiſt*, en dat *zonder oorzaak des doods*, *gelegt in 't graf*, vers 29. dog dat hy onſchuldig was, bleek klaar, wanneer God hem *uit den dooden heeft opgewekt*, vers 30. dit was dingtaal van 't Evangelium, de grondſlag van 't geloove der Heyligen; edog, der Joden laſteringe onderworpen: derhalven, eene waarheid van zoo veel gewigte moet bewezen worden, en 't zal hier op aan komen. De groote Redenaar Paulus heeft de bewijzen gereed. Wil iemand *oog-getuygen?* ziet daar, *hy is gezien veele dagen lang van de gene die met hem waren opgekomen van Galilea na Jeruzalem die zijne getuigen zijn by 't volk*, vers 31. Dog behalven dezen, de *belofte aan de Vaderen gedaan moeſt vervuld worden*, vers 32. En om niet veel

getuigeniſſen overhoop te halen, hy neemd David, Iſraels gadelooze Koning, dat doorluchtige voorbeeld van de Meſſias, tot bewijs. Alhoewel hy uit Jeſaiaas God-ſpraak ook een bewijs trekt; egter 't kragtigſte, daar hy zig van bediende, was den XVI. Pſalm vers 10. Dus ſprak de groote Propheet: *Gy en ſult uwe Heiligen niet overgeven om verdervinge te zien.* En op dat niemand zoude denken, als of David van *zig zelven* ſprak; Paulus zal 't haar klaar genoeg toonen, dat hy zoo van *zig zelven niet* koſt ſpreken. *Want David, als hy in zynen tyd de Raad Gods gediend had is, ontſlapen.* Ja, dat meer is, en 't bewijs ten vollen opmaakt, hy vervolgt in ons Text-Veers; *hy is by zyne Vaderen gelegt en heeft de verdervinge gezien.* Wat dan klaarder, als dat David *niet* van *zig zelven* ſprak? Dus begrijpt men haaſt, hoe dit getuigenis van Davids *dood* en *begravenis* hier te pas komt.

Merk hier dan aan:

I. De Perzoon, van welke den Apoſtel ſpreekt. *David.*

II. Zijn *levens-eynde.* Hy is *ontſlapen.*

III. De *tyd* van zijn dood. *Als hy in zynen tyd de Raad Gods gediend had.*

I. De Man die onze Kruis-gezant, dat uitnemende getuigenis geeft, is al te bekend, als dat wy ons met zijn levens-beſchrijvinge lang zouden ophouden. Die de boeken van Samuel en die der Koningen heeft doorbladert, die zijn Hemelze Gezangen las, of Goode in aangenaamheyd des herten opzong, *Kende de Man aan zyn ſprake*, en behoefde niet met Saul te vragen, *wiens Sone is deze Jongeling?* om kort te zijn, hy was de *Jongſte Soon van Iſai*, van *Judaas Stam herkomſtig*, die tot 't 24ſte Jaar van zijn leeftijd de kudde van zijn Vader hoede, wanneer

1 *Sam.* 17: 55.

meer de Hemel-Koning, die hem tot vry Hooger bedieninge geschikt had, hem door Samuel in 't hijmelijk liet tot Koning zalven, die hem op die tijd het Koningrijk voorspelde. Van die tijd *dreef hem de Geest des Heeren* tot Heldendaden, waar van de trotze *beschimper van Israels slag-ordre* de eerste proef had. Dog 't bleef by deze overwinninge niet, de onbevredene gevoelden meer als eens zijn beproefde kragt. En zijn verschijden overwinningen, waren de oorzaak dat hy onder de Bloedvrienden des Konings wierd getelt, als Saul hem volgens belofte zijn Dogter ten Vrouwe gaf. Alhoewel die nijdige en na-yverige Vorst op zijn verderf steets toelijde: waarom David wel haast 't Hof moest ruimen, en als een balling drie Jaaren elendig omswerven, tot dat hy met Sauls dood, een eynde van zijn rampen zag: wanneer hem in 't 30ste Jaar van zijn leeftijd, van Judaas Stam 't Rijks-bestier wierd opgedragen tot Hebron; en niet lang daar naa op dezelve plaats van alle de Stammen Israels plegtig tot Koning gezalft. 40 Jaren swaaide hy de Rijkx-staf, nemende tot zijn Rijkx-zetel 't pragtige Jerusalem. Dus verwisselde de Albestierder den Herders-staf in een Koninglijken Scepter, en 't slegte kleed in 't Koninglijke Purper, dus had Jehova *deze zijn Gunstgenoot afgezondert.*

Hier van 's Mans doorlugtige daden en levens-loop een uitvoerig vertoog te doen, was ons oogmerk niet; hy alleen kost ons stoffe tot een Leer-reden geven, en veel zouden wy van dien Man na Gods herte kunnen zeggen, indien wy niet wat anders te zeggen hadden. Geen isser dog onder de Koningen die de H. Geest met zoo veel Lof-spraken vereert. Hy zelf zal zeggen, dat hy de *Man is die in hoogheid verheven was, de Ge-*

zalfde des Gods Jacobs, en lieffelijk in de Pſalmen Iſraels, 2 Sam. 23: 1. Trouwens men koſt hem geen hooger lof geven als hem met de H. Geeſt een *Man na Gods herte*, een *Dienſtknegt Gods*, een *Propheet des Alderhoogſten*, *tot welken de Geeſt des Heeren, en van welken de Rotſteen Iſraels geſproken heeft*, te noemen. Men zegge vry, dat hy naa de betekenis van zijn naam een *Lieveling* Gods was, die Jehova in zoo veel gevaren had bewaard, zoo zeldzaam gered van zijn vyanden: en of hy ſchoon in vele tegenſpoeden wierd beproeft, egter de Heere agtervolgde hem ſteets met zijn *liefde* en *Vaderlijcke beſcherminge*. Om nu niet te zeggen dat hy *gelieft* was boven de meeſte van zijn voor- en navolgers, als die niet alleen met de *Koninglijke*, maar ook *Prophetiſche waardigheid* begunſtigt was, die 't geluk had om door de lijdinge van de Geeſt, de verborgentheden der Zaligheid, die in later tijd volkomen zoude ontdekt worden, te voorzien, en daar van 't oude volk te onderrichten, door zijn Prophetiſche Gezangen. Met reden dan een *Geliefde Gods*, een *Troetel-Kind* des Alderhoogſten genoemt, die in de Goddelijke gunſte leefde, en na zoo veel weldaden eindelijk zijn Ziele aan zijn getrouwe Schepper en Behouder overgaf. Want hy is

1 *Sam.* 13: 14. *Actor.* 7: 45. *Actor.* 2: 30. 2 *Sam.* 23: 1.

II. *Ontſlapen.* Te weten, zedert dat de zonde in de wereld quam wierdſe aanſtonds van haare bezoldinge de Dood gevolgt. De natuur en ondervindinge leeren elken dag, dat'er geen vaſter en onverbrekelijker wet is die alle Vleeſch raakt, *als eenmaal te ſterven.* Dat Slot-vonnis is voor alle de Kinderen van Vader Adam. 't Is een Tol die wy de Natuur ſchuldig zijn, en zonder eenige verdonkeringe betalen moeten. Onze vreemdelingſchap heeft haar paal-ſteen, onze loop-baane haar einde,

de

Hosted by Google

de kaars onzes levens brand van langzamer hand uit, en de lampe verteert tot dat'er geen olie meer in is. 't *Graf is dat huis der 't zamenkomſte aller levendigen:* en die Koning der verſchrikkinge maakt geen onderſcheid, als die op haar zyze dat trotze opſchrift voerd, CEDO NULLI. *Ik Swigt Voor Niemand.* Hy ontziet nog Kroon, nog Scepter, en laat zig door geen gevreeſde macht verſchrikken, nog weet niet van perzonen aantenemen, alle even goed regt doende, *Kloptze zoo wel aan Konings Paleizen als aan de hutten der armen.* Geen Pharao, of Herodes, of ander Tyran, kunnen dien dans ontſpringen: alzo min als de onnozele wigten, aan hun woede opgeoffert. Met een woord, de ervarentheid heeft al lang geleerd, dat ook de *grond-ſlag* der Koningen in 't *ſtof is*, en datze een *leemen hut* bewoonen. *Mors ſceptra ligonibus æquat. De dood kent geen onderſcheid tuſſchen ſpaad' en Scepter*, nog ontziet een gekroont Hooft meer, als een Landman. Door de lijfwagt treedze ſtoutmoedig heen, en den drang der Trawanten kanze niet ſtuiten. *Ik heb wel geſegt*, ſpreekt de Heere ten aanzien van de bedieninge der Grooten, *gy zijt Goden, kinderen des Alderhoogſten:* Edog zijnze daarom de gemeene ſtervelijkheid niet ontworſtelt; want hy voegter by, *gy ſult ſterven als andere menſchen.* Noit blinkt Gods Heerlijkheid vreeſlijker, noit beſpeurt men levendiger de broosheid van den armen ſterveling; als wanneer Jehova de *geeſt der Vorſten als druiven af-ſneid*, en betoond, dat hy de *Koningen der Aarde vreeſlijk is.* 't Gaat zoo, de Koningen moeten haare Kroone afzetten, haare Rijks-ſtaven overrijken: of beheerſcht haar de Hoogmoed zoo kragtig, datze die met zig in 't Graf draagen, ey lieve, waar toe dient 't? als om de dood voor een zegen-teken en rijke buit te dienen. *Zie daar*, ſpraak hy,

Pſ. 82: 6.

v. 7.

Pſ. 76: 13.

Hosted by Google

die de *ſchrik van 't Ooſten* wierd genoemt, wanneer hy zijn Dood-kleed Standaarts gewijze aan een Speer liet hegten, *al wat den grooten Salandijn van zijn Zegen zal mededragen.* Zoo ſprak de Hoogmoedigſte Vorſt wanneer hy aan de dood dagt. In der daad, *wat menſche is'er die de dood niet zien zal?* Men roeme Davids wijsheid, dapperheid, men verheffe de gaven met welke den Hemel hem begenadigt had; men zegge vry dat hy een dapper Krijgsman, een groot Koning, een Propheet des Alderhoogſten was; egter wel hy moeſt eens de rijze aannemen, ſterven was hem nevens andere gemeen, zijn grondſlag was in 't Stof, en hy moeſt hier alles wat ſtervelijk was, laten. Trouwens, hy wiſt dit al te wel die in zijn geluk had leeren bidden om de kenniſſe van zijn *levens-einde*, en 't rechte bezef van zijne *vergankelijkheid.* Hy ſtierf de dood van de *rechtvaardigen, zijn einde was vreede.*

Pſ. 39.

Hy *ontſliep.* 't Woord verdiend onze opmerkinge. Hy moeſt een vreemdeling in de Schriften zijn, die niet weet dat de dood, volgens de gemeene ſpreekſtijl van de H. Geeſt, een *ſlaap*, en 't ſterven *ontſlapen* genoemt word. Die de Boeken der Koningen en Kronijken, maar eens ter loop doorblade, koſt niet overſlaan die gemeene woorden, de welke de H. Geeſt doorgaans by 't Levens einde van Iſraels Koningen voegt, *hy ontſliep met zijne Vaderen.* Die mannier van ſpreken volgden de Schrijvers van 't N. T. *Lazarus onze vriend ſlaapt*, was de Taale van Jeſus, wanneer Lazarus geſtorven was, Joh. 11:11. Nog eens, 't *Dogterken van Jaïrus is niet dood maar ſlaapt*, Matth. 9:24. En onze Kruis-geſant, wilde de gelovigen van Theſſalonica niet *onwetende* laten, in opzigte van de gene die *ontſlapen zijn*, 1 Theſ. 4:13. En dikmaal gebruikt hy dat woord, 1 Cornt. 15. Daarom

2 *Koning.* 20:21. 1 *Koning.* 22:51.

Hosted by Google

om draagt de dood ook de benaminge van *ruſte*, *zy ruſten van haa. en arbeid:* En de oude noemden de *begraaf-plaatzen* Κοιμητήρια *ruſt-en ſlaap-plaatzen:* Overeenkomſtig met dat bekende zeggen van Jeſaias: *Hy ſal ingaan in vrede, zy zullen ruſten op haare ſlaap-plaatzen, een iegelijk die in zijn opregtigheid gewandelt heeft.* Dewijl dog de dood met de *ſlaap* vry wat gemeens heeft, kreegze die naam ook by de Heidenen, want zy noemden die een *Beeld*, *Mede-gezel*, *Maagſchap*, *Suſter* en *Broeder van de Dood.* Waarom die van Lacedemonien, de af-beeldingen van *Slaap* en *Dood* nevens malkander in haare Afgods-tempelen plaatſten.

Openb. 14.

Jeſai. 57: 1.

Virg: 6. *Æneia. Seneca: Horatius aliique.*

Men zal niet veel werks hebben, om de grondſlag van deze gelijkenis in 't gemeen te vinden. Want, (a) is de *ſlaap* alle menſchen gemeen? 't *Is alle ook gezet eenmaal te ſterven.* (b) Ruſt den menſch van zijn werk in de *ſlaap?* 't is de *dood* die een einde maakt, van allen arbeid, en moeijelijke bezigheden dezes levens. (c) Om nu ook niet te zeggen, dat gelijk de *ſlaap* volgt op de verdikkinge der geeſten, en dampen, die de herzenen benevelen; alzo de *dood* noodzakelijk moet volgen, wanneer de levens geeſten ſtremmen, en haare werking geheel nalaten. (d) Doed'er eindelijk by, dat 't *Lichaam* wel ſterft, maar dat de *Ziele* in haar wezen blijft, even als in de *ſlaap*, 't *Lichaam* wel onbeweeglijk legt, en zijn werkinge ophoud, terwijl egter de *Ziele* in haare werkzaamheid blijft.

Maar dit alles wedervaart beide Gods-kinderen ende Goddeloozen. Andere reden heeft buiten twijfel de H. Geeſt, wanneer hy de *dood* van Gods-gunſtgenooten een *ſlaap* noemd. Want dog dat getuigenis las men ook van de goddeloozen, en zulke Koningen die in de plaatze van *Gods-raad te dienen*, *'t Volk deden zondigen:* Jerobeam,

Hosted by Google

beam, Baëza, ende Amri, zijn ook *ontſlapen*, 1 Koning. 14: 20. en 16: 6, 28. Waarlijk men noeme haar dood vry een *Nebucadnezars-ſlaap*, terwijl hy *ſlaapt* word hy ontruſt door een naare droom, en als hy wakker word, zo is hy verſchrikt: Even zo is de *dood* van de goddeloozen: min of meer als een die ter dood gevonniſt is, 's nachts voor zijn ſtraf-dag ſlaapt, als hy wakker word, ſleept men hem na 't Schavot, daar hy elendig zijn leven eindigt. De goddeloozen *ontſlapen* ook, maar alsze ontwaken zullen, ſal voor haar een *eeuwig afgrijzen* zijn.

Dan. 2: 1, 2, 3.

Geheel anders *ontſlapen* Godskinderen, de dood maakt een einde van haaren arbeid, zy worden ontſlagen van haar Poſt en Wacht. Die *ſlaap* is haar zoet, lieflijk, en aangenaam, als die door den arbeid des levens zijn afgeſlooft, en die met dien *ſlaap* den ouden menſch 't Lichaam der zonden afleggen, terwijl de Ziele niet nalaat haar werk te verrichten, als die wederkeert tot God, en om de *gerechtigheids wille leeft* voor zijn aangezigte, ſchoon 't *Lichaam dood is om der zonden wil.* Ten beſluite, zy ontſlapen met een vaſte hoope van een Zalige verrijzenis, als die *weten dat haar Verloſſer leeft, die de laatſte over 't Stof ſal opſtaan*, en datze *hier na uit haar vleeſch God ſullen zien.* Ja, *dat hy, die Jeſus uit den dooden opgewekt heeft, ook haar door Jeſus ſal opwekken, wanneer hy onze vernederde Lichamen zijn verheerlijkt Lichaam zal Gelijkformig maken, door die kragt waar door hy hem alle dingen kan onderwerpen.*

Rom. 8: 10.

Job. 19: 25, 26.

2 *Corint.* 4: 14.

Phil. 3: 21.

Ziet Broeders, zo *ontſlapen* de gelovigen, verzekert, dat zo 't *Aardze huis dezes Tabernakels gebroken word*, datze dan *een huis by God hebben ſonder handen gemaakt, en eeuwig blijvende in de Hemelen.* Zo *ontſliep* ook onze Koning David, dat was 't einde van de Man die den Heere vreeſde. Hy *ontſliep*, zat van dagen, Rijkdom, en Eere,

2 *Corint.* 5: 1.

Hosted by Google

Eere, in een grijzen Ouderdom van 70. Jaren, hy gaf bevel aan zijn huis, hy vermaande zijn navolger Salomon tot *Godzaligheid*, en *opbouw van't Huis Gods*. Hy ſmeekte buiten twijfel de Goddelijke goedheid, om de zegeningen voor't Rijk en de Koning, (gelijk zommige menen dat hy den 72. Pſalm weinig tijds voor zijn dood digte) zo *ontſliep* hy zagtelijk in den Heere, met de vaſte hoope van een zalige opſtandinge. 1 *Chron.* 29, 28. 1 *Koning* 2: 2.

Op zulk een leven moeſt zo een zoete dood volgen, hy ſtierf noit qualijk die wel leefde; hy ſcheide noit ongeruſt, die verzekert was van de eeuwige ruſte. O zalig einde van dien Koning! O zoete ruſt! hoe zoude hy niet geruſt en zoetelijk *ontſlapen*, die zig had afgeſlooft in den arbeid dezes levens? wat koſt'er op alle die onruſten volgen, als een verquikkende ſlaap? *want hy is ontſlapen.*

III. *Als hy in zijnen tijd de Raad Gods gediend had.* Zie daar, de *gedagtenis des rechtvaardige in zegeninge.* Onzen Apoſtel geeft David't alderloffelijkſte getuigenis. A. *hy heeft Gods Raad gediend:* en dat B. *in zijnen tijd.*

A. Schoon de groote Eraſmus, gevolgt van verſcheiden Uitleggeren, de woorden aldus vertolkte: *David als hy in zijnen tijd, in zijne eeuwen*, dat is, *de menſchen van zijn tijd, gediend had, is na* of *door Gods Raad onſlapen:* Even als of onze Kruisgezand wilde zeggen, dat David, na dat hy lang voor 't gemeene beſt geleeft had, volgens 't beſluit Gods ontſlapen is: Schoon, zeg ik, dit wel waar is, zo volgen wy de vertalinge van onze Taalsmannen, als vry zo kragtig en loffelijk voor die zalige Vorſt.

Hier uitvoerig van Gods *Raads-beſluit*, en de verſcheiden betekeniſſen, dewelke dat woord in de H. Schriften heeft, te ſpreken, was ons voornemen niet. Men merke

Hosted by Google

maar aan, dat de ſpreekwijs 't weezins kan genomen worden, of liever kan men 't beide te zamen voegen. De tijd vermaant my mijne gedagten zo veel doenelijk is, in te trekken, dewijl ik bemerk, dat vele na wat anders verlangen, ik zal my dan kortelijk van de verklaaringe onzer woorden afmaken.

In 't gemeen kan men door *Gods Raad* verſtaan, die wijze en onaf-hangelijke daad van de Goddelijke wil, waar door hy van eeuwigheid heeft vaſtgeſtelt, wat 'er zoude zijn van alle dingen die hy in der tijd zoude voortbrengen, die *Raad*, dewelke dat nette model en ontwerp is, volgens welke God alles werkt, die zig dan ook over alles uitſtrekt, zelf ook over de Eigenſchappen, wijzen, betrekkingen, ordre, en einden der zaken. Dus is hy *wonderlijk van Raad*, Jeſ. 28: 19. Gelijk nu niemand zijn *Raad wederſtaan kan*, zoo heeft hy ook niemand van noden om zijn *Raad uittevoeren*, als die een God is, die van *geen menſchen handen gediend word*, *als iets behoevende*. Egter behaagt 't den gedugte Hemel Koning menſchen tot uitvoeringe van zijn Raad te gebruiken, zelfs een Cores, Nebucadnezar een Aſſur, zijn *Mannen van Gods Raad*, of om zijn *beſluit* der *genade*, of om dat van zijn *toorn* uittevoeren, waarom de laatſten *Bylen*, *Sagen*, *Roeden* in Gods hand worden genoemt. Om nu van geen Herodes, Pilatus, de Heidenen, en Volkeren Iſraels te ſpreken, die tegens Gods *Heilig Kind Jeſus niet anders doen als Gods Hand en Raad te vooren bepaald had*, *dat geſchieden zoude*. Gewiſſelijk heeft David ook (hoewel in dien zin niet, dewijl hem dit getuigenis tot lof ſtrekt) den *Raad Gods gediend*, als die een gezegent werktuig in Gods hand was, om 't voornemen Gods over Iſrael uittevoeren. Hy was 't immers, die op Gods bevel de beſtieringe van 't Volk aannam,

Jeſai. 40: 13.

Hand. 17: 27.

Jeſ. 44: 28.

Ezech. 29: 18.

Hand. 4: 28.

die

die de Oorlogen des Heeren voerde, 't Werktuig van Iſraels verloſſinge, die hy van de geweldenaryen der onbeſnedenen verloſte, met een woord, de Man die Jehova gebruikte om Kerk, en Burger-ſtaat, in goede ordre te ſchikken; &c.

Maar, men moeſt ook niet vergeten, een andere betekenis van 't woord *Raad*, zo als 't ons in de H. Bladeren voorkomt. Te weten, die benaminge draagt Gods *H. Wil*, *Bevel*, *Gebod*, die hy in zijn woord aan zijn Gunſtgenoten ontdekt, en haar leert watze moeten doen of laten: onze Apoſtelſch betuigde in dien zin, dat hy *niet had agtergehouden*, om die van Ephezen den *gantſchen Raad Gods te verkondigen*, Actor. 20:27. En 't was dien *Raad Gods* dewelke de Schriftgeleerden en Pharizeën *verworpen hadden*, *tegen haar zelven*, Luc. 7: 30. Men neme dan 't woord ook in deze betekenis, en 't zal in opzigte van Iſraels Koning zeggen, dat hy den *Wil*, *Raad*, en *Geboden* Gods, die hem ontdekt waren, *gediend*, *gehoorzaamt*, en *gevolgt* is. Waarlijk hy *diende* dien *Raad*, die zijn wil onder Gods wille boog, die niet te rade ging met vleeſch en bloed, die zijn Poſt en Wacht als een getrouw Dienſtknegt vlijtig waarnam. Hy *diende* den *Raad Gods*, hy maakte daar van zijn werk, hy namze vlijtig waar, als Koning en Propheet. Als Opperveldheer gorde hy op Gods bevel de Wapenen aan, als Leraar onderwees hy 't Volk door zijn voorbeeld en Hemelſche gezangen. Waarlijk hy moeſt *Gods Raad dienen*, zoude dat uitnemende getuigenis bewaarheid worden, 't geen de Jehova van deze Vorſt gaf, vers 22. *Ik hebbe gevonden David den zone Jeſſe, een man na mijn herte, die alle mijne wille zal doen.* Wie twijfelt dan of hy heeft *Gods Raad gediend?* Paulus geeft hem dien lof, en wel met nadruk als hy zegt, dat David *den Raad Gods gediend had.*

B. *In zijn tijd*, verſta zijn *levens tijd*, de *beperkte tijd*, die dagen die beſtemd waren in Gods eeuwige raad, en die hy niet koſt overtreden, geduurende zijn leven had hy *Gods Raad gediend*. Hy had zijn tijd niet ydel doorgebragt. 't Is waar hy had zijn *ledige tijd* wel eens misbruikt en qualijk beſteet: maar egter 't meeſte van zijn *leef-tijd* had hy in den dienſt van zijn Opperheer verſleeten, hy *kogt* die *tijd uit* en namze vlijtig waar, terwijl de Goddelijke goedheid die hem gunde. Zie Pſ. 55: 17, 18. en 119: 92.

Zouden wy nu zijn gantze Levensloop vertoonen, wy zouden de waarheid van dit getuigenis zien doorſtralen als de Zon op de middag. Doorlees de Boeken van Samuel en die der Koningen, denk om de oorlogen des Heeren die hy voerde, de toebereidzelen der Tempel bouw, en dan nog zo veel doorwrogte Lideren, en Hemelſche gezangen, en oordeel dan eens of hy zijn tijd niet wel beſteed heeft. Wel dan, men geve hem dien lof na zijn dood, men drage hem dien roem na, men houde de *gedagtenis* van dien rechtvaardigen Koning in zegeninge; men kan hem geen uitnemender lofſpraak geven, als die van onze Kruisgezant. Laeten nu vry de trotze Koningen van Ægypten hondert duizent mannen te gelijk in den arbeid ſtellen, om haare Graf-naalden uit een geheele Rotze te houwen; laat nu vry de ydelheid des Werelds met opgerechte Tomben, met Kopere en Marmere gedenktekenen, gepaart met de pragt van Schilden en Wapenen, tegens de vergetelheid des tijds vegten; deze eenige en eenvoudige lof ſal alles verduuren, en meerder ingang by Gods kinderen vinden, als die ydelheden. O driemaal gelukzalige! die men dat getuigenis na de dood met waarheid kan geven, datze in haar *tijd Gods Raad gediend hebben*!

Ziet

Ziet daar, zo leefde David, zo koſt hy dan ook zagtelijk ontſlapen; *zalig* dog *is de dienſtknegt die de Heere, als hy komt, zoo vind doende, de Heere vergeet haar werk of den arbeid harer liefde niet, zy ruſten van haren arbeid.* Matth. 24: 25. Heb. 6: 10. En wat kan ik meer zeggen, mijne Broeders? *Koſtelijk is in de oogen des Heeren de dood zijner gunſtgenooten.*

Zoo ging dat Cieraad Iſraels onder, zo ſchuilde die Zon achter de Wolken van de dood, om in een ander leven met Goddelijke glans te verreizen, dat was Davids *leven*, dat was zijn zalige *dood*. Pſ. 116.

Ziet, Chriſtenen, zo moeten ook de Daviden ontſlapen, en de Alderdoorlugtigſte Mannen met de dood verhuizen. *Alle vleeſch is gras, en alle zijne Heerlijkheid als een bloeme des velds. Het gras verdort, de bloeme valt af, als de Geeſt des Heeren daar in blaaſt: voorwaar 't Volk is gras. 't Graf is de plaatze der 't zamenkomſte aller levendigen, daar zijn de Koningen en Raadsheeren der aarde, daar zijn de Vorſten die Gout hadden, die haare Huizen met Zilver vervulden.* Als 't God behaagt dan *ſnijd hy den geeſt der Vorſten als druiven af.* De liefde der Bruid kan haar Bruidegom niet houden, nog het Moederlijk hert haare eenig geboren te rugge trekken, dan moet alles ſcheiden wat vereenigt is, en dat niet volgen wil, word afgetornt. De dood belacht alle tranen: en zy neemt dikwils liefſt, 't geen haar 't minſte gegunt word. Ten kan niemand in de Wereld doen blijven, dat de Wereld hem niet miſſen kan, nog de nooddruft des Huisgeſins kan zijn Broodwinner, nog 't voordeel van den Staat de kloeke Raadsheer, nog de nood van Gods Kerk den vromen Leraar bewaren. De Daviden, Samuels, Hiskiaſſen Joziaſſen, hoe heilzaam voor Land en Kerk zy ook zijn, moeten de weg van alle vleeſch gaan. Geen zugtingen, bittere tranen, of Jammer-geſchry kunnen helpen, als Jeſai. 40: 6, 7.

die beperkte tijd daar is. Als God een Elias van zijn poſt wil af-loſſen, geen gekerm van Eliza hem achter na roepende, *mijn Vader! mijn Vader! wagen Iſraels en zijne Ruiteren!* kan hem houden, of die ſnelle paarden in haar loop ſtremmen. 't Is hier, *mijn raad zal beſtaan en ik zal mijn welbehagen doen.* Al zijn de Vorſten hoognodig ter behoudenis van Land en Kerk, God ruktze egter weg, en roept haar menigmaal 't huis, dan, als haare tegenwoordigheid hun onderdanen 't aldernoodigſte is.

Behalven dat een lengte van voorbeelden, en dagelijkze ondervindingen deze waarheid beveſtigen. Zo geeft'er ons! Helaas, de ſchielijke en ontijdige dood van de Grootſte der Koningen een droevig voorbeeld van: Engeland en Neerland moeten gelooven dat de Davids ontſlapen. Neerlands Veldheer, Engelands Koning, voor beide een Joſua, David, of Joſias, de groote Heir-vorſt WILLEM, de DERDE Koning en Stadhouder van die naam, heeft alles wat hy ſtervelijk had, afgelegt. Hadden zugtingen, voorbiddingen, en tranen mogen helpen, nog was hy der Britten Koning, en onze Veld-Heer. Dog zo behaagde 't den Opperalbeſtierder zijn lieveling 't huis te roepen. Dien *David* is niet meer, hy is *ontſlapen.*

Verwacht niet, Toehoorders, dat ik den levens-loop van die groote, en door de geheele Wereld beroemde Vorſt zal af-beelden: neen, dat zal de Geſchiedboeken overladen, en die 't ondernemen, zullen Jaren lang werk vinden, zijn Heldendaden zullen de beſnedenſte Pennen en geſlepenſte verſtanden verſtommen, de Wereld zal'er nog lang van dreunen, en de nakomelingen zullen ze naulijks geloven. Mijn eenigſt doelwit is maar, om eenige uitmuntende deugden, in een doffe en doode Schetz na-

te-

Hosted by Google

tebootzen, zonder dat ik op byzondere voorvallen zal ſtaan blijven, behalven die ik niet voorby kan gaan, en in een Lijk-rede vereiſcht worden. Niemand zal my met reden van laffe vlijerye of grootſpraak kunnen verdenken: 't voorwerp van mijn Redenvoeringe heeft geen ydele lof nodig, die de deugt zelfs was, en wiens verdienſten in de herten van zijn Onderdanen geſtempelt zijn, behoef ik na zijn dood niet te vlyen, die by zijn leven een Vyand van laffe Pluimſtrijkerye was. Natuurlijk ſchoon, vereiſcht geen blanketzel.

Onze zalige Vorſt aanſchouwde de 14de van *Slagtmaand* 't eerſte levens licht, acht dagen na dat zijn doorlugtige Vader was ontſlapen. Dus wierd hy als een *weze* geboren, dog die van Jongs op *God* tot zijn *Vader* had, als blijken zal. 1650.

De luiſter van een vermaarde af-komſt, verkregen door de deugd, en dapperheid der Voorouderen, is by alle Volkeren in hoogagtinge. Waarlijk 't Huis van Orangien, herkomſtig uit dat der Naſſouwen, behoeft niet te wijken voor andere, men zou geen hooger af-komſt kunnen wenſchen als die van onzen Vorſt. Als die van Vaders zijde Coeſars onder zijn geſlagt telde, en wat 't Moederlijke belangt, men weet dat 't Geſlagte van de Stuarts, voor geen Vorſtelijk Huis in Europa behoeft te ſwigten: als dat in Aaloudheid de andere overtreft: Dewijl de Schrijvers 't zelve met 't Rijk van Ferguis, de eerſte Koning der Schotten, meer dan drie hondert jaaren voor des Heilands geboorte gelijk ſtellen. WILLEM de IIde, en MARIA, oudſte dogter van de gemartelde Majeſteit, CAREL de Iſte, waren nevens God, de levens oorzaak van onze Vorſt. *Buchan. Hiſtor. Scotic. lib.* 4.

Trouwens, wat ſteekt'er in een Adelijke geboorte, wanneerze door een goddeloos leven beſwalkt word? waar-

waarlijk, die op Eernamen, op den Adel van hun Voorvaderen brallen, die alleen haare Wapenen en Schilden toonen, zonder datze van deugden onderſchraagt worden, of andere eerlijke zielen veragten, of tot die verwaantheid (waarom geen goddeloosheid?) vervallen, datze zig inbeelden aan geen wetten gebonden te zijn, verduiſteren hun geboorte, en vryven haar geſlagt geen kleine ſmet aan, om de waarheid te zeggen:

Al pronkt de Voorzaal met veel Wapens en Geſlagten,
Nog is de deugd vry meer als d'Adeldom te agten.

't Doorlugtige Huis van Naſſau, en vooral de Princen van Orangien, ont-eerden noit haare Geboorte, maar veizelden die door deugd en Heldendaden tot den uitterſten top, makende zig ontzaglijk en bemind by de Vorſten van Europa. Laat de zulke op haar Vaderland ſtoffen die 't Vaderland een Cieraad toebrengt; maar niet die zelf 't Vaderland tot een Cieraad zijn. Wat dunkt u, Toehoorders, was 't geen grooter eer voor onzen Vorſt, dat hy Vaderen koſt noemen, die haar goed en bloed voor 't Vaderland hadden opgezet? *Zuilen van Godsdienſt en Vryheid*, *Grondleggers* van onze *Burgerſtaat*, *Beſchermers* van ons dierbaar *Geloof*, *Helden Iſraels*, die de verwoedſten Koning koſten dwingen, en 't Jok van dienſtbaarheid van onze Schouderen af-ſmeiten: met een woord, Voorvaderen, welkers verdienſten men noit moet vergeten, zo lang een droppel bloeds door de Aderen ſwierd. Vier doorlugtige Princen hadden voor onzen Vorſt agter malkander den laſt van onzen Burgerſtaat helpen torzen, en onder haar beleid wasze tot die hoogte geſteigert: WILHEM de Iſte, Grondlegger van dezen Staat, moordadig omgebragt, door een vervloekte hand, wierd van de dappere MAURITS gevolgt, die in 't 58ſte Jaar van zijn leeftijd Godzalig ontſliep;

1584.

1625.

Laten-

Hosted by Google

Latende een onſtervelijke naam by de Wereld, en een heilige gedagtenis voor Neerland over. Gelukkig was ons Land wanneer een onvertzaagde Held, een gadeloze Krijsgman, FREDERIK HENDRIK, Zoon van WILLEM de Iſte, en zijn vierde Egt-genoot LOUISA de COLIGNY, het Swaard van zijn Broeder opnam. Een Prins die zig door geheel Europa heeft beroemd gemaakt, door zijn ontelbare overwinningen, tot dat deze zo goede Chriſten, als dappere Vorſt, na den arbeid van ruim 20. Jaar, met zijn Vaderen is ontſlapen; latende voor Neerland een tweede WILLEM, Vader van deze, wiens gedagtenis wy vieren: die al vroeg, hebbende nog 't 25ſte Jaar van zijn leeftijd niet bereikt, 't ſtervelijke met 't ontſtervelijke verwiszelde. Zie daar, vier Princen, welkers deugden, en Heldendaden de Gedenk-ſchriften reets vereeuwigt hebben. 1647.

Geen ontaarde Zoon van zulke Vaderen was onze WILLEM, vroeg ſtelde hy zig haare voorbeelden ter navolginge voor oogen; en met de eerſte knoppen van zijn Jeugt, mocht men met recht ſchoone vrugten van zijn volwaszen Leeftijd belooven. Waarom men ook een Jonge Vorſt, wiens Vaderen noit vertzaagt waren, in de dringenſte nood, wanneer onze Staat na haar val helde, en deerlijk door Vrankrijks overſtroomende magt was van een gereten, het *Opperveld-Heerſchap* opdroeg, en kort daar na voor *Erf-ſtadhouder* verklaarde.

Haaſt zag men de oude Heldenmoed in de Jonge Spruit herleven, als hy zig aan 't Hoofd van onze Heirbenden ſtelde, om 't verdrukte Neerland te verloſſen van de geweldenaryen des Franzen Konings; min of meer als zijn doorlugtige Voorvaderen, de Spaanze dwingeland onvertzaagt aangrepen. Den Hemel begunſtigde de aanſlagen en zegende de Wapenen, van onze

dappere Held met merkelijke overwinningen, al te veel om die hier op te tellen, men kanze in onze Geſchiedboeken naſlaan. Elk weet, dat hy den vyand eerlang deed ruimen, en de af-geſcheurde Landſchappen weder 't zamenbond: ſluitende Neerlands Tuin, die open lag, weder toe, als *Herſtſter* en *Behouder* van onze *vryheid*. Geen Nederlander zal oit die wonderlijke Tijden vergeten, wanneer Vorſt WILLEM onzen Burgerſtaat van vier gevreeſde Vyanden verloſte.

Na zo veel Heldendaden begoſt onze Vorſt om een Egt-genoot te denken. Maar waar zal men een Vrouw voor de groote WILHEM vinden? zie daar, den Hemel die haar vermaak neemt om deugd-rijke Zielen te vereenigen, voegt hier een gadeloos Paar te zamen. De wijze Vorſt betuigde onlangs voor zijn Trouw, aan die vermaarde Staatsman, *dat hy van alles zoude af-zien, om de beſte Vrouw te krygen*. En waarlijk den Hemel heeft zijn begeerte vervuld. Geen Begaafder, Deugdrijker, en Godzaliger Vrouw koſt men aan de groote WILLEM geven, als de nu Zalige MARIA: 't *Pronkjuwel der Vrouwen*, de *Cieraad van haar Kunne*, de *Flonkerſtar van onze Eeuw;* welkers onſtervelijke lof de tijd en nijd zal verduuren. Zelden vond men een Paar zo eens gezint, Deugdzaam, en malkander helpende, men zal werk hebben om diergelijke in de Gedenkſchriften te vinden. Den Hemel ſtrengelt dit gezegende Paar door 't plegtige Huwelijks-band, den 14de van *Slagtmaad*, 1677. Even de *Geboorte-dag* van onzen Vorſt, en vereenigt door zulk een Trouw-verbond beide de Natien.

De Heer de Temple.

Omtrent elf Jaaren zag Nederland die twee Flonkerſtarren aan haar Hemel blinken. Tot dat die tijd naakte, als de Hemel Koning onzen Vorſt, tot dat groote

werk

werk van Engelands verloszinge wilde gebruiken. Al lang hadden de twee magtigſte Koningen getragt, de Godsdienſt en Vryheid van beide de Volkeren te verkragten, om zo 't geheele Hervormde Chriſtendom tot een Prooy van Babel te maken, men wilde niet ruſten voor aleer de *Ketteryen van't Noorden* waren uitgeroeid, en de Boejens waren al geſmeet om geheel Europa in ſlavernye te kluiſteren. De groote WILLEM, Neerlands Hercules koſt die alleen breken. De Goddelijke voorzienigheid wil dog de *laatſte* van de *Orangie-ſtam* tot uitvoeringe van een wonderwerk gebruiken, dat niet minder als dat van zijn Overgrootvader, ik meen WILHEM de Iſte, de Verloszer van't Spaanze Juk, in eeuwige gedagtenis zal blijven. Hy word niet alleen van de verdrukte Geloofsgenoten, maar ook van den Hemel zelf geroepen, om God in zijn raad te dienen. De Vorſt ſteekt over Zee, en voerd niet min dapper als verwonderlijk dat groote werk uit. Een *wonderwerk dat van den Heere is geſchied*, mogen wy met den Digter zeggen. Een voorval, dat de Wereld heeft verbaaſt, en bei de volgende eeuwen nauwlijks geloof zal vinden; Ja ons nog in verwonderinge kan wegrukken.

Zo moeſt Vorſt WILLEM in de grootſte nood 't gezuiverde Chriſtendom byſpringen, zo moeſt de Held de Dwingelanden temmen, wat zeg ik? zo moet de *laatſte* van dat doorlugtig *Stam-huis* tot de Hoogſte waardigheid verheven worden. Dewijl de ontaarde Vader voor hem en zijn Egt-genoot de Throon ruimd, en laf-hertig 't Rijk verlaat; is 't billik dat men 't gezegende Paar, door de algemeene ſtemmen verkoozen, in de Koninglijke Zetel zet. Ik zal niet ſpreeken van haar wijze Rijks-beſtieringe, ik wil geen Regiſter van zo veel wonderlijke voorvallen maken, de Geſchied-boeken zijn

Hosted by Google

der vol van, en ik wil my in dien Oceaan niet begeven.

Vijf jaren was de Godzalige MARIA, 't Pronkbeeld van alle deugden WILLEMS Rijks-genoot, wanneer zy, Helaas! in den bloey hares levens, en kragt van wijze beſtieringe, al te ontijdig, dit leven voor een beter verruilde: latende agter zig een Rouw-klagend volk, en ter dood bedroefde Egt-genoot. Die nu, ach leider! alzo ontijdig als zijn zalige Gemalin na een gadelooze Rijks-beſtieringe van 13. Jaren gevolgt is.

Weinig heb ik, Toehoorders, tot hier toe van dien uitnemenden der Vorſten gezegt, ik gaf alleen een kort vertoog van bekende zaken, min of meer als in een Lijk-reden vereiſcht worden: zullen wy zijn gedagtenis in zegeninge houden, wy moeten hem zijn verdienden lof geven: alhoewel wy zijn deugden nu maar kunnen optellen, en eer doodverwen als met levendige Coleuren af-beelden. Werwaarts dog mijn gedagten gaan, ik vinde ſtof van lof en roem, en de deugden van onze Vorſt zo luiſterrijk, dat ik bekommert ben die door mijn flauwe lof-ſpraaken te ontluiſteren. Evenwel ik moeter wat van zeggen, en laat 't gebrek niet mijn wil, maar mijn kragt en onbequamheid geweten worden.

Verdenk my niet van grootſpraak, indien ik zomtijds onze Vorſt met David vergelijk. Ik weet wel, dat hy geen Propheet was die de onfeilbaare inblazinge van de H. Geeſt had; maar ik weet ook, dat David wel eens zulke misſlagen bedreef, waar van Vorſt WILLEM, ook zelf niet van zijn vyanden, oit beſchuldigt wierd. Hy was een Propheet des N. Teſtaments, die de Geeſt van Gods kinderen had, en zo men voor 't overige op Davids leven, Deugden, en Heldendaden oogt; men zal vry wat gelijks vinden. 't Zal genoeg zijn indien men

maar

Hosted by Google

maar met waarheid kan zeggen dat hy *in zijn tijd de Raad Gods gediend had.* En op dat niemand twijfele, zie daar, maar de voornaamste bewijzen.

Gewisselijk is de *Godsvrugt*, en *zuivere Godsdienst* de grondslag van alle deugden, byzonder ook 't Cieraad der Koningen en Vorsten. David dien man na Gods herte blonk hierin boven alle andere uit, als de Zon onder de mindere starren. Gelukkig volk wiens Koningen *Voedsterheeren* van de *Kerke Gods* zijn. Geen dierbaarder Parel aan haar Kroon, *Regna firmat pietas*, De Godsvrugt bevestigt de Koningrijken. Geen hooger lof kan de H. Geest aan een Josua-, Zamuel, David, Josia, Josaphat, en Hiskia geven, als datze den Heere vreesden en hem dienden met 't gantsche herte. Dat is de onstervelijke lof die de oude Kerkenleraars een Vromen Constantyn en Godzalige Theodosius geven, Flonkerstarren van haar tijd, die meer door haare *Godsvrugt*, als haare *Wapenen* hebben uitgevoerd. Waarlijk wat zeldzaams in de Hoven der Princen, daar de weelde, overdaad, en alle zondige driften als strijd voeren. Hy kende onze zalige Vorst niet, die hem voor geen voorbeeld van Godsvrugt hield. 't Huis van Orangie, Neerlands Veldheeren, hadden by haare vyanden zelf dien roem, en gavender tastelijke blijken van. Al te wel was onze WILLEM onderwezen in de groote Godgeheimen, van Jongs op, als dat hy *Gods Raad* in zijn volwassen *leeftijd*, niet zoude *dienen.* Hy kende de Godsvrugt van zijne Vaderen, hy wist watze voor de gezuiverde Godsdienst geleden hadden. Laat de vervloekte regel van een Heilooze Machiavel, of liever Bileams raad, by zommige Vorsten ingang vinden, *als of de waare Godsvrugt niet nodig in den Vorst vereischt word, maar dat 't genoeg is daar van een uiterlijke schaduwe of gedaante* *Lib. de Principe Cap.* 18.

Hosted by Google

te vertonen. Vervloekt was die Staats-regel by onzen Vorſt, en quam noit in zijn gedagten. Hy vreesde God met 't geheele herte, hy ſprak'er van, niet alleen met de mond, maar ook met 't herte. Hy beſchouwde de kenniſſe der waarheid niet door enkele beſpiegelingen, maar door ondervindingen. Hy bezat een ziel die door de genade bewerkt wierd. Hy koos met zijn zalige MARIA, *'t beſte deel.* Noit ondernam hy wigtige zaken, voor alvorens den Hemel geſmeekt te hebben. Hy wiſt wel dat alles door 't Gebed moet geheiligt worden, zal 't wel gelukken: en gedenkende dat wy God de tiende ten minſten ſchuldig zijn, van al dat wy ontfangen hebben, heiligde hy de Heere de tiende van zijn dagen, gedagten, woorden, en zorgen. En terwijl hy de openbaare Godsdienſt waarnam, trok hy door zijn aandagt en zedigheid alle oogen op zig: zonder dat men hem van eenige gemaaktheid koſt verdenken. Hy wiſt wel, dat de Godsvrugt moet gedekt zijn, gelijk de Heidenen die op haare Penningen vertoonden. Moeſt 'er voor Land en Kerk, een plegtige vaſt-en bede-dag afgezondert worden, de Zalige Vorſt was noit de laatſte, die'er om dagt: en die hem in dringende noot zijn herte voor God hoorden uitſtorten, zullender haar leven lang aan gedenken. Met een woord, de eere Gods, de uitbreidinge van Jeſus Koningrijk, was by hem van 't grootſte belang: 't eene betoonde hy met zijn Heilige wandel en onopſprakelijk gedrag, en tot uitvoeringen van 't andere gebruikte hy Evangeliſche middelen, wel wetende, dat geweldenarye te vergeefs verſpilt word op het dwangeloos geweeten, en dat niemand 's menſchen herte kan beheerſchen, als die 't gemaakt heeft. Noit zagmen een Vorſt gevoelijker getroffen, als wanneer men van de vervolgingen onzer Geloofsgenoten in Vrank-

Hosted by Google

Vrankrijk en elders ſprak. En wat hy aan die gedaan heeft dewelke 't vier ontvlooden waren, is elk bekent. Die *verdrukte* en *door 't onweder voortgedrevene* vonden by onze David een ſchuilplaats, en geen kleine hulp. Wat zal ik meer zeggen? Godsvrugt ſchitterde in alle zijne handelingen, en niets was'er by hem dat ſwaarder woeg als 't Geloove der Heiligen. Hy beleefde zijn Belijdenis door de oefeningen van alle Chriſtelijke deugden, en men vond zelden een Koning zo vry van de zondige vermakelijkheden, en gemeene gebreken der Vorſten. Men noeme hem vry de *Alder-Chriſtelijkſte Koning*, *Beſchermer des Geloofs*, *Verloſſer van't Paapze Juk*, de *Vorſt die wy nevens God*; *de behoudenis van onze dierbaare Godsdienſt en Vryheid ſchuldig zijn*, de *Man die God als een andere David in zijn raad gediend heeft*.

Vond men oit een Vorſt die zig geheel aan 't Goddelijke beſtier over gaf, en alleen op vlerken van Gods voorzienigheid zig lied dragen; ſtaa my toe, dat men zelden WILLEMS weerga vond; of laat ons hem zonder ſchroom met dien Lieveling Gods, Koning David evenaaren, die zig geheel aan de Goddelijke ſchikkinge overgaf, en op zijn beſcherminge volkomen geruſt, door zo veel gevaren vloog. Waar vond men een Vorſt die Davids voed-ſpoor zo volmaakt naſtapte als de Godzalige Koning WILLEM? O hoe vaſt ſtond dat Eeuwig Raadsbeſluit by hem? hoe gaf hy zig niet geheel over? hoe ſweefde hy op de vleugelen des Almagtigen? hoe wel was hy verzekert dat'er geen hair van ons Hoofd kan vallen zonder de wille en toelatinge van onze Hemelſche Vader? hoe vaſt ſtond zijn vertrouwen op de Heere die hy zig geduurig voorſtelde? hy wiſt wel dat niemand gelukkig is, *als die in de ſchuilplaatze des Alderhoogſten gezeten is*, dewijl hy dan *vernachten* kan, *in de ſchadu-*

Pſ. 91: 1. *ſchaduwe des Almachtigen.* Hoe menigmaal heeft hy met David gezegt, *de Heere is aan mijn Rechterhand*, hy is mijn *Borgt*, mijn *Schilt*, en *Hoog vertrek*, mijn *licht* en *levens-kragt*, voor wien zoude ik vrezen? of wat zullen my de menſchen doen? gelooft my, Toehoorders, geen Godsgeleerde kan van deze grondwaarheid zo ſpreken, als onze Vorſt die in zijn herte gevoelde, en in zijn leven vertoonde. Wat baat 't de trooſtwaarheden van ons geloove te belijden, zonder daar van gevoel te hebben, of met'er daad te toonen dat men in dat gelove geſterkt is? Onze Vorſt vertoonde door zijn geheelen Levens loop, tot verbaazinge van haar die hem van na by kenden, wat kragt die waarheden van Gods alwijze *beſtieringe*, onweerſtanelijke *raad*, en Vaderlijke *beſcherminge* op zijn edele Ziel hadden. Trouwens, hoe zoude hy waare 't anders geweeſt, alle vervloekte aanſlagen en Moord-beſluiten geſmeet tegens zijn dierbaar leven, veracht, beſpot, geen gevaren gevreeſt, geen vier en ſtaal ontzien hebben? of hoe zoude hy met zulk een kleine macht hebben derven over Zee ſteken, om 't groote Koningrijk te verloſſen. O hy was verzekert dat hy 't *werktuig* van *Gods Raad* was, een *gezegent middel*, om zijn voornemen uittevoeren. Bragt men hem de tijding, dat Heilooze Konings-moorders na zijn leven ſtonden, hy wierd noit ontruſt; 't Was altoos zijn Chriſtelijk woord, *buiten Gods toelatinge geſchiet'er niets. Zo God voor ons is, wie zal tegens ons zijn?* O Zalige gelukige Ziel die zo onder de vleugelen van den algenoegzamen God u verblijf zogt! Gy hebtze gevonden. En zoo veel ontdekkingen van verraderyen, zo veel wonderlijke verloſſingen, zijn de levendigſte bewijzen, dat u gelove en vertouwen niet ydel was!

Uit zulken ſchoon en zuiveren Bron koſten niet anders

ders als zoete wateren vloeijen. Hy die zo op de Goddelijke Raad en hulp ſteunde, wierd zelden ontroert. Hy bezat een ſtillen Geeſt voor God. Hy had geleerd in voorſpoed matig, in tegenſpoed geduldig te zijn, wetende dat beide van den Heere is. Men roeme de Helden van Grieken en Romeinen, van haare Standvaſtigheid in tegenſpoed, wat was 't dog, als een verherdinge des gemoets zonder vrugten van trooſt? Vorſt WILLEM koſt zig in Gods Heilige wil geruſt ſtellen, en met lijdzaamheid verdragen. Daar is geen zaak gevaarlijker, als wanneer Koningen en Oppergebieders de eerſte zijn die de moed laten zinken, en op de minſte rampſpoed alles verlooren agten. Van een andere Geeſt, wierd onze Vorſt bezield. Hy was altijd moedig als een Jonge Leeuw, wanneer andere moedeloos waren. Wat wonder! de voorbeelden van zijn onvertzaagde Vaderen, die noit 't Roer van Staat in de verwoedſte Golven lieten gleijen, ſpeelden hem altoos voor de oogen: en de Zin-ſpreuk van de eerſte Grondlegger van onze Staat, WILLEMS over-Grootvader, (SAEVIS TRANQUILLUS IN UNDIS: *Als een Rotze geruſt midden in de woedende Golven*) volgde hy in allen delen. Ja zo veel zeldzame verloſſinge als God op 't Toneel van zijn wonderen, ik meen Nederland, heeft gewrocht, gaven hem altoos hoope van een gewenſchte uitkomſt.

Hy wiſt, dat een deftige nederigheid onder de Cieraden der Voſten is. De Ouden geven voorbeelden van verquiſtende Vorſten, die voor mond en lichaam alles ten beſten hadden, en ongeloovelijke ſchatten verſpilden. Een Vitellius, Xerxes, Geta, Alciſtenes, en ontmenſchte Heliogabalus, kregen door haar dertelheid, en pragt Brand-merken in de Geſchiedboeken. Maar die een voorbeeld van matigheid en nederigheid willen

Hosted by Google

zien, moet onzen Zaligen Vorſt beſchouwen. Schoon hy alles had dat een Konings-tong kan ſmaken, koſt hy met de geringſte ſpijs vergenoegt zijn, en in een vaſt voedzel meer ſmaak vinden, als in dertele lekkernyen. De Koninglijke Cieraden droeg hy niet, als om de Kroon geen ſchande aantedoen. Noit zogt hy in 't Purper de Koninglijke luiſter, maar in de glantz der deugden. Die hem niet van aangezigte kende, zoude geen Koning in zijn Gewaad gevonden hebben. Hy mogt wel met de wijze Vorſt Alphonſus zeggen, (als hy tot een pragtig Gewaad van zijn Hovelingen gedrongen wierd:) *Dat hy by zijn Onderdanen liever wilde uitſteken in deftige Zeden, als in Kroon en Purper:* of met een Ageſilaus, by de Egyptenaars om zijn gering Gewaat veracht, zulke Pronkaarts antwoorden, *Dat de Koninglijke Waardigheid niet door glantz van Klederen, maar door Voorzigtigheid, en Kloekmoedigheid te verkrijgen is.* Een zagt, en Vrouwagtig Cierzel hield hy met Auguſtus, voor *een wimpel van Hovaardye, een neſt van dartelheid.* Eylieve wat werk zoude hy van zijn Lichaam maken? wat behoefde hy dat te vercieren, daar hy de *Schoonheid* die in 't *binnenſte is*, dien *nieuwen Menſch*, die *zagte* en *ſtille Geeſt*, 't *Beeld van God* de *Cieraad der Gelovigen*, bezat? min of meer als de gordynen van 't Oude-heiligdom, die van buiten *ſlegt*, maar van binnen *Rijk* en *Pragtig* waren. En wil iemand weten wanneer onze Vorſt 't Alder-cierlijkſt na den Lichaame gekleed was? 't wat op dat pas, als hy in 't Harnas geklonken voor 't hoofd van zijn Benden ſtond, om Europaas ontroerder te beſtoken. En hoe zoude hy oit op lichaams Cieraad verſlingert zijn geweeſt, die van Jongs op, geduurende zijn geheele leeftijd, zijn dierbaar leven voor Land en Kerk blood ſtelde, en graag voor die beide zijn bloed wilde ſtorten? Hoe

Æneas Sylv. de geſtis, Alphonſ.

Plutarh. in Lacon.

Suetonius vitá Aug.

Hosted by Google

Hoe nederig, zagtmoedig, en goedertieren was de ziel, die dat lichaam als een Herberg bewoonde? Laaten een Wereld-dwingende Alexander by de Grieken, en een dappere Julius Cæsar by de Romeinen, dien roem wegdragen, datze zig niet min door haare *Goedertierendheid*, en *bevallige Lieftalligheid*, als door hun Zegenpralende *Wapenen* beroemd maakten; men noeme Titus om deze reden *Mundi Deliciæ*, *de vermakelijkheden des Werelds*: onze Vorst oefende die deugden zo veel heerlijker alsze uit Heiliger beginzel voortsproten. Als een Christen was hy vriendelijk en lieftallig tegens alle, gemeenzaam in zijn ommegang, hoorende met 't aldergrootste geduld, zelf zulke die veel minder Perzonen zouden verveelt hebben. Noit hoordemen de zagtmoedige Vorst tieren of bulderen. Warender misslagen te bestraffen, 't geschiede met een ernstige Zedigheid, en hy wist zig medegaande te toonen met de swakheden van andere, als wetende, dat hy ook een Mensch was, en overzulks swakheden en struikelingen onderworpen. Hoe menigmaal spatten de Vorsten, onderschraagt door hun macht, uit tot wreedheden? Maar wie kost oit Neerlands David van wreedheid beschuldigen? die zijn vyanden door zagtmoedigheid overwon, en de alderquaadaardigste Fielten, die op zijn leven hadden toegelegt, alsze maar de euveldaad beleden, 't leven schonk, daar 't in zijn macht was haar te straffen. Hy oordeelde, dat de vervaarlijke beten van een gewond gewisse, strafs genoeg waren: en hy quam niet tot de straffe als in de dringenste noodzakelijkheid. Hoe dikmaal hebben zijne Vrienden hem moeten aanporren om dog wat strenger met die Pesten van 't Menschendom te handelen? O hy wist na de les van zijn Meester zijnen Schulde-

naren te vergeven, en zelf voor zijne vyanden te bidden. De Koning te vloeken is de dood. Maar hoe veele dewelke die grouwel-daad pleegden, ſchonk hy 't leven? volgende 't voorbeeld van Koning David, die den vloeker Zimei 't leven ſchonk. Plutarchus heeft 't als een zeldzaam voorbeeld van zagtzinnigheid aangetekent, als de Groote Philippus, Koning van Macedonien, eens in zijn Tent vertoevende, twee Krijgsknegten die digt by de Tent den Vorſt laſterden, alleenlijk vermaande, *datze wat verder zouden afwijken, of wat zagter ſpreken.* Maar onze Vorſt koſt met geen minder onverſchilligheid alle laſteringen, die zijn vyanden uitbraakten, overſtappen. Ja behield altoos een behoorlijke agting voor een ontaarde Schoonvader, of die ſchoon al zijn Blixem-vloeken uitſchoot, en onze Vorſt vervaarlijk uitkreet.

2 *Zam.* 19: 23.

Plutarch. in Apopht.

Mijn yver, Toehoorders, verrukt my, ik ga te ver buiten mijn beperkte tijd, en nog zou ik 't hooger in top kunnen trekken; een glantz van deugden ſchittert my voor de oogen, ik weet nauwlijks wat eerſt of laatſt te noemen, en nog tel ikze maar op in de plaats (dat egter boven mijn berijk is) van die in haar luiſter af te beelden. Ik zal te vroeg van deze Koninglijke Printe moeten af-ſcheiden, heb nog wat geduld, ik zal nog een of twee deugden noemen, die onze Vorſt boven andere Koningen bezat, en daar mede zal ik deze korte Deugden-ſchetz eindigen.

Buiten alle tegenſpraak vereiſt men twee deugden in een Vorſt om hem 't Rijksbeſtier waardig, en gelukkig in zijn Volks-regeringe te maken, namelijk *Wijsheid* of *Voorzigtigheid*, en een geoefende *Oorlogskunde*, gepaart met *Dapperheid*. Door de eene beſtierd hy gelukkig zijne Onderdanen, en door de andere overwind hy zijn

Hosted by Google

zijn vyanden, die zijn ruſte tragten te ſtooren. Gelukkig Volk wiens Vorſt een Prins van Oorlog en Vreede is! dat is, in beiden ervaren. Ik twijfel of onze Vorſt wel in beide oit zijns gelijk had, of zal men Chriſten Koningen, met Heidenze vergelijken, men zegge vry, dat hy in *Staatkunde* en *wijs beſtier* de groote Auguſtus, en in *dapperheid* en *Oorlogskunde*, de gadeloze Alexander overtrof. Of om zulke voorbeelden niet op te halen, laat ons zeggen, dat hy in 't een en 't ander Davids voedſpoor volgde, zo dat men zonder vleierye van onze Vorſt mag zeggen als eertijds die Vrouwe Koning David aanſprak, *gelijk een Engel Gods alzo is mijn Heere de Koning, om te hooren 't goede en quade, mijn Heer is wijs na de wijsheid van een Engel Gods, om te merken alles wat op der aarde is.* 2 Zam. 14: 20. Wie zag hem oit verzuft zitten in de Raadsvergaderinge? Hoe ſchrander was zijn Oordeel? hoe doordringent zijn verſtand? hoe verre zag hy niet in zaken van belang, en hoe dikmaal voorſpelde hy die zo net ofze reeds geſchiet waren? Hy had niet veel ontdekkinge nodig om van een zaak te oordelen, of geheimen te ontdekken: en 't was'er zo verre van daan, dat hy, als vele Vorſten, van andere haar raad t'eenemaal afhing; dat hy verſcheiden door zijn wijze voorſtellingen (te vooren van andere gedagten) in zijn gevoelens overhaalde. Waarlijk hy veizelde zijn uitnemende *Wijsheid*, en *Staatkunde* dagelijks hooger en hooger tot verbazinge van alle de Machten des Werelds. 't Was hem weinig werk de raadſlagen der vyanden nateſpeuren, en in tijds te ontdekken. Men roeme de Staatkunde van Koningin Elizabeth, ruſtende op de Staatsregelen van haare groote Raadsman Walzingham, die tot de binnenſte Cabinetten van Spangien wiſt intedringen: en de Spaanze

Hosted by Google

Koning nevens de Paus te boegſtaven, in haare groote ondernemingen : ik zou hoger toon ſlaan, en andere dingen kunnen zeggen, wiſt ik niet dat deze ſtof beter een Staatkundige Schrijver, als Predicant voegt. Laat ons nu maar met waarheid zeggen, dat Vrankrijk al overlang er' gevoel van had. Hoe dog dien Koning zijn groote raadſlagen bedekte; en de Wereld zogte een Mom-aangeſigt voortewerpen, Vorſt WILLEM had'er al lang de weet van : en 't was niet van huiden of giſteren dat onze ver-ziende Koning bemerkte, dat dien Heerzugtige Lelie-Vorſt na de Opperheerſchappye van Europa dong. De groote WILLEM wiſt haaſt een middel uittevinden, om die zo vervaarlijke ſprong te ſtuiten. Wanneer hy de Aanleider was van 't beroemde Congres of vereeninge der Bond-genoten, waar van wy nu de heilzame vrugten zien : en verder hoopen te genieten. Waarlijk een onſtervelijk *Proef-ſtuk* van WILLEMS beproefde *Wijsheid* en *Staatkunde*, waar van men in Vrankrijk zelf gezegt heeft, dat men nauwlijks koſt begrijpen hoe onze WILLEM, Vorſten van verſchijden Godsdienſt en intreſt, als tot een lichaam heeft kunnen 't zamen voegen. Men noeme hem dan vry de *Ziel* van 't *Bond-genootſchap*, de *Beſcherm-Engel* van Europa, de *Noord-ſtar* op wiens gezigte 't Schip van Staat door geheel Europa zeilde, de *Verydeler* van Vrankrijks Raadſlagen, de *Wijſte Koning* van 't Chriſten-rijk, wiens *Wijsheid* en *Staatkunde* zelf in 't Hof der Ottomannen was doorgedrongen : en waar zouze haar merktekenen niet gelaten hebben, had onze WILLEM langer geleefd ? Waar vond men oit een Koning die de herten van zijn Onderdanen zo wiſt intenemen ? die zijn banden zo vaſt en zeker bond ? die zonder betwiſtinge, in deze toeſtand der zaken 't oog van al de Wereld op

zig

Hosted by Google

zig trok? Waar vond men zo een *Vader des Vaderlands*, die zig zelf door zorge voor 't Land en Kerk verteerde? En met recht voor zijn Zin-ſpreuk die woorden mogt gebruiken: ALIIS INSERVIENDO CONSUMOR: *Door andere te dienen verteer ik.* Koſt de Oudvader Ambroſius eens van de Godzalige Keizer Theodoſius zeggen, dat hy na by zijn einde zijnde, *meer zorg voor de welſtand van de Kerk, als voor eigen belang toonde*, men mag met waarheid ook onze Vorſt dien roem geven: Als die tot op zijn Dood-bedde, tot de laatſte Doodſnikken toe, voor 't beſte van Land en Kerk bezorgt was: Ja die zijn zalige Ziel nauwlijks koſt overgeven, ten zy hy alvoorens als een andere David, elk die tegenwoordig was, zo veel zijn kragten toelieten, vermaant had, zijn Voed-ſpoor nategaan. Dat is, Chriſtenen, voor Land en Kerk waken! Zo verdiend men te regt de naam van *Vader des Vaderlands*, en *Voedſter-Heer* van *Gods Kerk!* Zo geeft onze Hiskias *beveelen aan zijn Huis*, eer hy zijn geeſt uitblaaſt.

Daar was nog een deugd, waar van ik niet derf ondernemen om te ſpreken, namentlijk zijn *Oorlogskunde*, en byna ongelovelijke *Dapperheid.* Elk een blad in zijn Geſchiedenis zal zulke Proef-ſtukken geven, dat de Nazaten 't nauwelijks zullen geloven Geen Vorſt die Koning David hierin zo naby quam, als onze Held. Iſraels Koning, die groote Krijgsman, blonk boven alle Koningen in Dapperheid uit, als die in zijn Jeugd die Proefſtukken gaf: onze Held, ſtond aan 't hoofd van zijn Benden, als hy nog nauwlijks kragten had om de Wapenen te dragen, en brak al vroeg de ketenen van 't vrye Nederlands onverdragelijke ſlavernye. In hoe veel bloedige Veldſlagen, gevaarlijke Beleegeringen, was hy de eerſte aanvoerder? geen Julius Cæzar, of grote Alexan-

Hosted by Google

ander, geen Scipio, Fabius, geen Franze Hercules kunnen by onzen Held ophalen. Koningen en Vorſten laten gemenelijk hare Oorlogen door andere uitvoeren, ontziende of gevaar, of ongemak : noit bekroop onze Held zulken laf-hertigheid. Hy ſchroomde noit van zijn Throon te ſtappen, over de bruizende Golven te ſnellen, om zijn Benden, aan Maas, Rijn, Schelde, of Boyne vergadert, als een Vader zijn kinderen voor te gaan. Waar vond men beter Veldheer? Waar zagmen moediger Krijgsman? wanneer heeft hy voor gevaar getrilt, die zo dikmaal in 't grootſte gevaar was? die voet aan voet dorſt vegten, en meer als eens door zijn omcingelde vyanden ſloeg : die door uitgetoogen Sweerden, de Donderklooten van grof, en den Hagelbuy van klein Geſchut rende; die de dood als uittarte, en als de minſte Zoldaat met de kling in de Vuiſt, door Velden met merg en bloed der verſlagenen bezaaid, in 's vyands Heir-ſpits drong? Ja die men als een ſnelle Blixem, midden in 't hevigſte van de Strijd, dan hier, dan elders zag vliegen, en wiens tegenwoordigheid, de *ziel* en *trooſt* der Heir-benden, de *ſchrik* van de vyanden was. En hoe kan mijn ſtamelende Tong zijn Heldenmoet zo voor uwe ooren uitroepen, als de geheele Wereld daar van overtuigt is? Zal ik Zegenrijke Overwinningen optellen? zal ik Steden en gevreesde Sterktens noemen, die zig voor Held WILLEM boogen? wanneer zou mijn vertoog eindigen? Hoe ik deze Koninglijke Printe meer beſchouw, hoe luiſterrijker die my voor komt en mijne gedagten overdwarſt. Ik laat 't overige voor de beſnedene Pennen en grootze Geſchied-ſchrijveren, die de onſtervelijke lof en deugden van onze Vorſt voor tijd en nijd zullen beſchutten, en vereeuwigen.

Ga nu, mijne Toehoorders, doorbladert vry alle de Ge-

Hosted by Google

Geſchiedboeken van Volkeren en tijden, en zie eens of gy ergens zo een *Voorbeeld* van *Godsvrugt*, *Deugt*, *Wijsheid* en *Dapperheid* zult vinden? Ach, had die Zon nog een tijd lang geſcheenen! Ach, had die gadelooze Vorſt 't verdrukt Europa nog eens mogen byſpringen! Ach, had hy de Oorlogen des Heeren langer mogen voeren! Maar, die wenſch is te vergeefs. Die gadelooze Star is verduiſtert. Den *adem onzer neuzen de Gezalfde des Heere* is de weg van alle vleeſch gegaan. Die *Kerk* en *Rykspilaar* is ons te vroeg ontvallen: de *Beſchermer des Geloofs*, de *ziel der Bond-genooten*, de *Gezel* van de *Wereld-dwinger*, de *Wagter van Neerlands Tuin*, de *Held Iſraels*, heeft zijn dagen geeindigt, die *Edele Stam* is afgeknot, zonder *Spruiten* natelaten. Zijn tijd is uit, zijn dagen houden op; kort om, onze *David als hy in zijnen tijd de Raad Gods gediend had, is onſlapen.*

Verwacht niet dat ik lang zal ſtaan op 't levens einde van de Vorſt, veel min dat ik uw zijn laatſte woorden zal mededeelen, was 't laatſte in mijn vermogen, ik zou niet nalaten een Zieltogende Vorſt ſprekende in te voeren. Maar dewijl zijn laatſte Swanen-zang my niet bekent is, zou 't geen kleine misgreep zijn die te vercieren. Zo veel wy'er van weten, hy is Godzalig ontſlapen, hy ſtierf de dood des Rechtvaardigen. Op zijn Godvrugtig leven moeſt een Zalige dood volgen, hy koſt niet qualijk ſterven die zo wel geleefd had. Hy die in zijn Ziekbedde met Hiskias koſt zeggen, *Och! Heere gedenkt dog dat ik voor uw aangezicht in waarheid, ende met een volkomen herte gewandeld hebbe, en dat goed is in uwe Oogen gedaan heb:* koſt'er met de groote Kruisgezant bydoen, *wy hebben goeden moed, en hebben meer behagen om uit 't Lichaam uit te wonen, en by den Heere in te wonen.* Die God tot de laatſte minuten zijn verſtand

Jeſ. 38:3.

2 Corint. 5:8.

onbedwelmt liet houden, heeft zekerlijk die laatſte ogenblikken beſteed, om zig met den Hemel-Koning te verzoenen, en door de dierbaare panden der genade (na de gewoonte van de Engelze Kerk) zig te verzegelen van de vergevinge der zonden, en gemeenſchap met de Zalige God. De ſwakheid van zijn Lichaam, zo veel dodelijke gevaren, hadden hem al te dikmaal vermaant van de gemeene ſtervelijkheid, als dat hy onbereid zoude ſterven. Wiens leven niet als een dodinge van den ouden Menſch was, behoefde de Sterf-kunſt op 't Doodbedde niet te leeren: die al voor eenige Jaren wenſchte met zijn Zalige Princes te ſterven, koſt de dood niet te vroeg komen; hy koſt ook met die Godzalige Ziel, Heerlijker gedagtenis, betuigen *dat 't de eerſtemaal niet was dat hy zig ter dood bereid had*, nademaal hy zijn leven als in zijn hand had gedragen, om 't gewillig zijn Verloſſer overtegeven, wanneer hy 't zoude eiſchen. Eindelijk, hy heeft de dood aangezien en verwacht als een Bodinne van de aanſtaande geluk-zaligheid, en doorgang tot 't leven die (na dat hy 't Verbond van vreede, ruſtende op de offerhande van Gods Zoon, door de H. Verbond-zegelen had vernieuwt, van de Eerwaarde Kerk-voogd gevraagt, *of zijne Majeſteit, na dat hy nu zijn vreede met God gemaakt had, nog its in opzigte van't Gemeene-beſt te beveelen had?*) Chriſtelijk antwoorde, dat *hy alles aan de alleen-wijze beſtieringe Gods ouergaf.* O hoe zoetelijk en zagtelijk is hy ontſlapen, die zelf de dood nauwlijks gevoelde, en andere (O welk een bewijs van zijn onverſchrokken geeſt!) vraagde, *of 't nog lang koſt duuren?* Zo ontſliep onze Vorſt, min of meer als een zalige Vader Jacob, of Godvrugtige David, dat was 't einde van dien *Rechtvaardigen.* Gode zy dank, hy is *ontſlapen*, Neerlands

lands David is zagtelijk in den Heere geruſt. Verwondert u niet, mijne Toehoorders, dat ik zo ſpreek: wy hebben wigtige reden, dewijl wy nu zien dat de Alderhoogſte dezen zijnen Lieveling, als zijn oog-appel, bewaard heeft. Zijn wy niet dikmaal bedugt geweeſt, dat een helze verrader hem van kant zoude maken? hebben wy God niet geſmeekt, dat hy dog zijn Ziele wilde knopen in 't Bundelken der levendigen? en blijkt 't nu niet by de uitkomſt dat Jehova hem met zijn Hand gedekt heeft? Dat hy eens ſterven moeſt, was ons al te bekend; maar 't quam'er op aan hoe hy ſtierf. Ziet daar, geen Moord-dolk heeft hem 't Herte af-geſtoken, geen helſch Vergift zijn levens-lampe uitgebluſt, geen ontmenſchte Moordenaar zal zig kunnen beroemen wegens zijn dood, *hy is ontſlapen*. Wat heeft men nu door alle die Moordbeſluiten, helze laagen, vervloekte verraderyen uitgevoerd? Verraders! Konings-moorders! leer nu, dat 't te vergeefs is tegens Gods gezalfde te woeden! en gy die zulke omkoopt, ſpaar nu 't vervloekte geld. Hy is *onſlapen*, God die hem ons gegeven heeft neemt hem weder 't huis. Hy is *ontſlapen* om in een ander leven wederom te verreizen uit 't Dood-ſtof.

Maar, O ſwaare ſlag! O ontijdige dood voor beide Volkeren, O ſmertelijk verlies! O droevige dag! O *Cieraad Iſraels hoe zijt gy door de dood gevallen? Ach! verkondigt het niet te Gath, boodſchapt het niet op de ſtraten van Askalon* (te Romen of Parijs, of elders by de vyanden die ons Zion haten) *op dat de Dogteren der onbeſnedene* (van herten en ooren) *niet opſpringen van vreugde*. Ach! wy mogen hem met reden (buiten ons aan aanroepinge van Heiligen ſchuldig te maken, uit zulke kleine beginzelen eertijds herkomſtig) onze Klaag-ſtem nazenden! Ach *Sions Held*! Ach *Vader des Vaderlands!* 2 Zam. 1: 19.

moeſt gy ons nu verlaten? Ach, *Neerlands Joſua*! moeſt gy nu zo ontijdig weggerukt worden? *O ziel der Bondgenooten!* moeſt nu de band van u dierbaar leven breken, nu gy de banden der Bond-genooten had vaſt gemaakt? Moeſt nu de vyand van 't Menſchdom u neervellen, die zo lang van u veracht was? waarom de Kerk en Land verwoeſter niet eerſt gefnuikt? waarom niet eerſt 't Bloed van Gods knegten gewroken? Ach! Waarom niet eerſt 't zugtent Europa verloſt? *O Neerlands Vader! Neerlands Vader! Zuil, Schild*, en *Scherm, Wagen Iſraels en zijne Ruiteren!* gaat gy nu na de eeuwige vreugd, nu wy u 't Aldernoodigſte van doen hadden? Ach! ..... Maar ſtaakt u klagte, Chriſtenen, buigt uw onder de wil des Almachtigen, doorzoekt zijn raad niet, beklaagt de zalige Vorſt zijn deel niet: of hy zou ons toeroepen; (indien de Overledenen met de Levendigen geſprek mochten houden) „ Wat wenſcht gy my nog „ langer in dat Tranen-dal te blijven? waarom zal ik lan„ger in een Zee van zorgen dobberen? wat zoude ik „ langer in dien Kerker doen? Ik heb mijn tijd gehad, „ ik heb mijn Hemel-koning in zijn Raad gedient, ik „ heb zijn wil gedaan, en 't werk dat my was opgelegt, „ getrouw uitgevoert; ik ruſt nu van mijn arbeid, ik „ geniet nu 't beſte deel, ik heb beter Hof en Kroon, „ geen zorgen van twee Volkeren, geen aanſlagen van „ vyanden ſtooren hier mijn vreugd. O ik veragt nu „ al 't Ondermaanze, ik begeer niet weder te keeren. „ Dit Engelen-rijk, dit Paleis mijns Konings, dit Ge„ zelſchap van volmaakte rechtvaardigen, is my al te „ vermakelijk, ik wil mijn Kroon niet ruilen voor zulk „ een die met doornen bevlogten is, laat andere nu ook „ 't gewigte van de Rijksbeſtieringe gevoelen, ik heb „ mijn werk afgedaan, en geniet nu de eeuwige ruſte,

„ be-

Hosted by Google

„beklaagt mijn Staat niet, misgunt my dat groote Heil „niet: beweent dog my niet, maar u zelfs." Dus zou de Godzalige Vorſt ſpreken, koſt hy ons van 't Hemelwelf toeroepen. Zoo hy eenig gevoel van ons had, hy zoude niet anders begeeren, als dat wy hem zijn ruſte gunden, dat wy in zijne Zegenpraling vrolijk waren, en dat wy in zijn Hemelſche Kroninge juichten, en dat wy zijne gedagtenis liefhadden. Dit konnenwe, dit mogenwe, dit willenwe ook niet nalaten.

Wel aan dan, Zalige Vorſt, voorbeeld, aller Koningen, Cieraad der Vorſten, dewijl 't de Opperbeſtierder zo behaagt, willen wy de Raderen van zijn beſluit niet doorſnuffelen, veel min uwen gelukzaligen ſtaat misgunnen. O neen, Geluk! Geluk! Zalige Ziel. Leeft nu beter als hier op Aarde, geniet de ruſte van uwen arbeid, regeer by God U Opper-koning. Ga nu zitten op een Throon die door geen vyand geſchokt en benijd, of door een valſche Achitophel ondermijnt, of omgeſtooten word. Zegenpraal nu over alle uwe vyanden: gy hebt overwonnen, ontfangt de Kroone der Heerlijkheid. Wy beneiden U dat geluk niet, maar willen ſlegts rijkhalzen om met U eens deelgenoten te worden van die Zalige vreugd. Vaart wel, vaart eeuwig wel, Zalige ziel, vaart wel, *Cieraad Iſraels, puijk der Vorſten*, wy willen nog zullen U niet wederzien als hierna. Vaart wel Neerlands David, leef nu onder 't Gezelſchap van uwe Vaderen, en zo veel Vorſten als met U den Raad Gods gediend hebben! Dewijl ons dat geluk nog niet gebeuren mag zullen wy ondertuſſchen uwer niet vergeten, 't Beeld van uwe deugden zal vaſter in onze zielen blijven als in Goud of Marmer: uwe Heldendaden zullen leven zo lang de Wereld ſtaan zal. Wy zullen U een Graf-tombe oprichten in onze herten, die tijd of nijd zal bederven, uwe gedagtenis

Hosted by Google

zal in Zegeninge zijn. Vaart wel, vaart wel, getrouwe David! ga henen in de vreugde uwes Heeren!

Ik zie, Broeders, uwe Herts-togten gaande gemaakt, ik zie bekreten oogen, betrokken aangezigten, en ik ben mijn zelfs nauwelijks machtig; ik wil egter geen lange Trouw-klagte maken, of uwe gemoederen buiten gedaante brengen. 't Paſt ons waarlijk dit verlies niet ongevoelijk te laten doorgaan, 't betaamd ons Lijk-tranen te ſtorten, en bedroeft te zijn, over de dood van zo gadeloozen Vorſt. 't Chriſtendom verbied geen matige droefheid, maarze moet niet zijn als die der Heidenen, op datze in geen ſtoute murmureringe, hopelooze ongeduld, wrevelige razernye, uitbreke. Ik zou meer van deze zaak ſpreken, had ik niet voorgenomen met een korte vermaninge deze Lijk-en Leer-Rede te beſluiten.

Wat zullen wy dan by dit ſmertelijk verlies doen? zullenwe al murmurerende vragen: waarom worden zulke zuilen weggerukt? of zullen wy tegens de dood uitvaren, en die voor een wreed, en ſchriklijk monſterdier uitkrijten? of ten laatſten (' t geen niet verre van laſteringen is,) al onze gal tegens 't nood-lot uit gieten? Neen, geliefde, *wat klaagt een levendig Menſche alzo? een yder klage van wegen zijne zonden.* De hand des Heeren is Heilig, zijn Oordelen rechtvaardig, de dood is zijn getrouwe Bode. 't Is Gods eigen, dat hy na zig heeft genomen: 't Is zijn geleend goed, dat hy heeft 't huis gehaalt. *De Heere heeft gegeven, de Heere heeft genomen: de name des Heeren zy gelooft;* zo wiſt Job, dat wonder van geduld, te ſpreken. Wy moeten ook de hand op de mond leggen, en niet klagen tegens de Heere: men zegge met den Digter, *ik ben verſtomd, ik en zal mijn mond niet op doen want gy hebt 't gedaan.* Pſ. 39: 10.

Klaegl. 3: 29.

Maar, wy hebben Gods ſtraffe verdiend, wy hebben

zijn

zijn Oordeelen afgetergt, onze grouwelen al overlang ten Hemel gesteigert, *beroven ons van onze kinderen* (Vorsten) *en jagen de dood tot in onze Paleizen.* En wy mogen met reden bedugt zijn, dat de schielijke dood van onzen Veldheer, een voorbode is van swaarder Oordelen. Ach, dat ik hier geen ongelukkig voorspelder was! en dat zo veele droevige voorbeelden my deze gedagte niet inboezemde! Maar wie weet niet, mijne Broeders, dat God menigmaal de kloekste Landen Kerk-zuilen, even als Zimzon de Pilaren van Dagons gebouw, wegrukt, op dat alles instorte? of wie heeft niet van Jeremias geleerd, dat 't een droevig voorteken is, als Jehova van den Volke wegneemt den *Held*, en den *Krygs-man*, en den *Richter*, en den *Ouden?* David had'er dat gevoel van, wanneer hy de dood van Zaul beweende, en de droefheid zijns Volks opwekte: *gy Dogteren Israels weend over Zaul: die u beklede met Scharlaken met weelde, die u Cieraad van Goud deed dragen over uwe Klederen.* 2 *Sam.* 1: 24. De Joden hebben een spreekwoord in dit geval: *Wee!* zeggenze, *een Land of Vorstendom 't welk zijn Overheden begraven moet.* En hoe veel voorbeelden geven ons de H. Gedenk-schriften niet, (om geen andere van onze eeuwen op te halen?) Wat al rampen volgden na Jozuaas dood? en wierd niet Zalomons levens-eind van de scheuringe der 10 Stammen gevolgt? en wat na de dood van Jozias en Hiskias 't elendige Volk overquam, kuntge in de H. Boeken nazien, te weten, God haalt de zijne voor 't onweder t' huis. *De Weldadige lieden worden weg geraapt voor 't quaad*, Jes. 57: 1. *Als de Zonne ondergaat*, (zeggen de Joden) *word de dag uitgebluscht*, of wiltge de wijste der Heidenen over dit stuk hooren, hy zal zeggen dat, *Wanneer de Staat een veranderinge* *Plato.*

over

over 't Hooft hangt, dat God dan eerſt de vrome Lieden daar uit roept.

Broeders, als wy eens denken dat Neerlands zonden dagelijks aangroeijen onder zo veel Oordelen, als wy denken dat God al lang een twiſt met de Inwoonders dezes Lands heeft gehad; en dat alle grouwelen ten top ſteigen; nog eens, als wy eens bedenken, welke booze en wonderlijke tijden wy beleven, en onzen vyand, in dit ſmertelijk verlies zien groeijen, die nu zijn Swaard te ſcherper wet, nieuwe aanſlagen in 't werk ſtelt, en alle liſten verzint, om, waare 't mogelijk, 't Lichaam der Bond-genooten van een te reiten, ja die al te klaar toond, dat onze Hercules hem alleen dwaarsboomde om de Wereld tot een Akeldama te maken; ik zeg, als wy deze dingen eens overwegen; wie bemerkt dan niet, dat God op ons vertoornt is? wie word niet bedugt voor ſwaarder onheilen?

Ach! Chriſtenen, wie is wijs? die neeme dit ter herte. Ach! dat wy een recht gevoel van Gods Oordelen hadden. Ach! dat wy dogten dat Engelands en Neerlands zonden dit en nog ſwaarder Oordeel verdiend hadden! O wee onzer dat wy zo gezondigt hebben! Dat nu een Jeremias leefde hy zoude nog eens wenſchen, *Och! dat mijn Hoofd water was! en mijne Oogen ſpringaderen van tranen! om dag en nagt te beweenen de zonden mijns Volks.* Dat Vorſt WILLEM van den Hemel koſt ſpreken, hy zoude ons toeroepen: " O Neerlands en „ Engelands Dogteren, weent niet over my, maar over „ u zelfs. Beſchreit uwe euveldaden, met heete tra- „ nen van berouw. Breekt dog uwe zonden af door ge- „ regtigheid, bekeert u dog terwijl 't tijd is, eer gy
Zeph. 2:1. „ ſwaarder geſlagen word. *Doorzoekt u zelven naauw,* „ *doorzoekt u zelven naauw, gy Volk, dat met geen luſt* „ *bevan-*

Hosted by Google

„*bevangen word, eer 't beſluit bare.*" Volgt dien raad, geliefde: *komt, en laat ons wederkeren tot den Heere, want hy heeft verſcheurd, en hy zal ons genezen; hy heeft ons geſlagen, en hy zal ons verbinden.* Valt den Hemel-Koning te voet, terwijl 't onweder opſteekt, en de bulderende Stormwinden wayen: En terwijl den Hemel ons met verwoeſtinge dreigt, zo laat ons by den Almachtigen een Schuilplaats zoeken. Hy is dog onze *Koning*, en onze *Uithelper ten dage der benaudheid*, wiens kragt wy beproeft hebben.

Vooral leert nu u betrouwen op den Heere te ſtellen; terwijl gy ziet dat aller Menſchen hulp ydel is, en als rook verdwijnt. Wacht u wel vleeſch tot u arm te nemen, of op Menſchen te vertrouwen, die den adem in haar Neusgaten dragen, die een leemen hut bewoonen, en welkers grondſlag in 't Stof is. Gy ziet immers, dat een *Menſche hoe vaſt hy ſtaat, enkel ydelheid is.* Gy ziet *Pſ. 39.* dat de grootſte Koningen als druiven worden afgeſneden, en zullen wy dan nog niet leeren afzien van Menſchen hulp? Om de waarheid te zeggen, wy hebben al te veel op onzen Held betrouwt, wy hebben niet genoeg geſtar-oogt op den Almachtigen, wiens dienaar en werktuig hy was, wy hebben niet gedagt dat hy ſtervelijk was, en als wy zagen, dat God zo veel wonderen door zijn Hand gelukkig uitvoerde, bleeven wy al te veel aan 't werktuig hangen. De zalige Vorſt was'er zelf bedugt voor, wanneer hy eens betuigde *zeer vergenoegt te zijn wegens de ongemeene toejuichingen, met welke hy wierd ontfangen van de Inwoonders dezes Lands, maar hy was nergens meer voor bekommert, en niets zoude hem onaangenamer zijn, als dat 't Volk van Nederland Afgoderye* met zijn Perzoon zoude drijven. O Chriſtelijke taale! en egter 't is al geſchiet, en byzonder in deze tijd, nu 't

oog van de geheele Wereld op hem zag. En wat doed God nu? hy haalt hem weg; om ons te leeren dat Menschen heil ydelheid is, even als zijn Overgrootvader wierd weggerukt, wanneer hy de *Moer-balk* van dezen Staat, en als 't *vertrouwen* van Neerland was geworden. Ziet, Christenen, zo heilzaam en waaragtig is die vermaninge: *En vertrouwt niet op Princen, op des Menschen kind, by welke geen heil is. Zijn geest gaat uit, hy keert wederom tot zijn aarde: te dien zelven dage vergaan zijne aanslagen. Wel gelukzalig is hy die den God Jacobs tot zijne hulpe heeft: wiens verwachtinge by den Heere zijnen God is.* Laat ons dan met de Kerk zeggen, *wy zullen tot 't Werk onzer handen, niet meer zeggen gy zijt onze God.* God wil Neerland maken tot een *Toneel van zijn wonderen*, hy wil de eere hebben, en is'er een Volk waar van hy geen roem op *Geld*, *Macht*, of *Vleesch* en *Bloed* wil verdragen, gelooft vry, dat 't Nederlands volk is. Neerlands volk, zeg ik, dat hy als een ander Israel door *wonderen verlost heeft;* wy moeten met de Kerk zeggen: *Te vergeefs verwagt men 't van de Bergen, en van de menigte der Heuvelen, waarlijk in Jehova alleen is Israels Heil.*

Ps. 146: 3, 4, 5.

Hos. 14.

Jerem. 3: 23.

Is dit zo, Broeders, zo laat ons dan nu ook, schoon deze slag niet weinig treft, de moed niet opgeven, of van onze behoudenis wanhopen. O Neerlands Verlosser leeft nog, hy is nog onze *Koning* en *Wetgever*, die noit de zijne verlaat, by hem zijn uitkomsten tegens de dood, *hy gebied de verlossingen Jacobs, zijn hand is niet verkort dat ze niet en zoude kunnen verlossen.* Herdenkt de oude tijden, den opkomst van onzen Burgerstaat, de wonderlijke verlossingen van Spaans en Frans geweld, den tachtig jarigen Oorlog, de benaudheden die ons troffen als Engeland en Vrankrijk ons van de hand

Is. 59: 1.

Hosted by Google

hand wezen, en niemand onze beſcherminge wilde aannemen, gedenkt zo de tijden van ouds, ſchept moed, weeſt ſterk, vertrouwt op den Heere. Of is 't zo zeker dat God de ontroerder Iſraels, altoos zal gebruiken tot Neerlands gezel? weetje wel dat hy de Byle daar hy mede gehouwen heeft, wel eens nederlegt, en de Roede in 't Vier werpt, wanneer die zig tegens God beroemt? gelooft my de *Scepter der goddeloozen zal niet altijd ruſten op 't kleine lot der rechtvaardigen.* Jehova zal 't bloed zijner knegten eens wreken, en daarom, *laat haare wateren bruizen, laatze beroert worden: laat de Bergen daveren door der zelver verheffinge, Zela! de Beexkens der Rivieren zullen verblijden de Stad Gods. Wagt op den Heere, en zijt ſterk, hy zal uw herte verſterken.* Behalven dat, wy zien nog de ſtralen van Gods Vaderlijke beſcherminge. 't Is waar, hy haalt onzen Veldheer, nu hy ons, en den Bondgenoten zo nodig was, maar indien hy ons 't voorgaande Jaar ontvallen had, wanneer onze Troupen weinig, en dan nog als gevangenen beſlooten waren, en de band der Bond-genootſchap nog niet vaſtgehegt was: wat dunkt uw, hadden wy wel tranen genoeg over zijn dood kunnen ſtorten. Nu heeft de Almachtige 't ſwakke Lichaam nog zo lang ondersteunt, tot dat groote Werk dus verre geklonken was. Voor de reſt, de geheimen van onzen Staat blijven bedekt, daar zitten (Goode zy alleen lof) Stierlieden te roer, die de oogen geopent zijn, en zig door geen valſche beloften in ſlaap laten wiegen, die de banden van eenigheid nog vaſter toetrekken, en als een eenig man de gemeene zaak willen handhaven, Och! dat den genadigen God haar Ondernemingen wilde zegenen, dat hy haar een dobbele mate van zijn Geeſt wilde geven, in deze dagen! om zo de Breſſe weder toe te muuren,

Pſ. 46: 5. 6.

de dierbaare Godsdienſt en Vryheid, tot'er dood te beſchermen, als Vaderen des Vaderlands en Voeſterheeren van Gods Kerk!

Wat ons belangt, laat ons niet ophouden om dit, en wat meerder tot behoudenis van Land en Kerk nodig is, den Hemel-Koning aan te lopen met vierige ſmekingen. Elk brenge zijn Wierookvat voor Gods aangezigte: Elk toone dog dat 't belang van Kerk en Land hem ter herte gaat. Chriſtenen, dat raakt ons alle, dit is onzer aller Plicht. Men late 't beſtier aan hen die 't bezorgen van 't gemeene beſt is toebetrouwt, en onze Veldheeren de beſcherminge van onze Landpalen, maar 't noodzaakelijkſte blijft ons aanbevolen. Namelijk, ons voor den gedugte Hemel-Koning te vernederen, onze klagte voor hem uiteſtorten, en terwijl zijn Oordeelen ons dreigen, den Hemel met vierige Pijlen des Gebeds te beſtormen, en met erkentenis van onze zonden zijn plagen afteſmeeken. Inder daad, Chriſtenen, de nood begint ons te dringen, een machtige Vyand komt ons van alle kanten beſtooken, ons geluk hangt aan een dunne draad, 't verlies van een Veld-ſlag, 't inneemen van een Veſtinge kan ons in de grootſte verlegentheid brengen, en den vyand legt reets in 't eigendom van onze Bond-genooten. Waak op, waak op, Gods beleiders! tot 't Gebed, kinderen Gods, zet u met Moſes tuſſchen *God* en 't *Volk*, tragt dog den vertoornden Hemel-Koning te verzoenen, gy weet immers dat hy geen luſt heeft in de dood des zondaars, maar in zijn bekeeringe. Laaten nu de *Priſters* des N. T. Met de *Dienaars* Gods *tuſſchen 't Voorhuis en den Altaar weenen*, laatze roepen, *ſpaart uw Volk, O Heere, ende en geeft uwe erfeniſſe niet over tot eene ſmaatheid, dat de Heidenen* (in zeden en wreetheid) *over hen zouden heerſchen, waarom zouden*

Joel. 2: 17.

zy

zy onder de Volken zeggen, waar is haarlieder God? Elk, die den Heere vreeſt buige knie en hert, en neme Daniels ziels-zugtinge in de mond, *neigt uwe ooren, mijn God, ende hoord.---- Want wy werpen onze zmeekingen voor u aangezigte niet neder, op onze geregtigheden, maar op uwe Barmhertigheden die groot zijn. O Heere hoord, O Heere vergeeft, O Heere merkt op, en vertrekt 't niet om uwes zelfs wille, O mijn God!* Behouwt, O Neerlands Verloſſer, 't Land en Volk dat na uwen Name genoemt is, O Iſraels hulpe ten dage van benaudheid, trek voor ons aangezigte uit, en laat dog uwe hulpe met ons zijn, wy zullen op u alleen vertrouwen, want gy hebt alle onze zaken uitgevoerd. *Dan.9: 18, 19.*

Gy verwacht nu, mijne Toehoorders, dat ik mijn vertoog zal ſluiten, ik ben dat ook van zins, en wil u aandagt niet te veel vergen, dewijl wy buiten twijfel haaſt gelegentheid zullen hebben (zo God wil en wy leven) om onze pligten, in deze tijds toeſtand uitvoeriger en kragtiger aantedringen. Mijn *Text*, de dood *van* onzen Vorſt, zouden my ook een ruime ſtof' tot een van de noodzaakelijkſte Vermaninge geven, indien ik my op een volkomen toe-eigeninge had toegelegt, dog ik heb gelegentheid gehad om daar van breeder vertoog te doen.

Ten beſluite, dan geliefde, als gy David zo ziet ſterven; als gy onze zalige Vorſt zijn levens-einde bedenkt, wie van uw wenſcht dan niet zo te ſterven? wie roept niet? *Och! mijn ziele ſterve den dood van dien Rechtvaardigen! en mijn einde zy als 't zijne!* Chriſtenen, ik billike dien wenſch, en agte zo een begeerte de alder-nodigſte. Maar denkt vry dat 't niet met een enkele wenſch te doen is; Neen, Davids voet-ſpoor moet men volgen, Gods *Raad*, *H. Wil*, *Gebod*, moet *gedient*

Hosted by Google

dient worden, willen wy Zalig en geruſt *ontſlapen*.

Derhalven, wat hebben zy te verwachten? Hoe kunnenze in den Heere ontſlapen? die in de plaatze van Gods *Raad* de *zonde*, de *Wereld*, en haare *begeerlijkheden*, in *haar tijd* dienen, die hare *leden* ſtellen tot *Wapenen der ongeregtigheid*, en den *Raad Gods verwerpen?* laatze geen zalige ontbintenis verwagten, laatze niet denken datze de dood zonder verſchrikkinge zullen aanzien; O hy zal 't haar bitter en zuur maken. Hoe menigmaal zullenze wenſchen, wanneer de ziele aan een verkeerde Oever zal geſmeeten zijn, haar voorige leef-tijd te herhalen, zy zullen *ontſlapen*, maar tot hun verderf *ontwaken*.

Sweert af dan, Chriſtenen, den dienſt van *Satan*, *zonde*, en *Wereld*, en geeft u van nu af over om de *Raad* Gods te *dienen*, de *Raad* Gods word u bekent gemaakt, *gy weet zijn wille, gy beproeft de dingen, die daar van verſchillen. Daar word niet agtergehouden van den gantzen Raad Gods, wy ſpreeken de Wijsheid Gods beſtaande in verborgentheid*, gy weet welke zijn *goede* en *welbehagelijke* wille zy, neemtze aan, betragtze dog. Buigt u onder die Heilige wil zonder tegenſtribbelinge of murmureeringe, gy die dagelijks bid dat de *Wille Gods geſchieden* mag, wat betaamt uw meerder als die te gehoorzamen, volg dan zijn Raad daarze u leid, volgze met een overgegeven ziele, en bereidwillig herte. Wy kunnen, nog mogen de raderen van zijn beſluyt niet doorſnuffelen, 't is genoeg datwe weten dat hy niet doed als 't geen zijn wijsheid betaamt, wy kennen de eindens niet.

Wijsheid zonder eind' of paal,
Zijn zijne wegen altemaal.

Zijnze

Hosted by Google

Zijnze zuurheid, zijnze zoetheid,
Laat ons altijd ſwijgen ſtil.
Want de wezentlijke goetheid,
Maakt 't goed, met datze 't wil.

Vooral beſtee dog de *tijd*, die de Langmoedigheid Gods ons geeft, om zijn *raad te dienen.* Bereid u in tijds tot vertrek, maak vroeg u herte los van 't ondermaanze. De *Tijd is kort*, Broeders, *kooptze uit, dewijl de dagen boos zijn.* De *gedaante van deze Wereld*, dat uiterlijke Toneel, al die pragt en praal, alle die dingen waar in den ſterveling zijn vermaak heeft, gaan voorby, de gordijnen zullen eens toegetrokken, de ſchermen weggenomen worden. Weg gaat dan dat werelds Toneel-ſpel. Wat is'er van alle de dingen dezer Wereld? *ydelheid der ydelheden, alles ydelheid.* En wie weet dan nog hoe kort de *tijd* is? wie weet wanneer de Heere komen zal? zullen wy dan niet op onze Poſt en Wacht ſtaan, om hem te ontfangen? Ja, mijne Broeders, houwt uwe Lampen brandende, op dat de Heere u zo mag vinden.

Leert zo leven en ſterven na Davids voorbeld, en waarom niet na dat van onzen zaligen Vorſt? en zijt verzekert, dat uwen arbeid niet ydel zal zijn in den Heere. Houwt dan ook de gedagtenis der *Rechtvaardigen* in *Zegeninge*, vergeet zijner nog Voorvaderen trouw niet, en doed hem vooral herleven in uwe verbeterde zeden. *Let zo op den vromen, ziet na den opregten, want 't einde van die Man zal vreede zijn.* Pſ. 37:37. *Zalig zijn de dooden die in den Heere ſterven, want zy ruſten van haaren arbeid, en haare werken volgen haar na.* Apoc. 14. Amen.

EINDE.

Hosted by Google

Hosted by Google

ZIELEN-RAAD
in TYDEN van DRUK
Aan 't Bedroefde
NEDERLAND,
Ter occasie van het smertelijk Overlijden van
ILLIA de III.
Heerlijker Gedachtenis,
Koning van Groot Brittanjen, Erf-Stadhouder en Cap. Generaal der Vereenigde Nederlanden,
In den Heere Ontslapen den 19 van Lentemaand,
Voor de Gemeynte van Dordrecht uytgesprooken den 26 der selver Maand,

D O O R

SALOMON van TIL, 1644-1713
Leeraar in de Kerk, en Hoogleeraar in de Illustre Schoole van Dordrecht.

Te DORDRECHT,

By JOANNES van BRAAM, Boekverkooper, Ordinaris Stads Drukker, woonende by de Beurs, 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

VOORREDEN
AAN DEN
S

Goedwillige Leſer,

Nſe Leerrede, die wy by den Druk gemeen maaken, dragen wy uw voor, ſoo naa als wy onſe memorie herſamelen konden. Wy en hadden geen gedagten om die onder de Pers te brengen, ten ware de meenigvuldige beden van dieſe gehoord hadden, en die daar van hadden hooren ſpreken, ons deſelve had afgeperſt.

Hosted by Google

Anderſints is het onſe gewoonte niet ſulke reden-voeringen met den druk gemeen te maaken: eens-deels, om dat men de levendige ſtem, die aan ſulke ſaaken veel levens geeft, daar niet beneffens kan voegen: andersdeels, om dat ſulke verhandelingen voor de Leſers van te breden ommetrek zyn, en zy van den draat der Schrift te verre afgeleyd werden, wanneer ſy haar aan ſulke Leerredenen te leſen overgeven. Wy ſpraken gelijk 't ons op 't herte leyd, buyten eenig belang, nog gunſt ſoekende, nog haat vreeſende. Wy dagten, dat wy by onſe Gemeynte een woord in 't vat hadden, die wy verſekert zyn, dat agting voor onſen dienſt en liefde voor onſe perſoon heeft; niet twijffelende of wy ſouden voor de Kerk en ſtaat dienſte doen, en de gemoederen derwaarts leyden, daar ſy na den regel van Gods woord gebragt moeſten werden: en wy hebben ons alrede over desſelfs vrugt verblijd en God g kt. Neemt dit dan G.L. ten goeden, duy beſten, en geloof dat ik ben een van de gemeene ruſt, en waare Godsv

ZIE-

ZIELE -RAA

in

TYDEN van DRUK.

Jes. 30: 15.

IN STILHEYD EN VERTROUWEN ZAL UWE STERKTE ZYN.

Et is een waar woord, van de wyſten der Koningen voortgebragt. *Olie en reukwerk verblyd het herte : alſoo is de ſoetigheyd van yemands vriend van wegen den raad der ziele.* Het aangenaamſte ſoet, 't geen de vriendſchap bevallig maakt, is een onderlinge raadpleging ; als elk ander in verlegentheyd Zielen-raad toediend : raad, niet alleen om van 't quade, 't geen haar dreygde, verloſt te werden : maar t'effens ook om 't ſelve ſonder gemoeds-quetſing of ziels-vergryping ontrent God te ontkomen. Soodanigen *raad* in tyden van druk en geval van ontruſtinge, mag men te regt by een geurigen *balſem olie*, of by een ſpecery-mengzel van welriekend *reukwerk* vergelijken, die met haar geeſtverquickende reuken een verflaauwt *herte* verfriſſchen, en een treurig gemoed tot blydſchap opbeuren. Als rouw en treurigheyd de moed des herten in een volk uytbluſſchen : en anxtvallige gedagten de zielen der menſchen door mismoedigheyd verbyſteren, vind men meenigwerf goeden raad dier. Inſonderheyd *Inleyding.*

Hosted by Google

zielen-raad, die een geeſt magtig is in God op te beuren; en wat daar toe diend is met regt boven geurige balſem en lieffelijk reukwerk te agten; dewyle het ſelve een ziele by trappen weder brengt tot haar blydſchap in God, en tot de vertrooſtingen der heyligen.

Aanleyding. Quam ſulken *geeſtelijken balſem en reukwerk* oyt in 't algemeen te ſtade? 't was onſes eragtens in deſen tyd; waar in de mare, die de dood onſes Grootmagtigen Vorſtes, Willem de III. Koning van Groot Brittanje, met al te ſchigtigen tyding verbreyde, alle aangeſigten heeft verbleekt, en alle handen verſlapt. Een tyd, waar in men alle oogen met tranen, en alle herten met verbaaſtheyd overladen ſiet. Een Koning, die giſteren was de wenſch van ſyn volk, de ſchrik van ſyn vyanden, ja de roem en eerekroon van beyde de Natien, als een Zon ſchitterende over gantſch Europa, nu heden te ſien onder de doods ſchaduwen gedoken en ondergegaan, bevind men een indruk te maaken op alle gemoederen, tot treuren en jammerklagten: en die 't verlies aan de ongelegentheyd des tyds afmeten, beklemt de vreeſe het herte boven maten.

oormen. In ſulk een dag ſtaa ik heden alhier op een harde poſt, terwyl den aart van myn bediening my niet toelaat in ſulk en ſtand van ſaaken die wonden met ſtilſwygen voorby te gaan; en t'effens van een ſpreker *wyſen raad* vordert, om het herte des volks te onderſteunen; en haar gedrag ſoo te beſtieren, dat overmatige rouw en buytenſpoorige vreeſe een yeder van ons niet buyten de ſchreef van onſe verpligting en verrucke.

Die in dit geval ſpreken ſal, heeft groote voorſigtigheyd noodig om de vereyſchte vrugt regtſinnig te bewercken, en buyten misduyding ſyn ſpraake aan te leg-

leggen: Maar 't geen my vrymoedig maakte was, dat my een Godſpraak in handen viel, die my ſoo wel gepaſt, als ſy van Goddelijk geſag was, toeſcheen: die raad gaf, om in kommertyden, als men om ſterkte verlegen is, ſterkte te vinden, en dus weder moed te ſcheppen: een raad, ſoo gereed als getrouw, waar in God ſelve verſekering geeft, dat *onſe ſterkte ſal* te vinden zyn *in ſtilheyd en vertrouwen.*

t'Samenhang der textwoorden.

Deeſe Goddelijke uytſpraak vinden wy in een Prophetiſche ſtrafreden (van Jeſaias beſchreven cap. 30.) ingevlogten: alwaar Gods Geeſt naa *een bedreyging* tegen afvallige kinderen, ook *een overtuygings woord* toevoegt aan Gods eygen volk. De *eerſte* wierden *verbeeld* een raadſlag geſmeed te hebben, die niet uyt God nog uyt ſyn Geeſt was, en de Kerk in een geeſtelijk Egypten verſchiep, *verſ.* 1. -- 14. *De andere*, als die Gods raad in een uyre der verſoekinge niet en hadden opgevolgt, welke haar anderſins voorgeſchreven had *in ſtilheyd en vertrouwen* haar ſterkte te ſoeken: dus werd haar kaſtydinge uyt het verwaarlooſen van deſen raad Gods afgeleyt: welkers verwerping haar te dier ſtond, en niet als met verlies van ruſt en vryheyd geboet wierd.

Redeſchicking.

Dien raad wierden wy te rade wat uyt te pluyſen, en na eyſch van den tyd ſmakelijk te maken, of God ons gave te bekennen in deſen onſen dag, wat dat tot onſe ſterkte en behoudenis diende? de droefheyd te matigen door een heylige *ſtilheyd*, en de vreeſe af te leggen door *vertrouwen.* Dies ſullen wy in de opening der Textwoorden in nader overweging nemen.

I. Den raad des alderhoogſten; welke *ſtilheyd en vertrouwen* vordert: het eerſte om droefheyd, en 't ander om vreeſe God-betamelijk te matigen.

Hosted by Google

II. Des ſelfs gegevene verwagting, aan die pligten aangehegt; welke is, dat daar in *onſe ſterkte zyn ſal.*

Het voorſchrift van Gods Geeſt, by wege van raadgeving voorgedragen, vordert van alle Godvrugtigen, die in nood om hulpe en ſterkte verlegen zyn, *ſtilheyd en vertrouwen*: twee pligten, die de Goddelijke byſtand aan ſyn Kerk verbinden konden.

Wat ſtilheyd betekent.

I. *Stilheyd* is de eerſte pligt, welke den Godvrugtigen onder de tugtende hand Gods werd afgevordert. Het grondwoord השקט betekent uyt ſyn oorſpronk een ſtaat ſonder beroerte, of heftige beweging, als men ſig in ſtille ruſte houd. Doen Joſua na den voltrocken oorlog, tegen de oude opgeſetene van Canaan uyt Gods bevel gevoert, het land onder de Stammen ten erve had uytgedeelt, ſoo ſtaat'er, *het land was ſtille van den kryg*, *Joſ.* 11: 23. Op ſulk een ruſte van oorlogsbewegingen ſag insgelijks de belofte *Jerem.* 30: 17. *Jacob ſal wederkeeren, ende ſtille en geruſt zyn, en daar ſal niemand zyn, die hem verſchricke.* Daar is ook *een ſtilte*, die van twiſten en verdeeltheden ophoud, waar van Salomon ſegt, *Prov.* 15: 18. *Een lankmoedig man ſtilt de twiſt*: 't gunt geſchied, als hy de onſtuymige bewegingen, die de twiſt baart, welke veel gedruys met de tong verwekt, tot een kalmte van verſoening brengt.

Sondige waar in beſtaat.

Daar is, ik beken 't, een ſorgelooſe ſtilheyd, die niet te pryſen is: dus leeſt men van Lais *dat 't ſelve landſtil en ſeker was*, *Jud.* 18: 7. Onder Sodoms ſonden, waarom ſy gedoemt zyn, werd *een ſtille geruſtigheyd* aangetekent, *Ezech.* 16: 49. Mitsdien ſy ſonder vreeſe voor Gods oordeel roekeloos in haar ſonden voortgingen.

Welke deug-

Maar, uyt onſe plaatſe worden wy berigt, dat'er ook *een loffelijke ſtilte* is, die God ſelfs vordert, en als een

Hosted by Google

een deel van onſe ſchuldige betragtinge ſyn volk aan- delijk
prijſt. Deſe is oorſpronkelijk in een ruſte des gemoeds is.
gelegen, die in droevige en ontruſtende voorvallen alle ſondige gedagten, driften, en togten uyt het herte weerd, en niet toelaat dat ſy de rede in de ziele overdwarſen: ſy ſet aan de droefheyd en vreeſe die palen, dat ſy haar tot redding in geen ſondige en vleeſſelijke raatſlagen inwickelen: maar, ſal ſig Gods wille in rampen ootmoedig onderwerpen. *Deſe ſtilheyd* is het, die na de uytſpraak van Petrus den verborgen menſche des herten cieraad byſet, en Gode aangenaam is. Hoort ſyn beſchrijving ſelf. 1 *Petr.* 3: 4. *De verborgen menſche des herten* te beſitten *in het onverderfelijke vercierſel eenes ſagtmoedigen en ſtillen geeſtes, die koſtelijk is voor God*; deſe zyn't, die in tegenſtelling van tobagtige menſchen komen, welke t'onvreden alle gelegentheyd tot onruſtige bewegingen by 't hayr vatten, en tegen Gods wegen en de ruſte des volks haar verſetten. Onder hoedanigen verbeelding den aard der goddelooſen afgemaald werd *Jeſ.* 57: 20, 21. *Dog de goddelooſen zyn als een voortgedreven zee, want die en kan niet ſtille zyn; hare wateren werpen ſlyk ende modder op: de goddelooſen ſeyd mynen God, die en hebben geenen vrede. De ſtille geeſt* des regtveerdigen ſiet alle quaden en ſchaden, die 't gemeen of haar in 't byzonder overkomen, als een gedeelte van Gods wegen, en een uytwerkſel van ſyne hand aan: erkend dien Albeheerſcher voor Vryheer in ſyn doen, welke met ſyn maakſel doen mag wat hy wil, en geeft en neemt naa ſyn vrymagtig welbehagen: aan wien 't gebieden toekomt, gelijk als aan hun het gehoorſamen. Selfs wiſt Nebucadnezar, een Heydenſch Koning te ſeggen, *Dan.* 4: 35. *Alle inwoonders der aarde zyn als niet by hem geagt, ende hy doet naa ſynen wille met*

Hosted by Google

het heyr des hemels, en de inwoonders der aarde, ende daar is niemand die ſyne hand afſlaan, of tot hem ſeggen kan, wat doet gy? Dus vind een ſtille geeſt dat Gods wegen onbetwiſtelijk voor hem zyn: en ſyne gangen verborgen.

Haar werkingen.

Dies zyn de uytwerkingen van ſoo een ſtillen geeſt 1. *In Gods wegen met ſyn ſelfs onderwerping te berufſten:* en haar kruys gewillig op haar te nemen: ſy murmureert niet tegen God, maar ſwijgt ſtille: ja ſy en luyſtert niet na het verſtand des vleeſches, nog na de opbortelingen van twiſtige gedagten, maar na de bevelen van Chriſti geeſt. Sy erkent *het murmureren tegen God* niet alleen voor een verboden ſonde 1 *Cor.* 10:10. Maar als een grouwſaam beſtaan, en vervloekte opſtand tegen de hoogſte Majeſteyt, die eertijds en met regt ten geſtrengſten geſtraft wierd in Iſraël: doe God *in ſynen toorn ſwoer, dat ſy daarom in ſyne ruſte niet ſouden ingaan, Pſal.* 95:11 Selfs Paulus leerd ons, dat haar deſe dingen tot voorbeelden zyn overgekomen. Dus beſeft een geheyligde ziele, dat niemand met God getwiſt en vrede gehad heeft. Dieswegen ſegt hy liever met den Zanger Iſraëls *Pſal* 39:10. *Ik ben verſtomt, ik en ſal mynen mond niet open doen, want gy* Heere *hebt het gedaan.* Dit was ook de uytſpraak van Gods Geeſt, *Klaagl.* 3:26. *Het is goed voor eenen man dat hy het jok in ſyner jeugd drage: hy ſitte eenſaam ende ſwijge ſtille, om dat hy 't hem opgeleyd heeft.* 2. Inſonderheyd *en kant* ſoo een Godvrugtige ziele *ſig geenſins tegen Gods wegen*, met vleeſchelijke raadſlagen tot weering en afwending van der ſelver gedreygde gevolgen. De heetgebakerde weereldling wil ſyn gedagten tot ontkoming uyt verdere quaden doen gelden met geweld, en Gods werk als 't waare in 't geen hem vervolgens over 't hooft hangt te keer gaan.

Hosted by Google

gaan. Maar myn *ſtille geeſt* verfoeyt alle muytery en oproerigheyd tegen de wettige magten : fy neemt geen ſweerd, 't welk haar van God niet gegeven is : nog middelen ter hand, die Gods Wet verbied. Sy ſtaat ſtil, en wagt op 't heyl des Heeren, daar 't haar beurt nog roepinge is, om yets by der hand te nemen : en matigt ſig buyten haar ampt niets aan : want, daar ſtaat geſchreven, *Het is goed dat men hope, en ſtille zy op 't heyl des Heeren*, *Klaagl.* 3: 26. Het is merkweerdig, dat God Iſraël uyt Pharaos magt willende verloſſen, ſelfs doen fy al ontſlagen waren, en tuſſchen des Konings Heyr en 't roode Meyr geprangt ſtonden, hun niet toe en liet door wapenen te keer te gaan, die ſoo lang haar wettig Vorſt geweeſt was, om geen ſchijn van opſtand te geven : maar, dat werk op hem ſelf nam, en haar gelaſtede *ſtil te ſtaan, en 't heyl des Heeren aan te ſien*, *Exod.* 14: 13. Dies hy ook de zee kliefde, fyn volk droogsvoets daar door leyde, en haar onderdrukker daar in verſmoorde met al fyn heyr.

Een ſtille geeſt laat God begaan, en ontrent haar hope heeft fy geen haaſt, als God geen haaſt en heeft; maar, verbeyd den tyd, en wagt op God, afwagtende wat die doen wil tot haren beſten : Jaa wil liever al verlieſen wat de weereld geeft, als door verboden wegen veyligheyd ſoeken : wetende dat ſulke ondernemingen ydel, dwaas en goddeloos zyn. Inſonderheyd *bemintſe de ruſt en vrede* onder haar geloofs en amptgenoten : is verre van twiſt te ſtooken, en verdeeltheden te maken. Sy heeft een ſonderling gevallen in eendragt en eensgeſintheyd. Sy voegt haar niet by die woelwaters, die in troubel water viſſchen, en om'er wat uyt te halen kerk en ſtaat in tweeſpalt werpen. Die cabalen maaken, en ten koſten van de gemeene

ruſte

ruſte alles naa haar ſin tragten te krijgen, om eygen belangen te bejagen, zyn by haar peſten in 't gemeen. *Een ſtille geeſt* verrigt haar ampt met ſagtmoedigheyd, vriendelijkheyd en beſcheydentheyd. Daar ſy amptshalven moet helpen raden, daar ſoekt ſy andere te overreden, maar geenſins haar gevoelen te overdringen. Daar ſoekt ſy de hulpdienſten ten beſten te voegen, niet te ſcheyden: en ſoo handen in een te ſlaan. Ook geeft ſy de rede ligtelijk plaats, daar ſy by haar amptgenoten ſterker is: om dat het gemeene heyl, in *een ſtil en geruſt leven* beſtaande, haar hoogſte en voornaamſt oogwit is.

Haar oorſpronk en voortgang.

Ik beken, datter tot ſulk een Geeſt, *die koſtelijk is voor God*, al veel ſelfs-verloochening werd vereyſcht: een herte, waar in deſe geheyligde ſtilheyd wortelen ſal ſchieten, moet ſyn boeſem-ſonden en driften hebben gekruycigt met alle hare bewegingen, ſal ſy dus onder God, onder de magten van God over haar geſtelt, en onder hare amptgenoten ſtille zyn. Staat en baatſugt, beneffens alle wraakluſt moet ſy hebben uytgetoogen: daar die onreyne geeſten haar throon nog in 't herte hebben en gebieden; daar is de ziele in onruſt, en tot quade bewegingen gants overhellende. Hierom dragen de goddelooſen (gelijk ſommige aanmerken) de naam van רשעים van haar beroerende en onruſtigen aart. *Een ſtille geeſt* werd uyt dat geloove geboore *'t geen erkent, dat des* HEEREN *wegen regt zyn, en ſy wandelt daar in met de regtveerdige, daar de overtreders in deſelve vallen*, *Hoſ.* 14: 10. Sy verſegelt haar met *de ſagtmoedigheyd en ootmoedigheyd*: Door de eerſte werd ſy geleerd ongelijk te dragen ſonder wraak te begeeren, al ſchoon haar de kans om wraak te nemen mogt geboore ſchijnen: daarom voegdeſe Petrus by een

een, als hy *een ſagtmoedigen en ſtillen geeſt* verklaard voor *het onverderffelijk vercierſel van den verborgen menſche des herten.* Door het tweede, *de ootmoed*, erkentſe haar geringheyd, en dat God ſelfs, als hy haar lieffte panden op aarden wegneemt, nog meer laat als ſy weerd zyn, of hy ſchuldig is. Deeſe perſte Job de betuyging af, die ons voorkomt *Job* 39: 37. *Siet ik ben te gering: wat ſoude ik u antwoorden? ik leg myne hand op mynen mond.* Inſonderheyd werd ſy gevoed door *een gewillige lijdſaamheyd*, welke erkend, dat God regt heeft om ſyne kinderen door kruys en druk te beproeven: die eyſcht van haar, *haar kruys op haar te nemen, en haar Heer na te volgen*, *Matth.* 16: 24. Haar wille onder de wille Gods te buygen, en met haar Heer te ſeggen: *Vader niet gelijk ik wil, maar gelyk gy wild*, *Matth.* 26: 39. Met Eli, *Hy is de Heere, hy doe wat goed is in ſyne oogen*, 1 *Sam.* 3: 18. Ja met David, als hy tot het dragen van verdruckingen geroepen werd, *Siet hier ben ik; hy doe ſoo als 't in ſyne ooge goed is*, 2 *Sam.* 15: 26. Dat heet *ſig vernederen onder de kragtige hand Gods*, 1 *Petr.* 5: 6.

II. Het voornaamſte ſteunſel van deſen ſtillen geeſt is *het vertrouwen op God*, dat hy, die geſlagen heeft, ook wederom ſal geneſen. Dit doet haar ſeggen, *Swygt den Heere, ende verbeyd hem*, *Pſal.* 62: 6. *Gy, ô myn ziele, ſwygt Gode, want van hem is myne verwagtinge*, *Pſal.* 62: 6. Gelijk ook aldaar de Voorſanger; vers 2. geſegt had: *Immers is myn ziele ſtil tot God, van hem is myn heyl.* Op dien grond ſteund de raad, *Klaagl.* 3: 29. *Hy ſteke ſynen mond in 't ſtof*, en ſegge, *miſſchien is'er verwagtinge.* Dit is ook de rede, waarom Gods Geeſt in onſen text die beroemde *ſtilheyd* met *vertrouwen* paart, en als gants welvoegſame pligten, die elkander volmaken, dus by een voegt: Gelijk ook ander-

Met vertrouwen gehegt.

Hosted by Google

maal geſchied, *Jeſ.* 32: 17. alwaar hy ſegt; *Het werk der geregtigheyd ſal vrede zyn: en de werkinge der geregtigheyd ſal ſtilheyd en vertrouwen zyn tot in der eeuwigheyd.*

Wat vertrouwen betekent.

Het grondwoord בטח betekent die verſekertheyd des gemoeds, die yemand opvat in een welgegronde verwagting. Het ſegt meer als een bloote *hope* op een goede uytkomſt. De hope grijpt meenigwerf moed op een waarſchijnlijkheyd, en is niet ſonder vreeſe van te konnen miſvallen: maar, 't *vertrouwen* heeft een ſekerheyd tot haar grondveſt, waar op ſy over den goeden uytval van ſaken geruſt is, om dat ſy deſelve bevind in een hand, die magtig genoeg, en in een gunſte die onveranderlijk is. Dies maaktſe vaſte ſtaat en rekening op 't beoogde goed, met een volle geruſtigheyd, even of ſy 't al beſat, of bereykt hadde.

Valſch vertrouwen.

Daar is *een vertrouwen*, 't geen in de ſchrift als ſondig veroordeeld werd, 't welk ſteunt op een bedriegelijken grond, op een vleeſchelijke magt, en ſig al te ſeer verlaat op het ſchepſel in ſtede van den Schepper. Hoord daar over een donderende uytſpraak, die ons voorkomt *Jer.* 17: 5. *Soo ſeyt de Jehovah: vervloekt is de man, die op een menſch vertrouwt, ende vleeſch tot ſynen arm ſteld, ende wiens herte van Jehovah afwijkt: want, hy ſal zyn als de heyde in de wildernisſe, die 't niet en gevoelt, wanneer het goede komt: maar blijft in dorre plaatſen in de woeſtijne, in ſouten en onbewoonden lande.* Op dien grond ruſt de afmaning, die wy leſen *Pſal.* 146: 3, 4. *En vertrouwt niet op Princen, op 's menſchen kind, by 't welk geen heyl en is: ſyn Geeſt gaat uyt, hy keert wederom tot ſyne aarde: ten dien ſelven dage vergaan ſyne aanſlagen.*

In

Hosted by Google

In tegendeel iſſer een heylig *vertrouwen*, 't geen de ſchrift aanprijſt, en van Gods volk als een ſchuldpligt afvordert: in welke vereyſcht werd, dat het God alleen tot haar ſteunſel aangrijpe, als een vaſter grondſlag van verſekerdheyd, volgens de verklaaring van den Goddelijke Digter, *Pſal.* 118: 8, 9. daar hy ſegt: *'t Is beter tot Jehovah te toevlugt te nemen, dan op menſchen te vertrouwen: 't is beter tot Jehovah de toevlugt te nemen dan op Princen te vertrouwen:* en *Pſal.* 62: 9. ſegt hy: *Vertrouwt op hem t'aller tyd, ô gy volk: ſtortet uw lieder herte uyt voor ſyn aangeſigte: God is ons eene toevlugt.* Dit vertrouwen op God alleen heeft de belofte van zegen en heyl, *Jer.* 17: 7, 8. *Gezegend is de man, die op Jehovah vertrouwt, en wiens vertrouwen Jehovah is: want, hy ſal zyn als een boom, die aan 't water is geplant, ende ſyne wortelen uytſchiet aan een riviere, ende en gevoelt het niet, wanneer'er eene hitte* (van vervolginge) *komt: maar ſyn loof blijft groen: ende in een jaar van droogte en ſorgt hy niet, ende en houd niet op van vrugten te dragen.* Dit is het vertrouwen 't welk ons hier ook werd aangepreſen: 't geen voor uyt ſiet op het toekomende, en ſig ſelfs in quade dagen een goede uytkomſte van ſaken voorſtelt, dienſe van God verwagt, wetende dat *den geenen, die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goeden*, *Rom.* 8: 28. Alle beſoeckingen en wederweerdigheden komen haar voor als een oeffenſchoole, daar-in de worſtelaar, die naa Gods wille kampt, een heylſame overwinninge behaalt; terwijl God, die den ſtryd beſtelt, ook een gewenſt eynde belooft. Soo is dan *dit vertrouwen* een volle geruſtigheyd des herten in God, verwachtende de voltrecking van de Goddelijke beloften met een volſtrekte ſeker-

't Ware vertrouwen.

Hosted by Google

heyd: *die geſegt heeft ik en ſal uw niet begeven, nog ik en ſal uw niet verlaten. Soo dat wy vrymoedig derven ſeggen, de Heere is my een helper, ende ik en ſal niet vreeſen wat my een menſche doen ſal, Hebr.* 13: 5, 6.

Haar uytwerkingen.

De uytwerkſels van *dit godvrugtig vertrouwen* zyn 1. Den vyanden onder gedreygde gevaren onvertſaagt af te wagten, en door geen laf hertigheyd in ſyn pligt te verflauwen. Hoe magteloos de kerk ook ſchijnen mag, en hoe ſterk en vreeſlijk haar vyanden zijn, ſoo ſteunt ſy egter op God; ſeggende met den Sanger Iſraëls, *Pſal.* 56: 5. *Ik vertrouw op God, ik en ſal niet vreeſen, wat ſoude my vleeſch doen?* een gantſch gelijke tale hoord men ook een Godvrugtige in ſyn vertrouwen ſlaan, *Pſal.* 27: 1, 3. *Jehovah*, ſegt hy, *is myn ligt ende myn heyl: voor wien ſoude ik vreeſen? Jehovah is myn levenskragt: voor wien ſoude ik vervaart zyn? Of my ſchoon een leger belegerde, myn herte en ſoude niet vreeſen: of ſchoon een oorlog tegen my opſtond, ſoo vertrouwe ik hier op.* Op dien trant redeneert ook eene van Sions liefhebbers, *Pſal.* 46: 2, 3. *God is ons een toevlugt ende ſterkte: hy is kragtig bevonden een hulpe in benauwtheden.* DAAROM *ſullen wy niet vreeſen, al veranderde de aarde hare plaatſe, ende al wierden de bergen verſet in 't herte van de Zee.* Dit doen ſy op een Goddelijke laſt, hoedanig eene te ſien is *Jeſ.* 43: 1, 2. *Alſoo ſeyt Jehovah u Schepper, ô Jacob, ende u formeerder, ô Iſraël, en vreeſt niet: want, ik hebbe u genaaſt, ik hebbe uw by uwen name genoemt, gy zyt de myne: wanneer gy ſult door het water gaan, ik ſal by u zyn: ende door de rivieren; ſy en ſulleu u niet overſtroomen: wanneer gy door het vyer ſult gaan, en ſult gy niet verbranden, jaa de vlamme en ſal uw niet*

niet aanſteken. 2. Daar op werptſe alle bekommeringen over ſwarigheden, die de ziele by haar ſelven wegens eygen onmagt niet en ſiet te boven te komen, op God, volgens Gods duydelijk bevel, *Pſal.* 37: 5, 6. *Wenteld uwen weg op Jehovah, ende vertrouwt op hem, hy ſal 't maken, ende ſal uwe geregtigheyd doen voortkomen als het ligt, ende uw regt als den middag.* En wederom *Pſal.* 55: 23. *Werpt uwe ſorge op Jehovah, ende hy ſal uw onderhouden: ende hy ſal in eeuwigheyd niet toelaten, dat de regtveerdige wankele.* Siet ook *Prov.* 16: 3. 1 *Petr.* 5: 7. 3. Inſonderheyd is *dit vertrouwen* levendig en wacker in 't werk der gebeden, terwijl ſy haar voor God ſtelt, en ſig aldaar van haar kommergedagten ontlaſt, na de vermaninge van Paulus, *Phil.* 4: 6. *Weeſt in geen ding beſorgt: maar laat uwe begeerten in alles door bidden ende ſmeeken, met dankſegginge bekend worden by God.* Jaa, ſy ſtelt ſig daar aan, als uyt Gods verbond haar weereyſch doende, met hem te manen en aan te ſpreken op ſyn beloften. *Myn God*, ſeyd de Sanger, *op uw vertrouw ik, ende laat my niet beſchaamt worden, Pſal.* 25: 2. Soo werd'er van de kerk betuygt *Jeſ.* 26: 16. *In benauwtheyd, ô Heere, hebben ſy uw beſogt: ſy hebben haar ſtille gebed uytgeſtort, als uwe tugtinge over hen was.* 4. Ondertuſſchen en verſuymt *dit vertrouwen* geenſins de noodige en geoorlofde middelen, in alle ſtilheyd en zedigheyd te gebruyken; die tot een goede uytkomſte dienſtig, en in 't gebruyk zyn. Die eens een ander vertrouwen ('t welk door de weg van miraculen ſonder noothulp van God ſoude verwagten) van ons Heer vorderde, was de Duyvel, eyſchende dat hy ſig op de belofte, dat de Engelen komen, en hem op de handen dragen ſouden, van de Tinne des Tempels afwierp: maar, deſe kreeg ten antwoord, dat men den Heere

Hosted by Google

ſynen God niet verſoeken moeſt. Ons *deugdelijk vertrouwen* verſchild ſeer veel van *de roekeloosheyd*, die ſig ſonder nood in gevaar begeeft; en van *ſorgeloosheyd*, die ſig niet na behooren gewapent, met verſuym van ſyn pligt, ten ſtryde inlaat; daar *het wettelijk vertrouwen* ſig aan *geen gevaar*, als uyt amptelijke verpligting en Goddelijke roeping bloot ſteld: *geen ſtryd* als na een Godvrugtig beraad, en beſtelling van alle middelen, die haar God aan de hand geeft, aangaat: *geen zegen* als over haar wettig gedane pligt van den hemel afwagt: en dit voor haar grondregel houd, dat God den vlytigen hulp bied. *Sy ſit ſtil*; alwaar de wet of d onmagt haar yets te doen verbied, ſy vat by de hand al wat ſy voor handen heeft, als haar roeping haar yets te doen afvordert, verwagtende ſoo over de geringſte, als over de magtigſte middelen ſegen van God, die aan geen middelen gebonden is. Sy brengt al haar vermogen veel of weinig voor God, en begint het werk van haar verpligting in Gods naam, ſeggende met den Zanger, *Pſal.* 18: 30. *Met uw loop ik door een bende, met mynen God ſpring ik over eenen muyr.* Soo eenen hoord men deſe manmoedige taal ſlaan, *Pſal.* 44: 5-7. *Gy ſelfs zyt myn Koning, ô God, gebied de verloſſingen Jacobs: door uw ſullen wy onſe wederpartyders met hoornen ſtooten: in uwen naam ſullen wy ſe vertreden, die tegen ons opſtaan: want ik vertrouwe niet op mynen boge, ende myn ſweerd en ſal my niet verloſſen.* 5. *Dit vertrouwen* wekt ook haar amptgenooten tot een gelijk vertrouwen op, volgens Gods bevel, *Jeſ.* 35: 4. *Segt den onbedagtſamen van herten, weeſt ſterk, ende en vreeſt niet.* Hier van daan die aanmaning, *Pſal.* 27: 14. *Wagt op den Heere, zyt ſterk, ende hy ſal uwe herte verſterken.*

Sulk *een vertrouwen* werd alleen *uyt den geloove* geboo-

ren,

Hosted by Google

ren, 't welk Gods naam erkent. *Die uwen name kennen* En ge-
ſullen op uw vertrouwen, ſegt de Digter, *Pſal.* 9: 11. Jaa boorte.
ſy is een hooger trap van *het geloove*, 't welk God tot bondgenoot in haar toevlugt tot ſyne genade aangenomen hebbende, nu voortgaat om ſig alle beloften des verbonds toe te eygenen. Paulus beſchrijftſe *een vaſten grond der dingen die men hoopt.* In de erkenteniſſe van Gods naam twijffelt het geloove geenſins aan Gods magt, nog aan ſyn wijsheyd, veel min aan ſyn waarheyd. Sy kent hem voor *de ſterke God, die groote dingen doet, die men niet doorſoeken kan, wonderen die men niet tellen en kan, Job* 5: 9. Voor den *alleen wyſen God*, daar van Salomo met grond ſchreef, *Prov.* 21: 30, 31. ſeggende, *daar is geene wijsheyd, nogte daar is geen verſtand, nogte daar is geen raad tegen den Heere. Het Paard word bereyd tegen den dag des ſtrijds, maar de overwinninge is des Heeren.* Tegen ſyn voornemen gelt geen krijgsliſt, hoe groot die ook weſen mag; hy maakt de raadſlagen Achitophels tot ſotheyd: en daar en zyn geen ſtrikken, die hy niet weet te verydelen. Inſonderheyd verſekert ſig *het geloove*, dat die God, die ſoo groot is van raad, en ſoo magtig van daad, ook *is getrouw* aan ſyne bondgenooten *een God die niet liegen en kan*, die ſyn woord en verbond houd, en niet eene van ſyne goede woorden ydel laat op de aarde vallen. Alleenlijk verſekert ſy haar in dit vertrouwen, dat ſy een levendig lidmaat is van Gods Kerk, en behoord tot dat volk, 't welk God en ſyn verbond voor ſyn volk verklaard heeft. Een volk, dien de beloften toekomen, en hare kinderen. Weshalven het vaſte *vertrouwen* niet woonen kan, als by de geene, die de vrage hebben van een goede conſcientie, welke ſig ſyner opregtigheyd bewuſt is. Die conſcientie; die ſeggen kan gy zyt on-

ſen

ſen God, en wy zyn de ſchapen uwer weyde, het ſnoer uwer erffeniſſe. Die ſig ſelfs bewuſt is van die vrugten des geloofs en der bekeeringe, waar door men ſyn roepinge en verkieſinge vaſt maakt, die vind een vaſten grond, om ſig alle de beloften Gods toe te paſſen, en inſonderheyd ſig van ſyn gunſt en hulpe te verſekeren.

II. Het tweede deel. Alwaar nu ſulk een vertrouwen des Geloofs in ſoodanigen ſtillen geeſt woond, daar beloofd God zyn byſtand in den tyd des ſtryds; en verſekert den ſynen, dat in de oeffening van deſe twee pligten *haar ſterkte zyn ſal.*

De groote ſaake, waar over de bekommering valt in tyden van oorlog (als de vyanden ſig wapenen, om Gods volk te dempen) is over gebrek van *ſterkte*, om tegen haar gewelt te konnen beſtaan. Hier nu wijſt de Godſpraak aan *hare ſterkte*, en waar in die gelegen ſoude zyn.

Hoedanig *een ſterkte* hier werd voorgeſtelt? 1. Het grondwoord גבורה *ſterkte* vertaalt komt van een woord, 't geen betekend *de overhand hebben*, *Pſal.* 65: 4. *Gen.* 7: 19. Daarom werd het ook wel *overwinninge* vertaalt, en tegen de nederlage geſtelt, als *Exod.* 32: 18. daar Moſes ſeyd: *'t En is geen ſtemme des roepens van overwinninge; 't en is ook geen ſtemme des roepens van nederlage.* Dus werd hier op een ſterkte van overmagt geſien, die de overhand en overwinninge ſoude hebben over alle hare vyanden: en al 't vermogen te kennen gegeven, waar door Gods volk haare beſtryder ſouden t'onderbrengen: 't ſy men die zege behaalt door menigte van krijgsbenden, of ſoorte van wapenruſtinge, 't ſy door krijgskunde en manhaftigheyd van helden: 't ſy ook door de byſtand van Goddelijke hulp, ſoo moet men rekenen, dat dit alles onder

de

Hosted by Google

de nadruk van dit woord begrepen is. Van dit woord ontfangen *de helden* (beroemt van meermaals behaalde triumph) ook haar benaming, die men aan Engelen en menſchen vind toegeſchreven. Van de Engelen leeſt men *Pſal.* 103: 9. Dat ſy werden onder deſe naam opgewekt: *Looft den Heere, gy ſyne Engelen, gy kragtige helden, die ſijn woord doet*; welker eene alle de eerſtgeboorene van Egypten had gedoodet in eene nagt. Onder die naam werden de menſchen, die van beroemde en beroomde ſterkte waren opgewekt, *Joël* 3: 9. *Heyligt den krijg, wekt de helden op.* In dier voegen werd ons *een ſterkte*, t'effens met *een overwinninge* voor oogen geſteld, die alle vyandelijk geweld te magtig ſoude zyn: daar in men een heldhaftige dapperheyd met een vermogen ſoude onderſteunt ſien, die genoegſaam ſoude zyn, om Gods volk te verloſſen. Voorwaar een ſaak van hoog belang, byſonder in tyden van benauwtheyd, als men ſig by ſig ſelven verſwakt bevind, of van uyterlijke hulp oogenſchijnlijk ontbloot.

Des Kerks ſterkte is in God.

Als Gods Geeſt tot Sion ſegt, *uwe ſterkte*, ſoo geeft hy klaar te kennen, dat de ſterkte der Kerke niet en is als de ſterkte harer vyanden, nog eenigſins daar mede te vergelijken: om dat de ſterkte van Gods volk gegrondveſt is in de magt van haar Heer en Koning, die haar God en haar rotſteen is. Daar in haar ſteunſel niet en is als die der ſondaren. *Deeſe ſteunen op peerden, en vertrouwen op wagenen, dan datſe veele zijn, en op ruyters, om dat ſy magtig zijn*; *Jer.* 31: 1. Maer de onſe ſien alleen op den HEERE haren God, die de naam ook aanneemt van *een krijgsman*; *Jehovah is een krijgsman* ſeyde Moſes *Exod.* 15: 3. De Engel des verbonds ſeyde van hem ſelven tegen Joſua, *ik ben de vorſt van 't heyr des Heeren Joſ.* 5: 14. Syn

Hosted by Google

naam is אל גבור *ſterke God de held*, *Jeſ.* 9: 5. Die naa hem vraagden, ſeggende: *wie is deſe Koning der eeren?* kregen voor antwoord, *de Heere ſterk en geweldig, de Heere geweldig in den ſtrijd.* Weshalven *Sions ſterkte* in haar alliançie met haar God gelegen is, waar van men belyden moet met den Propheet *Jer.* 10: 6. *Om dat niemand uw gelijk is, ô Jehovah, ſoo zyt gy groot, en groot is uwen naam, in mogentheyd*, of overwinninge. Hierom draagt hy de naam van *de overwinninge Iſraëls*, 1 *Sam.* 15. Die daarom magtiger is, als alle onſe vyanden, om dat hy is de almagtige. Dit was de grond waar op dat Hiskia ſyn Krijgsoverſten moet gaf, 2 *Chron.* 32: 7, 8. ſeggende, *Zyt ſterk en hebt goeden moed, en vreeſet niet, nogte ontſettet uw niet voor 't aangeſigte des Konings van Aſſyrien, nogte voor 't aangeſigte der gantſcher meenigte die met hem is: want, met ons is'er meer, dan met hem. Met hem is een vleeſchelijken arm, maar met ons is Jehovah onſen God, om ons te helpen, ende om onſe krijgen te krijgen.* Dit deed Paulus ſchrijven met vrymoedigheyd, *als God met ons is, wie ſal tegens ons zyn? Rom.* 8: 31. 1. Hy iſſet, die den helden moed en ſterkte geeft. *De God Iſraëls die den volke ſterkte en kragten geeft, Pſal.* 68: 36. *In wiens hand het ſtaat alles groot te maken ende ſterk te maken*, 1 *Chron* 29: 12. En in tegendeel de helden onder ſyne vyanden de moed beneemt als hy wil; dus beloofde hy door ſyn Propheet *Jer.* 49: 22. *Het herte van Edoms helden ſal te dien dage weſen, als het herte eener vrouwe die in barensnood is.* 2. Hy werpt ſomtijds een veldſchrik onder haar dien hy verdelgen wil, en een verwerringe, dat ſig hare banieren overhoop werpen. Door dien weg verſloeg hy de Midianiten, *dat haar leger verliep, ende*

ſy

Hosted by Google

ſy ſchreeuwden ende vloden, *Jud.* 7: 21. Soo raakten de vyanden van Joſaphath over hoop, dat ſy ſweerden trocken tegen elkander, *ende d'een den anderen hielpen ten verderve*, 2 *Chron.* 20: 23. Jaa door dat middel *vlieden de goddelooſen daar geen vervolger is*, *Prov.* 28: 1. 3. Hy blaaſt ſomtijts in de krijgsliſten der vyanden: *vernietigt den raad der heydenen en breekt de gedagten der volkeren*, *Pſal.* 33: 10. 4. Hy beſtiert de kanſen des oorlogs, en maakt de grootſte magten te ſchanden: en als dan ſiet men 't woord bewaarheyd, *een koning word niet behouden door een groot heyr: een held word niet gereddet door groote kragt. Het Peerd feylt ter overwinninge, ende en bevrijt niet door groote ſterkheyd*, *Pſal* 32: 16, 17. Dies wy beſluyten met dat woord, 't geen God geſprooken heeft, en de ſanger ſegt tweemaal gehoort te hebben, DAT DE STERKTE GODES IS, *Pſal.* 62: 12

II. *Die beloofde ſterkte* nu hegt de Goddelijke toeſegging eendeels aan de gemelte *ſtilheyd*: met verſekering, dat men ſyn beſtand alderbeſt *in die ſtilheyd* vinden ſou, die met haar *ootmoedige onderwerping onder de hand Gods*, de toorne Gods afwend, en de heerlijkſte vrugt van beproeving daar ſtelt: in die ſtille lijdſaamheyd, die Gods weg regtveerdigt, bereygt Gods tugt haar eynde, vind het geloove haar beproeving, en de geoeffende het bewijs van ſyn ware kindſchap: en vervolgens vind Gods genade de regte voorwerpen van geneſinge en herſtellinge Soo verklaarde ſig God over Iſraël, ſelfs als ſy na lang verſmade tugt haar eyndelijk *ſoude gebogen hebben*, *ende aan de ſtraffe harer ongeregtigheyd een welgevallen ſcheppen*, *dan* ſegt God, *ſal ik gedenken aan mijn verbond met Jacob, ende ook aan mijn verbond met Iſaac*, *ende ook aan mijn* Hoedanig in *ſtilheyd* te vinden.

verbond met Abraham ſal ik gedenken, ende aan het land ſal ik gedenken. Als God deſe vrugt ſiet van ſyn tugtroede, welke is ſtille vernedering en gewillige onderwerping, dan hout hy op van ſlaan, en neemt ſyn oude liefde bewijs als een vader over ſyn beproefde kinderen aan: *Indien gy de kaſtydinge verdraagt, ſoo draagt hem God ontrent uw als tegen ſoonen,* ſchrijft Paulus *Hebr.* 12: 7. Wild gy een voorbeeld hier van? ſoo hoord Gods tale over Ephraim, naa dat hy ſig had laten tugtigen: *Is niet Ephraim,* ſegt hy, *my een dierbare ſoone? is hy my niet een troetelkind? want ſints dat ik tegen hem geſproken hebbe, denk ik nog ernſtelijk aan hem; daarom rommeld my mijn ingewand over hem, ik ſal my ſyner ſekerlijk ontfermen, ſpreekt de Heere,* Jer. 31: 18, 20. Men ſie op het uytcynde van Jobs lijdſaamheyd: *Gy hebt de verdraagſaamheyd Jobs gehoort, ende gy hebt het eynde des Heeren geſien: dat de Heere ſeer barmhertig is, ende een ontfermer,* Jac. 5: 11. Daar dan de murmureerder Gods toorn verſwaart, en *God hem tot een vyand maakt,* Jeſ. 63: 10. daar wend de *ſtille onderwerping* Gods ſlaande hand af, ſoo dat hem berouwt over ſyne knegten, en doet hem ſeggen, *heb ik geſlagen? ik ſalſe weder geneſen,* Deut. 32. En ſoo trekt ſy een welgevallen van den Heere, die haar ſterkte is om weder te verloſſen.

Daar is ook in *onſe geheyligde ſtilte* een geruſte onderdanigheyd onder de magten van God geſtelt, en ontho van alle twiſt en verdeeltheyd, die alle muytery verfoeyt, en verwerringe vermijd; waar door *de eendragt en eensgeſindheyd* gebooren en gequeekt werd. Nu is 't bekend, dat, gelijk de verdeeltheyd een breſſe opend voor de vyanden; alſoo de ſtille eendragt alle hoeken geſlooten houd; waar door men ſoo ligt niet in-

Hosted by Google

inbooren, nog de ſlagorden breken kan. Het is een wys woord, door lange ervarentheyd geſtaaft, 't geen uyt de Pen van een Romeynſch Staatkundige (*Salluſtius*) voortvloeyde : *Concordiâ res parvæ creſcunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur* ; dat is : *Door eendragt ſchieten kleyne kragten op*, terwijl *de grootſte ſtaten door tweeſpalt van ſelfs vervallen.* Daar is geen beſchanſing ſoo ſterk als *de eendragt*, die herten en handen t'ſamen voegt, en alle de leden des lighaams digt geſlooten houd. Inſonderheyd, als ſulks *godvrugtig* geſchied; nadien ſy de verwagting van Gods zegen heeft. Daar *vreeſe Gods de band* is *van ſtille eendragt*, daar is Gods hulp in 't midden gereed om een volk beſtendig te maken.

Geen minder verwagting heeft men van *een geheyligd vertrouwen op God*; doordien deſelve alle *overwinninge* van God afwagt, en deſwegen aan hem de eere geeft van alles. Hy, die geſegt heeft, *die my eeren, ſal ik ook eeren*, 1 *Sam.* 2: 30. Heeft ſyn hulp verpant aan de geene, die op hem vertrouwen : en verſekering gegeven, dat men in dit *vertrouwen* de waare *ſterkte tot overwinninge* vinden ſoude ; gelijk onſe textwoorden uytwyſen. Die hier van afweken proefden Gods toorn : *Een vyer*, ſegt de Digter, *wierd ontſteken tegen Jacob, en toorn ging op tegen Iſraël, om dat ſy in God niet en geloofden, ende op ſyn heyl niet en vertrouwden*, *Pſal.* 78: 21, 22. Maar, die ſig daar aan vaſt hielden, wierden noyt beſchaamt. Dit was een grond des gebeds, om hulpe, die de Sanger voortbrengt, *Pſal.* 22: 5, 6. *Op uw hebben onſe vaders vertrouwt : ſy hebben vertrouwt, ende gy hebtſe uytgeholpen. Tot uw hebben ſy geroepen, ende zyn uytgereddet. Op uw hebben ſy vertrouwt, ende en zyn niet beſchaamd geworden.* Soo verklaart Gods Geeſt ook de reden van Juda's ſterkte, 2 *Chron.* 13: 18. ſeggende, *de kinderen van Juda*

En hoe in vertrouwen.

Hosted by Google

wierden magtig. Waarom? *om dat sy op Jehovah harer vaderen God gesteunt hadden.* Het is waar, dat de Rigters van Juda door manhafte wapenen groote dingen hebben verrigt: maar, als Gods Geest de waare bron van haar behaalde zegen ontdekt, soo schrijftse het niet aan haar wapenen, maar aan haar geloove toe, *Hebr.* 11: 32-34. *Wat sal ik nog meer seggen? want de tyd sal my ontbreken, soude ik verhalen van Gideon, ende Barak, ende Sampson, ende Jephte, ende David, ende Samuel, ende de Propheten: welke door het geloove Koninkrijken hebben overwonnen, geregtigheid geoeffenyd, de beloftenisse verkregen; de muylen der Leeuwen toegestopt: de kragt des vyers hebben uytgebluft, de scherpte des sweerds zyn ontvlooden, uyt swakheyd kragte hebben gekregen, in den kryg zyn sterk geworden, en heyrlegers der vreemden hebben op de vlugt gebragt.*

Doet hier by, dat *in dit vertrouwen* de grootste heldhaftigheyd, in een onverschrocken manmoedigheyd gelegen, self ingeslooten legt: deese zyn 't, daar Salomon van seyd, *Prov.* 28: 1. *Elk regtveerdige is moedig als een jonge Leeuw*, ja *hy betrouwt selfs in synen dood*, *Prov* 14: 32. Sy baard een regte besadigtheyd, om niet onvoorsigtigs te ondernemen: sy staat in den stryd onbeweeglijk, sy werd door geen schrik bedwelmd in hare raadslagen: maar, is altoos in staat om te besinnen, wat'er by verandering van voorvallen te doen staat. Haar taal is kragtig, om andere ook moed te geven, en in Gods naam te doen doen, wat van haar pligt is.

TOE-

Hosted by Google

TOEPASSINGE.

Soo heylſamen raad, uyt Gods raadkamer voortgevloeyt, brengen wy nu te berde (myne Broeders en Suſters) nu onſen God (die de Geeſt der Vorſten als druyven affnijd) ſoo luyſterrijken werktuyg van ſyn ſterkte als Koning William was, van ons heeft weggenomen. Nu men denken mogt, dat met ſyn dood de hand des H. volks verbroken, de ſterkte van onſe heyrkragten beſweken, en alle moed der Helden geſonken ware, dragen wy, om de ſlappe handen te ondersteunen, en trage knien op te rigten, deeſe Godsſpraak aan uwe zielen voor. Deſen raad als tydig voorgedragen.

Onſe meening is geenſins uw in ſoo ſmertelijk verlies ongevoelig te maken ; dat ſy verre. Het is redelijk, dat Nederland t'effens met de volkeren over Zee deſen ſlag beweene, en een tranenvloed over dien lijkbus uytſtorte. Dat ſy gevoelige rouwklagten, terwijl God ſoo gezegenden werktuyg van ſyn hand afleyt, en en ons van ſyn dappere voorſtand ontbloot, hooren late. Men moet bekennen dat'er in ſyn dierbare Perſoon, *een Koning* is geſtorven, die in deſen tyd geen weergaa had op den throon : *Een Heyrvorſt*, die geen held week in den ſtryd : jaa *een Prins*, die alle Princen overſchitterde met ſyn luyſter. Waar ſag men een Monarch ſoo als hem, met rijksſorg beſet en in arbeyd altyd onvermoeyt? min afgetrocken door vermaak, of meer ingeſpannen in geſcheften : in ſaaken van 't gemeen naarſtig, en dag en nagt beſorgt. Wie vond men onder de Krygsbeſtierders, die meerder dorſt beſtaan, en hooger is geſtegen door onverſchrocken heldhaftigheyd? In rampen onverlegen, in voorſpoed gematigt, en in 't gebruyk Wat wy niet beoogen.

bruyk van overwinninge hoedſaam. Die om onſe krijgen te krijgen nog weer nog wind ontſag. In 't vyer des oorlogs overal naby, en voor en agter met een wakend oog. *Een held*, die God met ſoo veel lauwrieren heeft bekranſt, als peerlen aan ſyn kroon, en onder des ſyn vyanden tot een ſchrik, en ſyn volk tot een ſcherm was geworden. Die Nederland van Franſch geweld, en 't Britſche volk van Papery en Dwingelandy verloſt heeft: die 't werk voltrok, waar over hy met drie Rijken is bekroond geworden. Die met evenveel ſpoed heeft weten die Rijken te beſchermen als te winnen. Nu ſag men op hem, als op den bilance van Europa, en zuyl van 't Proteſtantſche weeſen: by allen of ten hoogſten geëert of ten meeſten gedugt. Redenloos, ſeg ik, ware het dan ſoo ik met myn leerrede den tranen-bron ſou tragten toe te ſtoppen, die over ſoo ſwaren verlies door een regtmatig gevoelen is opgeborſten.

Wat immers. Maar, 't geen wy bedoelen is, de regtmatige droefheyd palen te ſtellen, die ſy, ſonder ſig te beſondigen, niet overtreden mag. Myn Chriſtenen te leeren treuren, maar niet als de hoopelooſe: en ſoo te jammeren, dat ſy God niet en vertoornen, nog tot raadſlagen des vleeſchs verrukt worden. Onſe heylige bekommering over uwe zielen is, dat ſig niet miſſchien yemand in dit geval in buytenſpoorigheyd vergrijpe, en Gods tugt of beproevinge met een averegtſe hand aangrijpe. 't Is meer gebeurd, dat ſulke onverwagte verbaaſtheden verwerringen veroorſaakten: en de inbeelding van een gevaarloopend heyl driftige raadſlagen van nietige Medicijnmeeſters voortbragt: die met alles over hoop te ſmijten, 't lighaam meer beroerden als genaſen.

Men

Hosted by Google

Men neme het my ten goede, dat ik, beſeffende wat magt en ſterkte wy in 't verlies van dien ſterken verlooren hebben, bedagt was, om een Chriſtelijken weg aan te wyſen, waar door wy ten gereedſten die ſchade konden boeten: en niet alleen onſe eerſte ſterkte behouden: maar ſelf grooter bekomen; een ſterkte die magtig genoeg is, om alle ſwarigheden niet alleen te ontwickelen: maar ook onſe gemeene ſake in een heerlijker uytkomſte te doen doorbreken.

Dien weg ontdecken wy aan u geliefde Landſaten en Geloofsgenoten uyt een voorſlag, dewelke niet is uyt de menſchen, maar uyt God: niet uyt vleeſch en bloed, maar uyt Gods Geeſt: en willenſe u als vaſt en ſeker ter behoudeniſſe hebben aangepreſen. Het is waar, dat ſoo dien ſmeulenden oorlog, wiens vlammen alrede in Italien ſoo veel verwoeſtingen aanregten, onder ons in layen brand doorbreekt, wy met twee magtige Rijken ſullen te doen hebben: dat wy met *Vranckrijck* en *Spanjen* ſullen in 't krijd treden, welker wapenen by ons in voortyden geproeft zyn. In dit geval hadden wy ſterke verwagtinge van Williams dappere armen, die ons alleen toeſcheenen gebooren, om toomeloose heerſchſugt der gekroonde Hoofden, die na de Monarchy dingen, t'eenemaal in te teugelen. Weshalven alle oogen byna op hem ſagen. Maar, 't is ook waar, dat onſe God en Hemel-Koning leeft, en nimmer ſterven ſal; dat ſyn arm nog niet en is verkort, nog ſyne kragt en ſterkte gefnuykt. Hy leeft, die de ſterkte beſit in eeuwigheyd, en ons onſe noodige ſterkte onder deſe wegwyſing toeſeyd: daar hy ons deſe belofte by ſyn raad voegt; ſeggende: *In ſtilheyd en vertrouwen ſal uwe ſterkte zyn.*

Hoed dan myne B. en S. uwe ziele voor onruſt en wan- Afmaning.

wantrouwen: dat wy deſen raad Gods niet verſmaden tegen ons ſelven: op dat wy het oordeel en verderf over ons niet en verhaaſten, gelijk die geene deden, die in onſen text verbeeld worden, *niet te hebben gewild*, gelijk God haar beval: en beſluyten te hebben genomen, die daar mede ſtrijdig waren: welke vervolgens vertoond werden, om die tegenſtreving verdreven te zyn in de vlugt, voor ballingen omſwervende in vremde landen, en overgegeven in de magt harer vyanden. Laat ons door ſulk een voorbeeld leeren voorſigtig zyn. Wat goeds ſouden wy ons konnen belooven van alſulke wegen, die van den weg Gods afwyken. Of ſyn wy wyſer dan God? en ſterken dan hy? wie heeft ſig tegen den Almagtigen verhard ende vreede gehad?

Van murmureringen.

I. Vermijden wy dan alle *murmureringen*, die tegen God aanſtreven, en hem ſyne wegen betwiſten. Vlieden wy dat gedrogt, 't geen God onteert, en tot toorn verwekt. Wie zyt gy, ô menſche, die God ſal derven te rede ſtellen, en hem rekenſchap van ſyn doen beſtaan af te vorderen? Sal een Onderdaan ſyn Koning, het ſchepſel ſyn ſchepper, die een Vryheer is, afvorderen, en vragen, *waarom doet gy ſoo*? ſchrik voor het wee, 't geen over de ſulke bedreygt werd, *Jeſ.* 45: 9. *Wee dien, die met ſyn formeerder twiſt, gelyk een potſcherf met aardene potſcherven! ſal ook het leem tot ſynen formeerder ſeggen, wat maakt gy*? Wie is hem tot een raadsman geweeſt, dat hy ſyn doen beriſpen ſoude? *die den raad verduyſtert met woorden ſonder wetenſchap*, *Job* 38: 2. Het is klaar, dat God, om de verfoeijelijkheyd van dit quaad, deſe ſonden eertijds ſoo ſwaar geſtraft heeft onder ſyn volk: daarom ſchrijft d'Apoſtel der Heydenen, 1 *Cor.* 10: 10, 11. *En murmureert niet, gelijk ook ſommige van haar gemurmureert hebben, ende wierden ver-*

nield

nield van den verderver. Ende deſe dingen alle zyn haar overgekomen tot voorbeelden, ende zyn beſchreven tot waarſchouwinge van ons, op welke de eynden der eeuwen gekomen zyn.

Zyt verre van raatſlagen, die tweedragt en beroerten ſouden konnen verwecken in onſe ingewanden. Als ſulke hoofden vallen, ſoo volgt'er al veel verandering in een ſtaat: maar, elk wagte ſig voor muyteryen tegen de wettige magten, en voor verdeeltheden te voeden onder de Magthebbers. Dat en zyn geen wegen om de wonde te geneſen, maar omſe te verſcherpen, en ſtelt het gantſche lighaam bloot voor de magt der vyanden. Wat zyn'er al ſtaten verlooren gegaan door onderlinge tweeſpalten en oproeren, die te vooren ontſagchelijk waren. Op ſulke gelegentheden loeren de heerſchſugtige Koningen, om als groote roofvogels de verdeelde te verſlinden. Daar ryſen ligt uyt kleyne beginſelen hadyen, die vereeuwen, en inwendig een volk verteeren. Men gedenke aan de Hoekſche en Cabbeljaauwſche tyden, die in voorige eeuwen veele huyſen verſlonden en veel bloed vergooten hebben. Hoe ſulks God ſelfs mishaagt leerd de ſtraffe, die hy over de t'ſamenrotting van Corach, Dathan, en Abiram toebragt, wanneer hy de aarde ſcheurde, en d'afgronden doende opbarſten, haar levendig deed ter hellen varen. *Num.* 16. Tweeſpalt.

II. Inſonderheyd moet men ſig hoeden voor een wantrouwige en ongeloovige vreesagtigheyd, die het behoud der ſaken wanhopig ſtelt: of tot quade middelen de toevlugt neemt. Dat is een quaad, 't geen Chriſtenen, die ſig beroemen de waare Godsdienſt te hebben, gants onbetamelijk is, en tegen 't waare geloove ſtrydig, 't welk haar hulp ſoekt by God, en op en wantrouwen.

Hosted by Google

hem haar ſorge werpt. *Buytenſporige vreeſe* behelſt al meer quaad als men denkt. Haar grond is afgodery, om dat ſy de magt van 't ſchepſel tot beſchadiging hooger en ſterker agt, als die van God in 't beſchermen, en op de ſterkte van een Vorſt meer vertrouwde, als op den arm van Jehovah. Als men *vleeſch tot ſyn arm* neemt, maakt men 't ſchepſel tot ſyn God: en wanneer men op 't wyken van den vleeſchen arm alle moed weg werpt, toont men meer op 't ſchepſel, als op den Schepper geſteunt te hebben. Die op ſulk een wyſe menſchen meer vreeſt als God, is ongeloovig en ongodvrugtig. Sy is de baarmoeder van veel ſonden: een ſtrik voor de ziele. *Petrus* door een ongeregelde vreeſe bevangen, verloochend ſyn Heer driemaal, en vervloekt ſig ſelf. *David* vald in leugen en geveynſtheyd doe hy Saul vreeſde, 't eerſte by Abimelech de Prieſter, ſeggende: de Koning heeft my een ſake bevoolen, 1 *Sam.* 21: 2. Het ander voor Achis de Koning van Gath, 1 *Sam.* 27: 3. 10. Het is ook ſelfs *een laſtig quaad*, die 't herte ontruſt, ons geoorloft vermaak verkort, 't geloove belet, de deugd aftrekt, en alle geeſtelijke blijdſchap uytbluſcht. Allermeeſt te verfoeijen om haar redeloos gedrag, daar de ziele buyten God niets te vreeſen heeft. Een goddeloos menſch heeft veel te vreeſen, die buyten Chriſtus onder de vloek leyd: maar, een geloovige ziele, die met God in Chriſto verſoend is, en met den Almagtigen een verbond gemaakt heeft, die heeft ſig begeven onder een hoog vertrek: en heeft niemand tegen ſig: als een weynig verdoemde ſchepſelen, waar van God een grouwel heeft: en die aan de keten van Gods voorſienigheyd gekluyſterd leggende, niet verder beſchadigen konnen, als God ſelve haar bod vierd.

Dat

Hosted by Google

Dat ons *een ſtil vertrouwen* op God ter herten gaa; en elk onder ſig bediene van deſen Goddelijken raad. Al wie in deeſe droeve dagen *ſterkte* ſoekt, om onſen ſtaat te beveyligen, Gods Kerk te beſchermen, en haar en onſe vyanden te overwinnen, die beruſte in Gods weg, en vertrouwen op ſyn hulp, welke geſegt heeft *in ſtilheyd en vertrouwen ſal uwe ſterkte zyn.* Dit is de weg, die ons God ſelf aanwyſt, en die ſyn eygen eere lief heeft ſal 't ook wel waar maken. Dit is de weg, daar in God tot onſe ſterkte ons alleen wil ontmoeten met ſyn gunſt, en daarom in deſelve van ons geſogt en gevonden werden. Aanmaningen.

I. Dat deſen raad dan voor eerſt en voor al by u lieden ingang vinde Hoog Agtbare Heeren, Geliefde Vaders des Vaderlands, op wien onſe oogen als op onſe getrouwe ſchuts-Heeren geſlagen zyn. Was u die mare als een donderſlag in uwe ooren, als een hamerſlag op uwe herten? tot een bevende verſchrickinge, en ontroerende verbaaſtheyd? Ik bidde u in den name Gods, ſit een weynig neder als in Gods tegenwoordigheid. Herſamel uwe gedagten, en ſiet met een ooge om hooge, wie alle deſe dingen beſtelt heeft? is het niet Jehovah? Hy, die daar ſegt, *door my regeeren de Koningen, en ſtellen de Vorſten geregtigheyd, door my heerſchen de heerſchers ende de Princen: alle de rigters der aarden, Prov.* 8: 15, 16. *Die de allerhoogſte heerſchappye heeft over de Koninkrijken der menſchen: en geeftſe aan wien hy wil, ja ſet daar over* ſomtijds *den laagſten onder de menſchen, Dan* 4: 17. *Omne ſub regno graviori regnum eſt*, was de tale van een Heydenſch Digter. Daar is de wille van de Koning der Koningen, en den Heer der Heeren. Wat paſt ook u lieden als onder die wil des vrymagtigen Hemel-Heers ſtille te zyn, en op hem te betrouwen.

Laat'er, bidden wy, en ſeggen wy met eerbied, onder u lieden *ſtilte* weſen : beruſt in Gods raad, door ſyn hand geopenbaard, en grypt de ſake des volks met eendragt aan. Weeſt verre van tweeſpalt, die uyt ſondige beweginge ſpruyt. Doet ſtaat en baatſugt verre weg, en handhaaft het gemeen belang boven u eygen. De grondregel op u Munt, ſtaa nu geprent in u ziel, en geſtadig voor u oogen, EENDRACHT MAAKT MACHT. Brengt elk toe wat ten beſten diend, en laat den raad der Wyſen ſonder aanſien des perſoons ingang vinden *Vertrouwt op den HEERE*, ende niet al te ſeer op Princen Weeſt ſterk, en God ſal u verſterken. Grijp de middelen van 's volks behoud kloekhertig aan : en wenteld dan de zaak op God. Laat Chriſti Kerk en 's Lands duurgekogte Vryheid u blijven op 't herte leggen. 't Sy waaragtig in u doen, 't geen betuygt werd op uwe Munt, *Hac nitimur*, *Hanc tuemur* : Verlaat u op Gods woord, en verdadigd de vryheyd, die ons God geſchonken heeft : en Gods ſterkte ſal met u zyn.

II. Voorgangers in Gods Huys, en Voorſtanders van haar ordre. Laat ons ook onder Gods hand ootmoedig zyn : en ons ſtille vertrouwen op God opwekken. Dat die beide in onſe voorbiddingen voor 't volk werkſaam zyn : en in onſe Kerkbeſtiering niet min. Datter onder onſen Tempelbouw geen hamerſlag gehoord en werde. Laat ons voor al door eensgeſindheid geſlooten zyn, op dat de verſoeker geen breſſe en vinde. Daar broeders in eendragt t'ſamen woonen, aldaar gebied God de vrede en ſynen zegen. Is'er yets oneffens geweeſt, vergeten wy het geene agter is, en ſtrekken wy ons uyt tot 't geene van vooren is : om met gelijke ſchouderen de vaten des HEEREN te dragen.

Hosted by Google

dragen. Soeken wy dog het goede van Sion boven eygen belang en eygen nutte : en wagten wy den zegen over onſe bedieninge van Jehovah : Yveren wy ſonder nydigheyd, arbeyden wy ſonder partydigheyd : en dragen wy Gode ſyn Kerk voor met vertrouwen, ſonder nalatigheyd : en in die ſtilte, en dat vertrouwen ſal onſe ſterkte zyn; en om ſoo een kerks wille ſpaarde God een land, waar inſe beſchuttinge vond.

III. En gy, myn dierbare Geloofsgenooten; gy Dordrechtſche Gemeente, met alle Patriotten, die Neerlands heyl-behartigen. Weeſt Gode ende de Magten, van hem over u geſtelt *in ſtilheyd* onderdanig : werpt u antxvallige ſorgen op God en *vertrouwt op hem*. Weeſt verre van murmureren en muytineren. Staat ſtille en wagt op 't heyl des Heeren. Bid God in ſtilte dat hy uwe Magten wijsheyd, en u Heyrvorſten kloekmoedigheyd geve. Wekt u ſchuts-Heeren door een ſtille godvrugtigheyd en blymoedige behulpſaamheyd in 't dragen van de laſten tot wackere trouw, en vlytige beſorging van u welweſen op : en gelooft, dat *in ſtilheyd en vertrouwen uwe ſterkte zyn ſal*.

Geluckig land, konden wy hier toe gehouden werden : Heylſame ſlag van Gods tugtroede, konſe ons hier toe aandrijven, en wy in dit oeffenſchool deeſe leſſe leeren. Dan kregen wy God op onſe zijde : dan hadden wy een Alliançie met den hemel, meer als alle Alliançien met Vorſten te agten : want ſchoon wy die niet verſmaden, nemaar die voorſorg van onſe hooge Magten dankelijk erkennen, en ons over de middelen die God alſoo ter hand ſtelt verheugen, gelijk 't waarlijk goed is, dat wy ons naauw met die geene voegen, diens herte God t'onswaarts neygt. Egter blyven wy gedagtig, dat dit alles te vergeefs ſoude zyn, als God niet

met

Hosted by Google

met ons is, nog syn zegen over ons was. Volgen wy dan Christenen dien raad daar God syn hulp aangehegt, en d'Almagtige syn bystand aan verknogt heeft. Dat elk een van ons dien weg aanbevolen zy, daar in ons God wil ontmoeten, en sig van ons vinden laten.

Overtuyging. Gelust het ons Gods weg in een geheyligde weegschaal te wicken en te overwegen? wy sullen groote redenen voor handen vinden, om daar in te berusten, en voor het toekomende op God te vertrouwen.

Het stilhouden onder God gebillikt. I. Om ons selven *stille te houden onder Gods hand* staat ons aan te merken 1. Dat die gewenste siele, die de Vryheer van ons heeft weggenomen een mensch was van een vrouwe gebooren, even als alle andere het gemeene sterflot onderworpen. De wysen sterven soo wel als de dwasen, de grooten even als de kleyne. De stoute dood klopt met even fiere vuyst aan konings hoven, als aan arme hutten: en diese tot afmaying send is de Vryheer van het heelal. 't Geen dan God gedaan heeft is geen vremd werk: soo stierf Moses, soo Josua, als het God behaagde haar van hun wagte t'huys te roepen. En wy moesten weten, dat hy, die gebooren was, eens sterven soude. 2. Het was *de gunste van Gods wille*, die wy dankelijk te erkennen hebben, dat hy ons desen soo lange liet: ontrent de dertig jaren is hy voor ons in en uytgegaan: in een tyd, als de Lelyvorst niet droomde, als van middelen om door allerley wegen Nederland sig te onderwerpen, en door die weg sig tot de Monarchy de weg te banen. Hier toe scheen de onse verwekt, om de onversadelijke staatsugt van dien Groothartigen van haar eynde te versteken, in haren weg te stuyten, en binnen hare palen te doen inkrimpen. Gods goetheyd *breyde syne dagen uyt* tot dat hy

hy het Britſche volk van Papery en Slaverny bevryt, en de gronden van haare regeering, en daar by het Proteſtantſe weeſen vaſtgeſtelt had. 3. De tegenwoordige tyd regt ingeſien mogt yemand miſſchien alſoo *ontydig ſchijnen*, als eene der voorige dagen : terwijl die den Staten van Europa geen kleyne verwarringe dreygt: nu 't Huys van Bourbon niet alleen de Franſche Rijken beheerd door een trotshertigen Vorſt, maar ook de Spaanſche Monarchy door een Kleyn-Zoon : en *de onbepaalde heerſchſugt* daar door in ſtaat geraakt ſchijnt, om alles in Europa te ligter onder de knie te brengen. Niet te min moet men bekennen, dat *deſe dood al vry ontydiger had konnen invallen* : indien ſy ons voor een jaar dit hoofd had nedergevelt : doen men onſen Thuyn doorbrak, en onſe krygsbeſetting in 's vyands magt beſloten ſag : terwijl de ſterktens vervallen, de Heyren te ſwak, en de vyanden op de zoomen zynde, de Parlamenten in Engeland overhoop, en de Alliançien ongeſlooten lagen. Doe men van Nederland ſey 't geen de Propheet ſchrijft van Jeruſalem : *De Dogter Sions is overgebleven als een hutteken in den wyngaard, als een nagthutteken in den komkommerhof, als een belegerde Stad*, *Jeſ.* 1: 8. Doen 't al ſidderden en beefde. Het was onſen gedugten Koning, die de vyandlijke voortgangen geſchort hield, en haar een ander momaangeſigt deed aantrecken : 't geen ruymte gaf aan onſe wackere Regenten, om alles in ſtaat van tegenweer te brengen. Het is een uytwerkſel van Gods gunſt, die des Konings ſwacke lighaam nog een jaar levens verlengde, en ſyn dappere geeſt nog ſoo veel vyers inbloes, dat hy alles in ſtaat bragt, en alle ſaken een ploy gaf. God nam hem niet weg, als na dat de groote Alliançien gemaakt, de Parlamenten in eenigheyd gebragt, de toeruſtingen tot

Hosted by Google

noodige herſtelling van Europa's bilans gemaakt, de ſaaken tot vaſte beſluyten gebragt, en de legers in hare campementen betrocken waren. Wie merkt Gods hand niet? die den Koning 't leven verlengde, als hy de dood ſcheen op de lippen te hebben: en dit jaar van verſterking tot ſyne dagen voegde? en wie kuſt de hand niet, welke onſe beſoeking ſoo matigde? 4. God neemd hem weg, als de Overheden aan 't roer ſitten, die ſoo veel proeven onlangs gaven van onvermoeyde werkſaamheyd. Heyrbenden in 't veld zyn van krijgsknegten uyt ſyn krijgstugt: en Helden, die onlangs deſen Grooten Held aan ſyn hand waren, waar door hy onder Gods zegen voor deſen ſoo veel Veldſlagen ſloeg, en ſoo veel Steden bemagtigde. Die God, welke de geeſt van Moſes leyde op Joſua heeft lang betoond, dat *ſyn ſterkte* aan geen Vorſt gebonden is. 5. In allen gevalle eyſcht de Godsvrugt, dat men in Gods wille, die een Vryheer is, beruſte, dewelke doet ſoo als 't goed is in ſyne oogen: wiens wegen waarheyd en geregtigheyd zyn, gelijk haar uyteynden trouwe en goedertierentheyd over ſyn volk. Wat paſt ons dan, als ſtille te zyn? en terwijl wy ſyn eynde nog niet en ſien, op hem te verbeyden, die het ligt ſal ſcheppen uyt de duyſterniſſe. 6. Men merke de dood van onſen luyſterrijken Koning ook eens met Chriſtelijke oogen aan. Hy is onder die belofte geſtorven, welke ſegt: *Salig zyn de dooden die in den Heere ſterven, ſy ruſten van haren arbeyd, ende alle hare werken volgen haar na.* Hy heeft Gods raad gediend in veel arbeyds en moeyten, hy is een werktuyg geweeſt van groote uytwerkingen. Den Hemel-Koning heeft hem gebruykt tot grooter onderſtand van de waare Kerk. Was 't dan niet redelijk, dat'er naa ſoo veel ſtrijds een tyd quam, geen tyd te noe-

Hosted by Google

noemen? Maar eeuwigheyd, waar in hy ruſte vond na ſulk een loop, en een kroone na ſoo veel arbeyd: die vry luyſterrijker als de kroonen van deſe wereld te ſchatten is? Wie benijd hem die ruſt? Wie misgunt hem die glorie? die maar gelooft, dat deſe alleen den menſch volſtrekt gelukkig maakt. 7. Wat ons belangt, wy wyſen een weg aan, waar by wy onder dit groot en ſmertelijk verlies, de ſchade dubbel konnen geboet vinden. *In ſtilheyd* onder God, en onder onſe Overheyd neder te gaan ſitten, en onſe droefheyd te laten eyndigen in tranen van boetveerdigheyd, jaa verſlonden te werden in droefheyd over onſe ſonden, ſal een weg zyn, waar in wy beſt te regt ſullen raken, en God ſelf, die de helden ſterkte geeft, aan onſe zyde brengen: die ons verſekert, dat *in ſtilheyd onſe ſterkte zyn ſal.*

II. Wy hebben ook geen redenen om de moed weg te werpen, waarom wy aan ons vertrouwen niet ſouden vaſt houden. 1. Gods hand is niet verkort, dat hy niet en ſoude konnen helpen. Syn kragt is *een eeuwige kragt.* Daniel ſeyde van hem, *Dan.* 2: 20, 21. *Synes is de wysheyd en de kragt: want, hy verandert die tyden en ſtonden, hy ſet koningen af, ende hy beveſtigt de koningen: hy geeft den wyſen wysheyd, ende de wetenſchap den geenen, die verſtand hebben.* Die onſen Grootmagtigen Vorſt eere en luyſter, wysheyd en ſterkte gaf, is van gaven en geeſt nog niet uytgeput, nog uytgeledigt: maar, heeft des geeſtes overig, om door dien ſelven ook andere bequaam te maaken, om voor ons in den ſtryd uyt en in te gaan. Die ons door die heldhaften arm ſterkte, kan ons even gereed bewaren ſonder de ſelve. Syn oppermagt is hoog, en aan geen ſchepſel gebonden: dewijl 't hem om 't even is *den magtigen te helpen*

Gronden van vertrouwen aangewesen.

Hosted by Google

of den kragteloosen. 2. Hy wil somtijds *de eere alleen* hebben van syn werk : en als den mensch te seer op menschen begint te sien; soo neemt hy vaak die steunsels weg, om op hem alleen te vertrouwen. Mogelijk sagen wy te veel op desen, die een mensch was, en den adem in syne neusgaten droeg : en te weynig naa boven, op God, die 't alles in syn hand heeft. Dus roept hy ons, om af te sien van den vleeschelijken arm, en tot hem de toevlugt te nemen. Dus toetst hy ons, of wy ons soo wel op hem konnen werpen, als wy voorheen gerust plagten te zyn, op het aanweesen van syn dienstknegt. Van *Gustaav Adolph* dien roemrugtigsten der Sweedsche Koningen, en teugel der vyandlijke woede tegen de Protestanten in Duytsland, getuygt de historie, dat hy uyt het overmatig gejuych des volks syn aanstaande dood met deese Godvrugtige reden voorspelde : *Onse saaken*, seyde hy, *gaan na wensch: maar ik vreese dat God my over de sotheyd van dit volk, welke my te veel opdraagt, en voor haar God houd, straffen sal : en betoonen dat ik een mensch ben. God zy getuyge, dat het my mishaagt. Dog my overkome al wat God belieft, ik weet dat ik dit werk onvoltrocken laten sal.* Dewijl dan God niet wil, dat wy van een mensch te veel werk maaken, en om ons vertrouwen tot hem alleen over te brengen sulke steunsels weg neemt, soo mogen wy denken, dat God *die Koningen overwinninge geeft* (*Psal.* 144: 10.) door dit geval ons roept om op hem te vertrouwen. 3. Wy weten, dat God syn saak niet en sal verlaten : vroeger of later sal hy gedagtig zyn aan syn verbond, met syn volk gemaakt. Daar in heeft syn eer belang, 't geen hy niet versuymen kan. Als hy de vyanden van syn Kerk tot syn tugtroede gebruykt heeft, werpt hyse weg, en geneest de geslagene. Als het

het tydig is *ſal hy den yver aandoen als een mantel, en naa de werken, even daar na ſal hy vergelden, grimmigheyd aan ſyne wederpartyders, vergelding aan ſyne vyanden Als de vyand ſal komen als een ſtroom, ſal de geeſt van Jehovah de baniere tegen hem oprigten, Jeſ.* 59: 17-19. Wy hebben al te grooten overtuyging van de Euangeliſche waarheyd onſer belydeniſſe, als dat wy ſouden twijffelen dat *de ſaake van onſe kerke* niet ſoude zyn de *ſaake Gods.* Wy hebben met de bitterſte vervolgers te doen, die de hervormde Godsdienſt elders kent: het Huys van Bourbon heeft in *Louys de Groote* een ander *Epiphanes de Groote* te deeſen tyde uytgelevert, die onſe Geloofsgenoten in ſyn Rijk te geſtreng heeft onderdrukt, dat het God niet berouwen en ſoude over ſyne knegten: hy en ſal niet toelaten, dat *de ſcepter der godloosheyd ruſten ſoude op het lot der regtveerdigen: op dat de regtveerdige hare handen niet uyt en ſtrecken tot onregt, Pſal.* 125: 4. en daarom hebben wy een grond om te hoopen, ſoo wy maar ons tugtigen laten. 4. Het *vertrouwen* ſelf heeft de belofte van ſterkte en overwinninge, ſoo wy maar de vrage van een goede conſcientie bewaren, en in waarheyd op Gods verbond ſteunen. *Het is*, ſegt de Kerke tot God, *een beveſtigt voornemen, gy ſult allerleye vrede bewaren: want, men heeft op uw vertrouwt, Jeſ.* 26: 3. Nu hebben wy nog door Gods genade onder ons Godvrugtige menſchen, die met *geloovige gebeden* ſullen intreden by God; en haar *vertrouwen* op Gods heyl door Chriſtum voor den Vader brengen. Het is waar, dat de ſonden des lands hooggaande zyn, en wy Gods oordeelen over ons ſoude moeten billijken, by aldien het hem behaagde een ſwaarder ſtraf over dit land te brengen. Maar 't is ook waar, dat God, die om tien regtveerdigen Sodomah ſoude hebben geſpaart, *het hey-*

Hosted by Google

lig zaad verklaart voor *het ſteunſel van ſoo een volk*, *Jeſ.* 6: 13. Dies wy met reden hoopen, dat dit overblyfſel, 't geen na de verkieſinge is, genade ſal vinden by God, en met Jakob in ſmekingen en vertrouwen haar vorſtelijk ſal dragen. 5. *Gods weg* is tot nog toe over ons niet ſonder heyl geweeſt, en heeft ons uyt veele perykelen gered: dus is Nederland een vyerbrand uyt den vyere gerukt, en een wonderſtuk van Gods mogentheyd: die meenigmaal in ſwaarder gevallen en tyden ons uyt ſwarigheden heeft gered; ſoo dat wy geen reden hebben, om een mistrouwen tegen den Heere op te vatten. Het luſt my uw een tyd indagtig te maken, by deſen tyd niet te noemen, waar uyt God nogtans den Staat wonderbaarlijk gered heeft. Een tyd doe God vry grooter ſlag aan 't lieve Vaderland toebragt, als Willem de I. dien Vader des Vaderlands in 't jaar 1584. op den 10. van Hooymaand, door een moord-ſcheut van een Verraders hand ſoo ſchierelijk wierd weggerukt, en 't magteloose land hoofdeloos en radeloos gelaten wierd. Men verloor de Steden van Vlaanderen en Braband, d'een voor en d'ander naa; en de Vereenigde Nederlanden wierden eerlang door ſlag op ſlag van veelerley rampen en verlies ſoo moedeloos, datſe hen ſelven, als onmagtig om langer op eygen beenen ſtaan, de gekroonde Hoofden der Nagebuyren bynaa om niet veylden, eerſt aan Hendrik de III. Koning van Vrankrijk, daar naa aan Eliſabeth, Koninginne van Engeland, maar niet wierd aangenomen: voor ſoo hoopeloos wierd de redding van onſen Staat geagt. Terwijl onſe Heyrmagt meerendeels te niete was, verworf men naauwelijks eenige hulpbenden tot koſte van den Staat, die onder den Graaf van Liceſter dienen ſouden: welke eerlang tot algemeene Landvoogd wierd

wierd aangeſteld : dog meer gevaars als hulp bybragt. Drie jaaren zyn'er van Vader Willems dood verloopen, waar in het ſchip van ſtaat deerlijk wierd omgeſlingert, en alle oogenblikken in gevaar ſtond van vergaan, had het God niet genadelijk afgewend. Hoe veel meer grond hebben wy in deſe tyden op God te vertrouwen, waar in Willem de III. des eerſten na-Neef ſterft: in welken alle beſtellingen zyn gedaan, de hulp-troupen met onſe eygen magt in 't veld, en behaagt het God, wy de vyanden gewogen zyn. Daar in onſe wackere Landsvaders nog vermogen, nog wijsheyd ontbreekt, om op alles noodige voorſiening te doen. 6. Selfs doet ons haar *eendragt* en kloekhertige eensgeſintheyd moed grijpen, en gelooven, dat die geeſt van God is, die haar met ſoo veel dapperheyd ondersteund, en ſoo veel eenſtemmigheyd verbind.

Raatgeving met aanwyſing van eenige noodige beſtiedringen beſlooten.

Ondertuſſchen, laat ons, Geliefde, tot ſekerder en geluckiger voorſetting van die twee groote en heylſame verpligtingen, het noodige betragten. *Onſe ſtilheyd* bewerken door dooding en kruycing van onſe onruſtbarende driften en hertstogten, die t'elkens tragten tegen de wille Gods haar op te rigten. Doet aan *de ootmoedigheyd ende de ſagtmoedigheyd*, om door *ootmoedigheyd* ons over onſe ſonden te vernederen, en Gods weg te billijken : jaa onſe wegen te verbeteren, en met aflegging van onſe voorige wandeling onſe gangen te rigten voor God in alle welbehaagelijkheyd. Door *ſagtmoedigheyd* elkanderen te ontmoeten tot eenſtemmigheyd. Alle gemeynde ongelijken vergeten en vergeven, en elkander in beſcheydentheyd dragen, op dat 'er geen oneenigheden in ſulk een tyd gebooren werden. Laat ons ook *ons vertrouwen* bewerken door een ongeveynſde aanneming van Gods woord, welkers beloften getrouw zyn;

zyn; en door een opregte vernieuwing van *ons verbond met God*, als de beſte en ſekerſte alliançie, die wy maken konnen. *Nemet dan deſe woorden met u, ende bekeeret u tot Jehovah; ſegget tot hem: Neemt weg alle ongeregtigheyd ende geeft het goede, ſoo ſullen wy betalen de varren onſer lippen.* Ja ſegt: *Aſſur en ſal ons niet behouden, wy en ſullen niet ryden op peerden, ende tot het werk onſer handen niet meer ſeggen, gy zyt onſe God. Immers ſal een weeſe by u ontferm werden.* Dan ſal God gewiſſelijk antwoorden: *Ik ſal haarlieder afkeering geneſen, ik ſalſe vrywilliglijk lief hebben: want myn toorn is van hen afgekeert. Ik ſal Iſraël zyn als dauw, hy zal bloeijen als de lelye, ende hy ſal ſyne wortelen uytſlaan als den Libanon. Syne ſcheuten ſullen ſig uytbreyden, ſyne heerlykheyd ſal zyn als des Olyfbooms, ende hy ſal eene reuke hebben als de Libanon. Sy ſullen wederkeeren, ſittende onder ſyne ſchaduwe, ſy ſullen ten leven voortbrengen als koorn, ende bloeijen als de wynſtok. Syne gedagteniſſe ſal zyn als de wyn van Libanon, Hoſ.* 14: 3-8. Dat geve de God der genade, de Vader der barmhertigheyd aan Nederland, en alle die ſynen Name lief hebben. *Amen jaa Amen.*

EYNDE.

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

VAN

PETRUS FRANCIUS,

Over het Afſterven van den Heere

STEPHANUS MORINUS;

Profeſſor der Ooſterſche Taalen, en Bedienaar des Goddelyken Woords, in de Walſche Gemeente:

Uitgeſprooken

In de Doorluchtige Schole

t'AMSTERDAM.

Den 21 Juny, des Jaars 1700.

En in 't Nederlandſch overgebragt,

Door

DANIEL GHYS.

t'AMSTERDAM,
By ANDRIES van DAMME,
Boekverkooper op 't Rokkin, bezyden de Beurs. MDCC.

Hosted by Google

Hosted by Google

DE VERTAALER

Aan den

LEER.

Eze Lykreden van den Heere Professor Francius onder den drang van een meenigte van geleerde Lieden in 't Latyn uitgesprooken, heeft aanstonds in ons de luft ontstooken, om die in 't Nederduitsch te vertaalen. Verscheide redenen zyn 'er, Godvruchtige Lezer, die ons hier toe bewoogen. Eerstelyk, om dat wy veele heilzaame lessen daar in bemerkten, die opzicht hadden op allerley slag van menschen, in 't bevorderen van de waare deugd, en heiligheid des levens, en wel byzonder ontrent het gedrag der Ouderen, die hunne kinderen al vroeg ten dienste des Heeren schikken, en der Jongelingen, die zig tot dien heiligen dienst bereiden. Ten anderen,

om dat maar weinig Exemplaaren dezer Lykreden in 't Latyn gedrukt zynde, die in de Boekwinkelen niet te vinden waaren, en by gevolg in yders handen niet hebben konnen komen. Eindelyk hebben wy deze vertaaling ondernomen, wel meeſt ten dienſte van de Ledematen der Walſche Gemeente dezer Stede, die ſchoon voor een groot gedeelte der Latynſche onkundig, echter in de Nederduitſche taale niet ongeoeffend zyn; deze alle, als die den Heere Morinus zeer wel gekend hebben, konnen getuygen, of hy niet zodanig in zyn leven geweeſt zy, als hy in deze Lykreden van den Heere Francius word afgemaald. Dit zo zynde, kan hy ons tot een volmaakt voorbeeld verſtrekken van Godvruchtigheid, Vreedzaamheid, Wakkerheid, Yver, Naerſtigheid, en eenen heiligen wandel, allen Chriſtenen betamelyk. En dewyl de Heer Profeſſor Francius van overlang al zeer ernſtig heeft aangedrongen, dat de oude welſprekenheid in alle openbaare hoorplaatſen mogte worden herſteld, en geen duyſtere blyken zyner meening daar van in deze Lykreden geeft, is ons dat geen geringe beweegreden geweeſt, om dezelve te vertaalen; en waarlyk de Heer Francius is de eenige

Hosted by Google

nige niet, die zynen ernſt hier in heeft betoond; Mannen van grooten naam hebben daar op toegeleid. Hoe hoog de welſprekenheid by den onvergelyken Droſt Hooft te boek ſtond, blykt uit zekeren brief, geſchreven aan den Heere van Zuilichem, by gelegenheid zynes Werks van het Orgel-gebruik in de Kerken, daar hy deze merkwaardige geſchiedenis ter nederſteld, dat namentlyk zeeker Predikant hem heeft verhaald, „ dat een Roomſchgezint Schipper van Hoorn „ te lande gereiſt quam, uit Italie, over Geneve; „ en hier ter preeke van den Heere Beza, uit „ enkele nieusgierigheid, of om tydverdryf, al„ zo hy het François niet beter kende dan het „ Hebreeuſch; de voeglyke leiding der ſtemme, „ de beweegende lieffelykheid van het geluid (het „ gelaat mocht 'er toe helpen) bracht in den goe„ den Man, een greetigheid naar onderwys in „ die Leere, die hem docht naar gelyke zoetig„ heid te moeten ſmaaken; Hy liet zich berichten, „ en verliet het Pausdom. Eindelyk moeten wy de merkwaardige woorden van den wydberoemden Heer Burmannus hier by voegen, die in zynen tyd al zeer krachtig hier op heeft aangedrongen. Dus laat die voortreffelyke Man zich hooren, in

zyn

zyn inleydings reden, wanneer hy in den Jaare 1661 tot Proregens van het Collegie der Edele Grootmogende Heeren Staaten van Holland en Weſtvrieſland tot Leiden wierde beroepen. „Hy „is niet waardig dat hy in de Kerke ſpreeke, die „niet te gelyk geleerd heeft met eenige welſpre„kenheid redeneeren. Geen andere beſchuldi„gen hier de welſprekenheid, dan die zelfs daar „van ontbloot zyn, die 't wel zouden willen be„trachten, zo het anders in hun vermogen was. „Maar hier verſtaa ik een mannelyke, en krachti„ge welſprekenheid, door natuurlyke, en geen„zins door ontleende cieraden uitblinkende, niet „zo zeer overvloijende in woorden, en verblom„de ſpreekwyzen, als wel doorluchtig door uit„vinding van zaaken, keur van ſtoffen, en ge„wigt van redenen. Dit zy genoeg, gunſtige Lezer, om de kracht, en noodwendigheid der Welſprekenheid te toonen. Wyders is onze wenſch, dat dit ingang mag vinden by de zodanigen, die zich bereiden, om in het openbaar te ſpreeken.

LYK-

Hosted by Google

LYREE

VAN

PETRUS FRANCIUS,

Over het Afsterven van

STEPHANUS MORINUS.

At de waereldsche zaaken maar Eb en Vloed zyn; dat tegenspoed op voorspoed; blijdschap op droefheid, als door eene noodschikkelyke Wet op den anderen volgt; dat de Dood allen over het hooft hangt, en gene jaaren verschoont; indien ons dit de geheugenis van alle Eeuwen, en de dagelykssche voorbeelden niet toonden, zo zouden wy, en deze onze Vergadering, dit opentlyk kunnen betuigen. Noch onlangs hebben wy verlooren dien Voortreffelyken Man, onzen geliefden Amptgenoot, en door geen eenen band van liefde en vriendschap aan my verknocht, den Heere Petrus Bernagie, in den bloey zyner jaaren, in het midden van den loop zyns levens, ons, tot groote schade der Geleertheid, en hertzeer aller vroomen, ja niet zonder gevoelen, en droefheid dezer wanden, ontrukt. Niet lang geleden hebben wy verlooren den zeer

Hosted by Google

Geleerden, en in allerlei ſoorte van wetenſchappen doorgeoeffenden Man, onzen waarden, en gewenſten Amptgenoot Stephanus Morinus, oud van jaaren, jeugdig van herte, die, na dat hy eenigen tyd met zwakheid, en ziekte geworſtelt hadde, en lang bedlegerig was geweeſt, de ſterffelykheid eindelyk afgelegt, en dit kort en vergankelyk leven, met
Pred. 12,7. het eeuwig leven verwiſſelt heeft. Dat uit den Hemel was
Pred. 3,20. nedergedaalt, is ten Hemel wederom opgenomen; dat aardſch was, ter aarde gekeert. Voor weinig dagen hebben wy het lichaam, afgemat door een langwylige ziekte, en in krachten door jaaren en ouderdom uitgeput, ter aarde beſtelt, en de laatſte eere beweezen. Een groote menigte, een lange rye van menſchen, hebben op zyn Lykſtatie hunne droefheid, hunne liefde t'zynwaarts te kennen gegeven. Wat ſtaat ons nu te doen? Wat iſſer na deze liefdeplicht meer voor ons overig te verrichten? Zullen wy onze elende betreuren? en met weeklagten, en onnutte traanen de dood van dezen Voortreffelyken Man beſchreyen? Neen. Dat betaamt noch Mannen, noch Chriſtenen. Zullen wy hem dan ongenoemt voorbygaan, en dien Geleerden Man in zyn graf laten verrotten? Neen. Dat laat noch zyne geheugenis, noch onze vriendſchap niet toe. Dat de Doode weer levend werde, en ten grave uitkome. Hy vertoone zich ons, en late zich, is 't niet met de oogen des Lichaams, ten minſte met die der Ziele, beſchouwen. Dit is men Doorlugtige Mannen, en die niet in 't duiſter geleefd hebben, verſchuldigt, dat zy niet blyven in 't duiſter, noch op de wyze des gemeenen volks begraven worden. Hunne gedachtenis leeft, en word verbreid door de tongen der levenden, en niet in een zelve graf met het lichaam gedompelt. Deze eere dede d'Aloutheit eertyds hunne Helden, hunne Geleerden, aanzienelyke en roemruchtige Mannen, aan: Deze eere bewees de Eerſte

Ker-

Hosted by Google

Kerke weleer haare Bloedgetuigen. Hiervandaan zo veel Lyk- zo veel Lofredenen der Grieken, en der Romeinen, der Heidenen, ende der Chriſtenen: van wien tot onze Voorouderen, ender zelver Nakomelingen, tot op den huidigen dag, deze loffelyke gewoonte afgedaalt is. Die, dewyl ze in onze hooge Schoolen ook aangenomen, en meermaal ter dezer plaatze gepleegt is, heb ik geacht niet buiten gewoonte te zullen doen, zo ik dezen onzen Doorluchtigen Afgeſtorvenen, dien van yder geroemden en roemwaardigen Man, zynen behoorlyken roem niet onttrok. Maar, waarom doet gy aan dezen, dat gy aan anderen niet hebt gedaan? Wat? Ik ben niet gehouden hier van reden te geven. Anderen heb ik dit niet willen doen, andere hebben dit niet willen hebben. Onder allen, die by myn leven Profeſſooren geweeſt, en ten tyde van myne bediening overleden zyn, voor zo veel den Heeren Blaſius, Faber, en de Bye aangaat; welker eerſte een Geneesheer, die een Rechtsgeleerde, deze een Philoſooph was, heb ik geoordeelt, daar toe niet gehouden te zyn: Met den Heere Wolzogen, dien Geleerden, en welſprekenden Man, is het anders gelegen, dien ik zeer geerne dezen plicht zou hebben beweezen. Ook was my een ruym veld geopend geweeſt, om in 's mans geleertheid en welſprekenheid uit te weiden. Maar hy, 't zy uit zedigheid, 't zy uit eenige andere reden, heeft niet gewilt, dat een Lykreden over hem uitgeſproken zou worden. Ten opzichte van den Heere Bernagie, heb ik myne genegenheid, is 't niet met een Oratie, ten minſte met een Gedicht, en wel met weynige, doch niet ongevoelige woorden, de geſtalte myns Gemoeds te kennen gegeven. Wat my nu hebbe bewogen, en waarom ik ter oorzaake van dezen Man, van wien wy nu handelen, op den Stoel ben geklommen, hier kan ik meer dan eene reden van geven. Ik zal niet zeggen, 't geen

Hosted by Google

men in diergelyken geval gewoon is te zeggen, dat ik door het gezag der Overheden, ter wensch en bede der Bloedverwanten, of op het besluit van onzen Akademischen Raad, daar toe ben aangedrongen. Het tegendeel zeg ik; dat ik door niemants bevel, of verzoek, van zelfs en vrywillig, met voorbedachten raade, en uit eygener beweging, dezen last my opgelegt hebbe. Ik heb den Man bemind, gelieft, geacht: dit's genoeg. Zynen inborst heb ik bemind, zyn zeden gelieft, zyne geleertheid geacht. Een onderlinge vriendschap heb ik met hem gehouden, en gelyk ik hem, zo beminde hy my. In jaaren was hy my een Vader; in bediening, een Amptgenoot; in eensgezintheid, een Broeder. Wat misdryf zou ik niet hebben begaan, wat lasterkladde my op den halze gehaalt, hoe weynig onze vriendschap beantwoord, indien ik zo minzaam en Man, door zo naauwen band van bediening tevens en liefde aan my verbonden, die niet alleen de Geleertheid in 't algemeen, maar ook my in 't byzonder ten hoogsten aan zich hadde verplicht, met een ondankbaar stilzwygen voorbygaan; en niet liever zyn Lof en Deugden, niet in 't heimelyk, maar ter deezer plaatze, van deezen stoel, daar hy anderen op heeft geleert, met vollen monde, en met opene keele uitblazen zoude? Zo het betamelyk is, dat men Geleerde Mannen, Leeraaren der wereldsche Wysheid, Uitleggers des Goddelyken Woords, na hunnen dood deze eere bewyze, met hoe veel recht en reden, en op meer dan eene wyze, komt hem dit voorrecht toe, die dubbele bediening verkregen, dubbele lof in 't waarnemen der zelven behaalt heeft? En dewyl men de voorbeelden der Geleertheid van de Geleerden, die der Godvruchtigheid van de Godvruchtigen haalen moet; wie konnen wy beter ten voorbeelde stellen, dan hem, die reeds zo overvloedige blyken dier beiden gegeven heeft? En zo door zodanige Lofredenen,

de

Hosted by Google

de Overledenen niet zo zeer geeerd, als, die hunne lof hooren, daar door opgewekt worden; zo dit het inzicht der Ouden, zo Grieken, als Latynen, als mede der eerſte Chriſtenen was; zo dit daarenboven de H. Schrift ons leert, die Heb. 13,7. ons beveelt de getrouwe Voorgangeren niet alleen te gedenken, maar ook hunne deugd en Godvrugtigheid, en gantſchen levensloop belaſt op te volgen, en na te wandelen; wat iſſer betamelyker, en regtmatiger, dan dien man te gedenken, zyne Deugd op te volgen, ons leven naar het zyne te ſchikken, zynen dood en uitgang te beſchouwen, die met ongemeene trouwe, en naarſtigheid de Kudde van Chriſtus over de vyftig jaren gehoedt heeft? De zaak dus zynde, en God ons belaſtende, dat wy ons in het leven der Heilige Mannen, Pſ. 37. 37. als in een Spiegel, beſchouwen; zult gy't, myne Toehoorderen, niet kwalyk nemen, zo ik u 's Mans leven, en 't geen aanmerkelykſt daar in is, open legge, en ontvouwe; zyne Deugden u voorſtelle, en door deze myne Reden u aanmaane, om die na te volgen, en door uw leven uit te drukken. Ook vertrouw ik dat gy my tegenwoordig met geen moeyelykheid, wil ik hoopen, of ongedult, van dien Man, dien gy menigmaal met zo veel gunſt en genegenheid aan gehoort hebt, maar naar gewoonte, en meermaals bewezene goedgunſtigheid aan den Overledenen, 't geen hy met recht van u afeyſcht, zult hooren ſpreken.

En om van het begin zyns levens het begin myns verhaals te maken, onze Stephanus is gebooren, in het jaar (hoe zal ik zeggen, dezer, of der voorledene Eeuwe? want het is noch niet beſliſt) in het vyf-en-twintigſte jaar, zeg ik, der zeventiende Eeuwe, te Caan, een voortreffelyke Stad in Normandye, den eerſten van January. Zyn Vader was Izaak Morin, een Koopman van groote deugd, en Godvruchtigheid; zyn Moeder Zuzanna de Rue, een zeer deugd-

Hosted by Google

zaame en uitgelezene Vrouwe. Van deze Ouderen voortgekomen, en in zyne eerſte kindsheid onderwezen, heeft hy echter dit geluk niet lang mogen genieten. Noch maar een kind van drie jaaren, heeft hy zyn Vader verlooren, en is alleen onder de voorzorge zyner Moeder gebleven. Die, ſchoon zy hem van de oeffening der letteren, zo wegens lichamelyke zwakheid, daar hy mede gequelt was, als, om dat zy meende, gelyk de Vrouwen pleegen, dat in een ander beroep van leven, grooter geluk te verwachten was, aftrekken wilde; heeft hy echter niet konnen overreed worden, om van zyn eerſte voornemen, en reeds aangevangene levenswyze te veranderen. Weshalven is hy daar by gebleven, en heeft in de Hooge Schoole zyner Geboorteplaats treffelyke voortgangen, zo in de Philoſophie, als Hiſtorien, en Taalen gedaan, en doemaals al zodanig eenen belooft, als hy naderhant aan de geleerde werelt vertoond heeft. Onder anderen, die hem zeer beminden, was Antonius Hallæus, een vermaard Dichter dier Stede, en van grooter naam, die in het voortreffelyk vernuft van dezen Jongeling groot vermaak ſchepte. Tot voortzetting zyner letteroeffeningen naar Sedan verreyſt, begon hy zyne Godgeleerdheid onder het opzicht, en beleid van Petrus Molinæus, een doorluchtig en treffelyk Godgeleerde; wiens onderwyzing, en vriendſchap hy eenige jaaren na een zeer gemeenzaam genoot. Hier op naar Leiden vertrokken, heeft hy zyne Theologiſche ſtudien, onder Andreas Rivetus, een zeer befaamd Godgeleerde, achtervolgt. Ter dier plaatze hadde hy zeer gemeenzaamen ommegang met Jacobus Golius, Conſtantinus L'Empereur, Ludovicus de Dieu, en meer andere voortreffelyke mannen, en heeft de kenniſſe der Ooſterſche taalen, zo noodig voor de Godgeleertheit, met de Godgeleertheid gevoegt. Van daar t'huys, en by den zynen gekomen, kreeg

Hosted by Google

kreeg hy in den jaare negen-en-veertig dier Eeuwe het beſtier der Kerke van St. Peter, niet ver van Caan, daar de zeer Geleerde en vermaarde Samuel Bochart hem de handen op gelegt, en als Leeraar dier Kerke, in den H. Dienſt ingewyd heeft. Naderhand van de Kerke van Alançon aangezogt, heeft hy zyn Kerk, die hem zeer beminde, niet willen verlaten, en deze nieuwe, en veel treffelyker gelegenheit, op een edelmoedige, en hem eigene wyze, van der hand geweezen. In den Jaare twee-en-vyftig, zyn gedachten op trouwen geſlagen hebbende, heeft hy de voortreffelyke, en zeer edele Maagd Helena de Paulmier, tot zyn Huisvrouwe verkregen, die agt-en-veertig jaaren hem een trouwe medgezellinne in voor- en tegenſpoed is geweeſt. Tien kinderen heeft hy by haar gewonnen, waar van zeven overleden, drie noch in levenden lyve zyn. Tweemaal te Caan beroepen, om het Leeraarampt daar waar te nemen, heeft hy dit voor de eerſte maal afgeſlagen, ten tweedemaale, als de Heer Bochart daar alleen, en reeds oud geworden was, in den Jaare vier-en-zeſtig, dien dienſt aangenomen. In zyn vaderlyke Stad ontfangen, nam hy zyn Ampt vlytig waar, en waakte zorgvuldig voor het heil, der hem aanbevolene Kudde: en nooit heeft ymant over zyne hulpe, en byſtand, naarſtigheid en wakkerheid, by eenig voorval, geklaagt. Den volke, zyne Amptgenooten, den Overheden, den Beſtierder des Landſchaps, is hy altoos zeer lief en aangenaam geweeſt; ja, had die van andere gezintheid, en de vyanden van onzen Godsdienſt zelf, door zyne beleeftheid, en aangeboorne vriendelykheid, aan zich verbonden. Ter dier tyd onthielden zich te dier Stede drie groote en roemruchtige Mannen, yder doorluchtig in zyne bediening; En wel voor eerſt Jacobus Palmerius, niet edeler door zyne geboorte, dan zyne deugd,

niet

niet doorluchtiger door zyne penne, dan zynen degen: Een dapper, een geleert, en in de kenniſſe der Griekſche Oudheden doorgeoeffent Man, gelyk zyne aanmerkingen op de Griekſe Schryveren, en zyne Beſchryving van Griekenland, genoegzaam getuygen; Een dapper Man, zeg ik, die over de tachentig jaaren oud zynde, een jongeling van twintig jaaren ontwapent heeft; die, had hy de Muſen niet meer dan Mars bemind, en de bekoorlyke ruſt der geleertheid voor allen roem des oorlogs geſtelt, mogelyk Maarſchalk van Vrankryk hadde geworden. Ook was daar, de roem en eere dier Stad niet alleen, maar van gantſch Vrankryk, Samuel Bochart, een Man nooit genoeg te pryzen, nooit genoeg te waardeeren, en die waarlyk met die groote Letterhelden Seldenus, Voſſius, Grotius, Caſaubonus, en Salmaſius, ja met Juſtus Joſephus Scaliger, vergeleken mag worden. Getuygen zyn, buiten tegenſpraak, behalven noch veele andere van minder belang, dat wydluftig werk van de Dieren der H. Schrift, en dat andere, van de Verſtroying der Volkeren: welke boeken van allen, die de goede letteren minnen, niet zonder verbaaſtheid, en als met een heilig ontzag, gelezen worden. Onder dit Driemanſchap verçierde die Stad niet alleen, maar geheel Vrankryk, in rang de derde, in opzicht van bediening de eerſte, Petrus Du-Bosc, een Man zeer uitnemend ter taal, en van alle Predikanten, die ik oit, zo hier, als elders, gehoord heb, de allerwelſprekenſte. Staat my toe, myne Toehoorderen, dat ik de waarheid ſpreeke. Staat my toe, dat ik myne genegenheid een weynig den teugel viere; want zo voortreffelyken, zo zeer van my geliefden man, kan ik zonder eerbewys van woorden, en zynen behoorlyken lof, niet voorbygaan. En hier deed zich de gelegenheid op, om, en van dezen Man, en van de Kerkelyke welſprekenheid,

waar

waar in hy zo uitblonk, te ſpreken: Maar ik wil niet buyten myn beſtek treden, noch dien Man in 't voorbygaan pryzen, van wien het beter is gants te zwygen, dan niet alles te zeggen. De tyd zal miſſchien, en die dag, hoop ik, komen, wanneer ik en van deze zake, en van dezen Man iet breeders zal zeggen, en van die beiden myn meening uitten. Nu keere ik weder tot myne voorige ſtoffe, en den Heere Morin, die met deze geleerde Mannen, wien hy allen overleeft heeft, tot den laatſten ſnik hunnes levens, zo vriendelyk en eendrachtig heeft om gegaan, dat zy als zo veele voorbeelden van liefde en vriendſchap, vrede en eenigheid, en bezondere trouwe, onder elkanderen zyn geweeſt. Den Heere Palmerius was hy zo lief en waard, en heeft zich door de lieffelykheid zyner zeden, en bekaamtheid zyner Geleertheid, zo aangenaam by hem gemaakt, dat hy hem zyns eenigen, en welbeminden Broeders Dochter ten Huwelyk gegeven, en hem niet alleen door den band van vriendſchap, maar ook door dien van bloedverwandſchap, aan zich verknocht heeft. Met den Heere Bochart had hy zo gemeenzamen ommegang, dat zy in een huys woonden, uit wiens mond, en gedurige aanſpraak, hy niet alleen veel ongemeene zaaken leerde, maar dagelyks door deſſelfs voorbeeld tot wakkerheid, en neerſtigheid, opgewekt wierd; want als die Man, neerſtig niet min dan geleert, ja daarom zo geleert, om dat hy zo neerſtig was; als deze Man, zeg ik (hoort gy Jongelingen, hoort gy Predikanten, en Profeſſooren, hoort gy allen, die hier tegenwoordig zyt) voor dag voor dauw, 't geen hy dagelyks gewoon was, 't geen ongelooflyk ſchynt te zyn, ten drie uuren opſtond, en zich naar zyn Kamer begaf; gelyk de overwinningen van Miltiades Themiſtocles geen ruſt lieten, zo ſchoot

Hosted by Google

onze Morinus uit zynen ſlaap, vloog ten bedde uit, en vervoegde zich tot zynen arbeid. Door dezes Mans voorbeeld ontvonkt; door zyne redenen geleerder geworden, en door deſſelfs dagelykſche aanſpraake beveſtigt, heeft hy grooter geleertheid, en volkomener kenniſſe der Ooſterſche taalen, daar hy reeds voortreffelyke gronden van gelegt had, verkreegen. Dezen Man, deze bywooninge was Morinus zich zelven verſchuldigt. En gelyk Philippus de Macedoner van Epaminondas de grondige Krygskonde geleert, en in zyn huys zyn vorm, en geſtalte gekregen heeft, zo kreeg Morinus, in dat van Bochart, de zyne. Met den Heere Du-Boſc, uit zyn ballingſchap wedergekeert, (want die Man heeft met Demoſthenes, Cicero, en Chryſoſtomus niet alleen de welſprekenheid, maar ook het noodlot gemeen gehad, buiten zyn ſchuld balling geworden, tot zyner grooter eere in volle vryheid geſteld, om hun in alles, geloof ik, gelyk te zyn) met den Heere Du-Bosc, zeg ik, nu in zyn Stad en Kerke herſtelt, hadde hy zeer gemeenzamen ommegang, en zy hebben in Vrankryk niet alleen, maar ook in deze Geweſten, daar zy beide beland zyn, de zelve vriendſchap onder elkander, tot het uiteinde hunnes levens, trouwelyk, ſtandvaſtig, en zonder eenige de minſte verwydering onderhouden. Behalven deze voortreffelyke Mannen, had hy noch andere doorluchtige vrienden. By Carolus Santamauræus, Hertog van Montauſier, een van de voornaamſte Mannen der Eeuwe, en Beſchermer van alle Geleerden, was hy in groote waarde: wien hy ook, uit Vrankryk vertrekkende, den laatſten van allen, het laatſte vaar wel gezegt heeft. Met den Heere Hüet, Biſſchop van Avranches, een Man tot verbaaſtheid geleerd, en ten toppunt in allerley

ley ſoorte van Geleertheid, Konſten en Wetenſchappen, geſtegen, is hy altoos door een engen band van vriendſchap vereenigt geweeſt, en heeft door het verwiſſelen van menigvuldige brieven, zo in Vrankryk, als in deze Landen, deze vriendſchap van hunner jeugd af aangekweekt, en oprechtelyk onderhouden. Ook heeft hy my den eerſten toegank tot dien Geleerden Heere gegeven: by wien niet qualyk te ſtaan, en door toedoen van dezen een vriend geworden te zyn, en door onderlinge gemeenſchap der Poëzye, de ſterkſte band van vriendſchap, onder zyne lievelingen gerekent te worden, ſtel ik onder myn grootſte gelukken. Geen afgelegenheid van plaats, geen verſchil in den Godsdienſt, geen partyſchap in Geloofspointen, heeft oit den eenen van den anderen ſcheiden, of die onderlinge genegenheid konnen verbreeken: zo behaaglyk, en aangenaam waren zyn zeden, vernuft, en geleertheid, zelfs by den genen, die van onzen Godsdienſt afgezondert en vervreemt zyn. Tot een doorluchtig en voortreffelyk bewys verſtrekt hier van, dat hy in het aanzienlyk Gezelſchap, gelyk men dit noemd, den Doorluchtige verſtanden toegewyd, in het huis van den Onderbeſtierder van Laag-Normandye gehouden, daar niemand dan een Roomſchgezinde toegang had, ingelaten, en ontfangen is. Een Lid dezer Hooge Schoole geworden, heeft hy op veel vragen geantwoord; van gevoelens, hem voorgeſtelt, onderſcheydentlyk en met veele geleertheid geſproken; en was by allen die hem hoorden, en met hem omgingen, zeer lief en aangenaam. Dusdanig in zyn Vaderlyke Stad, en in de Kerke van Caan, (daar zyn Groot- en Overgrootvader van Moeders zyde het Predikampt eertyds bedienden) meer dan twintig jaaren

Hosted by Google

dien dienſt waargenomen, en loffelyk zich daar in gekweeten hebbende, is hy genootzaakt, in die noodſchikkelyke elende, die alle Tempelen in Vrankryk omgekeert, alle Kerken der Onzen ten gronde geſlegt heeft, het land te ruimen, en met zyn Huysvrouwe en drie Kinderen, in den jaare vyf-en-tachtig, naar Holland, de algemeene ſchuilplaats der Ballingen, de Herberge der Elendigen, te vertrekken: En heeft eerſt binnen Leiden, daar hy de gronden zyner Godgeleerdheid gelegt, en noch veele geleerde vrienden, als onder anderen den Geleerden Heere Stephanus Le Moyne, zynen ouden kennis, had, zich ter nedergeſtelt: en is kort daar na in deze Stad, het oog der Koopſteden des gantſchen Aardbodems, aangekomen, en heeft alhier eindelyk zyn vaſte woonplaats geveſtigt. Want van Leiden, na 't verloop van vyf maanden door het toedoen zo van anderen, als wel byzonder van den Heere Wolzogen, die hem zeer beminde, is hy eerſt tot Profeſſor der Ooſterſche taalen, twee jaren daar na tot den gewoonelyken dienſt der Walſche Kerke, in deze Volkryke Stad beroepen: welken dubbelen dienſt hy aanvaart, en gedurende zyn leven met groote lof en eere waargenomen heeft. Zo grooten gevoelen hadden de Doorluchtige Vaderen van hem opgevat, dat zy hem geen eene bediening, maar die beide, naar zyne waardigheid en bekwaamheid gaven. Ook heeft hy die algemeene verwachting niet verydelt, maar zynen overigen levenstyd, veertien jaren lang, zo doorgebracht, en zich in den loop dezer twee bedieningen dus gedragen, dat yder ten hoogſten over's Mans geleertheid, neerſtigheid en wakkerheid, ſtond verwondert. Gedurende dezen gantſchen tyd, wierd hy van allen zeer gelieft en geeerd, en heeft de herten van allerley ſlag van menſchen,

van

Hosted by Google

van Grooten, van Kleenen, van Ouden, van Jongen, van zyns gelyken, door een ongeloofelyke vriendelykheid, en zagten ommegank, tot zich getrokken. Onderwyle zyn hem eenige huysſelyke rampen overgekomen. Voor eenige jaaren heeft hy zynen Zoon, voor eenige maanden zyne Dochter verlooren. Hy zelfs, zo lang hy met ons verkeerde, had een vaſt en ſterk lichaam, geſtelt om voor- en tegenſpoed te verdragen. Echter begon hy omtrent den laatſten tyd zyns levens te verzwakken, en met een zwaare, en langdurige ziekte te worſtelen. Eenige maanden lang hield hy het bedde, belemmert door een doodelyke ſlaapziekte; tot dat hy eindelyk in het vyf-en-zeventigſte jaar zynes Ouderdoms, op den vyfden dag van den vyfden maand dezes loopenden Jaars ten elf uure, een weynig voor middernacht, den Geeſt gaf. Zyn dierbare, en welgeliefde Gemalinne, met drie Zoonen, liet hy na, waar van Twee in Vrankryk, de Derde by ons zyn verblyf heeft, dien gy hier tegenwoordig, bedroeft, en vol rouwe, over den dood zyns Vaders, als dat betaamt, in zwarten gewaade, met uwe oogen beſchout.

Ziet hier in een kleen tafereel het afbeeldzel zyns gantſchen levens: dat wy een weynig nader beſchouwen, en met een aandagtiger oog bezichtigen moeten; 't geen ons 's Mans deugd, en ons algemeen nut afvordert, opdat wy van onzen doorluchtigen Overledenen, die ons zo ſchoon een voorbeeld, zo voortreffelyk een voorſchrift, en regel van welleven heeft nagelaten, mogen leeren, en leven; en ſterven. En dewyl hy als een tweederley leven geleid heeft, een borgerlyk, en openbaar; en als een tweederley perzoon verbeeld heeft, een als Predikant, een als Profeſſor: zo zullen wy hem eerſt beſchouwen als een

Hosted by Google

Menſch; daar na als een Geleerd, eindelyk als een Godvruchtig Man. En dewyl de menſchelyke natuur uit twee zo verſcheidene, en zo tegenſtrydige deelen, waar van het een ſterffelyk, het ander onſterffelyk is, uit Lichaam en Ziel, beſtaat, (want wy zyn niet van 't gevoelen van Plato, dat de Ziel alleen den menſch uitmaakt) zo vereyſcht de noodzaakelykheid, iets van die beiden te zeggen.

Kleen was hy en kort van geſtalte (om van het minſte eerſt te beginnen) doch van een vaſt, wakker, en bekwaam lichaam, gebooren tot het ondergaan van zaaken, verdragen van arbeid, uitſtaan van den yver des nachtbraakens. Hy kon, eer hy in Vrankryk zyn been brak, eenige duyzent ſchreeden ver wandelen. Hy had een haaſtige en jeugdige tred, want altoos ſpoedde hy naar zyn kamer. Zo ſcherp van gezicht was hy, dat hy de kleynſte letteren konde leezen, en noit bril gebruykt heeft. Zelden is hy eenige ziekte onderhevig geweeſt, en door een onbeſchadigde levensloop tot eenen hoogen ouderdom opgeklommen: als die op het zeventigſte jaar zyns levens, noch niet wiſt, wat Hoofd-, of Maagpyn was. Van de goederen des Geluks, zo men die noemt, die wy tot onderhoud dezes ſterffelyken lichaams nodig hebben, maakte hy weinig werks. Glory, eere, rykdommen daar de menſchen zo naar rennen en draven, joeg hy niet na. In zyn kleeding was hy onachtzaam, en op een mannelyke wyze opgetoyt. In ſpys en drank, als voormaals Julius Cæſar, onverſchillend. Zelden ging hy op Feeſten en
Phil. 3, 19. Gaſtmaalen, en haatte dat ſlag van menſchen, wiers buyk hun God is. Als hy by goede vrienden was, bracht hy den tyd door (want hy was blygeeſtig) met geleerde en vermaakkelyke redeneeringen, en ſpoedde zich vroeg naar huys. Zelden kwam hy op ſtraat, noch was niet onder het

Hosted by Google

het getal der geenen, die byna om geene andere reden in deze Landen ſchynen gekomen te zyn, dan om onze ſtraaten te ſlypen. Zelden ging hy uit de Stad; om Kerkelyke zaaken, zomtyts; vermaakshalven noit: Zodanig verachtte hy alle vermaak, behalven 't geen binnens huys, 't geen op den ſtudeerkamer, en in het doorbladen van goede Schryveren gevonden wordt. Niets was hem aangenaam, behaaglyk, bekoorlyk, of geneuggelyk, 't geen hem van den zoeten ommegang der geleerde Zuſteren, en zyne letterkundige oeffeningen aftrok. Alles bracht hy tot de Ziel over: de Ziel op te toyen, de Ziel te verçieren, meende hy de eerſte oeffening eens rechtſchapenen menſche te zyn.

En zeeker een voortreffelyke Ziel woonde in dit kleene lichaam, die aanſtonds, van zyn jonkheid afaan, in hem uitblonk, alle ſchoone Konſten, en Wetenſchappen gretig aannam, en tot alle groote zaaken hem opwekte. Welk vernuft de Heer Bochart in hem beſpeurende, zette hy en moedigde hem altoos aan, om zich tot de Letteroeffeningen te begeven. En waarlyk niet te vergeefs. Want die doorzichtige Heer voorzag wel, dat een groot man in dezen jongeling verhoolen lag. En wat waſſer anders van hem te verwachten, die de Natuur zo gunſtig en voordeelig had, die met alle die zielshoedanigheden, en nodige hulpmiddelen, zonder welke noit ymant met lof uitblonk, begaaft en begunſtigt was? Want wat vernuft had hy niet, om de zaaken te begrypen? wat verbeelding, om die te bedenken? wat oordeel, om die te ſchikken? welke geheugenis, om die te onthouden? Ja wat een yver was in hem? wat een neerſtigheid? wat een geduurzaamheid? 's Morgens vroeg ſtond hy op: den gantſchen dag was hy bezig: nergens anders dacht hy om.

Noit

Noit ben ik hem komen bezoeken ('t geen zeer dikwils geſchiedde) wat uure het ook was, of ik vond hem op zyn ſtudeerkamer, en zag hem altoos iets lezen, of ſchryven. Met deze neerſtigheid, met dat vernuft begunſtigt, welke twee zo zelden te zamen loopen (want vernuftige zyn menigmaal niet zeer neerſtig, en de allerneerſtigſte zyn menigmaal niet zeer vernuftig) met deze twee Deugden begaaft, die, wanneer zy in een menſch gevonden worden, groote Mannen maaken, heeft hy, binnen korten tyd, eenen grooten naam en roem verkregen, en is, in 't getal der Geleerden geſtelt, door geheel Europa befaamt en doorluchtig geworden. Het overlyden van den Heere Bochart vermeerderde grotelyks de vermaartheid zyns naams, by wiens afſterven de Ooſterſche taalen in Vrankryk tot den Heere Huët, en onzen Morinus, ſcheenen haar verblyf genomen te hebben. In deze achting, en niet min by den uitheemſchen, dan den zynen bekent, kon hy niet lang verborgen zyn, en is, zo dra hy in deze Landen aankwam; door de Grootachtbaare Burgermeeſteren dezer Stede, tot Hoogleeraar der Ooſterſche taalen aangeſtelt, en, om den jongelingen in die te onderwyzen, 't geen noch nooit hier geſchied was, in dat ampt beveſtigt. Zo groote hoop hadden de Doorluchtige Vaderen van hem opgevat, dat zy hem niet alleen tot Profeſſor aanſtelden, maar ook zynenthalven, deze nieuwe, deze zelve bediening, oprechten. In de welke hy zich zodanig gedroeg, zo kundig en vernuftig betoonde, dat hy allen, en in 't heimelyk, en in 't openbaar voldeed, en zynen naam en glory, zo in 't onderwyzen, als ſchryven, dagelyks vermeerderde, en verbreydde. Getuygen daar van zyn de Boeken, die hy ten deele in Vrankryk, ten deele in Nederland, zo nu en dan, ten dienſte van het Algemeen, in 't licht gaf. Getuy-

Hosted by Google

tuygen zyn die acht Redeneeringen, die voorheen te Geneve, noch onlangs te Dordrecht, veel vermeerdert, zyn uitgekomen, met veelerley ſlag van geleertheid, en een ſchat van heilige wysheid, opgevult. Dat getuigt die andere Redeneering, van de Uuren des Zaligmaakenden Lydens, in dat zelve Jaar, zo als hy hier te land aankwam, binnen Leiden gedrukt; een geleert, en doorwrocht werk, en om deze reden ter dier plaatze andermaal van den zelven drukker onder de pers gebragt. Dit getuygen, die wel kleene, maar gantſch çierlyke Redeneeringen van den naame van Moſes, en de Kleynodien van Rebekka, aan my opgedragen; voor welke eere ik hem in 't openbaar bedanke. Dit getuygt het zeer geleerd, en in zyne ſoorte zeer voortreffelyk Boek, van de Eerſte Taale, met haare Byvoegſelen, 't geen hy in zyn Amſterdamſche ballingſchap, (zo die plaats een ballingſchap genaamt kan worden, die hem niet als een Vreemdeling, niet als een Gaſt, maar als een harer Burgeren heeft gehandelt; die zyn ander Vaderland is geweeſt) voor weynig jaaren op het einde zyns levens geſchreven, en den Grootachtbaaren Burgermeeſteren dezer Stede, tot een bewys van zyn dankbaar gemoed, en als een teeken van zyn arbeid, en vernuft, heeft opgedragen. Want hy oordeelde met den ouden Kato, datmen zo wel van zynen leedigen tyd, als van zyne bezigheid reden moeſt geven, en hy geloofde zich in zyn plicht niet wel gekweten te hebben, ten zy hy eenig gedenkteken, zo zynes dankbaaren gemoeds, als zyner neerſtigheid, wakkerheid, en aangewenden arbeid, in 't openbaar naliet. Door welke uitnemende en voortreffelyke ſchriften, hy de geleerde waereld aan zich verplicht, en eenen onſterffelyken naam verkregen heeft.

Hosted by Google

Maar ydel is alle glory, ydel alle geleertheid, die met de Deugd niet gepaart gaat; en dat is eerſt de rechte Ge-
2Tim.3,15 leertheid, waar door wy ter zaligheid, en tot ons eeuwig welzyn onderweezen worden. Veel is 't, voor een geleert Man, veel meer voor een eerlyk Man gehouden te worden; en zo onder deze twee, die noit van een behoorden geſcheiden te zyn, eenige afzondering moeſt gemaakt worden, zeer verre zou de laatſte de eerſte, en dat met groot recht, te boven gaan. Ik zal nu niet zeggen, hoe zelden zy dit te ſamen voegen, hoe dikwils zy met alle vroomigheid lacchen, en byna den ſpot dryven, die liever voor Geleerden willen gehouden zyn. Weg met die menſchen, die zo zot wys zyn. Anders was onze Overledene van gevoelen, die de Geleertheid, van deugd ont-
Rom.1,22 bloot, zotheid, geen wysheid, meende te zyn. Want in dezen Man was, gelyk veele Geleertheid, zo ook veele Deugd. En gelyk hy edel van Ziel was, zo was hy noch veel edeler van gemoed. Uit welke fonteyn, uit welke levende, en gedurige welbron, op dat ik dus ſpreke, alle die deugden. die in hem uitblonken, opborrelden. Die hoe groot, en hoe veele in hem geweeſt zyn, zullen wy nu vorder beſchouwen. En voor eerſt, wat was 'er in hem een vriendelykheid, wat een geſpraakzaamheid, waar door hy allerley ſlag van menſchen, en zyne Amptgenooten van beider Bediening, verplichtte, en aan zich verbond? Ook heeft hy de Regeerders dezer Stede zo weten in te nemen, en te behagen, hen zo op zyn zyde te krygen, en zich zo genegen te maaken, dat zy zynenthalven nieuwe onkoſten maakten, een nieuwe Profeſſie, als ik gezegt hebbe, oprechtten; en hem niet alleen tot Hoogleeraar, maar ook tot Dienaar der Kerke aanſtelden: en niet alleen hem met de voordeelen dier beider be-

Hosted by Google

bedieningen, maar ook zyn Kinderen hielpen, en begunſtigden: Waar van de een Vaandrig dezer Stads Krygsmacht, de ander Krankbezoeker der Walſche Gemeynte geworden, opentlyk aan allen betoonden, in wat achting hun Vader was. En waarlyk deze algemeene gunſt, niet alleen der Burgeren, maar ook der Overheden, heeft hy door zyn lieffelyke zeeden verdient. Hoe vriendelyken toegang hadden by hem alle menſchen, zelfs de minſte? Hoe lieffelyk was hy in 't aanſpreeken? hoe gereed in 't belooven? hoe veerdig in 't uitvoeren? Hoe gemeenzaam, hoe gedienſtig? Niets had hy, dat hy zyne Vrienden, zyne Leerlingen niet mede deelde. Wat was hy een goed Huysvader, wat een goed Burger, wat een minzaam, en lieffelyk Amptgenoot, wat een ſtandvaſtig, en getrouw vriend? De beleeftheid was in zyn weezen, de trouwe in zyn woorden; en noit heb ik uit zynen mond de minſte logen gehoort. Hoe ſober en matig was hy? hoe nederig en zeedig? hoe zagtzinnig, en vreedzaam? hoe eerlyk? hoe vroom? Ik raake deze Deugden, als met den vinger, en ſlegts ter loops, aan; eensdeels, om dat ik van eenige reeds heb geſprooken, anderendeels, om dat ik van zommige noch iets ſpreken zal. Want tot noch toe hebben wy onzen Overledenen als een Menſch, als een Geleert, als een Vroom man, beſchouwt. Nu zullen wy hem vorder als een Chriſten; en niet alleen als een Chriſten, maar als een Leidsman der Chriſtelyke kudde, als een Uitlegger der H. Schriften, als een Bedienaar des Goddelyken Woords, beſchouwen; aan welke oeffening, aan welke bediening hy zich zelven had toegeheiligt; die hy ook van het vyf-en-twintigſte Jaar zyns levens af, tot zynen hoogen ouderdom, en 't verval van byna alle zyne krachten toe, met lof en eer, meer dan een halve Eeu-

Hosted by Google

we lang bedient, vervult, en waargenomen heeft. Dit is zyn eigene lof, dit zyn voornaamſte deugd; om dit Ampt naar waarde te bekleeden, waren alle zyne overige begaaftheden en deugden, zo van Ziel, als Gemoed, te ſamen gevloeyt

Want als hy van zyn eerſte Jongelingſchap af aan met een ongeloofelyken yver, boven al tot de Godgeleertheid, wierd aangedreven, konde hy van zyne Moeder niet weerhouden worden; en heeft zich, al het andere nalatende, t'eenemaal aan de geleertheid, die van God is, overgegeven. Dezen edelmoedigen drift zyns gemoeds heeft de reeds genoemde, de noch meermaal te noemen, en noit zonder lóf te melden, de Heere Bochart, in hem opgewekt, en aangekweekt. Deze is de Voortzetter, Aanmaaner, en Helper, aller zyner Letteroefeningen geweeſt. Van dezen Doorluchtigen Man heeft hy niet alleen de kenniſſe der Hebreeuwſche en Arabiſche taalen, maar ook alle vordere Chriſtelyke Deugden ingezoogen. Want deze Man was, gelyk ten hoogſten geleert, zo ook ten hoogſten nederig, en, meer dan men zeggen kan, vreedzaam; wien de Heer Du- Boſc, hem daar in gelyk, by een Lam pleeg te vergelyken. En wat lof is grooter, dan deze zelve Zeedigheid, die gelyk zy allen Geleerden, zo in 't byzonder den Godgeleerden betaamt? Wie waſſer nu zeediger, dan onze Overledene, die van anderen groot en treffelyk, van zich zelven kleen gevoelen had? Hy rees op met eerbied, op den naam van Bochartus, gelyk deze, op dien van Scaliger. Niets eygende hy zich zelven, alles ſchreef hy de Goddelyke genade toe. Hy meende, dat alle roem
1 Kor. 4,7. ydel was, en zeide niets te hebben, dat hy niet hadde
Jak 1, 17. ontfangen, dat niet van den Vader der Lichten was nedergedaalt, En, gelyk hy dit in natuurlyke zaaken waarheid be-

Hosted by Google

bevond, zo erkende hy dit in Hemelſche, en het heil der Zielen betreffende zaaken, ten hoogſten waarachtig te zyn. Hy wiſt dat God, gelyk hy den hovaerdigen wederſtaat, alzo ook den nederigen van herte, en armen van geeſt, lieft, en bemind. Dit is de Hoofddeugd der Chriſtenen, die de H. Schrift ons zo ernſtig aanbeveelt; waar van eertyds de H. Kruysgezanten, ja Chriſtus zelf, ons zo doorluchtigen voorbeeld heeft nagelaten; die van den Troon zyns Vaders nederdalende, ons vleeſch aangetoogen, de geſtalte van eenen Dienſtknegt aangenomen, en voor ons de allerveragtſte, en den ſlaven eygene dood, heeft ondergaan. Van dezen had onze Morinus geleert, niet hoog te gevoelen, nederig van geeſt te zyn, en in alles zynen wille Gods wille te onderwerpen. Alles ſchreef hy Gode, en zynen Woorde, met volle bewilliging, toe; en was niet van dat ſlag van Wyshoofden, die de menſchelyke reden, die hun eygen gevoelen, den regelmaat der Waarheid achten te zyn; noch ook van dat ſlag van Waanwyzen, wien de kenniſſe opblaaſt, de eeramptten bederven; die niet zo haaſt eenige kleine waardigheid in de Kerke, zelfs de alderminſte, verkregen hebben, of ſteeken aanſtonds den borſt op, verachten alle anderen, en meenen dat niemand by hen vergeleken kan worden. Zeer verre van die afgezondert, en van den hoogmoed dier menſchen was de Heer Morinus vervreemd, die zeedige, die van alle hovaerdye verwyderde, die recht nederige, en met een Chriſtelyke zeedigheid begaafde Man; 't geen hy niet zo zeer ſcheen, dan was. De groetingen op ſtraat, den voorrang op maaltyden, en byeenkomſten, joeg hy niet na. En Profeſſor geworden zynde, ſtond hy naar de Eerſte plaats niet, noch drong zich in die van een ander, en was met de laatſte, als men hier gewoon is, ver-

Jak. 4, 6.

Mat. 11, 29

1 Kor. 8, 4.

Mat. 23, 6.

Hosted by Google

genoegt, en te vrede. Ja, wanneer wy met den anderen gingen, en my in opzigt van tyd, hem in opzicht van jaaren, de eerſte plaats tockwam, wilde hy niet dat my iets onttrokken, of iets van myn recht ontnomen zou worden. Wie den anderen zoude wyken, was onze eenigſte ſtryd; zo zeedig, zo nederig was deze Man. Vorders wat was hy vreedzaam, zagtmoedig, en geruſt van gemoed? De Geeſt des Vredes, de Geeſt des Evangeliums, de Geeſt van Chriſtus woonde, in hem. Hy beminde die Deugd, die hy wiſt Gode alderaangenaamſt te
1Ko.14,33 zyn, die een God des vredes is. Die Deugd oeffende hy, en zocht een recht Leerling van Chriſtus te zyn, die de-
Joh.13,35 zelve de zynen zo ernſtig vermaande, die uit dezelve de zynen kende. Hoe minde hy, die de vrede en eenigheid minnen; hoe haatte hy hen daarentegen, die twiſt en oneenigheid zaayen, die in een gedurigen ſtryd leven, en meenigmaal de goede zaake bederven. Hy oordeelde, dat 'er de Chriſtelyke leere niets nadeeliger was, en had een afkeer van het gedrag dier menſchen, die zomwyle om zaaken van weynig of van geen belang, met hunne Broederen, zo zy die noemen, met hunne Geloofs-, met hunne Verbondsgenoten, tot der zelver ondergang toe, in elkanders ingewand woeden. Hoe verſchilde Morinus van den zodanigen; die niet liever had dan vrede, en eenigheid; die noit eenige vyandſchappen gevoed, noit eenige twiſten geoeffent, en in een diepe ruſt, vrede, en eenigheid, altoos geleeft heeft! Vrede had hy binnens huys, vrede in de Kerk, vrede in de Hooge Schole, vrede met zich zelven, vrede met menſchen, vrede met God, wiens eeuwigdurende vrede hy nu geniet. U ſpreek ik aan, vermaarde Profeſſoren, die den vreedzamen Man een reeks van veertien jaaren gekent, en in vrede, en onderlinge eenig-

Hosted by Google

nigheid met hem geleeft hebt. U betuyg ik, Leeraaren der Walſche Kerke, en vraag u af, of hy niet als een Broeder, als een Vriend, met u geleeft, en u allen met een opregte en broederlyke liefde omhelſt heeft? Ik weet wat gy zeggen zult; en geen wonder: dewyl 't bekent is, wat gy gezegt hebt, en wat voortreffelyke getuygenis gy alle uit eenen monde hem hebt gegeven. Wat vrede hy by zich zelven gehad heeft, kan ook daar uit beſpeurt worden, dat hy altoos vrolyk, en blygeeſtig was, welke vreugde niet anders dan van een vrolyk gemoed, dat een geduurige maaltyd is, en van een geruſt gewiſſe, kan voort- Spr. 15, 15.
komen. Van huyſſelyke vrede zal ik niet zeggen, dewyl geene oneenigheid oit is geweeſt, of heeft konnen wezen, in een huysgezin, 't geen hem zo teder, zo hertelyk lief had. Van vrede met andere menſchen, zal ik niet ſpreken, dewyl hy nooit eenig vyand gehad heeft. Van de Vrede met God, laat noch Gods goedheid, noch 's Mans godvruchtigheid, en goed gewiſſe, daar deze vrede uit voortſpruit, ons toe, te twyffelen. Hoe gelukkig was het Gemeene beſt, hoe gelukkig de Kerk, zo men zo vreedzaame, zo tot eenigheid genegene Godsgeleerden, over al vond. En gelyk hy vrede, en eenigheid minde, zo verachtte hy alle ongelyk; en gelyk hy niemand beledigde, zo vergaf hy van zelfs anderen, die hem beledigden, hunnen misſlag. Allen beminde hy even gelyk, en meende met den grooten Kruysgezant Paulus, dat de Chriſtelyke Lief- 1 Ko. 13, 13
de, de Hoofddeugd aller Deugden was. Voortreffelyke Verſtanden hield hy in waarde; niemand benydde, niemand laſterde hy; of beet ymand in 't verborgen. In zaaken van Staat liet hy zich niet in, noch drong zich in de huyzen der Grooten, of bemoeide zich oit met zaaken van anderen. Zyne eygene zaaken bezorgde hy, achten- 1 Th. 4, 11.
de

de die van anderen hem niet aan te gaan. Echter was hy zeer gedienſtig voor allerhande ſlag van menſchen, en weygerde noit zyn hulp, zo hy ymand eenige dienſt kon doen. Met de voornaamſte Heeren der Stad t'hunnen huize te begroeten, vrienden aan te ſpreeken, zieken te vertroo-ſten, armen en bedrukten te helpen, twiſtende te vereenigen, deede hy de gantſche Stad dienſt. In 't huys der
Pred. 7, 3. ſmerte was hy liever, dan 't huys der blydſchap; en zou eer een Maaltyd, dan een Begravenis, verzuimt hebben. Noit heeft hy gezeid, dat hy niet gedaan; noit belooft dat hy niet volvoert heeft. Want in dezen Man was, gelyk een zonderlinge beleeftheid, zo ook een bezondere Vroomheid, Trouwe, en Oprechtigheid. Oprecht was hy, en openhertig. Niets gemaakt, niets valſch, niets geveinſt was in hem; welke konſt van veinzen, men nu gauwigheid noemt: Zo ſchoone naamen weet men den gebreeken te geven; en liegen, oplichten, bedriegen, word de Mode genaamt. Van deze gewoonte was onze Over-
1 Joh. 2, 15. ledene verre afgeſcheiden, noch hadde iet gemeens met
Rom. 12, 2 de verdorvene Eeuwe, die hy niet wilde gelykvormig zyn. De Deugd, die onze Voorouderen zo zeer beminden, achtte hy meerder, dan al deze konſten en ſtreeken. De tyd is geweeſt, maar helaas! geweeſt, dat het een byzonder voorrecht, en het gemeene kenteken der volkeren van Hoog-, en Neder-Duytſland was, zyn beloften te houden; zyn woord na te komen, eenvoudig en oprecht te zyn: nu hebben wy door den ommegang met andere volkeren, en door onze eygene dwaasheid, die andere naeâpen de rechte naamen der zaaken, met de zaaken zelve, verlooren. Maar wat klaag ik over de elende der tyden, die lichter te beſchreyen, dan te verbeteren, zyn? Ik keere weder tot den Heere Morinus, en tot het be-

Hosted by Google

beſchouwen zyner andere deugden, daar wy ons des te meer over moeten verwonderen, om dat ze tegenwoordig zo zelden, en niet in alle menſchen gevonden worden. Want in hoe weynigen vind men, ik zegge niet alle, maar eenige dier Deugden, die hy in grooten getale bezeten heeft? In hoe weynigen, niet alleen Chriſtenen, maar ook Godgeleerden, vind men die alle? Die, gelyk ze yder in't bezonder haaren lof verdienen, zo baren ze, by een gevoegt, en op den anderen geſtapelt, de hoogſte verwondering. Want behalven die meer gemelde, had deze Man noch veele andere Deugden, die men te recht Chriſtelyke, te recht Theologiſche Deugden noemen mag. Wat was in hem een oprechtheid des levens? wat een heiligheid van zeden? wat een godvruchtigheid? wat een gevoelen van Godsdienſt? wat een overtuyging van waarheid? wat een vertrouwen op God? wat een ſtandvaſtigheid in tegenſpoeden? wat een gedult in ongevallen? wat een volſtandigheid in 't Geloof? welke hoedanig in hem geweeſt zyn, bid ik u te willen opmerken, als die alle van grooten gewichte zyn. Want van zyn eerſte kindsheid af, blonk in hem uit, gelyk de liefde tot de geleertheid, zo ook de vreeze tot God. Door deze liefde ontſtooken, door dit ontzag bewoogen, heeft hy in korten tyd niet minder gevordert in de oeffeningen der Godzaligheid, dan der geleertheid, en in die beide treffelyke voortgangen gedaan; en is de ongeſtuyme zee der Jonkheid, door zo veel winden, door zo veel golven ontroert, door zo veel gedrochten, zo veel klippen gevaarlyk, gelukkig overgeſtooken. In de goede konſten en wetenſchappen heeft hy zich altoos geoeffent, de Godvruchtigheid altoos betracht, deze beide t'ſamen ge-

Hosted by Google

voegt, en alle waereldſche wysheid, hoe groot ook, zonder Godvruchtigheid, van geene waarde geacht. Tot geen ander eynde heeft hy ook de Griekſche, en Latynſche taalen geleerd, de waereldſche Schryvers doorbladert, dan om die tot zyn gebruyk over te brengen, en de H. Schriften des te beter te konnen verſtaan. Aan deze oeffening had hy zich geheel en al overgegeven, aan deze zyn eerſte Jongelingſchap toegeheiligt, aan deze zyn mannelyke jaaren, aan deze zynen laateren Ouderdom, en den gantſchen tyd zyns levens beſteed. Geen grooter luſt had hy, dan Gods Wet te overdenken, in Gods huys te verkeeren, Gods woord uit te leggen, en naar deſſelfs regelmaat, zo zyn, als zyner Toehoorderen leven aan te ſtellen: 't geen hy ook en zelfs gedaan, en anderen daar toe met allen vlyt en yver aangenoopt heeft. Want zo dra hy tot den Predikdienſt was beroepen, meende hy niet alleen voor zich, maar ook voor anderen te moeten leven. En gelyk een Huysvader voor zyn Huysgenooten, een Meeſter voor zyn Leerlingen, een Herder voor zyn Schaapen zorge draagt, zo meende hy dat een Dienaar des Goddelyken Woords, die een Vader van dit heilig huysgezin, een Leeraar van zyn volk, een Herder zyner kudde is, het beſte der hem aanbevolene Kerke verplicht was te bezorgen. In dit ampt ſchiep hy zyn grootſte vermaak, niets ſchatte hy hooger, niets ging hem nader ter herte, dan hoe hy zyn Kerk bezorgen, zyn kudde weiden, zyn volk vermanen, en tot Deugd, tot Godvruchtigheid, tot Godsdienſtigheid, ontvonken zou. In welk werk, wie is oyt neerſtiger, of wakkerder, dan hy, geweeſt? Den gantſchen dienſt nam hy zelf waar; zelden gaf hy die aan anderen over, 't geen veele zo dikmaal, en zo geerne doen.

Pſal. 1, 2.
Pſal. 27, 4.

Ook

Hosted by Google

Ook nam die niet zelden voor anderen waar, en predikte zomtyds twee-driemaal op eenen dag, ook zonder zich daar toe te konnen bereyden: en heeft van deze gedurige drift, en luſt tot weldoen, zelfs in zynen laatſten Ouderdom, zelfs in zyn laatſte Predikatie, niet willen afſtaan. Want wanneer hy op den vierden Juny des voorledenen Jaars, op eenen Donderdag, in de Weſterkerk, ten gebruyke der Walſche Gemeente op dien dag ingeruimt, zoude prediken; en zyn Vrouw, zyn Kinderen, en alle zyn Vrienden, hem van dat voornemen zochten af te trekken; wilde hy zich geenzins laten overreden, en liever in 't midden zyner Predikatie ophouden, dan niet ſtaande ſterven, gelyk het eenen Veldoverſten betaamt te ſterven, naar het oordeel van een der grootſte Veldoverſten zelfs. Deze edelmoedige drift heeft hy tot den uiteinde zyns levens behouden, en wanneer hy nu niet langer kon prediken, en na dien laatſten zwaren val, door byzondere gunſt, en goedwilligheid der Grootachtbaare Heeren Burgermeeſteren, van zynen dienſt was ontſlagen, ſmertte hem niet meer, dan daar van ontſlagen te zyn, dat is, zo hy het opnam, een onnut lid der Kerke, en een ballaſt der Aarde, geworden te zyn. Ook had hy den gantſchen tyd zyner ziekte geen zwaarder droefheid, dan dat hy uit de Kerk (want hy ging neerſtig ter Kerke) dat hy uit Gods huys, wiens drempel hy tot noch toe hadde betreeden, dat hy uit de vergadering der Geloovigen, daar hy tot noch toe een lid van geweeſt was, gedwongen wierd zich te onthouden; en dat hy van die kudde, die hy zo zorgvuldig geweid, zo teder bemind had, voor eeuwig nu geſcheiden, en als geſcheurt, en afgerukt wierd. Ja hy wederſtond menigmaal zyne Huysgenooten, als die hem het uitgaan beletten, die hem, ge-

lyk hy klaagde, in 't bedde hielden, die hem uit Gods huys weerden. Dit alleen ſpeet hem; dit alleen kon hy niet geduldig verdragen; echter had hy altoos zyn hert daar na toe gewend. Het lichaam was in het bed; de ziel in de Kerk: En daar hy zich van plaats niet kon bewegen, wendde hy echter zyne gedachten derwaarts; en vermengde zich by zyne kudde, op die wyze, die hem nu alleene
Pſal. 42, 2. maar overig was. Niet vieriger verlangt een hert naar verſch water, dan hy naar het levendig water van Siloe, naar dien hemelſchen dauw, die altoos ſpringende, en eeuwigloopende ſtroomen, het heilzaame Woord des Heeren, verlangde. Van dit verſtand was hy ontrent den Godsdienſt, en Gods alderheiligſte woord. Ook heeft hy dat aan anderen, zo lang hy konde, geleert; doe hy niet langer konde, van anderen tragten te hooren. Maar noch Gods woord te hooren, noch anderen dat te leeren, zal ons eenig voordeel toebrengen, ten zy wy daar naar leven, en metter daad zelf, 't geen met den monde geſprooken is, komen te bekrachtigen. Want op tweederley wyze moet een
Mat. 5, 16. Predikant leeren; en met woorden, en met werken: ja meer
Jak. 2, 18. met werken, dan met woorden. Weg met die Godgeleerden, die ons op hunne woorden, niet op hunne werken, belaſten te letten. Onderſcheid gy werken van woorden? wien zal ik gelooven? uw woorden of werken? De woorden konnen ons bedriegen; de werken niet. Het een moet dan by het ander gevoegt, en noit in eenig menſch, veel min in eenig Godgeleerde, afgeſcheiden worden. Zo gevoelde, zo deede Morinus, en zocht den gantſchen tyd zyns levens, zo met werken, als woorden, Gods volk te ſtigten. Hy hadde die bevalligheid in 't ſpreeken niet, die hy miſſchien had konnen hebben, en was van die uitterlyke, en lichaamelyke welſpreekenheid, die in een volmaakt

maakt Redenaar vereyscht word, niet voorzien, meer naar den Heere Bochart; dan den Heere Du- Bosc gelykende. Dit kleen gebrek evenwel (want wie vermag alles?) heeft hy met veele andere gaaven, Geleertheid, Godvruchtigheid, yver, en vierigheid des gemoeds, genoegzaam vergoed. Dat hy uit grond van zyn herte sprak, bleek aanstonds, en noit heeft ymand daar aan getwyffelt. Groot is de kracht der welsprekenheid, een groote beweeging, en ontroering maakt ze, en voert een heerschappye over de gemoeden der menschen, zo zy uit het gemoed voortkomt, zo zy met de Deugd gepaart gaat. Maar meer dan alle welsprekenheid doet dikwils een klaare en eenvoudige Reden, die den grond des herte te kennen geeft, alle desselfs verborgenheden opent, en zyne Toehoorderen, zo geen welsprekenheid, ten minste een oprechte, en ongeveinsde Godvruchtigheid, die meer is dan alle welsprekenheid, voor oogen stelt. Mogt ik iets wenschen, beide zoude ik wenschen; mogt ik kiezen, het beste zoude ik kiezen; en de Godvruchtigheid verre boven de welsprekenheid stellen. De welsprekenheid, zonder Godvruchtigheid, vermag niets; de Godvruchtigheid, zonder welsprekenheid, vermag zeer veel, en onderschraagt zich door haar eygene kracht. Deze laatste had onze Overledene in ruimer mate ontfangen, en de schade der eerste op deze wyze geboed; en bewoog meenigmaal zyne Toehoorders zodanig, als eenige welsprekenheid zou hebben vermogen te doen. Want uit den overvloed des herten sprak hy, en de inwendige gestalte zyns gemoeds maalde zich in zyn wezen af. En gelyk uit het gemoed alle Waarheid voortkomt, zo vloeid uit het zelve ook alle Godvruchtigheid. Hier word de Godgeleerde geteelt. Geen Kerkelyke Vergaderingen, geen oplegging der han- Mat. 12, 34.

Hosted by Google

den, veel min kleeding of gang, of zommiger gemaakte ſtatigheid, maaken den Predikant. God maakt een Pre-
1 Kor. 3, 18 dikant, en God alleen; die in onze herten, als in een Tempel, zich gewaardigt te woonen; die zyne genade daar inſtort, die het ſchikt, en vormt, en tot het begryp der Goddelyke dingen, en tot den Kerkendienſt, vaardig en bekwaam maakt. Och, of dit de jonge lieden, of in hunne plaatze hunne Ouders begrepen, die de zo even geborene, de noch niet geborene kinderen dikwils den H. dienſt toewyen, en tegens wil en dank meenigmaal tot het Predikampt dwingen! Och, of de menſchen dit wel bedachten, en met hun gemoed te rade gingen, of zy wel een Theologiſch gemoed hadden; men zou 'er zo veele niet vinden, die in hunne bediening geen zin hadden; die liever iet anders, dan 't geen zy zyn, zouden wenſchen te wezen; en dikwils niet minder zyn, dan 't geen zy inzonderheid behoorden te wezen. Van een ander verſtand was onze Morinus, wien men van zyn eens opgevat voorneemen, en die ſoort van levenswyze, door geen dreygementen, geen redenen, geen ſtraffen, geen belooningen, in 't allerminſte zou hebben konnen doen afſtaan. Dusdanig had hy zich geheel en al aan God, en den Predikdienſt, overgegeven; der mate had hy de Godvruchtigheid ingedronken; zo diepe wortelen had deze deugd in zynen boezem geſchooten. Getuyge hier van zy 's Mans geheele leven, zo het heimelyke, als het openbaare. Wie leide oit heiliger leven, dan hy, die al den tyd van zyn leven, en met lichaam, en met ziele, God getragt heeft
Tit. 1, 7, 8. te dienen? Hy meende met den Apoſtel der Heidenen, dat een Opziender der Kerke (of men die Biſſchop, of Predikant noeme, komt op een uit) dat een Leeraar der Gemeente, zeg ik, een uitdeeler der hemelſche gaaven;

niet

Hosted by Google

niet hovaerdig, noch toornig, niet genegen tot Wyn, geen vechter, geen vuyl gewinzoekker, maar herbergzaam, zagtmoedig, matig, regtveerdig, heilig, en onberiſpelyk zyn moeſt. Naar dezen Regel heeft hy zich zoeken te ſchikken, en zo wel Lichaam, als Ziele, Gode toegeheiligt, wien hy beide meende toe te behooren. Noit 1 Kor. 6, 20. heeft hy eenige groove misſlagen begaan, noit eenig on- Mat. 12, 36. heilig of dartel woord, of dat ymand ten kwaadſte zou konnen opvatten, voortgebracht. God minde hy boven alles, Mat 22, 37 zynen evennaaſten, als zich zelven; noch deed oit aan Matt. 7, 12. anderen, 't geen hy niet wilde, dat aan hem zoude geſchieden. Zyn huysgezin beſtierde hy op zodanig een wyze, (want uit de heimelyke manier van leven kent men de menſchen eerſt regt) dat zyn huys als een kleene Kerke was: want hy oordeelde dat hy de Kerk niet konde re- 1 Tim. 3, 5. geeren, die zyn eygen huys niet regeeren kon. Allen de Deugd in te planten; Gods woord voor te lezen, en uit te leggen; gedurige gebeden tot God te ſtorten, byzonder 's morgens en 's avonds, was zyn gewoonte, en dagelyks werk. Den Zabbatdag, den Ruſtdag, den dag Exo. 20, 10. des Heeren, wien veele zo onachtzaam doorbrengen, en naulyks van andere dagen onderſcheiden, hoe Godvruchtig bracht hy die met zyn huysgezin door! Tweemaal ging hy ter Kerke; t'huys komende, at hy weinig en matig: het overige van den dag beſteedde hy in leezen, bidden, zingen, en diergelyke Godvruchtige oeffeningen meer. Men zou gemeent hebben, niet dat men in hem een goed Huysvader, maar een der Patriarchen, of een der Vaderen der oude Kerke, een man ten minſte der eerſte Eeuwe, gezien had: als die niet minder een Leeraar, dan een Vader zyns huysgezins was. In den Kerkendienſt gedroeg hy zich zo, dat hy in deugd, en Godvruchtigheid,

in

in goede zeeden, en heiligheid des levens, yder ten voorbeelde ſtrekte. Eenige jaaren na een, heeft hy het volk met veel voorzorg, en neerſtigheid in de kenniſſe des Heeren, in het verſtand der H. Schriften, in den Geloove, en Godsdienſt onderweezen, geleert, en verſterkt; tot allerley ſoort van deugd, tot allerley oeffening van Godzaligheid, tot alle kloekmoedigheid der ziele ontſtooken, en aangemoedigd. Kort om: 't geen hy geloofde, heeft hy geleert, en zyne leere daarna, niet met woorden, maar werken, niet met redekavelingen, maar met der daad zelve, de allerkrachtigſte bewyzen, beveſtigt. Ik worde gedwongen, myne Toehoorderen, te dezer plaatze, en met groote droefheid genoodzaakt, de algemeene elende te gedenken, en u dat jaar in geheugen te brengen, waar in, door het bevel des Konings, die de Allerchriſtelykſte genaamt word, door het aandryven en aanraden van menſchen, die hunnen naame van Jeſus ontleenen, zo veele Chriſtenen in Vrankryk, zo veele Leerlingen van Jeſus, zo veele vroome en eerlyke lieden, zo veele Burgers, die hun leven voor den Koning zouden opgezet hebben, in ballingſchap zyn gedreven; waar in de heilige Byeenkomſten verbooden, de Kerken omgekeert, de Hervormde, en van alle vuyligheden, daar ingeſloopen, gezuiverde, en zo veele jaaren gepredikte Godsdienſt, ten gronde toe uitgedelgt is. O wreeden, ô noodſchikkelyken, en der gantſche Chriſtenkerke beſchreyelyken dag! Of doe, of noit, is 't gebleeken, wie gemaakte, en geveinsde; wie waarachtige en rechtſchapene Chriſtenen waren. Hoedanig heeft de Overledene in deze omſtandigheden van zaaken zich gedragen? De liefde des Vaderlands ried hem te blyven; Gods zaak, te vertrekken. Gode heeft hy liever hier in, dan de menſchelyke genegen-

he-

Hosted by Google

heden, willen gehoorzaamen. Zyn Vaderland heeft hy verlaten; het land zyner geboorte geruimt, en is in andere landen, in vreemde geweſten, ter liefde van God, ter liefde van den Godsdienſt, geweeken. Maar, andere hebben dit ook gedaan: ik beken't, en terwyl ik dezen Man prys, geef ik hun allen dien lof. Dus heeft hy zyn Land dan verlaten, dus is hy in dit Land gekomen, en heeft met werken, en daaden, 't geen hy tot op dien dag geleert had, beveſtigt. Wat is een Chriſten; wat is een Godgeleerde; wat is een Predikant te zyn; dan even dit? Hoe veele meenen, als ze netelige verſchillen verſtaan, als ze ſpitsvinnig, als ze groote wysgeeren zyn, dat zy dan ook met een groote Godgeleerden, en goede Chriſtenen zyn! Hoe weinige zouden, zo wy in deze elenden vervielen, dat God verhoede, God voor de waereld, de ballingſchap voor hun Vaderland kiezen! Wat anders is het, grootſch te ſpreken, tegens den Paus van Rome te donderen, wat anders den Roomſchen Godsdienſt niet te omhelzen; maar liever zyn Vaderland, en al zyn goed, en zo dit de nood eyſchte, zyn leven zelfs te verlaten. Van wat een kloekmoedig, en mannelyk, of, om beter te zeggen, van wat een vroom en Godsdienſtig gemoed moet hy niet zyn, die zyn Vaderland, wiens liefde allen trekt; die zyn goederen, daar men zo veel gemaks van geniet; die zyn bloedverwanten en vrienden, daar men zo veel hulp, zo veel trooſt by vind; die eere en waardigheden, en alles wat den menſch lief en aangenaam is, ter liefde van de waarheid verlaten, en alle die zo lieffelyke, zo dierbare, zo ſterke banden der Natuure verbrecken kan? Dit deed onze Morinus. Met Abraham Gen. 12, 1. verliet hy Chaldea, vrienden en bloedverwanten, en zyn gantſche Vaders huys, en vertrok naar een vreemd land, daar hy niet een voet lands in eygendom had; met Moſes Hand. 7, 5.

is hy uit Egypten getogen , en wilde liever, met Gods
Heb.11,25. volk geplaagt , veracht , en beſpot zyn, en door de woeſtyne dezer waereld zwerven en dwaalen, dan alle de welluſten en en vermaakkelykheden van dat gelukkig landtſchap genieten. Den Hemel waardeerde hy boven de Aarde, het Hemelſche vaderland boven het aardſche, de de eeuwige, en altoosdurende goederen, boven de haaſt-
Heb.11,27 voorbygaande ſchatten , en zag op dien Onzienlyken, dien hy wiſt , gelyk een wreeker der boozen , zo ook
Heb.11,26 een belooner der goeden te zyn. Wat heeft het al in , wat een ſtandvaſtigheid , wat een vertrouwen , wat een volſtandigheid is het , alle aardſche dingen te verachten, in tegenſpoeden niet te bezwyken , op God zyn vertrouwen te ſtellen , om Gods naame alles te verdragen, en in dat gevoelen tot den uiteinde zyns levens te volherden ! Want met het zelve vertrouwen, als hy geleeft heeft, met het zelve is hy geſtorven: met de zelve kloekmoedigheid, daar hy zyn Vaderland mede verliet, met de zelve verliet hy de Aarde. En nademaal de H. Schrifture ons leert, den
Heb.13,7. uitgang der rechtveerdigen te beſchouwen, zo zullen wy ook dezes Mans uitgang, en zyn laatſte levensbedryf bezien, ten einde wy, niet alleen , hoe hy geleeft hebbe , maar ook hoe hy geſtorven zy , mogen verſtaan. En byzonder voorwaar was 's Mans ſtandvaſtigheid, als in zyn leven, zo in zyn dood. Want zo als hy nu in zynen hoogen ouderdom , die zelfs een ziekte is, met een zwaare, en langwylige ziekte had beginnen te worſtelen, en in eenige maanden niet alleen zyn kamer , maar ook het bedde had moeten houden, en, hoe hy allengskens naar lichaam en ziel afnam, en dagelyks zwakker wierd, begon te gevoelen; met wat ſtandvaſtigheid , met wat geduld, heeft hy zich dien gantſchen tyd niet tegens de ſmerte der

Hosted by Google

der ziekte gehart ? met wat onderwerping des gemoeds Gods hand wederom erkent, en zich deſſelfs wille, zonder eenig tegenmorren, onderworpen? In den tyd van tien maanden is geen woord uit zynen monde gehoort, 't geen het minſte ongedult, of klagte, veel min eenig teeken van toorn, of gramſtoorigheid, te kennen gaf. Hy ſtelde zig geruſt in Gods oordeelen: onderwierp zich zyn welbehagen: en verdroeg de kwaalen hem van God toegezonden, niet alleen met een zagt, ſtil, en gelaten, maar ook met een bly en vrolyk gemoed. Rom. 5, 3. En gelyk Job, zittende op zynen Meſthoop, afgemat door zo veel pynen, met het lyf vol zweeren, ons een heerlyk voorbeeld van gedult heeft nagelaten, zo heeft dit, zo veel hy konde, zo veel hy door Gods genade vermocht, onze Morinus, op zyn doodbedde leggende, opgevolgd, en na gekomen. Hy zeide met den zelven Job, na dat hy zyne goederen verlooren had: God heeft gegeven, God heeft genomen, Job 1, 21. de naam des Heeren zy gelooft en geprezen. Met den zelven zeide hy wederom; als hy met ſmertelyke pynen bezocht, en in de grootſte benaautheid, en elende was: Zouden wy het goede van hem ontfangen, en het kwaade van hem niet willen ontfangen? Job 2, 10. Beide hebben ze de geduldigheid geleert; beide ons een doorluchtig bewys dier deugd gegeven. Een Predikſtoel wierd, voor Job de Meſthoop, voor Morinus het krankbedde. Maar hy was niet meer een Leerling van Job, dan van Chriſtus zelf; die, ter ſlagtinge geleid, zweeg, zyn mond niet opende, geen woord voorbragt, en, hoedanig wy behoorden te zyn, zelfs zonder ſpreken te kennen gaf. Eſai. 53, 7. Mat. 26, 63. Hoe? zeide hy, nu zullende ſterven, met een zwakke ſtemme, doch echter zo hy beſt kon: Hoe? heeft die opperſte Herder, die als een Lam geſlagt, en ter dood gebracht is, zo veel pynen voor

ons, zo veel ſchanden, geleeden; en zouden wy niet een lichte kwaal, een korte ziekte, een haaſtvoorbygaande ſmerte verdragen? Is hy voor ons gebonden, beſpogen, geſlagen, gekruyſt; en zouden wy geen gemeene drocfheden uitſtaan? Hy heeft bloed voor ons gezweet, bloed voor ons uitgeſtort, en alle ſmerten, zo der Ziele, als des Lichaams, op zich genomen; en zouden wy zo weinig droefheid zynenthalven niet willen verdragen? Dit heeft Morinus of gezeid, of gedacht. Want met dusdanige gedachten voedde hy zich, en zocht op die wyze zyn ſmert te verlichten. Deze en diergelyke dingen overleydde hy in zyn herte, en was dan met de Kerk, dan met zyn huisgezin, dan met zich zelven, en de behoudenis zyner ziele bezig. De ſtaat der Kerke, en in wat elendigen, en bedroefden ſtand onze zaaken in Vrankryk waren, kwam hem geſtadig voor oogen. Hy verbeeldde zich die wreede tormenten, die grouzaame ſtraffen tegens onze Geloofsgenooten; die roeden, banden, boeyens, gevankeniſſen, en galeyen; en keerde zyne gedachten naar hen, voor wien hy eertyds zo vierige gebeeden had uitgeſtort, en nu noch niet naliet te ſtorten. Voor de Kerke van Nederland bad hy God van gelyken zeer yverig, en hiel niet op, by God door gedurige ſmeekingen aan te houden, dat
Jer. 31, 7. dat hy doch het eenig Overblyfzel des gezuiverden Godsdienſt door zyne Almogentheid wilde beſchermen. Voor zyn vrouw, voor zyn kinderen, voor zyn huysgenooten, was hy meer bezorgt en bekommert, dan voor zich zelven. Ontrent zyn Dochter, die hy zeer lief had, die hem weder zeer teer beminde, deed zich de grootheid van een waare liefde, en de kracht der vaderlyke genegenheid op. Want als die op een en den zelven tyd te bedde, en in een opperkamer, niet zonder gevaar, krank lag, en met

een

Hosted by Google

een beſmettelyke ziekte bevangen was, heeft hy zich by haar doen brengen, zyne Dochter omhelſt, gekuſt, getrooſt, en, terwyl hy voor haare gezontheid bezorgt was, de zyne verwaarlooſt. Noch ouderdom, noch zwakheid, noch de zorge voor zyn eygen leven, konden hem van zyn voornemen niet afſchrikken, of hy moeſt voor het laatſt haar noch eens zien, voor het laatſt, het laatſte Vaarwel zeggen. Maar kort daar op, heeft hy niet alleen haar, maar ook zyn Vrouw, zyn Zoon, en de ganſche waereld Vaarwel gezegt, en is naar de woonplaats der gelukzalige Zielen vertrokken. Want als hy nu door hooge jaaren, en daarenboven door een langdurige ziekte, verbrooken en afgemat was, en dagelyks zwakker wierd, heeft hy zich tot ſterven geſchikt, en Gode zyn Ziel, die Luk.21,19
hy in groote lydzaamheid bezeten had, aanbevolen. De Leeraaren der Walſche Kerke waren nu by hem gekomen, die voor de laatſte maal hem aanſpraaken, en hunne gebeden voor hem uitſtortten; dien hy allen, als Chriſtus Joh.13,34.
zyn Leerlingen, als Johannes de zynen, tot vrede, eenig- 1 Joh.4,7.
heid, en onderlinge liefde vermaande; en dus hen, en eindelyk zyne Gemalinne, en Zoon, niet zonder traanen, en zuchtingen, het laatſte Vaarwel gezegt hebbende, wende hy alle zyne gedachten tot God, en tot hemelſche zaaken. Hy zeide met Jakob: Op uwe zaligheid wacht ik Gen.49,18
ô Heere. Hy zeide met Paulus: Ik begeere ontbonden, Phil.1,23.
en met Chriſtus te zyn. Hy zeide met Stephanus: Hee- Hand.7,59
re Jeſus, ontfang mynen Geeſt. Hy zeide met Chriſtus: Luk.23,46
Vader in uwe handen beveel ik mynen Geeſt. En niet te vergeefs zeide hy dit: Want op God hoopte hy; op Hem, en op Hem alleen; op Hem, en op zynen Zoone; op de beloften van Dien, op de verdienſten van Dezen, had hy al zyn vertrouwen geſteld. Want hy wiſt dat zyn Job 19,25.

Hosted by Google

Verloſſer leefde; en dat hy met zyne oogen hem aanſchouwen zou van naby, en in 't kort, in den Hemel, wien wel eer van verre, doen hy noch op der aarde was, de
Han. 7,55. eerſte Martelaar op aarde, wien een andere Stephanus met eigen oogen gezien had. Op deze hoop ſteunende, op dit vertrouwen beruſtende, met deze gedachten omvangen, en zo van langzaamer hand in de dood, als in een ſlaap vervallen, is hy zonder eenige pyn, zonder eenige zuchten, zonder eenige trekkingen, of eenig gevoelen des doods, ſtil en geruſt, en zonder eenig geluid, uit dit leven verhuiſt, en niet zoo zeer geſtorven, als door eenen zachten ſlaap in den Heere ontſlapen. Zoo heeft hy, die de vrede bemind had, die in vrede geleeft had, ook eenen zachten en vreedzaamen, en met zyn levenswyze overeenkomenden uitgang gehad. Ten kan ook anders niet zyn, of daar is altoos een zeer groote overeenſtemming tuſſchen de maniere van leven; en die van ſterven. Die in een gedurig gewoel en gevaar hun leven doorbrengen, ſterven ook gemeenlijk met een ongeruſt, en ontroert gemoed; die in vrede en eenigheid leven, ziet men ook heel geruſt, en met bezadigden gemoede ſterven. Dit toond ons Morinus. Stil en geruſt heeft hy geleeft; ſtil en geruſt is hy geſtorven, en heeft met veel ruſt en vrede zyne vreedzame ziele uitgeblaazen.

Dusdanig was des voortreffelyken Mans leven en dood. Want gelyk hy onder ons heeft geleeft, zoo is hy ook van ons verſcheiden, wien wy met ons omgaande beminden, levend liefden, dood zynde betreuren. Want ſchoon hy in hoogen ouderdom is geſtorven, en tot den bovenſten levenstrap byna geklommen, dat hy ons echter, om zyne byzondere geleertheid, noch te vroeg ontrukt is, klagen, en treuren wy alle. Zyn Huisgezin, de doorluchtige Scho-

le,

Hosted by Google

le; de Kerk; de gantſche Stad betreuren zynen dood. Hem betreurd, die zo veel jaaren met hem geleeft, en noit verſchil met hem gehad heeft, zyne waarde Egtgenoot, maar betreurd hem mannelyk, een vrouw van mannelyken moede, en van dat bloed niet ontaart, daar zy uitgeſprooten is; die, gelyk onlangs in 's Mans ziekte, zo nu in 's Mans dood, eenen yder haare ſtandvaſtigheid toont, en in dien hoogen ouderdom, een jaar ouder dan haar Man, met veele kloekmoedigheid, als een Chriſten Matrone betaamt, dit ongeval draagt. Hem betreuren de Kinderen, van hunnen Vader berooft, van zyn raad, van zyn aanſpraak ontbloot: Hem betreuren de Profeſſooren, die eenen minzaamen Amptgenoot; De Leerlingen, die eenen naerſtigen Meeſter; De Herders der Kerke, die eenen wakkeren medearbeyder in den zelven dienſt; De Leden der Kerke, die een getrouw vermaander, en aanmoediger hebben verlooren. Hem betreurt deze Stad, en de Grootachtbaare Regeerders der zelve, die hunne droefheid, hunne liefde tot den Overledenen, en met woorden, en met der daad niet duyſterlyk hebben te kennen gegeven. Zy alle treuren, zy treuren: De Vrou haaren Man, de Kinderen hunnen Vader; deeze School hunnen Leeraar; de Kerk haaren Herder; de Regeering een gelieft; de Geleerde een geleerd; de vroome een vroom; de Godvruchtige een Godvruchtig man; de Burgeren hunnen medeburger, de Vreemdelingen hunnen Landsgenoot, hunnen vriend alle. Want veel vrienden had hy zich, zo hier ter ſtede, als elders, ja byna door gantſch Europa gemaakt, die nu te gelyk met ons, door zyn dood verbaaſt, en door dezelve droefheid ter nedergeſlagen, hem beweenen. Hem beweend Johannes Georgius Grævius, een Man van grooten naam, en in de Griekſche

en

tynſche taalen volleert, die hem in grooter achting, en waarde hield: Hem beweend Gysbertus Cuperus, die Achtbaare, die Geleerde Heer, in kenniſſe der Aloutheit, en in die der Penningen, zeer ervaren, die hem, eer hy hier kwam, in de hooge Schole te Deventer geerne tot Hoogleeraar had aangeſtelt: Hem beweend Johannes Braunius, voornaam Godgeleerde te Groningen, en door den band der vriendſchap, en door die der gemeene ſtudien, aan hem verknocht: Hem beweend Fredericus Spanhemius beroemd Godgeleerde te Leiden, en zo in de Godgeleerdheid, als Kerkelyke Hiſtorien zeer geoeffent, door langdurigen ommegang, en oude vriendſchap, aan hem verbonden: Hem beweend de Heer Ezechiel Spanheim, die met hem te Leiden, jong zynde, ommegang had, die doorluchtige Spanheim, Gezant van het Hof van Brandenburg, aan het Hof van Vrankryk; maar niet min vermaart en edel door geleertheid, en zyne in 't licht gegevene ſchriften, in allerley ſoorte van wetenſchappen, dan door voortreffelyke bedieningen, ten beſte van het Algemeen, met zo veel lof en eere door hem bekleed: Hem beweend, boven allen, zyn Landsgenoot, zyn Medeburger, hem van kindsbeen bekent, zyn oude en gemeenzaame Vriend, niet zo zeer door eenparigheid van oeffeningen, als gelykheid van zeeden, aan hem verbonden, de Eerwaardige Biſſchop van Avranches, reeds meermaal genoemt, reeds meermaal gepreezen (want wie kan dien Heer, zonder pryzen, noemen?) maar wien ik echter wederom noemen, wederom pryzen, en met de grootſte eerbied, met de grootſte liefde, al myn leven achtervolgen moet, de Heere Huet, een zeer gelettert, een doorgeleert Man, en nevens den Heere Ezechiel Spanheim, een Man van dezelve Geleertheid, de Prins der hedendaagſche Geleerden. Zo een beweend

weend hem, ja beweend hem ernſtelyk, 't geen hy in 't openbaar, en met brieven, hier over geſchreven, zich niet geſchaamt heeft te betuygen. Zo ik by zulke doorluchtige Mannen, by wien ik in geenen deele, noch in eenig ſoort van geleertheid, ben te vergelyken, wien ik echter miſſchien in liefde, en genegenheid tot den Overledenen niet geern zou wyken; zo ik by zo roemruchtige naamen, ook mynen naam zetten dorſt, myne droefheid zoude ik by de hunne voegen, myne traanen met de hunne vermengen, om op deze wyze, dewyl ik op geene andere kan, door liefde ten minſte en droefheid, met hun vereenigt te worden. Maar dat zullen my die niet min heuſche, dan geleerde Mannen, die my van overlang hunne vriendſchap hebben vergunt, zo in opzicht van hunne liefde tot den Overledenen, als miſſchien ook door een kleene genegenheid mywaarts, niet weygeren, zo ik vertrouwe, en my vergunnen, dat ik op myn beurt ook myne droefheid mag uitten. Want ik hebbe ook, dat ik betreure, en ſchrome niet die droefheid in 't openbaar te betuygen. Een Amptgenoot heb ik verlooren, als lid der Doorluchtige Schole; Een Herder heb ik verlooren, als lid der Walſche Kerke; Een Vriend heb ik verlooren, die my in oprechtheid beminde; Een Vader heb ik verlooren; die my als een Zoon, dien ik als een Vader beminde; Behalven dit alles, heb ik ook een Meeſter verlooren. Naar den letter ſpreek ik, en ſchaame my niet dus te ſpreken. Dat zy zich ſchaamen, die, zo dra zy tot eenig eerampt, of tot de minſte waardigheid, zyn gekomen, meenen dat 'er voor hun niets is, dat zy behoeven te leeren; die zich in hunne gebreken zodanig vermaken, dat zy die liever eeuwig behouden, dan op ymands vermaning verbeteren willen. Ik begryp het anders, en gelyk ik 't my niet tot na-

deel reeken, Hebreeuws van dezen geleerd te hebben, zo ſchaam ik my niet van ymant, wie het ook zy, te leeren; zelfs in die konſt niet, waar in ik meer Leerlingen, dan Meeſters, meene te hebben.

Maar ik houde op, van my zelven te ſpreken, en keere weder tot den Overledenen; die nu, allen menſchelyken arbeid afgelegt hebbende, en van alle droefheid, en moeyelykheden dezes levens bevryt, de hemelſche ruſt, de hemelſche vreugde, en het altoos duurende leven geniet. En waarlyk dit gelooven, dit hoopen, dit vertrouwen wy, en durven ons hier van, door ontwyffelbaare bewyzen, verzeekeren. Zou hy in den Hemel niet zyn, die, noch op aarde zynde, nergens anders dan op den Hemel, en hemelſche dingen, gedacht heeft? Zou hy niet met de Heiligen leven, die zo heilig een leven geleid heeft? zou hy den dood der
Nu.23,10. rechtveerdigen niet zyn geſtorven, die met zo vaſt een
Pſ.116,15. vertrouwen geſtorven is? Zo de dood der Geloovigen koſtelyk is in de oogen des Heeren, hoe dierbaar zullen wy dezes Mans dood ſchatten te zyn? Zo de doo-
Op.14,13. den, die in den Heere ſterven, zalig zyn, wie zal dezen de eeuwige gelukzaligheid niet toeſchryven? Zoo hunne werken hen volgen, wat gedachten moeten wy van 's Mans werken niet opvatten, niet uit verdienſte, maar uit genade, en enkele barmhertigheid van hem
1 Kor. 15. alleen, die niet gewild heeft, dat onze arbeid ydel zou
Matt.7.11. zyn? Zo, niet die Gods naam aanroepen, maar die Gods wille doen, het Koningryke der Hemelen zullen beërven, wat zullen wy van hem niet hoopen; die dit beide gedaan heeft? Zo, niet hy, die wel begint, maar die ten
Mat.24,13 einde toe volſtandig blyft, in't getal der zalige zielen aangeſchreven zal worden; zullen wy hem onder de zulken niet ſtel-

ſtellen, die tot den uiteinde zyns levens, altoos met de zelve volſtandigheid, met de zelve volveerdigheid, heeft gewandelt? Zo Chriſtus voor zynen Hemelſchen Vader belyden Mat.10,32
zal, die hem voor de menſchen beleden zal hebben; wat meenen wy hem te zullen ontmoeten, die opentlyk, die in't openbaar, die voor de oogen van alle menſchen, en Chriſtus, en de Chriſtelyke Leere heeft durven belyden? Zo, die huys, huysgezin, bezittingen, en alles wat hem lief Mat.19,29
en waard is, om Gods liefde verlaat, andere bezittingen in den Hemel, en een huis zonder handen gemaakt, zal 2 Kor. 5,1.
bezitten; wat zullen wy hem anders van Godswegen belooven, die om deze zelve reden, en huys, en Vaderland, heeft verlaten? Zo de knecht, die de wille des Hee- Luk.12.47
ren geweeten, en niet gedaan heeft, met dubbele ſlagen geſlagen zal worden; die, in tegendeel, de zelve en geweeten, en gedaan heeft, deze genadige woorden zal hooren; Komt gy, die in alles getrouw geweeſt zyt, over weyni- Mat.25,21
gen heb ik u geſteld, over veelen zal ik u ſtellen, gaa in de eeuwigdurende blydſchap uws Heeren; wat vonnis, meenen wy, zal over hem, die getrouw geweeſt is in Hebr. 3,5.
Gods huys, Gods Zoone hier namaals vellen? Zo de Apoſtel, na dat hy den goeden ſtryd geſtreden, den loop 2Tim 4,7,
voleindigd, het Geloove behouden had, de Kroone der gerechtigheid, niet alleen zich, maar ook allen, die Chriſtus verſchyninge lief hebben, van dien rechtveerdigen Rechter belooft; wie zal aan onzen Kampioen, die, naar de komſte van Chriſtus gehygt, zynen loop voleindigd heeft, en ten einde der loopbaane gekomen is, deze Kroone, die aan 't einde ophangt, weygeren konnen? Zo de Geloovige de kroone hunner Leeraaren zyn; wie Phil. 4,1.
zal niet moeten bekennen, dat hy, die een Leeraar van zo veele Geloovigen is geweeſt, met deze kroone verçiert,

Hosted by Google

1 Pet. 5,4. en beſchonken moet worden? Zo, wanneer de Opperſte
Joh. 10.11 Herder, die zelfs weleer een Herder op aarde geweeſt
1 Pet 2,25. is, en noch een Herder in den Hemel genoemd wil wor-
Eph 4,11. den, verſchynen zal, de Leiders en Herders der Kerke, die hy ook met dezen naame verwaardigt te noemen, de Kroone der heerlykheid, die noit verwelkt, van hem zullen ontfangen; wat belooning, meenen wy, dat hy, die zo veele jaaren Gods volk geleerd, Gods kudde gehoed heeft, verkrygen zal? Zo de Bedienaars des Godlyken woords, en de Verkondigers der Evangelyleere, hier na-
Dan. 12,3. maals in den Hemel, eenige als de Zonne, andere als de
1 K. 15,41. Maane, zommige als de Sterren, en de mindere lichten, die men aan het uitſpanſel des Hemels ziet, zullen uitblinken; wat trap van heerlykheid, eer, en glory meenen wy niet, dat deze Man, die zo heerlyk een licht in Gods Kerke geweeſt is, beklimmen zal? die met leeren en ſchryven, duyſtere zaaken zo veel lichts bybragt? die een dier geenen geweeſt is, wien 's waerelds Licht zelfs,
Mat. 5.14. het licht der waereld genoemd heeft? Vorders: Zo de ar-
Mat. 5,3. me van geeſt; zo de zagtmoedige; zo de treurige; zo de naar de gerechtigheid dorſtende; zo de barmhertige; zo de reyne van herte; zo de vreedzaame; zo eyndelyk, die om Chriſtus naam en leere vervolging lyden, zalig zyn; welke allen Chriſtus, die de waarheid zelf is, zalig noemt;
Joh 14,6. wat zullen wy van dezen zeggen, die zo zachtmoedig van geeſt, zo nederig is geweeſt? die het merendeel zyns levens in ſmerte en droefheid doorgebracht; die altoos naar de gerechtigheid gehongert, en gedorſt heeft? die jegens allen barmhertig geweeſt is? die getracht heeft reyn van herte te zyn? die altoos den vrede heeft nagejaagt? die om de waarheid van 't Evangely, en die gruwelyke vervolging, die noch woed, zyn Vaderland geruimt,

Hosted by Google

ruimt, zyn bloedverwanten, zyn vrienden, en al wat behaaglyk, en aanminnig was, heeft verlaaten? Komt dezen het Koningryke der Hemelen niet toe? Zullen ze de aarde niet bezitten? zullen ze niet vertrooſt, zullen ze niet verzadigt worden? zullen ze geen barmhertigheid ontfangen? zullen ze God niet zien? zullen ze niet Gods Zoonen genaamt worden? Is hunner niet het Koningryke der Hemelen? Wie houd niet voor zalig, dien Chriſtus zelf voor zalig uitſpreekt? Wie zal het Koningryke der Hemelen hun durven ontzeggen, wien de Koning des Hemels, en wel tot tweemaalen toe, dit Koningryk zegt toe te behooren? Men meene niet, dat dit hen alleen, daar Chriſtus doe tegen ſprak, zoude betreffen. Tot alle eeuwen, tot aller menſchen geheugenis, die hun leven naar dien regel aanſtellen, tot hem daar wy van ſpreeken, tot ons allen, zo wy zodanig een leven leiden, moet men dit gelooven geſprooken te zyn. Aan dezes Mans zaligheid altoos moeten wy geenzins twyffelen; die dermate geleeft heeft, die dermate geſtorven is, dat men niet twyffelen kan, of God heeft hem met een genadig oog aangezien. Want, die in Chriſtus, die met Chriſtus ſterft, zal met Chriſtus wederom opſtaan, met Chriſtus leven. Want den Geloovigen in Chriſtus is Chriſtus leven; ſterven, gewin. Niets heeft hy derhalven verlooren, toen hy dit korte en broſſche leven verloor; in tegendeel, veel heeft hy gewonnen, wyl hy tot Hem is gekomen, die hem de onſterffelyke kroone, die hem het onſterffelyke leven geven zal. En wie kan dit anders geven, dan Hy, die het leven zelf is? Hy leeft dan, ſchoon overleden; en leeft met hem, die den Dood overwonnen heeft; die, gelyk hy zelf niet kan ſterven, ook de zynen niet meer toelaat te ſterven. Hy geniet die goederen,

2Tim. 2, 11
Phil. 1, 21.
Jak. 1, 6.
Joh. 14, 6.
2Tim. 1, 10
Opén. 1, 18
Joh. 19, 26.

Kol. 3, 1. daar hy ſtaag naar getracht heeft: Hy geniet die zoetig-
If. 13, 10. heid, die God voor den zynen weggelegt heeft: Hy geniet
Pſ. 36, 11. die lieffelykheden, die aan Gods Rechterhand zyn.

Dewyl wy dan dit vertrouwen, en deeze vaſte verzekering hebben, wat kwellen wy ons meer over zyn dood? Hy was oud, hy was zwak, hy was ſterffelyk. Laat ons veel eer hem met dat lot geluk wenſchen, en naar dien regel ons ſchikken; op dat wy ook eenmaal dat geluk genieten, en de zelve vreugde met hem erlangen mogen. Volgen we dan zyn ſpoor; volgen we zyne deugden, op dat, zo wy zodanig een leven geleid hebben, wy ook zodanigen levens uitgang mogen ondervinden: Volgen we zynen yver, en die byzondere neerſtigheid in alle onze oeffeningen: Volgen we inzonderheid zyne Godvruchtigheid, en de behoorlyke eerbied tot God, die gelyk het begin, zo ook het einde aller onzer oeffeningen zyn moet: Volgen we 's Mans heusheid, volgen we 's Mans matigheid; volgen we zyne zedigheid, gematigheid, ſtandvaſtigheid; zyne zedigheid in 't behandelen van zaaken; zyne gematigheid in voor-, zyne ſtandvaſtigheid in tegenſpoeden: Volgen we zyn vreedzaam niet minder, dan ſtandvaſtig gemoed, en die loffelyke zucht tot vrede, en eenigheid. Volgen we zyne liefde, en weldadigheid: Volgen we de heiligheid zynes levens, zo in 't heimelyk, als in 't openbaar: Volgen we zyne openhertigheid, en die oude eenvoudigheid, en regtuitheid. Volgen we de drift des gemoeds, en dien edelmoedigen yver voor Gods zaake: Volgen we die ſtandvaſtigheid des gemoeds, en gedurige volſtandigheid in de eensbekende waarheid, tot den uiteinde des levens: Volgen we eindelyk en zyn geduld in de ziekte, en zyn vertrouwen op God. Leeren we van hem de

wae-

Hosted by Google

waereldſche zaaken te verachten, en, des noods zynde, te verlaten. Leeren we van hem, het beſte deel te verkiezen, en die goederen na te jaagen, die ons niet ontroofd konnen worden. Leerenwe voor al ſterven, dat het hoofdpunt zo der Heidenſche, als der Chriſtelyke wysheid is. Denkt gy Ouden, dat gy moet ſterven, nu na by de dood, nu reeds op den oever des doods: Denkt gy Jongen, die nergens gemeenlyk minder om denkt, dat gy kond ſterven, 't geen gy in u zelven, in uws gelyken, dagelyks ziet: Denkt gy Mannen, in 't midden van de loopbaan uws levens geſteld, dat ook gy ſterven zult, die, hoe gy verder van 't begin afzyt, hoe nader aan het einde der loopbaane komt. En dewyl 'er niet zeekerder is dan de dood, niet onzeekerder dan de uure des doods, zo laat ons nuchter, en waakende zyn, op dat die dag, ons niet onbedacht, en als in den ſlaap, overvalle. Denken we, dat de huidige dag, onze laatſte levensdag zyn kan, en houden we dien tyd gedurig voor oogen, wanneer we uit dit leven zullen moeten verhuizen. vreezen we den Dood, ſchroomen we den Koning der verſchrikkinge niet, maar laat ons in Chriſtus, die hem verſlagen heeft, alle onze hoop, en vertrouwen, ſtellen. Laat ons, op zyne verdienſten vertrouwende, onverzaagt, en kloekmoedig, de Vyandinne van het menſchelyk geſlacht onder de oogen zien, en haar met deze, niet min vertroоſtende, dan krachtige woorden, aanſpreeken: Dood, waar is uwe Overwinning? Dood, waar is uw Prikkel? Denken we, dat de dood der Geloovigen geen vernietiging van dit ons lichaam, maar een doorgang ten leven is: Denkenwe, dat de dood der Geloovigen een ſlaap, geen dood, is; en vertrouwen we vaſtelyk, dat wy uit dien ſlaap eens zullen ontwaaken; dat wy uit dat ſtof, daar wy door den

Luk. 10, 42
Mat 6, 20.
Heb. 9, 26.
Heb. 9, 27.
Mat. 24, 42
Job. 15, 14
1 K. 15, 55.
Joh. 5, 24.
Joh. 11, 11.
Eph. 5, 14.
Job 19, 25.

Dood

Dood in vervallen zyn, eens zullen opſtaan; en dat wy
1Ko. 15, 53. eenmaal, na dat dit verderffelyke de onverderffelykheid aangedaan, dit ſterffelyke de onſterffelykheid aangenomen zal hebben, het eeuwige leven zullen genieten, en in alle eeuwen
Op. 3, 21. met Chriſtus, op den troon van Chriſtus, zullen regeeren.

De goede en genadige God geeve, dat wy dit alles ter herte nemen; dat wy naar dien Regel ons leven ſchikken; en, onzen levensloop hier op aarde geeindigd hebbende, die zelve belooning in den Hemel ontfangen; en met alle Heilige, en Gelukzalige Zielen, met dezen onzen Stephanus zelf, de kroone der onſterffelykheid wegdraagen; en met witte kleederen, met palmtakken in de hand, zynen lof zingen, zynen naame eere bewyzen, zyne heerlykheid uitbreiden, wien alle lof, eer, en heerlykheid, in alle eeuwigheid, toekomt.

EINDE.

Hosted by Google

DE

DOOD EN BEGRAVINGE

van den Godvrugtigen KONING

DAVID,

Afgebeeld in al zijn Omſtandigheden, en nader overgebragt op de Perſoon van de overdierbare MAJETEID

ILLE DE ERE,

Ter Onſterffelijke Gedagteniſſe,

KONING VAN ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK, EN YRLAND, PRINCE VAN ORANJE, ERFSTADHOUDER, &c. &c. &c.

In deszelfs overſmettelyke DOOD en BEGRAVINGE, tot een Heilzaam onderrigt voor alle ſtervelingen,

Voorgeſtelt in een KERKREEDEN, op den 30 April 1702.

uyt 1 Reg. II. vers X.

Door

ALARDUS TIELE, 1673–1745

Bedienaar des Euangeliums J. C. te HAEFTEN.

Tot ROTTERDAM,

By REINIER VAN DOESBURG, Boekverkooper 1702.

Hosted by Google

Word uytgegeven na voorgaande Viſitatie en Approbatie des Eerw: Claſſis van

ZALT-BOMMEL.

Hosted by Google

OPDRAGT

AAN DE

HOOG GEAGTE HEEREN

De Hr. ADRIAEN BOUT,

Heer van Haeften, Hellou, Herwynen, en Engelenburg &c.

De Hr. WILLEM CLOTS,

Schepen in den Hoogé Gerigte van Driel. &c.

Mijnen veel geagten OOM.

Ademaal het smertelijk ongeval van 'S KONINGE *Dood*, elk heeft ontzet, dat heeft my mede aangezet, om een woord dies aangaande ter nuttige stigting te spreken, maar geheel ongeern, heb ik my in den diepen Oceaan der haauw ziftende verstanden, dezer verlekkerde Eeuw, op de bloem van een opgepronkte welsprekendheid, en deftige zaken verliefd, durven begeven, om haar een Predikatie voor de Gemeinte mijner standplaats geschied, aan te bieden door den druk, en het verscheiden oordeel te onderwerpen. Nooit minder gedagten hadde wy van dit te doen als op die tijd doe wy die spraken, maar het onvermoeid aanzoeken van vele heeft my overwonnen, en dit afgeperst, en na dien mijn tedere bequaamheid in 's Heeren werk, en ongeoefend door weinig jaaren, my zeer afgeschrikte; zoo heb ik nogtans moeten doen, 't geen ik ongeern dede, en my verkloekt 't geen opentlijk gesproken was, en by my wat verder uitgebreid, den dag te laten zien, en 't geen dat my in dit geval daar toe sterkte, en

Hosted by Google

meerder aanleiding gaf, was dat ik mijn gedigten wel altoos moet opzeggen van een KONING die veel schoonders dan alle menssen, zoo dagte ik ook wel eens vrijheid te mogen nemen, om te spreeken van een aartze KONING, die in zijn tijde niet minder als een DAVID was geagt. Na dien dan deze teere en onrijpe eersteling van mijn zwakke pen, en zeer geringe dienst, als een eerste Offer most opgebragt worden; zoo neem ik de vrijheid om uwe Namen op haar Voor-hoof te stellen, en die gedienstelijk U Eerwaardigheden op te dragen, verzoekende dat deze stamelende *Lijk-reden* een schuijl plaats onder den schaduw uwer opsigt genieten mag, en die aan te nemen als een kleine blijk van ongeveinsde dankbaarheid voor veel genoten weldaden, en die nog dagelijks genoten worden: Den God van alle zegeningen doe u die ter nuttige stigtinge dienen, en ter heilzame opbouw van alle die ze lezen zullen met een beschieden oordeel. Den Allerhoogste gunne U onder vele Lichamelijke en Geestelijke zegeningen zijnen raad in uwe tijd dienen, en als gy met uwe Vaderen zult ontslapen, en sterven in den Heere, van nu aan ontfangen meugt de Ware rust van uwen arbeid, en namaals met DAVID Gods Aangesigte in geregtigheid te aanschouwen, en met zijn beeld verzadigt te worden, wanneer gy sult ontwaken.

Dit bid en wenst van ganssser herten U Eerwaardighedens:
Seer verpligte en volveerdigen Dienaar in
JESU CHRISTO.

In Bommel, den
15 Mey 1702.

ALARDUS TIELE.

OP

Hosted by Google

DE

DOOD en BEGRAVINGE van den Godvrugtigen KONING

D A V I D,

Toegepast op het overdroevig afsterven van

WILLEM DE DERDE,

KONING VAN ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK, EN YRLAND, ERFSTADHOUDER, &c. &c.

Voorgestelt in een Kerkreeden uyt 1 Reg. II. vers X.

Ende David ontsliep met zyne Vaderen, ende werd begraven in de Stad Davids.

Inlijdinge uyt Psal. 82: 6, 7.

Et woord van den grooten Albeheerscher!, dat hy als een onherroepelijk vonnis over de kinderen der magtigen, de aanzienlijke in den Landen uytgesproken heeft; is vol van klem, en nadruk; Ik hebbe wel gezeyd, gy zijt Goden: ende gy zijt alle kinderen des Allerhoogsten. Nogtans zult gy sterven als een mensche: en als een van de Vorsten zult gy vallen, Psal. 82: 6/7. Twee gewigtige zaaken stelt de God der Goden voor / die oneyndig veel van den anderen verschillen / als het Ligt, en de Duysterniſſe, de hoogheid en nedrigheid, zy worden verheft tot het hoogste toppunt van een aanzienlijke waardigheid van goden en kinderen des allerhoogste; gedugte goden onder de menschen / geliefde kinderen van den allerhoogsten, om het stuur van geregtigheid waar te nemen; maar een staat hoe hoog verheven haar val is ook beschore / den opper God stelt by dezen grooten opgank, een lage en gemeenen ondergank, by deze schoone sonneschijn een duystere schaduw van de dood, gy zult sterven als een mensse, en als een van de Vorsten zult gy vallen; dit opschrift heeft Gods hand geteekend in alle vierscharen, en op de kroon van alle trotse Koningen gestempelt / zoodanig dat het noyt zal uytgewist worden; en langs deze gegeven wet word dit oordeel stantvastig uytgevoert / waar toe U Aandagt, den hoogverheven David, op dat ik andere voorga/

Word nader uytgebreyd.

Gezien in David,

Het verband van den Text aangewezen.

ga / ten gewisse voorbeeld verstrekken kan, in de voorgestelde worden van de Text.

Deze koninglijke Personagie en strijdbaren held ten hoogen top van ouderdom opgeklommen / gevoelende de gewisse voortekenen van zijn dood, die hy zijn Sone Salomo voorstelde en voegde daar by een ernstige aanbevelinge van alle pligten voor godsdienst, en zijn rijk getrouw waar te nemen; en terwijl den stervende Koning hier in bezig is / verhuyst zijnen geest, en die aanzienlijke lampe word uptgebluft; ende David ontsliep met syne Vaderen, ende werd begraven in de stad Davids.

Word op 's Konings dood en begravenis, de laatste van zyn vaderlyke geslagte.

Waar henen ik met deze woorden wil / zullen deszelfs klank u een tastelijk teken geven / de gelegendheid van ons gesprek kan elk bezoeden / en geen vremdeling kan het onbekend zijn / hoe onlangs de wrede dood, in een koninklijk Palijs gewoed / en op een onverwagte en ontijdige wijze de laatste Telg en Spruyte, opgeschooten als een Ceder vanden Libanon, met wortel, stam en tak van het doorlugtige geslagte van Oranje, van der aarde uptgeroepd heeft / in die beroemde Personagie WILLEM de DERDE, Engelands Koning, en Nederlands Stadhouder, &c. met wiens dood het doorlugtig geslagte in de regte linie een eynde heeft genomen: En dewijl de aanzienlijke in den Lande, de voortreffelijke onder den volken, alom met Rouwgewaad behangen zijn / zoo hebben wy niet gevreest een Rouwklage op te heffen alwaar de toon na de regte maat niet geëvenaart; en na dien de tijd nu verloopen is / dat het koninglijk lighaam ter aarden is besteld / van deze Vorst die heden in Israel gevallen is, en het ligt van deze koninklijke lampe op onze straaten niet meer zal gezien worden / 't geen onzen geest meenigmaal verheugde; zoo ben ik door de dwang van veel ernstige verzoekers aangezet om een woord dies aangaande te spreken / en zoo het oyt Tijd was om te doen / zoo hebbe ik deze eerste Predikdienst, die my na 's Konings Begraafenis gunstig was / waar genomen / om met een stamelende tong, in een gebroken reden voor te stellen de gedagteniſſe des overleden Vorst, die tot zegeningen zal zijn aan het nakomend geslagte. Waar toe ik David verkoren heb / om na deszelfs verbeeldinge, een klepne aftekening te doen.

Waarom dit ondernomen word; werd getoond tot eere van den overleden, die waardig is van alle beweend te worden.

Den Inhoud van de Text in twee zaken aangewezen.

Om het voorgestelde doelwit te berijken / zal ik de gordijnen open schuyven om het geheym der woorden in haar klaarheid en waarheid te ontvouwen / en twee zaken in de Text aanmerken.

I. De droevige Dood van Koning David: Ende David ontsliep met zyne Vaderen.

II. De statelijke Begraveniſſe van desen Koning: Ende werd begraven in de Stad Davids.

III. zaken in het eerste Deel.

In het eerste Deel heeft men agt te geven op drie saken, den stervende Persoon, zijn Dood, en de wyze van die. I. De

Hosted by Google

A. De Perſoon van wie den koninklijke Schryver meld is een berugte Perſonagie waar van Gods Geeſt zoo overvloedig ſpreekt / en van de onfeylbare Hemel-tolken meeningwerf aangetrokken /. het is een Man. I. De beſchryvinge van David in agt ſtukken aangewezen.

1. Van naam David, die volgens de kragt der grondſprake een geliefde uitdrukt / wat reden zyn Vader gehad heeft / hem dus te noemen vinde ik niet, een naam waar in de daad zamen ſtemd / geliefde is hy geweeſt van hem die enkel liefde is / waar van de werken getuygen zyn / van God gekroond met genade en goedertierentheid, die het getuygenis bekomen heeft, een Man te zyn na Gods herte, 1 Sam 13: 14. Geliefd met zoo veel tedere agtinge, van zyn regte onderdanen, die ook liefde den geven die Iſraels God beminde. 1. Syn Naam werd verklaard.

2. In zyn Afkomſt, zal hy voor hem zelven ſpreken / David den Sone van Iſai, 2 Sam. 23. herkomſtig van een oude ſtam, die haar beginſel genomen heeft / uyt Vader Abraham, en na die uyt Juda, wiens Stamme onder Iſrael de gezegenſte is geweeſt / zyn Overgrootvader was Boaz, zyn Grootvader was Obed, zyn Vader was Iſai, die neffens David nog zeven Sonen en twee Dogteren had / waar van David de kleynſte, en jongſte onder de Sonen was / 1 Chron. 5. 2. Syn Af komſt.

3. Syn geboorte Stad, was ſin verre de magtigſte niet / kleyn onder de duyſenden van Juda, uyt wien den grooten heerſcher zoude voorthomen / Bethlehem Ephrata het gezegende Bethlehem Judæ, gelegen in Juda's Stamme, na by Jeruzalem, deze is de Stad van Davids geboorte en opvoedinge. 3. Syn geboorte plaats.

4. Ziet men hem in zyn geſtalte aan / en kan hy by zyn Voorzaat niet halen / want Saul van zyne ſchouderen en opwaarts was hy hooger dan al het volk, 1 Sam. 9: 2. Ook beneden zyn oudſte Broeder Eliab, die Samuels oog / en hert verrukte, hy was de kleynſte maar een ſchoon man, 1 Sam. 16. 4. Syn perſoons geſtalte.

5. Van zyn bedieninge, is hy geweeſt een Schapen Herder, die de kudde van zyn ader Iſai weyde / gelyk hy zelfs dus van zyn werk betuygt heeft. 5. Syn bedieninge.

6. In zyn konſt, is hy geweeſt een ervaren harpenſlager: het geene van Orpheus getuigt word / dat hy met zyn Lier de levenlooze Schepſelen konde bewegen, de Winden en Rivieren doen ſtil ſtaan, paſt in waarheid op David, die door zyn Snarenſpel den booze geeſt van Saul ſtilde, 1 Sam. 16: 23. 6. Syn Konſt.

7. In Deugden, voor God, en de menſchen uitmuntende, (1) Een Man verſtandig in alle zaken. (2) Verzien met de ſchoone gave van Wysheid, als na de wysheid van een Engel Gods. (3) God vreezende, en wykende van het quade. (4) In Dapperheid des gemoeds geheel onverzaagt, geen Leeuw nog Beer verſchoonende / geen Goliath ontziende / zyn Vingeren waren ten ſtrijden geleerd.) 7. Syn inwendige ziels geſtalte in verſcheide deugden.

8. In Waardigheid hoog op gerigt / (1) In het Kerkelijke, was hy een groot Profeet, die vele heilzame leerſtukken, en voortreffelijke 8. Syn Staat en waardigheid.

felijke voorzeggingen na gelaten heeft / waar door hy nog dagelijks tot ons spreekt : Een voornaam digter van Goddelyke gezangen lieflyk in Psalmen Israëls, (2) In 't borgerlyke, een ontzaggelijke Koning, den Scepter over 12 Stammen zwaayende / zoo dat zig alles in David op doet / 't geen iemand onder de menssen verheerlijkt maken kan / zijnde een kloekmoedig Held onder alle Helden / een sterke Zenuwe van de Joodse Heyerkragt, een schrander Raadsman onder de Wyzen, een çieraad op Israëls Throon, en een vaste Zuil der Kerke, en zoo mag hy zonder ydele roem zeggen ; David den Zone van Isai de Man die hoge is opgerigt , de gezalfde des Gods Jacobs, en de lieflijk in Psalmen Israëls, 2 Sam. 23: 1.

1. In de Kerk een groot Propheet

2. In het borgerlijke een gedugte Koning.

Kan de dood niet te boven klimmen.

Maar hoe grooten Perzoon hy is geweest / en geroemd onder de duizenden , het algemeene lot heeft hy moeten ondergaan / en den geweldigen Held , heeft zijn nek onder de geweldige dood moeten buiken / die geen vuurig staal , nog vlammend lemmer, nog de drillingen der lancien verceesde / die wordt hier getroffen door de scherpe pylen van de Dood , gelijk den Koninglyken Schrijver getuigt.

II. Davids dood beschreven.

B. En de David ontsliep met zyne Vaderen , deze groote Koning , is al het menselyke onderhevig / zoo wel als de geringste.

1. Word gezeid wat ontslapen is.

1. Hy ontsliep , het gront-woord שכב betekend in 't gemeen nederleggen , gelijk de slapende gewoon zijn zig neder te leggen , het word gebruikt van de dooden die de slapende gelijk zijn / want by de Dood komt alles neder te leggen , alle zaken staan stil / en alle voornemens hebben een einde, het Lichaam legt ter neder in alle zijne bewegingen , alle zinnen in hare werkingen afgebroken / de sterke handen van een Simson zijn kragteloos, de snelle voeten van een Asahel verstijft / en de banden der Lendenen ontbonden.

2. Hoe dit te verstaan is.

Als nu den Koninglyke Geschied-Schrijver zegt / dat David ontslapen is, zoo geeft hy ons daar door te verstaan de Dood van David , en het afleggen van het Lichaam der zonden en des doods, welke ontslapinge niet betrokken moet worden op de geheele Persoon van David, maar alleen op zijn Lichaam dat sterflyk is ; terwijl de Ziele tot de onmiddelyke genietinge Gods is overgegaan / dit was Asaph's, taal , gy zult my leiden door u raad , en daar na zult gy my in heerlykheid opnemen Psal. 73: 24.

3. Verschiede spreekwijze daar het sterven door uitgedrukt word.

Gods Geest om onzen tragen geest een diepen indruk van het sterven te geven / heeft de Dood onder verscheide spreek-manieren voorgesteld / een wederkeren tot het stof , den weg der ganscher aarde heen te gaan , ten grave neder te dalen, de Dood te zien , een verbreken van den aartze Tabernakel onzes huizes, Salomo den menssе als een konstig werkstuk aanmerkende / heeft onder zeer kragtige Verbeeldinge van verscheide zaaken het sterven afgebeeld / door het verduisteren van de Sonne , Sterre , Ligt , en Mane , het beven van

de

Hosted by Google

de Wagters, 't krommen van de sterke Mannen, 't stil staan van de Maalsters, 't ontketenen van de Silvere Koorden, 't stukken stoten van de Gulde Schalen, de Kruike aan de Sprinkader, het rat aan de Bornput. Pred. 12: 1—7. Dog gemeenelyk noemd het Gods Geest een ontslapen; zy zullen in gaan in de Vrede, zy zullen rusten op hare Slaapstede, Jes. 57: 1. Veele die in het stof der aarden slapen: Dan. 12. Zoo dzukt het Paulus verscheide malen uit/ Ik wil niet dat gy onwetende zyt, van de gene die ontslapen zyn. 1 Thess. 4: 13. Een spreekmanier den Heidenen niet onbekend / den schranderen Cato, zeid onder anderen dus: *Stulte quid est somnus, gelidæ nisi mortis imago*, Dat is: dwaas wat is de Dood anders, als een beeltenis van de bleeke Dood. Den doorslepen Plato, zeider dit van/ *Mors est somni Pater*, Dat is / de Dood is de Vader van de slaap. Wanneer Keizer Adrianus den Philozoof Secundus vzoeg / wat de Dood was? kreeg ten antwoord: een eeuwigen slaap, een ontbinding der Lichamen, den schrik der Ryken, en het verlangen der Armen.

4. Worden zes redenen gegeven waarom de dood een ontslapen genoemt word.

En de Dood mag zeer wel onder die verbeeldinge voorgedragen worden/ om hare gelykheid met den slaap.

1. Gelyk na de dag den avond komt / en na vermoeyden arbeid eerst den slaap, zoo volgt na een moeyelyk en verdrietig leven, als men zat van woelinge geworden is, een langen avond-stond van de Dood, een duistere nagt daar alles tot de ruste gaat.

1. Daar gaat een arbeid voor af.

2. Eer men zig ter slapen begeeft / doet men gewoonlyk twee dingen, men ontkleed zig van het dag gewaad, en overdekt zig met het nagt gewaad, die ontslapen, die worden ontkleed van het Lichaam der zonden, en overdekt met verderflykheid, zoo hooren wy Job spreken/ myn vleesch is met het gewormte, ende met het gruis des stofs bekleed. Job. 7: 5.

2. Een ontkleeding.

3. Op den slaap, volgt aanstonts een aangename rust, op het ontslapen volgt voort's Heeren lieve-lingen een zalige ruste, na de Ziele in Abrahams Schoot, terwyl het Lichaam ook rust in 't stof der aarde, schrijft: Zalig zyn de dooden die in den Heere sterven, van nu aan: ja zegt de Geest, op dat zy rusten mogen van hare arbeid: Apoc. 14: 13.

3. Daar is rust in den slaap.

4. Daar men slaapt is men vry van alle gewoel, men hoord de Stemme der weenende, en het gejuig der Zangers niet: Daar houde de booze op van beroeringe, en de daar rusten de vermoeyde van kragt: Daar zyn de gebondene t'zamen in ruste, zy en hooren de stemme des Drijvers niet. Job. 3: 17/ 18.

4. Vry van alle gewoel.

5. Daar men slaapt, zyn alle de zinnen byna als gebonden en zamen vast geketend, nogtans leefd den Geest des menssen, zoo ook die ontslapen, alles is daar door de Dood ontketend / nogtans leeft de Ziele, 't is een dwaaze suffery te wanen dat de Ziele slapen, zy leeft

5. Om haar vast houdinge.

Hosted by Google

of in heerlijkheid of in smaatheid, en afgrijzen, het beschoren deel der goeden en der boozen.

6 Een ontwakinge na den slaap.

6. Op den slaap volgt gewoonlijk de heugelyke ontwaakinge, men rigt zigt op / en men bekleed zig met zijn dag gewaad, die ontslapen zyn in den Heere, die zullen heerlyk ontwaken, ten graven uitgaan / bekleed worden met onverderflykheid en onsterflykheid, en geheel worden op gebeurt ten toppunt van een gloririjke heerlijkheid. Dit was Davids verwagtinge; maar ik zal u aangesigte in geregtigheid aanschouwen, ik zal verzadigt worden met u beeld, als ik zal op waken. Ps. 17: 15.

De tyd van Davids dood.

2. De tyd wanneer David ontslapen is en teken'd's Heeren geest hier niet aan / den Goddelyke tyd Schrijver zegt / hy sterf in goeden Ouderdom, zat van dagen, rijkdom en eere. 1 Chron. 29: 28. Zijn de oud geworden 70 Jaren, de jaren van 30 hadde hy berijkt / eer hy Koning wierd / en als Koning heeft hy 40 jaren geregeert: Te Hebron over Juda alleen 7 jaren en zes maanden, en drie en dertig jaar te Jerusalem; zoo dat hy oud schijnt geweest te zijn / zes maanden over de 70 jaren, 2 Sam. 5: 4/ 5. Een hoog getal van jaren, niet berijkt zonder zware moeyelijkheden; Want: de menssche werd tot moeyte geboren; g-lyk de spranken der vuurige kolen, haar verheffen tot vliegen. Job. 5: 7. Stervende uit gebrek van natuurlyke warmte, en levens-geesten meer dan door een pijnelyke ziekte; hy heeft een van het getal dier jaren berijkt die Moses in zijn gebed stelde / de hoogste van 's menschen lieftyd te zijn; aangaande de dagen onzer jaren daar in zyn 70 jaar, of zoo wy sterk zyn 80 jaar, en de uitnemenste van dien is moeyte en verdriet; Want het word snellyk afgesneden en wy vliegen daar henenen. Psal. 90: 10. De tyd rekenaars maken gewag dat David Koning wierd / in 't jaar des Weerelds 2891. en zoo zoude hy (de jaren der regeeringe geteld zynde) gestorven zijn in 't jaar des Weerelds 2932.

De wyze van Davids dood is zeer Godzalig geweest, en word in verscheide stukken getoond.

3. De wyze van zyn Dood is een ongemeen exemplaar van een Godvrugtig afsterven geweest / waarom Gods Geest het ook zoo breedsprakig aangetekent heeft / wanneer hy de aannaderende beginselen van zijn Dood gewaar wierd. (1) Heeft hy alle Overstens van Israel vergadert / en haar voorgestelt / dat zijn herte genegt was geweest / om een huys te bouwen voor de Arke des Verbonds, verhaald haar de groote voorraad tot den Tempel bouw opgelegt / alles aan zijn Soon overlatende / hoe hy order op den Tempeldienst door de schiftinge der Priesteren had gestelt / en vermaand elk tot zijn pligt, als te zien is / 1 Chron. 27 en 28. (2) Ontrent zijn Sone in't byzonder, die nu Koning zoude zijn / en reets voor zijn dood gezalfd, die stelt hy verscheyde pligten voor (1) God te vreezen, en zijn wagt waar te nemen, die de Zuilen van zijn rijk zoude zijn. (2) De booze te straffen / in't byzonder den Joab en den Simei om haar

haar bedzeven grouwel. (3) Weldadigheid te bewijzen aan de Sonen van den Ouden Barzillai als van het 2. tot ons text vers te zien is. (4) Dooz zijn eigen zelven heeft hy zijn Godvrugt getoont in het erkennen. (1) Van zyn onwaardigheid met zijn ganſche Huis. 2) Het Vertrouwen dooz het geloove, op het onveranderlyk Verbond der genade, want dit zijn van de laatſte woozden Davids, hoewel myn huys zoo niet en is by God, nogtans heeft hy my een eeuwig verbond geſteld dat in alles wel geordineerd en bewaard is: Voorzeeker is daar in al myn heyl, ende alle luſt, hoewel hy het nog niet doet uitſpruiten. 2 Sam. 23: 5.

De Perſonen met wie David geſtorven is, word aangewesen.

C Maar met wie is David nu geſtozven? den Schryver zeid met zyne Vaderen, verſta hier de Vaderen daar David uit herkomſtig is/ Iſai, Obed, boaz, neffens alle de ſtam-Vaderen, Abraham, Iſaac, Jacob, Juda, die meeſt alle Godzalige Vaderen zijn geweeſt / en na dat zy geſtozven zijn / hoozd men haar nog dooz het geloobe tot ons ſpreeken / welkers voetſtappen David na gewandeld heeft / en ſchoon zy hem overtroffen in lankheid der dagen, en hy haar is te boven gegaan in uitnemende hoogheid, van eere, grootheid van ſtaat, en veelheid van rykdommen, zoo zijn zy malkanderen alle gelyk geweeſt in de Dood, hy is geſtozven met zyne Vaderen.

Het tweede deel van Text word geopend.

II. Dit Koninglyk Lighaam nu ontzield / daar aan heeft men de gewone plegtigheid volbzagt/ die een overleden Koning waardig is/ dit getuigt den Koninklyke Hiſtory-Schryver, ende werd begraven in de Stad Davids.

I. Word hier geſproken van de plaats in't gemeen.

A. De plaats van 's Konings Begraaffeniſſe is de Stad Davids, na de veranderlijke gebruiken der volkeren en eigen goedvinden, zijn de plaatzen van dooden te begraven niet altijd eenderley gehouden / de heilige bladeren zullen ons verſcheyde plaatzen toonen. (1) Men vind van Mozes dat hy begraven is in een dal, van de Heere zelfs/ ende hy begroef hem in een dal, in den lande Moabs, tegen over Beth peor, ende niemant heeft zyn graft geweten tot op dezen dag, Deut. 34: 6. (2) Men heeftze begraven op Bergen / en Heuvelen in die landen die bergagtig waren gelyk Canaan. 't welk uit dit geval te zien is / ende als Joſia zig omkeerde, zag hy de graven die daar op den berg waren, 2 Kog. 23: 16. (3) Gemeenlijk op de ackeren van het opene veld, de Joodſche bloed raad kogt dooz de Silverlingen van Judas, den akker des potbackers tot een begraaffeniſſe voor de Vreemdelingen, Mat. 27: 7. (4) Men gebzuikte daar toe de Spelonken die in de landen waren / ende daar na begroef Abraham zyn Huysvrouwe Sara, in de Speloncke des Ackers van Machpela, Gen. 23: 19. (5) In de Tuinen en hoven, die men tot verluſtinge van de oogen hadde / om aan de Dood te gedenken / zoo wierden Manaſſe en Amon, beide in de Hoven van haaren Huizen, den Hof van Uzza begzaven / ziet het / 2 Kog. 21. Onzen gezegenden Heiland is begzaven in den Hof van Joſeph van Arimatha, Mat. 27.

Verſcheide plaatſen worden aangewezen, daar men dooden begroef.

't Geen op agterley plaatze geſchiede.

1. In de Dalen.
2. Op de Bergen.
3. Op het opene Veld.
4 In Spelonken.
5 In Tuinen.

(6) Het

6. Onder de Boomen. (6) Het wierd gedaan onder de boomen, gelijk Debora de voedſter van Rebecca, begraven is / onder de eike, Gen. 35: 8. (7) De Dooden wierden in de Huyzen begraven / Samuel in zijn Huis te Rama, en Joab in zyn Huis in de Woeſtyne, 1 Sam. 25. en 1 Reg. 2: 34. (8) Eindelijk ook in de ſteden, gelijk de Koningen Iſraels daar in begraven zyn / hoewel het van al de volkeren meeſt buyten de ſteden is geſchied dat men nu de dooden onder de Chriſtenen in de Tempelen begraaft / hebben nooit de Volkeren gedaan de plaatzen ten Godsdienſt toegewijd / hebben zy voor de begravinge afgekeurd / ja zelfs de ſteden op dat de ſtank der lighamen; de lugt niet zouden bederven.

7 In de Huizen.

8. In de Steden.

Wat de Stad Davids hier betekend. David nu zegt de Text / is begraven in de Stad Davids, waar door gy niet moet verſtaan het Bethlehem Judæ, Davids Stad, om dat hy aldaar geboren, opgevoed, en ten Koning over Iſrael gezalft is / maar de Burgt Zion daar hy de Jebuſiten uitdreef / die trotſelijk hem toeriepen / dat blinde en kreupelen, hem zouden afdryven, deze nam hy in en deze is de Stad Davids / alzoo woon e David in de Burgt, en noemde die Davids Stad, 2 Sam. 5: 9. In deze burgt daar hy zijn koninklijk Paleys badde gebouwd / bouwde hy ook zijn begraafplaats, die de begraafplaats, der volgende Koningen, na hem mede is geweeſt.

Word van de begraaffenisſe genandeld, en de verſcheide wyzen getoont. B. In deze Stad is David nu begraven, het Gezondwoord קבר beteekend eigentlijk niet aarde te bedekken / een hoop van aarden over yman op te rigten / en dat is doorgaans ook het begraven want de Dooden worden met aarde in de aarde overdekt / zoo men op de beſcheidentheid en redelijkheid van 's Menſchen geeſt agt geeft / die kan niet anders oordeelen als een zoort van Vreedheid te zyn de dooden lichamen onbegraven ten proije van het wild gedierte te laten / wanneer ook de Heere groote Oordeelen over imand uitſpraak / vind men der ook deze onbegraven te blyven, dit wierd Jeſebel aan gedient / Ook zullen de Honden Izebel eten op het ſtuk lands van Izreel, ende daar zal niemand zyn die haar begrave, 2 Reg. 9: 10. Zoo bedreigde God het afvallig Jodendom; zy zullen pynlyke dooden ſterven, en zy zullen niet beklaagd nogte begraven worden, zy zullen tot miſt op den aardbodem zyn, Jer. 22: 4. Om de Dooden nu van der aarde weg te doen / hebben de Volkeren verſcheide gewoontens gehad.

Onbegraven te blyven een groote ſtraffe.

1. Hoe de woeſte Volkeren deden met de dooden. 1. Eenige Barbariſſe Volkeren die de redelykheid ſchenen uit geſchud te hebben / hebben zeer vreed met de Lighamen omgeſprongen die in plaats van te begraven de Dooden opaten, en de Oude lieden, wierden gedood en van de naaſte Vrienden opgegeten / de Pontiſche Volkeren aten hare Ouderen op; andere die de Oude lieden aanſtukken kapten / en met ander Vlees op aten / andre wierpen die voor de honden, of voor het wild gedierte; tegen een geleerd Schryver on-

ontzeê tyds zeer omstandig aangewezen heeft. * Welke onmenschelyke vreedheid door het godlyk, en menslyk regt met regt versoept moet worden.

2. De Grieken, en Romeinen byzonder / hadden de gewoonte van de dooden zelden te begraven, maar meest te verbranden, welke gewoonte dus toeging: zoo ras den kranken overleden was, wierden zyn oogen gesloten / en terwyl men de oogen drukte, riep men overluid; om te weten of den Geest waarlyk verhuist / dan of het geen slaauwte was / daar op wierd het Lichaam gewassen en gezalfd, een wit kleed aangetogen / zoo toegestelt / wierd het Lyk aan den ingang der deure gezet / om den voorbygaande hun sterven in te boezemen / men stelde daar een Cypres by / doch niet by alle / alleen by de Edelluiden en Grooten: Als zeven dagen nu voorby waren, wierd het Lyk uitgedragen / een koperen penning in zyn mond gestoken, tot betalinge van het over brengen over het Meyr styx: het Lyk wierd gevolgd van Mannen en Vrouwen, met ongebonden haeyr, de Pypers gingen voor af / en weenende Vrouwen, die haar wangen ophrabden / waren het Mannen van aanzien, men droeg hun Wapenen voor af / gekomen tot de plaats der verbrandinge, leide men het Lyk met het bedde op de brandstapel, die door een fackel dan wierd aangestoken / en tot assche verbrand / men riep over luid; waar wel tot in eeuwigheid! hier op wierden de assche zorgvuldig verzameld / in dood bussen gedaan / en begraven; waren het Helden en Mannen van naam, men doodede ook de gevangenen by de verbrandinge; maar deze wreede gewoonte heeft Junius en Marcus Brutus veranderd / en schermers verordineerd / die vogten terwyl het Lighaam tot assche verbrande; en meer andere plegtigheden na dat de Lieden waren / gering, of van aanzien, wierden daar gehouden / gelyk by de Romeinsche Schryvers te zien is / en van andere uit hun Schriften uitgetrokken. †

2. Hoe de Grieken byzonder Romeinen met hunne dooden handelde.

De geheele begraaffenisse van haar dooden word geopend.

3. De Ægyptenaren waren gewaon / de dooden te begraven. Men sloot haar de oogen, men wies, en balzemde de doode Lighamen van aanzienlyke Mannen, waar toe men 40 dagen bestede / en dan beweende men die 70 dagen lang / de tyd van den uitvaard, wierd met groote plegtigheid gehouden / met rouw, en geween. Wy konnen dit zelfs zien aan Jacob in Ægypten geschied te zyn / als Moses in zyn eerste Boek aantekend. Gen. 50.

3. Het doen der Ægyptenaren.

4. De Hebreen hebben ook doorgaans de gewoonte gehad / van hare dooden altoos te begraven: (1) Men sloot de dooden zyn oogen Gen. 46. En de Joseph zal zyn hand op uwe oogen leggen. (2) Men ontkleede haar / en bragt die in de Opperzale, zy wierden mede balzemd, als in onzen Heiland te zien is. (3) Men zag in 't huis van

4. Hoe de Joden dede met de dooden te begraven.

* *Bynæus gekruiste Christus, XV. Hoofdst. pag. 365.*
† *Rosini antiq. Rom. de fucen. proces.*

Hosted by Google

van den overleden, de Pypers, ende Beweenders, om den dooden te beklagen. (4) Als hy ten graven wierden gedragen, volgde de Vrienden, ende Borgers, weenende over de dooden, als in David, en zijn Volk te zien is / die agter de bare van Abner gingen / hy en al het Volk weende. 2 Sam. 3: 31 / 32. Waar by ook Pypers waren in navolginge van de gewoonte der Heidenen. (5) Het Lighaam met linnen doeken om wonden / en ten graven gebragt / beweende men den dooden dertig dagen, als over de Dood van Aäron, en Moses, van Israel geschied is; Num. 20: 29. Deut. 34: 8. en in Maria Lazari Zuster, de Joden zeiden / zy gaat na het graf, op dat zy aldaar weene. Joh. 11: 31.

Hoe David begraven is, word aangewezen.

Hoedanig nu David begraven is / tekend den Geschied-schryver hier niet aan, maar het is ligtelyk te denken dat het op de pragtigste wyze zal geschied zijn / en alle plegtigheden aan het Koninglyk Lighaam vervuld zullen zijn geweest / op een Koninglyke bare gestelt / gedragen van zijn Helden, gevolgt van Salomo, alle 's Konings hovelingen, en met geen minder geween beklaagd / als David en Saul, en Jonathan in zyn tyd dede / en zoo gesteld in de grave van Davids Stad van hem daar toe gemaakt.

Josephi Woorden daar over aangehaald.

Of dit ook waar is, 't geen * Josephus den Joodschen Geschied-Schryver ons overleverd / laten wy in zijn volle waarde: zeggende; dat geen Koning der Hebreen zyn Erfgenamen grooten rykdommen heeft nagelaten: zyn Zoon Salomo heeft hem heerlyk te Jerusalem begraven, leggende zeer groote rykdommen by hem in het graf, welker groote te begrypen is, uit het geene ik zeggen zal; want na duizend drie honderd jaar, Hircanus van Antiochus bestreden, opende Davids graf, en brengt daar uit drie duizend talen te voorschijn; en wederom na verloop van vele jaren de Koning Herodes het graf aan de andere zyde opbrekende, heeft daar weder veel gelds uitgenomen. Over diergelijk geval wiert Darius in zijn tijd zeer bespot, wanneer hy in het graf van Semiramis ingong / welkers opschrift zeer groote schatten beloofde / en vond in plaats van geld een zeker tafelke daar opgeschreven was / een schamper verweit, dat men de graven der dooden schond.

De graftschondinge in Darius bespot.

Word onderzogt of men over David brandinge gemaakt heeft, en wat die brandinge der dooden was.

By dervolgende Koningen begraaffenisse wierde groote brandingen gemaakt / 't geen hier niet schijnt geschied te zyn, maar naderhand in gebruik gebragt / omtrent de Koningen. De Joden en verbranden de Lighanen niet. Dat de Burgers van Jabes aldaar de Lichamen Sauls en zijner Zonen gebrand hebben. 1 Sam. 31: 11 / 12 / 13. Is een byzonder voorval, 't geen geschied kan zyn, of om dat zy te lang aan de Muur te Berhsan hadden gehangen / en nu stonkken, of zoo zy die begroeven, dat de Philistynen die weder mogten opgegraven, en met meerder smaadheid mishandeld hebben. Men was

* *Josephus 7. Boek. 12. Hoofd.*

was gewoon, een meenigte van Specerijen by een te brengen / op den dag der begraaffenisse, die men met vuur aanstak / en waar by veel hout mede zal zijn geweest / en zoo maakte men een groote brandinge; gelijk by de Begraaffenisse van Asa geschiet is; ende zy begroeven hem in zyn graf, dat hy voor zig gegraven hadde, in de Stad Davids, ende leyden hem op het bedde, 't welk hy gevuld hadde met Specerijen, en dat van verscheide zoorten, na den Apothekeren konste toebereid: Ende zy branden over hem een gantsch groote brandinge. 2 Chron. 16: 14. Het geen aan Koning Joram niet geschied is / 2 Chron. 21. Maar dit wierd in tegendeel van Jeremia aan Koning Zedekia voorzeid dat aan hem geschieden zoude / gy zult sterven in Vrede en de na de brandinge uwer Vaderen, der vorige Koningen die voor u geweest zyn, alzoo zullen zy over u branden, ende u beklagen, zeggende, Och Heere, Jer. 34: 5.

Toepassinge der woorden en daar in wort getoond eerst twee leerstukken.

Ziet daar Geliefde Toehoorders, het ontwerp der Woorden gedaan / Davids Persoon, Dood, en begraaffenisse, ten slot van alle zyne zaaken, door den Koninklyke geschiedschryver ter neder gesteld; ende David ontsliep met zyne Vaderen ende werd begraven in de Stad Davids. Zoo ziet men dat den Lierdigter Horatius met Waarheid gezegt heeft. *Mors ultima linea rerum est.* Dat is: De dood is de laatste scheidspaal van alle menssely ke zaken.

I. De zekerheid van 's Menssen Dood.

Eer ik tot nader overbrenginge der zaaken overga / moet ik u hier niet alleen doen zien / een levendige Schilderije, van een algemeene Sterffelykheid, in David levendig afgebeeld. Die / gelijk Esthan eens uit een diepe beweginge van zijn Geest tot elckers opwekkinge uitriep / Wat Man leeft 'er die de dood niet zien en zal, die zyn ziele bevryden zal van het geweld des grafs? Ps. 89: 49. Heeft dit onvermydelijk lot zelfs nu ondergaan, welk Hoofdstuk van een algemeene sterffelykheid, zoo veel bewyzen heeft / als 'er Menssen op den Aardbodem zijn geweest / en het gene by de straalen van de Sonne in elks aangezigte te leezen is / heeft geen bewys meer van nooden; waar mede wy u dan niet langer zullen ophouden.

Maar tot een nader bespiegeling moet ik den toehoorder opleiden / om u gedagten hier een weinig Werk te geven / dat men / namentlyks hier bevind, en ons kragtig ingeboezemd word. Dat de allerdoorlugtigste Personagien, de grootste Vorsten, de ontzaggelyke heerschers, en gedugte Koningen, zoo wel als een der dwazen, sterven; Dit te ontvouwen en nader aan te toon en zal een weinig van myn werk zijn

II. In't byzonder de dood der Koningen aangewezen uit vier onderscheide stukken.

I. Schoon zy bezitten de voortresselijkste heerlykheden, dat zy haar zelfs de onoverwinnelyke laten noemen, de dood wiens woord is als dat van den Afgod Terminus, Cedo nulli. Dat is: Ik wyk voor niemand: Die Veldt baar zoo wel door zijn doodelijke pylen, als de armste van de Menschen Kinderen, zoo dat het spreekwoord volko-

men

men waar is / *Mors sceptra ligonibus æquat*, dat is; zoo het ons in vertaling toevalt.

De spaden van den Boer en Schepters van het ryk,
Die maakt de bleeke dood in waarde gansch gelijk.

I. Uyt de Perzoonen die gestorven zyn.

En den Voortreffelyken Digter Ovidius, Lib. 3. Eleg zegt ook dit van de Dood;

Scilicet omne Sacrum moris importuna profanat:
Omnibus obscuras injicit illa manus.

Dat is:

Wand al't geweide Gods dat schend de vuile doôt,
En slaat haar zwarte hand aan alle kleyn en groot.

Den hartneklige Pharao, den geweldige Nimrod, den hooghertigen Nebucadnezar, den overdadigen Belzafer, den dollen Antiochus, den moordadigen Herodes, die geweldige beroerders van Staat, en Kerk, de dood heeftze niet ontzien op het aller onverwagste aan te grijpen / eenen Alexander sterft zoo wel / in zijn Paleys als een Diogenes in zijn Vat, een rijken Cræsus zoo wel als den armen Irus.

II Haar is noit toegezegt niet te zullen sterven.

II. Wie heeft haar toegezeid, van niet te zullen sterven, zulk een geloofs Brief is nooit gekomen van dat Hof daar alleen woond die onsterfselyk is / is 'er hier of daar een geweest / die zig zulks heeft ingebeeld / den boozen dag verre gesteld / of van de Dood niet willen hooren, het schijnt dat zy aanstonts in die zotte waan ten vuurbaak van de Godlijste regtveerdigheid, dooz de felle dood zwaarlijk zijn gestraft, getuigen zijn hier van een Pharao, die in de roode zee onderbond / wie de Heere was. Een dzonken Belzafar wierd aan de wand aanstonds zijn Dood geteekend / Alexander doe hy God wilde zyn, wierd in de bloem van zijn drie en dertigste jaar schielijk afgesneden, zoo ras den Hoogmoedige Herodes God de eer niet gaf, storg hem ter zelver stond een Engel en sterft: zoude ik hier gaan toonen, hoe veel dooz een dzeede dood uit het land den levendigen zijn weggerukt, ik laat Assur, Persen, Meden, Grieke, en Roomse Monarchien dooz my spreken / men wete hoe Julius Cæsar, Nero, en het meeste getal der Roomsche Keyzeren, op een schrikkelycke wyze zijn omgekomen / of hun zelfs Moordenaars gewozden / vergeven of van andere gedood zijn geweest; de latere Historien, zijn getuigen / hoe veel Koningen en Vorsten, van Europa, en andere Gewesten, hun leven op een ongelukkige wyze hebben geeindigd.

III. Daar

III. Daar is niets in de Koningen dat magtig is om de Dood te overwinnen (1) In de hoogheid van haar staat, konnen zy niet boven de dood klimmen/ de dood mag tot haar zeggen, als de Heere tot Edom zeide/ die in de verwaandheid van zijn herte sprak; wie zoude my ter aarde nederstooten? de onzinnige trotsheid bedrogt haar zeer, al verhieft gy u gelyk den Arend, en al steldet gy uwen nest tussen de sterren zoo zal ik u van daar nederstooten, spreekt de Heere, Obad. v. 4. (2) De veelheid van haar rykdommen kan de Dood niet afkopen, al had men met Salomo meer gout en zilver als de steenen der straten van Jerusalem, met Alexander een schat om 3000 Muil-ezelen te beladen/ met Cræsus overvloed van gout, en zilver; zoo getuigt de Heere, nog haar zilver, nog haar gout, en zal ze niet konnen redden, ten dage der verbolgendheid. Zeph. 1: 18.

III. Niets kan haar van de dood verschoonen.

IV. De Koningen der aarde/ zijn alle stervelingen, in alles evenlyk, (1) Van eenderley opkomst, en zelfde stoffe opgelegt/ zy zijn alle/ *homines ab humo*: Dat is: Menschen uit der aarde. (2) Van eenderley afkomst, gesproten uit de menssen, kinderen Adams; nu/ zoo als de oorzaak is, zoo is het gevrogt, uit sterfelingen komen sterfelingen voort. (3) Zy zn alle van eenderley ingank, zy komen door de geboorte in de Weereld/ zy moeten ook door de Dood wederom verhuizen uit de Weereld. (4) Zy bestaan niet alle menssen op eenderley wyze, dragende den adem in hare neusgaten, en zoo word den Geest der Vorsten, even als die der menssen afgesneden. (5) Zy bestaan, en worden met alle door eenderley middelen onderhouden/ door spys en drank, die geduurig vergaande, een geduurig bewys zijn van hare vergankelykheid. (6) Eenderley toevallen met alle menssen, en na den Geest, het zy in wysheid, of dwaasheid, en na het Lighaam, Gezontheid, en Krankheid. (7) Zy leggen alle onder de algemeene Strafwet, door eene menssen is de zonde in de Weereld gekomen, en door de zonde de Dood, en alzoo de Dood tot alle menssen doorgegaan is, Rom. 5: 12. (8) By gevolge zoo moeten zy met alle menssen sterven, en de Dood ondergaan/ waar in geen verandering ooit vallen zal.

IV. Om dat zy hebben 't geen alle stervelingen gemeen is. Getoont uit

1. Haar opkomst.
2. Haar afkomst.
3. Haar ingank.
4. Haar wyze van bestaan.
5. Wyze van onderhouding.
6. Haar toevallen.
7. Zy zyn onder een Wet
8. Haar gewisse dood.

Maar het zal meer dan tijd zijn/ dat ik hier van afstrede, om mijn oogmerk nader te bereiken/ en u begeerte te vervullen; zeer ligt zult gy zien waar toe David in zijn Perzoon, dood, en begraaffenisse voorgedragen is/ om daar mede een Doorlugtig Vorst van onze tyd te gaan vergelyken, ik meen/ den Alomberugte Koning van Engeland, Schotland, Vrankryk, en Yrland. Nederlands gewenste Stadhouder, WILLEM de DERDE, die beminde, en lieflyk in zijn leven meer dan Saul, ende Jonathan; welkers oversmertelijke dood Nederland met zware rouw, en bitter kermen heeft vervuld/ en de wegen van ons Zion doen treuren, om dat den Vorst op hare paden niet meer gezien word.

De Toepassinge word nader gemaakt van David op Engelands Koning Nederlands Erfstadhouder.

Onze onbequaamheid om die Perzoon in zyn regte luister voor te stellen.

Deze doorlugtige Perzonagie, zal ik in zyn Perzoon, Dood, en begraaffenisse, met David gaan paren; maar wat zeg ik, het zal my ter naauwer nood doenlyk zyn / en niet meer als komen doodverven op dit papiere doek, myn mond zoude bekennen / myn pen bezwyken / en myn geest haar kragt verliezen / indien ik dit zou durven onderstaan; de gedagtenisse van den braven Held, die tot eeuwige zegeningen zal zyn / aan het nakomende geslagt, af te malen / is boven myn beryk die eere die ik aan Nederlands wakkere wagters over / en de erbaren Schryvers onzes tyds, die met gulde stralen alles byna afgebeeld hebben: 't geen dat ik zal zeggen zal gemeen wezen na de gelegde gronden van myn Text.

A. Davids Perzoon me onzen Vorst vergeleken in XIII. onderscheide stukken.

A. Ik maak met Davids Perzoon een aanvang / waar toe ik u Aandagt voor af moet zeggen, dat hoe evenmatig men Engelands overleden Koning, met David wilde evenaren; zoo zal der tussen deze twee een groot onderscheid blyven: *nam in omni simile est quid dissimile.* Dat is: gelyk het spreekwoord leerd: in alle gelykenisse is een groot ongelykheid: Want Nederlands Stadhouder, geen schapen herder van het Vee, geen konstig snaren speelder van de Harp, geen godlyk Propheet in de Kerk, geen Stamvader van de ware David Messias is geweest / en meer diergelyke zaken / te lang om op te halen / nogtans zal hy hem in gelykheid van verscheide zaken zeer na by komen. Wie David is geweest / en waar van daan gesproten / was de ganssche Joodse Natie bekend.

Deze Persónagie wie hy is / en waar van daan gesproten / weten wy / men kan niet zeggen als'er na gevraagd wordt van dezen of van gene Sauls, aan de Neder-landze Abners, wie is deze? dat men zeggen zoude / zoo waar als uwe Ziele leeft, ik weet het niet. 1 Sam. 17: 55.

I. Met David een geliefde Vorst.

I. David in zyn naam bereekend een geliefde, geliefd van God, en zyn Onderdanen, waar van de werken getuigen zyn. 1 Sam. 18: 16. Het zy my geoorloft te zeggen / ook dit van onzen Vorst, dat hy een geliefde is geweest / (1) Van den Heere, die zyn raad, zoo wonderbaar over hem gemaakt heeft / door zonderlinge leidinge, en vele gunst bewyzen: De liefde van dezen Vorst voor God, de Eere van zyn Naam, en dienst, die hem zeer dierbaar op het herte hebben gelegen / geven getuigen sse dat hy geliefd was. (2) Geliefd is hy geweest / van zyn trouwe Onderdanen en wel meenende Nederlanders, is 'er hier en daar een Doëg en een Simei, den David heeft die ook gehad / want geen liefde zoo algemeen / of den haat dringter nu en dan eens in: Men hoorde doorgaans, even als aan David, hem toeroepen, als hy uit zyn Ryk tot ons, en van ons tot zyn Ryk quam / myn Heere Koning leven. 1 Reg. 1.

II. Was David gesproten uit een oud, eerlyk, en befaamd geslagte ook dezen Vorst WILLEM de DERDE, is uit een oud aanzienlyk, en Edel geslagte gesproten / vermaard van wegen des

zelfs

zelfs oudheid, en luister in de Weereld / de Historien van voorige eeuwen melden ons van het oud geslagte van Nassouw: zijn Overgroot Vader is geweest. Willem van Nassouw, de I. zijnde een Zoon van Graaf Johan van Nassouw, deze / wanneer zijnen Neef Ronatus, die by Testament, van eenen Philibert Prins van Oranje, het Prinsdom erfde / dog door een ontijdige Dood, zonder Lyferven in een belegering gesneuvelt; wierd het Prinsdom nagelaten; hy was geboren in den jaare 1532. nog jong van jaaren / wierd hy Luitenant Generaal van den Keizer, en wanneer de trouwbeloften in Nederland zeer groot waren / vertrok hy na Duitsland, en nader hand tot Nederlands hulpe verzogt / wierd hem het Stadhouderschap opgedragen / die soo veel Heil werkte voor 't Land, dat hy als een Verlosser mogt erkend worden. Hy wierd moordadig dood geschoten te Delft 1584. Deze liet drie Zonen na / waar van Graaf Mauritz tweede Zoon van Willem de I. een Jongeling van weinig jaaren, opgevoed in den Krijg, wierd Stadhouder in den jaare 1590. maar stervende zonder manlyke geboorte, is gevolgt de Grootvader van onzen Vorst, de derde Zoon van Willem genaamt Frederik Henrik gebooren in den jaare 1584. worsende in zijn Broeders plaatze Prins van Oranje, en Stadhouder van Nederland: Deze hadde gewonnen zes Dogteren, en twee Zonen: na de Dood van dezen Vorst, is gevolgt Willem de II. de Vader van onzen Vorst, die als een heldere Zonne, de middag stond van zijn leven onderging / en na dat agt dagen onder gewreft / is uit een bedrukte Weduwe, en bedroefde Moer, WILLEM de DERDE, geboren op den 14 November 1650. haar daden voor den Heeren, zijn Altaar, en de Steden onzes Gods, getuigen de Nederlandze Geschied-schriften overbloedig: Mannen gelijk als Davids Vaderen Godvrugtig: wandel haar, en yver voor Godsdienst, en laaste redenen, in sterfens ure / zullen dit bevestigen: Van deze Vaderen is onzen Vorst eenigste en laaste gebleven / en in hem zonder Nazaad te zien heeft dat Doorluchtig Stam-geslagte een einde genomen / soo dat Salomons woord bewaarheid word / het eene geslagte gaat, ende het ander komt. 1: 4.

II. Van oude Edele afkomst.

Overgrootvader was Willem de I.

2. Zyn Grootvader Frederik Henrik.

3. Zyn Vader Willem de II.

4. Van deze is Willem de III.

III. David geboren in een Stad van geen groote sterkte, egter zeer berugt wegens de geboorte van de Messias. Dezen Vorst is gebooren in een plaats schoon van gelegendheid, en een lust der aarde, die niet verzien met sterkte Toorens, hooge Muuren, en geweldige Poorten, zijnde in soo verre de geringste, onder de sterkte Vestingen van het Nederlandze Juda.

III. De geboorte plaats van dezen Vorst.

IV. Zal ik dezen Vorst met David in zijn gestalte gaan evenaren ik weet niet of ik het zoeken mag / was hy de kleinste onder zijne Broederen, onzen Vorst die geen Broederen neffens hem gezien heeft / was de grootste niet onder de menssen kinderen, gelijk van de Koning Saul getuigt word: Van zyne schouderen en opwaarts was

IV. Zyn gestalte, handen met geen gelykheid.

was hy hooger dan al het Volk, 1 Sam. 9: 2 Weinig gelykheid vinde in zijn hantering en konst, die wel eerlijk in David maar na de Weereld niet aanzienlijk waren. Onzen Vorst heeft zig geoefend in zulke oeffeninge die Vorstelyke Persoonagien gewoon zijn te doen.

V. Zyn kloeken geest.

V. Vertoonde zig in David in de teere beginselen van zijn jeugt een ongemeene geest, heerdig / en dapper / die een Leeuw, en Beer velde / hoe heeft dezen Vorst, geboren in het Land van den Leeuw, van zijn jonge jaaren af niet schoone beginselen getoond / van een Vorstelyke Geest, die van groote hope schenen te zullen zijn / als die ons toeriep: Majora desidero, Ik sta na hooger dingen.

VI. Heeft geyvert na grooten zaken.

VI. David verlaatende staf, en harders teste begaf zig tot den krijg, die (op dat ik na den Menssе Spreke) de grond tot zijn verhooginge heeft gelegt. Dezen Vorst zig geoefend hebbende in menselijke en Godlijke Wetenschappen, begaf zig zijn herte tot andere zaaken, om op de wegen van zijn Voor-Vaderen waardigheden te treden / en te staan na die heerlykheden, daar de stamme van Oranje mede bekleed is geweest in den Hof van Nederland.

VII. Syn verhooginge tot verscheide waardigheden.

VII. Was David een man die van trap, tot trap, tot groote waardigheid opklom, van wien in zijn eerste beginzelen van de Vrouwen met gezang, reijen, en met trommelen gezongen wierd; Saul heeft zyne duizenden verslagen, maar David zyne tien duyzenden, 1 Sam. 18: 7. Saul maakte hem eerst tot een Veld-Overste, en hoor Saul vlugtende / stelde hem Achis tot een bewaarder van zyn hooft, &c. Hoe is dit alles in dezen VORST WILLEM DE DERDE. Niet wereldkundig. (1) De eerste waardigheid hoogen die van Zeeland hem op / hem aannemende tot eerste edele in den Jaare 1668.

1. Geworden eerste Edele van Zeeland.

(2) By deze wierd aanstonts een andere bygevoegd / van meerder waardigheid, in 't begin van den jaare 1672. Wierd hy verheven, van de Nederlandse Staten tot Capitein Admiraal Generaal van de Krijgsmagt te water en te lande.

2. Word Capitein Generaal.

3. Stadhouder van de meeste Provincien

(3) In dat zelfde jaar doe een tweede Zanherib ondersteund van nog drie andere Magten met zulk een heyr op quam als of hy met zijne voet zolen alle rivieren wilde uidroogen, doe men niet anders hoorde roepen / de Vijand, en dat van rontom; wierd deze Vorst verheven tot de grootste heerlykheid, die zijne Voorvaderen beseten hadde / want hy wierd verhoogt tot algemeene Stadhouder, der meeste Provincien, en daar hoor binnen Dordregt, en zoo van daar, door alle de steden uitgeroepen / waar over Nederlands inwoonderen juigten gelyk men dede over Salomo, de Koning Salomo leve, en al het Volk quam, agter hem, en verblyden haar met grooter blydschap, zoo dat de aarde van haar geluid spleet, 1 Kieg. 1: 39/: 40.

VIII. Is getrouwt aan een Konings Dogter.

VIII. Heeft David in zijn tijd een 's Konings Dogter ten houwe gehad / een zaak by hem zoo zwaar geagt; Is dat ligt in u lieden oogen des Konings Schoonzone te worden, 2 Sam. 18: 23. Die eer-

heeft

heeft onzen Vorst genoten / getrouwd is hy geweest met MARIA STUART outste Dogter van den Hertog van Jork die in de plaats van zijn overleden Broeder Carel de II. Koning verklaard is / van drie magtige ryken den 3 May 1685. En zoo is hy een Schoonzone des Konings geweest.

IX. Is David buiten vermoeden van zijn broederen, en huisgenoten ten Koning over Israel gezalfd / by het leven van zijn Schoonvader Saul, die door zondige daden, en verderf van Godsdienst, zig het ryk onwaardig hadde gemaakt. Dit moet ook Nederland erkennen in dezen Vorst Prins WILLEM DE DERDE, wie heeft oit dit groote wonder met gewisse waarheid konnen voorzien / want als des zelfs Schoonvader Jacob de II. Sig het ryk onwaardig maakte / door het verbreeken van de Test, en Pœnale Wetten, verderbende den Godsdienst, veragtende 't gezag des Parlements, invoerende de Paperije, afzettende vele gereformeerde beampten, zettende zeve Bisschoppen gevangen in den Tour, 200 Predikanten suspenderende / om dat 's Konings declaratie weigerden af te lezen; gelijk uit de memorie van de Engelsche Protestanten aan zijn hoogheid overgegeven / gezien wierd: Hier op wierden ernstige verzoeken gedaan aan onzen Vorst; even als aan Paulus in een gezigte wierd vertoond: ende daar was een Marchedonisch Man staande die hem bad, en zeide komt over in Macedonien en helpt ons, Act. 16: 9. Soo waren der ook voorname Edelen, die als tot onzen Vorst ernstig riepen; komt over in Engeland ende helpt ons, daar op is onzen Vorst bewogen gewoorden na veelvuldig overleg, wijze raadplegingen, en opregte betuigingen, verklarende; dat hy met zyn lieve en zeer beminde gemalinne de Princesse niet anders wilde doen als vryheden, wetten, en Protestanse religie te handhavenen; gelijk gebleken is in de declaratie van hem uitgegeven den 10 October 1688. Doe ging zig den Vorst ten optogt gereet maken met een Vlood van 635 Schepen, klepn en groot, by zig hebbende / een krijgsmagt, van eenentwintig duisend Mannen, land gelukkig in Torbay, krijgt een ongemeene toeloop, treed na weinig weeken binnen Londen, ontfangt het opperbewind, en wierd met zijn Gemalinne den 21 April 1689. binnen Londen gekroond tot Koning en Koninginne der drie ryken, en zoo zag men hem verheven ten Koning by 't leven van zijn Schoonvader in desselfs plaatze, want de Heere hadde hem verworpen dat hy geen Koning meer zoude zyn. Watter voorts by dien optogt geschied is / laten wy voor andre over, wy mogen hier de woorden van de Kerk ons op deze zaak eigen maken; Dit is van den Heere geschied, en het is wonderlyk in onze oogen, Psal. 118: 23.

IX. is op een zeldzame wyze tot Koning verheven in de plaats van zyn Schoon-Vader.

Koning Jacob verbreekt de Grontwetten

Onzen Vorst wort verzogt tot hulp over te komen.

Stapt met een groote Vloot en Krijgsmagt na Engelant over.

Word binnen Londen ingehaald.

En met zyn gemalinne gekroond tot Koning en Koninginne der drie ryken.

X. Was David een Koning in wien Koninklyke en Goddelyke deugden uitblonken die hem tot ongemeene Luister verstrekten.

A. In hem heeft men deugden die een Koning betamen zien uitblinken.

(1) Was David wijs na de wysheid van een Engel Gods, 2 Sam. 14.

X. Een Vorst begaaft met uitmuntende deugden.

Hosted by Google

Men zag in hem mede die schoone deugt, die Job zoo hoog verheft / dat de Menſſe haare weerde niet en weet, Job. 28. Men heeft het oordeel der Vorſten van Zoan op hem niet zien ruſten, gewiſſelyk de Vorſten van Zoan zyn dwaezen, Jeſ. 19: 11. Hy heeft zyne kloekzinnigheid vertoond in veelvuldige ſchrandre redeneringen, in 't voorzien van vele zaken, zyn laatſte afſcheids reden, gedaan aan den Staat in 't voorleden jaar / en eerſte aanſprak van den Throon tot zyn nieuw beroepen Parlement zyn daar getuigen van / hoe kragtig en wys dat hy redeneerde over de tegenwoordige toeſtand van de zaken van Europa, byzonder van onzen Staat, en van die van Engeland voor wat gevaren zy open ſtonden wegens de groote magt van Vrankryk. (2) Was David regtveerdig, onzen Vorſt heeft zig dit ook beneerſtigt wel wetende / dat de lippen der geregtigheid zyn het welbehagen der Koningen, Pzov. 16: 13. Hy heeft zyn werk niet gemaakt de geregtigheid, door Godloosheid 't onderdrukken / en het regt, in gal, en Alſem te verkeeren, Amos. 6. Daar in heeft hy een Achab overtroffen / en niet minder als Keyzer Valerius geweeſt geroemd om zyn geregtigheid / en Jobs verantwoordinge mogen wy op hem paſſen; zoo ik myne hand tegen den weeze bewogen hebbe; om dat ik in de poorte myne hulpe zag, Job. 31: 21. (3) Was David een Man die zig de waarheid beneerſtigde / die de Koningen zoo zeer paſt / deze deugt heeft zig onzen Vorſt beneerſtigt / en zig noit met bedrog opgehouden / nog valsheden met zyn lippen geſmeed, en zig niet aan de leugen overgegeven / hy was daar in niet ongelyk den Keyſer Gordianus die de waarheid zoo zeer behertigde dat dit altoos zyn ſpreuke was; elendig is een Vorſt voor wien de waarheid verholen is. Want geregtigheid en waarheid beveſtigen den Throon. (4) Was David een goedertieren, en mededoogende Koning, waar voor Iſraels Koningen by Benhadas Knegten, te Boek ſtonden / 1 Reg. 20: 31. Deze Deugt heeft men in dezen Vorſt beſpeurd / hy verheugde zig noit in de elende des ellendigen; de Keiſer Wenceslaus was zoo Vreed, dat hy vele liet ombrengen aan zyn Tafel, als of het een ſpel was geweeſt, aan diergelyke ongemeene Vreedheden ſtond ook ſchuldig de Keiſer Conſtans, een Vreede mishandelaar van de regtzinnige in zyn tyd. De Hiſtorien gewagen van Nero, dat deze deugd in de eerſte beginzelen van zyn ryk zig in hem zonderling vertoonde / als hy de dood Vonniſſen moſt onderteykenen / wenſte hy noit te konnen Schryven; hoewel die naderhand omgekeerd is / in een ongehoorde vreedheid. (5) David was een weldadige Koning, gelyk bleek by zyn dood, zyn Zone Salomo die deugd aanbevelende aan 't geſlagte van den oude Barzillai, na dat hy in zyn leven daar preuven van gegeven hadde / zoo vroeg hy eens / iſſer nog iemand, die overgebleven is van den Huyſe Sauls; dat ik weldadigheid aan hem doe, om Jonathans wille? 2 Sam. 9: 1. Dezen Vorſt heeft de trouwe aan hem bewezen rykelyk vergolden / dit betuigde hy opentlyk op den 26 October 1688. Doe hy

1. Voorzien met Koninklyke deugden.

1. Groote Wysheid.

2. Regt veerdig.

3. Die luſt tot Waarheid hadde.

4. Van groote goedertierenheid.

5. Een weldadige Koning.

Hosted by Google

hy na Engeland overstapte in zyn laatste afscheidsreden, hoe hy 't goede zoude gedenken, en zoo hy zyn oogmerk bereickte datter dan gelegentheid zoude zyn om haar te helpen. (6) David was een onverzaagt en kloekmoedig Man, een held die nergens voor schrikte, zoo was zyn woord; ik en zal niet vreezen voor tien duizenden des Volks, die hen rontom tegen my zetten, Ps. 3:7. Dit getuigde Huzai den Architer van David tegen Absalom; gy kend uwen Vader en zyne Mannen, dat zy helden zyn, datze bitter van gemoed zyn als een Beer, die van de jongen berooft is in het veld: Daar toe is u Vader een krijgsman 2 Sam. 17:8. Dit mag men met waarheid van dezen Vorst zeggen/ dat hy een Leeuwenherte hadde/ niet minder als Scipio en Annibal, duo fulmina belli, die twee blixems van den Oorlog, in wat gevaren van den stryd in zyn dagen ingewikkeld / en week hy niet, hy stelde zig als de minste der helden blood / geen krakend kanon, geen blammend zweerd, staal, nog doodend loot kon zynen moed benemen / voor sterfvens uur hoorde men nog dit uit zyn mond spreeken tot de omstanders van zyn krank bedde; dat hy gewenst hadde zyn bloed voor de eere van de natie gestort te hebben. En zoo isser in hem uitgeblonken dat gene dat Job van het edelmoedige peerd getuigd; het belagt de Vreeze, ende en word niet ontsteld, ende en keerd niet wederom van weegen het zweerd, Job. 39:25. En in alle gevaren berustede hy altoos op de goddelyke voorzienigheit niet ongelyk den Keyzer Maximiliaan de II. Die doorgaans in de mond hadde: God zal het voorzien.

6. Een kloekmoedige Koning.

B. Hyis een Vorst geweest van veel Christelyke deugden (1) Geen slaaf van de moeselyke pragt des Weerelds, in zyn Koninklyke tabbaard heeft hy nooit vergeten dat hy een Mensse was / 't geen Herodes in zyn Koninklyk gewaad tot zyn grootste ongeluk vergat / Act. 12:21. (2 Men heeft hem nooit zien uitspatten in een overdadigen Buikdienst van Spys, en drank, geen navolger van den overdadigen Ahasueros die een maaltyd van 180 dagen kon houden, Ester. 1. Of van den dronken Belzasar die met den Wyn te gelyk zyn oordeel indronk / Dan. 5. Den Keizer Tiberius Nero, was zoo overgegeven aan de dronkenschap, dat hy veragtelyk genoemd wierd/ Biberius Mero, dat is: Een louteren zuipert. (3) Bescheiden in de woorden was hy / niet vloekende den gene die hem vloekte, geen stouten Zanherib, of lasterende Rabsake, hy heeft de les van den Apostel wel waargenomen; geen vuile reden ga uit uwen mond, Eph. 4:29. 4) Het spoor van den ontugtigen wandel der wellustigen, dat vele Vorsten dikwils betreden / heeft hy noit opgevolgt/ Cicero en Justinus gewagen van Sardanapalus de laatste Monarch van Assyrien, Dat hy door ontugt zoo verwijft was, dat hy in Vrouwen kleederen het purper Spinrok hanteerde, en niets merkwaardig als zyn dood heeft nagelaten, hebbende zyn eigen zelven verbrand; die wel eer brande door het vuur van een vuile wellust.

II. Veel schoone Christelyke deugden hebben in hem uitgeblonken.

1. Hy was zeer nederig.

2. Niet overdadig.

3. Seer bescheiden.

4. Kuys van wandel.

5 Gemagtigt van herstogten,

(5) De booze passien van een toomeloozen geest hebben over zijnen geest niet geheerst, hy was niet als Alcibiades een overste der Atheniers van wien gezegd wierd dat hy was Omnium horarum Homo, Dat is: een mensse van alle uuren. Geen heftige toorn van Simeon en Levi, geen vraakzugt van een Lamech, verteerden zynen Geest, wy willen juist alle beweegingen niet uitsluiten, geen David hoe zeer geroemd is van de toorn vry geweest / maar het is wat anders of die heersehen, of zoo nu en dan eens op wellen; dit is die voorname Deugd van Salomo verheft boven de dapperheid / de lankmoedige is beter dan de sterken en die heerst over zynen geest, dan die een Stad in neemt, Pzob. 16: 32.

III. Versien was hy met Goddelyke deugden.

C. Blonken in David Goddelijke Deugden uit / die hebben zig door 's Heeren Genade in dezen Vorst vertoond. (1) Den God zyner Vaderen kende hy met Salomo, hebbende van zijn jeugd, kenniſſe van Goddelyke zaken, opgelegt. (2) Een Heilige Vreeze voor des Heeren naam die zoo zeer te dugten is / en was hy niet gewoon schandig te onteeren, wetende dat een vergeldinge van toorn voor zulke was bereid. (3) Een zonderlinge eerbied toonde hy altoos te hebben voor des Heeren Woord; men leest een zonderling geval van Eglon der Moabiten Koning, doe Ehud by hem quam; zoo zeide Ehud; ik hebbe Gods Woord aan u: Doe stond hy op van den stoel, Rigt. 3: 20. Wanneer Gods trouwe Hemeltolken het woord des Heeren tot dezen Vorst spraaken / met wat eerbied, en beweginge van zyn geest, hy dat woord ontfing / zullen alle gehoorplaatsen getuygen die dezen Vorst oit besloten hebben / opheffende met David en Hiskia heylige handen mitsgaders zyn herte tot het heyligdom des Heeren. (4) Wat zal ik spreeken van zijn Godvrugt, waar door hy getragt heeft / vrugten der geregtigheid Gode voort te brengen / van zijn gelove, dat een vaste grond is der dingen die men hoopt, ende een bewijs der zaken die men niet en ziet, Heb. 11: 1. Zijn Liefde voor den Heere, en zijnen altaar, zyn Heiligen iver voor des Heeren Huis, en ware Godsdienst, zullen de werken overvloedig getuigen, zijn eerste optogt na England, en doe hy tot Koning verheven wierd weet daar van te spreeken / en het ryk van Engeland moest naast God hem de Heere van haar herstelling in Vryheid en Godsdienst altoos dank weten / mogende alzoo met regt genoemt worden / een beschermer des geloofs, zoo wel als Hendrik, de VIII. die om het Schryven van een boek tegen Lutherus, den naam ontfing / van beschermer des geloofs van Paus Leo de X.

1. Kenniſſe Gods.

2. Vreeze Gods.

3 Heilige eerbied voor des Heeren Woord.

4 Een godvrugtigen Koning.

1. In geloove kragtig.

2 In de liefde Werkzaam.

3. In Heiligen yver onverzettelyk.

XI. Een Vorst gevorsteld met veel ongevallen in zyn leeftyd, waar van verschei-

XI. David heeft in zijn Tyd met veel ongevallen moeten worstelen / die hem van heymelyke, en openbare vyanden wierden aangedaan de ganse tyd zijns levens / gesmaad van zijn broeders, beklad van een Doeg, van een Saul gedreigd aan de wand te spitten, een Simei gevloekt / een Absalom stond tegen hem op / en liet zig voor Koning uitroepen / om zijn Vader van den Throon te werpen / dog de Heere heeft

heeft hem overal uitgeredd. Hoe heeft Nederlands Stadhouder, en der Britten Koning dit zelfde lot niet ondergaan; hy mogte met de bedrukte Dogter Zions klage / zy hebben my dikwils van der jeugt af benauwd, evenwel en hebben zy my niet overmogt, Ps. 129: 2. Hoe menigmaal gehoond van vyanden, even als den opregten, was hy / Een veragte fackel, na de meyninge des genen die gerust is, Job. 12: 5. Hoe meenigmaal isser niet op het leven van dezen Vorst toegelegt / de straffe die eenen Grandval gedragen heeft / die dezen Vorst, met behulp van zijn mackeren voornaam dood te schieten in zijn leger, zal daar van getuigen: weinig jaaren daar na / was het wederom te doen binnen Londen, daar alles beleid was / om hem dood te schieten, in zijn koetze, waar van verscheide zijn ondert en na verdiensten gestraft / in Maart 1696. Nauwlijks op zijn Throon gezeten / of zijn Schoonvader zocht hem daar van te ontheffen / door behulp der Ieren, maar die raadslagen heeft de Heere ook vernietigt / dat zy met Schaamte hebben moeten wijcken. Wat hoon heeft niet den Franschen Koning hem en zijn Volk aangedaan? Die een gewaande Prins van Wales, by zijn leven erkend voor Koning van der Britten rijk, een hoon ondraagelijk voor een Natie die een wettig Koning heeft / dit hebben alle de veelvuldige addressen aangewezen die de Engelsche Natie haren wettigen Koning opdroegen.

de stukken worden aan getoont.

XII. Was David de berugtste Koning in zijn rijk, en weinige na hem geweest / die zulke daden hebben uitgevoerd, als hy voor den Heere, en zijn Volk gedaan heeft. Deze Vorst kan mede geteld worden onder de befaamste van de Koningen zijn Voorzaten, wat heeft hy niet daden als onzen grooten Veldoverste, en Koning in zijn dagen verrigt / voor Land, en Kerk, de tijd, en stof strijd my de vryheid af / om alles op te halen; ik mag voor my in deze gelegendheid zeggen / als Paulus in een ander dede; ende wat zal ik nog meer zeggen, want de tyd zoude my ontbreeken, Hebr. 11 En wy zijn niet in staat om de rolle van dezen Vorst zijn daden aftelezen; van den Jaren 1672. Tot deze tijd: doe van Dan af tot Berseba toe het gesnuif der peerden wierd gehoord, van den Magtigen Assur, een tyd met regt benoemd / Magor-Missabib, Schrik van rontom, Jer 49. Doe onze poorten als in de aarde nederzonken en de vyanden tot in onze Heiligdommen ingingen, en alles by na scheen verlooren te zijn; wat geschiede daar niet een omwendige van den Heere, deze Vorst wierd in korte tijd gegroet, als overwinnaar van verscheide sterke bevestingen, als Naarden, Bon, de Graaf, en andere plaatzen meer. In bloedige Veldslagen heeft hy zig ongehoord gequeten / Senef en St. Omeer zullen dat getuigen / zijn wonderbaren optogt na Engeland, die de Koningen der aarde niet konden gelooven; en altoos een geduerig voorwerp van verwonderinge blyven zal, dewijle zulks van de dagen onzer Vaderen af niet geschied en is; wat daden heeft hy verrigt in Ierland, doe zijn Schoonvader tegen hem opquam, daar

XII Beroemd van daden.

In verscheide beleeringen.

Veldslagen

Verslaat de Rebelle in Yerland.

hp de rebellen zelfs aangreep, aan de Riviere de Boine overwon/ en verdreef, hp na met gevaar van zyn leven door een doodend ijzer in den jaare 1690. Doe mogte hp zingen met Moses, O Heere, uwen regterhand is verheerlykt geworden in macht, uwe regterhand: O Heere, heeft den Vyand verbroken: Exod. 15: 6.

Neemt het sterke Namen in.

Dat onwinbare Namen, een ander Rabba der Ammoniten, daar een hoogmoedige hand, van Vrankryks Koning, op het Voorhoofd van een haarder Poorten had laten uit graveren: *Reddi, non vinci poteſt*, Dat is: zy kan wedergegeven en niet herwonnen worden; Deze heeft hp weggenomen, in 't gezigte van 's Vyands Leger; doe zag men ten dage der vreugde in Nederland, onder het afgebeelde Namen, deze woorden: *Veni, Vidi, Vici.* Dat is: ik ben gekomen, ik heb het gezien en weggenomen. Meer zaken moeten wp overstappen, op dat wp in veelheid van stoffe niet al te breed aftreden.

XIII. Een Vorst bekleed met heerlykheid.

XIII. David was een Man, verzien met ongemeene heerlykheden, ook dezen Vorst, Hy (die zyn Voorvaderen, is het niet in de veelheid, egter in grootheid van daden gelyk geweest) heeft haar in heerlykheid overtroffen. (1) De heerlykheid en Eere van een Koning te zyn / het toppunt van alle waardigheid heeft hp gehad.

1. Een groot Koning.

(2) Een Eere van zyn Onderdanen, en ver afgelegene Volkeren, die hem uit hoogagtinge, met zoo veel aanzienlyke gezantschappen hebben vereerd / zynde geroemd op de Vorsten der aarde.

2. Geëerd van zyn Onderdanen; en ontfangt groote gezantschappen.

(3) Een heerlykheid van Onderdanen / want dat is de Eere der Koningen gelyk Salomo getuigd / in de meenigte des Volks, is des Konings heerlykheid: Spr. 14: 28. Onder zynen Scepter stonden drie magtige ryken, onder zyn Stadhouderschap hyna't vereenigd Nederland.

3 Heerst over verscheide Natien.

(4) Een veelheid van rykdommen, en Daerlyke erfgoederen, en heeft hp geen Prins in Europa van zyns gelyke die hem daar in overtreft, getuigen zyn hier van zyn Prinsdom, verscheide Graafschappen, Baronnien, Heerlykheden, Steden, Landen, Ee. gelyk uit zyne Eertitelen te zien is. Zoo dat hp een Vorst is geweest / van wien wp mogen zeggen, 't geen de Heere Job voorstelde, verciert met voortreffelykheid ende hoogheid, ende bekleed met Majesteid ende Heerlykheid. Job. 40: 5.

4. Is magtig van rykdommen.

Ziet daar dus verre dezen Vorst afgebeeld / dog geheel beneden zyne waardigheid, waar op ik ten slot van dit alles met Scheba's Koninginne van dezen Vorst voor mp getuige; Ende ziet de helft en is my niet aangezeid, gy hebt met wysheid en goed, overtroffe het gerugte dat ik gehoord hebbe. 1 Reg. 10: 7.

B. Davids Dood met die van onzen Vorst gepaart

B. Maar wat zie ik hier? mp dunkt het uurglas des levens loopt ten einde, de avond schaduwen opgen haar / de heugelyke Sonne word met een duistere Wolk overtrokken / en de nagt Gordynen worden toegeschoven, over dezen Vorst: Waarom verbleeken hier de Aangesigte? en loopen de tranen steets langs de wangen? Waar-

De Koning Willem de III. sterft.

om

om zinkt men hier ter aarde neder? En valt in onmagt in 's Konings zale? Ja/ de Koning! O de Koning! WILLEM de DERDE is ontslapen met zyne Vaderen. De Koning ontslapen? myn hooft! myn hooft! myn ingewand! myn ingewand! ay my! ik hebbe barens wee: daar leid dat Vorstelyk Lighaam ontbloot van die Koninglyke geest, en verhuist na de eeuwigheid. Maar bedaar gy die bitter weend, ik moet een weinig zeggen/ hoe hy gestorven is.

De wyze van des Conings dood.

I. Ontslapen is hy verre beneden de jaaren Davids, na dat hy alvorens gezuchtelt hadde met een moeyelyk Lichaam vol van zwakheden, vyftien dagen na een ongelukkigen val van zyn Peerd, en algemeene verzwakkinge van kragten op zyn Koninglyk lust-huis te Kensington gestorven op den 19 Maart 1702. den rust dags 's morgens ten 8 uuren.

I. Gestorven na een voorgaande val van zyn peerd.

II. Ontslapen is hy even, als David, want gevoelende, de gewisse voorbodens van de Dood, ontbood hy ANNA STUART die na hem den Throon beklimt/ haar onder andere zaken bevelende het Stuur des Ryks getrouw waartenemen, voor vryheid en Godsdienst in te staan/ de Successie der Kroon in de Protestanse linie te maintenieren/ en den buitenlandse Prins by tyds te laten overkomen, spreekende tot dat zyn geest niet magtig meer was zyn zwakke tong geluid te doen staan.

II. Geest bevelen voor zyn dood aan Anna Stuart tot welstand van het Ryk.

III. Ontslapen buiten allen twyffel in den Heere, waar van hy in zyn dagen niet vervreemd is geweest/ die zal hem in de Dood niet verlaten hebben/ want die waarlyk in den gelooven leefd/ al sterft hy in stervens uur zonder blyken te geven van 't geloof, die zal nogtans deszelfs einde bekomen de Zaligheid der Ziele; gestorven zekerlyk niet in die elendigen staat als eertijds Keizer Adrianus stierf/ niet wetende waar zyn dwalende ziele zoude henen gaan: want deze Vorst leggende op zyn sterf bedde/ sloeg zyn oogen wyd op na boven/ en riep al zugtende uyt ô God een bewys van zyn betrouwen op God.

III. Sterft Godvrugtig met goede voorbereidinge.

IV. Ontslapen is hy/ terwyl hy bezig was in de waarneminge van de ryks zaken met zyn nieuw beroepen Parlement, daar al zyn herte wens vervuld wierd/ voor't Gemeene best. Zoo stierf ook Keizer Maximiliaan de II. doe hy de derde ryksvergadering hield te Regens-burg, daar hy onder treffelyke bezigheden ontslapen is. in 't jaar 1567.

IV. Sterft terwyl hy in de zaken van 't Ryk bezig is.

V. Hy is ontslapen met zyne Vaderen, even als David zyn Vaderen in rykdom en Eere overtrof/ waarom in 't geslagt Register dit van David staat/ Jesse gewan David de Koning Maart. 1. Maar den anderen gelyk in de dood; Dezen Vorst de Koning, zyn Voorvaderen in heerlykheid overtreffende die is haar in de Dood even gelyk geweest; zyn Overgrootvader Willem de I. stierf in den Ouderdom van 51 jaar twee maanden en een half, in den jaare 1584. zyn Grootvader Frederik Henrik stierf in den jaare 1647. hebbende den Ou-

V. Sterft met zyn Vaderen.

Word gevoont in wat ouderdom elk gestorven is.

Ouderdom van 63 jaaren verrijkt / zijn Vader Willem de II. wierd als een bloem afgesneden in den Ouderdom van 25 jaren, en WILLEM de DERDE, de eenigste en laatste van dat Vaderlyk regte Stam geslagt sterft / oud geworden 51 jaar vier maanden en vyf dagen. Zoo men deze Vorsten paard / vind men hier 't geen zyne verwonderinge waardig is / de eerste en laaste zijn gestorven in 't zelfde jaar des Ouderdoms, stervende de laaste weinig weken ouder, de eerste door een doodelyke koogel geschoten door een Borgoenjer Balthasar Geraads, ende laaste is zijn Dood door een ongelukkige val zeer verhaast.

C. De Koning word Staetelyk begraven 35 dagen na dat hy gestorven is.

C. Terwyl de Koning ontslapen is, met zyn Vaderen heeft hy ook de Eere gehad van een Koninglijke begraaffenisse, even als David, niet begraven is by zyne Vaderen / want Koning zynde / is Hy in een Koninglyk graf gezet, daar zijn Vaderen niet begraven zyn. Deze Vorst ook wel gestorven met zyn Vaderen maar niet begraven by zyne Vaderen, welkers graven onder ons zyn tot op dezen dag: want men heeft het Koninglyk ontzielde Lichaam, wanneer de dagen vervuld waren (na zyn begeerte) op zijn dood bedde verzoekende / om in stilte begraven te worden) gezet op een Koninglijke Rouwagen door 8 Peerden voortgetrokken / gevolgt van een rouwdragende Hofstoet op Sondag den 23 April ter aarde besteld / in de Abdykerke van Westmunster in de Capelle van Henrik de VII. daar Carel de II. en de Koninglyke Gemalinne, van dezen Vorst, Maria Stuart, zijn gezet.

Is geze by zyn koninglyke Gemalinne.

Ziet daar het einde van dezen Vorst, ter Dood gebragt / en tot de groeve nedergedaald / in het huis der zamen komste aller levendigen, om in de stilte te woonen tot de tyd der wederopregtinge aller dingen.

De Dood des Conings weerdig om om te beklagen word getoont door IV. voorname redenen.

Een Dood waar toe wy de grootste reden hebben / wegens hun smertelyke vrugten, om die met bittere tranen te bewenen / men mag met de Lydzame Man zeggen; hierom is myn harpe tot een rouwklage geworden, en de myn orgel tot een stemme der weenenden. Job. 30: 31. Want hoe men die aanmerkt / zy mag ons stoffe van geklag geven.

1. Men mist een wys Vorst.

1. Ziet men op den overleden Vorst, zoo missen wy zulk een die met trouwe raad, en daad den Staat van Nederland ondersteunde / zijnde; den steun en band waar mede zy aan een waren geschakeld. Want; zyn oordeel was als een mantel, ende Vorstelyke hoed. Job. 29. Van welkers verlies den Staat niet ongevoelig is geweest / en die van Engeland betuigden verloren te hebben de allerbeste der Koningen.

11. Schadelyk om de ongelegetyden.

11. Ziet men de ongelege tyden aan / zoo is 't een zeer ontydige en ongelukkige Dood, gelijk ook onzen Staat zijn dood dus aangemerkt heeft / byzonder als men zijn oog slaat op de gemaakte alliancien, waar van hy een voornaam stuur en groote band was / alli-

alliancien die nog ſtonden gemaakt worden / tot welkers voltrekkinge en uitboeringe zyn wysheid en gezag niet weinig zoude hebben toegebragt, ſlaat men zijn oog op dat droevig quaad dat zijn hooft opſteekt / de ſcheuring der Vrede, den verderfvende oorlog, het baren van 't beſluit, waar in dezen waklieren Vorſt zig als van de dagen van ouds kloeheliyk zoude gequeten hebben / daar komt nu de Dood dat leemenhuis te ſlaan, dat hare poſten verbzolken zijn.

111. Bzengen wp ons te binnen de oorzaken van deze Dood, zoo hebben wp zeer veel daar toe gedaan, de Doornaame oorzaken zijn. (1) Het zonden quaad, waar door men zig dezen cieraad onwaardig heeft gemaakt, heeſter veel toe gedaan: den ſmertelyken klager zag dit in de Dood van Koning Joſia: de Kroone onzes hoofs is afgevallen, ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben. Thzen. 5: 16. (2) Den al te grooten roem, en hoogmoed op een aarde vat, dat men de agting, en 't vertrouwen te veel maakt / en een ſpruite van de aarde als een hooge boom ten Hemel opheft, dan toept de Heere dikwils met kragt; De Dood toe, houwd dien boom af, gelijk zoo Nebucadneſar door zijn eigen droom zijn ondergank voorgeſpeld wierd / Dan. 4: 14. Men moet wel toe zien, dat men niet en doet, als die Herodiaans gezinde, een ſtemme Gods, en niet der menſſen. En hoe heeft Nederland 't vertrouwen niet te veel gemaakt / als of niemand haar verſtoren zoude / der Britten Koning is onzen Veldoverſte, een getrouwe Vader van het Land, (gelijk hp ook was / ik laat onze vpanden rigters zijn,) men heeft een magtig leger, vele volkeren gehuurd / ſterke verbonden, met groote ſommen gemaakt / wie zal ons overmogen? daar men door zoo vele bevindingen, en gevoelige ſlagen, onder vonden heeft het oorlogs geweld van dien verfchrikkelyke Nabuur: het Peerd word wel ten ſtrijden bereid, maar de overwinning is van den Heere. Onzen overleden Vorſt ſprak eens / by zijn optogt na Engeland, deze woorden: ik hebbe het zweerd wel omgegord maar nog niet afgelegt, als of hp wilde zeggen, dat de uitkomſt onzeker was. (3) Een zorgelooze en zatte geruſtheid, ons ſtilzwijgen en niet roepen tot den Heere, duurt langer als dat van een half uur in den Hemel; men is als die van Lais, een Volk dat ſtil, en zeker was. Jud. 18. Alle middelen hebben byna uitgediend, om den menſe tot God te bzengen / Nederland is als de Valye van Ezechiel, vol doodsbeenderen, en als zijne wateren, zijnder rivieren en ſtromen van zonden daar de menſſen elendig in verdzinken; Gods trouwe wagters ſtaan en verheffen hare keele, maar daar is nog minder gehoor als by den hardſlapende Jonas, die eindelijk wakker wierd; en nu ſlaat ons de Heere met de Dood van deze Vorſt: wp ſliepen als geruſt met deze cieraad op ons hooft, de luſt van onze Ziele, 't vertrouwen van ons herte: Deze neemt hp weg om ons wakker te maken. (4) Onze langduurige ongevoeligheid onder alle handelingen Gods.

111. Onze zonden zyn een groote oorzaak.

1. de Sonden ingemeen.

2. Onzen hoogmoed.

3. Onze zorgeloosheid.

4 Ongevoeligheid.

1. Onder den zegeningen.

(1) Ziet men op de zegeningen, zy zijn niet minder, als die van Joseph gewcest / van het uitnemenste des Hemels en der Aarde, Deut. 33. hy heeft van lange dagen Nederland met Tyrus gesteld / tot een kroonend land, onze kooplieden gemaakt tot Vorsten, en onze handelaars de heerlykste in dien landen. Jes. 23. Maar men

2. En onder de oordeelen.

heeft met het geneste Jechurim agter uit geslagen. (2) Ziet men op de oordeelen, de Heere heeft ons meenigmaal in een vuurige oven gewozpen / den reuk heeft onze kleederen, ik laat staan onze herten niet getroffen, men is als het verharde staal. Heeft hy met vuur en water gestraft / de aarde beweegd uit hare plaatze, dat hare Pilalen schudden. Job 9. gelijk wy in onze dagen 1692. zoo taskelyk onder vonden hebben, wy zijn gebleven als de Leviathan, zijn herte is vast gelyk een steen, ja vast gelyk een deel des onderssten meulen steens. Job. 41: 15. Dus klagen wy bitterlijk / gy hebze geslagen, maar zy hebben geen pijne gevoeld, Jer. 5: 3.

1 v. Schadelyke Dood om haar gevolgen.

1 v. Ziet men eindelyk, op de gevolgen van de Dood, die men zig niet ongegrond kan voorstellen, men mag deze Dood aanmerken als een voorbode van beklagelijke zaken; Want 's Heeren hand is nog uitgestrekt, om dat / de inwoonders der Weereld geen geregtigheid en leeren: ende hoogheid des Heeren niet aanzien. Jes. 26. Deze Dood is (1) een droevig quaad van Gods regtveerdige hand ons over komen / de Staten van ons land / noemden het / een slag die van God Almagtig quam; en Engelands regenwoozdige Koninginne betuigde mede diergelyke in haar eerste brief aan onzen Staat geschreven. (2) In de Dood van dezen Vorst, ziet men de vuurbaak van Gods brandende toorn uitgesteken / slaande ons met de Dood van onze gezegende Stadhouder. Doe Jerusalem ten puin hoop gemaakt / de Agtbare van Israel gedood / en Zions Dogteren gevankelyk weg gevoerd waren; zoo kermde zy zeer bitter, hoe heeft de Heere de Dogter Zions in zijn toorn bewolkt? Hy heeft de heerlykheid Israels van den Hemel op de Aarde nedergeworpen. Hy heeft in ontsteking des Toorns, den gehelen hoorn Israels afgehouwen. Thren. 2: 1/ 3.

2. van Gods Toorn.

3. Een teken van meer oordeelen.

(3) Op de Dood van Godvzugtige Koningen en Godzalige Mannen, die gehouden wierden voozonvzienbare Pylaaren van Land, en Kerk, zijn meenigmaal tyden van benaauwdheid gevolgd, byzonder dan als men op 's Heeren wegen geen agt geeft; ik zal hier spreken / (a) De Gods gewoone handelingen, hy doed de zijne eerst in Vrede ingaan / eer hy aanvangt te straffen; Noach moet eerst in de Arke ingaan / eer den Sundvloed komt. Gen. 7. Zoo laag Loth niet uit Sodom is / en kan het Vuur, en Swevel, niet kome van den Hemel, Gen. 19. Hiskia, en Josia, gaan eerst in vrede heenen / eer het quaad komt. Hierom hoord men de Heere dit spreken / gaat heenen myn Volk; gaat in uwe binnenste kamers: Want ziet de Heere zal uit zyne plaatze uitgaan, om de ongeregtigheid der inwoonders der aarde over haar te

1. God neemt de goeden weg voor den dag van quaad.

be-

bezoeken, Jes. 26: 20/ 21. God neemt den Regtveerdigen weg voor het quaad, als men zien kan Jes. 57: 1/ 2. (b) Nu de droevige ervarendheid, der dwazen Leermeestresse, men wete wat droevige omwendingen door de Dood van Koningen, en Vorsten zijn veroorzaakt. Wat zijn daar niet veel onheilen / twisten, Moorderyen; bloedige Oorlogen, opstand van 't eene Volk, tegen het ander, scheuringe van Rykeu, ondergank van Kerk, en Staten uitgesproten? Niemand ten zy geheel onbedreven / kan daar onkundig van zijn / het Ryk van Israel leerd ons dit in Salomons Dood / en die van Ahazia, en meer andere: gaat men na het oude Ryk van Assur, het magtige Persiaans gebied / het vermaarde Griekse, en pragtige Heerschappy van Romen, wat zijn daar al omwendingen geschied / de Kerk der Joden, onder de drie eerste gedrukt, en ook eyndelyk geheel van de Romeinen verwoest / wat heeft onder de vierde en laatste Monarchie, de Christen Kerk by de Dood van Roomsche Keizers, niet dreede vervolgingen geleden / en onder verscheide Vorsten niet vreedelyk gedrukt? gaan wy na Vrankryk, wat is daar niet verandering voorgevallen / de Gereformeerde Kerk die 't hoofd wel eens daar boven hadde / nu geheel onthooft / en uit gedelgt, dat haare vergader-plaatzen niet meer te vinden zijn; Engeland weet / wat de Dood van Koningen, en Koninginnen in heeft / wat inwendige onrusten, 't verheffen van den Antichrist, en nu na by in onze dagen geweest / hebbende nog haar Gereformeerde Kerk die aan 't vallen was / naast den Heere, door onzen overleden Vorst vast gemaakt; doed uwe oogen open / en ziet op de Dood van de laast overleden Koning van Spanje, wat twisten heeft die niet veroorzaakt, de Vorsten die in den schood der vrede gerustelyk nederlagen, zijn op gestaan en bereiden zig ten strijden, en wat is 'er reets niet veel bloeds vergoten / en wie weet wanneer het ontrust Europa wederom te ruste komen zal? dog de Heere die wil alle oordeelen over Land, en Kerk, die door de Dood van onzen Vorst mogten te dugten zijn / genadelijk afwenden.

b. De Dood der Vorsten veroorzaakt de grootste rampen.

Maar ik vrees dat ik uwen geest door al te ruymen stoffe zal overladen hebben / en dat u begeerte naar 't slot van zaken hepgt / ik ben bereid om die zoo aanstonts te verbullen / egter met dat beding, dat het uwen wakkeren geest niet verveeld dit van my te hooren; uit hetgezeide hebbe ik deze III. Hoofdstuken ter heilzame betragtinge voor te stellen, die de grooten en kleinen voor haar uit de dood van dezen weergalooze Vorst wel te leeren, en getrouw te doen hebben.

Opwekkinge aan de levendige in III. zaken aangewezen.

A. Ontrent den overleden Vorst, die nu ontslapen is. (c) Wie is het die verstand van hermen heeft / die trede in het klaaghuis, stellen zig voor Salomons nadrukkelyke lesse; het is beter te gaan in het klaaghuis, dan te gaan in het huis der maaltyd: Want in het zelve is het einde aller menssen; ende de levendige leid het in zyn herte. Pred. 7: 2. Overstort zijn Dood met een vloed van ziltig tra-

I. Onrrent den overleden Vorst.

1. Zyn Dood hertelyk te beweenen.

nen nat; uwe oogen worden verteerd door de druppende tranen / op dat zy mogen afvlieten als een snelle beeke, en u teder ingewand dat worde beroerd, om te kommen kermen, en dag en nagt te weenen / als de oude Kerke over haar ongeval / en gaat he u lieden niet aan, gy alle die over weg gaat? schoud het aan, en ziet, offer een smerte zy gelyk myne smerte die my aangedaan is, daar mede de Heere my bedroeft heeft, ten dage der hittigheid zynes Toorns. Thren. 1: 12. Wanneer een snelle Benjaminiter uit het Overzeeze ryk over quam / en 't gerugte de Nederlandze Steden door dzong / die in de reye vrolyk zaten, veranderden van gelaad, en begonden bitterlyk te weenen / elk scheen door verslagendheid als magteloos neder te zinken, en wy hebben waarlyk regt om met de Schoon Dogter van Eli te zeggen / de Eere is uit ons Nederlands Israel door de Dood gevanklelyk weggevoerd. Elk roepe nog uit / O cieraad Israels! Waarom zyt gy op den velden van Hamtoncourt gevallen? En verkondigd het niet te Gath en boodschap het niet op de Straten van Askelon, op dat de Dogters der Philistijnen haar niet en verblyden, op dat de Dogters der onbesnedenen niet opspringen van vreugde: gy Heuvelen of Velden van Hamptoncourt, nog douw, nog regen, moet zyn op u, nog Velden der heffofferen: Want aldaar is den kloeken Held ongelukkig van zyn Peerd gevallen. 1 Sam. 2. O vreede Dood! Waarom hebt gy zoo ontydig gewoed? En die dierbare lampe uitgebluft? Maar ga niet te ver, houwd stil, want zijn uur die was gekomen; maar hoe kan ik stil staan? Het is als een ontstooken vuur in mijn beenderen: Myn Vader myn Vader Wagen Israels en zyne Ruiteren! moet ik nog uitroepen; het is geen Deugd der Stoicynen van alles ongevoelig te zijn / dat men altoos zeggen zoude: *sic fata volunt.* Zoo wil het noot lot; onzen geest is dus gestelt dat hy zig na alle zaken schikken kan / die hem voorkomen en hier is geen stof van vreugde; want: die liedeken singt by een treurig herte, is gelyk hy die een kleed aflegt ten dage der koude, ende als Edik op Zalpeter. Pzov. 25: 20. Is 'er hier en daar een onbesneden Philistyn, en verdorven Amoriet, de Heere zal het vergelden / zy mogen Salomons lesse gedenken / en verblyd u niet als uwen vyand valt: ende als hy neder-

2. Hy moet nooit vergeten worden.

struikeld, laat u herte zig niet verheugen: op dat het de Heere niet en zie, ende quaad zy in zyn oogen: Pzov. 24: 17/ 18. Deze Vorst mag elk een toeroepen: *hodie mihi cras tibi:* Dat is / heden my, morgen u. (2) Den overleden Vorst als te vereuwen aan den zin der gedagten, men is van al oude tyden gewoon geweest / gedenkteekenen op te regten by de Graven der verstorvenen, gelijk wy zien 2 Reg. 23. Regt al zoo een gedenkteeken op / in uwe herten, de gedagtenisse van de deugden en daden van den overleden Vorst, dubbelwaardig om aan onze Kinds Kinderen vermeld te worden; het schynd, dat Gods Geest daar toe / de deugden, en daden der Koninn-

ningen geboekſtaaft heeft / op dat zy zouden gedagt worden / ik behoeve geen reden meer by te bringen / om u te overreeden tot deze pligt, alleg wat in hem is / en watter van Hem voor den Heere, en zijnen altaar gedaan is / dat zal altoos magtig zijn om dit te doen, te meer om dat gy hem hier nooit meer zult zien en geen Spruite van Oranje, uit dat uitgeroepde regte ſtamgeſlagte te voorſchyn komen zal; en om die gedagteniſſe te bewaren zoo volgd het voorbeeld van zijn loflijke deugden na toonende met Eliza, te hebben, den nagelaten Mantel van de gaven van dezen Vorſt.

B. Ontrent ons zelven verſcheide zake te doen.

B. Voor ons zelven, het zy groot of kleyn, aanzienlyk en gering, ook dit te leeren uit de dood des Konings.

1. Gods raad te billyken.

I. Den alderhoogſte te regtveerdigen in zijn doen, en te billyken in zijn handelingen, hy is de Heere en hy doe dat goed is in zijne oogen, was Eli's woord / en wy moeten met den harpenſlager bekennen / zijn doen is Majeſteit en Heerlykheid, Pſ. 111: 3. Wy hadden het wel anders gedagt maar de Heere heeft hier mede onze gedagten te niet gemaakt / en die verwagtinge die wy hadden op onzen Vorſt die zijn met zijn leven als een druif trots afgeſneden; elk ſtelle zig voor oogen dat leerzaam woord van Nebucadnezar, alle de inwoonders der aarde zyn als niet geagt, ende hy doet na zijnen wille, met het heyr des hemels, en de d' inwoonders der aarde, ende daar en is niemand, die zyne hand afſlaan, of tot hem zeggen kan wat doet gy? Dan. 4: 35.

2 Volkomen ſtil te zyn.

II. Houd u in dit droevig ongeval volkomen ſtil, om het ontzaggelijk Hemel-Hof met geen onnutte klagten moeyelijk te vallen, en daar tegens te murmureren; hier ziet gy de gewiſſe uitkomſt van Jehova's vaſt beſluit, dat minder verandering dan de Wet van Perzen en Meden duiden kan, en na des zelfs wijs beſtek is deze dood geſchied; 't geen ik dan tot u volkomen ſtilheid waar in u ſterkte wezen zal / zeggen moet, is dit God is niet gewoon, alles door een werktuig uit te voeren, een Moſes moet Iſrael uit het dienſtbaar Egypten leiden / en 40 jaaren in de Woeſtyne, maar een Joſua haar in Canaan in leiden / zet hier nu den voet op David vaſt om dit in zijn perſoon te zien; De Heere wilde wel, dat hy alle voorraad tot den tempelbouw zamenbrengen zoude / maar zelfs de hand aan geen werk ſlaan / de uitvoering van dit zeldzaam gebouw moſt Salomo doen. 2 Chron. 28. Gods raad was hier mede in zyn tyd uitgedient / wat wasser nu overig anders als te ſterven, dienſ volgens ontſliep hy met zijn Vaderen, Act. 13: 36. Stapt nu van David tot Engelands Koning over / God wilde wel dat hy zoo lang zoude leven om het Oude Parlement te ont finden / een nieuw te beroepen / al zijn voorſlagen te doen / haar voor te leggen den zamengebragten voorraad van verſcheide Alliancien, tot een groot gebouw van zaken opgelegt / de Vorſten 't zamen te binden / 't verkrygen van alle zijne verzoeken, om een groot werk te onderſtaan; maar God heeft nu niet gewild zulks door hem te laten uitvoeren, dit moſte hy doen en

Hy moſt ſterven om datter voor hem hier geen werk meer was.

niet meer, Moses voor Engelands, een David voor ons Neder-land, moet dit overlaten voor de klocke Josua's en wijze Salomons in onze dagen; en terwijl God geen werk voor hem meer overig hadde; en zijn raad in zyn tyd hier mede was uitgedient / is hy ontslapen met zyne vaderen. Wie zal dan weigeren met Rachel getroost te worden? Dewijl onzen Vorst niet meer en is, en 's Heeren raad is volbragt: Hy moste dan sterven, en niet langer leven.

(3) Op Menschen niet te vertrouwen.

III. 't Vertrouwen niet te gronvesten / op het leemen gebouw, van groote Magten, en aanzienlijke Overheden, God hangt zeer ligtelyk, de trotze Schilden der aarden op / aan de wanden, en doetze tot stof en aarde wederkeeren / gelijk den lieflijken zanger ons in dit stuk onderwijst; En vertrouwd niet op Princen, of 's menschen kind by welke geen heil is, zyn geest gaat uit, en hy keerd wederom tot zijn Aarde, en te dien zelven dagen vergaan zijn aanslagen, Ps. 146: 3/4. Wie zig daar op dan te hoog verheft / die doed naderhand des te grooter val, en vind niets waar in hy zig troosten kan / als die gevreesde Aardgoden, door den grooten Hemel God worden weggenomen: men moet met een Laban weer-tro steloos henen gaan / en die Elims wateren worden een regte Maras bloed / die de dwaaze zielen verdzinken.

(4) Alleen op God te vertrouwen.

IV. Het vertrouwen alleen te gronvesten op God den onwankelbare Rotz, en onveranderlijke zuil, waar in men nooit zal bedrogen worden; en wel byzonder in deze dagen der pijnelijke benauwdheid, daar de spranken van het Oorlogs vuur zig als vlammen verheffen / en eerlang tot een woedende verbranding zullen uitbersten; en wiens sterkte zult gy veiliger konnen aangrijpen als van hem die alles vermag? Zijn doorvringende oogen zien alles, zijn onwederstandelijke almagt kan alles Werken, zijn onuitputtelijke algenoegzaamheid alles rykelyk vervullen; hy is een onverbreekelijke rotz van bevrydinge, een verborgen schuilplaats van bedekkinge, een veilige toevlugt van verberginge, een zekere hulp in benauwdheid: Dit heeft de Kerk betuigt / Ps. 46. En vele hebben ondervonden dit groote werk Gods, een David in zijn tijd, een Asa tegen Serah de Moor, de Keyser Theodosius in den stryd tegen Eugenius en Arbogastus, wat behoef ik Nederland over te slaan? God heeft dat als een Toneel van wonderen gemaakt / 't geen in den opkomst, voortgank, en grooten wasdom van onze Republijkte zien is. God heeft ons altoos gered; en waarom zoude men nu niet vertrouwen, op den Heere? (schoon de vreede dood de spruite van Oranje, geworden tot een groote boom heeft afgekapt, en wy van dit verlies niet ongevoelig zijnde moeten daarom den moed niet opgeven) en waarom zullen wy ons slap vertoonen? Het zal den Vyand strijden / en ons gebeente verteeren / al slaat ons God; ten is geen bewijs dat hy ons volslagen haat / ons land is nog niet in die elende als Canaan, op Asa 's, tijd was: Israel nu is vele dagen geweest, zonder den waren God, ende zonder een leerende

Redenen om te vertrouwen worden aangewezen.

rende Prieſter, en zonder de wet. 2 Chron. 15:3. En als de woeſte Brazilianen van wien eens gezegt is dat zy zonder God Koning, Geloof en Wet waren; (1) God is nog in 't midden van ons, wy zullen niet wankelen, hy zal ons helpen in 't aanbreecken van den morgenſtond. (2) Hebben wy geen Erfſtadhouder meer / die een Koning was / wy hebben wyze, wakkere, en kloeke overheden, die het ſtuur van Land en Kerk, aan de woeſte Oorlogsbaren en den grooten verderver niet zullen overgeven, zy betuigen alles te zullen opzetten, met een ongemeene eendragt, dat een grooten zegen is. (3) Wy zyn niet zonder geloove, daar zyn, op dat ik vry uit ſpreek / nog meer geloovigen / als in een Sodom waren / hoe zeer het land verdorven is. (4) Het zuivere Euangelium dat in Gods Huys, als een helderе lampe ſchynd verre boven die ons haaten genieten wy. (5) Op alles is een goede order geſteld / de Staten van den Landen toonen te zyn loflyke Voorbeelden van ware eendragt, een herte en een Ziele: Haar onvermoeide wakkerheid, broederlyke eensgezindheid, haar zuivere liefde voor Gods Kerk, en ons vrye Nederland, moet ons in verwagtinge van des Heeren rijken zegen waarlyk op God doen vertrouwen. (6) De regtveerdigheid van onze zaak geeft ons moet, God kan niet dulden dat een goede zaak altoos zal onderdrukt worden / hoe lang is Nederland niet benauwd geworden? de God der wraake zal zig eens ter wraake opmaken / en al komt hy lankzaam, als hy komt zal hy gewis komen. (7) In dezen ſtag vertoont zig Gods zonderlinge goedheid nog / het had quader kunnen beſchooren zyn geweeſt / indien de Heere onzen Vorſt voor een jaar, of meer hadde weg genomen / doe alles nog in zoo goeden ſtaat niet was; is dat niet een groot gunſt-bewys? Dat alles nog wel geſchikt is / de Vorſten aan malkanderen geketend, daar hy nu als de eerſte Schakel van ontketend word / en nogtans die keten niet geheel verbrooken is / maar tot nog toe nagelaten zyn groote alliancien, een groote ſteun in dit groot ongeval.

V. De dood van David en deze Vorſt moet ons een geduerige indruk geven van onze ſterfelykheid, ſtel u voor te hooren de ſtemme van deze Godsſpraak; een ſtemme zeid, roept, ende hy zeid, wat zal ik roepen? Alle vlees is gras, ende alle zyne goedertierendheid als een bloeme des velds, het gras verdord, de bloem vald af, als de geeſt des Heeren daar in blaaſt, voorwaar het Volk is gras, Jeſ. 40:6/7. Elk zyn dagen zyn beſtemd, zyn tyd beperkt die niemand overtreden zal / het leven van de Menſſe is als de wonderboom van Jonas, ſchielijk op en onder, en wy worden door al te taſtbare blyken daar van onderwezen, dat wy dit niet zouden aannemen, (1) ſtel u dan geduirig de onvermeidelyk Dood voor / volg het voorbeeld van Koning Philippus van Macedo, die hem alle Morgens liet weten; Heer Koning gedenk, dat gy een Menſſe zijt. (2) Leef alzoo voor God en de menſſen als gy denkt te ſterven: want: *qualis vita finis ita*; dat is: zoo het leven is, zoo is het einde. (3) In tyds

5. In tyds te leeren ſterven.

alle

alle voorraad op te leggen teggen den booze dag, om te konnen ſterven, als men ſterven moet.

6. Zig te bekeeren. is het beſte middel om Gods toorn af te wende.

VI. Door een ſpoedige reformacie, en ware bekeeringe, de ſtroomen van Zonden op te ſtoppen / en dat vuur dat in de Heeren toorn ontſteken is; met boetveerdige tranen uit te bluſſen / 't geen Daniel eens tegen Nebucadnezar zeide / dat ſtellen wy u alle door; daarom, o Koning laat myn raad u behagen, ende breekt uwe zonden af door geregtigheid, ende uwe ongeregtigheden door genade te bewyzen aan den elendigen, of 'er verlenginge van uwe vrede mogte wezen. Dan. 4: 27. Elk een merke op Gods eigen taal, in een oogenblik zal ik ſpreken over een volk ende over een Koninkryk dat ik 't zal uitrukken, en afbreken, en verderven, maar indien dat zelve volk, over't welke in zulks geſprooken hebbe, zig van zyne boosheid bekeerd zoo zal ik berouw hebben over het quaad, dat ik het zelve gedagt te doen. Jer. 18: 7/8. Elk dan beginne van zijn eigen zelve; met waar berouw, en Schaamte verlaat u zonden, want eer zal der geen heil zijn; men mag tot u zeggen als Jehu tegen Joram zeide / doe hy Hem voeg / iſt ook Vrede Jehu? Maar hy zeide wat Vrede, zoo lange als de Hoererije uwer Moeder Izebels, en hare tooverijen zoo vele zyn, 2 Kog. 9: 22. Daar en tegen beneerſtigt u de ware kenniſſe Gods een groot ſteunſel, van behoudenis, Hoſ. 4: 6. De ware vreeze Gods, en oeffening van ware Godsdienſt, ik zegge tot u als de ſtervende David tot zijn Zone Zalomo, ende neemt waar de wagt des Heeren uwes Gods, 1 Kog. 2: 3. Bekleed u met den cieraad van geregtigheid, en heiligheid, die het Volk van Koning Jeſus paſſen op den dag van zyn heijerkragten, Pſ. 110: 3. En leg het woord van Amos op u herte / haatet het booze, ende hebbet liefhet goede, en beſtellet het regt in de poorte: miſſchien zal de Heere den God der Heirſchaaren Joſephs overblyfzel genadig zyn, Amos. 5: 15.

III 't Geen ons te doen ſtaat ontrent andere in 4 ſtukken.

C. Voor Land en Kerk moet ook in deze dagen onze zonderlinge zugt zijn / waar van ons welzyn ſteeds afhangt, gelijk als 'er op Iſraels Altaar een geduurig vuur moſte branden / Lev. 6: 13. Wat behoorde nu niet een Heilig vuur van gebeden, dag en nagt op den Altaar van onze herten ontſteken te worden / op dat het reukwerk der gebeeden tot den Hemel mogte opklimmen.

1. God ernſtig te bidden voor onze overheden.

I. Hangt 'er van't leven en dood van Vorſten en overheden zoo veel af / dat wy dan in deze dagen voor onze Overheden ernſtige gebeden opzenden, volg David hier in na die voor zijn dood voor Salomo zoo vuuriglyk bad! O God geeft den Koning uwe regten, en uwe geregtigheid den Sone des Konings, Pſal. 72: 1/2. Het is Pauli les dat 'er gebeden gedaan worden voor alle dingen, voor Koningen, en alle die in hoogheid zyn, 1 Tim. 2: 1/2. De tegenwoordige tyd die roept ons daar toe, dewijl God ons van een Wyzen Vorſt beroofd heeft / waar van de Heeren Staten getuigden dat zy dat Oper-

perhoofd missen, en ontzet waren van het Hoogwijs en voorzigtig beleid van dezen Vorst; eilt trede voor hare Persoonen, Staat, en Regeering in de breste, dat de Heere haar geve een zevenvoudige mate van wijsheid, en kennisse niet minder als David, Huzai, en Salomo bezeten hebben / op dat het sevenvoudig snoer, der zeven t'zamengebondene Provincien onverbreekelijk / en de eendragt, die nu voor 't gemeene best van land, en Kerk, zoo ongemeen groot is / e waar op't gebouw van onze Vryheid en zuyvere Godsdienst steunt / een sterke Zenuw van ons magt verblyve, ten einde onze Overheden altoos zijn mogen voedster-Heeren van Gods Kerke en trouwe Vaderen van ons vrye Nederland, gelijk zy tegen het vermoeden van onze Vyanden met de dood van onzen Vorst den moed niet opgeven / maar betuigen gereet te zyn goet en bloed, indien het de nood vereischt op te zetten voor Vryheid en Godsdienst; wie zal dan voor haar by God in den gebeden niet aanhouden? die om ons te behouden alles willen wagen.

II. Heeft den overleden Vorst, doe hy met David in zijn tyd den raad van Jehova diende / Gods Kerk en Godsdienst nóit vergeeten, maar een teere zugt, daar voor gehad, wie van u lieden zal dan niet gedenken aan het Zion, dat God zelfs niet vergeet, al vergat een Vrouwe haares zuigelings; en dat wil hy ook niet vergeten hebbe: Wee de geruste te Zion: Die Wyn uitschalen drinken, ende haar zalven met de voortreffelykste Olie, maar en bekommeren haar niet met de breuke Josephs, Amos. 6: 1/6. Bid dan jom het welzyn van het Zion met David, Psal. 51: 20. en Psal 122. Stel uwe Ziele in de breste als Daniel, Nehemia, en Ezra, gedaan hebben/ biddende dat God: H. Voor Gods Kerk te bidden.

(1) Den edele Wynstok van zijn Kerk die hy hier gepland heeft zuivere van zijn stinkende druiven, en datter jonge Druifkens mogen uitbotten welkers zap gode mag verheugen, dat men in Nederlands Israël deze taal mag hooren / Schouwt Zion aan de Stad onzer byeenkomsten: Uwe oogen zullen Jeruzalen zien, een geruste woonplaats, een tente die niet neder zal geworpen worden, welkers pinnen in der eeuwigheid niet uitgetoogen zullen worden, en welkers zeelen gene zullen verscheurd worden, Jes. 33: 20. 1. Om haar waldom.

(2) Maar wie kan in deze burgt gerust zitten, terwijl het Susan verwerret is, gedenkt dan in uwe gebeeden, aan de bedrukte om der byeenkomste wille, die aan de Rivieren van het Roomze babel zitten met opgehangen harpen aan de Wilgen: Dat God haar uitvoere tot een overvlodige verversinge. 2. Om de verlossinge der bedrukte.

(3) Lievelingen van Koning Jesus, heeft de Heere voorzeid, dat de Heerlykheid Libanons tot u zal komen, Jes. 60. Op dat de bekeeringe der uitverkoorenen mag voortgaan / laat uw herte deze goeden reden tot uwen Koning op geven: Gord u zweerd aan de heupe, ô Held; uwe Majesteid, en uwe Heerlykheid, ende rijd voorspoediglyk in uwe heer- 3. Om den toevloed van Joden en Heidenen.

Hosted by Google

lykheid, op het woord der waarheid en regtveerdige zagtmoedigheid ende uwe regterhand zal u vreeslyke dingen leeren, Ps. 45:4, 5.

III. Om den zegen en Vryheid van ons Vaderland.

III. Vergeet het land niet in welkers middelen dat wy woonen / byzonder daar het nu vooz zoo veel gevaaren bloot staat; de oorlogs bazuine wozd gehoord, het zweerd is gewet op dat het een slagtinge slagte, de vlammen van het oorlogs vuur, verheffen haar zeer hoog: Het was een zeer bittere slagte die de getergde God tegen het verdorven Joodendom inbragt: Ik zogt nu een man uit hen, die den muur mogte toemuuren, ende voor mijn aangezigte in de breesse staan voor het land, op dat ik het niet mogte verderven, maar ik en vond nimand, Ezech. 22:30. Om den Heere dan geen reden tot klagen meer te geven, elk late zig vinden, om voor ons lieve Vaderland in de breesse by God te staan en te smeeken den God der Heirschaaren dat het land dooz het Oorlogs Vuur niet verteerd / nog dooz het zweerd opgegeten wozde / dat de grendelen onzer poorten sterk mogen zyn, onze Zonen als planten, onze Dogters als Hoeksteenen, uitgehouwen na de gelykenisse van een paleys, Ps. 144. Dat Nederlands Canaan mag wozden als dat van het Oude Israel overvloeijende van Honing, Melk, en het vette der Tarwe, Ps. 147:13/14.

4. Dat God ons opperhoofd zy van onze Krygsmagten.

IV. Dat de Heere wiens naam een krygsman is / in alle nooden ons Opperhoofd mag zijn / hy heeft onzen grooten Veldoversten van onzen hoofden heden weggenomen, dat de Heere dan indien onze Heyrkragten den stryd zullen moeten aanbinden, voortrede in de Spitze op dat onze tegenpartyders van zijn Aangezigte mogen vlieden; hy omgorde de strydbare helden met kragt, en dekke haar ten dagen van stryd, hy doe de Heirkragten aan met Leeuwenmoed op dat den stryd des Heeren, vooz zijn vuur en Heert mag zijn / en een vrede genieten in 's Heeren gunst die beter is / dan duizend overwinningen.

Het besluit gemaakt tot ware nooft e zaligheit hier namaals.

Dan hander nog wat goeds te [illegible]gten zijn / en die plagen die een inbreuk gedaan hebben / en zoo zwaar getroffen / [illegible] Heere veranderen / en zijn toorn [illegible]eid doen ophouden / den taar van ons Vaderland by haar vryhei[illegible] en regeringen, de Kerk luyster bewaaren / en het eene tot het ander toevoegen / en vooz ons yd zal wozden / om den overleden Vorst in de do[illegible] na te volgen: dooz den geloove levende / en stervende / zal men staat magen maken op een eeuwig gebouw, want de regtveerdigen zullen in de vrede ingaan / uit dit laastig klaaghuis in het verquikkelyk vreugden Huys, uit dit verwarde Babel, in dat volzalig Bethel, uit de Dood, tot het leven, van de tyd tot de eeuwigheid, van den Oorlog tot de vrede, van de elende tot de Heerlykheid, van de rouwklage tot het gezang der Halelujachs, van het weenen tot het lachhen van de duisterniss, tot het ligt, daar al de uitverkorenen met David, in den overleden Vorst, in Koninklyke Luister zullen uitblinken / meer als de Sonne aan het uitspansel, en met haar genieten de nooit begrepen zaligheid die bereid is om geopenbaard te worden in de laaste tyd, 1 Pet. 1:5. AMEN, de Heere doe alzoo.

O P

Pag. 8. *regel een van onder, lees 't geen. pag.* 30. *reg.* 8. *lees trooste loos.*

Hosted by Google

OP DE

DOOD en BEGRAAFFENISSE

van den Godvrugtigen KONING

DAVID,

Gepaſt op de zeer ſmertelijke DOOD van

WILLE DE DERDE,

Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk, en Yerland, Erfſtadhouder, &c. &c.

Mors ſceptra ligonibus æquat.

Job 3: vers 19. *De kleyne, ende groote is daar, ende de knegt vry van zynen Heere.*

DEs menſſen ſtaat op aarden hier beneden,
Hoe ſchoon die haar vertoond, en open doet:
Is anders niet dan enkel ydelheden,
Zy ſtaat geveſt op eenen leemen voet.

Wat is 'er van des Weerelds groote Luiſter?
Wat is 'er van eens KONINGS Eer, en Roem?
Zy daald zeer haaſt in 't nare graf, en duiſter,
Haar ſchoonheid is gelijk een teere Bloem.

De DOOD ſleept weg, de Knegt, en ook de Heere,
De aſſche ſtelt ze beid' in een ſtaat:
Zy agt nog dwaas, nog wijs', ſchand', nog eere,
Die zijn by haar geagt in eenen graat.

Dit toont ons hier de DOOD van zoo een KONING,
De beſte die ooit Zions Throon bezat;
De bleeke DOOD, die ſleept hem na zijn Woning,
En doet hem gaan 't gemeene Weerelds pat.

Hosted by Google

Dien VORST, van wien wel eertijds Israëls Maagden
uit gaande, zongen tot zijn Lof, en Eer;
Word nu betreurd, om dat het God behaagden
Te vellen, dezen Cederboom ter neer.

Maar heeft Gods Volk met reden mogen klagen
Om hun verlies: zoo heeft ons Nederland,
Tot treuren regt, dewijl in deze dagen.
Gevallen is, den steun van 't Vaderland.

Dien groote VORST, die als een muur zig zette
Tot scherm des Lands, en Christi ware Kerk,
En 's Vyands magt, zoo menigmaal belette
't Uit voeren van des Antichristens werk.

Die naar 't model van zijn beroemd Geslagte,
Zijn leven nooit geagted heeft te dier
Voor Godes Kerk: en die te zamen bragte
In Liefdens band, den Brit, en Batavier.

Nu leid U roem, en Kroon ô Neêrland neder!
G' hebt reden, om te trekken 't rouw kleed aan,
Wie zal ons zulken Held verschaffen weder?
Om in de bres voor 't Vaderland te staan.

Maar uwen pligt in dit verlies naar dezen;
Zal u dit Werk, gepredikt door Gods Vriend,
Genoegzaam tot een lesse konnen wezen
't Geen tot U troost, bedroefde Neêrland diend.

HENRICUS MORINGH.
Predikant in Bruchem en Kerkwijk.

Hosted by Google

DE KLAGENDE DOGTER VAN JUDA,

OVER HET VERLIES VAN HAAR KROON,

Toegepast op de Allerbeklaaglijkste DOOD *van zijn* MAJESTEID

ILLE DE ER E,

DOOR GODS GENADE,

KONING VAN ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK, EN YRLAND, ERFSTADHOUDER, CAPITEIN ADMIRAAL GENERAAL &c. &c. &c.

In deze tijden voorgestelt uit de Klaagl. V: 16. Aan de Gemeinte *Jesu Christi*, op de OUDE TONGE, den 7 Mey 1702.

Door ADAMUS VAN HALEN, 16[illegible]—1717
Predikant Aldaar.

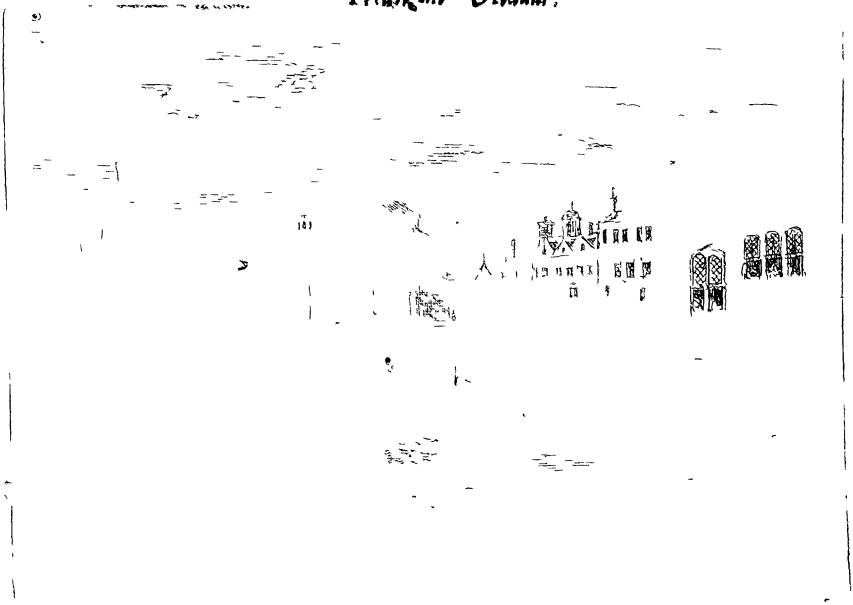

Tot ROTTERDAM, by REINIER VAN DOESBURG, 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

OPDRAGT

AAN DE HR. EN MR.

BERNARD ADRIAAN TER BURGH,

SCHOUT, EN SECRETARIS DER STAD BUREN, &c.

Mijn Heer en Neef.

IN zijn leven een Koning, Vorst, of te Held van grooten aanzien en achtinge geweest te zijn in de Weereld, en na zijn Dood niet beklaagt te werden was een beklaagelijken toestand. Lijk-reden over de Dood van zoodanige Personagien te doen is by vele Volkeren gebruikelijk. Wanneer de Koning *Josia* gestorven in het bloey van zijn leven en begraven zijnde, zoo *bedreef* niet alleen *ganssch Juda en Jerusalem rouwe over hem*, maar *Jeremias maakt ook een Klaaglied: desgelijks alle Sangers en Sangeresse.* II. Chron. XXXV. 24: 25. De *Grieken*, en byzonder *die van Athenen* hadden ook dit gebruik; dat men den Lof en de Daden der dappere Mannen ten tijde van hare begraaffenisse op haalden, en met een Lijk-reden den volke voorstelde. *Cicero de Orat.* Valerius Publicola by de *Romeinen* een Lijk-reden gevoert hebbende over de Dood van *Brutus*, zoo was het zelvige den Raad van Romen zoo behagelijk, dat het van die tijd af een gewoonte, ja een genoegzame Wet geworden was, door Lijk-redenen te vereeuwen de Heldendaden der geener, die van het Gemeene Best, in den Oorlog, of anderssins wel verdiend hadden. Dit was ook zeer gebruikelijk by de Oude *Christenen*, na het getuigen is van *Nicephorus lib.* 12. *cap.* 11. En hier van daan zijn nog overig de Lijk-redenen van *Eusebius* over Constantinus: die van *Nazianzenus* over Basilius en Cæsarius: die van *Ambrosius* over Valentinus, Theodosius &c. Dit dan nu zoo zijnde, zoo dagt het ons ook

 tijdig,

Hosted by Google

tijdig, na dat het Koninklijke *Lijk* van dien weergalooze Koning WILLEM de DERDE, Hoogloffelijker memorie met een groote ſtatie te Grave is gebragt, dat wy ook zijner in onze openbare aanſprake eerlijk gedenken moſten. De *Joden*, zoo dikwils als zy gelegentheid hebben van eenig overledene Vrind te gedenken, gebruiken dat Spreekwoord van Salomon, *De gedagteniſſe des Regtvaardige zal tot zegeninge zijn.* Prov. X 7. En zoo zijn ook de *Rabbijnen* gewoon in hare Schriften te zeggen, זכרונו לחיי העולם הבא, *Zijn gedagteniſſe zy tot in eeuwigheid*, ofte ook door een verkortinge van ſchrijven ל"ז *Zaliger gedagteniſſe.* Dit is ook wel zoo by ons *Chriſtenen* gebruikelijk. Ik weet wel, dat in dezen veel misbruik en vleieryen ſteken kan, zoo dat men wel eens een Weereld's Menſch, wiens uitgang rampzalig geweeſt is, noemen kan met de naam van een zalige gedagteniſſe: maar ik ben overtuigt en verzekert, dat ik my hier aan niet ſchuldig make, wanneer ik zegge, dat Koning WILLEM de DERDE, glorieuzer gedagteniſſe gegaan is in die plaatſe der weergalooze, eindelooze, en zalige eeuwigheid, daar weinig Koningen komen, gelijk *Buchananus* de gewezene Leermeeſter van Koning *Carel* I. zijn Majeſteit door een van zijne Ed. dede aan zeggen. Op een Godzalig leven kan geen quade dood volgen, want: *qualis vita finis ita. Zoo het leven is, zoo is het ſterven.* Nademaal nu deze Lijk-reden het ligt ziet, zoo neme ik de vrijmoedigheid, om U Ed. de zelvige op te dragen, my daar toe verpligt vindende om vele genotene Vrindſchappen &c. *Jehovah* zegene U Perſoon met een langduurige gezondheid, *Jehovah* geve U Ed. nog vele jaren te zijn ten beſte van Stad en Kerke. *Jehovah* verleene U Ed. dat gy, den Raad Gods met blijmoedigheid gedient hebbende, in vrede tot uwe Vaderen mogt vergadert werden. Dit is de wenſch van

U Ed. toegenege Dienaar en Neef

Oude Tong, den 30 Mey 1702.

ADAMUS VAN HALEN.

DE

Hosted by Google

DE KAGENDE DOGTER van JUDA,

Over 't verlies van haar KROON.

Klaegl. V. 16.

De Kroone onzes Hoofds is afgevallen, ô wee nu onzer dat wy (zoo) gezondigt hebben.

AAnmerkelijk zijn de woorden van Salomon / de wijste onder de Kinderen der Menschen / en te gelijk een Prediker / en een Koning over Israel. Alles heeft zyn bestemde tyd: Daar is een tyd om gebooren te werden, en een tyd om te sterven: Een tyd om te weenen, en een tyd om te laggen, Een tyd om te kermen, en een tyd om op te springen: Want God verandert veeltijds de tyden en de stonden, na zyn believen. Dit heeft zijn Waarheid in een ider Mensch in 't bysonder / 't zy onderdaan / 't zy Koning. Ook in een geheele Staat / of in een gansche Kerk. Daar was een tijd voor Job, in de Lande Uz / Jehovah hem bewaarde / en met Kinderen / Rijkdom / en eere zegende / dat hy zijn gangen wiesch in boter, en de rotze by hem Olybeken uitgoot, en dat hy een Man was / grooter dan alle die van het Ooften: Maar daar quam ook een tijd voor hem / dat hy berooft wierde van zijn Zonen en Dogteren / Rijkdom / eere en aanzien: Dat hy van zijn voedzolen aan, tot zyn hoofdschedel toe met booze zweren geslagen, op een mesthoop met een potscherf sat, om zig daar mede te schrabben, bespot van zijn Vrouw / hardelijk gehandelt van zijn Vrienden / en buiten hoop van eenige herstellinge: Maar ah veranderde dezen tijd tegen hope / en gaf hem al zijn goed / at / en agtinge wederom / zoo dat Jobs laaste meer dan zyn eere gezegent was.

Eccles. III. 1, 2, 4. *Dan.* II. 21. *Job.* I: 2, 3, 12, 13, 14, 15 16, 17, 18, 19, 20. en XXIX. 6. en 11, 7. 8, 9. en XI. 2. 3, 4. en XLII. 12, 13.

Den Koning Nebucadnezar in Hoovaardigheid en groodsheid wandelende op het Koninklijke Pallets van Babel / en van zijn magt en Heerlijkheid uitroepende / Is dit niet dat groote Babel, dat ik gebouwt hebbe tot een Huis des Koninkryks, door de sterkte myner magt, en ter eere myner Heerlykheid? Hoorde aanstonts een stemme uit den Hemel / U o Koning Nebucadnezar werd gezeit, het Koninkryk is van u gegaan. Men zal U van de Menschen verstooten, en uwe woninge sal zyn by de Beesten des Velts: Men sal u gras te smaken geven als de Ossen, en daar zullen zeve tijden over u voor-

Dan. IV. 29, 30. *vers* 31, 32.

bygaan, tot dat gy bekent, dat de Alderhoogste over de Koninkryke der Menschen heerschappye heeft, en dat hyze geeft aan wien dat hy wil. Deze wierde ook van God / die de tyden en stonden
vers 36. verandert, na het voleindigen van zeven agter een volgende jaren wederom herstelt / zoo dat de Heerlykheid van zyn Koninkryk, zyn Majesteit en zyn glans wederom op hem quam, en in zyn Koninkryk met grooter Heerlykheid als te voren vereert wierde.

Even zoodanige verwisselingen van tyd zietmen ook in een geheele Staat van Koninkryken en Landen / want daar is een tijd van vre-
Ps. CXLIV. 13, 14. de ende voorspoet / in welke de winkelen vol zijnde den eenen voorraad na den anderen uitgeven: Dat de kudde by duizenden werpen, ja by thien duisenden op de hoeven vermeenigvuldigen: Dat de Ossen wel geladen zijn: Dat geen inbreuk, nog geen uitval, nog ge-
2 Chron. XV. 5, 6. krys op de straten zyn. Daar is ook een tyd van Oorlog en verwoestinge / in welke vele beroerten zyn over alle de inwoonders van die Landen: Dat Volk tegen Volk, en Stad tegen Stad in stukken gestooten werden, om dat God haar met alle angst verschrikt. Ge-
1 Reg. XIV 10, 11, en XV 27, 29. lijk dit ook zoo vervult is in die ellendigen toestant der tien stammen / na dat zy van het Huis van David zyn afgeweken.

Gelijke tydverwisselingen / zijn de Kerken ook onderhevig / waar-
en XVI. 21. omme zy ook by de Mane vergeleken werd / die nu eens ligt / nu een duister / nu eens wassende / nu eens afgaande is. Zomtyds is zy verheven tot een top der bergen, en boven de Heuvelen, ende is
Cant. VI. 10. Au us. in Ps. X. een spruite van Gods plantinge, en een werk van zyne handen, op dat hy verheerlykt werde. Maar zomtijds zit zy / als of zy van God verlaten / en hare Vyanden ten proye overgegeven was / zig
Jes. 11, 2. en LX. 21. als een Duive verbergende in de klooven der Steenrotzen, in het verborgene eener steyle plaatze, zoo dat zy ook klagen moet. Sal
Act. IX. 31. dan de Heere in eeuwigheid verstoten, en voortaan niet meer goedgunstig zyn? Hout zyne goedertierentheid in eeuwigheid op? Heeft
Kant. II. 14. die toezegginge een einde van geslagte tot geslagte? Heeft God vergeten genadig te zyn? Heeft hy zyne barmhertigheid door toorne
Ps. LXXVII 8, 9, 10. toegesloten?

Na dat nu de verscheidentheid der tijden is / daar na moeten ook de verscheidentheden der Hardstogsten gereguleert zijn. Gaat het een igelijk in 't byzonder / 't zy Onderdaan / 't zy Koning / 't zy Staat / 't zy Kerke / ofte die allen te gelijk op een zonderlinge maniere wel / dat dan een igelijk zijn evenaaste vermane tot lof / ende zegge. Komt
Ps. XCV. 1, 2 en XCVI 11, 12. laat ons den Heere vroilyk zingen, laat ons juichen den rotzsteen onzes Heils. Laat ons zijn aangezigte te gemoete gaan met lof: Laat ons hem juichen met Psalmen. Dat de Hemelen haar verblyden, ende de aarde haar verheuge: Dat de Zee bruische met haar volheid. Dat het veld huppele van vreugde met al datter in is, dat dan alle Boomen des Velds juichen. Maar indien haar naare en zware verdrukkingen drukken / dan moetmen ook werkstellig maken / 't geen

tegen de Heere der Heirscharen door de mond van den Propheet Jeremias gesproken heeft. Merkt daar op, en roepen klaagvrouwen, dat zy komen: Ende zendet heenen na de wyze Vrouwen, dat zy komen, en haasten, ende een weeklage over ons opheffen, dat onze oogen van traanen nederdaalen, ende onze oogen leeden van water vlieten. Leert uwe Dogteren weeklagen, ende elk eene hare metgesellinne klaagliederen. *Jer.* IX. 17,18,20.

Den Propheet Jeremias beleefde zoodanige tijden, dat de Godzaligheid der Voorvaderen in vergetendheid gekomen was, dat de het Hof en den Tempel, en het ganssche Land verontreinigt den: Dat de getrouwe Propheten, als Boanergessen en Sonen Donders, de bedreiginge van Gods schrikkelijke oordeelen luids heels verkondigen. Het verderf naderde vast, en quam ook ten lesten zekerlijk, en wel zoo schrikkelijk, dat het Hof ende Tempel, Jeruzalem en gansch Juda het onderste boven gewerpen wierde, ende de Kinderen Sions by na als beesten, en den Koning in kopere boeyen gebanklijk na Babel heene gevoert wierden. Dit perste den Propheet Jeremias zijn קינות, dat is Klaagliederen af, die hy na het zeggen der Joden zoude gemaakt hebben in een zeker hol, niet verre van Akeldama, daar hy zat in het gezigte van het verwoest Jerusalem. Daar hadde hy zijn Klaagliederen zeer erbermelijk ingesteld, hoe sit die Stad zoo eenzaam, die vol volk was! van welkers eerste woord איכה Hoe deze klaagliederen in 't Hebreeuwsch genaamt werden. Byzonder blykt ook zijn droefheid in onzen Text נפלה עטרת ראשנו / אוי נא לנו / כי חטאנו De Kroone onzes Hoofts is afgevallen, o wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben. *Klaagl.* I,1.

De korten inhoud dezer woorden is de Dogter van Juda klagende, dat zy om hare zonden berooft is van hare Kroone.

In deze woorden komen ons voor. I. De ellende, die betreurt werd. II. De verdienende oorzaak van deze ellende. III. De verweegelijke weeklage over het eene en het ander.

I. De ellende, die betreurt werd, is vervat in deze woorden, De Kroone onzes Hoofs is afgevallen, God noemt het Joodsche Volk meenigmaal met de naam van de Dogter Sions, Kinderen Sions, de Dogteren van Juda, de Jonkvrouwe, de Dogter Jerusalems, die wel in haar eerste jaren als een ellendig verlatene Dogtertje hadde geweest, maar die nu grooter geworden zijnde, de Heere met water wiesch, dien Hy het bloed affpoelde, en zalfde met olie, dien Hy ook bekleede met gestikt werk, en schoide met Dassevellen, die Hy met syn linnen omgorde, en met zijde bedekte, dien Hy met cieraad vercierde, en arm ringen aan de handen, en een keten *Klaagl.* II,4,5,18. *Ps.* IX.15. *Klaagl.* IV. 2. *Klaagl.* II,2. *Jes.* XXXVII. 22. *Ezech.* XVI.9. 10. 11, 12.

Hosted by Google

keten aan den hals, en oorringen aan de ooren dede, en met een Kroone van Heerlykheid op het Hooft vereerde.

Dusdanig verbeelde het Joodsche volk haar voorgaande Heerlykheid / en inderdaad Gods Heerlykheid was ook gebleken over haar / doen zy door zoo vele wonderen wierden verlost / uit de Egyptische Dienstbaarheid / zoo wonderlyk bewaart in de Woestyne / gedeckt met een Wolke / gespyst met Manna uit den Hemel / gedrenkt met Water uit de rotzen / bekleed met kleederen / geschoent met schoenen / die in haare reysen niet verouderden; doe Jehovah op Sinai nederdaalde / en met verschrikkelyken Donder en Blixem zyn Wet gaf / geschreven op twee Steenen Tafelen: Doe Hy haar op een Majestieuse wyze in Canaan tot een erfbezittinge inbragt / gelyk haar Vaderen belooft was: Doe hy woonde in het midden van haar / en haar beschermde tegens alle hare vyanden.

Door het Woord עטרה / kroone, konnen wy hier vooreerst verstaan de Koninklyke Heerschappye van het Huis van David. 't Is kennelyk hoe Jehovah David heeft verkoren / en van agter de Schaaps kooye genomen / om Jacob zyn Volk en Israël zyn erfenisse te weiden: Hoe Hy een Kroone van fynen Goude op zyn Hooft gezet, en hem
Pſ. XXI. 4. 6. ook Majesteit en Heerlykheid toegevoegt heeft.

Nimmermeer heeft deze Kroone met grooter luister geblonken / als op het hooft van David, die als een dapperen Oorlogs Held het Rykke door de Wapenen uitgebreid heeft; en ook op het Hooft van Salomon, zynen Zoon / die door de Vrede het zelvige ten hoogsten top van magt en Heerlykheid opvyzelde / en den bloey van Rykdom weelde daar in bragt. Ten anderen zoo beteekent de Kroone hier ook de vryheid / en onafhankelykheid / mitsgaders het vermogen / Rykdom en agtbaarheid van den gantschen Staat. Jesaias zullende beschryven de groote voorspoet en Heerlykheid van het Geestelyke Israel / die zelfs de vremden in de Oogen zoude flonkeren / zoo dat de Heidenen de
Jeſ. LXII. 3. geregtigheid Sions / en alle Koningen haar Heerlykheid aanschouwen zouden / zegt. Gy zult een Cierlyke Kroone zyn in de Hand des Heere, ende een Koninklyke hoed in de Hand Gods. Maar in tegendeel / wanneer den Propheet voorzeide / dat de ganſche Staat der thien Stammen Israels teenemaal zoude verballen / zoo drukt
Jeſ. XXVIII. 1, 3, 4. zy dit aldus uit. Wee de Hoovaardige Kroonen der dronkenen van Ephraim, welkers Heerlyke Cieraad is als een afgevallene bloeme, die daar is op het Hooft der zeer vette valleye der geslagenen van den Wyne. De Hoovaardige Kroonen der dronkenen van Ephraim zullen met de voeten vertreden worden. Ende de afgevallene bloeme zyns Heerlyken Cieraads, die op het Hooft der zeer vette valleye is, zal zyn gelyk een vroegrype vrugt voor de Somer, welke, wanneerze imand ziet, terwyl zy nog in zyn hand is, opslokt.

Ten

Hosted by Google

Ten derden, zoo kan ook dooz deze Kroon verstaan werden / een Kroon van grooter Heerlykheid / hier in bestaande / dat hy re regeringe was een Godheerschappye, want de Heere der Heirscharen zelfs / was haar tot een Heerlyke Kroone, ende tot een cierlyken krans. Het Land Canaan was het erfland des Heere: Jeruzalem, de Stad des grooten Gods: Den Tempel het Pallets des Hemelsch Koning: Het Heylige der Heyligen het Koninklijke Cabinet van Jehovah: Het Goude verzoendekzel op de Arke tussen de vleugelen der Cherubinen den Throon der Godlelyke Majesteit: Den Hoogenpriester, den eersten Dienaar / ende de andere Priesters, de mindere bedienden van dezen Koning: De Koningen van het Huis Davids / zelfs niet meer / als Stedehouders: Dit Koninklijke Pryeerdom onder deze Godheerschappye was / de hoogste eere en Heerlykheid Israels. Jeremias was hier mede zoo in zyn schik / dat hy zeide / een Throon der Heerlykheid, een hoogheid van den eersten aan, is de plaatzen onzes Heiligdoms. Ende ganschc Kerke galmt hier over ook uit: De Heere is onze Rigter, De Heere is onze Wetgever, de Heere is onzen Koning. *Theocratia. Jes.* XXVIII. 5. *Claurius Corona, Templum & cultus Calvinus Corona, Regnum & Sacerdotium, Jer.*

Deze Kronen hadde de Dogter van Juda vele honderden jaren agter een nu in meerder nu in minder luister van heerlykheid op het hooft gedragen: Want hy maakte Jacob zyn woorden bekent, Israel zyne zettingen ende zyne regten, ende dat dede hy alzoo geenen volke. Ende God was bekent in Juda, in Israel was zyn naam heerlyk, tot Salem was zyn tente, en tot Sion zyne Wooninge Ja de Jehovah beminde de poorten Sions boven alle Woninge Jacobs, en zeer Heerlyke dingen wierden in haar gepredikt. Maar helaas: nu was zy jammerlyk afgevallen. XVII. 12. *Jes.* XXXIII. 22. *Ps.* CXLVII. 19. en LXXVI. 1, 2, 3. en LXXXVII. 2. 3.

De glans en luister van deze Kroon is niet weinig bezwalkt / als door de ongezeggelykheid van Rehabeam, de Sone van Salomon, thien stammen van het Huis van David wierden afgescheurt / die een anderen Koning over haar verkosen. Ten tijde van Jeremias w s de Kroon aan het waggelen, ende de Koningen / die de Kroone op haar Hoofden droegen / bezaten de zelvige precario en als ter bede van uitheemsche Koninge. Na dat Josias tegen Pharao Necho, Koning van Egypten, roekeloosiyk ten strijde was opgetrokken / en in de Battalje by Megiddo, een Stad gelegen in Manasse, gewondet / en van daar op een Wagen gevoert na Jeruzalem, alwaar hy van de wonde stierf en in zyn graf begraven wierde: Soo nam het Volk des Lands Joachaz, de Sone van Josias, en zalfde hem tot Koning in zyn Vaders plaatse in deze beroerten des Rijks en gemeene nood / om hem metterhaast Koning te hebben / op dat zy door hem tegens Pharao Necho beschermt mogten werden. Maar Pharao Necho verstond het zoo niet / want na een korte regeeringe van drie maanden / heest Pharao Necho, hem te Ribla in't Land van Hamath (welk gelooft werd Apimia, of Antiochia geweest te zyn) 2 *Reg.* XXIII. 30, 33. 1 *Reg.* IX. 15. 2 *Chron.* XXXV. 23, 24.

zijn) laten binden / op dat hy te Jeruſalem niet regeren zoude / terwijl Pharao Necho was ſtrijdende tegen Carchemis, en hy leide het Land een boete op van hondert talenten Zilvers en een talent Gouds, 't welk gereeknt werd op hondert en thien duiſent Rijksdaalders.

Burmann. over 2 Reg. XXIII.

Hy ſtelde ook Eliakim, de Sone van Joſia, in zijn plaats / en veranderde zijnen naam Eliakim in Jojakim, daar mede alzoo betoonende / dat hy over hem te gebieden hadde en dezen Jojakim haagt in zijne regeeringe op die ſchattinge / die Pharao Necho het Land hadde opgelegt onder Joachaz, eiſſchende dat geld van een ider na zijne ſchattinge. Dezen Jojakim was eerſt een Knegt / dat is een vaſal

2 Reg. XXIII. 34, 35.

van den Koning van Egypten, en daar na van den Koning van Babel dzie jaren lang / en konde nauwlijks zijn Kroon tegens de benden der Chaldeen, en Syriers, en der Moabiten en der Kinderen Ammons

2 Reg. XXIV. 1, 2, 10, 11, 12, 13 14, 15, 16.

verdedigen. Na hem quam Jojachim, de Sone Jojakims, tot den Kroon: Maar binnen Ieruſalem belegert zijnde dooz Nebucadnezar, den Koning van Babel, zoo ging hy met zijn Moeder Nehuſtha, en zijn knegten / en zijn Vorſten, en zijn Hovelingen uit de Stad tot den Koning van Babel, welke hem gevangen nam in het agtſte ar zijner regeeringe / en hy roofde de ſchatten van het Huis des / ende de ſchatten van het Huis des Konings / en hief alle vaten af / die Salomon den Koning Iſraels in den Tempel des Heere gemaakt hadde / en hy voerde ganſch Jeruzalem weg / misgaders alle de Dozſten / en alle ſtrijdbare helden / tien duiſent gevangenen / alle Timmerlieden ende Smeden / en lied niemand over dan het arme Volk des lands: Ja hy voerde ook Jojakim weg na Babel / mitsgaders des Konings Moeder / ende des Konings Wijven / en zijn hovelingen / en alle kloeke Mannen tot zevenduiſent / en alle helden die ten oozlog geoeffent waren. Doe ſchuddede waarlijk de Kroone, en doe wankelde hy grootelijks op 't Hooft van de Dogter van Juda, als zijnde zoo onder het beſtel van uitheemſche Koningen geraakt die daar over naar haar welgevallen het bewind hadden: Maar deze Kroon viel ganſchelijk van het Hooft van de Dogter van Juda, na dat Zedekias haar tot in het elfde jaar ongelukkig gedzagen hadde / want deze werde na dat Ieruſalem van de Babyloniers

2 Reg. XXV. 1, 4, 5, 6, 7.

vermeeſtert was / in zijn vlugt dooz den weg des vlakken velds / van de Chaldeen agterhaald in de vlakke Velden van Jericho, en gegreepen / en tot den Koning van Babel na Ribla (alwaar hy zig gedurende deze belegeringe hadde opgehouden) gebzagt / alwaar Nebucadnezar een Oozdeel tegens hem uitſprak van wegen zijn ondankbaarheid ende meyneedigheid tegens hem / die hem tot Koning gemaakt hadde / en van wien hy zoo trouwloozlijk afgevallen was; zoo dat Nebucadnezar hem wreedelijk beide de oogen dede uitſteeken / na dat hy met de zelvige die dzoevige doodinge van zijne Sonen / die als beeſten dooz zijn aangezigte geſlagt werden / aan ſchouwt hadde / en doe met twee koperе keetenen gebonden na Babel henen gevoert /

en

en aldaar in banden gestorven / zoo dat hy een van de rampzaligste Menschen der Weereld geweest is / waarom ook de Joden zeggen / dat deze klagte over Zedekias, gevoert is / en dat hy heeft uitgedronken den droesem en de hefe van alle tyden ende eeuwen. Deze is de laatste van het Huis Davids geweest / die deze vermaarde Kroone op het hooft gehad heeft. Buiten allen twijffel hadde de klagende gemeente hier het oogh op / wanneer zy in dit klaaglied zeid / נפלה עטרת ראשנו / de Kroone onzes Hoofs is afgevallen.

Met dezen slag viel ook al het aanzien / en de vryheid van Juda, zoo dat al het cieraad der Dogteren Sions weg gegaan was; Die Stad als een Weduwe geworden was, die groot was onder de Heidenen, een Vorstinne onder de Landschappen ook cijnsbaar: en zy / daarmen van zeide / Is dit die Stad, die volkomen van schoonheid was, een vreugde der ganscher aarde? Deze was nu in die Staat gebragt / dat de vyanden haar mond daar over sperden, en fluiteden, en knersten op de tanden: zeggende wy hebbenze verslonden, dit is immers den dag, die wy verwagt hebben, wy hebben hem gevonden, wy hebben hem gezien. Want zy hadden verbrand het Huis des Heere, en het Huis des Konings, misgaders alle de huyzen van Jeruzalem, en alle de Huisen der grooten, en hadden de muren van Ieruzalem rondom afgebroken. In somma alle de gedaante van een Volk hadden zy verloren: Sy waren nu maar een deel verstrooide slaven / of een berooft ende geplondert Volk, verstrikt in de hollen, en versteken in de gevangen Huyzen, tot welker zielen men zeiden / buigt u neder, dat wy over u gaan, en zy leyden hare ruggen neder als de aarde, en als een strate den geenen, die daar over gaan. Deze ellendige / hadden nu overvloedige redenen om te klagen. De Kroone onzes Hoofds is afgevallen.

Klaag. 1: 6, 1. en 11: 15, 16.

11 Reg. xxv. 9. 10.

Jes. XLII. 22: en L. 23.

Maar met de Kroone van het Huis van David, hadde Juda ook תורה עטרת de Kroone des Wets, ende כלילא דכהונתא / De Kroone des Priesterdoms (na het onderscheid dat de Joodsche Rabbynen maken) zijnde alle te zamen kroonen des Heere / op een jammerlijke wijze te gelijk verloren. Het Land Canaan was de Heidenen ter bezittinge gewozden: De Steden van Juda overmeestert / ingenomen en verwoest / Jeruzalem ende den Tempel met den viere verbrand / de vaten des Heiligdoms gerooft / en in het huis van den afgod Bel tot Babel nedergezet: De Priesters buiten staat gestelt / om in een land reukwerk en spijs-offer / sond-offer / en dankoffer toe te brengen: De Leviten met smaad en hoon geberght ar overwinnaars ten gevalle een van de Liederen Sions te speelen / 't geen e harpen deden hangen aan de Willi n; ende niet grooter id gedenken aan Jeruzalem. Dit verlies en wel voornaamste oorzake / dat Juda de dede uitgalmen. De Kroone onzes Hoofds is a gev

Midr. Sam. 5. 23. *Buxtorfius in Tiberiade cap.* X. *Otthon. Lexic. Rabbinico Philolog.*

Psal. CXXXVII. 2, 5.

II. Maar welk zijn nu de oorzaken van alle die dzoevige ongeluk-
ken ende nare rampen / die Juda zoo schrikkelijk zijn overgekomen?
Den man Gods Moses heeft vele honderden jare te voren deze gron-
welijke verwoestinge des Lands / ende des volks voorzegt / en met
Deut. xxix. 24. eenen ook te kennen gegeven / dat de volkeren vragen zouden / waar-
25. om heeft de Heere deze landen alzoo gedaan ? Wat is de onstekin-
ge dezes grooten toorns ? Ende dat het antwoord zoude zijn: Om
dat zy het verbond des Heere, des Gods harer Vaderen hebben ver-
laten, dat hy met haar gemaakt hadde, als Hyze uit Egyptenland
uitvoerde.

Indien zy het verlies van de Kroone hadde toegeschreven aan de
Heideggeri Enchirid Eiblic. Godsloosheid van haare Koningen / het was niet buiten reden geweest /
want al die koningen / die wy te voren hebben genoemt / en op wel-
kers Hoofd de Kroone gewankeld heeft / ende die laatste / van wiens
hooft de kroone is afgevallen, zijn allen met deze zwarte kole afge-
maalt. Sy deden dat quaad was in de oogen des Heere.

't Was Jojakim, voor wiens ooren Jehudi, een van zijne Hove-
Jerem. xxxvi. 23, lingen / las de rolle / waar op Baruch uit de Mond van Jeremias
24, 25. de Woorden des Heere geschreven hadde: En het geschiede als Iehudi
drie of vier stukken gelezen hadde / zoo versneed hyze met een schrijfmes /
en wierpze op het vier van den haart / tot de ganssche rolle verteert
was / en zy en verschrikten niet, nog verscheurden hare kleederen
niet, de Koning, nog alle zyne knegten, die alle deze woorden
gehoort hadde: Hoewel ook Elnatham en Delajah, ende Gemaria
by den Koning daar voor spraken, dat hy de rolle niet en zoude
verbranden, dog hy en hoorde niet na haar. Konde daar wel groo-
Deut. xvii. 18, ter hoon en vilepnie / en smaadheid / de Goddelijke Majesteit aangedaan
19. worden ? Ja konder wel iets gedaan / ofte gedagt werden / dat de
opperste regtveerdigheid met meerder baldadigheid ter wraake tergde!
Te meer dewijle na Gods bevel den Koning / als hy op den stoel
zyns Koninkryks zit, gehouden was zig een dobbel van deze Wet
uit te schryven in een boek, uit 't geene voor het aangezigte der
Levitische priesteren is. Welke by hem zal zyn, en hy zal daarin
Rabbi Maimon. Hal. Tephil. Cap. 7. & Halachel. cap. 3. lezen alle de dagen zyns levens, op dat hy den Heere zynen God
leere vreezen, omme te bewaren alle de woorden dezer Wet, ende
deze Inzettingen om die te doen. Welke afschrijvinge van het Boek
der Wet den Koning doen moste / na de verklaringe der Joodsche
Rabynen, boven de boeken / die hem zijn Ouders en voorzaten na-
gelaten hadden: En zoo die hem geen boek hadden nagelaten / zoo
moste hy zig / gelijk ook al het volk dede / twee exemplaren ofte Co-
pyen der Wet afschrijven / en welke hy bewaaren moste onder zijn schat-
ten / en een 't welk hy nait van zig leggen moste / ten zy hy ging na
het secreet / of badstoof of onreyne plaatzen.

Maar Zedekias moet het ook al heel grof gemaakt hebben / de
wijle den Propheet Ezechiel Hem dorste zonder bewimpeling in het
aan-

aangezigte verwijten / dat zijn Godloosheden / de oorzaak van zijn verderf / en der oinheerringe van zijn kroone was / want uit de naam van Jehovah de Heere spreekt hy hem aldus aan. En gy, o onheilig, Godloosch Vorst Israels, wiens dag komen zal, ten tyde der uiterste ongeregtigheid: Alzoo zeid Jehovah, de Heere. Doet dien hoed weg, en heft die Kroone af? Ik zalze omgekeert, omgekeert, omgekeert stellen, ja zy en zal niet meer zyn. 't Was dan de groote en grove Godloosheid dezer Koningen toe te schrijven / dat de Kroone van niemand van de nakomelingen van David meer gedragen wierde. *Ezech.* XXI. 25,26,27.

Maar 't was ook geenzins de meyninge van den Propheet / om het Volk in dezen te ontschuldigen: Hy neemt het in zijn ruimte / en wil ook hare zonden doen bekennen / zelfs de H. Oudere der Priesters en de Propheten niet uitgesloten / tot welke beide hy behoorde. Gelyk een dief beschaamt word, wanneer hy gevonden werd, alzoo zyn die van den Huise Israels beschaamt: zy, hare Koningen, hare Vorsten, en hare Priesters en haare Propheten. Niemand wasser / die hier zig zelfs konde vryknennen ende onschuldig houden / 't was hier *Qualis Rex, talis Grex.* dat is: Zoo den Koning, zoo den onderdaan. Daar was ook geen zoort van Grouwelen / en Godloosheden / waar mede zy zig niet bezoetelt ende verontreynigt hadden. *Jerm.* 11: 26.

Deze algemeene verdorventheid nu was de waaragtige / en ook een billijke oorzaak van haar algemeyn verderf. Ieruzalem heeft zwaarlyk gezondigt, daarom is zy als een afgezonderde Vrouwe geworden: alle, die ze eerden, agtenze onwaard: Hare onreinigheid is in hare soomen: Sy en heeft niet gedagt aan haar uiterste: Daarom is zy wonderbaarlyk om laag gedaalt, zy heeft geen trooster. Hierom haar zelfs verooordeelende / en Jehovah hier in regtvaardigende / zeide zy. De Iehovah is regtvaardig, want ik ben zyn mond wederspannig geweest, van buiten heeft my het zwaard van Kinderen berooft, van binnen is als de Dood. Dit was ook haar eige bekenteniſſe. De Kroone onzes Hoofts is afgevallen, om dat wy zoo gezondigt hebben. *Klaagl.* 1: 8, 9. 18, 20.

III. Deze dingen / het afvallen van de Kroon, en hare grouwelijke zonden, troffen haar zoo gevoelig aan het herte / dat zy op een heel jammerlijken toon / het wee over haar zelven uitroepen / אוי נא לנו / O Wee nu onzer. En wel met regt: Want gelijk het verlies in zig zelfs zeer groot was / zoo wierde het daar dooz nogh meerder verzwaart / dat zy het haar zelven moetwilliglijk en halsterriglijk op den hals gehaalt hadden / ende sinders van dit haar verderf gewozden waren.

Smertelijk was het / dat de Kroone van David ter aarde wierde nedergeworpen en tegens dezelvige ontheyligt. Hoewel zommige Koningen / als Jojakim en Zedekias, wanneermen alleen op haar Persoonen ziet / niet veel beklagens en betreurens waardigh zyn:

Zoo dat Jeremias van Jojakim door Gods Geest voorzegt hadde.

Jerem. XXII: 18. Zy en zullen hem niet beklagen, och myn Broeder! zy en zullen hem niet beklagen! och Heere! ofte och zyn Majesteid! 't Was evenwel niet te min dzoevig voor alle trouwe Vaderlanders / haar eige Koningen / hoewel godloos / mishandelt te zien. En daarom / hoe qualyk Zedekias by het Joodsche Volk en den Propheet Jeremias verdiend hadde / nogtans die beiden beweenden zyn ongeval zeer ernarmelyk. De adem onzer neuzen, de gezalfde des Heere is gevangen in hare groeven: Van welke wy zeiden, wy zullen onder zyne schaduwe leven onder de Heidenen.

Klaagl. IV: 20.

Hier en boven was 'er nog dzoeviger Wee, wanneer haar gansche Politie te onderging. Jeremias was 'er geheel over bedzoefd / zoo dat hy riep / och! dat myn hooft water ware, en myn oogen een sprinkader van tranen! zoo zoude ik dag en nagt beweenen de breuke der Dogter mynes Volks. Het Volk treurden ook jammerlyk. Onzes herten vreugd houd op, onze reye is in treurigheid veranderd. Daarom is ons herte mat: om deze dingen zyn onze oogen duister geworden. Dit Volk over haar ellendigen staat niet geweg konnende klagen / riepen ook een yder lyk ter hulpe. En gaat het U Lieden niet aan, gy alle, die over weg gaat? schouwt het aan, en ziet, of 'er een smerte zy, gelyk myne smerte, die my aangedaan is, daar mede de Heere my bedroeft heeft ten dage der hittigheid zynes toorns.

Jerem. IX: 1. *Klaagl.* V: 15, 17. *Klaagl.* I: 12.

Het ellendigste in alle hare rampen en beklagelyke ellenden was dit / dat behalven het Ontkroonen en Onthroonen van hare Koningen / ende den ondergang van hare Politie, zy missen moesten de Kroone van de goddelyke Wet, ende de Kroone des Priesterschaps. Indien het eene eenigsins te verzetten was / dat nogtans bezwaarlyk viel / dit andere brak het herte van alle de Liefhebbers van Jehovah en van Sion. Den Hoogenpriester Eli ter nauwer noodaanhoorende / dat Israel geslagen was van de Philisteinen / dat beide zyne Zonen Hofni en Pinehaz in den stryd gesneuvelt waren: bleef / terwyl hem dit geboodschapt wierde / nog zitten op zyn stoel: maar doe de bode daar bybroegde / ende de Arke Gods is genomen, zoo viel hy van schrik en ouderdom agterwaarts van den stoel af / en brak de nek / ende stierf. Ziet / alzoo zeer ging hem de Arke Gods ter herte / dat dierbare Heiligdom des Heere. Dit was het ook / dat Juda zeer jammerlyk beklaagde. De Heere heeft zyn Altaar verstoten: Hy heeft zyn Heiligdom te niet gedaan: Hy heeft de Muuren harer Pallezen in des Vyands hand over gegeven: Sy hebben in het Huis des Heere eene stemme verheven, als op den dag eenes gezetten hoogtyds. Ons Heilig en ons Heerlyk-Huis, daar in onze Vaders u loofden, is met viere verbrand, en alle onze gewenste dingen zyn tot woestheid geworden. Onze weder-partyders hebben u Heiligdom vertreden. Wy zyn geworden als die, over wel-

I. *Sam.* IV: 17, 18. *Klaagl.* II: 7. *Jes.* LXIV: 11. *Jes.* LXII: 18, 19.

welke gy van ouds niet hebt geheerſt, en die na uwe name niet en zyn genoemt.

Dit klagen van de Dogter van Juda / zoude alles te vergeefs geweeſt hebben / indien zy niet boven al met een ſmertelyk en pynlyk gevoel over hare Godtergende zonden en ongeregtigheden was aangedaan geweeſt. Wat klaagt een levendig menſche? Een yder klage van wegen zyne zonden. Zoo onderweegs haar onzen treurpzopheet / en zy nam ook zyne onderwyzinge aan. Aan ziet Heere, was haar geroep / want my is bange: myn ingewand is beroert, myn herte heeft zig omgekeert in het binnenſte van my, want ik ben zeer wederſpannig geweeſt. Daarom en hebt gy niet gespaart. *Klaagl.* III: 39. *Klaagl.* I: 20, en III: 42.

Dit is nu zoo / wat aangaat de openinge ofte verklaringe van't geene de Dogter van Juda met een beklaagelyke ſtem en erbarmelyke zugten uitgalmt. De Kroone onzes hoofds is afgevallen, ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.

Wy zullen nu de nuttige bedenkingen / die wy tot ſtigtinge van onze Zielen / daar in vinden / eens gaan beſchouwen.

I. Als wy hier Aandagtige Toehoozders / van een afvallen eener Kroone hooren ſpzeken / zoo vereiſt de billykheid / dat wy daar by ons zelven op het levendigſte herinneren de ongeſtadigheid / bzoosheid en vergankelykheid van alle dingen van de Weereld: ook der geener / die de aanzienlykſte en hoogſt geagte / ende vaſt geveſtigde ſchenen te wezen. De geheele Weereld is niet anders als een ῥύμη of een haaſt verbygaande gedaante. 't Geen het groodſte in de Weereld is / de Koninglyke waardigheid / is zoo wel zyn wiſſelvalligheden onderworpen als de gemeene Bozgerlyken ſtaat. De Kroonen waggelen op de hoofden der Koningen: de Koninklyke Thzoonen ſtaan op raderen / en verwiſſelen van bezitter / zoo meenigmaal als het de Jehovah / die over de Koninkryken Heerſchappye heeft, behaagt: want Hy ſtort veragtinge uit over Princen, en doet ze dwalen in het woeſte, daar geen weg en is. Hy zet Koningen af, en hy beveſtigt Koningen. Geen Monarchien zoo magtig / zoo aanzienlyk / zoo groot / zoo wyſſelyk / zoo voozzigtelyk geregeert / zoo kloekmoedig / zoo manhaftig verdedigt / of zy hebben voor de tyd moeten ten / ende de voozgaande plaatſe maken voor de volgende. 't en van oude tyden in de Babyloniſche, Perſiſche, Griekſ en omeinſche Monarchien heeft aangemerkt / dat heeft men in deze ende de vorige eeuwen in zoo veel verſche exempelen gezien / na by en van verre / ende de zake is te bekent / als dat zy een nader uitlegginge en verklaringe zoude van noden hebben. *Dan* IV: 32. *Pſ.* CVII. 40. *Dan.* II. 21.

Zyn dan de Weereldſche dingen zoo onbeſtendig / wel waarom maken wy dan onze herten zoo dwazelyk vaſt aan de zelvige / daar zy maar even het oplag van onze oogen waardig zyn? Waarom Salomon / dat Orakel der wyſheid zeide. Zult gy uwe oogen laten

Hosted by Google

Prov. XXIII: 5. ten vliegen op het geene dat niet en is? Want het zal zig gewisselyk vleugelen maken, gelyk een Arend die na den Hemel vlieg. Of schoon de ervarentheid / die der zotten Leermeesterse is / haar honderdmaal / ja duizentmaal en meermalen overtuigt / dat 'er op Koninklyke Kroonen / den glinsterenden rijkdom / en begeerlijke eerampten geen staat te maken is: evenwel zeit elk in zijn rang / als de Dogter Babels in de hare. Ik zal Koningine zyn inder eeuwigheid. Duizenden van menschen zynder / zelfs onder de hlocksinnigsten / die om dit klater goud van de Weereld het bestendigste en duurzaamste goud des Hemels verzuimen en verwaarloozen.

Jes. XLII: 7.

Prov. III: 18. Hebr X: 34. Wy / die Christenen zyn / behoorden al dat onbestendige en veranderlyke voor by te stappen / en alleen dat duuragtige goed, en dat blyvende goed, dat in de Hemelen is na te jagen. 't Geen ook alleen te vinden is by de Heere Jesus, en in deszelfs gemeenschap / daar voor niet anders begeert / als dat men het bedziegelyke goed / en den onregtvaardigen Mammon verzaliende het waaragtige en eeuwigdurende uit zyn handen dankelyk ontfangen. Hy belooft ook zyn dienstknegten en dienstmaagden niet minder als een Kroon, maar 't is

1 Petr V: 4. een onverwelkelyke Kroon, die nimmermeer verslenzen / en nimmermeer van de hoofden vallen zal / en die zy bezitten zullen in eeu-

Dan. VII. 18. wigheid der eeuwigheden, zoo dat nooit een Overwinnaar by de Gzieken en Gemeinen / met zulke heerlykheid gekroont was. En nooit het hoofd van een zegenpzalende Veltoverste by dezelvige met zulken Kroone verciert ende omvlugten konde worde.

II. Wy zien ook uit onzen Text / dat zelfs die dingen / die op de Goddelyke beloften gegrondvest zyn / door de zonden ook ondermynt / ende ter nedergeworpen werden: want om de zonden van Juda is de Kroone van het hooft afgevallen, niet tegenstaande daar beloften van eeuwigduurentheid geweest mogten zyn.

God hadde met zyn uit verkoornen een verbond gemaakt, en David zynen knegt gezworen, dat hy zyn Zaad in eeuwigheid bevestigen zoude, en zynen Throon opbouwen van geslagte tot ge-

Ps. LXXXIX 4, 5, 22, 37, 38. slagte. Met welke myn hand vaste blyven zal: ook zal hem mynen arm versterken. Zyn Zaad zal in der eeuwigheid zyn: en zyn Throon zal voor my zyn gelyk de Zonne. Hy zal eeuwiglyk bevestigt werden, gelyk de Mane. Konde nu een Throon wel vaster staan / als die zoo op Gods belofte / ja verbond en eed gestigtet is? Gewisselyk neen: maar evenwel de zonden ende de ongeregtigheden hebben hem ondermynt / ende de Koningen / die op dezelvige zaten gemaakt tot slaven en vazallen van Egypten en Babel, zoo dat 'er niemand meer uit Davids Huis overig was / om dien Kroon te dragen / ende dien Throon te beklimmen. Dat heeft Ethan / de

Vers 40. Ezrahiter in zyn onderwijzinge ook aangemerkt / als hy klagende tot God zeid. Gy hebt het verbond uwes Knegts te niete gedaan:

Vers 45. Gy hebt zyne Kroone ontheiligt tegen de aarde: Gy hebt zyn

Throon

Throon ter aarde nedergeſtoten. 't Waren dan de zonden en ongeregtigheden die dat veroorſaakt hadden / want Davids nakomelingen hadden Gods Wetten jammerlijk verlaten / ende gedaan dat quaad was in zijne oogen Alle de beloften van de duurzaamheid van den Kroon ende Throon van David ſteunde op de voorwaarde van godvrugtigheid en gehoorzaamheid.

Even zoo waſſer ook een belofte van de beſtendigheid van Jehovahs Koninkryk te Jeruſalem: want Jehovah hadde Sion verkoren, ende begeert tot zijn woonplaatze, zeggende, dit is mijn ruſte tot in eeuwigheid, hier zal ik woonen, want ik hebze begeert. David en gantſch Iſrael was hier op wel in haar ſchik / zoo dat zy niet volijken herte zongen. God is in hare Palleyſen: Hy iſſer bekent voor een hoog vertrek. Gelijk wy gehoort hebben, alzoo hebben wy gezien in de Stad des Heere der Heirſcharen, in de Stad onſes Gods: God zal haar beveſtigen tot in eeuwigheid. Maar niet tegenſtaande deze heerlijke belofte / als den Koning zijn nekke hadde verhard, en zijn herte verſtokt: de overſten der Prieſteren, en al het volk der overtredinge zeer vele gemaakt hadden, en het huis des Heere, dat hy te Jeruſalem geheiligt hadde, verontreinigt hadden. Doe was het met haar gedaan / en geen beloften konden haar langer behouden / en al haar vertrouwen op de zelvige was nu een ydelheid ende een enkel niet. Zoo dat de Heidenen zijn gekomen in Gods erfeniſſe, den Tempel zijner heiligheid verontreinigt, en Jeruſalem tot ſteenhoopen geſtelt: de doode lighamen van Gods knegten aan het gevogelte des Hemels tot ſpijſe gegeven: het vleeſch zijner gunſtgenoten aan het gedierte des Lands, ende haar bloed rondom Jeruſalem als water vergoten hebben: zijnde ook haar naburen geworden tot een ſmaadheid, ende een ſpot ende ſchimp dien die rondom haar waren.

Pſalm. CXXXII. 13. 14.

Pſalm. XLVIII. 4. 9.

II. Chron. XXXVI. 13. 14.

Pſ. LXXIX. 1. 2. 3. 4.

Deſgelijks was het ook gelegen met de erfgezittinge van Canaan. Jehovah hadde met Abraham, den Stamboom van het Joodſche volk / een verbond gemaakt / ende een Eed gedaan aan Iſaak, ende een inzettinge geſtelt aan Jakob, aan Iſrael een eeuwig verbond / zeggende / ik zal u geven het land Canaan, het ſnoer van u lieder erfdeel. Dit nu was een woord ingeſtelt tot in duiſent geſlagten. En nogtans / zijnder van Abraham tot David, en van David tot aan de Babyloniſche overvoerin toe / maar tweemaal veertien / ofte agt en twintig geſlagten / die dit Canaan erfelijk bezeten hebben. De oorzaken hier van geweeſt hare zonden en grouwelen / waer mede zy het land verontreinigt hadden / want Jehovah hadde de toezeggінge van de eeuwige Erfeniſſe van Canaan niet gedaan / als onder voorwaarde van een trouwe onderhoudinge en waarneminge van zijn Verbond. 't Komt hier dan op uit / dat ſchoon Gods beſluit in eeuwigheid beſtaat / en zijn beloften vaſter zijn als de bergen ende de eeuwige heuwelen / zoo en iſſer dog niemand /

Pſ. CV. 8. 9. 10. 11.

Matth. I. 17.

mand / die zig met die belofte troosten kan / als die / die de verriste voorwaarde nakomt. Dit is van groot belang. Niemand bedriege zijn ziele met dwaze inbeeldingen. Alle de beloften Gods zullen in haar zelven ja en amen blijven / Gode ende den Heere Jesu Christo tot heerlijkheid: maar al wie die voorwaarde / op welke zy gedaan zijn / verwaarloost / die en zalder in de ure der beproevinge
Jes. XXXVI 6. geen rust / geen troost / geen toeverlaat in vinden / want die leunt op een riedstok, die breken / ende de hand des leunende met smerte en pijn doorboren zal.

III. Uit dit klaaglied konnen wy ook deze opmerkinge waarnemen: datmen boven al / in dienmen zijn ellende te regt zal betreuren / moet rouwe bedrijven en klagen over zijne zonden. De droevige toestand van Land en Kerk in 't gemeen / en onzer eige zonden in 't bijzonder verdienen wel een tranen vloed biggelende over onze wangen. 't Land werd bedreigt met of is al ligtelijk wel ingewikkelt in een bekommerlijken oorlog / die schrikkelijk en bloedig / en wie weet / of ook niet ruineus zijn zal. De kerke Jesu Christi word op vele plaatsen verdrukt / vervolgt / verjaagt / en hardelijk gehandelt. Daar zy nu na het uiterlijke nog rust heeft / daar is zy onder ons schraal / dor en mager na den inwendigen mensche / ja gelijk als geesteloos en troosteloos / en ontaart van die edelmoedige geest des ouden Christendoms. Ten aanzien van de meesten is zy ook zodanig / als of zy van Jehovah verlaten / en aan haar booze lusten ende den Satan overgegeven ware / ende ten aanzien zelfs van de besten / buiten de gemeene ommegang en aangename vrindschap met God. Waar wil dit ten lesten henen? Zullen wy niet haast by zulken voortgang alles quijt raken / wat na God / na zijn koninkrijk / en na zijn heerlijkheid in het midden van ons gelijkt? En zooder iets beklagelijk is / 't is immers dit. Maar dit nog meer / dat wy niet ontgaan konnen / dat Jehovah en ons eige gemoed ons verwijt / dat wy zulks selfs op onze hoofden gehaalt hebben. Wy hebben tegens God onze hand uitgestrekt, en ons tegens den Almagtige ge-
Job. XV. 25. 26. weldiglijk aangestelt: wy zijn tegens hem aangeloopen met den hals, en met onze hooge dik verhevene schilden. Daarom is ons [illegible] naad al overgekomen / en wy vreezen (zoo Jehovah het niet ver-[illegible]) nog meerder / ja erger. O wee onzer, dat wy zoo gezon-[illegible]gt hebben.

Ik kome nu / Aandagtige Toehoorders tot het oogmerk / dat ik beoogde / en zoo zal ik geen Evangelist zijn / die men toeroepen konde niet gejuig. Ziet hoe liefselijk zijn de voeten des gene, die het
Jes. LII. 7. goede boodschapt, die vrede doet hooren, des gene, die een goede boodschap bren t van het goede, die heil doet hooren. Maar ik zal een droevige [illegible] r wezen / die de zaken zoo alsze leggen openbaren / en z[illegible] verwimpelinge een beklagelijke tijdinge doen zal / waar door de ooren van alle goede Patriotten / dieze hooren /

ren / zullen tuiten / ende de herten inkrimpen. Jesaias zeide eens / ik kromme my van hooren: ik worde ontstelt van aanzien: mijn herte dwaalt: grouwen verschrikt my. En inder waarheid wy mogen deze weeklage van de klagende Dogter van Juda wel overnemen / de onze maken / en jegenwoordig met haar zeggen. De kroone onses hoofts is afgevallen, ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben: want / hoewel de Noordzee Engeland van Holland afgescheiden hout / zoo vloog daar haast een zwarte bode over zee met deze droevige tijdinge. DE ONVERGELIJKELIJKE, GROOTMOEDIGE, GROOTMAGTIGE, WEERGALOOZEN WILHELMUS III. KONING VAN ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRIJK, EN YRLAND, ERFSTADHOUDER, ALGEMEENEN VELDOVERSTE DER GEUNIEERDE PROVINTIEN, EN ADMIRAAL GENERAAL DER VEREENIGDE NEDERLANDEN, is in 't 52 jaar zijns ouderdoms, het derthiende zijner Koninklijke Regeringe, ende het dertigste zijnes Erfstadhouderschap, op den 4 Maart by Hamptoncourt ter Jagt zijnde van zijn struikelende paard gevallen, en het sleutelbeentje van zijn schouder gebroken hebbende, na weinig dagens ziekte des voormiddags op den negenthiende Maart dezes jaars 1702. zijnde op den Rustdag ontrent agt uren op Kensington in den Heere gerust

Jes. XXI. 3. 4.

Een Koning, aan welke de natuur ende de genade mildadiglijk gegeven hadde al / wat vereist wierd om hem een der grootste Koningen onzer eeuwe te maken. Een Koning, wiens verlies te grooter is / hoe zijn persoon uitmuntender was. Een Koning, uit welkers ontberinge de ongevallen / diemen na alle waarschijnlijkheid te verwagten heeft zwaar zijn zullen. Een Koning van zijne Soldaten meer gelieft / dan oit Alexander Magnus, Marcus Antonius, of Drusus Germanicus geweest zijn. Een Koning, die niet alleen by de Engelsche en Hollanders en Volkeren / die onder zijn gebied hoorden / maar ook by vremdelingen en uitheemschen gunst en genegentheid van yder een verdiende. Een Koning, onvergelijkelijk in wijsheid / van wien men zeggen mogte / Hy is wijs na de wijsheid van een Engel Gods, om te merken alles wat op der aarde is. Een Koning met Josia godzalig van zijner jeugt aan. Afkeerig van zondige vermakelijkheden: vry van hoereren / dronke drinken / vloeken en zweren / onnutte propoosten / vuile redenen / dobbelen en spelen &c. Dat meest in de Hoven van andere Vorsten in zwang gaat. Den yver van zijn Godsdienst is bekent / een ding begeerde hy van Jehovah met David / dat hy alle de dagen zijnes levens mogte wonen in het huis des Heere, om de lieflijkheid des Heere te aanschouwen. Een Kon[illegible], in [illegible] gebede gemeenzaam met God / en in zijn dankzeggingen [illegible] aan God / 't geen ons overvloedig lijk getuigt werd van [illegible]genen / die zijn persoon en ommegang door

II Sam. XIV. 20.

Ps. XXVII. 4.

ervarentheid gekent hebben. Een Koning, yverig met Hiskia tot het werk der Reformatie van godloosheden en zedeloosheden / 't welk in Engeland en Nederland genoeg bekent is. Een Koning, die als Prince van Orangie den 14 November des Jaars 1650. uit Princesse Royaal als een bedroefde Moeder en koninklijke Weduwe agt dagen op de zelvige ure na het overlyden van zijn Heer Vader Willem II. onsterfelijker gedenkenisse / geboren / en den 15 Febzuary 1651 met groote statie onder het luiden der klokken ten doop gedragen door de oudste Dogter van zijn Gen: van Brederode in een kleed / dat onder haar armen doorgaande wederom op de armen van vier Adelijke Juffers gehouden wierde. Ten doop geheven door Mevrouw de oude Princesse Weduwe, ten overstaan van het Ed: Collegie van haar Hoog Mog: de Staten Generaal: als ook de Ed: Gr: Mog: de Staten van Holland en Westvriesland: de Heeren Staten van Zeeland: mitsgaders de Gedeputeerden der drie Steden / Delft, Leyden en Amsterdam, ende door D. Lindanus gedoopt met de naam van WILHELMUS HENRICUS. Opgevoed onder de Voogdije van haar Koninklijke Hoogheid, als Moeder / en van de bestorvene zijde / zijn Keurvorstelijke Doorlugtigheid van Brandenborg, haar Hoogheid / de Princesse Douagierd ende den Hartog van Landsbergen. Hy heeft gestudeert tot Leyden, hebbende tot een hoog Leermeester Bornius, door zijn minzaamheid en geleerdheid hier toe bequaam.

Johan Vander Sande Nederlandsche Historien 2 Deel.

Seder 't jaar van zijn Heer Vaders dood / die nog geen vijf en twintig jaren oud was / en den 6 November des avonds ontrent negen uren van een schielijke hoorts onder de gebeden van den Predikant D. Stermont en de naaste vrinden / en zugten van zijn trouwe dienaren in 't jaar 1650. weg gehaald / was de Staat geweest zonder Stadhouder en Capitein Generaal: maar Anno 1672. den 25 Febzuary wierde hem opgedragen het Capiteinschap Generaal over de Generaliteits militie / en op den 3 July des zelfde jaars werd hy in de vergaderinge van haar Ed: Gr: Mog: de Staten van Holland en Westvriesland met eenparigheid van stemmen in alle dignitepten en eminentien van zijn Voorvaderen gestelt / en verkoren tot Stadhouder, Capitein Generaal en Admiraal over de zee en land Militie / waar van hy den Eed den 9. dito / met groote statie in hare Vergaderinge op gehaalt zijnde / afleide. Hier van daan geconduiseert van twee Gedeputeerden over de galderije na de vergader kamer van de Heeren Staten Generaal daar hem mede geoffereert wierde het Admiraal en Kapiteinschap Generaal over de Militie der Geunieerde Provintien / zoo te water als te land / daar hem zodanigen vrije magt gegeven wierde over de patenten / ende andere zaken tot de voorschrevene militie specterende / als de voorgande Prinsen van Orangien, Prins Willem I. Prins Mauritz van Nassauw, Prins Frederik Henrik, en Prins Willem II. zijne loffelijke Voorouders / in

Petrus Vaskenier verwerd Europa. 3 Deel.

Hosted by Google

in die qualiteyten geexerceert hebben / welke dignitey-ten van zijn Hoogheid onder eede geaccepteert wierden. Hier op wierde hy ook afgeyaalt van twee Hollandsche Heeren / ende geleid na het Hof Provintiaal van Justitie, alwaar hy aan de trappen ontfangen wierd van de Hr. Raad Pensionairis Nierop, vergeselschapt met de Raads-Heeren Francius en de Lier, en in de Raadkamer geconduiseert / en geplaast in de Stadhouderlyke Stoel nevens de Heeren Raden. Waar op hy ook in de zelfde maand met eenparigheid van stemmen verkoren wierd tot Stadhouder van Zeeland, mede in zodanige gestalte / als zijn Voorzaten Hoogloffelijker Memorie / die Chargie bedient hadden. Wat Hy nu inden jare 1672. al gedaan heeft / kan in de Historien van Nederland gelezen werden.

Hy nu oud zynde ontrent 22 jaren / de magt van de Militie nu in handen / ende de Gecommitteerde Provintien wel verzekert hebbende / besluit als den regten Nederlandsche Scipio, den Franschen Hannibal in en ontrent zyn eige Vaderland met een diversiven Oorlog aan te tasten / op hope van zoo goeden Succes als Romen hadde. Daar op zulke groote veranderingen quamen / inzonderheid na het innemen van Bon, dat de Vyanden daar op resolveerden Woerden, Utrecht, Bommel, en andere mindere plaatsen te verlaten. Waar op in den jare 1674. de Vrede met Engeland, gelijk ook met de Bisschoppen van Munster en Ceulen gesloten wierd / ende de Steden van Overyssel wederom aan dezen staat herstelt wierden. Zoo dat hier gebeurd is / 't geen men van Israel leest / De Steden, welke de Philisteinen van Israel genomen hadden, quamen weder aan Israel. De Jehovah gaf hier op zijn Hoogheid in handen de Stad Graave te voren dzie maanden berent en gefortificeert / maar wegens den overvloedigen regen niet bemagtigt / want zoo zijn Hoogheid daar voorquam / stond wind en weder aan Hem / als eertijds aan Keizer Theodosius, ten dienste / ende Hy overmeesterde die Stad in de tijd van dzie weeken : Zoo dat den Nederlandschen Tuin / die open lag / wederom gesloten wierde. 1 Sam. 11: 14.

Wanneer in 't jaar 1688. een zwaar onweder uit het Westen naderde / door een gemaakte ligue tussen Jakob II. en Lodewijk de XIV. Koningen van Engeland en Vrankryk, zoo verweckt God dezen onzen WILHELMUS de DERDE, om met een Gideons kloedmoedigheid / Davids godvrugtigheid / en Salomons voorzigtigheid / en met de wakkerheid van Prins Willem de I. in gevaarlijke tijden / met gedeloose Krijgskunde van Prins Mauritz, met de onvermoedheid van Prins Frederik Hendrik, en met de edelmoedigheid van Prins Willem de II. zijn lijf en leven / goed en bloed / Gode ter eere / en zijn volk ten beste op te zetten / 't welk ook met den Zee Vloot en transport schepen vol ruiteren en soldaten in de maand van October, doe de Zee zeer schrikkelijk stormde / als of Hemel en Aarde / Lugt en Zee dit goddelijk voornemen beletmeren /

meren / en op houden wilden / begonnen wierde: Dog dewijl het alles onder de banniere van Johovah begonnen en voortgezet wierde / zoo beproefde hem de Heere in het eerste met een zeer schrikkelijken storm / en toonde daar na / dat hy was zijn toevlugt ende sterkte, en hulpe in groote noden, want de Heere die regeert het werk zoodanig / dat hy gelukkig in de have van Turbay lande / kloekmoedig voorttrok / ende des noods zijnde mannelijk strede / en alles wonderlijk overwon: vernietigende alzoo die quade dessemen ende die Raadslagen van Lodewijk de XIV. en Jakob de II. welke laatste hierom ook vlugtede na Vrankryk, daar hy zijn leven geeindigt heeft.

Psalm XLVI: 2.

Daar na hoordemen hem met zijn onvergelijkelijke Egtgenoot Maria Stuart, uit Jacob de II. doe ter tijd Hartog van Jork / en Anna Heyden, Dogter van Eduard Heyden, groot Cancelier van Engeland / geboren den 30 April 1662. en met Hem den 30 April 1677. in den Egt vereenigt / door bestel van de Geestelijke en Wereldlijke Heeren en Gemeentens tot Westminster bergadert / onder het geschal der trompetten den 22 February 1689. tot Koning en Koninginne van Engeland, Schotland, Vrankryk, en Yrland uitroepen: Waar op Zy tot Londen den 21 April des zelvigen jaars lukkiglijk gekroont zijn / waar over Hemel en Aarde / Oost en / met Zuiden en Noorden zig verheugden / en alle re tzinnige C in die Koninkrijken, en Nederland en Duitsland niet minder verblijdeden / als eertijds Israel over de verlo ge door Esther en Mordechai verkregen.

Wat nu Koning WILLEM de DERDE, al gedaan heeft na zijn komste tot de Kroon / byzonder in Yrland, daar zijn de Historien vol van. Meenigmaal heeft Hy zijn Koninkryk voor een tijd verlatende / al hier / gelijk eertijds Josua ten nutte van Juda ten strijden uittrok / de Oorlogen des Heere gevoert. Meenigmaal heeft Hy zig in het uiterste gevaar ingewikkelt. Meenigmaal heeft Hy zig / als eertijds Alexander de Groot, als de minste Soldaat in perikel gestelt. Meenigmaal is Hy geweest in heete Batailles &c. Ongemeen was Hy betrouwende op de Goddelijke Voorzienigheid. Wy mogen Hem met regt noemen.

I. De Kroon van Brittanje, die zig in de Rijks vergaderinge zoo gequeten heeft / dat hy met regt den roem en pronk der Koningen mogte gerekent werden. Weinig zijnder / die de Kroone van Engeland gedragen hebben / welke men in alle Koninklijke hoedanigheden gelijk mag schatten / en wel mogelijk geene / die hem daar in te boven ging. En zoo was hy de Kroone van Brittanje, den Koning / den roem / en het pronkjuweel der geheele natie.

II. Hy was ook de Kroone van Nederland, dog in een andere zin als Brittangies Kroon, want eigentlijk te spreken / Hy was geen Koning van Nederland. God heeft ons zoo een zoort van heerschap-

schappije gegeven / die met ons Land en Landaard zoo wel overeenkomt / dat wy geen reden hebben dezelvige om eenige andere te verwenschen: Maar hy was ons Nederlands Kroone, om dat hy niet alleen / in 's Graven Hage geboren / en in Nederland, als Prince van Oranje opgevoet was / maar ook om dat Hy was Capiteyn Generaal en Admiraal over de Zee en Landmilitie / en Erfstadhouder van meest alle de Steeden der Geunieerde Provintien in Nederland. Hy was een spruyte van Gods plantinge, ende een werk van zyn handen, op dat Hy verheerlykt worde, en het Land van zijn / anderzins onvermijdelijken ondergang gereddet werde. Gelijk zyne doorlugtige Voorvaderen onsterffelijker gedagtenissen / de grond van 's Lands kostelijke vryheid / en van die hoogheid / waar toe het opgeklommen is; geleid hebben. En indien voor heen Fabius Maximus, het schilt / kostelyke en Marcellus het zwaard van den Staat genoemt wierden / dat hebben wy Nederlanders ook in onzen weergalooze WILHELMUS III. Hoogloffelijker memorie / als de welke op de wijze van Fabius ons met zijn schild beschuttede / en als Marcellius met zijn zwaart beschermde. Nimmermeer was hy zwigtende voor duisent uitgetrokkene swaarden op hem gescherpt onvervaart onder het donderende Canon / en Hagelbuijen der Musket-kogelen altijd onverschrokken in 't aangezigt van de dood / en zijn leven voor Nederland zoo meenigmaal hazarderende ende in de Waagschaal stellende. *Jes. LX. 21.*

III. Hy was ook de Kroone van de Protestansche Kerke, om dat hy was een waar Christen tot roem en Heerlykheid van Koning Jesus, uitblinkende in zoo uitmuntende deugden / zig ten allen tijden betoonende een weerga ooze Beschermer, trouwhertigen Voorstander, en onvermoeiden Voortzetter van het ware Christelijke geloove / ende ongeveinsde Godzaligheid / ende een yverigen Verdediger voor verdrukte Kerken / en vervolgde onnozelheid. Den Propheet Jesaias hadde eens geprophiteert / dat de Koningen Voedster-Heeren van de Kerke zouden wezen. In de vervullinge van deze voorzegginge verdient onzen Koning WILHELMUS de DERDE geenzins de minste plaats. 't Geen Romen in een andere gelegentheid aan Titus Vespasianus toeeigende / dat hy was *Amor & deliciæ generis humani*, de liefde en het vermaak van het menschelyke geslagte, dat zelvige wy niet grooter regt onzen Koning toepassen / als de welke w liefde van de Protestantsche Engelschen, en van de Gereform e Nederlanders, en een vermaak van alle Volkeren van de Protestantsche Kerke. Zyn Koninklyke voorbeeld vertoonde ook een heiligheid en een heiligmakende kragt des Godsdienst. Hy wiste / *Solus mentium Rex, Deus.* Dat niemand Meester was van het herte des en / s God / die die geschapen heeft / en daarom ver- niet alleen zijn Koninkrijk in Engeland, en dit ol d ook andere Landen der Protestanten z *Jes. XLIX. 23.* *Sueton in vit. Cap. I.*

ſtrekken tot een veilige toevlugt voor allen / die om het geloof en conſcientie wille vervolginge leden / en zoo was Hy ook hare Kroone.

Gelukkig Engeland, gelukkig Nederland, en gelukkig de Proteſtantſche Kerk, zoo lange zy met zulken heerlijken Luiſterkroon op hare hoofden gekroont waren! Wie der welmeinenden zoude niet geluſt hebben te zeggen / dunde dat vry honderden van jaren lang? Of wie zoude niet hebben willen vernieuwen de Oude gewoonte der Ooſterſche Volkeren / en zulken Koning met hert en mond toewenſchen יחי המלך לעולם ועד / De Koning leve in der eeuwigheid.

Maar helaas! Die eerkrans is nu verwelkt / die Kroone van ons Hooft is afgevallen. Dezen Koning is van ons door de dood geſcheiden / ende blijft ook eeuwig van ons afgeſcheiden / 't Is allen menſchen gezet eenmaal te ſterven, ende alle vleeſch is ook als gras en alle deszelfs Heerlykheid als een bloeme des velds. Edel of onedel / Rijk of Arm / Jong / of Oud / geleert of ongeleert / Koning of Onderdaan geld hier eveneel. Den Seiſſen van Gods Bode / de dood / ſnijd af / wie God wil / wanneer God wil / en waar God wil. *Mors ſceptra ligonibus æquat.* De dood evenaart Schepters en ſpaden. *Certe æqua mors eſt.* Voorwaar de dood is alen gemeen. Zy weet van geen Perſoonen aan te nemen. *Æquo pede pulſat pauperum tabernas, Regumque turres.* Zy klopt zoo wel aan de hooge Palleyzen der Koningen, als aan de lage hutten der armen. Door de *gardes du corps*, of lijfwagt en den dzang der trauwanten dzingt zy henen / en niemant kan haar afweeren / want zy laat haar door geen magt verſchrikken. In den dag van Gods citatie kan geen vleeſch agterblijven / zyn Geeſt moet uitgaan, en wederom tot zyn aarde keeren. Ja als het den Almagtigen behaagt / zoo ſnyd hy af den Geeſt der Vorſten als Druiven, want de bepaalinge die God gemaakt heeft, die zal geen menſche overgaan. Dit zien wy hier nu in onzen Konning WILHELMUS de DERDE ook bewaarheid. Nog zijn wijsheid / nog zijn Godzaligheid / nog zijn kloekmoedigheid / nog zijn liefde tot Engeland en Nederland, nog de wenſchen der zelver onderdanen en inwoonderen / nog de gebeden en ſuckingen der Godvzeeſenden in die Landen hebben hem een oogenblik langer / als zijn beſtemde ure / op der aarde konnen houden. Onder de tranen en ſuikken van de weenende Grooten van het Rijk ende de dzoefheid en ſmerten der Genees-Heeren en ſchzeijende Hovelingen, is zijn MAJESTEIT uitgegaan / en na die welzalige heerlijkheid henen gegaan. Hier over mag een igelijk Liefhebber van Gods Kerk in Engeland en Nederland hem wel naſchzeijen / als eertijds Eliſa aan Elias dede / wanneer hy met een vierige Wagen en vierige Paarden met een onweder ten Hemel voer / myn Vader, myn Vader, Wagen Iſraels ende zyne ruiteren. O dierbaar Koning! Gy waart ons als thien duizenden. Wat liefhebber van Sion ziende op de belangen van 't gemeen / en voor al op die van Gods Kerk niet.

Hebr. IX. 27.
Iſ. XL. 6.
Senec Troa.
Horat Lib. I *carm. od.* 4.
Pſ. CXLVI. 4.
Pſ. LXXVI. 12.
Iob. XIV. 5.

niet zoude uitroepen / O Willem! Willem! onzen Koning Willem! Ach! was ik voor u gestorven. Wie moet ook met Juda al treurende niet zeggen / de Kroone onzes hoofts is afgevallen, ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.

Aandagtige Toehoorderen, Wie kan een Dood van zulken groote en weergalooſen Koning verhalen / zonder dat het herte beklemme / en openinge tot zugten zoeken. Waar heenen dat ik my wende of keere / ik hoore niet als klagen / karmen / weenen / en elk patriot in een diepe rouw / zoo van binnen / als van buiten bezwijken.

Keer ik my tot groot en klein van Engeland, zoo zie ik alle Protestanten aldaar met bleeke aangezigten niet dan zugten / karmen / handwringen / weenen / en uitroepen. De Kroone onzes Hoofds is afgevallen, ô wee nu onzer dat wy zoo gezondigt hebben.

Keer ik my tot Holland, en de Geunieerde Provintien, ik zie de Vaders des Vaderlands in het zwart gaan / ſlaande hare oogen / die van tranen bloejen na de aarde / en met een droevig ſtilzwijgen de bitterheid van zoo groote ſmerte / die in haar hert en boeſem woed / vertoonen / en met klagende monde zeggen. De Kroone onzes Hoofds is afgevallen, o wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.

Keer ik my tot de Gereformeerde Gemeentens, daar vinde ik geen minder uitdrukzelen van deze hoogſte rouwe; Alle menſchen van allerley Staten / Jaren en Sexen karmen / zugten / weenen en klagen. De Kroone onzes Hoofds is afgevallen, ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.

Keer ik my tot de Huiſen in de ſteden / de hutjes op het land / of tot eenig ander plaats der ware Vaderlanders / ik vinde aldaar gedenkteekenen van een algemeene en onvertrooſtelijke rouwe opgeregt / en met een ongelooffelijke droefheid karmen. De Kroone onzes Hoofds is afgevallen, ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben. Soo dat in der Waarheid / over ons allen is verbuit het Woord des Heere op alle ſtraten zal rouwklagen zyn, ende in alle wyken zullenze zeggen, Ach! Ach! En zullen den Akkerman roepen tot treuren. Ja in alle Wyngaarden zal Rouwklagen zyn.

Wanneer te Romen de Dood van Druſus Germanicus, die door zijn zonderlinge dapperheid en goedwilligheid tot het Menſchdom / de herten niet alleen van zijne Medeburgeren / maar ook van vremde Koningen en Volkeren / op een wonderlijke wijze tot zig getrokken hadde / geboodſchapt wierde / zoo ſteenigden de Romeinen, razende van droefheid / hare Tempelen, ſmeten de Altaren der Goden 't onderſte boven / worpen hare Huisgoden op de ſtraat / de Vaders der Huisgezinnen leiden hare Kinderen te vondeling / dat dog een dwaaze daad was / als dewelke hare Goden / op welke zy om de dood

Ioh. Georg. Grævius Orat. funeb. in Mariam II. Reginaldi magni, Britt. &c.

dood van Germanicus vergramt waren / door het afzweren van haren Godsdienst / hoon en smaat wilden aandoen. Maar zullen wy nu tieren tegens de nijdige Dood? Zullen wy vergramt zijn tegens God? Zullen wy uitvaren tegens den Raad van Jehovah? Neen. Verre / verre moet dit van ons.

Maar / wy moeten klagen over ons ze fs. en over onze Zonden, Onze ongoddisterie en God heid / die in deze onze dagen zoo doorbreekt / onze ondankbare getendheid: Onze geveindsheid en sleur Godsdienst: Onze onthe nge van Gods H. Naam ende den dag des Heere: Onze vleeschelijke gerustheid: Onze Liefdeloosheid tegens de ellendige en verdrevene: Onze meyneedigheid en valsche eeden: Onze onbetamelijke dertelheden: Onze weereldse idelheden: Onze Kameren der ontugtigheden: Onze Hoovaardigheid: Onze Haat ende nijt: Ons liegen en bedriegen / en verder alle grouwelen en Godloosheden / die onder ons in zwang gaan / en daar Nederland zoo vol van is / gelijk een Kole vol is van gevogelte / die hebben Gods langmoedigheid getergt / die hebben de Kroone onzes Hoofds doen afvallen, ende die hebben ons zullen weergaloozen Koning onwaardig gemaakt / zoo dat de Heere tot ons zeggen mag. Uwen weg en uwe handelingen hebben ù deze dingen gedaan, dit is uwe boosheid, dat het zoo bitter is, dat het aan u herte raakt. O mijn ingewand, myn ingewand! Ik hebbe barens wee, ô wanden mynes herten! Myn herte maakt getier in my, ik en kan niet zwygen, o wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.

Ier. IV. 18, 19.

De dood nu van zoo een Koning dreigt veel quaads / want als vromen en Godzalige lieden de aarde werden ontrokken / zoo isser veeltijds zwarigheid op handen / want de weldadige lieden werden weg geraapt, zonder datter ymand oplette, dat de regtvaardige weg geraapt werd voor het quaad. 't Is ook een quaad voorteeken als wyze en kloeke Regeerders den Staat ontvallen / en wanneer Jehovah wegneemt den Held en den Krygsman, ende den Regter, ende den Ouden, den overste van vijftig en den Aanzienlyken, ende den Raadsman, en dien die kloek ter tale is. En nog meer / als de Koning, die het Hooft der Regeeringe is / door de dood wert ter nedergevelt. Zoo lang Loth was in Sodoma konde het niet werden omgekeert / ende zoo ras was hy daar niet uitgegaan / of Jehovah dede over dezelvige vier en zwavel regenen. Eliza stierf / en zy begroeven hem. De benden nu der Moabiten quamen in het land met het ingaan des jaars. Na de dood van dien Godzaligen H skia wierden Manasse, zijn Zoon van den Koning van Assyrie gevangen genomen onder de doornen / en gebonden met kopere ketenen / en na Babel gevankelijk weg gevoert / doe Juda haren Josias misten / zoo misten zy aan hem een Godvrugtig en deftig polijtijcq / ende een edelmoedig Koning / en wierden haast gewaar / dat zijn val geheele Rijk dede dreunen / waarom gansch Juda en Jeruzalem over haar rouw be-

Ies. LVII. 1.

Ies. III. 2.

Gen. XIX. 12.

2 *Reg.* XIII. 20.

2 *Chron.* XXXIII. 11.

bedreven / dat Jeremias over hem een klaaglied maakte / en alle zangers en zangeressen nog jaar en dag daar na. Wanneer Koning Eduard VI. Overleden was / zoo isser zulken zware vervolginge en verstroinge der Kerke gevolgt / dat vele in Engeland met haar bloed het H. Euangelium bezegelt hebben. En 't is met ons ook te vreezen / nu dien weergalooze Koning WILLEM de DERDE, Dat Patroon van Godzaligheid / dat voorbeeld van Staat-kundige wijsheid / dien grooten krijgsheld ten beste van Europa, couragieus als Alexander de Groot, snel als Julius Cæsar, voorzigtig als Scipio, ende dat pronkjuweel van alle Koningen in zoo een bekommerlijken tijd / zoo onverwagt / zoo onverhoopt / zoo schielijk / daar wy hem in Nederland verwagteden / ons helaas ! Op Kensington ontvallen is / en nu in de Abdykerk, van Westmunster, binnen de Capelle van Koning Hendrik VII. Met groote Statie in een tombe / waar in niemand begraven leid / als Koningh Carel de II. en Maria Stuart, zyn onvergelijkelijke Koninginne / is by gezet. 2 *Chron.* xxxv. 24, 25. *Historie der Martel: van Engel:*

Dat wy dog de dood van deze weergalooze Koning WILLEM de DERDE. Wel ter herte nemen / en hooren de roede, en wieze bestelt heeft: Dat wy dit aanmerken als een zwaren slag des Almagtigen / zeggende met David / Ik ben verstomt, ik en zal myn mond niet opendoen, want gy hebt het gedaan: Dat wy dit opmerken als een bittere en droevige bezugt van onze zonden / zeggende ook met de Dogter van Juda. De Kroone onzes Hoofts is afgevallen, owee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben: Dat wy het ook aanschouwen / als een teeken van Gods toorn over Nederland, dat hy schijnt nu te willen straffen / indien Nederland zig niet by tijds bekeerde tot Jehovah / haren God. *Mich.* vi. 9. *Pſ.* xxxix. 11.

Leert leven van dezen Koning / en doed hem in u verbeterde zielen herleven. Regt hem ter eere beeldenisſen op / niet juist / gelijk zijn Onderdanen tot Londen van marmer of metaal / want de kunst van Phydias is daar toe niet genoeg / en het konstige Griekenland niet bequaam: Maar regt hem levendige beelden op / ik meyne de navolginge en uitdrukkinge van zijne deugden. Regt Hem geen Mausolé op / want het weeldrige Cairen, en het ryke Egipten, zoude geen stof / ende de treurige Artemesia geen uitvindinge genoeg bezieten om na Meriten een Graf te bouwen. Onze bedrukte zielen zy alleen het waardigste Graf / voor zijn betreurt overblijfsel / om gestadig in eenzaamheid zijn onverbeterlijk en onwaardeerlijk verlies in brakke tranen bloed te beweenen. Schrijft Hem geen Grafschrift / als alleenlijk dit Hier ruft WILLEM de DERDE. Want de zinrijke redenen van Demosthenes ende Cicero de wijste Redenaars der Grieken / en Romeinen schieten hier te kort / om dit na waarheid en verdiensten uit te drukken / en te evenaren.

Num. XXXXIII. 10. Leert ſterven met dezen Koning de dood des regtveerdigen. Al zijt gy ſterk en gezond / al zijt gy jong en jeugdig / al zijt gy rijk en magtig / u ſterf uur zal ook eens komen. Stelt dit niet lang uit. Mogelijk is het al zeer nabij. Maakter dan voeg ſtaat op / en u herten los van de dingen van de Wereld. De tijd is koſtelijk / die eens voorbij is komt niet weer / beſteetze / terwijl gy die hebt / tot uitwerkinge van een Zalige eeuwigheid. Verzoet u met God in het bloed van de Heere / aangenomen door het geloove. Maakt d. gelijks u reekeninge e door een vernieuwde boedveerdigheid / en ſmekinge om vergiffeni uwer zonden. *Diſce mori, antequam moriaris, ut mori poſſis, cum mori ebeas.* Leert ſterven, eer gy ſterft, op dat gy ſterven kunt, als gy ſterven moet. Eenen Heidenſche Seneca zal u zeggen / *Tota vita diſcendum eſt mori.* Men moet zyn ganſche leven door leeren ſterven. Dit moet nimmermeer uit u gedagten / veel min buiten u practijcq geſtelt worden / want de dood des Regtvaardigen is een zaligen overgang na de eeuwige woninge van Jehovah / *Pſ.* CXVI. 15. en daarom zegt David hier van. Koſtelyk is in de oogen des Heere de dood zyner gunſtgenooten. Waar over den zoet vloeiende Bernhardus wel zegt *Prætioſa ſane tanquam finis Laborum, tanquam victoriæ conſummatio, tanquam vitæ janua, & perfectæ ſecuritatis ingreſſus.* Koſtelyk voorwaar als een einde van den arbeid, als een voltoinge van de overwinninge, als een deure des levens, en als een ingang van volkomene ruſte.

Laat deze Zalige dood van dezen Koning / die Engeland en Nederland beminde / en wederom van haar bemind was / niet troosteloos maken: want hy bezit nu voor een eindig / aardsch / een oneindig hemelsch Koninkrijk: Hy heeft nu voor een vergankelijk Palleis van Engeland / het onvergankelijke Palleis van Jehovah tot zijn bezittinge: Hy geniet nu dien koſtelijken Hemel / daar Hy zoo meenigmaal aangedagt / zoo veel maien nagezien / zoo dikwils van geſprooken / en zoo overvloedig na verlangt heeft: Hy is nu in die plaatze ingegaan / daar (gelijk Buchananus, de Leermeester van Koning Carel. I. Zijn Majeſteit door een van zijn Edelen eertyds dede aanzeggen) weinig Koningen komen: Nu heeft Hy verlaten het geſelſchap van zondige Menſchen / om te genieten het geſelſchap van den Koning aller Koningen / Heer aller Heeren en God der Goden / als ook van zijn lieven Jeſus / de uitverkorene Engelen / en zielen der volmaakte regtvaardigen / want *Nemo bonus moritur male*, geen Godzalige ſterft qualyk, ende *qualis vita, finis ita.* Zoo het leven, zóo het einde. Zijn winſt in den Hemel / is ons een verlies op aarde. Wy misgunnen Hem die heerlijkheid niet / maar wy roepen hem toe. Daar wel / daar eeuwig wel / ô zalig Koning! Terwijl dit Koninkrijken Engeland, Schotland, Yerland, en Nederland, ja de geheele Proteſtanſche Weereld u eeuwig dankbaar bly-

ben voor u hulp / voor u troost / voor u zorge / en voor u trouw

aan

aan haar behoudeniſſe beſteet. De Capelle van Koning Henrik VII. in de Abdy Kerk van Weſtmunſter / beware u dierbare overſchot / den Hemel u ziel / de Aarde u voorbeeld.

Maar! Aandagtige Toehoorders, al miſſen wy nu dezen Koning / wy moeten daarom niet hoopeloos zyn / en met de Joden zeggen / het is nu buiten hope. Neen. Wy zeggen tot U / gelyk David eens tegen de mannen van Jabes in Gilead zeide. Wy hebben nog een Koning, tot welken wy onzen toevlugt konnen nemen / ende zeggen / merkt op de ſtemme mijns geroeps, ô mijn Koning en mijn God, want tot u zal ik bidden, 's morgens Jehovah zult gy myne ſtemme hooren, 's morgens zal ik my tot u ſchikken. Gy zelfs zijt mijn Koning, ô God! gebied de verloſſinge Jacobs, Heere der Heirſcharen, mijn Koning en mijn God! Als Pharao Iſrael zogt te verdelgen in mepninge / dat hy nu van haar meeſter was / zoo wierd hy zelfs van Jehovah, Iſraëls Koning / door Wonder / Blixem en Weerligt / niet alleen verſchrikt / maar door de golven van de Roode-zee / ook met alle zyne Wagenen en Ruyters / en het gantſe Leger overrompelt en bedekt / zoo datter niet een van haar overig bleef. Als Rabſake mepnde / dat hy overwinnaar was / zoo voer den Engel des Heeren uit / en ſloegin 't Leger van Aſſyrien 185000. waar door Sanherib, den Koning van Aſſyrien hene toog / en wederkeerde / en bleef te Ninive, alwaar hy zynde in het huys van zynen Afgod Niſroth, van beyde zyne Zonen verſlagen wierd. Meent Louys de XIV. Koning van Vrankrijk, het nu ook gewonnen te hebben / nu wy onzen Koning WILLEM de III. miſſen? Neen. Verſailles mag nu verheugt en uytgelaten zijn / Madrid van blijdſchap opſpringen / maar Jehovah, onzen Koning leeft / die zal Louys ook eenmaal vergelden na zyn doen. Hy zal niet altijd zoo voorſpoedig zijn / die zyn Kerk op het hardſte vervolgt / die de Belyders van zyn waarheid op het wreedſte mishandelt / die de gemaakte en met Eede bevеſtigde Verbonden trouwloosſlijk verbreekt / die om zijn glorie en heersſugt in de oorlogen zoo veel onnooſel bloed laat vergieten. Gewiſſelyk het zal eens Jehovah onzen Koning verdzieten / hy zalder zig nog eens over wreken / en hem doen gevoelen / dat hy een walginge aan hem heeft. Wie weet wat hem dan haaſt zal overkomen / en wat middelen Jehovah, onzen Koning verſchaffen zal / om een geheele veranderinge van zaken te maken. Wanhoopt dan maar niet / ik zegge tot u / 't geen Abraham tot zijn Soon Iſaak zeide / יהוה יראה: De Heere zal het verzien. En met Jeremias / waarlijk in Jehovah, onzen God, is Iſraels heyl, ende de hand des Heere is niet verkort, dat Hy niet zoude konnen verloſſen.

Jerem. XVIII. 12. *II Sam.* II. 7. *Pſ.* V. 3. 4. en XLIV. 5. en LXXXIV. 4. *Exod.* XIV. 24. 28. *Jeſ.* XXXVII. 36. 37. 38. *Gen.* XXII. 7. 8. *Jerem.* II. 23. *Jeſ.* LIX. 1.

Dat Nederland dan in ware boedveerdigheid haar wende tot Jehovah, haren Koning: dat zy haar herten opheffen, mitsgaders de handen tot God in den Hemel, zeggende / wy hebben overtreden, en wy zijn wederſpannig geweeſt: dat zy zig vorſtelijk dragen met

Klaagl. III. 41. 42.

Hosted by Google

Hos. XII. 4. God en als Jacob Worstelen met den Almagtigen / en hem niet laten gaan, ten zy dat hy Nederland zegent: dat dit doen de Leeraaren Gen. XXXII. 42, 26. in de Kerk / en wy allen in onze Huisen / met haar toepende. Spaart u Volk, o Jehovah! en geeft u erfenisse niet over tot smaadheid.

Joel. II, 17. Voort aandagtige toehoorderen / de Jehovah zoekt nog een Man uit ons, die de muur mogte toemuuren, en voor zyn aangezigte in de breste staan voor het Land, dat op dat hy het niet mogte verderven. Een yeglyk dan / die land en Kerke bemind / die arbeide / om die man te zyn / tot wiens eere den Koning der Koningen een welbehagen hebben mag, om zyn grimmigheid aftekeeren, dat hy Nederland niet en verderve.

Ezechel. XXII. 30. Esther. VI. 11. Wy zeggen dan tot u allen / Bid God, dat hy de gedugte Overheden, die het bestier van staat is aanbevolen / wil geven een heilige eendragt / het eenige middel / nevens de hulpe van Jehovah, onzen Koning / van Nederlands behoudenisse: Bid God, dat onzen Leeuw zyn pylen wel mag zamen houden / en dat ons Land / dat van kleyn door eendragt is groot gemaakt / door tweedragt niet klein werden: Bid God, dat den band der Geunieerde Provintien eeuwig durende zy: Bid God, dat hy zy een vierige mure rondom Nederland / ende dat hy by ons zy / gelyk als hy geweest is met onze Vaderen, en dat hy ons niet verlate, en ons niet begeve: Bid God, dat wy / aldus wagtende op de God des heils onder tussen ook van onze hand in goede eenheid onder malkanderen en in gehoorzaamheid aan onze overheden zouveraine en subalterne ten beste van't gemeen / stille zyn: Bid God, dat hy onze krygsmagt te water en te Lande / nevens die van onze Geallieerden, wil geven een couragieus gemoet / ende een Leeuwenherte / omme noch vlam / noch vier / noch eenig doodelyk geweer te ontzien / en dat in ider Officier / Ruiter / en Soldaat / een Cæsar en eenen Alexander, ende in ider Zee-Capetyn en Matroos een Ruffel, en een Almonde mag gevonden werden / ende in dezen eenen Themistocles en eenen Agrippa herleven.

Psal. CVI. 24. Zach. II: 5 1 Reg. VIII. 5. 7. Mich. VII. 7. Klaagl. III: 26. Jerm. XIV. 2. Psal. CVI. 8. Bid God, dat hy Engeland, en Nederland, niet versmade om zyns naams wil, en den Throon zyner Heerlykheid niet nederwerpe, dat hy ons verlosse, op dat hy zyn mogentheid bekent make. Ja bid, dat Engeland en Neerland mogen vereenigt blyven / gelyk zy door den Godsdienst vereenigt zyn / en dat Koninginne Anna mag volgen dat loffelyke Exempel van Koninginne Maria, gezegender gedagtenisse.

Jes. I: 19. 1 Sam. XII: 24. Job. XXII. 21. Hos. XIV. 6, 6. Laat ons dan ook wel toezien / dat de Jehovah van nu afgaan geen reden van klagten meer geven: dat wy gewillig zyn, en na hem hooren: dat wy Hem vreezen en dienen getrouwelyk met ons gansche herte: Dat wy ons gewennen aan Hem, en vrede hebben, daar door ons het goede zal overkomen, ende de oordeelen van God over Land en Kerke nog afgeweert zullen werden / en Nederland nog bloejen als de Lelie, ende zyn heerlykheid zyn als des Olyfbooms.

Dit

Dit konnen wy waarlijk van Jehovah verwagten / want zijn mond heeft gesprooken. Hooret na myne stemme, zoo zal ik u tot een God zijn, en gy zult my tot een Volk zijn, ende indien gy lieden willig zijt en hoort, zoo zult gy het goede dezes Lands eeten. *Jerem.* VII. 23. *Jes.* I. 19.

Moeten wy nu met de Dogteren van Juda klagen / de kroone onzes hoofts is afgevallen. God zal door de dood van andere Vorsten, die ons nu benaauwen / ons nog eens brengen in een vaste staat: God zal voor ons den schild en den rondasse aangrijgen, de Heere zal onzen twist twisten: de Heere zal onze voortogt en agtertogt zijn. De Heere zal heyl stellen tot muren en tot voorschansen. *Ps.* XXXV. 1. 2.

Zynder ook nog maar eenigen / die van herten in een goed voornemen voortgaan / zekerlyk daar zal verlenginge van onzen Staat / en een verzagtinge van alle gedreegde onheylen zijn / ende een klein getal van opregte treurigen zal ten minsten den loop van Gods oordeelen stuyten. En wy allen / die door onze geregtigheid hier geweest zijn / als Noach, Daniel, en Job zullen onze zielen ook bevrijden: ende de zelvige tot een buyd wegdragen na die *δόματα ἀθανάτων*, en zalige Woningen der onsterffelijke Geesten. Daar het ligt nimmermeer zal ondergaan: daar een koninklijke waardigheid ende een kroone der heerlykheid zijn zal zonder eynde / zonder veranderinge / ende zonder verlies. Dat gebe ons God uit genade. Hem die magtig is, meer als overvloedilgijk te doen boven al, dat wy bidden ofte denken, na de kragt die in ons werkt. Hem, zegge ik / zy de Heerlijkheid in de Gemeinte door Jesum Christum in alle Geslagten tot in alle eeuwigheid. Amen, ja Amen. *Matth.* V. 4. *Ezech.* XIV. 14. *Eph.* III. 20. 21.

EINDE.

Hosted by Google

Hosted by Google

DE ZIELTOGENDE

JUDA,

Vertoont in een

TEE-REE,

OVER

KLAAGL. IV. verſ. XX.

En toegepaſt op het droevig afſterven van

WILLIA III.

KONING van ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK en YRLAND, &c. &c. &c.

Voorgeſtelt aan de Gemeente Jeſu Chriſti tot Yſſelſteyn, den 30 April 1702.

DOOR

JOHAN van ZELST, 1683–1730
Predikant aldaar.

TOT UTRECHT,
Gedrukt by THOMAS APPELS, Boekverkoper wonende op 't Oude Kerk-Hof. 1702.

Hosted by Google

Uitgegeven volgens Kerken Ordre.

Hosted by Google

AAN HAAR

Hoog Graaflijke Excellentie

ELISE,

GRAVINNE van SOLMS,

GEBOREN GRAVIN van FALKENSTEIN, OBERTEIN, BROEK, LIMPORG, REIPOLZKIRCHEN, &c. &c. &c.

WORD DESE

TREUR-PREDIKATIE

In diepe eerbied allerootmoedigst opgedragen van hem, die de eere neemt van zig te noemen,

HAAR HOOG GRAAFFELYKE EXCELL:

Gehoorsame en verpligte Dienaar

J. van ZELST.

Hosted by Google

DE ZIELTOGENDE

J

Vertoont in een

TREUR-REDE,

OVER

KLAAGL. IV: XX.

Den adem onſer neuſen, de Geſalfde des HEEREN *is gevangen in hare groeven; van welken wy ſeiden, wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen.*

Lhoewel de dood uit eene ſonde oorſaak genomen hebbende ſonder onderſcheid over alle menſchen gaat, elk op zijn geſette tijd van den aardbodem weg neemt, en de doods beenderen van een Koning evenaart met die van ſijn Onderdanen; ſoo zijn egter de gevolgen van dien onder de overgeblevene van ganſch verſcheiden uitkomſt: Want terwijl een Man, die buiten Staats-bewind was, in ſtilheid ten groeve daald, weinig ſchaad of baat voor 't gemene beſt

Hosted by Google

beſt nalaat, en deſſelfs gedagtenis met de verrottinge van de aarde verdwijnt; ſoo ſal de uitvaart van een Rijks-beſtierder, die door ſijn Staats-geſag het volk in eenigheid bewaarde, door goede Wetten van overlaſt bevrijde, door noot-wapenen tegen geweld van buiten beſchermde, en al ſijn Heerlijkheid in het Huis Gods bragte, gemeenlik door een grote naſleep van ſmertelijke elenden voor den Staat gevolgt, met tranen beweend, en Treur-Liederen beklaagt worden van Edele en Onedele, van Land en Kerk. Was'er een godloſe Jojakim op den Throon van Juda, die 't regt boog, 't volk drukte en ſijn opgeblaſen Staatſugt in den top vijſelde, dien liet God bedreigen; *Sy ſullen hem niet beklagen, oh mijn broeder! ſy ſullen hem niet beklagen, oh Heere! oh ſijne Majeſteit!* want *de name der Godloſen ſal verrotten; Maar de gedagteniſſe der Regtveerdige* moet *tot zegeninge zijn;* en daarom als'er Moſeſſen, Samuels, Davids, die Beſchermers van de gemene Ruſt en Godsdienſt waren, door de dood uit den Lande der Levenden weg-gerukt wierden, dan was de wee-klage groot en billik onder Iſraël. Hoe diep ſtak Jeruſalem in rouw over de dood van Joſias de laatſte Koning, die de Godvrugtige voetſtappen van ſijn Vader David volgde? Hoe hoorde men gans Juda Klaagliederen opheffen, om hare gevoelige ſmerte uit te boeſemen, en de naam van ſoo een dierbaar Prins te vereeuwen? Maar byſonder was de rouw der Dogter Sions gegrond, en groot doen de lampe Davids uitgebluſt, de Koninglijke naam en heerſchappy in de laatſte ſijner Sonen, die den Throon beklom, ter neder geworpen en Jeruſalem in een dag van dikke duiſternis met toorn bewolkt wierd? Jeremias, die de

Jer. 22: 18.

Prov. 10: 7.

2 Chron. 35.

Hosted by Google

belangen van de Joodſe Republijk en Kerk de ſijne maakte, met Aaron niet op ſijn borſt maar in ſijn herte droeg, ſiende deſe grote Pilaar ter neder ſtorten, Stad en Staat, Hof en Tempel te gronde ploffen, heeft zig ſelfs laten ſien en horen, en uit ſijn bedroefde herte erbarmelijke Treurliederen opgeheven, die tot de navolgende Geſlagten gekomen zijn, en waar uit ſoo aanſtonts een klein ſtaaltje voor-geleſen is.

De redenen, die ons bewogen hebben om in deſe uwe met de Treur-Profeet te klagen: *Den adem onſer neuſen, de Geſalfde des* HEEREN *is gevangen in hare groeven; van welken wy ſeiden, wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen*, ſullen beſt op 't einde van de Leer-rede volgen, op dat wy in 't begin niet van droefheid ſnikken en de tonge belemmert worde.

Jer. 1: 1. Dat de Profeet Jeremias, *Sone van Hilkia, uit de Prieſteren, die te Anathoth waren in den Lande Benjamins*, de Autheur van dit Boek is, en deſe Klaagliederen na de Hebreeuſe Digtkunde op droevige toon geſtelt heeft, om *de breuke der Dogter ſijns volks te bewenen*, ſal ons geen regtſinnige tegenſpreken. Maar of dit het ſelfde Klaaglied is, dat hy gedigt heeft over de dood van Joſias 2 *Chron.* 35: 25. waar in de Profeet niet alleen het beginſel der ſmerte, verval in Staat en Godsdienſt; maar ook de aanſtaande rampen, hier tot waarſchouwinge van het volk ſoo levendig, als offe reeds geſchied waren, ter neder geſtelt, ſoude beklaagt hebben; dan of de Schrijf-tijd eerſt te ſtellen ſy na dat Jeruſalem ingenomen, Stad en Tempel verwoeſt, en de overgeblevene van het ſwaard, honger, en peſtilentie met haren geblinden Koning Zedekia gevankelijk na Babel gevoert waren, luſt ons tegenwoordig niet te betwiſten. Im-

Hosted by Google

Immers na dat de tederhertige Jeremias in 't voorgaande, *de dagen der ongelooflijke elenden Jeruſalems en hare ballingſchappen* met veel ſugtingen beweent hadde, voert hy nu 't Godvrugtig overblijffel van het volk in, klagende over 't verlies van eene, die *den adem harer neuſen, de Geſalfde des Heeren* was, en *van welke ſy* plagten *te ſeggen, wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen.*

Sommige willen dat de Treur-Digter eigentlijk ſiet op de Doorlugtige Joſias, die neffens ſijne Vaderen David en Hiskias den vollen roem van Godsvrugt weg droeg, en in volkomen nadruk met deſe eer-tijtelen kon genoemd worden, dog al te reukeloos tegen Pharao Necho Koning van Egipten opgetogen in den ſtrijd by Megiddo geſneuvelt was. Wel is waar dat met de val van deſe Prins de ſluiſen van Gods toorn tegen Juda geopent wierden en de wateren der elende van tijd tot tijd Jeruſalem naderden; maar die uiterſte verwoeſtinge der Stad en gevankenis van 't volk, in 't voorgaande beweent, is omtrent 22 jaren na deſes Konings dood geſchied; ende hoe ſoude dan de Profeet in ſulk een wanordre eerſt de ondergang van 't volk en daar na de dood van deſe Vorſt, ſoo lange te voren voorgevallen, beklaagt hebben? Andere en niet van de minſt vermaartſte Godsgeleerden zijn van oordeel, dat de Profeet eigentlijk oogt op de Koning Zedekias, Sone van Joſias, die door den Koning van Babel in plaats van ſijns Broeders Soon Joachin op den Throon van Juda geſtelt was, elf jaar geregeert heeft, en eindelijk by d'inneminge van Jeruſalem gevangen, geblind en geboeid na Babel gevoerd wierd. Maar gemerkt dat deſe Koning by uitnementheid Godloos

was,

Hosted by Google

was, den Profeet Jeremias ſelfs in de gevangenis ge
Dan. 2: 31. worpen had, ſijn *eed*, aan den Koning van Babel b
2 Chron. 16: 11 16. God geſworen, verbrak, ſijn *herte verſtokte*, en on der ſijne regeringe al het volk ſoo grote als kleine n 's Konings voorbeeld de *overtredinge veel maakte*, he *Huis des Heeren ontheiligde*, *met de Profeten ſpottede* waar door *de grimmigheid des Heeren tegen ſijn volk op ging*, *datter geen heelen aan was*, hoe is 't te beden ken dat de Man Gods hem met ſulke grote eer-tijte len gekroont, en deſſelfs ondergang in ſulken diepen weê-moet beklaagt ſoude hebben als of hy de keure van haar Koningen geweeſt ware? Zedekias, die doo ſijne ongeregtigheden de poorten van Jeruſalem vóo een vreeſſelijke dood opende, hoe kond' hy die *den adem* harer *neuſe noemen*? Zedekias, aan welke de Pro feet voorſegt had, dat in ſijne dagen de Stad ingeno men, en de Koning ſelve gevangen ſoude worden, hoe kond' hy daar van gehoopt hebben, datſe *onder ſijne ſchaduwe* ſouden *leven onder de Heidenen?* Hoe kon hy over 't verlies van een God-tergend' Vorſt ſoo bitterlijk geklaagt hebben als of in hem haar grootſte ſchat en eenigſte hope vergaan ware?

Wat dan? het is gemeen in de H. Schrift een gantſch volk en gehele Koningrijken als een eenig perſoon te vertonen; niet alleen heeft Nebucadneſar de vier be rugte Monarchien, die malkander in de wereld vol
Dan. 2: 31. gen ſouden, *in den droom geſien onder de gedaante van een eenig menſchen beeld;* maar hoe dikwils word *de Dogter Babels*, de *Dogter Edoms*, de *Dogter Sions* in 't eenvoudige genoemd, en de ganſche Natie verſtaan? En terwijl de Koninglijke Oppermagt over Juda en Jeruſalem in 't huis Davids van God bepaalt was, op de

Hosted by Google

de naam van David getekent ſtaat, tot den einde toe Davids Koningrijk, Throon, en Scepter genoemt is, en alle deſſelfs Koningen geſegt worden *den David op den Throon te ſitten*, ſoo en is 't niet ongerijmt en buiten ſtijl het gehele Koninglijke Huis van David, ſoo lange het Krone droeg en Rijks-beſtier had, als een eenig man aan te merken: gelijk ook *Pſ.* 132: 17. aan David onder de gelijkenis van een eenig *uitgeſproten hoorn* en *toegerigte lampe* een ganſche reeks van nakomelingen op den Throon belooft word. Ende wat verbied ons dan ook hier door *den adem harer neuſe* en *Geſalfden des* HEEREN, *van welken ſy ſeiden; wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen*, te verſtaan David met al ſijn Kroon-volgers, die in Zedekia een einde genomen hebben? te meer dewijl wy dan de ſwarigheden weggeruimt, de ſpreekwijſen in haar kragt en de klagten van den Treur-digter tijdig, en gebillikt vinden.

1 *Kon.* 12. 16. *Jeſ* 9: 6. 16: 5. 22: 9, 22. *Jer.* 13: 13 17: 25.

Het heeft Jehova, *die de eerſte en laatſte, het begin en het einde* van alles is, *die ſijn Throon in de Hemelen geveſtigt heeft, ende wiens Koningrijke over alles heerſt*, na ſijne oneindige wijsheid en goedheid goed gedagt onder Regenten aan te ſtellen, die als Dienaars Gods in den name en na de wetten van de Overſte der Koningen der aarde de wereld Regeren ſouden; ende vermits onder alle ſoorten van Regeringen de Koninglijke magt in hoogheid uitſteekt, zijnſe ook met ſchone eernamen, na de waardigheid van 't Ampt gepaſt, genoemd geworden. Jeremias, wiens ſtijl en ſpreekwijſen doorgaans in dit Boek een ſonderlinge uitnementheid vertonen, heeft ook het Koninglijk Geſlagt van David, de beſte Koning die oit Krone droeg, na de

Pſ. 103: 19.

Hosted by Google

gewoonte van ſijn volk *den Geſalfden des* HEEREN willen noemen.

Een ſpreekwijſe, waar mede hy niet alleen de wertigheid van Davids Kroon en Heerſchappye tekent, als zijnde hem en ſijne Nakomelingen van God ſelve, *die Koningen op en van den Throon ſet*, door ſpeciaal bevel den Throon toegevoegt en in een *beſworen Verbond* beveſtigt; maar waar in hy ook ſin-ſpeeld, op de wijſe van Koninglijke Huldinge by de Joden gebruikelijk. Van ouds af waren de volkeren gewoon by de Kroningen verſcheiden plegtelijkheden met grote pragt en ſtatie in 't werk te ſtellen; en de Joden hadden onder anderen 't gebruik dat een hoorn gevult met welriekende olien uitgegoten wierd op het hoofd des genen, die tot den ſtoel des Rijks verheven wierd. Dit was geen plegtelikheid van menſchen uitvindinge, maar een eigen ordonnantie Gods, gelijk in de Salvingen van *Saul* en *David*, de eerſte die den Scepter over Iſraël ſwaaiden, kan geſien worden. Het was ook geen ſchaduwe ſonder lichaam, geen daad ſonder beduidinge, maar een werk dat ſijn verborgentheden hadde; want gelijk deſe olien de gaven des Geeſtes betekenden, ſoo wierd door derſelver uitſtortinge te kennen gegeven, (*a*) dat ſulk een perſoon tot deſe waardigheid verordineert, wettig geroepen was en nu in deſelve beveſtigt wierd, (*b*) dat hem God met genoegſame gaven des geeſtes overſtorten en tot de Ampt-bedieninge bequaam maken ſoude; (*c*) dat hy in 't Rijksbeſtier alle ſijne bequaamheden ten beſte van 't gemeen moeſt aanleggen, even gelijk *de olien op 't hoofd uitgegoten neder-daalden tot de uiterſte ſomen ſijner klederen.*

Pſ. 103: 9.

1 Sam. 9: 16.

1 Sam. 16. 1.

Of wel alle de Koningen van Iſraël en Juda, niemand

mand uitgeſondert, Geſalfd zijn geworden; dan of ſulks maar alleen aan ſommige geſchied is, te weten of de gene, die de eerſte uit haar Geſlagt op den Throon klommen, als *Saul* en *David*, of die haar tegenſtanders hadden als Salomo en Joas, ſullen wy voor tegenwoordig niet onderſoeken; maar alleen ſeggen, dat deſe plegtelijkheid het woord *Meſſias*, *Geſalfde*, by de Joden tot een gemene naam van Oppermagt gemaakt heeft, en zijn alle hare Koningen, byſonder David en die uit ſijne zade waren, doorgaans daar mede benoemd geworden, niet alleen elk in 't byſonder, maar ook 't ganſche Koninglijke Geſlagt, dat op den Throon volgde, als of 't een eenig man geweeſt ware; gelijk te ſien is *Pſ.* 89: 39 en 52. daar Ethan van Davids gekroonde nakomelingen in 't gemeen ſprekende, die tot tweemaal in 't eenvoudige den *Geſalden des* HEEREN noemd, als mede geſchied *Hab.* 3: 13. Jeremias dan, die ten minſten vijf Koningen beleeft had, en omtrent veertig jaren Prediker geweeſt was, wiſt ook wel dat God den *David van agter de Schapen geroepen*, tot een Koning en *voorganger over Iſraël Geſalfd*, en *by ſijne Heiligheid geſworen hadde, ſoo ik aan David liege! ſijn zaad ſal in der eeuwigheid zijn, ende ſijn Throon ſal voor my zijn gelijk de Sonne, hy ſal eeuwiglijk beveſtigt worden gelijk de Mane*; en daarom geen wonder dat hy na 't voorbeeld van *Habacuk* en *Ethan* de ganſche reeks van Davids gekroonde nazaten *den Geſalfden des* HEEREN noemd. *Pſ.* 89: 36, 37, 38.

De Profeet, die deſe Koninglijke Stam nu *verſtoten*, deſſelfs *Kroon tegen de aarde ontheiligt ſag*, en de grootheid van dit verlies vertonen wilde, merkt den Geſalfden des HEEREN aan als zijnde *den adem harer neuſen* geweeſt. Den *adem der neuſe* ſegt eigentlijk een uit

Hosted by Google

en inhalinge van de lugt, door middel van de long, ſonder welke het lichaam dood is, geen leven of beweginge heeft: als God het lichaam van Adam uit het ſtof der aarde geformeert en gefatſoeneert had, *blies hy den adem des levens in ſijne neuſe, en ſoo is hy geworden tot een levendige ziele* ſegt Moſes *Gen.* 2: 7. ende gelijk den adem der neuſe een bewijs en kragt des levens is in den menſche door de werkſame vereeniginge van de ziele met het lichaam veroorſaakt, ſoo verſtaat de Schrift daar door ſomtijds het dierlijk leven dat wy met andere Schepſelen gemeen hebben; ſomtijds de redelijke ziel, die 't beſtier over alle bewegingen des menſchen heeft, ende ons verheft boven andere dieren: dus ſegt Salomo, die ook Prediker was, dat *den adem van de Kinderen der menſchen opvaart na boven, terwijl den adem der beeſten nederwaards vaart in de aarde.*

Gen. 7: 22. *Pſ.* 104: 29 150: 6

Eccl. 3: 21.

Het is uit Gods Woord bekend, dat een Volk, Staat of Koningrijk by 't lichaam van een levendig Schepſel vergeleken word: ſag niet Daniel vier Heerſchappyen onder de gedaante van *vier woeſte dieren opkomende uit de Zee?* En Nebucadneſar vier Monarchien onder de gelijkenis van een *menſchen beeld?* Waarlik gelijk een lichaam vele leden heeft, die wel elk haar byſondere pligt en werk hebben, dog door eene geeſt bezield en ſoodanig ſamen-gevoegt zijn, datſe van malkanderen af hangen en voor malkanderen gelijke ſorge dragen; ſoo beſtaat ook een Rijk of Volk uit vele perſonen, die door een geordende Regeringe beſtierd in eenigheid te ſamen leven, en elk in ſijn pligt gehouden worden. Op deſe wijſe verbeelde ſig Jeremias hier de Joodſe Natie, en 't Huis Davids, tot de beſtieringe van 't Rijk verheven, als de geeſt en de ziele van 't gemene beſt, als *den adem harer neuſen.* Een uitdrukkinge, die

Dan. 7: 3.

Dan. 2: 31.

1. Niet

Hosted by Google

1. Niet alleen te verſtaan geeft den oorſprong van dit Koningdom; dat God, gelijk hy *allen volke, die op aarden zijn, den adem geeft*, alſoo ook Davids Huis gegeven en verheven hadde *om te weiden Jacob ſijn volk, en Iſraël ſijne erffenis.* *Jeſ.* 42: 5.

2. Maar ook hoe heilſaam en verquikkelik de opkomſt van dien Scepter voor Iſraël was; want wie weet niet dat *adem-ſchepping* door een ontleende manier van ſpreken, ruſte en verligtinge van moeite ſegt? Maar wie weet ook niet dat het zaad Abrahams, na ſoo veel rampen en moeiten als het in Egipten, in de Woeeſtijne; ten tijde der Rigteren en Sauls geleden heeft, onder Davids Koningrijk, dat zig *een groten name maakte als de name der Groten op aarde*, adem ſchepte, *ruſte van ſijn vianden kreeg; en geplant wierd om aan ſijne plaatſe te wonen en niet meer heen en weder gedreven te worden?* *Exod.* 8: 15. 23: 12. *Job.* 9: 18 *2 Sam.* 7: 9, 10, 11.

3. Dog voornamelik roemd de Profeet met deſe ſpreekwijſe de invloejinge van deſe Koninglike Oppermagt ten beſte van het lichaam der Gemeente; want gelijk de adem-trekkinge het middel is; waar door de edele delen, levendige geeſten, en alle leden in haar pligt en over-een-ſtemmende bewegingen behouden worden, ſoo was ook Davids Staat-beſtier als de geeſt en adem om 't lichaam van de Republijk in levens-bloei en welſtand te bewaren, ſoo als by de uitkomſt gebleken is; want de palen van het Joodſe Rijk onder 't beleid van *David*, de dapperſte der Oorlogs Helden, door wapenen uitgebreid zijnde, heeft *Salomo* de ordeninge van Politie en Godsdienſt, na 't voorbeeld van ſijns Vaders begonnen werk, voltooit, het Land met rijkdommen vervuld, en d'Onderdanen van vreed' en weeld' doen huppelen. Het Koningrijk kreeg wel eens door 't quaad beſtier-

beſtier van Rehabeam en andere een grote ſcheur en dodelike wonden; maar evenwel bleef deſen adem ſpelende en God verwekte Joſaphats, Hiskiaſſen, Joſiaſſen, die op 't ſpoor van haar Vader David volgden, en de geeſt van goede ordre, tot herlevinge van het lichaam des volks, hebben doen doorvloejen. Hoe billik dan wierd het Koninglike Huis Davids dierbaar als het leven en *adem der neuſe* geſchat en geroemd?

4. Te meer dewijl ſy wiſten dat de *Meſſias*, die de kern van hare Godsdienſt, de geeſt van de Profetie, de keure van hare begeerte, het doel van haar verlangen, het leven van haar ziel, de ziel en eerſte beweger van haar God-Heerſchappy was, uit het bloed en zaad van *David* ſijn oorſpronk hebben ſoude.

Ja het is als of de Profeet ſig niet vernoegen kon met den Throon Davids te verheffen, en toont daarom nog in een ander Sin-ſpreuk hoe breed dat 'er het volk van plagt op te geven, ſeggende: *Wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen.*

Eph. 2: 12. *Pſal* 96: 5. Het grond-woord, Heidenen vertaalt, willen de Joden dat altijd moet verſtaan worden van ſulke volkeren, die *vervreemd zijn van het Burgerſchap Iſraëls, vreemdelingen van de Verbonden der belofte; Volkeren welkers Goden, Afgoden zijn*; gelijk ſy ook alle, die van hare Synagoge niet en zijn, met veragtinge גוים Heidenen noemen. Wel is waar dat Iſraël ſelf met dat woord getekent ſtaat, byſonderlijk als ſy *de Regten Gods veranderden in Godloosheid meer dan de Heidenen;* maar meeſtmaal betekend het ſulke die buiten de gemeenſchap van de Kerke Gods leven. Canaan, dat God aan de Stammen Iſraels tot een Erf-beſittinge gegeven hadde, was rondom van Heidenſe volkeren als be-

Gen. 25: 23. *Ezech.* 5: 6. *Jeſ.* 1: 4.

cin-

Hosted by Google

cingelt, *Tyriers, Sidoniers, Syriers, Moabiten, Ammoniten, Edomiten, Egyptenaars* en *Philiſtinen* beſloten hare Grens-Palen, ende *Jeruſalem was groot onder deſe Heidenen*, ſelfs *een Vorſtinne onder deſe Landſchappen* gebleven na dat de tien Stammen door *Salmaneſer* gevankelik *weggevoerd* waren, maar nu in de dagen van Jeremias en na de dood van de Koning Joſias, woonde ſy als *Weduwe* en *Cijnsbaar* onder de Heidenen, van welkers Vorſten de Koningen van Juda hare Kronen als te bede hadden.

Lam. 1: 1.
2 *Con.* 17.
Lam. 1: 1, 3.

Egter ſoo lange als 'er nog een zaad van David op den Throon ſat, ſchepten 't volk moet, en hoopten *onder ſijne ſchaduwe te leven onder deſe Heidenen.* Een ſchaduwe ſegt eigentlijk een verdonkeringe van de lugt door tuſſen-kominge van een lichaam dat de doorſtralinge van het ligt verhindert. Soo ſpreekt de Schrift van de *ſchaduwe des doods, der bergen, der bomen, der ſteenrotſen, der handen, der vleugelen*: dog een verſtandig toehoorder bemerkt wel dat het hier niet eigentlik te verſtaan is. Ende om terſtont tot de ſaak te komen, is het niet gemeen in Gods Woord, de beſchermende Oppermagt, onder welke de volken ruſte vinden, by een ſchaduwe te vergelijken? De volmaakte voorſorge, waar door God, de Koning van Hemel en Aarde, ſijn Kinderen tegen alle geweld van vianden beſchut, met den rijkdom ſijner zegeningen verquikt, word die niet een *ſchaduwe des Almagtigen, een ſchaduwe ſijner vleugelen* genoemd? Een ſchaduwe, *onder welke* de Regtveerdige *toevlugt nemen*, en *vrolijk ſingen?* Vergeleek de Kerke haren Koningliken Bruidegom niet by een *appelboom onder* welke ſy met verluſtinge *neder ſat?* Voorſeide niet de Profeet van *Meſſias* de Koning, dat

Pſ. 91: 1.
Pſ. 36: 8.
Pſ. 57: 2.
Pſ. 63: 8.
Cant. 2: 3.

Jes. 32:2. dat hy soude zijn als *de schaduwe eenes swaren Rotsteens*
Jes. 4:5. *in een dorstig Land*, te weten om *een beschuttinge te zijn over al wat Heerlik is*? Soo word ook aan de Koningen die Gods Stedehouders op aarde zijn, en tot beschermínge der volkeren met Magt en Heerschappy
Jes. 30:2,3. gekroont, een schaduwe toegeschreven: Dus leest
Jer. 48:45. men van de *schaduwe van Egipten*, van de *schaduwe van Hesbon*, en de Schrift vergelijkt den Koning van
Ezech. 31: 6. Assyrien, by een schone grote *Ceder op de Libanon, onder welkers schaduwe alle grote volken saten.* Onse Profeet gebruikt hier deselve spreekwijs, mogelijk sin-
Exod. 4:6. spelende op de Wolkcolumne, die sig tussen het Heir der Egiptenaren en het Heir der Kinderen Israëls stelde, om door haar dikke schaduwe en donkerheid het geweld der vervolgeren af te keeren, en Israël in vrede te geleiden tot het Land harer ruste. Ofte de gelijkenis kan ook ontleent zijn van een hinne, die de kiekens onder hare vleugelen bedekt om deselve van de ongemakken des lugts te bevrijden, tegen roof-vogelen te verschuilen en met verquikkelike warmte te koesteren. Of mogelik merkt Jeremias de Gekroonde nakomelingschap van David aan als een schone grote boom, door de hand Gods geplant en verhoogt, op dat de Dogter Juda onder de schaduwe van desselfs takken bedekt, vrede en verquikkinge genieten mogte, even
Jon. 4:6. gelijk de *Wonder-boom schaduwe over 't hoofd van Jonas gaf om hem te redden van sijn verdriet.*

Altijd dit was de hoop en verwagtinge des volks geweest, want sy seiden van hem wy sullen onder sijne schaduwe *leven* onder de Heidenen. Het is geen klein geluk voor 't volk Vorsten van haar eigen Land-aard te hebben, en Regenten, die uit het selfde Geslagt met de

de Onderdanen geboren zijn, want deſe gemeenſchap in afkomſt baard te meerder eens-geſintheid, onderlinge liefde en vertroutheid, die de kragt en ſterkte van een Staat zijn. Derhalven, ſchoon Juda overheerſt en Jeruſalem aan uitheemſe Magten cijnsbaar geworden was, ſoo hoopten even wel het volk nog dat den *David, wiens gebeent en vleeſch ſy waren, geen man ſoude afgeſneden worden van den Throon Iſraels;* maar datſe onder haar eigen Koningen uit het midden van haar verhoogt, Wetten, en Regeringe in ruſte wonen ſouden. Ende vermids het woord *leven* allerley geluk, voorſpoed en welſtand in ſig ſluit, gelijk dat de meininge was, wanneer 't volk den *Saul*, of den *Salomo* toejuigten: *De Koning leve*, en als de *ſagtmoedige* toegeſegt wierd, dat haar *herte* ſoude *leven*, ſoo blijkt dat ſig de dienſtbare Dogteren Sions ſelfs groot heil, zegen en verheugende verquikkingen onder de ſchaduwe van deſen Geſalfden des HEEREN belooft hadden. Immers de Profeet getuigt, datſe van hem plagten te ſeggen tot hare onderlinge moetgevinge: *Wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen.*

2 *Sam.* 5:1. *Jer.* 33:17. 1 *Sam.* 10:24. 1 *Kon.* 1:39. *Pſ.* 22:27.

Maar nu was deſe hope verdwenen, de cieraad Iſraëls weggegaan, den adem harer neuſe, den Geſalfden des HEEREN *gevangen in hare groeven.*

Het Hebreeuws woord שחית dat groeve vertaald is, en eigentlik een *verdervinge* betekend, word ook oneigentlik genomen voor het *Graf* daar de lichamen door verrottinge tot ſtof weder keeren, en ſomtijds voor de *ſtrikken* of *lagen* die tot jemands verderf geſpannen worden. De Profeet in het voorgaande vers geklaagt hebbende, dat hare *Vervolgers ſneller waren geweeſt als*

Pſ. 16:10. *Pſ.* 30:10. *Jeſ.* 38:17. *Ezech.* 28:8. *Pſ.* 7:16. *Pſ.* 9:10.

Hosted by Google

Arenden des Hemels op de hoogten hittiglik vervolgt, en in de Woeſtijne lagen gelegt hadden, verſtaat hier door de groeven de voornemens, liſten en 't geweld, dat de Chaldeën tot verwoeſtinge en verderf van Judaas Koningrijk ondernomen hadden; ende in die groeven *gevangen* te weſen, ſegt ſoo veel als *overwonnen, verovert, verwoeſt* en *omgebragt* te zijn, gelijk een *roof, die van een jonge Leeuw gevangen is.*

Jer. 48: 41. *Jer.* 51. 41. *Amos.* 3. 4.

t' Sedert dat Iſraël uit de Egiptiſche Dienſtbaarheid verloſt en een vry volk geworden was, heeft Judaas Kroon noit in beter bloei geſtaan en ſchoonder glans gegeven als op het hoofd van *David* en ſijn Sone *Salomo, wiens aangeſigt van de ganſche aarde geſogt wierd om ſijne wijsheid, en die het Silver in Jeruſalem maakte te zijn als ſteenen, en de Cederen als wilde Olyfbomen in menigte*; maar nu was het ongeval tot op den Throon geklommen, en de *Geſalfde des* HEEREN *gevangen in de groeven.* Dapper wierd al vroeg de Kroon geſchuddet ten tijde van Rehabeam door de afſcheuringe van tien Stammen, die haar een eigen Koning verkoſen; maar ſy kreeg een ſwaarder ſlag, doen de Godvrugtige Joſias in den Strijd ſoo ongelukkig geſchoten wierde. Joachas wierd wel van 't volk in ſijns Vaders plaatſe op den Throon gevoerd, maar na een korte Regeringe van drie maanden door Pharao Necho weder weg geſchupt en Jojakim voor Koning uitgeroepen. Deſe, die eerſt den Vorſt van Egiptén diende en naderhand voor Babel buigen moeſt, kond ſijn Krone niet verdedigen, maar heeft ſijn leven in boejen geeindigt. Jojachin door gunſt van Nebucadneſar tot het Rijk verheven, wierd genootſaakt, met ſijn Moeder, Vorſten en Hovelingen in de gevankeniſſe te gaan en

1 *Kon.* 8: 24. 27.

plaats

plaats voor Zedekia te maken, die niet Regeren mogt ſonder onderdanigheid en trouwe aan den Babylonier te ſweren. Maar wat was het? na een ongelukkige Regeringe van elf jaren wierd Jeruſalem ingenomen, de Koning op de vlugt gevangen, de Princen van den bloede als beeſten geſlagt, de Koning ſelve de ogen uitgegraven en ſoo in kopere boejen na Babel geſleept, alwaar hy, ſchoon gevangen, egter *in vrede geſtorven en ſijn dood met de gewoonlike brandinge ſijner Vaderen beklaagt is*, volgens de voorſegginge van de Profeet *Jer.* 34: 8. Siet daar Davids *Throon ter aarde neder geſtoten*, de laatſte ſijner Sonen, die de beroemde Krone droeg, ſijne vianden tot *een ſmaat geworden*, omgekomen en in hem de ganſche ſchoonheid van dit Koninglik Geſlagte als ten groeve gegaan, tot dat deſſelfs luiſter in de *Meſſias*, *de Spruite uit den afgehouwen tronk Iſai*, wederom herleven ſoude. God had wel belooft dat *David altijd een lampe voor ſijn aangeſigte ſoude hebben in Jeruſalem, de Stad die ſig de Heere verkoren had' om 'er ſijn Naam te ſtellen*; maar ſulks was op bedongen voorwaarde van Gods vrugt en gehoorſaamheid; en daarom als onder Davids nakomelingen en in het ganſche Koningrijk de vreſe des Heeren vervallen was, en de geregtigheid op de ſtraten als vertreden lag, heeft God ook regtveerdiglik *het Verbond ſijns Knegts te niete gedaan, ende ſijne Krone tegen de aarde ontheiligt*. Dit nu was de inhoud van de klagte die onſe Treur-Digter met de elendige Dogteren Sions ſoo tederhertig en beweeglik uitbragt, ſeggende: *den adem onſer neuſen den Geſalfden des* HEEREN *is gevangen in hare groeven, van welken wy ſeiden, wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen.*

Pſ. 89: 45

1 *Kon.* 11: 36.

Hosted by Google

Een rouwklage waarlik, die alle beſchimpinge van een ongevoelig hert of verblijdde viand door haré billikheid te boven ſteeg; want de *Geſalfde des* HEEREN was aangetaſt, het ganſche Vorſtendom van Davids Huis, ſoo wettig tot de Throon verheven onder de voet getrapt en met dien eenen ſlag *alle de Heerlikheid Iſraëls van den Hemel ter aarde neder geworpen, en haren gehelen hoorn afgehouwen*: de beroofde en geplunderde Juda mogt nu wel ſeggen: *Wy ſitten ſonder Koning, de Raadgever is vergaan*, daarom heeft my *ſmerte aangegrepen, als de ſmerte eener die baard*, en *waarom ſouden wy geen groot geſchrei maken?*

Lam. 2:1, 3.

Mich. 4:10.

Al waren vele van haar Koningen ter oorſaak van een heiloos gedrag niet veel beklagens waardig voor ſoo veel haar perſonen betrof, egter de God-Heerſchappy, die op haar ſchouders ruſte, was altijd nog een band geweeſt om 't volk by een te houden, en als *den adem des levens in de neuſe* der Onderdanen; maar ſoo ras was deſe Krone des Koningdoms niet afgevallen of de ganſche Natie geleek na een *Valleie van doodsbeenderen* daar geen geeſt of leven in was, gelijkſe aan Ezechiel in een geſigte vertoond wierden: en mogten alle Mannen van Juda hier over niet wel klagen: *De* HEERE *heeft alle mijne Sterkte in het midden van my vertreden: hy heeft het Koningrijk en desſelven Vorſten ontheiligt?*

Ezech. 37: 1.

Lam. 1:15. Lam. 2:2.

Te ſmerteliker moeſt haar dit verlies vallen, terwijl ſy onder de ſchaduwe van Davids Scepter, die nu vertreden lag, een veilige ruſt en voorſpoedig leven verwagt hadden: *De Koningen der aarde, ſeiden ſy, en ſouden het niet gelooft hebben, nog alle Inwoonders der wereld dat de tegenpartijder en viand in de poor-*

Lam. 4:12

ten

Hosted by Google

ten van Jeruſalem ſoude ingaan. Ende als ſy nu beide hare *ſterkte en hope van den* HEERE *vergaan* ſagen, was het wonder dat hares *herten vreugd' ophield*, en haren *Rei in treurigheid* \en bittere rouwklagte *verandert wierd?*

Lam 3:18.

Lam. 5:15.

De droevige elenden terſtond op de ruine van deſe Staats-Zuil, die Canaan ſoo lange tegen het beſwijken onderſchraagt had', gevolgt regtveerdigden hare rouklage te meer; want deſen *adem harer neuſe* was niet verdwenen, of ſy ſagen ook de *Palleiſen verdorven*, de *Vaſtigheden verſlonden*, *de muren verſwakt*, de *poorten in de aarde geſonken*, en de ganſche Stad tot een puinhoop geſtelt. Den *Geſalfden des* HEEREN was niet weg gerukt of de *Prieſter wierd ook ſmadelik verworpen*, den *Altaar verſtoten* en *het Heiligdom te niete gedaan; Juda gink in de gevankenis*, daar ſy *geen ruſte vond*; de *Dogter Edoms*, *die in het Land Uz woonde verblijde* ſig in Sions verdriet; en men hoorde de voorby-gangers met *hand-geklap*, *fluiten* en *hoofd-ſchuddingen* tot beſpottinge van de *Dogter Jeruſalems* ſeggen: *Is dit de Stad daar men van ſeide dat volkomen in ſchoonheid was een vreugde der ganſche aarde?* Oordeel nu of de Proſeet niet ſtoffe genoeg vond om *met oogen door tranen verteert*, en met *beroerde ingewanden* dit Klaaglied te ſingen: *Den adem onſer neuſen*, *de Geſalfde des* HEEREN *is gevangen in hare groeven van welke wy ſeiden wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen.*

Dit was de Text met ſijne Uitlegginge en daar uit bleek. 1. De ongeſtadigheid van ondermaanſe Staten en onbeſtendigheid ſelfs van gekroonde Hoofden: alles wat hier beneden is heeft ſijne wiſſel-beurten gelijk

Hosted by Google

de Mane, en geen Geslagt soo oud, geen Huis soo edel, geen Throon soo vast beveſtigt of sy moeten, als't den Albeſtierder soo behaagt voor de tijd swigten.

Men heeft sig niet te verwonderen dat aan een trots Babel, 't welk in hoogmoet seide: *Ik sal ten Hemel opklimmen, mijn Throon boven de Sterren Gods verhogen, en den Allerhoogsten gelijk worden*, in geregtigheid geantwoord wierd? *Hoe zijt gy uit den Hemel gevallen, ô! Morgen-sterre, gy Sone des dageraads? Hoe zijt gy ter aarde nedergehouwen, gy, die de Heidenen krenktet?* Men heeft sig, seg ik, niet te verwonderen dat de Rigter der ganscher aarde over sulke *Princen*, die de inbeeldingen hares herten te boven gaan, *veragtinge uitstort en den riem der geweldigen verslapt*; want sy moeten alle te samen *sterven, als een mensche, en als een van de Vorsten vallen*; al *zijnse* schoon *Goden en Kinderen des Allerhoogsten genaamd, haar Geest gaat evenwel ook uit, sy keeren weder tot hare aarde en ten dien selven dagen vergaan alle hare raadslagen.* Heeft niet het magtige Persien, het moedige Grieken-Land, het geweldige Romen, haar Rijks-Beſtierders ontkroond en van den Throon gevallen gesien? Selfs een Conſtantin, een Theodosius, en andere Vorsten, die hare Scepters voor de voet-schabel van Koning Jesus neder leiden, en Gods-vrugt de beſte paarel aan haar Krone keurden, hebben dese wissel-beurten niet ontwijken konnen.

Jes. 14:12, 13.

Job. 12:21.

Ps. 82:6.

Ps. 146:4.

2. Al waren de hoofden des volks kostelijker dan het fijnſte Goud van Ophir, soo nodig en dierbaar als *den adem der neuse*, soo nuttig als de *schaduwe des daags tegen de hitte*, siet God neemt-se wel eens weg op tijden en stonden, als Land en Kerk haar het min-

Jes. 4:6.

ſte

ſte miſſen kan. Een getrouwe Moſes, die in kloekheid voor geen Prins ter wereld ſwigte, word tot ſijn Vaderen vergadert even dan als Iſraël op't point ſtaat om in Canaan te trekken, en dertig Koningen uit te roejen: Eliſa ſterft juiſt ter tijd als hy na het oordeel van de Koning Joas al de Wagenen, Ruiteren en ganſche kragt van Iſraël was: En Joſias die tot een blinkende Morgen ſterre om donkere tijden te verligten, geboren ſcheen, is afgeſneden in het midden van ſijn werk.

3. Het paſt wel als God, die geen van ſijn werken verantwoord, de Pilaren van Staat om verre werpt en het ganſche Land ſchuddet, *ſtille te zijn*, en *de mond* in ongeduld *niet open te doen* om de handelingen des Almagtigen te beknibbelen, maar in tegendeel met een Heilige onderwerpinge te ſeggen: *de* HEERE *heeft gegeven*, *de* HEERE *heeft genomen de Name des* HEEREN *zy gelooft en gedankt*: dog des niettegenſtaande mogen en moeten de gene, die *de breuke Joſephs* aan het herte gaat, gevoelig zijn, en in diepe wee-moet rouwklagen; gelijk de eerſte der Hertogen Iſraëls, *Moſes*, de laatſte der Rigteren, *Samuel*, en hier de laatſte der Koningen, die *David op den throon ſat*, niet onbeweent ten groeve gegaan ſijn: want ſullen *regtveerdige* Vorſten *omkomen* en *niemant ſijn die het ter herten neemt?* ſullen weldadige Princen weg-geraapt worden ſonder dat'er iemant op lette? ſal een *goedertieren* Koning *uit den lande vergaan* en als het volk niet ſeggen: *Ay my?* gelijk de beſchermers en hanthavers van 's lants en kerks vryheid gewenſt leven, ſoo mogen ſy ook niet onbeklaagt ſterven; te meer dewijl Godt, als hy ſijne *Noahs* in de arke

Jeſ. 57: 1.

Mich. 7: 2.

arke der ruſte beſloten heeft, den vloet van ſijn regtveerdige oordeelen wel eens laat opbordelen, en als de Loths uit Sodom getrokken ſijn, het Hemels wraak-vier ontſteekt om 't land met zijne inwoonderen te verteren.

Het hoge woord moet'er uit, Toehoorders, ſchoon 'er mijn herte voor ſchroomt; want tijd en tex roepen my nu om uit te roepen een rouklage *ſoo groot als de rouklage te Hadadrimmon in het dal van Megiddon*: dat ganſch Neer-en Engeland nu *rouklage en elk geſlagte in 't byſonder*; want wie *weet niet dat in deſe dagen een Vorſt, ja een grote in Iſrael gevallen is? mijne lendenen ſijn als vol van grote krankheid, bange weën hebben my aangegrepen, gelijk de bange weën ener die baart; ik kromme my* van te horen dat de bleeke doot, die geen gekroonde hoofden ontſiet, het palleis van een der beſte Koningen beklommen, en een Vader van ſtaat en kerk geveld heeft. *Oh! verkondigt het niet te Gath, en boodſchapt het niet op de ſtraten van Askelon, op dat de dogters der Philiſtinen haar niet verblijden, op dat de dogter der onbeſnedene niet opſpringen van vreugden.* Moet ik het even wel ſeggen? WILLIAM de III. Grootmagtigſte Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk, en Ierland, Erf-Stadhouder van vyf der vereenigde Provincien, Souverain HEER van deſe Stad en Baronnie, geboren den 14. Nov. 1650. is op den 19. Marty deſes jaars 1702. in het twee-en-vijftigſte jaar ſijns ouderdoms, na dat 13. jaar min enige dagen drie Koningrijken geregeert heeft, deſer wereld overleden. Een dood, waar over dat wy met onſe Treur-Propheet in diepe rou wel klagen mogen: *den adem onſer neuſen, den Ge-*

Zach. 12: 11.

2 *Sam.* 8: 38.

Hosted by Google

Geſalfden des HEEREN is gevangen in hare groeven; van welken wy ſeiden, wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heydenen.

Oh! dat mijn hoofd nu water ware, ende myne ogeleden een ſprink-ader van tranen, ſoo ſoude ik dag ende nagt bewenen de breuke der dogteren mijns volk. Ik denk ook niet, dat het nodig ſal ſijn *klaag-vrouwen te roepen, dat ſe komen en klaag-liederen opheffen om uwe ogen,* toehoorders; *van tranen te doen vlieten*; want de *ſtemme van weeklage gehoort uit* Engeland, is meer als te vol van ſtoffe om ganſch Nederland en alle die van de hervormde Godsdienſt ſijn met *Rachel te* doen *wenen* (niet *over kinderen*, maar over een Vader) *en vertrooſtinge te weigeren*: voornamelijk als wy de weergaloſe waardigheid van zijn Perſoon en 't groot verlies van Land en Kerk bedenken. Jer 9 1. 17, 18.

Ik weet wel dat geen penne van de vaardigſte Schrijver, nog tonge van de welſprekenſte redenaar in ſtaat is om een volmaakt Print-beeld uit te brengen van een Vorſt, wiens roem by de navolgende geſlagten leven ſal tot dat'er de mane niet meer en is. Het ſoude ook een onverſchoonlike vermetelheid weſen ſoo ik my inbeelde na waarde te konnen verheffen een Prins, wiens al-out geſlagt met Keiſers Krone praalde, wiens deugd mijn lof te boven ſteigert, en die door zijn manhafte daden in alle de poorten van ganſch Europa beide ontſaggelik en beminnelik geworden was: egter indien ik ſweeg, de kinderen en zuigelingen (ik ſeid by na *de ſtenen*) *ſouden ſpreken.*

WILLIAM de Derde geſproten uit Naſſous bloed, voor meer dan twaalf eeuwen in de Geſchiet-Schriften bekend, en zedert die tijd door verſcheiden Oorlogs-

Hosted by Google

blixems roemrugtigh in de wereld geworden, rekende van Moeders ſijd' Sijn afkomſt uit het doorlugtig huis van Stuart, dat omtrent 280. jaren ſonder inbreuk de Schotſe Kroon gedragen, en na de dood van Koningin Eliſabeth den vijfden Koning op Engelands Throon geſien heeft.

Prins WILHEM de eerſte van die naam, ſijne Majeſteits over-groot-Vader, die om Nederland van Spaanſe tyrannie te redden, goed en bloet waagde, ende in 't jaar 1572. van de Staten van Holland tot Stadhouder en Governeur Generaal aangenomen wierd, heeft door wijs beleid en dappere Krijgs-daden een name gemaakt die in agtinge zijn ſal, ſoo lange Godsdienſt en vryheid in Nederland bloeid.

Maurits, die in de Ampten van zijn Vader volgde, hoe jong hy was, de roem van *Vader des Vaderlands* verdiende, en wiens overwinningen wonderen ſchenen, heeft Spanjens kragt gebroken, en Godt in zijne dagen den Staat deſer landen ontſaghelik *doen ſitten by de Princen, by de Princen der volkeren.*

De Staten van het Land, wiens ſugt, trouwe en yver voor de welſtand van 't gemene beſt een ewige lof verdient, ſiende hoe haar wapenen onder de ſchaduwe van d'*Oranje-boom* voorſpoedig waren, verhieven na de dood van den Manhaften Maurits deſſelfs jonger broeder Frederik Henrik, en ondervonden in weinig jaren dat zijn Hoogheid den luiſter van den Staat (niet gelijk Rehabeam verminderde, maar) door de overwinningen van Boſch, Maſtrigt, Stralen, Venlo, Roermond, Rijnberk, Philippine en Hulſt, vermeerderde en in kloeke dapperheid voor geen Voorſaat week.

WIL-

Hosted by Google

WILHEM de tweede enige Soon van Frederik Henrik in ſijn beroemde Vaders plaats getreden, heeft het geluk gehad, dat den Staat voor een vry volk verklaart ſag en den Spaanſen Koning genootſaakt om een ewige afſtand te beſweren; dog alſoo de Vorſt al vroeg in de bloey van ſijn jaren door de dood afgeſneden wierd; heeft het hem aan tijd en gelegentheid ontbroken om ſijn Princelijke moed en dapperheid ten dienſte van het land op te offeren.

WILLIAM de derde (Hoog-loffeliker geheugenis) agt dagen na ſijns Vaders dood geboren, en onder opſigt van getrouwe voogden, ſulk een Prince waardig, ſorgvuldig opgequeekt, wierd op den 3. Juli 1672, doen twee gekroonde hoofden met twee gemijterde koppen deſe Nederlanden te water en te land beſprongen, en reets drie Provincien overmeeſtert hadden, op 't geroep des Volks tot de waardigheid ſijner voor-Vaderen Staats-wijſe verheven, Erf-Stadhouder, Capitein, en Admiraal-Generaal verklaart. (*Vox populi, vox Dei,*) *de ſtemme des volks, de ſtemme Gods* ſijnde, ſoo was *dit werk* (hoe *wonderlik* doen *in onſe ogen?*) *van den HEERE geſchiet*, en mogte uit deſen hoofde WILLIAM de Derde, gelijk ook ſijn doorlugtige voor-Vaderen, in de betrekkinge, (niet van gekroonde Koning, maar) van Stadhouder deſer Provincien haren *geſalfden des HEEREN* gerekent worden, terwijl wy, die deſe Stad en Baronnie bewonen, en door wettig erf-regt onder ſijn gebied ſtonden, ſijne Majeſteit als Souverein eerden.

De Throon van Groot *Britannie*, enige jaren van een Paaps Prins, ſeer ongelukkig voor het volk, be-

ſeten, dog door de wonderbare ſchikkinge des Allerhoogſten, *die de Koningrijken der menſchen geeft aan wien hy wil*, op een werelt-verbaſende wijſe ontledigt ſijnde, is WILLIAM de Derde met ſijn doorlugtigſte Egt-genoot, (Hoog-loffeliker gedagtenis) beide door geboorte tot de Throon geregtight, van beide huiſen des Parlements op den 29. april 1689. onder 't bly geſchal van de ganſche Natie tot Koning geſalft, en den Scepter van drie Koningrijken in ſijn hand gegeven.

O! Gelukkig Volk, wie wiens laſten op de ſchouders van ſoo een *geſalfden des HEEREN* gelegt waren! Wie ſoud' niet wel van ganſcher herten gewenſt en met vierige gebeden geroepen hebben KONING WILLIAM *leve in ewigheid?* want hy was (de nijdigheid ſelfs kon 't niet ontkennen) van God geſalft met olien des Geeſtes, die hem tot de heerlijkheid beide van een *Groot Koning* en *goet Chriſten* bequaam maakten. Het herte iſſer wel om *een goede rede op te geven* en de deugden *van een Koning uit te ſpreken*, wiens *gedagteniſſe* altijd *tot ſegeninge ſijn ſal!* maar ſoud' ik my onderwinden den edelmoedigen Geeſt van WILLIAM de Derde, ſijn verheven vernuft, dat nooit ſufte, ſijn wijsheid in het redenkavelen, ſijn ſchranderheid in het oordelen, veerdigheid in het evenaren, voorſigtigheid in het beleggen, en kloekheid in het uitvoeren van Lands of Kerks-ſaken, na het leven uit te beelden? ſoud' ik uitroepen 's Konings Gods vrugt, gelove, liefde, yver voor de waarheid? ſoud' ik ſpreken van ſijne rtgtveerdigheid, matigheid, eerbaarheid, mildadigheid, lijdſaamheid en andere zielscieraden? 't ſoud' eer aan tijd en woorden als ſtoffe ont-

Hosted by Google

ontbreken; en daarom 't geen 't pinceel der tonge niet vermag uit te beelden in ſijn levendige coleuren en verwen, ſal ik liever met een ſchaduwagtige ſluijer bedekken en ſeggen: *præſtat tacere quam pauca decere, 't is beter te ſwijgen als weinig* of niet genoeg te*ſeggen.*

WILLIAM de Derde te noemen, drukt meer uit als ik ſeggen kan; want Land en Kerk heeft door ondervindinge gevoelt dat hy was als *den adem onſer neuſen.*

Als Engeland, geraakt onder de heerſchappy van een Vorſt, die na leeft van dwinglandie ſijn onbeteugelde wil tot het rigtſnoer, van Regeringe ſtellen, *Teſt* en *pœnale wetten*, de ſenuen van het Rijk, vernietigen en *Engeland Rooms maken* of martelaar ſterven wilde, ziel-toogde en na alle ſchijn den Geeſt ſoude gegeven hebben, heeft WILLIAM de Derde, van 't ſugtend' volk ter hulp geroepen, en door den vrijen Staat van Nederland wakker onderſchraagt ſijnde, de laatſte doodſteek verhindert, het lichaam van drie Koningrijken van onder de hand des magtigen opgebeurd, en door de invloejingen van ſijn Koninglijke Geeſt niet alleen adem doen ſcheppen, maar ook in ſijn volle kragten herſteld, en daar door de Eer-naam van *Rijks-herſteller*, Kroons-behouder, Kerks-Verloſſer, en Geloofs-beſchermer weg gedragen.

In ons geſegent *Nederland*, gelukkig onder een Regeringe, die beſt met haren land-aart overeenkomt, was hy (gelijk eertijds van *Titus* geſegt wierd) *amor & deliciæ generis humani*: *de liefde en verluſtinge van 't menſdom*, de algemene ſamendrom van 't volk om de ere te hebben, van ſijn Majeſteits vriendelijk aangeſigt te mogen aanſchouwen, als hy door Stad of Land paſſeerde, daar van getuige ſijnde. En-

de, mag ik het ſeggen? (ik verſekere my dat het ſonder nijd van groot en klein, van Overheden en onderdanen ſal gehoord worden:) hy was ook *den adem onſer neuſen.* Wanneer de Franſe Koning voor dertig jaren ons lieve Vaderland na de hert-ader ſtak, 't ſweerd met groot geweld al diep in gedrongen had, en alle het volk door verbaaftheid als ontſielt ſcheen, heeft WILLIAM de Derde, in dat doodlik gevaar tot Veltheer van den Staat verkoren, nieuwe moeten lugt verwekt, in ſijn jonge jaren 't *beleid van een oud en ervaren Generaal vertoont*, en den moedigen viand onder Gods zegen tot glory van de Republik in weinig maanden met ſchand te rugge doen wijken. De Stadhouderlijke autoriteit aan WILLIAM de Derde, ſoo Staat als wapenkundig, opgedragen ſijnde, heeft hy de belangen van het Vaderland als ſijn eigen behertigt en de vryheid, waar van ten tijde ſijner Voor-Vaderen de grond gelegt was, tegen alle gedreigde ondergang gehanthaaft. Ende hoe ſijn leven by de Souverainen van de Republijk ſoo dierbaar als *den adem der neuſe*, en ſijn dood ſoo ſmertelijk als des adems verlies geſchat is, hebben de doodklokken door nare lijk-tonen alomme uitgebromt en kan dageliks uit de treur-gewaden van de Regenten geſien worden.

Indien het de Kerke geoorlofd is een getrouw Voedſter-Heer *den adem harer neuſen* te noemen, het was WILLIAM de Derde, die, om de lijdende en verdrukte Dogter Sions tegen Babels geweld te hulp te komen, geen eigen bloed ontſag, alle ſijne Heerlikheid waagde, en *gereed was om ſijn ganſche vermogen tot maintenue van de* [illegible] *erde Kerken in 't gemeen en die van ſijne He* [illegible] *en in 't byſonder toe te brengen,*

brengen, gelijk voor min dan twee jaren de eere had uit ſijne Majeſteits lieftalige dog nu geſloten mond in perſoon te horen.

Wanneer 't heers-ſugtig Vrankrijk, met eigeu Krone niet vernoegt, onlangs Throon aan Throon hegte, de Grenſen van ons Vaderland door Krijgsbenden beangde, en deſſelfs Geſanten met Rabſake trotsmoedig begonden op te geven: *Hebben de Goden der Volkeren, een yder ſijn Land konnen redden uit de hand onſes Konings*, om ſoo *het herte van de Hoofden des Volks weg te nemen* en onder ſijn Jok dienſtbaar te maken, was het WILLIAM de Derde niet, *van welken wy ſeiden: wy ſullen onder ſijne ſchaduwe leven onder de Heidenen?* En waarlik een Vorſt met de keure van Koninglike deugden vercierd, in welke Staatkunde, Krijgs-konſt, en Dapperheid om prijs ſtreden, die den *Gideon* deſer eeuwe tot beteugelinge van Franſe hoogmoed mogt gerekend worden, die niet alleen Nederland en Engeland uit den muil van Leeuwen en Beiren gereddet had, maar de laſt van geheel Europa ſcheen te dragen, was daar van niet wat goets en groots te hopen, voor een Volk dat hem ſoo na aan 't herte lag, ende om welkers welſtand hy ſoo menigmaal in harnas gegeſpt ſtond, noit vier of ſtaal vreeſde, en dikwils onverwelkbare lauwriren weg droeg?

Maar helaas! WILLIAM de Derde, het puik der Helden, is gevallen! De Koning, het puik der Koningen *is gevangen in de groeven* van de dood! niet door het moord-geweer van *Balthaſar Gerards*, nog door het Oorlogs-vier of ſtaal in den ſtrijd, maar in ſtilheid en vrede op ſijn Leger geſtorven, na dat hy de beſorginge van Land en Kerk, ſijne hoogſt-geagtſte

ſte Kroon-Volgſter aanbevolen, zijn Huis bevel gegeven, ſijn Gelove opgewekt en blijmoedig de dood afwagtende in hope, *die niet beſchaamt*, geſegt hadde: *Ik ga van 't Aardſe na een Hemelſch Koningrijk.*

Soo is de laatſte tak, door Mannelike Linie uit dien beroemden Oranje-Boom voortgekomen, door doods ſikkel afgekapt en ter aarde geſtort! O! dood, die als de ſtortinge eenes hogen bergs gans Europa doet beven! O! *Cieraad Iſraëls op uwe Hoogten is hy verſlagen!*

Dat Engeland ſig noeme *Icaboth*, want de *Krone hares Hoofds is afgevallen* en *de eere* als *gevankelik weggevoerd* in de groeven: Weend, ja weend gy Dogters van drie Rijken over WILLIAM de Derde, *die u kleedde met ſcharlaken, met weelde, die u cieraad van Goud deed dragen over uwe kledinge.* Oh! hoe *is der Helden ſchild* weg-gedragen, *den ſchild* WILLIAMS *als of hy niet Geſalfd ware geweeſt met olie!* My dunkt ik hoor de Britſe Stranden, met ſwarte rouw bedekt en in haar ſiltige tranen wentelende, klaaglik kermen: *Mijn ooge, mijn ooge vlied af van water, om dat de Trooſter, die myne ziele ſoude verquikken, verre van my is.*

O! Nederland! Nederland ſal men uw *Naomi, lieffelikheid* heten? Gy zijt een *Mara* geworden, want *de Almagtige heeft u grote bitterheid aangedaan: De* HEERE *der Heirſcharen roept uw tot geween, ende rouwklage, ende tot kaalheid ende tot omgordinge des ſaks;* want hy heeft uwe *verſchrikkingen van rondom geroepen, als tot eenen dag eenes geſetten hoogtijds*: Daarom! O! *gy muer der Dogter Sions, laat dag en nagt tranen afvlieten als een beeke; geeft u ſelven geen ruſte, uwe oog-appel konde niet*

Hosted by Google

niet op: maakt u op, maakt geſchrei des nagts in het begin der nagt-wake, en roept tot buren en bondgenoten: *gaat het u-lieden niet aan? gy alle die over weg gaat, ſchouwt het aan en ſiet, of daar een ſmerte is, gelijk mijne ſmerte die my aangedaan is, en waar mede my de* HEERE *bedroeft heeft ten dage der hittigheid ſijns Toorns.*

Ende gy Gemeente des levendigen Gods, Kerke Jeſu Chriſti, uw getrouwe Voedſter-Heer is de weg van alle vleeſch gegaan, en wie van uw ſal niet met Davids herte en mond klagen moeten. *Ik ben benauwt om uwent wille, mijn Broeder!*, ja mijn Vader WILLIAM! *Gy waart my lieffelik; uwe liefde was my wonderliker dan liefde der wijven:* Ende *wat getuigen ſal ik u brengen? wat ſal ik by u gelijken, gy Dogter Jeruſalems? Wat ſal ik by u gelijken, dat ik u trooſte, gy Jonkvrouwe, Dogter Sions? want uwe breuke is ſoo groot als de Zee; wie kan u helen?*

Dog houd; niet te verre; toehoorders, wy moeſten evenwel *niet* klagen en *droevig zijn als de gene die geen hope hebben.* Want

1. Is WILLIAM dood? ons verlies is ſijn winſte; want hy is niet *geſtorven als een dwaas ſterft*, maar in gelove henen gegaan, en ſijn geeſt leeft in een triumphante onſterflikheid: is ſijnen *aardſchen Tabernakel*, die niet ſonder ſmertelikheid en moeite bewoont wierd, *gebroken*, hy heeft *een gebouw gekregen ſonder handen gemaakt, eeuwig met God in de Hemelen*; daar hem de regtveerdige Rigter met een onverderffelike, onverwelkelike Krone van eeuwige Heerlikheid in ſijne meer onmiddelike gemeenſchap gekroont heeft, en die hy voor al de Kronen van de gehele wereld niet weder verruilen ſoude.

Hosted by Google

2. Is WILLIAM dood? wy hebben evenwel (Gode ſy dank) nog wel en vaſtgeſette Staat-Suilen, mannen die van den Hemel met een hoge Geeſt, edel verſtand, wijsheid, voorſigtigheid, goed beleid, getrouwigheid en kloekheid begaaft ſijn om den welſtand van de Republijk te bevorderen; de hervatte moet en trouwe eendragt van de Souvereine *Staten* der Provintien, om met eenparige ſchouderen 't gewigte van Lands en Kerks vryheid te dragen en deſſelfs ſaken uit te voeren, moeſten ons die geen hert onder den riem ſteken? ik ſpreke na den menſche.

3. Is WILLIAM dood? alle de Helden ſijn nog niet weg genomen: de Krijgs-mannen, de Rigters, de Ouden, de Overſten van vijftig, de aanſienliken, de Raads-mannen, en die kloek ter tale ſijn, ſijn nog met geen Arends-vleugelen uit Nederland weg gevlogen. Men vind'er nog dappere mannen, die in Land'-en Zee-ſtrijden geoeffent, op tijd en plaatſe hare handen ſullen weten te vinden.

4. Is WILLIAM dood? alle *Sagtmoedige des lands, die Gods regt werken* ſijn nog niet omgekomen: mogelijk heeft ſig de HÈERE nog wel *ſeven duiſend zielen bewaard, alle knyen die ſig voor Baal niet gebogen hebben, en monden die hem niet gekuſt hebben*: ten minſten ſullen 'er nog *tien regtveerdige* gevonden worden, die ſig met de breuke Joſephs bekommeren, haar ſtil gebed uitſtorten, en om welkers wille God ons lieve Vaderland, dat ſoo dikwils een ſchuil-plaats voor Sions verdrevene was, behouden ſal, en ſijn Kerk in het ſelve.

5. Is WILLIM dood? God, wiens name *Krijgsman is, ſterk en geweldig in den ſtrijd*, dien het even-

veel

Hosted by Google

veel is *te helpen door weinige of door vele*, leeft in ewigheid; ende *ſoo die voor ons is, wie ſal dan tegen ons zijn?* al *komt 'er de vyand aan als een ſtroom*, ſoo 'er *de Geeſt des* HEEREN *baniere tegen opricht*, wy en hebben *niet te vreſen voor tien duiſenden des volks, die haar rontom tegen ons ſetten*; maar konnen in *vrede ſamen nederliggen en ſlapen, want de* HEERE *ſal ons doen ſeker wonen.*

6. Is WILLIAM dood? de Algenoegſame hand van *Jehova*, die aan geen middelen gebonden word, is daar door niet verkort, dat hy niet en ſoude konnen helpen: Laat Hy een *Moſes* tot ſijne Vaderen verſamelt worden, het is om plaats voor andere geſegende werktuigen te maken, en *Joſuaas* te verwekken, die met alſoo veel wijs beleid en onverſchrokken moed in Canaan trekken om Iſraels vyanden uit te roejen, als *Moſes* uit Egygten toog en *Pharao* ſloeg Souden wy dan *op een* eenig *menſche vertrout ende vlees tot onſen arm geſteld hebben?* God beware ons voor ſulk *een vloek.*

Maar hier is raat en wijsheid van noden, op dat de Almagtige ons *een verberginge tegen den wind en een ſchuilplaats tegen den vloed* zy. Is WILLIAM dood, en met hem *den adem onſer neuſen*, de *Geſalfden des* HEEREN, *de ſchaduwe, onder welke wy* hoopten *te leven*, gevangen in de groeven, *let 'er op* en *neemt het ter herten*, alle gy inwoonderen des Lands, en Borgeren van deſe Stad.

(*a*) Hier moeſten wy *de roede horen, en wie deſelve beſtelt heeft*, de roede ontknopen, en 't oordeel in ſijn oorſaak ontvouwen, om 'er in te ſien de hand en vinger Gods, *die dodet en levendig maakt: het is met*

Hosted by Google

huylen, met *hair uitplukken*, met *borst-kloppen* niet te doen, maar oog en hert na boven te heffen, God aan te merken als die *gaf* en *nam*, en met Job te seggen: de HEERE *heeft mijn herte week gemaakt, de Almagtige heeft my beroert.*

(*b*) *Wat klaagt ook een levendig mensche? een iegelik klage wegens sijne sonden*, om welker wille ons dit grote quaat getroffen heeft. Soo wy *ons selven nauwe ondersoeken en doorsoeken*, sal sig niet een grotte Rolle van overtredingen op doen, en onder anderen ook dese datwe de goedertierenheid van God in 't beschikken van soo een dierbaar Vorst en gesegent werktuig voor Land' en Kerk, niet behoorlik erkent, of met al te vleescheliken herte alleen op het middel vertrout hebben, sonder *Jehova* sijn regte ere te geven? Hierom is de wereld sulk een groten trouwen Vader en Voorsorger *niet meer weerdig geweest*: daarom *sondigt niet meer op dat u niet wat ergers overkome;* maar doet *het onregt verre van uwe tenten; soa sal de Almagtige uw een overvloedig goud en kragtig silver sijn.*

(*c*) *Wie is wijs? die versta dese dingen; wie is verstandig? die bekenne se*: *want des* HEEREN *wegen sijn regt*, Elk regtveerdige God en *heilige den* HEERE *in sijn herte*, en sitte stille; want hier sal *in stilheid onse sterkte zijn.* Souden wy de handelingen des Albeheerschers beknibbelen? neen, laat ons *verstomt* staan, en *de mond* met morren *niet open doen, om dat hy 't gedaan heeft*: laat ons *des* HEEREN *gramschamp* in desen *dragen*, *want wy hebben tegen hem overtreden.*

(*d*) *Soekt geregtigheid, soekt sagtmoedigheid, misschien sult gy behouden worden ten dage des Toorns des* HEE-

Hosted by Google

HEEREN, *de boosheid uwer handelingen weggedaan* hebbende, *leert goed doen*, en *ſoekt het regt;* want *indien gy willig ſijt en* de ſtemme van u Godt *hoort, ſoo ſult gy het goede deſes Lands eten:* gewennet u dan aan hem en hebbet vrede.

(*e*) Laat *deſe vermelden van wagens en die van Peerden, maar* laat ons *vermelden van den Name des* HEEREN *onſes Gods*, en door een werkſaam Gelove ons ſelven verſteken *in de ſchuil-plaatſe des Allerhoogſten*, om *in deſe ſchaduwe des Almagtigen te vernagten:* want *de Name des* HEEREN *is als een ſterke toren, de Regtveerdige ſal daar henen vlieden en in een hoog vertrek geſteld worden.* Dit was het werk van de Kerke wanneer de *goedertierene uit den Lande vergaan* was; *Ik ſal uitſien na den* HEERE, ſeide ſy, *Ik ſal wagten op den God mijn Heils, mijn God ſal my horen;* want ſy wiſt wel, dat *die op den* HEERE *vertrouwen, de kragt vernieuwen en opvaren met vleugelen gelijk Arenden.*

(*f*) Ende terwijl de Hoofden des Volks in hare Vergader-plaatſen beraadſlagen wat tot de ruſt en vrede, tot de behoudenis van Land en Kerk diend, was het onſen pligt met vierige gebeden ten hemel te ſteigeren en in Chriſti Naam te ſmeken dat God dog ſy in de Vergaderinge Godes en de Staat-beſtierders overſtorte met den Geeſt des wijsheids ende des verſtands, met den Geeſt des raads ende der kenniſſe. Als onſe Joſuaas in den Strijd ſtaan, moeſten wy met *Moſes Aaron* en *Hur* op den berg klimmen, *hert en handen tot God opheffen*, en in den Gebede ſtrijden; want *een kragtig gebed des regtveerdigen vermag vele.*

(*g*) Eindelik, is WILLIAM geſtorven, en

Hosted by Google

heeft nog Geſlagts-Edeldom, nog Kroons luiſter, nog Scepters regtmatigheid, nog Rijks-magt, nog ziels-deugt, nog gebeden van het Volk, dien groten *Vorſt* van doods geweld konnen bevrijden, bereid dan alle te ſamen uw Huis, want gy ſult ook ſterven. 'T zedert dat het menſchdom door Satans liſt tegen ſijn formeerder wederſpannig was, heeft de Koning der verſchrikkinge van Gods Regtveerdigheid bevel gekregen om alle vleeſch, daar een adem des levens in is ſonder onderſcheid, elk op ſijn tijd van den aardbodem weg te nemen. *Stof zijt gy en tot ſtof ſult gy weder keeren*, was het oordeel van de Gods-ſpraak, en niemand heeft ooit die ſtale ſterf-wet konnen te niete doen. Al had de Schrift niet eens geſegt; *het is den menſche geſet te ſterven*, ſoo heeft dog een Heiden, die niet als door het ſchemer-ligt van de nature ſag, uit de ondervindinge konnen ſeggen: *Pallida mors æquo pede pulſat pauperum tabernas, Regumque turres*, te kennen gevende dat de bleke dood ſoo wel aan de Palleiſen der Koningen als hutjens der armen klopt, en met haar ſcherpe ſikkel dan over Koningen heerſt, de Lelien van de Kroon, ja den *Geeſt der Vorſten als druiven afſnyd*, dan de gemene lieden als het gras des velds afmaaid. Daarom denkt gy ſult ſterven; want *wat ſterk man leeft 'er die de dood niet ſien en ſal, die ſijne ziele ſal bevrijden van 't geweld des grafs?* Ende beneerſtigt uw de lampe des geloofs met genaden-olien voorſien, en altijd brandende te houden, op dat, wanneer de Bruidegom komt, gy met hem binnen treden mogt tot de vreugde des HEEREN in de eeuwige Tabernakelen.

A M E N.

OP

Hosted by Google

OP HET ZIELTOGENDE

JUDA,

OFTE

LYK-REDEN,

Over het ſmartelijk en overdroevig afſterven

VAN SYNE

Koninglijke Majeſteit van Groot-Brittagne, enz. enz. *Heerlijker Gedagteniſſe*,

Uitgeſproken en in 't ligt gegeven,

DOOR DE

HEER JOHAN van ZELST.

En Adem onſer neus, die van den Heer der Heeren
Gezalfd was om ons ſagt en lieflijk te regeeren
Ah! die is weg! Ik heb mijn Voedſter-Heer verloren,
Die my zoo menigmaal uit het verderf geſworen,

Door mijn Beſtrijders, heeft zoo wonderlijk gered,
En aan de woede van mijn viand perk geſet.

Dus

Hosted by Google

Dus klage Zion vry! nu WILLIAM *is dood,*
En ſtorte haar tranen uit, ô Neerland! in uw ſchoot.

Soo ooit, 't komt nu te pas de boet-baſuin t'ontſteken;
Van Zelſt, *die zelden miſt, maar net raamt in het*
Preken,
Neemt deſe ſlag ook waar; met levendige ſtem,
Na tijds-gelegentheid, dat geeft de meeſte klem,
En duurſaam Schrift leerd hoe dit ſwaar en droevig
oordeel,
Dees nare dood-kreet men kan maken tot zijn voordeel
En ziels-trooſt; als men regt getroffen door dees ſmert,
Voor God zig bukt, en tuigt met een verbroken hert,
Ik kus de roe waar meed' u luſte my te ſlaan,
Uw geeſſel is tot in mijn binnenſte gegaan.

Haaſt ſal Jehova dan ſig over ons ontfermen
Als eertijds Iſraël; als hy 't dus hoorde kermen,
Hy wekte haar Othniels, wat haters haar beknelden,
En Jephtaas, Gideons, en Samſons, dappere Helden,
Verloſſers die haar trouw van een tyrannig juk
Bevrijden, lang en bangbeſuurd met ſmert en druk.

Raptim appoſuit

Collega Collegæ,

GER. JOH. TER KINDER. E. I.

OP

Hosted by Google

OP DE

LYK-REDEN

DOOR

JOHAN van ZELST,

Bedienaar des Goddelyken Woords tot Yffelſtein,

Gedaan op 't droevig en ſmertig affterven

VAN

ILLI III.

Koning van Groot-Brittannien, &c.

Ie ſlaat met Neerland niet aan 't klaagen,
Wie zucht met u niet Albion,
Nu Koning WILHEM legt verſlagen,
Die door zijn deugd drie Kronen won,
De Zuil van Neêrlands vryen Staat,
Der Britten trooſt en toeverlaat?

Germanje ganſch verbaaſt, verlegen,
Bevind zig bijſter in den noot,

Hosted by Google

De Sweed, ſoo mild en rijk van zegen,
Neemt deel in s' Grooten Veld-Heers dood:
Men ziet vol droefheid ook den Deen
In 't treurig rouw-gewaad zig kleên.

Geheel Enropa valt aan 't kermen,
Als of het was de laatſte dag,
En roept verbaaſt wie ſal beſchermen
Mijn vryheid? O wat droeve ſlag,
Gevoel ik nu dien groten held
Mijn trouwſte Schuts-Heer legt geveld!

Terwijl dus 't afgepijnt Europe
(Dog Brit en Neêrland boven al)
Ten einde ſchijnt van trooſt, en hope,
Uit vrees voor een gewiſſe val,
Komt gy ô ZELST! en trooſt haar weêr
Uit s' Heeren Wet-Boek met uw Leer:

Uw Leer is, datſe haar noit verlaten
Op Koningen, hoe groot van kragt,
Op dappre Vorſten, hoge Staten
Alom gevreeſt door hare magt;
Maar op den Schepper die 't Heel-Al
Beſchut voor zijn gewiſſe val.

God is 't, door wien de Vorſten leven
En Koningrijken vaſt beſtaan,
Voor wien en Zee en Bergen beven,
Wen 't hem luſt met zijn ſtaf te ſlaan,
Op 't wenken van wiens oog alleen
De lugt en aarde ſcheurt van een.

Dus

Dus leer, en 't zal uw noit berouwen,
Op God der vromen ſchild en loon
En op geen ſterfling te vertrouwen,
Al draagd hy een driedubb'le Kroon,
Die hoop is ydel, en verraad
Den menſch, ô ſwakke toeverlaat!

'k Beken, 't valt hart in noot te miſſen
De vroomſte Vorſt, de grootſte Held,
Die door zijn Staats-geheimeniſſen
Louis heeft perk en paal geſteld,
Louis die Godloos en verwoed
Vergiet zoo veel onnozel bloed.

Dog denk, 't is enkel welbehagen
Van God, die uit den hogen ſiet;
Heeft zijne roeden uw geſlagen?
O Nederland! Veragtſe niet!
Ei neem met-uwe ſtraf geduld,
En zeg, 't was mijner zonden ſchuld.

Indienge uw wild van duizend kwalen,
En droeve rampen ſien bevrijd,
Hier vindg' het ſpoor om noit te dwalen
Dat u vol vreugde derwaards lijd:
Indienge uw Schepper bid en eerd
Straks zietge uw ſmert in vreugd verkeerd.

Gy zult, indienge volgt de Spreuken
Van d'Yſſelſteinſche Boetgezant
Van tijd nog eeuwen niet te kreuken,
Doorlugtig Brit en Nederland!

Hosted by Google

Uw zelfs weêrom in Vryheid zién,
En Vrankrijks Krijgs-magt voor u vliên.

Gy zult ook boven lugt en wolken,
Ten ſpijt van s' Aards-Tyrannen rot,
In 't midden van zoo veele Volken,
Uw Standaard zien geplant van God,
En Vrankrijks hoogmoet, door Gods vuiſt
Getroffen, zien tot ſtof vergruiſt.

Ja! gy zult weder zien verheven
De vreé vol luiſter op haar troon.
De Godsdienſt zién in vreugde leven,
En elk op volgen haar geboôn.
De welvaard, die verlooren ſcheên,
Zal weêr zijn oude plaats bekleên.

L. KRAMP.

EYNDE.

Hosted by Google

DE DOOT VAN Sijn Brittanniſche Majeſteit ILLE E III. BETREURT, IN DRIE LYK REDEN, Door *Drie Engelſche Godtgeleerden.*

Te ROTERDAM, By BARENT BOS, Boekverkooper 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

LYK-REDEN

over 't afsterven van den overleden KONING

ILLE E III,

Vitgesproken den $\frac{15}{25}$ *Maart* 1702.

door

JOAN HAMMOND,

Rector van Katsfield in Sussex.

Uit het Engelsch vertaalt.

Te ROTTERDAM,

By BARENT BOS,

Boekverkooper op 't West-nieuwlant, 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

DEN EDELEN

GROOT AGTBAREN

HEERE

DEN HEERE

E I S

DE

R U U C K,

OUT BURGERMEESTER,

RAAD

EN

VROEDSCHAP

DER STAD

ROTTERDAM,

enz. enz.

Hosted by Google

WORT DE VERTALING DEZER LYK-REDEN
OVER HET ONTYDIG, EN VOOR EUROPE
GANSCH SMERTELYK AFSTERVEN
VAN DEN DOORLUGTIGSTEN,
GROOTMAGTIGSTEN VORST,

ILLE E III.

KONING VAN GROOT BRITANJE, VRANKRYK,
en IERLANT, ERF-STADHOUDER DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,
enz. enz. enz.

gedienstelijk opgeoffert door zijn Ed:
Groot Agtbare onderdanige
Dienaar,

B. BOS,

O P

OPDRAGT

van den Schrijver

Aan den Hoog-geëerden

JOAN

LORD ASHBURNHAM.

My Lord,

Eze Lijk-reden komt toevlugt zoeken onder de vleugelen der gunſte van uw Lordſchap, en beſcherming tegen de liefdeloze beriſpingen van Papiſten, en Ongediſten, en alle andere menſchen, ongenegen tot de tegenwoordige Regeering. Ik zal van de Reden zelve niets zeggen. Laat die voor zich zelve ſpreeken. S' is het werk van eenige weinige uuren, welke ik dagt, dat ik niet beter kon beſteeden, dan in 't voldoen der pligte aan de gezegende gedagtenis van onzen overleden Souverein, welke weggerukt is in een tijt, waar in wy ſijn byſtant meeſt van noden hadden, en hy zyn aartſch Konikrijk voor een beter en duurzamer Kroone in de Hemelen verwiſſelt heeft.

Ik ben genegen, en ben altyt genegen geweeſt om een openbare dankbaarheit te betoonen voor zo veelvuldige en groote weldadigheden, als ik van u ontfangen heb. D' aanmoediging in het werk der Bedieninge, 't welk ik, onder Godts byſtant, voor veertig jaren ondernam, ben

Hosted by Google

ik alleen verſchuldt aan uwe weldadigheit, bewezen in 't ſpoedig ſchenken van een ampt, 't welk my wiert opgedragen door uw eige verkiezing, zonder eenige mijne verdienſte of verzoek, of tuſſchen-koming van eenige mijne Vrienden. Hoewel ik bly ben, dat ik bequame gelegentheit heb, om u mijne hertelijke dankbaarheit te betonen, nogtans kan ik niet nalaten bedroeft te zyn over de gelegentheit tot de zelve.

Ik heb gewaagt in 't ſtrijt-perk en in hant-gemeenſchap te treden met zommige van die zonden, die als reuzen zijn, welke onze legers getergt, en door gewoonte, voorſchrift, en de mode van den tyt, kragt hebben gekregen; welke ik vrees, dat, tenzy ſe door ernſtige bekeering gezuivert werden, ons meer zullen benaauwen, dan al de magt van Vrankrijk, en Spanje. 't Zal ydel voor ons wezen, te zeggen, Heer, help ons uit uw Heiligdom, indien ons leven onheilig is; en gedurig roepen, Heer, beſcherm ons tegen onze vyanden, indien wy zelve tegen Godt ſtrijden, en de middelen onzer behoudenis verwaarlozen. Ik weet wel, dat menige pen deze onaangename ſtof beter ſchrijven zou; nimant egter is 'er, die dieper gevoelen kan hebben, nogte meer verlangen naar den welſtant van ons Vaderlant, dan ik. Dus verzoekende, dat men my de vrymoedigheit der onderneminge vergeve, beveel ik uw heerlijkheit in de Godlijke beſcherminge, en onderteken my

Uw Heerlijkheits

Verpligte Dienaar

JOHAN HAMMOND.

LYK-

Hosted by Google

LYK-REDEN

over 't afsterven van den overleden KONING

ILLEM DE III.

Verhandelt uit de Woorden,

HAND. XIII: 36.

Want David, als hy in sijnen tijt den raat Godts gedient had, is ontslapen, en is by sijne Vaderen gelegt, en heeft verderving gezien.

Y meugt u een weinig verwonderen, dat ik de stof, die ik laatst in deze plaats op my nam, verandert heb; egter zult gy u niet langer verwonderen, indien gy 't swart toneel beschouwt, 't welk de Voorzienigheit zedert voor d'oogen dezer Nacie heeft geopent, 't welk, gelijk de donkere Wolk in de Verheerlijking op den Berg, alle onze vreugden heeft overschaduwt, en in rouw-klagen verwisselt. Maar schik ider u zelven liever, om deel in dat gewigt der droefenisse te nemen, die nu zo jammerlyk over 't ganssche Land legt. 't Is een tyt van droefheit, en een dag, die met luider stemme tot diepe zugtingen, en bittere tranen roept. 't Is een allereigentlykste tyt, om onze smerte met de allerklaaglyksten toon, en smeltenden drift uit te drukken. Indien wy de grootheit van het verlies, dat wy tegenwoordig lijden, ernstig overwegen; indien onze herten niet in zoo veel steenrotzen worden verandert, gelijk van Niobe verziert wort, toen alle hare kinderen teffens om hals gebragt wierden, kunnen wy niet anders,

Hosted by Google

ders, dan rou-klagen over onze verdrukking, en de kinderen van Iſraël, en de Egiptenaars navolgen, die op d'uitvaart van den Aartsvader Jakob, toen ſy aan het plein van Atad quamen, aan d'overzijde van de Jordaan, *een groote en zware rouklage hielden*, waar van de Kanäaniten de plaats *Abel Mizraim* noemden, 't welk niet anders betekent, dan de *rouw-klage der Egiptenaren.* *

I. Opdat onze rouw niet onredelijk zy, zal ik voor eerſt toonen, wat reden wy hebben om rouw te bedryven.

II. Welke de eigentlijke genees-middelen zijn om onzen rouw te matigen.

1. Hoe de Perzoon grooter is, over wien wy rouw bedryven, hoe onze ſmerte grooter zal zijn. Daar zijn trappen van uitmuntentheit onder de kinderen der menſchen door de godlijke ſchikking; maar Keizers, Koningen, en Vorſten zijn tot die hoogte van eer, die in deze tegenwoordige werelt niet hooger kan klimmen. Indien ſy wel regeeren, zijn hunne onderdanen voorſpoedig onder hunne zagte invloejing; indien qualijk, gevoelen anderen de gruzame gevolgen van hunne quade regeering. Een goet regeerder is de grootſte weldaat, (ik ſpreek dit van tijdelijke zegeningen) die God aan 't menſchelijke geſlagt mee-deelen kan. Hy is een openbaar weldoender aan ider een, die onder zijn ſchaduw leeft. *De gezalfde des Heere*, wort by den Profeet genaamt *de adem onzer neuzen*: † Want gelijk ons natuurlijk leven beſtaat in den adem onzer neuzen, zo is ons borgerlijk leven, voor zo ver wy leden zijn van een gemeenen ſtaat, verknogt met het leven van onze oppermagt, gelijk het leven van Jakob was met het leven van Joſef. Vorſten zijn Vaders, en Herders, om hunne kinderen met een vaderlijke genegentheit te beſtieren, en hunne kudde op veilige en friſſe weiden met tederheit van zorge en liefde te voeden. Gelijk Weezen de dood hunner ouderen betreuren, en gelijk ſchapen, als 'er geen herder is, voor verſlindende wolven bloot geſtelt worden, zo, wanneer Koningen

* *Gen.* L. 10, 11. † *Klaagl.* IV. 12.

ningen en Vorsten door de doot weggehaalt worden, zit 'er een wolk van droefheit in de aangezigten van al hun volk, en dat dwaalt hier en daar, uit gebrek van een leitsman, zijnde als schapen zonder herder. Toen Eliza Elias in een onweer met een vyrige wagen zag opvaren ten hemel, riep hy: *Mijn vader, mijn vader, wagen Israëls en syne ruiteren, en hy zag hem niet meer, en hy vatte syne klederen, en scheurde die in twee stukken.*† Hy noemde Elias *Vader*, als zijnde het hooft van het gezelschap van alle Profeten, welke syne schoolieren en zoonen waren, en verdubbelde die zoete benaming, tot te grooter nadruk, om de vyrigheit syner genegentheit te beter uit te drukken. Hy noemt hem *den wagen Israëls*, om dat hy, een dapper en zegerijk krijgsman hier op aarde geweest, nu in triumf ten hemel gevoert wiert, om de kroon van glorie te ontfangen, die noit verwelken zal. Hy *scheurt syne klederen* in twee stukken, gelijk in tijden van rouw de gewoonte was onder de Joden. Zoo groote rede hebben wy om de doot van onzen overleden Souverein te beklagen, wiens regeering zo regtvaardig was, dat niemant met rede iets daar tegen kan inbrengen: Want alle schattingen, waar mede wy belast zijn, zijn op 't lant gelegt door wettig gezag en vrye toestemming van alle Staten des Rijks. Terwijl sijn Majesteit noch leefde, zou hy Samuels uitdaging met regt hebben mogen gebruiken: *Ziet, hier ben ik, betuigt tegens my voor den Heere, wiens os ik genomen hebbe, en wiens ezel ik genomen hebbe, en wien ik verongelijkt hebbe, en wien ik onderdrukt hebbe;* en alle syne onderdanen mogten met waarheit hem met eenen weerklank beantwoort hebben: *Gy hebt ons niet verongelijkt; gy hebt ons niet onderdrukt; gy hebt van nimants hant iet genomen**: Alle syne oogmerken waren edelmoedig, en edel, gelijk sijn perzoon; sijn hert opregt, en vast doelende op het groote einde: Hy stelde drie Koninkrijken op vaste gronden van heilzame wetten, en liet die dus vastgestelt na; en niet lang te voren, eer hy uit de werelt scheidde, maakte hy, gelijk ik hoor, zulke regels en mesures, die, indien se bedagt, en zorgvuldig opgevolgt worden, het lant in een eeuwige vrede en gerustheit zullen stellen.

† 2 *Kon.* II. 12. * 1 *Sam.* XII. 3, 4.

Hosted by Google

2. Indien wy onzen overleden Souverein aanmerken, als een Chriſten, en indien wy eenige eerbiedenis voor godsdienſt, en voor godtsvrugt hebben, moeten wy zeer geraakt zijn over ſijn onverwagt ſterven: Alle andere volmaaktheden, buiten godtsvrugt, blinken hier voor een korten tijt, en dan verkeeren ſe in duiſternis, maar ware godtsdienſt is de hoogſte volmaaktheit van de ziel, welke een menſch verciert in dit, en bekroont in het toekomende leven. Wanneer groote perzonadjen waarlijk godsdienſtig zijn, zetten ſy hunne Belijdenis een grooten luiſter by, en winnen anderen doorde invloejing van hun heilig voorbeelt: Want het meeſte volk tragt hunne Regeerders te gelijken, om de hooge trappen hunner gunſt te verkrijgen, en te meer genegentheit by hun te vinden. Zo hielden de hovelingen van Alexander hunne halzen krom, om hunnen meeſter na te volgen: Want 't is een bekende ſtok-regel, dat ider vermaakt wort met de gelijkheit van ſijn eige natuur, waar hy die ook vint. Sijn Majeſteits iver tot den godsdienſt bleek niet alleen in ſyne liefde tot Godts woort, en alle regtzinnige Leeraars, maar ook in ſynen haat tegen alle onheilige manieren van leven, en zondige gewoontes, 't welk blijkt in ſyne veelvuldige rigtingen, toegezonde aan de Geeſtelijkheit, en ſyne herdrukte afkondingen, om de overſtromingen van onheiligheit en godtloosheit te ſtuiten, zamen met ſyne voorzigtige en tijdige bevelen, dat nimant in ſijn ſchryven eenige vreemde taal, of ongehoorde en ongewoone manieren van ſpreeken in 't ſtuk der Dry-eenigheit zou gebruiken, als wel wetende, dat het de vaſte konſtenary van ketterſche en valſche Leeraaren is, de openbare, en gemeene wegen voorby te gaan, en hunne beogingen en boze voornemens te verbergen, om door verzieringen en verdigtzels van vreemde manieren van ſpreeken den onkundigen te miſleiden. De Arrianen dus van outs, en, hun egte zaat, de Socinianen onlangs, afwijkende van den gemeenen weg der waarheit, hebben hunne vergiftige leeringen onder 't dekzel van nieuwe ſpreekwyzen verborgen, gelijk de ſpaenſche Zee-kat zich zelve door 't uitwerpen van een ſwarte drek verbergt, en zo 't net van den viſſcher ontkomt.

3. Laat

Hosted by Google

3. Laat ons onzen overleden Souverein aanmerken, als een voorzigtig en dapper veltheer, en bevelhebber in sijn krijgsbediening, en dan zullen wy zien, dat wy reden hebben om bitterlijk te rouw-klagen, en met Rachel te weigeren ons te laten troosten, omdat hy niet meer in 't lant der levenden is, om voor ons in en uit te gaan, en den strijt des Heere te stryden. Hy dee niet, gelijk Herodotus van imant van de Koningen van Perzien verhaalt, die zich in sijn palleis sloot, zo dat niemant hem zien mogt, nogte toegang tot hem hebben, maar nam veel vermaak daar in, dat hy was voor 't hooft van sijn leger; syne krijgsknegten schikkende; bevelen tot stippe krijgs-tugt uitgevende; ider sijn eigen hoefslag, ampt, en pligt aanwyzende.

Hoe onvermoeit sijn naarstigheit was in't naspeuren der liften syner vyanden, en hunne voornemens tegen te gaan, en te beletten, dat alles heeft het geluk, om onder hem te staan, kunnen getuigen. Menige heele dagen heeft hy te paart gezeten, om de bewegingen syner vyanden gade te slaan, en af te zien, hoe hy hen met voordeel zou kunnen aantasten, niet, voor zo ver ik kan oordeelen, zonder groot gevaar van sijn geheiligde perzoon, en nadeel syner gezontheit. Heele nagten heeft hy zich vernoegt in het open velt sijn verblijf te houden, en op een hard matras te slapen, strekkende hem de steenen des velts voor een hooft-kussen. Weinige veltheeren hebben zo veel bittere slagen met zoo veel voorzigtigheit, geluk, en dapperheit gevogten. Syn beleit was wys en veilig, en kan, indien wy alle omstandigheden aanmerken, door geen mensch ter werelt geëvenaart worden. Syne vyanden zelve, die de scherpte van zyn swaart, en d'onweerstaanbare kragt van syn geschut hebben gevoelt, strekken hier van getuigen. Want noit durfden sy hem met gelyk getal van manschap, en met gelyke voordeel van legerplaats aantasten. Maar sy hielden zich altijt buiten schoots, tot dat sy byna eens zo veel man, en het voordeel van de plaats hadden, eer zy hun werk ondernamen. En waarom deden zy zo? Ik antwoord: Om dat de kinderen der werelt voorzigtiger in hun geslagte zyn, dan de kinderen des ligts. Zy wisten wel, dat zyn Majesteit de

beſte zaak, en het beſte gewete, en het wyſte beleit, en de beſte ervarenis van den hedenſdaagſchen ſwier van oorlog had, die veel van den ouden trant vetſchilt. Nogtans konden ſyne vyanden, niet tegenſtaande al dien omſlag en ſchoone kans om voordeel te behalen, zich noit van eenige overwinning op hem beroemen, maar verlieten gedurig 't velt zonder vliegende vaandels, en met ſtille trom: Want zyn Majeſteit was door de godlyke voorzienigheid in der daat onverwinlyk. Pylen agte hy, als ſtroo; hy lagte met het werpen van een ſpies. En daarom gaven ſyne vyanden zich over tot ſlegter en onedeler wyzen van doen; ſy tragtten hem door moort van kant te helpen. Maar Godt ook (gezegent zy ſyn naam) ſtelde hen te loor: Want inder daat, om onze vyanden d'eer te geven, die hun toekomt, zommigen van hun zyn dapper genoeg in 't velt, indien wreetheit dapperheit genaamt mag worden. Maar het grootſte gedeelte der Papiſten verſtaat zich beter op 't uitvinden van moorderyen, en 't mengen van vergift, dan in 't ruſtig bedrijf en konſten van wettigen oorlog. Hun ſtaatzugt en bloetdorſt zet hen aan tot de lafhertigſte ondernemingen. Maar de Heer heeft hun verwoetheit tot noch toe in toom gehouden, door 't verwekken van werktuigen ſyner eigene glorie, en onzer verloſſing, gelyk hy Regters, en Koningen, en Vorſten in de oude tyden verwekte tot verdediging, en verloſſing zyner Kerke in hare benaaude verdrukkingen. Maar ik mag met waarheid zeggen, dat 'er geen Huis is, waar aan Europe voor 't beveiligen van 't leven, regten, en ſtaaten van alle zoorten van menſchen in hunne verſcheide rangen en trappen, tegen alle uſurpacien, en overſtroomingen van gewelt, meer verſchult is, dan aan het oude en niet minder adelijke Huis van Naſſou, welker liefde tot hun vaderlant, en alle goede menſchen hun hunne eigene belangens dee vergeeten, en hun hun leven niet dierbaar agten, opdat ſy de verdrukte onnozelheit mogten redden, en hunnen loop met blyſchap volbrengen. Maar Godt had, naar ſyne oneindige barmhertigheit onder anderen onzen voorleden Souverein een gezegent werktuig gemaakt van zyn eige glorie en van onze behoudenis: Maar laat ons een weinig nader zien op dien verloren, troo-

ſte-

telozen, en hulpeloozen ſtaat, waar in hy deze nacie heeft gevonden, en dan zullen wy bevinden, dat niet alleen wy zelven, maar ook onze nakomelingen na ons, groote reden zullen hebben, om Godt over ſyne goede voorzienigheit over ons te danken dat hy ons zo tydigen en magtigen verloſſer gezonden heeft, en hem tot den throon verheven. Wy meugen zeggen, gelyk de Koningin van 't Zuiden tot Salomon *: *Gezegent zy de Heer uw Godt, die behagen in u gehadt heeft, om u op ſynen throon den Heere uwen Godt tot een Koning te zetten, omdat uw Godt Iſraël bemint, om het zelve tot in eeuwigheit op te rigten, zoo heeft hy u tot een Koning over hen geſtelt, om regt en geregtigheit te doen.* De Koninkryken der aarde zyn des Heere, en daarom wort de throon ſyn throon genaamt: Want Godt zette Salomon op den throon, die, volgens den gemeenen trein, Adonia, ſyn ouder broeder, toebehoorde, opdat hy Koning mogt zyn voor den Heere ſynen Godt. De mening van welke woorden is, dat hy Gods Steedehouder mogt zyn, en arbeiden voor zyn glorie. Zulk een Koning was onze overleden Souverein, een groot voortzetter van godvrugtigheit; en groot liefhebber van geregtigheit en oordeel. Afgodery en geweldenary begonnen op ons in te breeken; onze wetten, de gemeene bant van ruſt en vreede, en palen van onderſcheide eigendom, wierden vertreden; onze vryheid ontheft uit haar hengzel, en onze bloed-dorſtige vyanden, als ſy dagten, dat ſy alles beveiligt hadden, en zulke meſures genomen, die niet te verbreken waren, begonden den ſpot met ons te dryven, en zegen-zang te zingen. Maar 's menſchen buitenſporigheit is Gods bequame gelegentheit: Net in dien zelven tijt, waar in onze vyanden waanden een yzere juk op onzen nek gelegt te hebben, bewerkte hy ons een wonderbare verloſſing: hy hoorde onze gebeden; zag onze tranen aan, en ſtelde onze bloetdorſtige vyanden in een oogenblik te loor. De enkele ſchrik van den naam van *Oranje*, en de roemrugtige faam van ſyn voorig helden bedryf dee de ſcherpte van 't ſwaart ſyner vyanden verſtompen, en dreef hen op de vlugt, zo dat hy een gemaklyke en hooft overwinning behaalde, die zo weinig bloet koſte, als men zou kunnen wenſchen

* *Paſal.* IX: 8.

Hosted by Google

of begeeren. En geen wonder, dat hy dus de trotsheit ſyner vyanden t' onderbragt, die te vooren door toegeventheit de herten zyner vrienden had gewonnen.

Deze verloſſing is zo groot, dat ſe naar waarde de plegtelykheit van een jaarlykſche gedagtenis verdiende, gelykende veelzins naar de verloſſing van Iſraël ten tijde van Mardochai uit een volſlage bederf, tot dankbare erkentenis van welke genade ſy jaarlijks voor alle geſlagten twee dagen van het feeſt *Puzim* nemen. Maar wy, gelijk d' ondankbare Iſraëliten, vergeten deze groote verloſſing ras, tot grooten afbreuk van Godtsvrugt, en aanmoediging van ondankbaarheit, de'ſnootſte en quaataardigſte van alle zonden. Laat ons toezien, dat ons niet erger overkome. Indien wy voortgaan, hebben wy zulk een verloſſing, als deze was, komende naaſt aan een wonder-werk, nogte zulk een verloſſer niet meer te wagten, ik meen zo trouw een vrient ten dage van onzen rampſpoet. 't Staat my vry u hier te erinneren, hoe milt onze overleden Souverein met zyn eigen bloet was, om zyne onderdanen te bewaren, en hoe hy ſyn leven voor de baarblykelyſte gevaren bloot ſtelde beide in Ierland en in Vlaanderen, en na een langen en bloedigen oorlog een eerlijke vreede uitwerkte, die hy voor meer als vier jaren verkreeg. Myn bëoging is niet een volkomen afbeelding van onzen overleden Souverein te maken, voor zo veel hy een Koning; een Chriſten, en een Veltheer was: Dit zal door bequamer pennen verrigt worden, om ſyne geheugenis tot het einde der werelt te vereeuwigen. Maar myn oogmerk is de grootheit van 't verlies te tonen, dat beiden wy, en alle Proteſtanten in 't onverwagte afſterven van ſyn overlede Majeſteit lyden. Zynde dit verlies, naar uiterlijke ſchijnbaarheit, de grootſte rampſpoet, die opkomen kon ten opzigt van twee omſtandigheden.

1. Van den tijt, zynde een tijt van oorlog, die een nootzaakelijk, en niet te ontgaan is, hebbende wy te doen met een magtigen, liſtigen, en waakzaamen vyant, dien wy moeten tragten van verre voor te komen door waakzaamheit en voorbereiding, opdat hy ons niet onvoorziens overvalle.

2. Wy

Hosted by Google

2. Wy lijden een groot verlies om het verkiezen van een bequaam man om onze legers te gebieden. Hier zit de ſweer van onze ſwarigheit, en de wonde, die tegenwoordig open is. Indien wy in die keure miſtaſten, verſtuiven alle onze voorgaande ſucceſſen, en toekomende hopen in de wint. Vele, ongetwijffelt, zullen zich zelven aenbieden, en tragten in te dringen om d'eer van dat ampt te verwerven, die al zo weinig bequaam zyn, de waardigheit van zulk een ampt te hanthaven, als Therſiters was om het ſwaart en ſchilt van Achilles te voeren. Een wijs bevelhebber, gelijk een geleert man, is het werk niet van weinige uuren, maar de vrugt van langen tijt, rijp geworden door langwylige ondervinding. Hier ſchuilt dan de gront en 't gevaar onzer wonde, die nimant genezen kan, dan Godt alleen, die die geſlagen heeft. Laat ons daarom ernſtig bidden, dat hy in verlegentheit hulpe zende: Want menſchen hulp is ydel. Ten dezen opzigte kan ons tegenwoordig verlies, voor zo ver wy tot nog toe zien, noit gewaardeert worden: Want alle onze voornemens zyn afgebroken; onze beogingen verydelt; onze Koning, en opperbevelhebber is doot, en met hem ſtaan alle onze hopen op het punt van den geeſt te geven. Indien 'er daarom oit een tijt is van rouw-klage, en boetvaardigheid, deze is de regte tijt.

Tot nu toe heb ik aangewezen, wat reden wy hebben om rouw te bedrijven, nu ga ik over tot het tweede ſtuk, dat ik voorgenomen had, 't welk is aan te wijzen, welke de eigentlyke genees-middelen zyn om onze ſmerte te verzagten.

1. De grontſlag van van alle vaſte vertrooſting is Godts woort, 't welk de eenige grontſlag is van onzen Godtsdienſt: Chriſtelyke wysgeerte is de eenige wysheit, en het opperſte genees-middel tegen alle ziekten. Dit is een beproefde wapenruſting tegen alle aanvallen, en opent alle ſprinkaderen van vertrooſting voor hun, die ze weten te onderzoeken, en 'er zich van te dienen. De geleerde Salmaſius in zyne voorrede voor Epictetus, leert ons, hoe hy ontſtelt was op d'eerſte tijdi g van de doot van zyn ouden broeder, die in Vrankrijk ſturf in hoge jaren, en in hoge eer. Ik voelde onlangs, zegt hy, hoe ver ik te-kort ſchoot in die ſterkte, die Chriſtus zyne Diſcipelen ver-

vergunt heeft, en die de Stöicynen hunne navolgers belaſten. De Schriften van Epiktetus, Plutarchus, en Cicero behelzen uitmuntende regelen tot zagte lijdzaamheit in verdrukkingen. Maar ſy ſchieten alle te kort by de heilige Schriften, die tot onze vertrooſtingen zijn geſchreven, die door den Heiligen Geeſt zijn ingegeven, en het geweete bedwingen door haar godlijk gezag. Een menſch, zegt Euſtathius over Homerus, die volgens de regelen der wysheit leven zal, moet zeer naaukeurig overwegen, wat'er voor hem te doen is, en wat laſt hy voor de zaak zyner vrienden ondergaan moet, en om hem, volgens zyn uiterſte magt te gemoet te komen, en zich te kanten tegen zulke zaken, die ongelukkig uitvallen, en door opkomende zwarigheden den moet niet verloren te geven om gewigtige zaken te agtervolgen. Chryſoſtomus raat de de Chriſtenen in 't verlies hunner bloetverwanten, en vrienden, dat ſe zich tot de Schriftuur begeven, waar uit men alle vertrooſtingen moet halen. Gelijk Rebekka in haren angſt den Heere vraagde, zo moeten wy om vertrooſting, beſtiering, en geruſtheit met de godſpraken te rade gaan.

2. Wy hebben in mynen text vertrooſting genoeg tegen de droefheit van den tegenwoordigen tyt;

3. Tegen 't wegnemen van zyn overledene Majeſteits Perzoon.

In de woorden zelve zal ik overwegen

1. Den tyt van Davids doot.

2. Den doot zelve, voorgeſtelt onder een oneigentlijke manier van ſpreeken, en uitgedrukt onder die zagte benaming van *ontſlapen*.

Want David, enz. Deze woorden kunnen verſcheide vertalingen lijden. In den gront-text wort eigentlijk gelezen: *Want David ontſliep in zyn geſlagte, na dat hy den raat Godts gedient had.* Maar d'Engelſche overzetting vertaalt de woorden: *Want David, na dat hy zyn geſlagte gedient had naar den raat Godts*, daar anderen, byzonder de Nederlantſche Overzetters de woorden vertalen: *Want David, als hy in zynen tyt den raat Godts gedient had, is ontſlapen; en by zyne Vaderen gelegt, en heeft verdervinge gezien.* Het eerſte wort gevolgt van de gemeene Latijn-

tijnſche en alle Ooſterſche Overzettingen; het laatſte vint zyn kragt in het woort, *als hy gedient had*, 't welk tuſſchen, *tyt*, of *geſlagte*, en tuſſchen *raat Godts*, ſtaat, en zonder onderſcheit by 't een zoo wel, als by 't ander gevoegt kan worden. Maar neem de woorden zo, als 't u behaagt, de zin verſchilt niet veel. Ik zal hier tonen:

I. Wat het zy voor een menſch, *ſyn geſlagt*, of *den raat Godts in ſynen tyt te dienen.*

II. Hoe daar by gevoegt wort, *volgens den raat Godts.*

III. Wanneer een menſch gezegt mag worden, *den raat Godts*, of *ſyn geſlagte te dienen*

Syn geſlagte of *den raat Godts te dienen* brengt mede voor een menſch een geſchikten wandel in ſyne byzondere beroeping. D'Apoſtel klaagt over de Theſſalonicenſers *, dat hy *hoorde, dat zommigen onder hen ongerelt wandelden, niet werkende, maar ydele dingen doende, den zodanigen beveelt en vermaant hy door onzen Heere Jeſus Chriſtus, dat ſy met ſtilheit werkende hun eigen broot zouden eeten.* Daar ſe bequaam waren om te werken, leidden ſy een ydel leven, en aten 't broot der armen, die wel wilden werken, maar onmagtig waren door ziekte en ouderdom. Van zulken, die ongeregelt wandelden, beveelt hy, dat ſy zich zelven zullen afſcheiden. Godt heeft vaſte orde geſtelt onder de hemelſche lighamen, en ligten boven, en onder de kinderen der menſchen beneden. De Koning is verpligt 't regt te dienen, door 't maken en vaſtſtellen van heilzame wetten; een veltheer om goede tugt te houden onder ſyn krijgsvolk; een regtsgeerde om te ſweeten by de balie; een huiſman aan de ploeg, en een Leeraar om ſijne Kudde te weiden, waar over Godt hem tot opziender geſtelt heeft, om die met heilzame leeringen te voeden, en te verhoeden, dat ſe in geen klaauwen van verſlindende wolven vallen. Op deze wyze kunnen wy gezegt worden ons geſlagte te dienen.

I. Wijſt het aan een ruimen, en edelmoedigen geeſt; een ziel toeleggende op het goede en welvaren niet alleen van nacien en koninkrijken, maar van het ganſche menſchelijke geſlagt. Een geſlagt, weten wy, is de ſtaak van het menſchdom

* 2 *Theſſ.* II. 11, 12.

van alle zoort, dat nu in leven is. En hy mag gezegt worden ſijn geſlagt te dienen, die 't meeſte goet gedaan heeft, gedurende den tijt van ſijn ſterflijke leven; de lengte van welken tijt gerekent moet worden niet by 't getal ſijner dagen, maar by 't getal ſijner weldaden, die hy aan anderen bewezen heeft. Zo dat die langſt geleeft heeft, die 't beſte leven geleit heeft, en zulk een, die den meeſten dienſt aan 't menſchelijk geſlagt gedaan heeft.

II. Waarom wordt 'er bygevoegt, *volgens den raat Godts*?

1. Omdat deze de gront is van alle Chriſtelijk bedrijf: Hier aan is het ſijn eerſte begin verſchult; volgens deze wort het beſtiert, en deze is het einde daar van. Ider ſtuk werks, dat men onderneemt zonder goet-keuring van dezen Raat, is een reukelooze verwaantheit, en zal tot geen gelukkigen uitſlag komen, maar in wint verdwijnen. Bileam, door enkele toelating, zonder de godlijke goetkeuring, mogt naar Balak gaan om de kinderen van Iſraël te vloeken, maar de domme ezelin, min bot, en beeſtagtig, als haar ruiter, opende haren mont, en toonde de dwaasheit van den Profeet. Onder de regeering, en in de dagen van Achab *bouwde Hiël de Bethe-liter Jericho; op Abiram, ſynen outſten zoon, heeft hy hare grontveſten, en op Segub, ſynen jongſten zoon, hare poorten geſtelt, naar het woort des Heere, dat hy door den dienſt van Joſua, den zone Nun, geſproken had* *.

2. Omdat deze Raat die regel en wet is, die alle perzonen en uitkomſten beſtiert, en alle werken bepaalt, en regelt ider buitenſporige beweging, en brengt die weder in orde. Deze is de eerſte kring, die 't geſtel der werelt omdraait; deze beſchikt alle, groote en kleine, gebeurlijke en nootzakelijke zaken. Wat is de godlijke voorzienigheit, die nimant, dan de godtverzakers, ontkennen zal, anders, dan de onfeilbare uitvoering van Godts allerheiligſten en regtvaardigſten wil door zulke middelen, en onnaſpeurlijke wegen, als goet ſchijnen in ſijne oogen. Deze is het roer, waar door hy den loop der Nature beſtiert, de bant van eenigheit, die de verſchillende deelen van 't Heel-al zamen hout; d' evenaar, die de tegenſtrij-

* 1 *Kon.* XVI, 34.

Hosted by Google

ſtrijdige hooft-ſtoffen in evenwigt hout, niet alleen engelen en menſchen, die redelijke ſchepzels zyn, maar ook winden en ſtormen vervullen dezen wil, welke, eenmaal verklaart, is het middel-punt van ruſte, voor alle ſchepzelen, waar in ſy geruſt zijn. Om deze rede, toen de eerſte Chriſtenen Paulus niet konden bewegen, dat hy niet zou opgaan naar Jeruſalem, daar hem banden en gevankenis wagtten, hielden ſy op van hem eenigzints verder te dringen, zeggende: *De wille des Heere geſcheide;* en daar op wierden hunne geeſten door een onverwagte kalmte in ruſt gebragt. Wy bidden dagelijks, dat Godts wil geſchiede op aarde, als in den Hemel, dat is, niet alleen kragtdadig, maar ook met vrolijkheit en volherdinge, en gelijk wy bidden, zo zullen wy ook leven in een ſtantvaſtige onderwerping en overgeving van onzen eigen wil aan den wil van Godt, en deze zal onze zielen onder zulk een beproeving, als waar in wy tegenwoordig zijn, geruſt ſtellen.

III. Wanneer mogen de menſchen gezegt worden *in hunnen tijt den raat Godts*, of *hun geſtagt te dienen volgens den raat van Godt?*

1. Als hunne pogingen en voornemens tot de glorie van Godt geſchikt zijn. Dit is het uiterſte einde, waar toe alle andere einden en daden moeten ſtrekken. Dit einde heeft Godt zich zelven voorgeſtelt, en 't ſtaat in ſijn voornemen vaſt om het vervult te hebben 't zy by wege van genade, of van geregtigheit. Alle ſyne raden, eigenſchappen, en daden zien op dit kenteeken. De glorie van Godt is het einde van ſijn Woort van ſcheppinge, voorzienigheit en verloſſing. Dit is zo onmededeelbaar een eigenſchap en voorregt, dat hy niet wil dulden, dat het van hem vervreemt werde, of onder ſyne ſchepzelen verdeelt, zijnde het hoogſte voorregt van ſyn alleruitmuntenſte wezen. Deze, is Godt zeer gevoelig en jalours, dat vermindert en verdonkert zou worden, en niet ſterk doorſchijnen in een volle werelt. Godt verwagt glorie van alle ſyne ſchepzelen, maar byzonder van de kinderen der menſchen, geſchapen naar ſyn eigen beelt. Maar het grootſte inkomen van eer is die, welke hy verwagt van ſyn eige volk, waar onder hy de *Shecinah* en tegenwoordigheit ſyner glorie geplaatſt heeft. Tot voorzettinge dezer glorie heeft d'Allerhoogſte de

Hosted by Google

godtsvrugt aangemoedigt door een belofte van eeuwig-durende heerlijkheit, (want hy zal eeren, die hem eeren) en de zonden afgeſchrikt door de bedreiging van eeuwig-durende ſchaamte: Want die hem verſmaden, zullen ligt geëagt worden.

2. Als ſy alle gelegentheden zoeken, en waarnemen om goet te doen. Het Koninkrijk der Hemelen, zegt onze Zaligmaker, is gelijk een koopman, die zuivere peerlen zoekt. Deze peerlen zijn bequame gelegentheden om openbare weldaden uit te deelen. Gezegent is de man, die de zelve vint: Want de koopmanſchap daar van is beter, dan de koopmanſchap van zilver, en de winſt beter, dan gout. Sy zijn dierbaarder, dan peerlen, en alles wat men kan wenſchen, is daar by niet te vergelijken: Want kleinoodien, verloren, kunnen weer gewonnen worden, maar indien bequame gelegentheden ons eens ontglippen, komen ſe, gelijk zulken, die doot zyn, niet weder, en kunnen niet herroepen worden. *Terwijl gy tijdt hebt*, zegt d'Apoſtel, *doe goet aan alle menſchen, maar meeſt aan de huisgenooten des geloofs*. De heilige Paulus klaagde in de eerſte tijden van het Euangelie, dat ider ſyn eige, en nimant het voordeel van Jeſus Chriſtus zogt. Hoe veel meer is deze waarheit bekragtigt in deze laatſte tijden, en yzere eeuw, waar in de byzondere belangens der menſchen de openbare werken van barmhertigheit, geregtigheit en waarheit haar plaats doen verliezen, en daar de menſchen hun uiterſte beſt doen, en alle naarſtigheit aanwenden, om hunne byzondere ſtaten voort te zetten, en ſchatten op te hopen voor hunne nakomelingſchap, hoewel ſy niet weten, wie die verzamelen zal, verdraiende de woorden van den text, aangaande *den dienſt des Heere*, in een ganſch anderen zin, om den *tijt te dienen*, en leggende dien dan uit in den ſnootſten zin, om hunne onverſchillige onzydigheit, en zondige ſchikking naar den tijt te verdedigen. Dus beelden veelen zich zelven ydelijk in, datſe *Gode en hun geſlagt dienen*, terwijl ſe zich zelven dienen. Maar David diende den raat Godts, en ſyne geſlagte op een betere wyze: Want hy bragt Godts Arke te rug, en vont een ruſt-plaats voor de zelve; overwon alle ſyne vyanden; regeerde ſijn volk, met zo veel tederheit en zorge, als hy voorheen ſyne ſchapen

gehoet

Hosted by Google

gehoet had, hy onderſcheidde de Prieſters in hunne verſcheide rangen tot den dienſt Godts; hy moedigde de Leviten aan tot den Godsdienſt, en bezorgde ſtof tot den Tempel, en toen hy alle deze heerlijke en openbare werken gedaan had, ontſliep hy, en wiert gelegt by ſijne Vaders.

Nu ſtaat my te handelen over de aanmerking van den tijt van Davids doot, welke was, na dat hy ſijn geſlagte gedient had. Komt dan voor het laatſt Davids doot kortelyk beſchouwen. Ik zal hier twee zaken over wegen.

1. Is'er geen uitzondering tegen den ſlag van de doot. Indien een koninkrijk, of hoogheit van eer eenigen menſch vryſtellen kon van het vonnis des doots, dan mogt die gemeene wenſch en toejuiching van zegenen: *O Koning, leef eeuwig*, tot een wet onveranderlijke wet gemaakt worden, dat geen Koning de doot zou ſmaken. Maar zulk een beſluit, gelijk dit, zou zo ongerijmt zijn, als of 'er een wet gemaakt wiert, dat de zon den naaſten dag niet zou opkomen en ſchijnen, of dat de zee haar gewone ty niet zou onderhouden. De godtsvrugt zelf kan nimant van de doot bewaren: Want de Vaders en Profeeten zijn alle geſtorven. Magt en waardigheit kan geen beſcherming tegen dezen Kampvegter verſtrekken; want koningen en vorſten ſterven, gelijk andere menſchen, gelijk wy gevoelt hebben by vorige ondervinding, en tot onze groote ſmerte en droefheit ten dezen tijde bevinden.

2. Egter wort het vonnis, en de ſlag des doots dikwils verzagt aan koningen, en vorſten, en martelaars, en andere vroome menſchen. Alle, die in den Heere ſterven, ruſten van hunnen arbeit, en geen ruſt verquikt en verſterkt meer, dan die in den ſlaap genomen wort. En daarom zei Chriſtus, toen hy de doot van Lazarus hoorde, tot ſijne Diſcipelen, om hunne vrees te boven te komen, en hunne hoop op te wekken: *Onze vrient Lazarus ſlaapt.* Slaap verloſt een menſch van allen arbeit en verdriet, en herſtelt al het verval der natuurlijke kragten. Zo verloſt de doot den menſch van alle ſijne ſmerten; ſwakheden; arbeit, en lijden; en, dat noch grooter voorregt is, zuivert de godtvrugtige zielen, niet alleen van de ſchult en verdoemenis, waar ook van de ſmetten, de magt, en

Hosted by Google

het wezen der zonde, die zo lang, als wy hier leven, altijt een boze gaft, en een dodelijke vyant is. Wat rede heeft een huurling tot klagen, dat ſijn loon tot den avont wort uitgeſtelt, en dat hem, als de nagt gekomen is, belaſt wort, ſijne klederen af te leggen, en te ruſten te gaan. Veel minder reden hebben wy om te murmureren, dat Godt, uit medelijden over onze ſwakheden, ons beveelt den ſlaap des doots te ſlapen, en in onze graven, als in zo veele bedden te gaan, en daar te ſlapen tot de wederopſtandinge der regtveerdigen, wanneer dit ſterflijke d' onſterflijkheit zal aandoen, en ſy, die *den raat Gods*, en *hun geſlagte naar den raat Godts gedient*, en anderen tot regtveerdigheit bekeert hebben, eeuwig zullen blinken, als de ſterren des Hemels.

Ik moet nu naar 't einde ſpoeden.

Ik verzoek u alle, myne goede vrienden en geburen, te gedenken, dat de laatſte ſtof, die ik tot u van deze plaats gepreekt heb, was de leering der bekeeringe. Godt zelf heeft 'er in de voorlede week een vreeſlijke toepaſſing van gemaakt. De zonden van dit Lant, onze ondankbaarheit voor ontfangene barmhertigheden en bewaarniſſen, ons verzuim in den godsdienſt in openbare en byzondere huisgezinnen, hebben deze droevige oordeelen over ons gebragt. Noit was 'er meer onheiligheit en godloosheit, meer hovaardy en overdaat, en meer vleeſchelijke zorgeloosheit en godt-verzakery; noit meer onkunde in een lant des ligts, meer haat tegen vroome menſchen, meer verwaantheit in de dogters van Engelant, welker ſwarte mousjes, ik vrees, dat in blauwe vlakken verkeert zullen worden, tenzy ſe zich ſpoedig bekeeren; noit meer ſabbath-ſchending, en meer kerk-rovery, en ontroving van 't Kerk-gereetſchap, en vervreemding van 't zilver tot het Heilig Avontmaal; noit meer veragting van regtzinnige Leeraars, en in hun van Ghriſtus zelf. Ik heb my meenigmaal verwonder, hoe de Dienaars van de Kerk van Engelant boven alle andere, en ruuwer gehandelt en meer beſwaart zyn in den voorleden langen oorlog, dan andere wereltlijke menſchen, daar 't een vaſte regel is onder 't volk van andere gezintheden, dat ſe hunne Leeraaren by ſtaan, en de behulpzame hant bieden, en hun ont-

Hosted by Google

ontzag toedragen, hoewel sy hun zo doende eenigzints tot kosten en lasten zijn. Maar nu verwonder ik my niet meer, overwegende den grooten voortgang van godtloosheit in dit lant, die nogtans, voor zo veel ik voorzie, meer staat toe te nemen door de ongebonden vryheit der Sectarissen, die alle hoeken van 't Lant met heele hoopen van ketterijen; dwalingen, en valsche leeringen vervult hebben, zo dat wy (ten zy 'er spoedig in verzien werde) in korten zo sterken vloet van Papery in Engelant hebben te verwagten, als 'er oit in ons Lant geweest is, tot blyschap van de dogter van Babel, en verduistering van het ligt van 't Euangelie, dat wy zo veele jaren agter een hebben genoten, en tot droefheid des herten van alle vroome menschen. Dus heb ik op een swakke wijze myn laatste schatting betaalt aan d' assche van onzen overleden godtvrugtigen Souverein van gezegende gedagtenis, en heb door den bystant syner genade het afleggen van myn pligt meer gëagt, dan de vreeze voor nijt, of verlangen naar gunst van menschen. Godt nu beware onze genadige Koninginne *Anne*, en verleene haar een verstandig hert, en boezeme haar wijsheit in, en heilzame raden, en brenge haar over, na een lang en gezegent leven hier, in syn eeuwig Koninkrijk. *Amen.*

Godt den Vader nu, Godt den Zoone, Godt den Heiligen Geest zy alle eer heerlykheit, en heerschappy tot in eenwigheit.

E I N D E.

Hosted by Google

Hosted by Google

JUDAAS KROON afgevallen, of

LYKPREDIKAATSIE

OVER

Klaagl. V. 16, 17.

Ter gelegentheit van het ſmertelijk en ontydig affterven van

Den Doorluchtigſten en Grootmachtigſten Vorſt

en HEERE

IL E DEN III.

KONINK van ENGELAND, SCHOTLAND,
VRANKRYK en YERLAND

&c. &c. &c.

Gedaan door

W. TUCKER.

Uyt het Engelſch vertaalt.

Te ROTTERDAM,

By BARENT BOS, Boekverkooper 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

AAN

DEN WEL EDELEN

AGTBAREN HEERE

DEN HEERE

R. J E

D E

E Y,

ALTANS

REGEREND SCHEPEN

DER BLOEYENDE

KOOPSTAD

ROTTERDAM,

enz. enz.

Hosted by Google

WORD DE VERTALING DESER

LYK-PREDIKATIE

OVER DEN GROOTMAGTIGSTEN

VORST

ILLE DE III.

KONING VAN GROOT BRITTANJE, VRANKRYK EN YERLAND, ERF-STADHOUDER DER VEREENIGDE NEDERLANDEN,

&c. &c. &c.

Gedienſtelijk opgedragen door

zijn Wel-Ed. Agtbare

Verpligte Dienaar en Neef

B. BOS.

LYK-

Hosted by Google

LYKPREDIKAATSIE

OVER

Klaagl: v: 16, 17.

De Kroon onzes hoofts is afgevallen: ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.

Daarom is ons harte mat, om deze dingen zijn onze oogen duister geworden.

Et geheele boek der klaagliederen leeraart ons van 't begin tot het einde, hoe de zonde een volk kan werpen van den hoogsten top van waardigheit in den diepsten afgrond der elende; zelf zulk een volk, dat om de zuivere en heilige Godsdienst, die onder hun beleden word, allerhoogst schijnt te staan in het belang en de gunst van God. Ook wijst ons de Profeet in dit boek aan, wat koers wy in tijden van zwarigheit en verdrukkinge te houden hebben, indien wy genade en verlossinge wenschen te vinden; 't geen ten vollen begrepen is in den text. *De Kroon onzes Hoofts is afgevallen: ô wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben. Daarom is ons harte mat; om deze dingen zijn onze oogen duister geworden.*

In het spreken over deze woorden zal ik trachten te toonen.

I. Dat het verlies van eenen goeden Konink een zeer groot verlies, een groot nadeel is voor een volk.

II. Dat een zondig volk zich zelven en hunne eigene boozedaden te wijten heeft niet alleen zoo groot een verlies, als het verlies is van eenen goeden Konink, maar ook alle andere zwarigheden en rampen, die zy kunnen gevoelen of vreezen.

Hosted by Google

III. Dat een volk, gereet ſtaande, om van wegen zijne boosheit verloren te gaan, geen beter weg kan inſlaan, dan dat het zijne zonden beklage en waarlijk berouw hebbe van de zelve.

I. Dat het verlies van eenen goeden Konink een zeer groot verlies, een groot nadeel zy voor een volk, is eene waarheit, zoo klaar in zich zelve, dat 'er geen groote overdenkinge, niet veel onderzoek van hiſtorien, en geen ongemeene diepzinnigheit van nooden is, om het te begrijpen, dewijl elk lichtelijk gelooft, dat goede en quade Prinſen onder de voornaamſte voorbeelden zijn, waarin de liefde of gramſchap des hemels aan een volk vertoont word. En dat dit het gevoelen was van den Profeet Jeremias, blijkt uit de woorden van den text, waar in hy de dood beklaagt van den goeden Joſia, noemende het verlies van dien Konink het vallen van de Kroon, de eer en luiſter en waardigheit van het volk: gelijk we met reden mogen gelooven, als we deze plaats vergelijken met 2 *Kronik.* XXXV: 25. daar gezeit word, dat de Profeet Jeremias een Klaaglied maakte over Joſia, en dat alle zangers en zangereſſen in hunne Klaagliederen ſpraken van Joſia, tot op dezen dag; en dat zy ze tot eene inzettinge gaven in Iſraël: *en ziet, zy zijn geſchreven in de Klaagliederen.* Gy ziet, dat het verlies van dezen goeden Konink zoo aanmerkelijk was, dat de Joden in al hunne volgende klachten over de Gemeene rampen van het volk, over de verwoeſting van Kerk en Staat, van hun Stad en Tempel, aan Joſias dood gedachten en die beklaagden, ziende dezelve aan als hunnen eerſten en doodlijxten ſlag, en als een voorlooper van al hunne volgende rampen, zwarigheden en verdrukkingen, die hun kort achter malkanderen overvielen; 't geen eene genoegzame beveſtiging is van deze waarheit, dat de dood van eenen goeden Konink een zeer groot en onuitſpreekbaar verlies is voor een volk. Ik mag hier de woorden byvoegen van Davids leger tegens David geſproken: toen ze ten velde zouden trekken tegen Abſolom, 2 *Sam.* XVIII: 3. zeidenze tot den Konink. *Gy zult niet uittrekken: want of wy teenemaal vloden, zy zullen het harte op ons niet ſtellen: ja of de helft van ons ſturf, zy zullen het harte op ons niet ſtellen; maar gy zijt nu als onzer tien duizend.* Dat meer is; om te toonen hoe groot een zegen een goed Konink, en hoe groot een verlies zijn dood zy, wy vinden, dat de Profeet Jeremias. *Klaagl.* IV: 20. den Gezalf-

den

Hosted by Google

den des Heeren, den adem noemt van 's volx neusgaten; gevende daar mee te kennen, dat een goed Konink het leven en de ziel zelve, om zoo te ſpreken, is van een Volk; en dat de dood van zulk eenen man een zeer groot en onuitſpreekbaar verlies is.

En indien het waar is, gelijk het ongetwijfelt is, dat de dood van eenen goeden Konink zulk een ongemeen verlies is voor een volk, dan hebben zekerlijk de Inwooners van Engeland en Schotland en Ierland reden tot een diepen en waren rouw over het groot verlies, dat we geleden hebben, door de dood van onzen gewezen Opperheer, Konink *WILHEM*, van gezegende en hoogloffelijke Gedachteniſſe, die, onder God, ons verloſſer was van 't Pausdom en ſlaverny: Een Prins, die zekerlijk in zich had de ware verheventheden der Grootheid, gelukkiglijk gemengt met ingewanden van bermhartigheit en een goeden aart; een Prins die grootelijx den naam beantwoordde, dien alle Koningen zich aanmatigen, hoe weinigen 'er ook zijn, die den zelven zoeken te verdienen, van Gods Stedehouders en Verbeelders te zijn op aarde, die vermaak ſcheppen in 't verloſſen van d'onderdrukten, en in den menſchen wel te doen.

Onze gewezen Oppervorſt van gezegende gedachteniſſe mogt met recht genoemt worden een Konink voor den Heere zijnen God, om,, dat hy zijn werk maakte van in Gods plaatſe te regeren. Hy ſtelde daar zijne eerſte en voornaamſte zorge in, dat hy de glorie en eer van den Godsdienſt onder ons verhief; en had een oprechten yver, om onze onzalige verdeeltheden, in zaken van Godsdienſt, te heelen. Hy doelde met 'er daad op het welvaren van zijne onderdanen, en wenſchte waarlijk, dat vrede en liefde en eendracht onder hun beveſtigt mochten worden, gelijk genoeg blijkt uit de eerſte rede, die hy van den Troon voerde, en uit de laatſte boodſchap byna, die hy aan het Huis der Gemeente zond in zijne ziekte, waar in hy wenſchte, dat 'er een middel mocht uitgevonden worden, om de Engelſchen en de Schotten tot een volk te maken, als het krachtigſte tegengift tegen binnenlandſche onluſten en burgerlijke beroerten voor het toekomende.

En gelijk hy dus uitſtak in Godvruchtigheit en goetheit, latende zich waarlijk gelegen zijn aan 't bevorderen van den Godsdienſt en den welſtand van zijn volk; zoo was hy ook niet minder vermaart om zijne wijsheit en ſtaatkunde. Hy had niet alleen eene oprechte begeer-

Hosted by Google

geerte, maar ook (door de goetheit des hemels) eene bequaamheit, om onze Gemeene zaken ten beſte te beſtieren in tijden van Vrede; en hy gaf der weerelt onloochenbare proeven, dat hy een Prins was van een byzonder beleid en heldenmoed en dapperheit, om onze Krijgsmachten uit te leiden in eenen tijd van Oorlog. Elk weet, dat hy, ten opzicht van Krijgsbedrijven, wierd gehouden voor den voornaamſten Prins in Europe; dat hy geacht wierd als het leven en de ziel van het ganſche bondgenootſchap, en dat hy al over lang is geweeſt het voornaamſte werktuig in Gods hand, om de buitenſporige macht van Vrankrijk te bedwingen. En hoewel 'er aan geen leven meer kon gelegen zijn, dan aan het leven van den grooten Konink *WILHEM*, nochtans was 'er, by alle eerlijke en noodzakelijke gelegentheden, geen leven vrywilliger bloot geſtelt; en dat niet alleen in de geſtadige vermoeitheden van gedurige reizen en zee tochten in het ſlimſte van de ſaiſoenen, met zulk een onafgebroken vervolg van lange veldlegeringen, die in zich zelven genoeg waren, om zelf den beſten en allervaſten voorraad van gezontheit en ſterkte te ſlijten en te verteren; maar ook in al de gevallen des Oorlogs; in de grootſte hitte van den ſtrijd, in de allergevaarlijkſte poſten, onder brave mannen, toonde hy altoos, dat hy 'er een was. Hy had eenen moed alzins eenen Konink paſſende, en verdiende om zijn dapperheit en beleid zoo grooten lof en zoo duurzamen naam, als Alexander, of Hannibal, of Scipio, of Cezar, of eenige van de vermaarde Veldoverſten in de Griexe en Romeinſche hiſtorie.

Aan dezen grooten Prins van gezegende gedachteniſſe zijn niet alleen Engeland en Schotland en Ierland, maar ook de Staten van Holland, de Prinſen van Duitſland, ja de Keizer zelf, naaſt God, hunne behoudeniſſe ſchuldig. Want was 'er onze laatſte Opper-Vorſt, Konink *WILHEM*, niet tuſſchen gekomen, en had hy de hoogmoed en macht niet wederſtaan van den Franſchen Konink, hy zou hen allen voor dezen tijd lichtelijk hebben kunnen vermeeſteren, en zou het ook zekerlijk gedaan hebben; en wy zelfs zouden nu verſlaaft zijn geweeſt aan den wil en het welbehagen van dien tierannigen Prins.

Dit 's de Konink, dien wy verloren hebben: de Konink, daar 't zondig Engeland deze dertien jaren mee gezegent is geweeſt; de Man, door wien de Hemel zeer veel heerlijke genadegiften heeft geſchonken

Hosted by Google

ken niet alleen aan ons, maar ook aan het grootſte deel van Europa: een Konink, die, niet alleen in naam, maar ook inder daad en waarheit een dadelijke beſchermer was van het Chriſtelijk Geloof in zijne uiterſte zuiverheit en volmaaktheit; een Konink, die de Vrede en eendracht onder de leerlinge van den gezegenden Jezus wenſchte en zocht; een Konink, die een rechte Vader is geweeſt voor onze Kerk en Staat; door wiens gevaren dikwyls onze veiligheit gekocht is. Mogen we op het verlies van zulk eenen Konink niet met waarheit zeggen, dat de Kroon van ons hooft is gevallen: dat de glori van ons land grootelijx is verduiſtert? Gewiſſelijk ja. Want het is een onuitſpreekbaar verlies. Want dit volk verſcheen nooit in eenige eeuw, ſint dat wy eerſt een volk wierden, met zoo veel glorie, en was nooit in zulk een aanzien, niet alleen by onze nabuuren, maar ook over de geheele weereld, als in de laatſte regeringe van dezen grooten en goeden Konink, daar God ons van berooft heeft.

Wy hebben groote reden te vreezen dat die zware ſlag op deze Koninkrijken een droevig voorteeken is van ons toekomend Wee; dat de Heer tegen ons aankomt in zijne grimmige verbolgentheit, over de zonde en boosheit, daar het Land van overvloeid; dat hy ons zal overgeven in de handen onzer vyanden, en lijden, dat zy, die ons haten, over ons heerſchen, naardien hy de Kroon van ons hooft heeft gerukt, en ons ontnomen den adem onzer neusgaten, den gezalfden des Heeren, onzen Konink en Veldoverſten, en dat noch in eenen tijd, wanneer we te doen hebben met zoo hoogmoedigen, zoo machtigen, zoo loozen en in het heimelijk werkenden Vyand, als de Franſche Konink is. 't Schijnt, zeg ik, als of de Almachtige op ons vertoornt was, als of 's Koninks doed een voorlooper was van den ondergang des volx Hoewel inderdaad dit niet altijd het oogmerk des hemels is, als hy een volk doorluchtige werktuigen van verloſſinge en behoudenis ontneemt: in tegendeel zijn zoodanige ſchikkingen van de voorzienigheit zomtijts gelukkige voorzeggingen, dat God noch onmiddelijker zal verſchijnen ten beſte van een volk, en dat hy zijne macht en glori op zoo veel uitnemender wijze zichtbaar zal vertoonen, in 't verdelgen van zijne vyanden, op dat de menſchen zoo veel niet zouden zien op de middelen en werktuigen, dat z'er God door zouden vergeten, die de eenige geyer is van overwinninge en geluk. Dus, weten we, handel-

Hosted by Google

de hy met den kinderen van Iſraël. Want zoo als hy ze gebragt hadde op de grenſen van Kanaan, haalde hy eerſt Aaron weg, en beroofde hun korts daar na van dat wonder, den wakkeren Mozes, mannen, van wier beleid en moed alleen zy afhingen in 't vermeeſteren van het Land, daar ze naar toe trokken; op dat ze dus overtuigt mochten worden, dat het God was, en geen Mozes noch Aaron, door wien hunne krijgsmagt zoo gelukkig was; en op dat ze zouden leeren afhangen, meer van Gods voorzienigheit en macht, dan van hunne eigene kracht en ſtaatkunde; 't geen ze zoo licht niet gedaan zouden hebben, hadden die dappere mannen, die hen uit Egipte bragten, geleeft, tot dat ze geruſtelijk waren geveſtigt in het land van Kanaan: maar zy zouden, gelijkze naderhand op minder gelegentheit deden, aan hun eigen garen geoffert en aan hunne eigene netten gerookt hebben: zy zouden zekerlijk hebben gezeit, dat het beleid van Mozes en hunne eigene kloekmoedigheit hen aan de overwinninge hadden geholpen; en zy zouden vergeten hebben, dat de Allerhoogſte God een Heer der Heirſcharen was. Dit kan 's hemels oogmerk wel geweeſt zijn in de dood van onzen gewezen ontſachlijken Opperheer, Konink *WILHEM*, van gezegende gedachtenis, die een Prins was door al de weereld vermaart, om zijne ſchranderheit in het ontdekken van heimelijke raadſlagen en in het doorgronden van de diepe oogmerken van eenen ſchalken en in het heimelijk werkenden vyand; en om zijn moed en beleid ten dage des ſtrijds; een perſonaadſie, die het groot werktuig is geweeſt van de verloſſinge dezer volken van het Pausdom en van de ſlaverny, en d'eenige hinderpaal byna, die de Franſche Tieran had in het uitvoeren van zijn ontwerp, om een algemeene Monarchy in Europa op te rechten ten bederve zijner nabuuren. Zoo dat wy, indien deez' dappere Held langer geleeft had, en, met Gods hulp, gelukkig was geweeſt in onze ondernemingen, om de buitenſporige macht van Vrankrijk te beteugelen, al te licht den Konink voor wat meerders, dan een werktuig, geacht, en Gode de eer niet gegéven zouden hebben, die zijnen name toekomt: en daarom is deez' machtige Prins ons ontnomen, op dat te klaarder mochte blijken, dat ons geluk en de verdelging onzer vyanden het werk van God waar; en op dat de weereld nog meer bewijs zou hebben, dat de Heer eeuwiglijk Konink is, en dat hy daarom, als het hem belieft eene Vrouw aan te ſtel-

Hosted by Google

ſtellen tot zijne Stedehoudereſſe onder een volk, dat volk zoo gelukkig kan maken in eenen oorlog wettiglijk ondernomen, als of het geregeert wierd van eenen man van de grootſte vermaartheit. Dit is miſſchien de reden, waarom de Hooge en Machtige Prinſes, *ANNA van DENEMARK* door de voorzienigheit des Hemels verheven is tot de Keizerlijke Kroon van deze Koninkrijken, op dat alzoo onder het rijk en de beſtieringe van eene Vrouw de trotsheit en opgeblazentheit van Vrankrijk vernedert mocht worden, om dien tieran te doen zien, dat 'er een God is, die de aarde oordeelt, en die zulke werktuigen kan gebruiken, als het hem belieft, tot behoudenis van zyn Volk, en tot ſtraf van zijne vyanden En inderdaad iet diergelijx heeft God alreede eens gedaan aan Engeland, toen het volk veertig jaren en meer bloeide onder Koninginne *Elizabeth*, onder welker regeringe de Spanjaarden ons op het lijf vielen, en hunne onverwinbare vloot (gelijk ze die dwaaslijk noemden) tot een onherſtelbaar verlies voor dat volk, geheel verwonnen, en wy in dit Koninkrijk, door Gods genade, volkomentlijk verloſt wierden van alle verdere vrees voor hun.

Zoo kan 't wel zijn, dat God (hoewel hy ons den Man, dien machtigen Prins heeft ontnomen, door wien we hoopten dat de zaken van Europa in haar rechten en juiſten evenaar zouden gebragt worden, en dat wy onze Vrede en Geruſtheit binnens lands zoo wel verzekert, als de eer en glori gehad zouden hebben van de weereld te bevryden voor de vrees van door eene nieuwe en wreede Monarchy overweldigt te worden) nog al voor heeft Vrankrijk te vernederen, en dat noch door een middel, dat veel meer tot lof van zijnen allerheiligſten naam zal ſtrekken, door de handen zelfs van eene Vrouw, die hy met dat oogmerk tot den Troon van Engeland heeft gevordert, onze nieuwe genadige Koninginne *ANNA*.

Dit, zeg ik, kan God voor hebben met Konink *WILHEM* ons te onthalen: hoewel wy inderdaad, als we op ons zelfs zien en de boosheit van 's lands volk overwegen, maar weinig reden hebben te gelooven, dat God daar mee zoo groot een gunſt voor ons beoogt: maar veel eer, dat zijn dood voor ons is, gelijk de dood van den goeden Joſia voor den Joden was, een doodlijk voorteeken van eene aanſtaande verdrukkinge, die nog erger is: indien 't zoo is, dan mogen wy het ons zelven en onze eigene boosheit en Goddeloosheit

Hosted by Google

wijten: dewijl niet tegenſtaande al de middelen en beweegredenen, die God en onze laatſte genadige Konink gebruikt hebben, om ons te verbeteren, wy onze wegen en daden weigerden te verbeteren, en noch zoo boos zijn, als ooit, indien niet ſlimmer.

Dit brengt my tot het tweede, dat ik voor had uit den text te verhandelen: te weten dit.

II. Dat een zondig volk zich zelven en hunne eigene booze daden te wijten heeft, niet alleen zoo groot een verlies als de dood is van eenen goeden Konink, maar ook alle andere rampen, die zy gevoelen of vreezen. Want het is de zonde en boosheit, en niet anders, waar door God bewogen kan worden, om een volk te plagen, te ſtraffen en te verteren. 't Waren de roepende ongerechtigheden van het Joodſche Volk, die oirzaak waren, dat God het leven van hunnen goeden Konink Joſia afnee, en hun die meenigvuldige verdrukkingen toezond, die op zijn dood volgden. *'t Is om onze zonden*, zeit de Proteet, *dat ons dit is overkomen. Wee onzer, dat wy zoo gezondigt hebben. Daarom is ons harte mat; om deze dingen zijn onze oogen duiſter geworden.* En dit mag men met waarheit zeggen van alle gemeene plagen, daar oit eenig volk mee gekaſtijt af geſtraft wierd, dat 'er de zonde oirzaak van was. Want hoewel het waar is, dat de ſchikkingen van de voorzienigheit en de wegen en handelingen van God, omtrent byzondere perzonen hier in dit leven zeer onder een zijn gemengt: dat het goed en quaad van deze weereld beide den goeden en den quaden gelykelyk gebeuren, dat allen het zelve overkomt, en dat de rechtvaardigen en de boozen eenerlei uitkomſt hebben; zulx we onmogelijk verzekert kunnen zijn van Gods haat of liefde omtrent iemant, uit het geen hy lijd of geniet op aarde, nochtans is het anders gelegen met volken en Gemeene Maatſchappyen van menſchen: en de reden is heel klaar: om dat Gemeene Lichamen en maatſchappyen van menſchen, als zoodanig aangemerkt, in dit leven beloont of geſtraft moeten worden, of ganſch niet. Want in de toekomende weereld, dien ſtaat na de dood, zullen zoo geen volken, noch genootſchappen, nog gemeene zamenwoningen zyn, waar in de menſchen aan malkanderen verbonden en vereenigt zullen wezen, onder zoo vele verſcheidene regeringen, als 'er hier op aarde zijn: maar in de andere weereld zullen alle menſchen op zich zelven beſtaan, en God, de regtvaardige

en

Hosted by Google

en volkomentlijk billijke Rechter zal dan geen Volken als Volken beloonen of ſtraffen: maar elk zal voor zich zelven een nette rekenſchap geven van 't geen hy gedaan heeft, en naar de goetheid of boosheit van zijne daden beloont of geſtraft worden. Hier uit zien we, hoewel God om de eene of d'andere wijze oogmerken van zyne voorzienigheit de goeden en quaden in het gemeen even eens laat varen in dit leven, dat dit geen verkleining is van zijne Heiligheit en recht, vaardigheit; om dat 'er een tijd ſtaat te komen, dien hy, in zijne oneindige wijsheit, veel bequaamer weet te zyn, dan deze weereld, om 'er d'eene in te beloonen en d'andere te ſtraffen. Maar dewijl 'er zulk een tijd niet is, waar in Volken en Gemeene maatſchappyen van menſchen beter geſtraft of beloont kunnen worden; ja geen tijd altoos, waar in ze vergeldinge kunnen ontfangen van hunne daden, zoo ze die hier op aarde niet ontfangen, gemerkt zy in den toekomenden ſtaat geheel ontdaan zullen zijn en voor eeuwig ophouden, zoo ſchijnt het teenemaal noodzakelijk tot verdediging van de Goddelijke rechtvaardigheit, dat deugtzame en Godsdienſtige Volken altyd en zekerlijk met tijdelijke zegeningen beloont worden; en dat, als d'ongerechtigheden van een Volk ryp zyn, en de Godloosheit en ongodvrugtigheit d'algemeene zonden van een Volk worden, d'Almachtige hen dan om hunne zonde geeſſele en ſtraffe met landplagen en Gemeene rampen.

En dat God gemeenlijk zoo handelt met de weereld, zal eenen iegelyken ten vollen blyken, die de H. Schriftuur met aandacht heeft gelezen, daar we geſtadig de Goddelyke voorzienigheit omtrent d'Iſraeliten of vriendelyk of ſtraf vinden, naar dat het volk in 't gemeen zich wel of qualyk droeg. En hier van geeft ons de Koninklyke Pſalmiſt een byzonder verhaal, gelyk ge zien kunt. *Pſal.* LXXVIII. *en* CVI. Daar hy verſcheidene wederſpannigheden van het volk tegen den Heer, hunnen Konink, optelt, en d'oordeelen, daar ze om de zelve mee geſtraft wierden. Als de deugt en Godsvrucht, onder hun bloeide, dan was'er ook overvloed en voorſpoed binnen hunne landpalen: maar als de zonde en Godloosheit d'overhand kregen, dan was ook Gods toren tegen hen ontſtoken. Hy had zoo groot een weerzin van hunne daden dat hy zijn eigen erfdeel verfoeide. Hy verliet zelf zijnen Tabernakel van Silo, de hutte die hy onder de menſchen geplaatſt had, en geeſſelde hen heel wis om hunne zonde, met 't

Hosted by Google

zwaard of den honger of met peſt of met eene andere landplage. Niet alleen oeffende God deze voorzienigheit omtrent zijn eigen volk, de Joden: hy handelde ook op de zelve wyze met andere volken, gelyk we genoeg kunnen zien in de voorbeelden van * Edom en Ammon, Tyrus en Aſſyrie, Moab en Midian, Kanaan en Chaldea, met vele andere plaatſen. En hoewel God niet gebonden is aan voorgaande handelingen, nochtans kunnen we uit deze voorbeelden met groote waarſchijnlijkheit onderſtellen, dat, gelijk God in oude tijden altijd het volk zegende, als het hem gehoorzaamde, en dat hy het met zyne oordeelen volgde, als het tegen hem wederſpannig was, hy nu ook alzoo met de weereld zal handelen. Omdat de reden van deze ſchikkingen, ten opzicht van 't voornaamſte, eeuwig ſchynt te zijn, en gegront in iet, dat nooit kan veranderen, in de Goddelijke rechtvaardigheit zelve, waar door God, om zoo te ſpreken, verplicht is, om de eer en heiligheit van zyne wetten te verdedigen, en d'overvloeiende boosheit op de eene of d'andere wijze te ſtuiten. Zulx, als de Goddeloosheit en ongodsdienſtigheit onder een volk algemeen is geworden, als een volk te zamenſpant tegen den hemel, als ze malkanderen de hand geven, om quaad te doen, dan mogen we veiliglijk voorzeggen, al hebben we den Geeſt van Profeſien niet, dat de overvloeiende geeſſel van Gods wrake al by der hand is, dat 'er in 't kort eene algemeene verdrukkinge zal komen, indien 'er geen algemeene verbetering is. Want d'openbare oordeelen zyn de dyken en ſtranden, daar God den moetwil der zondaren op breekt, en daar hy hunne trotſe golven door ſtuit. Hy zend hun landplagen toe, als het verdiende loon van 's Lands boosheit, en handelt met openbare maatſchappyen van menſchen niet, gelijk hy handelt met byzondere perſonen, wier vergeldingen hy tot na de dood uitſtelt, maar beloont of ſtraft de Godvruchtigheit of Goddeloosheit van een volk altijd in dit leven, als d'eenige plaats daar het kan gedaan worden.

En nu, indien dit de geſtadige trein is van Gods voorzienigheit; indien dit de weg is, dien God altijd houd in 't regeren van de weereld, gelijk we met reden mogen gelooven, dan hebben inder daad de Inwooners van Engeland rechtvaardige reden te vreezen, dat de Dood van Konink *WILHEM* een rechtvaardig oordeel is van den He-

* *Aartsbiſſ. Tillotſon.*

Hosted by Google

Hemel over ons, om de zonden van 's Lands Volk : dat de Kroon van ons hooft is gevallen, om dat de boosheit overvloedig is onder ons. Hy, die de glori en 't ſieraad was van ons Land, die goede en groote Prins, onder wiens ſchaduw wy hoopten te bloeyen en groote dingen uit te voeren, is ons ontnomen om onze zonde en wederſpannigheit tegen God. Als we bedenken, dat geen ding anders, dan de zonde, den Allerhoogſten kan bewegen om een Volk te ſtraffen, hebben we dan geen groote reden te vreezen, dat de Heer op ons vertoornt is, dewijl hy ons berooft heeft van onzen Konink, dien machtigen Oorlogsheld, op eenen tijd, als onze onverzoenbare vyanden zich ten oorloge tegen ons toerceden? Schijnt het niet, als of de Hemel voor had ons om onze overbeterlyke ondeugden over te geven, en ten vollen beſloten, ons te verwoeſten, terwyl hy zoo groot eene breuke gemaakt heeft in de ſchuttinge, die 'er om ons is? Moeten we niet denken, dat de dag van Gods bezockinge ons nadert, als we zien, dat de boosheit zoo algemeen is geworden onder 's Lands volk, dat de weelde en ongebondenheit en ontucht en dertelheit, en hoovaardy en onderdrukkinge over al overvloeyen: en dat dronkenſchap, liegen, vloeken, zweren en Sabbathſchennis zoo dikwijls gepleegt worden van het volk in 't gemeen, niet tegenſtaande al die overgoede wetten, die 'er gemaakt zyn tegen d'ondeugt en goddeloosheit? Indien we dus de volheit der ongerechtigheit, die 'er onder ons is, overwegen, hebben we groote reden te vreezen, dat de oegſt rijp is, en bequaam, om afgemaait te worden, en dat deze zaken een ſchriklyk teeken zyn van onze nakende elende, en dat de dood van onzen Konink ſlechts een begin is van verdriet. En als het zoo uitvalt, dan mogen we het ons zelven en onze eigene booze daden wijten. Worden we overgegeven in de handen onzer vyanden, 't is de ſchuld van onze zonden. Want het is de zonde, en geen ding anders, waar door God bewogen kan worden, om een volk te ſtraffen: en zoo ver iemant van ons zondig is, zoo ver is hy een oirzaak van de gemeene rampen, die Engeland lijd: zoo veel roepende zonden als iemant van ons by den gemeenen hoop gevoegt heeft, zoo veel ſtraffe heeft hy gebragt over Kerk en Staat. Wy mogen daarom allen wel klagen en met den Profeet in den text uitroepen. *Wee onzer, dat we zoo gezondigt hebben:* want dat is de oirzaak van al den onruſt, dien we

we gevoelen of vreezen: *Hierom is ons harte mat; om deze dingen zijn onze oogen duister geworden.* Dit heeft ons, gelyk we met reden mogen vreezen, het groot en onverwacht verlies toegebragt van onzen roemruchtigen Monarch, *WILHEM* den III. den Herſteller en beſchermer van onze Godsdienſt en vryheden. En indien we voortgaan in onze zonden, zullen we over ons zelfs en over 't volk een erger en veel grooter verlies brengen. Want gelyk God ons berooft heeft van onzen Konink, zoo zal hy ons ook al die geeſtelyke en tydelyke zegeningen benemen, die wy nu genieten. Want zoo lang we met de zonde in vrede zyn, kunnen we niet anders verwachten, dan Godstoren, en verbolgentheit tegen ons. Ja ons word duidelyk in Gods Heilig Woord gezeit, dat zelfs *de gebeden der Godloozen*, dat is van zulken, die beſloten hebben Godloos te blyven, *een gruwel voor den Heere zyn* Zoo dat we ons wel verzekert mogen houden, dat 'er geen andere weg overig is, om onzen eigen en 's Lands ondergang voor te komen, dan alleen eene ware en hartelyke boetvaardigheit. En dit brengt me tot het derde en laatſte, waar van ik voorgenomen had te ſpreken: dat is

III. Dat een volk, gereet, om van wegen zijne zonden verloren te gaan, geen beter weg kan inſlaan, om zijnen dreigenden ondergang voor te komen, dan dat het zijne begane boosheit van harten beklage en 'er met 'er daad berouw van hebbe. Hoewel dit punt niet uitdrukkelyk begrepen is in de woorden van den text, nochtans kan het 'er bequaamlyk uit beſloten worden. Want indien de zonde d'oirzaak is van al de rampen, die een volk lyd, zoo is het onwederſprekelyk zeker, dat eene algemeene verbetering de weg is, om de ſtraffe van een geheel volk voor te komen. En gelyk deze waarheit in den text leit, zoo word ze ook overvloedig beveſtigt met uitgedrukte woorden in vele andere plaatſen van de H. Schriftuur; inzonderheit *in het eerſte Kaput: van Jeſaias*, Daar de Profeet tegens de Joden zeit, dat ze een zondig volk waren, een volk overladen met ongerechtigheit, verdervende kinders, die den Heer hadden verlaten, die hem tot gramſchap hadden getergt, die achterwaarts waren geweken, en zoo verhart in de boosheit, dat, hoe ze meer geſlagen wierden, hoe ze des afval te meer maakten: en hoewel om hunne zonden hun aartrijk verwoeſt was, hunne ſteden met vier verbrand, en hun land op zekere wijze geheel verteert, noch,

Hosted by Google

nochtans als ze na dit alles de boosheit hunner handelingen weg deden, als ze aflieten van quaad te doen, en als ze leerden goed doen, zoo zouden hunne zonden, zeit de Profeet, al waren ze als Scharlaken, wit worden als Sneeuw, al warenze als Karmozijn, zy zouden worden als witte Wol: en na al hun lijden zouden ze weder een gelukkig volk worden. Hier uit blijkt ten vollen, hoewel 'er niets is, dan de zonde, waar door God bewogen kan worden, om een Volk te ſtraffen, dat evenwel het oogmerk van zijne oordeelen niet is het verderf, maar de verbetering der menſchen. Hy wil een volk niet verteren, noch geheel berooven van hunne Godſdienſt en vryheit, of ze moeten doof zijn voor zijne roepingen, en niet te rug geroepen noch bekeert willen worden van hunne boosheit, 't zy door de ſtem van zijne liefde, of door de ſlagen van zijne gramſchap. Hy zend zijne oordeelen met dit oogmerk op aarde, op dat de inwooners van de weereld gerechtigheit zouden leeren. En daarom, hoewel de Heer ons ſmertelijk heeft geſlagen, onzen Konink ons onthalende, nochtans zal hy zekerlijk zijn oordeel in genade en goedertierentheit veranderen, als wy maar berouw hebben en ons bekeeren van onze zonde en boosheit. Want de Heer is een genadig en bermhartig God, gelijk hy ons genoeg in zijn Heilig woord verklaart en dikwyls bewezen heeft in zijne handelingen met zondige menſchen: daar d'inwooners van deze Koninkrijken nu een verſch voorbeeld van ontfangen hebben Want hoewel onze zonden en Godloosheden luide om wraak ſchreeuwen, nochtans heeft hy in 't midden van zijnen toren gedacht aan zijne bermhartigheit; en hoewel hy ons een van de beſte Koningen heeft ontnomen, die oit op den Engelſchen Troon zaten, nochtans heeft hy in zijne plaats verheven eene Prinſes, die toonen zal, gelijk we alle redelijke aanmoediging hebben om te gelooven, datze de beſte der Koninginnen is, dewijlze op haar Koninklijk woord, waar van ze het Volk verzekert, datze altijt eene naauwkeurige en Godſdienſtige onderhoudſter bevonden zal worden, ons heeft gezeit, *dat het hare geſtadige poging zal zijn, om ten beſte van al hare onderdanen te regeren: en dat'er van haar Majeſteits kant noit eenige moeite of naarſtigheit zal ontbreken, om onze Godſdienſt en vryheden te bewaren en te onderſtutten, en de achtervolging tot de Kroon in de Proteſtantſche Linie, en de Regeringe beide in Kerk en Staat, gelijkze nu by de Wet is vaſtgeſtelt te verdedigen.*

Hosted by Google

Zoo dat, als we een gelukkig Volk wenſchen te worden, God ons noch hoop gegeven en eene andere gelegentheit verſchaft heeft om het te worden. En waarlijk, niets is'er dat ons daar in kan verhinderen, dan onze eigene zonde en booſheit, dewijl d Almachtige noit eenig volk ſtraft dan alleen om hunne ongerechtigheit. En daarom, alswe ons maar wouden laten gezeggen, om onze wegen en daden te verbeteren, zoo zou hy zekerlijk zijnen hevigen toren van ons afwenden. En inderdaad dit s de eenige zekere weg, dien we kunnen inſlaan om onzen nakenden ondergang voor te komen. Hebbenwe dan eenige getrouwheit of liefde voor de Koninginne, eenige genegentheit of zorge voor ons zelven, of voor ons Vaderland, laat ons altemaal dat toonen in het verbeteren van ons leven. *Laat ons de werken der duiſternisſe afleggen en aandoen de geheele wapenruſtinge des lichts.* Want niets is'er, dan dit alleen, 't geen ons in Gods gunſt kan herſtellen, en het Volk veil.gen voor Slaverny en ondergang, naar dienwe een zeer zondig volk zijn; een Volk, dat ſtrengelijk geſtraft moet worden, zoo'er geen algemeene verbetering komt. Want hoewel God de gruwelijkſte zonden van byzondere Perſonen dikwijls hier in deze weereld ongeſtraft laat, nochtans handelt hy zoo niet met zondige Volken. Maar hoewel hy zijn oordeelen voor eenen tijd uitſtelt en een Volk langer tijd van bekeeringe geeft; hoewel hy wacht, tot dat hunne ongerechtigheden vol zijn, nochtans zal hy, vroeger of later, ten zy ze het door eene algemeene verbeteringe voorkomen, zijne wraak zekerlijk over hun uitvoeren.

Haddenwe gaarne, dat het volk mogt bloeyen, en wenſchenwe waarlijk, dat haar voortreffelijxte Majeſteit, Koninginne *Anna*, lang en gelukkig over ons regere, laat ons dan onze zonden wegwerpen, die d'oorzaak zijn van al de elenden, en verdrukkingen en rampen, die de Kerk of den Staat kunnen overkomen. Maar indien we noch al blijven quaad doen, wat hebbenwe dan anders te verwachten, dan dat God, gelijk hy ons van onzen Konink berooft heeft, ons ook vervolgens met erger oordeel zal ſtraffen? Dat dan elk van ons zorge drage, dat hy zich zelven betere: want die gemeene bekeering, die noodzaaklijk is, om de gramſchap des hemels van ons af te wenden, en God te bewegen, dat hy de regeringe der Koninginne beveſtige en gelukkig make, is eene zaak, die van byzondere Perſonen moet begonnen worden. En laat niemant van ons zoo dwaas

zijn

zijn, dat hy zou denken, dat het dikwyls drinken van haar Majesteits gezontheit of op 's Lands welvaren, een genoegzaam bewijs waar van onze getrouwigheit. Want het is dit niet, ja zelf niet het zweren datwe ware Kerkluiden zijn, noch het wenschen van den ondergang en verdoemenis aan onze uit-of inheemsche vyanden, dat ons tot goede onderdanen of ware liefhebbers van ons Vaderland maakt. Maar zy zijn de ware Zoons van de Kerk en de beste Leden van den Staat, die de zuivere, de heilige en onbesmette Godsdienst beleven, die onder ons word beleden 'T is de zonde en geen ding anders, die Gods toren over 't Land kan brengen: en 't is de boetvaardigheit en eene algemeene verbetering alleen, die ons een bloeyend en gelukkig volk kan maken. Vergeefs zou dan iemant van ons denken, dat de eeden der menschen, hoe hartelijk zy ook zijn voor de regeringe, en hoe groot eene achtinge zy mogen hebben voor de Kerk van Engeland, gelijk die by de wet is vastgestelt, of dat hunne veroordeelingen en bittere vloeken tegen allen, die ze meenen, dat niet in alles met hun eens zijn, een genoegzaam bewijs zijn van hunne getrouwheit aan de Koninginne en het Land.

Nu zulke menschen, ze mogen zich noemen zoo als het hun belieft, zyn ontwyfelbare vyanden van het Christendom: en daarom zyn zy de schadelijkste menschen van allen, beide voor Kerk en Staat: Want met hunne zonde en boosheit wapenen ze den Hemel tegen ons, zonder wiens ongenade de Franschen en Spanjaarden noit machtig zullen zyn om ons te beledigen. Laat ons dan, op dat Gods grimmige toren van ons mag afgewend, het verlies van den Konink vergoed worden door eene lange en gelukkige regeringe van onze genadige Koninginne *Anna*, en Gods zegen de raadslagen en ondernemingen, die nu in 't werk gestelt worden tegen den Franschen Tieran, den Gemeenen verstoorder van de Vrede van Europa, met een gelukkigen uitslag bekroonen, laat ons, zeg ik, indien we deze dingen wenschen, in de vreeze des Heeren opstaan, en het werk voorthelpen, door het onderbrengen van onze lusten, 't geen de beste weg is, om onze begeerten in alle andere zaken te vervullen. Laat ons aan de Weereld toonen, datwe inderdaad en waarheit de bescherming van het Land en de behoudenis van het Euangelium in zyne zuiverheit onder ons, wenschen, en bchartigen door berouw en verzakinge van onze zonden, die d'eenige oirzaak zijn van Gods gramschap, en van het voordeel onzer vyanden over ons, indien ze het oit krijgen.

Laat ons allen zorge dragen om de Vrede onder ons zelfs te handhaven, wel verzekert, dat d'eendracht het beste middel is om de Godsdienst voort te zetten, en de tegenwoordige regering te verdedigen tegen alle vyanden en tegenstrevers, hoedanig ze ook mogen zijn. En het beste middel om

vrede

vrede te houden, is, dat we in zaken van Godsdienst zoo weinig van malkanderen verschillen, als mogelijk is. Dewijl wy allen in onze oordeelen niet net over een kunnen komen, zoo laat ons alzins voor Gods tonen, dat we oprecht zyn, niet straf nog wrevelig tegen malkanderen. En dewyl wy allen malkanderen eindlijk hopen te vinden in den hemel, en daar met God eeuwig zalig te worden in vrede en liefde; zoo laat ons geen verschil, geen twist hebben over den weg derwaarts: maar laat onze grootste strijd voor het toekomende zyn, hoewe malkanderen zullen overtreffen in het bevorderen van den gemeenen welstand: wie best kan leven naar de wetten van de Christelyke Godsdienst, en wie de uitnemendste vruchten der bekeeringe kan voort brengen. Laat ons altemaal strijden, wie het meeste kan doen tot herstellinge van de oude deucht van 's Lands volk, en van de ware Godvruchtigheit en Heiligheit onder ons, niet bestaande in ydele woorden, maar in wezentlyke daden, in een oprechte liefde tot God en de menschen, in eene heilige Godsvrucht en eerbiedenis voor de Goddelijke Majesteit, in het verzaken van alle Goddeloosheit en weereltsche begeerlykheden, en in een leven, alzins overeenkomende met het Euangelium van Jezus Christus. Ik bid u, Broeders, by Gods bermhartigheden en oordeelen, dat ge dit doet. Want het is de eenige weg, om den Almachtigen met ons te verzoenen, om den loop te stuiten van zijne gramschap, die tegen ons begint uit te breken, en om hem te verwinnen, die machtig is, om goed uit quaad te halen, om 's Koninks dood te veranderen tot voordeel en niet tot verderf van deze Volken. En dit zal God zekerlyk doen, als we maar berouw hebben van onze zonden en ons leven beteren. Maar als we noch al blyven zondigen, zal hy, na 't verlies van onzen grooten en goeden Konink, ons een erger en veel grooter verlies toezenden. Zoo dat we het leven en de Dood voor ons hebben: De zegen en de vloek staan nu, om zoo te spreken, aan onze keur. Wy mogen nu onze eigene Fortuin kiezen, en kunnen, als we zelfs niet in gebreke blijven, onder den invloed van Gods genade en hulp (daar het ons in onze goede en wettige pogingen noit aan ontbreken zal) een gelukkig en voorspoedig volk worden, niet tegenstaande de Dood van Konink *WILHEM*: en onder de regeringe van Koninginne *Anna* zullen onze vyanden wel haast te schande komen: de trotsheit en verwaantheid van Vrankrijk zal, tot des te grooter oneer voor dien heerschzuchtigen Prins, verplettert worden onder de regeringe van eene Vrouw. Als we maar berouw hebben van onze zonden, dan zal Engeland noch geroemt, en eene eer voor God worden in het midden van de Aarde. Want het is de zonde, en niet anders, die ons kan beschadigen. Dat dan wy allen, die tot deze Parochie behooren, indien wy eenige liefde voor God, of voor de Koninginne, of voor het Volk, of voor ons zelven hebben, toch bewogen worden tot een waarachtig berouw en beterschap des levens. En dat niet alleen wy, maar ook alle inwooners van Engeland, en Schotland en Ierland daar toe bewogen mogen worden, gunne d'Almachtige God om zijns Zoons wille, onzen eenigen Heere en Zaligmaker Jezus Christus. *Amen.*

Hosted by Google

LYK-REDEN

Uitgesproken ter gelegentheit het droevig overlijden van den besten der Koningen

ILLE E III,

KONING VAN ENGELANT, SCHOTLANT, VRANKRYK EN IERLANT, ERFSTADTHOUDER EN ALGEMEEN VELTOVERSTEN DER VEREENIGDE NEDERLANDEN,

enz. enz. enz.

door

THOMAS GOODWIN. 1650? – 1704?

Uit het Engelsch vertaalt.

Te ROTTERDAM,
By BARENT BOS,
Boekverkooper op 't West-nieuwlant, 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

DEN ED. HEERE

DEN HEERE

ES

GRIFFIT,

TEGENWOORDIG

VREDEMAKER,

EN OUD

KOMMISSARIS

VAN DE

ZEE-ZAKEN,

DEZER STAD

OTTERDAM,

BEMINNAAR

DER

TTE WETENSCHAPPEN,

Hosted by Google

WORT DE VERTALING DER

LYK-REDEN

VAN DEN

GELEERDEN HEERE

THOMAS GODWIN,

OVER HET BEKLAGELYK OVERLYDEN

VAN

SYN BRITTANNISCHE MAJESTEYT

ILLE E III

Met eerbiedenis Opgedragen
door sijn Ed.

Verpligten Dienaar

B. BOS

Hosted by Google

LYK-REDEN

over 't afſterven van KONING

ILLEM DE III.

Verhandelt uit de Woorden,

FILIPP. I: 23, 24.

Want ik word van deze twee gedrongen, hebbende begeerte om ontbonden te worden, en met Chriſtus te zyn: Want dat is my zeer ver het beſte.

Maar in het vleeſche te blijven is noodiger om uwent wille.

Et Leven is niet anders te wenſchen, dan voor ze veel het nut is, en beſteet mag worden tot Godts eer, en het wel-wezen der menſchen. Weshalven, hoewel lengte der dagen inder daat als een zegen belooft wort, nogtans hout ſe op dat te wezen, wanneer deze edele oogmerken eenmaal vervult zyn, en de groote werken gedaan, waar toe Godt een vroom menſch zent in de werelt, en hy ten einde van ſynen loop gekomen is, waar in de godlyke Wysheit hem ſtelde: Ware het niet om deze uitmuntende bëoogingen des levens, d' onruſten en zorgen, d' elenden en bekommerniſſen, de verlegentheden, die onze allergeruſtſte zaken ontſtellen, zyn zodanig, dat ider van de zelven genoeg zou zyn om ons leven niet alleen verdrietig, maar zelfs ondraaglijk te maken. En zodanig is de zuivere genieting van den gezegende ſtaat hier boven, d' onverbroke gelukzaligheit van het hemelſche leven met onzen Heere Jeſus Chriſtus,

Hosted by Google

dat het zulken ſtaat oneindigerwijze waardiger maakt, dan de vermakelijkſte en heerlijkſte woning op aarde.

't Is derhalven geen wonder, dat d' Apoſtel, die de zaken elk net op haar waarde wiſt te ſchatten, een ſterke drift van verlangen te kennen gaf, om met Chriſtus in de beter werelt daar boven te wezen, en egter gewillig was, om nog eenigen tijt op deze te blyven, met geen ander inzigt, dan om aan ſynen Heer en Meeſter meer dienſt te doen, en van meer nut te wezen onder deze Filippenzers in den dienſt des Euangelies t' hunwaarts.

Ik Word, zegt d' Apoſtel, *van deze twee gedrongen*, dat is, dat hy in twijfel ſtont, wat hy zou kiezen, 't zy onmiddelijk over te gaan in de Hemelen, of langer ſyn verblijf te houden op aarde, daar hy in ſtaat was om Gode verderen dienſt te doen, in de menſchen deze waarheden te verkondigen, die van zulken gewigte waren tot hunne tegenwoordige en toekomende gelukzaligheit. Maar wy moeten aanmerken, dat, wanneer d' Apoſtel ſpreekt van zo gedrongen te zyn, dat hy niet weet, welk beſluit hy by zich zelven nemen zou, ſyn mening niet is Godts wille te betwiſten, of te wederſtreven, 't geen ſyne beſluiten onveranderlijk vaſtgeſtelt hebben. Hy geeft niet de minſte onwilligheit te kennen om zich t' onderwerpen, wat Godt ook, aangaande den loop ſyns levens, geſtelt had. Maar ſyn mening is, dat, indien de zaak in ſyn eige keur gelaten wiert, om die te beſlegten, hy in twijfel zou ſtaan, wat hy zou beſluiten, 't zy te ſterven, en te gaan om met Chriſtus te leven, of in den tegenwoordigen ſtaat te blyven, waar in hy Gode mogt dienen, en een openbare weldaat aan het menſchelijk geſlagt verſtrekken. Daar by hebben wy verder aan te merken, wat ſyn ziel in hare gedagten zo veranderlijk maakte. Aan d' eene zyde zag hy door 't gelove Chriſtus in de hemelen, door zo groot een tuſſchen-wijtte, en dat bevalllijk uitzigt kon niet anders, dan het allerſterkſte verlangen verwekken, om die glorie nader te komen, die hy zag, om naauwer met die uitmnntende perzonadje te verkeeren, en hem volkomelijker te genieten, in wien hy gelooft had; dien hy geſtadig door het gelove geleeft had,

en

en dien hy allervyriglijkſt beminde, en begeerde. En indien hy niet anders dan ſyn eige byzonder geluk, en alleen de voldoening dezer ſterke begeerte en hope beoogt had, zouden de gemelde aanmerkingen genoeg geweeſt zyn, om ſyne verkiezing in het werk vaſt te zetten, en niets zou hem langer hebben kunnen doen wenſchen te leven in de werelt. Maar aan d' andere zijde zag hy 't werk aan, dat hem noch te doen ſtont, en zag op zich zelven, niet als enkel geſchapen voor ſyn eigen vermaak en plaizier, nogte om ſyn eige byzonder belang en geluk te zoeken, en t'agtervolgen, maar dat hy geſchapen en geſtelt was tot een algemeen goet en dienſt, en dat Godt hem gezonden had om een groote volmaaktheit ten einde te brengen. Deze aanmerkingen van Godts glorie, en het goet van anderen waren't, welke hem gewillig maakten om langer onder de menſchen te verkeeren. Maar toen hy ten laatſten zag, dat de vaſtgeſtelde loop ſyner dagen begon ten einde te komen; toen hy wiſt, dat het groote werk voorby was, waar toe hy leefde, en waar toe alleen 't leven is te wenſchen; toen hy verzekert was, dat Godt voor hem hier niet meer te doen had, toen wiert hy van deze twee niet langer gedrongen, maar gat ſyn leven met blijſchap over aan Godts wil, en aan ſyn bevel, en ſtrekte ſynen hals blymoedig uit naar het ſwaart van den ſcherpregter, opdat ſyn ziel de gewenſchte vlugt naar den hemel mogt nemen, om eeuwig met den Heere te wezen.

I. AANMERKING. *Een gelovige geeft zich geheel over aan Godt, 't zy om te leven, of te ſterven, gelyk het hem behaagt vaſt te ſtellen.*

Want zulk een overgeving aan het opperſte godlijke welbehagen moet hier verſtaan worden dat begrepen is in de twijfeling van den Apoſtel, of hy 't leven, of de doot zou kiezen. Hy had de minſte twijfeling niet, of hy Godts wil gehoorzamen zou of niet, of ſyne ordes ſtip opvolgen, 't zy om te leven of te ſterven. Neen; ſyn gemoet was in zo ſchuldige geſteltenis, en 't beſluit ſyner ziele zo wel genomen, dat hy naar de doot begeerig was, wanneer ook Godt hem bevelen zou

Hosted by Google

ſijn plaats te verlaaten; of dat hy gewillig was in 't leven te blyven, indien de zelve Godt hem tot meer dienſt geſchikt had, of ſynen name grooter eer en glorie aan te brengen in de werelt.

Deze Leering zal ons baarblijkelijk voorkomen door deze aanmerkingen.

I. Een gelovige geeft zich zelven geheel over aan Godt, om het, beide 't zy om te leven of te ſterven, omdat hy niet langer verlangt te leven, dan hy den name Godts eer en glorie kan aanbrengen, en werken mag voor 't algemeen goet der menſchen: Want hy ziet zich zelven aan, als in de werelt gezonden, niet tot allerlei gevallen, maar tot een zeker oogwit, en volgens laſt van Godt om hem dien dienſt te doen, waar toe hy hem verkozen heeft. Wanneer daarom dit gedaan is, en hy ziet, dat ſyn werk ten einde is, en dat hy den loop volbragt heeft waar toe Godt hem ſtelde, hebbende hy niet meer op Aarde te doen, is hy gewillig, om 'er vrolijk uit te ſcheiden, nadat al ſyn arbeit ten einde gebragt is.

2. Een gelovige geeft zich zelven geheel en al over aan den godlijken wil, omdat hy weet, dat Godt den loop ſyns levens bepaalt heeft. Hy weet, dat, hoe fris en ſterk de geſteltenis van ſyn lighaam ook zy, dat, al is hy in de frisheit der jeugt, of in de ſterkte der manlijke jaren, dat, al mag de gematigde en duurzaame warmte van ſyn bloet lengte der dagen beloven, dat nogtans de vlam ſyns levens met 'er tijt uitgaan moet, en dat hy Godts orde al zo weinig beletten, of ſyn voornemen wederſtaan kan, of een ogenblik langer leven, dan Godt geſtelt heeft, als hy de zon van den hemel kan trekken, of d' aarde van hare gronden verzetten, of de grootſte onmogelijkheden uitwerken. Hy geeft zich derhalven tenemaal over aan Godt, 't zy in leven of in ſterven, en hy geeft aan ſyne ſchikking 't leven der geenen over, voor welke hy de meeſte agting en liefde heeft, of waar op hy allermeeſt ſteunt, 't zy tot beſcherming of tot behoudenis, of enig ander openbaar voordeel.

3. Een gelovige neemt een volſtrekt genoegen in den wille Godts, omdat hy weet, dat, 't zy hy leeft of ſterft, hy onder

der de zelve onveranderlijke liefde en zorge is, die, in wat ſtaat hy zy, zorge voor hem dragen zal. Hy weet, dat, indien hy leeft, Godt hem leiden en beſtieren zal door alle dwaal-wegen, en wederwaardigheden des levens; dat hy hem bewaren zal in 't midden van alle gevaren, die hem ſyn bederf dreigen, en dat hy ſyne ziel ruſte en ſtilte zal verleenen in alle anxtvalligheden, die 't leven zo ſmertelijk maken; en daarom, niet tegenſtaande alle benaaude zorgen, ſwarigheden, en bekommerniſſen, waar mede het leven verzelt gaat, is een geloovige, verzekert van Godts zorge over hem, gewillig zo lang te leven, als 't Gode goet dunkt. En om de zelve reden is hy gewillg te ſterven, omdat hy verzekert is, dat de zelve zorg en goedertiere opzigt, waar mede hy gedurende alle de dagen ſijns levens omringt wiert, hem niet begeven zal, als hy ſterft, maar hem volgen in d' andere werelt, en met hem zijn tot in eeuwigheit. Hy is verzekert, dat, wanneer hy tot Godt gaat om met hem in de hemelen te wezen, hy een eeuwige zorge over hem dragen zal. Hy is verzekert, dat de zelve Godt, die ſijn ziel hier op aarde, daar ſe maar een vreemdeling is, in 't midden van alle verzoekingen en zonden, verloſte, behield, en bewaarde, de gelukzaligheit daar aan ongeſchonden beveiligen zal na dat ſe behouden in haar eige vaderlant aangekomen zal zijn. Met een woort, hy is verzekert, dat Godt zorg voor hem draagt in beide de werelden, en dat hy ſijn gelukzaligheit en behoudenis genoeg bezorgt heeft, beide terwyl hy hier op aarde is, en ook na ſijn verſcheiden.

II. AANMERKING. *Een gelovigen, die 't werk, dat Godt hem te doen gegeven had, volbragt heeft, mag naar de doot verlangen.*

Voor een menſch, die in ſijn leven niet anders beoogt, dan de voldoeninge ſijner dierlijke begeerlijkheit, of zig zelven te vermaken in plaizier, of ſtaatzugt, grootsheit en ydele glorie, is de doot in der daat zeer vervaarlijk, omdat die in een oogenblik een einde maakt van alle plaizieren, en groote verwagtingen, en hopen; en daarom is 't geen wonder, dat een menſch, die

die zich van ſijn leven niet anders bedient, dan tot het voldoen ſijner lage genegentheden, en die alleenlijk voor zich zelven leeft, zo node uit het leven ſcheit. Maar als hy, die tot ſijn hooftwerk beoogt heeft, Godt te eeren, en 't openbaar goet uit te werken, ziet, dat hy alles gedaan heeft, dat Godt hem te doen had gegeven, verlangt hy nergens meer naar, dan te ſterven, als hebbende geen werk meer te doen in de weerelt. En dit blijkt klaar uit deze aanmerkingen.

I. Omdat wy in de Heilige Schrift vinden, dat de gelovige, die ſterft, gezegent is in ſijn doot. Een groote weldaat moet nootzakelijk aangenaam zijn aan ider heilige ziel, die tot den hemel bereit is, en gereet ſtaat om uit een weerelt van zonden; ellenden, en bekommerniſſen over te gaan in d'eeuwige vreugde; ruſt, en gelukzaligheit. *Ik hoorde een ſtem uit den Hemel, die tot my zei: Schrijf: Zalig zijn de dooden, die in den Heere ſterven, van nu aan; ja zegt de Geeſt: Want ſy ruſten van hunnen arbeit, en hunne werken volgen met hun.* * Den zoodanigen is de doot wenſchelyker, dan het leven, maar 't is den zoodanigen alleen, die in den Heere ſterven; die in 't ware geloof, en hope in Chriſtus Jeſus ſterven. De doot wort ook een zegen voor een heilig menſch genaamt, voor zo ver ſe een verloſſing is uit een bekommerden ſtaat van zorge, en onruſt, ja van ſwarigheden; oordeelen; verwoeſtingen, en bederven, die Godt over Koninkrijken en Nacien brengen kan. *De regtveerdige komt om, en daar is niemant, die 't ter herte neemt.* † Neen: Boze menſchen verheugen zich zeer, als zulken uit de weerelt weggehaalt worden; en de Profeet daar en tegen zegt: *En de weldadige lieden worden weggehaalt, zonder dat 'er imant op let, dat de regtvaardige weggehaalt wort voor het quaat.* En dat is zekerlijk een gezegende ſtaat, die een vryplaats; een verzekerde; en zuivere toevlugt, en een ſchuilplaats verſtrekt tegen alle nakende elende en gevaar. De doot moet daarom wenſchelijk zijn voor een regtvaardige ziel, gemerkt die haar ſtelt buiten 't bereik van alle ſwarigheden, alwaar nogte boze menſchen, nogte duivelen hem kunnen beſpringen, of onruſten.

2. De

* *Openb.* XIV. 13. † *Jeſ.* LVII. 1.

Hosted by Google

2. De doot is wenschelijk voor een gelovigen, die sijnen loop volbragt heeft, omdat, sijn werk zijnde volbragt, 'er in de weerelt niets meer is, waarom hy waardig agt te leven. Inderdaat wy moeten Godts goetheit en trouw dankelijk erkennen in de voorzorge, die hy voor ons gedragen heeft, om, terwijl wy in de weerelt zijn, 't leven voor ons zo ligt te maken, dat anders ondraglijk wezen zou. Wy moeten zijn goetheit pryzen, dat hy ons de werelt met een overvloet van zulke zaken verleent heeft, die niet alleen tot onze nootdruftigheden, maar ook tot onze vroilijkheit dienen. Maar ter zelve tijt, indien wy alle genietingen hier beneden onderscheidentlijk inzien, zullen wy die zo nietig; zulke ydele; zulke onzekere zaken vinden, dat geen wijs menschom harent wil zou tragten te leven. Inderdaat zulke menschen, die al hun geluk in deze werelt stellen, zijn onwillig te sterven, omdat sy niet willen scheiden van hunne kostelyke huizen; vermakelyke hoven; wel gedekte tafelfs, hunne ampten, en eertitels, welke maken, dat sy van het neergebooge volk aangebeden worden. Maar een gelovige, hoewel hy dit alles geniet, en tot de hoogste staten en waardigheden opklimt, is nogtans, als hy sijn werk tot glorie van Godt, en wel wezen der menschen gedaan heeft, gewillig dit alles te verlaten, en ziet in der daat niets in de weerelt, dat hem zou doen wenschen, langer daar in te leven.

3. De doot is aangenaam voor een gelovigen, omdat se de vrydom is van alle onheilen beide van lighaam en van ziel, welke hem zoo benaaut en smertelijk vielen, terwijl hy leefde. Hy zugt nu onder 't gevoel van 't bederf sijner ziele, en onder de smerten van een swak en quynend lighaam: *Ik elendig mensch, wie zal my verlossen van het lighaam des doots* * Daarom is de doot wenschelijk, die hem in vryheit stelt, en rust en gemak brengt teffens voor lighaam en gemoet.

4. Een gelovige verlangt naar de doot, omdat hy zo ras, als hy sterft, tot Godt gaat. En dit is de rede, die d' Apostel in mijnen text geeft, omdat met Christus te wezen veel beter is, dan te leven. 't Is onnodig, dit te bewijzen: Want indien Christus Jesus nu, terwijl wy in deze weerelt zijn, en

* *Rom.* VIII. 24. 1.

Hosted by Google

leven door 't geloove in hem, 't ligt, 't leven, en de blydſchap onzer zielen is, zo is 't zyn met hem; te ſtaan in de heldere ſtraalen zijner glorieuze Majeſteit; te zijn niet alleen in de voorkamer, maar tot ſijne onmiddelijke tegenwoordigheit toegelaten, 't grootſte geluk en eer. Indien de ziel nu door 't geloof zulk ligt, en leven, en blijdſchap van Chriſtus heeft, wat zal ſe dan hebben, als ſe is in 't volle gezigt van deze Zon der geregtigheit, en alle ſtraalen verſpreit rontom hem heen, zonder tuſſchenkomen van eenige wolk. Dus met Chriſtus te leven, en de naauſte gemeenſchap met hem te hebben, is ver beter, dan met hem in deze weerelt te leven, alwaar de beſte ſtaat ſijne onſteltenis onderhevig is, en alwaar d'oproeren en bewegingen der menſchelijke zaken ons geduurig in een zee ſlingeren, alwaar alle boosheden overvloejen, en alwaar zwarigheden en bekommerniſſen op ider aanval ons overſtroomen; en daarom met Chriſtus te zijn is veel beter, dan hier te wezen. *

5. De doot is wenſchelijk voor een geloovigen, omdat hy, hebbende zijn werk met geloof en vlijt afgedaan, naar ruſt verlangt. Wie is 'er na een laſtigen dag van ſwaren arbeit niet begeerig om zich te ruſte te leggen? Na 't uitſtaan van alle gevaren, moeielijkheden, en laſten van oorlog is een vreedzame ruſt aangenaam aan den glorieuſen krijgsman. Na alle anxtvallige zorgen der regeeringe, die een kroon zo ſwaar maken voor 't hooft van een Monarch, geeft de doot ruſt aan den beſten Koning, en goedertierenſten vader van ſijn volk. En dus verheugt zig een gelovige na alle onruſten des levens zeer, dat dat hy zich tot de ruſt nederlegt; en de arbeit en hitte van den dag, maken den donkeren nagt des doots niet alleen wenſchelijk maar ook nootzakelijk.

III. AANMERKING. *Hoewel de doot in alle deze opzigten wenſchelijk is, nogtans mag een gelovige uit iver voor Godts zaak, en eer, en door een hert voor 't gemeen driftig in genegentheit om goet te doen, wenſchen te leven, om Gode meer eer, en de menſchen grooter weldaden toe te brengen.*

1. Om

* 2 *Kor.* v. 1, 2.

Hosted by Google

1. Omdat hy weet, dat hy niet voor zich zelven, nogte voor sijn eige geluk alleen geboren is. Indien hy daar op alleen maar zag, zou de doot boven 't leven zijn te kiezen, 't welk op zijn best, niet anders is, dan een zamen-menging van zorg en van blijdschap. Maar 't is de doot, die hem gelukkig maakt: Want 't is de doot, die hem van de tegenwoordige elenden verlost, en hem van alle toekomende onheilen bevrijt. En 't is de doot, die hem toegang geeft in een plaats van zuivere en opregte vreugde, waar in noit zorg nogte onrust komt. En daarom, indien hy nergens op zag, of niets beoogde, dan sijn eigen byzonder welwezen, zou de zegen van den regtvaardigen in 't sterven sijn keur zijn. Maar dewijl hy zich zelven aanmerkt, alsgeboren ten besten van anderen; dewijl hy zich zelven aanziet, als een krijgsknegt van Jesus Christus, die, als sijn Veltheer, hem op sijn post gestelt, en op de wagt gezet heeft, waar van hy niet mag afgaan, zonder verder order, die hem in zulk een staat des levens gestelt heeft, welke hem bequaam maakt om sijnen grooten Meester meer, dan anderen, te eeren, en door groote en edele daden, 't wel-wezen van de Kerk en de Nacie bestendig te maken; als hy op zig zelven ziet, als hebbende last tot een glorieus werk ontfangen, mag hy wenschen te leven, om zich te verheugen in een volkomene vergenoeging van alles vervult te zien.

2. Een gelovige mag verlangen te leven, omdat hy uitmuntende ontwerpen van leven en daden gemaakt kan hebben; en niet alleen sijn staat in de weerelt, maar sijn verhevener ziel kan de gedagten en hope van groote uitvoeringen hebben doen rijzen.

En wanneer hy 't glorieuze toneel geopent heeft van de handeling om de groote magt van den algemeenen vyant des menschelijken geslagts te verdelgen, en volken, genoegzaam op 't punt van hun bederf, te behouden, en dat gedeelte der werelt, waar in hy leeft, in verzekerde behoudenis vast te stellen, wanneer hy iverig is, om 't doorlugtig spel te agtervolgen, mag hy verlangen te leven, om het einde daar van te zien.

Hosted by Google

3. Een geloovige mag begeerig zijn om langer te leven, om dat hy God bemint; en daarom wilde hy langer leven om hem meer te eeren. En gelijk hy goede menſchen ook bemint, zo wilde hy by hun langer verkeeren, om hun een geduirig weldoender te verſtrekken. Hy weet waarlijk, dat Godt hem niet ontbeeren wil, nogte ſijne beſte dienſten, maar dat ſe tot welwezen en behoudenis van't menſchelijk geſlagt nootzakelijk kunnen zijn.

Die groote en glorieuſe Koning, wiens wijsheit in de raatſvergaderingen in tijt van vreede; wiens wapenen en ſwaart in tijt van oorlog zo noodig waren tot behoudenis en voorſpoet van deze, en andere nacien, zal nu (helaas!) niet meer voorzitten in den Raat, nogte regtveerdigen en voorſpoedigen oorlog voeren. Hy, die de glorieuze ontwerpen gemaakt heeft, om de vryheit van dit gedeelte van Europa in eeuwige geruſtheit vaſt te ſtellen tegen de vreeſlyke aanvallen van den roof-luſt, en ſtaat-zugt, leeft niet meer om ſijn onverwinlijken heldenmoet te beſteeden, tot het uitvoeren van't geen ſijn wijze hooft ontworpen heeft.

't Is hem inderdaat beſt een eeuwige ruſt en gelukzaligheit te genieten, na alle zijne zorgvuldige bedenkingen, en onophoudelijken arbeit, voor't gemeene welwezen en behoudenis, niet alleen van zijn eige Koninkrijk, maar ook van volk, dat ſijn eigen onderdanen niet waren, en waar in hy geen ander belang had, dan voor zo ver een edelmoedigheit hem bewoog om de verloſſing, behoudenis, en't welwezen van't menſchelyk geſlagt te verdedigen. 't Is voor hem ver het beſt een regeering verlaten te hebben, waar van de zorgen, en bekommerniſſen hem verteerden; en geen Koning van menſchen meer te zijn, om voor eeuwig met Chriſtus te heerſchen. 't Is beſt voor hem een kroon, met zorgen, als met zoo veel doornen, bezet, afgelegt te hebbeen, om een glans-rijker te ontfangen uit handen van ſijnen grooten-Heer, en Meeſter, dien hy zo trouw diende. 't Is beſt voor hem afgetreden te hebben van een throon, waar van hy zelf't grootſte cieraat was; om een doorlugtiger te beklimmen, en dien't geruſter valt te bezitten. t' Is voor hem beſt, van't gewaat der aartſche Majeſteit ontkleet

kleet te zijn, om met hemelsche glorie overkleet te worden. En daarom indien wy onderstellen, dat deze groote ziel ongewegen was de weerelt te verlaten, 't was om deze rede, dat hy ter zelver tijt sijn glorieus ontwerp voor de vreede en vryheit onvoltooit verliet; 't was om dat hy wist, dat ons Vaderlant, zo wel, als anderen, in gevaar gestelt sijn hooft en arm zouden misschen, 't eene zoo nootzakelijk tot bestiering, als 't ander tot verdediging. 't Was, omdat hy wist, dat *het noodig was om onzet wil, dat hy hier langer geleeft had*, indien 't Gode behaagt had dien zegen zo duurzaam te make, als in't algemeen gewenscht.

Indien iets hem onwillig tot sterven maakte, die de doot in alle verschrikkingen van oorlog onder d'oogen gezien heeft, 't was niet het verlies van aartsche kroon en heerschappy: Want die agtte hy noit, dan wanneer se hem in staat stelden, om te behouden, en die gerust te doen leven, die zo gelukkig waren, dat se leefde onder sijne regeering: Want hoewel het bloet vergieten, en dootslaan 't vermaak van een helt niet was, die tot sijn groot oogmerk niet had, nogte sijn werk maakte van volken te verdelgen, maar te behouden en te bewaren; nogtans, wanneer hun gevaar lopende vryheit en leven sijn dapperheit en beleit vereischt om haar te herstellen, zijn alle ongemakken van oorlog vermaak voor hem, en hy legt al zo gerust neder in de loopgraven voor een sterkte, die hy belegert heeft, of in een tent in 't velt, daar hy den volgenden dag slag staat te leveren, als in het zagte bed sijner pallezen. Indien wy iets kunnen onderstellen, dat hem ongenegen maakte tot sterven, 't most alleenlijk een groote spijt zijn, dat hy niet mogt beleven, dat hy den uitslag van sijnen wel-aangeleiden raat zien mogt, toen hy de resolucien van zo vele verscheidene volken vastmaakte om in een oorlog van Bontgenootschap zich tegen den gemeenen vyant van allen te wapenen; toen hy zo wel door zijne wijsheit, als sterkte en beleit ons Vaderlant (dat hy beminde, als sijn eige, en met een grooter genegentheit, dan imant van ons, die daar in gebooren zijn) stelde in een staat, waar in men de behoudenis sterk mogt hopen; toen 't Engelsch volk (dat Koningen altijt bemint, die hun magt voor 't Gemeene best besteden) in hun Parlement onderstant van manschap en van gelt blymoe-

dig verleent heeft, om de vervaarlyke magt van Vrankrijk t'onder te brengen, dat de vryheden verraat, en alle deze gedeeltes van Europa bederft; toen hy hoopte, dat hy door zyne regtvaardige en voorſpoedige wapenen dien verwaanden en uſurpeerenden Monarch zo ver gebragt zou zien, dat die eer denken zou, hoe hy de behoudenis van ſijn eige kroon beveiligen zou, dan die van andere nacien uſurperen, of vrije volken onder ſijne tyranniſche heerſchappy verſlaven. Indien hy worſtelde tegen het ſterven, die nooit doot vreesde in alle ſchrikkelijke onſtuimigheden van een veltſlag, in 't midden van vyer en rook, en dikke hagel-buien van kogels, ſnelle en onzigtbare dinaats des doots, 't moſt een heimelyke ſpyt zijn, ontſtaan uit droevige gedagten, dat hy ons Vaderlant, en 't overige van Europe in gevaar liet, of ten minſte niet in dien ſtaat van vaſte behoudenis, waar naar hy wenſchte en verlangde.

Deze groote Koning, die, naaſt Godt, onze lijfwagt, en beſcherming was, is nu niet meer onder de menſchen. Hy zal (helaas!) nu niet meer voorzitten in de raats-vergaderingen van vreede; nogte wijze verbonden maken; nogte onze heilegers, in een regtvaardigen en nootzakelijken oorlog aanvoeren tot overwinning. Hy, die 't geſchrei van ons verdrukte vaderlant zo ras hoorde, 't geen zo luid was, dat het op den afgelegen ſtrant van Hollant weer-galmde, en die zo edelmoedig overquam tot onze herſtelling, en dezelve zo glorieus te weegbragt, hoort nu onder ons niet meer de toejuiching en lof van een verloſte Nacie. Hy, die geen kroon zogt, maar alleenlijk aannam, toen ſe hem door 't gewillig volk opgedragen wiert; die den ſcepter ſwaaide om te koeſteren en te verdedigen, niet om te verdelgen; om onze onſtelteniſſen te doen bedaren; om onze zaken, toen in wan-orde, vaſt te zetten; om ons te beveiligen tegen de heilloze aanſlagen en gevaarlijke ondernemingen der genen, die toeleiden op ons bederf, is nu niet langer onze beſchuts-heer en beſchermer. Hy, die oorlog maakte tegen onze honende vyanden, met zo veel helden-moet, beleit, en voorſpoet, ſwaait geen ſwaart meer, 't welk noit feilde ter overwinning. Een helden-moet, die niet enkelijk een ſchielijke

vlam

vlam des bloets was, maar een beſtendige; onverſchrikte; duurzaame, en onwinbare reſolucie; een helden-moet, die geen vervoering van een dolle drift was, maar die met de zelve bezadigtheit des gemoets in 't velt vogt, waar mede hy aan de raats-tafel redekavelde; een helden-moet, die verſterkt wiert door een vaſt geloof, en vertrouwen op de Godlyke voorzorge, dat die ſijn leven tot den laatſt bepaalden ſtip in 't midden der gevaren bewaren zou; een helden-moet, die de glorie van alle gelukken Gode toeſchreef, en ſijn goetheit in ider bewaring dankelijk erkende, tot zo ver, dat, wanneer een bom uit een mortier in de plaats viel, daar hy maar een oogenblik te vooren gezeten had, hy, met oogen opgeſlagen ten hemel, zei: *O! Godt, gy hebt mijn leven bewaart; Ik zal ik alle mijne dagen dienen*; een heldenmoet, die geen vermaak had in bloet vergieten; doodtſlaan, en verwoeſtinge van volk; die noit oorlogde uit trotsheit; glorie, of grootsheit van ruime heerſchappye, maar om de verloſſing en herſtelling van mishandelde en onderdrukte volken; een helden-moet, die niets kon evenaren, dan ſijn beleit, waar over geheel Europe zich verwonderde, toen het hem in den ouderdom van twee en twintig jaren opper-velt-heer van de legers der vereenigde Provincien zag, en met verwonderinge de ſterkte, en geſwinde dapperheit der jeugt gepaart met de krijgs-kunde en wijsheit van d' outſte velt-overſtens: Want het was in den beginne ſijner jeugt, dat hy de outſte, en in krijgskunde ervarenſte france veltheeren tegen kreeg, en hen uit de vereenigde Neerlanden dreef, toen ſy die met een ſchielijken en onweerſtaanbaren drift overrompelt hadden, en doorgedrongen waren tot binnen negen Engelſche mijlen van Amſterdam, de hooftſtadt. Wy allen ook in Engelant, toen hy ons gezegent had met het aanneemen der Kroone, verwonderden ons over de geregtigheit, goetheit, en gematigheit in het hert van den grootſten krijgsman, dien menige eeuwen voortgebragt hebben. Toen hy zich zelven zag aan het hooft van zeventig duizent van ſijne eigene onderdanen, een grooter leger, dan oit imant onzer Koningen had, en toen hy nogtans zich zelven ſterker zag in de algemeene genegentheit van ſijn volk, heeft

hy

hy zich zelven van die voordeelen noit gedient tot het oogmerk van een arbitraire magt. Waar is de minſte, of armſte onderdaan, die klagen kan, dat deze Koning hem den minſten overlaſt, in perzoon, ſtaat, of vryheit, gedaan heeft. Geen zugten en traanen van weduwen en weezen bedroefden ſijn Koninkrijk. Hy was zo ver van onze regten en vryheden weg te nemen, dat hy ons grooter veiligheit voor de zelven gegeven heeft, dan oit eenig Koning. Hy was zoo ver van ons t'onderdrukken, dat, wat wy ook door die geenen verzogten, die ons verbeelden in 't Parlement, hy ons dat gunſtig toeſtont. En inderdaat 't was ſijn aart niet iets te weigeren aan het Engelſche volk.

Dus was ſijn ganſche leven een gedurige trein van goet doen aan de Nacie, en het aangename werk was de laatſte bezigheit ſijner gedagten. Hoewel hy in 't velt niet ſturf, vegtende voor de vryheit van Europe, waar voor hy zijn leven, dat ons alderdierbaarſt was, zo menigmaal gewaagt heeft, nogtans ſturf hy omzet met alle zorgen der Regeering. Hy ſturf, beſtierende den ſcepter en liefde tot ſijn volk; zulk een liefde, die bezorgt was, hoe hy 't het zelve behouden en voorſpoedig zou laten, zijnde vaſt gehegt in ſijn hert, was het laatſt, dat in hem ſturf.

Ik tragt den pligt van een goet Engelſch onderdaan te voldoen, in een ſchult des lofs aan een Vorſt te betalen, aan wien wy de verloſſing en tegenwoordige behoudenis van ons vaderlant verſchult zijn. Maar bekommernis bedwelmt myne gedagten, en verſtomt my: Want hoewel 'er een verrboge vermaak in ſteekt, dat men aan groote en helthaſtige deugt, ſchuldige lof geeft, een bedroefde herdenking nogtans, dat ſe vertrokken is, en de werelt verlaten heeft, ontſtaat 'er tot een gelijke hoogheit met onze verwondering over het doorlugtig voorbeelt.

I. GEBRUIK. Hoewel ik u daarom erinueren mag, dat Godt zijn gramſchap toont, als hy ſijne oordeelen indrukt in een volk, en *de inwooners der aarde* met een vreeſchelijke ſtem waarſchouwt, dat ſe geregtigheit leeren; hoewel ik u in gedagten brengen mag, dat; gelijk een goet Koning een groote

te zegen voor het volk is; een zeldzame en buitengewone zezegen, zo ook de doot van zulken Koning, die niet alleen de goedertieren Vader, maar ook de dappere verdediger van sijn Vaderlant is, is niet alleen mijn, of uw byzondere smert, maar ook de rouw van 't beste gedeelte van Europe; en wy rouw-klagen alleenlijk verzelt met het algemeen gezugt van een ontelbaar volk. Hoewel ik u en my zelven opwekken mag tot een schuldig gevoelen van Godts mishaagen, en van onze zonden, welke dat verwekt hebben, waar over wy al te ongevoelig zyn, nogtans behoef ik niets te zeggen om alle hertstogten van droefheit te bewegen, om het verlies van den besten der Koningen te beklagen. Wie kan zich onthouden van zugten en steunen in zoo beklaaglijk een voorval, als hy dat droevig geluit hoort in alle gezelschappen, en op alle hoeken van straaten? Wie kan sijne traanen bedwingen, als hy alle oogen daar van ziet vloeien? Is het voor imant van ons mogelijk, die dezen uitmuntenden vorst beminde en eerde; terwijl hy leefde, en die in onze herten altijt een eerbiedigheit sijner gedagtenis zal behouden, dat hy niet klagen zal over 't vallen van een helt, 't welk zelfs meedoogen verwekt in de herten van edelmoedige vyanden.

II. GEBRUIK. Laat ons niet alleenlijk beweenen, maar wederkeeren van die zonden, die deze smertelijke swarigheit over ons lant gebragt hebben. Welk een godtverzakery en ongodtsdienstigheit; welk een godloos veragten van Godt, van sijn woort, en van al, dat heilig is; welk een ondankbaarheit aan Godt en menschen; welk een schandelijke onbestendigheit om noit in eenigen staat vergenoegt te zijn, noit te vreede met al, wat Godt, of, sijn gezegent werktuig, de Koning, van glorieuze gedagtenis, oit tot onze verlossing of beste gedaan hebben; welk een hoogmoedigheit; welk een oproerigheit; welke verdeeltheden, waar van d' oorsprong voortvloeit uit trotsheit; grootsheit en nijt over den staat van anderen, verheven boven den onzen, vloeide, en vloeit noch over in deze rampzalige Nacie!

III. GEBRUIK. Laat ons eenige vreugde mengen onder onzen rouw, om dien te matigen en te verligten. Laat ons

Hosted by Google

lof-zangen voegen by onze klaagliederen. Laat ons Godt pryzen, die de menſchen altijt bedroeft met mate, en ſijne oordeelen matigt met verzagting ſijner goedertierentheit. Wy waren onherroepelijk verloren geweeſt, indien de Koning ware geſtorven, eer de verbonden vaſt geſtelt waren, en't nacionaal bontgenootſchap geſloten tegen de buitenſpoorige magt van een vreeſlyken vyant, die ganſch Europe dreigt met ſlaverny en bederf. Laat ons Godt zegenen uit onze ganſche ziel, die't zo beſtelt heeft, dat dit glorieuze leven zijn einde niet hebben zou, eer onze behoudenis met die der bontgenooten voor een groot gedeelte vaſt geſtelt was, dat het niet geëindigt wiert, eer de Actes doorgegaan waren, welke de groote veiligheit der Regeeringe zijn, en blyven zullen; dat deze edelmoedige ziel de weerelt, op geen andere tijt verliet, dan terwijl'er een Parlement zat; een raats-vergadering zo wijs, en zo getrouw aan het vertrouwen, op haar gezet, dat ſe door een vaſt beſluit, om hun Vaderlant te verdedigen, uitgedrukt in hunne ſtemmen, de quynende gemoeden van ons Engelſchen hebben doen herleven, en de verſlaauwde herten van onze in gevaar zittende naburen weer herſtelt. Maar, dat ons meer trooſten moet, is, dat de groote Koning, ons verlatende, een Succeſſeur nagelaten heeft, om het werk te voltrekken, dat hy zo voortreflyk had ontworpen en begonnen, en dat hy wanneer ſijn zuivere ziel opvoer, 't kleet van Majeſteit liet afvallen op een doorlugte Vorſtinne, die hem niet alleen in den throon navolgde, maar in de goedertierenſte uitdrukkingen, van zorge en gunſt, uitgeſtrekt tot alle hare onderdaanen. Welke hoewel ſy van te tedere knnne is tot bloedigen wapenhandel, egter voorzit in raatsvergaderingen, en de geheugenis van die heldinne Koningin Elizabeth herleven doet, wier wapenen zo zegerijk buiten 's lants waren, als hare wijze ontwerpen der regeeringe binnen 's lants wel beſtiert wierden.

IV. GEBRUIK. Indien imant van ons in gebreeke van dankbaarheit aan dien Koning, die onze verloſſer en beſchermeer was, laat ons dat gebrek in dubbele dankbaarheit en pligt-betragting aan de Koningin goet maken, die hem zo gelukkig in den throon volgde. Laat ons niet ſtrijden, wie

ſijn

ſijn fortuin meeſt en eerſt voortzetten zal, maar laat al onze ſtrijt wezen om uit te munten in genegentheit en verbintenis. Laat ons geen ander belang erkennen, dan haar eer en behoudenis, 't onderſteunen van hare regeering, en 't welvaren van ons vaderlant, die van elkanderen onafſcheitbaar zijn; en indien ſy valt, moeten wy ider van ons vergaan in bederf.

V. GEBRUIK. Alhoewel wy zo groten Koning verlooren hebben, laat ons egter den moet niet verlooren geeven, maar ons vertrouwen op Godt ſtellen, die oneindiger wijze grooter is, dan alle magten der aarde; die eeuwig onder alle nacien van 't heel-al regeert, en door wien Koningen zo heerſchen, dat ider geluk in oorlog; alle wijze beſluiten in raats-vergaderingen, en de ganſche voorſpoet hunner regeering, van ſijne wijsheit; magt; goetheit; en goedertiere voorzienigheit afdaalt, die, indien wy volkomen op hem vertrouwen, onze onwinbare lijfwagt is, om ons tegen alle vyanden te beſchermen, en, terwijl hun ſterkte alleen in wapenen van menſchen is, is de onze in DEN HEERE DER HEIRSCHAAREN.

EINDE.

Hosted by Google

Hosted by Google

DE ZEEKERHEID
VANDER
VORSTEN DOOD,

Agtervolgt met haar heenen gaan na 't GRAF, en het Noodzakelijk gebruyk voor de nog Levende

Nader UITGEBREID en TOEGEPAST, op de alderbeklaagelijkſte DOOD, en BEGRAVINGE van den Door-lugtigſten VORST

ILLE E III

Koning van Engeland, Schotland, Vrankrijk en Yrland, Erfſtadhouder, &c.
BESCHERMER des GELOOFS.

Voorgeſtelt aan de Gemeynte J. Chriſti tot Rotterdam, over Pſal. 146: 3, 4.

Door DANIEL LE ROY, 1661—1722
Predikant tot ROTTERDAM.

Tot Rotterdam, by REINIER van DOESBURG, 1702.

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

MITS-GADERS,

De HR. ARENT VAPOUR,

Voorzittende

De HR. en MR. CORNELIS VANDEN BERGH.

De HR. SYMON VAN SCHOONHOVEN.

De HR. THOMAS CROESEN.

De HR. en MR. MEYNARDUS TROYE.

De HR. CORNELIS VANDER WAAL.

De HR. en MR. JEAN DE MEY.

Regerende SCHEPENEN *der Veel-befaamde Koopſtad*

ROTTERDAM.

WORD

DEZE TREUR-PREDIKATIE,

IN ALLE EERBIED EN ONDERDANIGHEID

OPGEDRAGEN

Van HEM, die zig zeer geerne onderſchrijft te zijn, en te willen blijven,

HAAR EDELE, GROOT-AGBAARHEDEN 's onderdanigen Dienaar in den HEERE,

Rotterdam den 3 Mey, 1702.

DANIEL LE ROY.

Hosted by Google

DE ZEEKERHEID VAN DER VORSTEN DOOD,

Agtervolgt met haar heenen-gaan na't GRAF, in haar Noodzaakelijk Gebruyk voor de nog Levende,

Nader UITGEBREID en TOEGEPAST op het onverwagt, en alder-smertelijkst, dog zalig *Afsterven* van den Door-lugtigsten, Hooggeboorne, en Groot-Magtigsten VORST,

WILLEM DE DERDE,

KONING van ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK, en YRLAND, ERFSTATHOUDER, &c. &c. &c.

BESCHERMER des GELOOFS.

In een PREDIKATIE over Psalm CXLVI. vers 3, 4.

En vertrouwd niet op PRINCEN, *op 's Menschen Kind, by't welke geen Heyl en is.*
Zijn Geest gaat uyt, hy keerd wederom tot zijn Aarde.

INLEYDINGE uit, Pred. 11: 8.

Alomon, de wijste van al de Koningen der Aarde / te regt geagt / na dat hy al het ondermaanige, op het nauwkeurigste onderzogt had / vond zig ten laasten gedrongen / om als met een verheven Toon / uit te roepen: al wat gekomen is, is ydelheid, Pred. 11: 8.

Waar in Salomon, van al wat Gekomen is, spreekt.

Al hoewel de onbepaalde uitdrukkinge van al wat gekomen is, by Salomon gebruikt / door een gemeene toepassinge mag gebragt worden / op alles, wat buiten de Godheid, in der Tijd haar Wezen heeft ontfangen / Zoo steekt 'er nogtans geen de minste ongerijmtheid in / dat w' het wat bepaalder t' huis brengen / op den Mensche in 't bysonder. Te meer / wanneer wy aanmerken / dat die Wijze Koning / even door de uitspraak dezer woorden / den Mensch tot het voornaam onderwerp van zijn Reden-voerige gesteld had / zeggende: Maar in dien den Mensse veele Jaaren leefd, en de verblijd hem in die alle, Zoo laat hem ook gedenken aan de dagen der duisterniss; Want die zullen Veele zijn. Waarom dan ook de vertalinge dezer woorden / by sommige van al wat gekomen is, door Al wie (van de Menssen) gebooren, of wie van gekomen is, te weten / door Geboorte in de Weereld, niet te verwerpen is.

En daar afgeruigd, dat het ydelheid is.

In opzigt van deze / behoord dan ook het geruigde, dan al wat gekomen is / dat het ydelheid is. De YDELHEID, die in haar Wezen een loutere Nietigheid begrijpt / dewijl ze by haar zelfs / geen Volmaaktheid heeft / geen regt genoegen mede deeld / geen beſtendigheid bezit / nog aan de geſchapene dingen yets geven kan / dathaar voor Tijd en de Eeuwigheid, kan doen Gelukzalig zijn. Die een ſchijn heeft in haar vertoog, om datze geen waare Wezentlijkheid heeft / nog uitwerkt / 't geen zy in haar eerſte Aanſchouwen, wilde belooven. Die een Valsheid in haar einde heeft / om datze is om den Menſſe te bedriegen, terwijl zy hem afleid / van 't geen hy zig voorgeſteld had / waarom dat de Ydelheid met de bedriegerye van Job, niet qualijk gepaard word / Cap. 31: 5. en van David, met de Leugen. Pſal. 4: 3.

't Geen met een zonderlinge betrekkinge op den Menſch, is, die d' ongeſtadigheid van zyn Wezen, en uitelyke Staat, te kennen geeft.

De YDELHEID, hier met een byzondere betrekkinge op den Menſch, toond de ongeſtadigheid van zijn Wezen, en de uitwendige Staat, dien hy daar in bezit. Dat hy was, en is hy niet meer / dat hy nu is, zal hy na dezen niet blijven / en 't geen hy in het toekomende nog worden zal / daar kan hy voor het tegenwoordige, by hem zelfs geen volle verzeekeringe van hebben / zulks dat wy met David wel mogen zeggen / Immers is een yder Menſch, hoe vaſt hy ſtaat, enkel ydelheid, Sela! Pſal. 39: 6, en 12. Immers zijnde de Gemeene Lieden ydelheid, de groote Lieden zijn leugen: in de Weeg-ſchaale opgewogen, zouden zy 't zaamen ligter zijn dan d'ydelheid, Pſal. 62: 10. Bezit hy yets / dat hem voor het uiterlijk ooge deed gelukkig voorkomen / hy verlieſt het; was 't een gewenſte Leefd-Tijd, zy word hem door een onverwagte Dood ontruft; was 't Hoogheid van Staat, die hy daar in genoot; in 't hoft vergaat zy / was 't overvloed van Rijkdommen, zy vliegd ſnellijk weg, of waren het overleggingen des verſtands, ter uitwerkinge van noodig bevrigte Zaken / zy worden verydeld.

Dit leerd ons (a) verheffinge Gods, als een Alderbeſtendigſt Wezen, en (b) het niet te moeten verrouwen op eenig Schepſel, ſchoon Hy zelfs de Grooſte was.

Toehoorderen, dait het bezwaarlijk te leeren, wat 'er uit aanmerkinge van zulken algemeenen ydelheid, behoorde van het verſtandig geſchapen Wezen, terwijl het nog is / gedaan te worden? Zeeker Hy heeft zig weinig geoeffend, die daar uit geen bewuſtheid gekregen heeft / (1) Van de Godheid op het H te mocten verheffen, die de Beſtendigheid zelfs is / terwijl hy b t, dat hy was / word, dat hy is / en die zal zijn, dat hy gewee is / zonder ergens in (eenigſints te veranderen. (2) Van zijn Ruſt en Hope niet te moeten ſtellen in zoodanigen Schepſel / die ſchoon nog zoo Aanzienlijk, egter door de Ydelheid van al wat in, en aan hem is / in zijn verwagtinge zeekerlijk zoude doen bedroogen worden.

Dus begreep 't ook David in onze Text.

Geliefde; dus begreep het de Koning David, in de woorden van onze Text; HEt. Aandagt zoo even voorgelezen / dezelve aangemerkt zijnde / met de voorgaande in haven Zaamen-hang. Hebbende in het eerſte Vers van dezen Pſalm, zijn Ziele opwekt / tot den roem van

Jeho-

Hosted by Google

Jehova, die daarom dat hy de Jehova was / ook een Bestendig en onveranderlyk Wezen most zijn. Daar op vers 2. Betuigd het H. Voornemen van hem / om zig ter geduirige bevorderinge van dat werk, te zullen schikken / zeggende: Ik zal den Heere pryzen in myn leven: Ik zal myn God Psalm-zingen, terwyl ik nog ben. Gaat daar na aantoonen / hoe noodzaakelyk het is / zijn Heil in geen Schepzelen, buiten die Jehova God te zoeken / zelfs niet in die geene / welke onder de Redelyke, voor de Aldergrooste, en daarom ook voor de Matigste wierden gerekend / uit aanmerkinge van haar Ydelheid, de Onbestendigheid van haar Wezen, en Voornemens, die zijn op aarden levende, by haar zelven gemaakt hadden / en waar op den Mensse ziende / en steunde / zig zelven by de uitkomste bedrogen vond / zeggende: En vertrouwd niet op Princen, op 's Menssen Kind, by 't welk geen heil is: Zyn Geest gaat uit, hy keerd weder tot zyn Aarde: Ten dien zelven dage vergaan zyne Aanslagen.

woorden, met de vorige in haaren zaamenhang aangemerkt.

Ik twijffel niet / of de Meeste van mijn Toehoorders zullen ligtelyk uit deze Textwoorden konnen begrijpen / wat mijn Voornemen met dezelve zal wezen. De bedroefde Gelegendheid des Tijds / daar ons Lieve VADERLAND, en het geheel Hervormde CHRISTENDOM zig 't hans in bevinden / door het zeer Onverwagt, gansch oversmertelyk, en na den Mensche / het alderontydigst Afsterven, van onzen Doorlugtigsten, Hoog-geboren, Groot-Magtigsten, en nooit Volprezen Vorst, WILLEM de DERDE, der Britten KONING, Oranjen s'PRINS, de ERFSTADHOUDER, en ALGEMEENEN VELD-HEER van de VEREENIGDE NEDERLANDEN, &c. &c. &c. Heeft ons ter verhandelinge van zoo een stoffe, die daar op betrekkelyk was / genoodzaakt.

Die een gepaste na Tydsgelegentheid op's Konings Dood, en begraaffenisse is.

Geerne hadden wy daar toe wel een eerder Gelegentheid gewenst / maar de Tyd, waar in wy doemaals stonden / verbond ons na gewoonte van onze en meest al onze Nederlandze Kerken / de Historie van het Lyden, en Sterven onzes dierbaaren Heilands te verhandelen / die daar op vervolgd wierde met zijn Troostelijke Opstandinge uit den Dooden, waar voor deze Tegenwoordige, billijk wijken most. Geheel hier af stil te zwygen, konden wy niet / op dat wy over zoo zwaren slag, en smertelijk verlies, niet scheenen ongevoelig te wezen.

Die we ter verklaringe, niet wel eerder hebben konnen nemen.

Hoe veel Heuchelyker deden wy een dier Kerk-Reden, als nu ontrent 18 Maanden geleden / doen aatelijk Gedagtenisse hielden van dezen Vorst zijn Vyftig-jaarige-lee tyd, wanneer wy van dezelfde Hooge-plaatze Davids woorden met Toepassinge op hem verhandelden / Psal. 21: 5-8. Het LEVEN heeft hy van U begeerd, Gy hebt het Hem gegeven, Lengte van Dagen, Eeuwiglyk ende Altoos. Groot is zyn Eere door u Heyl, MAJESTEYT, ende HEERLYKHEID, hebt gy Hem toegevoegd. Want Gy zet Hem tot zegeningen in Eeuwigheid; Gy vervroilykt hem door de Vreugde

Heuchelyker hadden wy een ander, als die was, daar wy eertyds over spraken, uit Psal. 21: 5, 6, 7, 8.

met u Aangezigt; Want de Koning VERTROUWD op den Heere, ende door de Goedertierendheid des Alderhoogſten, en zal hy niet Wankelen.

Evenwel, nu t'God anders belieft, ſchikken wy ons ter verklaringe van deze.

Evenwel / dewijl het nu de Aanbiddelijke Voorzienigheid **anders behaagd heeft / willen wy de** Hand **op de** Mond **leggen / zyn** doen **in dezen met een diep** ſtilzwygen, **onderwerpen / en met** David, **hoewel in een ander geval zeggen** / Hy is de Heere, Hy doe wat Goed is in zyne Ogen.

Welkers Inhoud hier in allen deelen gepaſt is, en in zig. II. Hoofdzaken begrypt.

Wy meenden / T. W. dat de zoo even-voorgeleze Textwoorden, **ons zeer wel tot ons** Oogmerk **zouden konnen dienen / dewijl die in zig behelzen / een vertoog van der** Vorſten Dood, verzeld met haar Heenen gaan na 't Graf, en 't Gebruik, dat 'er de Levendige voor haar zelfs uit te maken hebben. **Volgens dien gezeiden** Inhoud, **konnen wy dan ook niet ongevoegelijk op deze wijze de** Verdeelinge **van de** Text **te maken / te weten / dat wy daar in aangewezen zien.**

I. **De** Zeekerheid **van der** Vorſten Dood, **die met haar** heenen gaan na het Graf **gepaard word / en**
II. **Het** Noodzaakelyk Gebruik, **dat 'er op goede grond de** Levendige **voor** haar zelven **uit te maken hebben.**

In't Iſte Deel worden wy geleyt tot.

Wat aangaat het Voorſtel **van 't** eerſte **Gedeelte dezes** Texts, **gy merkt wel / dat die** tweeleedig **is / begrijpende het eene de** Dood, **het ander de** Begraaffeniſſe, **die elk op een byzondere wijze uitgedrukt word / met betrekkinge op** *zeldzame* Perſoonen, **'t zyn** Princen, 's menſchen Kind, wiens Geeſt uitgaat, en wederom tot zyn Aarde keerd. **De benoeminge van**

De PRINCEN welker naam na de kragt der Grondtaal aangewezen word.

PRINCEN, **doet ons door de** klanck **van onze** Taale / **aanſtonds denken aan** Perſoonen, **dewelke in** Aanzien en Weerdigheid, **in** Gezag, **en** Heerſchappye, **de eerſte plaats bekleeden / dewijlze verre boven 't grootſte gedeelte der** Menſſen **hier op** aarden, **daar in** uitſteeken, **en met weinige** geevenaard **konnen worden. Na de kragt van het** Hebreeuwze **woord** בריבים **/ hier in den** Grondtext **gebruikt word / beteekend het eigentlyk zulke / die met een volbeerdige bereidwilligheid deſ** Gemoeds, **zonder door imant** aangedrongen **te worden / en buiten eenige** Noodzaakelykheid, **van haar zelven / en met haar eigen** Wille, **iets verrigten. Of gelyk andere** Taalkundige **zeggen / die met een** Mildadig Gemoed **begaaft zynde / van het haare aan** andere **vrywillig** mede-deelen, **en opofferen. Voor zoo verre / als zulks een** Overvloed **van** Goederen **onderſteld / en dit by uitnementheid den** Vorſten **der** Aarde **behoorde eigen te wezen / word het** Woord **dan ook niet** ongevoegelyk **op** haar **Toegepaſt.**

Waar door David hier

Daar is niet aan te twijffelen / of David **oogt hier ter plaatze door deze** benaminge **op al** zulke, **die God tot het** hoogſte gezag, **en de grootſte** Weerdigheid **onder de Menſſen geſteld heeft. Gelyk zoo**

de

de Koningen en Vorſten van de Weereld / hebbende een Verheven Throon, daar op zy zitten, om daar af beveelen te geven aan de Onderdanen van haar Gebied. Een Gouden Kroon, die zy draagen op haar Hooft, om haar Majeſteit, en Luiſter daar door aan een igelyk te vertoonen. Een koſtelyken Scepter in de Hand / dieze Swaijen, om dus haar Geregtigde Heerſchappye over andere uit te druk-ken. Een Souverein Gebied over byzondere Volkeren, om haar hun wille te doen Onderworpen wezen. Een groote Meenigte van Dienaars, die voor en om haar ſtaan, lettende op de Wenkinge van haar oogen / ende Beveelen haares Monds / om die zonder uitſtel, op het alderveerdigſte te volbrengen. En geen minder Onderdaanen, die haar derzelver gebied over hen / laten welgevallen, zig voor haar met de grootſte Eerbied, dieze komen nederbuigende, en haar zelfs, met al wat ze bezitten, willig daar aan opdragende. Die daar zijn / נדיבי עמים De Edele des Volks, van wie Jehova gezegt heeft / Gy zyt de Schilden der aarde, gelijkze by uitnemendheid genoemd worden / Pſal. 47: 10. Goden en Kinderen des Alderhoogſte, Pſal. 82: 6. Dat zijn die Princen, waar op David hier ſier-oogd. De bygevoegde uitdrukkinge van

al zulke, die verſtaat van God tot het hoogſte Gezag, en Weerdigheyd onder den Menſſen gebragt zyn geworden.

s' MENSCHEN KIND, is de voorgaande zoo ongelyk, als wonderbaar, terwijl deze ons zoo laag doet nederdaalen, als de andere ons hoog verheven hadde. En alhoewel 't gebruik van 's MENSSEN Naam op zig zelfs genomen / ons aan een verſtandig geſchapen Wezen, doet denken / dat de pronk, de praal, en Roem der lage dingen / het Meeſterſtuk Scheppers van 's Scheppers eindelooze Volmaaktheden is / een weinige van de Hemelſe Engelen, in Heerlykheid verſchillende / zoo oogd egter David hier ter plaatze met die uitdrukkingen, des zelfs geringe ſtaat, gelijk dit na de Spreektrant der Hebreen zeer gemeen is / die by tegenſtellinge geſchied / van Manne Zoonen, om des zelfs Hoog verhevendheid, daar door te kennen te geven.

Waar by komt, dat van s' MENSCHEN KIND; 't welk van de voorgaande uitdrukkinge, veel verſchild.

Het grondwoord אדם / dat onze verraalders zoo hier als elders door MENSSE overzetten / beteekend by de Hebreen, eigentlijk de Aarde, daar men met de Voeten op gaat / die men als niets weerdig zijnde / vertrapt en wegſchopt; daar voor 't gezigt, niets moys aan is / en waar van men geen groote Dingen, denken kan. 't Bald niet bezwaarelyk te zeggen / waarom den Menſſe, en byzonder ook den eerſt geſchapenen / met die benaminge is genoemd gewoorden / te weten / hy was אדם Adam, een Menſch van de Aarde, ten aanzien van zijn eerſte Oorſpronk, daar uit voortgekomen zynde / dit berigt geeft 'er ons Moſes af / als hy zegt / dat de Heere God hadde den Menſche geformeerd uit ſtof der Aarden, Gen. 2: 7. 't Geen Paulus in 't N. T. Erkennende / by tegenſtellinge van den tweeden Adam / deede zeggen / de eerſte Menſche is uit de Aarde, aardſch, 1 Cor. 15: 47. Nog eens Adam, een Menſch van de Aarde, ten aanzien van zijn

Dat van MENSCHE, na de kragt van 't Grondwoord, zeid wat byzonders dat aangetoond word.

geduirzaam bestaan, op / en door 't gebruik der Aarsse Schepzelen / zonder welke hy gewisselijk al lange zoude wedergekeerd zyn igeweest tot het voorig niet, waar uit hy voortgebragt is / en ten laasten / Adam, een Mensch van de Aarde, ten aanzien van de zeekere uiteinde zijns Levens, lende door de aannaderende Dood eens tot de Aarde wederkeeren, uit hy eerst genomen was / volgens die Godlyke uitspraake op 's enssen begane Zonde, Gen. 3: 12... Dat Gy tot de Aarde wederkeerd, dewyl gy daar uit genomen zyt. Want Gy zyt stof, ende gy zult tot stof wederkeeren. Daar ons Salomon ook volkomen af verzekerd, wanneer hy getuigd / dat het stof (den Mensse) wederom tot de Aarde keere, als het geweest is, Pred. 12: 7.

't Verminderd zijn aanzien.

Gelijk nu deze benoeminge van MENSCHE, haar Onderwerp niet weinig verlaagd, in haar uiterlijk Aanzien, wordze voor al niet meer verheven, door de bygevoegde uitdrukkinge van KIND, die met betrekkinge op den Mensch, in den rang der tweede Oorzaaken, aantoond / de Oorspronk van des zelfs Wezen.

'S MENSCHEN KIND, een spreekmaniere, aldermeest by Ezechiel gebruikelyk, dog ook nu hier.

't Is bekend / dat die Spreekmaniere van 's MENSCHEN KIND aldergemeenst in Ezechiels-Voorzeg-Schriften gevonden word / met opzigt op zijn eigen Persoon, en wel / gelijk zommige zeggen / ontrent de Honderd malen. Minst word het by anderen H. Schryvers gebruikt / dog hier ter plaatze van David. Byzondere bedenkelykheden vallen daar over / mentlijk. (1) Of dit op het Voorige moet 't huis gebragt / dan zig zelfs genomen / en daar van onderscheiden worden. (2) at dit van 's Menssen Kind te kennen geeft. En (3) Waarom het hier van David bygebragt word.

Alderge waarschynlykst, heeft het zyn betrekhinge op het evengenoemde van PRINCEN, zoo dat hier door haar Hoedanigheid aangewezen word.

Over het Eerste is eenig / dog geen wezentlijk verschil by de Godsgeleerde, willende zommige / dat onze Propheet, dit 's Menssen Kind, van de Princen, hier als geheele andere Perzoonen / in opzigt van haar uiterlijke Staat, en Aanzien, onderscheid / zijnde de laaste daar in vry minder, als de eerste te reekenen. Andere / die wel verre de Meeste te zijn / daarwe ons geerne byvoegen / paaren deze twee te zaamen. En brengen het tot dezelfde Persoonen 't huis / zijnde alzoo die uitdrukkinge van 's Menssen Kind, zoo veel / als een Epitheton, of byvoegzel, om daar door de Hoedanigheid der Princen te beter aantewijzen / te weten / schoon zy wel als Princen, van grooten Aanzien, van uitstreekende Weerdigheid, van een overtreffelyker G , en een geweldige Heerschappye by / en over andere zijn / zy voor geen Hooger, als eens s' Menssen Kind moeten aangezien

(I) Haar geringe Afkomst.

Dit gaf dan gevolgelijk te kennen. (I) Haar Geringe Afkomst, schoon die al van een Koninklyke Stam / en uit een alderadelykst huis was / egter waren zy niet meer / als een Kind van een Mensche te rekenen / die uit een veragte Aarde, was voortgekomen / die door 't geen dat uit, en op de Aarde was / most bestaan, en die nog eens ten laasten

sien tot de Aarde zoude wederkeeren, daar hy uit voortgekomen was.

(II) Haar Swakke Toestand, gelijk die van de zodanige is / welke in haar kinderlijke jaren zijn in tegenstelling van Sterkke Mannen, die bequaam worden geagt / om groote Dingen te konnen uitwerken, en daarom meer verdienen geagt, en ontzien te worden. Een Menssen kind, van klein verstand, van weinig vermogen, en buiten Staat / om wat Zeldzaams te komen doen. Die het lage Gras, en de Teedere Veld-bloemen gelijk zijn / welke tegen geen zware Aanvallen bestaan / of harde Drukkingen verdragen konnen / of worden aanstonds verbroken, ja die ligter zijn dan de ydelheid. (II) Haar Swakke Toestand. Jes. 40: 6, 7. Ps 62: 10.

Eindelijk (III) haar gewisse Sterffelijkheid, gelijk dat alle kinderen der Menschen, eigen is / Zijnde het den Menssе gezet eenmaal te sterven, en daar na het oordeel, Hebr. 9: 27. Daar zig niemant van ontslaan kan / schoon hy ook tot de hoogste weerdigheid was gebragt / ja den Koninklijken Throon beklommen hadde / terwijl de Dood oyder heeft / om tot alle Menssen, zonder onderscheid van Staat, of Jaren, doortegaan. De Menssе die in de Weerde is, en blijft niet: (te weten in opzigt van zijn uitwendige staat) hy word gelijk als de beesten, die vergaan. Men zetze als Schapen in 't Graf, de Dood zal ze afweiden, en het graf zal haar Gedaante verslijten, Psal. 49: 13, 15. De roepende Stemme Gods is: Ik hebbe wel gezegt gy zyt Goden, en de Gyzyt Alle Kinderen des Alderhoogstens. nogtans zult gy Sterven als een Menssе, en de als een van de Vorsten zult gy vallen, Psal. 82: 6, 7. Vraagd dan wy: Wat Man leeft 'er, die de Dood niet zien en zal, die zijn Ziele zal bevrijden van het Geweld des Grafs? Zela, Ps. 89: 49. Dit laatste / word nu hier ook in de Text, nader bevestigt, wanneer David van des Menssen Kind; schoon PRINCEN waaren / getuigd. En (III) haar gewisse Sterffelijkheid, welk laaste hier nader bevestigt word, als 'er by komt.

ZYN GEEST GAAT UIT. De GEEST in haar eigentlijke aanmerkinge / doet ons aan een Wezen gedenken / dat voor de lichamelijk oogen, geheel onzigbaar, en der Menssen handen, absoluit onraakbaar is. En al hoewel de benoeminge van den zelve / haar eerste Waarheid in de Wezentlijke Godheid vind / waar af hy uitnemendheid word gezegt / dat die een Geest is, Joh. 4: 24. En dat die alder-naast de Godheid, op geschapene Engelen van toegepast worden / die al dien meermaals den naam van Geesten dragen / zoo is 't nogtans zeker / dat wy het woord GEEST, ook dikwijls in de H. Schriftuure gebruikt vinden met betrekkinge op des Menssen redelijke Ziele; Wy waren te lang / in dien wy al de plaatzen ter bewijs hier toe dienende / by bragten. Niet onder andere / daar de Messias na by zijn Dood zijnde / spreekende van David word ingevoerd / Psal. 31: 6. In uwe hand beveel ik mijnen GEEST. En zijn Zoone Salomon, van aller Menssen sterffelijkheid getuigende / zegt / Pred. 12: 7. Het stof (dat is ZYN GEEST GAAT UIT. Door de GEEST verstaan wy hier dee Menssen Redelijke ZIELE, dus meermaals genoemd.

Hosted by Google

is het Lichaam) keerd weder tot de Aarde; als het geweest is, en de GEEST (dat is de Ziele) tot God, die hem gegeven heeft.

(1) Om dat dezelve is van een Geestelyk Oorspronk, te weten, alleen van God, die een Aldergeestelykst Wezen is.

't Wald niet bezwaarlijk te zeggen / waarom des Menssen Ziele den name van een Geest draagd / te weten / (I) Om dat dezelve is van een Geestelijke oorspronk; zijnde niet uit den Bloede, nog uit den wille des Vleesches, nog uit den wille des Mans, maar uit God zelfs voortgekomen: 't Bleekt in de eerste Scheppinge des Menssen, wanneer God desselfs Lichaam, uit het stof der aarde toebereid hadde / Zoo blies Hy den Adem des Levens, dat is een redelijke Ziele, in zijn Neusgaten, en wierd alzoo den Menssе tot een Levendige Ziele, volgens Moses verhaal / Gen. 2: 7. Op gelijke wijze word nu nog de Ziele van al zijn Nakomelingen, den Lichaame van God ingeschapen / waar om dat Hy dan ook genoemd word / een God der Geesten van alle Vleesch, Num. 27: 16. en gezegt dat Hy den Geest des Menssen in zijn binnenste formeerd, Zach. 12: 1.

(II) Om dat ze is van een geheele geestelyke Natuure.

En (II) word ze een Geest genoemd / om dat haar geheele Natuure geestelijk is / uit geen stoffelijke Deelen bestaande / alzoo haar Faculiteiten, hare Bewegingen en Werkingen, altemaale zien Geestelijk, niet afhangende van het Vleesch, of yets dat lichamelijk is. Zijnde begaaft (a) met een redelijk verstand, om geestelijke dingen te begrijpen / houd ze haar in de beschouwinge van dezelve / niet zelden bezig. (b) Met een redelijke Wille, om haar toestemminge te konnen geven / keurt ze 't geen Goed is voor zig / met een byzondere Lust tot genietinge van het zelve / als zullende een Deel van haar Geluk uitmaken / verwerpt het geen quaad is van zig / met een byzondere walginge daar af / als zullende een oorzaak van haar ongeluk wezen / En (c) met byzondere Hertstogten, om die na voorkomende Zaken / haar zelven Vroilijk of Droevig, Bedaard of Toornig, Langmoedig, of Oploopende aan te stellen &c. Welke voor zoo verre als die alle in haar Redelijke Werkzaamheid, niets lichaamelijks begrijpen / de grond zijn / waarom de Ziele, den naam van een Geest mag dragen. 't Verdiend geen minder opmerkinge / dat hier deze Geest van des Menssen kind,

Deze word ZYN Geest genoemd.

ZYN Geest genoemd word / dit maakt een nadere bepalinge, om die van andere 't onderscheiden, en brengt ons tot die zelfde / welke Hy in zijn binnenste heeft. Die reedelijke Ziele, welke de Godheid op zoo een wonderbaare wijze / met zyn Lichaam heeft vereenigt, die daar in / als in haar eigen huis woonde en Leefde.

Maar hoe dog de ZYNE? word nader uitgebeid.

Maar dog David, zoo 't ons geoorlooft is te vragen, zeg dog eens / hoe is dit ZYN Geest? Ist zyner Handen werk? Is Hy de Oorzaak van des zelfs Wezen? Heeft hy die zelfs in zijn binnenste voormaals geformeerd, 't geen de grondslag van een byzonder regt daar op leid / en die het op zulken voet / in zoodanigen nadruk zyne noemen mag / dat er nu daarom niemant eenig eigendom aan heeft?

Ist

Is zoo Zyn Geest, dat hy 'er mede als het zyne mag doen wat, en zoo, als hy wil, zonder dat hy aan iemant daar af verschuldigt is, eenige rekenschap te geven? Dat hy 'er mede handelen mag na zyn eigen goed vinden / en gebruiken, daar Hy het toe verstaat / zonder van hy iemant daar over te Reden gestelt te worden / &c?

Toehoorderen, 't kan niet wel wezen / dat het in die Zin onze Propheet gemeend zoude hebben / dewyl hy door een by zig zelfs verstandige Redenkavelinge, kon vinden / dat 'er in de tweede Oorzaaken, niets een Oorzaak van haar zelfs kon wezen / bygevolge dat dan ook den Mensse hem zelven niet gemaakt hebbende / geen Schepper van de Geest, welk in hem is / zyn konde. Behalven / dat hy uit voorgegaane Godsspraaken, by Moses, en andere H. Schryvers nagelaten / genoegzaam geleerd had / dat God, de Schepper van 't Geheel-Al, alleen de Maker daar af was. Derhalven noemd hy 't Zyn Geest, het zal buiten twyffel wezen voor zoo verre / als God dezelve in 't byzonder aan s' *Menssen Kind*, als een Goed ten eigendom heeft gegeven, op dat die in hem zoude Leven, Woonen, Werken, en met zyn stoffelyk Lichaam, op de aldernaauwste wyze vereenigt blyven / tot zoo lange / als 't zyn Aanbiddelyke Voorzienigheid zoude believen / die Geest daar te doen uitgaan, door de Dood, de band van vereeniginge tussen beiden / geheel aan stukken brekende, daar 's Menssen Kind, schoon tot Princelyke Weerdigheid verheven / voor zig zelfs wisse Staat op kon maken / terwyl de Wet van sterffelykheid, zoo onbepaald, alle zonder onderscheid, daar toe verbonden had. Dit word alderklaarst by de uitkomst bewaarheid / van David aangewezen / met te zeggen / dat zyn Geest

En in zekere opzigt aangewezen.

Uitgaat. Hy is zeker zeer weinig in de H. Schriften geoeffend / die niet weet dat de Spreekmaniere van 's Geestes, uitgang des Menssen Dood te kennen geest. Zal Moses, Rachels Dood, hoort gevolgd op het Smertelyk baaren van haren Zone Benjamin, te regt Ben-oni genaamd / beschryven / hy zal zeggen / dat haar ziel uitging, want zy sterft, Gen. 35: 18. Even als van die gezegt worden nog te leven: dat haar ziele in hem is, 2 Sam. 1: 9. En die op een wonderbare wyze uit den Dooden zyn opgewekt, dat haar Geest in hen wedergekomen is, gelyk van die Weduwe 's kind te Zarphath, word aangeteekend / 1 Kon. 17: 21 / 22. Alzoo van die Sterven, dat haar Geest uitgaat.

Die GAAT UYT, dat na de styl van Gods woord zoo veel als sterven te zeggen is.

Ligt zulje my Vragen, maar waar uit gaat die Geest? Toehoorderen myn antwoord daar op is / David zeid het niet / en zoo hou ik ook Stilzwygen, dewyl ik hier alleen een Uitlegger ben van zyn woorden, dien hy gesprooken heeft. In allen gevalle / het was onnodig, dewyl die zaak van zelfs spraak. Wilje evenwel daar eenig nader berigt op hebben / ik kan u zeggen / zy gaat. (1) Uit haar van God eerst bestelde Woonplaats, het Stoffelyk Lichaam, die leeme hut, en waarom 'er zou ik ook niet mogen bybroegen / dat groote

Te regt word hier gevraagd (1) Waar uit de Geest gaat, 't geen nader beantwoord word.

Konstwerk, van Scheppers eindelooze Mogentheid, waar mede zy van haar eerste Beginzel af / vereenigt geweest is / en daar zy zoo lang in haar verblyf gehad heeft. (2) Zy gaat vervolgens uit de beneden Weereld / daar 's haar zelven zoo lang met het Lichaam opgehouden had / als de bepaalde Tyd van haar vertrek nog niet geeindigt was / en eindelyk dan ook (3) uit de tot hier toe beleefde Tyd, die de Godheid haar geschonken had / om wel te gebruiken.

(II) Waar heen die Geest gaat? 't welk wat ondelscheidentlyker verklaard word.

Daar een uitgang geschied / moet 'er ook een Toe of ingang wezen / 't geen de gzond toteen tweede vzage mag zyn / indien de Geest uitgaat, waar gaat zy heen? Toehoozders / daar zeid onze Propheet alzoo weinig af / als van het andere. 't Heeft in t gemeen zyn waarheid / dat de Geest gaat na haar van God verordineerde plaatze. Haar wyze van in, en uitgang mag malkanderen gelyk wezen / maar zeer ongelyk haar voortgang, na die haar van God is besteld / welke na haar gedrag met het Lighaam, daarze mede vereenigt geweest is hier op aarden / den Tyd van haar onwandelinge, moet mede gelyk evenaard wozden.

't Geen Salomon daar af gezeid heeft, Pred. 12: 7. word nader uitgebreid.

't Is waar / dat de wyze Koning Salomon getuigd / Pzed. 12: 7. Dat de Geest weder tot God keerd, die hem gegeven heeft, egter wil hy daar niet mede derzelver Evengelyke Staat te kennen geven / die zy alle na haar weder-keeren tot God genieten zullen. De Geesten van al de Kinderen der Menssen, gaan dooz de Dood, uit het Lichaam, wel aanstonds tot God maar 't is tot Hem, als haar Rigter, ter verantwoordinge van al haar Daaden, die te vooren in dat Lichaam geschied zyn / om daar op gerechtveerdigd, ten Zaligen Leven ingeleid / of veroordeeld, aan het Eeuwig verderf, overgegeven te wozden. Gelyk hy nu niet Quaalyk kan sterven, die hier wel heeft geleefd, zoo verlieft hy zyn Geest met deze uitgang niet / die dooz hem een zeer Gelukkige te reekenen is / terwyl die van erger, na een beter Heeren gaat / en dat zyn *Smerteloze* uitgang uit het een veragt Lichaam, met een *Zalige* ingang, in s' Hemels Koninkryk vergoedet wozd / daar het tegendeel in opzigt van die Quaalyk heeft geleeft, niet wel konnende sterven, zyn uitgang dooz zeer beklaaglyk te houden zy / terwyl zyn Geest van Quaad tot erger overgaat / en dat zyn Aarsle Leven, met een Eeuwige Dood wozd verwisseld.

Daar nog (III) by komt, waarom die Geest uitgaat? 't welk is,

Maar nog hebben wy 't niet al gezeid / in opzigt van des Geestes uitgang, terwyl der een Derde vzage overig blyft / waarom dit geschied? Toehoozders / 't is het zelfde / of je zeide / waarom sterft den Menssе? En wel volgens het oogmerk van onze Propheet, waarom Sterven de Princen? Vindje daar u zelven over bezwaard, 't is buiten noodzaak, en alderminst ist by de zulke, die geleerd hebben.

(I) Om dat zyn Leeftyd hier op Aarden, zoo in haar eerste begin, als laatste einde bepaald heeft / daar Job op doelde in

zyn

zijn Redenvoeringe tot God / Cap. 14: 5. Dewyle zyne Dagen bestemd zyn, het getal zyner maanden by U is: Ende gy zyne bepalinge gemaakt hebt, die hy niet overgaan zal. Bygevolge / gaat zyn Geest uit, om dat de bepaalde Dagen van zijn leven hier op aarden vervult, en voleindigt zijn / billijk dat het uiteinde zijns Levens, door de Dood, de onveranderlykheid, van Godts besluit ende wil bevestige. tyd van God bepaald en voleindigt is.

(II) Dat den Mensse, om zijn Sonden-schuld, zig regtveerdig onder het Oordeel des Doods gebragt heeft / waar op niet alleen die bedreiginge in 't eerste Werk-verbond zag / van te zullen de Dood sterven, maar daar ons Paulus ook van verzekerd / als hy zeide / dat de Zonde door eenen Mensse is in de Wereld gekomen, en door de Zonde de Dood, en alzoo de Dood tot alle Menssen doorgegaan is, in welken alle gezondigt hebben. En over zulks getuigd / dat de bezolding van de zonde de Dood is, Rom. 6: 23. Bygevolg terwijl nu ook de PRINCEN, aan die schuld der Zonde / Gemeinschap hebben / is 't zoo vremd niet / dat haar Geest uitgaat, en zy Sterven (II) Om dat zig den Mensch door zyn Zonden, de Dood en derworpen gemaakt heeft.

Maar nog (II[1]) die geleerd heeft / dat alle Menschen van wat Staat of Conditie zy zijn / de zware Rampen, en droevige Wisselbeurten van een beklaagelijke Tegenspoed, hier op aarden onderworpen zijn / die haar Lichaam grootelijks krenken, haar Vlees zonderling afmatten, haar kragten by uitnementheid verteeren, en haar levendige Geesten ten uitersten verdooven. Daar dan de Alde grootste Personagien niet vry af zijn. Een roemrugtige Pharao, wierd met zijn Hofgezin, van God bezogt / met zware plagen, Gen. 12: 17. Den Koning Abimelech, overvallen van een groote Krankheid, Gen. 20: 17. Azaria gestraft met een afschouwelijke Melaarsheid tot den Dag zijns Doods, 2 Kon. 15: 5. Hiskia krank aan de Pest, tot Stervens toe, 2 Kon. 20: 1. Behalven / dat de ervarentheid in zoo veel Eeuwen na malkanderen / dit zoo overvloedig geleerd heeft / dat het onnodig is meer Voorbeelden van diergelijke by te bzengen. Ist dan wel vremd / dewijl al die ongemakken het Lichaam buiten staat brengen / om altijd te kunnen leven, en te Werken, dat de Geest daar uytgaat? En (III) Om darze de Toevallen des doods, nog te vende, in haar Lichaam ondervinden.

Daar nu de Geest is uitgegaan, wat zalmen van zoo een Lichaam anders kunnen oordeelen, als dat het (a) een leedig Huis. (b) Een Zieloos Hut / en (c) een levenlooze Klomp is / nergens toe bequaam / overzulks / voor dat niet hooger moet aangezien worden / dan (d) Een Onnutte ballast op de Aarde, 't welk niet meer als redelijk is / dat het van onder 't ooge der nog levendige weggenomen, en aan de Swarte Aarde, ter verdervinge overgegeven worde. Terwijl haar ook dit van 'er Maker te vooren verordineerd was / is 't wonder dat het zig ook daar na gedraagd? Immers de Waarheid van dien / wijst ons David nu verbolgens aan / met te zeggen. Wat nu van zoo een Lighaam te oordeelen zy, Word nader aangewezen.

Hy KEERD wederom tot zyn AARDE.

HY KEERD wederom tot zyn AARDE. Wie twyffeld / of hier door deze uitdrukkinge / des Menſſe Begraaffeniſſe, die een gewoonlyk Gevolg van de Dood is / gemeend word / die weer dat men dergelyken Spreek-Trant in Gods woord / met dat Oogmerk wel meer gebruikt vind. 't Was in die zelfde zin / dat David te vooren gezegt had van den Menſch zyn Sterven, en Wederkeeren tot haaren ſtof, Pſal. 104. 29. Zyn Zoone Salomon begreep het ook op deze Wyze / als hy ſpraak van dat het ſtof (dat is des Menſſen Lichaam, uit het ſtof voort gebragt) wederom tot aarde keerd, Pred. 11: 7.

Dit word nader uitgebreid.

Nog Luſt het ons de zaak / wat onderſcheidentlyker op te vatten / door een nadere uitbreidinge van elck woord in 't byzonder / om een klaarder begrip te hebben van 't geen hier voorgeſtelt word / waar in wy alderereerſt worden gebragt tot de aanmerkinge van de

De AARDE, wat daar door te verſtaan, word, aangewezen, in het gemeen.

AARDE, die in de optellinge van de geſchapene dingen / doorgaans in rang / de tweede plaats bekleed / leid ons door haar benaminge tot dat beneden gedeelte van de Weereld, 't welk van den Hoogen Hemel, en de Diepe Zee, gemeenlyk onderſcheiden word. Waar van men met Waarheid mag zeggen / datze is (a) Onze MOEDER, die ons voortgebragt heeft. (b) Ons TONNEEL daar op wy door 't oog van alle Wandelen en (c) ons GRAF, daar wy eerlang / verſtorven zynde / in zullen nedergelegd worden. (d) Gods SCHOUWPLAATS, daar hy de Wonderen van zyn aanbiddelyke Voorzienigheid, door een igelyk Aanſchouwer ten toonſteld. (e) Des Weerelds LUST-HOF, alwaar zy haar aldergrootſte Genoegen vind / en dat boven 't Hemels Paradys begeerd / en (f) der Heiligen WOESTYNE, door de zonde geden / daar zy veelerley Kruis en Rampſpoeden in moeten uitſtaan / eer zy tot de Hemelſſe Gelukzaligheid overgebragt worden. Die haar Rugge verleend / om duizenderley zoort van Schepzelen te Torſſen, en ten laaſten haar Lichaam opend / om dezelve daar in te ontfangen.

En byzonderlyk verſtaat David hier door, die Aarde, waar in de Lichaamen der Doode Menſſen, nedergelegt worden, die verſcheide benamingen draagd.

Verſtaat hier nader door de AARDE, die beneden plaatze / daar de verſtorve Lichaamen der Menſſen in nedergelegt worden / om door het gewormte verteerd / en tot ſtof vergruiſt te worden / dat Job noemd / een ſtik donker land, als de Duiſterniſſe zelve, zonder ordeninge, en dat geen Schijnzel als duiſterniſſe geeft, Job. 10: 22. Om dat daar geen ligt der Zonne, nog der Oogen is. Dat hy de Naam geeft van een Huis, en wel der Zamenkomſte, of der Beſtemminge aller levendige, Cap. 30: 23. Een Huys of om dat de Graven in die Tyd na de wyze der Egiptenaaren, op de maniere van huizen gemaakt waren / gelyk zommige willen / of 't geen andere door waarſchynlyker houden / van het byzondere Gebruik der Huizen, in welke den Menſſen / na dagelykzen Arbeid, ten laaſten wederkeerd, om daar in te ruſten, alzoo ook den Menſſe / na zyn Levens-Arbeid r op aarden volbragt te hebben / gaat Hy na het Graf, om daar in van al zyn Arbeid Ruſte te nemen. En Huis der Zaamenkomſte

komste of Beſtemminge aller levendige, voor zoo verre het beſtemd, en van God verordineert is voor alle die hier nu in leven zijn / ten einde zy te zamen by een gebragt / en in gelijke ſtaat des Doods zouden geſteld worden.

't Is die AARDE, dewelke Heman, het Verderf noemd / om dat alles wat aan den Menſſe is / in opzigt van zijn Lichaam, 't eenemaal verdorven word. Dat David den naam van de Stilte geeft / Pſal. 94: 17. Voor zoo verre het Lichaam met al deszelfs Leden daar in een zoete Ruſte zyn. Dog de gemeene benoeminge / is van het Graf, van een woord / dat by de Hebreen zoo veel als begeeren of verlangen betekend / voor zoo verre als het Graf een plaatze is die altoos haar begeerte tot de verſtorvene Lichamen heeft / en nooit daar af verzadigt word / waar op Salomon ziet / als hy getuigd / dat ze nooit zegt / het is genoeg, Spreuk. 30: 15. Dit noemd onze Propheet nader /

Die Heman het verderf. En David de ſtilte noemd gemeenelyk met den Naam van 't GRAF uitgedrukt.

ZYN Aarde, niet min vremd / als de voorgaande uitdrukkinge van ZYN Geeſt, egter ruim zoo eigentlijk / voor zoo verre de Godheid, de Menſch in opzigt van zijn Lichaam, daar uit geformeerd, en zijn grondſlag in het ſtof heeft / waar toe hy ten laaſten / door een wijze beſtellinge van zijn Maker, wederom gebragt moet worden. Zulks dat hy daar toe als het zyne geregtigt is / en dat als zijn eigendom bezitten zal. Waarom 'er David bygevoegd / dat.

Dit word byzonder ZYN Aarde genoemd, en gezegt,

Hy WEDEROMKEERD tot zyn Aarde. Hy / ſchoon van een Princelyke Weerdigheid, een Menſſen-Kind zijnde / in opzigt van zijn Zieloos Lichaam, zoo Keerdſe wederom, tot zijn eerſte Wezen, eindigd alzoo in dat zelfde daar hy te vooren uit begonnen was. Is vremd Toehoorderen, dat de eerſte Eigenaar, zijn lang gemiſt Eigendom, wederom krijgt? En dat hy / die het zyne, zoo lang op zijn Rugge gedragen, en daar aan een geruimen Tijd / zoo veel onderhoud verſchaft heeft / dat wederom als een belooninge ontfangt?

Dat Hy WEDEROMKEERD tot dezelve. T. W. In zyn begravinge.

Hier in toond de Godheid, de onfeilbare Waarheid van zijn bedreiging, en niet minder word 'er zijn ſtrenge Regtveerdigheid uit bekend / die op begaane misdaad, dit / als een Vrugt van dezelve haar Onderwerp doet ondervinden. Zoo keerd hy wederom tot zyn aarde, die daarna heen geleid / en gedragen word / van de levendige. Het zy Willig, of Onwillig, Jonk of Oud, zonder dat hy in ſtaat is / om het te kommen wederſtaan

Waar in Gods Waarheid, en Gegregtigheid uitblinken.

Geliefde, dewijl het 'er waarlijk zoo mede gelegen is / wat bald 'er weinig ſtaat te maken voor de nog levende, op zulke Stervende? Billijk mogen zy denken / dat haar hope, op de zulke vergaan, en de verwagtinge van de zoodanige / zal afgeſneden worden. Hoe noodzaakelijk is het dan / dat dit de Levendige op haar herte leggen / en wel zorge dragen / om zulke PRINCEN, 's Menſſen-Kind, tot geen grond van haar vertrouwen te ſtellen. Dus begreep het David ook / die daarom wilde / dat men 'er dit gebruik af maken zoude.

Hier van dienden de nog Levendige, een goed gebruik te maken, waarom gezegt word.

Hosted by Google

VERTROUWD NIET op PRINCEN.

VERTROUWD NIET OP PRINCEN, op's Menssen Kind. Het woord hier in de Grondtaale gebruikt / en van onze Overzetters, door VERTROUWEN vertaald is van een groote nadruk / en beteekend zoo veel / als een Zoetelijk beruſten met zijn ganſch Gemoed, in eenig Perſoon of zaake, alzoo dat men des wegen tegelijk zonder Vreeze, en Sorge, of eenige bekommeringe word gevonden / en daar en boven / groote, zwaarwigtige, en gevaarlijke dingen durft ondernemen / verzeekerd zijnde by zig zelven / dat er voor Hem geen gevaar, of ſchade, maar gewiſſe voordeel uit te verwagten is. Hierom worden deze twee dingen met malhandtren gepaard / Ziet God is mijn Heil, ik zal *betrouwen*, en de niet *Vreezen*, Jeſ. 12: 2. Of my Schoon een Leger belegerde, mijn herte zoude *niet vreezen*, of Schoon een Oorlog tegen my opſtonde (zoo ben ik hier in geruſt) zoo *vertrouw ik hier op*, Pſal. 27: 3.

De woorden, die de LXX Griekſe vertaalders gebruyken, zijn twee.

De zoo genaamde Seventig Griekze Vertaalders / hebben dit woord / nu eens overgezet door een ander (πείθω) dat by de Grieken zulken vertrouwen te kennen geeft / 't welk met een volkomen zekerheid en welbewuſtheid, vergeſelſchapt gaat / waarom in het Nieuwe Teſtament van Paulus dit woord / door vertrouwen vertaald / met het Weten te zamen gevoegd word / Phil. 1: 25. En dit *vertrouw* ik, en de *Weet* ik, dat ik zal blijven &c. Dan eens door een ander (ἐλπίζω) 't welk zoo veel zeid als op een vaſten grond pets te Hopen, van welke Daad den Apoſtel het Zaligmakende Geloove beſchrijft / als hy zeid / dat het is: Een vaſten grond (ἐλπιζομένων) der dingen die men hoopt, Hebr. 11: 1.

Uyt welk gezeide, de Nature van dit VERTROUWEN opgemaakt word.

Toehoorderen, Gy Lieden zult uit al dit gezeide gemoegzaam konnen afnemen / wat hier het VERTROUWEN zeggen wil / te weten / die daad van een Soetelijk beruſten, met zijn geheel herte op pets / zonder Vreeze, Sorge, of Bekommeringe te hebben voor eenig quaad, dat ons ligtelijk zoude konnen overkomen / in zoo verre dat men daar op gemoedigd, zeer groote, en zwaar wigtige zaaken durft ondernemen.

Welk als een Gods dienſtige geloofs oeffeninge word aangemerkt.

Door zoo verre deze Daad, als een Noodzaakelijke, voorgeſteld word / geſchied de aanmaninge daar toe / op de billijkſte wijze. Dog voor zoo verre die uitnemendheid / als een Daad van ware Geloofs-oeffeningen moet worden gerekend / die zig ontrent niemant / als de Wezentlijke Godheid mag uitſtrekken / worde met de grootſte betaamelijkheid, den verſtandige Schepſelen verboden in op opzigt van alles, dat daar buiten is. Inzonderheid begrijpt het hier onze Profeet, als een Daad / die hare betrekkinge op de PRINCEN heeft / waar voor hy wil / dat zig alle Menſſen, zorgbuldig wagten zullen / als hy zegt / vertrouwd

En word dat gezegt van NIET op

NIET OP PRINCEN. 't Is even zoo veel; als of hy zeide / laat dog u Hert niet zoetelijk op Princen Ruſten, even of daar in

dat

dat te vinden was / 't geen u van alle Vreeze, Sorge, en Bekommeringe, billijk zoude mogen ontslaan, en grond geven / van zoo veel goets te hopen, datse daar op groote, en zwaarwigtige dingen zonder burven ondernemen / U zelven van een goeden uitslag verzeckerd houdende.

PRINCEN te mogen doen, 't geen kortelijk verklaard wort.

Buyten twijffel wist David wel / hoe ligtelijk den Menssе daar toe gebragt wozd / dat hy zijn vertrouwen zet / op die geene / welk hy weet meerder te zijn als Hy is inzonderheid op de KONINGEN, en PRINCEN, Vorsten van deze Weereld / die het Gemeene Volk (in dien ik zoo spreeken mag) als betooveren, het zy dooz haar groote Magt van Menssen, die onder haar staan, en over welke zy te gebieden hebben / waar af zy dooz haar groote hulpe verwagten in ongelegentheid. Het zy dooz haar ongemeene Wijsheid, die zy by haar hebben / om alzoo voortreffelijke dingen te konnen uit vinden / welke tot een zonderlinge Nuttigheid van het Gemeene-best konnen gedijen / waar dooz het Volk goedsmoed, en onbekommerd wozd. Het zy ook dooz haar kostelijke Schatten, en oberbloedige Rijkdommen, welke zy bezitten waar van zy na voozvallende Gelegentheden, aan Andere, ook somtijds pers mede-deelen, tot haar Geluk, dooz welke de zodanige (als een Daad van byzondere gunst-bewijzinge ontrent haar zynde) ligtelijk tot die gedagten gebragt wozden / of zulke Vorsten wel de eenige oorzaak van haar geduurzaam Welvaren mogten wezen / dat haar dan by gevolge / doet op zoodanige zien, daar in rusten, ja van dezelve / op een Afhankelijke wyze leeven. Te Terwijl dit nu de alderzwaarste Misdaad is / en voor een schuld van gequetste Majesteit Gods / gerekend moed wozden / waar van een ygelijk zozgvuldig te wagten heeft / dzingd David, niet zonder grond daar op aan / dat men Op PRINCEN niet VERTROUWEN zal.

Buyten twijffel wist David, hoe ligt den Mensch op een die meerder als hy is, VERTROUWD, byzonder op de Vorsten, en PRINCEN dezer wereld, wegens haer groote Magt, Wijsheid, en Schatten.

't Was (zou men zeggen) niet noodzaakelijk, om dit met verder Redenen aan te dzingen / terwijl het van zelfs spraak / egter gebruikt 'er onze Propheet eenige / op dat dit zijn woord, zoo veel meerder ingang mogt hebben in de Gemoederen van die geene / tot welke hy dezelve spraak. De Verklaringe van de woozden 'sMENSSEN KIND, met betrekkinge op de PRINCEN, te vooren gedaan / was in zig zelfs / al een kragtige reden daar toe / want indien ook de Alderhoogste, en Grootste Personagien, op haar zelfs aangemerkt / niet meer / als maar dooz Menssen Kinderen zijn te agten / die haar Oorspronk uit de Aarde hebben / wiens grondslag in het stof is / en welke maar Leene hutten bewoonen / zoo bezaaten zy niets in haar zelven / 't geen een vaste grond van vertrouwen op haar / aan Andere geven konde / dus was het een lautere dwaasheid, zijn vertrouwen op het geene niets was te stellen. De bygevoegde uitdzukkingen, van dat zijn GEEST uit gaat, en Hy wederom KEERT tot zyn AARDE, brengen beide ook geen minder kragt van verpligtinge daar toe. Gaat zijn GEEST uit, zoo sterft

Hier van zoekt hy haer af te brengen, door Redenen, die verscheide in de Text zijn, maar byson-derlijk.

sterft. Hy / en dus word hy 'er niet meer gevonden. Immers het geen de grond van een waar vertrouwen leid / is de geduurzaamheid van dat geene / waar op men vertrouwd; om dat men weet / dat het altijd is / en nimmer zal ophouden te wezen / by gevolge zoo agten wy / dat het in alle gelegentheid van Tijd, ons zal konnen te staade komen. Terwijl nu door des Geestes uit gang, zelfs van de grootste PRINCEN, haar Wezen hier op Aarden geheel vergaat, en zy door hun wederom keeren elk na zijn Aarde, ganschelijk verlooren worden / is die gel gentheid afgesneden, over zulks die verwagtinge, die wy daar af / en de Hope die wy daar op hadden / word 't eenemaal verydeld, waarom zoude men der dan op vertrouwen? Evenwel lag 'er nog een byzondere Reden daar in / dat hy zeide:

Dewyl by de zulke Geen HEIL en is.

By't WELK geen HEYL en is. Het hebreuse woord תשועה, dat hier in de Grond text staat / en van onze Overzetters, door HEIL vertaald word / is van een ruyme beteekenisse / 't zeid in t gemeen / Hulpe, Reddinge, Verloschinge, Behoudenisse, en diergelijke / 't zy dat wy die aanmerken als Lichamelijk, of ook als Geestelijk. Over zulks begrijpt het in zig al het geene / 't welk een oorzaak van waar Geluk, voor Ziel en Lichaam, in de Tijd, en in de Eeuwigheid kan zijn. Als nu David zegt / dat 'er

Wat dit te kennen geeft, word nader aangewezen, zoo in't Lighamelyk.

GEEN HEIL BY PRINCEN IS, zoo ontkent hy volkomentlijk / dat 'er in haar yets zoude worden gevonden / 't welk een oorzaak van zoodanigen Geluk kan zijn. Over zulks / dat 'er by de Princen geen Hulpe in verlegentheid, geen Reddinge, of verloschinge uit gevaren, nog geen ware behoudenisse te vinden is. Ist in't Lighamelijke, zy konnen van haar zelven niets uitwerken, wat zy hebben, dat ontfangen zy van God, die de oorspronk van haar Wezen, en geduurig bestaan is; wat zy doen zullen / moeten zy verrigten door den Invloed van zijn kragt, die in haar werkt, zoo dat ze dit met al de kinderen der Menssen gemeen hebben / dat ze in God Leven,

Als in't Geestelyke.

Bewegen en zijn Hand. 17: 25. Ist in't Geestelijke, geen Heil is by haar. Indien den Zondaar onder de last van zijn zonden schuld gebukt / en gebogen gaat / geen Koning van de Weereld / is magtig, om hem daar van't ontheffen. Indien hy in de alderuiterste Naarheid van zijn Ziele daar over aangedaan is / zulks hy niet en weet, waar dat Hy zig keeren of wenden zal / geen Vorsten der Aarde, zijn bequaam om zijn Ziele ruimte, of ware verligtinge toetebrengen. Indien hy voor het Gerigte van den levendigen God geroepen / en betrokken word / om daar al zijn Daaden te verantwoorden, geen Monarch hier beneden / is in staat / om Hem daar af te bevrijden. Indien Hy in dat streng gerigte, ter verdoemenisse veroordeeld word / geen Aartse Princen, konnen maken / dat dit Vonnisse, ingetrokken, of hy ten eeuwig Zalig leven zou geregtveerdigt worden. Indien hy geestelijk Dood is / Hy kan hem niet levendig maken; indien in Vyanschap met God, Hy kan hem daar niet mede verzoenen; indien van

hem

hem door zonden afgekeerd, Hy kan hem niet wederom in de Nabyheid Gods brengen. Indien ook van eenige andere Zaligmakende Genaden berooft / zy konnen geen van alle, hem dezelve mede-deelen. Ja zoo veere dat indien den Mensch zijn Heil in Princen zoekken wilde / hy zou dezelve geenzints by haar vinden / en zoo hy die van haar wagtede, zou zig in dezen gewisselijk bedrogen vinden. Wat wonder / het Heyl des Heeren, gelijk David te vooren al Geleerd hadde. Psal / 3: 9.

Wat most nu 't gevolg van dit alles zijn? Immers het vertrouwen alleen op de onveranderlijke Jehova, die oneindigmaal uitnemender is / als als de Princen van de Weereld met malkanderen / hier om was dat hy zeide: 't Is beter tot den HEERE toevlugt te nemen, dan op Menssen te vertrouwen: 't Is beter tot den HEERE toevlugt te nemen, dan op PRINCEN te VERTROUWEN, Psal. 118: 8/9. Daar het vertrouwen op God tegen overstaat.

Geliefde twijffelt niet / of David, die het daar voor hielt / als uit dat zyn zeggen blijkt / beoogd dit ook hier ter plaatze. Want het hier is mede gelegen / gelijk met al de Geboden van de zedelyke Wet; alwaar God iets Gebied, daar verbied hy alles, wat daar tegen aanloopt / en wederom alwaar hy iets verbied, daar Gebied hy het tegendeel. Zegt dan David, van niet op PRINCEN te vertrouwen, hy toond ook by tegenstellinge / datmen Alleen op den Heere on en God vertrouwen moet. Een pligt, die ons zoo menigmaal word gerecommandeerd, welke met Beloften van zegeningen, voor dieze oeffenen aangedrongen, en met bedreigingen van zware Ellenden, over die het niet en doen bekragtigt word / daar de Heilige van alle Tijden / zoo veel werk afgemaakt / en waar uit zy de kragt van haar Zaligmakende Geloove, vertoond hebben. 't Welk buiten twyffel, ook in deze woorden begrepen word.

Derhalven vereist hy hier een pligt, welke zig voornamentlijk vertoond (I) In de zonderlinge Erkenteniſſe van God, als zulken aldervolmaakſten, en Gelukzaligſten Wezen, hebbende alles 't geen bequaam, en noodzaakelyk is / om het redelyk Schepsel / na Ziel, en Lichaam, voor de Tyd, en de Eeuwigheid, te konnen regt gelukkig maken / bygevolge alleen weerdig, om altoos / en in alles het Voorwerp van ons vol genoegen, en vertrouwen gesteld te worden. En die hier ge-eist bestaat (I) in dat regte Erkennen van God.

(II) In dat Mistrouwen van alles, dat is buiten God, in allerley gevallen.

(II) In dat Mistrouwen van alles, dat is buiten God / als niet bequaam zijnde / om ons te konnen maken, 't geen wy niet en zyn, en wezen mosten; om ons te konnen geven, 't geen wy nog niet en hebben, en bezitten mosten / om op een Geestelyke en Lichaamelyke Wijze regt gelukzalig te zijn. Ingevallen van Oorlogen, niet siennende op onzen, en onzer Medehulperen kragt, met David betuigende / Psal. 44: 7. Ik vertrouwe niet o mynen boge, ende myn Sweerd, en zal my niet verloſſen. In Voornemens, niet ruſtende in eigen Oordeel, eben of men het begrepen hadde / en 'er derhalven aan een goeden Uitslag niet te twyffelen was / dat Salomon noemd niet

te vertrouwen op zyn Verstand, Spreuk. 3: 5. In betragtinge van eenige Godsdienst-pligten, daar op geen hope stellende / als of wy daar om, of daar door zouden Regtveerdig voor God gesteld worden / zeggende met Paulus, Phil. 3: 9. Van in Hem (Christo) gevonden te werden, niet hebbende myne Regtveerdigheid, die uit de Wet is, maar die door het Geloove Christi is (namentlijk) die Regtveerdigheid die uit God is door het Geloove.

(III) In dat geheel overgeven van zig zelven aan God.

(III) In dat geheel overgeven van zig zelven, en van al zyn zaaken, aan God, dezelve aan Hem, en de Daaden van zyn aanbiddelijke Voorzienigheid, absoluit overgevende / wetende dat hy een Almagtige, en Alderwijste God is die alles doen kan wat hy wil, het weet uit te werken op de alderbeste wyze / boven / en buiten verwagtinge. Dus met een stille berustinge van zig zelven daar onder / met David zeggende / Psal. 138: 8. De HEERE zal het voor My vol-einden: Uwe Goedertierentheid, HEERE, is in eeuwigheid: en laat niet varen de Werken uwer handen.

En (IV) In dat geduldig afwagten van het noodige van God, als die Magtig, en gewillig is het te geven.

Eindelijk (IV.) in dat geduldig Afwagten van al het geene / 't welk wy voor ons Zelven Noodzaakelijk hebben / gelijk Paulus dit vertrouwen zoo verklaard / Rom. 8: 25. Indien wy hopen, 't geen wy niet en zien, zoo *verwagten wy het met Lijdzaamheid*. Invoegen / de Ziele met Lijdzaamheid te gemoete ziet / al het geene / dat ze van God door Gebeden voor haar zelven, of ook voor Andere een goede, verzogt heeft. Verzekerd zynde / dat hy het doen kan als een Almagtig God / en ook doen zal, als een Getrouw Vader, zeggende met de Kerk, Mich. 7: 7. Maar ik zal uit zien na den HEERE, en de ik zal wagten op dien God mijns Heils: mijn God zal my hoo-

Hier op volgt de TOE-PASSINGE in die Aanmerkinge gegrond, Dat ook de grootste PRINCEN, zoo wel als Andere Menschen Sterven moeten.

ren.

Ziet daar Waarde Toehoorderen, 't geen wy tot openinge van deze Text-woorden te zeggen hadden. 't Word al Tijd, dat wy de zaaken, die daar in opgesloten leggen / eens wat nader (volgens ons voorgestelde oogmerk) gaan TOE-PASSEN, Waar toe wy de Grond in deze Aanmerkinge leggen / dat de Grootste VORSTEN, en PRINCEN van de Weereld, zoo wel als Alle Andere Menschen, de Dood onderworpen zyn: Immers dit toond hier David, dewyl hy van de PRINCEN spreekende / getuigd / dat Haar GEEST uitgaat, en zy WEDEROM keeren na haar AARDE.

Een Waarheid, die uit zoo-veel Exempelen bevestigt word.

Een Waarheid, die door overvloedige Getuigeniſſe in Gods Woord, en door noch meer Voorbeelden, die daar in / en elders staan uitgedrukt / word bevestigt. Zoo dat men van de Dood wel mag zeggen / dat voor Hem gelt geen Hoogheid van Staat, zoo min als de Diepte van Armoede, terwijl hy onbeschroomt in der Princen hoven / zoo wel als in der armen Hutten derft in dringen. Een Koning mag zitten op zyn hoog verheven Troon, op zyn Hooft hebben een kostelijke Kroone van eere / in zyn hand een guiden Schepter van magt / en zyn lichaam versiert zyn met allerleye Koninklijke Cieraaden, waar

waar dooz hy ontzaggelijk booz zijn aanschouwers is / en een heerschappye bezitten / die zig alomme, zelfs tot de verre afgelegene Volkeren / uitstrekt; nogtans zal hy hier zoo weinig verschoont werden als een nederigen Landman, die zijn tijd in den arbeid van 't stof der Aarde besteeden moet / en den Armen, die wegens zijn geringe staat / een veragt onderwerp der Grooten gewozden is / zullig dat het zeggen van den Heydensen Poet Horatius waaragtig is / Pallida, mors æquo pulsat pede pauperum Tabernas, regumque Turreis. Dat is / de bleeke Dood klopt zoo wel aan de Paleizen der Koningen, als aan de hutjens van de arme; en wederom op een andere plaatze: mors Sceptra ligionibus æquat. De Dood maakt de Schepter en spade even gelijk. Hier op loopt het zeggen van Jesus Syrach ook uit / Cap. 40: 3, 4. De dag des Doods is zoo wel by die op den Throon der Heerlijkheid zit, als by den geenen, die vernedert is, zittende in de Aarde en de Asche: zoo wel by dien die een Purperkleed en Kroone draagt, als by den geenen die met grof lynwaat bekleet is.

En uit zoo veel gekroonde Hoofden, die al verstorven zyn.

Waar zijn al die Gekroonde hoofden / die oit den Koninklijken Throon beklommen hebben. Geen Koningen die Israël, geen Roomsche of Gzielise Keizeren, die de Roomsche of Gzielise Monarchie, behalven de tegenwoordige, geregeert hebben / wozden meer Overig gevonden. Den zikkel des Doods heeft er al afgemaayt, en zy zijn tot stof vermaalt gewozden.

't Bleek in dien vermaarden Nebucadnesar.

Waar is dien grooten Ahasueros, wiens Heerschappye zig uitstrekte over veele Landen, onder wiens gehoorzaamheid veele Vorsten en Grooten stonden / en die van veele ontzien wierde? Immers heeft hem den Dood niet ontzien / en dooz zijn Magt is hy ter neder in 't graf gewozpen.

Waar is den beroemden Nebucadnesar, wiens Heerschappye zoo groot was / dat ze ging tot aan de uiterste einden der Aarde / die gevreest wierde als de grootste Monarch van de Weereld / en van zijn Onderdaanen aangebeden als een God? Immers is hem de Dood op 't lijf gevallen / terwijl hy niet de zijne in zijn grootste vreugde aan de tafel zat / Dan. 5: 30.

Dien beroemden Alexander de Groot.

Waar is dien vermaarden Alexander de Groote, van wien de Historien zulke groote dingen verhaalen / die by na de geheele Weereld had overmeestert / en wiens verdwaalde opgeblazentheid, nog meer Werelden zogte; die dooz zijn hoogmoet zoo verre was vervoert gewozden / dat hy op zeekeren tijd hem zelven liet voorstaan, dat hy onsterffelijk was? Immers is hy gelijk de voorgaande van de Dood overvallen / en na een twaalfjaarige regeeringe ellendig gestozven / met schande ten grave nedergedaalt / en tot stof vergruist gewozden.

Dien ontzaggelyken Julius Cæsar.

Waar is dien ontzaggelijken Julius Cæsar, eerste Keizer van de Roomsche Monarchie / die over zijn vyanden zoo menigmaal gezegenpraalt, agt hondert Steden overwonnen / en drie hondert vzemde vol-

volkeren, 't ondergebragt heeft. Wiens kloeke daden, wonderbare overwinningen, en zonderlinge glorie, van hem zelfs, en van andere, omstandig is beschreven gewoorden? Immers heeft hy de Dood niet konnen overwinnen, maar is jammerlijk in zijn groot Paleis, na dat hy met 23 wonden doorsteken was / in den ouderdom van 55 jaren gestorven.

En zoo veel andere vervolgens.

En zoo zijn vervolgens alle andere door de Dood ter Aarden nedergevelt, en onder deszelfs verderfelijke Heerschappye gebragt geworden. Inwoegen het woort van God Waaragtig is / de Menschе, die in weerde is, en blijft niet: hy word gelijk als de beesten, die vergaan. Men zet'ze als Schapen in 't graf, de Dood zal'ze afweiden. En het graf zal haare gedaante verslijten, Psal. 49: 13/ 15. En wederom op een andere plaatze / ik hebbe wel gezegt, gy zyt Goden, en gy zyt alle kinderen des Alderhoogsten. Nogtans zult gy sterven als een menschе, en de als een van de Vorsten zult gy vallen, Psal. 82: 6/ 7.

Dit hebben wy nu onlangs ookvernomen, in dat Droevig Afsterven van onzen Vorst WILLEM de DERDE &c.

Immers hebben wy ('t Helaas!) nu nog niet lang geleden / bewaarheid gezien / in een Koninklijke Personagie / daar wy de Naaste betrekkinge, en de grootste verpligtinge aan hadden / in meenden Doorlugtigsten, Hoog-geboren, en Groot-Magtigsten VORST, WILLEM DE DERDE, Hoogloffelijker Gedagteniſſe, Wettig KONING van ENGELAND, SCHOTLAND, VRANKRYK, en YRLAND, PRINCE van ORANGIE, onzen Gewensten ERFSTADHOUDER, en Algemeenen VELDHEER van onzen Gezegenden STAAT.

Een VORST uit een beroemde Stamme voortgesproten.

Een VORST voortgesproten, uit een STAMME, die wegens haar Oudheid, Hoogheid, en Luister, by alle Gedenk-Schrijvers, zonderling geroemd, en een geheucheniſſe voor het Navolgende Geslagte zal nalaten / zoo lang de weereld staan zal. 't Is bekend / dat hy een Zone was van PRINS WILLEM de TWEEDE, dien beroemden VORST, waar van het getuigeniſſe wierd gegeven / dat hy gewerst was; Het CIERAAD van ons LAND, een Treffelijke BAND van onze UNIE, ende een SCHRIK voor onze VIANDEN. Geboren Agt dagen na zijn 'S VADERS doodige Dood, uit MARIA STUART, regte Dogter van CAREL de TWEEDE, die KONING van GROOT-BRITTANNIEN was

Die van zyn Jonkheid af al wat groots beloofde.

Eén VORST, die al van zijn Jonkheid af kragtige bewijzen gegeven heeft / waar uit men in verbolg van Tijd / met grond wat groots denken / en van Goeds verhopen konde / gevende op alles wat hem voorquam / nauwe Toeversigt, en Hem zelven over tot zulke dingen / die een regt Edel-moedigen Geest, als hy in zijn binnenste bezat / betaamde, zoo dat een gelijk met 'er Tijd wat byzonders van Hem verwagtende was.

Verheven eerst tot de STADHOU-

Een VORST, die verheven was tot de Hoogste Weerdigheden. 't Was met alleen de STADHOUDERLYKE, daar in Hy met zijn Voor-

Voor-vaderen konde ge-evenaard worden / 't welk aan hem in dat Fatale jaar van 1672. op den 3 July wierd opgedragen, en van Hem, met diere betuiginge van zijn Genegentheid, om het Vaderland alle Dienſten te doen / wierd aangenomen. Maar ook de KONINKLYKE, waar in hy zijn Voorvaderen heeft overtroffen; een Weerdigheid, die te regt van de Eerſte rang is gerekend / dien hy zig met Geweld niet had verkregen, maar waar toe hy wettig is gebragt geworden / na dat den Voorgaanden Koning JAKOBUS, de Throon, zoo ſchandelijk verlaten, en de Rijken van zijn Gebied, door zijn vertrek uit dezelve / zijn Heerſchappye genoegzaam opgezeid hadde. 'k Zeg nog eens Wettig gebragt / want indien het een Wettig beroepen PARLEMENT vrijſtond, een Vorſt tot haar KONING kiezen, daar niemant aan twijffeld, men zag onzen VORST daar toe uitgekipt, aan wien die Weerdigheid met zoo veel hertelijkheid van haar wierd opgedragen, indien niet opgedrongen, dat hy dezelve niet heeft konnen, of mogen van de Hand afwijzen.

DERLYKE Weerdigheid in den jaare 1672. den 3 July.

Daar na tot de KONINKLYKE op een Wettige wyze daar toegeroepen zynde.

Dit was in den Jaare 1689. Op den 22ſten Februarius, als wanneer hy met veel blydſchap daar toe verkoren, en den volgenden dag al aanſtonds onder een algemeen gejuig des Volkx, voor zoodanig een uitgeroepen wierd. Waar in hy, een Maand daar na / zijnde den 21 ſten April plegtelijk wierd gehuldigd door zijn Krooninge, in de Tegenwoordigheid met duiſende van Menſſen / met luider ſtemme uitroepende, LANG LEVE KONING WILLIAM, en MARIA KONINGINNE. Dit was in een Tijd, wanneer zig het KONINKRIJK, ende GODSDIENST van ENGELAND, in de aldernaarſte Toeſtand bevonden / doemen vreesde van een Antichriſteſe Geeſt over verſtroomd, te zullen worden / en dat door de Magt van een Paapze Heerſchappye, de Waarheid van de Chriſtelyke Religie, zoude onderdrukt, ja was het mogelijk / te worden uitgeroeid.

In den jaare 1689 den 12 February waar op gekroond den 21 April, daar aan volgende met de onvergelykelykeMARIA, zyn Egtgenoot.

En gelijk hy een VORST was / tot zulke Hooge Weerdigheden verheven / alzoo ook van de uitmuntenſte DEUGDEN, die in Hem wierden gevonden / en te gelijk / als een Heldere Middag-Zon van hem afſtraalden.

By de Hoogſte weerdigheden, quaamen ook uitmuntende DEGGDEN, die niet vergeten moſten worden.

Toehoorderen, laat my toe / dat ik H. L. Hier wat ophouden in een nadere vertooninge van al die Deugden, welke zoo uitnemende in HEM wierden gevonden / en wy meenen / dat wy het voornaamſte, 't welk van dezen VORST nog diende gezegt te worden / daar toe bezingen zullen.

Wanneer wy DEUGDEN noemen / zoo verſtaan wy daar door die Hebbelykheden des Gemoeds, overeenkomelijk een ongeſchonden Oprechtigheid, die te gelijk haar grondſlag in de geopenbaarde Waarheid Gods, en in de gezonde Reden heeft / welke zig in de uitwerkinge van byzondere Daaden vertoonen / die tot Gods Eere en des Naaſtens Stigtinge dienen konnen. Dewelke zeer wel in opzigte van dezen VORST konnen onderſcheiden worden / Eerſt in zulke

Dezelve waaren van driederley zoorten, (1) MENSELYKE, die hy met Andere wel opgevoede, ge-

meen hadde, jaj daar in uitmuntente boven veele van de zulke.

zulke Deugden, dien hy niet andere Wel opgevoede Menſſen gemeen hadde. Ten tweeden, in zoodanige / die by Hem wierden gevonden / als een groot CHRISTEN, en ten Derden, in zulke / dien hy bezat / als een verheven VORST en KONING. Tygevolge hy was uitmuntende (1) in gemeene Menſſelyke. (2) In byzondere Chriſtelyke, en (3) In regt Vorſtelyke, of Koninklyke Deugden.

Waartoe wy brengen (a) zyn pryſelyke MATIGHEID in Spys, en Drank.

Tot de Eerſte zoozte bzengen wy (I) de pzyſelyke MATIGHEID, in 't gemeen voor zulk een Deugd gereekend / wiat door men zig in 't Gebruik van Aarſſe Schepzelen houd / binnen de Paalen ons van God voorgeſteld / en die ons in 't genot van Spijs, en Drank, als een byzondere plgt, in het Euangelium aanbevolen wozd. Deze wierd by onzen VORST gevonden. Men zal niet konnen zeggen / dat hy op overdaat was gezet / of zig door Onmatig Eten, en Drinken, oit zoo onbequaam gemaakt heeft / dat hy de zaaken van het uiterſte belang hem aanbevolen / niet konde bevoorderen. Hy wiſt dat overdaad het Lichaam in een Quaade geſteldheid bzagt / en de Zaaden, van allerley ziekten zaaid. Ja 't geen niet minder is / de edele ziele krenkt / dewijl ze 't verſtand in haar werkinge belemmert; de Wille bezoeteld / dezelve tot het bedryf, van allerley zonden, neigende / en d' Affecten verderft / die daar door als Toomelooze Paarden worden / welke van 't regte ſpoor afwyken. Die de Eere hadden van veel by hem te wezen / zullen getuigen konnen / met hoe geringen Portie, Hy zig zelven konnen vergenoegen, wanneer het zoo te paſſe quam / en ruim zoo veel teekenen gaf van daar ſmaak in te vinden / als in andere koſtelyke Geregten &c. Hier by by Quam.

(II) Zyn ongemeene KUYSHEID, in 't Gebruik van de Ledematen zyns Lichaams.

(II) De ongemeene KUISHEID, die met de Matigheid doorgaans gepaard gaat / een pryſelyke Deugd, die het Lichaam, en al de Leden van dien / rein bewaard / op datze door een Vleeſſelyke vermenginge met Andere, niet zouden bezoeteld worden. Van onzen VORST zal men niet geen waarheid konnen zeggen / dat hy zig met Vremde Vrouwen heeft te buiten gegaan / en door geilie Welluſt, hem zelven oit daar mede bezoeteld, gelyk dit op de Reekeninge van Andere Vorſten ſtaat. Hy die zig roemden een Chriſten te zijn / wiſt dat zijn Lighaam, een Tempel des H. Geeſt was / overzulks het noodzaakelyk te wezen / die Rein te bewaaren, waarom hy het niet betaamelyk voordeelde / dat hy den Tempel van zijn Lichaam, die Gods was / ſchenden zouden door Hoererye, of zijn Leden, die Chriſti waren / nemen / die te maaken tot Leden van een Hoere, gelyk het eertijds Paulus daar voor hield / 1 Cor. 3: 16. vergeleeken / met 1 Cor. 6: 18 / 19. Ifs hoorde men niet uit zijn Mond zoodanige woorden, die na onkuisheid geleecken / hebbende geleerd / dat diergelijke Quaade zaamenſpreekingen, de goede Zeden bederven, en het met een regt Chriſten niet kon beſtaan / dat 'er uit zijn Mond vuile Redenen

1 Cor. 16: 33. Eph. 4: 26.

zou-

zouden voortkomen. Bij de Matigheid, en Kuisheid van dezen VORST, vertoonde zig ook.

(III) Een verwonderens-weerdige BESADIGHEID des Gemoeds, een Deugd, waar door men zig in allerley voorvallen, altoos in evengelijke Gestalte weet te houden. Men zag hem nimmer o schikte Harts-togten, verboerd tot dingen / die nog zijn Deftigheid, nog zijn Koninklijke Weerdigheid paften. Ja bij de veranderingen van Tyden, de Gevallen van Voorspoed in Tegenspoed, van Blydschap in Droefheid, van Hope in Vreeze, verwisseld wierden / hij hon zig daar ontrent Welgelaten aanstellen / hebbende geleerd, dat 'er een Godlyke Voorzienigheid was / die alle Dingen werkt en bestiert, zoo dat 'er niets buiten zijn Toedoen geschiede / over zulks dat het geen Schepsel paste / aan HEM, die geen van al zijn daden verantwoord, te vragen: Waarom doet gy dus, of zoo. Indien hij door yemant van die het minste paste / wierd beleedigd, men zag onzen VORST, daar over niet oploopende, en door Toornigheid buiten postuur gebragt. In zulken geval was zijn Wapen Geduld, zijn Toevlugt het Gebed tot God, en had geleerd / het Quaade met het Goede te overwinnen. Noch blecht

(III) Zyn verwonderens weerdige BESADIGHEYD, in allerley voorvallende Gelegenheden.

(IV) Een zonderlinge SEDIGHEID in onzen VORST, die schoone Deugd, waar door men niet uitgelaten is in 't geen met onze Staat niet overeenkomt / welke haar Onderwerp bij andere Beminnelijk, en Eere weerdig maakt. Deze vertoond zig (a) in 't Gelaat des Aangezigtes. Immers die Hem dit van nabij gezien hebben / zullen 'er van moeten zeggen / dat 'er een ongemeene Deftigheid, en Staatelijkheid, in uitblonk / die de Aanschouwers tot een groot ontzag, en Eerbiedigheid, maste brengen. Of (b) in 't Gewaad des Lichaams, die uitblonk / terwijl hij niet op uiterlijk pronk gezet zijnde / zig in een Nederig en Zedig gewaad vertoonde. Zijn Edele Geest, was al te hoog, dan dat hij zig met zulke Beuselingen, en kleinigheden zoude opgehouden hebben. Hij hadde geleerd / dat praat van kleederen, maar louter ydelheid was / en had het meer gezet op het inwendig versierfel eenes zagtmoedigen; en stillen Geests, die kostelijk voor God is / en overeenkomelijk het Wezen van 't ware Christendom. Indien de Zedigheid zig ook (c) in het Geluid der Tonge vertoond / wie verwaam die niet? Men hoorde nimmer uit zijn Mond zot geklap of gekkernyen, veel min eenige Vloeken, Sweren, of Lasterlijke woorden. Zelfs toonde hij zijn grootste verontweerdigin, indien Andere yets diergelijks deeden. Hij wist Tijd, en wijze spreeken en swijgen, en 't geen hij voortbragt waren Vorstelijke gen / en de openinge zijner Lippen, was billijkheid, indien 't hij vrijstaat, dat zeggen van Salomon, Spreuk. 8: op hem toetepassen. Hier mede was gepaard

(IV) Zyn zonderlinge ZEDIGHEID, die zig vertoonde, in 't Gelaat van zyn Aangesigte kleedinge, en Taale

(V) Een Groote GODERTIERENTHEID, die beminnelijke Deugd, welkers Wezen is aan Andere wel te doen. Hij was geen

(V) Zyn groote GOEDERTIE-

Karel

REND-HEID, on trent Andere, om die, schoon onverdiend, gunstig te zyn.

Karel de Negende, die by de Geschied-schrijvers gebrandmerkt staat / als een Vorst van een Boosaardig, Wreeden, en Bloedorstigen aart zijnde / die hem zoo verre vervoerde / dat hy met groot vermaak, de verwesene menssen ter Dood kon zien brengen: Ja zelfs inden Avond laten / Toortzen, en Fakkelen aansteeken / op dat hy te beter zoude zien / hoe zy gekapt en gescheurd wierden. Maar veel eerder na de aart van de Godvrugtige Keizer THEODOSIUS de JONGE gelijkende / van welke de History-schrijvers getuigen / dat hy wegens zijn ongemeene Goedertierendheid, en Mede-doogentheid, by uitnementheid geroemd was / en die aan Alle, zelfs ook de Misdadige vertoonde. Altyd heeft hy zig gereet getoond tot Gunst-bewijzinge aan getrouwe Dienaars, en Onderdanen, daar hy in veel gevallen, merkweerdige bewijzen van heeft gegeven / die de Tijd, en plaatze, my hier verbieden, nader voorteſtellen. 'k Most ook niet vergeten / die schoone Deugd van

En (VI) zyn roemweerdige NEDERIGHEID, in verscheide Gevallen getoond.

(VI) Een roemweerdige NEDERIGHEID, een voorname in 't Christendom gereekend / terwijlze haar alderbeste gelijkheid, met de Heere J. C. haar hoofd heeft / 't hans raar in Menssen / maar van gemeene Weerdigheid, en nog zeldsaamer in Koninklijke Perzonagien. 'k Zal nu niet zeggen / hoe zig die vertoonde ontrent God, die oneindig maal grooter, en weerdiger, als Hy was / waar voor hy zig erkende / namelijk een verdoemelijk Schepsel te wezen / maar ook ontrent Menssen, die veel kleinder, en van minder Aanzien waren als Hy. Die niemant te gering agte / om te woord te staan / en deszelfs belang te hooren. Die nog door groote Gelukken, nog Cierlijke Lof-redenen, nog alderdiepste Eer bewijsingen, wist van op te zwellen, ja veel eerder het Quaalijk nam / wanneer men daar in te verre ging.

Behalven deze, blonken in hem ook byzondere CHRISTELYKE Deugden uit, die wy tot deze drie Hoofden brengen.

Al hoewel ook deze Deugden onder de Christelijke mogen / en moeten gereekend worden / zoo maken wy hier nogtans eenig onderscheid in / dewijl die ook in Menssen van satzoen, en geschikte opvoedinge, buiten het waar Christendom zijnde / konnen gevonden worden. Dus Spraken wy nog van andere, die wy by uitnementheid den naam van CHRISTELYKE Deugden geven / voor zoo verre als die alleen den regte Christenen eigen is / en in andere niet gevonden worden. Dezelve konnen wy bequamelijk onder deze Dry-hoofd-deugden begrijpen. Namentlijk het Geloove, de Liefde, en de Hoope. Daar is niet aan te twijffelen, of ook deze zijn by uitnementheid in hem gevonden geweest.

(I) Zyn Oprecht GELOVE, door by zonder Daaden uitgedrukt.

Ik zegge (I) het GELOOVE, niet als een Historisch alleen waar door hy al de Goddelijke Schriften, en de Waarheden daar in opgesloten / erkende voor zoodanig / die Toestemde, en belijdenisse daar van deed / maar als het waar Zaligmakende, dat zig in 't byzonder tot de Dierbare Waarheden des Euangeliums uitstrekt. Hier van heeft hy meenigmaal bewijzen gegeven / inzonderheid

heid in dat vaste vertrouwen, dat hy hadde op de aanbiddelijke Voorzienigheid Gods / buiten welke der niets geschiede. Hier van heeft hy meenigmaal betuiginge gedaan / aan die geene / welke hem in Tijden van gevaaren, onderdanigst verzogten, zig wat te willen Spaaren, en hem zelven voor de dreigende Rampen, dog niet te bloot stellen, dewijl het desselfs Vyanden op zijn Dood toeleiden / en dat 'er aan zijn Dierbaar Leven, voor Staat en Kerk, te veel gelegen was. Dit was doorgaans zijn zeggen: Ik beruste in de Godlijke Voorzienigheid, daar aan heb ik my geheel overgegeven, ik houde my verzeekerd, dat hy my wel zal bewaren, en buiten Toelaaten, zal my niemant eenig quaad konnen aandoen. Hy vertrouwde op Hem als zijn Makeren God, en Geloofde over zulks / dat hy voor Hem zoude zorge dragen. Hy die Hem ook zoo getrouwelijk altijd bygestaan hadde / stelde hy vast / dat Hem ook daar na niet zoude verlaten, en die hem uit zoo veel Doods-gevaren, had gered / dat hy Hem in't volgende niet zoude begeven; Die Hem in zoo veel jaren, wijzelijk geleid, zoo rijkelijk verzorgd, en zoo getrouwelijk behoed hadde / dat hy het in verbolg van Tijden, ook nog doen zoude / dewijl Hy was een Al'wijze God / en middelen daar toe wist uit te vinden: een Almagtige God / en daarom ook bequaam daar toe was. Om nu niet te Spreeken van die-Daad des Geloofs ontrent de Heere J. C. waar door hy vertrouwde op desselfs volmaakte Genoegdoeninge, ende daar door aangebragte Geregtigheid, als het eenige Middel van Eeuwige Zaligheid, waar op hy zoetelijk beruste, en zijn Einde te gemoete zag / gelijk hy daar af getuigde, wanneer hy in den jaare 1675. in een Doodelijke Krankheid was tot de Leeraars, doe by Hem waren / &c. Met dit GELOOVE, ging gepaard /

(II) De LIEFDE, Waar door het Waaragtig Geloove werkende is / die alderbeminnelijkste Deugd, in een regtschapen Chrisien wierd ook zonderling in onzen VORST gevonden. Deze openbaarde Hy (1) ontrent God, zijn Maker, in die uitgang van zijn Hert na hem, om den zelven voor zig / als een opperste Goed te genieten / reekenende / dat dit het aldergrootste van zijn geluk zoude wezen. (II) Zyn zuivere LIEFDE (1) ontrent God.

(2) Ontrent den DIENST GODS, waar toe al zijn Genegenthe-den waren uitgestrekt. Niets was hem dierbaarder als de Godsdienst, geen Ding lag hem zwaarder op het Herte, als dat. Daar in voor te mogen gaan, agte hy het de grootste Privilegie, voor hem te wezen / zoo die bestond (a) in H. Gebeden tot God op te zenden / hy verzuimde daar in niet. Die zijn Perzoon en Ommegang hebben gekend / weten / dat hy zig meenigmaal in 't verborgene afgezonderd, en des Heeren Aangesigte, met gebogene Knien / door Gebeden gezogt heeft. (b) Zoo die bestonde in hertelijke Dankzeggingen aan God, voor verkrege Zegeningen, ook daar in liet hy zijn pligt niet na. Vereisten dit Extraordinaare bewijzen van Gods (2) Ontrent den DIENST Gods. (a) In H. Gebeden tot God.

Goedertierentheid, in het Zegenen van ondernemingen tegen zijn Vyanden, Hy liet zig hooren / en betuigde andere, dat hy den Heere der Heyrschaaren, wiens naams is Krijgsman, uit grond zijns Herten DANKTE, dat Hy onder zijn Goedheid, en door zijn Mogentheid, zijn regtveerdige ondernemingen, met zijn Godlijken zegen, dus verre, zoo genadiglijk hadde believen te agtervolgen dat de; Heere zijn Wapenen tegen zijn Vyanden in Yerland, met zegen en overwinninge had gekroond &c. (c) Zoo die beſtonde in het Waarnemen van den Openbaren Godsdienſt in des Heeren Heiligdom, daar in droeg hy zig getrouw. Hier in verſcheen Hy als in het Paleis des grooten Hemel-Konings, (gelijk Chryſoſtomus elders van de Chriſtenen in de eerſte Eeuwen getuigd) met een zonderlinge Staatigheid en Deftigheid, 't geen zelfs in de Aanſchouwers een groote Eerbiedigheid verwekte. Daar in Zat hy met een diepe ſtilzwijgentheid, ongemeene Aandagt, en zonderlinge Devotie, met een indruk van des Heeren Majeſtieuſe Tegenwoordigheid aan die plaatze, op zijn Herte, waar door hy niet alleen zijn Mede-Toehoorderen, tot een doorlugtig Voorbeeld van Navolginge verſtrekte / maar zelfs de Leeraars, die voor Hem Predikten, tot een meer als ordinaren Yver verwekte. Wanneer Davids Pſalmen van de Gemeinte opgezongen wierden / voegde Hy zijn Stemme daar by / gevende bewijzen van veel Gemoedsbewegingen daar onder. Ons geheugd nog gehoord te hebben van een die niet verre van zijn Zit-plaats ſtonde / wanneer in de Klooſter Kerk / binnen 's Graven-Hage, de Pauſe van den 27ſte Pſalm / wierd gezongen, met wat een verheven Toon / ten blijk van zijn hertelijkheid, hy mede zong / dikmaals zijn oogen na den Hemel ſlaande / als wilde hy God tot een Getuige over zijn Ziele aanroepen / dat hy Davids zeggen / erkende waaragtig te zijn / met betrekkinge op zijn eigen Perzoon. &c.

(c) In 't getrouwe waarnemen van den openbaren Godsdienſt in zyn Heiligdom.

Indien (d) in het Gebruik van des Heeren H. Avondmaal, daar in was hy neerſtig, wetende dat het niet alleen was volgens de Inſtellinge zijns Heilands, maar ook voor hem zelven, zeer profijtelyk. Daar toe Schikte hy zig voor af / door een billijke Voorbereidinge, Hem zelven voor een Tyd, van alle uitwendige bezigheden, ſchoon die ook het Algemeene Wel-zyn betrefte / liever ontſlaande, verzeekerd zijnde / dat het Weerdig gebruik des Avondmaals, zulks wel vereiſte; willende ontrent die Tijd, veel liever van zaken, die het gemoed raakten / als van andere gemeene Dingen / geſpreken hebben. En met wat grooten indruk, Eerbiedigheid, en Beweginge des Gemoeds, zijn MAJESTEIT op zulken Tijd / wanneer het van Hem nu zoude gebruikt worden / aangedaan was / zullen die geene konnen zeggen / die Hem doe gezien hebben in zijn Capel, eerbiedigljk Nederknield, met zijn Oogen na den Hemel geſlagen / en zijn handen opgeheven, een geruimen Tijd in het Gebed tot zijn God, bezig zijnde / gelijk wy nog geheugden, in onze voorgaande

(d) In 't neerſtig gebruik van des Heeren H. Avondmaal, dat met alle Teekenen van Indruk, en Bewegingen des Gemoeds geſchiede.

Hosted by Google

de Stand-plaats, uit den Mond van een Aanzienlijk Heer / wellke daar zelfs Tegenwoordig geweest is / gehoord te hebben.

Indien (e) de Liefde tot de Godsdienst ook beſtonde / en de Beſcherminge van de Waarheid der Chriſtelijke Religie, immers is hy daar in geweest al een byzonder uitſteek. Meenigmaal heeft hy aan Leeraars, die het Geluk hebben gehad / om met zijn MAJESTEIT over het Stuk van onze Gereformeerde Religie te ſpreeken / by gelegentheid van der zelver zwaare ondrukkingen, door de Paapze Magt beluigd / dat Hem niet Dierbaarder was / als de Religie, waar voor zijn Voor-vaderen, haar Goed en Bloed hadden opgezet / en welkers Behoudeniſſe, hy met al zijn vermogen zoude bevorderen / en dat met zoo veel hertelijkheid, en beweeginge van zijn Gemoed, dat het haar de Traanen uit de oogen geperſt heeft. Hier van konnen getuigen / Leeden van de Grootſte Staats-bedieningen, wanneer zijn MAJESTEIT in zoo zorgelijke Tijden / als daar was op zijn eerſte overgang na Engeland, zijn Affcheid nam in de vergaderinge van haar Ed. Groot Mog: de Heeren STAATEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, op den 26 van Wijn-maand, als onder andere / deze klagtige woorden ook gebruikte / Dat Hy God tot een GETUIGE aan riep tuſſen Hem, en zijn Gewiſſe, dat hy zoo een Zwaarwigtig Werk niet by der hand nam, tot *zyn Eigen Glorie*. Maar dat zyn eenig oogmerk was, om de EERE *Gods*, de WELSTAND van het *Vaderland*, en van de CHRISTELYKE RELIGIE te betragten. En derhalven, dat hy Hoopte, dat GOD zynen ZEGEN, niet van Hem wenden zoude.

(e) In de Beſcherminge van de Waarheid onzer Chriſtelyke Religie, Waar toe hy alle vlyd van Tyd tot Tyd aangewend heeft 't geen zyn opzigt daar toe, heeft.

Hier van zullen ook de aanzienlijke Leeden in het Parlement van ENGELAND konnen getuigen / wanneer zy het KONINKLYK beſtier, over haar Rijken, met zoo veel hertelykheid, aan hem opdroegen, hoe Hy haar onder andere / ook zeide: Wy nemen Dankbaar aan, 't geene Gy Lieden ons aangeboden hebt: En gelyk ik geen andere Meininge in myn Herwaars-komſte hadde, als uwe RELIGIE, Wetten, en Vryheden te bewaren, kund Gy Lieden ook verzeekerd zyn, dat ik zal tragten dezelve t' onderſteunen &c. Na dat hy nu verheven was tot die KONINKYKE Weerdigheid, wierd zyn Yver daar toe niet uitgeblust, of verminderd, terwijl Hy onze Nederlandze STAATEN, door een brief liet verzeekeren, onder andere / dat Hy na vermogen alles zoude contribueeren, wat ſtrekken konde ten beſten van ons Lieve Vaderland, en tot Hand-havinge, en bevorderinge van de Waare CHRISTELYKE KERKE, en deszelfs Belyders, ende Voorſtanders &c.

Dit betuigde hy ook aan de Leden des PARLEMENTS, doe zy Hem de KONINKLYKE Regeringe over de Ryken opdroegen, en ook daar na aan onze Nederlandze STATEN.

Maar gelijk hy zoo zijn Liefde betoonde ontrent God, en des zelfs Dienſt, alzoo ook

In gelyk zyn Liefde was ontrent God, en zyn Dienſt, alzoo ook ontrent zyn

(3) Ontrent Gods Dierbaare KERKE, die Gemeinte, welke zy Chriſtus met zijn eigen bloed had verkregen. Hoe zeer Hem dezelve ter herten ging / heeft Hy meer als eens betuigd. 't Was onge-

Dierbaare KERKE.

meen kragtig / het geen Hy de Gedeputeerde van de Zuid en Noord-Hollandze Synoden, op haar gedaane klagten, over de Hooggaande Stoutigheden des Pausdoms, en haar onderdanigst verzoek, dat den Vorst dog goede zorge wilde dragen / dat die wat meer ingeteugeld, en de verdrukte Broederen, in andere Land-streeken, wat verligt mogten werden / te gemoete voerde / zeggende: Dat zeedert de Tyd van Reformatie, de Gereformeerde Kerke, noit was geweest in zulk een Gevaar, als in deze tegenwoordige tyden: dat de ervarendheid genoegzaam leerde: dat het Pausdom met alle kragt arbeide, om de Gereformeerde Kerk aan alle kanten te vernietigen. Dat hy in navolging van zyn loffelijke *Voorzaten* . . . . . de Kerken gemaintineerd en bevorderd had; dat hy voorts volgens zyn *pligt*, *Eed* en *Conscientie* met al zyn vermogen zeer gaarne die zoude bezorgen, niet alleen binnen, maar ook buiten 's Lands in andere Koninkryken, 't zy publijk of onder de hand . . . . . dat hy voor zig zelven al zyn *Intrest*, *Leven* en *Gezondheid*, en al wat hem *Lief* was, geern wilde *Negligeren*, om de zelve te beschermen, niet alleen in *Voorspoed*, maar ook in *Tegenspoed*. Met verzekering dat ook *Mevrouw de Princesse* (doemaals nog levende) van het *zelv* gevoelen was, en dit met een *Standvastige Resolutie*, onder Gods genade had voorgenomen ..... Dog *dat Hy den Gedeputeerden ook wel wilde voor houden, dat dog de Predikanten de gemeente allezins, zeer ernstig en zonder ophouden het gevaar van de Gereformeerde Kerken wilden voordragen: op dat zy daar van ten vollen mogten geimbueert zijn; ten einde God door hare gebeden bewogen zynde, de Gereformeerde Kerk wilde bevestigen: daar anders het ongeval ligtelyk als een zware stort-regen over de Kerk en ons Vaderland zoude konnen nederstorten, in zoo verre dat men het ongeluk niet ligtelyk zouden konnen af keeren.*

Siet de acte, rakende de stoutigheid des Pausdoms, in de Synoden van den jare 1687.

Waarlijk een antwoorde ademende een Vaderlijke zorge voor het Land, en een teerdere liefde voor de Religie! Daarom zeggen voorts de Gedeputeerde in haar rapport / dat dit alles van zyn Hoogheid zoo kragtig en beweeglyk aan haar wierde voorgedragen, dat het ten vollen bleek, dat hy sprak uit het *innigste* van zyn herte.

Diergelyke uitdrukking, heeft hy Koning zynde, meermaals gebruikt.

Zoo heeft hy KONING zijnde / ook nog dikmaals uitdrukkingen, die haar opzigt op de Welstand van Gods Kerke hadden / gebruikt aan de Afgezondene van allerlep Synoden, waar in hy haar betuigde / met een zonderlinge beweginge van zijn Gemoed, hoe zeer Hem die aan het Herte lag / en dat hy alles wat in zijn vermogen was / aanwenden zoude / om haar beste te bezorgen. Wanneer door Haar / de verdrukkingen der Kerke buiten 's Lands / insonderheid in Vrankryk, de Paltz, en elders, Hem voorgedragen wierde / geliefde het den Vorst daar op te zeggen / dat Hem die verdrukkingen der Broederen van Herten leed was, en dat door alle bedenkelyke Middelen, zoo veel Hem mogelyk was, de Nood van die Kerken zoude tragten te hulpe te komen. Dat hy niets onderlaaten zoude, al wat in zyn vermogen was, te doen, het geene strekte tot Grootmakinge-

Hosted by Google

ge van den Naam des Alderhoogſten Gods, tot Welſtand van zyn Koninkryken, en van ons lieve Vaderland. En wel byzonderlyk ten *goede van Gods Diergekogte* Kerke, *Voorſtand, Beſcherminge, en Uitbreidinge van het* KONINKRYKE CHRISTI, ja dat hier toe zyn *Goed en Bloed, en alles wat hem anders Dierbaar in de Weereld was* met al zyn, vermogen wilde beſteden, met alle biddinge, en ſmeekinge, dat de Heere zyn Voornemen, en al wat hy in de Hand zoude nemen, in zynen Name wilde zegenen, en Voorſpoedig maken **Wat dunkje** Chriſtenen, **is dat niet een** Taal, **die ons moet doen** gelooven, **dat onzen** Vorſt, **een groote** LIEFDE **voor** de Kerke **Gods gehad heeft? Maar om dit ſtuk van de** Liefde **te** beſluiten, **moet ik 'er nog eindelyk bydoen / hoe zeer dat hy die ook getoond heeft.**

(4) **Ontrent Gods** DIENAARS. **Dit heeft men menmaals gezien / wanneer zy** Afgezonden **waren van eenige** Kerkelyke vergaderingen, **om aan zyn** MAJESTEYT **haar Noodzakelyke** belangen **voorteDragen / verzoekende derhalven ter** Audiente **te mogen** Toegelaaten **worden / zelden wierden zy lang** opgehouden. **'t Is meenigmaal gemerkt / dat ze daar in den** Voorrang **boven** Andere, **die na de Weereld veel** Aanzienlyker **als zy waren / gehad hebben. By de** Vorſt komende, **wierden zy met veel** Teekenen **van** genegentheid en Agtinge **ontfangen / ſpraak met haar zeer** Hertelyk **van den** Staat der Kerken, **en 't geen daar toe behoorde / dikwils met zoo veel** beweeginge, **dat de** Afgezondene **met** betraande **oogen voor Hem ſtonden. Hy erkende dezelve** Dierbaar, **als zyn Gods** Dienaars, **en regte** Cruis-Geſanten **van zyn** Heiland, **zoo** weerdig, **dat hy hem zelven geerne aan haare** Gebeden **wilde** opdraagen. **Immers was dit zyn** verzoek **op haar** / dat dog alle Predikanten voor Hem, en de Koninginne (**doe zy nog in** Leven **was**) in 't vervolg, haare Gebeden wilden uitſtorten tot den Heere haaren God. **By dit zyn** GELOOVE, **en** LIEFDE, **ging ook nog.**

(4) Waar by ten laaſten quam, zyn Liefde tot de DIENAARS Gods, de Leeraars, in verſcheide gelegentheden aangetoond.

(III) **De** HOPE gepaard, **die ſchoone deugd / waar door 't** Gemoed **van een regtſchapen** Chriſten, de beloofde Goederen, **met** Lydzaamheid, **voor** zig zelven, **van** God afwagt. **Ruſtende op al het geene / dat hy door den** Geloove **heeft** aangenomen. **Wie** twyffeld, **of dit in** Hem **gevonden wierd / die weet / dat de** Hope **van het** Gelooove, **en** Liefde, **niet kan** afgeſcheiden **worden / bygevolge / die dit laaſte** ontkend, **ook het voorgaande** loochenen **moet. Deze vertoonde zig niet alleen in de** verwagtinge **van de** Geeſtelyke **en** Hemelſche **Goederen dien hy hadde / maar ook van een gewenſt** Heil, **in het** Lichamelyke. **Indien hy iets** Gewigtigs, **dat tot** Wel-zyn **van** Gemeene-Beſt **ſtrekte** / voornaam, **hy toonde altoos zyn** Hope **dien hy op** God **hadde / als die** Hem **in de** uitwerkinge **van dien zoude** byſtaan, **en niet** verlaaten, **by hem zelfs** bewuſt **zynde / van de** Regtveerdigheid **der** zaake, **welke Hy voorhadde / te gelyk / van d' Almagtigheid, en** Goedheid **Gods / dien Hy voormaals / in zoo veel andere** onder-

By dit Gelooove, en de Liefde ging ook (III) de Chriſtelyke HOPE gepaard, welkers wezen korteIyk verklaard, en op dezen VORST toegepaſt word.

Hosted by Google

nemingen, zoo merkelyk ondervonden hadde / en bygevolge / die Hem ook nog dezelve zoude laten ondervinden.

Nog waren ook byzondere KONINKLYKE Deugden in Hem, als

Maar Toehoorderen, nog heb ik niet al gezeid, 't geen tot een vertoog van zijn Majesteits Deugden behoorde gezeid te worden / terwijl Hy nog andere bezat / als een Groot Koning, die wy daarom de naam van regt Koninklyke Deugden geven. Hier onder mogen wy wel optellen.

(I)Een ongemeene WIJSHEID, in zoo veel Reden-voerigen overvloedig getoond.

(I) Zijn ongemeene WYSHEID, waar van die Alle zullen konnen getuigen / die het geluk ait hebben gehad / om HEM in de Raadsvergaderingen van de Hooge Magten onzes Lands / te hooren Redenvoeren, over de aldergewigtigste, en Duisterste zaaken van Staat, en Politie, tot haar aller grootste verwonderinge in Gereetheid van Antwoord, in beknoptheid van Woorden, en in Deftigheid van Styl, twijffel ik / of Hem wel imant van gelijke Weerdigheid, ait overtroffen heeft: Hy was gelijkmen van Cato getuigde / de Beste Reden-Voerder, de Beste Bevel-hebber, en de Beste Raadgever. En 't geen wel eer die Thekoitze Vrouwe tot den Koning David zeide / magmen op Hem wel toepassen / Myn Heere de Koning is WYS, na de WYSHEID van een Engel Gods, 2 Sam. 14: 20. Waarom nu onlangs de HEEREN STATEN, by gelegenheid van zijn MAJESTEITS oversmertelijke Dood, onder andere getuigen / dat door de Dood van den Koning, zy nu ontzet waren niet alleen van dat Aanzienlyk Credyt, en Authoriteyt, maar ook van het *Hoogwijs*, en *Voorzigtige beleid*, waar door zoo veel Princen, en Potentaten, aan den STAAT zyn geallieerd geworden. Wy voegen by zijn ongemeene Wysheid.

Opimus Orator, opmus Imperator, & Optimus Senator.

(II) Een overgroote KLOEKMOEDIGHEID, in zoo veel Veldtogten tegen de Vyanden van onzen Staat gevoerd, uitgedrukt, 't zedert het jaar 1672.

(II) Zijn overgroote KLOEKMOEDIGHEID, daar by zoo veel preuvens van gegeven heeft / wanneer Hy met onze Krijgs-benden optrok / en niet schroomde een Magtige, en overtrotzen Vyand onder de oogen te zien. Die somtijds niet ontzag, zig voor aan in de spitze te vertoonen. Wiens Helden-moed in den strijd, ruim zoo veel dorst bestaan, als eenige andere van zijn Krijgs-bestierders, en daarom ook geen Held in den Stryd, zoude geweeken hebben. Die de Historien ait hebben gelezen van al de Veldslagen, die onzen Vorst 't zedert den Jaare 1672. en daar na / heeft bygewoond / zullen ons zeggen / hoe Kloekmoedig Hy zig altoos daar in toonde / was 'er op den Vyand een Aanval te doen / hy voerde zelfs onze Krijgs-benden aan / ja dzong zoo verre door / dat hy meer als eens onder de Troepens zijner Vyanden, en zoo in de alderuiterste Gevaaren geweest is. Waarom dat ook onze HOOGE MAGTEN hem nu onlangs dit getuigeniste geven / datze Missen een OPPER-HOOFD, zoo wel te Water, als te Lande, die Haar onder Gods genadigen zegen tot nog toe, zoo menigmaal tegen onze Vyanden met Perijkel van zyn LYF en LEVEN heeft Beschermd. Met deze Wysheid, en Kloekmoedigheid, was ook nog.

(III) Een

Hosted by Google

(III) Een beroemde REGTVEERDIGHEID gepaard / een gepaste Deugd by alle / die in Hoogheid over andere gesteld zijn. Die haar uitwerkinge in Geregtigheids-oeffeninge heeft / en welkers Vrugt, niet minder Luister, in die zy oeffend / als groot Heil aan't Gemeene-Best toebrengt. Indien de Regtveerdigheid (1) door billijke Wetten wordt uitgedrukt / Hy gafze aan de Onderdanen van zijn Gebied. Getuigen zijn daar af / zoo veel uitgegevene Placcaten, tegen allerley openbare Zonden, van Vloeken, Sweeren, Zabbatschenden, Hoereryen, Overspeelen, valsse Eeden, Atheisterye, en diergelijke. Indien (2) door een regte Oeffeninge van Straffe, aan de Quaad-doenders, zy wierd gepleegd / schoon anders onzen Vorst wel meer tot Barmhertigheid geneegen was. En (3) Indien ook door goede Vergeldinge aan getrouwe Onderdanen, daar in was hy ook van zijn Pl t niet afgeweken, 't geen niet zonder reden de Gemoederen van Volk, zoo zeer na hem getrokken heeft.

En (III) een beroemde REGTVEERDIGHEID, 't geen in verscheide Daaden van Geregtigheid oeffeninge uitgeblonken is.

Misschien Veele nu al oordeelen, dat ik ruim lang genoeg bezig geweest ben / om de LUISTER van dezen VORST te beschryven, en sommige ligt wel vragen, of hy dan Volmaakt is geweest? Toehoorderen, ik moet in opzigt van 't eerste zeggen / dat ik wegens mijn Lankheid, wat verschooninge verzoek / en dat ik nog veel dingen ter bekortinge overslaa, die hier bygebragt konden werden. Wy spreeken van een Vorst, zoo als wy na dezen niet meer doen zullen; daar ons lieve Vaderland, een geduurzaame Verpligtinge aan zal hebben / en welkers Gedagteniss, door altoos by ons in Zegeninge moet overig blyven. En wat het laaste belangd / ik geloove niet / dat 'er oit een Menssе hier op Aarden gevonden zal worden / daar met waarheid af zal konnen zeggen / dat hy Volmaakt is, by ge stellen wy door vast / dat dezen VORST ook zijn Menssely e Swakheden gehad heeft.

Niemant duis de onze Lange uitbreidinge en grooten opheff, van zoo een VORST qualyk.

Maar wel ligt vraagje my verder / wat is van zoo een beroemden VORST gewordeu? Toehoorderen, dit behoefde niet beantwoord, vermits dit al de wereld bekend is / egter / dewijl mijn Text, in de Toepassinge moet voldaan worden / die het Uiteinde der PRINCEN beschryft / kan ik niet voorby te zeggen / dat dit zelfde op Hem past / en wel eerstelyk, dat

't Geen nu verder onze Text van de PRINCEN, getuigd, dat

Zyn GEEST uitgaat, of nu reets uitgegaan is / bygevolge / Hy is GESTORVEN. Een Naar Woord / dat ik niet als met de allergrootste ontsteltenisse van Gemoed, gebruiken kan! Hoe veel liever had ik gezeid, dat zyn GEEST nog in HEM was? zoo mogt ik een Boodschapper van Goede Tijdinge wezen / en met een verheven stemme / tot u Alle uitroepen / de KONING WILLEM, onzen Gewenssten STADHOUDER, die LEEFD &c. Maar nu heeft het de Aanbiddelijke Voorsienigheid, anders goet gedagt / die geen van al zijn Daaden, aan eenig Schepsel behoefd te verantwoorden.

Zyn GEEST uit gaat, moet ook op hem Toegepast worden, dewyl Hy GESTORVEN is.

In=

En zoo zyn GEEST uitgegaan, uit een zeer verzwakt Ligchaam dat by na uitgeteerd was.

Indien je my nu hier het zelfde zoud willen vragen, 't geen wy in onze Verklaringe hebben voorgesteld / waar uit yn GEEST gegaan is? 't Is ligt beantwoord, uit zijn Stoffelyk Lichaam, daar die al een reeks van jaaren, haar verblyf in gehad heeft. Te regt genoemd een swak Gestel, dat nu al een geruymen Tyd na den anderen met veel ongemakken is bezet geweest / daar men al lang voor gevreesd heeft / dat het wel haastelyk mogt ter nedervallen, en door de Dood gehcel verbroken worden. Een Lichaam omdragende / dat door verdruldige Bezigheden, die 't Gemeene Wel-zyn betrefte / was uitgeteerd, zoo dat het niet in staat was / om zoo Edelen Geest, in haar binnenste langer te konnen dragen.

De Toevallen, van buiten, door zyn Val van't Paard, op den IV. den Maart, heeft dit ongeval verhaast, daar na door ziektens verzwaard, en eindelyk besloten met zyn DOOD op den 19 Maart.

Dit wierd ten laasten verswaard, door zijn MAJESTEIT's zeer ongelukkige Val van zijn Paerd, wanneer hy op den vierden dezer voorleden Maand Maart, by *Hamptoncourt* ter Jagt zoude rijden / daar af voor over viel, het Paart struikelende, zoo als hy het tot de Galop wilde brengen. Alhoewel de Wonde, daar van gekregen / by de Medecijns ganschy niet gevaarlyk geoordeeld wierd / en den KONING zelve / zig ook redelijk wel bevond / smakelyk etende, en wel Rustende, maar een weinig Pyn gevoelende / wanneer hy hoeste, 't geen een ygelijk deed gelooven, dat hy haast hersteld zoude zijn / heeft het nogtans de Godlyke Voorzienigheid behaagt / Hem hoor daar op / met zwaarder Toevallen van Koortsen aan te tasten. Dit begon met den vijftienden des Woensdags, en bygevolge / den Elfden dag na zijn Val. Des anderen Daags verhefte dezelve / en wierd doe nog meer verswaard, door een Braakinge en Loop, die 'er byquamen. Alhoewel op het Gebruik van wat Vleesnat, en eenige Medecijne, een weinig Beterschap volgde / zoo dat zijn MAJESTEIT dien Nagt wel sliep, en des Morgens (zijnde Vrydags) genoegzaam zonder Koorts was / verergerde nogtans merkelijk / de ziekte des Avonds, 't welk des Zaterdags, nog al toenam, alzoo datmen aan des KONINGS opkomste, begon te Wanhopen, gelijk by de uitkomste gebleken is / terwijl daar op des Anderen Daags / zijnde den 19 Maart, des Heeren Rustdag, zijn MAJESTEIT, 's morgens / ontrent Agt uiren / zijn GEEST overgegeven heeft in de Handen van zijn getrouwen Schepper, en den Ouderdom van LI Jaaren, IV Maanden, en V Dagen, na dat hy 13 jaaren, 3 Weeken, en 2 Dagen, de beroemde Konink-ryken van Engeland, Schotland, en Yerland, zeer gelukkiglijk geregeerd hadde.

Die buiten twyffel een ZALIGE geweest is.

Dewijl Niemant voor hem zelven / ongelukkig kan sterven, die Wel geleefd heeft / wie twyffeld dan of zijn MAJESTEIS Edele GEEST uitgaande, ook niet een zalige overgang in den Hemel gedaan heeft / en bygevolge / dat hy een Zalige Dood is gestorven / die zoo veel blyken van een Godvrugtig Leven, gegeven hadde?

Zoo

Zoo heuchelyk als dit was voor den KONING zelfs / die daar voor uit de verganklyke Tyd, in de gedurzame Eeuwigheid over gaat / en zyn Aarsse Kroon en Throon, met een Hemelse verwisselt / zoo Droevig en Alderſmertelykſt is het voor zyn Ryken, Chriſti Kerk, en het Algemeen, en onzen Staat. Met regt noemde de nu Tegenwoordig regeerende KONINGINNE, dit een Groot ongeluk, en een onuitſpreekelyk verlies voor die Koninkryken, gelyk ook het PARLEMENT in haar Aanſpraak tot dezelve. En in haar Brief, onlangs aan onze HOOG MOG. geſchreven / getuigde / dat des KONINGS DOOD, een groot verlies voor ganſch EUROPA is, en particulier voor haaren STAAT, welkers Intreſt Hy altyd met zoodanigen Valeur, en Voorzigtigheid, zorge, en Gedrag heeft voorgeſtaan. Zoo hebben het ook de STAATEN van HOLLAND begrepen / wanneer zy betuigen / gelyk 'er ook STAATEN van ons Land, zoo af getuigen, dat het een Funeſt, ongelukkig, en ontydig afſterven is, het geen zy met de uiterſte Smerte en Droefheid van haare ziele verſtaan hebben, herhinnerende haar aanſtonds het overgroot verlies, dat den STAAT der Vereenigde NEDERLANDEN, en ſpecialyk haar Provincie, daar door was overgekomen, in deze Dangereuze conjuncture van Tyden. Dat de STAATEN van HOLLAND en WESTVRIESLAND, die Qualen en Gevolgen, die daar uit ſtaan te ſpruiten, zoo hooge hebben aangezien, dat byna als Gedeſpereerd hebben, om daar tegen volkomelyk te konnen voorzien. Hoewel dezelve hand, die ons had geſlagen, ons weder konde genezen.

Wel voor Hem heuchelyk, maar voor ons zeer ſmertelyk, en een aldergrootſte verlieſt.

Inzonderheid / als wy aanmerken / in wat bekommerlyke Toeſtand van Zaaken, dat wy tegenwoordig ons bevinden. Men hoord van alle kanten / niet als van Krijk en Oorlog ſpreeken; men ziet ongewoone Preparatien tot groote ondernemingen maken / rontom zyn zyn wy als bezet met Magtige, en Looze Vyanden, en men heeft niet deze aannaderende Somer, geen kleine dingen voor. Men begon te vooren al Dagen te Tellen, waar in onzen VORST hier te lande verwagt, en na welkers komſte zeer gerekhalsd wierde / in hope / dat het Voorgenomen Werk, dan eerſt regt by de hand gevat zoude worden. In zulken Tyd, als men zoude moeten oordeelen, dat zyn Dood de Alderontydigſte zoude wezen / ziet daar zyn GEEST gaat uit, en men moet van Hem getuigen / de Groote KONING WILLEM de DERDE is geſtorven.

Inzonderheid, als wy aanmerken de bekommerlyke Toeſtand waar in wy heden zyn.

Maar zulſe zeggen / is de Geeſt uit het Lichaam gegaan, waar is nu het Lighaam zelfs / dat Stoffelyk Deel gebleven? Ik moetje / Toehoorderen, met de woorden van mijn Text antwoorden / die keerd wederom tot zyn Aarde, 't is het zelfde / of ik zegge / hy is ten Grave nedergedaald, om tot het Stof, zyn eerſte Wezen gebragt te worden. In het Graf, daar voor Hem geen Werk, nog verſinninge, nog Wetenſchap, nog Wysheid is / en waar na toe wy

Ligt vraagje waar is zyn Lichaam nu? Dog uit de Text Word dit beantwoord, 't Is na de Aarde, het Graf.

Hosted by Google

Alle heenen gaan, Pred. 9:11. Dat Huis der Zaamen-komste al-ler Levendige, onder wiens Geweld, een yegelijk Menſch van wat Staat, Geſlagt, Jaaren, of Aanzien ('t zy hem lief of leed) zeekerlijk gebragt zal worden; want wat Man leeft 'er die de Dood niet zien en zal, en die zyn Ziele zal bevryden van het Geweld des Grafs? Vraagd David, Pſal. 89:49.

Dit ſcheeld veel van tot ons Weder te keeren, om onze Gemeene zaaken, te hand haven.

Geliefde, wat ſcheeld dit veel van malkanderen / eertijds keerde, hy wederom op de Aarde, tot ons, onder de Levendige, wanneer hy door noodzaakelijke Toevallen van ons heen gegaan was / om de zaken van ons Vaderland te behandelen / de Behoudeniſſe van het Algemeen, en het nutrigſte voor Kerk en Staat te gelijk / tegen der zelver Dood vyanden te bezorgen / en ziet nu keerd hy beneden de Aarde van ons, om onder 't getal der Doode geſteld te worden. Hy, die wy gehoopt hadden / dat nu haaſt tot ons zou zyn wedergekeerd geweeſt / om als eertijds / onze Oorlogen te voeren / om een ſtryde voor onze Aangezigten uitetrekken, en een ſnorrende Magt van Vrankrijk met Spangie vereenigt / tegen te gaan, die is nu helaas! keerd weder tot zyn Aarde, het Graf gekeerd, ons alle hope van hem oit hier wederom te zullen zien, geheel afgeſneden hebbende / Wien nochtans nu wy NEDERLAND Marah, dewijl God bittere dingen tegen haar Schryft ENGELAND, Icabod, van wien zoo grooten Heerlykheid, als de Heere op zoo een Koning geleid hadde / niet weinig geweken is / en het naamlu Adem-Scheppende EUROPA, Magor Miſſabib, vermits zig nu weer Schrik van Ronds-om-vertoond.

Dit heeft God zoo behaagd, en hy heeft 'er Reden toe gehad. Op de zonden zyn zulke oordeelen bedreigd, die by ons veele zyn.

Toehoorderen, wat zullen wy zeggen? 't Heeft de Alderhoofſte God zoo behaagd, die met het Zyne mag doen, al wat hy wil, en niemant heeft regt, om hem daar over te vragen / waarom doet gy zoo. Denkt evenwel niet / dat Hy het zonder Reden heeft gedaan. 't was wel eer het woord van Samuel tot het Volk / indien Gy voortaan *Quaad doet*, zoo *zult gy Lieden*, als ook uwen KONING *omme-komen*, 1 Sam. 12:25. Nederlands volk heeft het ſchandelyk gemaakt / zoo dat van haar wel gezeid mag worden / als eertijds van het ſnoode Joodendom / dat het is / een Volk van ſwaare ongeregtigheden, verdervende kinderen, die den Heere hebben verlaten, den Heiligen Iſraels hebben gelaſterd, en zig vervremd, wykende agterwaars, Jeſ. 1:4. Wy hebben onze Hand tegens Hem uitgeſtrekt / en tegen dien Almagtigen ons geweldigtiglyk aangeſteld. Wy zyn tegen hem aangeloopen / met den Hals, en met onze dikke en hoog verheve Schilden. Wy hebben zyn Verbond verbroken / zyn Beeld geſchonden / zyn Wet overtreden / zyn Genade verwaarloost / zyn veelvuldige Zegeningen, tot Dartelheid, Overdaat, Hovaardye, en Opgeblazentheid veranderd / daar ons tot bekeeringe hadden moeten bren-gen. Hoog eens / wy Gods Heiligdommen, dikwils ver-misbruikt, zyn naam waarlooſt, zyn Dag ſchrikkelyk ontheiligt,

ligt, zijn Woord zeer oneerbiedigljk uitgesproken / zijn Bondzegelen onweerdig tot ons genomen / zijn Dienst smadelijk gelasterd, zijn Raad veragtelijk verworpen, zijn Knegten bitterlijk bedroefd, en zijn gunstelingen smadelijk bejegend. Ik was te lang, zoo ik hier alles uitbreiden zoude. Anders 't was ligt te toonen / dat 'er geen Zonden in de Wet zijn verboden, daar zig ons Land Aart, niet aan schuldig gemaakt heeft. Geliefde, wy zullen hier over ons zelven niet uitbreiden, hoewel wy in Staat zijn / om het te konnen toonen, dat een ygelijk zijn Weg grouwelijk bedorven heeft / door overtredinge van elk Gebod, maar dit zal by andere Gelegentheden, nog wel beter te passe komen.

Alleen, moet ik hier maar zeggen / dat de Zonde van te veel op PRINCEN te vertrouwen, die hier verboden, en van God zwaar bedreigd is / al mede geen kleine oorzaak daar van is. Van Gustavus Adolphus, dien beroemden Koning der Sweden, door zijn groote overwinningen, verhaalen de Historien, dat wanneer het Volk zoo grooten Hope op hem begon te zetten / en elk over hem met zulken gejuig aangedaan was / Hy daar uit zijn aanstaande Dood voorspelde / zeggende tegen die by hem waaren / onze zaaken gaan na wensch maar ik Vreese, dat God my over de Zotheid van dit Volk, die my alte veel opdraagd, en voor haar God houd, straffen zal, en betoonen dat ik een Mensse ben. God zy getuige, dat het my mishaagd. Dog my overkome, al wat God beliefd, ik weet, dat ik dit Werk onvoltrokken laaten zal. Zeeker / wy hebben (als wy 't zeggen mogen) alte veel op dezen KONING vertrouwd, even of het alles in zijne Hand stonde / en dat 'er voor ons niet te vreezen was / wanneer hy maar in 't Leven bleef / en onze Oorloogen tegen de Vyanden mogt voeren. 't Is waar / op de tweede oorzaaken ziende / hadden wy grond om wat goets te hoopen / voor zoo het God heeft behaagd gehad / Hem zoo lange te gebruiken, als een gezegend Instrument in zijn Hand / zoo dat wy naast GOD, het dezen KONING dank te wijten hebben / dat ons Nederland van het *Fransch* Geweld, en 't *Britze* Volk van Paperye en Dwingelandye, tot nog toe is bevrijd geweest. Evenwel hebben wy alte veel op Hem gezien / en gesteund, 't geen de Heere grootelijks mishaagd heeft / om dat hy alleen de Eere wilde hebben / en daarom weggenomen, op dat wy van den Vleesselyken Arm afzien, en alleen op hem vertrouwen zouden.

Inzonderheid wy hebben al te veel op dezen KONING vertrouwd, 't geen God wel meer met De DOOD zulke VORSTEN agtervolgd heeft.

Ondertussen hebben wy t' aan te merken / als een swaare slag, en een groot Oordeel, dat ons van God heden is toegezonden / die ons voor nog al swaarder, bill mogt doen vreezen. Wanneer de Heere, wel eer Israël bed van zwaare Oordeelen deede / zoo sprak hy byzonder van de rootste, en Voornaamste onder haar wegtenemen, Jes. 31: 2/ 3. De Heere, Heere der Heyrscharen, zal van Jeruzalem, ende van Juda wegnemen, dan.... Held, en den Krijgsman,

Ondertussen hebben wy 't als een zware slag, en Oordeel over ons te reekeken.

man, den Rigter en den Ouden. Den Overſten ven Vijftig, en den Aanſienelyken, ende den Raadſman, en den Wyzen onder de Werkmeeſters, en dien die Kloek ter Taalen is. **Waarom de** *Joodze* Rabinen, **een oud** ſpreekwoord **onder haar hebben**: Wee een *Land*, **of** VORSTENDOM, dat zyn *Heerſchers* BEGRAVEN moet.

Dewyl God op diergelyke, wel zwaarder laat volgen.

De Ervarentheid, **heeft het ook al meer als eens** bewaarheid. **leeſt in de** Godlyke Schriften, **en je ſult vinden; wanneer God / Vroome** Koningen **den Jooden** ontrok **door de** Dood, **dat 'er zwaare** Tyden, **en** Ellenden **op gevolgt zijn / om nu niet te ſpreeken van de** Kerkelyke **Hiſtorien / die diergelyke** Staaltjes **overvloedig bybrengen / ja zelfs hoe op de** Dood **van Godvrugtige** Kerken-leeraars, **ſchrikkelyke** Oordeelen **zijn gevolgd. De** Tyd **verbied my dezelve hier by te brengen / om dat ik nu na het** Einde **haaſten moet.**

Waar uit wy verder een Noodſakelyk Gebruik moeten maken.

't Geen hier nu nog overig **is** Toehoorderen, **ziet op het** Noodzaakelyk Gebruik, **'t welk wy** Levendige, **daar uit voor ons zelven te maken hebben / dat wy voornamentlijk tot deze** VIII Hooft-zaaken **brengen.**

(I) Dat wy over de DOOD van dezen VORST, met een regt gevoelige DROEFHEID aangedaan zyn.

(I) Dat wy over de DOOD **van zoo een** Roem-weerdig VORST, **met een regt** gevoelige DROEFHEID, **aangedaan zijn. Wy** Lezen, **dat wanneer die Godvrugtige** Koning JOSIA **was** geſtorven, **en in de** Graven **zijner Vaderen** begraven, **dat** ganſch Juda, en Jeruzalem ROUWE over Hem bedreven, **en dat** Jeremias **een** Klaaglied over Hem maakte, **desgelijks** / dat Alle Zangers, **en** Zangereſſen, **in haar** Klaagliederen **van hem ſpraken / 2 Chron. 35: 24/25. Zeeker / 't is nu ook Tijd voor ons / om** Rouwe **te bedrijven** / Klaagliederen **te maken / en in** Droefheid **tot malkanderen te zeggen / dat ten** dezen dage **een** VORSTHEER, **ja een** Groote in Iſraël gevallen is. **'t Paſt nu yder zijn** hertenvreugd te doen ophouden, **zijn** reije **in** Treurigheid **te veranderen.** Treurt **en** Weent; **u** lachen **voorde verandert** in Treuren, **ende** uwe Blydſchap **in** Droefheid. Jac. 4: 9. Klaagl. 5: 15. **Dat de** Waterbeeken **van** Tranen **langs de aangezigten biggelingen / en de** oogen **een** Sprink-ader **van** Tranen **worden; laat de** Rouwklage **ten dezen dage** groot zyn, **gelijk de** Rouw-klage **van** *Hadadrimmom*, in het Dal van *Megiddon*. Zach. 12: 11. **Dat de** plaatze **daar wy** ſtaan, gaan, **of** zitten, **zy een** Bochim **van tranen / als** Allonbachuth, **een** Eyke **des** weenens

Dit beginne (a) van de Hooge-Magten des Lands

Dat dit beginne van de *Hooge magten* **onzes** Vaderlands, **die daar toe reden hebben / om datze een** Voeſter-Heer **miſſen / die haare** Perzoonen hoog-waardeerde, **haaren** Staat **zeer beminde / haar** Onderdaanen **hertelijk genegen was / en haar billijke** Raadsbeſluiten **ten beſte van 't** *Algemeen*, **met al zijn vermogen zogt voort te zetten.**

Verder (b) Van Chriſti Kruis-Kerk.

Dat daar in voortgaa *Chriſti Kruis-Kerke*, **die daar toe zonderling verpligt is / om datze nu miſt / die haar** Opzienders **verdedigde / haar** Waarheden **voorſtond / haar** Geloove **beſchermde / haar** Leere **beleed / haar** Vyanden **tegenging / en haar** Heiligdommen **zoo getrouwelijk bewandelde.**

Dat

Dat daar in nabolge allerleye *Nood-druftige*, die 't billijk paſt / om datze nu niſſen / die haar regt bevorderde / en die in al haar Ongelegentheden zig toonde een trouwe Voedſter-Heer te zijn. Nu is 't tijd om te zeggen elk voor haar zelfs: Om dezer dingen wille weene ik, myn ooge, myn ooge vlied af van water, om dat de Trooſter, die myne ziele zoude verquikkkn, verre van my is, Klaag. 1: 16. Daar in volgen allerley Nooddruftige na.

Voor het laaſt / dat zig *Alle Neder-landers* ook daar toe zetten. 'k Betuig U L. dat gy met de Dogter Sions dog dag en nagt Tranen laat afvlieden als een beeke; en geeft u zelven geenruſte, uwen Oogen-appel houde niet op; maakt u op, maakt geſchrei des nagts in den beginne der nagt-waken; ſtort u hert uit voor het aangezigte des Heeren als Water Klaagl. 2: 18/19. Want je heb'er groote reden toe / dewijl gy nu miſt / dien beroemden Vorſt WILLEM VAN ORANJE uwen PRINS de EERSTADHOUDER van u meeſte Provincien, &c. die zijn Leven voor u zoo menigmaal in d' uiterſte gevaren heeft geſtelt / en aan wien gy de grootſte verpligtinge gehad hebt / en terwijl wy door zijn Dood d' Orangie ſtam / tot de Wortel toe uitgeruk zien. En voorts al le regte Nederlanders

(II) Dat wy in dit droevig ongeval, dog des Heeren Hand, en Opper-magt zien. Weeſt verzeekerd / dat Hy het regt over leven en Dood alleen heeft / bygevolge / dat aller Menſſen ſterven, van hem voortkomt. Als Hy zeid / Menſſen-kind, keerd weder tot het ſtof, waar uit je voorgekomen zijt, aanſtonds moet dat opgevolgd worden / en daar bald geen ogenblik uitſtel te nemen. Hy neemd maar den Adem weg, en daatelijk ſterven zy, Pſal. 104. 't Is waar / dat wel zomtijds door Toevalleu, die van buiten aankomen / der Menſſen Dood, meermaals veroorzaakt word / gelijk dit van onzen VORST, het veele zijn ongelukkige Val van 't Paard zullen wijten / maar evenwel moeten wy voor vaſt ſtellen / dat die buiten het beſtel der Godlyke Voorzienigheid, niet geweeſt is / bygevolge / dat het de Heere heeft gedaan / die alle dingen werkt na den raat zyns Willens, Eph. 1: 11. (II) Dat wy Gods Hand, en Opper-magt daar in zien, dewyl hy deze zaake zoo bewerkt heeft.

(III) Ziende deszelfs Hand in dezen / dat wy ons dog zorgvuldig wagten, om niet tegens Hem daar over te Murmureren, of zijn doen te berwiſten. Laat ons nimmer God tot Reden roepen, en hem afvragen / waarom hebt gy dit gedaan, dewijl hy de Opperſte Souverein zijnde / geen van al zijn Daaden beantwoord. Immers / gelijk het een Dienſtknegt niet betaamd / zijn Heer, of een Onderdaan zijn Koning eenige Reden van zijn Doen af te vorderen / nog minder wy Schepzelen onzen Maker, in dezen. Weet / dat 'er een verſchrikkelijk Wee over de zulke uitgedonderd is / Jeſ. 45: 9. Wee dien, die met zyn Formeerder twiſt, gelyk een Potſcherf met aardene Potſcherven! Zal ook het Leem tot zyn Formeerder zeggen, wat maakt Gy. Dat wy derhalven verſtommen, en niet de Oude Reeke uitroepen: Ik zal myn Mond niet opdoen tegen u, want Gy Heere hebt her gedaan. (III) Die ziende, dan ook daar over niet murmureren tegen Hem, als of hy niet wel met ons gehandel hadde.

Hosted by Google

Integendeel, da wy Hem daar in Regtveerdigen, en ons zelfs beschuldingen, als de oorzaak daar af zynde.

Indien wy al yets zouden zeggen, laat het dienen tot Regtveerdiginge van Gods Handelingen, en Beschuldiginge van ons zelven, dewijl gelijk wy even getoond hebben / God, om des Volks Zonden, meermaals haar Vorsten, door de Dood wegrukt / dus dan meenigmaal uitroepende: De Heere is Regtveerdig, en elk een van zyn oordeelen zyn regt. Onze weg en onze Handelingen, hebben ons deze dingen gedaan? Dit is onze Boosheid, dat het zoo bitter is, dat het tot aan ons herte raakt, Jer 4: 8. Wy hebben overgetreden, en zyn wederspannig geweest, daarom hebt gy niet gespaart, Klaagl. 3: 42. En nog rens / Klaagl. 5: 19. De Kroone onzes Hoofds is afgevallen, *O! Wee nu onzer, dat wy zoo gezondigt hebben.*

(IV) Dewyl dit ongeval, ook een Vrugt van onze Zonden is, dat wy onze Zondige Levensmaniere gaan verbeteren.

(IV) En door zoo verre / als in zeeker opzigt / onze Zonden, een groote oorzaake van deze Dood geweest zijn / dat wy elk tragten onze Zondige Levens-maniere te verbeteren, op dat ons nog niet wat erger overkome. Wy roepen U toe / De Goddelooze verlaate zynen Weg, en de Ongeregtige Man zyne Gedagten: Ende hy bekeere zig tot den Heere, zoo zal hy hem zyner ontfermen, Jes. 55: 7. Laat 'er dit maar de Vrugt van zijn / dat wy elk malkanderen ook daar toe opwekken / gelijk eertijds de Kerke, Klaagl. 3: 40. Laat ons onze wegen onderzoeken, en doorzoeken, en laat ons wederkeeren tot den HEERE. En als de Oude Jooden / zeggende: Kom laat ons wederkeeren tot den HEERE; Want hy heeft verscheurd, ende Hy zal ons genezen, Hy heeft geslagen, ende Hy zal ons verbinden, Hos. 6: 1.

Dat dit van Alle, en een Ygelyk geschiede, zonder onderscheid.

Dat wy dit niet alleen zeggen, maar ook doen, en zig hier Niemant in ontrekke. De Groote met de Kleine, de Kyke, zoo wel als de Arme, de Man met de Vrouwe, de Hooge Overheden, benevens haare Onderdaanen, de Leeraars en Opzienders van de Kerke, zoo wel als de Gemeene Ledematen, de Jonge met de Oude, de Dienstknegt met de Dienstmaagt, dewijl dat een ygelyk zijn weg zoo schandelijk bedorven heeft / en alzoo een Oorzaak van dit Quaad zijn geworden.

Dat dit beginne inwendig van ons Verstand, en Wille.

Hebben wy te vooren Inwendig met ons *Verstand* werkzaam geweest / om het minnoodige, ja niet zelden het meer zondige te kiezen / en in de bespiegelinge van dezelve / door Gedagten ons te verlustigen, laat het nu zijn / om het Aldernoodzaakelykste te weten / en ons zelven door H. Overleggingen, daar in gedurigh te vermaken. Hebben wy eertijds met onze *Wille*, het Goede tegengesproken / en het Quaade toegestemd / laat het ons nu regt anders doen / op dat blijke / dat in alles, alleen aan de H. Wille van God / hebben overgegeven.

Uitwendig van al de Leden onzes Lichaams,

wy voormaals Uitwendig, de Leden van ons Lighaam, schandelijk misbruikt tot Ongeregtigheid. Laat ons nu dezelve niet meer stellen der zonde tot Wapenen der Ongeregtigheid: maar ons zelven stellen Gode, als uit den Doode Levendig geworden

den zynde, en onze Leden tot Wapenen der Geregtigheid, volgens Pauli Leste/ Rom. 6: 13. Dat wy nu alle Sonde, den Dienst opzeggen/ en dezelve een Scheidsbrief geven/ tot een yder van dien zeggende: Heenen uit, wat hebben wy meer met u te doen. Dat wy ons zelven over alle onze voorgaande *onbetamelijke* Gedragingen, zoo ontrent God, op het alderhoogste schamen, op het diepste Verootmoedigen, dat op het Nederigste Belyden, en die op het bitterste beweenen, met dat opzettelijk Voornemen, dat wy na dezen zullen houden, en doen, alle de Geboden des Heeren, onzes Heeren, ende zyne Regten, ende zyne Inzettingen, gelijk zig Israël daar toe eens plegtelyk Verbond/ Neh. 9: 29. En om het alles in een te begrijpen/ wy Raaden je met Daniël, Cap. 4: 27. Breekt u Sonden af door Geregtigheid, en uwe Ongeregtigheid door Weldadigheid te bewyzen aan den Ellendigen, of 'er verlenginge van uwe Vrede quam. Op dat alzoo God, by de reets toegezondene/ nog geen swaarder Oordeelen over ons brengen mag. die wel gebruikende.

(V) Dat wy nu evenwel de Zaake van het Gemeen', niet geheel Desperaat stellen/ even of het nu met ons volkomen gedaan was. Zoodenken ligt onze Vyanden, die daarom zig over des Konings Dood, hertelijk verblyden, maar wy moeten anders doen. Niemant zegge/ als die wanhoopende Jooden/ Jer. 18: 12. Het is buiten hope. Wetende dat zulken Taal, een groot bewijs van Ongeloovigheid aan God is/ ende Afgoderye van ons Hert ontdekt/ maar door wy meer op de Magt van 't Schepzel, als op Hem gesteunt hebben. Dus roepen wy u toe/ met de Woorden van David tot de Mannen van Jabes in Gilead, 2 Sam. 2: 7. Laat uwen Handen sterk zyn, en weest dapper, dewyl uwen Heere (de Koning) Saul gestorven is. Hebben wy zoo grooten VORST, zoo Wyzen KONING, zoo dapperen HELD, en zoo Geliefden STADHOUDER verlooren, immers wy hebben ook nog een GOD, die Leefd tot in alle Eeuwigheid. Wat wy in die verlooren hebben/ konnen wy oneindigmaal meer in dese vinden, en wy zullen het 'er ook in zeekerlyk vinden/ indien w' het maar opregtelijk in Hem zoeken. Ziet de Hand des Heeren is niet verkort, dat zy niet en zoude konnen verlossen, nog zyn oore niet swaar geworden, dat zy niet en zoude konnen hooren, Jes. 59: 1. Roept dan met een verheven stemme/ uit Psal. 44: 50. Gy zelfs zijt onze KONING, ô God, gebied de Verlossinge Jacobs. Door U zullen wy onze Wederpartijders met hoornen stooten, in uwen Name zullen wy vertreden, die tegens ons opstaan. (V) Dat wy by deze gelegentheid van Tyd, niet geheel Hopeloos zyn, en al de Moet opgeven, even of 't nu ganselyk met ons gedaan was.

En Toehoorderen, om je 't wat nader te zeggen/ wy hebben nog al eenige Redenen, waar uit blijken kan/ dat wy de zaake niet geheel moeten stellen. Wy hebben nog Reden om te Hopen.

(1) dig is. een God, die Wys, Magtig, Goed, en Regtveermogen alzulke Volmaaktheden in Hem/ de Gron- (1) Om dat wy nog een

den

God hebben, die is

(a) De Alderwyſte.

(b) De Alder magtigſte.

(c) Het Opperſte Goed, die zyn Goedheid voormaals aan ons heeft getoond, als onder andere bleek ten Tyde van PRINS WILLEM den Eerſten.

Om niet te verge en de jaaren van 1672, en 1673. die veele onzer hebben beleeft, als wanneer wy in de uiterſte Naarheid waren, waar uit wy egter geret zyn geworden.

den van onze Hope wel zyn. Hy (a) als de Alderwyſte, weet middelen ter Hulpe en Verloſſinge uit te vinden / die al de Wyze dezer wereld / met malkanderen / niet zouden konnen verzinnen, en daar van hy ook al de Raadſlagen onzer Vyanden verpdelen / Dus mpeten wp dit ook van hem afwagten. (b) Als de Almagtige, kan hy alles uitwerken, wat hy wil, zonder dat Hem daar in ymant kan tegenſtaan, al waren zelfs Al de Magten van de wereld / in een geſmolten / dus moeten wp hopen, dat hy die op zyn Tyd / onſten goede nog openbaren zal / doende boven het geene wp bidden, of denken konnen / tot onzer Hulpe, en Verloſſinge. (c) Als het opperſte Goed, is hy genegen, om zig zelven als zoodanig te willen mededeelen, aan die Hem zoeken. Dat heeft hy in zoo veel gevallen, voormaals getoond / en waarom zou ik ook niet mogen zeggen / nu in deze bedroofde Toeſtand van zaaken.

Die de oude Hiſtorien hebben gelezen / weten in wat Jammerlijke Staat dat ons Land geweeſt is / doe men Gedagten nam / om alles te verlaten, en elders een Vremd Land opte zoeken / om daar in Veiligheid te mogen woonen. Doe PRINS WILLEM de EERSTE, die nolt volpzezen Vorſt, te regt een Vader des Vaderlands genoemd / een Voorſlag deedej van Molens in brand te ſteeken / het Land onder Water te zetten / en zig met Vrouw en Kinderen 't Scheep te begegen / en zoo op Gods Genade heen te dryven, om zig ergens elders nedertezetten. Doe men Penningen liet ſlaan / daar een Schip met Menſſen / zonder Roer op de golven dobberende / ſtond op afgebeeld met haar Handen na den Hemel opgeheven, roepende: Heere behoud ons, want wy vergaan.

En wat behoeven wp van zoo oude Tyden te ſpzeken / die maar wat Jaaren hebben / weten in wat Naare Toeſtant, dat ons Vaderland geweeſt is in den Jaare 1672 / en 1673. Wanneer men zoo veel Provincien in korten Tyd van ons afgeſcheurd zag / en dezelve onder een overheerſſende Magt van den Francen Koning gebzagt. Doe de Vyanden tot in Hert van Holland was in gedzogen / en dat men alle Dagen te gemoete zag / om ook dooz haar geweld overmeeſtert te zullen wozden. Doe men met bleeke-verwige Aangezigten / en betraande oogen malkanderen aanſchouwde. Doe men na het huis des Heeren, in een groote Meenigte opging / in gedagten / dat wp dit geluk niet lang meer na dezen genieten zouden / ja dat het wel ligt booz de Laatſte maal mogt wezen. Doe men van ons wel zeggen mogte / als 'er van Iſraël ſtaat / dat 'er een engen Band om onzen Lendenen geleid was, Pſal. 66. Dat God over ons uitgeſtort hadde de Grimmigheid zyn Toorns, ende Magt des Oorlogen, en ons Romtomme in Vlamme gezet, Jeſ. 42: 25. Zoo dat men ons wel mogt noemen / Marah, Ikabod, en Magor-miſſabib &c. Maar ziet daar de Goedheid Gods / heeft ons al wederom uitkomſte gegeven.

Ik

Ik zeide even / dat God ook zelfs nu nog in deze Tegenwoordige bedroefde Toestand van Tijden / ons blijken van zijn Goedheid geeft / en toond dat Hy in het midden van zijn Toorn, nog over ons des ontfermens gedagtig is. Wat dunkje Christenen, zoo het de Godlijke Voorzienigheid hadde behaagd / den Koning in het begin van't Voorleden jaar / ons door de Dood te ontrukken, wanneer de Vyanden op een onregtveerdige wijze / die Steden, welke onze Barieren, waren / en die wy in hadden, over al op eene Tijd / ganschl onverwagt in bezettinge namen / en zoo te gelijk onze Krijgs-benden, in haar Magt was beslooten, zonder te konnen uittrekken, als zy wilden, 't geen ons leede vreezen, dat ze alle wel tot Krijgsgevangene mogten gemaakt worden. Wanneer onze eigen Sterktens, zeer vervallen, en tegen een Magtige Vpand / ganschl niet bestand waren. Doemen dezelve van welgeoeffende Soldaten, ten krijge toegerust, zag ontbloot, en dat alzoo onzen Hollandzen Thuyn / scheen open te leggen, zulks dat zelfs veele Staatkundige mosten oordeelen / dat onze Toestand, ruim zoo bekommerlyk en gevaarlyk was / als die in den jaare van 1672, en 1673. geweest is. In wat overgroote verlegentheid de Hoog-Magten van ons Land, doe waren / hebben zy meer by haar zelven gedagt, als aan Andere gezeid, ja ook niet weinig te kennen gegeven in haren Brief, daar over aan zijn overleden MAJESTEIT van Engeland geschreven / die alle goede Patriotten, niet als met de uiterste ontstelteniſſe hebben konnen Lezen, terwyl ze door den druk is gemeen geweest. Ik zegge / had het God beliefd / Hem doe door de Dood van ons weg te rukken, zou het niet na ons oordeel veel ontydigt geweest zijn / en het 'er door ons vry droeviger uit gezien hebben? Dog door zijn Goegunstigheid liet hy Hem ons doe nog / schoon met een verswakt Lichaam / en heeft zijn Leef-tyd zoo lang verlengd, dat onze Alliancien met andere Buitenlandze Potentaten gemaakt / de Parlamenten van Engeland in een goede Eenigheid gebragt / onze Vestingen in een staat van noodige Diffensie gestelt / onze Heyrlegers in haar bepaalde Campemente betrokken / en op alle zaken onze Veiligheid betreffende / een zeer goede order is gestelt

Nu in deze Dagen ziet men die zelfs, nog onder de Teekenens van Gods grimmigheid uitschijnen, terwyl Hy onzen VORST al niet eerder door de dood ons heeft ontrukt.

Voegt een zonderling bewys van de Godlijke Goedheid ook nog by / t Hy de HOOGE-MAGTEN van ons Vaderland tegenwoordig zoo een Herte geeft / om de Handen in een te slaan, het Gemeene Welvaren boven haar eigen belangen te stellen / en alles wat daar is / met een onvermoeyden yver voor te zetten. Oordeelende gelijk het waarlijk zoo is / en zy zelfs zeggen / dat het eenige Middel onzer Behoudeniſſe (naast God) is, dat de STAATEN van de Provincien, en de LEDEN van yder van dezelve, de Handen in den Anderen slaan, en met malkanderen Cultiveren, een volkomen *Eenigheid*, *Liefde*, en de *Vertrouwelykheid*, om daar door den BAND van de UNIE der Vereenigde Nederlanden, by den anderen te houden,

En onze Hooge MAGTEN zulken eenpaarigen Hert geeft, om 't Gemeene Welzyn te bevorderen.

ende zaken van den STAAT in deze zwaare Conſtitutie van Tyden, met een goede en Naauwkeurige Correſpondentie, mitsgaders onderlinge HARMONIE, zoo binnen als buiten 's Lands ten Gemeenen beſte te handhaven. Wat dunkje / hebben wy daar in niet al zonderling des Heeren Hand te zien / en meenje niet / dat God ons nog hier door wat goeds wil doen hopen? Wy weten dat bekende Devys van onzen Nederlandze STAATEN op haare Munt geſlagen / *Concordia res parvæ creſcunt*, EENDRAGT MAAKT MAGT, of door EENDRAGT worden kleine Dingen groot, en 't is by d'ondervindinge in veelvuldige gevallen ook gebleeken. Daar tegen overſtaat / *Diſcordia Maximæ Dilabuntur*, de TWIST VERQUIST, of door TWEEDRAGT worden grooten Dingen klein.

Daar wy by-voegen, dat wy een God hebben die Regtveerdig is en zoo de grouwelyke Handelingen van onze, die ook zyne Vyanden zyn, wreeken zal.

En gelyk wy zoo gronden van Hope vinden in Gods Wysheid, Almagtigheid, en Goedheid, alzoo mogen wy ook zeggen / dat wy die hebben / (a) in zijn Regtveerdigheid, een wezentlijke Volmaaktheid, waar door God Regt doet, en een ygelijk vergelt na zijn doen. Ligt zultje zeggen / geeft ons dat Reden om bevreeſt te zijn / terwijl zig Nederland op het hoogſte aan Hem ſchuldig gemaakt / en zoo het verderf verdiend heeft / 't is waar Chriſtenen, maar denkt niet / dat onze Vyanden onſchuldig voor God zijn. Hoe is het met de Quaad-wreekende Geregtigheid van God over een te brengen / dat hy een VORST, als den Francen Koning is / altoos zoo voorſpoedig zou doen wezen / die zijn KERKE, op het alderhartſte vervolgt, en op de wreedſte wijze / de Belyders van zijn Waarheid heeft mishandeld; Die zoo veel gemaakte Verbonden trouwloozelijk verbroken, zijn plegtelijk gedaanen Eeden, met andere Vorſten, over zoo veel zaaken, niet gehouden, en zoo veel Onnooſel-bloed, in onregtmatige Oorlogen, om zijn eigen Glorie en Heers-zugt geboerd / vergoten heeft? Gewiſſelijk 't zal de Godheid eens verdrieten, hy zal der zig nog eens over wreeken, en hem doen gevoelen, dat Hy een verfoeyen van Hem heeft. Misſchien is de Tyd nu geboren / en wie weet / wat God nog in deze onze dagen doen zal; Ei laat ons Moed ſcheppen / en met de Geloobige Corinthiers zeggen / die ons uit zoo grooten Dood verloſt heeft, ende nog verloſt, welke wy hopen, dat Hy ons nog verloſſen zal, 2 Cor. 1: 10. Maar behalven die Volmaaktheden in GOD, Zoo mogen wy

(11) Heb ben wy nog Reden om te hopen, om dat 'er nog veele Regtveerdige in den Lande gevonden worden die 't Wel-wezen

(11) Ook hope ſcheppen / om dat 'er nog Regtveerdige in den Lande zijn. Wy weten hoe de Heere van Zodom getuigde / zoo 'er maar Tien, ja Vyf Regtveerdige waren binnen geweeſt / dat hy de Stad met deszelfs Inwoonders zou geſpaart hebben. Chriſtenen, door Gods Goedheid, is het getal nog wyd grooter. 't Is waar / dat 'er ook al een groot verval in 't Chriſtendom wordt gevonden / zoo dat de Godvrugtigſte niet meer zoo uitmunten, als wel in voorgaande Tyden / evenwel blijft het Wezen der zaake by haar / en dat zal nimmer van haar weggenomen worden / behalven / dat dit zoo Al-

ge-

gemeen niet is / of daar zijnder nog al veel, die haar in het Verborgen, voor den Heere nederleggen, en zijn Aangesigte ernstig zoeken door Gebeden, die zig als een Moses voor het Volk, in de breesse stellen / en met de Priesters, des Heeren Dienaars tussen het Voorhuis en den Altaar weenen, en zeggen, spaart u Volk, ô HEERE, ende en geeft uwe Erfenisse niet over tot eene smaatheid, dat de Heidenen over hen zouden Heersen, waarom zouden zy onder de Volken zeggen, waar is haar lieder God? Joel. 2: 17. Daar zijnder nog al die geweld op den Hemel doen / die haar beroepen op den Groote Naam van God / en Hem vragen: Heere, zoo gy onzer wild verderven, en aan de Magten onzer Vyanden overgeven, wat zultje dan met uwen grooten naam, en waarheid doen &c? Die daar zeggen met Daniel, Cap. 9: 18/ 19. Neigt uwe oore, myn God, ende hoord, doet uwe oogen op, en ziet onze verwoestingen, en de Stad, die na uwe naame genoemd is: Want wy werpen onze smeekingen voor u aangesigte niet neder, op onze Geregtigheden, maar op uwe Barmhertigheden, die groot zyn. ô Heer hoord, ô Heer vergeeft, ô Heer merkt op, ende doet'et, en vertrekt het niet, om uwes zelfs wille, ô myn God: Want uwe Stad, en u Volk is na uwen naame genoemd &c. Immers is het Heilige zaad het steunsel des Volks, Jes. 6: 13. en dit doet ons nog Hopen, dat die God nog zullen verbidden, op dat zijn Toorn niet tegen ons zoo mag ontbranden, dat er geen uitblussen, en voor ons geen heelen aan is / maar dat hy zijn Genade en Barmhertigheid aan ons bewijzen zal &c.

van 't gemeen by God op allerley wyze zoeken te behagen.

Daar en boven (111) laat ons nog moed schoppen uit de Regtveerdigheid van onze zaake. Ik zie Toehoorderen, op den Oorlog, daar wy tegenwoordig / hy dit bedroefde Toeval, zoo goet als in zijn / waar in wy nu zullen moeten optrekken / zonder dezen Vorst, tegen looze, booze, en magtige Vyanden. God weet / dat wy dit zelfs niet hebben gezogt, schoon dit onze Vyanden wel zullen voorgeven, maar dat wy op allerley wijze gedrongen worden / het zweert in de Hand te nemen / en om ons te stellen in een staat van Defensie, indien wy van haar niet willen overheerst, en ten hoogsten ongelukkig gemaakt worden. Voor zoo verre nu aan de zijde onzer Vyanden, dit werk gansch onregtveerdig word begonnen, en tot een vervloekt oogmerk aangeleid, mogen wy hopen, dat God d' onderneminge van zoo heilooze Vyanden niet en zal zegenen. Om nu niet te spreeken van al zijn onderdrukkingen, dien hy Gods Kerk, van Tijd tot Tijd aangedaan / en van zoo veel verbondbrekinge, en Meineedigheden, waar aan hy zig zoo meenigmaal schuldig gemaakt heeft / daar wy te vooren ook al pets van gezegt hebben / dat God gewisselijk eens over hem zal't huis zoeken. &c. Maar behalven dit alles / hebben wy ook nog

En (111) dewyl de zaake, die wy nu Hand-haven, een Regtveerdige is, tegen onze Vyanden, die ons onregtveerdig onder drukken, en verderf zoeken.

Hosted by Google

(VI) Dewyl de KONINGEN Sterven mogen de mind're daar op ook wel staat maken.

(VI) Aantemerken / dewyl wy nu zien / dat ook KONINGEN sterven, dat der PRINCEN Geest uitgaat, en zy wederom keeren na haar Aarde, zoo laat ook elk die nu van Minder Aanzien, en Weerdigheid zijn / daar op voor hem zelven wisse Staat maken. Salomon getuigd ons / dat 'er geen Menssе is die Heerschappye heeft over den Geest, om den Geest in te houden: en geen Heerschappye heeft over den dag des Doods, ook geen geweer in dezen Strijd, Pzed. 8: 8. Te weten / om dezelve te konnen overwinnen. Bygevolge / dat wy Alle eens zullen moeten sterven, 't Was krachtig van een Heidens Poeet gezeid / dat de Goden zelve, de DOOD, die Alle Menssen gemeten is, zelfs niet van zoo een Man konnen verdryven, die bemind is. Wanneer den Keizer ANTHONINUS op zijn Dood-bed lag / en begon te voelen / dat zijn Einde, naderde / zoo spraak hy tot Al zijn Vrienden, die by Hem waren deze Woorden: Ik zegge U Alte zamen Adieuw, ik gaa voor heenen, Gy lieden zult my haast volgen, daarom maakt 'er u toe vaardig. Denkt dat ook onzen Overleden VORST, ons dit nu met zijn Dood Lichaam toeroept / dat wy ook eens uitgaan, en Alle tot onze Aarde zullen wederom keeren. Want het is den Menssе gezet eenmaal te sterven, Heb. 9: 24. De Dood is een *Heerscher*, die alles onder zijn Magt brengt: een *Majer* wiens scherpen Zikkel, niemant kan ontrukken, een *Roover*, welkers vergiftige pylen een gelijk aantreffen / en een wreeden Viand, die alles overwind, en van niemant kan overwonnen worden; die op zijn Voorhoofd, dit Devijs met groote Letteren geschreven draagd / *nemini cedo*, dat is / Ik en wyke voor niemant. Wy maken hier over geen breeder Uitbreidinge, of brengen Redenen by, waar uit blijkt / dat dit Noodzaakelyk zoo zijn moet / wy hebben dat in een ander Werk uitvoerigh gedaan.

Ziet onze Vier Laatste Uit-Einden der Menssen van Pag. 44, tot. 191.

Zoo hebben verscheide Heilige in de Schriftuure geroemd, gedaan.

Alleen moet ik hier maar kortelyk eenige Exempelen van zulke aantoonen / die ons daar in voorgegaan zijn. Zoo vinden wy in de Godlyke Schrijften van verscheide Heilige, en in wereldze Geschiedboeken, van groote Heidense Menssen aangeteekend / die veel werks hebben gemaakt / om zig haar Sterffelykheid veel te binnen te brengen. Hoe getrouw was Job in dat werk / wanneer hy tot zijn God zeide: Ik weet dat gy my ter Dood brengen zult, en tot het Huis der Saamenkomste aller Levendige, Job 30: 23. Den Godvrugtige David, wanneer hy spraak van de Dood en het Graf, Psal. 6: 6. En zijn God vierighlijk bad / Psal. 39: 5. Heere maakt my bekent myn Einde, en welke de maat myner Daagen zy; dat ik weete, hoe vergankelyk ik zy. Den Vroomen Heman, Psal. 88. Den getrouwen Moses, Psal. 90. En met andere. Joseph van Arimathea, die in den Euangelio staat aangeteekent voor een Ryk Man, een Discipel Jesu, en een eerlyk Raadsheer, die ook zelve het Koningryke Gods verwagtende was, Mat. 27: 57. Vergeleeken met Mat. 15: 43.

Die

Die van zijn Lusthof een schole des Doods hadde gemaakt/ terwijl hy in het midden van dezelve zijn Graf stelde / op dat hy daar in en uit gaande / altijd zoude gedenken aan zijn Sterffelykheid, Joh. 19: 41.

Hoe zeer hebben zig zel de Heidenen tot deze pligt niet geschikt / terwijlze op verscheide haar zelven hebben getragt / een diepen indzuk van haar Ster ykheid te geven. Hier toe lieten zommige haar Dood-kiste in haar leven maken; andere lieten haar alle dagen dooz een Dienaar dat toeroepen; of ze gebzuikten doode Geraamtens, die ze haar voorstelden / of yets anders Soo wozd 'er getuigd van de Roomsche Keizeren Adrianus, en Carel de V., datze haar Dood-kisten hadden in haar leven laten maken / en dezelve niet haar over al omvoerden. Van den Keizer Maximilianus de I. dat hy te Inspreuk, een Stad in Duitsland, vertoond zijnde een zeer hoftelijk Paleis, dat dooz hem was gebouwt gewozden/zijn oudsten Kamerlink in't oore luisterde: 't geen deze Werk-baazen alhier gemaakt hebben, is een zeer treffelyk Meester-stuk: evenwel staat het my niet aan: daarom denk ik een ander Huis te laaten bouwen, dat my veel beter gelyken zal. 't Geen hy ook niet lang daar na deede / dog wat was't dooz een Huis? Hy liet zijn Dood-kiste, en Dood-kleed, en voorts wat meer tot zijn dood Lichaam noodig zoude wezen / veerdig maken. t' Huis zijnde / liet het hy het zelve bewaken van zijn Dienaars waar dooz veele van zijn Hovelingen zekerlijk geloofden / dat het des Keizers Schat-kiste was / en uitgaande / liet hy het zelve over al met hem omvoeren / op dat hy altoos / en over al / aan de Dood gedenken zoude.

Ja ook de Heidenen hebben daar haar werk afgemaakt als

Keizer ADRIANUS én KAREL de tweede.

Van Alexander Severus wozd ook getuigd / dat hy zijn Dood-kiste in zijn leven hebbende laten maken / dezelve gezet hadde in zijn Slaap-kamer; dat hy somtijds daar in ging nederleggen, en meermaals op dezelve met zijn vinger klopte / uitspreekende deze Woozden: *Tu Virum capies quem totus orbis terrarem nunquam capere potuit*, dat is / gy zult de Man omvangen, dien de geheele werelt niet heeft konnen omvatten. En 't was wel eer een oud gebzuik by de Romeinsche volkeren / datze in haar Zegenpzalingen over haare Vianden / een Hellebaardier op den Triumph-wagen stelden / die den zegenpzalenden Overwinnaar, in al zijn pzagt toeriep: *Memento te esse mortalem*, gedenkt dat gy een sterffelyk mensche zijt.

ALEXANDER SEVERUS, die in zyn leven zyn Doodkist had laten maken.

De Egyptenaaren hadden onder haar dooz een gewoonte / datze een geraamte van een dood mensche vertoonden / zoo menigmaal als ze met malkanderen vrolijk aan Tafel zaaten / en dat die / welk dit de Gasten vertoonde / met luidere stemme deze Woozden: Eet, Drinkt, weest Vrolyk, maar ziet dit aan, en denkt t het korts hier na met u lieden ook alzoo zal gesteld wezen. Och dat zulks ook gepraktiseert wierde in groote Gastmaalen, en Bruilofren, daar menigmaal zoo veel dertelheden, en ongehoozde ongebondenheden gepleegt wozden / ligt dat dezelve wat beter begonnen, wat stigtelijker

DE EGYPTENAAREN lieten zig dat te binnen brengen, in haar grootste Gastmaalen.

ker bygewoont en wat Chriſtelijker voltrokken zouden worden. Soo word van Prolomeus Koning van Egipten gemelt / wat hy altoos op zijn Tafel een Doods-hoofd liet zetten / en gelaſte een zijner Dienaren / terwijl hy bezig was met eten / uit te roepen: Ziet Heer Koning, zoo zult gy ook nogeens worden. En van Philippus Koning van Macedonien, dat hy (door zyn meenigvuldige victorien zeer hoogveerdig gewoorden zijnde / en daar na gedenkende aan de ongeduyrige en veranderlyke ſtaat des menſchen) een van zijn Kamerlingen geboden hadde / hem elke morgen / voor zijn Morgen-groet, toeteroepen: Gedenkt Heer Konink, dat gy een menſche zijt, en ſterven zult.

En de Keizeren van Conſtantinopolen, by haar Krooninge.

Van de Keyzers van Conſtantinopolen, vinden wy in de Geſchiedboeken aangeteekent / datze op den dag haarer Krooninge, een Steen-houwer met verſcheide Marmer-ſteenen, laten by haar komen / op datze daar uit een voor haar Graf-ſteen kiezen mogten / gelyk dan ook den Steen-houwer den Keizer met deze woorden aanſpreekt:

Elige ab his ſaxis ex quo (invictiſſime Cæſar) Ipſe tibi tumulum me fabricare velis.

Dat is.

Onwinbre Keizer, kies' uit welk van deze Steenen,
Gy wilt ik maken zal een Graf voor uwe Beenen.

Waar ontrent uitbreiding kan gemaakt worden.

Ik hou dit hier bequaamelijk aandringen, op alle Groote en Aanzienelyke in deze Wereld, die vervolgens van minder Rang, of verſcheiden Staat zijn / met bypoeginge van de Redenen, waarom / de Tijd, wanneer / de Wyze, hoedanig dit werk behoorde te geſchieden / maar ter bekortinge, ſtappen wy dit alles voorby. 't Geen wy verder hebben te betragten is.

(VII) Dat dezen onzen verſtorven VORST, nimmer by ons ſterve, door HEM te vergeten, maar door een Geduyrige Gedagteniſſe, altijd by ons Leve.

(VII) Terwijl onzen VORST nu geſtorven is / door de uitgang van zyn GEEST, dat hy dog nimmer by ons en Sterve, door de uitgang van zijn Geheugeniſſe by ons. 't Geen aan de Regtveerdige beloofd was / dat zijn Naam in Zegeninge zou zijn / dat moet voor al aan zoo een Groot KONING en Regtveerdige bewaarheid worden. Hy heeft de Kerke Gods / en onzen Staat, alte veel trouwe Dienſten, zoo veel Jaaren na malkanderen gedaan, als dat hy zoo ligt van Ons zou vergeten worden. 't Was een onverſchoonelijken Ondankhaarheid voor al het goede, dat wy onder Gods Zegen, zoo langen Tijd van HEM hebben genoten / als wy niet met veel Hertelykheid aan hem gedagten. Men regte hy HEM ter EERE, een hoog verheven Beelteniſſe op, niet van Goud of Silver; van Melaal of Marmer, dat in zig zelfs Dood / en onbeweeglyk is / maar

een

een Levendig Beeldenisse; van al zijn overtreffelyke Deugden, in ons Herte, die als een Heldere Middag-zon, uit hem afgestraalt hebben / en die by Alle die ons zien en kennen, ook van ons gezien moeten worden / &c.

(VIII) Maar / om tot het Einde te komen / wy hebben H. L. nog voor 't laaste te zeggen / dewyl wy nu zien der Vorsten-Dood, agtervolgt met haar Heenen-gaa, na 't Graf, dat wy levendige, dan ook nu niet meer op PRINCEN, of eenige Andere Menssselyke Magten te VERTROUWEN hebben / dit beoogt hier onze Propheet wel bysonder / gelyk uit zyn Woorden blykt. Wy zeggen met den zelven / uit Psal. 118: 8/9. 't Is beter tot den HEERE Toevlugt te nemen, dan op Menssen te Vertrouwen: 't Is beter tot den Heere Toevlugt te nemen, dan op PRINCEN te vertrouwen. Immers dit komt (1) met het Godlyk Gebod alderbest overeen, die dit nogmaals van ons afvorderd, dat wy daarom te meer verschuldigt zyn &c. (2) Dit dient tot meerder Luister en Verheffinge van God, inzonderheid van zyn overtreffelyke Hoogheid, eindelooze Wysheid, onwederstandelyke Mogentheid, onbegryplyke Goedheid, en onfeylbaare Regtveerdigheid, die alles / als zoo veel kragtige Gronden van ons Vertrouwen moeten zyn / daar van wy de Uitbreidinge aan H zelven overlaten / dewyl wy daar na over die Stoffe in een andere Predikatie, wat breeder denken te spreeken. Eindelyk (3) Dit strekt tot ons allergrootste Heil, en Geluk, dewyl wy dus tot Onderwerpen, van al die troostelyke Belofren, aan die op den HEERE Vertrouwen gedaan / zeekerlyk zullen gesteld worden / dat is / wy zullen gezegent zyn. Jer. 17: 7. In alles wat wy zyn, wat wy hebben, en wat wy ondernemen zullen. Wy zullen wezen als de Berg Zions, die niet en wankeld, maar blyft in Eeuwigheid, Psal. 125: 1. Wy zullen in een hoog vertrek gestelt worden, Spreuk. 29: 23. En om het alles in een te begrypen / wy zullen Welgelukzalig zyn / Spreuk. 28: 25.

Eindelyk (VIII) dat wy nu in 't vervolg leeren, niet meer op PRINCEN te vertrouwen, maar alleen op den Heere

Tot dien Einde / dat wy nu (1) onze Toevlugt, in alle voorvallende gelegentheden / alleen tot den Heere onzen God nemen / onze weg op hem wentelen, zyn Aangezigte door een waaragtige Bekeering, opregte Geloofs-oeffeninge, en vierige Gebeden steeds zoekende &c. (2) Dat wy berusten in die God / verzeekerd zynde / dat hy alleen Magtig is om ons te konnen helpen / en al onze zorge op hem werpende, wetende dat in den Heere een eeuwige Rotsteen is, Jes 44. (3) Dat wy stille zyn, en wagten op het Heil des Heeren, met de Kerke, Klaagl. 3: 26. Uitziende na den Heere en wagtende op den God des Heils, Mich. 7: 7. Onderrussen wat 'er van onze kant / in opzigt van een goede Eenigheid onder malkanderen, van gehoorzaamheid der Onderdanen aan onze Wettige Overheden, en van de Hooge Magten des Vaderlands ten beste van 't Algemeen, gedaan kan worde / dat dit geschiede.

Waar toe verscheide dingen konnen gebragt worden.

Hosted by Google

Zoo hebben wy nog wat goets te verwagten.

Ondertuſſen verwagten wy ook de Dood van andere Vorſten, die ons nu benauwen, dat haar Geeſt ook uit haar Lichaam eens zal uitgaan, datze tot haar Aarde zullen wederkeeren, en dat het Heil der Vianden in haar Leven gezogt / en verwagt / verydelt zal worden en dat JEHOVA in zulken veiligen ſtaat van Geluk, en Voorſpoed nog eens zal / dat wy genoemd zullen mogen worden / een Jeruſalem, een gte des Vredes. AMEN, het zy alzoo.

EYNDE.

Hosted by Google

GEHEEL NEDERLAND
IN
ROUW-BEDRYF
Vertoond over de DOOD
VAN
ILE DE ER E,
Koning van Engeland, Schotland,
Vrankryk, Jerland, Erf-Stadhouder van
Gelderland, Holland, Seeland. &c.
Kapitain Generaal, en Admiraal,
te water, en te lande. &c.

Na het onberispelike Voorbeeld van gantsch Juda, en Jerusalem, over Josia, de Koning van Juda, uyt 2 Chron. xxxv. 24, 25. *Verklaart, en toegepast,*

Door JOHANNES VECHOVIUS,
Dienaar JESU CHRISTI voor de Gemeintte
binnen TIEL.

Tot *TIEL*, by JAN van LEEUWEN,
Boekverkoper, Anno 1702.

Hosted by Google

„ *Alia ex aliis cura Fatigat,*
„ *Vexatque animos nova tempeſtas.*

„ *Firma columna domus, patriæ ſpes*
unica terræ
„ *Heu! cecidit!*

„ De adem onſer neuſe, de geſalfde
„ des Heeren, is gevallen in de groe-
„ ve des doods: van welke wy ſei-
„ den, wy ſullen onder ſyne ſcha-
„ duwe leven!

„ Evenwel is God myn Koning, van
„ ouds af, die verloſſingen werkt
„ in 't midden der aarde. *Pſ.* 74: 12.

ord uytgegeven vol-
gens Kercken-Ordre deeſer
Landen.

Hosted by Google

AEN DE
GODSDIENSTIGE
LESERS.

GElyke reden, als my voor *seven jaren* bewogen, om onse gedane Lykrede over de *dood*, van de *Koninginne* MARIA STUART, *gesegender gedagtenis*, ten nutte van het gemeen, mede te deilen, hebben my nu wederom aangeset, om ook *deese*, over de *uytgank* van WILHEM de DERDE, haar *geliefde Gemaal*, desgelycx te doen uytgaan. Gelyk de *eerste*, niet sonder *stigting*, en *beweging* is gehoord, en gelesen, verhopen wy ook, dat ook dit tweede *werkje* van *onse liefde*, niet *idel sal bevonden worden in den Heere*; en de *vrugt daar van syn sal*, eene *droefheid*, die *na God* is, *werckende een onberouwelike bekeering!*

Gy sult daar in vinden G. L. eene vereischte *verklaring* van de textwoorden, en in de *toepassing*, een nader *vergelyk* van onse nu *Salige Groot-Vorst*, met de *Koning Josia*, so ten opsigte van desselfs *afkomste*, *geboortte*, *levenswyse*, als anders: waar van een *kort*, en *beknopt*, *Historisch* verhaal is ingevleid. Van

Aen de *Godsdienſtige* LESERS.

Van het *rouw-bedryf* der *ouden*, heb ik nu *minder* geſproken, om dat in de *Lykrede over de Koninginne*, reets breder my had uytgelaten: waar toe de Leſer dan ook word heengeweſen, die begeerig ſyn mogt, om nauwkeuriger berigt, daar van in te nemen.

Ondertuſſchen, als ik voorgemeld *einde*, ook maar in *ſommige*, ſal bereikt hebben, ſal ik *God danken*, die *genade* heeft gegeven, tot *ſtigting*, en *bekeering* ten *leven*; want ook daar toe, *ſpreken de regtvaardige*, *na dat ſy geſtorven ſyn*, te weten door haar *voorbeeld*, en *gelovige wandel.*

Dit eene moet daar toe doen, dat vermits ons *affyn* van de *Perſſe*, verſcheidene ook *ſinſtoorende drukfeilen* ſyn ingeſlopen, die wy voor het meerendeel *agter aan* hebben laten ſtellen, op dat daar iemand ſtuit, daar door mogte geholpen worden, en deſelve gunſtiglik verbeteren wilde, ſonder ons (ten onſchuld) daar in te betrekken.

De *Heere* rigte, en beſtiere den
ſin uwer gedagten!

Hosted by Google

GEHEEL
NEDERLAND
IN
ROUW-BEDRYF
Vertoond over de DOOD
VAN
WILHEM DE DERDE
UYT

2 *Chroniken* XXXV: 24, 25.

Ende gantſch Juda, ende Jeruſalem bedreven rouwe over Joſia. Ende Jeremia maakte een klaaglied over Joſia: deſgelicx alle Sangers, ende Sangereſſen, ſpraken in hare klaagliederen van Joſia, tot op deſen dag; want ſy gavenſe, tot een inſetting in Iſraël: ende ſiet ſy ſyn geſchreven in de klaaglieden.

Inleiding van het rouwgebaar der ouden, over de dood van hare Helden, en Weldoenders.

v. Laudat. funeb. Fr. Spanh. Celſiſſ. Herois. Fr. Henr. dict. Leid. IV. Eid. Maji 1647.

Is van de eerſte aal-oudheid af / by alle geſchikte volken / bruiklijk geweeſt / over de dood van hunne weldoenders, en ontzielde Helden, op de allerplegtigſte wyſe / rouw te bedryven. Tempels, en Gods-huyſen plegen alsdan geſloten te worden: een algemeen vaſten te worden uytgeroepen / de klederen te worden geſcheurd, en allerlei rouwgebaar, met geween, en gehuyl, by de wegen / en op de ſtraten / te worden vertoond; terwyl ook onder deſen de deugd, en dapperheid van de afgeleefde / ten beſte van 't gemeen aengelegd / lupdheel pleeg te

wozden uptgeroepen: en so als nieuwe stoffe / upt geopende welke hier voozt gebzagt / om de tranen / en dzoefheid te doen vermenigvuldigen.

Want ook hier toe diende by de Romeinen, dat een van de naaste in het bloed als het Lyk uptgedzagen wierd / op de markt een hoog gestoelte bestlom / en van daar tot alle het omstaande volk / eene rede voerde / over alle de daden / en deugden / van de overledene.

*) *Antiq. Rom. Hildebr. compend. ad Funus.*

En voozwaar / of schoon ook anders wel in omstandigheden / by de volkeren / in deesen gesondigd / en misdaan wierd / was egter het rouwklagen selfs / over al sulke dooden, niet sonder rede. Want gelykerwys / wanneer een van die twee groote Werelds-lampen, Son, en Mane, van de Schepper gestelt / tot heerschappye van de dag, ende de nagt, eene onverwagte, en buyten gewoone stuymenis / en zwartverwige toning onder gaat / sulcx niet sonder schzick kan wozden aengesien / als 't ware een lyden van de natuire selfs / en voorspel van grooter kwaad / 't geen nog te wagten stond; so wozden dan ook billik de dooden, en het ondergaen van de aardrycx-Sonnen, en Lampen Israëls, dat is groote Vorsten, magtige, en goeddoende Koningen, bysonder / als die ook Voester-Heeren syn van de Kercke, aangesien met verbaastheid, rouwe, en ontsettinge; als waar op ook niet seldsaam gevolgd syn / na verdiensten van het volk, de dzoevigste nederlagen / en beklaaglicxste ondergank van Land en Steden.

Overgank tot de Textw.

Dog op dat ik niet schynen mogte / in deese myne Booz-rede / alleen my te willen behelpen / of te dienen van het voozbeeld van niet Heilige volken, siet daar in ons Heilige voorschrift, ook dat van het doenmaels alleen 't heilige volk Gods, namentlik Juda, en Jerusalem: alwaar God selve als syn vier, en haardstede nog hadde; dewelke eenparig, en als een eenig man, rouw bedreven, over haren Koning Josia.

En op dat ook niemand dit volcx voorbeeld mogte verdeelen / als of ook sulcx wel buyten de goddelike goedkeuring mogte geweest syn / so wozd ook selve daar toegedaen / dat onverdenkelike van so Heilige, en ernstige Profeet Jeremia, die immers het alderminste kwaad soude bestraft hebben; deese dan heeft een klaaglied gemaakt over Josia de Koning: gelyk ook / als na syn voorbeeld alle Sangers, en Sangeresses, dewelke in hare klaaglieden, van Josia spraken, tot op later dag: en syn ook deselve gegeven / tot eene insettinge in Israël: en trouwiger gedagtenis / als ingeschreven, in de klaaglieden.

Voorstel ontrent tegenw. treurgev.

Behalven dat dus myn toeleg / tot een klaagrede, reets geregtvaardigd is / upt gelyken dan van so groote Profeet, als Jeremia was / so houwd ik my ook wel verseekerd van uw alles seer ernstige begeerte, waar aan niet scheen / te sullen voldoen / ten sy / als upt uwen

uwen name / ook een klaagſtem (met ſo veel andere) had opgeheven / over ſo onverwagte / en als verhaaſte dood, van de beſte aller Koningen, de grootſte Weldoender aan ons Land, en volk, onſe dierbare Stadhouder, en getrouwſte, en aller da perſte Voorvegter, die nu ontrent dertig jaren lanck, door ſyn e raad / voorſigtig / en kloekmoedig beleid / en gewapende / het Land heeft beſchermd / bewaard / en voorgeſtreden; ſo dat het niet ten proye van ſo magtige vyanden (als wy onder deeſe ſo wel gehad hebben) is gewordeu ofte overgegeven: die gelyk de overzeeſche Koninkriken van Papery, en Slaverny, door de godlike hulp, en toedoen, heeft verloſt, en ontſet, ſo desgelicx den Nederlandſe Tuin, heeft beveiligd / en bewaakt / ſo dat geene van deſſelfs ſportten ſyn verbroken, tot op den hupdigen dag; maar de lieve Vryheid bewaard / en onſe ſchoone Godsdienſten, in hare volle ſuiverheid, als nog gepleegd worden.

De dood van onſe veelverdiende Stadthouder.

Veel / ja met allen veel ſyn Neerlands inwoonders verpligt / tot een eeuwige dankſegging, en onſterffelike roem, van de doorluchtigſte Voor-ouders, van deeſe Vorſt, de Princen van Orangie, Wilhem de eerſte, Maurits, Frederik Hendrik, Over-Groot-Vader, Oudoorn, en Groot-Vader van deeſe, als die de grondſlag, en vaſtigheid, van Neerlands gemeene beſte, hebben gelegd in / en door hun goed, en bloed, en ontrent tagtig jaren lank, de hooge, en gewigtige waardigheid, van Stadthouder, en Kapitain Generaal bekleed hebben: die ſo veel Steden, en Sterkten hebben overwonnen, en ingenomen / ſo veele Veldſlagen hebben gewonnen / waar door het jock, en de boeyen van de Spaanſe Mogentheid ſyn verbroken, en van onſen halſſe afgeſchudt, en nevens de Vrede, en vryheid van volk, en Gods-dienſt, aan de magtigſte monarchy, is afgepraugd gewordeu; nog meer egter / moetten wy bekennen / uyt aanmerckiug van dit alles / aan deeſe laatſte, Wilhem de derde, verſchuldigd te ſyn! als die in ſo veel oorlogen, met niet min magtige vyanden, te doen hebbende / met onbeſweken moed, en dapperheid ſo te water, als te lande betoond / behalven dat drie Koninkriken, op een wonderdadige wyſe heeft verloſt / dit Landt, ſodanig heeft beſchut / dat den opgeſwollen hoogmoed van de vyand, en het overgroot geweldt, van ſeer talrike beſtryders hebbende afgeſtorvd / en door rook, en viervlammen van donderende doodbuſſen ſynde heengeſtort / meer dan eens de gewenſchſte Vrede heeft doen toebrengen.

Aan wien de verpligting van het Land ſeer groot is.

Dies men ook / in deeſen opſigte (onbenadeeld de eere van imand) kan / en moet ſeggen / andere hebben hare duiſenden, maar deeſe de tienduiſenden verſlagen!

Dog daar nu wederom dit Landt, nevens een groot gedeeltte van Europa, door nieuwlicx opgeſtookte viervlammen, des oorlogs,

En wiens hulp, en raad nu voor al nog nodig was.

(vermits het t' ſamenvoegen van de Spaanſe, met de Franſe Mogentheid) ſcheen bedzeigd te wozden / en ſo de raad, en het beſtier van deeſe dappere, en onverwonnen Held, en Koning, het allernodigſt ſcheen / en wp in uytgeſtrekt verlangen, na die gewoonlike overkomſte, als reikhalſende uptſagen / ſiet even in dit gewzigte van tyden / daar wp ons boeden met de ſoette hoop / van deſ Koninex herſtelling, tot geſontheid, komd ſo onverwagt / die allerdroevigſte tyding, van de Bzitſe kuſten tot ons overrollen / dat de geſalfde Majeſteit van Engeland, onſe diergeliefde Stadthouder, dooz een ſchielike / en als verhaaſte dood, na vier dagen ſiekte, upt den lande der levendigen is afgeſneden, en weggerukt.

Door een onverwagte dood afgeſneden, geeft de grootſte oorſaak, tot rouwklagten.

Ik ſal ligt niet feilen / wanneer ſegge / dat nopt droeviger dag, ſo lang het Nederlandſch gemeene beſte geſtaan heeft / boven ons hoofd is opgegaan / dan even die negentiende van de maand Maart, op welke Wilhem de derde Koning van Engeland, en Stadthouder van Neerlands Provintien, ons afgeſtozven is; voornamentlik in aanmerckíng van tegenwoozdig geſtel van tyd / en ſaken / als waar in ſo opt / de hulpe, en het beleid van deeſe Grootvorſt, ons van noode was. Getuigen ſyn de Legers, en Krygshoofden, die alle met evenbegeerige oogen, na ſyne bevelen wagtende waren; en daar nevens alle des Lands inwoonders / ſo veele daar oogen in het voorhoofd hebben.

Gzoot en regtvaardig was wel onſe dzoefheid / en tranen / over het miſſen van Maria Stuart, Koninklike Gemalin van onſe Groote Stadthouder, dooz 7. jaren / dooz de dood / ſyne Majeſteit, ons / en Engeland ontrukt; maar verdubbeld, mogen wp ſeggen in dit verlies, om dat wp nu beide, met den uytgank deeſes / derven moetten / en ſo Nederland geheel als een WEESE gelaten wozd.

ô Dat ons hoofd water ware, en onſe oogen ſprink-aders van tranen, om dees allertreurigſte, en droefwaardigſte dood te beweenen nagt, ende dag!

De grootſte, de beſte, en dapperſte van alle de Helden Iſraëls is geſtorven! ô çieraad Iſráëls! eene van Nederland, de Kroone van Engeland, en nog drie Ryken!

Was dit niet verkondigd te Gath! ryp geboodſchapt op de ſtraten van Askelon! op dat de dogters der onbeſnedene niet van vreugde opſprongen! en onſe Vyanden juygten in hare poortten!

Perizon. laudat. funebr. Mariæ II. Reg. Britt.

Van P. Scipio wozd verhaald / dat wanneer geſtozven was / ſeekere Metellus uptriep / *concurrite cives! concurrite! mœnia urbis noſtræ ſunt everſa!* komd uyt! loopt te ſamen ô Borgers! want onſe Stads veſten ſyn omgekeerd! maar liever mogen wp oproepen / ô Vader! Vader! wagen Iſraëls, en ſyne ruyteren! de Kroone is van ons hoofd gevallen! de Kroon is van ons hoofd gevallen! Wee onſer! Wee onſer! dat wy ſo geſondigd hebben!

Wp

Wy hebben verloren een Held als Josua, Simson, Gideon, en Barak, voor wien Steden, Son, Maan, Starren, Land, en Seen! een Koning, en Vorst, in vryheid als Salomo! een Vader voor het Landt! den schrik der Vyanden, het vermaak, en voorbeeld van alle dappere Krygs-helden, en soldaten, die veel meer was / dan onse tienduisenden! een Schild der aarde! die ook de beminde des Heeren was.

Eer vergeet Nederland haar selfs / dan dat deesen Vorst, syne Heldendaden, en teffens dit allertreurwaardigste verlies, door syne dood, vergeten soude!

Waarom dese voorstel so lange uytgestrekt?

So verre (houd het ons ten goede T.) had de magtigste herstogt van so doorgaande rouwe, en gevoeligste droefheid, ons reets weggevoerd / in deese onse voorstel.

Dog op dat wy egter / met maat, en ordre, onse rouwklagte (so veel mogelik) mogten afleiden / en bepercken / na het voorbeeldige van onse textwoorden, waar in gantsch Juda, en Jerusalem rouwklagende voorkomd / over de dood van hare Godvrugtige, en Heldhaftige Koning Josia, mitsgaders Jeremia, en alle de Sangers, en Sangeresen, die hare klaaglieden hebben opgeheven over dit ongeval; so sal best / en veiligst syn / dat wy hoortlik eenig voorbergt doen / ontrent de verbintenis van saken, na welke het tegenwoordig verhaal, by de H. geschigtschryver, geschikt is.

Verbintenis van saken by den H. Historyschryver.

Deese dan agter volgd hebbende / als een keurig Histori-boecker, de gantsche lyst van de Koningen van Juda, en Israël, was in het voorgaande 34ste Hoofdstuk gekomen / tot de geschiedenis van de Koning Josia, een vromer Soon, en Neef, van een onvrome Vader, Amon, en Groot-Vader Manasse; die niet tegenstaande seer vroeg, en nog gantsch jong, tot de Kroon geraakt / egter ook vroeg den Heere sogt, en deed dat goed was in de oogen des Heeren; so dat de afgoden, en afgoderye uytroeide / vers. 1--4. en den tempel deed herstellen, vers. 5---14. waar onder het Werboeck synde gevonden / en de Profeteese Hulda graadpleegd / dewelke het noodlot van het Ryck, en de Koning voorsegd heeft / so wierd voorts uyt dat boeck, den volcke voorgelesen / en het verbond met God vernieuwd. Tot het uyteinde van Cap. xxxv.

Van Cap. xxxiv.

Waar op dan in 't bysonder ook vermeld word / in dit ons textcapittel van vers 1--19. hoe plegtig, de Koning Josia, het Paasch-feest heeft doen vieren, 't geen so niet geschied was / van de dagen Samuels, en der Profeten: nog van eenige der Koningen Israels, also gehouden was. Een seker Proefstuck van des Konings innige Godvrugtigheid.

tot Cap. xxxv. ingesl.

Maar gelyk de beste onder de Koningen, ook nog veel hunne swakheden, en gebreken hebben / so deed sig ook dergelik op / in deese Koning Josia, als dewelke een genoegsaam onnodige stryd aan-

Hosted by Google

waard / tegen Farao Necho, den Koning van Ægypten; en niettegenſtaande ook van hem wierd gewaarſchouwd, nogtans wierd aangegrepen van Joſia, als die tegen hem uyttoog, in het dal Megiddo, alwaar de vyandige ſchutters, den Koning Joſia ſchooten, en ſeer doorwonden, ſo dat afgevoerd van ſyne knegten, na Jeruſalem, alwarens geſtorven ſynde / aldaar begraven wierd by ſyne Vaderen. verſ. 20--24.

En was ſo deeſe dood van de Koning Joſia, de eigen oorſake van ſo algemeene rouw-bedryven, van gantſch Juda, en Jeruſalem; ſo dat ook Jeremia, een klaaglied maakte over Joſia. . . .

Verdeeling van de textwoorden.

Wy konnen deeſe gantſche ſtoffe / om ſo veel klaarder / en onderſcheidentlikker / daar over te ſpreeken / in vier Hooftdeelen afſcheiden / en ſo opnemen.

I. De algemeene rouw van gantſch Iuda, en Ieruſalem over Joſia. verſ. 24.

II. Het byſondere dan van Ieremia, die een klaaglied maakte over Joſia: gelyck ook alle Sangers, ende Sangereſſen, daar van ſpraken in hare klaaglieden. verſ. 26.

III Een verder gevolg, hier ontrent; ſy gavenſe, te weten / die klaaglieden tot eene inſettinge in Iſraël.

IV. Laatſtlik waar deſelve gebleven, en geboekt ſyn; ziet (ſegd de H. Hiſtoryſchryver) ſy ſyn geſchreven in de klaaglieden. Meede verſ 25.

Onderdeeling van het eerſte ſtuck.

Ontrent het eerſte ſullen wy ook nog nader letten

A. Op de perſoon, waar over de rouw bedreven wordt / namentlik de Koning Joſia.

B. En dan / aan wie, dit rouw-bedryf wordt toegeſchreven / gantſch Iuda, en Ieruſalem.

C. Van het rouw-bedryf ſelve, en wat dat ſegd / en inwickeld.

Eerſte deel. A. De perſoon, waar over de rouw bedreven word.

De naam Joſia (in 't Hebreeuwſch *Joſchi jahou*) gelet ſynde / op deſſelfs oorſpronk, of de t' ſamenſtelling der woorden, ſoud ſo veel konnen ſeggen / als een vier des Heeren, of de brandende Heere: hoedanig namentlik / ſig ook deeſe betoond heeft / voor den Heere, en de ſuyvere Gods-dienſt; verterende als een ſtoppel, de afgodery, en deſſelfs overblyffel: ſo dat of ſchoon niet dergelick in deſſelfs eerſte naamgeving, by de ouders, mogt beoogt ſyn / nogtans door 's Heeren wil, en verborgen beſtier, dit alſo geſchied is / en door Joſia is vervuld geworden.

Joſia. naambetekenis.

v. Leusden onomaſt. S. p. 167.

Aanmercking ontrent dees bloote benaming.

't Is opmerckelik / dat ſchoon drie maal in de text, en dan ook nog na de ſelve deeſe perſoon genoemd word / nogtans niet anders / dan met de bloote naam voorkomd / daar nog in het voorgaande 25ſte verſ / tot tweemaal toe / de Koning is by genaamd geworden. So ſtaat daar / de Schutters ſchooten den Koning Joſia: en wederom / doe ſeide de Koning, tot ſyne knegten. Te weeten / ſo lang

Joſia

Iosia nog leefde, onder de menschen, was hy Koning, maar gestorven synde / gelyk opgheld onder de menschen te syn / so was ook geen Koning, meer te noemen. So wel het Koninklike, als al het aardsche, en verganckelike / wordt afgeleid door de dood: en word so in deesen opsigte ook waar bevonden / 't geen de Heere geseyt heeft Ps. 82: 6/7. Ik hebbe wel geseyd, gy syt Goden, ende gy syt alle kinderen des Allerhoogste, nogtans sult gy sterven, als een mensche, ende als een van de Vorsten sult gy vallen.

Eenderlei wederbaard den Koningen, gelyk alle andere menschen

Pallida mors æquo pulsat pede
Pauperum tabernas, Regumque turres ----

„ Met even stoutte voet koomd de bleecke dood aanbonssen, gelyk „ aan de hutkens der armen, so ook aan de hooge burgten der „ Koningen.

Gelyk het den Koningen geset is te sterven, en daar na het oordeel, so houd ook op alle hare waardigheid, luyster, en aansien, 't geen alle te samen door het sterflot word afgelegd. De naam, en desselfs gedagtenis alleen blyft overig; so dat / na dat sy gedaan hebben, ook wegdragen by den Heere, gelyk ook daar na behend blyben / onder de menschen, en het nakomende geslagte.

Van het leven, en de daden van de Koning Josia.

Van het leven, en de daden van de Koning Josia, is reets aanbanklik vermeld / by het aantonen van de verbintenis van saken, dies wy nu daar ontrent ook te korter sullen konnen syn.

Syne geboortte.

Deese Iosia dan / was uyt het koninklike stamhuys van David, door eene regte linie gesproten / en had tot syn Vader, Amon gehad / die door eene t' samensweering van syne knegten, al vroeg synde van kant geholpen / so wierd deese Iosia, van het volk des lands / maar agt jaren out synde, voor Koning uytgeroepen.

Jongelingschap. (*c. Schotan. Bibloth. Hist. V. T. pag. 982. seqq.*)

En wanneer nu een Iongeling gewoorden was van sestien jaren, begon al den God synes Vaders te soecken. Met syn twintig jaren, wanneer nu volkomentlik regeerde / reynigde hy Iuda, en Ierusalem, van de hoogten, en bosschen, en de gesneden, en gegoten beelden, mitsgaders de altaren Baals, en hare Sonnebeelden, die boven deselve waren, welke hy verbrack ende vergruysde, ende stroyde die op de graven, de gene die hun geofferd hadden: en verbrandde ook de beenderen der Priesteren, op hare altaren. verget. 2 Kon. 23: 20.

4. Het opruimen van de afgodery, bosschen, en beelden.

Daar toe trock hy om, in de Steden van Manasse, Efraim, ende Simeons, so verre namentlik / die onder Iuda behoordden; ja tot Naftali toe / in hare woeste plaarsen rondom; als die nu woest waren door de wegvoering der tien stammen, door Salmanasser: alwaar hy ook de altaren af brack, en de bosschen, ende gesneden beelden, stampte hy, die vergruysende: en hieuwse af, alle de Sonnebeelden,

Hosted by Google

den, in het gantſche Land Iſraëls: en keerde daar na weder na Ieruſalem.

b. Verdere reformatie na de vinding van het oorſpr. Wetboeck.

In het agtiende jaar van ſyne regering, als hy het Land, en het huys des Heeren gereinigd hadde, nam hy ook voor / de breucken van Gods huys, dat is den tempel, te doen verbeteren; en ſond drie van ſyne voornaamſte bediende, tot Hilkia, den Hogenprieſter; die met hem / het geld, dat van de Leviten, uyt geheel Iuda, en het overblyffel van Iſraël, was verſameld tot de verbetering van de tempel, ſoude geven / aan die Leviten, welke geſtelt waren / als verſorgers van deeſe bouw des tempels: die het dan weder om gaven / in de handen van de werklieden.

† *v. Huet. demonſtrat. Ev. Propoſ.* IV. c. I. § 2. *Et v.* Honard wegen Gods. *pag.* 1000.

En by deeſe gelegenthejd was het / als de Leviten, met Hilkia, het geld uytnamen / dat in het huys des Heeren gebragt was / dat Hilkia vond / het † oorſpronkelike Wetboek van Moſes: en gaf het aan Saphan, den Schryver des Konings; die het ook bragt / tot den Koning, en las daar in / voor hem, ſo het ſchynt / uyt Cap. xxviij. van het vyfde boek van Moſes: en als Ioſia de Koning, alle die vloecken hoorde, ſo ſcheurde hy ſyne kleederen: en liet daar over / nader bevragen de Profeteſſe Hulda: dewelke hem voorſeide alle het kwaad, dat God over Ieruſalem brengen ſoude / wegens hare afgoderye: doch geeft voor Ioſia, dit byſondere trooſtwoord, dewyle hy ſig voor God vernederd hadde, en geweend hadde, dat hy met vrede, in ſyn graf ſoude verſameld worden, en alle dat kwaad niet ſien ſoude, 't geen over Ieruſalem komen ſoude.

c. Ook onder het volk, met nader verbondmaking.

Daar op verſameld alle de oudſte van Iuda, en Ieruſalem, met de Prieſters, en de Leviten, en al het volk, van den grooten, tot den kleinen: en gaat met hun in het huys Gods: en doed voor hun leſen, alle de woorden van dit Wetboek: en maakt ſo een nader Verbond, voor des Heeren aangeſigte, om den Heere na te wandelen: in het welke hy doed ſtaan, alle de inwoonders van Iuda, en Benjamin; makende alſo, door ſyn koninklik geſag, dat alle die in Iſrael gevonden wierden, den Heere haren God dienden; van welken ſy ook niet afweken, alle de dagen van Ioſia, de Coning.

Aanmerking.

't Geen wy ook eben daarom / des te liever hebben willen melden / en uyttrecken / op dat alle Vorſten, en Overheden, daar uyt / tot overtuyging ſien ſouden / hoe veel het geſag, ende voorgang van eene Godvrugtige oppermagt, te weege brengd / by / en onder het volk, tot navolging. Want alhoewel de conſcientie van niemand / kan / of mag gedwongen worden / alſo het gelove, een gave Gods is / en Chriſtus ſig een vry willig volk begeerd heeft / ſo is het nogtans de pligt van de hooge Overigheid, ſo wel als een Huysvader ontrent ſyn huysgeſin, voor het volk ſorge te dragen / dat alle afgodery, en dwalingen geweerd worden / en de ſuyvere Gods-dienſt, onbevlekt worde gnderhouden / vierig, ende ernſtig, worde waargenomen;

Hosted by Google

genomen; alſo vermits/ gelyk door afgodery, en Godloosheid, Gods toorn wort verwekt/ ende een volk wort verstoord, ſo in 't tegendeel door een Gode behaaglike dienſt, land, en volk, de gunſte Gods, als ingewonnen hebbende/ beveiligd/ en bewaard worde/ als het swartte van Gods oogappel.

d Het herſtel van de arcke. Enſ.

't Geen ook de Coning Iosia wel wetende/ alsints betragt heeft; want ook deese stelde de Priesters op hunne wagten; en seide tegen de Leviten, dat sy de heilige arcke setten souden, in het huys, 't welk Salomo gebouwd hadde. 't Geen also schynd te moetten verstaan worden/ dat vermits de vorige afgodise Coningen, de arcke, uyt hunne plaatsen hadden getrocken, of ten minsten/ uyt het heiligdom, de Coning Iosia, als nu belast heeft/ deselve weder op hare plaatse te brengen/ het welk de Leviten dan souden/ dewyl sy geen last op de schouderen hadden, dat is de arcke niet behoefden/ hier, en daar heen te dragen/ gelyk voor het bouwen van de tempel geschied was; also deselve onbeweeglik moest staan blyven/ in het binnenste heiligdom.

e. En plegtig vieren van het Paasch-Feest.

Dit so als ten voorbereiding, hebbende laten voorgaan/ vermaand wyders/ de Leviten, dat sy haar souden heiligen, en bereiden, na de huysen van hunne Vaderen, om te staan in het heiligdom, dat is in het voorhof der Priesteren voor hunne broederen, het volk, na de onderscheiding van de vaderlike huysen om het Pascha voor hun te slagten, en te bereiden.

En gaf voorts de Coning Iosia milddadiglik, uyt syne bysondere have, voor het volk, tot Paasch-offeren, aan lammeren, en jonge geitte bocken dertig duysend; en van de runderen, tot brand, en dank-offerhanden, op het Paasch-feest, drie duysend.

En worde ook nog in dit self de xxxv ste Cap. verhaald/ de manier, en wyse, op welke/ het Pascha, ten plegtigst, in den tempel, is toegerigt, en geslagt gewerden. Daar onder voorgaande Coningen, de tempel, als gesloten synde/ het selve binnen de huysen, was geslagt geworden; so dat ook van dit Feest der ongesuirde brooden, 't geen 7. dagen lank gehouden is/ dit bysondere getuygd wort/ dat van de dagen Samuëls af, dergelyk niet gehouden is. Synde dit geschied in het agtiende jaar van het koninkryk van Iosia.

Van Iosia's laatste daad, de onnodig, gesogte stryd tegen Farao Necho.

Dog gelyk de Sonne selfs/ niet is sonder hunne strymenis, en vlecke, binden wp ook dergelik/ in dees groote volk, en Godsdienst-hervormer, als die so tasteliken gebrek, en misverstandt vertoond/ op het laatste van syn leeftydt, door so onnodigen strydt, en veldslag aan te gaan/ 't geen Farao Necho, den Coning van Ægipten: als die ook nog/ wanneer de Coning Iosia hem te gemoette trock, den selven deed aankondigen, dat hy thans, tegem hem, niet was uytgetogen, maar tegen een huys, dat oorlog tegen hem voerde, namentlik/ dat der Assyriers; waar van hem God hadde

Hosted by Google

geſegd, dat hy ſig haaſten ſoude; en derhalven vermaande nogmaals/ de Coning van Ægipten, aan Ioſia, hy ſoude dog ſig van hem afhouden, alſo God met hem was, op dat hy hem niet verdierft. Dog Ioſia ſoude niet na de woorden van Necho, uyt den mond Gods, maar hy verſtelde ſig, en quam om te ſtryden, in het dal Megiddo, gelegen in Manaſſe; alwaar de Schutters hem ſchooten, ſo dat hy ſeer gewonded, van den wagen, op een tweede, of andere wagen, gevoerd wierd na Ieruſalem; daar hy ſtierff, dat is geſtorven ſynde, te Megiddo; (ſiet 2 Kon. 23: 29/ 30.) begraven wierd, by ſyne Vaderen, na de belofte Gods. 2 Chron. xxxv: 24.

En wierd ſo/ als dooz eigen onvoorſigtigheid, dus vroeg, en in het beſte van ſyne levens jaren, afgeſneden.

Sodanig is dan geweeſt/ de Coning Ioſia, een der beſte, en aldergodvrugtigſte Coningen, die immer over Iſraël, of Iuda geheerſcht hebben.

B. Juda, en Jeruſalem bedreef rouwe over hem.

Over welcken dieshalven/ met de grootſte rede, ſo algemeene rouwe is bedzeven, van gantſch Iuda, en Ieruſalem.

a. Juda, wie betekend?

Dooz Iuda, moetten wy/ gelyk meeſt, en doorgaans, verſtaan de volcxſtammen van Iuda, en Benjamin; als dewelke te ſamen nog/ t'ſedert de afſcheuring van de tien ſtammen Iſraels, onder een Hoofd, of Coning van het huys Davids waren vereenigd gebleven/ en tot nog toe in hare Steden, en beſittingen woonden.

b. Jeruſalem.

Dooz Ieruſalem, wozden klaarlik beteknd/ de inwooners van deſe groote en vermaarde Stadt; ſynde de Setel-plaats van de godsdienſt; herwaards Prieſters, en Leviten, tſamd alle de volcxmenigte gewoon waren toe te vloeien. Aldaar hadden tot nog toe de Coningen van Iuda hare hofhouding, en woonplaatſe gehad: en was ook deshalven/ het doorwandelike van de Coning Ioſia, derwaards opgeboerd; alſo ook daar der Coningen begraafplaats was: En gebolgliik/ ſal ook aldaar/ wel eerſt/ en meeſt de oorſake tot geween, en rouwklage geweeſt ſyn/ over ſo erbarmelik geſigte, van des Conings doorſchoten lighaam.

Rede van algemeene rouwklagte.

Hoewel ook ligt om af te nemen/ dat wel haaſt van daar het droevig gerugte ſal ſyn doorgegaan, te weten/ dooz alle de Steden van Iuda, en Benjamin, die gelyken belang hadden/ ontrent de dood van ſo groote, en Godvrugtige Coning; als die meede verloren hadden/ de kroone van haar hoofd, de eere van de natie, den Vader des vaderlands, een hervormer van de Gods-dienſt, een groot vriend van God, die ook de belofte had verkregen, dat het kwaad, 't geen God, dooz Moſes bedzeigd hadde/ over Iuda, in ſyne dagen, niet ſoude komen, maar daar na.

So dat nebens gemelde oozſaken/ het verlies van ſo dierbaren hoofd, daar nog by gekomen/ de vrees van het gedugte oordeel, 't geen God, na den uytgank van deeſe Coning, gedzeigd hadde over

Land,

Hosted by Google

Land, en volk te sullen uytstortten; dies de rouwe met allen groot; en algemeen sal geweest syn / onder allen, van de grootste, tot de kleinste, so wel onder meerder, als minderman, van de oudste, tot de jonstge, onder mannen, en vrouwen, getrouwde, en ongetrouwde: vermits namentlik de oorsake selfs gantsch algemeen was / en deese doodwonde van so gewenschte Koning, als een doodsteek in het hertte van alle de inwoonders van Stad, en Land, sal geweest syn.

My dunkt ik hoor de bange kreef, en het ysselik schreeuwen, onder het droevigst sugten, en rocken, het wringen van de handen, en het slaan op de borsten, en het bezwymen van veele, op de straten, en in de huysen, binnen Jerusalem, en door al de Ioodse Landpalen, ten Hemel opklimmen, en de wyde lugt vervullen / wanneer namentlik het levenlose Lyk, van de Koning Josia, binnen Ierusalem is opgevoerd / en van daar het gerugt alomme is verspreid geworden. Hoe syn de Borgers van alle kantten toegevlogen / nauwlicx aan haar oogen konnende geloof geven / als die met tranen bewolkt synde / in schemering / en spriet-ogend sien moetten / den besten, en vroomste Koning, door syne doodelike wonde, de laatste snack, nu reets gegeven hebbende / en buyten alle hope van leven / nu sekerlik ontsield? Verbeelding van dees algemeene rouwe.

ô Hoe sal dit gehuyl niet vermenigvuldigd syn geworden / wanneer de vlugge faam, dees droeve boodschap heeft overgebragt / van daar / tot alle de landpalen van Juda, en Benjamin? jeder voor sig selve / en alle te samen / als een eenig man beweenende so onverwagte, en verhaaste dood, van so lieve, en gewenschte Koning, dien sy bemind hadden / als den appel van haar oogen, aan wiens welvaard, en behouwd, als het hare, van geheel het Land, en volk; verknogt / en vastgemaakt was.

Het woord in de Hebreuse text, komd af van het wortel woord *Abhal*, 't geen segd, treuren, in rouwe syn: en heeft eerst die eigen opsigtige betekenis, tot de menschen, die aan het verlies van het geene haar lief, en waard is / gewoon syn te treuren, en rouw te bedryven. Maar ook anders wel by maniere van vergelyking (*per metaphoram*) word ook overgebragt / tot onbesielde dingen, Landschappen, Steden, en Velden, dewelke verwoest synde / ofte afgeweid, also / na haar slegt, en droevig uyterlik aansien, gesegd worden / te treuren. Esaj. 24: 4. Esaj 3: 26. Amos 1: 2. En is ook so *Abheel* genoemd geworden sekere plaatse, alwaar de droefheid, en rouwe gesien was Genes. 50: 11. Het woord in de Hebr. text *Mithabbelim.*

De Griecxse Lxx. drukken dit woord uyt / door *penthéo*, Genes. 31: 33 / 34. en *kathapentheo*, Exod. 33: 4. 2 Sam. 14: 2. 't geen ook segd / den rouw te vertoonen / in het gewaadt, en gelaat. Gr. Lxx.

En word dus in gelyke betekenis, wel het naast gebruykt / dit

Hebreuſe woord, in *Hithpahel*, ſo als het hier ook voorkomd / namentlik voor den rouw, in het openbaar te doen blyken / ſo in de kleeding, als andere gebaren. Siet opgemelde plaatſen, 2 Sam. 14: 2. en Dan. 10: 2/3.

Van de hoedanigheid van dit rouw-bedryf.

Hoedanig nu in 't byſonder / dit rouw-bedryf geweeſt ſy van gantſch Juda, en Jeruſalem, over haren Koning Joſia, konnen wy niet ten ſekerſte ſeggen / alſo de gewoontten, onder de Ooſterſe, en andere volkeren, niet alleen / daar ontrent verſchillig gevonden worden / maar ook ſelve na den afloop der tyden, wel plegen veranderd te worden. En dewyle / daar ontrent van ons ook enig nader berigt is geſchied / (in de Lykrede, over de Koninginne, Maria Stuart, loffeliker gedagtenis, de dierbemiſte Gemalin van de nu overlede Koning van Engeland, pag. 20. en volg.) ſullen wy ook eben daarom des te kortter mogen ſyn.

(a.) Rouw-bedryf over doden geoorloft.

Alleen komen wy dit daar toe doen / wat ook die van de Stoiſe, of ongevoelige Secte, aan andere hebben tragten dieſs te maken / dat het van God ſelve / in de H. ſchrift is voor goed gekeurd te weenen, en te rouwklagen, over dooden, die ons ſyn lief, en waard geweeſt. So heeft David over Jonathan gerouwklaagd 2 Sam. 1: 17. . . . 25/ en 26. gelyk ook Jeſus ſelfs / weende over Lazarus, Joh. 11: 35.

c. Dieter. ant:q. Bibl. V. T. pag. 611.

't Was derhalven al te ſtraf geſegd van Anaxagoras, wanneer de tyding ontfing van de dood van ſyn eigen Soon, ik wiſt, dat ik hem gewonnen hadde, als een ſterflik menſche: gelyk ook van de digter Ennius,

Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu!

„ Niemand behoefd over my te weenen / of tranen te ſtorten
„ over myn doode Lyk!

Cicer. 1 Tuſc. quæſt.

Billiker was de begeertte van Solon, die van ſyne vrienden voorderde / dat ſy dog ſyne dood met hare tranen wilden verwaardigen: gelyk ook de groote Cato.

Mors mea ne careat lacrymis! linquamus amicis
Mœrorem, ut celebrent funera cum gemitu.

„ Dat ſy dog hare tranen over myne dood niet inhouden! wy laten onſe vrienden deeſe droefheid na / op dat ſy onſe Lykſtatie /
„ met ſugten mogten uytvoeren.

En heeft ook ſo de wyſe Sirach, dit als eene Wet gegeven Cap. 22: 10. Weend over eenen dooden! want het ligt heeft hem begeven: en wederom verſ. 11. Weend over eenen dooden ſagtelik, dewyl hy ruſt. En hebben ook ſo de Romeinen niet vreemd, *juſta* genoemd / als of men ſeide / verſchuldigde pligten, die na regt, en billikheid worden opgedragen / of beſteed / ontrent de nu afgeſtorvene: gelyk ook de Griecken *Enagiſmon*, als of ſy geſegd hadden / een heilige ſaake, en die met een ſoortte van eerbied moet verrigt worden.

worden. De Hebreen noemden het ook *Cheſed*, dat is weldadigheid Ruth 1: 8. Hoedanig men dan voor al verschuldigd is / aan sulken / die veel, en grootlicx, by haar leven / ontrent ons in 't bysonder / of van het gemeene beste verdiend hebben /

Quique sui memores alios fecere merendo.

Dat is

Die haar selven voor weldoen hebben doen gedencken. *Virgil. Æneid.* VI. V. 564.

Hoedanig een voor al ook is geweest / by Juda, en Jerusalem, tegenwoordige Koning Josia: dien sy derhalven ook na syne verdiensten, grootlicx / en met veel eerbied, in rouwe, en droefheid, na de hoedanigheid van de Persoon, sullen betreurd hebben / en de verdere Lykstatie toegerigt.

De bysondere tekenen nu van rouwe, en droefheid, gelyk in andere ongelegentheden, so ook over de dooden, was al oudtyds, by de Ioden, het scheuren van de klederen, het slaan op de borst, het leggen van de handen op het hoofd, sig te ontdecken, of het dekſel des hoofds weg te nemen / sig in stof en asschе ter neder te werpen, den baard, en het hair te scheeren. (Geheel anders als wel by andere volkeren pleeg te geschieden / die hair, en baard, in droefheid wasschen lieten.) (*b.*) Bysondere tekenen by de Joden daar van.

Dus bedroefd, over een dooden, wisschen sy / nog salfden sig / maar droegen vuyle of verscheurde kleederen, of waren met een sack omhangen, of een lang kleed als een sack, sonder ploy, of enige schick van aangenaamheid. Sy hadden de voetten, so wel als het hoofd ontbloot, maar het aangesigt bedekt; waar toe sig ook wel in de mantel, of het oppelkleed gewoon waren te verbergen, en also neder te sitten.

De rouw over de dooden, pleeg ook wel met vasten vergeselschapt te gaan / so dat men niet at, so lang de selve duirde / of immers niet / dan na de ondergank van de Sonne; en dan nog geen andere / dan seer gemeene, of geringe spyse, een stuk droog brood, of koecke, en met dan water, daar by gedroncken. Ook onder vasten.

En so bleven sy die rouw maakten over de dooden, ook dikwils opgesloten / of nedergeseten op de aarde, met stof bedekt, in diep stilswygen, al sugtende, of wanneer sy spraken / niet dan om klagten voort te brengen / of treurliederen op te heffen. Waar van hier na op syn plaatse / ook nog bysonder / sal vermeld worden. En opsluyting.

De gewoonlike tyd van sulk, of dergelik rouw-bedryf, als nu gesegd / schynd over een gemeenen dooden, te syn geweest / die van seven dagen; dog na dat de personen waren / en hare hoogheid, en grootheid, wierden ook deselve wel verder uptgerekt; want over Moses, en Aaron hebben de kinderen Israëls, een geheele maand rouw bedreven: en over Jakob, hebben de Ægyptenaars geweend 70. dagen, Genes. 50: 3. (*c.*) Tyd van rouwklagen, en rouw-bedryf.

So dat alhoewel / in tegenwoordige gelegentheid, geen maat, nog bepaling geleſen word / ontrent de hoedanigheid, nog tyd van dit rouw-bedryf over de Koning Joſia, nogtans het ſelve wel kan enige mate beſeft worden / upt de geſtaltte van de Perſoon, die Juda, en Jeruſalem, ſo lieve, en geagte Koning geweeſt was; te weten / dat deſelve met allen groot ſal ſyn geweeſt / en ſo wydſtreklik in den tyd, als immer ontrent Koningen van Iuda, pleeg te geſchieden.

En ſal ons dit ſo genoeg ſyn / nopende het berigt / ontrent dat eerſte groote Hooftdeel, ſpreekende van dat algemeene rouw-bedryf van gantſch Iuda, en Ieruſalem, over de doode Koning Ioſia.

Tweede deel van de text ſprekende.

Volgd nu het byſondere doen

A. Van Ieremia, die een klaaglied maakte over Ioſia.

B. En dan van de Sangers, en Sangereſſen, dewelke ook van Ioſia ſpraken / in hare klaaglieden, tot op later dag.

A. Jeremia maakte een klaaglied.

Door Ieremia word geen ander beteekend / dan die bekende Profeet, waar van wy een groot, en overkoſtelik pandt, dat Hiſtoriſch, en Profetiſch boek beſitten / nevens de klaaglieden; want deſe heeft ook geleeft / onder de Koning Ioſia, gelyk nog enige tydt daar na / onder Iojakim, en Sedekia, tot het overgaan van het overblyfſel van Iuda, na Ægypten: verwaards hy ook geboerd is / wonende te Taphne, altwaar ook voorſegd heeft de verwoeſting van ſyn volk, en van gantſch Ægypten, gelyk ook deſelve haaſt gevolgd is / door Nebukadnezar: en ſoud deeſe Profeet, aldaar / namentlik in Ægypten, van ſyn eigen volk ſyn geſteenigd geworden / en met ſteenen overhoopt, en alſo begraven ſyn geworden. Hoewel andere meinen / dat hy van Farao Hophra, tegen welke hy geprofeteerd hadde (Jerem. 44: 30.) ſoude gedood ſyn. Dies ten minſten alſo geprofeteerd heeft 41. jaren / van het dertiende jaar van Ioſia, Jerem. 1: 2. tot het elfde jaar van Zedekia, en daar na nog in Ægypten. Jer. 43: 44.

Beſchryving van Jeremia, en ſyn leeftydt.

Waarom ook deeſe een klaaglied heeft gemaakt.

So groote Profeet, en H. Man, heeft ſig ook bemoeid / met het maken van een klaaglied over de Koning Joſia; want dewyl hy ook ſelve een lidt was van de Ioodſe Republik, en gelyke belang had in ſo verre / met alle de andere / in de gemeene welſtand van de Staat, en het Koninkrike, ſo ſullen ook gelyke redenen / als voorzeid / dewelke gantſch Juda, en Jeruſalem deeden rouwklagen, ook hem hebben aangedrongen, om een byſonder klaaglied over de dood van de Koning Joſia op te ſtellen / en aan het gemein, ook mede te deilen; en wel vermoedelik / om by de Lykſtatie, en de uptvoering deſſelfs / door klaagſtemmen te worden voorgeſteld / en herhaald.

Van de Wysmeeſters der klaaglieden.

Want ſo hadden ſy ook van oudts / by de volkeren hare (*Sophiſtas Lamentationum*) dat is Wysmeeſters, ontrent de klaaglieden, over dooden: dewelke dan ook onder het geluyd van de fluyte, hoornen, en andere werktuygen, gelyk ook byſonder met klaagſtemmen plegen te worden opgeheven.

(*v. Braun. Sel. S. L. IV.*) *pag.* 370.

Waar

Hosted by Google

Vrouwen gebruyk hier ontrent.

Waar toe ook wel voornamentlik de Vrouwen gebruykt wierden / om namentlik in de ophef der klaagstemmen, andere voor te gaan; en wierden / als met haar eigen naam, by de Romeinen Præficæ genoemd; als synde aangestelt om ordre te houden, over / en ontrent het rouwgeklag: al weenende, voorgaande, en met stem, en werktuygen, andere ook tot tranen tragtende te bewegen en gaande te maken. En syn dergelike ook nog bekend geweest / ten tyde van de Saligmaker. Matth. 9. en 11. Marc. 5: 22. Luc. 7: 32. En schynd ook van de sulke al gesprooken te worden / by den Profeet Jeremia selve Cap. 9: 16/17. en Amos 5: 16.

De inhoud van de klaaglieden.

't Is nu ligt om af te nemen / hoedanig de gewoonlike inhouwd geweest sy van de rouw, of klaaglieden; namentlik een kort, en kragtig vertoog van het lofwaardige, 't geen van de afgestorvene in leven synde verrigt was: waar door verdiend hadde / by het Nakomelincxschap gedagt te worden / en met syn naam, als in geduirige Segening gehouwden te worden. En voor allen / kan ons in deesen verstrekken / het klaaglied, 't geen van David is gemaakt / ter gedagtenis van Saul, en Jonathan syn Soone 2 Sam. 1: 18. ô çieraad Israëls! --- --- Saul, en Jonathan, die beminde, en die lieffelike in haar leven, syn ook in hare dood niet gescheiden! --- gy dogteren Jerusalems weend over Saul! die u kleede met scharlaken, en met weelde, die uçieraad van goud deede dragen, over uwe kledinge! Hoe syn de Helden gevallen in 't midden van de strydt? Ionathan is verslagen op uwe hoogten! ik ben benauwd, om uwent wille myn Broeder Ionathan! gy waard my seer lieffelik! uwe liefde was my wonderliker als de liefde van de Vrouwen! hoe syn de Helden gevallen, en de krygs-wapenen verloren!

Voorbeeld 2 Sam. 1: 18.

Niet min beweeglik mogen wy dencken tegenwoordig klaaglied van de Profeet Ieremia geweest te syn / over de dood van de Koning Iosia.

Gepast op de hoedanigheid der afgeleefde.

Want dog wierd het klaaglied over eenen dooden, gewoonlik geschikt na de hoedanigheid van de afgeleefde, so sal het seherlik / ook so geschied syn / met gepastheid op de tegenwoordige Koning; en om de meeste beweging / onder het volk te maken / en den ernst van de rouwklagte selfs te doen vermeerderen, en aanwasschen.

Het gebruyk van klaaglieden onder de Ioden, is niet ontleend van Grieken Enz.

Uyt nu gemeltte voorbeeld van gemaakte klaaglieden, onder Israël, en Iuda het oude volk Gods, 't geen ook ligt verder van het exempel van Abraham soude konnen afgeleid worden / moetten wy hier / als in 't voorbygaan aanmercken / dat seherlik die gelcerde Mannen gefeild hebben / dewelke dit gebruyk van klaaglieden te maken / onder de Ioden, over de afgestorvene, hebben gewild ontleend te syn van de Griecken, of ook andere Heidenen. Dog of ook schoon Homerus, en andere al-oude Treurdigters, onder de Griecken, op hunne wyse / al srape voorbeelden daar van hebben nagelaten:

Hosted by Google

laten: als namentlijk / by Homerus, de klagten van Achilles; over de dood van Patroclus; by Sophocles, de droevige uytdrukkingen van Oedipus, en Philoctetes, so segge wy egter / met het hoogste regt / eer de Griecken selfs geweest syn / met haar naam, of tale, en schriften, synde klaaglieden, en rouwklagten onder het volk Gods, al bekend geweest.

Gelyk deselve dan ook in later tydt, so by de Christenen, als andere, hoewel op eenige andere wyse syn onder handen geweest. Bekend syn de rouwklagten, en klaagliederen, over de Groote Keiser, en Wetgever Iustinianus, en so veel andere, waar van wy hier geen by sondere optelling mogen maken.

v. Braun. Sel. S. L. IV. pag. 372.

B. Desgelicx alle Sangers en de Sangeresſen ſpraken in hare klaaglieden van Josia, tot op deese dag.

Want wy geroepen worden / tot de verklaring van 't geene / dat nog overig is / in ons tegenwoordige voorschrift, en wel omtrent 't geen hier vervolgens gemeld word van meer andere Sangers, en Sangeresſen, dewelke desgelicx in hare klaagliederen spraken van Iosia, tot op deese dag.

Van Sangers, en Sangeresſen.

Van de Sangers, en de Sangeresſen, konnen wy geen beter berigt geven / dan het geene ons voorkomd / by seker hedendaags Godgeleerde schryver, die dit stuk uytvoerig / en na den eisch verhandeld heeft.

(v. Til. digt, ſang, en ſpeelkonſt. p. 370.)

" Te weten / t'sederd dat de digtkonst was uytgevonden / om
" 't gesang / so hebben sig van de eerste tyden af / ook onder het volk
" Gods, allerlei slag van menschen aan de oeffening van singen, en
" spelen overgegeven. Het stond dog aan een ieder vry / die slegts
" lust / en tyd genoeg overig had / om dit konstig vermaak ter hand
" te nemen / en daar mede aan syn eerlik plaisier te voldoen: ook
" om na verkregen bequaamheid / als syn dienst te versuimen aan
" die geene / die se begeerden.

" En hebben so al vroeg, ook de jonge maagden, dewelke door
" schelheid van stem, daar toe de bequaamste schenen / sig daar in
" geoeffend / en in openbare riem hun laten hooren / en sien. 't Geen
" dan niet alleen onder de Syriers (van waar de Romeinen veel
" Sangsters, en Speelsters, tot hunne Stadt invoerden) maar ook
" onder de Ioden, in zwang is gegeven; uytwysend de Historie van
" Miriam, de Profetesse Exod. 15: 20. ende Miriam Aarons Suster,
" nam een trommel in hare hand, ende alle de Vrouwen gingen uyt
" haar na met trommelen, en met reyen. Desgelicx lesen wy ook
" van Iefta's dogter, dat sy haar zegepralende Vader te gemoette
" ginkt / met trommelen, en met reyen. Rigt. 11: 34. nogmaal in
" de triomf van David, en Saul, sagmen allerwegen de Vrouwen
" hun ontmoettende met reyen, gesang, en trommelen. 1 Sam.
" 18: 6/7.

Vervolg daar van.

Van de wedergekeerde uyt Babel, word gesegd / dat sy buyten de knegten, en maagden; nog met sig bragten Sangers, en Sangeresſen,

Hosted by Google

ſen; ten getale van 245. en wordt ook hier op de toeſpeling gemaakt Pſ. 68: 26/ de Sangers gingen voor, de Speellieden agter, in het midden de trommelende Maagden.

En is ſo deeſe Sang, en Speelkonſt, bysonder in top / ten tyde van David, een Vorſt, die dit ſtuk ſelfs meeſterli / en tot een Wonder voor de Konſtenaars ſelfs in deſen ver . Die ook ſelve / ten gebruik outrent de H. tempeldienſten, Sangkonſt heeft aangeleid / en daar toe een groot aantal van Leviten, heeft doen oeffenen. Siet 1 Chron. 15: 16-- 22. die dan ook wyders / niet ſonder raadpleging van de mond des Heeren, door ſyne bysynde Profeten heeft vaſtgeſtelt / om den dienſt van de altaar, te doen verheerliken, met geſang, en het aanſtellen van een nieuwe ordre van Godgewyde Sangers, om namentlik / alle morgens te ſtaan, om *Jehova* te loven, en te pryſen, en van gelyke des avonds, te weten over het geduirig offer, dat alle morgens, en des avonds, geofferd wierd. 1 Chron. 23: 30.

Ten tyde van David.

Van de verdere verdeiling van deeſe Sangers (waar van 1 Chron. 16.) en hoe verre ook aan andere / die buyten de ſtamme Levi waren / veroorloft wierd / ſig tot het Heilige t' ſamen-geſang, te vervoegen / ſullen wy hier niet breeder uyttrecken.

(*Zie v Til. pag.* 377. 378.

't Is ons genoeg / uyt deeſen te konnen afneemen / dat deeſe Heilige lief hebbery als om ſtryd geoeffend / by en onder de kinderen Israëls, ook ſo niet ſal in onbruik gekomen ſyn / ten tyde van de Koning Ioſia, die een van de agterneven van David was / of ook doe nog / een goed aantal van Sangers, en Sangereſſen gevonden wierd.

Tot op Joſia

So dat wy dan daar door ook bekend houden alle ſu'ke / ſo van de manlike, als vrouwelike Sexe, die der Sang, en Digtkonſt kundig waren / en die een gedigt, na de maat wiſten op te ſtellen / bequaam om geſongen, op / en nagedeund te worden.

Beſchryving van de ſelve.

Aan dewelke het dan ook geenſints ſal ontbroken hebben / om een klaaglied op te maken / tot eer, en gedagtenis van de Koning Ioſia, als waar toe de ſtoffe gantſch groot, en ruymweidig was / en teſſens de liefde, als tot haar afgeſtorven Koning, gelyk van 't ſelfs opſpoorde, en aanſettede. En 't ſchynd ook / dat den inhouwd ſelfs / daar van ſo gedenkwaardig is voorgekomen / ſo behaaglik, en ſielroerend, dat men niet alleen by / of onder de Lykſtatie van de Koning, daar van gebruik gemaakt heeft / maar ook op later dag; want na het ſeggen van de H. Schryver, ſo wierd in die klaaglieden van Ioſia, geſproken / tot op deeſe dag, namentlik / die dag of tyd dat de Schryver, deeſe gantſche geſchiedenis, tot een volkomen boek heeft t' ſamen gebragt, en door wille van Gods geeſt, ten geduirige gebruik voor het Heilige volk Gods heeft nagelaten, en overhandreikt.

Bequaam om klaaglieden te maken.

Gepaſt op Joſia.

Van wien geſproken tot op deeſen dag.

Hoe te verſtaan. 1.

2. Ten ware men ook nog / met sommige uytleggers, door deese dag verstaan moeste / so wel later dag, na de wederkeering upt de gevankenis van Babel; wanneer onder het opsigt van de man Gods Esra, en andere heilige Profeten (die men gewoon is te noemen / de mannen van de groote Sinagoog, of vergadering) de regelmatige boecken syn oversien, en in ordre gebragt: en also ook nog op die latere dagen, de klaaglieden gemaakt op de dood van Josia, syn in haar geheel gebleven; so dat sy ook doe nog souden uytgesproken syn.

't Geen wp egter niet verschieren konnen.

Derde deel van de textw. Ende sy gavense tot eene insetting in Israel.

Dog sould ook anders hier toe grootlicx hebben konnen dienen / 't geen in het volgende daar wordt toegedaan / ende sy gavense tot eene insetting in Israël.

Beteken's van 't woord *Chok*.

Het gemeine woord *Chok*, dat afstamd van Hebreuse woord *Chakak*, 't geen schryven, inetsen betekend / of schoon meest / en doorgaans van de Wet der Schaduwen pleeg gebruikt te worden / word nogtans ook meer gevonden / van andere besluyten en vaststellingen, die gemaakt syn voor sekere tyd, of ook voor altoos.

Hoe tot een insetting geworden.

Eerste gevoelen.

Hoe nu Jeremia, en de andere Sangers, en Sangeresſen hunne liederen over de dood van Josia, gegeven hebben / tot eene insetting in Israël, word by de uytleggers met eenige verscheidentheid begrepen.

Sommige batten dit so op / dat deese klaaglieden so beweeglik waren ingesteld / en teffens de gedagtenis van de Koning Josia, van so goede, en aangename reuk, en geur, dat deselve van een algemeene doorgank syn geweest, door gantsch Israel; so dat het als ten Wet, en gewoonte wierd / deselve dikwils / bysonder in tydt van rouwe, en droefheid te doen opdeunen.

Tweede.

Andere wederom meinen / dat door het gesag van de bestelhebbers, in desen / soude goed gevonden syn / des jaars eenmaal, deselve wederom / als door het gesang te vernieuwen; 't sy op de verjaarde sterfdag van de Koning, of wel dat de sselfs Lykstatie gevierd was.

Anniversaria, of jaargetyden.

So dat dit als Anniversaria souden geweest syn / dat is jaarlicxse gedenkdagen, die ter gesetter tydt / alle jaar weder quamen; en also deese klaaglieden ook wederom moesten te voorschyn gebragt worden.

By de Ioden,

Altoos de Ioden hebben ook nog een gedenkdag gehouden met vasten, van wege Gedalia, de Sone Ahikams, die van Ismael, de Sone van Nethanjah gedood was / Jerem. 41.

En ook de Heidenen.

En indien dit anders / also vroeg onder het volk Gods was bysonderlik geweest / sould men ligt ook mogen denken / dat door verkeerde navolging, ook dergelik / onder de Heidenen was uptgegaan / die veelsints de genoemde Anniversaria, ofte jaarlicxse Feesten, ter gedagtenis van hunne afgestorven groote Mannen gewoon waren te onderhouden. So spreekt Cicero, (*de Sacris Anniversariis Mercurii*) van de Heilige jaargetyen van Mercurius. En pleeg sulex meest by haar

haar te geſchieden in de maand Februarius (*unde Februare apud Nonium*) en hadden ſy niet alleen de gewoontte / om hare offerhanden, als voor de geeſten der afgeſtorvene op te offeren, maar ook ſelve / plegtige Feeſtdagen te houden / ter eere van de afgeſtorvene, met veel geween, en tranen, ſprekende, en ſugtende ter gedagtenis, van de geene / die ſo wel van haar / en het gemeen verdiend hadden. *v. Braun. Sol. S. L. IV. pag. 372.*

Hier toe behoorden ook nog verſcheide Feeſtdagen van Griecken, en Romeinen, als namentlik (*Martis Ultoris*) van de wrekende Mars (*Ludi palatini*) de Palatinſe ſpelen, ter gedagtenis van de vermoorde Julius Cæſar: de *Quirinalia*, ter eeren van Romulus, de *Lemuria*, of *Remuria*, om te doen gehoeugen aan de gedoode Remus: (*Jovis Solemnitas*) het jaarfeeſt van Jupiter, ter gedagtenis van Phocion van Athenen, deſgelicx gedood: de *Antinoa*, ter eere van de afgeleefde Antinous: de Leucothea, en meer andere: gelyk ook hier toe ſouden konnen gebragt worden: de Genethlia, en Geneſia; waar van hier te berigten / de tegenwoordige gelegentheid niet toelaat.

Gelyk wy ook met ſtilzwygen als voorbygaan / ſo veele opſchriften, op gedenkpenningen, dewelke als van eene vernieuwde algemeene droefheid, en rouwe getuygenis geven. Ja dat meer is / 't gebeurde ook wel / dat veele voor haar afſterven, by uyterſte wille, begeerden / dat hunner jaarlicx, of ten ſekeren dage, met eene Maaltyd, rouwgeſang, of anders / ſoude gedagt worden.

Dog gelyk dit alles / niet ſonder afgodery, en verfoeilik bygeloof, onder de Heidenen, geſchied is / ſo nogtans / in deeſe tyd, niet dergelicx / na het affterven van de Koning Joſia, onder het volk Gods, als dewelke anders geleerd waren / en ook nog onderweſen wierden / van ſo Heilige, en onberiſpelike Profeet, als Ieremia was; die ook ſelve een klaaglied hebbende gemaakt / over deeſe Koning, bupten twyffel / niet dan Heilige bewegingen, daar door ſal hebben ingeboeſemd / en teffens gewaakt (immers ſo lang hy leefde, en iets vermogte) dat hier ontrent geen onbruyk wierd gepleegd. Dit kond ſonder bygeloof onder de Ioden geſchieden.

Gelyk dan ook nog de H. geſchiednis-ſchryver, te pyne waard geagt heeft / om te berigten / waar dit klaaglied van Ieremia, nevens die andere, van de Sangers, en de Sangereſſen voormeld verbleven ſyn: Siet (ſegd hy / als met vingerwyſing) ſy ſyn geſchreven in de klaaglieden. Vierde deel van de textw. Ende ſiet ſy ſyn geſchreven in de klaaglieden.

Door deeſe klaagliederen, verſtaan ſommige / de Heilige klaagliederen van Ieremia, dewelke de H. rolle der Goddelike boecken ſyn ingelyft gewoorden / en ſouden alſo begrepen ſyn / onder het vierde, en laatſte A, B, C, Cap. 4 / en 5 / van de klaaglieden: dewelke aldus beginnen / " hoe is het goud ſo verdonkerd? het goede fyn " goud ſo veranderd? hoe ſyn de ſteenen des Heiligdoms voor aan " op alle ſtraten verworpen? Welke deeſe klaaglieden? of van Ieremia Cap. IV. en V?

Oordeel hier over.

Dog wanneer den inhoud van opgemelde twee Hooftſtucken, met een naarſtig ooge overſien / kan ſeer ligtelik bliken / dat deſelve geenſints ſlaan op den dood van de Koning Joſias, maar op de verovering van Ieruſalem, onder de laatſte Koning Zedekia, dooz Nebukadnezar, de Koning van Babel, mitſgaders de gevolgen daar van / de verwoeſting van Stadt, en Tempel, en der Ioden gevanklike wegvoering na Babel.

Een ander gevoelen.

En derhalven ſyn de klaaglieden van Ieremia, en de Sangers, en Sangereſſen in dat boek niet beſchzeven / maar in een ander / niet Heilig, of Goddelik boek, maar ſodanig een / 't geen van borgerlik gebruyk was / waar in (ſo gelooflik) de beſte, en uytgekoſen klaaglieden over Koningen, en andere groote Mannen, plegen geboekt te wozden / om ſig daar van, by dergelike gelegentheid te konnen bedienen.

Getuygenis van Joſefus ontrent dit klaaglied.

En ſo anders de Ioodſe Hiſtori-ſchryver Ioſefus, in deſen geloof verdiend / ſal dit klaaglied over de Koning Ioſia, al lang, en tot na veele euwen ſyn bewaard gewozden / als het welke in ſyn tyd, ontrent de verwoeſting van Ieruſalem, dooz Titus Veſpaſianus, als nog in weſen ſoude geweeſt ſyn; want alſo ſpzeekt daar van deſelve /

Joodſe oudheden. Xb. C. VI.

" Joſia de Koning is met eene pragtige Lykſtatie begraven, in de be-
" graafplaatſen ſyner Voor-Vaderen, bereikt hebbende den ouder-
" dom van 39. jaren, en 31. jaren ſyner regering. Het gantſche volk
" heeft over hem gerouwklaagd veele dagen lank --- --- Ieremia
" heeft ook een rouwklagte over hem geſchzeven / met een treurig
" maat-geſang, het geen wy nog / als tegenwoozdig ſynde / ſien
" konnen.

Jeſus Sirach C. 49.

Altoos de wyſe Sirach, heeft niet vzeemd geſegd / Sirach. 49: 1/ 2. De gedagtenis van Ioſia, is als een t' ſamen gemengd reukwerk, toebereid door de konſte des Apothekers: ſy is ſoet voor de mond van een iegelik, als honing; en als muſikſpel, in een wynbanket. De gedagtenis dog van de regtvaardige, voornamentlik van ſo Godvrugtige Koningen blyft in Segening, en vergaat niet, nog is tot ſtank, en verrottinge, gelyk die van godloſe Tyrannen, en volkverſtoorders, gelyk dan ook voreng op ſyn plaatſe vermeld ſyn / de ſo gantſch gewigtige redenen, dewelke gantſch Iuda, en Ieruſalem gehad heeft, om de droevige dood, van ſo Godvrugtige Koning, als Ioſia was te beklagen, en dooz klaagliederen ſyn naam, en gedagtenis, ook in vervolg van tyden levendig te behouwden; waar toe dan ook deſelve ſullen beſchreven ſyn / en ſo lang mooglik dooz den ondergang bewaard.

Waarom ſo lang bewaard?

Aanmerking.

Dergelik is de loon van alle getrouwe, vrome, dappere, en Godvrugtige Princen, en Over-Heeren; te weten / dat hunner op de aarde / met eer, en dankbaarheid gedagt wozd: maar grooter nog die loon, dewelke dooz haar in de Hemelen is bereid, eene onvel-

wel-

Hosted by Google

welkelike, onverderffelike Kroone van euwige Heiligheid, onder geen treur, maar blygeschal van veel duysend Engelen, en de Sielen der volmaakte regtvaardige; waar aan ook deel te hebben gehad/ den Koning Iosia, een der allerbeste, en Godvrugtigste, die immer over Iuda geregeerd heeft/ de Godvrugt selfs/ en verschulde liefdepligt, geensints toelaat te twyffelen.

En houwden wy also met dese/ het bestek van onse verklaring, over de voorgestelde woorden/ ten best mooglik voldaan te hebben.

Alleen moesten wy nog kortlik aantonen het bysondere oogmerk, en toeleg van de H. Schryver, in dit syn nu gemeltte verhaal, aangaande de rouwklage over de dood van Iosia, en het maken van so gedenkwaardige klaaglieden over deselve. Aantoning van het bysondere oogmerk van de H. Schryver in dit verhaal.

Gewislik/ dit is niet blootlik daarom geschied/ om als 't waar daar door te verbullen het Historis verhaal, ontrent de Koningen van Iuda, en bysonder van deese Koning Iosia, maar ook wel voornamentlik/ om daar door aan te wysen/ het gevoel, dat Iuda, en Ierusalem gehad heeft/ van, en ontrent het verlies van so Godvrugtige Koning, die het Land van de afgoderye gesuyverd hebbende/ en den waren Gods-dienst, in syn volle Luyster herstelt/ even also de waggelende huysen, van het Ryke had ondersteund, en staande gehouden/ en also de dagen, die bestemd schenen/ tot hunne uytroeing als hadde doen uytrecken, en verlengen. Dies ook so algemeene rouwklagte, in aanmerkking van dit alles/ als ten getuigenis verstrekt heeft van een vereischte erkentenis in deesen; waar door God/ de eere gegeven wierd. I. Ten opsigt van de voorgaande tyd.

Maar ook nog/ dat maken van klaaglieden, over Iosia, door den Profeet Ieremia, en andere Sangers, en Sangeresſen, dewelke van Iosia spraken, tot op later dag; als ook synde geschreven in de klaaglieden, en ten insettinge gegeven in Israël, sal daar toe syn aangetekend geworden/ op dat by het herhaar lesen, en singen van die Liederen, in so veel later dagen, van agteren soude gesien worden de waarheid van de Goddelike voorsegging, dewelke te voren door Moses, en de Profeten geschied synde/ ook nog so onlancx, door de Profetesse Hulda (Cap. 34.) was vernieuwd geworden/ dreigende Iuda, wegens hare afgodery, en het verlaten van den Heere, met sodanigen uytgank, als het na de dood van Iosia gevolgd is; waar van breeder te sien is Cap. 36. II. En volgende.

So dat het volk, na deesen/ in de gevankenis van Babel, gedenkende aan de rouwklagte over Iosia, en de klaaglieden daar over gemaakt/ van Ieremia, en andere, waar in ongetwyffeld voorgemeltte voorseggingen syn gedagt geworden/ kragtelik hebben konnen gesterkt worden/ in het gelove van allen desen; en teffens vermaand, om den Heere te soecken, en niet wederom te verlaten, maar gantschlik te regtvaardigen, in dat oordeel, dat over hun ge-

komen was / dog om de Godvrugt van Iosia, als uytgesteld was / op dat die dat groote kwaad met syne oogen niet aanschouwen soude; so als ook dit te voren beloofd / en toegesegt was.

Altoos dit schynd wel het naaste te syn / 't geen van het oogmerck van de H. Histori-schryver, in dit syn opstel / kan gedagt worden.

En behouwd so ook dit wyders syn gebruik / om namentlik / onder Gods volk ook in later dag, dergelik te doen / te weten de dood van Godvrugtige Koningen, en Vorsten in rouwklagte te beweenen, en door klaaglieden te spreken, tot hare gedagtenis.

Toepassing. En derhalven de navolglike pligtpleging van Neerlands Juda, en Jerusalem blykt van selfs / als uyt een geopende sprink-ader / hier uyt voort te vloeyen.

Leerstuck, Want dog heeft gantsch Iuda, en Ierusalem rouw bedreven over Iosia, hare afgestorve Koning? en heeft Jeremia daar over een klaaglied gemaakt / gelyk ook alle Sangers, en Sangeressen, sprekende van hem in hare klaaglieden, tot na veele dagen? en is dit selve tot eene insetting gegeven in Israel, om als jaarlicx onderhouwden te worden? en syn de voorgemeltte klaaglieden selfs / in bekende boeckeryen bewaard, en aangetekend geworden? Voorseker / om even also te doen over WILHEM DE DERDE, Koning van Engeland, Schotland, en Jerland, onse geliefde, en dierbare Stadhouder, Kapitain Generaal, en Admiraal, te water, en te lande, die ons niet min schielik, als onverwagt ontrukt is / syn even deselve / en gelyke reden / so dat ook die oorsaken / welke Iuda, en Ierusalem bewogen hebben / om also te doen / en te rouwklagen, over Iosia, ook by ons te vinden syn / en ligt nog meer, en grooter, in aanmercking van tegenwoordig gewrigte van tyden, en toestand van saken.

En desselfs grond in de textw.

Nader aangewesen. Ymmers al wat Iuda, en Benjamin verloren heeft aan Iosia hare Koning, hebben wy desgelicx verloren! was die een wys, dapper, en Godvrugtig Vorst? by uytnementheid is dat betoond in WILHEM DE DERDE.

Had geerne het volk lief, en bragt alles toe / tot bewaring, en beveiliging van de Gods-dienst, met so veel iver, wakkerheid, en toesigt, als voor gehoord? ook deese heeft door so veelvuldige preuven, ontrent dartig jaren lank, dit doen blycken / door goed, en bloed, op te setten / voor Land, Vryheid, en Gods-dienst, dat noit meer / tot voller overtuyging konden gegeven worden.

En derhalven wat gepaster / dan na het voorbeeld van gantsch Juda, en Jerusalem een algemeene rouwklagte, over so beklaaglik verlies van WILHEM DE DERDE, de beste, dapperste, en Godvrugtigste van alle de Koningen, onse Erf-Stadhouder, die so veel jaren lank, het Land so getrouwlik heeft voor-gestreden, en met syn stale vuist verdadigd, en onder den Goddelike Wille, en door syne hulpe bewaard heeft!

Weend!

Weend! en rouwklaagd dan ô Vaderen des Vaderlands! Algemeene Staten, en die van de byſondere Landſchappen! en alle Hooge Raads-vergaderingen, ſo der Politie, Finantie, als der Juſtitie! want (het ſy met vereiſchte eerbiedigheid geſegd) uwe andere hand, hebt gy als in de afgeſtorven Stadhouder verloren! die van u alle, als een andere Salomo, en verwonderlik Orakel pleeg te worden aangeſien. Vermaning tot rouwklagte. Voor de H. Overheden.

Weend! en rouwklaagd byſondere Magiſtraten van alle de Steden! die gy nevens uwe Hooge Waardigheden, ook veele byſondere gonſtbewyſen van dien Vorſt ontfangen hebt! Magiſtraten.

Weend! en rouwklaagd, hooge, en lage Officieren, Ruyters, Krygsknegten, en Soldaten, ſo te water als te lande! want gy hebt verloren uw Hoofd, en Voorganger, uw Vader, en Leidſman, uw Capitain, en Admiraal! dien 't nopd ontbrack aan dapperheid, wys, en kloekmoedig beleid! die by u was in de voorſpitſe, en agterhoede, die elk na verdienſte deed belonen, en tot hoger waardigheid opryſen. Krygsbevelhebbers, en Soldaten.

Weend! en rouwklaagd alle gy Borgers, en Inwoonders van Nederland! gy Kooplieden, Handwercxlieden, die neringen, en hantteringen bedryfd! want ook gy-lieden hebt verloren uw Beſchermer, en Voorſtander! die uwe landpalen in vrede ſtelde, en de koopmanſchappen, ſo te water als te lande deed beveiligen, ſo dat onverhinderd konden gedreven worden/ en elk/ als onder ſynen Wynſtok, en Vygenboom nederſittende, met ſyne handen wercken konde/ tot onderſtand van ſyn Huys, en aanwaſch van het gemeene, en byſondere vermogen! Borgers. Enſ.

So veel ſtoffe, als daar is tot rouw, en weeklagte, over de dood van WILHEM DE DERDE, onder allerlei Staat, en Stants-Perſonen, ſo wel voor Digters, en Digtereſſen, tot het maken van klaaglieden, geſplt voor Predikers tot Lykredenen! Voor Digters, Sangers, en Sangereſſen, Predikers. Enſ.

En geſplt die haren iver, en liefde betoond hebben voor weinig jaren, in het opheffen, en uytgeven van ſo veel voortreffelike Gedigten, en Klaagſtemmen, en Lykredenen, over de dood van MARIA STUART, onſterffeliker ge tenis, bemindſte Gemalin van de nu overleden Koning; ſo wy ook geenſints/ of (geſplt reets ſommige begonnen he) ſullen deſgelicx ſpreken in hare klaaglieden van haar Gemaal, ſo geliefde Prins, de Vader des Vaderlands, de Voeſter-Heer der Kercke.

En voorſeker/ als men in de waagſchaal van een regtmatig oordeel eens ſal overwegen/ de verdienſte van 't Huys van Naſſauw, en Orangie, aan deeſe Staat beweſen/ nu veel meer dan een euwe lang/ door Over-Groot-Vader, Prins Willem de Eerſte, Oud-Oom, Prince Maurits, Groot-Vader, Frederik Hendrik, en laatſlik/ voor-al de nu afgeſtorven Stadhouder, WILHEM Nader aangedrongen.

DE

DE DERDE; door welke / deese Landen, als uyt de grond syn opgeholpen / van Slaafs, Vrygevogten, van klein groot gemaakt, van gering, en mager, vet, van arm, en nooddurftig, so ryk, en overmogend, als van tyd / tot tyd gesien is / en nog ten deese dage bespeurd word; hebbende in / en door so veel Belegeringen, en Veldslagen, so veel moeitte, sweet, en arbeid, de magt van Spangien, Vrankrik, en andere matigste Koningen, en Vorsten, gesnuykt / beteugeld / en ingevonden / so dat hun meer dan eens de beste, en eerlicxste Vrede, is afgepresst geworden.

Wie kan anders seggen / dan dat men in Nederland, dit tot een insetting behoorde te geven? so dat men ten gesetten dage, des jaars eenmaal de geheugenis als vierde van so voortreffelike, en veelverdiende Princen, en Stadhouders, die so gesegende werktuygen syn geweest in de hand Gods, waar door ons Land so groot, en magtig is geworden / ten nyd van de nabuiren, en schrick van hunne vyanden.

En dat dan teffens de klaaglieden als vernieuwd wierden / byson-der over het verlies van deese laatste, waar in wy se als alle verloren hebben!

ô Nederland! vergeet eerder u selven / dan dat gy Orangies Huys vergeten soud! dat u met so veel weldaden, en verdiensten als overladen heest / en door Gods segen, tot die hoogte, en Heerlikheid gebragt heest / welke gy nog besit!

ô die beminde! die lieffelike in haar leven! Princen van Orangie! onse Stadhouder! gy waard ligter dan Arenden, en stercker dan Leuwen! ô Neerlands Dogteren! treurd, en weend! sy syn nu gevallen, ja uytgestorven! die u kleeden met scharlaken, en met weelden, die u cieraad van gout deeden dragen over uwe kleedinge! haar swaard, en boge keerde noyt ledig weder! God was met haar, en gaf heil door hare hand! ja heil, tot muiren, en tot voorschanssen!

Wie sal nu in het toekomstige voor ons uyt, en ingaan? wie sal onse Heirmagten aanvoeren ten dage van den stryd? wie sal onse Steden beschermen / of belegeringen, so dapper, en gelukkig uytvoeren / als onse nu afgestorven Veld-Heer, tot verwondering, en ontsetting van de gantsche Wereld gedaan heest? getuyge sy het laatst verovert NAMEN! dat nog lang daar by genaamd, en gedagt sal worden.

Dus sit Nederland thans als een magtelose weese, dewelke ten sy Gods magtige ontferming haar redde / ten prooye schynd gelaten van hunne doodgesworen vyanden.

En dewyl van sulk een gewrogte (ten sy sulcx God voorhoede) soud konnen syn de dood van onse so diergelickte Vorst, de laatste van dat veelverdiende Huys van Orangie, so mag / en moet het

rouw-

rouwgeklag, als verdubbeld worden / en het spreken van hem / als in klaaglieden vermenigvuldigd worden!

En op dat de rede daar van / tsamd de billikheid hier ontrent / aan ieder ook mogt tegenwoordig syn / sal 't niet vreemd syn / onses oordeels / dat wy als in kort begrip, en t' saamgetrokken klein bestekje, het leven, bedryf, en so de verdiensten, van dien Grootste, en allerbeste Koning, onse Stadhouder, dien wy thans beweenen, ons gelyk in een Spiegel, voor oogen stellen.

Een kort vertoog van het leven, en de daden van K. Wilhem.

Die breder verhaal daar van begeerd / moet de Historien van onse tydt lesen. Gelyk het ons, nog de Nakomelingen, niet ontbreken sal / aan nauwkeurige Histori-schryvers, nog Puyk van Digters, die den naam, en de daden van WILHEM DE DERDE, als vereuwen sullen / en doen klincken / tot in de vier uyteinden van de aarde.

Onse toeleg onder deesen is / uyt een so kort vertoog, teffens te doen blycken / hoe overeenkomstig ook in veele / deese Koning geweest sy / met Josia de Koning van Juda, en Jerusalem, waar over de rouw, en weeklage so algemeen is geweest.

In overeenkomste van de Koning Josia, in veelen.

Altoos / gelyk het ten roem, en agting van de Koning Iosia was / dat uyt so voortreffelik koninklik Stamhuys, als dat van David, en Salomo gesproten was / 't geen nu so veel jaren lang, in een geduirig vervolg / den throon beklommen hadde / so strekte desgelicx / tot eer, en waardigheid van deese Vorst, dat uyt het al-oude, en doorlugtigste Huys van Nassauw was oorspronklik.

Afkomst.

Daar ontbreken † geen geleerde, en voorname Schryvers, dewelke de oudheid van dit Huys, tot van over de seventien-honderd jaren, weten uyt te rekenen / namentlik van NASUA, een voornaam Vorst, en Held, waar van in de gedenkschriften van Julius Cæsar gelesen word.

† *v. Spanh. Laudat. funebr. Fred. Henr. pag. 5. seq.*

Hoewel ook andere de geslagtboom brengen / tot een ander Ridder, die door syne groote dapperheid, in het Leger van deselve Julius Cæsar boven andere was beroemd geworden.

Dog wat ook daar van syn mag / † een hedendaags nauwkeurig Histori-schryver heeft aangetoond / en opgemeld de geslagt-rekekening van de doorlugtigste Vorsten van Nassauw, tsederd den jare 682 / en vervolgens / tot nu toe. En syn ook so in de sesde, en sevende euwe al genoemd geweest / de Didericken, Walravens, en Geralds van Nassauwen: en in de negende euw wederom Otho van Nassauw, een voornaam, en gelukkig Veld-Heer. En heeft dat selve Huys, voor Gelderland, en 't Graafschap Zutfen, Hartogen, en Graven verschaft / ontrent 330. jaren lank; gelyk ook nog vyf Keurvorsten, van Ments, en Trier, Diderik, Gerlak, Jan, en twee Adolfen: en voor den afloop van vier euwen, ook selfs een Rooms Keiser, van deselve naam / Adolf van Nassauw.

† *M. Smallegange.*

Huweliken, en Maagſchappen.

Behalven hunne huweliken, en vermaagſchapping / met de Huyſen van Ooſtenrik, Beieren, Savoyen, Lotharingen, en andere grootmagtigſte Koningen, en Rycx-Vorſten, heeft ook van tydt / tot tydt / dit Huys van Naſſauw nieuwen aanwaſch van magt, gebied, en Heerlikheden gekregen; byſonder door het Prinſdom van Orangie, 't geen Renatus van Naſſauw, met het hoogſte regt verkregen heeft van Filbert Cabilon, of Chaulon geſegd (die Romen ſelfs heeft ſien beven) in den jare 1530. Een Prinſdom, waar toe van ouds, meer dan vyftig Steden, en bemuirde plaatſen hebben behoord / 2 Biſdommen, 6 Abdyen, 30 Prioorſchappen, 3 Graafſchappen, en ſo veel Baronnyen. En word geoordeeld / dat Oranje, het oudſte Prinſdom is van gantſch Europa; dies ook lang voor het meerendeel der Princen van Europa, geſchreven hebben / by de genade Gods.

Prinſdom van Orangie.

Adr. Pars index E. tav. pag. 187. 188.

Voor het jaar 1178. hebben ſy het regt gehad / om ſig Princen, te doen kroonen. In de XII^de^ euw, waren ook de Princen van Oranje, Koningen van Arles. Over de 600, en 700 jaren, hebben ſy goude, en ſilvere munte geſlagen / met hare keuren, en wapens.

En hebben ook deeſe, van ouds ſig vermaagſchapt / met het bloed der Koningen, als van Vrankrik, van Guienne, van Provence, van Italien, van Napels, van Sicilien, van Aragon, van Engeland, en alle de eerſte huyſen van Europa.

Naaſte Voorouders.

Dog al had dit Huys, en onſe laatſt-overleden Naſſauwſe Vorſt, geen ander getuygenis / van het voortreffelike van ſyne geboortte, dan van ſyn naaſte Voor-Vaders, Prins Willem de Eerſte, ſyne Overgroot-Vader, en die daar op gevolgd ſyn / met name ook ſyn eigen Groot-Vader Frederik Henrik, 't was genoeg om hem met de allergrootſte, gelyk te ſtellen; als die haar ſelve door hare veelvuldige dappere daden, en verdienſten, omtrent dit Land, en volk, in 't oog van de al de Wereld / ſodanig veradeld hebben / dat de Vyanden ſelfs Rigters ſynde / de grootſte waardigheid, en eere, haar toe erkend hebben.

Geboortte van de laatſte Prins van Oranje.

Om derhalven ons daar mede niet langer op te houwden; bekend is 't / dat deeſe laatſte Oranje Prins, geboren is / op de 14de November 1650 / des avonds ten 9 uiren, agt dagen na de dood, van ſyn Vader, Wilhem de Tweede, die ſig de Koninklike Princes, MARIA STUART, ten Vrouwe genomen had / waar uyt dan ook deeſe geſproten was.

Was dan Iosia de Koning, al vroeg, een Weeſe, als uyt deſſelfs voormeltte geſchiedenis / is af te nemen / nog vroeger, WILHEM DE DERDE, als dewelke is geweeſt / een Nageboren, (*Poſtumus*) van ſyn Vader; te midden van de Moederlike rouwklagte, als ſynde ontfangen / ſonder de Vaderlike Kus, te mogen genieten.

Opvoeding.

't Geen egter de opvoeding van deeſe geboren Prince ſcheen te begonſtigen /

gonſtigen / was de dubbelde voorſorg, en toeſigt van Moeder, en Groot-Moeder, de Princes Royaal, en de Princeſſe Douariere van Orangie; dewelke op het tederſte, deeſe ſpruytte hebben aangequeekt; dewelke / hoewel van de geboortte, ſeer klein, en tenger ſynde / nogtans wel uytdeide, en allencxskens / tot een tamelike geſtaltte opwieſch.

Ymmers ten opſigte van de geeſt, gaf de jonge Prins, al ſeer vroeg blycken van de ſneede van ſyn doordringend verſtand, en oordeel, als die alle vereiſchte konſten, Ridderlike oeffeningen, talen, en wetenſchappen, ſo hooge geboortte veramelik / ſeer ligt / en vaardig aanleerde: en ſo gepaſte antwoorden gaf aan alle / die met hem ſpraken / dat jeders verwondering daar door innam. Snedig verſtand in minder jaren.

In 't ſtuk van de Gods-dienſt, en Sedekonſt wierd de jonge Prins voornamentlik onderwesen / van een voornaam geleerd, en Godvrugtig Leeraar, dien het geduirig opſigt / als Onderwyſmeeſter, omtrent deſelve / byſonder was aanbevolen: die ook ſyne Hoogheid, niet alleen de gronden van de hervormde Religie, klaar / en duydelik inboeſemde / maar ook voor-al de betragting van de deugd, en ware Godſaligheid, in de vreeſe Gods, heeft op het hertte gelegd. Gelyk ook andere Godvrugtige Leeraars, binnen s' Gravenhage, het hare ten ſelven einde / hebben toegebragt / om deeſen Vorſt dog / een innerlike Zugt, tot den hervormden Gods-dienſt, te doen hebben / en behouwden. Onderwys in de Gods-dienſt

Gelyk ook de uytkomſt, alſints geleerd heeft / dat haren arbeid, niet idel is geweeſt in den Heere; alſo gebleken is / geduirende het gantſche leven van deeſ doorlugtigſte Vorſt, dat een opregt, en ernſtig belyder / en teffens een Voorſtander was van de Proteſtantſe Gods-dienſt; waar in ook ſo Godſalig en Godvrugtig geſtorven is, als wy met genoegſame, en volkomene verſekering verſtaan hebben.

Wy ſlaan nu voorby (als waardig / om in vergetelheid begraven te worden) alle die ſwaitte wolken, en buyen, dewelke als over het Hoofd van den jonge Prince ſyn heengegaan / geduirende deſſelfs minderjarigheid, onder de Regering van Kromwel, als anders. Tegenſtand, onder de Regering van Kromwel.

De uytkomſte dog / heeft al vroeg getoond / en openbaar gemaakt / dat niet tegenſtaande contrarie pogingen van de menſchen, God wat groots, en byſonders, met deeſen Prince voor hadde.

In den jare 1668 / na dat deſ Princen Moeder, de Royale Princes, door gelyke ſiekte, als haar Gemaal (de kinderpocken) deſ jaars te voren was overleden / de jonge Prins, nu bereikt hebbende den ouderdom van 18 jaren / wierd (*jure juris*) mondig verklaard / en ook niet lange daar na in de Raad van Staten aangenomen. Van ſyn 18 jaren mondig verklaard, en in de Raad van Staten.

Waar op gevolgd ſynde in den jare 1672. (dat ſchrikjaar) de declaratie van Oorlog, van de Koningen van Engeland, en Vrankrik, als mede van de Biſſchop van Munſter, tegen deeſen Staat; Capitain Generaal, en Erf-Stadhouder A. 1672.

waar uyt Holland niet weinig in laſt was / ſo is in deeſe noodſaakelikheid, ſyne Hoogheid aangeſteld tot Kapitain Generaal, over de Oorlogmagt te lande, en niet lange daar na / op den 3den July, deſſelfden jaars, vooz Erf-Stadhouder, verklaard, en erkend; ſynde alſo / tot alle de waardigheden, en voorregten van ſyne Hoogloflike Voorouders opgeklommen.

Gedrag van die tyd af.

Hoe nu wyders deſelve ſig in die kommerlike tyden / gequeten heeft / als een wys, dapper, en voorſigtig Veld-Heer, dooz ſo veel ondernemingen het veroveren van Naarden, van Bon, en meer andere plaatſen; waar dooz de Vyanden in haren loop ſyn geſtuyt gewozden / en dooz het Godlik beſtier genootſaakt ſyn deeſe Landen, en al onſe Steden, en Sterkten te verlaten, en daar op de Vrede ſelfs / tot Nimegen, in den jare 1678. getroffen / en bekend is gewozden / hebben de geſchiedenis ſchryvers, ons ruymweidig nagelaten / met al het geene naderhand gevolgd is / in de jongſte Oorlogen tot op de Riswikſe Vrede, in den jare 1697.

Overtogt na Engeland.

En is nevens dit alles / ook nog in onſe eigene verſcher geheugenis, die allerroemrugtigſte overtogt, van onſe Stadhouder, na Engeland, ten verlos van het volk van Papery, en Slaverny, ſo wonderlik / van God, uyt den hogen Hemel / geſegend, en beſtierd, dat in dankbare erkentenis / van deeſ verdienſten, onſe WILHEM DE DERDE, nevens ſyne dierbare Gemalin, wierd uytgeroepen / en verklaard / vooz Koning, en Koninginne van Engeland, Vrankrik, Schotland, en Jerland, in den jare 1689.

En XIII. jarige Regering aldaar.

Hoe regtvaardig, en wyslik ſyne Majeſteit, ſig in die Regering XIII. jaren lang gedzagen heeft / ſo dat een algemeene liefde, en lof, by alle Grooten, en Kleine verdiend heeft / ſullen die van de over-zeeſe Koninkriken, nog euwen lang geheugen / en onder het volgend geſlagte / uytgalmen.

Byſondere voorſorg, ontrent dit Land.

En ſal ook by alle Landſaten, niet verzwegen wozden / nog immer uyt hun geheugen wozden uytgewiſcht, die Vaderlike voorſorg, dewelke niet tegenſtaande het gewigt van drie Kroonen, vooz ons gemeene beſte gedzagen heeft; als dewelke / als van ſyn throon afſtappende / van jaar, tot jaar, over de holle baren, (ook nu / en dan niet ſonder Lyfsgevaar, tuſſchen de Yſſchotſen, als anders) tot ons overquam / om als Veld-Heer te gebieden / en de ſaken van Staat, en Oorlog te helpen beſtellen / en na den eiſch Reguleren.

Die ook t'elkens / in Veldſlagen, en Belegeringen, ſyne Ziele, als voor ons in de hand droeg, dooz het doodelik loot, tuſſchen de glinſterende ſwaarden, onder de donderende kartouwen, rook, en viervlammen, als heenſtozende / om elk tot ſyn pligt, als na ſyn eigen voorbeeld, op te manen / en den Vyand, de kance af te ſien;

dies

dies ook al meer dan eens, de eerlickſte Wonden, niet alleen aan de Rivier de Boine, maar ook elders ontfangen heeft.

Hoe ook nog op het laatſte van ſyn leeftyd, het ware intereſt van Europa, de gemeene, en byſondere belangens, heeft behartigd, ſedert die groote omkeer van ſaken, het brengen van de Kroon van Spangien, op het hoofd van een der Franſe Princen, konnen getuygen de gemaakte alliantien, met ſo veel magtige Hoven, en Vorſten: en ten opſigte van ons, ſyne laatſte overkomſte in het voorleden jaar; waar door de Steden, en Frontieren van ons Land, die gantſch ſwak waren, heeft doen ſtercken, en ſo veel hulptroepen doen verſamelen, dat wy (onder de Goddelike byſtand) in ſtaat gebragt ſyn, om het gedreigde geweld, van een magtige Vyand, te konnen afkeeren.

En hoewel ook doenmaals al, ſyne Majeſteit, met blykelike ſwakheid (dewelke ſig in de beenen, als anders vertoonde) bevangen was, heeft egter, als door opgenomen ſterkte, de Reveu gedaan over de Troupen, en oogſchouw willen nemen van alle de gemaakte Fortificatien.

En het ware Intereſt van Europa, ook op het laatſte van ſyn leven betoond.

Wy die ondertuſſchen, als nu ons ſelven voeden, met de hope van des Konings beterſchap, en herſtelling, ook na de laatſte Val, van ſyne Majeſteit (op de Jagt ſynde) geſchied, en die nu alle dagen, den ſelven te gemoette ſagen, als onſe gewenſchte Veld-Heer, waar op alles berufte, en die de Uytvoerder ſyn ſoude, van ſo groote Deſſeinen, om ons, en de Bondgenoten te helpen ontſetten van een gedreigde Slaverny, en overheering van gantſch Europa, krygen ſo ſchielik, als onverwagt, die allerdroevigſte tyding, van het afſterven van de beſte aller Koningen, onſe liefſte Stadhouder, en dapperſte Voorvegter, als ſynde door een Siekte van vier dagen, afgeſneden uyt den lande der levendigen, op den 19. van Maart, deeſes jaars, na derthien jaren te hebben geregeerd, als Koning van Engeland, en in het dertigſte jaar, van de gedragen Laſt, van het Generale Kapitainſchap, en Stadhouderſchap, bekleet hebbende, alleen den ouderdom van een-en vyftig Jaren, vier maanden, en vyf dagen.

Onverwagtheid van deſſelfs afſterven.

ô allerdroevigſte dag! waar op ſo harde ſlag, op drie Ryken, en de Nederlandſe Staten gevallen is! Sy hebben verloren haren Koning! Wy onſe Stadhouder, en Veld-Heer! de grootſte Suyl van onſe Staat! de Grondſteen van de Proteſtantſe Gods-dienſt! waar op het oog geſlagen was, van het gantſche Vryheid lievende Europa.

Groote ſtoffe tot geween.

Koom nu Eliſaas! alle Godvrugtige Mannen, en Liefhebbers van het Vaderland, en de Gods-dienſt! koom help ons roepen, ô Wagen Iſraels! en ſyne Ruyteren! ja ſeg ook wy met de Profeet Jeremia, de Kroone is van ons hoofd gevallen! ô wee nu onſer, dat

wy ſo geſondigd hebben! och dat ons hoofd water ware! en onſe oogen een ſpringbron van tranen! ſo ſouden wy dag, en nagt beweenen, deeſe breuke van Neerlands Zion!

Nieuwe aandrang tot rouwklagen.

Hoe dog ſouden wy niet rouwklagen, gelyk Iuda, en Ieruſalem? daar dog ſo veel rede / die hadden over de onverwagte dood van Ioſia, deſelve, ja nog meer / en grooter ſyn / ten opſigte van ons!

Al dog wat ſy aan Ioſia verloren hebben / hebben wy ook verloren, aan WILHEM DE DERDE! was Ioſia, een vroom, wys, goedaardig, dapper Koning, voor Iuda, ſodanige Koning, was ook deeſe, voor Engeland, en voor ons, ſulke Stadhouder!

Hoe deſelve ontrent de Godsdienſt geneigd was / is gebleken in het openbaar, en deſſelfs oeffeningen; waar van ook ſyne laatſte uiren ſprekken ſullen / als die / na dat de tegenwoordige Koninginne, ſyne Schoonſuſter, den Godsdienſt, voor al / nevens het Ryck had aanbevolen / daar op met veele bedagtſaemheid, ſig gantſchlick toeruſte, om met volkomen vertrouwen, ſyne ſiele, aan den getrouwen Schepper over te geven. Gelyk ook / als onder het geſigte, van de geopende Hemel, ſagtelik is ontſlapen, en voor de dienſt der Engelen, na den geeſt, in't Hemelſch Engeland, is ingevoerd gewoorden.

En dewyl de ſedigheid byna verbiedt / van de Godsdienſtigheid, dewelke in ſtiller geeſt beſeten word / by het leven van iemand, veel uyterlik getuygenis te geven / ſal nu na de dood van deeſe / ook meer geſproken worden / van de geene / die de naaſte ooggetuygen ſyn geweeſt.

En bevelen wy ook het verder uytbreiden / van deeſe ſtoffe, ten opſigte van des Koninex wysheid, goedheid, dapperheid, en ſo veel andere voortreffelike deugden, waer in Ioſia niet behoefd te wyken / aan ſo veel welgeſlepen pennen van Hiſtoriſchryvers, Digters, Sangers, en Sangereſſen; die ik nu verbeeld / in veele plaatſen / al werkſaam, en gereed, om den naam, en gedagtenis daar van te doen leven, tot na veele euwen, en mond, en herte daar van / voor Steden, en Landen vervullen ſullen.

Voorſienige waarſchouwing.

Dies wy nu daer van afſcheidende / alleen nog te bevelen hebben / upt den name Gods, en na ſynen heiligen wille, dat dog uwe rouwklagte over de dood van deeſe Voirſt, alſo geſchiede / en uytgevoerd mogt worden / gelyk het den volke Gods betamelick is / en gelyk het ware en geeſtelike Ieruſalem, beſt paſt.

I. Om niet ſlegts uyterlik te rouklagen,

't Is daer niet meede gedaan / dat men ſo uyterlik wat rouwgebaar maakt / onder het luyden van de klocken, voor ſig in het ſwarte te kleden, lyckredenen te hooren, lykdigten te maken, te leſen, te ſpreken, en hooren ſpreken / over ſo ſwaren verlies, van

ſo

ſo nuttige, en geſegende werktuyg in de hand Gods! ô neen! dat al ſyn uyterlikheden, waar meede God niet kan vergenoegd, of te vrede geſtelt worden.

'T Is voor al nodig / dat men hooger opklimme / in aanmerking van dit verlies, als een taſtelike ſtrafroede, voor Nederland, en het gantſche proteſtantſe weſen! onſe ſonden ſynt / die Gods toorn hebben verwekt / en dit oordeel op ons geladen! wilde jeder niet een regt gebroken herte, en verſlagen geeſt, hier over oproepen / wee onſer, dat wy ſo geſondigd hebben! en daar nevens / wy ſullen tot onſe oude dwaasheden niet wederkeeren! Maar in aanmerking van de ſonden, die dit oordeel verdiend hebben.

Alle de hooggaande s' Lands ſonden, die ons nu veele jaren herwaards / met de eene roede voor / en de andere na / hebben doen ſlaen, ſullen wy nu niet optellen: maer wy moeten egter ook in bedenking geven / of niet wel / onder deſelve ſouden mogen geteld worden / als eene ſoorte van afgodery, dewelke by ons gepleegd is / door het al te veel te ſteunen, op den vleeſchliken, of menſchliken arm. Want of ſchoon buyten allen twyffel / de overledene Majeſteit, een geſegend werktuig was in s' Heeren hand, en deeſe meer dan onſe tien duiſenden, ſo moeſt nogtans daer op niet enckelick ſyn vertrouwd geworden / als die ook ſelve ſonder God, niets konde doen. En derhalven / dewyl ook hier in zwaarlik geſondigd is / door God niet na den eiſch / de eere te geven / ſo heeft ook ligt wel / de Heere, dus vroeg, den Koning, ons willen ontrucken / op dat wy onſe ooge, en gedagten, tot hen ſouden wenden / die in den Hemel woond / van waar onſe hulpe komen moet. En byſonder ook de afgodery, ontrent den vleeſchliken arm.

En derhalven / op dat onſe rouwklagte, God niet mogte mishagen, nog ook land, en volk, nadelig bevonden worden / ſo was het beſte, en ſekerſte hulpmiddel, om nog behouwden te worden / dat men na een voorgaende opregte bekeering, van alle ſyne booſe werken (onder het handhaven van de nodige middelen) den toevlugt name / in gelovig vertrouwen, tot den Heere, en ſyne geregtigheden, en ſterkte; want dog de naam des Heeren, is een ſterke toorn, de regtvaardige loopt daar henen, en word in een hoog vertrek geſtelt. Dat deeſe vermelden van wagens / en geene van paarden; maar ons aangaande / laat ons vermelden den naam onſes Gods, (Pſ. 20.) 't Is dog beter, tot den Heere toevlugt te nemen, dan op Princen te vertrouwen. (Pſ. 118: 9.) II. Het vertrouwen op God, als Koning te ſtellen.

Och mogten veele van Neerlands inwoonders, ſo verre voorderen in de genade dat ſy met vrymoedigheid, en vertrouwen konden ſeggen / evenwel is God onſe Koning, gelyk van ouds af, die verloſſingen werckt in het midden der aarde! (Pſ. 74: 12.) De Heere leefd! verhoogd u Heere in uwe ſterkte! ſo ſullen wy uwe magt loven!

Immers God wil verhoeden / dat gelyk na de dood, van de Koning Joſia, het Juda, en Jeruſalem, als tot ſyn verderf / en onder-

gank

gank ſcheen te haaſten ('t geen ook voornamentlik is geſchied / door gebeede van vrome, en Godsdienſtige Koningen) ook dergelik / dit ons land, en volk, na de dood, van onſe groote, en vrome WILHEM wedervaren ſoude!

Middelen by de Hooge Overigheid te handhaven.

En derhalven ſal niet alleen nodig ſyn / dat de hooge Overheden, die aan het roer geſeten ſyn / in alle eendragtigheid, de handen in malkander ſlaan, ('t geen ten voorteken van wat goeds, aanbanklik geſchied is) maar voor al ſal ook dienſtig ſyn / dat als met een herte, en volle genegentheid, den iver, en ſugt, tot den Godsdienſt, als vernieuwen, en met blykelikken ernſt verdubbelen: weerende alle roepende ſonden: belonende de goede, ſtraffende de quade: voorgaande met hun voorbeeld, in geregtigheid, en heiligheid, lief de voor / en tot de waarheid: en ſo ook in de Godsdienſt, en alle Godsdienſtige betragtinge.

En de wyl wy nu niet meer voor de Koning, onſe Stadhouder ſullen bidden / laat ons met ſo veel meer ernſt / en kragt bidden / voor de Hooge Overheden, dat dog de Heere harc wysheid, raad, Godvrugt, en kloekmoedigheid, wil verdubbelen! om s' Lands weeſe, alſo voor regte Vaderen te konnen verſtrecken / en het groote ſchip, t' hans als op holle baren, ter gewenſchter ree, en ſtille have te mogen inboeren.

En ſal ook wyders / tot de voorſienige beſtelling van de Godsdienſt in het leger behooren / dat daer toe worden uptgeſonden / kragtige boetpredikers, en regtvaardige voorbidders; op dat wanneer het leger ſal uyttrekken tegen den vyand, ook dat geleerd ſy ſig te wagten van alle quade ſaken.

Door deeſe / en gelyke middelen / wel ſynde gehandhaaft / ſoud de Staat van dit ons Land, en van onſe Kerken, nog lange in de gonſte van God, konnen gekoeſterd, en onderhouden worden; ſo dat geen vyand, hoe groot, of hoe magtig, iets tegens ons ſoude vermogen / ten verderve; want God is magtiger dan ſy alle! die ſnyd af den geeſt der Vorſten, als druyventroſſen, en ſegd ſo wel tot deeſen, als tot geenen / gaat! en hy moet gaan: en ſo nemen alle ſyne ondernemingen een einde.

III. En al het pryſelike in de Koning, na te volgen.

Laatſtlik nog / wild gy uwen dierbaren Stadhouder, en Veld-Heer, ſo als het betaamd / by en onder u in geſegende gedagtenis houden / doed dat voornamentlik / door het navolgen van alle ſyne voortreffelike, en uytblinkende Chriſtelike deugden! bekend is geweeſt aan / en onder allen / des Konings zedigheid, ſyn afkeer van vloecken, en ligtvaardig ſweeren, van dronkenſchap, van welluſt. Enſ. Leer dergelik van hem / gy Overſte! Krygslieden, en andere!

Volg na / nevens ſyne trouwe, en dapperheid, ſyn gelove, en Godsdienſtigheid! aanſchouwd de uytkomſte van ſyn wandel! en gedenkt dikwils aan ſyn Godvrugtig afſterven.

Dan /

Hosted by Google

Dan / ja even dan / ſouden ſy / en wy met hem / een onbeweeglik koninkryk verwagten, als die hier geen blyvende ſtadt hebben / maer verwagten de toekomende! en niemand ſoud vallen in de ſtryd, of voor de dood, dan om op te ſtaen in heerlikheid.

Laatſte verbeelding van de Koning, en ſyn vermaamede.

ô Houd hier toe helpen / eene als levendige verbeelding van de Koning, onſe lief beminde WILHEM van uyt den hoogen Hemel, ons toeroepende / waar wel! waar wel! myne ſeer beminde Neerlands Vaders, en Borgers! en alle die met my / voor Vryheid, Godsdienſt, en Vaderland geſtreden hebt! ſyt ſtantvaſtig! onbezweken / in onderlinge liefd, en trouw! elk doe ſyn pligt, en gupte ſig voor God, en in ſyne tegenwoordigheid! ſo ſal de Heere, met u lieden ſyn / en *Jehova* u baniere! ik heb u moeten verlaten / maar de Heere ſal u niet verlaten! my is de kroone niet ontnomen dan om een beter, en veel heerliker te beſitten! Syt gy lieden alle / God, en ſyn woord getrouw, totter dood toe! ſo ſult gy lieden in 't Heemelſch Jeruſalem heerſchen, als Koningen, en Prieſters Gode!

Beſluyt.

Dat hier op gantſch Nederland, Staten, en Magiſtraten, Overſte Bevelhebbers, en Krygslieden, Borgers, en Landlieden, als onder eedſweer, ſeiden Amen! Dat dan anders te wagten / dan heil, en verloſſing, voor ons Land, als het ware Iſraël Gods! God ſal met ons ſyn, en ſig der weeſe ontfarmen, die Koning ſal ons verhoren ten dage onſes roepens! Amen! ja Amen!

Hosted by Google

BYSCHRIFT

OP DE

KONINKLIKE TOMBE

VAN

WILLEM DE EERSTE,

Multa gemens, largoque irrigat flumine vultum.

VAn *Nederland gewild*, en van *drie Groote Rycken*,
Moeſt op den *wille Gods*, de levens vlagge ſtrycken.
Gedenk in dankbaarheid, aan dees *Oranjie Spruyt!*
De *laatſte* van dat *Huys*; die alles in ſig ſluyt:
Beſchermer des Geloofs, uw *eer*, uw *kroon*, uw *Vader!*
Terwyl gy *Weeſe* ſit, Siet daar wie is u nader,
Als *God*, die 't Al regeerd? *vertrouw* alleen op hem!
Die WILHEM tot ſig nam, in 't *groot Jeruſalem.*

J. M. F. V.

Hosted by Google

DRUKFEILEN.

Pag 1.	*lees*	*Pag.* 9.	*lees*
Luidkeel	Luydkeels	't geen	tegen
Pag. 2.	*lees*	tegem	tegen
welke	welle	*Pag.* 10.	*lees*
hier	her	ſoude	hoorde
ſtuymenis	ſwymenis	herwaards	werwaards
toning	taning	doorwandelike	doorwonde Lik
verdeelen,	verdenken	bygekomen	bygekomen is
trouwiger	tereuwiger	*Pag.* 11.	*lees*
dan	doen	kreef	kreet
alles	aller	rocken	nocken
Pag. 3.	*lees*	aan	om
wel	veel	*Pag.* 14.	*lees*
Oudoorn	Oudoom	op de kant, tweede deel van de text, ſpre-	
en	de	kende.	ſprekende moet uyt
Pag. 4.	*lees*	*Pag.* 15.	*lees*
eene	eere	En voor allen	Een voor allen
Pag. 5.	*lees*	*Pag.* 16.	*lees*
Steden	Streden	onder handen	onderhouden
Vryheid	Wysheid	verſuymen	verhuyſen
herſtogt	hertſtogt	riem	ryen
veel	wel	gegeven	gegaan
Pag. 6.	*lees*	*Pag.* 18.	*lees*
dan	doen	ſo wel	ſo veel
Pag. 7.	*leet*	*Pag.* 21.	*lees*
de	der	huyſen	ſuylen
hieuwſe	hieuw	herhaar	herhaald
Pag. 8.	*lees*	*Pag.* 22.	*lees*
den	de	geerne	geene
Pag. 9.	*lees*	*Pag.* 24.	*lees*
dan	doen	Stadhouder	Stadhouders
ſtrymenis	ſwymenis		

EYNDE.

JAN 25 1921

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

Hosted by Google

3 9015 06361 3718
UNIVERSITY OF MICHIGAN

Hosted by Google

Hosted by Google